IVLII CAESARIS SCALIGERI VIRI CLARISS.

COMMENTARII, ET ANIMADVERSIONES,

IN SEX LIBROS DE CAVSIS PLANTARVM THEOPHRASTI.

¶ *Exquisitam rerum ac dictionum penitus abstrusarum Græcæ Latinæq; linguæ explicationem in his commentariis reipsa comperient Lectores: & ipse Index Operi additus commonstrabit.*

GENEVÆ,
APVD IOANNEM CRISPINVM.
M. D. LXVI.
EX priuilegio REGIS in calce Operis exscripto.

SYLVIVS SCALIGER, HOC PATRIS MONIMENTVM, AVTHORE R. CONSTANTINO, DEDICAVIT GENEROSISSIMO VIRO D. IACOBO DE LVXEMBOVRG, COMITI LANNEO, ET DOM. SAMMARCELLI, &c.

IOANNES CRISPINVS PHILOSOPHIÆ AC PHILOLOGIÆ STVdioso Lectori, S.

SI EA scripta meritò probantur, quæ cum rei cognitione coniunctam habent doctam & exquisitam orationem, hi sanè libri quos IVLIVS SCALIGER πολυΐστωρ scripsit, & quos nunc exhibemus, nominibus istis commendabiles esse debent. Nam præter summā rerum excellentium quas habent, dignitatem, elucescit peculiaris quidam dicendi nitor, vt vix statueris quid magis sit admiratione dignum, an res & argumentum, an eiusdem præclara & concinna tractatio. Ac quemadmodum ridicula est, & nimium, in Philosopho præsertim, pudenda ea curiositas quæ in verbis affectatis, vndique conquirendis ac construendis versatur: inanis, inquam, illa λογοποιΐα vel potius λεξιλώσεια, in qua sibi placent qui relicta rerum cognitione, toti verbis adhærescunt: ita certè importuna & impudens eorum hominum morositas, qui quasi ἀσύστατον esset bene sentire & bene loqui, consectantur horridum & spinosum loquendi genus: & superbè reiiciunt si quid commodiùs & feliciùs ab aliis fuerit dictum. Sed sanè illorum vesaniam iam pridem, Dei beneficio, nostrum hoc seculum agnoscit: & doctorum hominum labore & industria effectum est, vt non ampliùs de vera Philosophandi ratione sit dubitandum. Verùm nec huius loci nec nostri est instituti, in hoc sermone immorari: hoc tantùm volo, Lector, in his libris quos modò edimus, illius quam dixi rei & verborum ἀναλογίας illustrissimum exemplum apparere. Quod dico, de vniuerso opere puto statuendum, vt doctorum quidem iudicio, & THEOPHRASTVS librorum istorum author, & SCALIGER interpres his dotibus ornati meritò censeantur. Cuius rei non obscura est aut difficilis probatio. Quis enim nescit THEOPHRASTVM & in sentiendo, & in loquendo nomini suo respondere? In rerum quidem & naturæ cognitione quascunque tandem partes respicias, omnino mirabilis est, vti librorum numerus qui à Laertio commemorantur, & illa maximè scripta quæ in hæc vsque nostra secula peruenerunt, satis supérque indicant. Atqui si in omnibus

¶.ii.

ſcriptis admirandus eſt, omnino in his libris qui ſunt de PLANTARVM CAVSIS, ſeipſum prorſus videtur ſuperaſſe. Ampliſsimum enim eſt argumentum de Plantis, & iucunda vtiliſque earundem cognitio, & hac de re aliàs quidem egit, ſed certè non peræquè vt in his libris. Nam τὸ ὅτι quiuis perſpiciet, dummodo ſit ſenſu præditus: videbit quilibet eſſe plantas, admirabitur illarum pulchritudinẽ, varietatem, fructum, cognoſcet nomina: ſed tenere illarum τὸ διότι, nempe principia & veras cauſas, tantum præſtat leui illi & externæ per ſenſus cognitioni, quantùm mens & intellectus, eáque doctrina quæ certis conſtat principiis, antecellit vagam & incertam alicuius rei opinionem. Hic vero THEOPHRASTVS agit de cauſis plantarum, & iis quidem quantum poſſunt eſſe, ſempiternis & ἀμεταπτώτοις, illíſque ſtabilitis deducit varia principum cauſarum effecta: explicat mirabiles Naturæ ortus, incrementa, exitus, & quicquid denique varium in Plantis architectata eſt Natura: quæ altiùs & prolixiùs repetere omnino eſſet ἀπροσδιόνυσον. De Theophraſti verò ſtilo illiúſque decoro & decenti ornatu, nihil eſt aliud proferendum quàm ex optimi iudicis ſententia. quem enim Ariſtoteles ex Tyrtamo Θεόφραστον auguſtiſſimo nomine, propter ſummam & ſingularem dicendi facultatem, nuncupauit, quis non eloquentiſſimum exiſtimauerit? Cæterùm, quod maximè erat optandum, eloquentiſſimo viro, doctiſſimus obtigit Interpres, SCALIGER ille nimirum Latinè & propriè explicans quæ Theophraſtus Græciæ quondam tradiderat. Hoc quidem permulti conati ſunt perficere, inter quos THEODORVS GAZA vir eruditiſſimus, & ſuæ, id eſt Græcæ Linguæ peritiſſimus: cuius ſanè laudandus eſt conatus, ſed tamen hactenus vt agnoſcamus illum ſiue Græci aut Latini ſermonis non ita diſtincta cognitione, ſiue rei (quod veriſimilius eſt) ignoratione, infinitis propemodum in locis adeò fuiſſe hallucinatum, vt Iulio Scaligero ἁρμοστῇ & emendatore opus habuerit. Accedit interpretationis exquiſita proprietas, conciſi ſtili & compoſitionis breuitate condita, cui nihil poſſis detrahere. Memineris ergo hic te legere non vulgarẽ aliquem Interpretem, de Lexicis ſapientem, & aliena ſcrupuloſè inſectantem: ſed SCALIGERVM, id eſt, priſcum illum & germanum ſermonem, quem Varro cum Scaligero aut Scaliger cum Varrone locutus eſt. De nobis verò nihil eſt neceſſe vt pluribus agamus: hoc tamen verè poſſumus teſtari, nos in hoc opere emittendo, quantum potuimus maximam habuiſſe huius argumenti, quod per ſe difficillimum eſt, rationem: vt præclari iſti ac minimè vulgares Commẽtarii ab omnibus emendatè & planè legi poſſent. Iam verò hoc certè quidem fatebor in hunc vſque diem, mihi in aliis nimirum ſtudiis ſemper propemodum verſato, non licuiſſe, quantam optarem, in literis Philoſophicis operam adhibere: & libentiùs Iuriſprudentiæ noſtræ operam

dare: sed quandoquidem Philoſophiæ cum aliarum literarum ſtudiis rectè conuenit: ſpero, Deo adiuuante, aliquid item adiumenti ex hoc noſtro labore Philoſophiæ impoſterùm allatum iri: ſicut & hi libri, & alii iam nunc à nobis editi in aliquot ARISTOTELIS libros Commentarii, teſtantur. Interim, Lector, accipies hoc noſtræ fidei ἐνέχυρον & pignus, à R. CONSTANTINO viro doctiſſimo profectum: & Theophraſti cum Scaligero modò coniunctiſſimi, amicitia & ſocietate frueris. Vale, & noſtris ſtudiis faue.

IVLII CAESARIS *SCALIGERI COMMENTArii in libros De caussis plantarum* THEOPHRASTI.

RES esse particularis Philosophiæ tradendę rationes diximus in Commẽtariis, qui nuper editi sunt IN LIBROS DE PLANTIS ARISTOTELI ATTRIBVTOS. Prima contenta est simplici narratione: qua quęque res est facie, quibus affectibus. Operosior altera scrutatur generationes: hoc est, quo quicque modo, a quo, vbi, quando, quatenus fiat. Difficillima nobilissimáq; omnium tertia, conquirit causas substantiarum: à quibus elicit affectuũ productiones naturaliũ, atque ea principia, quibus ii inhęrẽt illis: siue sint apparatus ad generationes, siue rei generatæ perfectiones: quibus omnia Naturæ opera finem suum consequuntur. Ac duorum quidem capitum priorum Commẽtationes absoluimus in Historiis: nunc reliquum est, vt tertiã partem expediamus: vnde inchoata de plãtis scientia penitus absoluatur. Quod igitur Græci sapientes ὑποκείμενον vocant,

SVBIECTVM. nostri SVBIECTVM: id est rem, qua de agitur, tam præcedentium, quâm horum Librorum, est planta. Sed in prioribus Commẽtariis ratio considerationis, qua circunscribitur autoris opus, est natura ipsa, qua & generãtur plantæ tales, & sunt tales. Sunt autẽ ad finem aliquem. Is ducebatur à materia, & â forma. Facit enim materia, vt quædam ad ignem tantùm expetantur: vnde tum Gręcis, tum Latinis nomina, φρύγανον, Cremium. Aliæ parãtur ad vsum edificiorum: vt tigna, trabes, valuæ. Quemadmodum ad instrumenta cæduntur nonnullæ, velut ad capulos, manubria, ridicas. Sunt etiã, quæ propter carbones, aut cineres aliis anteferuntur. A forma vis ea manat, qua generantur vel totæ, vel partes, vel fœtus ipsi, quos FRVCTVS appellamus: vnde propter hominũ vitam, vel conseruetur sanitas, vt à cibis: vel reparetur, quod fit per medicamẽ-

RATIO SCRIBENDI. ta. Hæc fuit ratio prioris tractationis. In hisce verò quanquã est & idem subiectum, & eadem ratio: tamen rationis huius, modus alius est. In illis enim simplex erat, ac, quemadmodum dicebamus, in nuda planáq; narratione cõstitutus. In his autem tum exactus in se, tum sese promouens ad causarum disquisitiones. Quarum duæ sunt, vt Aristoteles vocare solet, κατ' ἀνάγκην, MATERIA scilicet, ac FORMA. Tertia ἕνεκά του, qui dicitur finis. A terra nanque habet Robur contumaciam: ab aqua Vimen flexibilitatem: ab vtriusque forma communi vtrũque grauitatẽ: priuatim verò Quercus vt glãdem ferat: Salix vt nihil, aut nucamenta solúm. Hoc est plenum propositum, quem scopũ vulgus vocat: &

SCOPVS. hæc ratio totius contemplationis, quam Methodum appellant. Huius autem rationis modus omnibus artis constat partibus. Interdum enim (suo quicque loco declaratum est) vtitur cõmuni ac probabili ratiocinandi modo. Nonnunquam etiam demonstratione, vel ex propositis, quam vocãt ὑπόθεσιν, vel ex prin-

cipiis

cipiis ipsis, quæ iam cognita sunt in libris vniuersalibus. Est etiam, cum adducit authoritates, tum ex popularibus agricolarum opinionibus, tum ex sententiis eorum, qui hac in materia quid senserint, prodiderunt. Quin & exemplorum, & inductionum persuasionibus ambit fidē legentium: veluti cum Amygdali castigat luxuriam, aut corrigit amaritudinem: illius rationem transfert ad præcepta vinearum: huius institutum communicat cum Malorū punicorū aciditate: adductus scilicet naturę cōmunis proportione, quā analogiā dicimus. Is ergo modus est. ORDO verò hic. Cùm ad vsum hominis artes omnes cōparatę sint: quam ob causam Socrates apud Xenophontē mathematicarū excursum circunscribit ciuilibus vtilitatibus: videtur hæc philosophiæ pars ad agriculturam principia statuere. Idcirco efficientē causam non attigit: propterea quòd ea tota est in semine: cuius partem principalem, quæ forma est, autorē facit generationis Philosophus, in libris de Generatione animalium, & in septimo Diuinæ philosophiæ. In ea cōmuni disceptatione, si quid hîc ea de re dubitari potest, nobis est acquiescendum. Dirigimus enim hîc pleraq; omnia ad Philosophi cognitionem: sed ita, vt haud contēnenda pars ad vsum agrorū commēdetur. Huius operæ partes cùm sint tres, in aruo, in arborū generibus, in prato: de hoc postremo nihil separatim: propterea quòd & parabilis esset ei' cultura, & ad consitiones referri posset: de aliis duobus ita dicere instituit Theophrastus: vt quasi ad summa capita duo redegerit omnem contemplationem. His igitur partibus eruit præceptiones ex naturæ sinu. Ita explicat in arboribus fructus, quorum partim ὡραίους, partim diximus ἀκρόδρυα. Aruū habet frugum genera, quæ iā distinximus in Historiis, per frumētacea, legumina, & tertiam eorū classem, quæ referuntur ad Milii naturam, quibus etiam Sesamū atq; alia eiusmodi attributa sunt. Nec ab iis absunt multum oleracea. eo nanq; solo distāt, quòd frugum semina modò: olerum etiam folia ipsa, & caules sunt vescēdo. Arbores autem partiebamur in vineas, olíueta, & ficeta seorsum. deinde in viridaria. Hæc ob mites arbores. Propter feras verò, in syluam fructiferam, & ceduā. Talis est summa totius instituti nostri. Quoniā verò his omnibus naturæ quædā cōmunes sunt: atque inter eas vna potissimùm, quæ est generari, vt sint nunc: & generare, vt esse porrò queāt: de hoc primùm, déque eius generibus, siuē modis, atque affectibus dicendum fuit. In secundo autē libro de syluestribus. Hæc de arboribus: à quibus incipere oportuit tanquam à notioribus, tum ob magnitudinē, tum ob diuturnitatem. Et vetustior esse videtur apud mortaliū animos arborum quàm frugum cognitio: quod & diuinus Poeta, atq; ante hunc Varro, ac eo priores Thucydides, & Aristot. testatum reliquere. Itaq; posteaquā in tertio libro induxerit artis principia ad arbores colēdas: in quarto explicabit arationū rationes. His ita constitutis, in quinto expedit multarū causas specierū: quibus quæque affectibus præditæ sint. Ac deinde alios, qui præter cōmunes, aut ꝓprias formas naturales eueniant: quos morbos appellamus. Postremò his absolutis, aggreditur eruere causas earū qualitatum, quæ maximè videtur insignes in plantis: odores dico, & sapores. Hæc sunt, quæ de toto hoc opere, proposito, fine, docēdi ratione, partibus, ordine dicenda mihi visa sunt. Ex quibus satis ꝓponi videtur nobis, quid sequi liceat, quid min' approbare. Ac mihi quidē videntur illi prisci sapientes artiū, atq; scientiarū vel inuētores vel cultores minùs exactè quædā tradere coacti. Sic enim cōparatum est in natura omnium principiorū, vt quoniā semina cohibeāt in se omnia futurę molis, cōfusa multa contineāt. Quāobrem vt quicque venerat in mentē, sæpe importuna inuasione aliarū commentarionū sedes occupauit. Quo factū est, vt non pauca videamus coaceruata, alia repetita, plurima inculcata, nec pauciora præpostera. Id quod cùm in aliis obseruauimus autorib', quos honoris causa non nomino: tū his in libris etiam licet animaduertere. Principiò nō rectè videtur à mitibus ar-

ORDO.

CASTIGATIO.

boribus auſpicatus ad ſylueſttes poſtea ttanſiſſe: ſunt enim ſylueſtres vtroque modo notiores nobis, & natura ſcilicet, & facilitate. Neque tueri poſſum⁹ hoc diuini Preceptoris exẽplo: qui in Hiſtoriis corporis humani partes extimas pro formula ſtatuit ad cognitionẽ partiũ, quę in aliis animalibus conſiderãdę ſunt, quaſi maximè notas nobis ad ignotiores agnoſcendũ. Non enim ratio par. Nã homo ſibi præſens eſt: arbores mites nihilo magis vel præſentes, vel obuiæ, vel frequẽtes, quàm ipſæ feræ. Quocũq; oculos circũtuleris: illico naturã inuenies ſuo de ſinu pandentẽ ſpõte opes ſuas: tuæque arti proponentem, quæ imitãda tibi ſint, exẽplaria: tuũque ſtudiũ operæ ſimilitudine prouocantẽ. Tũ verò quis neſcit inſitiones ipſas, & ſerò inuectas, & ſępe à natura repudiatas, nõ rectè priore loco poſitas ab hoc viro, quàm eam generationẽ, quæ quotidie videtur, etiã inuitis nobis occupare arua ipſa vel ſummis attibus exculta? Quis enim nõ videt tribulos, & ſcolymos, & anemonas, & lumas naturæ cõſilio & obſtrepere iã poſitæ operæ, & augere futuram? Præterea, quæ ſuis monebimus locis, multa cõfundit, multa repetit: quædã tã perplexè, atq; miſerè tractat, vt explicatio lõgè maiorẽ pariat dubitationẽ, quã ipſa quæſtio. Illud nõ poteſt ferri: cũ pri⁹ de morbis egit, quàm de affectib⁹ naturalibus. Nã ſi motbus eſt conſtitutionis deprauatio: quis neget, pri⁹ agnoſcẽdas ipſas qualitates, quã earũ vitiationes? Nã & hoc apud medicũ imprimis cõſideratur: In qualibet ęgritudine, quo quiſque habitu prius fuerit naturali. Hęc enim eſt primaria indicatio. At iſte vltimo loco docuit, quib⁹ prĩcipiis ſapores in plãtis odoréſq; cõſtarent: quorũ corruptionẽ in ipſa ſubſtantia deprauata iã legebamus in præcedẽti libto. Sic igitur & cõmodius & prudẽtius ſtatuiſſet. Plantarũ cauſa atq; principiũ ſeminiũ quoddã eſt: ſed aliis manifeſtũ, aliis occultũ. ſunt enim certis locis prĩcipia cæleſtia quędam, quibus elementorũ miſtiones animãtur in plãtas: quales eę ſunt, quę ſpõte dicuntur prouenire. Aliæ generantur ex plantarum partibus ſeſe prorogãtibus; vt quæ pullulãt ab radice. Aliæ ex plãtæ parte ſeparata; vt ex talea, paxillo. Nõnullę ex plãtæ fœtu, quod ſemẽ appellatur. Eius modi duo, aut enim idẽ generatur ſpecie, vt è glãde robur: aut ꝓportione, vt è braſſicæ ſemine rapũ. Similis talearũ rationi eſt inſitio. Quippe huic ſurculo matrix arbor eſt: ſicut terra taleæ. Auulſiones autẽ nihil mutãt, aut addũt naturę, præter locũ. Radix enim iã ꝓduxit: vnde & viuiradices appellamus: ars vero trãſfert. Horũ igitur modorum maior, atq; potior pars cũ ſit in feris plantis: ab his primũ exordiri par eſt. Secundo loco trãſferenda opera in cauſas cicurũ plantarũ. Et quia ſunt arborũ naturę præſtantiores, ab arboribus prius incipiendũ. Hic verò explicaret in feris τὰς ἀλλοκαύλεις, ſcilicet quę ſine aliarum opera cõſiſtere nequeũt: ſimul quę nõ niſi in aliis proueniunt, vt viſcũ. Atque huic naturæ adiungeret artẽ inſitionũ. Tettio loco diceret de virgultis, ſiue fruticibus, & quæ ipſe vocat, coronaria. Ac deinde de oleraceis. Quarto de frugibus: ſunt enim oleribus eę poſteriores. Tum ſequerẽtur affectus naturales: ſcilicet odor, & ſapor: atque etiã color: quẽ tamen omiſit ipſe. At non præteriit autor eorũ librorũ, qui Ariſt. attribuuntur. Et ſanè quærendũ fuerat, quare viriditas penè omnibus cõmunis. Cur deficit ttũcos veteraſcẽtes. Quãobrẽ ligna viridia nulla: lutea nõnulla: tubra aliquot. Quæ cauſa buxũ nouellã facit dilutiore viriditate, vetulã fuſciore: contrà in aliis frondes per initia ſaturo virore: decliui ætate fiũt pallidiores. Qui fiat, vt autũno vitibus, rubis, malis, ſorbis videamus folia viriditatẽ cũ rubore cõmutare? Sunt & ſpeciebus quibuſdã colores peculiares: vt biſtortæ: ſubtus enim foliorũ ſuperficies cæſia eſt. Cyclamino rubra. Atriplex tribus coloribus totidẽ ſpecies diſtinguit, ſicut & beta; viridi, pallido, ſanguineo. Sunr & alia generis eiuſdem in floribus, in radicibus, in fructibus: quæ omnia nobis fuerant hîc excuſſa, ad ſuam quicque cauſam, reducenda. Ac poſthæc morborum, ſeu vitiorum conſiderationi poſtremus fuerat relictus locus.

IVLII CAESARIS
SCALIGERI IN LIBROS
DE CAVSIS PLANTARVM THEOPHRASTI, COMMENTARII.

CAPVT PRIMVM.

Caput primum continet rationem consilii sui, quare causas plantarum sit tractaturus. Cur è semine prodeant. Causæ spontaneæ generationis. Generationes ab auulsione, & taleis. in quibus, & in quibus non, & quare.

ΤΩΝ φυτῶν αἱ γενέσεις. Causarũ tractationem hunc in locum delatam esse post priores enarrationes, ostẽdit. Partitur autem in duas necessitates. Prima est: Tametsi, inquit, satis à nobis pictæ sunt plantæ: nec minus indicata natura propagationis: item quot, quibusque modis (multos enim narrauimus) prouenire queant: tamen quia non omnibus omnia competunt: necesse est, priuatim quid cuique speciei debeatur, deducere ad causas vsque. Altera necessitas. Quia, inquit, animaduertere oportet, quemadmodum ratio cohæreat narrationi. Non enim satis est, quæ aut auditione accepimus, aut visu cõsequuti sumus, aut casu comperta sunt, cognoscere: sed videndum porrò est, an ea cuncta consentanea sint rationi. Hæc cùm dixit: incipit constituere principia generationis: atque ait sementiferis omnibus communem esse naturam, vt è semine proueniant. Ita modificauit hîc sententiæ amplitudinem, ac circumscripsit cancellis sementiferarum. In sequentibus tamen libris conari videtur ostendere arbores omnes è semine nasci. Hoc axioma, quia perplexè admodum agitatur, ibi commodiùs explicauimus. Primò igitur ponit hanc conclusionẽ, πάντα δύναται γεννᾷν. Duplici via probat. Primùm dicit, esse manifestum sensui. Deinde etiam demonstrari posse nihilominus. Hoc est quod maxima duo lumina frequenter profitentur, Aristoteles, & Galenus. Demonstrationem dico, ἀπόδειξιν ἐπιστημονικήν. Iccirco dixit, ἀναγκαῖον: sed modestè, vt solet ipse: & Plotinus ad fastidium dubitationis, addidit, fortasse, ἴσως. Hoc etiã modo temperat periculum iudiciorum princeps Aboali. quanquam in hoc à barbaris Latinitatem frustra profitentibus calumniam passus est. Apponit deinde probationes Prima propositio: Natura nihil facit frustra. Hoc toties à præceptore dictum fuit: vt citare loca, sit vel ostentatio, vel superstitio. Et ratio est. Quod enim frustra est, finem non spectat. Autor igitur inconsultus. At Deus & Natura, vnum. Minor propositio. Natura fecit semen. Non ergo frustra. Auget vim argumentationis, cùm ait, ἥκιστα ἐν τοῖς πρώτοις καὶ κυ-

A ριωτάτοις. Nihil frustra, id est nunquam: tanto minus in principiis. At semen principium est. Hoc patet in multis. Quare in cæteris quoque lex eadem agnoscenda est. Dixit, πρώτοις, quasi dicat, ἐν ἀρχαῖς, καὶ στοιχείοις, καὶ αἰτίοις. tot enim sunt genera principiorum. Et addidit, κυριωτάτοις. Quia possunt esse πρῶτα, non tamen κύρια: tanto minus κυριώτατα. Est enim κύριον, quod habet in aliis potestatem. Sic cerebrum, & cor, κύρια, Galeno & Aristoteli. Materia in composito πρῶτον est: at non est κύριον. Apud Thucydidem βουλὴ, πρῶτον est: at non est κύριον: sed insanus ille populus. Ob id Philosophus hîc addidit τῷ πρώτῳ τὸ κύριον. At semen adeò κύριον est, vt sua potestate tota ipsa planta sit. Pòst adiungit consequentem conclu-
B sionem, sed inuersam. Semen, inquit, frustra esset, si non posset generare. Recta conclusio sic. Igitur semen non est frustra. Auget sententiam verbis illis, εἰ δὴ χάριν τούτου ἀεὶ τὸ σπέρμα, καὶ πρὸς τοῦτο πέφυκεν. In quibus videtur palilogia. Quippe idem, τούτου χάριν, καὶ πρὸς τοῦτο. Sed intelligendum δύναμιν καὶ ἐντελέχειαν, cùm dicit, τούτου χάριν: vt institutum sit à Natura. in illis autem, καὶ πρὸς τοῦτο, ἐνέργειαν, vt deducatur ad effectum. Atque ita ostendit: & factum propter generationem, & consequi finem suum. Quòd autem ad hoc sit comparatum, & quidem semper quoad naturæ suæ principia, manifestum est ex omnium vsu sine vlla controuersia. Quòd verò aliter videatur: factam esse hanc suspicionem ex agricolarum cõ-
C suetudine: qui non omnem propagationem seminibus comparent. Hanc obiectionem diluit sic: Hoc, inquit, ab illis fieri: non quòd inutile sit: sed quia multa spontè prodeant. Tum quòd tam in arboribus, quàm in herbaceis non omnibus facile est semen ad seminium sumere. Hæc fuit, inquit, causa, vt arbitrarentur quidam non semper esse semen vtile ad quancunque generationem. Postea dat vicissim obiectionem huic obiectioni. In ficubus, inquit, non videtur vsus seminis ad generandum: & est tamen, quemadmodũ diximus in Historiis. item de aliis esto simile iudicium. Ex arboribus præter ficum, exempla petes à moro: in aliis plantis, vt à fraga, & thymo cuius flos herbaceus est, nec minus semen. Iccirco dixit, ποωδῶν paulo laxiùs, vt & φρύγανα comprehenderet, & θάμνους. Hæc est sententia. Verba verò

paulo perplexiora. Inquit, σπέρμα μάτην ἂν εἴη, μὴ δυνάμενον γεννᾷν. Iam hæc fateri cogimur ex antecedentibus. At subinfert: ἴσως τούτου χάριν ἀεὶ τὸ σπέρμα. Siquidem generationis causa semper est semen. Hoc non potest esse probatio, sed probatum. Videtur ergo, non per ἴσως inferri debere. Sic tueamur. Iam probatū esse, & probari per inductionem. Factum esse à Natura non frustra, sed ad generationem. Igitur si non posset generare, in eodē esset cōtradictio: esset enim frustra, & nō frustra. Sed illud non est supinè prætereundum, cùm dixit, δυνάμενον γεννᾷν. constitutum enim est ex materia, quæ potest passiuè, & ex forma, quæ potest actiuè facere ad generationē. Vtroque enim modo hîc δύναμις valet. Dixit, ἐκ τῶν ἄλλων πάντων. Quomodo? Nam de omni semine disputat. Quænam igitur sunt illa ἄλλα? Nō probat ex omni semine seminium fieri: non enim necesse est: quia quædam sunt in cōfesso. Sed de quibusdam agitat controuersis: quorum naturam docet eandem esse oportere, quę sit & in aliis. ἔτι δὲ κατ' ἄλλον τρόπον. Postquam verba fecit de vno principio, id est de semine: ait alio quoque modo fieri plantarum generationem. Quippe ex materiarum concursu, atque putrefactione. Imò, inquit, ex naturali alteratione. Tribus verbis insignib⁹ vsus est: συῤῥοῆς, σήψεως, φυσικῆς ἀλλοιώσεως. συῤῥοὴν, in sequentibus libris sæpe ponit. συνδρομὴν veteres medicos appellasse causarum coitionem ad morbos constituēdos, ex Galeni methodis patet. Hîc concursus: ibi cōfluxio. Similis est apud Thucydidem compositio pactorum inter duos exercitus, quam ipse vocat σύμβασιν: Paulus Iurecōsultus conuentionē. Materiarum eiusmodi constitutionē atque conflationē Lucretius cœtum dixit à coeundo. Hîc igitur συῤῥοὴν & materiarum inter se, & vnitarum cum forma vult esse confluxum atque cohæsionem. Hoc satis nō est: sed oportet ἀλλοίωσιν interuenire. Nisi enim mutetur materia certis qualitatibus, quibus apparatus fiat ad formæ susceptionem: non introducetur forma. Ideò dixit, γινομένης. Fit enim temporis tractu: deinde momento indiuisibili forma subit. σῆψιν autē principium statuit generationis, non per se, sed tanquam priuationem actiuam. Sic enim cogimur loqui, præter antiquorū atque recentiorum morem, in re valde subtili. Cùm enim putrescit humus, putredo non est forma futuræ plantæ: sed priuatio formæ προϋπαρχούσης. Absentia igitur formæ plantæ in terra est priuatio absoluta. Putrefactio verò terræ, est priuatio actiua: quia priuat terrā forma sua. Ita præexistit in terra priuatio formæ plantæ: infertur autē priuatio formæ propriæ, per putrefactionem. An verò putrefactio sit priuatio? non est: sed putrefactio est principium priuationis. Quia igitur putrefactio non est principium per se: correxit illico suam sententiam, & dixit, μᾶλλον δὲ ἀλλοιώσεως φυσικῆς. Propterea quòd natura noua introducitur, & fit ἄλλο à priore Id quod est generatio. Non enim putrefactio est natura, sed naturæ instrumentum ad ablationē eius formæ quæ impedit futuræ formæ in-

A uectionē. ὅτι μὲν οὖν κοινὴ πᾶσιν. Hactenus duo principia posuit: vnum, semen: alterum, naturalem materiæ mutationem ad formā extrinsecus aduenientem suscipiendam. Deinceps modos alios positos in historiis repetit: eisque causas assignat. Sed, antequam aggrediatur, colligit quæ dixit. Et addit, non solùm semine sementifera omnia, & spontè quædam prouenire: sed etiā nonnulla vtraque natura frui. Idque animalium eorum exemplo, quæ & sexu per semen, & ex putredine oriuntur. ἐξ ἀλλήλων, per sexus. Commodiore fuisset vsus eorum historia, quæ sine mari concipiunt: vt channæ & erythrini. Ad horum enim naturā propiùs accedunt plantæ. καὶ ἐκ τῆς γῆς. quoniam de plantis loquitur, terram solam nominauit. At alia multa ex alia, quàm è terræ proueniūt putredine: vt vespæ, apes, cossi. An verò Culices lentisci & vlmi nascantur è B putredine, discussū est suo loco. διὸ καὶ αἱ γενέσεις. Alium aggreditur modū. Ex his, inquit, cognoscere licet, pro variis generibus suum cuique modū esse generationis. Deinde partitur genera per has differētias, ξηρὰ, μονοφυῆ, ἀπαράβλαστα. De quibus statuit iudicium, οὐδεμίαν δέχεται φυτείαν. Negat eas, quæ præsiccæ sunt: aut quę singulari prodeunt stipite: aut quæ ab radice non pullulant, arte produci posse ad generationem. Et quia φυτεία cultum omnem designat, qui ad agricolam pertinet circa φυτὰ, latiùs explicat significatum ad duo: scilicet οὔτε ἀπὸ παραφυάδος, οὔτε ἀπ' ἀκρέμονος. Igitur præter σπέρμα & αὐτόματον, est etiam βλάστησις, siue γένεσις à matrice, eáque duplex: nēpe aut à stolone auulso, aut à talea. Dixit autem, ὡς εἰπεῖν, respiciens ad μονοφυῆ. Salix enim vnico tātùm est stipite: cæsus ta-C men ramus, atque pactus crescit in arborē. Hinc reddit causam, quare non propagentur ex iis generationes ad eos duos modos, cùm dicit: τὸ μὲν ἀπὸ παραφυάδος, τὸ μὴ ἔχειν τὰ μονοφυῆ. Quæ non emittunt stolones sed vnistipites sunt, ab iis stolo peti nō potest. Quæ sunt sicciores: ab iis ramus inutilis est ad arborē futurū. Vbi subtiliùs etiā cōsiderandū est. vnúmne sit genus μονοφυὲς, καὶ ἀπαράβλαστον, an duæ naturæ. Nā vnā esse suspicari possumus ex eo quod hîc attribuit τὸ παραφυάδα τοῖς μονοφυέσι. Et sanè idē videtur: vnicū habere stipitē, & non multos habere stipites. Illa erunt μονοφυῆ, hæc ἀπαράβλαστα. Ex aduerso videtur esse nugatio palilogiæ, si duabus vocibus designetur vnum. Et sanè verum est, aliquā horū esse differentiā. vt μονοφυῆ sint ita vno stipite: vt non omnes sint ἀπαράβλαστοι. D Exempli gratia: salix & μονοφυὴς est, & nullū emittit ab radice pullum. Pyrus est μονοφυὴς, & emittit. Illa est μονοφυὴς ἀπαράβλαστος: pyrus autē μονοφυὴς παραβλαστική. Quartum scilicet natura per se est arborea. At punica malus, & corylus, & myrtus, nō sūt natura sua vnistipites, sed fruticosæ & penitus παραβλαστικαί. Vt nō temere dixerit in historiis Theophrastus, plātarū naturā esse πολύχουν. ἀεὶ γὰρ τὸ μᾶλλον βλαστάνειν. Ratio quare nō procedat ab iis generatio. Quia, inquit, siccitas in ipsis causa est. Oportet enī quod emittere debet ex se germē, habeat in se humiditatem. Neque verò τυχοῦσαν, id est, cuiuscunque

cũque modi, qualis esse possit: verbi gratia, à terræ vligine, vel cæli lentore: sed ἔμβρυον, id est ἔμφυτον. Non temerè maluit, ἔμβρυον, quàm ἔμφυτον. Quia dixit βλαστάνειν: & loquitur de generatione: prægnãtem voluit esse. hæc est prima conditio: vt sit propria, & natiua. Altera: καὶ δύνασθαι τηρεῖν. Quæ tandiu seruari possit in principiis internis: quoad radices capiat: vnde nouã nãciscatur humiditatem, quæ genuinæ illi priori cõsumptæ succedat. Sanè deductio plena. Verùm illud acutiùs considerandũ. An μονοφυῆ sint ficciora. Est enim huius syllogismi terminus medius, ficcitas, sic. Sicca nõ producunt. vnistipites sunt ficcæ. Ergo vnistipites nõ producunt. Profectò minor eget multa probatione. Corylus enĩ longè ficcior est, quàm pyrus, aut malus. & plus tamen germinat ab radice. Itẽ punica multo ficcior, multo etiam myrtus, quàm vitis ipsa. Mirum verò quantum hæc ab illis pullulatione superetur. Minoris autẽ propositionis probandæ conditiones multæ. ξηρὰ, inquit, διὰ τὸ ὅλην ἔχειν ὑγρότητα. Parum habent humidi. non enim dicũtur ficca, propter totã priuationẽ: sed quia sibi quidẽ satis habent: ad generationẽ, non satis. Hæc prima αἰτίασις. fulcit eam illis, ὅταν ἀπὸ τῆς ῥίζης ἀφαιρεθῇ. Cùm à matrice planta recisa est ramus. Quia iam inde ab ea non potest haurire poriò. Itaque suis in thesauris repositã habere oportet. At nõ habet. Altera ratio ταχὺ διαπνεῖται. Ecce, & nõ multã habet: & id parũ abit. Quoniã verò, sicut & Galenus notabat in excrementis, quod resoluitur duplici natura constat, aquosiore scilicet & aerea: posuit vtrũque διαπνεῖται, expirat. Hoc te nuius est. & ἀτμίζει euaporat. hoc aquosius paulo. Hæc satis declarata sunt in primo meteoron. Atque hæc quidẽ materia est. quod addit postremo loco, aut forma est, aut instrumentum formę. ξυνεξάγειν, inquit, ἅμα τὸ σύμφυτον θερμόν. Exhalat igitur humor innatus: qui cùm sint innati caloris sedes, secũ educit illũ quoque. Quamobrẽ fit ramus ille sterilis, & quod Græci efficacissimè dicũt, ἄζιλλος. Sic in epicheremate intelligitur axioma illud: calidũ & humidũ sunt principia generationis. Verba multa notanda hic quasi prædita sunt efficacia. μέλλειν βλαστάνειν. hic tractus tẽporis respõdet illi proposito, δύνασθαι τηρεῖν. Alterũ infinitiuum, τὸ ἔχειν sic respondet. Quæ germinãt, ea oportet habere humidũ. Quæ μέλλει germinare, oportet seruare humidum quod habent atque incorruptum, quidem, hoc est τηρεῖν. Ideo dixit ἔχειν scilicet in sua potestate: atque ita sanè, vt regere possit Hoc verbũ satis, alibi ex Crarylo, & in voce ἐντελέχεια est à nobis explicatũ φύσει ξηρὰ. Quia multa humida natura, casu ac fortè possunt esse ficciora. τὰ ἢ παρεβλαστικὰ. Atque hæc quidẽ ἀεὶ τῶν μονοφυῶν, quæ nõ habẽt stolones. Nunc dicamus de iis, quæ pullulãt. Hæ plãtæ, inquit, ob moderatum humidum & calorem vtrunque valẽt: retinere scilicet quod habẽt, & seruare. Idque adeò, vt non solùm auulsę viuiradices, atque aliò trãslatę perpetuari possint: sed etiã rami, etiã taleæ, tum viuẽdi principia in se habeãt, tum principiorum seruẽt efficaciã ad viuẽ

A dum. Ponit exẽpla vitis, & ficus. Amplificat autẽ historiã ita, vt non solùm tales fructiferæ sint, verumetiã & sterilium quædã: quas inter enumerat salicẽ, sambucũ, populũ vtrãque. Causam adiungit breuissimis verbis, τὸ φιλύδρον: vt humor sit autor fœcunditatis. vbi fœcunditatẽ fructuum intellexit eorũ, qui in cibos ad hominis vsum reciperentur. Non enim populus omnis sterilis, & sabucus fert baccas in vmbellis frequẽtissimas. Hæc cùm expeduit, more suo, quẽ instituit ex diuini legibus pręceptoris, ait: tanquã formula quadã iecisse fundamenta exactioris disceptationis. Hoc enim est, ὡς τύπῳ, queadmodum alibi declaratũ est. Trãslatum à pictoribus & architectis: qui antequã iustum opus aggrediãtur, delineamẽta quędã fingunt, quasi vestigia futuri ædificii: vnde etiã ὑπογραφὴν dicunt:

B vulgus Italicũ à modo diminutiuo duphci *modellam*. Videamus nunc, quæ in codicibus circunferuntur. Tãtis enim mendis hi libri deformes sunt, vt queadmodum in historiis quoque faciebamus, non vulgarẽ operã hac in re ponere coacti simus. Sic igitur scribẽdum puto καὶ διὰ ποίας αἰτίας ἀποδιδόῃ μέλλουσι κατὰ τὰς ἰδίας οὐσίας, πυρὸς τῷ εἶναι. διὸ γὰρ συμφωνεῖ δὲ χρὴ τοὺς λόγους τοῖς εἰρημένοις. Quę postrema decẽ verba apud Gazam desiderãtur, vbi scriptum est, συνεξάγειν θ' ἅμα. scribẽdum, συνεξάγειν. Quia dixit, τὸ ἔχειν τε, nũc συνεξάγοντε. Alioquin illud, τε, priori loco eradendum fuit. & παραβλαστικὰ, non autẽ ἀναβλαστικὰ. vbi sequitur συμμετρίᾳ τινί. Alterum enim mẽbrum est de iis, quę apta sunt ad generationem. At ἀπαρέβλαστα non esse, ipse dixit. Rectè verò Theodorus aut dissimulauit, aut abie-

C cit illa verba, ἢ μονοφυῆ δ' ἔχεται, καὶ τὰς ἄλλας. Sic enim continuandus est contextus orationis. Τὰ δὲ παραβλαστικὰ συμμετρίᾳ τινὶ τοῦ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ δύναται τηρεῖν τὴν ὑγρότητα. οὐ μόνον ἀπὸ παρασπάδος: nõ autem, καὶ μόνον. Theodorus, καὶ ποίας αἰτίας, quasque ob causas. Quales, ille dixit. Quia causam esse oportet, & hanc, & talem. vt & sit essentialis effectui: & sit causa omnium accidẽtium: quemadmodum septimo diuinæ scientiæ probatum est. Idem abutitur sermonis proprietate, cùm ita scribit, generatio quæ semine administratur. Sæpe virum optimum tali dicẽdi ambitione peregrinum agnoscere licet Nulla sanè administratur generatio. Non enim est opus nostrũ. Sed satio est agricolæ opera: generatio est naturæ opus. ἀπ' αὐτομάτου παραγίνεται. Theodorus more suo addidit, adolescunt:

D non necessariò. De sola generatione hìc agitur. τὸ ποωδῶν, herbis. Herbaceis potius. vt & herbas, & analoga comprehẽdat. ἢ λείαν, ὥσπερ ἔτι, δ' ἔχει δύναται φυτεῖαν. Nullum serendi tempus admittunt. De tẽpore nulla mẽtio: de re ipsa loquitur. Nõ enim malè cõuenit eis cum tẽpore, sed omnino cum satione. ξηρὰ siccissima: pessimẽ. sicciſſimũ enĩ est, quod penitus humore caret omni. ἔμβρυον, ingenitũ. nõ expressit vocis plenitudinẽ: in qua est idea quędã futuri fœt°. Sic potius. Eas oportet humore quodã quasi prægnãtes esse. ξυνεξάγειν, amittũt, Imò euehũt. Duplex enĩ motus externus, tractio ἕλξις: pulsio, ὦσις. Hos apud Aristotelẽ. Tertiũ addemus, ὄχησις,

vectio. Sed vehēs & vectum non est vnum per se. Calor naturalis, & humor, sunt vnū subiecto. Vectio autem reducitur ad tractionē, quia prorsum fit. An acutius ad impulsionē, si in equo sis: Quippe qui motus cū ex vtroque constet, pulsio prior est. Prius enim mouet posteriora φιλύδρων, aquarum præauidas. Onerauit inuidia verbū moderatum. φιλεῖν enim non est παλεστικόν.

CAPVT II.

Caput secundum quærit causam propter quam inter eas quæ sunt vnistipites sola Palma feratur ramo, atque proueniat.

Ὀγ' μὴν ἀλλὰ μάλιστα μόνον. Priuata nunc historia subtexitur: qua cognoscitur, non esse vniuersale quod dicebatur: vnicauliū arborum satos ramos non esse vtiles ad generationum. Palmæ naturam hoc præditam narrat beneficio. pro causa apponit meatuum densitatē: quorū scilicet crebritate atque cohæsione ita spiritus obsepiātur, vt nequeāt exhalatione dissipatos exhauriri. Cæteras arbores eiusmodi nullas, ac ne cupressum quidē. Nam in Creta, inquit, quòd cupressus aliter quàm semine proueniat: fit hoc, quia παραβλαστικὸν ibi est. Soli ergo id euenit prærogatiua, non autem natura speciei. Tamen salicis exēplum suprà ponebamus nos. Nā quod posset obiici de fructiferis solis hîc agi, tāto acriùs instabimus. Magis esse mirandū in sterilibus: quibus desit plus humoris illius genuini, quàm fœcūdis. Posuit tria, ξηρῶν, μονοφυῶν, ἀπαραβλάστων: quia sicciora quædam fruticosa: quod & suprà monebamus: vt Coryli. μονοφυᾶ quędā propria idea, quę locis quibusdam pullulant ab radice: vt in Creta cupressus. Iccirco dixit, μάλιστα μόνον παραλλάττει. Quia mutat in specie naturā: vt ex vnistipite fiat fruticans: mutat etiam in accidentibus, quæ consequuntur illā: vt apti nati sint eius rami tum habere, tum seruare humidum genitale ad futuræ arboris constitutionem. Quinetiam vt mutetur idea hęc in cupresso: nihilominus in Palma quoque mutari patet cadē lege, loci scilicet. Ait enim circa Babylonem fieri hoc. Quin præscribit certa conditione. Ramos enī non omnes, sed tenerrimos eligere ad id opus. videlicet in iis est, quem quærimus, prægnans humiditas illa. Ex iis plātaria institui, quæ trāsferant postea, vbi eam adepta fuerint perfectionem, quę possit matricis terræ tolerare mutationem. Iccirco dixit, ἐμβιώσωσι, viuendi efficaciam nactæ fuerint. Hoc verbo sępe vtitur ad hunc significatum. Addit tamen præter Babylonici agri beneficium, etiam in Gręcia factitari solitum. Quod si ita est: iam speciei sit ea propensio, non autem (sicuti nos dicebamus) terræ. Quippe cùm in locis maximè alienis, & in quibus vel nullum, vel serò, vel minus commendabilem fructum fert: tamē in iis talis esse pergit. καὶ βλαστάνειν. Explicat naturę illius inclinationē ad generandum. Non solùm superiori ex parte (hoc ἐξιόδιον appellauimus in historiis) germina fūdere: sed etiā subtus emittere radices. Videātur cuipiā verba hæc superflua. Nam si vitales Palmæ ramos pactos dicit: quis dubitat, quin ra-

A dices agāt? si sufficere scribat ad generationē, quis non fateatur etiā germinare? Denique si ἐμβιῶσι, si μεταβάλλονται, quis non putet, vtrūque horū peractum esse? Tamen ita subueniendum. Demissi in scrobē rami aliquando supernè germinarunt: infernè radice nullam compararūt. Quod in populis & salicibus quotidie videmus. Quin alibi duo posuimus exēpla domi nostræ nata. Ramum seuimus Iesemini. Is codē anno etiā flores tulit: altero verò copiosiores. Cùm tamē nō adolescetet, rati minus idoneo loco situm, effodimus alio transla- turi. Ibi nullā penitus inuenimus radicem. Populi truncus sanè magnus, atque ad columnæ officium excisus, plus septe menses cum iacuisset humi, postea germina extulit è cortice frequentia satis, &

B satis longa. Ne igitur de Palma quis idē suspicaretur: vtrunque coniunxit ἔτι δὲ ἀντιπλάγιος. Quin, inquit, tam facilis est ad radicandū, vt etiam si obliquus deponatur, idē faciat: sed addit cōditionem. Modò, inquit, terra subsit ἔνικμος: vdo scilicet solo. vsqueadeo semper fouet hoc principium humiditatis. Et respōdet illi, ξηρόν: quæ propterea negat ad hæc apta esse. Mihi tamen ex agricolarum præceptis, & ex œconomico Xenophontis, minus mirū videtur, si obliquus ramus faciliùs radices emittat. Nam quāto plures oculi sub terra fuerint, tanto plura erunt loca radicularum, vt ita dicā, emissaria. Nam quemadmodū quæ supra terram sunt partes, ex oculis gemmas protuberantes exigunt, vnde rami perficiantur: sic terra qua teguntur, similibus ex locis agūt radices. Quā rem indicauit

C radicum crebritate, cùm dixit, πολλαχόθεν. Addit tamē, ad iustam non prodire magnitudinem. ἐπὶ δὲ πεύκης, καὶ ἐλάτης Nequis multa exceptione labefactaret id quod pro vniuersali propositū est: negat in aliis cōgeneribus, hoc est μονοφυέσιν, id euenire, cuiusmodi abies & pinus. Ac ne cupresso quidē, nisi in Creta. neq; id in omni Cretę parte, sed certo demum loco: quasi sit is locus propria illa præditus humiditate, qua possit vnistipitis naturā amplificare, atque producere ad pullulantium fœcunditatē. locum nominat, περὶ τοὺς καλουμένους δρυίτας. Quin ne ibi quidē à ramis depactis prouenire, sed à stolonibus tātùm. Sic enim sonant illa verba, παραφυάδας ἀπορριζούσας. vult esse stolones eósque cum radicibus. Tum asseuerat, si radices non sint, haud facilè adepturos illos ramos arboris naturā

D atque incrementū. hoc est, quod dicebat, χαλεπόν. & addit, ἢ ἀδύνατον. Adeò perstat in pristina sententia. Quod autē ibi fruticent cupressi causam designat, cùm ait, ἔνυδρος. Vt cùm Cretēse solum suopte genio aptū sit cupressis procreandis: qui locus in Creta fuerit vliginosus: in eo etiam habeāt cupressi facultatem ab radice pullulandi. Quāquam autem addiderit rationem: tamen vt modestiam suam, quod vbique facit, profiteatur: ait, hæc à se nō perinde fulta rationibus explicata esse: sed per ὑπόθεσιν tantùm. Petit ergo sustineri hanc sententiam, quoad exactiùs disceptetur. Quæ sequuntur verba, redintegrant historiam Palmæ. ὁ δὲ φοῖνιξ. Duo docet. Primum, quare Palma. Alterum,

quare à tenerrimis. Duas causas in ima ponit: χώρας εὐβοτίαν, & εὐφυΐαν. Præposuit locum: quia est perfectio speciei. Postposuit speciei εὐφυΐαν, quia non est cognita nisi loci beneficio. εὐφυΐα, quia naturæ facultas est, πρὸς τὸ φύεσθαι. Loci autem εὐβοτία, quia loci materia talibus affecta qualitatibus ipsas plantas alit. εὔβοτος terra, succulenta, Latinè dicas, propter tum vbertatem soli, tum nascendi facilitatem. maxima efficacia orationis. Nam suprà dicebat, oportere & habere, & seruare tum humorem, tum calorem. Si ergo soli bonitas ea sit, vt faciat ad generationis celeritatem: naturam iuuabit illam ad humorem conseruandum. iccirco addit θᾶττον. Nam si tarda esset vbertas agri ad id officium præstandum: fieret interca quod suprà causabatur, & spirituum calorísque διαπνοὴ, & humoris illius τῆς ἐμβρύου ἐξάτμισις. Diximus εὐφυΐαν ad nascendum, etiam addes ad producendum: vt sit καὶ φύειν, καὶ φύεσθαι. Atque hæc de virgis Palmæ, vt à tota natura: nunc priuatim à partibus. ait enim, τὸ δ' ἀπὸ τῶν ἁπαλωτάτων. Consentaneum magis est vires hasce humiditatis in tenerioribus ramis contineri. & addit, καὶ τμητικώτατα. sanè facies orationis dissimilis. non enim vocis huius modus is conuenit cum superioribus. Iccirco Theodorus aut nō habuit, aut abiecit. sensus tamen optimè cohæret. Significat enim facilè pati posse hanc teneritudinem à subeunte alimento, quod summittit tellus illa, quam εὔβοτον dicebat, nos feracem. Ita τμητικώτατον erit alimentum ipsum: quia soluet continuitatem nouelli rami. Nisi mauis vulgata commodiùs vti significatione. Significat enim, compendiosissimè: scilicet propter facilitatem & subitionis, & receptionis. Illa propter εὐβοτίαν: hæc ob εὐφυΐαν. Hæc ratio virgarum molliorum. Sequitur causa, quare germinatio prodeat è cerebro. Quia, inquit, etiam in Palma vetula indidē est potissimum origo germinum. Hoc est, quod dicebat statim. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου. vt potius ab summo, quàm ab imo. Et sanè tota natura plantæ talis est, vt habeat ima nudiora. appellauit hîc ῥάβδων φύσιν, ortum. Non enim significat communi more Naturam, sed exitum: atque vt ad verbum respiciamus, fusionem. Quippe fundus πρὸς τὸ φύειν. Hæc ratio est à proportione loci. Nam qui locus ad fundendas virgas est in matrice: eum in surculis quoque depactis esse, par est. Altera sequitur ratio à forma. ait ergo. καὶ ὅλως δὲ ἀρχή τις αὕτη ζωτική. Dicit in palma, cerebrū esse principiū vitale. Nēpe quia medulla est: quod & in aliis. Non tamē principiū simpliciter. iccirco addidit τις, suo modo, atque idea. Namque alia quoque sunt principia vitę, scilicet conseruantia: vt cortex. sanè si delibretur tota, perierit. Itaque est ἀρχή τις: nimirum constituēs. Probat autem, quod aiebat: esse principium. διὸ καὶ ἐξαιρουμένου. Si cerebrum eximatur: fore, vt intereat. & auget probationē alia historia. Nam suprà dicebamus defossa transuersa virga multo plures demitti radiculas. Quare videri poterat huius situs cōmoditas facere: vt etiam exciso ce-

A rebro radicaretur, ac porrò viueret. Non est, inquit, ita. ἐπεὶ καὶ ἡ ἐκ τῶν πλαγίων. Dixit ἐπεὶ, nota est consequentis quidē orationis: sed præcedentis probationis. atque hîc vocat ἔκφυσιν, quod modò φύσιν. εἰ δὲ καὶ πεφυκότος, καὶ ἐρριζωμένου τοῦτο συμβαίνει. Argumentū à maiori. si contingit, vt in ea Palma, quæ iam & radices egit, & adulta est, exēptio cerebri exitio est. quanto magis tenella? & ratio est, quam etiam in sequentibus ostēdemus: eáque duplex. Nam antequam radices fundantur, vtrunque peragendū est naturæ: nempe vt & radices agat, & habeat quod sibi retineat, vt in germina refūdat. Itaque distracta laborat magis. Altera pars rationis est in arbore confirmata. Namque radices sunt validiores, succus vberior intus in tota: vt B videatur posse, quantum fuerit ademptum, substitui atque reparari. Nec tamen fit: ne igitur in surculo quidem. ἡ δ' ἔκφυσις. Quoniā dixerat à cerebro germina prodire: ne quis ab eo solo suspicaretur: ait, multis ex partibus erumpere. Quod tamen paulo liberiùs ipse dixit, πανταχόθεν. Sanè nō intelligit, ex omnibus meatibus: sed ex omnibus iis vnde commodiùs natura potest. Notandum quod dicebat, nō solùm extracto cerebro, sed etiā malè affecto. Sic enim duo sunt causarū genera in morbis: vnum externum, quod procatarcticum vocant: externū voco, quod aut penitus extra corpus est, vt falcula, qua cerebrū excisum fuerit: aut quod tametsi fuerit in corpore, tamē abiit: vt caloris æstus, aut rigor frigoris. Alterum genus est intus: vt humor alienus, exempli gratia, ab imbribus, aut aliunde. Ideo duo dixit, ἐξαιρουμένου, & C πονοῦντος. Εὐαίνεσθαι κατὰ λόγον. Quæ ratio est in iustæ magnitudinis Palma, vt exiccetur: eadē est etiā in virga. Quippe cerebrum, aut ablatum, aut malè affectum. πανταχοῦ γὰρ διαμένει. Minor propositio syllogismi. Maior illa subticetur hîc, quia suprà fuerat posita. Vbicūque fuerit humiditas illa pręgnans, nec delebitur exhalatione, inde erit germinatio. Minor hîc. vbique persistit humiditas illa. Conclusio iam antecessit illa, πανταχόθεν. Sic enim semper loquitur accuratissimus hic Philosophus diuinum imitatus præceptorem, διὰ τὸ μὴ ἀξήραντον εἶναι. Ratio quare maneat. quia non facilè siccatur. Rationis ratio, τῇ πυκνότητι τῶν πόρων. Meatuū angustia prohibet exuctionem illam. Is igitur ordo. Materiæ obex, quo minus transmittatur humor. Humoris coerctio. Prohibitio exiccatio- D nis. Retentio caloris, cuius est humiditas fundamentum. δυσδιάπνωτον. explicatio causæ: quare vtilis sit pororum densitas. Quia cohibet, ne efflari possint spiritus. Ita duo respondent hîc duobus superioribus. Dicebat διαπνεῖται, & ἐξατμίζει. huic posteriori redditur hîc τὸ ἀξήραντον: illi priori, τὸ δυσδιάπνωτον. Postquam hæc ita narrauit, colligit. Inter vnistipites solam Palmam multis prouenire modis propter hasce causas. Alias cōgeneres non posse, quia non sint simili præditæ natura. In quibus verbis etiam inuenies implicitū syllogismū.

Legendum, ἀπὸ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διὰ τῶν ὑποκάτω, μᾶλλον δεῖ τοῦτο εὔλογον. Est enim

cõparatio partiũ superiorũ, & inferiorũ. &, δυσδιάπνωτον, non δυσδιάπνευστον. Theodorus, ἀπὸ ἐγκεφάλου, ambitiosè, & insuauiter. Nepotum exortia. & metaphora κακόζηλος est, & altera vox vasta. Neque forte quicquam obtigit cuiquam in Natura apud Peripateticos. At ipse verbo hoc, sortiri, vel vsque ad fastidium vtitur. μονοφυῆ, non malè vnicaulia. Vnistipites δέχεται ἢ ἑτέρας φύσεις. Alia proueniendi genera patitur. Nullo modo placet phrasis, *patitur prouenire*. Verùm ei verbo in historiis animalium longè duriorem fecit vsum, cùm dicit: Equæ non patiuntur pasci, & eiusmodi alia talia. veluti si dicam: Ego non patior me scribere. πλάγιον malè interpretatus est, inuersum. est inuersum cuius ima pars summa facta est. πλάγιον, cuius summa & ima ad eandem libellam, aut non multum inter se distant elatione, ac depressione. Habemus apud Galenum, ὄρθον, λοξὸν, ἐγκάρσιον. hoc postremum est πλάγιον. Neque abest ab eo situ multum τὸ λοξόν. Horum significationes transtulimus alibi ad ἀντοίκους, καὶ περιοίκους Macrobii, propter somnium Scipionis: vbi ostendimus etiam doctiores maleueriatos esse. Inuersus ergo ramus erit is, qui cacumine infossus deorsum spectat, cæsura sursum. Idem est inuertere & supinare, vt acutius amplificemus inuersi definitionem etiã ad plana, & alia: quorum cacumen nullũ: partes tantùm imæ, & summæ. ὑπορρίζους οὔσας. Confibratas Theodorus, non inepto verbo. omisit enim τὸ συσσημαῖνον, τὸ ὑπό. flexu etiam vocis minus apto. Hic enim, modo radice aliqua confibretur. Hic est tractus temporis. At Theophrastus ait, οὔσας. quæ iam sint radicatę subtus. Iam fibrata est, non fibratur: & secum radices affert, non accipit. Itaque viuiradicem rectè vertit: εὐβοσίαν frugalitatem. minus rectè. Non est enim frugalis potius opulentus, quàm mediocriter parens. vbertate potius. Hoc enim est vber glebæ Virgilianum: dictum à succo ὕειν: vnde vligo. quia Syri vnde Græci per Cadmum acceperunt, ὕλιν aquam dicebant. εὐφυΐαν, habilitatem, optimé. Aptum natum Cicero, πεφυκός. id est qui natura sua est aptus ἐξαιρουμένου, καὶ πονήσαντος θνήσκει. De suo addidit, mox, neque fideliter, neque verè: ἐπὶ καὶ ἡ ἐκ τῶν πλαγίων ἔκφυσις, ἔχοντός τιν ἐγκέφαλον. Theodorus, Nepotum illa procreatio non nisi cerebri copia fieri solet. Malè intellexit hunc locum. πλάγιον enim à latere interpretatur. sane hoc quoque significat, sed non hic. Non enim ait, propter cerebrũ fieri, vt stolones generẽtur. Nam in omni ætate cõtingeret. sẽper enim cerebrũ habet. At nõ semper emittit stolones, sed ætate iam stata. Ideo Theodorus de suo addidit, copia. Cæterùm non vult hoc Theophrastus: sed, vti docebamus, etiam transuersum surculũ satum, ait, non radicum copia, quas potest emittere: imò potius cerebri beneficio germinare. Hoc manifestum est cùm subdidit: non esse mirum, si surculus, tametsi transuersus, ablato cerebro exacescat: ὥσπερ καὶ πεφυκότος, καὶ ἐρριζωμένου τοῦτο συμβαίνει. siquidem hoc etiam contingit palmæ iam con-A firmatæ. πεφυκότος καὶ ἐρριζωμένου. Cùm palma integerrima stat, & radicibus plenè adhæret. Calamistrata oratio. δυσδιάπνωτον exhalatu difficilis. Hoc est, δυσεξάτμιστον. Illud ad spiritum potius.

CAPVT III.

Caput tertium causam docet, qua quædam oriuntur à stolonibus, & surculis: à ligno, & ramis, non contrà, à surculis alia nequaquam, sed à summis virgulis, & ligno. De prærogatiua radicum longarum & quæ profundæ non sunt. Tres fruticationum modi, & eorum causæ.

ΣΑ δὲ πλείους γεννᾶται τρόπους. Posteaquã vniusmodi posuit in palma generationem: nunc agnoscit in aliis multiplicem. Atque inter eas quæ sint differentiæ. Duas comparat naturas. Ait enim: Quæ auulsione, B radicéve, aut surculo proueniunt: eadem non omnino etiam à ligno, & crassioribus proueniunt ramis. Contrà, quæ germinant è ligno & excisis brachiis: ea non item prodeunt è surculis. exemplum primi generis ponit vitem, & ficum. Ad exemplum secundi adducit oleam. Nam vitis & ficus ex palmite, & stolone procedunt. è trunco nunquam. Olea ex talea, & virgis crassioribus: è summis surculis nequaquã. τὰ δὲ πάλιν ἀπὸ βλαστῶν. Maximè concisa oratio. Sic enim dicendũ fuerat: τὰ δὲ πάλιν ἀπὸ ξύλου μὲν καὶ ἀκρέμονος, οὐκ ἀπὸ βλαστῶν δέ. Propterea quòd olea non producitur à germinibus, id est à ramulis tenuioribus. Atque hæc non dixit, se describere per hypothesin, vt solitus est. & decuit tamen. Minus enim accurata sententia est. Namque hic ad castrum Maurum C secũdum Oltum fluuium nata est ex pacto ramulo olea. eáque hodie iustam nacta magnitudinem, & ab radice sobolescit, & fructum fert optimum. τὸ δ᾽ αἴτιον. Rationes agnoscit easdem diuersorum subiectorum. Ex eadem, inquit, aut simili causa. Vitis enim & ficus trunci sicci, etiam asperi. At siccum iam diximus ineptum esse ad generationem. Asperum verò nihilo magis aptum. Atque ibi sistit probationem. Resoluamus ad causam superiorem. scilicet asperum item siccum: ac plerunque durum etiam. Non ergo ἴμητον, vt suprà περὶ ἀπαλῶν dicebamus, κλῶνα intelligit surculum, id est paruum sucum: ἀκρέμονα succum iusta crassitudine. Sic enim *virgam crassam* veteres vocabant. surculum voce diminutiua, κλῶνα. Græci à motu: quoniam vento κλονεῖται. ἀκρέμονα, ὅτι ἐν ἄκρῳ μένει. D Itaque τὸ ἔτυμον, quod Latinè dicitur verum, in eo verum non est. Vt desinat Theodorus in præfatione Latinis insultare: quasi non habeant quî designent ἀκρέμονα voce patria. Habent verò: brachia namque dicimus, eadem transferendi lege, qua Græci dixerunt, cor, matricem, alas, cerebrum. Neque verò brachiis nostris obiicitur etymologiæ deprauatio: sicuti Græcis in acremone. Non enim in summo manẽt rami grãdiores. Mox autẽ κλῶνα βλαστοῦ nomine designauit. nouellũ scilicet ramum. αἴτιον αὐτὸ, καὶ παραπλήσιον. αὐτὸ significat essẽtiæ cognationẽ: παραπλήσιον affinitatẽ proportione. Igitur eadẽ causa pro eo est:

quia

quia humor ibi præsentis est vitę sedes, & auspicia futuræ. Similis autem: quia quod est asperum non est idem quod siccum. Propinqua tamen natura sunt. ξηρὰ καὶ ξυλώδη. Quia partes aliquæ siccæ queunt esse, veluti frondes: non tamē ligneæ sunt, quomodo truncum dicimus, aut ramum ligneū. Iccirco addidit: ξυλώδη, nec ab re. Nam ξηρὸν nota est absentis vitalis qualitatis: lignosum significat ineptam substantiam ad germinationem propter duritiam. Ideo dicebat, ἁπαλῶν. Neque solū siccæ ac lignosæ trunci partes, sed etiā τραχεῖα. Iā verò diximus, quare sit asperum δυσβλαστὲς. τὴν ἐλαίας τὰ ὄντα κεκρεμμένων ἔνικμα. Causam dat, quare oleę brachia sit apta ad germinandum. ἔνικμα. Hoc sem per requirit: scilicet humidum. Declarat modum huius humidi. λιπαρόντα. Quia duplex est humiditatis genus: vnum aqueum, alterum aereum, hoc est pingue, hic λιπαρὸν: alibi γλίσχρον dicitur, cùm densius est. Hæc est vna causa, quare non δυσξηραίνεται. Patet ex opere nostro id. nam oleum & aqua multa ferueant in lebete: soluitur in vaporem aqua, oleū manet. Altera causa est, quam & suprà notabat in Palma, πυκνότης. Prohibent enim meatuum parietes inter se cohærentes. & habent igitur humiditatem, & seruant. Quorum vtrumque à natura ad germinandum exigebatur. Iccirco dixit ἀμφοτέρως. Vtraque de causa ἐκ δ᾽ ἔξηρεντα, non facilè exiccantur, minus apta ad exiccationem. τὰ δ᾽ ἄκρα. ἄκρα intelligit τοὺς κλῶνας, surculos qui in summo nouelli nuper extitere, eos ait ineptos esse propter siccitatem. Tum siccitatis addidit causam non à temperatura, aut situ partium, quod suprà innuebat in asperitate: nam sunt sanè leuissima superficie, nō igitur sunt vel lignosi, vel scabri: sed tenues. Ita ea paruitate haud multo succo abū dare queūt. respōdet illis superiorib9 cùm dicebat, ἔχειν ὑγρότητα. ἔχειν notat id quod est, τὸ ἐνυπάρχειν: vt in quinto primæ Philosophiæ. Hoc autem obtinet loci proportionem. Ideo materiam Plato χώραν appellabat. Si ergo locus angustus est: etiam quod eo capietur loco, paruū erit. est enim locus locato par. Vnde sequitur contrarium eius, quod suprà dicebat: τηρεῖν, seruare μέγεθος τοῦ. Horū verborum æquant sensum illa: καὶ οὐ δυνάμενα διαμένειν. In paruo nanque humido paruus calor. Imbecillus igitur. Addit aliarum arborum differentias, Pyri, Amygdali, Mali: & ait, ὡσαύτως. quomodo ὡσαύτως? Sicut in vite, & ficu, an sicut in olea? verba sequētia declarāt. à maioribus ramis hęc non proue nire maiore ex parte. Appponit etiā inter hasce differentias. In Amygdalo raro. in Lauro nunquam. Addit causam, quia sicca Laurus. confirmat. Nā ne auulsione quidem facile. Tametsi eius rei gratiam facere possit illi, quæ subest, radix. Quanto minus si radice careat? Sed est imprimis animaduertendū, cùm addit pro causa densitatē. suprà enim fauebat hæc germinationi: propterea quod cohibebat intra se humidū, quominus exhalaret. Nunc facit aduersariam eiusmodi generationis. Dicendum videtur: den sitate contineri humidum internum in eo officio, quod requiritur in materia

A vitali. At vero si densitas comes sit siccitatis: tum verò æquè prohibeat succi egressionem ad informanda germina, atque ipsa siccitas Densitas igitur, quod multum est, fouet: quod parum, suffocat. ἀβλαστῆ γάρ. Videtur haud multū referre, vtrum dicatur ἀβλαστῆ, an ἀβλαστητα. quia in eodem est actio & passio. Nempe forma & vis, vt impellāt materiam extrorsum: hoc est, βλαστητικόν. materia, vt impellatur à forma: hoc est, βλαστητόν. Ita subtiliter explicandi sensus Peripateticorum. ἐθέλει. Asteimus Græcis. Sic loquitur & Plato, & Aristoteles, & alii magni viri elegantes, ἐθέλει, βούλεται, φιλεῖ, quæ verba nihilosecius rebus inanimis attribuunt. Velut in Phædro. τὰ δένδρα οὐ βούλεται

B μεδιδάσκειν. Hîc non est omittendum: cùm hîc eximit vitem, ac ficum ex humidorum censu. At in sequentibus agnoscit succosissimas. Et sanè sunt quàm olea longè humidiores. Dici posse videtur: vitem, ac ficum, cętera humidiores: trūco exuctiores. Ac de vite quidem satis patet. de Ficu verò potest ambigi. fortasse Fici stipes humidior est oleagino. Etiam hîc foucamus partes diuini viri. In vtroque humidum videmus: esto etiam, ne litigemus, par etiam in vtroque γλίσχρον. At Ficus admodum rara textura est. vt in olea meatus densiores succum fortè commodius arcere queūt. ἀεὶ νεώτερον γὰρ καὶ πρὸς τοῦτο διαφέρει τὸ μᾶλλον. Obscura breuitas, ac potius mutila: sensus videtur esse is.

C Naturam hanc imbecilliorem esse ad seruādum id, quod magis interest germinationis, τὸ μᾶλλον sic, perinde valebit, ac si dicat: τὸ κυριώτερον. nota locutionem καὶ πρὸς τοῦτο γεῖτ, tanquam si diceret, καὶ πρὸς τούτοις. ἴσως δ᾽ ἀπὸ ξύλων. nunc expedit cur è ligno possit in illis expediri germinatio, Quibuscunque, inquit, in ligno vita continetur (hoc enim est ἔμβιον, sicuti suprà ἔμβρυον: atque eo nomine vtitur sæpe, sicut & verbo ἐμβρυοῦναι) ea seruare possedentitate sua vitale principium, quod continetur in eiusmodi quam dicebamus, humiditate. Affert historiam oleę, myrti, oleastri. Suprà dicebat humore contineri vitale principium: hîc dicit, hu moré contineri vitali principio. rectè vtrobique. Continet humor vitale principium tanquam vehiculum: sicuti materia formam. Continetur humor à vitali principio, perinde atque à rectore.

D Seruat enim: vt sit nunc, quod futurum debet esse. Apponit rationes tres: cur sufficere nequeat ad generationem, πυκνὸν, ξηρὸν, ἀπαραβλαστον. Oportet, inquit, vt si densum est, habeat etiam humidum. Alioquin οὐχ ἱκανὸν non satis est esse densum, si sit siccum. Quod autem ait, καὶ ἀπαράβλαστον, respondet superioribus. Nanque vnistipites amouebat ab hac fœcunditate. Vbi acutius intelligendum. Non esse causam huius ineptitudinis, ipsius stipitis vnitatē, sed signū. Nempe cùm viderimus hāc solitudinē: concipiamus animo vtrūque, & antecedentem causam, quæ est siccitas: & subsequentem affectum, qui est, inutilem esse ad germinationē. ἐπεὶ καὶ ἡ παραβλάστησις. Dicebamus hîc τὸ παραβλαστικὸν non posse sumi pro causa futura generationis ex ligno: sed pro affectu. Quare positum

in propositione. Nõ faciet demõstrationẽ à priori: sed eam quam vocãt τὴν ὅτι ἐστὶ δεικνύουσαν. Vt ergo perfectiùs cognoscamus hinc ad finem vsque capitis περὶ παραβλαστήσεως ita agit, vt eius naturam resoluat in causas. propinqua illa est. συνεστραμμένην ἔχει τὴν ῥίζαν Quia fluxuosa radix est, videtur habere proportionem multarum radicum. Propterea quòd ex dorsis ipsarũ sinuationũ videtur sese proferre ad aliquid expromendum: hæc est causa causę. altera. Quia succus in contortis diutius immoratur: igitur & coquitur magis. Immoratur autem propter operosiorẽ motũ. Tertia. In omni flexu, vel ligni, vel metalli pars exterior fit rara magis. Inde igitur prodire succus potest. Quẽ cùm prodigere nolit temere natura: quod optimum factu sit, excogitat, atque efficit. Creat igitur sobolem. sic habes causarũ à Philosopho positarum nostris inuestigationibus ad vltimas vsque resolutionẽ. Causam verò quare sit συνεστραμμένη, ponit ipse, quia scilicet πρεμνώδης. Duæ sunt causæ fluxuositatis in plantis, eæque contrariæ. vna est duritia. Itaque succus obiecto lignoso retentus atque etiã repulsus, enititur aliquã in partem sibi viã facere. In eo nixu torquetur ea pars impulsu videlicet succi primùm, deinde etiã insessu. Altera est mollitia. Nõ enĩ seipsã sustinere quit. Quocirca & sibi ipsa oneri est, & sibi ipsa cedit. Tertia causa externa est. Nimirũ cùm obiectu rei durioris reflectitur. Hoc patiuntur à rupibus, aut aggeribus flumina. Posuit autẽ more suo causam prius, mox effectũ. prius inquam, πρεμνῶδες, quam συνεστραμμένον, quia demõstrat à priori ἰσχὺς γὰρ μᾶλλον. præter suprà dictas causas aliã statuit. quippe robur. Quia validę sunt naturæ, multum etiam possint operę ponere. Hæc tamen est causa valde remota. Nam vt multum posse fatear: an hoc quoque possint quærã. ἥκιστα δυσώλεθρα. Pertinaciter resistunt omnibus incommodis, quibus generatio prohiberi posset. Non facilè verò sunt exitiis obnoxia: quia sunt compactæ naturæ. Densa omnia minus admittũt externas impressiones. Itaque radices hæ sunt viuaciores. τὸ γὰρ καταλειπόμενον. multa hîc includuntur: primum, cognoscimus flexuosas non facilè auelli integras. Alterum, declarat quare tam robustæ sint. Quia non vitiantur discerptæ, sed nihilosecius fundunt reliquiæ. Tertium, fœcunditatem colligimus. Quòd remanet, dispendia reparat, ac reponit quantum est ademptum. Quæret aliquis obiiciendo: de tortis radicibus accipio: at de pruno, pyro, aliis quarũ sunt radices prolixæ? His respõdet illis verbis τῶν δὲ μακρορρίζων. Per se, inquit, alia ratione iis radix robusta est. Duæ fuerint ergo causæ. vna cùm radix retorquetur ad superficiem: altera in profundis. In superficiariis est natura facilitatis: tum quia coquuntur ab aere, & Sole: tum quia non premuntur terra multa, sed soli tenuis crusta facilè cedit. In profundis ratio est roboris. non enim tam altè vel demitterent sese, vel occuparent, nisi lõgè abessent ab imbecillitate. Ita explicata est probatio quam subiicuit ipse. ὅτι μετεωρότεραι καὶ οὐ βαθύρριζα. Monuimus alibi priscis

A omnibus etiã breuiloquo Hippocrati, etiam cõciso Aristoteli morem fuisse sic loquendi, quo & Homerus vsus est, ἐοικέται, ὥτε ἀςκες. quod & Plutarchus animaduertit. Ita hîc, suspensæ siue sublimis in superficie soli, neque profundæ radices. εἰ καί τινας. obiectio. Nõ videtur natura posse simul, & multum demittere in radices, quas agit porrò deorsum, & in pullulationes sursum suppeditare. respondet. Tametsi producit in profundum: tamẽ etiam nonnullas subigunt ad superiora. Quid tũ postea? ἔπειθ᾽ ὅτι πάντων συῤῥοῆς γινομένης. vbi, inquit confluxerit eò succus: coit eò faciliùs Solis vis cũ materia: quippe ad superficiẽ: atque ita coquitur succus, atque habilitatẽ recipit ad stipitis formã induendam. Ideò dixit καὶ διὰ τὸ προκύπτειν ἐκτίκτει. scilicet ἐνδιδόναι. Quasi concipiat inde quod pariat postea.
B Ita duo argumenta vnum vides. Non enim duæ sunt rationes illæ, πρῶτον μὲν, ἔπειτα: sed vna demõstrans priore loco situm radicis, secunda ratione, propter sitũ, facilitatẽ adeptionis apparatus ad formam suscipiendam, qui fiat beneficio Solis. ἐπιπολῆς, non penitus super faciem soli, sed quasi pensiles (hoc est μετέωρον) si respicias ad profũdas illas. sic natare ἐπιπολῆς quosdam pisces dicimus: non qui super aqua, sed qui haud ita multum subtus. Sic plantarum radices subter cespites, & summa soli: καὶ γὰρ ἐκ τῶν ἀκρεμόνων οὕτω. probat similitudine. A summis semper fit ramis, aut maiore ex parte germinatio. Ita ab ea radicis parte, quæ superior est. τούτων ὑποκειμένων. Quibus suppositis. Nam sa-
C nè repetit hîc, quæ modò dicebat. nominauit συῤῥοὴν, hîc nominat. Dixit, πεφθὲν. Dixit πέττουσα. Quin vberiùs scripsit, quàm nũc scribit. Deducebit enim calorem à Sole, quem adiungeret plantæ seu radicis calori. Nunc solem omisit. Iccirco prius dicebat συνθερμαίνῃ: Mox simpliciter dixit, θερμαίνουσα Dixit autem θερμαίνουσα καὶ πέττουσα, quia calor est instrumentum. Forma in materia sita, est agens in materiam alienam vt suæ proprię similem faciat, atque etiam eandem specie. Effectus est, coctio. Qua apparatur succus, vti dicebamus. Quænam igitur intelligit, cùm ait, τούτων ὑποκειμένων? Intelligit similitudinem germinationis in ramis quoad frondes, & ramulos cum germinatione stolonum à radice. Neque est repetitio, sed syllogismi conclusio, sic. Coquitur in sum-
D ma radice succus ad sobolem. Probo per similitudinem generationis in ramis. ergo quemadmodum in ramis coquitur, in radice coquetur. Sic à reprehensione vindicandus autor. Ne duo extrema vitia hîc, & alibi obiiciant critici: nempe concisam, atque etiam interdum mutilam breuitatẽ: & detestabilem Peripateticis palilogiam. Quoniam verò in omni perfecta scientia cognoscitur subiectum, subiecti ratio, principia & accidentia cùm dedit hîc subiectum, generationem, species, & modos: nunc accidẽtia dare aggreditur à loco. ait igitur τὰ μὲν οὖν πλεῖστα. Plurimi stolones, inquit, ad stipitem oriuntur: quia prope superficiem sunt. Hæc igitur conclusio pendet ex antecedentibus, vt superficies sit medius terminus in syllo-

gismo

gismo pro causa. Dixit μετεωρότατα, quia etiam πολλεῖςα. Nã si stolones dicimus pullulare quia πολλεὶ: & si pullulant ab radice, quia radix est μετέωρος: ergo quæ partes erunt maximè μετέωροι: ab us pullulabunt maximè multi. Tam verò est efficax nostra: vt oliua etiam fœcundet noua sobole stipitem ipsum. scilicet stipitis ea parte causa maximè coniuncta est cum radice propter affinitatem. Nã si arbores omnes ab summo possũt stipite ramos fundere: si multæ ab radice nouam summittere sobolem: media natura quarundam poterit in stipite vti beneficio propinquitatis radicis ipsius. Iccirco dixit, ἥγε ἐλαία. particula illa γε magnã habet efficaciam assertionis in rara natura. Vt quasi sit probatio eorum quæ profitetur. Nam pullulationem dicit ab radice. Causa, propinquitas superficiei: vnde cum Sole magnus ei sit vsus ad coctionẽ, ac deinceps ad germinationem. Quàm, inquit, consentaneum est veritati: quando in oleæ imo stipite, etiam qua nullà radix agitur. vis est ad pullulationem. ἄπιος δὲ καὶ ῥόα. Adiungit aliam differentiam eorum quæ profunda nituntur radice. Nam Pyrus, inquit, & punica & non solùm prope stipitem possunt: sed etiam procul: vbi scilicet radix profunda non fuerit. Hoc quoque pertinet ad probationem. Nam si procul fit: neque fit, nisi in superficiariis partibus: manifestum est fauorem hũc ab eiusmodi situ conciliari. Maiorem syllogismi propositionem subdit. ἐνταῦθα γὰρ η σύῤῥοη, καὶ πέψις: sic enim est in figura. vbicunque fuerit confluxus, & maturatio succi: inde erumpant stolones. Coquitur autem radicis pars, qua sol afficere potest. Ea est qua attollitur flexuosa. ita habes conclusionem. Addit affectus declarationem. διὸ καὶ ἄτακτος ὁ τόπος. Quia radicum illarum prolixarum tractus inæqualis est, & quasi fluctuans: incõditus item situs erit stolonum. Ratio verò, quare sit inæqualis radicum porrectio, eadem est quę & in fluminibus. Loca enim sunt inæqualia. Igitur quæ cedunt vacua: in ea sese radix induit. Manifestũ est hoc in mõtanis. Inter saxorũ hiatum persequentibus ius suũ radicibus. Nec frustra est huius inquisitio causæ. Nõ enim radicis interest summa quærere, sed profunda, duabus de causis. vna est à forma: terrestris enim maximè omniũ partium pars illa est. Altera à fine suo, & à fine plantę. A sua vtilitate: quia plus alimenti consequitur ex profundo. non enim exugitur locus ille ab aere, vel ab sole. Propter plantam verò: quia firmiùs hæret, quo est profundior. Hæc sunt ergo fruticandæ differentię: circum stipitem ab radice, vt Lauro: circum stipitem ab stipite, vt Oleæ. procul à stipite, vt μακρόῤῥιζα. Inconditã esse hanc sobolem: quia radicum item elatio superficiẽ versus sit inęqualis. An verò quia in iis succus plurimus, vbi is erumpere nititur, sursum sese euehit in radice ad arborem creandam, quam subtus meditabatur? Natura enim quo potest cunque modo seipsam fœcundat semper: atque ab ipsis indiuiduis sumit operam quotidianam quasi ob fidem futurę perpetuitatis in specie. Hæc cùm dixit: ad similes

A trãsit. Similes quidem in fruticatione, dissimiles in fructificatione: Quæ tamẽ circũscribit certa differentia. vult enim esse viuacia. Ait igitur. τὰ δ' ἄκαρπα: verùm non omnia, sed illa, καὶ εὔζωα non solùm possunt βλαςάνειν, sed etiam συμπληροῦν, id est cõplere, ac perficere ad iustam perductas soboles magnitudinem. Hoc quotidie videmus in Populo, alba præsertim. Vna enim modo depacta, latè loca multa complet. Est autem viuaci pertinacia, quia & plurimum habet humidi: & plurimum lentoris. Calorem quoque in ea temperatum testatur odor suauis. In hoc genere paucæ admodum aliæ, aut nullæ, si arbores spectes. Potius enim inuenies esse frutices. Quamobrẽ minimè est eorũ operosa perfectio ad magnitudinẽ hãc vulgarem. Nõ enim requiritur insignis, quãta in arboribus. Hæc ratio est, quare soboles in fruticibus ęqualis sit parenti: in arboribus nõ sit: nisi si qua sint lento

B humore multo vitali prædita quales populi. Hoc est quod dicebat, συμπληροῦν τὸ βλαςάνειν potius τὸ βλαςανόμενον. Nã omnes cõplent ipsam actionẽ: id est agunt. At non complent, id quod egerunt. Ita ponunt operã: opus non absoluunt. εὔζωα dicit: sicut præceptor animalia εὔβια. Sed differunt. Quia βίος non modò actum animæ in corpus, quem solum ζωὴ significat à calore, sed etiam & tractum & conditiones quæ ad actus illius conseruationẽ requiruntur: vt cibus, potus, & alia quæ à medicorum vulgo falsò dicuntur non naturalia. Itaque etiam actiones ad huius ambitum spectant significationis. Quare εὔβια dicit ille animalia, quæ facili victu vitã ruentur. In arboribus autã satis est ζωὴ: quę non multis egent officiorum interpolationibus ad trahendum vitã. Simul hæc dicit: simul pa

C rar trãsitum ad historiã fruticũ, capta occasione ex eo, quòd eos nominauit in comparatione: cùm dixit, τὰ δ' ἄλλα οὐχ' ὁμοίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὑλημάτων. Nõ tamen ea est ratio transitionis huius: sed quia pars est instituti nostri consequẽs arborum cognitionem. Quorum tractatio cùm sit absoluta: reliquũ est, vt frutices expediantur. Iccirco dixit, ὑπὲρ τῶν δένδρων ἱκανῶς εἴρηται.

Corrigẽdus codex, ἐν αὐτοῖς διαφορὰν. scribe αὐτοῖς. Quod mendum tam frequens est in libris autorũ Græcorum penè omnium: vt quàm parum sit laboris animaduertere, tam multum sit, manus adhibere. κλῆμα, καὶ κραδία. lego, κράδη. Ficus is ramus est, ad quẽ significandum non habemus vocem singularem. κλῆμα dicunt illi in vite: nobis

D multa sunt vocabula: vsitatissimum, Palmes. etiam palma legitur, & virga, & sarmentum, & pampinus, eiúsque modi multi, vt focaneus, sagitta, & alia quæ à nostris agricolis cõmemorantur. In olea θάλλος Græci, nos termitem, Palmæ spadix. quidam Ægyptiam vocẽ dicunt, alii Siculã. Illud vero similius, pro eo quòd Ægypto, non Siciliæ peculiaris arbor illa. Hæc vulgata. Illud minus. Æsychius scribit, ramum quem manu tenere soliti essent ii, qui Deorum laudes concinerent, ab antiquis αἴσακον nominatur eúmque Laurinum fuisse. καὶ ἀμφοτέρως εὐξήρεγται. appone negationem. Su

prà enim dicebat item, à densitate humidum conseruari. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ παραβλάστησις, scribẽdum, ἐπεὶ δή. καὶ πεμφθὲν ὑπὸ τῆς ἀλέας. repone, πεφθὲν. Lego συμπληρῶν δυνάμει τὸ βλαστάνειν, addito articulo. Id est τὸ βλαστανόμενον. vt sit, καὶ βλαστάνειν, καὶ συμπληροῦν.

Quod emendabamus ἐν αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς, Theodorus sic. Quæ pluribus exeunt modis, differentiam in his quoque ipsis habere latè videntur. vt videatur intellexisse, ἐν αὐτοῖς, scilicet τρόποις. vtrum placuerit, non displicebit. Coniunctio καὶ multùm sustinet vulgatam lectionem: quasi sit sensus hic & diuersis generantur modis, & in vno quoque modo habent diuersitatẽ. Sanè veró. Nã quę semine prodeũt, non vno serũtur modo. A situ: quædam mucrone prono, quædam supino. Item à numero: quædam singula, quædam plura, vt Palmulæ. A tempore, à deffosionis quantitate, & eiusmodi. Quæ producuntur à partibus: alia à ligno, alia à brachiis, alia à surculis. Quædam etiã à folio. Veluti noua planta hæc, cuius folium satum creuit in truncum. eius amplitudo, quanta palma hominis maximi. Figura plurimùm accedit ad humanæ solcę vestigium, tota est tuberosa. E singulis tuberibus prodit spinula. Fructũ nondum tulit, vt possimus iudicare: sitne *Muha* siue *Maus* Ægyptiorum. Quæ vero ab imo pullulant, quot modos habeant in differentiis, iam dictũ est. Non displicet ergo Theodori iudicium: displicet audacia tum hîc, tum alibi: cùm addit de suo, laté. Nam, vt ait Galenus, summa interpretis fides est, vt explicet non quid ipse sentiat, sed quid autor, quem suscepit interpretandum. Non enim simile est hoc negotium, atque id quod de Sophocle, atque Euripide circunfertur. Horum alter personas quales fuissent: alter, quales esse debuissent, sese effingere professus est. At Latinus, qui Gręca ignorarit: si ei Theophrasti authoritate vtendum sit: falsò semper imponet aliquid illi ex Theodoro: quod ipse de suo nunquam prompserit. αἴτιον ταυτὸν καὶ παραπλήσιον. Theodorus causa vna & eadem. Nõ est παραπλήσιον, idem. Nos exactiùs per idem, & simile. καὶ οὐ δυνάμενα διαμένειν: Nec ad educandum valida superextant. ἀηθεστάτη phrasis. Nec superextare est, superstitem esse. οὐ δύναται βλαστάνειν. In codice scriptum est, pullare. Si non est mendum: vsus est primigenio pro diminutiuo, pullulare. καὶ ὡς ἐν παραλόγῳ. & præter naturæ ritum. Hoc paralogum vocat Aristoteles παράβασιν: quod præter leges ordinarias naturæ fit. Theodorus semper euitat vsitatiora verba, si habeat alia minus vsitata. Ita ritum hîc maluit, quàm legem. At λόγος est origo & anima legis, tam rei quàm vocabuli. λέγω, λόγος, lex. αἰτία δ' ὥσπερ ἐλέγομεν, ἡ ξηρότης, καὶ τούτου γ' ἔτι ἡ πυκνότης. Theodorus nõ agnouit spissitatem, sed raritatẽ: atque ita reposuit. Credo, quod suprà legebamus, densitate seruari humiditatẽ, atque inde fieri generationẽ. Hîc cùm aufeatur generatio: causam esse contrariã oportet. Cæterùm densitas iuuat, humidum cohibendo. At vbi cum siccitate coniuncta est, nocet. Suffocat enim, & obtundit. Iccirco mox sibi constat cùm ait, οὐ γὰρ

A ἱκανὸν, ἐὰν ᾖ πυκνόν γε, ἢ ξηρὸν, καὶ ἀπαράβλαστον. At Theodorus errorem errore cumulauit: nam hîc quoque μανὸν, non autem πυκνὸν legit. ὅσα δὲ ἀπὸ ξύλων ἔμβια. Quæ autem ligno conualescere, germinaréque pollent, vt omittam illam peregrinitatem: non enim cum infinitiuo iungitur polleo verbum, sed nominibus applicatur: quod ad sensum attinet: longè distat tum significatio, tum infinitiui illius langor ab efficacia Græcæ vocis, ἔμβια: de qua suprà satis. Neque expressit illa: διατηρῆσαι τὸ μᾶλλον. & languescere fecit vim orationis illius: αὐτὰ τηρεῖν τὴν ζωτικὴν ἀρχὴν, ἔχοντα ὑγρότητά τινα, cùm dixit, non sine adiumento humoris naturalis. Dixerim, Hæc possunt vitale seruare principium: quia certum habeant humorem B vt non solùm sit φυσικὴ ὑγρότης, sed etiam τὶς, καὶ ποία, καὶ πόση, suæ scilicet speciei. Nam quæuis, & qualiscunque, & quantacunque humiditas naturalis, nõ est cuius naturalis. Itaque τὸ τὶς astrĩgit τὸ φυσικόν. διὰ τὸ πρεμνώδη πως καὶ συνεστραμμένην εἶναι τὴν ῥίζαν. Radice derorta, scrupulosa, flexuosáque. duobus verbis vnũ dixit, detorta, flexuosa, συνεστραμμένην. hoc primum, secundum, medium alienum interposuit, scrupulosa. Tertium, non est detortũ συνεστραμμένον, sed contortum. Detorta est radix quæ in se redit, neque procedit. Quartum, neutiquam πρέμνον significat scrupum. Aliud saxum, aliud stipes. δυσώλεθρα, mori contumacia. peregrina oratio διὰ τὴν τῶν ῥιζῶν ἰσχύν. ex radicis copia. C Nequaquã. Nõ vbicũque vel copia, vel magnitudo: ibi continuò robur. ἰσχὺς robur est. μετέωρα. per summa cespitum hæreant: malé. Nam neque hærent, sed iacent, & serpunt. neque per summa cespitum, sed subter superficiem. συνθερμανθεῖ sufferuescant. τὸ σὺν non est sub, sed præpositio Græca significat ab vtroque calefactionem tum ab Sole, tum à principiis internis caloris naturalis. Concalefiat. Sic enim fit accessio caloris à Sole ad calorẽ naturalem. Omnino Peripatica tum veritas, tum seueritas respuunt orationis lenocinia. Neque sine magno periculo affectantur diuerticula. sic mox etiam illud. ἐκθερμαίνουσα sufferuefaciens. Cæterùm prępositio ἐκ, significat hîc exitum, vt ita dicam, caloris ab radice, in illam συῤῥοήν. Si hoc durum sit, dicas, promotionem. sanè principium D signant actionis, τὸ ὅθεν. Sic addit aduerbium, latissimè de suo, sicut suprà facillimè ἀεί. Non enim quod est ἀεὶ βλαστικὸν, facillimè fundit. Illam comparationem deformauit. καὶ γὰρ ἐκ τῶν ἀκρεμόνων, οὕτω καὶ ἐκ τῶν ἄλλων οἱ βλαστοί. Sic enim simplici ductu dixit. Nam & ramis, ac cæteris partibus hac ratione germen erumpit. At Theophrastus confert naturas, vt probet, sic, Perinde in aliis fieri par est, quemadmodum fit in ramis. διὸ καὶ ἄτακτος ὁ τόπος. Radix, quánam sui parte summa telluris petat: constat nemini. Aliud est esse ἄτακτον, id est certis æqualibúsque non emergere, aut subire interuallis: aliud est, nobis ignotum esse locũ ἐπὶ τῶν ὑλημάτων. summisso genere. Suo more lasciuit. Nam quare Phrygana dixit summissum genus: nisi vt faceret desiderium Gręcæ

cæ lectionis: quod tamẽ scripturæ candore decuit aut tollere penitus, aut saltem lenire. Hîc monendi sumus nos legisse sic: διὰ πολλοῦ μακρόρριζα ὄντα, ἢ ὅταν ἡ ῥίζα μετέωρος ᾖ. Theodorus autem ita legisse videtur: ἢ ἂν ἡ ῥίζα μετέωρος ᾖ. & sanè sententia facilior.

Quarto capite quæruntur causæ generationum in herbaceis & fruticibus, à semine, radice, surculo. In bulbaceis, coronariis, oleribus, aliis. Item à stipite. Cur oleaceæ taleæ cortex non auferatur. Allio auferatur ad sationem. Qua naturæ lege peculiaris fit in fruticibus è gummi generatio.

TOY´ΤΩΝ δὲ τὰς μὲν γενέσεις. Arborib⁹ expeditis, aggreditur frutices, & eiusmodi alia, ea diuisione quam posuimus in argumento. Ac primùm ordinem instituit simul & modum tractationis. Persequendas esse horũ generationes, quemadmodum in arboribus factum est. Incipiendum à maximè communi. At maximè generalis est ea quæ fit ex semine: cùm alioquin ab radice quoque fiat. Is modus duplex. Nã quędam spontè ab radicibus oriuntur: quædam satione, scilicet radicibus translatis. Prioris modi ratio varia. Nanque stolones alio modo pullulant à radice principali: & alio modo stipes a radice: cuius pars ablata, pars relicta est. & alio modo, quibus arescit stipes: ac postea subit nouus. Similiores inter se sunt ii duo modi posteriores: Non enim nouus exit caulis à cicatrice, sed aliunde. Quæ verò transferuntur, aut simul cum caudice panguntur, vt stolones: aut sine stipite nuda radix, vt fit in Arundine. Hoc quoque non vno modo. Nanque aut oportet integram esse radicẽ, vt Rapi, Cyclamini, Croci: aut non refert, totáne, an pars defodiatur. Quin partes hæ non vno modo. Quippe aut mutila, vt Asparagi: aut integra, vt Allii spica. Hæc ita vides vt accuratiùs à nobis exædificata sunt super fundamentis à Theophrasto iactis. Dixit modum generationis à semine, κοινότατον: propterea quòd alii quoque sunt κοινοὶ, sed non adeò magno ambitu. Hîc nõ est animaduersio prætereunda. Nam cùm hanc, quæ fit à semine, generationem maximè dixerit communem: tamen ab ea non incœpit, sed ab illa quæ fit ab radice. Huius consilii, ac potius licentiæ, causa me latet: nisi fortasse ordinem, quẽ modò relinquebat in arboribus, continuãdum esse duxit. Appellat κεφαλόρριζα Bulbacea, sicut & nos porrum capitatum, & allii capita legimus in fastis apud Ouidium. ἢ δὲ ἔχουσι τῶν προειρημένων. Hæc est causa, quare non cœperit à semine: quia continuare vult in fruticibus ordinem qua sunt affines arboribus ea parte, quæ tractabatur. Qua, inquit, attingunt de arboribus institutam narrationem. Verbum vsitatissimum optimo cuique autori, Aristoteli, Xenophonti, Thucydidi τὸ ἐφάπτεσθαι, quod Cicero dicit coniunctum esse: vt sæpius pro Cluentio. Contra Rullum verò etiam attingere. δεῖ δὲ καὶ τὸ μὲν ὑδατώδεις. Conditiones affert radicibus necessarias: quę seruari debent ad sationem. Duæ sunt eæ, vna vt

A humiditas interna pinguior sit. Nam si est aquosa dissoluitur: Altera, vt tunicis muniantur, quarum præsidio cohibeatur intus humor, ne exhalet. Ita habes causam internam & externam. Adiungit exemplum Rapi & Raphani. Sanè vtrunque citò rugatur: raphanus verò citissimè. Abeũt enim tenuiores partes: quib⁹ ille cõstat acrib⁹. eæ in rapis nõ sunt. Itaque diuti⁹ seruãtur. ideo amouit aquosum humorem ab eo priuilegio, cùm dixit μηδεμίαν scilicet radicem, ἔχειν ὑδατῶδες. vt Rapum, sed γλίσχρον, id est lentum, vt Allium. Cui etiam munimentum aliud à natura comparatum est. Quippe tunicæ. ἐνεξήρηνται γὰρ αὗται. Semper hoc exigit: vt & habeant ὑγιότητα certam, & perpetuationem. Suprà enim & διαπνεῖται dicebat, & ἐξαλμίζεται: & sicut suprà, διαμένουσιν: sic hic εἰς διαμονήν. καὶ ὅλως ἔγχυλόν τινα. exposino est illius ὑγιότητος: cùm dixit εὔχυλον. succulentum nanque medicis εὔχυλον est, quod probum generat succum. τὸ δὲ significat finem transmutationis. At hic τὸ δὲ significat suam sibi bonitatem ad perdurandum. Et quia in omni plantæ parte, sicut & in animali-

B bus, est portio liquida, & portio densa: in animalibus enim sanguis, siue ἰχώρ, & caro: in plãtis succus & crassum, quod in stipitibus & analogis dicitur lignum: in fructibus & radicibus quibusdam caro per translationem appellatur: vtrunque attigit & succum & carnem, cùm dixit, εὔσαρκον. Et quia in capitatis solis suspicari quispiam poterat has esse ἀποστάσεις, vt in Dracontiis, Bulbis, & similibus: apponit exemplum longè diuersi generis: cùm dicit: καθάπερ αἱ τοῦ ἀμαράκου τοῦ χλωροῦ. Nõ igitur prę-

C cisè circumscribit huius generis ambitu: cùm vult esse nouellam. Non igitur pari διαμονῆς ratione: αἱ γὰρ τοιαῦται. Solæ, inquit, eæ translationem patiuntur. Dixit, φυτείαν, idest plantationem. Quam? καὶ μετάρσιν, transplantationem. αἴρειν verbum frequentissimum Thucydidi ad tollendum. ἄρσις, & Musicis & Grammaticis θέσις contraria. ἐκ τούτων μέν. Hactenus comparauit radices diuersas, inter affirmationem, & negationem. Videlicet, quæ vtiles essent, aut inutiles. Nunc inter se comparat vtiles: atque ait, non esse omnium æqualem facultatem ad retinẽdum sui vsum: sed aliis aliam maiorem, aut diuturniorem. ἄλλαις δ' αὖ πάλιν Hîc alterum ponit membrum. Quædam, inquit, transferenda non sunt. Quippe si non auferantur è natiuo loco: germinant. Si locum mutant: intereunt.

D Addit causam: propter siccitatem. Nominat, quæ sint. ἐπετειόκαυλα. Quæ quantumuis amisso caule sufficiunt nouum. Itaque aliud est ἐπέτειον, aliud ἐπετειόκαυλον. Additamentum τοῦ καυλοῦ præscribit, cuius sit illa annua perpetuatio. Cauli scilicet. Si nihil addatur: tum totum designabit esse annuum: totam, inquam, plantam. Annua sunt, quæ tota durant annum solum. Annicaulia sunt, quorum caulis solus annum viuit: tùm interit. Radix autem etiam porrò viget. διὰ τὴν ξηρότητα. Hanc potissimùm causam, si cuiusquam, putat esse siccitatem. Conuenit hoc cum superioribus. Quæ enim patientes erant translationis, erant εὔσαρκοι, εὔχυλοι,

γλίσχρα radices. ἔστι δ' ἔτι νῦν καὶ ἀπὸ παραφυάδος. Aliæ differentiæ duæ: ſcilicet à ſtolonibus, & à cacuminibus. Prioris exempla in oleribus à Braſſica, & Ruta. In coronariis, Abrotono, Siſymbrio, Serpyllo. Quæ cùm adduxit, narrat naturæ progreſſum: ait enim ſtatim radices ſummittere à germinibus. Itaque τὰ ἄκρα hîc appellauit βλαστούς. Atque hæc cùm dixit, apponit etiam Ederæ hiſtoriam. Eam propter peculiarem viuacitatem radicari adeò, vt (quemadmodum illa in terram) ita ipſa vel in ipſarum arborum corpora ſubeat radicibus. Addit aduerbium εὐθύς, vt reſpondeat ſuperioribus, διὰ τὸ περιεῖν ὑγρότητα μέχρι τοῦ. & διαμένειν. Appellauit Ederam ἔμβρυον, prægnantem, ſicut & ſuprà, ἐμβρυώδη ὑγρότητα. Emittit enim ſingulis ex articulis radiculas. & dat eius rationes duas. Alteram, cum aliis communem: cùm terra operta exit, ἐν τῇ γῇ κρυπτόμενος. Alteram peculiarem, cùm penetrat atque infert ſeſe in arbores, εἰσδυόμενος εἰς αὐτὰ τὰ δένδρα. Quam equidem illi poſtpoſuiſſem: vt orationis creſceret efficacia. Tantam eſſe eius vim, vt & communem naturam foueat: & peculiarem tueatur. Adderet etiam, captare qualẽcunque etiam lapidum vel humiditatem, vel etiã mucum: & vbi ſedem captet, & vnde capiat alimentum. Non eſt prætereundum, quod de Braſſica prodit. Nam eam ab radice pullulare vidimus: neque ab alio accepimus auditione. Τῶν δὲ λαχανωδῶν. Eximiam inter oleraceorum exempla, naturam appingit. Nam Ocymum, tametſi lignoſum eſt, tamen ab ſummo reciſum atque pactum, & radices fundit, & adoleſcit. Sanè peculiaris ideo generationis: ſiquidem caret illis tribus. Non enim vel εὔσαρκον, aut ἄχυλον, aut γλίσχρον. Mihi tamen exuctior videtur Amaraci natura: quod ſi quis dictum nimis acriter putat: at ſanè perequa ſiccitas, τοὺς ἀπὸ φυτείας, ſcilicet βλαστούς. Cultũ ſuſcipit ad fundendum germina ex ſuperiori parte, ſi reciſa pangatur. Oratio tamen videtur corrupta: niſi ſit aliquis Atticiſmus: id quod equidem puto. ait enim, καίπερ ξυλῶδες ὄν: ἀλλ' ἔτι καὶ δυσξήραντόν ἐστι. Quã quam lignoſum: ſed præterea etiam non facilè areſcit. Illud, ἀλλ' ἔτι καί. Explicata oratio ſic fuerit, τοῦτο γὰρ καίπερ ξυλῶδες, ἀλλ' ἔτι δυσξήραντον· ἀλλ' ὅμως. δὲ καὶ πολὺν χρόνον διαμένει. Adiungit ex hiſtoria teſtificationem viuacitatis. Carptum diu durat incolume. Hoc verum non eſt. Illico enim flacceſſit. Et illud verum commune cum omnibus habet coronariis, κολουόμενον, πάλιν βλαστάνει. ſecta enim rurſus pullulant coronariæ, & olera: ac fortaſſe omnia, omnéſque arbores, præter eas modò, quæ non ſuſtinent decacuminationem, vt Abies. ξυλῶδες δὲ καὶ τὸ ἀβρότονον. Alia hiſtoriæ ſimilitudo in Abrotono. Et cauſas ſimiles ex præſcriptionibus ſuperioribus. Nam per ὑπόθεσιν ſubintelligit habere humidum illud requiſitum: addit autem, habere denſitatem, qua conſeruare poſſit humorem. Sed & calorem genitalem: quem intellexit ex ea quam attribuit, acrimonia. Suprà dicebat habere plantas denſitatem ad conſeruandum: nunc dicit, habere conſeruationem ex den-

A ſitate. Ita eleganter voces cõmutauit: manſit ſententia. Hactenus prima capitis pars. Deinceps de iis quæ peculiari magis natura conſtant. Vt in Lilio & Roſa rarior generatio ex depactis. Itaque vtitur παραβάσει, cùm ait, αὗται μὲν οὖν κοιναί. Trãſitio verò eſt ad illas, αἱ δὲ τοιαῦται καὶ σπάνιαι, καὶ ἐλάττους. Duas voces attulit, rariores & pauciores. Vt pauciores, indicet ſpecies: non enim multæ ſunt, vt illæ. Rariores, ſignificat euentum generationis in eis. Non enim ſemper ſuccedere etiam in iſtis. Appellat autem κρινωνίαν, καὶ ῥοδωνίαν, τὴν τῶν κρίνων καὶ ῥόδων φυτείαν. niſi mauis ſtipitem dici. Ac de Roſis quidem conſtat. Depacta namque flagella, progreſſus faciunt ad iuſtam magnitudinem. At Liliorum hunc ad modum ſatio nobis penitus incomperta eſt. Bulbo enim ſeruntur. Etiam ſemine proueniunt. Poſt hæc aliam ponit quaſi à ligno: quę pars reſpondet ſationi quæ fit per taleam, vt in Olea. Hoc dicit de Arundine. Sectam atque pactam prodire. mirum etiam ſectæ partem: ſciſſam enim, σχισθεῖς. ταῦτα ὅμοια. Quoties in aliqua proportione, aut affinitate, aut ſimilitudine eſt aliquid primarium (eſt autem omnino & ſemper in proportionibus: in ſimilitudinibus nõ ſemper) intereſt Philoſophi cætera omnia deducere ad id quod eſt nobiliſſimum, & quaſi caput illius naturę. Id itaque facit hîc. reducit enim ad Oleæ taleas ideas aliarum plantarum, quæ prodeant è ligno depacto. Atque vt omnem eius generis ambitum complecteretur: addidit, καὶ εἴ τι ἄλλο βλαστητικόν. Tamen è contrario ſic locutus eſſet ſanè cõmodiùs, παραπλήσια ταῦτα τοῖς τῶν ἐλαιῶν. Διὸ καὶ ὑπὸ τὴν αἰτίαν. Cauſam explicat quare ſic poſſint à ligno: quã toties inculcauit. Et faceta oratio, cùm dicit, ſub cauſam cadere poſſunt, id eſt eſſe obnoxias iã dictis cauſis, ſcilicet humiditati certæ, certæ denſitati: illi ad materiam germinationis, huic ad huius conſeruationem: ac præterea calori ad ipſius formę miniſterium. καὶ πότε καταπήξειν, καὶ κατορύξειν εὔλογον. Conciſa oratio. Senſus eſt. Cùm itaque ſic prodire queunt, quia tales ſunt: etiã eo tẽpore atq; ea ætate, atq; ea parte ſumendæ ſunt taleæ, quo tẽpore, qua ætate, qua parte ſunt tales. Id eſt, cùm, & vbi ſunt nec magnæ nec vetulæ. Nã quæ tempore prouectæ ſunt ad magnitudinẽ, aut ad ætatẽ prouectiorem: eæ ſunt exuctiores atque compactiores, quàm par ſit. Itaque dixit, θᾶττον ἐξ ἐλάττονος, καὶ ἀνεῳγμένου: ex iunioribus, quia ſunt luxuriores. apertiores, dicit ipſe. Atque ab his productionem fieri tum celeriùs, tum faciliús. Si θᾶττον, ergo ſuperfluò addidit ἀκολωτέρα. Quod enim celeriùs fit, minus eſt operoſum. At hoc eſt, facilé: non eſt ita. Quædam enim fiunt celeriter, quia præcipitantur, neque ſine conatibus. Quare etiam κρίσεις dictæ ſunt in morbis. τὸ δὲ μέγα, καὶ συμπεπλωκός. Quod magnum eſt, ineptum dicit. Credo quia durum. Nam magnitudo, quatenus eſt magnitudo, non obſiſtit. Itaque appoſuit, συμπεπλωκός. Idem quod συμμυόν. Nam meatuum mediocris laxitas, tam magna, vt cedere queat ſubeunti ſucco: tam parua, vt ſeruare tan-

diu

diu posit, quoad sit opportunum vt educatur:in nouellis est,in vetulis non item. Tubulorum enim parietes coeūt propius addita corpulētiæ spissitudine. Itaq; tū Medici tum Philosophi, & venas & matricē,& musculos cohibētes vesicā,modò συμμύειν dicunt, modò συμπίπτειν. οὐχ' ὁμοίως παθητικὸν: non æquè suscipit effectionē caloris. Nō æquè patitur. Vt quid? ὥστ' ἐκλαστικὸν,vt germinet. Nota locutionē prægnantē. ὅτι ἥπερ ἡ ἀρχὴ. scilicet germinationis.vt ἀρχὴ hic sit principiū in tempore, sub principio estētiali,id est sub forma quæ est autor germinationis. Διὸ καὶ τὰ σκόροδα διαιροῦσι. Continuat alius naturæ historiā propter simile causam. In his igitur intelligit esse aliquid alienū à natura germinationis, scilicet in vetulis & magnis,quasi moles sit impedimēto. Ita, inquit,impedimēto est curis in Allii spica cū seritur. Itaq; auferunt. Nisi sic suppleas,nō coherebit oratio:neq; potent subinferre particulā illam διὸ. Et mox ταῦτα γὰρ περιέχει ἐν αὐτοῖς ἀλλότριον. Necesse enim est etiam in magnis taleis esse aliquid ἀλλότριον. Cæterùm nō explicat ipse:& passim nos similibus fatigat anfractib⁹. Felicē Theodorūqui hosce angulos,vbi libuerit,posset dissimulare. Dixit κατακόπτειν,scilicet à matrice: deinde κατακνίζειν,scilicet τὸ κατακοπτόμενον. διαιροῦσι,capita partiuntur in spicas. Hoc nō fit,quia sit ibi quicquam alieni:sed ne confertim exoriantur,atque ita mutuis damnis labefactētur propter vicinitatem. καὶ κρομμύων. Eadem ratione adimi radiculas cępis. Quare? quia alienum quiddam sunt. Quare alienum? quia non viuunt. Omne autem non viuens,viuenti alienum. At quare non viuant,non declarauit. In historiis quæsitum est atque agitatum, in Cæpis & eiusmodi:vtra esset radix,bulbus an fibræ. Ibi discussimus ab ipso perplexissimè atque morosissimè, vt solet, implicatam potiùs quàm explicatā quæstionem. Nūc ad hæc satis sic. Omnino constat radicis obtinere rationē bulbū. Siquidē sub terra est,& quædā sine fibris ea tantū natura vtuntur vice radicū. Vbi verò fibræ subsunt,erit fibra bulbi radix. aut vtraq; fuerit radicis pars: quarum potior est in Cepulla bulbus:quoniam etiam mortuis fibris viget nihilominus,& ad generationem aptus est. Quòd verò ait καὶ τὰ κελύφη, & tunicas,quas ei placuit appellare putamina,aufert ad sationem:hoc non faciūt holitores nostri. Qui tamē fibras abscindūt,quas barbulas non ineptè nominant. Quòd verò neutrum impediat generationem,fatis ex eo compertum est,quòd etiam non satæ cepullæ germinant in cellis suspensæ. Omnino nihil tunica prohibet, quin potiùs defendit putrefactionem. Tolluntur autē fibræ,nouellas vt fibras summittere queant. Non enim in vetulis fouendis abutetur opera sua calor naturalis:sed sublato, cui frustra det beneficium: nouum opus in quo collocet meditabitur. Vt tuearis Philosophi partes, dicas de Allio intellexisse. Quanquam ei non detrahitur cortex, nisi vt spicæ dissipentur. Hoc enim fuit lectum vetus verbum, sipare,proferere. ὥσπερ καὶ τῶν δένδρων. ab exemplo argumentum. Ideo quæ in ar-

A boribus exaruerint,amputari. τὰς μὲν οὖν ἐλάσεις.

Obiectio. Aisin cepulla tolli partes non viuentes, vt fibras: ab Allio tunicam: quemadmodum in arboribus ea quæ sunt arefacta. Igitur in arboribus quare non itidem cortices auferantur? Non enim à talea, quæ seritur: non à Myrto. Respondeo. Non solùm non impedit cortex,sed etiam seruat. At quæ à cępis auferuntur fibræ, non sunt partes ζῶντες. At oleæ cortex est ζῶν. Non sunt illis fibræ partes κύριαι. At est cortex oleæ. seruat enim vitam. ἔπειτα καὶ ἀκρέων. Partes mutilæ Allio & Cæpis adimuntur: itaque germinant. Quòd si quis illis quoque, scilicet Oleæ ac Myrto abstulerit, æquè germinabit. Exempli gratia, si qua corticis pars vitiosa sit. ἰδιωτάτη

B δὲ ἐκλάσησις. Atque hi quidem modi similes modis illis qui in arboribus agnoscebantur. Peculiaris verò est generationis modus in fruticibus, de quo nunc in hac tertia capitis parte dicit. Maximè,inquit,propria fruticum est generatio è gummi,si feratur. Sanè si ita sit, neutiquam erit excrementum gummi. Quod tamen ab omnibus autoribus hactenus proditum est: sed fruticis pars, in qua viget feminium genitale. Hoc de Smyrnide fruticello dictum est in historiis. Sed & de Apio maiore, quod Vzapiū diximus alibi, ac præterea de Lilio dicunt idem. ἐκ ἄλογος δέ. Quia non constat in hac generatione ratio.quippe Gūmi neque totum, neque pars,neque fœtus esse videtur plantæ. Sustulit admirationem cùm dixit, nō solùm consequi naturam caulium per proportiones,sed etiam confessam ac liquidam esse

C perinde oportere atque ex caulibus. Et quia hoc non minus mirum videbatur, infert,In Gummi coactam esse vniuersam fruticis naturam. Quãobrē in se continere principia feminis genitalis. Sic enim dicit, ἀρχὴν τὴν γόνιμον. Et resoluit ad vltimā vsque causam: calorem scilicet. οὐ γὰρ ἄνευ θερμότητος ἡ τοιαύτη γένεσις. Scilicet Gummi non erumpit absque calore. De Gummi causis ieiunè hic admodum, atque in transcursu. At nobilissima natura est hæc ad medicamenta. Quarē decuit exactiorem operam ponere. Quæro an à calore fiat Gummi. Huius quæstionis triplex consideratio. Nempe substantiæ, motus, qualitatum. Substantia plantæ succus aqueus est.

D Huius non est autor calor magis quàm aliarum partium omnium fabricator, rector, conseruator, δημιουργὸς, κύριος, σωτὴρ, οἰκόνομος. Motus, quia multis ex partibus in vnum confluit. Huius motus calor autor est, sicut omnium motuum in corpore viuente. Quippe secretricis atque expultricis minister facultatis. Qualitates primæ non eædem omnibus. Euphorbio calida: Opio frigida: sicca Acaciæ: humida Tragacantho fortasse. Sed verbi gratia sumptum sit impresentia. Qualitates secundæ à situ partium. Durum, quia densum. Densum quia humidum coactum, Hoc in luto fit à frigore,hyeme: in fornace,à calore. Gummi densitas vtro fit? Nam duratur & à frigore & à mul-

to calore: cóque dupliciter, aut conferto aut per successionem. A modico igitur frigore, & à calore modico densari videtur. Hæc in libro de mistorum affectibus accuratiùs disputata. Quæro præterea. Siue gummi pars est, vt innuere videtur: siue fœtus, vt fructus: non videtur ea generatio, quæ ab eo fit, esse affinis, quod ipse profitetur, ei quæ fit è caule: sed quasi è semine: non quale in fructu, sed quale in animali. Dicendum igitur, quibus in plantis gummi genitale sit, non id esse excrementum, sed semen proportione seminis animalis. In quibus autem non est vitale, an sit excrementum? Fortasse ne in iis quidem. Sed imperfectius semen: propterea quòd illæ plantæ sint operosiores. Illud non est prætereundum. Si Gummi sit genitale in quibusdam ignobilioribus: quare nobilissimum Gummi non erit præditum principiis maximè validis ad generationem? Videtur B enim quamplurimum substantiæ, quæ in planta est eò contulisse calor ille, quem in locum mirificas virtutes cum illustrissimis qualitatibus coniunctas constituit. Exemplum petes è Myrrha, Bdellio, Lasere, Balsamo. Lacrymæ nanque sunt omnia hæc. Itaque Philosophus hic & lacrymas nominat δάκρυα, & succos, ὀποί. De quibus affert sententiam hanc, non omne Gummi esse habile ad generationem. Hoc dixit, ne quis putaret, quod proximè accederet ad seminis naturam: quemadmodum omne semen ad id vtile profitetur esse: ita de Gummi quoque existimandum. Et sanè ex propositis sequitur hoc. Nam cùm dixerit ὁμολογουμένως. se- C qui caulium in hoc naturam: cùm ne omnes quidem caules eiusmodi sint vt ab iis fiat generatio: nec ab omni Gummi fiat. Illud addendum fuit. An quorum caulium apta est Idea ob generationem: eorum omnium Gummi species perinde sit idonea? Non est compertum: neque esse verum puto. Quòd si verum non est: alia defectus huius atque interruptæ proportionis caussa quærenda est. Idcirco dixit περὶ τὰς ἐπάνω αἰτίας ἀντενεκτέον. Ex caussæ erant, quia neque caules omnes erant apti, neque radices. Postremò apponit axioma luculentum, quod ab historiis tum plantarum, tum animalium petitum: tum in libro de generatione animalium repetitum atque sancitum, in hisce libris sæpe faciet ad multas pro- D bationes. Id est, faciliùs imperfecta gigni. Nam tametsi principia sunt imbecilliora, tamen finem habent propinquiorem: ac propterea opus habent operæ minus interpolatæ. Celeriùs igitur absoluuntur. Hoc est, quod dicebat, κατὰ λόγον καὶ τοῦτο. His rationibus maxima ratio adiuncta est. Quæ è Gummi sato proueniunt ea esse imperfectiora. Nec repugnat hoc iudiciis iis quæ habentur de spontè nascentibus. Longinquiora nanque, ac sensibus ignotiora sunt in agro nudo, atque rudi plantæ futuræ principia quàm in Gummi, quod

A aliquid aliquando illius plantæ fuit. εἴ τι παραλέλειπται. Aurea sententia viri optimi & modestiæ nostræ consulentis. Audiant Canes impuri, qui Diuini viri Topica tanquam confusam tractationem, libros transnaturalis Philosophiæ, quasi nihil eorum quæ profitentur præstent, impudicis latrant buccis. Iacta nanque sunt fundamenta omnium artium atque scientiarum ab ingeniis illis nunquam satis laudatis: super quibus nobis, qui omnia bona debemus illis, tutò liceat exædificare. Nisi enim tradita essent ab illis ea, nobis ipsis inuestiganda recentibus atque incertis laboribus fuissent. Id quod an melius quàm ii fecerint qui tum ita fecerunt, facere nos potuerimus: si vnusquisque sui conscius consideret, gratias illis debere sese sentiat, quòd eorum ipsorum telis nobis dederint illi facultatem sese oppugnandi. Ait igitur vir B humanæ imbecillitatis consultissimus, si quid ab se relictum desideretur, nouis operis expleri atque sarciri posse συνιδεῖν communi consilio, industria, vtilitate perspicere atque iudicare.

Legendum ἢ δὲ ἕκαστα τῶν προειρημένων. Non εἴδη. Non enim dubitat an quæ dicturus est, ad ea quæ dicta sunt, referri queant: sed designat diuisiones eodem modo faciendas, quo & superiores, qua res ipsæ rebus affines sunt, id est fruticum generatio arborum generationi. Duobus locis βλαστάνειν scriptum est, per initia capitis, καὶ αὐτόματα βλαστάνειν: & ad finem, εἴ τις ἀφαιρῇ τούτους, βλαστάνειν. Aut βλαστάνει reponendum, aut cedendum schemati. Vt subintel- C ligatur aliquid tale, εἰκὸς, δεῖ, φασί. Nam his omnibus libris sæpè occurrit is modus, si non est mendum. Sublatis illis, φύεται καὶ, sic continuandum. ἔστι δ' ἤπινων καὶ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων γένεσις. Et illa tota delenda. Τῶν αὐτῶν πηγάνου τε, καὶ ἀβροτόνου, καὶ τῶν στεφανωτικῶν. sunt enim iam posita. Et lego ὅτι δ' οἱ καυλοί: non autem ὅτι δ' οἱ. Theodori verba fateor me non intelligere.

Δεῖ δὲ καὶ τὸ μὲν ὑδατῶδες μηδεμίαν ἔχειν, ὥσπερ τῆς γογγυλίδος. Sed nulla, & tenui, & diluto cortice (sic enim lego, non, integretur) ad modum Rapi & Rhaphani opus est. λείριον, quare Lirium transferre maluerit quàm Narcissum, nescio. ἔστι γὰρ δὴ μάλισθ' ὅλως ἔμβιος. Theodorus non per caussæ redditionem, sed per aduer- D satiuam malè, sic, Illa tamen omnium maximè viuax. Videtur ἔμβιος legisse, aut ἀείβιος: sicut suprà ἀείζων. εἰσδυόμενος εἰς αὐτὰ τὰ δένδρα. Ille suo more licenter lasciuit, Arbores scandens amplexu suo perstringit. Longè aliter sonat mens orationis. Nam radices in corticem sese induunt. Neque rectè illam simplicitatem, καὶ ἐν τῇ γῇ κρυπτόμενος additione illa tuetur: in terra abdita ima subeat. Non enim adigitur ad ima terræ. κολουόμενον, tonsum & diminutum. Simplicissimè, mutilatum. Quod Theophrastus ταύτῃ φύεται: ille, regerminat. Pessimè, non enim à cæsura germinat, sed à foliorum commissura; quemadmodum etiam si non

A non carpatur. Aliàs enim fundit etiam integram. Non igitur iteratur germinatio, sed procedit. Non sanè est ταύτῃ, scilicet ᾗ κολουόμενόν ἐστι: sed ἐκ τῶν πλαγίων. Vt etiam Philosophi ipsius diligentiam intelligamus. Non potest Theodoro condonari illud, cùm acorem dixit Abrotoni δριμύτητα. Aliud est acor in aceto, & vino vitiato, cùm acuit: aliud acrimonia. Illud ὀξύτης: hoc δριμύτης: καὶ τότε καταπέττειν, καὶ καταχίζειν ἄλογον. Nec procul augmento præcidi solent (sic lego, non argumento.) Hîc augmentum nihil est, tanto minus argumentum. Et omisit καταχίζειν. γέλγεις, nucleos interpretatus est. Plinius ita vocat spicas. Spicæ autem dictæ, quia in mucronem desinunt. Vnde inspicare & spiculum. B In Acharnensibus ἀγλῖθες apud Aristophanem, capita. τὰ ἀφαυαινόμενα, quæ obarescunt. Imò quæ iam arida facta sunt. Addidit, vt paraphrastes, abscindere assolent. Et omisit illa omnia, ἀλλότειον δὲ τῶν ζωτικῶν τὸ μὴ ζῶν. ἀποστέγει, obscepit. non: sed obtegit. Sepire potest agrum sepes, obtegere non potest. Allium tunica non solùm obsepit, sed etiam obtegit. τὸ στέγει tegminis significat vtilitatem: τὸ ἀπὸ consignificat nocumenta, quorum iniuria corrumpi queat. Tale est Latinum verbum abdo & depono: in quibus τὸ ὅθεν, καὶ τὸ ἀπὸ. μὴ δὲ τοὺς κυρίως. Primatum causæ obtinent. Luculentius, Non habent imperium, siue principalem C facultatem ad vitalis succi rectionem. οὐδὲν γὰρ ἕτερον, ἢ συνηθροισμένοις δεῖ εἶναι καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν τὴν γόνιμον. Nihil enim aliud quàm quòd illarum quoque fœcundum principium coactum esse oportet. Coactum, significat συνηγμένον ad punctum. Et coactum significat τὸν ἄκοντα. Planius dicas. Nihil aliud gummi esse conuenit, quàm necessarium principium genitale ab ipsis caulibus congregatum. Ita vt, quasi semen, omnibus è partibus vnum confluxerit in locum. οὐ γὰρ ἄνευ θερμότητος ἡ τοιαύτη ὑγρότης. Non enim sine calore humoréque generatio talis consequitur. Primùm, Philosophus non dicit hoc: sed humorem illum calore gigni. Non enim ὑγρότης hæc humore fit: est enim humor ipse. Deinde, non est verum hanc generationem esse consequentem, sed fieri & constare. D Abutitur autem (sicuti sæpe monuimus) verborum lasciuia Theodorus. Tum satis patet, quemadmodum humoris autorem faciat calorem: caloris enim est, homogenem in vnum coaceruare. Et caloris subiectum humorem indicauit. Theodorus autem nihil. συνιδεῖν, concerni. Conspici vsitatius, considerari.

CAPVT V.

Capite quinto narratur: spontè prouenire minores plantas. Maiores rariùs. Causa generationis imbres, & solem: fortè & aerem. Aliis etiam seminibus aliunde, vi fluminum. Non verè esse spontaneas. Naturas seminum, in Salice & aliis latere. Florum satu quasdam prouenire. Fortasse nullam esse arborem natura sterilem, sed euentu. Sterilitatis causæ.

AI δ' αὐτόματοι γίνονται. Plãtarum principia cũ sint, aut manifestissima, vt in stolonibus: ibi enĩ sunt radices: neq; aliud ei quicquã ad arboris perfectionẽ deesse videtur, quã magnitudo: aut proportionalia, vt in ramo. Cætera iã sunt, sola radix futura est: aut min⁹ absoluta, vt in talea: pars enĩ rami est: aut occulta, vt in semine: nõ enim eadẽ semini quę plãtę facies, aut occultissima, vt in spõtè nascẽtibus: latẽt enim sensũ omnẽ: postquã de illis verba fecit, de his põstremis dicere deinceps aggreditur: quib⁹ scilicet spõtè nascẽdi principia sunt Naturæ beneficio attributa. Huiusmodi esse ait genera fruticũ, atque omnino quę plãtæ sunt minore magnitudine. Tũ B attẽtat periculosissimũ negotiũ. Audet enim suspicari è semine omnia prouenire. Nã etiã in Salice abdita esse vitæ seminaria ad generationem. Hoc autẽ lõgè abhorret à cõmuni cõsẽsu Philosophorũ, qui ita cẽsuerũt, Omne quod nascitur, principiũ aliquod habere, necesse esse. At id appellare seminis nomine perinde est atq; vocẽ ratã pro ambigua statuere. Nã semẽ est plãtæ fœtus figuratus, Quæ figura atq; cõformatio vbi nõ sit, & tamen expectetur generatio: illud ibi principiũ quidẽ fuerit: semẽ iure nullo dici queat. Nã quis Muris semẽ esse profiteatur in Boue, propterea quòd è fimo bubulo prodeat? Tamẽ huius rei rationẽ quẽadmodũ ineat, videam⁹. Primũ in vniuersũ dicit, pu- C sillas prouenire. τῶν ἐλαττόνων. Quasi sit hoc fũdamẽtũ probationis, quod & alibi statuit, & innuebat sũprà cũ dicebat, imperfectiora facili⁹ absolui: quia minoris egeãt operæ. Minores igitur plãtæ paratiora nãcisci elementa in Naturæ officina. Quod axioma quia non potest per omnia pusillorũ õniũ genera deduci: addidit ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. ἁπλῶς. Hęc simplicitas aduersaria est exactæ diligentiæ: quæ nõ pauca depromat è pusillis operosæ generationis, vt verbi gratia, Laser. Hoc tametsi spõtè prouenit aliquãdo, tamen adeò est nobilis naturæ: vt perpetuò nõ potuerit sustineri. Itaq; defecit, saltẽ in Cyrenẽsi, vbi maximè cõmẽdabatur. Sed ad hãc inficiationẽ magis facit Balsamũ, tã pusilla arbuscula; neq; tamẽ facilè proueniẽs. Ideo astrinxit ambitũ sententiæ ad species Annuarũ, cùm dixit μάλιστα τῶν ἐπετείων, καὶ ποωδῶν. Itaque subdit eius dili- D gẽtiæ motũ, ἐμὴν ἀλλά. Tametsi hæc ita effati sumus valde lata sentẽtia cõplexi rẽ magni ambitus, tamẽ simplici narratione dicta sunto. Non solũ enĩ minutæ plantæ, sed etiã maiores quãdoq; proueniunt. καὶ τῶν μειζόνων ἐστὶν ὅτε συμβαίνουσι. Atticismus. Deest enim rectus casus partiẽs illã amplitudinẽ, τῶν μειζόνων. τινὰ, scilicet. Potuit dicere ἐστὶν ἅ. Verbum συμβαίνουσιν, hîc multa cõplectitur. Primũ, quia suprà dicebat σύρροιαν: vbi conuenit materia, qualitates apparantes ad formæ susceptionem, instrumentum formæ calor internus, forma ipsa, cæli habitus à Sole, & sideribus aliis, & eorum minister atque sequester aer. Præter hæc, quæ sunt principia generationis, indicat verbum illud etiam euentum. Contingit enim eò conferri

tot conditiones. Non enim ſtati ſunt calores, aut ordinariæ pluuiæ, quorum efficaciæ tanquam ex conſtituto queat attribui plantæ generatio. Atque ea quidem priuatio legitimi ac neceſſarii circuitus appellatur à Græcis συμβεβηκός. Dat cauſam materialem ἐπομβρίαι. Dat eius potentiam, κατασχῶσι, obtinuerint. Sic Cicero dicit, Obtinere litem & cauſam. Adeò ſint imbres validi, vt terram occupent. Addit alias cauſas partim à loco, vt à terra: partim ab agente, vt ab aere. In aere nanque multas exiſtere poteſtates, multa ſunt indicia, fulgura, fulmina, irides, cometæ, pluuiæ lapidum, ferri, ranarum. Hæc effuſiùs hîc non nominauit, ſed aſtrinxit ea voce ἰδιότης. Exemplum habes naturæ peculiaris ſub cælo Noruegiano. Pluit enim ſæpe puſillis animaliculis, haud abſimili muribus ſpecie, *Lemmer* vocant. Ipſe, vt in plantarum propoſita hiſtoria, Silphii attexit originem. πιττώδους τινός. Piceo imbre complutum agrum Libycum edidiſſe Laſerpitium. καὶ τὴν ὕλην δὲ τὴν νῦν οὖσαν. Adiicit imaginem quaſi quandam demonſtrationis, ſic. Quæ nunc eſt materia, prius non fuerat. Et Piceum imbrem illum eſt conſequuta. Ex imbre illo igitur traxiſſe nouæ ſpeciei principia videtur. Vbi quæſtio diſcutitur ſanè vetus. An nouæ ſpecies quæ nunquam extiterint gigni queant. Nam propterea mundum imperfectum dicebat Empedocles, quòd quotidie noui eſſet aliquid generati. Hoc non negant Peripatetici: at nihil noui generari, quòd ſit ſpecies: ſed in ſpecie quæ iam eſt indiuiduum. At ſpecies propter nouam materiam non mutatur: eadem nanque materia ſemper manet. Alii mundum ſtatuebant æternum hanc eandem ob cauſam. Quia, inquiunt, ſemper gignitur, imperfectus eſt: ac nunquam deſiſtet generatio, quia nunquam abſoluetur. Nugæ. Materia prima non augetur. Non enim fit quicquam illius, ſed ſub aliam transfertur formam. Reſtat ergo ſolum id quærendum: An noua forma fieri poteſt quæ materiæ ſeſe aptet? Hoc enim eſſentia eſt, & quam ſpeciem appellamus. Iam ſi quæ de Silphio narrat vera ſunt, nouam exoriri poſſe cogimur fateri. Qui negabit pertinacius, ſi non in Libya, at alibi Laſer fuiſſe ante id tempus profitebitur. Cautiores atque elegantiori homines iudicio, à proportione ducunt & argumentum & aſſenſionem. Nam ſi in fimeto muris forma non eſt, & mus generatur ibi: muris ibi formam eſſe nouam neceſſe eſt. Quis eam conſtituit? Vt Solem neges autorem, alium quempiam ſtatues neceſſariò. Nihil enim fit à ſeipſo. Igitur ratione pari, poſſunt eſſe ſpecies in efficientis poteſtate. Quæ poteſtas non educitur in actum, niſi cùm patiens ritè affectum fuerit. Itaque è ſpuma Apuas, è ſitu Araneos, è rore vermiculos, è fimeto Muſcas exire videmus. Quæ igitur ſpecies ſunt nobiles, vt Equus, Leo, Bos, Homo: eæ non niſi per vniuocam generationem per indiuidua

A propagantur. Quæ verò ſunt imperfectæ: earum Ideæ in autoris ſunt poteſtate, quoad ſeſe offerat idonea materia. Ipſorum verò indiuiduorum actus, quam Philoſophi vocant exiſtentiam, poteſt ita per tempus intercipi, ſicuti per locorum interualla intermittuntur. Quare nunc è Cyrene Laſer habemus nullum. Nam neque Benioin ad Laſeris antiquorum accedit commendationem: neque iſti Vaporarii, alienorum laborum compilatores, ſano ſunt cerebro, cùm in Germania Laſer audent oſtentare. Dixit ἐξ ἐπομβρίας τινὸς τοιαύτης αἰτίας. Quatuor ſunt. αἰτία, cauſa. Quodcunque enim fit in Natura, cauſam habet. ἐπομβρίας: ſcilicet alia à ſemine vniuoco. τινὸς, quia non eſt cauſa vniuerſalis, ſed ἰδία. Vocem hanc ἰδιότης ad hunc vſum ſæpè videmus his in libris. τοιαύτης. quia dixit πιττώδους. O-

B portet enim certis qualitatibus eſſe præditum: quarum generalem cùm poſuit παχεῖα (latè nanque patet craſſitudinis natura) ſubdit priuatim πιττώδους. Nam pix, præter craſſitudinem, etiam lentorem præ ſe fert, & odorem proprium, atque etiam calorem: quæ oportuit eſſe futuris Laſeris ſeminaria. Præpoſitio ἐξ, ſignificat hîc materiam, veluti cùm dicimus ex auro. αἱ δ᾽ ἐπομβρίαι. Explicat quod propoſuit de imbribus, idque verbis exquiſitis. καὶ σήψεις τινὰς ποιοῦσι, faciunt putredines. Quomodo faciunt, ſi materia putredinis humor eſt, & imbres humor ſunt? Materia ergo ſunt, non effectores. Dicamus, materiam eſſe internum humorem à calore

C deſtitutum. Calorem deſtituere, quia extinguatur ab extranei humoris impreſſione. Extraneus humor imber eſt. Eſt igitur effector imber. καὶ ἀλλοιώσεις. Etiam diximus alibi, fortaſſe non eſſe putrefactionis calorem vlli rei naturalem: itaque mutationem ad naturalia eſſe putrefactionem illam. Idcirco addidiſſe ἀλλοιώσεις. ἐπὶ πολὺ διικνουμένου τοῦ ὑγροῦ. Sanè ſi ſola ſuperficies perſtricta ſit humore, non poteſt intus corrumpi naturalis calor. Itaque introrſus adactum imbrem penitus ſubire vult. Dixit τινὰς, quia non ex quauis putredine planta naſcitur, ſed tali. Semper ita loquuntur Peripatetici, quod explicent poſtea. γενέσεις ἔχειν ἀρχήν τις. Aliâs etiam ποῖον. Di-

D xit autem ἀλλοιώσεις, quia poſt putredinem fiunt ἄλλο. Hoc enim eſt εἶδος. Itaque vult demitti multum. Non enim ſatis eſt principia ſtatui generationis: ſed oportet operam in opus exire, vt in ſe inchoata in opere abſoluatur. Idcirco addit διαμένειν καὶ τρέφειν, καὶ ἐπαύξειν τὰ συνιστάμενα. A ſuperficie nanque, etiam ſi conſtituta ſint, nequeant haurire τὰ ἐπιτήδεια. Rectè coniunxit hæc duo, quia alimentum eſt incrementi materia. Et compoſito vſus eſt ἐπαύξειν: vt tractum ſimul explicaret augmenti: ſicuti dicimus accretionem: ſimul ordinem: nam primò alitur, pòſt augetur. τὸ ἐπὶ, inſuper. συνιστάμενα, quia conſiſtentia eſt finis confluxionis, tanquam motus quies. Ideo ſuprà συρροὴ, hîc σύστασις. Sicuti διανοίας ἐπιστήμη. Ratiocinatio motus quidam eſt, ſcien-

scientia quies: vnde & nomen, tum apud Græcos, tum etiam nostrum. παρὰ τὸ ἐπὶ ἵστασθαι, ἐπιστήμη. Sistitur enim mentis agitatio, & fit species in animo. Sic Latinum Scientia, ὅτι γίνεται γνῶσις τοῦ ὄντος. Nam Latini quod nomen Entis simplex ab vsu abiecerunt atque repudiarunt, omnibus actiuis participiis iidem adiunxerunt. Audiens, ἀκούων ὤν. Sciens, εἰδὼς ὤν. θερμαίνοντος τοῦ ἡλίου: aut adiutorem caloris naturalis statuit, aut autorem: idque duplici opera, calefaciendo & exiccando. Nisi siccaret, non constaret planta: quod non nesciuit Catullus poeta noster, cùm dixit, *Firmat Sol, educat imber*. συνίσταται igitur quia desiccat: quòd prohibet debitum rigorem. Nisi calefaceret, non siccaret. Non enim siccitas actiua qualitas est, vt falsò putauit Olympiodorus. Si non calefaceret, non viuificaret. Hoc enim est ζωὴ, παρὰ τὸ ζεῖν, τὸ ζῆν. ὥσπερ καὶ τὴν τῶν ζώων. Exemplum à maiori naturæ opera. Nam si animalia quæ sunt operosiora, nascuntur eodem modo: atque extant ex putredine, tanto faciliùs planta. Dixit, οἱ πολλοὶ ποιοῦσι. Non λέγουσι, faceta oratione, vt indicaret consensum Philosophorum: eam pro certo tenent: vt facere videantur. Vnde sectæ & factiones. Et verbum *facere*, simpliciter positum tam apud Ciceronem, quàm apud Thucydidem ποιεῖν. Dixit autem οἱ πολλοί, non sine ratione. Nam in imbribus aqua est: ii terram subeunt. Terræ igitur admiscentur. Sole animantur: Calor inest ergo. Aerem non introduxit, propterea quòd Anaxagoras in aere solo statuit seminii principia quædam. Ideo dixit πολλοί: Non enim Anaxagoras. Hoc est, quod mox subdit. Εἶδ᾽ ἔσῃ. Vbi dixit συγκαταφέρων, conferens, quasi ἔρανον: sicuti dicimus συμβάλλων. vnde symbolæ & symbolum. Sed maluit vti verbo motum significante, non ictum: sic vtimur φορᾷ. Dixit σὺν, quia cum aliis: κατὰ, quia necesse est aerem descendere. καὶ μάλλον μᾶλλον. Ex illis fit proportio seminii, aqua, terra, Sole. Quòd si aer quoque aliquid conferat: iam tanto impensiùs eiusmodi alia dicemus esse occulta seminum principia. Nec otiosum verbum δίδωσι. Sic enim dii dicebantur δωτῆρες. Est enim datio motus rei translata possessione. Itaque seminis illud principium non ampliùs aeris est, sed plantæ. ἄλλας γὰρ ποιεῖσθαι. Explicatio illius πολλῷ μᾶλλον. Etiam sine γὰρ sic, Καὶ πολλῷ πλείους εἰ δεόμεθα ἀρχὰς τῆς συστάσεως, καὶ τροφὰς τῆς συνισταμένων. Sic enim manifestò cognoscemus alia multa principia, quibus tum plantæ constituantur, tum constitutæ nutriantur. Ideo dixit ἀρχὰς καὶ τροφάς. Et ποιεῖν, sicuti modò ποιοῦσι. ὅτι δ᾽ οἱ ποταμοί. Hinc aquarum non materiam, sed opus. Cæterùm non tam pro principio, sicuti suprà ποιοῦσι σύνψεις, quàm pro instrumento. Fluuii, inquit, & aquarum colluuiones, atque eruptiones multis è locis inuehunt semina tum arborum, tum minorum stirpium. Tria, ποταμοί, συρροαί, ἐκρήγματα. Fluuii sunt nobiliores alucibus. συρροαὶ à riuis in conualles. ἐκρήγματα, è specubus cùm plus solito fontes exiliunt largiores. Etiam lacus cùm ripas superant: denique omne genus aquarum cùm restagnant. ἐπάγουσι, quia ex agro in agrum. Verbum mercatorum & nautarum. Hæ igitur aquæ vehicula sunt seminum, non autem principia, vt illæ ἐπομβρίαι. ἐκρήγματα, sicut erupit Peneus è Thessalia: & multi fontes terræ motu, sicuti diximus in Meteoris. Διὸ καὶ αἱ μεταστάσεις. Auget narrationem. Fluuiorum cursibus translatis, locorum quoque fieri mutationes quoad plantas. Sed abusus est translatione. Etenim μεταστάσεις vocat fluuiorum qui tamen non stant, sed fluunt. Intellexit tenores ipsos, atque adeò alueos: ii enim stant: in eis fiunt cursus. Dixit ὑλώδεις, & ἀνύλους. Quoniam mutatur soli facies: ita vt quæ pura fuerat superficies, syluescat. Sicut dixit ὑλήματα, sic ὑλώδεις, materialis. Nam malleolos & alia instrumenta, siue fomenta ad ignes, etiam materiæ nomine appellatos passim videmus in historiis. Cùm hæc ita narrauit, ostendit de his iudicium suum. Non enim hasce plantas esse spontaneis annumerandas, sed è semine ortas videri. Inuecta enim ab aquis semina. Quare aquæ illæ tanquam agricolæ censendæ videantur. Et duo dixit, σπειρόμεναι propter semina: φυτευόμεναι, quasi etiam herbulæ integræ importentur. Quænam ergo fuerint αὐτόματα declarat. τῶν δὲ τῶν ἀόρατον. Argumentatio talis est. Si semen non est frustra, vt indicauimus, sementiferæ ipsæ, quæ aquarum inuectionibus exoriuntur, videntur furtiuo seminio suas origines debere. Quod si iisdem tractibus etiam steriles enascantur: non est dubium quin eç verò ac certò sint spôtaneæ. Cæterû quoniam non probat hanc opinionem, & conabitur refutare, addit ἀπιθάνως. Nam quemadmodum dicebamus, & mox videbimus, putat omnes arbores suum semen habere: quod quoniam absurdum videtur è sententia eorum qui in syluis versantur: adumbrat hâc opinionem rei tenuitate atque obscuritate. Latere enim semina earum quæ nullum ferre existimantur. ὅπερ δὴ ἀναγκαῖον μηδ᾽ ἕτερον τούτων. Sensus est apertus. Si plantæ prouenient omnes aut satu, aut plantatione, aut sponte: & illa duobus modis prioribus non proueniunt: tertio prouenire necesse est. Ita digeritur syllogismus. Verba verò sunt obscura. ὅπερ δὴ ἀναγκαῖον, scilicet αὐτόματον εἶδ, μηδ᾽ ἕτερον τούτων, scilicet cùm neutro modo sint. deest verbum & aduerbium, ὅταν, ὡσεὶ, ξυμβαίνει. ἀλλὰ μήποτε. Refutatio. Modus loquendi elegans. Negatio aliquando per interrogationem, aliquando simpliciter in vsu. Sic & apud hunc, & apud Comicos, atque etiam Xenophontem. ἀλλὰ μήποτε οὐκ ἦν ἀληθής. Non est, inquit, verum hoc, saltem in maioribus. Hoc dixit, quia & dudum, & aliâs demonstrauit, in minoribus minorem operam à natura poni. Τοῦτο, id est, hoc quod arbitrantur, absque semine generari. ἀλλὰ

μᾶλλον λανθάνουσι. Poſtquam ſen:ētiam illā mendacii redarguit, apponit veritatem. Inſunt, inquit, ſemina: ſed latent nos, quemadmodum diximus in hiſtoriis. Exempla Salicis adiungit & Vlmi. At de Salice poteſt eſſe aliqua ſuſpicio ſeminis occulti. Nucamenta nanque demittit quædam. Ea in ſe vt nihil ſolidi continent: (talia nanque inania progenerat etiam Corylus, cui ſemen alioqui fructus ipſe eſt) tamen poſſunt habere proportionem quampiam ſeminis, vt mox de Thymo dicet: cuius ſemen in flore ipſo ineſſe aſſeuerat. At Vlmi ſemen & conſpicuum & confeſſum adeò, vt etiam nomen inuenerit: Samaram enim vocant priſci. ἐπεὶ καὶ τῶν ἐλαττόνων. Exemplo minorum ſuam fulcit opinionem. Adducit enim Thymi naturam, cuius flore ſato planta veniat. Eſt autem modus tanquam medius quidam. Hîc enim neque prorſus latet, vt in Adianto: neque penitus patet, vt in Apio. Itaque viſu non percipitur, euentu percipitur. Ideo dixit κατὰ τὴν δύναμιν φανερά. Nam exit in actum generationis, quia talis poteſtas eſt. καὶ δυσόρατα. Diceret aliquis. De minoribus non mirum, puſilla nanque ſemina exiliorum eſſe, par eſt. Idcircò ſubdit, id quoque in maiòribus deprehendi. Elegit ad exemplum maximam arborem Cupreſſum: cuius ſemen ſit minimum. Quare ſubinferri poſſit, nihil eſſe mirum ſi minores, quàm ſit Cupreſſus, arbores (tantam eſſe Salicem vidimus) in ſe occulta inuiſáque contineant ſemina. Abutitur tamen ſenſibus noſtris pudentiſſimus alioqui Philoſophus, cùm ait, δυσόρατα. Quis enim multum laborat in videndo Cupreſſi ſemen? Ταύτης γάρ. Nequis totam nucem ſemen eſſe putet, docet pilam illam à ſeminis opinione amouendam: ἀλλ᾽ ἐγγινόμενον, ſed quod intus eſt. Inſitum dicit Cicero. Quod intus naſcitur: λεπτὸν, non ſolùm exiguum, ſed etiam tenue. Eſt enim vt rectè vocat, πιτυρῶδες. Furfuraceum, καὶ ἀμβληνὸν, & flaccidum. ſic enim transferetur ab auribus animalium, quæ propter mollitudinem propendent, ad ſeminis huius naturam, quæ minimè rigida eſt. ἀμβληνὸν enim ſignificat imbecillum. νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα Homeri, vertit diuinus Poeta, *-tenues ſine corpore vitas*. Itaque cùm ſit & exiguum & tenue, ἐκπέτεται, auolat. Proprium eſt rerum non craſſarum, cùm ſua latitudine ab aere ſuſtineantur, eius motu iactari. ἐκ, ſignificat locum, ſcilicet pilas (quas dicit hiare) διαχασκόντων. διὸ καὶ ἐμπείρου τινός. Cùm ſint δυσόρατα quædam ſemina propter exiguitatem: alia propter naturam cum florum natura confuſam, aut nucamentorum: repetatur etiam quod de gummi ſatione dicebat atque generatione: cùm hæc ita ſint, experto homine opus eſt ad eius cognitionem. & dixit συλλέξαι τὴν θεωρίαν, colligere quid ex quaque planta diligenter animaduerterit. Et τὸ ἔμπειρον illud explicauit duobus capitibus, παρατηρῶντος, & γνωρίζειν δυναμένου. Vt ſit & diligentia & ſcientia. Poſsit

A obſeruare nec noſſe quiſpiam. Alius nouerit, ſed negligens fuerit ad diſpiciendum atque comparandum. Qui ex varia frequentíque inſpectione pararit ſibi facultatem ad ſemina cognoſcenda. ἐπὶ πολλῶν μὲν οὖν. Proſequitur ſuam ſententiam. Conſtare, quod dicit, in multis: videlicet non ſpontè naſci ac temere. Argumento eſſe quæ in ſaltibus aſperis oriuntur. Non enim eas poſſe frequentari, niſi aut ab radicibus emiſſa ſobole aut à ſemine. Argumentum ergo eſt à facilitate, quam declarat arborum crebritas. Cæterùm quanto facilius illa αὐτόματος generatio, ſi à cælo tantùm pendet & ab agro. Nam eadem eſt vbique agri vis, in omnibus ſcilicet a-

B gri partibus, eadem cæli quoque. At non tam fuſa radicum aut ſeminum ratio. Quare ſi vnam modò potuit agri natura cæli auxilio arborem producere, multas ibidem poſsit eadem ratione. Τοῦτο συμβαίνει, vt videantur à ſemine proficiſci, non temere. συνεχῶς, continenter, non vnitate ſed frequentia, vt ſit potius συχνῶς. ἐν ταῖς ὕλαις. addidit ἀγρίαις, quæ cultu vacant. De iis enim quæſtio. Quia loquitur περὶ αὐτομάτων. οὐ γὰρ ῥᾴδιον. Natura illa ſpontè naſcendi, id eſt principia à quibus nanciſcuntur hanc naſcendi facultatem, ſi eſſent ſpontanea, non fuerint ſatis ad ſyluas immanes frequentandas. Mihi contrà videtur: neque Arduennam, neque Hercyniam, neque eas quæ ſunt in Rutenis, ſucceſsiua prole factas arbi-

C tror: ſed quemadmodum non communicatione aut confluendi motu terrarum tractus alii alius coloribus, odoribus, ſaporibus, partium conſtitutionibus apparent: ita diuerſis quoque facultatibus ad variarum ſpecierum productiones, cum ipſa cæli facie conſtitiſſe. Dixit συνεχὲς, reſpondet aduerbio συνεχῶς. Cæterùm minus accuratè, διαμένειν, permanere, durare. non enim de vita nunc quæritur, ſed de generatione, neque περὶ τῆς ἤδη συνεστηκυιῶν διαμονῆς, ſed περὶ συστάσεως. ὀλίγα δὲ ἄκαρπα. Ad ſuæ ſententiæ confirmationem adducit lignatorum atque ſaltuariorum obſeruationes. Eos ſolitos profiteri: paucas eſſe arbores quæ fructum non ferant. Idcircò ſuperioribus illis συνεχὲς, συνεχῶς, opponit hîc ὀλίγα. Quin etiam ſuppoſuit aculeum, quo aduerſa-

D riorum ſententia ſtringeretur, cùm dixit τῶν ὁμογενῶν. Quaſi dicat non à ſpecie id habere, vt fructum ne ferant, ſed ab euentu. Siquidem eodem in genere ſint quæ ferant. Ratio eſt in communi ſpeciebus omnibus differentia quæ genus conſtituit. Nam ſi genus fructiferum eſt, ergo & omnes ſpecies. Quòd ſi quæ ſunt pro ſterilibus habitæ vulgaribus agreſtium hominum opinionibus: non continuò tales à ſapientibus ſunt cenſendæ. Sed transferenda cauſa, vel ad illorum ignorationem, vel quòd eæ arbores peculiari commodo alendi ſui, ſeſe fruſtrētur ſemine. Hoc eſt, quod dicebat: διὰ τὸ καταναλίσκειν εἰς ἄλλα τὴν τροφήν. Omnia tangit: quæ ſunt illa ἄλλα? Nempe ipſa τροφή. Hoc in ſequentibus

docet

docet libris. Habitiores plus iusto arbores, minus esse fructiferas. Igitur non conuertunt alimẽtum in alia quàm in semen: sed conuertũt succum in alimẽtum, non in semen. & rectissimè ex iis dixit, ἄκαρπα γίνεσθαι, fieri steriles, non autem esse. esse nanque genere fœcundas. Dixit λανθάνειν εἰκός. Videtur operas agrestes sensibus intẽtas latere vis occulta Naturæ, quæ impediat fructificationem. Quibus rationibus colligimus eum negare, vllã esse arborem sterilem natura sua: vt omnino tollat αὐτόματον generationẽ à grandioribus. καθάπερ ἀμπέλους. Steriles esse non specie, sed accidẽte, probat exẽplo vitis, cùm luxuria sterilescit. Hoc incommodum in Historiis dicebamus, τραγίζειν. quia in prouerbio veteri est, cùm quid frustra fit, hircos mulgere. Quod tetigit aptissimè diuinus Poeta. Quasi ex distentis lacte capellis vites fœcundæ factæ sint hirci, cùm amisere fœcunditatẽ. ἢ ὅσοις ἄλλοις. Hoc videbimus infrà in Amygdalo, & Iuglande. Iuglandi namque nisi recta radix, cùm plantatur, abiecta fuerit, in eam se totam cõsumit & absumit. καρπίμων, ἢ καρποφόρων. Tã studiosus breuitatis: quamobrem distinxit κάρπιμα περὶ τὰ καρποφόρα. Hîc quoque tueamur diuinum virũ. Ansunt καρποφόρα, quæ fructum ferunt: κάρπιμα, quæ ipsa tota edendo sunt, vt Tubera? & quædam plantæ perfectiores, vt Rapum, Petroselinum, & eiusmodi. Eæ totæ vtiles, totæ fructus, fiũt inutiles aliquo euentu. τί δὴ κωλύει ἐπὶ τῶν ὅλων. Si igitur in vna vite, Amygdalo, Iuglande, Corylo contingit, vt præter speciei naturam amittant generandi facultatem: nihil prohibere videtur, etiam totam quampiam speciem sub genere fœcundo sterilescere. Ratio hæc nulla est: argumentatur enim à minori ad maius. nam in indiuiduo materia in causa est, in specie non potest tolli totà differentia, nisi altera contraria differentia. Dixit ὅλων, quia species est totum essentiale. Indiuiduum est speciei (vulgò sic tenetur: nos alibi subtilius) pars materialis. Hoc enim est, numero differre. ὥσπερ τηρουμένων πρὸς καρπογονίαν. Alia causa finalis, sed vrbanior, quàm verior. Vt abstineant à generando, quasi seruent & operam suam & materiam ad tempus aliud magis idoneum. Hoc eue nit sanè etiam cùm inuitæ distinentur. Nam quæ vinea gelatione cohibita est, ne hoc anno fructũ ferat: in sequenti duplum dabit: vt & illum dependat, & alterum addat. Quia igitur & sententia periculosa, & probationes verisimiles potius quàm necessariæ: vir optimus, vt semper solet, addit modestiæ suæ pignora verba illa: ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς ἐπιδοξαζόμενον εἰρήσθω. Quod aliâs, ὡς εἰπεῖν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ὡς τύπῳ, καθ' ὑπόθεσιν: cùm excusat se, quare non exactiùs tradiderit. Vt sit quasi ex auctario, non autem προὔργου. Ideo composuit participium cum præpositione ἐπί. Quanquam est nota indicii multis in locis. Ergo tanquam δόξα, non tanquam ἐπιστήμη sumenda erit. Omnino videtur exiguo ἐπί, adiuncta probatio facilior rationibus magis necessariis. Ideò remittit nos ad acriorem atque exactiorem disquisitionem. Cæterùm non

A solùm σκέψασθαι, contemplari: hoc enim sibi quisque commodi comparabit, sed etiam ciuili animo ἀνιστορῆσαι ad communem vtilitatem referre in cõmentarios. τὰς αὐτομάτους γενέσεις. Ecce quàm non fidit priori sentẽtiæ, quæ tollebat spontaneas arborum generationes. Quamobrem etiam adiungit causam, ac sanè talem: vt etiam ex ea producat necessariam αὐτομάτων generationẽ. Nempe σύῤῥοιαν illam terrestrium qualitatum, aptæ materiæ, solis virium. & argumento à maiori: καθάπερ ὁρῶμεν καὶ τὰς τῶν ζώων. Quia si animalia quæ sunt plantis ipsis longè toto genere præstantiora, fortuitis causis absque parentum semine progignuntur: quãto faciliùs quod minoris est? Ita videmus hanc tractationem esse confusam ac fluctuantem.

B Et quæ tam præteritarum in Historiis, quàm futurarum in sequentibus libris quæstionum facies repræsentet. Vt diuinandũ sæpe sit, vtram in partem vergant eius sententiæ post multas implicatorum argumentorum iactationes. Vt neutiquam nos pœniteat barbarorum nostrorum diligentiæ atque explicationis. Qui vbi quippiam controuersum habent, de quo quid sentiendum sit, quærant: adeò luculentè simul atque subtiliter disputant, vt soli docere sciuisse videantur.

Lego, τῶν δ' ἀκάρπων οἴηθείη τις, non autem καρπῶν. &, διαλανθάνουσι, non διαλαμβάνουσι. &, ὁ καρπὸς, ὁ σφαιροειδὴς, addito articulo. &, πιτυρῶδες furfurosum, non πιτυῶδες piceum. Non enim pi-
C ceum est Cupressi semen, sed furfuri simillimum. Quod si piceino semini simile fecisset, de vtroque simul potius narrandum fuisset. &, παρατηρουμένους, καὶ αὐτὸ τὸ σπέρμα γονεύειν δυναμένου, in secundo casu: vt respõdeat illi, ἐμπίεσου. &, τρυγώδους, non τρυγώσας. non enim fæculentæ sunt.

Theodorus pingit orationem suam variis verbis, vt suo quæque loco declarabuntur. sic hîc, τῶν ἐλαττόνων, quæ minora consistunt. Nisi Græcis adiuuarer, non intelligerem. κατασχῶσι. cùm aut imbres frequentauere. Aliud est frequẽtare, aliud occupare. Potest esse frequens impressio, non tamen diuturna, aut efficax. κατασχεῖν significat potẽtiam. ἐκρήγματα præruptiones: imò eruptiones. συῤῥοαὶ, concursus. melius colluuiones. μεταστάσεις,
D digressiones, translationes, immigrationes. Sic Grana fluuius in prætura Salinarũ, vbi restagnat, solùm conuestit recentibus herbis, conuecto semine ex dilutis atque detersis Alpinis glebis. ἐπὶ πολλῶν μὲν οὖν τοῦτο συμβαίνει. Ergo in multis solitũ id quoq; habetur. Vix tueri se potest à culpa barbarè loquẽdi. Solitũ habetur· ὅσα συνεχῶς, quę cõtinua: imò frequẽtia. Nã quomodo cõtinua sũt, si ne se contingunt quidẽ. Aliud συνεχὲς, aliud ἑπόμενον, aliud ἐφεξῆς aut ἐχόμενον, aut ἑπόμενον. Hæc iam in principiis naturalium cognitionũ declarata sunt. Est enim continuum, subtilissima definitione, cuius partium extrema sunt vnum. sed omnino longè infeliciùs vertit τὸ συνεχὲς, continentiam. Quis enim intelligat, quomodo seruent arbores continentiam: cùm monachi ipsi, quam profitentur seruare, non seruẽt? Legit πιτυῶδες Theodorus, non

πιτυρώδεις, vt nos. Sic enim vertit, Semen Larici simile. Cùm tamen Laricem non norit Theophrastus. Tota namque Græcia nulla est. Sed & Larici si comparasset, simul vtrunque dedisset ad exemplum, & Cupressum, & Laricem. Sic itaque dixisset, ὡς κυπαρίττον καὶ πίτυς. omnino autem τὸ ἀμυδρὸν declarat furfures illos. & nihil est propiùs furfuris faciē, quàm semen illud. τῶν ὁμογενῶν, quæ generis habent societatem. Tametsi Cicero ita loquitur, & subest doctrinæ ratio, quia species secāt genus: à secando autem, & sequor, & secta, & societas. tamen cum Plinio planiùs, congeneres. Abest enim nescio quid illius essentialitatis, quæ debent intelligi communis speciebus, in laxa illa societatis coniunctione. Quis nescit, aliud esse socium, aliud affinem, aliud cognatum, aliud congenerem? Verùm de his in primo exotericatum exercitationum. ὑλοτόμοι, rustici. Non satis. Nam rus est ager magna ex parte domitus. At de iis qui versantur in syluis loquitur. Saltuarios vocat Iurecōsultus. Lignator ad verbum. καρπίμων, ἢ καρποφόρων. Theodorus vnum agnouit, alterum abiecit. Omisit illa omnia Theodorus, τὴν θεωρίαν παρατηροῦντος, καὶ αὐτὸ τὸ σπέρμα γνωρίζειν δυναμένου. Itaque non dixit, obseruari oportere ab homine rerum perito atque exercitato, vt ex omnium cōtemplatione colligeret illorum dignotionem: sed mutilè admodum, & absurdè: legi nonnisi ab experto homine potest. Scilicet semen si est manifestum, abs quiuis legi potest. Si est obscurum, vt in Salice, & Thymo: nihilominus etiā ab imperito potest. Nam quæ difficultas ad legendum? ἐπιδοξαζόμενον, opinionis adiectitiæ, translatitiæ. ἀνιστορῆσαι, commentari: malé. Commentari enim est, sola mente agitare: non etiam dicere, vel mandare literis. Idem, quod comminisci, μιμνήσκειν. hinc enim nostrum.

CAPVT VI.

Caput sextum agit de insitione. Propter naturæ similitudinem ex duobus vnum fieri. Tempestates idoneas eligendas: quarum commoda comparat in vere, & sub Cane. Inde obseruationes ad cæsuram. In postrema parte comparat cum temporibus loca, item cum plantarum naturis. Tum naturas inter se mitium, ac ferarum.

ΛΟΙΠΟΝ δ' εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς ἐν ἄλλοις γενέσεως. Hactenus prima libri pars, quæ tractauit naturales generationes. Hinc altera incipit, qua declarātur arte institutę. Primùm proponit, qua de re dicat. περὶ ἐνοφθαλμισμοῦ. Deinde ostēdit similitudinem sationis & insitionis. Quippe surculum vti arbore, sicut terra taleam. Ex vtriusque naturæ concordia consentiόque in vnum coalescere. Tertio loco disputat de anni tēporibus. Quarto de modo & arte inoculandi. Quinto de locis & temporibus. Attentū facit auditorem, quia simplicem dicit esse rationem: & docilem ex facilitate. Iam, inquit, penè suprà explanata sunt. ἁπλοῦς δέ τις λόγος, καὶ σχεδὸν εἰρημένος πρότερον, scilicet in Historiis. Sunt enim pi-

A ctura quasi quædam horum librorum. Pollicetur ergo causas. Causa verò, vt coalescant, est eadem, qua fit vt sata proueniunt: nempe responsus mutuus recipientis taleæ, sumministrātis soli: sic haurientis surculi, suppeditantis arboris. Duo ponit ἐμφυτείαν καὶ ἐνοφθαλμισμόν. Videtur ἐμφυτεία, id esse, quod immissio surculi in ramum præcisum. Hāc peculiari voce vocat Plinius insitionem: qua vulgò vtimur. *Incalmare* dicunt nostrates, quasi incalamare: quoniam surculum quem adigerēt, calamum priscis placuit appellari: *graphium* alii vocant, quia graphium & calamus ad idem vsum, & ad graphii scriptorii modū radi iubet Didymus. Tamen neque is, neque Florentinus, cùm de modis scriberent insitionū de hoc quicquam dixere. Sed treis alios docent, ἐμφυλλισμόν, ἐγκεντρισμόν,
B ἐνοφθαλμισμόν. Duorū priorum eadem ratio. Differunt subiecto tātúm. Quippe scisso cortice immittunt surculum, quem propterea vocāt ἔνθεμα. Cæterùm si tenuis cortex est, vt Citrio, corticem solùm scindunt, hunc vocant ἐμφυλλισμόν, credo quoniam foliorum tenuitatem imitatur. Sin est crassus, vt Fico: etiam scalpellum in stipitem adigunt: à qua vi, ἐγκεντρισμόν nominarūt. Horum duorum, ac magis prioris similis est maiorum nostrorum emplastratio. Scutulam detrahunt crassicortici arbori, eiusdem magnitudinis cum suæ gemmæ papilla imponunt aliam, ex qua fructum habere intendunt. Labia luto muniunt: vnde nomen emplastrationis. Tertius modus est illis, est is secundus Theophrasti, ἐνοφθαλμισμός, quam Plinius vocat inoculationē. Ramum anniculum decurtant eatenus, vbi nulla gemmę spes sit. eum de-
C glubunt. Quantum puræ subulæ relictum est, tātam fistulam induunt ex paris crassitudinis ramo ea ex arbore sumpto, de qua fructū sperant, exempto intus ligno, ac relicto cortice cum oculis: vnde appellatio. Hac plurimum Santones vtuntur. Hoc enim modo plures fructuum species in eadem spectantur arbore. ὥσπερ γὰρ γῆ. Quia dixit, penè esse iam declarata: ostendit, quomodo. Nam eadem, inquit, & sationis & insitionis ratio. Nam in satione terra matrix est: in insitione arbor. Itaque inoculatio non solùm est appositio quædam & aptatio, παράταξις, non temeraria, sed ritè atque ordine instituta: verumetiā satio quædam: φυτεία τις. Syllogismus patet. Quia medius terminus est matrix, quæ est terra ad arborem in satione: arbor ad surculum in insitione. παρά-
D ταξις, apparatus, ordinatio, seriatio, vt simile simili adiūgatur. Appellauit autem ordinationem, quoniam est hîc primum, quod προϋπάρχει, arbor: secundum, quod ἐπάγεται, surculus. ἀλλ' ἐνταῦθα. Reddit rationem simplicitatis in hac natura. Simpliciores namque mutui respectus principiorum, quàm in satione. Namque in satione duo diuersa sūt, arbor, & terra: atque adeò genere toto diuersa. At in insitione vna eadémque natura, & alētis, & alimoniam suscipientis. Est enim arbor quiddā plusquam matrix: quippe idem cum surculo, non solùm genere altiore atque remotiore, puta plantæ, sed

tæ, sed etiam propiore, quod est nobis ignotum: quale intelligimus esse commune genus Pyro ac Cydonio: sicuti quodam item commune est Asino & Equo, vnde fiat Mulus. Itaque dixit, τὸ ἐλασσὸν, ἢ τὸ φυτὸν ἡ ὑγρότης ἐστὶν ἡ γόνιμος. Genitalis humor est & agens & patiens quoad subiecta, quia alterutrum videtur esse horum alterum: est tamen vt materia in alimentū transformabilis: vt vnuens, habet efficientis proportionem. Ratio est, quia in humiditate illa est & liquor materia: & calor cælestis, id est anima ipsa, forma: & calor elementaris instrumentum formę. Itaque quatenus materia est, ὑγρότης est: quatenus forma, γόνιμος. ἣν τῷ ὀφθαλμῷ ἔχων. Non, quemadmodum nos, duobus attribuit humidū illud genitale: sed oculo tantùm. Quod quare fecerit, ratio nobis explicanda est. Nam sanè tam in arbore, quàm in oculo humor ille communis est, & vnus. Neque vnum fierent corpus naturale, atque vna mista species, sicut in Mulo, nisi vnus esset humor. Igitur de surculi humore solo dixit: quia formæ speciē tenet: arboris autem humor vices gerit solius materiæ. Iccirco dixit: surculum haurire quidem ab arbore alimentum, vt ex eo sibi augeat transformato suam illam genitalem humiditatem. Nec abhorret ab ipsa natura sententia hæc. Nam surculi vis ea est, vt in tantillo corpusculo, tamen præponderet arboris viribus totius. Non enim arboris prodit, sed surculi fructus. Ideò verbis illis omnia cōplexus est. ὑγρότης, materia. γόνιμος, forma & vis in surculo. ἀρμόττεται, materiæ facultas ad glutinādum, aptatur: hoc enim humidi est. τροφὴν, ab arbore. ἔχων, potestas transmutandi: habēs in sua potestate. magna namque verbi huius vis est. ἀποδίδωσι, quia ab arbore acceptam in potentia reddit. οἰκείαν, quia sibi fecit propriam. βλάστησιν, quæ non iam est τροφὴ, sed actu germinatio, & tot apparatuum finis. ὡσαύτως δὲ πάντα. Postquam declarauit substantiam, declarat affectum consequentem, atque ait, Insitiones omnes facilè capere incrementum. Vnam tantùm reddit rationem: διὰ τὸ κατειργάσθαι τὰς τροφάς: quia nō, quemadmodum in satione fit, à terra sumitur alimentum, quod multa eget interpolatione: sed iam elaborata est ipsa alimenti materia in arbore matre, quæ adoptauit. Addo alterā. Quia in arbore multa subest materia: quare multa etiam subit. ἐν ταῖς δὲ τῶν ἐνοφθαλμισμῶν ἔτι μᾶλλον. Præsertim, inquit, inoculationibus: earum namque succos esse maximè puros. Quare verò sit in eis succus elaboratior, non satis apertè constat: Par enim omnium ratio videtur. non est tamen. Namque in surculatione (nomē enim mihi fingere necesse est, ne insitionis vox, quæ generis est, importunè contrahā ad eius speciē) matricis arboris materia, qua ex capit surculus alimētum, longiùs distat à gemma, quæ turget in surculo, quàm ab oculis qui sunt in fistula. Hæret enim cortex totus toti ligno. Itaque seipse declarat, cùm dicit: κατειργασμένη γὰρ αὕτη. purissima. respondet hoc nomen illi verbo, κατειργάσθαι. Καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς στελέχεσιν ἤδη τῶν καρπῶν. Tam est

A pura, ac tanta cognatione cōiuncta simul vtraque materia, quanta est affinitas materiæ quæ est in ramis aut truncis, cum materia quæ est in fructibus. Vsqueadeò similem esse naturæ commeatū in fistula, & in matrice. Sic enim dicebat, τὴν τροφὴν ἔχων ἀποδίδωσι τὴν οἰκείαν βλάστησιν. Oculus quasi portitor est alimenti, quod capit à matrice, ac transmittit ad germinis augmentum. Sic à ramo peciolus, quod traducat ad crementa fructus. Tū ponit maiorem syllogismi propositionē ex axiomate communi, sic. ἀεὶ πρόσφυτον ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. Tanto magis, τὸ αὐτὸ γένει, ἢ εἴδει. Si simili simile coaptatur, cúmque eo coalescit: quanto cōmodiùs ac minore negotio ea quæ sunt secūdùm formam eadem? Ratio est apud primum Philosophum. Nam forma sua sibi facit accidentia. Ergo si eadem insit forma: eadē subeunt accidentia. Igitur similitudo. In qualitatibus namque similitudo. Sic habes demonstrationem. Ac sanè quòd substantiæ congeneres facilè coalescant, id causę est quòd idem sunt re: finibus atque interuallis diuersæ. Amota igitur loci diuisione, ac terminis: nihil iam intererit. Quorum autem similes sunt qualitates, in iis apparatus vnionis fit per ipsas qualitates. Oportet enim prius vnū fieri Mathematicum, scilicet quantitatis tractu: vt in id vna forma postea introducatur. Iccirco in minore propositione auxit sententiam. In prima erat, ὅμοιον: in secunda δὲ ὀφθαλμὸς ὥσπερ ὅμοιος ἐστί. Quia forma est autor similitudinis, plus est, esse generis eiusdem quàm eiusdem qualitatis. Deinde confirmat coalescendi facilitatem: additque causas & conditiones, quas vocant Græci περιστάσεις, cùm dicit: ὁ λόγος ἡ ἀντίληψις, μάλιστα τῶν ὁμοφλοίων: præsertim si inter cortices conuenerit. Non est ratio à forma, vel à substantia, sed à commoditate cohæsionis. Vnio enim non solùm fit inter similia, sed etiam requirit quandam quantitatis æqualitatem. Itaque cùm per corticum adhærescentiā fiat vnio: cortices & similes, & æquales esse decet. Igitur vtrinque teneritudinem quærunt, vtrinque leuitatem, vtrinque crassitiem parem. Mutua tum fit coalescentia: quia vterque & capit, & contrà capitur ab eo, quem capit. Hoc enim significat plenior illa vox, ἀντίληψις vindicatio. Sibi vterque vindicat, quantum interest sua. Ἐλαχίστη γὰρ ἡ διαγωγή. Reddit facilitatis & cōiunctionis rationem. Non enim multam fieri interpolationem. Nam quid traiectionis esse quit inter duo, quæ sunt vnum? Sanè perquam pauca. Nam loca inter se contingunt. Quantulum interuallū intercedit, id vbi completū est succo sequestro, qui vtrique similis, vtrique communis est: is vnus efficiet, vt illa sint vnus. Itaque scitissimis verbis vsus est. ἢ ὥσπερ μετάθεσις γίνεται μόνον. Non fit mutatio substantiæ, sed coniunctio. Fit ergo tantùm loci mutatio, quam translationem dicimus. Hęc sanè fuci μετάθεσις fit οἴκοθεν οἴκαδε, vt est in prouerbio Græco. Qui succus in matrice fuit, cùm est in oculo, non est alius à seipso, nisi loco. ἅμα γὰρ συμβαίνει ἢ τοὺς καρποὺς ὀργᾷν. Quid hîc sibi vult καρ-

A πὸς ad demonstrandam similitudinẽ, atque æqualitatem affectuum inter arborem, & oculum insitum? An appellat hîc ipsum oculum fructum? Sic enim videtur dicere: simul turgere gemmas in fistula, simul incitari arbores ad germinationem: Declarat igitur vtriusque partis consensionem atque conspirationem sub iisdem temporis momentis ad germinandum. hoc enim est ἅμα ὀργᾷν. Quamobrem suprà quoque potuit τὸν καρπὸν ad hanc eandem accõmodare significationem: cùm dicebat καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς στελέχεσι τῶν καρπῶν. Vt sit adeò purus succus oculorum, vt & cum succo qui fructibus debetur comparari, & fructus nomine designari queat. Ita nos lancinant libri hi. Quod non semel questi sumus. Nihil enim grauiùs hac B commentandi seruitute, quæ nos tenet & aliena obstrictos libidine, & non raro mendosissimis codicibus captiuos. Quòd autem καρπὸν sic acceperit, facilè percipitur ex sequẽtibus verbis. Ait enim. ὡς δ' ὅταν ὅμοιόν τε ᾖ καὶ ὁμοιοπαθὲς τοῖς καρποῖς, ἐξ ἀμφοτέρων εὔλογον τὸ τάχος τῆς αὐξήσεως. Cùm idem affectus parturiendi similis sit atque æqualis tum in stipite, tum ἐν καρποῖς: tum ex vtriusque officio, facilè fit opus ad vtrique communem finem. Id est facilis cohæsio, facilis vnio, facilis accretio, vt postea fructus edantur: αὐξήσεως τάχος, respondent illi, ἡ αὔξη. εὔλογον, autore natura, quæ statis consultisque rationibus omnia temperat. εὔλογον igitur significat facilè, τάχος: citò. Alteri alterũ hæ- C ret, vtrunque alteri socium. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅταν ἧττον. Hîc videtur inoculationem statuere in solis congeneribus. Quod si ita est: facilè iam patet, quamobrem dixerit suprà, inoculationibus gemmas afferre succum purissimum, simillimum, paribus affectibus præditum, paruæ indigentẽ mutationis. Quòd verò ita sẽtiat, videtur: cùm dicit ἄλλοις: scilicet generibus insitionũ. ὅταν ἧττον, quãdo minus conuenit inter arborem & surculum: veluti cum Quercus inseritur Vlmo. In quibus propter diuersitatem naturæ, opus operosius est. Tres diuersitates designat, γένεσι, ὀποῖς, καιροῖς. Vbi alia genera, succi diuersi, tempora non conueniũt ad germinandũ. Quæ tria ita tria sunt, vt non sint tria propter differentias diuidentes: sed sunt sicut effectus & causę. Nam γένος declarat essentiã. Hęc D caput, origo, autor succi. Hæc principium motus ad tẽpus germinationis. Ita & dat succum, vt substantiam: & addit motum, vt affectum ad finem. Finis autem germinatio. Vides verò quàm breuitatem. Vtrobique enim omisit verbum ἧττον, scilicet ᾖ ὁμοιοπαθές. ὃ καὶ παραλλαγή: scilicet est ὃ, pro διό. Prępositiones enim omittunt Attici. ὃ, pro διὸ, & καθὸ ᾗ. & τῷ, quatenus & propterea. τῷ ποιεῖν, διὰ τῷ: & χάειν τῷ. παραλλαγὴ verbum Aristotelis, παραλλάττει, cùm à legibus naturæ communis, vel ab iis quæ iam dicta sunt disceditur. Cùm alia ratio est, aut idea, aut qualitas, aut modus, aut numerus, aut situs, aut τὸ ἔχειν. Quod verò suprà de succis dicebamus: addãtur & hæc. Non semper, non vbique vel succus idem, vel tempus germinandi, tametsi in eadem specie. Veluti quæ aut regioni-

A bus dissitæ sunt, vt Pruna Damascena in Syria succo alio prædita sunt, alio in Francia. Item nemo dubitat maturiùs ibi, quàm hîc. Aut cùm diuerso terrarum situ sunt constituta: vt campestria, & montana. Hæc cùm dixit: nactus occasionem de temporibus disserẽdi, hanc aggreditur tractationem illis verbis. εὔλογοι δὲ καὶ ὧραι. Rerum naturalium principia diximus materiam, formam efficientẽ, finem. Hæc principia sunt, vt sint. Priuatio est principium vt fiant. Non enim facit esse: sed facit, vt esse possint. Sunt etiam principia conseruationis: quorum locus tenet principatum. est & tempus. Nam si non mouerentur cæli: corrũperentur omnia. Quanquam diximus alibi, tempus nihil agere. Sed qualitates agunt ipsæ, quæ nõ B à tempore inducuntur, sed à potentiis cælestibus. Vulgi est opinari, tempus afferre frigus aut calorem: tanto minus interitum. Cùm igitur hîc dicit, anni tempora esse ad insitiones obseruandæ, vulgato loquendi more vsus est. Et duo dixit, augens orationem, εὔλογοι μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖαι. Non solùm commoda anni tẽpora, sed etiam necessaria. Non solùm expetenda aut eligenda, tanquam aliis alia commodiora, sed etiam quia quædam sunt vtilia, quædam noxia. Quæ igitur afferunt vtilitatem, ea talia intelliguntur necessaria: quando alia nocent. εὔλογοι. Instituenda est insitio ea anni tempestate, quæ non repugnat rationi. Modestè addit, ἴσως. καθ' ἃς καὶ ὅλως. Rationem reddit necessitatis. C Suprà dicebat, quo turgent tempore plantæ ad germinationem, rectè inseri: subire namque succum ad alendũ: hoc erat verè. par proportio cum ἐπιβλαστάνουσιν, id est supergerminant. Hoc tempus est autumno, & in exortu Caniculę. Vbi duo sunt animaduertenda. Primùm, Græciæ scriberè de autumno. Noster enim autumnus syluis, vt ait ille, decutit honorem: tantum abest vt incumbat in secundam germinationẽ. Alterum, cùm miscuit ea quæ fuerãt distinguenda. Nam ἐπιβλάστησιν narrat hîc. Ea cùm verè non fiat, sed autumno, & sub Cane: tamen confudit illis verbis, μετόπωρον, καὶ ὑπὸ καὶ κυνὸς ἐπιτολήν. Igitur sic dicendum fuerat, καθ' ἃς καὶ βλαστήσεις, καὶ ἐπιβλαστήσεις γίνονται. Ponit deinde rationem: & est maior propositio syllogismi. διὰ τὸ ὀργῶν φέρειν. Non potest ferre, nisi cùm turget in- D ternis principiis germinandi. ὀργῶν in singulari ἀντὶ τοῦ τὰ ὀργῶντα. παραπλήσιοι δὲ οἱ λόγοι. Sẽper sibi rationem proponit ducem suarum commentationum. Vbiq; legas, λόγον, εὔλογον, ἄλογον, & similia. Cùm igitur obseruare tẽpora quibus turget arbor, cautio sit: & cuique suum tempus, non idem sit omnibus commune: quæ diligentia est in mãdandis terræ seminibus, atque in arboribus plantandis: eadem ratio in ipsa quoque insitione. Dispicienda ergo tempora: neque lex eadem temere omnibus statuenda. Vbi latet Philosophi diligẽtia. subest siquidem obiectio. Qua spe inseremus sub Canicula, cùm torrẽtur omnia, aut autumno, cùm abit vigor? Respõsio. Quemadmodum sub autumno plantantur arbores in terram: sic plantando, esse surculos in arborem. Ratio sita est in

superiore

superiore ratione, cùm dicebat: arborem surculo pro matrice esse, quemadmodũ arbori terra est. At hoc non expletur similitudo. Quippe plantãtur arbores, cùm succus introrsum retractus est, ac spiritus ipsi naturales in radicem, relictis tãtùm vitalibus spiritibus, ad cõseruationem in partibus superioribus. Id fit, quia reseruati recreantur, quò fiant ad opus futurum valentiores. At surculus eo ipso minus commoda vtatur arbore ad alimentũ. Quare non erit ea similitudo, quam ipse profitetur illo verbo, παραπλήσιοι. Videtur tamen nõ ex proprio arbitratu hæc præcipere, sed ex aliorum sententiis euocare. Ait enim. οἱ μὲν γὰρ τὴν ἐαρινήν. Postquam communem duobus temporibus Veri & Autumno attribuit insitionibus vtilitatẽ: nũc vtriusque causas reddit, ex quibus hominum iudicia ac studia diuersa comparentur. Vernum tẽpus, inquit, commendatur: propterea quòd tum prægnantes arbores sunt. hæc prima ratio. Nam si habent, vnde noua fundant germina, tanto commodiùs habebunt, vnde alant insitum surculum, qui non eget generatione, quæ operosior est, sed fœdere tãtùm, atque societate. Hoc primum. Alterum: φλοιὸς ἐπιφύε(). Quia opus est vnione prius: vnionis quoque cõmoditates explicat. accrescit, inquit, cortex: ἐπιφ ται. In omni augmento est generatio. Neque enim sola quantitas additur, vt in Mathematicis, sed etiam substantia. Itaque dixit φύ(). Id significauit generationẽ. præpositio verò ἐπὶ, accessionem. vt πρὸς τὸ ὑπάρχον ἐπάγεται ὑπὸ τῆς φύσεως τὸ φυόμενον. Et quia non satis erat dare materiam è succo & formã quę facit vt succus ille sit cortex: dat etiam finem, καὶ περιλαμβάνει. Hoc enim est corticis officium, comprehendere. Quare igitur quidã vernas probent insitiones, hæ sunt causæ. Quare verò alii autumnalem, iam dicet ἔπι κυόντων. Illud ἔπι est quasi, ὅτι, vel ὅταν, scilicet κύουσι. Coalescẽtibus inter se corticibus vnus fit cortex, quo comprehẽdente fiunt intus omnia secundiora. οἱ δὲ τὴν ἐπ' ἀρκτούρῳ. Nunc autumnalis vtilitatis affert rationes. Quòd tempus designat Arcturi exortus. Is Plinii tempore diebus vndecim erat ante æquinoctium libræ. Nunc anteuertit. Vnde notauimus in nostris Exercitationibus illorum errorem, qui ex Palladio nostris nihilosecius temporibus vmbras metiuntur per mẽsium dies. Ii progressum noui orbis sub decimo ignorarũt. Quemadmodum & hoc, & Solis ἀπόγαιον, qui mirantur cum Plinio quamobrem obelisci vmbræ prioribus non conuenirent. παραχρῆμα μὲν γὰρ οὐδὲ ῥιζοῦνται. Quia, sicuti dicebamus, autumno reuocatur intrò vis animæ, instrumentum calor, materia succus: atque iccirco frustrari videtur spes coalescentiæ, quæ Vere fiebat alimento subeunte: iccirco molliuit rem verbo ῥιζοῦνται, inquit. Quasi nondum toto succo reuocato (autumni enim tunc est initium, atque etiam ante initium) satis est humidi in quo surculus ille radices agat. Quasi natura, quemadmodum arboribus in terra meditatur radices, ita supra terram in arbore ad surculi beneficium. Sed quia non sunt radices

A neque per formã, neque per figuram, sed proportione & officio: iccirco addidit, οὐδὲ καὶ ἐπισημαίνει. Vt non solùm vniatur, sed etiam spem faciat & durationis, & officii futuri. Verbum difficile est ad interpretandum. Designat sibi futurã germinationem. Id est adeò coalescit vt quemadmodum rami qui in arboribus insunt, præferũt ac quasi meditantur gemmis suis germinationem: sic inditus surculus similem ostentet vigorem. Qui vigor quoniam subobscurus etiamnum est, neque satis expressus, ideò adiunxit, sicut & priùs, οὐδὲ. προσφυὴς δέ. Nunc ostẽdit huius apparatus vtilitatem, eámque longè verna præstantiorem: quippe eo tempore institutã insitionem vsque adeò promouere principia sua, vt erũpere possit Vere cõferta germinatio. Quasi conditas res suas in thesauris

B proferat demũ, atque explicet cumulaté. Est autẽ ἰσχυροτέρα ἀρχὴ, propterea quòd in se constãs atque vnita manet: non effunditur, vt Vere. Sic & ignis conceptus qui latuit priùs, latiùs atque violentiùs grassatur. Ita rei maximæ controuersiæ, ac nobis ignotæ reddidit manifestissimam causam. Nihil enim clarius, quàm ex validis principiis commodiores euentus esse. Nihil magis confessum, quàm virtutem rei cuiuspiam collectam firmiorẽ seipsa esse dissipata. εὐλόγως δὲ καὶ τι τὰς μασχάλας. Hæc alia capitis pars. Ibi eligebat tempora: hîc partes arboris eligit ad insitionem: μασχάλας, alas. Translatæ multæ vocabulorum significationes ab animalibus. Hoc iam vulgatum non eget exemplis: velut etiam μασχάλη. Hoc significat alarum in homine cauitatem: etiam aliorum animalium: vnde

C cingula veterinorum, μασχαλιστῆρες. Stratonicus ob eam causam Byzantium Græciæ μασχάλην appellabat. Itaque cùm plantam inuersum hominem faceti dicebant, itémque hominem plãtam inuersam: quę pars est superior inter stipitis & ramorũ coniunctionem indicabãt. At in eam partẽ nemo demittit surculos, neque potest induere inoculationem: sed in ramum fissum surculum, in ramum delibratum fistulam cum oculo. Emplastrationis autem scutulam neque eximit inde quisquam, neque cò applicat. Quamobrem μασχάλην hîc pro ramo contra rationẽ: ex vsu tamen. Ramos enim sic alas vocat Dioscorides. τελειοτάτας καὶ νεωτάτας, medias inter vetulas, & imperfectas: inter tenerrimas & duriores. Adeò sint nouellæ, vt sint perfectæ; adeò perfectè, vt ne vetulæ. Rationẽ adiungit vtriusque. Actus ob teneritudinẽ fauet ad coale-

D scendũ: vt in puerorũ fractis ossibus. Nam præter similitudinẽ (est enim etiã inter duas vetulas partes similitudo, quæ non coeunt tamen) est etiã, vt ita dicam, mutuum obsequium. Ideò dixit. ἀντιλαμβάνεται γὰρ ἐντεῦθεν μάλιστα. Scilicet oculus capit ex eiusmodi potissimùm ramis & consistentiæ & vitæ principia, & generationis: tum quia possunt, hoc est διὰ τελειότητα: tum quia obsequium præstant ób naturæ facilitatem, quæ est in tenera ætate, hoc est ἡλικίαν. Itaque oportet esse teneriorũ perfectissimas, & perfectiorum tenerrimas. Addit alterius tantùm conditionis rationem, ἄζωα

τὰ νέα, καὶ εὐβλαστῆ. Quoniam sint nouellæ prædita principiis maximè commodis ad viuẽdum, atque etiam ad germinandum. Hoc non probat: probatio talis est. Sunt proxima primis suis principiis, & remotissima ab extremo vitæ tractu. Igitur εὔζωα. Item εὐβλαστῆ, quia succo abundant. hoc autem non est, quia νέα, sed quia τέλεια. Itaque prudentiùs addidisset sic, τὰ νέα, καὶ τέλεια. Itaque duo suprà cùm statueret principia, ἔχειν, καὶ τηρεῖν ὑγρότητα: hîc eadem designauit. ἔχειν, cùm dixit, εὔζωα: τηρεῖν, cũ dixit εὐβλαστῆ. μάλιστα δὲ εὐφυῆ. A partibus cõdissimilib⁹ elegit quę maximè conuenirẽt: nũc à partibus cõsimilibus & earũ qualitatibus. Maximè aptas esse partes eas, quarum humiditas esset γλίσχρα, item ipsa μαλακόφλοια, ὁμόφλοια, ὁμοιοπαθῆ. Quatuor conditiones: vna à succo, duæ à partibus, quarta à toto. Quas omnes antecedit, ἔχειν ὑγρότητα, καὶ τηρεῖν. De humore iam dicta est, & de lẽtore causa. De corticis teneritudine non minus. vbi negabat aspera εὐβλαστητικά. De iis quarum similes essent cortices, etiam nonnihil: cùm aiebat, similia coire. De eo quod est, esse ὁμοιοπαθὲς, hoc est sentiendum, quod præceptor de animalibus. Negat fieri posse, vt ex animalium genere diuerso, tertium progignatur: nisi tempora conueniant vtero gestando. Igitur in plantis τὸ ὁμοιοπαθὲς tum hoc significat, tum illa alia: frigoris, caloris, siccitatis, humiditatis vim æquè ferre posse: denique soli, cæli, peregrinarũ impressionum affectiones. Mollia verò coalescunt: propterea quòd in secũdo De generatione, tenuis est, partes vacuas implere posse. At ab humore mollitia: humor autem tenuis. Vbi verò per humidum coiere: per solem coalescunt tantisper humido superfluo, atque calorem obtundente resiccato: non superfluo verò per densationem affecto firmitate. διὸ καὶ εἰς τὰ παρεμπίπτοντα. Ponit cõclusionem ex illis omnibus quæ proposuerat: Quæ natura similia sunt, & quæ ætate, facilè coire. Naturam intelligit speciem, & speciei accidentia. Ætatem, tempus vitæ, & temporis accidẽtia. Non enim satis est, Pyrum in Pyro inoculari ita, vt in arborem vetulam, aut non vetulæ ramum vetulum: oportet etiam ætates conuenire. Sic suprà, esse poterat humiditas: oportuit esse viscidam: Inesse potuit viscida: oportuit conseruari. Conseruari potuit: oportuit mollem esse cortieem, vt facilè obduceretur. Potuit esse mollis, vt Phyliræ, & Citri: oportuit esse similem. Potuit esse similis cortex: oportuit totam plantam suapte natura æquè cum surculo, surculum cum planta easdem noxas defugere, ac sustinere. ἥτε γὰρ γλισχρότης καὶ ἀντιληπτική. Sanè gluten prehendit, atque hærens tenax est. Hæc est ratio quæ requiritur ab humore lento, Quæritur à reliquis. Itaque dicit de corticis mollitie. ὁ δὲ μαλακὸς φλοιὸς εὐμενής. Faceta oratio, & ἠθικὴ metaphora. obsequentem interpretor. Addit, καὶ οὐ ποιεῖ μεγάλην μεταβολήν. perstat in priore sententia. Facilitas coalescẽdi in iis, in quibus nõ est opus multa opera. Quia cortex obsequiosus est, neque refragatur, opus ipsum non multum requirit temporis. Vnde etiam

A illud sequitur: vt cùm celeriùs negotiũ cõficiatur: minus sit plurimis, quæ alias aliæ solent euenire, obnoxium sit incommodis. ἔτι δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις. Exemplo contrario fecit illustriorem sentẽtiam suam. In olea seriùs insitionem perfici, quia seriores item sint prouentus oculorum. Vbi verbo abusus est, ποιεῖν. Ait enim: oleam oculos facere. Nihilo magis olea facit oculos, quàm ramos: nihilo magis ramos, quàm stipitem. Sed naturæ vis quæ in seminario fuit, puta in talea, fecit radicem, brachia, frondes, alia. Solum fructum fortasse dicatur arbor facere: quoniã fœtus est. Sed Theophrastus, qui suprà vocauit καρπὸν ipsam germinationem: potuit & hîc hunc ad modum loqui. ἔτι δὲ ἁπαλά. Si non est mendosus codex, sumẽdum est τὸ ἱερὸν veteri significato pro tenello ramo. Sic enim prisci ἱερὰς, Iunices appellabant. Tunc sen-

B tentia perspicua erit. Sumendos esse teneros surculos, quorũ humiditas ab æstiuo calore nequeat expugnari. Tunc autem legam ἀπὸ τοιούτων commodiùs, à similibus sperare nos posse germinationem. Cęterùm ἀθρόα quid sibi velit hîc, nescio. Theodorus legit ὑγρά. Nihil tamen affinitatis est inter hasce voces. διὰ τέλους, ne intermittat, aut intercipiatur humiditas. Mira loquutio Græca. Nã quomodo tractus ad finẽ, & finis ipse coire queant? διὰ, significat tractum inter principium & finem. at τέλος finem. Quónam igitur modo, διὰ τέλους? τὸν τόπον, locum, id est oculorum, qui euasuri sunt germina. μάλιστα. potissimùm. Num igitur ab iis etiam surculis qui tales non sunt? Vult

C dicere, commodissimé. διὰ γὰρ τούτων. Confirmat pręcepti sui autoritatem artificii autoritate. Nam quidam, inquit, hanc humiditatem adeò putãt necessariam, vt etiam quatuor aut quinque menses insitionem rigari iubeãt. Non tamen omnem insitionem, sed insurculationem tantùm. Nam mox inoculationem ait aquis infestari. τὸ δ' ὕδωρ τῷ μὲν ἐνοφθαλμισμῷ πολέμιον. & mox, τῇ δ' ἐμφυτείᾳ χρήσιμον. Vtriusque causam reddit: insurculationi verò etiam addit conditionem. Quare obest humor inoculationi? ἐκσήπει γάρ: putrefacit. nota præpositionem ἐκ, mira eius efficacia. Significat enim perfectionem, vt expugnare. non sine ratione. Sua namque natura designat locum vnde. Er-

D go ex ipsa pugna extrahit hostem, qui ita vincit, vt non sit amplius pugnandum. At ἐκσήπει, non ita putrefacit vt extrahat ex putrefactione, sed vt eximat è natura sua. Sic in hisce libris frequentem inuenias vsum huiusce propositionis. Καὶ ἀπόλλυσι. Ita resoluit actiones has, in suas causas. Primùm dixit, πολέμιον. quare hostilis & inimica est aqua? quia ἐκσήπει, i. putrefacit. Quid tũ postea? ἀπόλλυσι. Interficit. Quomodo fit hoc? παρεῤῥεῖν διὰ τὴν ἀσθένειαν. Aqua, inquit, præterfluit atque detergit succum illum natiuum. Itaque & suo frigore calorem extinguit: & sua lubricitate succum illum, quem oportuit esse γλίσχρον, diluit: atque etiam effluẽs auehit. Ille autem ob imbecillitatem resistere nequit. hoc est, δι' ἀσθένειαν. Causa igitur prima est illa, παρεῤῥεῖν. Itaque id prohibent agri-

colæ

colæ, vt consulant inoculationi. Prohibent autem redimiculis: hoc est, περιδοῦσι τοῖς φλοιοῖς. Iccirco non subit, sed arcetur corticibus. etiam limum obducunt, aut argillam, & muscum insuper. Tum corticem decussatim imponunt, & viminibus cohibent. Hæc est ars in opere. Alia pars artis est in electione temporis. Vt vitem imbrium incommoda, sub Cancrem peragunt. hoc est quod aiebat, ἀσφαλέστατος. Hæc de inoculatione. Insurculationis autem præscribit conditionẽ. Ei aquam esse vtilẽ, si natura sua nõ sit humidus surculus. ἂν μὴ ὑγρὸν ᾖ τῇ φύσει. Exempla non posuit. Nos nulli vnquã quicquã aspergimus. Διὸ καὶ οἱ μὲν αὐτ. Lutum adhiberi hac de causa à quibusdã, vt ne resiccentur. Nos argillã, vt ne madefiat. Quosdã verò etiã ollã imponere, vt paulatim instillet. Oportet igitur, vt opinor ollã istam pertusam esse. Et notandum verbum ἐπικολλαίουσι: nam vsitatum est κολλᾶν. Ἀναξηραίνεται γὰρ ἄν ταχύ. Ratio consilii, quòd initur ad humectandum. Exiccatur enim propter vulneris magnitudinem. Præciso namque brachio multum patet spatii, vnde exhalet attenuatus humor. Ὀρθῶς δέ. Alia capitis pars, in qua docet artis modum, & præceptorum causas. Cauendum, vt tam oculus, quàm cortex sit ἀῤῥαγὴς, id est absque vlla scissura. hoc de oculo: de surculo id. Ita radendum (hoc enim fit, vt in fissuram adigatur) vt nequid medullæ incommodetur. Nam vtriuis, vtrumlibet contigerit, futurum vt arefiant. Dixit ὀρθῶς, ritè: & quod suprà dicebat εὐλόγως. Quod enim rectum est, è ratione est. τὸν ὀφθαλμὸν, sané. Nam si oculus est inchoatum germen: oculus si vitietur. germini vitium afferetur. καὶ τὸν φλοιὸν, nempe & corticem. cortex enim præsidium succi est. Quà scissus fuerit: eà succus amittatur. hæc, inoculationi. καὶ τὸ ἔνθεμα: hoc est surculus ab euentu. quia imponitur. Diophanes etiam verbo vsus est, ἐνθεματίζεται. Alia ratione Didymus ἔμβολον dixit fistulam inoculationis. Nam potius est περίβολος. Quippe ἔνθεμα intrò ponitur: ἔμβολος extrá. Μὴ γυμνοῦν. Intellige de lateribus. Non esse lignum auferendum quo se stipata medulla tuetur. Nam omnino in ipsa cuspide medulla detegatur necesse est. Nota loquutionem mutilam, ὀρθῶς εἰς τὸ διατηρεῖν. Alius dixisset, ὀρθὸν διατηρεῖν. Ῥαγέντος, ad corticem & oculum refertur: γυμνωθείσης, ad surculum. Διὰ τοῦτο καὶ περιδοῦσι. Alia cautio ab arte. Quantum hiat inter duos cortices id phylira circundant: deinde obducunt luto pilis misto. eo luto etiam chymistæ vtuntur. Lutum implet: pilus cohibet, ne calore dissiliat. In insitionibus item pilum addebãt, ne à sole resiccatum hisceret. Phylira quid sit, ex historiis & Dioscoride satis. etiam Grammatici docent ex Plinio ad coronarum vsus: vt apud Horatium. Ob tenuitatem & tenacitatem petebatur ab insitoribus: vnde tæniolas ducerent. Cato Buglossi foliis vtitur. Quæremus, vtrum præstet, Phylira statim obducere, ac deinde luto: an cõtrá. Nos enim argillã primùm statim apponimus: deĩde fasciolas salignas, prius circumiecto

A musco. Atque ita longè melius fit, vt humor ille permaneat intus incorruptus: qui congenere humore luti foueatur. Tria deinde enumerat incommoda. Μήθ᾽ ἥλιος, μήθ᾽ ὕδωρ, μήτε ψῦχος. Vbi satis paret, non esse à Theophrasto accuratiorem diligentiam exhibendam. Sępe, vt quicque subiit, admissum est. Cùm omnis natura vitietur excessibus, atque ii quatuor contineantur qualitatibus, tres hìc ponit: quartum omisit siccitatem: sanè bene. Primùm quia non est actiua qualitas: deinde quia fit siccitas vel à frigore vel à calore: quorum vtrunque posuit hìc. Tertia erat humiditas. Quæ profectò erat tertio loco statuenda. At eam inter calorem & frigus posuit. Hæc non vastant sententiam: sed lædunt animum verè Peripateticum, id est exacti iudicii virum. Hoc hìc moneo: quia sæpe vsque ad fastidium obtundit. παραλυπῇ. Molesta sint. Composito verbo vsus est. τὸ παρὰ significat horum incommodorũ vicissitudines: id quod Latini dicunt aliud super alia. Καὶ ὅταν σχίσαντες. Aliud præceptũ præposterè positum. Prius enim scindunt atque inserunt, quàm oblinunt aut obligant. & σφηνοειδές. Cuneatum faciunt surculum. Σφύρᾳ ἐλαύνουσιν. Non surculum adigunt malleo, sed vtraque, vt Plinius iubet, manu. Indunt autem surculum in fissuram, quàm vt cuneolo ferreo fecerint, quàm cuneolũ malleo adegerint. Itaque τὸ σφηνοειδὲς etiã potest referri ad Cuneũ ipsum. vtrò referatur, nihil sanè refert. Quasi dicat σφηνοειδές τι ποιήσαντες. aut σφηνοειδὲς τὸ ἔνθεμα. Hoc autem instituunt: vt penitus adigatur. μάλιστα penitus, prorsus, Latina purissima significatione. χρὴ δὲ τὸ ὑγρότητος. Per initia capitis generationẽ & coalescentiã C attribuebat humiditati. Postea verò etiã in quibusdã quęsiuit vel aduẽtitiã, à luto, & ab olla. Nũc ostẽdit cõtrà, quarundã arborũ esse naturã humidã adeò, vt ad futurã insitionẽ cedere aliquot ante dies necesse sit, vt ex ea fluat: quod nimiũ est. Vitẽ cõmemorat hìc: de cuius humiditate plurima scripsit etiam in sequẽtibus. Συμμέτρειαν τινά. Modum certum. Quia modus omnis omnísq; tẽperatura, est τῶν πρός τι. Nanque aliusmodi est in hac specie, atque in illa. Μὴ σήπηται, μηδ᾽ εὐρωτιᾷ. Nunc dicit noxã, cuius sit autor humiditas nimia. Scilicet putrefactio: aut, minimũ, situs & muccor. Quamobrẽ prohibetur coalescere. Εὐρωτιᾷ. Verbũ, quo etiã vtitur, vbi de rubigine, alijsq; plãtarum vitiis loquitur. Igitur cùm immittunt surculum, operæ est, vt iam effluxerit quod nimium est. προαπορρυῇ. D πρὸ significat tẽpus. ἀπὸ significat locum vnde. Ita tempus præuentionis προαποτέμνουσι. ῥόα δὲ καὶ συκῆ. Cùm dixit humidissimam, ponit siccissimas. Illam præcidebãt multo antè: has illo & cedunt, & inserunt. Illam, quia humidissima: has, quia siccissimę. Et ibi numerat Punicam atque Ficũ. De Punica non ambigitur. Habet enim partes omnes maximè astringentes, etiam liquidissimas. At ficum ipsemet in sequentibus agnoscit humidissimam.

Δεῖ δὲ καὶ πρὸς τὰς χώρας. Non rectè descripsit Theodorus hæc à superioribus. Cùm enim hìc ficciora comparet cum succulentioribus: &

iam de temporibus loquutus fit: de locis nunc agit: simúlque confert ea cum temporibus, & cum arborum naturis. Ac mox ipsarum arborum naturam eam qua sunt vel mitia, vel agrestia, idque ad insitionem. Oportet, inquit, capere, atque etiam eligere tempora tum pro locorum conditione, tum pro arborum natura: vt hęc inter se conueniant. Confundit autem vtrunque breuissimo gyro loquutionis. ἐπὶ τὰ μὲν ἔνυγρα, τὰ δ᾽ ξηρά, καὶ λεπτόγεια: de loco: nunc de tempore: καὶ ἄμεινον τὸ ἔαρ. Ratio. ἀκεῖον γὰρ οὕτως, ἀντὶ τοῦ ἴσως. Conuenientius est, ideò ἄμεινον. Quia omne conueniens, bonum ei est, cui conuenit. Quare conuenit? διὰ τὸ ὀλίγον ἔχειν τὸ ὑγρόν. Non bene dixit ὀλίγον, ἀντὶ τοῦ μέτριον. Namque ὀλίγον defectus est, vt in æstate: non mediocritas, vt in Vere. Ita vides confusa. Nam cùm sit terra partim vda, partim sicca: vtri tandem commodius ver, quod hoc ipso commédatur, quia non habet humoris multum? Præterea cùm ἐμφυτεία gaudeat aquis: ἐνοφθαλμισμὸς lædatur aquis: quomodo vere hacce humoris paucitate communem ad vtilitatem aliis temporibus anteferatur? Itaque hanc confusionem explicat cùm dicit, ἐν δὲ τῇ λυπρῷ. In solo læto tequiri potius autumnum. Hîc autumnum pro sicco statuit: ver autem pro humido, & contrariis quidem vocibus iis quas dicebat modò: vt mendosum esse codicem suspicemur. Ait enim τῆς ἔγους πολλὴ λίαν ὑγρότης: ac dudum, ὀλίγον τὸ ὑγρόν. Vt quemadmodum ὀλίγον interpretabamur μέτριον: sic hîc πολλὴ, ἀρκοῦσαν. & sit πολλὴ ad tricenos dies, non tamen nimia. Post hæc ponit affectus insitionum, duplici ratione: primùm à tempore: verna ex insitione κάλλιστα τὰ πρῶτα. Nunc statuit iudicium controuersiæ superioris, & modestè, cùm dicit, ἄλογον. hoc à tempore: item à genere arborum: quippe si in agrestem, mitis inferatur. Ratio? ἁδρότερα γὰρ, &c. Forma est à surculo, materia ab arbore. At robustiores sunt arbores feræ. Quando naturæ tantùm satu ortæ sunt, non arte aut electione, quæ frustrari queant. ποιήσει διαφορὰν. hîc significat excellentiam, non solam differentiam vsitatissima dicendi lege Grecis. Meliuscula, inquit, erit si in mitem inferatur agrestis: non tamen nitorem illum assequetur: quem sibi mitis comparat, si in feram inseratur.

Lego, ἀναξῆ. Sicut & multis aliis locis historiarum, vbi perperam legitur, ἀαξῆ. Et τῆς διὰ τῶν ὀφθαλμισμῶν, non autem τοῖς. Et διαχῆμα, non διάχωμα. Illa, ὡς ἐκ τῶν λαβεῖν, fortasse sunt expungenda. Et ἁδρὰ, post, ἐκεῖνα, fortasse aliter legendum. Et τόπον αὐτοῖς non αὐτῆς.

Et φιλύρᾳ τὸ κενωθὲν τῷ φλοιῷ, non autem φυλοῷ φλοιῷ. Et σφυρᾷ ἐλαύνουσι, non autem ἐν σφυρᾷ.

Theodori codicem corruptum suspicari necesse est, aut cum aliusmodi Grecum habuisse. Sic enim, ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις γένεσιν, sequitur vt rationem generationum, quæ subditis aliis fierent, explanemus. Quanquam non tam errorem, quàm culpam fortasse quis iudicabit. Sæpe namque distorquet orationem. At insitio & inoculatio in aliis fit: non autem arbores sub surculis, aut oculis subduntur. Imò ipsi in arbores induntur, tamẽ mox etiam subditum dicit truncum. At ὑπάρχει μὲν τὸ στέλεχος, οὐχ ὑποδέδωται δέ. Et qui subdita vulgati dicuntur significatione, etiam hoc iudicant, Transmouentur enim ex imperio sub imperium.

διὰ τάξεις appositio. optimé, ad verbum, adordinatio. Verbum militare. ἁρμόττεται δυτέρῳ. Paraphrasin exercuit cùm dixit, quàm habens oculus oculo aptissimè se coniũgit. Et est Didymi sententia, vt fistulæ oculus locum tegat eius oculi qui fuerat in ramo. Et verbum ἁρμόττεται rectè expressit aduerbio illo, aptissimé. Simplicissimè cõuenit, & ex purissima verbi huius significatione. διὰ τὸ κατηρτύσθαι τὰς τροφὰς: Quòd alimenti copiam præparatam, confectámque secum attulerint. Sanè mera paraphrasis, non autem versio. Neque tamen præparatum dicit hîc alimentum, sed κατηρτισμένον, confectum, præparatio namque est διάθεσις, ἤτοι παρασκευὴ πρὸς τὸ κατεργασίαν. ὡσὰν ὁμογενής. tanquam generis societate. Iam diximus, aliud esse generis socium, aliud congenerem. Generis socius erit τὸ ἀνάλογον. Socius enim est is qui admittitur ad facultatum, laborum, negotiorum, præmiorum participationem. Quàm naturam sanè præ se fert τὸ ἀνάλογον, quod nõ est penitus sua tota natura sub eodem genere, sed particeps societate. Is est vnus è cincinnis Theodori, sumptus ex munditiis Ciceronis: habiturus amasios loquutores, non veros Philosophos. Hoc dixi, quia Plinius maluit succorum societatem. συμβαίνει καὶ τοὺς καρποὺς ὀργᾶν. Succos transtulit τοὺς καρπούς. Diximus in commentario, quæ è re videretur. ὅταν ὅμοιόν τι ᾖ, καὶ ὁμοιοπαθὲς τοῖς καρποῖς. Quod Theodorus vertit, non intelligo. Cùm simile aliquid est, & simili fructuũ ratione afficitur. Quãquam suprà explicatum est: tamen hîc quoque dicamus. Si est eadem Naturæ incitatio tum fructuum tum arborum ad germinationẽ: illud quoque quod erit simile, & proximũ naturæ fructuũ, habebit eandem incitationem, quam & arbores habent ad germinandum. At oculi sunt eiusmodi. Quia sicuti fructus sunt arborum soboles, ita surculi sunt partes quasi cæteris à partibus generatæ: id est à trunco aut brachiis. Quamobrem eodem tempore & arbor ipsa incitabitur, & surculus qui in arborẽ inoculatus est. Sic igitur planius vertisset. Quando simile fuerit, & iisdem præditus affectibus, quibus afficiuntur fructus. παραλλαγὴ, discrimẽ. non bene. Nam discrimen esse quit sine motu: velut inter equum & leonem. At in tẽpestatibus est non solùm discrimẽ, sed etiam mutatio. Hoc autem significat παραλλαγή. μᾶλλον δ᾽ ἴσως ἀναλγεῖα. Theodorus deformauit modestiã Philosophi contrario verbo: dixit enim, omnino. Aduerbium hoc assertiuum est: at ἴσως est dubitatiuum: ὅλως posuit, ἀντὶ τοῦ ἴσως. ἐποχμάσει. Maiorem in modũ coire. Nescio qua ratione hæc ex illo duxit. Imò verò repręsẽtare ipsã germinationẽ. Sic enim

Sic enim Latinè dicimus: non ſum pręſentis ſecuritatis dare ſignificationem, ſed etiam tum roboris, tum operæ futuræ. τελειοτάτας, nitidiſſimas: peſſimé. Nihil nitidius nouellis germinationibus. Multum enim in iis ſucci, multum aeris, multum ſpiritus. Itaque reciſo Quercus ſtipite, cùm ſummittit nouella germina radix, cum quouis panno ſerico poteſt comparari. At vbi ſunt adepta perfectionem: ſanè depoſito nitore illo, ſubtriſtior eſt viriditas. Sic mox τελειότητα lęuitatem, neque ex fide, neq; ex re. Quid perfectius adulta Vlmo, Quercu? Eæ cùm ſunt τελειότηται, minus ſanè læues ſunt. ὁμοπαθῆ, pariter apta affici. Rectè. De tempore intelligēdum, non de gradibus affectuū. Simul enim calorem ſentiunt, at non æqué. ἥγε γὰρ γλισχρότης ἀντιληπτική. Lentor enim apprehendendi viam obtinet. Quæ oratio magis eſſe poteſt ἀκινεῖς ἢ ψυχρή? Itaque, vim, ſcribendum eſt. ὑδαρῆ, benignum. Rectè: obſequioſum, & facilem. Mollitudo, lentitudinis aut mater, aut ſoboles, aut comes. ἁπαλὰ ἔκτα. Humidi, tenellíque ſurculi petendi. Satis de his ſuprá. μὴ ἔχον ὑγρότητα, niſi humorem habeat extrinſecus illibare. Quid hoc ſibi velit, neſcio. ἀποξύειν, exacuere. Non id ſignificat, ſed radere aut abradere. at ille Plinium ſequutus eſt: qui excutionem dicit. At mox cuneum ſimul nominat: & radendi mentionem facit. πηλῷ τετριχωμένῳ, limo crinito. Ludit nos. Non ſunt crines equini pili. Crines ſunt pendentes pili, ac diſcriminati. Hoc eſt, κείνειν. Plinius, paleato luto. σφηνοειδές, cuſpidatim deciſum, ex Plinio, non ex fide. Non eſt cuſpidis forma, ſed cunei. Mucro tametſi aciem habet, tamen latiuſculus eſt. Cuſpis in punctum deſinit. Hoc eſt ἀκίς, & apud hunc eundem autorem habemus alibi ἀκιδωτόν. Cuneus autem σφήν. Vnde & conchæ quędam. quanquam σφηνοπώγων fortaſſe hunc errorem ſuſtinere poſſit. προσαχθῇ: deprimatur. Non explet verbi ſignificatum. Nam πρὸς habet conſignificationem, & relationem adhæſionis. πρὸς θάτερον. Adigatur ad verbum. Nam hoc hîc non poſuit, quia iam poſuerat pro ἐλαύνουσι. verbum aurigarum. vt illi ſcutica, vel flagello: ſic hi malleo impellūt. Sin ἐλαύνουσιν, adigunt, dicas: rectè namq; dicitur προσαχθῇ, dicas adiiciatur, Plinii verbo. His autem verbis addidit de ſuo ſuperſtitioſè (lecticæque). εὐρωτιᾷ, vermiculatur non id ſignificat, ſed mucorem. οἰκείας ὥρας καὶ πρὸς τὰς τῶν δένδρων φύσεις. Quin & pro ratione locorum temporis proprietatem cepiſſe, ratio eſt ſicuti dicimus capere locum, capere tempus: ſic dictum voluit, capere temporis proprietatem. Ambitioſè ſané. Conſideratis locorum plantarúmque naturis, iis opportunum tempus accommodare conuenit, προσλαμβάνειν. Sic Latinè ſumere tempus. τὸ οἰκεῖον, planius conueniens, quàm proprium. ξηρὰ, ſitienti ſolo non ad verbum, ſed ad conſequens. Sitit enim, quia ſiccum. Hîc ſuppleuit Theodorus ſic. illis ſicceſcentibus. At loca ξηρὰ non ſicceſcunt, ſed ſicca ſunt. Sic Theo-

A dorus hoc verborum flexu abutitur ſæpe, quemadmodum aliâs monuimus. Sicca ſanè haud ſicceſcunt, ſed vda, cùm æſtus ingruunt. τοῦ γὰρ ἦρος πολλὴ λίαν ὑγρότης πρὸς τὸ διατηρεῖν, ἕως ἔτι διαμένει τὸ δάκρυον. Id eſt verna humiditas tanta eſt, vt ſufficere per tricenos dies poſſit. Tot enim, vt aiunt, durat lacrymatio. At contrariam ſibi ſententiam ſtatuit Theodorus. Humor, inquit, verno tempore largior eſt, quàm qui ad conſeruandum ſufficiat: quandiu duret lacrymatio. Si largior eſt: ergo ſufficit. διὰ τὴν ἰσχὺν τῶν ὑποκειμένων: vires ſubditæ arboris. Perſtat in ſuperiore licentia. At arbor ſubdita non eſt. Surculus inditus: arbor loco mota non eſt. διαφορὰν ποιήσει. Simpliciter expoſuit Theodorus differentiam. Cæterùm
B monebamus nos, pluſculum indicare. Non autem ſatis eſt, ſi dicamus, differt. Nam etiam quod deterius eſt, eo ipſo differt. Itaque hîc ſignificat excellentiam, quemadmodum eſt apud Græcos vſitatiſſimum. Agreſtem ſurculum ſi in arborem mitem inſeras, meliuſcula quidem fiet germinatio: at non tam perfecta. ποιήσει διαφορὰν: tametſi aliquid addetur non contemnendum, quo ab ſeipſo differat ſurculus. καλλικαρπεῖν, bonæ frugis arbor. elegantiſſimé. ſic καλλιερεῖν. Sic καλλιέλαια, de qua diximus in cōmentariis ſuper libris de plātis falſò Ariſtoteli attributis.

C

CAPVT VII.

Capite ſeptimo declaratur quemadmodum è ſemine fiat generatio: quia ſit in eo totius plantæ principium, ſicut & in ouo. Durare denſiora. In omnibus eſſe ſemen, aliis latens, aliis manifeſtius. Communiri quædam firmioribus operimentis Naturæ conſilio ad tuitionem. Similia vitæ principia in radicibus & ſurculis. Pulegium extra terram germinare, alieno anni tempore.

TA' δὲ σπέρματα πάντων. Hinc ſecandum fuiſſe caput, ſatis patet ex argumenti diſiunctione. Alia namque tractatio hîc. Et manifeſtum eſt ex clauſula: ſic enim dicit, περὶ φυτείας καὶ ἐμφυτείας ἱκανῶς εἰρήσθω. Eſt autem hîc ἀνάληψις quædam eorum, vnde ſuprà digreſſus eſt. Hoc ſæpe committit, vt interturbet. Repetit de
D principiis, quæ in ſemine inſunt, quæque in radicibus & ramis. Primum apoteleſma ſic habet. τὰ σπέρματα πάντων ἔχειν τινὰ τροφήν, ἣ συναποπέττεται αὐτοῖς. Duo ſunt hîc. Vnum: omnia ſemina in ſeipſis continere principium nutritionis. Alterum eſt, ſemina eſſe plantæ τόκον: dicit enim συναποπέττεται. Ac quanquam generatio, & motus ſubſtantiæ compoſitæ, à ſubſtantia, in ſubſtantiam (motum hunc alibi exactiùs, hîc vſitatiùs) tamen principium illud muniendi, tametſi non eſt compoſitum, ſed vis quædam formæ, tamen ei voluit attribere generationem, cùm dixit: πέττεται. An verò verum ſit: in ſemine eſſe principium nutritionis? Et videtur. Ouo namque comparatur plantæ ſemen. At in ouo ſunt & generationis & nutritionis, tum materia, tum prin-

cipia formalia. Vtrũ vtri sit attributũ,vitellum an albumen:alibi declarauimus. Hîc dicendum:non esse integram similitudinem. Nam pullus intra putamen arcetur.Is dum fit,eo in tractu temporis eget non solùm alimento,sed etiam augmento.Id in plantæ semine non videtur esse. Formationem requiri solam, augmentum nullum. Igitur explicari tantùm,ac radicem illico demittere videmus, abiectis carnosis interdum partibus:quas iccirco satis liquet non esse, nisi ad conseruationem in semine cõstituta. Huic simile est,quod censuit Hippocrates: Iecur primo quoque momento statui, scilicet ob alimẽtum. Hoc haud ita est. Non enim alitur quod nondum vel est,vel fit. Itaque necesse est, prius creari τὸν δημιουργὸν, cor scilicet, quàm τὸν ταμίαν,iecur scilicet. ἢ ᾗ οὐ καλῶς. Quia comparabat ouo: fulcit sententiam suam Empedoclis sententia,qui dicebat μακρὰ δένδρεα ὠοτοκεῖν, grandes arbores ouiperas. Vtroque modo legi potest, ἢ per interrogationem, & ᾗ per illationem. Sic enim vtitur sæpe pro eo quod est,quapropter. πάλιν ἔστι. Confirmat Empedoclis opinionem verbis illis, παραπλησία: tum deinde castigat verbis his, πάλιν ἔστι. Quia dixerat μακρὰ δένδρεα. Non de arboribus, inquit, solùm dictum oportuit, sed de plantis omnibus. Omnia namque in se habent principium alimenti. Probatio. διὸ καὶ δύνανται διαμένειν. Diu, inquit, durare queunt. Cæterùm neutiquam ex præceptoris sententia: qui rei,quę est in potentia, negat vllam esse actionem. Non alentur autem, quia vitellum non comedit albumen, aut contrà. Sed frumenti granum seipso constat toto: neque alit,neque alitur. Esset enim actu iam planta. Resoluitur autem humidũ,nõ à calore genitali: diuinitus enim tenet Galenus: opificem illum neutiquam consumere materiã suam:sed ab elementari interno,cuius subiectum ignis est: qui ignis est vnum ex elementis ex quibus constat omne compositum: & præterea externo calore,vel aeris,vel venti,vel solis.dixit,εἰς χρόνους in plurali, non ad augendam diuturnitatem: pauca namque biennium superant: sed ad diuersitatem. Non enim omnibus eadem διαμονή. Sic mox, χρονιώτερα δ' ἐστὶ τῶν ὕστερα. οὐχ ὥσπερ τὰ τῶν ζώων. Comparat arborum semina cum seminibus animalium, vt ipse arbitratur: alii aliud videbitur fortasse. Durant, inquit, plantarum semina diu,à suis plantis separata: animalium semina eiecta ex animalibus non durant: ea excipio, quæ sunt ouiparorum. Ita omnino ouum semen putat animalis. Alius acutior existimauerit: ouum esse plusquam semen. Quod vt doceat: ita gradus digerat generationis. In quibusdam animalibus perfectioribus semen esse maris,& fœmellæ: vt in homine. In quibusdam non esse nisi fœmellæ: vt in Erythino. In aliis, analogia: vt Saliua purpurarum. In aliis obscuriùs: vt Anguillarum strigmenta. Atque hæc quidem omnia, sine vllo sequestro porrò procedere statim à semine in animal. In nonnullis aliter fieri. E semine enim non illico animal fieri, sed quiddam medium. Hoc medium est duorum modorum: vnus est perfectius, vt vermiculi Muscarum soboles, è quibus fiunt Muscæ: alterum imperfectius, vt oua. Cuius proportionis sunt plantæ. Non igitur fructum semen esse, aut ouum puto, quale semen est animalis: sed fœtum integrum ex seminiis occultis internis, non tamen dearticulatum. Perfectum, inquam, cæteris omnibus, nisi dearticulatione. Hæc extra vulgi opinionem, rudiora ingenia non admissura, scio. ταῦτα ἔχει. Duo dat, quibus comparat diuturnitatem. τροφὴν habent, vnde alantur: καὶ φυλακὴν, & quæ seruare possint ipsam τροφὴν. Hanc φυλακὴν, id est præsidium esse in munimentis, quæ mox enumerat, πυκνὰ, ξηρὰ, ξυλώδη. Nam quum vel putrefactio disperdat, vel bestiolæ populentur, vel siccitas interimat, vel frigus exurat, hæc omnia incommoda tolluntur. Ne externæ impressiones malè habeant, obex est densitas: nihil enim subit. Ratio ab axiomate physico. Incorpus non sese induit corpus. Et quia multa sunt densa, quæ sunt humida, aqua ipsa: iccirco voluit etiam sicca esse. Cùm autem multa sint densa & sicca, vt libri arborum, & coria castanearum, neque tamen dura sunt: ideò addidit ξυλώδη. Oportet esse lignea. Intellige lignea, dura: nam durum Greco fonte ligni dicit: vnde Durateus equus. Hoc & alibi dictum. Dura igitur lignea. tanto magis ossea, aut testacea. Nam quòd exemplum ponit de Palmula, quouis ligno duriorem affert duritiem. ἰσχύει. Explicat causas munimenti. Primùm, οὐδεμίαν παρείσδυσιν. Densa non admittunt. Dura resistunt. δύσις significat penetrationem: εἰς, prorsus ac penitus. παρὰ, quia omne quod subit, prætergreditur loci latera. Secundum, ὥστε ἐν αὐτοῖς. Rectissimé. Namque & ab externis esse oportet tuta: & intus secum non diffidere. Huius habemus in populis exempla. Romanos nimirum, exterarum vires, aggressiones, impulsiones & ferebat, & frangebat nationum: suis, vt inquit ille, Roma viribus ruit. dixit ὑγρότητα διαφθειρομένην. Videtur adhuc externas spectare impressiones, cùm ait, non habere corruptibilem humiditatem: maius tamen quiddam sentit: quippe principium firmitatis. Negationem enim antecedit affirmatio. Non corrumpitur, quia non est corruptibilis: non est corruptibilis, quia principia continet conseruationis. Itaque melius fortasse dixisset, φθαρτὴν quàm διαφθειρομένην. Sed noluit tam exactè asserere: incorruptibilem esse illam humiditatem. Est igitur quasi dicat, quæ non facilè corrumpatur. Duo sanè sunt principia corruptionis, aut aduentitia aut connata, scilicet ex contrariorum coitione. Iccirco dicebat Hippocrates: si homo vnum esset, non corrumperetur. Intelligit autem φθορὰν omnis generis, tum quæ supra dicebamus, tum etiam cùm posteaquam putruerint, etiam porrò consumuntur. Id euenit,

Id euenit quoties putrefactione generatur bestiola: neque sistitur ibi iactura, sed eo augetur quòd à sobole tota conficitur parens. Iccirco dixit, ὅθεν καὶ οὐ θηριοῦται: vnum. Alterum, ὑπὸ ἀναξηραίνεται. Neque concipit bestiolas, quibus absumatur. Exemplum. Sicut, inquit, frumentacea, siue fruges, σιτηρά. Hoc est vnum vitium, & vna species corruptionis. Neque resiccãtur. Exemplum. Sicut, inquit, holeracea. Omisit σήπεν. Quare? Quia non meminerat semen quodpiam obnoxium putrefactioni. At esse maximè scit, qui frumenta seruat. Quin præter putredinem, aliquando (neque id animalculorum maleficio, sed sicut vinum fit vapa) totum intus absumitur triticum: neque quicquam reliqui fit, præter tunieulas furfuraceas: sic & Alica, & Secale, & Auena. Quin ἀπὸ τῶν σιτηρῶν in præsentia milium auferas. Minimè enim omnium frugum corruptibile est. Rationem fortasse quis adducat loriculæ læuissimã densitatem. Verùm aliquis dubitauerit. Si sunt munita præsidio siccitatis: cur porrò celeriùs non exiccãtur ab aeris calore, quàm quę humida sunt? Minima nãque accessio videtur maius aliquid allatura momentum. Dici potest, dẽsitatem caueri. Humida verò illa solutilibus partibus esse constituta. ἀλλ' ἐν αὐτῷ περιστέρον. Mutatio numeri tam frequens Hippocrati, Aristoteli, Theophrasto, quam alibi docuimus. Dicebat enim ἐν αὐτοῖς, nũc ἐν αὐτῷ. περιστέρον autem designat illud φυλακήν: & illa, πυκνὰ, ξηρὰ, ξυλώδη. Et omninò verbũ σώζειν, explicat τὴν φυλακήν. Seruamus enim custodiendo: ὅτι δ' ἐν ἅπασι. In omnibus esse alimentũ probat ab eo quod minus apparet. Si enĩ est, in quibus inesse nõ videtur: tãto magis in cæteris. Non videtur esse in holeraceis: etenim in illorum quibusdam fugit oculos medulla. Hæc tamen adeò sunt apta ad generationem: vt non solùm, cùm ea seruant holitores, non audeant committere pauimentis, quocirca suspendunt in sacculis: verumetiam cauent, ne in ædium eas partes, in quibus illa condiderant, aquam inferãt. Magna orationis efficacia: cùm vel solo halitu moueãtur ad generationẽ. Sic etiam præcipiunt medici: non solùm vt ne potent hydropes aquam, sed etiã vt abstineant à vicinia: etiam aspectu eis interdicunt. ὥσπερ κελυφώδη. Non potuit exuctiora demonstrare: cùm dixit coriacea, putaminosa. Sanè tomentacea sunt intuborum & lactucæ semina. Atque vt augeret, addidit, πάμπαν. quasi dicat, nihil esse aliud, quàm paleã; tametsi moderatus est, cùm dicebat, ὥσπερ. Et sanè vix vidẽtur hæc duo cohęrere posse: quasi, & omnino. ταῦτα κινεῖται. mouentur suis temporibus. Habent enim peculiaria tempora quædam ad germinationes. Quamobrem semina eiusmodi, tametsi non sunt in tabulatis reposita, tametsi nullum attingunt solum, suspensa sunt, in fasciculis sunt, locis persiccis sunt: tamen vbi tẽpus illud venit, quo, si terræ mandata essent, germinarent: etiam non mandata terræ germinãt. Iccirco dixit, οἰκείας ὥρας. Propriũ tempus nactæ. &, ὁποιασ-

A ἰκμάδος. quodcunque, qualecunque, quantuncunque humiditatis. non solùm ὑγρότητος, sed ἰκμάδος, quod madorẽ significat. Quid autem sibi velit illa vox, ἀξαρίχοις, nondũ comperi. Nostrum vocabulum, asseres, Græcã habet originẽ ἄξονες. Fortasse indidem diminutiuum ἀξάριον, & alterũ porrò ἀξαρίσκος. vt quisque inuenerit, augeat literariã rempub. Nos in sacculis suspẽdimus. In carnariis germinare pulegium, simile quiddã est. εὐπεραίνουσιν. ῥαίνειν est rigare. At domum nemo rigat, nisi cùm verrit. Voluit dicere in id cœnaculũ nihil effũdi, nihil importari. Nobis hæc religio nulla est. τῶν δὲ δὴ λοιπῶν. Suscepit probandum, omnibus in seminibus inesse materiam ad vitam sustentandã, quàm iccirco τροφὴν vocabat. Duo sũt seminum genera, quædã aceracea, & in quibus latet medul-
B la sensus nostros. In aliis est manifesta. de illis dixit: de his nunc. Cætera, inquit, semina palàm eam naturam habent. Ideò dixit, φανερά: & signatè, τὰ περισσόντα. de eo, quod τροφὴν vocabat. Non enim est ea natura primaria. Principalis enim est hæc, quæ præstat ad generationẽ. Accessoria, hæc quę illius sustentãdæ causa comparata est ad hanc societatem. καὶ ταῦτα δή. Adeò verò manifesta est, vt in iis quæ sunt carnosiora, etiam quasi lac spectetur quoddã: γαλακτοῦται, lactescit ea pars. Cùm dixit, πάγε idem dixit, quod dicebat, τὰ περισσόντα. διαλαμβανόντων, quasi lac separetur à cætero corpore. Ita est sententia. Quam partem dicebamus ad seminis alimoniam comparari: ea in carnosioribus seminibus lactescendo percipitur sensu disiuncta ab illis partibus, quæ sunt illis in seminibus
C genitales. Verbũ verò quod ponebat, κινεῖται, sæpe alibi vsurpat ad generationem. Non tamen est verè generatio κίνησις: sed μεταβολή. Iccirco acutiùs intelligamus, hunc motum non esse generationem, sed ad generationẽ. γίνεται γὰρ καὶ διὰ τοῦτο κινεῖται, ἵνα ᾖ, καὶ πρὶν κινεῖται, ἀλλὰ συνῇ ἐν τῷ εἶδ. Dixit ὡσπερεὶ γαλακτοῦται, quia non est verum lac in Iuglande aut Amygdalo. Sic tamen vocamus ob sensilem speciem. σχεδὸν δ' ὁμολογούμενον. Sicut suprà, sic & impræsentia comparat cum animalis semine. Ait ergo: etiam in animalis semine partes esse quasdam ascititias. Iccirco dicebat οὐ καθαρὸν, καὶ εἰλικρινές. καθαρὸν purum, id est non commistione sibi diuersum. εἰλικρινὲς, perspicuum. Est igitur partium ἑτερογενῶν. Sed miris est vsus vocibus. Primùm, ὁμολογούμενον, si est confessum: percognitum est. Quare di-
D xit ergo ὑπολημπτέον? Nam quod suspicor, non constat mihi. Dicendum: quod sit omnibus receptum, & confessum: nobis esse pari assensione excipiendum. quasi diceret, ὑποθετέον, quia non probat hîc, sed ponit: ideò θέσις, καὶ ὑπόθεσις. Sed quia non ponit à se, accipit ab aliis: ideò ληπτέον καὶ ὑποληπτέον. Hoc tamen adeò, vt eanit ipse, confessum an confessum sit? Nihil minus apud præceptorem. Ait enim semen animalis esse purissimum, neque afferre aliud quàm facultatẽ, materiã verò nullã. Eam verò materiam

non coire ad fœtum, sed ἀφανίζεσθαι. Quòd si qua pars inesset excremētitia, nō pareret illi resolutioni, & impediret operam illius facultatis. Quare autem dixit, τὸ κάτω περιττὸν, equidem nescio. Eadē nanque vel puritas, vel impuritas tum in vasis, tū demisso. Nisi id statuerit, quasi pro argumento. Veluti si diceret: id semen quod extra animal est, sensu percipi quit, non esse omnibus suis partibus desęcatum. ὅσα δὲ ξυλώδη. Sequitur altera capitis huius pars, in qua seminis pręsidia narrat ad conseruationem. Quamobrem non debuit hoc à superiore cap. separare Theodorus. Differentias tegumētorū quatuor ponit, non ex ęquo diuersas, ξυλώδη, πυρηνώδη, δερματικὰ, ὑμενώδη. Nam πυρηνώδεις non tam materiā dicit, quàm figuram: nisi dicas, eam dessignari materiam quæ talem figuram B gerit. Quanque non omnis nucula (sic os appello, ne cum medulla ipsa nuclei nomine confundā) formam habet mucronatam: inde nanque πυρὴν, vnde & πυραμίς. Itaq; in Punica veri sunt πυρῆνες. Item in pinea nuce strobili ὀστώδη voluit intelligere, & ὀστρακώδη, vt in Palmula, Olea, Abellina, Pistacio. ξυλώδη intellexit, vt in glande. lignea nāque & cuppa est, & reliquum tegumentum. δερματικὰ, vt in Castanea. Corio namque tegitur, sicut & os Pistaciorū. ὑμενώδη, vt vuæ. Membrana enim cohibetur quod intus est. Sunt alia quoque discrimina. Nam horum nullum putamen Iuglandis est extimū carneum. Sed non apposuit, quia non hoc potius, quàm testaceo seruatur munimēto. In frumētaceis, leguminibus, & miliaceis gradus quidā sunt sub ambitu cutis aut corii. ὑγρὸν γὰρ ἡ ἀρχὴ δυνάμει πάντων. rectè posuit rationē necessitatis. Nā tametsi quibusdā durior est medulla intus: vt Castaneis, Glandibus, Abellinis: tamen omnibus est natura humida, non quidem actu, vt Vuæ, sed potestate. Hîc vnam accipimus pro exemplo. Non enim corium extimum semen tegit, aut seruat, sed cutis Gigarti. Sunt autem potestate humida, quia suscipere queant eiusmodi impressiones, quibus dissoluātur ac diffluant. ἔχουσι δὲ τὰς ζωτικὰς ἀρχάς. Hæc est tertia capitis pars, in qua repetita sententia docet eadem in radicibus, vt in spōgiis Arundinum & Asparagorum: in ramis, vt in Ficu: in lignis, vt in Olearum taleis: in stipitibus, vt in Salice: D quæ si à reliqua planta separentur, secum vitam afferunt, & seruatam effundunt in germina. Ideò dixit, κινεῖν, sicut suprà, κινεῖται, vtroque verbi genere, actiuo & passiuo: quia vtriusque facultatis principia obtinet, quemadmodum composita omnia: in quibus est pars mota, & pars mouens. καὶ μέχρι τοῦ βλαστάνειν. Vt non immeritò actiuo flexu vsus sit, κινεῖν. Nam βλαστάνειν est actio quædam. Mouent igitur suam materiam non solùm ad integrandum vitæ actum, qui videtur in eis quasi partiarius à toto decisus, sed etiam ad germinationem. Itaque & se tuentur, & se augēt, & se propaganr. τὸ μέχρι non habet τὸ βλαστάνειν tanquam terminum, quod vulgò dicūt, exclusiuè, sed ipsum quoque comprehendit. Quo ex loco animaduertendum est: hæc per initia statuenda fuisse: vt

A quoniam in seipsis haberent principia cohibentia seminarium generationis, eo iure possent inseri ad communicandam cum subiecta matrice planta generationem. ὅθ᾽ αἱ σκίλλαι. Apponit exempla, tametsi non eodem ordine. Cæterùm contemptus non est, sed ἀφέλεια orationis. De radice, Squillam, καὶ σκιλλώδη, bulbosa omnia. De ligno, Oleum: De caule, Lilium. De ramis, Pulegium. Vbi mutauit ἀκρέμονας in κλῶνας. Deinde addit historiam de Pulegio, ad sententiæ confirmationem: quam etiam descripsit Plinius. Florere namque solstitio: id quod ipse dicit esse admirabile, & quidem μάλιστα. At quid in Pulegio admirabile, quod multis contingit plantis, florere solstitio? Nam & Cichorium, & Maluam hoc anno æstuosissimo vidimus apud nos florentes, & Batrachium. An intelligit abscissos caules? Nam ii quoque bruma florent. Tunc igitur, τὸ αὐτὸ, erit atque si diceret, αὐτοί. Ἔτι τὰ τἄλλα. Ratio similis superioribus. Namque habent humidum, & tale humidum, & quo seruetur exteriore. Itaque humiditas κούφη, est ζωτικὴ, aerea & spiritualis. γλίσχρον, vt & suprà requirebat. Lentor enim resistit resolutioni: quod olei exemplo cum aqua bullientis docebamus. λιπαρὸν, pinguis quæ est adhuc in vlteriore natura eius concretionis. Nam in Squilla est lentor, non pinguedo: in Olea est etiam pinguedo. Vtrum verò sit contentius atque C prouectius in hac natura? Nam γλίσχρον gluten est: & in Bulbaceis glutinositas: quæ in Visco summa est. λιπαρὸν autem minus contumax. Dicēdum videtur: lentorem pertinacius resistere. Est enim pinguæ aereum non pauca terra mistum. Pingue autem plus aeris habere, minus terræ. Hæc sunt præsidia interna: illa subsidia externa. καὶ ἔτι σφίγγεσθαι. Quoniam præterea muniuntur tunicis. Hoc iam est repertum: quemadmodum & quod sequitur, καὶ τῇ πυκνότητι τῇ αὐτῆς. Nam suprà erat vna ex conditionibus densitas, vt taceamus confusionem. Nam cùm internam declararet in priore parte sententiæ constitutionem, in secunda munimentum. confudit hîc internam densitatem. ὥστε μὴ ἀξήραντα εἶ. Hæc est conclusio prioris syllogismi: & maior propositio secundi, sic. Quodcunque non facilè exsiccatur, facilè seruat principia vitalia, quæ producat ad generationem. Quid tum postea? τοῦ ἀέρος μεταβάλλοντος. Interea dum seruantur ii thesauri, fit vt aliquando muteturaer. Satísne est? nequaquam. Sed oportet (quod & alibi sæpe dictum est) vt ea mutatio suis qualitatibus conueniat naturæ plantæ. Hoc est quod aiebat, τῆς οἰκείας ὥρας, scilicet περιιούσης. Tunc enim συμπαθὴς γίνεται. Mira vox. Nam tempus non patitur: quomodo planta compatiatur? Vult dicere obsequitur. Itaque dicunt Poetæ, genitabile tempus: &, genitabilem auram Fauonii. Videtur aliquid coniunctionis desiderari in hac periodo. ἡ δὲ βλῆχος. Quia exigebat humiditatem, eámque viscidam aut pinguem: occurrit obiectioni. At dicet aliquis, Pulegium talem habet nullam. Respō-

det sic. ἀγὰ δῆλον. Manifestum est tale habere principium, quod mouetur ad aeris mutationem. Ratio Physica est. Videtur effectus: & videtur ordinatus certo sub tempore: habet ergo in se principiũ huiusce effectionis, quod est potestas quædam mutabilis à tempore. Vbi non supinæ prætereunda est disquisitio. Hoc principium κινεῖται. Ergo passiuum est. Quomodo igitur, si est passiuum, agit? Actio nanque est germinatio. Dicendum: non esse passiuum, nisi quatenus reducitur de potentia ad actum. Notabis duas voces, φαίνεται, apparet: δῆλον, manifestum. Vt rei apertæ in obiectione opponat rem confessam in responsione. Illa verba φαίνεται ξηρὸ, sunt explicationes illorum μάλιστα θαυμαστόν. Quia maximè est admirabile: si requiritur humiditas ad germinandum, illud germinare in quo non est humiditas. μεταβολῇ καὶ ἀλλοιώσει. Non frustra vtrunque. Nam μεταβολὴ est passiuè in aere. ἀλλοίωσις actiuè in aere, passiuè in planta. Mutatur aer à Sole. Mutat aer & alterat plantam. Ita sibi visus est omne negotium expeditum dedisse. at nobis non videtur. Nam quorsum illa principia tum interna, tum externa? Densum, leue, lentum, pingue, lignosum, testaceum, coriaceum, membranaceum? Perinde est atque si dixisset, hæc omnia inesse oportet, aut non omnia, aut nullum. Nullum enim in Pulegio. Dicendum: Naturæ consultum satis habere, si reducat partem maximam ad certa capita. Si quid redundat, id περιττὸν vocant Peripatetici: quod de Pulegio quoque dictum sit. θαυμαστοὶ δὲ τὸ τῆς ὥρας. Suprà, totam naturam germinationis admirabilem dicebat esse. Nunc cùm sustulit illud miraculum, addit alterum. Non tam esse mirandum quòd germinet: habet enim mutandi principium. sed mirandum quòd eo tempore. Cùm enim siccum sit Pulegium, in nimia siccitate non videtur germinare posse: quia parua siccitas siccitate superueniente etiamnum maior fit. Nam quibus tẽpestatibus excessus temperantur, eæ videntur ad generationem conducibiles. At siccitatis excessus, quî potest excessui siccitatis moderari? Ideo reddit causam admirabilitatis cùm dicit, οὐ γὰρ ἀντιμάχης, ἀλλ᾽ ἔτι μᾶλλον ἐπιτεινέσης. Obseruanda locutio ἔτι μᾶλλον. τὸ ἔτι non significat, neque τὸ καλὸν, neque τὸ χρηστὸν, neque τὸ ἀγαθὸν: sed gradum. Sic Latinè, bene magnus, bene mané Non soluit autem miraculum hoc: sed fugit bibens, vt ad Nilum canis. Diuertit ergo ad dies brumales, & ait, εἰ μὴ ἄρα περὶ τὰς ἀλκυονίδας, intellige ἡμέρας: de quibus omnes autores loquuntur. Tunc enim non est mirandum si floret Pulegium: temperatur enim aduersis qualitatibus. Quid igitur de aeris vi statuendũ, si in vtrisque extremis eidem plantæ flos erumpit? Quare non hoc excussit qui causas suscepit explicandas? Non enim quæ sequũtur verba satisfaciunt. ἱκανὸς γὰρ ὁποιονοῦν χρόνος. Qualicunque tempore naturas imbecillas atque pusillas moueri posse. Non enim verum est. Nam hîc moueri verbum, æquiuocè capit. Si dicit pro alterari, verum est: sin ad germinationem promo-

A uere vult, non est verum. Passio nanque duplex: alia est perfectionis, alia imperfectionis. Hoc dicimus in primo de anima. Quod est alterari, eodem modo. Quæ sunt imbecilla possunt à qualicunque tempore alterari, scilicet communibus qualitatibus. At non possunt alterari ad generationem nisi quibusdam, nõ autem omnibus. Hoc enim perfectio est. Tanto minus à duobus extremis, quippe summo frigore, summo calore, summa vtrobique siccitate, quod siccissimum est. Nobis in tanta rerum caligine audere, non erit fraudi: qui hæc non ad gloriam condimus, sed studiosis animi gratia, ad Veritatis conuiuium Symbolum damus. An Pulegii natura hæc est, velle esse
B quam siccissimum? Itaque in sabuletis lætius, in pingui degenerat atque marcescit. Ergo siccissimis temporibus floret. Talis enim bruma cum frigore, tale solstitium cum calore. At quare sub aduersis aliis duabus qualitatibus? At non est verum, brumæ frigore temperari? Sed potius circumuẽtum calorem internum, obsessione frigoris circunstantis, collectum in sese atque confirmatum effundere solere flores. Solstitio verò corroboratum simili, cognato, expetito calore, foras euocari? Si quis habet meliora, det, atque à nobis ineat gratiam. Duo dixit, μικρῶν καὶ ἀσθενῶν. Pusilla & imbecilla. Quia potest esse alterutrum sine altero, tum in plantis tum in animalibus. Vacca ingens, molles habet spiritus. Felis paruus, magnos.
C Ichneumon exiguus, & Viuerra, maximos. Laurus procera, ampla, multa stipata sobole, neque viriũ rigorem habet, neque vitæ diuturnitatem. Edera diutissimè viuit, Cornus & Spinus robustissimæ. αἱ μὲν οὖν φύσεις. Claudit primam libri partem epilogo. Vnde satis pateat non rectè factum à Theodoro, cùm hîc non differuerit hæc: vt sequẽtia caput essent aliud.

Scribendum ἢ συνεκπίκτεται, non ἤ. Tum siquis malit ἢ καὶ οὐ καλῶς, admonuimus in Commentariis. Et tribus locis, κατὰ τὰς οἰκείας ὥρας: καὶ τὰς οἰκείας ὥρας: τὸ δὲ τῆς ὥρας. vbi perperam χώρας. Hoc fatale his in libris mendum, vt altera vox pro altera ponatur. Sicut & apud hunc & apud alios autores Græcos, vt omittatur aspiratio in pronomine, cũ significat reciprocationem. Itaque vtrobique scri
D bendum cum aspiratione, ἐν αὑτοῖς ὑγρότητα, & ἐν αὑτῷ περιττόν. Lego ὁποιονοῦν, non ὁπόσουν.

Theodorus συνεκπίκτεται, in natura profundit. Sanè ambitiose. ᾠοτοκεῖν. Oua solẽt excelsis gignere ramos. pessimé. Nam neque solis in ramis excelsis fructũ ferũt, neq; hisce verbis indicatur ab Empedocle, de magnis solis arboribus dictum. Quî possit igitur Theophrastus illa subdere cum Theodoro? Differere tamen ille non tantùm de arboribus, sed de omnibus debuit. Nam sui cuiq; plantæ rami sunt, imi, excelsi, medii. At μακρὰ δένδρα designat hîc arbores maiores. In codice Theodori, durare nimium valeat. Lege nimirum. κελυφανώδη, putaminea. Putaminacea. ἐν ἄκροις χορ etiam Theodorus omisit: & satis habuit sic: suspendúntque eminentius. Blechrum maluit Græ-

cè dicere Theodorus, quàm Latinè Pulegium. εἰ μὴ ἄρα περὶ τὰς ἀλκυονίδας. Theodorus addidit de suo, suffecturas. Quod sanè neque sufficit neque deficit, neque valet quicquam. Theodorus legit, vt vulgò legitur, ὁπόσου, quantumlibet temporis. At hîc non de quantitate, sed de qualitate temporis loquitur. Itaque ὁποιουοῦν lego.

CAPVT VIII.

Caput octauum continet hæc. Proceriora atque vegetiora, quæ plantantur, quàm quæ semine proueniunt. Item quæ radicum satu. Densas incommodiùs crescere. Humorem conferre ad germinationem & alimentum. Maioribus internallis satu lætiora. Repetit, è semine deteriora prodire. De regionis natura.

ΕΥΒΛΑΣΤΗ͂ δὲ καὶ αὐξῆ. Hîc incipit alia libri pars: alia nanque materia scriptionis est. Postquam de generationis principiis loquutus est, nunc differentiarum quæ in eis sunt, facit comparationem. Ait ergo, è seminio non æquè benè prouenire, atque ex aliis modis. Nanque in semine mera potentia nihil expressum actu. Oportet igitur ad actum reduci omnia. Hæc enim est generatio. Fit enim, quòd fit, partim ex ente, partim ex non ente. At si planta pangatur, multæ iam sunt actu partes, si desit radix. Nam caulibus, taleis, ramis esse diximus principia genitalia. Itaque tum sola radix generanda est semine posito, radicem ipsam, tum caulẽ quoque fieri oportet. Quòd si cauli quid radicis subsit, iam minus operæ futurum sit. Neque tum alia quàm loci mutatio est, vt in viuiradicibus siue plantariis: nihilque reliquum est, præterquam vt assuescant noui domicilii affectibus tolerandis, in quorum œconomia pænam sibi paret pro commeatus copia ad alimentum, vt viuat: ad vitam, vt germinet. Ideo dixit ἄλλως τε κἂν ἀπὸ ῥίζαν ληφθῇ. Vt radicis accessio sit gradus ad facilitatem. Notabis loquutionem, si non sit mendum, ληφθῇ ἀπὸ τῶν λάβῃ. Nisi sic intelligas κἂν τι ληφθῇ ἀπὸ ῥίζαν. Vt designet stolones ab inferiore radicis parte pullulantes. Non placet. Non enim inde prodesit, sed ἄνωθεν. προϋπάρχει γὰρ πολλὰ τῶν μορίων. Iam actu præsubsistunt multæ partes. non sanè omnes: quia non rami, non frondes. Eæ partes cùm sint, non habent opus facto. τῶν δ' ἐκ τῶν σπερμάτων. Confert earum conditiones quæ de semine oriũtur. Et respondent partes inter se. In iis quæ à semine ἅπαντα ταῦτα γίνεσθαι: respondent illis ὑπάρχει πολλά. Et quod hîc ait πρῶτον, ibi præpositio πρὸ in verbi coniunctione. Et quod hîc ἔπειθ' οὕτως αὐξηθῆναι: illis δὲ δεῖται μόνον τροφῆς, scilicet statim. Nullum ibi interuallũ inter sationem & crementum. Itaque nullum ἔπειτα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. Alterius capitis comparatio. Nam radices quóque solæ serebantur. Earum duo modi. Quædam informes ac mutilæ, nec nisi partes esse videntur quædam radicis potius quàm radices, vt Pæoniæ, Arundinis. Quædam integræ, vt Bulbacea, & similia, Squillæ, Serpentariæ, Cyclaminus. In

A iis posterioribus natura paratior apparet. Itaque & ῥιζοφυῆ vocauit, & addidit, ἐν τούτοις προϋπάρχει τῆς φύσεως. προϋπάρχει respondet illi προϋπάρχει. Quamobrem naturæ ordinem sic licet contemplari. Semen imperfectissimum, quia totum in potentia. Altera ex parte actus, cuius sectiones multæ. prima statim à semine Taleæ. infranis enim. Deinde brachium. Tum stipes sine radice. Inde radix mutila. Postremò radix formata. Etiam seminibus inest ordo. Nam flosculacea quędã sunt, quæ sensibus nihil promittant. Et Gummi potes in primo statuere loco. Dubitari potest vtrobi paratior natura in Bulbaceis, an in Caulibus satis. Nam si vtrobique vitale principium, argumentũ non nitetur, nisi quatenus ostendet alterum operosius. Vtrum igitur operosius, caulis an radix? Sanè videtur radix esse præsentius vitæ instrumẽtum. Apparet id ex more Naturæ. Deletis nanque

B Caulibus vniuersam stirpem reseruat in radicis thesauris. Præterea cùm calor vitalis potius appetat ascensionem, facilior videtur stipitis ab radice generatio sursum elatis, atque à Sole euocatis spiritibus, quàm radicis à stipite deorsum. Neque generatur alia ratione radix sub terra pacto stipite, quàm supra terrã rami. Hæc animi gratia: vt semper aliqua noua commentatiuncula studiosorum animos exercitaremus. Nota loquutionem, προϋπάρχει τῆς φύσεως in secundo casu: sic Attici δεῖ μοι χρημάτων, subintelligitur τί. Sic Itali, Galli, Hispani loquuntur. Quę sequuntur, nihil aliud quàm repetunt superiorem sententiam: prius operam poni ad radicum generationem: postea ad germinã-

C dum. ἔστι δὲ καὶ τὰ τὰς ἰδίας. Hoc capite, cùm insitionum facilitatem comparet secundum partes arborum, vt vidimus, ad crementa capienda, & adipiscendam germinandi facultatem: nunc alieno sanè loco ab incrementi ratione capta occasione de eius quasi principiis quibusdam agit, excutiendo Democriti sententiam. Alieno, inquam, hæc loco tractantur hinc sanè, quia pertinent ad affectus generis vniuersi stirpium, non autem arborũ tantùm (hæ siquidem solæ inseruntur) tantò minus ad insitionem. Arctiore nanque gyro cohibetur earum natura quæ inseruntur, quàm simpliciter arborum natura. Non enim omnis arbor insitioni apta est. Quærit autem vtrum potius admittendum sit pro principio, non quidem primo, sed medio, vnde & medium vulgò dicitur, in-

D crementi. An, vt Democritus arbitrabatur, quibus essent recti meatus, eas facilè adolescere, propter affluxionis parabiles commoditates: an ex partium potius id euenire distantiis, quæ raritas dicitur. Itaque à meatibus vtraque ratio: rectè. Per meatus enim materia diducitur. Meatus affectus duplex, aut figura parietum, aut distantia. Vtra commodior ad alimentum transmittendum? Videmus itinera flexuosa longiora. Et est definitio mathematica, recta linea, breuissima extensio. Talis ergo series erit, anfractuosa via, mora commeatus, dilatio transmutationis, crementum. Cõparetur cum iis laxitas viarum. Exempli gratia, flexuosa

flexuosa laxitas cum angustiis directis. Sanè hoc videtur vtilius ad expediendum. Ratio est in capacitate & assiduitate. Suppeditationis alimenti. Dicit autem hanc naturam situs partium, διάθεσιν, genericam scilicet: ideo dixit φύσεως. Quoniam nō statuitur hoc iudicium à partibus, vt suprà, in radice, stipite, talea, sed ab affectibus genericis. Idcirco dixit hanc collationem esse γένος πρὸς γένος. πότερῳ κατὰ τὰς διαθέσεις. prior pars quæstionis ab eo quod alibi vocat εὐθυπορίαν. Quod vsitatius πρότερον, hic πότερῳ. Et respondent voces λεῖοι, λιπαρὰ ... εὔρους γὰρ ἡ φορά. Sententiæ Democriti ratio, à facilitate fluxionis. In alueo recto nullus est obiectus laterum. Tales sunt fluuii, tum propter necessitatem, tum propter finem. Necessitas est vel obiectu corporis firmioris, vel depressio loci fluxū ad sese inuitans, etsi non reiiciatur à rupibus aut aggeribus. Finis duplex, vnus quo diutius aquæ sustineantur. Ab opifice nanque comparatæ sunt ad hos vsus quos videmus. Alter est, vt pluribus locis etiam longinquioribus seruiant. Is enim finis primarius fuit, propter quem sunt flumina instituta, atque eis cursus attributus. nimirum vt etiam procul à fontibus hauriremus. Quanquam est & alia causa, ne scilicet stantes atque inertes corrumperentur. καὶ ἀνεμπόδιστος. ratio vna hæc, quamobrem sit εὔρους. Facilitas omnis fluxionis aut est in corpore fluēte, aut propter locum. Corpus fluidum est tenue, non lentum: siue illud sursum feratur siue deorsum. Locus re, idem vtrisque tum grauibus tum leuibus, ratione diuersus. Nam grauibus deuexus dicitur, leuibus supinus. Idem significant accliuis & decliuis. Loci conditiones multæ, vt ne angustus, vt ne siccissimus. Quippe aqua per siccum parietem nō fluit aspersa, sed guttescens pendet. At hæc oportet eum esse leuem & rectum. Omnis enim inæqualitas offensionem creat. Inæqualitas autem vel est in superficie, vt scabrities: vel in tractu, vt sinuositas. ἡ φορὰ. Motus. vulgata vox Philosophis. ἡ μᾶλλον ὅσα μανότερα. Altera quæstionis pars, quæ à densitate ac raritate. Verùm aliam quoque accipit conditionem cùm ait, καὶ ὑγρότερα. Non enim satis est esse rara veluti Pumex: oportet etiam esse humida. Facetè transferas ad magnos loculos, in quibus non sit aurum. Oportet vtrunque esse, & locum & locatum. Nam omnino humiditas est planta ipsa in potentia. Raritas non est, nisi commoditas. τὰ μὲν γὰρ πυκνά. sicut illa εὔρους γὰρ ἡ φορά erant, quæ rationem redderent sententiæ Democriti, statuētis crescendi commoditatem comparari ἐν τῇ εὐθυπορίᾳ: sic hæc reddunt causam, quare opus sit raritate & humiditate. Et probatio est à contrario. Accipit quasi pro confesso densum ac durum, haud facilè promoueri ad incrementum. Nam sanè quæ sequuntur, non probant. ea sunt, πᾶν γὰρ δύσκινον τὸ πυκνόν, καὶ ξηρόν. καὶ πικρόν. Non probant, inquam: & fortasse nihil hic agunt. Quid enim facit hic amarum & igneum, atque, vt semel dicam, falsum? Nam neque igneum omne tale, neque omne tale igneum. Ignis ipse densus non est. Igneū

A sulphur spongiosum est. Igneum piper, ignea Thapsia, rara. Ignea Canella, dulcis in acrimonia. Amarum Opium, igneum non est. Buxus densa, non est ignea. Non ergo probat. Quid? estne confessum sicca minus crescere? Est sanè omnibus agricolis. ὥστε εὐαυξῆ. Conclusio. Idem enim in propositiune demonstrationis δυσαύξητα: & in conclusione εὐαυξεία ἐπίδοσις. διὰ τὸ εἴσω δὲ ὀλίγον μὲν πολλά. Nun est dubium cùm dixerit de denso, nunc dicere de raro: quòd & apertè designat cùm ait, διὰ τὴν μανότητα. Quæ ergo sententia hæc? Alterum, id est humidum & laxum, parum multo. Id est multo tempore parum proficit. Imò verò ὀλίγῳ πολλόν. Non enim est εὐαυξεία ἐπίδοσις. Itaque distorquenda oratio, vt sit ὀλίγον, δι' ὀλίγου χρόνου,
B πολλῷ αὔξεται. Sic cum his curtis sententiis pugnandum. καὶ ὅλως ἡ ὑγρότης εὔβλαστον. Aliud quasi axioma. Nemo nanque huic videtur aduersari. Dixit π, more suo. Id est in suo genere. & causam adiunxit εὔτροφον. Quia alimentum est eremēnti apparatus. Cui si addas ὑ, omnino ad ipsum vsque redundat incrementum. Fundamentum totius sententiæ illud est, materiam oportere esse productilem: hoc enim est διάδοσις & ἐπίδοσις. humidam igitur. σημεῖον δέ. Argumentum à locis vnum: ab aeris & humoris vsura, alterum. Idcirco dixit copulatiuè, καὶ κατὰ τοὺς τόπους, καὶ κατὰ τὰς φυτείας. Sed simul coniungit, an confundit? In apricis atque à vento non vexatis, plus crescere. Minus enim siccantur. Nam sanè vertit ventus. Hoc per locum,
C Per humidi fruitionem idem euenire. Frui verò humido magis si crebræ serantur arbores. minus enim siccari, quia sese opacant mutuò. Est igitur in hac frequentia proporrio cum loco non perflato: propterea quòd sic pote minus perflantur. Itaque subdit ex euentu, quod intendebat, εὐαυξῆ. Hoc enim proponebatur. proceriores enim fiunt arbores & exiliores, vt videmus. Deinde addit μανὰ καὶ ὑγρὰ μᾶλλον. hoc pertinet ad probationem illius quod aiebat, τὸ μανὸν εὐαυξές. ἐν δὲ τοῖς πνεύμασι. Altera pars contraria. opponit duobus duo, εὐδιεινοῖς ψυχροὺς, πνεύματώδεις ἀπνεύμασι. Item φυτείαν μανὴν φυτείᾳ πυκνῇ. Quare deducet contrariū δυσαυξέστερα, quia dixerat εὐαυξῆ, & πυκνότερα, quia μανά. & ξηρότερα, quia ὑγρά. συνέστη τὸ τά. Ratio huiusce partis posterioris, cuius
D contraria ratione probetur contraria superior. Quare non commodè crescunt? Quia frigora constringunt. Sané. Quia venti detergunt atque exugunt. Quia denique aer ipse occurrens omnino aliquid agit. Vbi æquanimitate oratio cōcinnanda est. Nam in Borealibus, arbores lætissimæ. Non omnes venti obsunt incrementis. Alit Zephyrus: neque obest Vulturnus: neque Auster in Francia: neque in Libya Septentrio. Et illud ab eo est animaduertendum, quòd aeri attribuit huiusce modi incommoditates. Non enim aer quatenus aer agit id. Quippe is est Peripateticis calidus & humidus. Sed vt in excessu est vel qualitatum, scilicet frigoris & caloris, vel motus. Exiccat enim motus. At hæc iam dixit πνεύματα ψυ-

χῆ. Vt in ventis præter qualitates etiam motum intelligat. Idem τὸ προσπίπτον designat: Incumbens irruens, accidens, inquit ipse, non sine significationis conditione. Non enim mouet aer hic sese ex transuersio, sed pellitur, vt videatur accidere, non appellare. Non sanè motus eius naturalis est eiusmodi. ἅμα δὲ καὶ συστέλλεται. Tria dicit, συνίστησι, sistunt. Quia crementum motus est ambitus corporis: Alterum συστέλλεται, contrahuntur. Hoc verum non est, si exactam rei cōtemplere rationem. Non enim minores fiunt arbores. Sed voluit dicere, contractiores esse, quàm futuræ fuissent. Itaque non motum dicit, sed habitum. Tertium, οὐ λαμβάνει τὸν ἴσον ὄγκον. non assequuntur æqualem magnitudinem. Cui æqualem? An aliis quæ sunt minus densæ? ὡσαύτως δὲ καὶ ὅταν ἡ φυτεία. Implet hanc sententiæ partem. Quia duo vtrobique iungebat, locum & arborum dispositionem. Itaque etiam in raritate arborum inuenitur etiam densitas, tum crementum potius ad crassitiem quàm proceritatem. Sed omnino turget hîc quæstio: Nam si quod amittitur in longitudine, reponitur in crassitiæ, non videtur densitas obstare accretioni simpliciter, sed huic accretioni tantùm, scilicet quæ paratur in longitudine. Dicendum, τὸ βάθος, hîc non significare dimensionem crassitudinis, sed internas partes. Quæ enim densescunt, ea intus augentur. ἐν δὲ ταῖς πυκναῖς ἀνάπαλιν. Faceta permutatio vocum, ἐν ταῖς φυτείαις ταῖς πυκναῖς, μανὰ τὰ δένδρα: ἐν ταῖς μαναῖς, πυκνά. Sed relationes non sunt penitus eædem: quia in arbore partium situs spectatur propinquarum magis, aut magis dissitarum: in dispositione verò totæ arbores. Itaque arbor rara satu erit densa, & densa satu erit rara. Quia vna relatio est intra arborem, altera est extra. Sic interpretatus sum βάθος internam profunditatem potius, quàm radicem. Plus enim quadrat. φανερῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ζώων. Cùm probauit à locis & à dispositione, probat exemplo ac similitudine animalium: præsertim hominis. Quæ enim humidiora sunt & rariora, ea facilius crescere. Tales esse fœmellas. Hoc partim verum, partim controuersum, partim obscurum. Puellas celerius incrementa capere, verum est. Item humidiores esse maribus. Rariores esse, non est omnibus confessum. Compacta nanque magis sunt carne. Quòd si solidioribus partibus sunt rariores: eas igitur crescere, carnem crescere non oportuit hac ratione. Itaque causæ sunt obscuræ. Nanque in fœmella plus humoris calorem vincet. At calor autor est incrementi. Dicendum, caloris esse satis. Eius vim agere in humidum, non illud quidem nimium, sed vberem tamen. Itaque celeres fieri progressu augmenti. Etiam alia subest causa. Opus, in quod intendit, imperfectius est quàm in mari. Ideo in re minus elaborata citiùs expediri. Quamobrem incrementa illa velocia quidē sunt: consistunt tamen intra magnitudinem quæ debetur maribus. Atque hæc in animalibus perfectioribus. Nam in magna insectorum parte, maiores sunt maribus fœmellæ. Hæc ita concinnauimus

A consulentes & autoris dignitati, & pudori nostro: vt εὐαυξῆ hunc ad modum interpretaremur. quæ scilicet facilè atque celeriter crescerent, non autē quæ proceritatem adipiscerentur. Non enim verum esset quod hîc de fœminis narratur. Quanquam, vt verum fateamur, etiam dubitari possit de hoc: cùm suprà de arborum proceritate, nō de crescendi celeritate verba faceret, & poneret exēpla. δῆλον δέ. Procedit argumentis aliis ad probationem. Sumit autem ab arborum genere. Quæ rariora sunt, ea εὐαυξῆ esse. Contraria, cōtrá. Primæ Historiæ dat exempla, Punicæ, Fici, Vitis sané. Secunda in classe, statuit Palmam, Cupressum, Laurum, Pinum, Oleam. De Lauro fortasse

B verum non est. & alibi pro rara censetur. καὶ ἔτι τὸ εὐθυπορεῖν. Optima demonstratio. Non omnia εὐθύπορα εὐαυξῆ. hæc est maior propositio. Non igitur esse quit αἴτιον τῆς εὐαυξήσεως τὸ εὐθύπορον. Ἀλλ' ἤτοι πυκνότης. alia conclusio, quę pendet ex illa: nullum densum aut siccum εὐαυξὲς, etiam si sint εὐθύπορα, vt Pinus, Cupressus. ἢ ἄμφω. Ridiculum. Si alterutrum obsistit, quid efficient coniuncta? καὶ γὰρ ἡ ξηρότης ἀναυξής. Sicuti contrarium suprà dicebat, ὑγρότης εὔβλαστον. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις. Addit etiam causam aliam, imbecillitatem: talia nanque esse δυσαυξῆ καὶ δύστροφα. Hîc copula pro causali nota est. non augentur commodè, quia non aluntur. Igitur ab accurato Philosopho sic digerentur causæ. Alimentum est ex materia, per formam & in-

C strumentum, qui est calor, secundum motus commoditatem, quæ pendet tum à quantitate tum à qualitatibus materiæ: & ab obsequio locorū per quæ fertur, & à vi attrahētis. Arbores ergo, quarū succus erit ineptus à matrice terra suppeditatus, non alentur. Veluti cum Palustres in sicco, & è contrario. Sic materiam accipiebam. Formam verò cum suis potestatibus, quas ipse designauit sub nomine quod non dixit, per nomen quod dixit, ἀσθένεια. Facultates autem sunt attrahere, immutare, vnire. Quoniam verò frustra conetur attrahere quod non est, quod parum est, quod contumax est: & transmutare quod nimis siccum, nimis crassum: idcirco etiam quantitatis modū, & qualitates enumerauimus. Motus ergo modus est & à virium modo attrahentium, & ab obsequio suc-

D ci, ac præterea à loci ipsius per quem transit opportunitate. Vt etiam angustiæ, etiam anfractus obstent operi, aut differant. Hunc ad modum habes explicatam alimenti rationem. De qua sub Aristotelis signis proprio Libro satis disceptauimus. Nota loquutionem ἔνια τῆς ἀσθενείας. deest præpositio, aut χάριν aut ὑπό Nam tametsi cætera omnia parata habent: tamen nequeunt, quia nequeunt. Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι. Declarat præter eam quam diximus, & quam dicet, aliam quoque rationem imbecillitatis. Oportet, inquit, vt tolerare queant, μὴ κρατεῖσθαι non superari. Infert μὴ δὲ κωλύεσθαι. Quid est illud superari? cùm prohibetur ab aeris vi surculus crescere: neque resistere potest. Accepit hîc κράδην pro quouis surculo, non solùm ficulneo.

E'πεὶ καὶ τὸ εὐθυπορεῖν. Admittit Democriti sententiam: meatuum rectitudinem facere. Non tamen id satis esse: sed opus habet facultate duplici, tum quæ intus operari queat: hæc est κατεργαστική, tum quæ possit séque opúsque suum ab externis impressionibus tueri. Hoc est quod dicebat, καὶ ἀπαθῶς. ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν ὄφελος. Alius dixisset ἄλλως οὐδὲν ὄφελος. Nihil εὐθυπορεία confert, nisi vis adsit. Est igitur aduersatiuæ altera pars, altera tacita. Quanquam est rectitudo, tamen absque facultate nihil ad rem.

Lego εὐθύτητας τῶν πόρων, non ἀπόρων. Et illa, altero duorum modorum. aut enim delendum est ἄλλων, & legendum ἐπὶ τῶν ζώων τοῦτο συμβαίνειν: non enim plantæ ζῶα sunt: at ἄλλο est nota distributionis sub genere aliquo. aut legendum ζώντων. Quia ζῶντα sunt plantæ. Et alimentum atque crementum competit non animali, neque plantæ, nisi sub genere viuentis.

Theodorus προΐσταται, prægenitum est. posuit antecedens pro consequenti. Existit enim, quia genitum est. Et iam suprà dicebat ἰσχυρὰς. δι᾽ ἐσχυρᾶς φορᾶς. Agi perlationem facillimé. Equidem extra Græcum codicem non intelligerem. βραδεῖαν δὲ τὴν ἐπίδοσιν. Hinc lenta huius accessio est. Cuius huius? Huiúsne naturæ siccæ, densæ, amaræ, igneæ? At accessio est eius, quod huic aduenit. ἐπίδοσις, autem est eius quod præexistit. ἐπιδίδωσι nanque id, cui fit διάδοσις aduentantis alimenti. εὐδιεινοῖς, serenis, fatalis Theodori lapsus. Nulla enim loca serena sunt, nisi vbi non pluit. & opponit his mox ψυχροῖς. At frigidum non aduersatur sereno. Cùm sæpè sic errarit & hîc & in Historiis, ac semel ibi sit animaduersũ, hîc quoque pro cæteris omnibus satis esto. ἀναυξέστερα, minores. Haud malé. plus tamen in Græca voce est. Quippe naturam explicat quæ minus apta sit ad crescendum. ἀὴρ προσπίπτων. Aer occurrens. Appellens, accidens, ad verbum. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Quia, sicuti dicebamus, animal non est de genere plantæ, displicuit Theodoro vox illa τῶν ἄλλων, quemadmodum & nobis. Cæterùm si acutiùs consideremus, non sit auferenda: refertur enim ad ἀνθρώπων, hunc ad modum. Cùm in aliis animalibus, tum in homine. Idcirco est geminata copula, & additum μάλιστα. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ μάλιστα. ἀπαθῶς, Theodorus προσαφαιρετικῶς. Vim resistendi iniuriæ temporis. ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν ὄφελος, Theodorus totum omisit. Satis est suprà declaratum.

CAPVT IX.

Nonum Caput redit ad intermissas causas generationis, quæ deterior fit è semine, præsertim in mitibus: De Ægyptiis ac Ciliciis Punicis. De seminibus annuarum plantarum.

ΠΑΝΤΑ δὲ χείρω. Redit ad generationum comparationem, atque ait è semine quæ prodeũt arbores, degenerare. Non quidẽ omnes. Non sanè agrestes. Earum

A' nanque naturam imo in gradu esse, & vix posse peius habere. Aere & locis tum succi tum carnis bonitatem comparari. Omnino verò annuorum seminiorum commendationem aut reiectionem ex agri natura prouenire. ὡς ἐπίπαν, quod aliâs ὡς εἰπεῖν. Contrarium est τὸ καθόλου. ἔν γε τοῖς ἡμέροις. Astrinxit hanc deterioris naturæ conditionem ambitu mitiorum arborum. Nam agrestes nullam habent παραλλαγήν. Quia infrà earum ignobilitatem nullus est gradus. Pro exemplo huius mutationis in peius, enumerat Punicam, Vitem, Ficum, Amygdalum. Punicam suo semine prouenire non est præter admirationem, siquis ipsius seminis animaduertat constitutionem. Oportet igitur intra ligneum illud etiam medullam esse. Non enim ipsum arbitror pro medulla accipiendum. Amygdalas autem omnes nostras è semine habemus excellenti magnitudine, sapore optimo. καὶ
B γὰρ ὅλα γένη μεταβάλλει. Duos explicat modos huiusce vitiatæ conditionis. Vnus est, totum mutari genus. Hoc non declarat hîc, quia in Historiis docuerat è Fici semine non Ficum, sed Caprificũ generari. Quod si ita est, alterutrum euenire necesse est: aut cultu posse mitescere Caprificum, aut non esse verum quod ipse toties affirmat, semen plantis à Natura datum ad speciei propagationẽ. Hoc negabamus in Visconos, vt suo loco patet: hîc manifestum est, si mutatur tota species. Non enim est generatio vniuoca. Dixit autem ὅλα γένη, quia etiam aliquando non mutantur tota, sed affectus aut modus quidam speciei. Veluti quod in secundo Historiarum scribitur, cùm alba Ficus
C in nigram, & è contrario mutatur. Alter modus vitiatæ conditionis est, quem designat illo verbo ἐκπαππποῦται. Quod sanè hîc non intelligeremus, nisi esset antea in Historiis explicatum. Nam quis comprehendere posset animo, quemadmodum arbor in pappos solueretur? De fructu intelligit, sic enim in secundo. αἱ δ᾽ ὥστε μὴ ἐκτρέφειν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἀνθῆσαι μόνον ἀφικνεῖσθαι. τούτου δ᾽ αἴτιον ἡ ἀσθένεια τῶν σπερμάτων. Satis leuis ratio: propter imbecillitatem seminum. Sic omnia soluentur dubia. Nam quamobrem perfecti arbores, atque eæ quidem operosiores è semine veniunt optimè? omitto Cupressum: agrestem dicet quis. At Persicus? At Pinus? Quod si ficulnei seminis causetur exiguitatem: at Morus æquè fert exiguum, & tamen non aliter nobis prodit. Itaque necesse illi
D fuit explicatiùs edere causam huiusce imbecillitatis. Dixit ergo, κρατεῖται γὰρ ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς. vinci ac tanquam suffocari succi affluxione. Quomodo? πλείονος οὔσης. Causa est copia, quæ non possit à Natura reduci ad fructuum perfectionem. Igitur sic intelligit, è semine sobolem imbecillam procreari, quæ pensum soluere nequeat. Et sanè hac in probatione proportio quædam est à natura cõstituta. Nam Ficus sua specie non facilè coquit cibum. Quocirca non esse mirum si quæ de semine prouenit, minus etiam valeat conficere. καὶ ὥσπερ ἄκαρπα. Explicatio est illius ἐκπαππποῦται, Nam partim ad floris vsque editionem perue-

niunt: partim conformant etiam fructum, sed non perficiunt. Idcirco perinde est ac si nõ ferrent. Ratio est in vtilitate finis. Nam si fructus ob esum, & edendo, ii fructus non sunt, non erunt fructus: igitur ἄκαρπα. At fructus figuram præ se ferunt. Igitur non ἄκαρπα. Propterea dixit ὥσπερ. Appellat autem ἐπιῤῥοὴν humoris affluxionem. & τὸ ἐπὶ, significat continuatas subitiones. Vbique vtitur hac voce in simili proposito. & συῤῥοή. Respondent autem inter se, διὰ πλῆθος, & πλείονος. Et expressio est τῆς συῤῥοῆς, cùm dicit τῆς τροφῆς. & ἡ ἀδυναμία πέπτειν, valet illud κρατεῖται. Is igitur est ordo. Semen, imbecillitas, κρατεῖται. A quo ὑπὸ τῆς συῤῥοῆς. Quomodo? πλείονος οὔσης. Quid inde? ἀδυναμία πρὸς τὸ πέπτειν. Vnde sequitur ἀκαρπία. Igitur χεῖρω τὰ ἐκ σπέρματος. διὸ καὶ θάσια. More suo applicat historiam. simul ostendit quo vitio degenerent Amygdali. Amygdali & Iuglandis commendatio est etiam à corticis teneritudine. Itaque Tarentinæ celebrabantur nuces: & eiusmodi, aut eædem cognomine Persicæ. Satum Amygdalum effici arborem, ex qua dura producantur Amygdala, dicit hic. Ei rei consulere Thasios inoculatione. Vbi enim adultæ fuerint, oculos nobiliorum eis imponere. προσαυξηθῶσιν, accreuerint. εἴη δ' ἂν τοῦτο. Sic artes propagantur præceptorum atque operũ similitudine. Quod in Amygdalis fità Thasiis, in aliis quoque hoc exemplo idem fieri posse. ὅσα δὲ ἰσχυρά. Suprà docuit quæ semina essent valida. Nũc ea dicit posse perferre omnia incommoda, atque ex iis arbores prognatas non degenerare. Tria dat exempla, Palmæ, Pinus, Piceæ. κωνοφόρον, Strobiliferam intelligit. An alia Pinus sit? An Pinastrum excludit? Non potest. Quia Pinastrum nõ quit degenerare. Etiam è Macedonia Pini speciẽ sterilem agnoscit in tertio Historiarum. φθειροφόρον autem πίτυν nullam pingit in Historiis: nec Plinium de ea quicquam memini. Pediculariam interpretor. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τῶν ἀγρίων. Rectè procedit, cùm minus nota reducit ad magis nota. Posita de mitibus historia, refert ad eas agrestiũ naturam. Idem, inquit, de agrestibus censendum. Apponit autem sententiam. Quanquam, inquit, fortasse non habent transitum ad deteriora. Sicut Athleticus habitus apud Hippocratem non habet transitum ad meliora. quod ille dicebat, οὐκέτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι: est enim μετάβασις. Imitatus est præceptorem, qui Naturæ prolapsiones παραβάσεις vocat, vt alibi declarauimus. ἡ γὰρ ἀγριότης τὸ ἔσχατον. Sic in Ethicis duo statuit extrema Philosophus, alterum supra virtutes omnes, quem habitum vocat heroicum: alterum infra omne vitium, quam dicit ἀγριότητα, feritatẽ. Vt virtutum subiectum sit homo. Supra hominẽ illud heroicum. Vitiorum subiectum sit homo. Extra hominem feritas. sic in arboribus feritatẽ quidem esse at infra eam nihil esse, ἀλλ' ἡ ἀχυλία. Postquam de sua cuiusque natura dixit in specie, nunc ostendit quod innumeris est penè locis repetitum, aeris solisque beneficio conseruari. Conseruari verò vel omnino, vel ad certum vsque tem-

A pus. Neque verò solùm conseruari, sed etiam meliores fieri. Hoc per se satis patet. Nam si vel cælo vel loco alieno arbor quæpiam vtatur: inde ad cognatiores translatam conditiones, melius habituram quis nescit? Cùm verò duo sunt in fructibus, substantia quæ futura sit cibus, & sapor qui commẽdet, atque etiam sensui appetibilem faciat vtilitatem: vtrunque posuit hîc, pro substantia ἀσαρκίαν, pro succi qualitate ἀχυλίαν. Et dixit πρὸς ἄλληλα, non quòd vnum sit alterius causa, sicut in sexto dicit, odores & sapores mutuò sese sequi: multa nanque carnosa sunt tristissimo succo, aut parum suaui: vt Pepones iniquo loco sati: multa sunt mala carne, succo suaui: vt quæ mansa suggimus, eorum pulpã expuimus. Sæpè id fit in Pyris B ac Malis. Sed ita voluit πρὸς ἄλληλα, sæpè, non semper. Διὰ τὸν ἀέρα. Optimé. Nanque infrà dicet aerem etiam alere. Καὶ ἁπλῶς τοὺς τόπους. Quare non dixit aerem & locum: sed aerem, & omnino loca? Quia locus quoque in aere est. Quia terræ quoque locus non solùm propter internas qualitates, sed etiam propter cælum talis est. Igitur cùm dixero locum, vtrunque capiam. Ideo dixit ἁπλῶς. Id est sine aeris adiectione. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἥμερα. Quoniam hoc differunt mites. An hoc verum est? Excellentiores esse mites agrestibus, quia solo cælóque vtuntur commodiore? Non videtur. Vix vllius mortalis ingenium id eligat loci ad plantas suas terræ mandandas, quod sit æquè conducibile, atque is locus in quo (spontè hoc nasci dicitur) Naturæ consilio prodit stirps. An C voluit dicere arte multa corrigi quæ arboribus incommodarent? Exemplum ponit huiusce melioris habitus comparati, tum de loco, tum de specie. In Ægypto, inquit, & Cilicia præstabiliores euasere Punicæ. Hîc ex æquo ponit: in secundo horum librorum addit etiam differentiam, cùm dicit, εἰς τὸ βέλτιον μεταβολή: καθάπερ ἐν αἰγύπτῳ, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν κιλικίᾳ τῶν ῥοῶν. Hîc igitur non ponit μᾶλλον: sed tamen ponit ipsum illud, propter quod μᾶλλον est. ait enim, γλυκεῖαι καὶ οἰνώδεις: hoc in Ægypto. Postea αἱ δ' ἀπύρηνοι, καὶ καλλίκοκκοι. Vt in Cilicia præter suauitatem, etiam sint sine ligno, & visenda acinorum specie. Καθάπερ εἴρηται. In secundo Historiarum, vbi etiam pleraque eorum quæ hîc repetit, veluti de Amygdali duritia, & a- D lia. περὶ τὸν πίναρον ποταμόν, vbi cum Dario conflixit Alexander. ἁπλῶς δ' ὅταν οἰκείαν. Sic suprà καὶ ἁπλῶς τοὺς τόπους. ἐν δὲ τοῖς ἐπετείοις. Altera capitis pars de frugibus & oleraceis, quæ annuo proueniunt satu. Hæc quoque pro locorum conditionibus, sicut & arbores mutari. Non percognosci verò tam commodè, propterea quòd minus diu in terra stent. Igitur minus affici posse. Quare cùm eodem tollantur anno, vix hærere possunt vestigia mutationis. Cæterùm tertio demum anno planè deprehenditur quantum in iis aut laudari aut desiderari possit. Moderatè capiendum est τὸ εὐθὺς hîc. εὐθὺς σπαρέντων. Non enim, statim à satu intelligendum: sed statim à collectis fructibus, qui sanè colliguntur σπαρέντων prius. ὥσπερ καὶ

τὰ

τὰ ζῶα. Animalibus idem euenit, alio licet modo, quia alio quoque modo feruntur. Nanque fruges tertio mutant anno, quia tertio feruntur anno. Animalia in nepotibus mutant, tametsi multis pòst annis: quòd, vt frugibus tertius ille satus, est annuus: ita satus tertius animalibus, tametsi non annuus necessarió. Nanque ne ipsa quidem ἐπέτεια, ab annorum numero, sed à sationum ordine censebuntur. Sunt enim semina quædam, vt in Historiis dictum est, quæ seruantur, vt vetula terræ mandentur. Sic enim magis proficiunt. Τειτογονήσαντα συνεξομοιοῦνται. Philosophus in Historiis, ex Æthiope nata alba fœmina, ex albo marito peperit Æthiopem. Ecce similitudine tertiæ prolis auitam speciem repræsentatam. Vbi & res notanda & verba. Nam hæc historia nihil hìc facit. Semina enim non redduntur tertio satu similia primis: sed contrà, cùm videantur nihil mutata primò, mox non multum, tertiò manifestò mutata videntur. Hæc est res animaduertenda: nunc verba videamus. τειτογονήσαντα, actiuum est. Animalia tertio ordine generantia. Est igitur in quarto fœtu mutatio. Quia tertio quæ seruntur anno, quartum fructum edunt. Si igitur ita est, quomodo est συνεξομοιοῦνται? Non enim si in quarto fœtu mutatio est, in tertio generante est ἐξομοίωσις, id est egressio è similitudine. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπίδηλον. Quanquam, inquit, præcidat omnem moram expectationis, quantum apparet in ipso primo anno. Videtur enim iam aliquod vestigium mutationis.. De momentis, quæ sensu percipi nequeant, satis in libris Physicorum, & in Problematis à nobis est sub Aristotele disputatum.

Legendum ἔν γε τοῖς ἡμέροις, non ἔν τι, peculiari Philosopho huic loquendi more. Ἀκυλία, Lego κιλικία, sicut in locis supradictis. Scribe ὅταν περιαυξηθῶσιν, non autem, vt legitur, mutile. Et καὶ ἡ ἀσαρκία τούτων, non autem συσαρκία, nisi quis arguetur de carne succulentiæ comite.

Theodorus, καὶ ὥσπερ ἄκαρπα γίνεται. & quemadmodum infœcunda copia alimenti redduntur: malé. non enim comparat infœcundis, sed ascribit earum censui. Penè sterilia. Quodammodo. Est enim τὸ ὥσπερ, nota qua moderatur illi
D voci ἄκαρπα. Non enim verum est esse ἄκαρπα, quæ καρπὸν ferant. Οὐ δυνάμενα πέττειν, Theodorus, digerere. Sanè & ad coctionem hoc vtuntur Latini. At enimuero aliud est διάδοσις, id est distributio siue digestio. Vt Æneas digerit ceruos in naues. Aliud est à verbo Plautino, digero. Ita etiam in resolutione collectionum est digestio, quia dissipatio. Sipare vetus verbum. Quare Græci διαφόρησιν eodem filo. Διὰ τὸ μὴ κρατεῖν, quia viribus earent. malè causam posuit pro effectu, neque ex fide interpretis. Et sanè hæc distinguenda, vt in Plethora. Quædam enim κατὰ δύναμιν: quædam καθ' ἔγχυμα. Sic hìc, semen suas habet vires, non autem iis caret. Sed est imbecilli-

A tas non ἁπλῶς, ἀλλὰ πρός τι: sic enim dicit πρὸς τὸ πλῆθος. Sic enim doctè omnia pensitanda. Sibi iatis habet virium, at non ad copiam. Itaque vires non desunt: actio imminuta est, non propter facultatis detritionem, sed quia obiectum est maius pensum, quàm vt exhaurire queat. Ἐκ μαλακῶν σκληροί. Ex mollibus præduræ. Dura nimis vox. Quid attinet excessum addere sententiis Philosophorum compositionum καλλωπισμῷ? Ἀγειότης, ferocitas. Vtinam ne tam sæpe defugeret trita verba vir optimus: commodiore eo vteremur. Nam ferocia est habitus animi, quo ex professo aduersamur consiliis & officiis ciuilibus. Feritas hìc est ἀγειότης. Feræ quot sunt animantes, feroces non sunt? θηριοῦς ferox est, & θη-
B ριώδης efferatus: vt Aristodemus vir omnium fortissimus. ἀγειότης, hìc agrestitas, quæ opponitur miti atque obsequiosæ naturæ. Est hoc vitium in homine quidam quasi stupor sinister ad ciuilia munera, & rectam rationem. Ferocia verò temeraria propensio ad excessum. αἱ δὲ μέχρι τινός. Aliæ autem statuto tempore. Nequaquam eis statum vllum tempus est, aut præcisum: sed simpliciter dicas aliquandiu. Ὀλίγος ὁ ἐν τῇ γῇ χρόνος. Parum id temporis est. Omisit vocem necessariam, ἐν τῇ γῇ. Est enim mutationis autor terra. Nisi diu sit in terra, non diu patietur à terra. Actionum enim impressiones in temporis tractu sunt. Non ergo mutabitur à terra æquè atque ea quæ diu hæserint terræ: id quod de arboribus
C dicebatur. Ἀλλ' ἐπίδηλόν γέ τι ποιεῖ. Nonnihil indicii faciunt. Præbent specimen quoddam inchoatæ mutationis. Ostendunt rudimenta futuræ mutationis.

CAPVT X.

Decimum caput declarat, annuam germinationem esse quasi nouam generationem. Non esse vnum omnibus tempus. Causam tempestiuæ germinationis in quibusdam esse robur, in aliis imbecillitatem. Humiditatem & mollitudinem ad id plurimum conferre. Quædam contrariis sibi temporibus germinare. Alias causas adiungendas. Germinandi celeritatem non magnitudine, aut paruitate, aut qualitatibus statuendam, sed commensu Naturæ quodam. Autumnalem germinationem maiori ex parte fruticibus & herbaceis, arboribus minus. Quo tempore superfœtent aliquæ.

Ἡ δ' ἐπέτειος βλάστησις. De generatione, déque eius modis atque causis dixit: tum de ea quæ fieret simpliciter, tum de ea quæ fieret in aliis, cuiusmodi erat per insitionẽ. Nũc restat vt de ea quærat quæ fit in aliis, sed alio modo. Eiusmodi est germinatio. Est enim generatio noua. Quæ cùm à natura fiat, insitio ab arte: insitioni germinationem decuit anteponi. Quinetiam cùm plantæ quædam nonnisi in aliis proueniant, vt Liehen, quam vocant Pulmonariã, Muscus, Polypodium, Dryopteris, Hipparis quædã, Epithymum, Viscum, & siqua sint alia: an hæc quoque hanc ipsam de germinatione tractationem anteferri oportuit. Simul autem definit aliquo modo germinationẽ: simul causam dat quare de ea scribat hìc. Οἷον δ' ἀπέρ γένεσις ἐστί. Sa

nè eſt proles parentis: ergo noua generatio. Appellat autem ſecundam, quia prima eſt ſtipitis. Ita vt centeſimo etiam anno germinatio ſit ſecunda. Vt magis ad naturam quàm ad tempus τὸ δεύτερον reſpiciat. vt ſit δεύτερος τρόπος γενέσεως. Hæc accipienda æquanimitate quadam. Non enim eodem modo gignitur è planta fructus quo gignitur frons. Non quo frons gignitur, genita fuit è ſemine ſtipes ipſe. Nam ſemen tota planta eſt in potentia. Non fit, niſi expreſſio & explicatio. Ex planta frons oritur, vt pars è toto. Fructus à planta fit, vt ab animali fœtus. Non enim plantæ pars eſt, ſed planta tota in potentia. οὐχ' ἅμα γίνεται πᾶσι. Poſt naturæ deſcriptionem digerit differentias. Non omnibus idem germinandi tempus. Quippe ne omnibus quidem ſationis atque prouentus tempus idem. Quia ſecundum anni ſegmenta, quas ὥρας Græci vocant, aliud aliis. Ideo dixit παραλλάττει, ὅτι ἄλλοις ἄλλος ὁ χρόνος: ἄλλος παρ' ἄλλον. Id adeò, vt quibuſdam commodiora ſint tempora, quæ contrariis prædita ſunt qualitatibus. Addidit modeſtiæ, more ſuo, notam σχεδὸν, penè in contrariis. Quia non in exceſſibus. Nihil enim oritur æſtu, aut hyeme ſæuiente. Sed hyemis intelligit totam latitudinem. Sunt enim flores hyemales, & autumnales, & æſtiui. Hîc ſic interpretatus ſum ἐναντίαις. At non eſt ſic accipiendum. Non enim ἐναντίον hîc ſignificat temporis qualitatem contrariam plantæ qualitatibus: ſed tempora inter ſe contraria. Adeò nanque aliud aliis eſſe tempus, vt quædam germinent per æſtatem, quædam per hyemem. Hoc tamen verum non eſt. Nihil enim hyeme germinat, ſtante quidem: ſed abeunte, vt Mandragora. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ καρπογονία. Poſtquam dixit de vera germinatione, dicit nunc de proportionali. Fructus enim ſimili modo prodit, quo & oculi, & frondes, & rami. Idcirco fructus nomine ſuprà vocabat germinationem. Sanè fructuum diuerſa tempora perficiendorum, nō producendorum. At perfectio non eſt generatio. Itaque illud ὁμοίως minus exactè accipiendum. Et καρποτελεία, differt multum temporibus, vt ſi Ceraſa ſpectes & Oleam, aut Zizipha, aut Meſpila, aut Glandem. At quod ait, καρπογονία, non vſqueadeo latas atque diſtantes habet temporum differentias. Ὡς μὲν οὖν ἁπλῶς εἰπεῖν. Reddit cauſam. Pro temporum plantarúmque conuenientia fieri, vt tum germinent plantæ, cùm fuerint nactæ ſibi ſimilia tempora. Idcirco dicit σύμμετρον τὴν κρᾶσιν. hîc τὸ σύμμετρον non ſignificat ἁπλῶς, ſed mutua relatione inter tempus & plantam. τὸ συν non deſignat miſtorum proportionem atque reſponſum in craſi, ſed reſpectum terminorum, in quibus eſt fundata Craſεως relatio. Ταῦτα καὶ τὰς βλαστήσεις. Quia duo dixit βλάστησιν & καρπογονίαν, de vtroque item dicit. Vbi diligentia noſtra perſpicua eſt. Ille nanque dicebat καρπογο-

A νίας ſimilitudinem: nos aliquid monebamus de perfectione potius, quàm de generatione. Quod hîc facilè patet etiam ab Autore ipſo probari. Ait enim τὰς τελειώσεις τῶν καρπῶν. οὐ μὴν, ἀλλὰ δὲ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα. Quanquam hoc, inquit, effatum vniuerſale ſatisfacere videtur quæſtioni: non totum tamen ei huiuſce rei iudicium committendum eſt: ſed ſpeciatim de ſingulis inquirendum. Singula hîc τὰ καθ' ἕκαστα, ſpecies intelliguntur: alibi indiuidua. hîc ſtatuitur contrà, τὰ γένη τὰ ἄκρα: hîc contrà τὸ καθ' ὅλου. Rectè dixit διαιρεῖν. Eſt enim partitio ambitus generici in ſpecies. Et modeſtè, ſuo more, πειρᾶσθαι. Ἔνια μὲν γὰρ ὀψιβλαστεῖ. Iam diſtinguere incipit, & ſanè per contra-

B rias differentias. Nam quibuſdam eſſe tempeſtiuam germinationem propter robur, aliis ob imbecillitatem. Hoc ſæpenumero alibi quoque profitetur. Nam quæ validæ plantæ ſunt, in iis facultas generandi mouet ſuccum ad frondium, florum, fructuum conformationem. Quæ ſunt imbecillæ, earum vis non mouet, ſed mouetur ab aere ambiente. Robuſtæ igitur ita mouent, vt iuuentur acceſſione officii ab aere, foris: atque etiam quæ ſunt robuſtiora, vincant externa incommoda: Debiles contrà non mouent, niſi moueantur. Actus quidem conformationis earum eſt: at is actus opus habet extimo autore atque euocatore: alioqui propior potentiæ eſt. Δι' ἰσχὺν καὶ πολυτροφίαν. Duo ponit, materiam ſcilicet alimenti copiam, & formam ſcilicet robuſtam po-

C teſtatem. Exemplum dat Amygdali & Punicæ. Et addit, καὶ ὅλως τὰ ἄγρια τῶν ἡμέρων. Nam & in hiſtoriis & in his libris ſemper ait, agreſtes mitibus antecellere firmitate. Ἔνια δὲ δι' ἀσθένειαν. Quædam verò ob debilitatem, vt herbacea, & annuo ſatu prouenientia. Καὶ γὰρ ἀνθεῖ πολλά. Explicat euentum ab illa imbecillitate, quia florent pleraque hyeme. Tum ponit τὸ καθ' ἕκαστον, vt erat pollicitus, Anemones exemplo. Quo loco maximè videre vellem quid ex his mihi ſentiendum ſit. Nam ſi euocantur aere, hyeme quî poſſint euocari? Non nego axioma. Aio verum eſſe, moueri debiles plantas ad functiones ab externa vi. At à calore id fieri aio. Veluti ſi quis dicat, Violam martiam primis quibuſque teporibus e-

D rumpere. Ἀνθεῖ πολλὰ τοῖς τῶν κατὰ χειμῶνα. Hoc debent articulis Græci, vt multa queant mira breuitate non dicendo dicere. πολλὰ τῶν φυτῶν ἀνθεῖ τοῖς χρόνοις τῶν κατὰ χειμῶνα, quæ tempora inter hyberna queant connumerari. φαίνεται δὲ οὐδ' ἡ μηλέα. Quoniam numerauit herbacea: quæreret aliquis, inter arbores, num propter robur Malus anteuerrat. Fortaſſe non, inquit. Hîc enim τὸ φαίνεται non tam ſtatuit, quàm dari petere videtur pro confeſſo atque ſenſu cognito. Quæ igitur cauſa? Quære tu. Nam ille te inuoluit nebula communi, quam non diſcutit. ἀλλ' ἄλλην αἰτίαν. ἑκάτερα δ' εὐλόγως. Concluſio cauſas explicans. Tempeſtiuè vtrunque genus germinat, tum validum, tum debile. Validum

dum suaui protrudit succi copiam. Imbecillum prouocatur ad protrudendum. Non otiosè posuit πρὸ ἐλθεῖν. Quia opus habent ea copia qua partim alantur, partim vtantur ad germinationem. Casum tamen non adeò probo. non enim ἐλθεῖν προωθεῖ, sed πλῆθος. Copia nanque truditur. προωθεῖ verbo composito, sicut περιέλασι. Respondet enim illi. Vsus sum hîc hoc verbo trudo, non temerè. Est enim trudi, terra edi. Non ignorauit omnium doctissimus Poeta cùm dixit, Truditur è sicco radix oleagina ligno. Ὑπὸ μικρῶν ἀσθενῆ. Non potuit magis explicare imbecillitatem. Nam & addidit δὲ, & dixit ὑπὸ μικρῶν. Quod à paruis mouetur: necesse est etiam minus esse. Sed de Malorum germinatione nihilne afferetur causæ? An non est verum esse imbecillam? In Malo nanque succus multus. An etiam est multus spiritus? Quippe & odoratum ipsum est pomum, & valde flatuosum. Itaque ad ignem positum dirumpitur & sibilat. Notabis loquutionum similitudinem. τῶν κατὰ τὸν χειμῶνα, supra: hîc τῶν κατὰ τὸν ἀέρα. Μέγα δὲ καὶ ἡ ὑγρότης. Alias affuit causas. humiditatem ac teneritudinem, quæ videntur esse vna causa: duæ tamen sunt. Nam ὑγρότης est in succo, μαλακότης est in corpore. Itaque si sit humida planta, & materiam habet & materiæ facilitatem. Si sit tenera, non est compacta. Igitur apta ad transmissionem in ipso tractu, ad receptionem in extremis, vbi fit germinatio. Ideo mox dicit τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ πυκνὸν οὔτ' ὁδοὺς ὁμοίας, οὔθ' ὕλης ἔχει πλῆθος. Vtrunque tangit: siccum, non habere succi copiam: densum, non habere commodos meatus. Duo notanda. Vnum ὁμοίως. Non equè habere transmissionem, quia non omninò carent meatibus: sed meatus nô sunt similes. Alterum, quia dixit πλῆθος. Non enim est siccum, vt vulgò dicitur, quod humore caret, sed humoris copia. Notabimus præpositionem in verbo προϊέναι, & in verbo προωθεῖ. In προϊέναι locum solum designat: vt qui succus intus hæret, proferatur. In προωθεῖ significat tempus anticipationis, & motum quasi violentum, quia præuenit alias. Et omnino declarat motum antecedentem τὴν προΐεσιν. Propellit enim vt germinet. Nec prætereunda cognitio loquutionis, μέγα ἡ ὑγρότης: scilicet ἐστὶν, aut δύναται. Ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως ἐλέχθη. Hîc φύσις non significat naturam, sed generationem: quia φυτὰ dicuntur φύεσθαι. Ὅσα δὲ ἐν ταῖς ἐναντίαις ὥραις. Nunc rationem reddit earum quę germinant contrariis tempestatibus. Ex Clidemi sententia fieri caloris & frigoris temperationem: vt calida in frigidis, in calidis frigida germinent. Hanc sententiam vt non improbat: sic etiam adiungit quod ipse vocat συναίτιον. Duas ergo concausas addendas putat, ὀλιγότητα καὶ ἀσθένειαν. exiguitatem & imbecillitatem. Ὀλιγότης hîc est μικρότης. Ac ne iis quidem contentus, ait καὶ εἴ τι ἄλλο. Sic semper cautè atque prudenter loquitur. An verò paruitas causa sit quare pa-

A rum valeant? Ita sanè quædam, veluti oleracea nonnulla. Quorum exempla ponit ex Portulaca & Cucumi. Non enim prodire ante annuos tepores, quosipse declarat felici verbo illo θερμημερεῖν. Dicat aliquis, non esse mirandum: frigida nanque sunt & humida. At de Ocymo, quod in eadem causa est, quid sentiendum? Id enim est siccum & calidum. Quid igitur expectat calores? In Ocymo siccitatis comes est duritia. Ea potest germinationem retardare. Idcirco addidit ξυλῶδες. Καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν λαχανωδῶν. Quasi etiam in aliis sit. Quod ita verum est etiam in multis, vt contrarium non est falsum in aliquibus eorundem speciebus. Lactuca nanque post primos imbres à Canicula durat, nisi maximo vra-
B tur gelu, etiam totas hyemes penè ad ipsum Solstitium. Et tamen frigida humidáque est: nequis inde captet obiectiones. Vtitur enim vtroque tempore feliciter. Sic alia multa. Καὶ εἴ τι ἄλλο. Quid aliud queamus comminisci? Nam eæ suspensæ dubitationes auferunt officii gratiam, quod in docendo præstat. An est peculiaris aliqua natura, vt in Ocymo? ipsum enim nô tam est debile ad germinandū, quā siticulosum: Itaq; eget aliquo adiumento, quo consistat sub calore communi calor peculiaris. Εἰς γε δύναμιν. Hoc ostendit, ea multum pati. Nam si Ianuarii, quod sæpe fit, aut etiam, quod nonnunquam, diebus Hal-
C cyoniis erumpunt quædam intempestiuè, importunam temeritatem luunt primo quoque legitimo frigorum reditu potius quàm superuentu. Itaque, inquit, εἴς γε. Quæ quidem germinatio diuturnitatem sibi sit vindicatura. Καὶ τελέωσιν. Quasi dicat, si pertinaciùs resistant quin intereant: ac eorum constitutio minus perfecta est. Αἴτιον δέ. repetit: Causam esse imbecillitatem, quę sit in quibusdam cum exiguitate coniūcta. Quin, inquit, etiam in maioribus nihilo felicior. Nam Cucurbita, cùm & in largitudinem insignem producatur: adeò vt etiam ramis frequentata scandat arbores, atque etiam quasdam vel superet, vel opacare queat: ea tamen tam valida tot progressibus non potest sibi adesse ante calores. Hîc nos de Cucurbita diximus hactenus quoad nos. Nam
D Philosophus hîc adiungit quæ negotium facessant. Opus, inquit, habet etiam eo vigore qui requiritur ab autumno. Hoc nobis sanè incompertum est. Et tamen sic ait, δεῖται & προτείνειν, producere. & πορρωτέρω ταῖς ὥραις, quasi non satis habeat inuitamenta veris, fotus æstatis: sed πρὸς τὸ μετόπωρον. Hoc sanè tum nouum est, tum inauditum huic nostro cælo. Maio enim atque etiam Aprili Cucurbitas habemus ad Popinas. Nisi velit hîc intelligi suam illam τελείωσιν. Sed tamen ante Solstitium siccæ sunt, nedum maturæ: paucæque superstites primo cuique Peponum vestigio. Αὕτη γὰρ δένδρου ὕψος. Rectè de altitudine: ne cætera spectes. hoc de stipite. Auget, καὶ σχιζομένη κλωσίν. Quasi sit crassitiei supplemētū effusio hęc in ramos. Vicarii sanè videntur rami crassitudinis;

quoniam ſparguntur ad latera: At latitudo hæc eſt. Nota verbum ἐπίκηρον: ſæpe nanque vtitur pro imbecillo, quaſi fato obnoxium. hoc enim κὴρ ſignificat. Marcidum, putridum, fragile interpretantur. Heraclitus vtitur tanquam epitheto rerum humanarum: Flens apud Lucianum. Α'νασενδρὰς autem quid ſit, apud hunc vnum coniectari potius potui quàm inuenire. Vitem ſcanſilem volunt intelligi: ego Lambruſcam. Ε'πίκηρον autem etiam de Olea infrà: & in quarto.

Καὶ τὰ ἀκανθώδη. Attribuit huic claſsi generatim alia quædam, vt ποώδη. Quæ non eſt mirum imbecilla eſſe, quando continentur ſub priore ambitu ὀλιγότητος. Etiam λαχανώδη dixerat. De aculeatis autem Cinara non differt ſub Autumnum. Nam ante calores aliquando perfecta eſt. Hoc acceptum feratur cultui. Nam Scolymus, qui idem eſt agreſtis, differt. ῥιζοκέφαλα verò cùm multa ſint, aſtringenda hæc ſerò germinandi conditio certis ſpeciebus. Nam Rapum κεφαλόῤῥιζον eſt: at hyeme tota optimum: & ſemen edit primo quoque tempore. Cepe verò ſub autumnum. Narciſsi hîc apponit huius exemplum rei, & aculeatarum Scorpium. Sanè Scorpioides non perfert ſemen, niſi ſub ipſas vltimas arationes. Tiphyon etiam Plinius æſtiuum florem. dicit: qui ſit, non dicit. An verò hîc ſpina eſt Regia, & quæ hoc eodem cognomine ſeritur Babylone? Nam illa eadem qua ſata eſt in arbore, die prodit. Mira ergo vis. Vndénam igitur tanta germinandi cunctatio? Atque hæc ita clauſit atque conſtrinxit imbecillitatis neceſsitatibus. At aculeata quomodo imbecilla? An robuſta eſt materia, & ſuccus contumax, facultas oppreſſa? At Bulbacea valentiſſima ſunt. Habent humorem lentum, genitalibus conditionibus vndique munitum. An eſt iis ſuccus nimius? Ε'νια δὲ καὶ μετ' ἀρκτοῦρον. Adhuc porrò promouet terminos huiuſce naturæ. Nam quædam etiam bruma. Sanè multi ſunt flores brumales. Quid igitur? Hæc ſi ſunt robuſta, quare non προωθεῖ? Sin ſunt imbecilla, quare non obruuntur contrariis? An quemadmodum in animalibus, quædam humidis ita gaudent, vt exempta moriantur: alia ſi bibant, intereunt: vt in Libya diximus de quibuſdam: nonnulla vigeant æſtibus: quædam meliùs habeant hyeme: ſic & de plantis ſtatuendum. Atque hæc de vita & bono habitu, quod εὐθηνεῖν vocat Philoſophus. Quid de generatione? Nihilo ſecius. Homo ſemper. Etiam de Lepore idem produnt. De Columbis domeſticis non eſt dubium. Singulis menſibus nouos creant, atque educant fœtus. Maxima pars Vere. Multa æſtate. Halcyones plena bruma. Sunt ex animalibus quæ ter pariant, vt Mulus, vnde Græcis nomen: ſunt è plantis item, vt Lentiſcus, etiam Ciceronis carmine celebrata fœtificatione. Sic igitur dicendum, ignoratione noſtra huius rei ſcientiam comparandam. Latet nos elementorum miſtio:

A multo etiam magis latent formarum notiones. Ad duo tamen capita cauſam reducẽdam. Quippe aut exceſſus remiſſionem, aut temperaturæ conſenſum. Non quibus cogatur aut circumſcribatur forma: ſed quæ ſint formæ inſtrumenta ad functiones & fines naturales. Itaque frigidiora ſub æſtu. Quæ ſi differant ad autumnum vſque, id vſuueniet, propterea quòd diuturniore opera egeant ad ſummam rei conficiendam. An verò eſt & tertia ratio earum ſtirpium quæ nimio calore reſoluuntur? Iis ergo calor modici frigoris ſuperuentu non ſolùm temperatur, ſed etiam intus cohibendo roboratur. Hoc eſt quod Heſiodus dicebat, AEſtate mulieres in venerem proniores: mares ſolutiores ac minus valen-

B tes. Contrà verò tempore contrario. Hæc cùm tantus vir animaduerteret, facetiſsima ſeſe expediuit ratione. Ait enim, Εἴτε σοὶ ὕστερος. Vtrum hæc igitur ſerotina, an potius tempeſtiua dicenda erunt? Nam ſi aliarum ortum ſpectes, ſera dixeris. Sin pluuias eas quæ poſt Canem eueniunt, tempeſtiua. Quippe ſicuti verna germinatio pro tempeſtiua ducitur, quoniam præuenit æſtiuas & autumnales: Pari iure & ratione, tempeſtiua fuerit autumnalis germinatio, quæ brumæ tempus atque etiam futurum ver anteuertat. Ratio videretur Sophiſtica, niſi fundata eſſet in eo quòd annus circularis eſt: neque initium habet neque finem. Ideo dixit, γινομένων τῶν πρώτων ὑδάτων. Appellat enim primas aquas perinde atque ineuntis anni. Tum remouet odioſam ob-

C iectionem cùm dicit, οὐδὲν γὰρ διαφέρει πρός γε τὸ νῦν. Nihil, inquit, refert, huiúſne temporis an verni, dicas eſſe aquas primas. Nam Vere ſunt imbres primi ad conſequentia tempora: quamobrem non & autumnales, ad ea quæ ſequuntur vocabimus antecedentes? Quid? Imò verò διαφέρει. Nam tametſi eſt annus ſeſe in ſeipſum replicans ac retegens: tamen eius ambitionis ſunt diſſimiles partes. Neque enim par eſt & æqualis ad opus Naturæ ſigniferi vel deuexus, vel elatus tractus. Et à generationis maxima parte iudicandum. Itaque perfectis frugibus, anni finis ibi ſtatuendus. Erunt igitur ὀψιαίτερα. Α'λλ' ἐκεῖνο φανερόν. Poſtquam nos iactauit argumentorum ſalo, ſtatuit quid ſentiendum. Neque à ma-

D gnitudine neque à paruitate cauſarum conditiones accipiendas: item neque caliditate, frigiditate, ſiccitate: ſed à temperaturis, quibus inter plantam & anni conueniat tempeſtatem. Ita ſemper turbulentis diſquiſitionibus decidit cum veritate. Profectò Arabes, quos iſti magiſtelli, quibus oculi dolent, inſolenter inſectantur, commodiùs tribus verſiculis, atque etiam dilucidius docent. Γίνεται γὰρ ἁπλωτάτη. Hoc vocabulo etiam alibi ſæpe vtitur. ἁπλοῦν enim aerem vocat. Sic, quæ dura fuerit hyems quibuſdam: quæ fuerit aliis æſtas aſpera propter diſſentientia principia: euadet ea nonnullis mollior propter conſenſionem Naturæ. Φαίνεται γὰρ ἅπαντα.

ἄπαντα. Quare non prius germinant? Quia videntur omnia manere propriam perfectionem. Hoc etiam quiuis dicat è plebe minutorum Philosophorum. Nihil prius moliri Naturam, quàm conducibile fuerit tempus, locus, aliæ omnes conditiones ad perfectionem. Hoc non quærimus: neque est eius causa quòd quærimus. Quærimus illud. Quare tempus aduersarium generationi, scilicet frigidum, aptum sit quibusdam ad generationem. Τὰ δὲ καὶ βλαστάνει. Corruptus codex est: neque quicquam libet diuinare. Nam si βλάστησις de ramis tantùm intelligatur, falsum est quod subinfert: Autumno germinare frutices & herbacea. Sanè omnes plantæ Vere germinant. Quòd autem sic intellexerit, patet ex sequentibus cùm dicit, ἐπεὶ δένδρον γε οὐδὲν, εἰ μή τι κατὰ τὴν ἐπιβλάστησιν. Si negat arborem Autumno nullam germinare, nisi quatenus ἐπιβλαστάνει, id est iterum præter primam germinationem germinat: concedit, Frutices Autumno βλαστάνειν, non ἐπιβλαστάνειν. Hoc autem ridiculum est. Quòd si de floribus atque fructibus intelligamus, quærendum est qui fructus ex Cremiis atque fruticibus erumpat nobis post Arcturum. Et fortasse quæretur frustra.

Theodorus προανθεῖν, præflorere. Maturare florum editionem. Θερμημερειῶν, feruentes dies. malé. Astrinxit enim ad Ocymum solum. Itaque dixit hoc. At de Portulaca quoque ac Cucumere sentit idem. Itaque non potuit interpretari τὸ θερμὸν hîc, feruens. Cucumeres enim habemus etiam ante æstus. Cæterùm maior lapsus est in eo quòd σικύαν, Cucumerem æquè interpretatus est. Puto calami lapsum. Nam hoc sexu Cucurbitam significari nemo est è triuio, qui nesciat. Et Cucumis non accedit ad istam porrectionem quam æquiparat Anadendradi. Hanc Theodorus arbustiuam putat Vitem: nos Labruscam. De re nanque loquitur naturali, non ab arte. Ε'πίκηρον, fragilis: potius languida. Non enim sarmenta illa fragilia, sed magis lenta. Δεῖται παρατείνειν, prorogare cupit: imò necesse ei est. Deest ei totum tempus illud ad perfectionem. Hoc est verbum δεῖται, sua vera significatione. Ε'πεὶ δένδρον γε οὐδέν. Sententiæ, quæ mihi non placeret, falsitatem perspicuis verbis apertiorem fecit Theodorus: Arbor nulla penitus autumnum desiderat. Imò verò Punica, Glans, Olea, Zizipha, Sorba, Corna, Mespila, Ceratia. Et ipsa vitis haud multum abest.

CAPVT XI.

Vndecimo capite perpetuifolia seriùs & germinare & fructificare. Quare quædam toto anno fœcunda?

ΟΣ δ' ἐπίπαν, καὶ καθόλου. De celeritate aut tarditate generationis dixit, secundum meatus, secundum densitatem & raritatem, secundum teneritudinem & duri-

A tiam, secundum exiguitatem & magnitudinem, secundum temperationem qua plantis cum tempore conueniret, secundum genera, vt oleracea, spinosa: nunc adiungit etiam alius generis considerationem. Quippe quare perpetuifoliæ plantæ seriùs tum germinent, tum fructificent. Causam dat, densitatem & siccitatem. Ac præterea succo fluxionem. Ergo à materia, à materiæ motu, à motus commoditate. A materia, cùm sint siccæ, sibi retinent diutius quo habent opus ad alendum. Itaque eæ causæ sunt attributæ, tum iis quæ tota specie sunt sterilia, quia sibi absumunt: tum iis quæ luxuria fortuita factæ sunt steriles, quod πρότερον suo loco dictũ est. Omnem enim succum quem fructui dependere debent, auferunt in germina. Hæc à materia. A materiæ motu, cùm dicit paulatim affluere, non autem collectum pleno impetu confluere. A motus com-
B moditate: cùm dixit πυκνότητα. Per angustias enim minus facilè transmittitur. Et sanè viscidior τῶν ἀειφύλλων succus, vt minus habilis sit ad motum. Duas coniunxit voces, ἐπίπαν καὶ καθόλου, non ea necessitate quæ statuitur in primo posteriorũ, & in primo priorũ, ἐν παντὶ εἶναι, ἐν ὅλῳ εἶναι, περὶ παντὸς λέγεσθαι, καθόλου: sed simplici oratione. Quasi dicat, in toto ambitu generis τῶν ἀειφύλλων, vniuersalem naturam contemplando, non autem habendo rationem vnius aut alterius: si qua sunt quæ sese aliter habeant. Ο'ψιβλαστότερα καὶ ὀψικαρπότερα. Vtrunque designauit, quia alterutrum in multis est. Morus citò frondet, serò fructum edit. Amygdalus prius edit fru-
C ctus vestigia quàm frondium. Καὶ διὰ τὸ συνεχές. Addit & tertiam causam. Perpetuò in frondes absumi aliquid alimenti. Est igitur hæc auersio atque interceptio. Dixit διαδιδόναις, quia dicitur διάδοσις, & ἀνάδοσις. Οὐ γίνεται δὲ ἀθροισμός. τὸ δὲ hîc, est οὖν. Cùm perpetuò diducatur aliorsum succus, non potest succi collectio fieri. Ω'στε παρορμᾶν. Vt cogatur deinde erumpere. ὁρμὴ est impetus: παρὰ, ab iis sedibus in quibus succus consedit. Α'λλ' ἀπὸ τῆς ὥρας οἰκείας. Commodè consideranda vox οἰκείας. Nam etiam in quibus fit collectio, impetus ille fit à constituto Naturæ tempore. Κινεῖται τὸ καθῆκον, mouetur quod opus est. Portionem illam succi fructibus debitam, quasi ex officio καθῆκον scitissima voce appellauit. Σπάνια γάρ. Ratio qua-
D re dixerit ἐπίπαν, non autem καθ' ἕκαστα. Quia sunt ex perpetuifoliis quædam, quæ tempestiuè germinant atque fructificant: etsi rara. Ederam & Rhamnum adducit pro exemplo. Cùm ergo Rhamnus hîc non amittat frondes, satis patet quos in scopulos impegerint herbarii nostri: qui præter Galenum & Dioscoridem nihil canere didicerunt. Non dixit plantam moueri πρὸς τὸ καθῆκον: sed ipsum καθῆκον moueri, vt figura commendaret orationem. Η' δὲ ἰδιότης. Sicut affert obiectionem, sic obiecti rationem. ἰδιότητα hîc appellat hanc naturam peculiarẽ quæ nõ

continetur illo ambitu maiore. Sic & alibi sæpe. Quid sit Idiotismus alibi declaratum est. Assignat autem causas superioribus contrarias, raritatem & humiditatem. Hoc non erat satis: adiunxit etiam motus autorem θερμότητα. Sed more suo pudenter omnia. Nam aut aliquam ex his, aut omnes accipiendas. Ad quod si intendamus, necesse, inquit, erit primo loco dignoscere, quæ calida, quæ frigida sint. Tum ex iis eligere quæ sese pro causa gerere queant. ὅτι δὲ χρὴ πάντων ὁρᾶν. Altera capitis pars de iis quæ toto germinant anno. Sũt, inquit, quæ toto anno tum germinant, tum florent, tum fructificant: sicut Malus Persica, quam Medicam diximus alibi. Hoc in genere magna excitatur dubitatio: quæ aut excludit omnes causas superiores tanquam falsas: aut si veræ sint, non solæ sufficiant: sed ad eas aliæ sint excogitandæ. Obiectio est. Suprà dicebas, à plantis expectari conueniens tempus: optimé. Idcirco quædam autumno, quædam vere excitabantur: aliæ alio tempore. At quæ totum annum in opere est: quomodo per vnam temperaturam binis potest contrariis conuenire? Alia dubitatio. Cùm vna sit arbor: qua ratione dissimiles inter se fructus edit? Ad primam tantùm respondet. Similem esse naturam superfœtantibus animalibus. At hoc non explet. Non enim mulieris superfœtationes à temporum natura pendent. At à temporum natura pendent arborum fœtationes. Ideo mox porrò quæret. Ad secundam dubitationem nihil. At multis plantis euenit, vt diuersa gerant folia, Scabiosæ, QuercuIæ minori, Agrimoniæ, Ricino, Serpentariæ, Staphysagriæ. Item fœtus. Nam Corylus & nuculas edit, & racemos squammatim coagmentatos. Quercus verò plurimos, glandem, gallam, cachryn, alia. Priorem autem quæstionem sic soluemus. Optimè temperatam plantam tum omnibus excessibus resistere, tum omnibus temperaturis conuenire. Etiam secunda quæstio præbet materiam soluendæ primæ. Nam si verum est, diuersos edere subinde fructus Malum Medicam: non erit mirum consumpta certos in fructus priore materia: quasi secundariam manum ex alia noua nouos fructus alius ideæ in Naturæ scenam dare. Posse verò diuersos edere fructus eiusdem rationis est, ac si quis quærat cur eodem in fructu partes non sint eædem. Causa est succi diuersitas, & potestas multiplex. Est enim anima substantia simplex & vna: potestate multiplex & multa. Itaque perfectior anima etiam contrariorum motuum autor est. Quemadmodum ergo potestas est generandi corticem, frondes, ramos, flores, fructus, medullas, tegmina, pulpas, semina: sic varias fructuum formas edere posse non est absurdum. Flores etiam duarum specierum gerit Caryophyllata. Sic & Cucurbita, quosdam steriles, quosdam fœcundos. Sic Spinachia & Cannabe, semina edunt figura non dissimilia, facultate difformia. Nam ex aliquibus exit mas, ex aliis eiusdem plantæ fœmina. Sed & Maiz Indicum duas gerit florum facies. Hinc igitur habemus & exempla & causas. An verò verum sit quod hîc ait, Medicam Malum diuersos ferre fructus? Sic enim scribit, οὐδ' αὐτὰ αὑτοῖς ὁμοιοβλαστάνει τὰ γένη, καὶ ὁμοιοκαρπεῖ. Nam nobis neque Arantium, neque Citrium, neque Limonium dissimiles fructus edit in eadem arbore. In diuersis verò speciebus quid mirum? τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς κεχωρισμένοις τῶν ὁμογενῶν ἀξιοῦμεν: Id est non aduersatur opinioni hominum, quia variæ sunt species differentiis separatæ. Ideo dixit ἀξιοῦμεν. addit καὶ ὁρῶμεν. Ratio & sensus mutuò sibi subscribit vterque. At in quarto Historiarum hic idem autor, vbi & Persicam vocat & Medicam, nihil de fructuum varietate. sed de floribus tantùm diuersæ naturæ. Quidam enim fœcundi: quidam steriles. Fortasse viderat, aut ab eo qui vidisset audierat hoc, quòd esset per insitionem, non autem per connata ptincipia. τὸ μὲν οὖν πάθος. Nota loquutionem. Non enim affectus est similis animalibus superfœtantibus: sed superfœtationi animalium. Verbum autem hic πλάγια, negotium facessit. Si quis ita sit ausus interpretari, vt dicat, Primam fœtationem esse rectam, sicuti dicimus in cognationibus: superfœtationem esse late talem, quia in affinibus cellulis fiat: non repugno. Acumen non improbem: coactum sensum atque extortum non probem. τοῖς μὲν φανερά. Similitudo est in successione: differentia in eo quod in animalibus est manifestum: in plantis non. Manifestus quidem effectus in vtrisque: causa latet in plantis, quia sexus sunt confusi, quemadmodum disceptauimus in libris iis qui falsò ascribuntur Aristoteli. τοῖς μὲν φανερὸν, quia palàm coitus videtur: τοῖς δὲ λόγου δεόμενον, quia sensu non percipitur, ratiocinatione deprehendenda. Dicit enim ratio, fœtum alium super alium nouum nouo semine constitui. Τὰ μὲν οὐχ' ἅμα λαμβάνοντα. Explicat causæ perspicuitatem in animalibus. Nõ enim, inquit, simul concipiunt, neque simul edunt: quia non totum semen excipiunt extrinsecus intrò ad fœtationem, & ad superfœtationem, sed particulatim. At plantæ, quando paratum in se conceptum simul habent: quare non habent præsto ad fœtandum? Dicit ἀρχαὶ, quia maris semen aut est totum principium generationis, aut potior pars. παρ' ἑτέρων, foris, à maribus. Init enim mas hodie: post dies aliquot vel idem, vel alius. οὐδ' ἴσως εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, quia multæ sunt in quibusdam matricibus receptacula. Itaque non impedit altera alteram conceptionem. Dixit ἴσως, propterea quòd non in omnibus matricibus tot sunt sinus quot fœtus. Satis patet in Piscibus. In quibus cùm sint δίκεραι: tamen infinitos in se continent penè fœtus. Et in muliere septeni fuere. Quanquam hac ratione fortasse plantæ non sint animalibus dissimiles.

Non

Non enim in eundem locum fœtus materiam cōcipiunt. Et laxior est earum in hoc natura. Matrix enim latissimè fusa. Commodiùs ergo res conficietur. Οὐδ' ἅμα κυΐσκεται. Ideò non simul edunt Lepores, quia non simul concepere. Quæ namque simul concepere, simul edunt. Hoc est, quod dicebat: εἰ μὴ ἅμα κατελάβοι. Et addit καθάπερ. Quia est similitudo. Sicut omnes fœtus semel concepit: sic simul edit. Verbum signatum, καταλαμβάνειν. Hîc codex obscurus ob menda. τῆς δ' ἐξ ἀρχῆς τι ἡ βλάστησις. Haud facilè, inquit, explicari potest: quamobrem in iis non fit simul editio: siquidē fieri simul videtur conceptio. Non enim quicquam principii foris nanciscēdum est. De hoc aliquid diximus: dicamus item. Non simul edere: B
quia ne cæteræ quidem arbores semper edūt. Est igitur opus apparata materia. Ergo si tota non est parata: nō edetur tota. Paratur autem tēpore, vbi facultas viget: fit opus in opere. Itaq; etiā biferas arbores habemus. Quòd si maximè valēs est vis, atque ita vt vel incommoda superare, vel cum iis inire queat aliquā societatem: sanè eæ perpetuant substitutione frequenti generationem. Hæc est nostra sententia. Ipse aliter cognoscit. Ἀνάγκη γάρ. Quod & alibi disputat: attribuit huiuscemodi mutationem operæ radicum, aut ramorum mutationi. In prima germinatione partem tantùm materiæ suscipi in ramos ab radice transmissam. Eam coqui tum: quod reliquum sit, nondum excipi à ramis: nondum coqui. Id postea fieri. Ideò C
dixit, ἐξ ὧν: vt partem indicaret. Hæc est igitur vna ex causis, quam ex præceptore cuncti Peripatetici vocant, ἐξ ἀνάγκης. Alteram autem quam dicunt, τὸ οὗ, id est finem, ipse hîc se scire negat: ait enim. τίνος ἕνεκα, οὐκ εὔλογον εἰπεῖν. Animaduertendum quare dixerit, ἀρχὴ τί, καὶ τίνος ἕνεκα. Idem namque videtur esse: & turpe est Peripatetico nugari. Deterruit ergo tantus vir nos humiliores ab huius causæ disquisitione: qui sibi non facilè patere illius rationem profiteretur. hoc enim est, ἄλογον. Videtur tamen eadem esse causa, quæ in aliis fructificationibus. Omnis fructus habet suum finē, vel propter se tantùm, vel etiam propter aliū. Propter se, vt propagetur generatio: propter alium, vt ad vsum animalium, vel in cibos, vel ob medicamenta. Iidem Medicæ Mali superfœtationi fines: D
non quatenus superfœtatio est: sed quatenus fœtatio. Superfœtatio verò, quia est dilatio: non aliū habet finem, quàm opus ipsum. Quòd quia non potest vno impetu excludere, pluribus exequitur aggressionibus. Cunctatur enim, ac se sustinet. Quod & alibi nō semel dicebamus: interim dum vacant arbores à muneribus, meditari quod expedituræ sint ad opera futura. Εἰ μὲν γὰρ ἄμπελος. Exēplum appendit Vitis, quam vocat insanam: propterea quòd non suo tēpore parit. Molitur autem fœturam tractu temporis: propterea quòd reliquias seruat succi: quæ euocentur aduētu mollioris tempestatis. Itaque quod cessauit, sarcit ac reponit. Redit autem ad opus inuitata mollitia temporis. Sæpius hac vtitur voce ad aerem, μαλακός.

A Καθάπερ καὶ ἄλλοις. Quod est omnibus cōmune, vt mollitia temporis acuantur: id esse huic cessanti peculiari adiumēto, non est mirum. Infrà quoque dixit, μαλακὸν καὶ εὐδιεινόν, cui opposuit. χειμερινὸν καὶ σκληρόν. Quia frigus & rigor, affines. Rigidū durum est. Nota verbum, ἐπιγίνονται, quomodo cohæreat cum illis, αἱ πρῶται βλαστήσεις. Si sunt primæ, non superueniunt. Laxè sané. Sed τὸ ἐπὶ significat fieri quod non erat. Quæ sequuntur verba de Malo, de omnibus potius accipiantur. ἡ μηλέα πλεογονεῖ, καὶ ἐκπέττει. Si de vulgari Malo intelligit: quid? Nónne summo omniū genere decuit pronunciare? Si redit ad Malum Persicam: rectè dicit, reliquias illis non propterea incoctas esse, quia seorsum coquuntur. Cæterùm quid infert? διὸ τὸ μερίζεσθαι, ἄλλοτ' ἄλλο βλαστάνειν, ἄτοπον. Quomodo est ἄτοπον, partiri fœtus: si est Medicæ Malo naturali? καὶ ταῦτα ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς. Præsertim ab vna collectione ac thesauro. Sicut vitis insana facit. Id in ea quidem absurdum. At in Malo Medica non est absurdum: propterea quòd habet multa momenta ab ipsis principiis ad generationē. Αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι σχεδὸν αὗται. Ita sanè: sed tam malè digestæ, tā perplexæ excussæ: vt post solutiones plus dubitādum relinquatur.

Scribendum, ἀλλ' ὅτι οὐδ' αὐτὰ αὑτοῖς, non αὐτοῖς. Et ἄμπελος ἡ μαινομένη, non autem σημαινομένους. Et ὑπολείμματα, non autem ὑπόλειμμα τέ. Multis aliis locis puto codicem deprauatum.

Ὡς ἐπίπαν καὶ καθόλου. Theodorus, ad summā. vt in vniuersum exponam. Rectissimé. vt summatim dicam, quæ de vniuerso genere sentio. Ἀείφυλλα, perpetua fronde cōduntur. κακοζηλία. Non enim frondibus ædificantur arbores. τὸ καθῆκον, quoad liceat. In commentario satis ἀξιοῦμεν, voluimus: malé. Non enim à voluntate nostra pendet. Putamus, opinamur. ἐπικυϊσκομένοις πλάγια. Fœtus, qui præposterò cōcipiuntur. Non potuit peius. Præposterum est quod alienum locum occupat in ordine: quod anteuertit, cùm sequi debet. At superfœtatio sequitur ordine suo: quia pòst, cōceptus factus est: pòst, fit fœtus. Οὐχ ἅμα λαμβάνοντα παρ' ἑτέρων τὰς ἀρχάς. Theodorus omisit, παρ' ἑτέρων: sanè incommodé. Animalia namque concipiunt ex aliis. Sic maris definitio, qui generat in alio. Plātæ in seipsis. Est igitur formalis differentia solutionis. Τὰς ῥίζας μηδαμῇ, μηδ' ὁμοίως ἔχειν. Interpretatus est, μηδαμῇ, non vbique versus. Sanè locus perobscurus est. Nusquam significat μηδαμῇ. Quomodo nusquam sint radices, nescio. Theodori autem oratio nō sustinet Latinitatem. Vbique versus, nemo vnquam dixit. Motum significat versus & versionem: itaque aut quò, aut vnde: sunt enim termini. aut quà: scilicet in tractu. Ideò dicimus, vndiq; versus: quoquo versus, quaque versus. Τάχα δόξειεν οὐκ ἀλόγως λέγεσθαι. Non procul argumento fortassis concepisse existimaueris. quomodo est, ἀλόγως, procul argumento? Non omne argumentum pro ratione est: sunt & non pauca rationi contraria. λέγεσθαι verò dixit, concepisse, quia sequitur illud, ὑγιεινότερος γονίμων.

τ' ὑπολείμματα, residua: ex mobili fixum fecit reliquias. Quomodo verò μηλέαν Fraxinum verterit, nemo poteſt vel quærere vel queri. Legit enim, μελίαν: ſed quàm miſerè, docti viderint. Quid enim Fraxinus hîc?

CAPVT XII.

Capitis XII. argumentum. Quia multa in ſe habet arbor principia, multiplex quoque poteſt opus facere: item diuerſum: quia diuerſa principia. Vnumquodque germen eſt quaſi arbor in arbore ſicut arbor in terra. Arboribus euenire commoda quædam: quibuſdam propter naturam ſuam, quibuſdam propter loci beneficium. Aliud eſſe ἀειβλαστητικὸν, aliud ἀειφυλλον, aliud ἐπιβλαστητικόν. Sicut in diuerſis arboribus diuerſa ſunt fructificandi tempora: ſic in eadem arbore nihil refert.

ΠΡΟ'Σ δὲ τὸ τὴν αἰτίαν. Tametſi videtur conatus cauſas reddere propoſitarum quæſtionũ: tamen quia perplexè ſimul, & leuiter attigit: de integro prouinciam capeſſit: Quare arbor vna plures fundere fœtus anno toto poſſit, in ſpe floris inchoatos, affectos, perfectos. Prima ratio: multa ineſſe principia. Rationis explicatio: πολλαχόθεν ζῇ. Multa habet principia ad opera: quia multa habent principia ſuæ cõſtitutionis, multa præſidia, multa inſtrumenta. At enim hæc rationis confirmatio eſt admodum tenuis. Radicum multiplex diffuſio communis eſt omnibus penè plantis. Quin multæ profundiores, fuſiores, plures habent radicum partes: neque tamen habent naturam ſuperfœtationis. Omnes à terra ſuggunt: augentur imbribus: fouentur aeris clementia: firmantur ſole. Πολλὰς ἀρχάς. An ſunt accidentalia principia hæc? Nam hoc ab eo quæri poteſt, qui intelligit vnius rei vnum tãtùm eſſe principium? Hîc ſubtiliſſimè dicendum eſt. Internum vnicum eſſe principium primariũ, formam ipſam. Eam regere materiam, atque in eam agere. Quæ ſi eſt vniformis in qualitatibus: ſi eſt vniformis in motu: ſi eſt in ea mediocritate, quæ vnico impetu moueri, vno opere continuato conſici poſſit: vnicum fiet opus vnico tractu. Sin materia ſit multa, ſi diuerſiformis, & forma ipſa valens ſit: tunc cẽſenda erunt multa principia: vnum primarium, ſed multiplex: quia materia multiplex. Hunc ad modum ea declaranda fuere: non autem λιπτῶν. Nãque hac ſuperficiaria iudicatione grãdes libros explere poſſimus. Sic porrò deducendum. Si diuerſæ materiæ partes, ergo multæ. Diuerſitas enim cauſa multitudinis eſt. Igitur æqualia non poſſunt eſſe. Eſſent enim vnum. Quia æqualitas in ſubſtantia eſt identitas. Si non ſunt æqualia: ſunt ergo aliis alia præſtantiora. Hæc igitur agent primò: illa póſt. Quare quæ germina, qui fructus ab his pendent, eorum quoque naturam conſequentur. Non ſimul igitur erumpẽt, ſed ordine quopiam, quo & eorum cauſæ diſpoſitæ ſunt. Ideò dixit οἱ πρῶτοι ἀναγκαιότεροι. primi fructus magis neceſſarii. Scilicet quo quiſque fuerit propior cauſam validiorem, potior erit vi ac tem-
A pore. Materiæ autem diuerſitas omninò tam perſpicua eſt, vt penè ſe oſtentet in Quercum, dũ fert Glandem, Gallam, Cachryn, alia. Propterea dixit, οὔθ' ὅμοιοι, οὔτ' ἴσοι. In prouincia Narbonenſi eiuſdem arboris Arancia nonnulla acida, quædam dulcia guſtauimus eodem tempore: quibus nihil deerat ad perfectionem. Hoc quoque materiæ indicat diuerſitatẽ: quæ non æqualiter coqui potuerit. Διὸ καὶ βλαστητικόν. Quænam hæc concluſio, à genere ad ſpeciem? Argumentationis ſeries hæc eſt. Multa habet principia. Iccirco πολλαχόθεν viuit: id eſt, quemadmodum conſtitutionis, ita viuendi quoque principia multa habet. Sequitur: iccirco βλαστητικὸν eſt. Rectè. at nõ hoc quærimus. Omnibus enim arboribus commune eſt vt germinandi habeant poteſtatẽ. Illud quærimus: qua-
B re ſic germinet. Ἐκ τῶν ἀρχῶν δὲ τούτων. Nunc deducit: à principiis iis euenire fructus neque ſimiles inter ſe, neque æquales, neque eodẽ προθεσμίας præſtitutione. Qualitates expediuit: diximus de acidis & dulcibus: de figura non conſtat. An omnia complexus eſt? etiam ſubſtantiam? Nam ſuprà dixit ὁμοιοκαρπεῖ τὰ γένη. De quantitate non eſt dubium. Hoc euenit in omnibus penè arboribus: vt pro alimenti occaſione, ſibi quiſque paret magnitudinem. De tẽporibus tota quæſtio eſt. Hoc expediendum. Habent tamen ſingula cauſæ veſtigium ad ipſum motum. Nam ſi non ſunt æquales: non eandem exigunt motionem. Si non ſunt ſimiles, non habent eundem calorem elementarẽ, qui eſt inſtrumentum formæ ad motum, & generationem. Quòd ſi addamus: etiam τῆς οὐσίας, vt ipſe ait, multas habere cauſas: iam verò ſatis patet, o-
C portere formalem intus ineſſe diuerſitatem. Erit igitur arbor vna, non vna. Nam quod aiebat ſuprà, ſicut & ibi docebamus, ἐκ ὁμοιοβλαστεῖν τὰ γένη. Si intelligit ſub vno genere ſpecierum fructus eſſe diuerſos: hoc omnibus omnium generum ſpeciebus commune eſt: Alioqui non eſſent ſpecies diuerſæ. Sin in eadem ſpecie negat eſſe ſimiles fructus: doceat vbi gẽtium ſit arbor illa Medica, quæ tota Græcia (ſcimus enim) nulla viſitur. Ἀλλ' ὅταν ἡ πλείων. Pro materiæ modo, eiúſque affluxione atque motu, fructuum magnitudinem atque editionem variari. Ἔκαστος γὰρ αὐτῶν. Non potuit acutiús. Nam ſi arbores locorum diſtantiis ſeparatæ aliter atque aliter afficiuntur ad germinandum: quare non & in eadem arbore alibi atque alibi ſiti rami? Sunt enim in arbore rami: quemad-
D modum arbores in terra. Sic etiam ſuprà dicebat de inſitionibus. Surculum eſſe in matrice arbore: ſicut in terra arborem. Μὴ ἅμα δέ. A proportione temporis quod intercedit inter conceptum & fœtum, facit demonſtrationem. Itaque maior propoſitio talis eſt. Fœtus conceptum ſequitur. Minor. Non idem tempus conceptionis, quia non eſt æqualiter parata materia: non eſt æqualiter promota facultas: ergo non erit idem tẽpus fœtationis. Sanè hoc apparet in Gallinis. Nõ enim poſſent omnia oua perficere. Succeſſione conſuluit natura commoditati. Μὴ δ' ἴσως τῆς ἰσχύος.

Non

Non negat æqualem, eandémve esse potestatem semper ipsi arbori, ἀπλῶς: sed respectiuad materiã. Non enim potest vniuersam simul complere: sicuti potest Morus. Ea post multã atque, vt aiunt, sapientem cunctationem tanto impetu propellit materiam: vt & vna nocte floribus tota sit cooperta, quæ pridie vesperi nullum habuisset: & auditus sit erumpentium flosculorum strepitus. Hoc enim etiam affirmare ausi sunt. Sed & Natura sibipsi semper consona est. Namque ἀείφυλλα serius fructificabant: quia paulatim fieret ἡ συῤῥοή. Sic hic τὰ ἀείκαρπα, sustinent dilationem, atque operæ repositionem: propterea quòd κατὰ μέρος, ἀλλ' οὐκ ἀθρόως fit ἡ συῤῥοή. Ἔτι καὶ ἡ θέσις. Adiungit principium externum. Cùm partes arboris non æquè prostẽt Solibus, non æquè in omnes partes euocabitur materia. Quæ ergo aliorsum spectabũt: eæ serius excipient succos ad fructificationem. Itaque in agricultura libris vites vergũt ad septentriones, palmites ad Solem. Valet hoc additamẽtum principii huius externi: quia subsunt interna principia naturæ. Nam in aliis arboribus hoc nihil est. Non enim fit propterea, vt aliis alii fructus antecuertant. ὥσπερ γὰρ καὶ ὅλων. Sicuti suprà æquiparabat plantis totis ramos singulos: sic hîc plantarum totarum situm cum situ partium singularum. Nam si locis tepidis priùs germinant quàm gelidis: quæ pars arboris apricum spectabit cælum: ea sustinebit maturioris prærogatiuã generationis. Τοιαύτης δὲ τῆς φύσεως. Rectissimè, sicuti dicebamus, ait aeris clemẽtiã cõferre: quia iam subsit natura talis. Nõ enim cõfert aliis: quia nequeunt recipere beneficium. Appellauit autem hanc naturam κοινὴν, non quia sit multis communis: est enim Medicæ Mali, & fortasse paucarũ præterea: sed quia pendet adhuc in suæ naturæ potestate, nec reducitur ad actum, nisi aeris vi. Ὀλίγον χρόνον. Vbi sint interna principia hæc: vbi aeris applicatio: ex eo principiorum conuentu tantùm operæ expediri, vt paucis diebus germinatio absoluatur. Fit enim (quod requirebat) par ἰσχὺς operi. Apponit deinde à loco exemplum de Ægypto. Et subdit: contrariis in locis, scilicet frigidis, diutius trahi germinationem. Τὸ γὰρ ὅλον βραχεῖα γίνεταί τις διάλειψις. Vbi enim sit materia vberior, & agens efficax, parum temporis intermitti par est ad ipsam exequendam germinationem. Hæc ob id adducta sunt, vt intelligeremus arboris partes ei parti aeris affines, qui aer tepidior sit, iure vti naturæ ad germinationis commoditates. Appellat διάλειψιν, intermissionem interuallum. Τροφὴ δαψιλὴς, materia largior: & fidus tum comes, tum administer caloris naturalis aer εὔκρατος. Epithetũ commodæ atque conuenientis temperationis.

Ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ φυλλοβολοῦντα. Tantum valere loci situ ob cæli genium, satis probasse videri potest: nunc etiam subtexit historiam. Ficus & vitis sua pte natura amittunt folia: quibusdam locis non amittunt: propterea quòd iis in locis humus apta ad alimenti commeatum: aer propitius ad fouendum. Idem est hîc δαψιλὴς, quod modò δαψιλής.

A Qui namque succus vber est, is satis est. Est autem δαψιλὴς, actu. Semper enim solo subest succus; qui sufficitur in consumpti locum. In aliis autem locis neque summittitur à solo, neque trahitur à calore plantæ, neque iuuatur à solis vi. Hoc est quod dicebat: aliis retineri folia etiam inuitis locorum difficultatibus, vt in Pinu: aliis locorum beneficio. Illud à forma & temperatura: hoc à loci clementia. Ideò dixit, ποῦ μὲν οὖν πλειόνων κοινόν. Retentio foliorum multis est generibus communis, at non eandem ob causam: quibusdã enim per se, vt quibus à forma & temperamento: aliis per accidens, vt quæ fouentur locorum bonitate, aeris obsequio. Διηγηθῶν δὲ τῆς φυλλοβόλων. Alterius naturæ communicatio elegãtissima. Nam, inquit, eæ arbores quæ folia non amittunt, & tamen fructus superinducunt, similem habere vidẽ-

B tur proportionem. Seruant enim aliquid in præsenti, scilicet ad alendum: aliquid etiam seruant in futurum, quippe ad fructum. Ita demonstrat analogiã cum Malo Medica. Nobis verò illud quoque addendum esse videtur. Arbores, quibus cadunt folia, pleræque nónne prius frondes edunt, postea verò fructus? Tandem vti tot tantisque rationibus auferatur miraculum superfœtationis in Medica: (Præsertim cùm, sicuti dicebamus, apertissima talis est in Gallinis idea: eæ namque etiam nullo sumpto à mari semine multis diebus multos edunt diuersis conceptibus informatos fœtus) Iccirco dixit perpetui folii causas duas: alteram, διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν: alteram διὰ τὸν τόπον: vtramque διὰ τὴν δαψιλείαν τῆς τροφῆς, propter alimenti sufficientiam: vt verbo verbum reddam.

C Tertio, inquit, loco ponenda est ἡ ἀειβλάστησις. Est tamen secũdo loco, si naturam consideres. Quare verò seorsum statuat, dicit: ὅτι τὸ ἀείφυλλον οὐκ ἀειβλαστές. Non sanè omne, neque quatenus ἀείφυλλον: sed tamen ipsamet arbor hæc, qua de agitur, est & ἀείφυλλος, & ἀειβλαστής: Malus Medica scilicet. Ἀλλ' ἐκεῖνα. Prosequitur inchoatam distinctionem. Quia perpetuifoliæ solùm id agunt, vt seruent quod habent: quæ verò perpetuo fœcundæ sunt fructu, eæ huic ipsi quod nactæ sunt, addunt insuper aliud Hoc est, quod dicebat, ἐπιβλαστάνειν. Quid autem sit illud, ἴτεαρ, haud facilè docere flexus vocis potest. Sensus tamen clarus, atque si dixisset ἕτερον: sic enim etiam dixit, τὰ ἕτερα ὑπάρχοντα. & fortasse sic scribendũ est. Huic etiam porrò astruit vltimam differẽtiam, cùm dicit διὰ

D τὴν ἰδίαν φύσιν: quemadmodum etiam τὰ ἀείφυλλα erant talia, διὰ τὴν ἰδίαν φύσιν. Intelligitur hîc ἴδιον in genere subalterno, non autem in specie vltima.

Τοῦτο δ' ἐν ἄλλοις μέχρι τινός. Duo facit: primùm ostendit quamobrem sit ἴδιον illis: quia in aliis supergerminatio est tantùm. Est autem idea quædã superfœtationis. Igitur eadem natura, non tota, non specie: sed analogia. Simul igitur causam explicat, quare non apponendum sit miraculo, Arancii superfœtatio. Quando supergerminatio imago est quædam superfœtationis: vtraque enim est generatio: at supergerminatio fit in omnibus

post Caniculam. Quamobrem ab eius exortu nō defuere qui nouum inchoarent annum. Idque attribuūt Zoroastro: qui primum tonitruum eum esse iudicarit, qui post exortum Canis excûteretur. Sic etiam Diophanes arbitratus est, cùm vniuersa de anni tempestatibus præsagia constitueritex Lunæ domiciliis, in quibus illa esset exoriēte Sirio. Et huc videtur adiecisse oculos Theophrastus, cùm suprà disceptare auderet: quæ post Caniculam fructificarent arbores: earum fructus esséntne tempestiui, an serotini. Etenim eo tempore nisi quispiam esset arbitratus, annum initia sua capere: profectò impudens fuisse videretur illa dubitatio. Quanquam non caret aliqua ratione. Videtur enim post illius exortum vniuersus annus in senio esse: quisque paucis diebus non solùm consummatus, sed etiam consumptus sit. Et à nobilissima planta (Triticum dico) non erit plebeium argumentum. Ea namque nascitur haud multis ita pòst diebus: absoluitur haud multis anté. Dixit autem, τρίτον ὅ ἄστρ ἐφεξῆς θετέον. Vt & numerum statuat, & ordinem non naturæ sed cognitionis nostræ. Ἐπιβλαστάνει μὲν γάρ. Quia dixerat ἐν ἄλλοις μέχρι τινός: declarat in eis varietatem. Non enim illum finem quem designat τὸ μέχρι, esse statum omnibus. Nam quædam, sua habent sidera, quasi suarum duces germinationum: Vitis nullum habet tēpus præstitutum. Ἅμα τοῖς ἄστροις, non dixit, quibus: non enim idem tempus omnibus, sicuti neque florum, neque fructuum. Ἄμπελος δὲ ἀορίστως. vitis autem indefinité. Οἱ δὲ τούτοις μέχρι τινός. Quod igitur non plenè, sed pręcisè dedit hisce natura, μέχρι τινός: hoc non mutilè, sed integrum dedit τοῖς ἀειβλάστοις: de quibus sermo est, & propter quæ tot diximus. Hoc enim est: δι᾽ ὅλου. Quia μέχρι præcidebat tempora δι᾽ ὅλου tollit præcisionem per totum tēporis ambitum. Quid est, quod dedit? Abundare succo: formæ robur, formæ calorem administrum aeris obsequium, soli præsidium. Itaque dixit, ὥστε καρποφυεῖν, καὶ καρπογονεῖν. Vt non sit μέχει τινὸς in tēpore, sed δι᾽ ὅλου: vt non sit, μέχει τινὸς in opere, cuiusmodi est ἐπιβλάστησις, vt præter germina præterea tentēt nihil: sed δι᾽ ὅλου, id est totam naturā: cuius totū est, non solùm frons, & ramus, sed etiam flos & fructus. Duo namque verba ponit, καρποφύειν καὶ καρπογονεῖν: vt φύειν sit rudimentum in flore, cuius imperfectionem suprà designabat hoc verbo, ἐκπεπαίνουσι: τὸ γονεῖν autem, sit perficere. Οὔσης δὲ τοιαύτης τῆς οὐσίας. Concludit: Cùm hæc sint principia substantialia: non est absurdum, tales quoque effectiones euenire. Quæ sunt effectiones illæ? vt in eadē arbore quædam perfecta sint, quædam inter florum momenta, quædam in ipsis rudimentis inchoationis, quędam adhuc hærere in vestigiis principiorum. hoc est, quod ait, μέλλειν. Quo verbo sæpius vtitur in hisce libris. Nondum extare, sed esse in Naturæ meditatione, atque cunctatione. Vbi notabis verbum βλαστάνειν, de fructu. Ἐπεὶ περὶ γε δι᾽ ἐν τοῖς ἄλλοις. Quod suprà dicebamus: Si nulla in planta simul omnia fiunt: quid erit absurdi, aliqua in plāta non

A omnes fructus simul fieri? Διαφέρει τε τοῖς χρόνοις. Sed inter vnam germinationem, & aliam interiectum est aliquid temporis. Verba sunt corrupta, sensus est: alia mox consequutura. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μᾶλλον ζητητέον. Postquam visus est, sese expedisse: reiectis obiectionibus, quærendum esse statuit, quænam sit horum temperatio, quæ constitutio. Potuisset etiam quærere: vtrum quòd validæ sint eæ arbores, superfœtent: an quòd inualidæ. Nam quòd validæ: operis multitudo. Quòd inualidæ: operis dilatio atque partitio. Hanc ad quæstionem ita respondendum est. Esse valentissimas: tum perpetuorum argumēto foliorum, tum tantæ operæ, quam in fructu ponit, continuatione. Minus tamen valere, quoad succi copiam vniuersam: posse tamen ea conficere operum successione.

B Quatuor dicit: τίς, πόθεν, κρᾶσις, σύστασις. Temperamentū est qualitatum discordium concordia. Constitutio est substantiarum, quæ sunt subiecta qualitatum, compositio sub certa forma: ita dicta σύστασις, quia ante generationē, id est momentum illud quo introducta forma, res est id quod est, multi fiunt motus. Forma verò introducta fit quies, qui & status appellatur. τίς intelligit iam factā crasim, iam factam systasim: πόθεν, quærit ex quibus eæ factæ sunt. Partes enim sunt causæ totius materiales in materia, formales in forma materiali. Hæc splendida sanè ac magnifica vbi proposuit, rem æquè ignotā statuit pro sequestra ad huiusce rei iudicium. Ait enim eadem hæc in iis esse, quę sint in perpetuifoliis: nisi quòd fortior est natura. Addendam enim etiam alteram

C quæstionem: Vnde nactæ sint tantum virium, vt queant adeò copiosum coquere succum. Quòd si in perpetuifoliorum causis æquè cæci sumus: nihilo perspicaciores in istis erimus. Calorē modò quędam afferunt, & succi copiam: vtrunque vtrique conuenientem. Sanè ostende mihi tandem, quid sit illud (quędam). Non enim idē Oleę, Cypresso, Taxo, Ilici, Lauro. Et propior est Iuglādis odor Lauri odori, atque etiam sapori, si folium tentes, quàm Oleę: propior Pino Larix, quàm Ilex: Ilici tamen folia manent, & Oleę: Iuglandi abeunt, & Larici. Quid aliud est dicere, lentor & calor quidam: quàm, lentor & calor, quem equidem nescio. Iuuat tamen ita potius nescire quàm quo modo vulgus nescit. Ἔοικε παραπλήσιον. Simile dicit, sed χαλεπωτέρως, id est operosius. Declarat

D quo modo. Προσθετέον. Oportet huic cognitioni, quam profitemur περὶ τῶν ἀειφύλλων, addere & illā: qua intelligamus in istis perfectam coctionē: eam adeò quę etiam prodire possit, atque apparare generationem. Non satis liquet, cùm dicit, ποιαύτην λαμβάνειν, ad quod referat illud ποιαύτην. Intelliges ὕλην. At hęc non iam breuitas est. Ἡ γὰρ ἐπιβλάστησις. Atque hîc etiam βλάστησιν æquè accipit ad fructum, atque acceperat ad germina. Dicit autē hęc nō necessariò: vt probaret, superfœtationem esse nouam generationē. At quis dubitat? & modus loquendi alienus. Nulla enim est generationis generatio. Quomodo igitur γέννησις καρποτοκίας.

Nam

Nam fanè καρποτοκία eft, ἡ καρποῦ γέννησις. ἐπὶ τότε πλείους ἅμα. Exemplo alterius fpeciei confirmat à materiæ contumacia pendere coctionis dilationem. Siquidem Iuniperus non eodem tempore perficit omnē fructum. Δυσαπόπεπτος. τὸ ἀπὸ fignificat initium coctionis:ita vt eo tractu multa mora fiat propter materiæ difficultatem. Atque hîc quidem finem facit huic difquifitioni caufarum. Mihi verò non,vt aiebat,videtur potius quærendum quare non cadant folia, quàm quamobrem cadant. Arbitrādum enim fortaffe eft: primis naturæ legibus conftitutum, ne cadant folia: ficuti ne cadant rami. Namque fuorum operum femper intendit conferuationem. Si fecus accidat: vitium videtur effe in materia:in qua fit ab aduerfariis corruptio. Itaque potius quærendum,quare cadant. Quia frigore confumitur fuccus, qui in peciolis eft ergo fit minor. Corrumpitur.ergo fit ineptus. Supplementa cohibentur,atque repercutiuntur.ergo tollitur reparatio. Coarctatur meatus.ergo prohibetur commeatus. Cadunt igitur deftituta folia, & corrupta. In quibus igitur fue eus frigori quit refiftere,non cadunt ea:fed feruāt tenorem perpetuitatis.

Lege: εἴη, τ' ἐκ τ' τροφῆς. Et ἔτερα, non ἱστέραν. Et δυσαπόπεπτος, aut δυσαπόπεπτος,non autem δυσαπόπεπτος.

Theodorus fubiecuit illa omnia, Διαφέρει τε τοῖς χρόνοις, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα παρ' ὀλίγον τῷ ἐφεξῆς. Contrà, omnia illa verba initio capitis addidit de fuo: Pro facultate, quæ in his rebus fuppetat. Πολλαχόθεν ζῆ, permultis fui corporis partibus viuit. Non τὸ πολλαχόθεν non eft πολλαχῶς:neque bene dicat, multis corporis partibus viuere plātam, quæ omnibus viuat, fed fignificat τὸ ζῆν, τὸ βίον, vitæ principia. Partes autem non funt principia generationis. At hîc agit de principiis. Sic addidit & illa: Non paucioribus obtinet.magna audacia. Non enim verum eft: partibus totidem fructum ferre,quot viuit.Ita videmus Theodori cincinnos hoc vento difturbatos. Et οὐσίας, Naturæ, interpretatus eft,laxè nimis. Nam neque ex fide interpretis, quàm debet: neque ex officio paraphraftæ,quod fæpe profitetur. Natura enim plus eft,quam οὐσία: At paraphraftes aftringit laxa:diducit cōfufa: explicat connexa: reducit ad fpecies generica. Εὐδιεινῷ, fatali errore,fereno, pro tepido.Cùm tamen complura loca ferena fint afpera: nubilofa mollia, & ad generationem aptiffima. Tum addidit de fuo, placida. Πρωϊζλαστὰ γὰρ ταῦτα. Hæc enim tum germine, tum fructu præuenire notantur. καχοζωΐα in verbo, more fuo,addito tēpore maturè germinare. Præueniunt,quæ anticipant tempus à Natura præftitutum. Σκληρῶν,immite,rectiffimé. Afperum,rigidum. Τὰ δὲ μέλλει, parturiunt. Non potuit melius. Σύστασις, coagmentatio. Vox Ciceronis Concretio. Πλὼ χαλεπωτέρως.Præterquam quòd aliam rationem defideret.Non expreffit.nifi quòd operofiùs. Quia plus operæ ἐπὶ πέττειν,quàm ἀφυλλεῖν effe. Πέττειν, incoquere: peffimè. Incoquit pullum in aqua decoquus. Succum coquit arbor ad fructum.

CAPVT XIII.

Capitis XIII. argumentum. An planta partes fuperiores atque inferiores æqualiter crefcant. An inferiores, autumno & hyeme.fuperiores,vere & æftate. Naturam & artem iacere omnia conftitutionum fundamenta. Principales tamen partes aliis præferri: verùm haud magno momento. Vnum effe quod generat: fimul omnibus omnia adminiftrari. Concludit:tum fubtus,tum fuprà fieri accretiones omni tempore.

ΠΟΤΕΡΑ δ' ἡ βλάστησις, καὶ αὔξησις. Primo loco diximus de generatione, fecundo de germinatione, quæ fit fecundaria quædam generatio. Sanè partiū eft, vt illa totius. Nunc noua tractatio de augmento. Eft enim augmentum non quidem generatio, cæterùm nō fine generatione: quemadmodū alibi dictum eft. Neque generatio fit fine quantitate, neque crementum fine generatione. Generatur enim quantitas noua cum fubftantia noua. Quoniam verò de cremento fatis dictum eft in fecundo de generatione & corruptione: hîc peculiari inftituto quærit per comparationem:vtrum,partes inferiores plus hyeme, atque autumno crefcant, quàm fuperiores: contrà, fuperiores plúsne vere, & æftate. An per omne tempus æqualiter vtrobique fiat accretio. Vel faltē fi non æqualiter, at æquali proportione. Dico, non æqualiter: quia non eft verum, radices tum grandes fieri, quàm fuperna: fed æquali propenfione moliri Naturam vtriufque crementa, quod in fe eft, quantum ipfis futurum fit fatis. Ἡ βλάστησις καὶ αὔξησις. Vtrunque voluit cōplecti. Cæterùm non videtur potuiffe coniungere. Non enim βλάστησις fub terra fit. Ἡ δ' ἀμφοτέροις τοῖς χρόνοις. contrarium eft hoc illi, ἅμα. fimúlne, an disiunctis temporibus. Καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸ ἄστρον. Cupreffus verò etiam menfe Octobri ita germinat, vt nouellæ eo tēpore plurimum fuftollantur. Τοῦτο δὲ κατὰ λόγον. Ratio huius opinionis. Nam fi primo quoque tempore prodit fubtus radix:ratio eft,vt confequenti tempore fuperiorum partium crementa compenfentur: hoc eft quod dicebat,ἐν πρώτῃ φύσει κατακολουθεῖν. In principio ipfius generationis effe accretionum vices. Verbum κατακολουθεῖν quomodo cōiunctum eft cum illis: ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει. Nemo dicat, vlla in re, quę fit prima, vllam effe confequutionem. Non hoe intendit: fed in prima generatione effe hafce confequutiones: vt infernę partes primùm, deinde fupernæ fua capiant incrementa. Περὶ πάσχει γὰρ ἀναγκαῖον. Quia radix fit adminiftra cibi: cibo fiant accretiones: cibi adminiftrā primo quoque momento augmētationis conftitui neceffe effe. Hæc fuit ratio, quæ in animum induxerit Hippocratem exiftimare, Iecoris generationē priorem effe cordis generatione. Cæterùm ridiculè ali velit, quod nondum viuat. Viuit autem corde animal fine vlla controuerfia. Quin ab eodem cor ftatui membrum primarium: fatis oftendimus in exotericis.

Καταϰολουθεῖν. τὸ ϰατὰ significat vices & tẽpora, vt in Historiis sæpe vtuntur Græci. ἐπάξεται. Cibus inducetur. Portitorem facit radicem. φανερὸν δέ: Probat, radicem primùm generari, argumento autumnalium sationum. Ac duo quidem probat: vnum, emitti radicem: alterum, plus emitti radicis quàm germinationis. Sed quod prius erat, posterius posuit, illis verbis: εἰ γὰρ ἦν ἄῤῥιζα, ἐσάπητ' ἄν. nisi radix subesset: putrefierent. Satis patet in ridicis. Quod autem posterius erat, priore loco posuit, illis verbis: τότε γὰρ ῥιζοῦνται, οὐ βλαστάνει δέ, ἢ ἐπὶ βραχύτητα τοῦ ἀέρος. Si ergo radicantur, & non germinant, nisi pauxillulum: subtus fit augmentũ. Loquendi verò modus, aut corruptus est aut obscurus. Quid enim sit βλαστάνει ἐπὶ βραχύ τι, intelligo: quid sit ἀέρος βραχύτης, nõ intelligo. Ἀλλὰ δὴ ϰαὶ τοῦτο. Etiam à communi sententia. Nam si cõmendantur autumnales sationes, quòd firmiores futuræ sint plantæ robustioribus actis radicibus: sanè eo tempore, putant ii plus accessionis radicibus fieri. Δι' ὧν ϰαὶ ἡ τοῦ στελέχους. quia dixerat radices ἀρχάς: hæc addit. Quomodo sunt principiá? Non sanè simpliciter, sed instrumentaria, sicut os aut ventriculus in animali. vtrunque enim agere radicem ex Philosopho docuimus in exotericis. Ideò non dixit ἀφ' ὧν, aut ὑφ' ὧν, sed δι' ὧν. Ὡς πάγ' ἰθὺς ἀνατρέχοντα. Adhuc ostendit radices autumno cõpleri: quia sint autumnales sationes firmiores. Nam è contrario, quæ minus operæ posuerũt in radicibus constituẽdis: citiúsque impetum cœperunt ad superiorum partium incrementa: ea ita fiunt imbecilla, vt etiam priuentur generandi facultate. Καὶ ἄϰαρπα, est explicatio illius imbecillitatis. Ἰθὺς: scilicet nondum plena radice. Et τρέχειν, verbum odiosum præposteræ præcipitationis: τὸ ἀνὰ, retractionem consignificat operæ ab radice ad germinationes. Et habet aliquid cognationis cum ἄνω, vt superna designare queat.

Καθάπερ οἱ Ἀδώνιδος ϰῆποι. Exemplum festinationis. Namque in hortis pensilibus non possunt demitti magnæ radices: Itaque minus sunt fructuosi.

Πιθανὸς δὲ ϰαὶ ταύτῃ. Etiam communi ratione corroborat hanc sententiam. Videntur Autumno radicibus impendi: quãdoquidem acris frigore deorsum repercutitur succus. Quæ verò subtus sunt, terra cooperta atque obsepta eo calore, qui de superiore loco depulsus includitur in imo: tum quasi ad manum habentia alimentum, facilè perfruuntur. Est ergo, στεγαζόμενα, munita aduersus aerem, qui suo frigore supernis, quòd essent apertæ, iniuriam faciebat. Est, συγϰατακλειόμενα ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. Comitem habent accretionis autorem, calorem ipsum. Eo namque stipantur pari sorte concluso. Hoc denotant, τὸ σὺν, & τὸ ϰατά. Est prætera ὑγρότης, eáque non quælibet, sed τροφή. Itaque προσαύξεται. Et augentur: & ei cremento subinde aliud aduenit. Quam verò vocat ἀντιπερίστασιν, adeò nota est aliunde: nihil vt impræsentia sit obtundendum. Circumstat calorem frigus, atque obsidet. Iccirco est ἀντὶ, quia contrarium: περὶ, quia cohibens: στάσις, quia robur: Non enim dimouetur.

A Πάντα γάρ. verba aurea, cùm coniunxit augmentum cum generatione: Neutrum enim sine altero fit. πάντα γάρ. potius, πάντα οὖν: vt concludit ex superioribus. Tum hæc conclusio sit maior propositio in vltima demonstratione. Vbicũque omnia parata sunt, sine vllo impedimento ad augmentum, & generationem: ibi erit augmentum & generatio. Ad radicem sunt hæc omnia tempore autumni. Ergo eo tẽpore crescit potissimùm radix. Σημεῖον δέ. A frugibus argumentum. Frumentum hyeme aspera, plus agit radicum. Hoc dixit ab agricolis ϰαρϰινοῦσθαι vocitari. Quia Cancri retrorsum cedunt æquè, atque procedunt. Ratio est in æquali proportione flexionum tractim, ad attractionis & pulsionis vices. Ideò emissa semel radice succus videtur deberi totus partibus superioribus. At hyemali sæuitia cùm B retunditur atque etiam retruditur deorsum ad radices: eam reciprocationẽ veteres agricolæ Græci Cancritionem appellarunt. Πιλούμενος, ad verbum, stipatus. Δυνάμιν ϰαὶ τροφήν, formam & materiam. Ταύτῃ μὲν οὖν δόξειεν ἄν. Hactenus prima capitis pars cum propositione quæstionis, & rationibus: pro ea scilicet opinione, quæ non simul vtrasque foueri partes supernas infernásque sentiat: sed inferiores prius. Hinc altera capitis pars, docta admodum, siqua alia: in qua Naturam ad vtranque moueri partem docet. Ad perspicuitatem autem, ea figura (quę appellatur transitio, quę est apud præceptorem plurima: apud Xenophõtem in ascensu Cyri etiam odiosa) vtitur. Hæc, inquit, sunt, quibus aliquis tenere posset, cremẽtum non simul omnibus distribui partibus, sed quibus- C dam prius. Ideò dixit, μειοῦσθαι. Τὸ τῆς αὐξήσεως: non solùm augmentũ, sed etiam omnes augmenti conditiones. Τῇ δ' ἔχει πάλιν. Apparatus contradictionis. Modus loquendi vsitatus Theophrasto, ἢ propterea: & τῇ altera ex parte. Vulgò namque dicimus, τῇ μὲν, τῇ δέ. His quidem rationibus suadeatur: his verò dissuadeatur. Sic hìc, ταύτῃ μὲν, τῇ δέ Id est τούτοις μὲν, τοῖς δέ. Modestia Philosophi, δόξειεν. Sic prætores Romani, in sententiis: videri vim fecisse. Repetitio verò verbi lepida est. Ἔστι γὰρ τῇ προτέρᾳ Respondet ad primum argumentum, concedendo quod statuunt, non totũ tamen. Anteuertit quidem germinibus radix: at id tẽporis perpusillum est: quemadmodũ paruo momento cęteras partes antecedit cor. Nota locutionẽ, ἡ ῥίζα προτερεῖ τῶν βλαστῶν. Et πλῆθος χρόνου, temporis D plenitudo. Quia tractus ille qui interest inter terminum vnde fit motus, & quò fit, plenus est ea mensura, quæ dicitur tempus. Dixit, ϰαὶ τὰ περὶ ϰαρδίαν, id est cordis munimẽtum, & arteriæ, quibus vis vitalis diducitur ad partes omnes. Ἁπλῶς γὰρ ὡς εἰπεῖν. Quia potuisset aliquis ab artibus iudicio sumpto similitudinis, opinari Naturæ actiones tractim fieri, sicuti nostrę fiunt: omninò tollit hoc de medio. Negat enim Naturam facere ϰατὰ μέρος, particulatim. Ἀλλὰ πάντα ἀθρόα ϰαταβάλλει. Verbo insigni vsus est ad designanda principia: Est enim verbum fundamentorum ϰαταβάλλεται, iacit.

Iacit,

Iacit, inquit, omnia simul fundamenta. Ratio est: quia non aliunde conquirit, sed ad manum habet apparata omnia. Ideò subiunxit: συντελεῖ δ' ἑτέρα πρὸ ἑτέρου πρότερον. Iactis igitur fundamẽtis omniũ, perficit non simul, sed aliis alia priora. Vnde vulgus putet tunc ea quoque priùs inchoata. Pulcherrima ratio. Cæterùm non soluit robur prioris opinionis. Nãque vt concedant illi hoc, iaci principiorũ fundamẽta simul: quod reliquum dicit, pro sese arripiant: perfici aliis alia priùs. At nobis hoc propositũ est: constituta planta vtrę partes priùs perficiantur. Augmentum enim perfectio est. Εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ αὐξήσει. Quia de augmento vrgemus, concedit, in prima generatione antecedere partes partibus: quasdam, quibusdã. At in cremẽto non itẽ. Exemplũ petit ab animalibus: quorum magnitudo tota simul, atque continenti alimẽto augeatur. Hîc sophisma est. Nam perfecto animali, æquè simul omnia membra suum quicque capit alimentum. At nondum perfectis, sed crescentibus, non æqualis iisdem partibus fit accessio. Patet hoc in iumẽtis & homine, contraria proportione. Infantes enim; vt præceptoris vtar verbis, τὰ κάτω ἔχουσι νανώδη. Crescunt sanè deorsum. Contrà, iumenta negant à poplite deorsum crescere. Quinetiam id nos, qui equitium habemus, facilè obseruauimus longo vsu (studiosissimi namque huiusce pecoris fuimus.) Posteriora prius crescere, præsertim in genere Mulino. Quia suprà dixit, κατὰ μέρος ἡ τέχνη ποιεῖ: dicit hîc de natura, κατὰ συνέχειαν, in eandẽ sententiam. Et duo iunxit, τρέφεται, καὶ ἐπιδίδωσι, aluntur, & proficiunt. Hoc enim est accretio, ἐπίδοσις. Ideò dixit, κατὰ τὴν αὔξησιν ἐστὶ φανερόν. Est ergo κατὰ συνέχειαν, absque intermissione: quod suprà vocabat διάλειψιν. Ἐπεὶ καὶ ἄτοπον ἐστὶ τὸ θρεπτικόν. Sententia pulcherrima verbis mutilis. Absurdum, inquit, est: vim altricẽ immorari in aliqua parte magis quàm in alia. Ratio. Quia diuina quædam potestas est, διαπλάττειν, καὶ διδόναι τὰς τροφὰς, καὶ διαιρεῖσθαι κατὰ τὰ μέρη τὴν ἐνέργειαν. Scilicet totum in toto est, & præsto tum sibi, tum partibus, quibus operam suam distribuat. Igitur si dat materiã: hoc enim est διδόναι τροφὰς: si partitur efficaciam operæ ad efficiendum, vt succus fiat cibus: si fingit atque conformat iam factum aptum ad figuram & formam suscipiendam: ita tetigit & partes & partium diaplasin: non solùm magnum quiddam est: sed etiam consultissimæ virtutis potestas est. Quamobrem si est ἐνέργεια, est plusquam δύναμις. Et si est in partes distributa, & adest materia: non differet, quin agat. Axioma est receptum: materia parata, agens validum, aptè admotum. Hinc omninò elici actionem. Opus autem hîc est accessio corporis, quod cremẽtum dicitur. Dixit, ἅμα πως. Quia non simul æquè omnia crescunt, sed πως, suo quicque iure, καὶ ὅλος ὄγκος. quia dixit omnes partes, addit, totum. Propterea quòd partes augẽtur, vt totum augeatur. Totum enim est finis conuentus partium. Et quanquam aliquod totum nihil aliud esse dicatur, quàm ipsæ partes: tamen totum naturale omninò est aliud quiddam præter

A partes. De aliis in quinto & septimo metaphysices satis diximus. Ἐπεὶ καὶ ἄπρακτον. deest verbum: adesse, nec agere, sed otiari. Ὁ δή: causalis, quippe quód. Διαπλάττει. Confuse; primum posuit postremum, postremo loco secundũ, in medio quod primum est. Nam primùm dat materiam, deinde efficaciam, tum διάπλασιν. Ἢ πάλιν. Omninò putãdum libros hos esse corruptissimos: Non enim tam tumultuosa quempiam vsum esse vnquam oratione. Sensus est. Si non videntur ignobiliora frustrari suis actionibus: quãto minus nobiliora? Nobilissima est vis altrix incorporea, immaterialis. Minus nobilia corporata hæc, exempli gratia, vt ipse statuit, πνεῦμα καὶ πῦρ. Quòd ignis efficax sit ad agendum, nemo nescit. De flatu non est dubitandum Philosopho, qui decimum legerit Historiarum de animalibus, qui librum Hippocratis. Non est quærendum machinariis, non musicis, non nautis. Igitur si τὸ ἐνεργοῦν, id est vis actiua, τούτων τῶν σωματικῶν οὐκ εἰκός ἐστι λωφᾶν καὶ ἄεργα διατελεῖν: longè minùs τὸ ἀσώματόν τι καὶ θεῖον. Non enim potest nisi diuinum quippiam διαπλάττειν. Ἀλλ' ὅταν ἅμα ταῖς ὥραις. Quispiam obiecerit. Si tam clara, tam prompta vis est: at cur intermitti videmus opus eius, puta hyemis tempore? Hoc quoque mox castigabit. At interea respondet. Esto, vim hanc non perpetuò agere, sed moueri temporibus. Ergo vbi temporibus mouetur, per totum moueri. Totum enim indiget eius ope. Ἓν γάρ τι τὸ γεννῶν. Magna verborum vis. Si enim essent plures autores generationis, alius alio prior aut posterior esse posset. At vnus esse generans: ergo vnus modus. Non vt dicebat Empedocles, qui partiebatur effectores generationis ita, vt radicis confirmationem terræ mãdaret: ramos attribueret Ætheri, separatis quasi iurisdictionibus. Haud, inquit, ita est. Sed vna materia, vnum efficiens generationis. Quomodo vna materia? An eadem materia radicis & ramorum? Sanè ex eadẽ aliter atq; aliter ab vno eodémq; artifice variis facultatibus prædito elaborata. Quomodo ἓν αἴτιον generationis? Nónne est efficiens: nónne est forma? Duo quidẽ autores λόγῳ at re vnus. Nam forma, quatenus per totã infusa materiam, facit esse hoc quod est (εἶδος appellatur & ἐντελέχεια.) Quatenus afficit, mouet, disponit, cõstituit, exprimit materiã sibi pro apto domicilio, est ἐνέργεια, καὶ τὸ ποιοῦν. Nã quòd terrã dat radici: id esto pro materia, qua maiori è parte cõstet. Sic dices de ramis atque de Æthere. Ὡς ἡ τῶν ὅλων σύστασις μικρά. Verba nõ sanè cõmoda ad intelligendũ: tamen ita satagamus. Si, inquit, id voluit Empedocles, plus vt haberet radix terrę, ramus verò minus (hoc enim est εἰ ἐλάμβανε πρὸς τὴν ἕξιν, καὶ τὰς τροφὰς) si hãc accepit separationẽ propter habitudinẽ partiũ, & habitudini cõuenientẽ alimentũ: si inquã, ita sensit: ἡ τῶν ὅλων σύστασις μικρά: Non est separanda opera magna negotio in multa magnáque temporis momẽta. Paruum erit negotium ad huius rei constitutionem. Quòd si propterea dispertitus est: vt radici locus imus sit, quemadmodũ terrę: ramo summus, velut Ætheri;

(B, C, D)

Tunc actiones diuersis quidem temporibus eueniunt, nec fine magnis expedientur interuallis. Aliàs enĩ terra mouebitur: aliàs Æther. Appellauit autem χώρας radicẽ & ramos: quas quasi in regiones diuiserit Empedocles. Hæ sunt huius autoris spinæ, non parum sæpe his in libris à nobis eradicatæ, summis quidem difficultatibus, sed iucũdis: quando iis tam odoratæ rosæ obsepiũtur. Ἡ δ' ὑπὸ τοῦ ψύχους. Nunc alii respondet argumento. Id erat tale. Hyeme par est radices crescere, non ramos: propterea quòd ramorum cremẽta frigore prohibentur. Crementum enim per diffusionem, frigus cogit & coarctat. Verum est, inquit, ita agi cum frigore: at non est verũ, propterea partiri naturæ opus. Sed accidit id, quemadmodum etiam cùm haud suo tempore interuenit hyems. Tunc enim tametsi tẽpus germinationis est: tamen germinatio cohibetur. Nihilo tamen secius radix quoq; fruitur demissi caloris cõmoditate. Dixit, ὁ ποιεῖ μερισμὸν φυσικόν, non facit naturalẽ partitionẽ, sed accidentalem. Non est igitur tanquam pro lege accipiẽdum. Ἀλλ' ὥσπερ εἰ. Sed quemadmodum etiam adultis contingit radicibus. Si igitur tũc sunt adultæ non crescunt. At ne rami quidem tum crescunt. Exempli gratia in arbore iam perfecta. Si igitur neq; in radice fit opus: quia iam factum est: adulta namque est: neque in ramis, quia importunæ tempestatis frigidæ superueniu cohibentur: non videtur esse naturalis illa operis partitio. Nota loquutionem, συμβαίνοντί τινι, ἀντὶ τοῦ συμβαίνοντος. subintelligitur, ἴσως. Καθηκόντως τῷ ὥρας, postquã debitum appetiuerit germinãdi tempus. Sicut suprà, καθῆκον, debitum tempus. Ἀπόκρουσῃ, retuderit, ad verbũ. Alibi quoq; vtitur. Hyemem non intelligit hîc ὥραν, id est suis mẽsibus, sed aduentitiam alienis. Τὸ δ' τῶν ῥιζῶν ὁ κωλύεται. Quia dicebant hyeme radices crescere, ramos æstate: ostendit, æstate neq; ramos crescere, si hyẽs obsistat: neque radicem non crescere, διὰ τὴν ἀλέαν, propter temporis statum. Sed & eas crescere adacto calore per ἀντιπερίστασιν: & ramos non crescere. Hoc autẽ est per accidens. Ita, inquit, accidere quoque, vt hyeme crescant radices: rami non crescant: non propter statam naturæ operis diuisionem, sed quia frigore intensus calor id agat, quod foris ageret, si per tempestatem liceret. Hæc ratio validissima est, & confirmatur sensu. Si enim tepidę sint hyemes, aut non intermittitur, aut repetitur germinatio. Quale igitur accidit intempestiuo hyemis interuẽtu: tale & vera, legitima, stata hyeme. Ita concludet alteram quæstionis partem veram, & falsam secundum quid: alterã totam falsam simpliciter. Falsa secundũm quid erit illa Radices hyeme crescunt, rami non. Verum, inquit, est: sed per accidens, non autem lege consiliòve naturæ. Non enim fit hoc, quia naturæ opus modò huc, modò illuc partiatur. Altera pars falsa penitus est illa: Rami æstate crescunt, non radix. Quia nihil hîc prohibet. Quare plena manu fundet opes Natura suas. Ὅταν δ' ἤδη σφριγῶσιν. Cùm igitur vigorem suum sic seruauerint, vt im-

A petum capere queant ad ἔκφυσιν, erumpent: amoto scilicet aeris impedimento, citabunt, promouebúntque vires suas ad germinandum. Ἔκφυσις, effusio, ad verbũ. eruptio. Est ergo cessatio ab impedimento: non autem operis partitio. Natura enim in se habet ὁρμὴν. Ὡραίων δὲ χειμώνων. Argumentum simile priori, sed contrarium. Nam suprà, hyems erat intempestiuo superuentu incommoda. Nunc cõtrà: Hyems si commodior etiam suo tempore, vtrinque crescunt plantæ & sursum & deorsum. Dixit, ὡραίων, id est tepidas. At abusus est verbo, ὡραῖον. Ὡραία namque est ὥρα sibi quæque, cùm suo tempore venit, suis regnat qualitatibus. Ὡραία est hyems sibi, si est aspera. His itaque destruit illam sententiam. Hyeme nec crescere superiora. Quòd si & superiora hyeme: vt

B hîc ostendimus: & inferiora, sicuti suprà dicebamus, æstate crescunt: iam non est Naturæ diuisum per vices opus. Quippe si non eueniet id, per accidens est. Si esset per se, nunquã germinaret. Quin sequentibus verbis validiorẽ effecit assertionem. Ἐν ὅσοις ἀήρ. Si quibus, inquit, locis clementior aer est: per pauxillũ remittet de vtroq; opere Natura, germinandi scilicet, & radificandi. Ἀὴρ μαλακός, vt suprà ἀβλαστής, vt suprà ἄκρατος, & infrà εὐτεφος. Sed ἄκρατος erat causa, ἀβλαστής & εὔτροφος, potestates ab ea concretione proficiscẽtes. Concludit, ὁ μερίζομεν τοὺς χρόνους. Etiam hîc more suo omisit quid verborum. Nam quæ sunt illa μεριζόμενα? an sunt βλαστήσεις? At casus non conueniũt. An sunt φύσεων? Parum refert. Ita hæc sorbenda sunt.

C Τοῖς δὲ χειμῶσι. Vehementiùs agit. Dixerat, hyeme ramos quoque, æstate radices etiam crescere: nũc hyeme vtriusque partis cessare cretionem necessariò, si Solis calore fit. Nã fieri, patet ex celi statibus. Igitur si Sol ob radiorũ obliquitatẽ nõ fouet radices: eę nõ crescẽt. Τοὺς χειμῶνας κατέχειν, hyeme radices cohiberi. At & suprà, & alibi semper canit ἀντιπερίστασιν. Itaque non est opus Sole: si calor deorsum adigatur frigore, ἐκ τῆς πλείω καταλαμβάνουσα. Agricolarum axiomate fulcit sententiam suã. Radices non plus demitti, quàm quãtum Solis calor descẽdat. Nisi si locorũ laxitate porrò insiuẽtur. vbi tria ponit, ἀδιόδος, μανός, κενός. Duo sanè sũt necessaria. vt sit & per se peruius, & per accidẽs. Id est vt meatus habeat suapte natura: & ni-

D hil acciderit, quo meatus ii obstruãtur. Cæterùm cùm posuit ἀδιόδος, quare apposuit, μανός? Quia multi agri solidi sunt, qui tamen hiant. Is sunt fissuris ἀδιόδοι, non tamẽ μανοί. Quocirca grãdioribus radicibus locus est: fibræ retundũtur soli soliditate. Propiùs verò considerãda sentẽtia illa est. Radices non profundiùs sese prorogare, quàm quò Solis perueniat radius: nisi locus sit rarus & laxus. Quid? si radicis prolixitas atq; augmẽtũ Sole perficitur, quã laxus locus ac vacuus est, si Solis radii nõ adiicitur: quomodo eum in locũ immittent se radices? Si locus peruius nõ est, quid agit Sol? Di cẽdũ radicẽ à forma formaliq; calore promoueri: si sit loci cõmoditas. Sin loci soliditas expugnãda sit: nõ posse ab radicis materia, quę etiã nũc vesti-

gio primo

gio primo est conformationis: quare solis vi diffindi atque aperiri. Atque ita intelligemus, Solis adiuméto euenire radicibus prolixitaté: autorem tamé esse calorem naturalem. Alioqui radices omnium plantarũ eodem loco æquè promitterentur: æquè enim demittitur omnibus solis vis. Μὴ γὰρ τούτου συμβαίνοντος: Videamus quid velit, deinde quorsum. Nisi, inquit, ita contingeret: iure quæri posset quãobrem non augeantur radices hyeme. Quæstionis ratio. Adest alimentum: cóq; maius, quòd à frigore introrsum retrusum sit. Igitur capient vsu, quod præsto est. Ideò dixit λαμβάνοντα. Hæc est sententia. At vnde deducit? Ait enim, τούτου μὴ συμβαίνοντος. Quid est illud, τούτου? Nam dixerat, potius esse consentaneum, radices item vt ramos hyeme cohiberi: At hoc si non eueniat: non cohibebuntur ergo. Alentur igitur. Quid ergo quæret, quod est? Τάχα δὲ καὶ τοῦτο κοινόν. Ait, hoc idẽ de omnibus aliis partibus æquè posse quæri: propterea quòd omne viuens alitur. Reliquit nobis illud: sed semper viuit viuens, dum viuit, nulla facta intermissione: itaq; semper aletur. Ratio vltima, in quam resoluuntur hæc omnia, illa est. In viuẽte sẽper aliquid humidi carpitur à calore: siue ille sit naturalis, vt vulgò putãt: siue, quod mauult Galenus, ab elementari. Quapropter aliquid subinde reponendum. Hæc sic. Quid tum postea? Nam quamobrem deflexit orationem à proposito, cõfudítque nutritionem cum incremento? Τὸ δ' ἐν ὁρμῇ. Plus defatigamur in disponendis argumentis, colligendísque sententiis, quàm faceremus in soluenda quæstione. Iam enim hîc negat, quicquã augeri. Rationis fundamẽtum est ex libris primæ Philosophiæ. Iam enim declaratũ est, quod est in potentia, non habere actionis vim. Probat igitur non augeri quia tam nouellæ, quàm vetulæ plantæ omnes in ipsa sunt incrementi appetitione. Hoc est, πάντα νέα, καὶ παλαιὰ παρορμᾷ πρὸς τὴν αὔξησιν: impetum capiunt ad incrementum. Non igitur augentur, si mouentur ad augmentum. Ita sonant illa, ἐν ὁρμῇ τῆς αὐξήσεως ὂν, οὐκ αὔξεται. Is enim est ordo in animalibus, in quo deprehendemus quod ad plãtas attinet. Δύναμις, πάθος, ὄρεξις, ὁρμὴ, κίνησις, πρᾶξις, πρᾶγμα. Ex quibus aliquot fit χρῆσις multis, ἕξις: vnde promanant πράγματα μετ' ὀρθοῦ λόγου. Est enim vis quædam in anima, puta, ad Iustitiam. Inde ex obiecto, affectus. Tum appetitus. Post hæc inclinatio. At ea motus animi atque etiam corporis aliquando ad agẽdum. Quem consequitur actio. Postremò fit opus: idq; duplex, aut enim dum fit, est: aut postquã factum est. Ex quibus satis patet: dum ὁρμῶσι plantæ, nondum augeri. Quemadmodum quoad ὀργῶσι, nondum gignere. Εἰ μὴ ἄρα συμβαίνει. Vides planè subsultantem disceptationem: quòd vitium est huic maximè peculiare, vt perplexissimè doceat. Iam dixit non moueri, quia sint in ipsa motus aggressione: nunc inuoluit, atque ait: nisi quis dicat, tunc augeri molẽ ipsam: postea quę vis effundatur in ramos: quos ὥρα διαγγελώσῃ explicet germinãdo. Hunc sermonis leporẽ sæpe videmus in hisce libris: cùm tempus anni clemens ri-

A dere dicit: Τοῦτο δὲ οἷον γένεσις. Quemadmodum satis patet, germinatio generatio est: & suprà, dicebat secundam esse generationem. Si ergo materia eousque seruata est: seruata fuerit etiam incremẽti. Hoc est quod dicebat, κύοντα κατέχειν, & ἀποτίκτειν. Cæterùm hac sententia fouebit, priùs inferiora crescere. Sed semper tuebitur clypeo priore: quippe & iã dicebat, ὥρα διαγγελώσῃ: & nũc ἅμα τῇ ὥρᾳ: vt nõ Naturæ lege fiat accretio dispertita: sed Naturæ lex partiatur per accidẽs à tẽporibus: quorũ mutatione cõmutentur etiã incrementa: ἔχουσι γὰρ δύναμιν. Quia dixit generationẽ esse germinationem: agnoscit eius principia in ramis. Quare etiã incremẽti principia obtinere putãdũ est: Ac quemadmodum ab anni tempestate citantur ad generandum, ab eadem iuuabuntur ad crescen- B dum. Duo dixit, ἀρχὰς ζωτικὰς: & διαθερμαινομένας vt principium sit internum: iccireo dicebat modò, πανταχῆ τὰ νέα, καὶ τὰ παλαιὰ παρορμᾷ: adiumentũ autem ab aere. Si igitur est illud vbiq; principiũ: vbique opus fiet, non autem per vices. Cùm verò continget, vt aer vel supra terrã, vel sub terra partes moueat, earúmq; facultates: eorsum principia quoque illa vires intendent suas. Id adeò: vt etiam cùm rami abscissi nullã emiserint radicem, tamen germina fundere soleant. Est igitur intus necessariò principium germinandi. Est prętereą necessarium intelligere: non necessariò radices priùs constitui primoribus incremẽtis, sed tenui exiguóq; duntaxat momẽto ad plãtæ fundamentũ: sicuti suprà dicebamus. Hoc est quod dicebat: καὶ μὴ ῥιζουμένων κάτω. Cuius rei dat exemplũ ex sarmentis, & C aliis. ἐν τοῖς πίθοις συντιθεμένοις. In doliis farciculatim imponuntur: vt scilicet aliquã in regionem asportentur. Καὶ ἑτέρων: quia mox, κλήματα, κράδαι, χάρακες προβλαστάνουσιν, anticipãt, germinant ante, quã radices egerint. Sic mox, ἄνωθεν, quod respondet illis, μὴ ῥιζουμένων τῶν κάτω. Sursum amandatus succus est, nulla subtus acta radice. Semper autem manet in priore proposito: temporis qualitatibus moueri: ideò dixit, τῆς ὥρας καθηκούσης. Ὅτι δὲ καὶ τὰ πηγνύμενα. Dicat aliquis: non mirum sarmẽta in doliis germinare, nulla subórta radice. Sanè nullum subest solum, cuius ope foueantur. Quin, inquit, etiã depacta sarmenta prius germinare videmus, quàm radices emittere. Hoc vno sustulit omnem controuersiam. Sed & explicat rationẽ: vt principia vitę necessaria sint in ramis: in radice, D non itẽ. Sine radice namque tum viuunt, tum etiã agunt. Quid ergo radicis opus est? Respõdet, τροφῆς δὲ δεῖσθαι κατὰ τὸν τόκον. fœtum appellat hîc omne opus additamẽti. Vt non solùm fructus, sed etiam alias germinationes: neque solùm has, sed etiam ipsum incrementum. De incremento namque hîc agitur: quęque dicuntur, omnia ad ipsum referẽda sunt. Icciro dixit, ἧς μὴ γινομένης καταξηραίνεται. Ecce non ad τόκον tantùm, vel ad germinationem, aut etiam crementum, sed ad vitam ipsam quoque. Siquidem si desit alimentum, exarescunt. Dixit autem ἄνωθεν ἐβλάστησεν ὅσον εἰς ἀρχήν: significat inchoatum modò opus. Sicuti vsitatè

dicimus, οὐδ' ἀρχὴν, ne tantillum quidem. Id est ne initii quidē prima momēta. ὅσον εἰς ἀρχὴν, quia nō procedit opus ad perfectionem. Dixit, ἀρχὰς καὶ δυνάμεις. Quia ἀρχὴ sit idem reale & formale cum anima: idem enim est anima, & anima generatrix, penitus: δύναμις autem sit, idem sanè re, sed ratione aliud: vt homo, & ridere aptum. Est igitur δύναμις facultas consequens substantiam: quemadmodum decorum consequens est honesti. Διὸ καὶ οὐκ ἐοίκασι κακῶς λέγειν. Ex communi sententia declarat innatas potestates quasi in thesauris seruatas, quæ postea sese dent in opus. Nam vulgò quidam solent dicere: dum fructus vigent in arbore; tamen nouellos ibi tum florere. Hæc, inquit, oratio satis declarat se intelligere de facultate: nam tum flores nulli videntur. Sic de fure est in vulgato prouerbio. Furem dum vnum furtum facit, aliud nouum moliri animo. Et gulones bolum in gula vnum habent, vnum in faucibus, vnū in ore, in manu vnum, in oculis vnum, vnum etiam in animo; qui adhuc est in culina. Sanè igitur ii de potestatibus loqui videntur, non de corporibus: Nondum enim extant: nisi δυνάμει sunt in arbore. Ως ἡ μὲν οὖν αὐξήσεις. Concludit, hunc ad modum alternis operis crescere partes arborum, scilicet euentis, non autem Naturæ legibus, quibus opera illa per vices partibus modò his, modò illis attribuantur.

Lego, προορμώμεναι τύχωσιν, non προορώμεναι. Et ἀλλὰ τοῦτο οὐ τῆς φύσεως, non οὕτω. Et ἀλλὰ καὶ τὰς ῥίζας. Et βάθος, ἢ ἂν ὁ ἥλιος ἀφικνῆται. Et ἅπαν μὲν γὰρ ζῶν, non autem ζῶον. Non enim ζῶον C complectitur plantam. Et ἑτέρων ἐπόντων, non autem ἐπόντων. Etiam dum alii fructus insunt. Non enim noui antecedunt. At sic, antecederent.

Et, δῆλον, ὡς δυνάμεις, non autem οὖ. Et, συμβαίνειν, non autem συμβαίνει. Vbi verbum ὑπολαμβάνειν, seruit toti clausulæ. Et in principio capitis legendum, ἔαρος καὶ θέρους, non autem ἀέρος.

Αὔξησις, Theodorus, auctio: non malé. Tamen interest Philosophi accuratè loquentis statuere differentiam inter auctionem & crementum: id quod alibi declarauimus. Augetur quadratū addito Gnomone: haud tamen crescit. Sola crescunt viuentia. Verbi origo fuit in animalibus, κρεάζειν Æolenses, quos nos sequimur, κρεάσκω. Τῶν ὑπὸ τῆς γῆς, quæ in terra conduntur. Simplicius, quæ terra conduntur. Quæ sub D terra sunt. Ὑπὸ τὸ ἄστρον, sub sidus. Miror, Theodorum, qui vbique paraphrasten agat, hîc sub sidus, non sub cane interpretatum. Nam per excellentiam Sirius intelligitur. Alii addunt κυνὸς ἄστρον. Autor librorum de plantis falsò Aristoteli attributis lepida compositione κύναστρον. Veterum quibusdam ἀστροκύων. Sic & suprà cùm de insitionibus ageret, ὑπὸ κυνὸς, ὅταν μάλιστα βλαστάνει. Πιλούμενος, constipata, perstrictáque: Constricta potius. De segete loquitur à frigoribus retusa. Vestes subcoactæ, quæ non textu, sed farctu fiunt, confici dicuntur κατὰ πίλησιν. Perstringere aliud

A est Stringere. Græcum στλεγγίζειν, idem quòd detergere: vt remos detergere. Quoniam strigilibus de tergo demebant in balneis sordes, quæ inde strigmenta dicta sunt. At πιλεῖν est condensare; perstringere est rarefacere. Ἢ πάλιν ἐπὶ τῶν σωματικῶν τὸ ἐνεργοῦν. Nescio quare sic verterit, Vel siquid extrinsecus agit. Omisit illa omnia.

Διότι ἡ τῶν ὅλων σύστασις μικρὰ, εἰ μὴ ἐλάμβανε πρὸς ἕξιν, καὶ κατὰ τὰς τροφὰς, καὶ κατὰ τὰς αὐξήσεις. Ὁ καὶ καθηκούσης ἐνίοτε γίνεσθαι τῆς ὥρας, ὅταν ἀντικόψῃ ὁ χειμών. Quod vel tempore omnibus debito nunquam proculdubiò euenit, cùm frigus retorserit. Malè addidit negationem. Ait enim Theophrastus, impediri etiam perfectas radices frigoris superuentu. Et ἀντικόψῃ, retuderit potius quàm retorserit. Εὔοδος, expeditus. Malè, peruius. B Expeditus est, quod in fine posuit, κενός. Vacuitas enim est, vbi nullum impedimentum. Sic pessimè, μανὸν, mollem. Quid aqua mollius? Quid ea densius? Quòd si de visus transmissione captiosiùs arguatur: accipiat vitrū. Id hac ratione molle simul & durum erit. Sic Viscum molle est, densissimum est. παρορμᾷ πρὸς αὔξησιν, se ad germinandum compellunt. non est παρορμᾷν idem quòd ὠθεῖν. Neque αὔξησις est germinatio. Ad incrementum sese excitant. Ὅσον εἰς ἀρχὴν, Quoad principium illud vitale possit intelligi. Commodè explicauit. Non ad vlteriorem prouentum, sed quasi designatis modò vestigiis principii vitalis. ἑτέρων ἐπόντων, primis nondum semotis, rectissimé.

CAPVT XIIII.

Capitis XIIII. argumentum. An hyeme prægnantes sint arbores, vt vere pariant. Non esse arborum fœturā tempestatibus. Inanitas æstate arbores de integro repleri ad futuram. Calorem & humorem principia esse generationis. Ideo Vere arbores parere. Quærendum ergo quomodo autumno, quem aiunt frigidum & siccum. Quomodo non sit frigidus & siccus autumnus. Quæ sit humiditas eo tempore. Iuuenculas arbores esse vetulis fœcundiores. In biferis posteriores fructus minores esse quàm priores. In productioribus autumnis etiam rosa iterum. Aprica loca multum conferre.

ZΗΤΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις. Quia suprà quærebat. an hyems otiosa sit ab operæ germinandi, quoniam in alendis radicibus plus incumbat. Iterum quærit, An videantur arbores in eiusmodi otio hyberno tum concipere, tum fœtum gerere ad germinationem. Bipartitò tractat caput hoc. Primùm ponit quæstionem, & quærendi rationem, cùm dicit, ἐκ τῶν εἰρημένων. Non enim solùm oportet sapientem dubitare & quærere: sed id facere opportuné. Deinde secundo loco soluet quæstionem. Quærit igitur, hyemis tempore cùm nihil operis sensu percipimus ab arbore proficisci; vtrum concipiant tunc, atque

fœus

fœtus fabricandi meant rationem, apparatúmque instituant: an omnino nihil agant, priuatæ scilicet succo, & expugnatę contrariis cæli qualitatibus. Ac primùm quidem quæstionis membrũ munit exemplo animalium, cùm ait: τῶθ' ὅ περίοδος ἐν χρόνοις διωρισμένοις. Quemadmodũ statæ sunt animalibus concipiendi gignendíque tempora: ita sint & arboribus. Maximæ verò animalium parti attributum est vernum tempus ad generationem. Quo tempore natura penum suam plena manu refersit: vt esset vnde alerentur. Nouellis enim herbis & matres habent pabulum ad lac: & mox ipsi fœtus ad alimentum. Sic mox, κενωθέντα τοῦ θέρους ἐκ τῆς βλαστήσεως καὶ τῆς καρποφορίας, ἀντιπληρεῦσθαι πάλιν. Cessántne igitur à germinando quia non cessant ab apparatu germinationis? an cessãt duas ob causas: primùm, quia careant alimento: tum, quia prohibeantur à frigore opus suum prodere? Cùm igitur cessatio sit priuatio: priuationes duas pro huiusce priuationis causis affert: priuationem materiæ, τροφῆς: & priuationem instrumenti, quo forma vtitur, quippe caloris naturalis, quem vinci dicit à frigore. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἀ-θενοῖς. Iam oppugnat eam partem quæ velit attribuere temporibus conceptionem ac germinationem. Tempora hìc intelligo Ver. Assignat enim pro causa, temporis qualitates, vt teporem & mollitiem, non autem temporis (vt ita dicam) factiones: quasi hoc sibi assumat Ver. Hoc autem si quis propiùs spectet, nõ videtur facere ad quæstionem. Quærimus enim de causa cessationis in hyeme. In locis autem in quibus non est hyems, non est cessatio: ergo nõ est locus quæstioni. Prętera tametsi tepor perpetuus quibusdam locis perpetuò fauet germinationi: tamẽ nõ propterea tollitur, quin seruetur collectus hyeme succus, qui postea teporibus euocetur. Εἰ δ' μὴ ὅτι γε ταύτως. Quòd si, inquit, omninò tempori non debetur germinatio, sed temporis qualitatibus: ne temporis quidem partibus debebitur. Is est sensus. Potes & sic. Quòd si dicas, tempus hoc omninò requirere atque agere: at non hoc saltem determinatum tempus. Οὔτι γε, saltem. Quod tamen ponebatur in quæstione: cùm dicebat, χρόνοις ὡρισμένοις. Ὥς ὅλον ἅμα βλαστάνειν. Non committitur à natura, vt temporis diuisionibus agatur res. Vult dicere ad id quod quærebat. Quærebat, essétne κύησις, an ἔνδεια. Si est defectus, non est conceptus: sed totum simul erumpit, nullo prius apparatu instituto. Et dixit ἅμα, quia simul fiat motus vterque, scilicet conceptionis & germinationis. Et dixit, πάλιν: quia quotannis fit. Hoc ad secundam quæstionis partem. Ad primam illud, καὶ ἔτι τὸ ἔργων ἀποτίκτειν. Quòd si est conceptus & κύησις, ne tum quidem partus debetur temporis parti cuipiam. Quamobrem neutra ratione sibi sumere debet id Ver. Hæ sunt salebræ, quæ etiam bono viro stomachum facere possint. Εἰ δὲ καὶ συνεργῶς. Quòd sicubi aer obsecundatur: continua-

A ri partum æquum est. Non ergo tempus determinatum est: si confusum est in omnibus temporis partibus, quarum acris clementia sit comes. Hoc significat verbum ἀκολουθεῖ. Quod posuit flexu dubitatiuo ἀκολουθοίη: quia procedit per hypothesin. Est tamen in Æthiopia sub Ægypto Abissinorum regio, quæ dicitur Angot. In ea toto anno serunt ac metunt. Cùm igitur non Ver, sed Veris qualitates agant: non temerè dictum est cum ab aliis, tum ab Empedocle: arbores perpetuifolias frui verna temperie toto anno. Hoc est quod dicebat, οὐκ ἀλόγως τὰ λεγόμενα παρὰ τῶν ποιητῶν. Item, οὐδ' ἀλόγως, ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς. Ait enim Empedocle, τὰ ἀεί φυλλα καὶ ἔμπεδόκαρπα vigere toto anno

B vbertate fructuum, hoc est ἀφθονίαις καρπῶν, κατ' ἦρα: tanquam si Ver præsens haberent, cuius commodis fruerentur. Βάλλειν autem est virere, & pullulare. Dixit, ἐμπεδόκαρπα, quibus ius fructuum esset ratum. Retulit ergo totius anni clementiam ad verni temporis proportionem. Iccirco dixit, ὑποτιθέμενοι κρᾶσιν εἰαρινήν. Ἐκεῖνο δ' ἄν τις. Transit ad aliam dubitationem, quæ neque facit ad ea quæ proposita sunt, neque digna est tanto Philosopho. Quærit enim si calor imbecillior sit, quasi debilitatus humore nimio: an propterea tum deteriùs coquantur fructus. Nam & culinæ, in ampliore lebete, aqua multa, igni tenui, seriùs, minùs, peiùs carnes coqui, non ignorant. Quòd si hanc excitare volebat quæstionem, inferiore loco mouen-

C da fuit, posteaquam de temporibus fructificandi fuerit disputatum. Tunc enim de operis excellẽtia dicere opportunum erit. Itaque dixit, τοῦτο μὲν οὖν καθ' ὑπόθεσιν θεωρείσθω. Hinc aggreditur solutionem. Ἐν δὲ τῇ νῦν περιόδῳ τῶν ὡρῶν. Summa est. Tempora in seipsis habere fœturas, tum in totis arboribus, tum in partibus earum. Quia suprà dicebat, ramum esse paruam in trunco arborem: sicuti tota arbor in terra est. Non tamen dixit quæ tempora. Non dubitamus quin tempore fœtæ sint, tempore pariant: quærimus an diuerso. Non de momentis loquimur: Necesse enim est, motum antecedere generationem. Sed ὥρας quærimus, id est distinctas anni partes à partibus: puta hyemem à Ve-

D re. Vere pariunt: ergo videantur hyeme concipere. Dixit, τῇ νῦν περιόδῳ. De tempotis circumactu qui nunc est in quæstione. Τὰ ἔτι-δ' ἦρα κενωθέντα: quia suprà quoque dicebat, περιόδοις: & ἔνδειαν. Exhausta igitur sunt tum germinatione, tum fructificatione per æstatem. Itaque in altera reuersione hyemis rursus compleri necesse est. Dixit, ἀντιπληρεῦσθαι. τὸ ἀντὶ, vicissim: vt pro absumpto succo tantundem reponatur. Et dixit, πάλιν: sicut & suprà, βλαστάνει πάλιν. Hoc enim est anni περίοδος: quemadmodum dicebat diuinus Poeta: atque in se sua per vestigia voluitur annus. Εἶτ' ἐκ ταύτης ἀντιπεριστάσεως. Postquam intus aliquanto tempore coercitus

humor eſt à circumfuſo frigore hyemali: exit in germen ac fructum. Eodem autem modo dixit, ἱκανωθέντες καιροὺς, quo ſuprà καθηκούσης ὥρας. ὥρα namque hîc non ſimpliciter deſignat tempus, ſed τὸν καιρὸν. Itaque ὥραιον eſt, quod ſuo fit tempore. Sic καθῆκον eſt, quod decet, conueniens, atque opportunum. Nota locutionem. Tempora habere πως, aliquo modo, κύησιν. Et addit: tum in totis arboribus, tum in arborũ partibus. Hîc habere nõ eſt ἐν ᾧ, vt in loco, aut ſubiecto, ſed vt in poteſtate. Nam arbores habẽt in ſe conceptũ: ſiue materiam ſpectes, ſiue facultatẽ concipiendi. Dixit autẽ eſſe in totis arboribus, vt hæreret ſententiæ ſuperiori: quæ neq; radici ſeorſum, neq; ſuperis partibus ſeparatã per vices deſignat adminiſtrationẽ ſucci. Et dixit eſſe in partibus: propterea quòd tametſi tota in arbore, ſingulíſq; partibus, nihilominus tota anima eſt, omnéſq; facultates tamen œconomia Naturæ aliud ad officiũ rami, alias ad functiones truncus deſtinatus eſt. Εὐλόγως δ᾽ ἂν καὶ φυτεῖαι. Quoniam à temporibus pendere ſcripſit germinationes, diducit hanc ſententiam multas in partes. Eſſe ait cõſentaneum rationi: non vno ſatu mandari terræ omnia: atque iccirco non eodẽ omnia naſci tẽpore: hoc, eſt à toto: à partibus, illud: non idẽ tẽpus omnibus ad germinationes. Cauſas expectabamus ex promiſſo: nullas dat. Eæ ſunt ſitæ in temperaturarum varietatibus: quarum alia conueniat temporis habitudini: quemadmodum & ſuprà dictum eſt, & amplius dicetur. Δοκοῦσι δέ. Si tempus regit: tempora ſunt varia: variæ germinationes, ſicut & ſationes: Quænam ſunt ea tempora, cedo. Tria ſtatuit: atque ea mox comparabit difficillima diſquiſitione. Nam ver, autumnus, Canis exortus, tria ſunt tempora germinandi. At hęc cùm inter ſe contraria eſſe videantur: quibus naturæ legibus, ſi horũ vnum aptum ſit: aptũ erit etiam contrarium. Vbi animaduertendũ, qua ratione tribus propoſitis potuerit inter ea ſtatuere contrarietatem. Vnum enim vni contrariũ eſt, ex definitione contrariorum. Sunt enim quæ ſub eodem genere plurimum diſtant. Facilis eſt reſponſio. Ex vulgi opinione veri cõtrarius eſt autumnus: calido & humido, frigidus & ſiccus. Canis autem exortus vtrique contrarius: Veri ſiccitate, autumno caliditate. Illa ſunt cõtraria ſimpliciter: hæc, vt loquuntur, ſecundum quid. Non eſt hîc de Galeni ſententia diſputãdum: qui Ver ait temperatũ. De hoc ſuo loco. Iccirco dixit πως, quia non exactè ſunt hæc tria inter ſe contraria. Etiam augere potes ſignificatum πως, id eſt qualitatibus. Quia tempus, quà tẽpus, nulli nullum cõtrarium. Nihil enim contrarium quantitati. Εἰ γὰρ ἐπὶ τετροπάς. Excludit obiectionem de quarto tempore. Solſtitiũ, inquit, ſi quis adnumeret: id perexiguum eſt. Et non dixit, ἡ δὲ περὶ τροπάς: ſed εἰ: Quia non ſtatuit, tanquam ita ſit: ſed accipit cum conditione. Τὸ μὲν οὖν ἔαρ Aggreditur cõparationem. Nõ eſſe mirandum de verna fœcunditate. Eſſe enim tempus vitalibus maximè prẹditum qualitatibus. Ζωτικωτάτη. Sed addit: καὶ μάλιστα γόνιμος. Vt non

A ſolùm ad fouendam vitam ſit idonea tempeſtas, ſed etiam ad generationem. Γόνιμος, genitalis. Et ſubdit cauſas acceptas à libris vniuerſalibus, humiditatem & calorem. Probantur autem hæc in libro de affectibus miſtorum, & de generatione rerum animatarum. Quia calor ſit accenſus & adminiſter animæ: humor ſit eius pabulum. Τὸ δὲ θέρος ὥσπερ ἐναντίον. Æſtas autem contraria Perſtat in ſententia ſuperiore, non ſolùm de contrarietate, ſed etiam de modo, cùm dixit ὥσπερ, ſicuti ſuprà πως. Quia non eſt æſtas ſimpliciter contraria, ſed per ſiccitatem tantùm. In calore autem, per gradus: Eſt enim ἐμπυρότατη. At θερμὸν mediocre vitale eſt: Πῦρ autem exceſſus. Sic Ariſtoteles, τοῦ θερμοῦ ὑπερβολή. Exceſſus autem non ſolùm exceſſui contrarius, ſed

B etiam medio. Hæc à qualitatibus, & gradibus qualitatum. A functionibus & fine. Quippe calidum generat, viuificat, auget: feruidum vrit, deſtruit. Τὸ δὲ μετόπωρον. Autumnus autem non πως, aut ὥσπερ contrarium, ſed plenè: frigidus enim ſiccúſque. Iccirco dixit, οὐ μόνον ξηρὸν, ſcilicet ſicut æſtas, ſed etiam ψυχρὸν: quodè diametro aduerſatur calori, qui in vere erat ζωτικός. Μεταβάλλειν. Ratio eſt ex libris vniuerſalibus. Nempe quod mutatur, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem. Sic ab æſtate ſicca, vnde diſcedit, ab hyeme frigida, ad quàm ſeſe applicat, autumnus, ſiccus & frigidus exiſtimatur. Atque hęc quidem in mutationibus alterationis. Nam in ſubſtantiali trãſmutatione non eſt motus, nec partitio vlla. Hunc

C declarat tractum verbis illis, ἐπιλαμβανούσης τῆς ὥρας. fit à ſicco frigidus occupatione appetentis hyemis. Ἐναντιωτάτη. Maior eſt hæc ſyllogiſmi propoſitio. Contraria eſt frigiditas generationi: autumnus eſt frigidus. Sequitur concluſio. Sanè βλάστησις eſt actio materialis: itaque ſiccitas erit contraria. Priuatio namque materiæ eſt. Et eſt rerum viuentium. Ergo frigus obſiſtet. Quin nihil ei eſſe ad agendum loci aut iuris in natura, præterquam ad caloris exceſſus temperationem, alibi diſputatum eſt. Οὐ μὴν, οὔτε. Nunc explicat quomodo non ſit ἀλογία: ſed tam miſerè ac frigidè: vt ipſius autumni frigus augeatur. Statuit enim quod probare oportebat. Ait, non eſſe contraria tempora ad ipſas germinationes. Audio. video rem ipſam.

D Autumno germinant. Ratio communis reuocat nos ad non credendum, quod ſenſu percipimus. Contrarium putamus. Negas. Dic quomodo. Non ſunt, inquit, ἀσύμφωνα κατὰ τὰς δυνάμεις. Quid? Nónne actio à facultate: facultas à temperamento? Igitur ſi frigidus: frigefaciet. Si ſiccus: deerit materia. Quænam ergo συμφωνία? ἀλλ᾽ ἔχοντά τινα ὁμοιότητα. Si eſt ſimilitudo in qualitatibus, & qualitates ſunt contrariæ: quænam erit inter contraria ſimilitudo? ſubdit: neceſſe eſſe ſub Cane & autũno ſubeſſe qualitates, quales in Vere: propterea quòd de Vere nemo dubitat. Et porrò qualitates ſunt, humor & calor: quare

neceſſe

necesse est, vt ostendat iis quoque temporibus, quæ siccissima existimantur, inesse etiam humiditatem. Hoc vt faciat, ita instituit. Ἐν ἀμφοῖν δὲ τοῦτο συμβαίνει. In vtrisque temporibus, tam sub Sirio, quàm post Arcturum flare Notos: nubibus obductum cælum in pluuias solui. Sub arborum libris succum cieri, atque erumpere ad germinationem. Rectè sanè pro re, id est pro germinatione: ad argumenti vim nihil. Non enim verum est quod accipiebat ad solutionem. Qualitatibus contraria esse tempora: potestatibus non contraria, sed similia. Non enim docet, quomodo non dependet à temperatura facultas. Vnico verbo potuit. Per se esse contraria, per accidens similia. Propterea quòd sub Sirio magnis æstibus multum ascendat exhalationis, quæ concrescat in nubes. Post Arcturum siccitas æstiua incipiat à qualitatibus subeuntis hyemis expugnari: cuius hyemis non sola frigiditas sit, sed etiam humiditas. Quæ humiditas superueniens magnis caloribus facilè queat esse causa germinationis. Sic satis erat animis doctiorum satisfaciendum. Nam quod attinet ad æstuum vim, cuius imperium sit in ciẽdas exhalationes, duplici patet historia priuata, vna communi. Communis & vniuersalis est, quòd imbres largiores æstate summa, & autumno veniunt cum impetu: propterea quòd multum trahitur vnico haustu ab Sole. Particulares historiæ sunt ab Æthiopiis, altera sub Ægypto, altera Occidentali. In Abissinis, qui Nilum inter & Erythræum incolunt, nulli fluuii. Nilus ea loca restagnatione non rigat. Excelsa nanque sunt: ille ibi humilis & ruens. Cæterùm tantis imbribus repentinis perfunduntur, vt diluuio propior sit euẽtus eiusmodi. In occidente verò ad Oceanũ promontorium est altissimum, in cuius vertice semper nubes: nulla vnquam ab eo supercilio absunt fulgetra. Idcirco θεῶν ὄχημα quod priscis vocabatur, id esse docti putant. Ab ea feritate Lusitani, Serram Leænam nominarunt. Sed ad rem. Nemo non videt, non esse hinc caput abscindendum. Cõtinuatur enim oratio in causæ redditione. Καὶ γὰρ ὄντος ἐμπύρου. Quasi dicat, vt agnoscam aerem ipsum sub Canicula inflammatum: tamen humoris satis euenit ab aere propter Austerinos flatus, & imbres è nubibus. Quæ non sunt frustra. Quin arbores ipsæ tantum concipiunt humoris, vt succus manifesto sub cortice commeare videatur. Ideo dixit φανερῶς & δηλοῦσθαι. Et τις, certæ humiditas, ex quanta vernæ humiditatis species queat repræsentari. Ὅθεν ῥοαί. Est causa, Auster. Est materia, τις ὑγρότης. Est igitur motus ad effectum. Hunc autem succi motum hìc ῥοὴν, alibi ἐπιῤῥοὴν, aliâs σύῤῥουν vocat. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν. Etiam appellat καιρὸν, vt & huic tempestati naturalis sit is euentus. Εἴτ' οὖν ἐλαυνομένου. Quomodo fiunt igitur hæ fluxiones? Altera ex his causa. Aut quia succus agitatur, scilicet calore. Ciat enim calor attenuando & attrahendo. Verbum aurigarum & equisonũ cùm carpunt iter ac promouent. Aut quia est ἀντιπερίστασις. Intus igitur ob-

A sessus succus feruet. Quomodo ἀντιπερίστασις? Nónne calor euocat? Nemo vnquam dixit calore quicquam ita obsideri, vt intus cohibeatur. Dicendum, humidum à sicco fugere. Idcirco arido parieti asperso aqua guttescit ac pendet, non diffluit. Et oleum si tabulæ affundatur, atque in eius medio carbo accensus imponatur, diffugit quoquouersus oleum. Ita succus à sicco aere coercetur in planta. Hoc quoad licuit, ita concinnauimus. Idcirco cùm hęc causa esset in controuersia, subdit ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν. Sic & Præceptor differt sæpe tum historiarum, tum causarum disquisitiones. Πλὴν συμβαίνει γε τοῦτο. Exemplo familiari notiorem facit sententiam. Nihil enim nobis nõtius, quàm nosmetipsi. Autumno igitur corpora

B nostra fieri humidiora. Nam & aluos citari, & febres accidere. Quibus de causis in transcursu etiam aperiatur ratio, quare sit pestilens autumnus vulgò dictus, à medicis verò morbosus. Sub æstu nanque facilè putrefieri eum humorem qui nimius sit. Ὅθεν καὶ ὑδάτων ἀναδύσεις. Emersiones aquarum, non quæ scateant (nullo enim tempore aquarum venæ magis absconduntur: quocirca tum putei maximè instituuntur) sed intellexit, eùm antea siccum fuerit cælũ, humescere. Quasi latitauerint aquæ in Naturæ sinu. Καὶ ἕτεραι μεταβολαὶ πλείους. Et aliæ mutationes, addit etiam multæ. Quæ mutationes aliæ? Nam sanè quod mutatur, omne in contrarium aliquo modo mu-

C tatur. Quippe omnis mutatio est in contradictorio. Fit enim quod non erat, & desinit esse quod erat. Versatur igitur inter eas & non eas. Ergo si æstate siccum tempus est & calidum, atque id mutatur: necesse est in non tale mutari. At iam dictum est, mutari in humidum: quænam igitur alia mutationum accessio fieri queat? Ἀλλὰ δι' ἣν μὲν αἰτίαν. Harum mutationum causam non hìc describendam esse: sed iam descriptam in libris Meteoron. inde petendam. Ibi enim resoluuntur hæ causæ omnes in vapores & exhalationes. Ὅτι δ' ἐξυγραινομένων. Conclusio. Non sine ratione factum intelligi: secundam germinationem quam ἐπιβλάστησιν vocat, euenire: cùm in plantis humorẽ conceptum non retundit aer incommodus. Est,

D inquam, conclusio: quæ erit maior propositio alterius syllogismi. Cuius minor est: Autumno & sub Sirio fieri hoc. Alia conclusio sequitur. Εὔλογον esse τὴν ἐπιβλάστησιν iis temporibus. Ἀντιπίπτοντος. Sicut suprà προσπίπτοντος, de aere. (Est enim συμβεβηκὼς, non autem interna causa.) Sic de hyeme, ἀντικόπτειν suprá. Τὸ δὲ μετόπωρον. Hinc iam incipit verè soluere, solutis principiis. Negat enim θέσιν illam, Autumnum esse frigidum & siccum. Quid igitur suprà concedebat esse contraria tempora qualitatibus, potestatibus non esse contraria? Autumnum verò calidum statuere, valde abhorret an à communi hominum opinione, an à ratione? Etiam Virgilius Autumni canit æstum. Sanè si æstas calida & sicca: hyems frigida & humida: quæ intersunt interualla temporum vtranque naturam participare decet. Non potest autumnus

esse calidus & siccus: esset enim æstas. Non potest frigidus & humidus: esset enim hyems. Necesse igitur est vt sit aut calidus & humidus, aut frigidus & siccus. Quòd si erit calidus & humidus, iam non differet à vere: nisi quatenus caliditatem ipse habeat per initia maiorem, in extremo humiditatem vberiorem, illam æstati, hanc affinem hyemi. Contrà ver ab humido incipiens hyberno ad æstiuum inclinet calorem in fine. Quæ sententia potius est admittenda ad disceptationẽ, quàm pro iudicata, repudianda. Ἅμα δὲ ἐν τῷ τοῦ ἀέρος. De altera quoque tempestate dicendum est. Ait igitur, quemadmodum temporis vi, id est naturali temperamento, verè fit mistio caloris & humoris ad generationem: sic sub Canicula per accidens. Ideo dicit ὑπὸ κύνα, hic id est sub Canic. Θερμοῦ περιόντος: quia subest in natura temporis. Τ γεῦτος ἐπιγινομένου, superuenit extrinsecus humor: διὰ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀέρος, quia densatur aer exhalationibus, & cogitur in nubes: καὶ ἀναψύξει, quia humore refrigeratur. Ideo bene dicebat fieri μῖξιν. Non ex calore & humore, non enim mistio hæc: sed ex calore & superueniente frigore, quod secū affert humor. Ipse tamen dicebat μίξιν τοῦ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ: non quia vsquam talia misceri dicantur: sed quòd in humore insit frigus. Aqua enim per se frigida. Εὐλόγως δὲ καὶ τὰ μὴ κάρπιμα. Quoniam & hîc & alibi humorem ait matricem esse generationis, ostendit id duobus exemplis: sterilium scilicet & nouellarum. Rectè verò coniunxit hasce naturas duas. Vtrique enim studium penè vnum, scilicet suiipsius, non prorogandæ speciei. Nam quæ sterilia sunt, sibi viuunt omnino: Quæ nouella, sibi nunc viuunt, sibi crescunt. Ideo dixi penè. Non enim penitus æqua sors vtrisque. Τὰ μὴ γὰρ κάρπιμα. Non est probatio, sed explicatio. Quæ enim esset hæc probatio, Steriles humidiores, quia fœcundæ sicciores? Sed ita fit hîc vt in dialecticis exercitationibus. Negamus enim aliquod effatum aliquando, & addimus: quia eius contradictorium verum est. Sic hoc loco, cùm dixit, Fœcundæ verò sicciores: causam illico adiunxit. Quia humorem absumunt in fructus. Quæ res non perinde condonanda est. Aduersarius enim dicat, fœcundas & sibi humidas esse, & ad fructus. Steriles vix habere sibi: idcirco fructibus nihil. Sanè periculosa est diuersarum specierum comparatio. Quòd si in eadem specie proponatur quæ sterilis, quę fœcũda: ibi fine controuersia multa decidatur lis, veluti de Cupressu. Omnino enim coniferæ Cupressi longè sunt succulentiores. Τὰ δὲ καὶ τῇ φύσει τοιαῦτα. Cùm duo coniungebat τὰ νέα καὶ τὰ ἄκαρπα: hîc φύσις, duo item designabit: & naturam speciei in sterilibus, & naturam ætatis in nouellis. In quibus id adeò verum est, vt Amygdali nouæ etiam totam hyemem frōdes retineant. Hoc enim sæpe vidimus in nostris. Quapropter iure subdit, τὰ νέα καὶ ὑγρότητα ἔχει, καὶ θ φυλότητα πλείω. Πάλιν δὲ, ὅπου μὲν οἱ τόποι. Tria proposuit, ætatem, speciem, locum: νέα ἄκαρπα, χειμερινοὺς. Omnium reddenda ratio est. Ætatis ac

A speciei reddidit: nunc loci. Dixit χειμερίους καὶ ὑγροὺς χώρους, ita hîc, τόποι χειμέριοι καὶ ὑγροί. Addit autem aeris beneficium, vt sit ἄνευ. Marcet enim succus in aere ignauo. Coniunxit autem humiditatem cum frigiditate: quia omnino hîc humorem requirit. Omnino verò vrget argumentum. Nam etiam si autumnum frigidū dicas: modò id quoq; des quod postulabat, vt etiam sit humidus: tamen conuincet esse genitalem: quandoquidem in similibus locis autumno arbores euadant proceræ, succulentæ, pulchræ. Tria sanè attribuit μακρὰ, χλωρὰ, καλά. Vt crescant, & crescendo non exhauriantur: sed simul cum excelsitate adhuc tantum obtineant succi, vt deinceps etiam habituræ

B videantur. Adiunxit autem etiam pulchritudinem: nequis oppressum calorem putet naturalem: vnde fiant deformes. Πολλάκις δὲ καὶ ὕδατα. Etiam aliam addit causam, quare autumno fiat noua germinatio. Quia, inquit, multi sunt imbres æstiui. Quocirca superueniente autumno repetitur germinatio. Cæterùm imbecilla admodum ratio est. Nam qui imbres per æstatem cadunt, per æstatem quoque absumuntur. Hoc quotidie videmus aridissima tellure illico. Itaque non potuit inferre illa, διὰ ὑγροῦ ἀέρος ὄντος. Tum autem cuiusmodi est aer ille alter, qui autumno superuenit? aut enim, ἐπιγιγνομένου ὑγροῦ. An intelligit humido æstiuo humidi autumnalis accessionem fieri? Dixit autem καὶ τά γε τῆς πλείστας: sicut aliàs, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον. πλείστας, intellige ὥρας Latinè, magnam partem. Id

C est, rarò euenit quin æstate multi imbres ingruat. Ἔτι δὲ καὶ τὰ δὲ οἰκεῖα. Probat etiam alia certa natura, humidorum locorum commoditates ad germinandum. Etenim Biferæ arbores quæ appellātur, talibus ferè locis esse. Quas inter, Mala commemorat & Pyra. Euenire autem hanc fœcunditatem tum aeris beneficio, tum quòd priores fructus prǽmaturè decerpantur. Quamobrem quan tum succi successurum fuerat, tantum, illis ablatis, subit ad nouorum fructuum cōparationem. Dixit autem δοκοῦντα δικαρπεῖν, quasi non verè sint biferæ: quod mox ostendet. Non enim perfectos esse fructus posteriores. Et dixit τινὰ, quia paucæ sunt tales. Ἅτε παραμηκύνουσ τῆς ὥρας, incidere anni tempore: sicut suprà ἀντιπίπτοντος τ ἀέρος, & significat impressionem. περὶ designat interuallum inter priores fructus & frigora futura: inter quę tempora intercidit tempus fructuum posteriorum. Intercidente, interueniente. Dixit ἐπιπολὺ, sæpe. Quia non semper euenit. Ἂ καὶ περὶ καρπῶν τοῖς ὅμως διαφέρει. Non æquales sunt prioribus fructus posteriores. Sed priores excellentiores. Hoc enim & hîc & alibi sæpe significat διαφέρει. Ideo dixit ὅμως. Quanquam eiusdem parentis sunt: quanquam posteriores videri queāt esse debere perfectiores, quoniam plus temporis impensum est: tamen præstant ii sequentibus. Etiam sic concinnes τὸ ὅμως. Tametsi videatur festinare Natura in iis prioribus: tamen sunt perfectiores. Hoc est quod dicebat διὰ τὸ γὰρ ἀναπλεῖται. Ecce Naturæ properationem. Celeriter enim deintegro

D

A repletur. Quæ tamen repletio non sustinet priorum commendationem. Ideo dixit: οὐδὲν τῶν δικαρπούντων ὅμοιον γίνεται τοῖς ἐξ ἀρχῆς. Non est explicata ratio loquutionis. Nam τὸ δικαρπούντων designat arbores: τὸ ὅμοιον designat fructum. Dictum oportuit τὰ ὕστερα γίνεται ὅμοια τοῖς ἐξ ἀρχῆς. Hic appellat δικαρποῦντα, quæ alibi διφόρα. Quæ inter hæc intersunt verba, valde obscura sunt. Διὸ καὶ χρῶνταί τινες αὐτῷ τῷ πρὸς τὴν ἀγορὰν βλεπόντων. καὶ κινδυνεύουσι τινὲς αὐτῷ τῷ πρὸς τὴν ὥραν βλεπόντων. Tametsi vitiosum suspicamur codicem: tamen exercendi nos gratia sic satagamus: Non sunt secundi fructus cum primis comparandi. Tamen quia proueniunt alieno anni tempore, vendibiliores sunt. Qui igitur mercatui student, hoc est βλέποντες πρὸς τὴν ἀγορὰν: ii vtuntur istis fructibus: notabis numerum mutatum, αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ αὐτοῖς. Aliud

B comma quod sequitur, ad arbores refertur. Et sane distorta sententia est, si dicas arbores βλέπειν πρὸς τὴν ὥραν. Ὁρμὴν μόνον τοῦ φυτοῦ λαμβάνοντος. Ratio, quare posteriores prioribus cedant specie & præstantia. Quia impetus fœtificandi non quit produci ad perfectionem vsque. Et semper aggregat aeris adiumentum. Οὐ συνεκτελέσαντος τοῦ ἡλίου. Quare verò cùm posuit Solem, apponat καὶ τοῦ ἀέρος, intelliget qui meminerit æstate media hyemes aliquando, & contrá. Non enim cum Sole semper congruit aeris modus aut qualitas. Astra enim alia, suo quæque imperio vtitur. Notissimæ sunt Hyades, Pleiades, Orion, Capella, Sirius, alia. Ea mutant aerem, atque etiam interdum

C à Sole alienant. Συνεκτελέσαντος: τελεῖν opus designat: σὺν cooperationem. ἐκ, motum ab imperfecta acerbitate ad perfectam maturationem. Καὶ ἐφ' ἑτέρων ἔτι. Manifestiùs hanc sequentis fructus imperfectionem ostendit in aliis: quippe tum Punicam, tum Myrtum inchoata modò turgere fructus ostentatione. Itaque vsus est verbis signatissimis. προφαίνει, & προδεῖξαι. vt monstret tantúm. Sic optimus Poetarum, Ostendent tertis hunc tantùm fata, neque vltrà Esse sinet. προφαίνει, præsefert, profitetur. μέχρι τοῦ προδεῖξαι, quod non attingit illud quod dicebat συνεκτελεῖν. Ἐπεὶ καὶ βλαστικώτατα. Minor propositio syllogismi. Maior est illa, Quæcunque arbores maximè sunt fertiles, bis possunt ferre. Punica & Myrtus sunt tales. E-

D tiam Pruna nos habemus in suburbano, quę sæpe iterum ferunt. Etiam hoc anno, hoc nũc, quo scribimus tempore. Βλαστικώτατα γοῦν. Hæ sunt appẽdices propositæ per initia quæstionis. Quærebamus enim quid cessarent arbores hyeme. Per eius causæ disquisitiones, vt res alia aliam trahit, perductus est ad biferas arbores, quarum opus alterum quasi succisiuum esset autumno. Hæc omnia spectant eò: seruari succum tempore, quem tempore explicet in fructum, cæli beneficio: præsertim si natura sua sint arbores succulentæ. Tales verò esse quatuor vel causis, vel affectibus, vel indiciis. Sanè quarum natura est ad germinandũ maximè propensa, ea tribus officiis continetur: primum est, vt sint fructibus fœcundæ. Secũdum,

A à ramorum frequentia: Tertium, à stolonum emissione. Quartum addit ipse, vt bene magnæ sint. Hoc enim multa complecti potest. Nam si proceræ & crassæ sunt, cætera quoque assequi possunt beneficia. Nam quod addit exceptionem: nisi natiua siccitate impediantur, vt Amygdalus: agnoscenda est arbor tum ampla, vt passim videmus, tum siccitate prædita. Cæterùm quod negat esse βλαστικώτερον: hoc nos latet. Nam & multis ramis latè effunditur. Et multum fert fructum. Sed & Iuglans nihilominus sicca. Eius germinatio copiosa. Quercus verò vel maximè sicca, vel maximè ampla, vel maximè germinatrix, vel maximè fructuosa. Et subest integra quæstio. Si est Amygdalus ad germinationem sicca, quomodò

B non est sicca ad maxima incrementa? Itaque ratio hæc siccitatis, nisi fundamentum habeat ab alia ratione, ruat. Sunt enim plantarum species ad radices plurimæ, vt Rapum. Aliæ ad radicem minimæ, ad stipites immensæ, vt Pinus, Cupressus. Aliæ steriles foliis grandissimis, nitidissimis: vt lingua ceruina. Quædam sterilitatis comites habent ramulos exiles, folia exigua, vt Adiantum. Ita reliquas partiare. Non enim à siccitate, sed à forma id euenire intelliget, qui periclitatus fuerit eiusdem Adianti naturam. Ex ea herbula prelis tantus elicitur succus: vix vt quadrante à tota mole superetur. Ex libra enim appensæ herbæ illius, premitur succus ad bessem, atque etiam plus eo. Et tamen sterilis est. Καὶ εἰ τινων νεόβλαστος. Aliam assuit

C naturam. Non repetere germinationem eas arbores, quarum decerpuntur fructus eo tempore quo deberet euenire illiusmodi germinatio. Causam, quam non ponit, apponendam censeo. Ex ea mutilatione cohibetur opera naturæ. Sic quæ vites serò putantur, serò germinant. In omni detractione certo temporis momento ægrescit arbor. νεόβλαστος, recens. Vox Aristoteli vsitata, & Demostheni, Galeno, aliis. Ἐὰν οὖν μακρόν. Si tempestatis fauet temperatura germinationi: sanè sequetur, quo plus moræ trahet tempus ipsum, plus consultum iri eiusmodi operi. Ergo si autumno fit germinatio, in prolixiore autumno fiet commodior germinatio: scilicet longiùs summota imminentis hyemis inimica impressione. Quare non erit mirum si denuò Rosa prodeat. De Pestunis

D rosis biferis iam apud Autores translatitium est. Sicut & hîc ait ad Dium Macedoniæ. Vbi Stephanus autor est, Olympiacum certamen solitum celebrari. Ait autem hoc euenire, propterea quòd non adeò fit operosa res. Ideo dixit ἐκ ἰσχυρῶς δεόμενα τῆς πέψεως. Itaque paruo momento possunt impelli: Et alioqui est χρόνος ἱκανός. Respondet illi μακρὸν μετόπωρον. Si multum est temporis, si non multo egent operæ, potest ab eis commodè confici, vt floreant. Et perstat in modo loquendi. Sicuti suprà dicebat προφαίνει, sic hîc ἐξέφηνε. Dixit autem καὶ ἀλλ' ἄττα τῶν τοιούτων alii flosculi, qui haud magna cum re prodire queant. Ὅλως δὲ, ὃ πολλάκις εἴρηται. Sanè, atque etiam εἰρήσεται. Sæpissimè enim inculcat hoc axioma. Aerem commodum

plurimùm conferre germinationi:non quidem omnibus vt semper germinent, sed quibusdam. Quòd si hoc beneficium euenit vt quibusdam sit perpetuum: quanto minus abest à ratione, vt item quibusdam contingere possit autumno, vt contingere posit repetita fœtificatione? Vius est iisdem vocabulis, quibus aliàs, μαλακῶ, quantum ad tepo-rem: ὑγρῶ, quantum ad materiam: ἀνακέῳ του, quantum ad vtrunque. Ideo dixit σωύολον. Τὰ δ' ἐλάττω τούτων. Semper in hisce libris profitetur, maiores plantas maioribus egere momentis ad germinationem: minores faciliùs mutari. Itaque quod accidit quibusdam arboribus, tanto faciliùs coronariis quibusdam. Atque hæc sunt sanè quæ innuebat modò cùm diceret ἀλλ' ἄλλα. Neque loci aut cæli obliuiscitur. Ait enim, cùm nacta sint loca Solibus exposita, & à frigoris iniuria tecta, ἀσκεπεῖς: πρόσηλος autem, quod & alibi ἀπαλός. Διατελεῖ γάρ. Explicat illa ἀλλ' ἄλλα, œnanthes historia, & Violæ. Quibus non solùm iteratam illam attribuit germinationem, sed etiam continuatam. Hoc enim est διατελεῖν. Θεραπείας δέ πως γινομένης. Vt ostendat ea esse interna speciei fundamenta naturalia, quæ locorum benignitate iuuentur: neque cultus respuant adiumenta. Quin ab arte etiam fieri accessionem. Ὅτι δὲ μεγάλην ῥοπὴν ἔχει. Probat locorum præsidiis multùm profici. Aucubi nanque prouenire arbores aliquas: alibi non prouenire: cæli scilicet clementia tuta, quam vbi desiderent, non extare: Et adiungit naturam vlteriorem, nempe si fit, vt cælum alienum patiantur: at steriles sunt. Hoc de Palmis satis in Historiis. De Malo Medica nobis compertum. Occulta ratio nonnullarum: vt de Edera, quam in Asia scriptum est non viuere. Vnde iactatio historiæ in sacris Libris, in quibus Edera legitur ad Niniuem. Καὶ περιανθεῖ, καὶ περιβλαστάνει. Vt non solùm floreāt hic, non alibi: verumetiam sicubi flores edantur: at in apricis priùs: & ipsæ coronariæ priús.

Lego δόξειεν ἀλόγως ἔχειν, non ἀναλόγως. Et ἐπιπολῆ, καὶ μετ' ἀρκτοῦρον. Et καύματος ὄντος ἐμπύρου. Non καὶ παρόντος. Et ὅθεν καὶ ῥᾳὶ κατ' τοῦτον, non ῥοαί. Et χειμερίοις χώραις, non ὥραις. Quasi fatali culpa. Suprà ter emendauimus ὥραις, deleuimus χώραις. Et διακαρποῦν, non διακαρπεῖν: sic διακαρπούντων. Et ὑπόγυιος ἡ ἀφαίρεσις, non ὑπόγειος. libentiùs tamen scribo ὑπόγυιον: idem est quod πρόχειρον, ad manū. Hoc enim significat γυῖον. siue sit παρὰ τὸν γύην: verbum erit agricolarum. Quod enim ad aratrū est, ad manus est.

Theodorus, κατὰ χειμῶνα κύει, prægnantes perdurant. Verbum additum καλόζηλον. ὁ ἀὴρ ἀκολουθεῖ, aer obsequens. scitissimé. Non expressit τὸ κατ' ἄρθρον Empedoclis. ἐκ ταύτης ἀντιπεριστάσεως, ex ipsa restitutione. Fortasse scripsit, restitatione: tametsi non assequitur. ζωτικωτάτη, viuacissimum. Viuax, est absolutum: ζωτικὸν, transitiuum. In viuaci actio manet vitę: in viuifico ita manet, vt in alium transeat. Est enim viuere faciens, ζωτικὸν, idē quod ζωοποιόν. Illud vocat neutrum, vulgus Grammaticorum, hoc actiuum. De his in libris de caussis lin-

A guę Latinæ. Ἀλογία μὲν γὰρ δή τις φαίνεται, igitur temeritas quædam Naturæ in iis ipsis appareat. Malè admodum. Videntur hæc abscedere à ratione. Νέφη συνίσταται, nubes consistunt. Conflantur potius aut constituuntur. διαδίδοται, expanditur, dispertitur. τὰ νέα, quæ iuuenescunt. Castigauimus aliàs hanc loquendi ambitionem. Iuuenescebat Æson dum recoqueretur: & Iolas in procinctu. At Neoptolemus dum erat iuuenis, non iuuenescebat. Nouellas vocant agricolę, & diuinus Poeta: & ipse mox, noua, minus signato vocabulo. ἐφ' ὑγροῦ τοῦ ἀέρος ὄντος, ἐπιγινομένων ὑετῶν. Theodorus non expressit. Cùm calidus aer æstiuus sua natura deprehēdit imbres fortuitos. Loquitur enim de Autumni calore, qui superuenit imbribus ęstiuis, alius ab æstiuo calore.

B Παρεμπίπτουσιν ἐπὶ πολὺ τῆς ὥρας. Cùm tempus sese longius protrahat, nondum loquitur de hac productione, sed infrà eùm dicit, ἐὰν μακρὸν γίνηται μετόπωρον. Sed hic de interuentu caloris autumnalis inter æstatem & hyemem futuram. Nam τὸ ἐπὶ πολὺ, sumus interpretati suprà, magna ex parte. Quòd ficui magis probatur sententia Theodori, assentiar. Καὶ προκαρποῦνται: quod etiam fructus celerem prouentū dixeris. Aut est mutila oratio, aut codex mancus. Sic verba quæ nobis negotium facessebant, καὶ χρῶνταί τινες αὐτῶν τῶν πρὸς τὴν ἀγορὰν βλεπόντων, καὶ κυΐσκονταί τινες αὐτῶν τῶν πρὸς τὴν ὥραν βλεπόντων, ita cōcinnauit. Qua de caussa fructus eadem alios

C perfectos iam vsui præstat: alios concipit parturitque. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ προδεῖξαι μόνον. Sed nullatenus augere possunt. Non expressit autoris sententiam, sed aut antecedentem aut consequētem. Ostendere tantùm, est aut non posse augere, aut ab eo pendet. Τὰ μάλιστα ἀναυξῆ. Quæ suapte natura facilè affici possunt. Fortasse aliquid deest: nihil enim exprimit.

CAPVT XV.

XV. capitis argumentum. Quemadmodum animalia: sic arbores quoque post fœturam rursus ad conceptum citari. Quòd si locus ac tempus faueant: etiam decerptis prioribus fructibus alios si immittere. Quamobrem non simul floreant & germinent arbores. Plus operæ poni in fructuum maturatione.

D TO' δ' ἐπὶ τῶν διφόρων δένδρων. Propositis quæstionibus & sublatis, declarat affectum arborum pendentem ex iis quæ dicta sunt. Narrant biferas esse. Earum conditiones explicauit: de fructibus disputauit. Nunc duo instituit. Primùm ostendit virium redintegrationē ad repetendam fœtificationem: & affert ab animantibus similitudinem. Deinde ait, quibusdam locis etiam si non sint arbores natura sua biferæ: at opere humano fieri tales. Quippe detractis fructibus alios subnasci. Hoc in prima patte. Quæ omnia spectant ad operum ordinem in Natura. In secunda parte non multùm ab his diuersa exequitur. Comparat enim florum, fructuum, germinationum tempora: & causas describit quare in-

ter se differant. Τῶν διαφερόντων, quæ supra vocabat διαφορώτατα. Ὅμοιον τινὰ τρόπον. Est similitudo:quia iteratio:sed τις quædam,non ἁπλῶς plena. Siquidem arbores in se concipiunt:bestiæ foris accipiunt. Pecudes tantùm notauit: cùm tamē exempla communia sint aliis multis. Εὐτοκήσαντα καὶ ἀγονοῦντα. εὐτοκήσαντα, quæ commodè gestarunt, & feliciter peperere. ἀγονοῦντα, quæ semen idoneum habent vt rursus concipiant. Παρὰ τὴν φύσιν Dixit autem in præterito γινομένῳ, nō γινομένῳ, vt declaret lege naturæ fieri. Sic alibi ostendimus:sic dicimus τὸ τί ἦν εἶναι. Quod natura tale est. Ἐὰν πάλιν ἐστὶν ἡ ὥρα. Modò tempus non obsistat. Cooperante anni tempestate. simul cum ipsa temporis efficacia. Verbo hoc etiam infrà vtitur. Quinetiam cùm in eo esset, vt moreretur, eo vsus est. Rogatus enim ὅτι ὑπὲρ κτήσεως post pauca verba, eáque sapientissima, hæc addidit, ἀλλ' ἐμοὶ οὐκ ἔτι ἐκποιεῖ βουλεύεσθαι τί ποιητέον. Nihil mihi reliqui factum est, quod mecum faciat ad capiendum consilium de rebus meis amplius ordinandis. Καὶ τὰ ἕτερα. Altera pars comparationis. Eodem modo prioribus demptis fructibus arbore deintegro concipiunt. Γονᾶν, generāt. Maluit παρ' αὐτῶν, quàm ἀφαιρ ἐκείνων. Idem ramen est. Nam παρὰ etiam significat, ab. Vt non solùm in Etymologico ex vetustissimis Grammaticis, sed etiam ex Aristotele in Topicis, idque cum quarto casu. Δεῖ γὰρ δ' ἴσως χώρας. Vt tantum operis conficiatur: opus est non solùm apta regione, verumetiam culturæ studio, eóque non mediocri, sed πλείονος: neque ad vnos tantùm fructus, puta posteriores, vt ferantur & perferantur, sed vtrisque. Nempe vt tam maturè procedant priores, vt satis sit temporis posterioribus, tum ad succedendum, tum ad explendum perfectionem. Ideo dixit ἀμφοῖν. Καὶ μάλιστα. Addit & aeris fauorem. ὅπως λάβῃ τὸν χρόνον ἱκανόν. Quod sanè æquum est, vt & tractus temporis tantum sit, quantum requiritur ad opus: & ζωτικὰ illæ conditiones, quas complectitur illa voce κρᾶσις. Iisdem verbis vtitur quibus suprà, χρόνον λαβόντα ἱκανὸν ἐξέφηνε τὸ ἄνθος. Διὰ τοῦτο. Dat causam quare iis opus sit. Quia nisi hæc adsint, non eueniunt secundi fructus, tametsi decutiantur flores, aut immaturi fructus amoueantur. Ratio est, quia de suo cursu detorta est natura, & in alienum coniecta tempus. Tamen id obseruatum est, vbi gelauerunt Vites florescentes, omphacea eo habuimus tempore quo vindemiæ solent institui. Aliusmodi euentus est in Rosa. Rosam bruma si velis habere, aut sanè haud multo ante: plantam ipsam, dum in eo est vt erumpant flores, amoue loco atque in alium transfer, modò non incommodum. Sanè post Arcturum sæpe habuimus. Cultum autem intelligit maximè stercorationem: ea nanque acuitur arbor ad fœtum: item munitiones à flatibus gelidioribus, tum rigationes. Etiam Africani præceptum quo fœcundiores fiant, adiumento enim Portulacam & Tithymallum contusas trunco aduoluit. Et fimo columbino fouet. Nam quæ

A attribuunt Zoroastri, qua ratione steriles fructū vt ferant, fiat: puerilia sunt & nugatoria. οὐ γὰρ ἄν τι ἀνὰ τὸ κυῆσαι τὸ ἄν. Vult dari tempus ad conceptum, vt generent. propterea quòd priore fœtu substracta sit materia: necessaria est altera. Τοῦ προϋπάρχοντος. Nota vim participii. designat enim præteritum tempus: quod præexistebat. Ἅμα δὲ ὥσπερ. De materia dixit: etiam de forma nunc. Tardari vim generandi: quæ sentiat incommodū vulneris. Decerpto nanque fructu, aperitur arboris latus. Est autem arbor quæ generat, non arboris anima. Idcirco læsione affertur mora. Ideo dixit ὥσπερ πηρωθῆναι. Quasi mutilari principium generandi, id est vim efficientem, quæ est in ipso in-

B diuiduo per formam πηρωθῆναι, quod alias κολοῦσθαι. Ὥστε μὴ βλαστάνειν. Sensus patet. Itaque ex ea læsione fieri vt ne ferant: quippe alieno superueniente tempore: quod indicat per verbum καινῆς & ἄλλης. Nouam & alienam vocat tempestatem, nō solùm aliam. Verba illa ἐκ ἐκποιεῖ, interstrepunt. Aut tollenda sunt, aut delenda altera negatio, Οὐκ ἐκποιεῖ βλαστεῖν, non possunt faccre vt germinēt. ἀπὸ τούτου, ex eo tempore. Familiaris loquutio historicis Græcis. Τούτων μὲν οὖν. Claudit hanc capitis primam partem: altera instituit sic. Quēadmodum fructum fructus subit: ita & fructus germinationem. Flos autem & germinatio inter se παραλλάττουσι, id est, nō seruant ordinis legem. In Pruno & Amygdalo flos antecedit: in aliis mul

C tis sequitur germinationem. Cuius rei causa sanè fuit assignanda. Nam quæ ratio huc affertur de fructuum sera productione, proba est pro fructibus. Operosiores enim sunt quàm frondes. At facit contra flores istiusmodi. Frondes enim minus operosæ. Neque à tenuitate duxeris argumentum. Non enim omnes tenues anticipant. Rosa etiam tenuior est: & Persici flos multum habet partium tenuissimarum. Quocirca non parum ciet aluum. Hæc à forma & qualitatibus. Sed neque à fine. Non enim quia fructus Amygdali habet os durū, & pulpam medicamenti, propterea maturandus fuit apparatus in flore. Hoc enim etiam in Iuglande. Quin in Persico celeriùs erat expediendum. Siquidem pulpa putaminis, quæ vescendo futura esset, etiam diutius fuerat elaboranda. Quare inscitiæ confessio vitabit culpam, quam præstare non

D debet. In sapientia nanque humana, caligo pro Sole est. Αἱ δ' ἀνθήσεις τῶν καρπῶν. Non floret, inquit, omnes pro ratione germinationis. Non tamen multùm interest inter ea temporis: penè, vt ita dicam, eadem hora. Τὸ δὲ πεπαίνειν. Quòd autem seriùs accedat fructibus maturitas, id est quia frondium & germinum rudior est materia. Corpulentior est, & defæcata minus. Fructibus autem purior. Excocta igitur magis, cùm in cæteris partibus, tum in succis ipsis. Itaque ad plus operæ plus temporis. Ἔτι δὲ μεγάλας. Sed & alia ratio est. Nam illa est opera exquisita: at est prætterea multiplex. Frondes enim penè vniformes: Florum partes non admodum inter se distant, si cum fructuum partibus comparentur: succo, mo-

dulla, membrana, carne, putamine, corio, testa. Ideo non solùm multæ sunt differentiæ, verumetiā, vt ipse norat, μεγάλαι. Vide quantum distat ab osse succus. ξυλώδεις, vt in gigartis & ossibus. γεώδεις, vt in putaminibus. ξηροί, vt coria λιπαροί, vt Iuglandis succus, aut Oleæ. Διὸ καὶ πορρωτέρω ταῦτα. Non est ergo mirum si flores & frondes penè simul prodeant: fructus postea longo tempore perficiātur. Nam cùm flos sit inchoatus fructus, in cuius rudimentis ille conficiatur, ad tātas, quæ in Amygdalo sunt, diuersitates assequendas, opus fuit de eius floribus insessu diuturniore. Δυσαπόσπαστος γὰρ ὁ ξυλώδης. Difficilè nanque, & ob id serò lignosa pars ab aliis secerni atque effingi potest. Durum verbum hîc ἀποσπᾶν, vt secretionis exprimeret difficultatem. Seriùs igitur hoc fit: at floris natura facilior atque expeditior, & idcirco paratior. Propterea dixit τὸ δ' ἄνθος ὥσπερ. Florem autem primo quoque tempore extrudit. Quippe res est imperfecta: nimirum fructus ipsius rudimentum. Ideo dixit διὰ τὴν πρότερον λεχθεῖσαν αἰτίαν. Non quidem de floribus attulit causam, sed de frondibus, quas dicebat ἀκίνητα. Itaque si qui flores operosiores sunt, quemadmodum qui sunt corpulenti, quales cytini Punicæ mali, ii seriùs exeunt: propiores enim sunt natura sua iis prætextibus, quos in fructuum diuersiformibus partibus causabamur. Παραβάλλοντα δὲ ταῦτα. Qui fructus excedunt alii alios multiplici partium diuersitate: iis natura ordinis modum admetita est. hoc erat, συμμετρίαν ἔχει τινὰ καὶ τάξιν. Conuenientiam inter se habent: inter se, inquam, συμμετροῦνται ordinem ipsum prodeundi. Non enim est in ipsis symmetria simpliciter, id est in eorum constitutione, siquidem παραβάλλουσι. Nota loquutionem, μετὰ τῶν σωματικῶν ἔχουσι. Duobus modis id fit. Vt τὸ μετὰ, sit nota coniunctionis, velut in Rosa. Est enim flos coniunctus cum crasso pediculo, qui postea fit caput. Lilii flos est copulatus cum thyrsulo medio, qui postea concameratur ad semen continendum. alio modo τὸ μετὰ nota est mistionis, vt in Cytino. Non enim Punicæ flos alius est à Cytino, sed ipse Cytinus est. Ideo dicebat, ἐν γὰρ τῷ κυτίνῳ τὸ ἄνθος.

Lego, τῶν δὲ ἀφαιρεθέντων, non autem διαφερόντων. Et πλείονος ἀμφοῖν. Deleo enim ἢ. Et, vti dicebamus in Commentariis, deleo μὴ. Ὥστε βλαστάνειν.

Theodorus ἐκποιούσης τῆς ὥρας, dum modò tempus suppetat mutile. Non solùm enim tractus, sed & clementia temporis requiritur. Omisit vtrunque ἢ ἀμφοῖν. Ἱκανὸν εἰς τὴν κύησιν. Quantum partui satis sit: κύησις tamen non est partus. Ὥστε μὴ βλαστάνειν, & cætera, quæ nobis negotium facessebant, ita concinnat Theodorus, vt nunquàm, nisi alio denuò effecto principio germen emergere possit. Quod quidem præsens tempus nequit efficere. Κατὰ μίαν, ὡς εἰπεῖν, ὥραν. Theodorus nō admodum expressit. Arbores enim magna ex parte eodem tempore germina sua edunt. Inuoluit illa, τὸ σύνεγγυς αὐτοῖς. Haud ita magnum temporis interuallum interponunt inter florum ac ger-

A minum explicationem. Propinquæ enim sunt ἡ ἀνθοφορία καὶ βλάστησις. αὐτοῖς scilicet floribus. τὸ σύνεγγυς tam declarat antecessionem, quàm successionem in propinquitate. Εὐκινητότερα, agiliora. Obscura vox ad præsentem significationem. Minore momento egeant. Σωματικώτερον, καὶ περιπωματικήν, crassiore, callosioréque. περίπωμα, quis dicat callum? Non semel iis in libris abutitur calli voce ad interpretandum. Ὑπερβάλλοντα δὲ ταῦτα. Theodorus omisit, ὀψιαίτερον γίνεται, seriùs se ostendunt. Fiunt, eueniunt. Nam προδεῖξαι & προφαίνει, suprà ponebat non ad maturitatem, sed ad ipsam tantùm primam ostentationem. Sic in sequenti capite προφαίνει μὲν οὖν πλείω καρπὸν τῶν δὲ οὐκ ἐκπέττει. Ἐν γὰρ τῷ κυτίνῳ τὸ ἄνθος. Vt flos Pu-
B nicæ neutiquam expressit in oratione operosa mentem Philosophi: de qua nos satis.

CAPVT XVI.

XVI. capitis argumentum. Inculta cultis quare maturiùs germinent. Quia nihil noui tentetur à calore naturali: & quia non vulnerantur. Sicciora faciliùs moueri ad germinationem, quæ minus humoris habent. Ergo minus opera. Cultorum germinatio speciosior. Agrestia minus coquere fructus, licet calidiora, ob exuberantem fœcunditatem & quia densiora.

ΤΑ δ' ἀργὰ τῶν εἰργασμένων. Partes eiusdem generis, diuersæ geniture comparauit in toto: quippe in biferis fœtus duorum temporum.
C Deinde comparauit partes diuersi generis: scilicet flores, fructus, germina, ad eādem rationem. Nunc tota cum totis comparat ad eundem finem, nempe ad germinationem & fructificationem. Τὰ ἀργά. Actiua & passiua significatione capitur. De agro inculto, vti diximus in Historiis, passiuè: in quo nullum fit opus. Γαστέρες ἀργαί. Priuat hîc actionem. Est enim ἄεργος: vnde nostrū æger. Hîc in arboribus non accipitur actiuè: agunt enim, si sunt περίβλαστα: sed passiuè: quod declarant sequentia verba, μὴ γυμνουμένων τῶν ῥιζῶν.

Διὰ τὸ κατέχειν. Si non putantur, non pastinantur, non ablaqueantur: non exhalat foras calor, sed intus cohibetur. At is est autor germinationis, αὕτη γὰρ ἡ κινοῦσα, scilicet θερμότης. Ita frequens est ei vsus verbi, κινεῖν. Καὶ διὰ τὸ μηδεμίαν. Modos exe-
D quitur culturæ: cùm non putantur, μηδεμίαν πληγήν. Itaque dixit ἄνω, quia dixerat γυμνουμένων τῶν ῥιζῶν: quod incommodum est in imo. Κλωμένων. Modi τῶν πληγῶν. Si amputentur, si confringantur, si stringantur, si pampinentur. Nam hîc quoque, sicut & suprà, καρπὸν intellexit τὴν βλάστησιν. καρπολογουμένων, decerpto fructu. Nam qui fructus adsit, si nunc primulùm germinant. Si non demitur fructus, maturè germinant. Nullus enim fructus antecedit germinationem: nisi fructus pro germinatione accipiatur. Quanquam non acquiescit animus. Nam ne de germine quidem accipi potest. Quo enim modo deptum iam sit germen si nondum editum est? Itaque lego καρφολογουμένων. Detrahuntur enim pusilli quidam rami, qui sunt inutiles.

tiles. κάρφη. Ἀφελκύσμα γάρ. Ex ea apertione, duo sequuntur quæ incommodent. Vnum est, πόνος. Necesse enim est in solutione continui animantes pati. Quod enim vnum erat, aliquo modo fit non vnum. Fit ergo etiam aliquo modo non ens. Non enim est id totum quod erat, eo modo quo erat. Hoc autem est maximum vitium in Natura. Naturæ nanque munus nullum aliud est, præter quàm esse. Esse verò, & esse aliquid, & esse bonum, & esse vnum, & esse totum, idem est reipsa. Hoc dico, quia insani quidam non attigerunt veritatem, cùm negant solutionem continui, dolori esse. Hoc in nobilibus exercitationibus discussum est. Alterum incommodum est, καταψύχει. Refrigerantur enim, propterea quòd, vti dicebamus, exhalat calor naturalis. Quocirca id quod caloris reliquum est, contrahit sese: hoc est quod dicebat, εἰς ὀλίγον συστέλλει. At contractio & effusio sunt contraria. Germinatio verò effusio quædam est. τὸ συστέλλειν igitur facit ὑστερίζειν: sicut esse intactas, efficit τὸ πρῶϊ. Sic rectè opposuit τὸ καταψύχει ei calori, quem contineri dicebat in incultis. Τοῖς δὲ πολλοῖς διαδίδοται. Etiam aliam adiungit rationem τῆς πρωϊβλαστίας. Nam in agrestibus remanent incolumes ramusculi pusilli, quos cultura iubet auferri: eos κάρφη ob exiguitatem dicebamus in verbo, καρφολογουμένων. Ii ramuli propter paruitatem facilè patiuntur ab aere mutationes. Hæc sententia & suprà dicta est de imbecillis, & alibi non semel dicetur. Διαδίδοται, scilicet succus qui in pusillis est festucis. Et iisdem penitus verbis vtitur, quibus aliàs. Διὸ ταύτας τοῖς ὥραις ὑπακούει. Obsequuntur temporibus eiusmodi, qualia sunt euocantia genitalem succum ad germinationem. Nisi legas, ταῦτα. Est enim codex hic corruptissimus. Καὶ ἔτι δὲ καὶ μάλιστα. Non opus fuit hac copulatione, ἔτι. Tantò minus illa assertione, μάλιστα. Repetitur enim quod iam dictum est. dixerat μὴ κλωμένων: dicit, ἀκλάστων. Dixerat, μὴ καρφολογουμένων: dicit, ἀκαθάρτων. Dixerat, πολλοῖς: dicit, ἐν πολλοῖς. Ibi, μικρά: hic μικρά. Illic διαδίδοται: hic, τὰς γονίμους κατέχειν ἀρχάς. Non enim dispertiretur succus, nisi calor ageret genitalis. Ὅθεν ἕκαστον. Vbique profitetur hoc, minusculas plantas & minusculas plantarum partes facilè moueri. Itaque addidit ῥᾳδίως, vt non solùm facilè moueantur, sed etiam citò. Designat autem idem τὸ ῥᾳδίως hic, quod in proposito τὸ πρῶϊ. Ὅ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπίων. Exemplum capit à Pyris. Pyrus agrestis cùm sit eiusmodi stipatus particulis, id edit specimen maturæ germinationis. Hoc est quod dicebat, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Quæ causæ? Illæ conditiones, τὸ μικρότερα ἐν αὐτῷ εἰς πλείω, καὶ κατὰ μικρὰ τῶν ἀρχῶν. Facilè mutari partes eius: quia pusillas multas habeat, quas nullo negotio sibi fingat aer. Ἔτι δὲ καὶ ξηρότης. Postremum argumentum. Sic ergo colligimus, Quamobrem & ex mitibus eæ

A quæ non coluntur arbores, & agrestes, præueniūt germinatione sua cultas aut mites? Nam incultæ mites præueniunt cultas, & agrestes præueniūt mites etiam non cultas. Primùm quia non laborant ex vulnere. Deinde quia non refrigerantur, resoluto aut abeunte calore genitali: itaque non retrahuntur. Tertio loco, quia in incultis & agrestibus ramusculi sunt incolumes, in quibus propter exiguitatem & facilè cientur principia genitalia ab aere ambiente, & facilè tum mouent materiam suam. Postremò, quia sunt sicciores. Vbi minus humoris, minus operæ: Citiùs ergo transigitur. Κάλλιον μὲν οὖν. Compensatio Naturæ. Vt quanto cedit arbor cultu affecta celeritate germinandi atque fructificandi ei arbori,
B quæ intacta est: tanto illam vincat fructus specie, & copiarum collatione. Hoc enim est ἀντιστρέφει. Nam videbimus postea fructu frequentiores esse agrestes, sed operæ successione tales: mitium verò impetum conferti succi, non partiti fœtus. Nec ratio deest. Nam cultus cunctatio sustinet fructificationem. Vis deinde ipsa ipse collegit, expeditam sui habet rationem, atque idcirco exprompram operam. Agrestes autem dum festinant, haud perinde habent in suo penu, materiæ apparatum. Exigui rami præoccupant, tum alia subeunt lentiora. In ipsis cultis retentus succus id facit quod & in aquis fit: quæ obiecquopiam coercitæ fuerunt intus, quoad impetu erumpant magno. Et alia ratio, In Agrestium
C festinatione tempestas etiamnum acerbiuscula: cuius fidem cæli mutatione variari necesse est. In mitibus atque cultis dilatum opus ad momenta temporis vegetiora fautorem habet aerem sibi, atque etiam coadministrum. Ἀπὸ δὲ τούτου. Altera sequitur capitis pars. Sic formanda est in Lyceo dubitatio per syllogismum. Omne robustum & validius & promptius mouet, ac celeriùs motum perficit. Agrestes robustiores: ergo promptiùs ac celeriùs germinant. Rectè est. Iam hoc est constitutum. Altera pars conclusionis: ergo meliùs absoluit & conficit id quod mouit. Hoc in se verum est, si cætera sint paria. Cæterùm pensi iniqua magnitudine impeditur operis perfectio. Itaque non absoluitur maturitas fructus agrestium. Itaque maior vera erit cum addi-
D tione illa: nimirum cum exceptione impedimenti. Videamus igitur impedimenta. Vnum est τὸ πλῆθος τῶν καρπῶν. At sunt robustę agrestes. Videamus roboris præscriptionem. Ἰσχύουσιν, ἀλλ' οὐχ ὑπερισχύουσιν τῇ ἰσχύϊ. Non eorū robur tanto superat excessu robur arborum mitiorum: quanto maior materię copia superat materiam mitiorū. Itaque vt est abundantia succi supra modū: ita esse oportuit excellentiā roboris supra robur quod habet. Itaque fatemur cicures esse agrestibus valentiores: sed non quantùm sit ad succi immanem exuberantiam expediendum. Διὸ καὶ οἱ γεωργοί. Argumento legum agricolarum confirmat sententiam. Viridariorū magistros demere de fructibus

f.

eos, qui nimii videantur. Hæc est vna causa. Ἑ- A τέρα δὲ. Altera, quia densiores sunt & ficciores, & sibipsis alimentum vindicantia. Hoc est, εἰς ἑαυτὰ μᾶλλον ἕλκοντα τὸ ὑγρὸν. Sic soluitur quæstio tacita. Nam si materiæ multitudinem ait esse causam cruditatis: multùm in iis inesse succi necesse est. Quónam igitur modo sunt ficciores? Quia, inquit, succum sibi absumunt ad compactam densitatem. Itaque ne eo quidem succo multo succulentæ sunt, quia intus suffarcta. Hanc equidem causam vnicam puto: non superiorem. Succum ipsum esse indomitum & contumacē. Itaque non mutari. Illam verò superiorem minus probari posse persuadet ratio proportionis. Nā si multitudo fructuum agrestis Pyri, aut Mali, aut B Labruscæ, cū fructuum paucitate mitium conferatur, quis non videt quantū deest in numero mitium, tantum in magnitudine reponi atque depen di? Ἡ δ' ἀτροφή. Alimentum, inquit, & maturatio fructuum fit ἐνδιδούσης τῆς ὑγρότητος, cùm expeditur succus ad transformationem. ἐνδιδόναι proficere. Ἣν οὐ ῥᾳδίως ἄν τις ἀφαιρῶν λαμβάνῃ. Quam distractam (in sua nanque commoda vertit auida mater) non facilè percipere fructus potest. Ἁπλῶς δὲ οὐ τὰ ἰσχυρότερα, καὶ τροφιμώτερα. Moderatur maiorem syllogismi propositionem sic, Quæ sunt robusta, multùm mouent omnia: at non omnia, multùm alunt. Et adiungit exemplum de animalibus. Nam alius ac certus quidam modus est roboris ad ferendum fructum, alia ad alendum atque perficiendum. Hoc C est quod dicebat, ἰσχύς. & καθ' ἑαυτὴν. & ἰσχύς. & δύναμις. Ne tamen intelligas id verum esse in re, sed in modo rei. Eadem nanque vis est animæ generatricis atque informatricis: quæ administram sibi habet nutritiuam facultatem. At nutritiua facultas eadem reipsa est cum genitrice. Non enim potest alere aut augere, sine vnivoca partis appositione. Hoc autem est generatio. Quippe succo à terra hausto, apparato, transmutato, imponit formam Pyri Pyrus arbor, ea vi quam in se obtinet ab anima. Ideo est ἰσχύς, non ἄλλη. Et καθ' ἑαυτὴν, separata opere atque actione, non substantia. Et ἰσχύς in substantia, δύναμις in officio. Μανὸν γάρ. Non est ratio, quomodo sit alia vis: sed quare D densitas obsistat. Oportet meatus esse tum commodos, quod fit raritate: tum liberos, quod designatur per διέξοδον. Ac præterea materiam adesse, quod & suprà dicebamus. Hoc dixit, ὑγρόν. Cæterùm, vt innuebam, si parata fuit via qua subiret succus ad fructus conformationem, atque eam quidem frequentissimam: quomodo postea factum est vt transitus intercluderetur? Ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν. De obesis intelligit. Sic etiam Gallinæ pingui sterilescunt. Ὁ καὶ ἡ γεωργία. In omnibus sibi similis est Natura. Itaque, quod & suprà dicebat, auferunt agricolæ fructus superfluos: atque ita efficiunt vt qui reliqui facti sint, perficiantur. Non ipsi quidem suppeditant alimentum, sed amotis interceptoribus, autores sunt perceptionis: ἐνδιδόασι, καὶ ἄνεσιν. Ars facit, vt & superuacanea tollantur omnia, & vt arbores sint tum rariores, tum spirituosiores. Nam cultus laxat, admittente aeris tepore & stercoris. Laxat enim calor. Et attenuat idem succum, atque redigit ad naturam spiritibus propiorem. Ac præterea conficit, vt liberiùs commeet spiritus intus. Hoc est ἄνεσις, qua voce ad has commoditates vtitur in hisce libris sanè crebrò. Περαίνει μὲν οὖν. Concludit. Et vtitur verbo quo est suprà. Vt ostentent fructum modò, non etiam absoluant. Ἐνδόσει, non solùm διάδοσιν significat, sed etiam emolumentum: δίδω, dicit motum & partitionem. ἐν, designat locum, inhæsionem, vnionem. Ἀναλαμβάνει. vnde ἀνάληψις & ἀναληπτικὴ, refectio, recreatio corporum defectorum. καρπογονίαν. Sic intelligit perfectam fœtificationem, non autem inchoatam istam. Ὥσπερ γυναικῶν. Hic non est iniucunda dubitatio. Non enim vt commodè fœtus alatur, necesse est mulieris corpus esse rarum aut laxum. Scilicet neutiquam à toto corpore amandatur fœtui succus, sed à ventriculo, iecore, venis: quarum tubos satis est expeditos esse. Cætero corpore nihil refert compacto sit, an solutiore fœmina. Nam quodafferri posset de alimenti defraudatione, non est necesse. Permultæ nanque mulieres dum gerunt vterum, corpore sunt habitiore.

Lego, ἰλαδά, συνῇ, τἄλλα, non τὰ δ' ἄλλα. Et, γυμνουμένων τῶν ῥιζῶν, non γυμνουμένης. Et, καρφολογουμένων, non καρπολογουμένων. Et, ἀκλάστων, non ἀβλάστων. Et, γονίμους κατέχειν ἀρχὰς, non μονίμους. Et, ἀφαιρῶν λαμβάνῃ, non λαμβάνειν. Et, μανὸν γὰρ, καὶ διέξοδον, non μόνον. Et διέξοδα καὶ ἄνεσιν, non ἄνεσιν.

Theodorus, μὴ σκαπτομένης τῆς γῆς. Cùm non fodiantur. Non fodiuntur arbores, sed terra. Καὶ εἰς ὀλίγον συστέλλεται, contrahitur inexiguum: de calore intelligendum. Non enim habet arbor motionem. Quanquam sic sensimus in Commentario: tamen fortasse ad tempus accommodari queat. Vt sit aliquantisper. Sic enim præscribitur τὸ ἀκρὸν καὶ τὸ ὀψέ. Hoc magis mi hi probatur. Ἐπεὶ τῶν ἀπίων, in Pyro syluestri. περιφερεστέρων. Intelligitur enim satis, quando hic de agrestibus loquitur. Εἰς πλείω γὰρ, καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν. Cùm enim pluribus minutioribúsque internodiis diuidatur. Internodia sunt spatia inter nodos arundinum & stipularū. At surculi non sunt internodia, sed pusillæ portiūculæ arboris. Quin vnde exeunt, non est nodus, sed sinus & ala. Τὸ δ' ἔλαττον, δυσκινητότερον, quod minus est, motu faciliùs extat. Nihil hic agit verbum, extat, nisi κακοζηλίαν. Extare est, ὑπερέχειν, aut ὑπάρχειν, aut σώζεσθαι. Πρότερα δ' ἐκείνη: Citior neglectarum. Paraphrasis non incommoda: si non dixisset, neglectas. Negligere est omittere, iudicio & electione. Negligimus enim quod nolumus

nolumus curare. At hoc non est necesse in incultis. Ἀπὸ δὲ τούτου ἄν τις ἀπορήσειε. Totum hoc omisit: & solo verbo absoluit, quæres. ὑπερισχύουσι τῷ ἰσχύειν, suis præualent viribus. rectissime. Sicuti præponderare, præpollere. Σπωμένῳ, aliunde trahitur. Imò aliorsum. Τροφιμώτερα, altiora. Tametsi ab alendo, altum legimus apud Ciceronem, tamen circunstant ea verba, quibus ab excelsi disiungere possis significatione. Hoc autē flexu comparatiuo, nemo intelligat. Καρποτοκῆσον, fructū largè laturum sit. Iniuriam fecit Theophrasto cum largitate illa. Et de perfectione hìc intelligit, non de vbertate. Contraria nanque sibi diceret. Nam largè fructificant agrestes. At his verbis agrestes submouet.

CAPVT XVII.

Argumentum capitis XVII. Percoctionem duarum esse rerum, putaminis, & nuclei. Et fine duplici, scilicet ad plantarum generationem, & ad esum propter hominem. Putaminis & nuclei naturas quodammodo esse aduersas inter se. Semen est omniū plantarum finis communis. In plantis alimentum tripartitò distribuitur: in stipitem ac ramos, in putamen, in nucleum. Quod vni duobúsue accesserit, reliquis reliquóue detrahitur. Aliarum aliis fruimur partibus, radice, foliis, fructu.

H ἡ πέψις ἐστὶν ἐν τῷ περικαρπίῳ. Quia de coctione dixerat, quæ quibus plantis inesset maturiùs aut seriùs, idque in fructuum natura: nunc declarat, quæ partes ipsorum fructuum sibi vindicent coctionem. Duas agnoscit partes, τὸν καρπὸν, καὶ τὸν περικάρπιον: miro sanè abusu vocis huiusce posterioris. Nam si Pruni pulpam designat hoc nomine: ὁ καρπὸς intus erit. Ergo τὸ περικάρπιον non erit ὁ καρπὸς, neque τοῦ καρποῦ quicquam. At in omnibus non est eadem proportio. Nam si καρπὸς erit semen tantùm, aut ipsius seminis medulla: tum quod extrà cunque fuerit, erit περικάρπιον. Quamobrem non rectè fiet, quæ sequitur, distinctio. Ait enim, τοῦτο δὲ δεῖ γίνεσθαι, καὶ λαβεῖν χυλὸν ἁρμόττοντα πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν. Intelligit igitur esculentum esse τὸ περικάρπιον. Quare si definitum conuertitur, vt loquuntur, cum definito: idem continget esse καὶ καρπὸν, καὶ περικάρπιον in Iuglande, Amygdalo, aliis: & idem simul non esse. Nam quod intus est, edendo est: quod foris, non est. Ita non omne περικάρπιον propter nos. At ipse id hìc profitetur, Neque illud negligendum quod ait, πέψιν esse ἐν τῷ περικαρπίῳ: Non enim minus est, ἐν τῷ καρπῷ. Siue ille sit non tam esculentum, quàm ad propagationem speciei, vt in Olea, Gigarto: siue sit ad vsum hominis. Quocirca etiam vtriusque partis naturam atque augmentum comparabit. Et vsus est τῇ πέψει, ἀντὶ τῆς πεπάνσεως. Rectè dixit, λαβεῖν χυλὸν: quia suprà etiam λαμβάνειν τροφήν. Et signatissimè, ἁρμόττοντα πρὸς ἡμετέραν φύσιν. Id est proportione respondentem naturæ nostræ. Nutrimentum enim tam conuenit rei

A nutritæ, vt sit res ipsa nutrita in potentia. Εὖ ἔχει διελεῖν. Cùm dixit in pericarpio esse πέψιν: nunc fluctuat & ait, oportere eam etiam τῷ καρπῷ attribuere. Sed & malè eloquitur quod rectè proponit. Inquit enim, διελεῖν ὅ,τι πέψις ἐστίν. Non enim in ea partitione docet quid sit πέψις, sed cuius. non igitur ὅ,τι ἐστὶ, sed τίνος. Quare corruptum codicem puto, & legendum ὅτι. Coctionis diuisionem faciendam: quoniam altera sit fructus interioris, alia pulpæ exterioris. Hoc est aliquid formale. Etiam dat fines. Ait enim καρπὸν πρὸς γέννησιν, scilicet indiuidui: καὶ διαμονὴν, ad perpetuationem nimirum speciei. Species enim fit incorruptibilis propter successionem indiuiduorum. Accepit δένδρα hìc (sicut in Timæo Plato)
B ἀντὶ τῶν φυτῶν. Οἱ γὰρ καρποί. Vna res est καρπὸς καὶ σπέρμα: sed ratione differunt. Cùm intelligitur ad futuram plantam sationis vsus, σπέρμα dicitur: Cùm refertur ad nostra commoda, vocatur καρπός. sic Triticum est vtrunque. Idcirco ait, propter plantæ propagationem semen esse. Demonstrationis figura sic statuitur. Quodcunque propter aliud est, propter illud fit, quando fit. Semina propter plantam sunt: propter ergo plantam fiūt. Resoluitur ἐπιστημονικῶς ad illud primum. Quod fit, fit vt sit. Et hoc modo fit, vt illo modo sit. Generatio nanque est propter substantiam; & substantiæ. Ἑκατέρα δέ πως. Comparatio inter partes diuisionis, τοῦ καρποῦ, καὶ τοῦ περικαρπίου,
C quoad coctionem. Et ostendit contraria esse, tum quomodo sunt contraria. Nam secundùm finem non sunt contraria, sed diuersa: quando alterum propter hominem, alterum ad propagationem. Item forma communi specifica non sunt contraria. Nempe totius eiusdem partes sunt. Sed sunt contraria qualitatibus, constitutione, quantitate, situ partium. Constitutione, quia crassa aut tenuia. Qualitatibus, humida, sicca. Quantitatibus, parua, magna. Situ partium, dēsa, rara. Quod non est idem cum constitutione. Quippe crassum aut tenue, est affectus partium in toto: densum & rarū, est affect⁹ totius in partibus. Hæc solis metaphysicis nota sunt. Ergo cùm περικάρπιον est magnum, fructus est paruus. Alteram partem contrarietatis
D subticuit. Cùm περικάρπιον est humidius: Quid? an fructus siccior? Sanè in quibusdam, vt in Persico, Pruno: pulpa humidissima, nucleus siccior. In aliis alia ratio, vt in Iuglande. Partium situs patet. Quia Iuglandis acerbæ densissimum putamen: intus rarissima medulla. Vbi maturuit, medulla firmior, non tamen putamine compactior. Hæc fuit causa, vt in comparatione cùm duo statuerit ex priore parte, περικάρπιον ὑγρὸν, καὶ πλεῖον: ex altera non responderit nisi vni, καὶ ὁ καρπὸς ἐλάττων. Contrà, in sequenti collatione addidit sic, καὶ ἅμα μείζων ἐστὶ: ecce de magnitudine sola. Opponit plura, καὶ τὸ περικάρπιον ἔλαττον: satis erat. addidit, καὶ σκληρότερον, καὶ δυσχυλότερον. Sanè de magnitudine ferè verum est. Pruna optima osse minimo: item Cerasa. De duritia verò non est verum semper. Nam quibusdam Prunis os

A maximum, pulpa minor, sed suauissima: vt sunt ea quæ ascaulum imitantur, atque inde nomen apud Gallos inuenere. Ne verò compares τὸ σκληρότερον τοῦ περικαρπίου, cum nuclei medulla. Nunquam enim fit vt sit durior. Sed seipsa durior est, quàm cum medulla, minor. Πρὸς ὃ δὴ καὶ γεωργία. Arte opus fuit, quæ prohiberet huius incrementum, scilicet τοῦ καρποῦ. Nota solutiorem sententiam. Non enim finis artis est castigare excrescentis ossis magnitudinem, sed augere pulpam. Is primus & vnus finis, quem ille postea consequitur, propterea quòd quantum accedat pulpæ, tantum decedat medullæ. Τὴν τούτων αὔξησιν, scilicet καρπῶν. Nempe translato succo ad περικάρπιον. Ἅπαν γὰρ. Vtilitas ab arte. Τὸ γεωργούμενον. pertinet, ad fossionem, stercorationem, rigationem, B qui sunt affectus terræ: cuius vox est in hoc participio cum opere coniuncta. εἰργασμένον, pertinet ad ipsam arborem, quæ putatur, stringitur, ablaqueatur. Quæ proportio est cultæ ad incultam, ea est mitis ad feram arborem. Ideo in hac analogia principem statuit locum illis, ἥμερον ἀγρίον. Μικρὸς πυρηνότερον. Explicatio superiorum. est enim idem hîc, καρπὸς καὶ πυρὴν. ὑγρανόμενόν τε μᾶλλον. Scilicet suprà declarabatur, quemadmodum laxiores fiebant arbores cultu; per quarum meatus factos commodiores succus largior commearet. Eam verò humiditatem modificari ab ipso calore naturali, ne excedat in vitium luxuriæ: quod operæ fuerit castigare, sicuti postea docebimus. Itaque dixit εἰς συμμετρίαν τῆς C ἡμετέρας χρείας, quod suprà dicebat ἁρμόττοντα πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν. Vsus enim est ex natura. Αἱ μὲν οὖν πέψεις. Colligit, & dicit διαιρεῖ: quia in his libris differentias vocat διαστήματα. rectissimé. Semper enim partimur species per contraria. At definitio contrariorum quæ longissimè distant. Duo igitur verba contraria ad idem significandum comparata sunt; ἱστάναι, φέρεσθαι: Διάστημα, διαφορά. Non est verus motus rationalis ab irrationali in re ipsa, sed in intellectu: qui hac de causa vocauit διαφοράς. Res autem ipsæ consistunt. Multa possent hîc ab ineptis dici, sed sunt suo loco tractata in quinto, septimo, duodecimo supranaturalis Philosophiæ. Εἰπεῖν χρὴ καὶ τὴν μὴ εἰωθυῖαν. Quasi veniam petit moderatione sua. non enim negat se contra leges communes loquendi vsurpasse vocem πέψεως. Τάχα δ' ἀντιστάσιος ἤτοι. D His ita constitutis, alteram partẽ capitis expedit, proposita & soluta quæstione. Quæstio est hæc, An robustissima sint fœcundissima. Ratio loci, scilicet quamobrém hoc hîc quæratur est: quia suprà tetigerat agrestium naturam, quas valentissimas dicebat. Ratio dubitandi est, Quòd robustissimę naturæ actiones robustissimæ. Opus maximũ in arbore est generatio. Probat. Est enim perfectio, & finis & arborum & animalium. Neque prius sementigera sunt, quàm perfecta sint. Simul verò cum ætatis inclinatione tum de perfectione demittur, tũ deterior fit facultas generãdi. hoc est in primo loco. Tũ soluit, negá tq; verũ esse. Propterea

A quòd, sicuti suprà dicebatur, dispertit ę vires, tenuiores sunt. Igitur cũ tam seminis, quã bonæ habitudinis in plãta sit eadẽ materia, scilicet succ⁹: vt si is distractus fuerit, altera pars minus habebit. Ita habemus expeditã quæstionẽ: cuius cõmodior locus erat coniunctus cũ fine capitis superioris. Videamus singula. Ἀπορήσειεν ἄν τις ἀξιώσειεν. Simul dubitarit: simul dubitationis attulerit rationẽ ex cõmuni axiomate. Id tale est, vnde ducatur explicatissimus syllogismus. Quod fortiora continet: cõtinere debere videtur etiam minus fortia. at semẽ fortissimũ. Hęc cùm dixit, nõ expedit alterã partẽ, scilicet quid sit minus forte: Dicamus, esse plãtã ἀδελφίαν. Sic quæ plãta potest plurimùm fundere seminis, eã posse sibi quoque benefacere: quod est B longè minoris operæ. Solo nanque additamento fit nutritio. At semen tota planta est in potentia. Quamobrẽ magna fabrica est, eaque operosa: nõ solùm alterã plantã sibi similẽ generare: sed etiam plurimas. Plurima nanque fundit semina. Itaque nutrimentum est confusum in principiis, non autẽ, vt in semine, collectũ totũ. Videmus ergo quęstionem non pendere ex proxima tractatione, sed ex superiore disceptatione. Ita, quod sæpe sumus obtestati, cõfusa non rarò capita, haud faciiè tam apud hunc, quã etiam apud Pręceptorem separari posse. Κοινὸν γὰρ τέλος πάντων. Non solũ omniũ sementiferarum, vt nos astringimus, sed etiã, vt ipse frustra suprà contẽdebat, omniũ omnino Negabat enim vllam esse arborẽ quæ fructũ nõ ferret: C neque aliter vspiã propagari speciẽ. Est probatio quare semen sit ἰσχυρότατον: Quia est vltimũ opus plãtæ. Probat & hoc. Ἐπειδὴ ἡ τοῦ ὁμοίου γένεσις. quia finis omniũ sit, simile sibi procreare. Hîc sistit cursum probationũ, neq; resoluit porró. At probandum quoq; illud est, omnẽ animantẽ, sibi similem appetere progenerare. Hoc probatur non hîc, sed in libris vniuersalibus de animaliũ generatione. Ibi enim Philosophus à Conditore datũ vt indiuiduorum opere prorogaretur species imagine quadã æternitatis propter successionẽ: non solùm consisteret illorum cõsistentia: Nã consistẽtia est cũ materia. At in materia contrarietates: in contrarietatibus pugna: in pugna victoria: ergo interitus. Sed omnino illud acutiùs iudicandũ est. Nã quęrebatur, an bene habita & robusta posset perducere fructũ ad perfectionẽ. D Id nõ hîc probatur, sed contrariũ. Est eni propositio hęc, An quę semen possunt gignere, possint etiam esse bona habitudine. Ita vides quàm sæpe iactemur. Ἅμα δὲ καὶ ἐν τοῖς ζώοις. Alia probatio perfectionis in semine, à similitudine: Nam in animalibus quoque simul incipit & corporis perfectio, & seminis constitutio: ac simul vtrunque desinit. Est ergo perfectionis opus quiddam. Ἐξαδυνατεῖν, verbum frequens, indicans exitum è robore. quasi sit ἔξοδον ἐκ τῆς δυνάμεως. Nota loquutionem. Generatio amittit potestatem. Τὸ γεννᾶν. Animal sanè amittit generandi potestatem. Declaratur ergo duplex τέλος. Nam & semen est τέλος: & semen est ἐν τῇ φύ-

σει

σειτῇ τελειουμένῃ. Vt ille finis sit ad aliud: est enim ad generationem, & finis est alterius: est enim generantis. Διὰ τὴν ἡλικίαν, ἢ παρακμασιν. Posterius est prioris διηγητικόν. Quænam ætas illa? παρακμαστικὴ, declinans. Οὐκ ἀλόγως δέ. Hæc est altera portiuncula huius secundæ partis. Est autem asseueratio quæsiti. Docet enim quæstionis originem. Sapientis enim interest non solùm dubitare: hoc enim etiam vulgus facit: sed etiam docere, quamobrem dubitet. Itaque iure ait dubitari: iure afferri effata illa super quibus ædificabatur syllogismus. Quamobrem verbis penè iisdem rem persequitur & sententias. Nam ille dicebat, σπέρμα τελειουμένης ἐπιγίνεσθαι τῆς φύσεως: hîc dicit, ἐν τελειότητι τὸ σπερμοφυεῖν. Ille dicebat, ἐν ζώοις ὅταν ἐλλείπῃ διὰ τὴν ἡλικίαν ἀδυνατεῖ τὸ γεννᾷν: hic ait, καὶ τῶν ζώων ὡς ἂν ἡλικίαν λάβοι πῶς ἄν. Deinde subdit, vt hæc fateamur: ita negemus illud, τὰ ἰσχυρότατα εἶναι σπερματικώτατα. Imò verò, inquit, contrà vsuuenit: scilicet, μὴ εἶναι. Ratio. ἑτέρωθεν μερεϊζομένης τῆς τροφῆς. Altrinsecus alterorsum deriuata parte alimēti. Postquam dixit τροφῆς, addidit καὶ δυνάμεως. Vtigitur in animalibus, sic & in plantis, deteriùs alterutrum fieri aucto altero. Ratio. διαρκεῖν γὰρ οὐ δύναται πρὸς ἄμφω. Non posse vtroqueuersum sufficere. Hoc autem esse confessum omnibus & in omnibus. Ratio est in communi axiomate. Pars non potest toti sufficere. Hoc etiam pendet ab illo priore. Pars est minor toto. Hoc quasi natum est nobiscum in ipsis primordiis animæ. Patet ex electione. Proposito nanque pomo dimidiato etiam cuiuis infanti, vtranque partem captabit. Ἐπὶ τῶν φυτῶν σημαίνει. Id est φαίνει, δείκνυσι. συμβαίνειν κατὰ λόγον: quia dixit ἀλόγως ἀξιώσειε. Quis autem sit λόγος, is declarat statim. Τὴν ἀναλογίαν λαμβάνειν. Non enim est vniuoca seminis natura in plantis & in animalibus. Sed in animalibus potior atque plenior, in plantis proxima. Ὁπότερον τούτων ὁρμήσῃ. Vtrumuis horum sese promouebit, anteuertet alteri. Ἐν δὲ τοῖς φυτοῖς. Quia duas assignauit partes in quas fierent succorum distributiones, subtiliùs hoc exequitur: & addit tertiam: sed suo more satis perplexè, ne dicam, confusè. Vt tam multis locis abutatur liberalis animi patientia. Τρεῖς τινὲς εἰσὶν οἱ μερισμοί. τινὲς, quia certi & suus cuique. Dic quibus. Περὶ αὐτὸ τὸ δένδρον, καὶ τὴν βλάστησιν. Hæc pro vno accipiantur. βλάστησις enim ita δένδρον est, vt sit δένδρον ipsum. Καὶ πάλιν ὃν καρπῷ καὶ περικαρπίοις. Estne hæc secunda pars tota sola, an secunda simul & tertia? Nam sicuti καὶ, est inter δένδρον & βλάστησιν, sic hîc inter καρπῷ & περικαρπίοις. Quare non ex phrasi quæ turbulenta est, sed iis quæ supradicta sunt, propositam partiemur sententiam. Vindicari succum ab arbore ob proprium alimentum: vindicari à pulpa: vindicari à fructu. Iisunt illi tres μερισμοί. Quarum partitionum prima fructui aduersatur. Nanque vbi est arbor succulenta, fructus pauciores.

A Duo postremi inter se aduersantur, vti suprà dicebamus. Luxuriante nucleo pulpa macilentior est. Vberiore pulpa nucula intus strigosior. Ὅπερ ἐναντίον τοῖς καρποῖς, ὅταν πλεῖον γίνεται τοῦ συμμέτρου. ὅπερ, scilicet totum. de arboris nimis bona habitudine, déque germinis luxuria intelligit. Διὰ τοῦτο γὰρ ἀκαρπία. Hæc omnia iam suprà dicta, temerè hîc repetuntur. Ὥσπερ ἀμοιβαὶ ἐπ' ἐκείνων. Mutuus responsus damni ac cessionis. Itaque paria faciunt. Consentit rationi, subtrahi fructibus succum, quem sibi præripiat arbor. Rectè respondent inter se verba, ἐκ ἄλογον, ἀνάλογον. Quod non abest à ratione, ratam sibi habet naturæ partem in hoc ipso. Verba quæ sequuntur,

B omnino corrupta sunt, τὰ δ' ἄγρια, καὶ εἰς τὴν τροφὴν, καὶ εἰς αὐτὴν ὑγρότητα ἄγοντα, παρὰ τεία τε τῶν περικαρπίων, ὥστε μείζω γίνεσθαι τὸν καρπόν. Sensus tamen elici potest. Syluestres arbores tum sibi consulere (sunt enim robustissimæ) tum etiam parare succum fructui, in quem tamen plus impendant quàm in pulpam. Nam tametsi etiam in iis pulpæ quantitas sit maior ossibus: tamen si eum mitibus comparetur, admodum ieiuna est. Et potius scribendum τὰ δ' ἄγρια, quàm τὰ γὰρ ἄγρια. Non enim probat: sed adiungit diuersa. Qui non grauabitur ita legere, benignè fecerit. • Τὰ δ' ἄγρια καὶ εἰς τὴν τροφὴν τὴν ὑγρότητα ἄγοντα, παρὰ τὰ τῶν περικαρπίων, ὥστε μείζω γίνεσθαι τὸν καρπόν. Ita sibi ducere succum, vt etiam fructui impertiant: sed vtroque auertant à pericarpio.

C Non prætereundum quod præteribamus, ἐπικάρπιον esse etiam scriptum. Idem est. Τάχα δ' οὐδ' ἄν τις. Obiecerit aliquis sic. Quomodo studere quit vtrique emolumento agrestis arbor: suo, inquam, & fructus, scilicet in succi penuria? Siccæ nanque dicebantur suprá. Sanè sæpe in hisce libris hæc inuenies, ab eadem habitudine deduci contraria. Suprà erant arbores siccæ: patum proficiebat fructus. Hîc sunt siccæ: fructibus sufficere queunt. Respondet: masculas esse agrestes: effœminari cultu mites. Itaque robur tolli, quominus vtrisque satisfaciant. Paulo vrbanius ingenium, cui verba nihil nisi verba sunt, dicat: tantò minus fœtificare.

D Fœmellas enim fœcundiores. Cæterùm hîc locis non est locus. Dicendum acutiùs & prudentiùs. Agrestes fructuum pulpas edere pusillas: à mitibus hoc exigi potissimùm. Itaque multum exhauriri, quia multum requiratur. Agrestium pulpam miseram, relinquere parenti, vt suis damnis sit beatior. Nam istæ masculinitates picturæ sunt. Verbo autem hoc, ἐκθηλύνεσθαι, etiam aliàs vtitur his in libris. Τὸ μᾶλλον ἐφικνεῖσθαι, plus peruenire: sic vt Cicero dicit, perueniat ad numos, perueniat ad sua, id est consequatur. Sic hîc, attingere magnitudinem. Τοῦτο μὲν οὖν. Quia hæc effœminatio plantarum ab arte, longè est à puritate Philosophiæ, & dura est metaphora: quod ab eo damnari scribit Cicero: idcirco appellat similitudinem: & ait πορρωτέρω κεῖ-

μῆμον. Si intelligas de metaphora: aut si accipias de huius rei ratione, quasi de re abdita iudicet, atque in alium reijciat locum. Id quod cùm alibi facit, tum mox cùm ait, ἄλλος λόγος. Ratio autem est, multum sibi valere agrestes, multum fructibus: quia nihil demitur putatione: & suo sibi loco natæ, atque educatæ non sunt inquilinæ, sed ciues proprii soli, αὐτόχθονες non ἐπήλυδες: quorum solo necesse est etiam cælum ipsum conspirasse. Tot habent prærogatiuas suæ originis, conseruationis, actionum. At quomodo effœminat cultura? Quia facit humidiores atque molliores, accito succo scilicet. Ideo addidit καὶ αἱ τροφαί. Τῶν δὲ πεπάνσεων. Extrema capitis parte comparat inter se maturationes, tum fructuum, tum pulparum, quæ dixerat repetendo: quæ nos tanto minus repetemus. Ἐν ποτέρᾳ δὲ δεῖ θεῖναι τὸ τελειότερον. A fine comparauit: ob vsum nostrum, ob generationem. Nunc ab ea quæ pertinent ad formam. Quia fructum dixerat esse rem perfectam, in vtro erit perfectio maior? Intelligit fructum & pulpam. Id est, cui plus operę ponitur à Natura? ἄλλος, inquit, λόγος. Alia ratio. Tanto impensiùs abs te exigenda, qui de caussis inscripsisti libros tuos. Nemo non videt adiectitium quiddam esse pulpam. Semen autem habere in principia vitalia. Quippe actu inesse animam, alibi diximus. Nisi enim actu esset, non ageret. At agit. Conformat enim sibi materiam in qua est. Quam ad fabricam an egeat spiritibus materialibus tanquam instrumentis, alibi dictum est. Et puto non egere. Itaque puerilia sunt argumenta illa: nihil agit in seipsum, & eiusmodi, de quibus suo loco. Ipse tamen mauult us in partibus, quæ nostro vsui sunt ad vescendum, esse nobiliorem concoctionem. Κυριωτέρα, potior. Non meminerat, etiam seminibus ac medullis ipsis vesci nos. Et quod magis est, non solùm alere, sed etiam esse vsui magno ad medicandum: vt in Cerasis ac Persicis, nihil præstantius ad calculum. Neque omittendum quod dicebamus, In pulpa esse maturationem: in medulla, tum similem, tum eam quæ debetur animæ plantæ. Itaque tollitur illud argumentum, Pulpa est ad hominis alimentum: ergo est homo in potentia. Respondeo Remotissima illa potentia est: & habet opus substantiæ mutatione: ad quem vsum æquè possit referri medulla. At medullæ non mutatur substantia, vt arbor ex ea fiat, sed explicatur atque exprimitur solùm: &, vt loquuntur, actuatur. Fit igitur aliud per accidens. Ἐπεὶ οὕτω γε. Etiam corrupta hæc. Sensus tamen est. In Oleribus vicem hanc gerere folia & radices. Quarum plantarum semina nullo vsui nobis ad alimoniam: puta Brassicæ, Betæ, aliorum. Quare si verum est, potiorem esse pulparum coctiones, quàm medullarum: verum erit & hoc, in oleraceis folia, quæ ad eundem vsum comparantur, esse coctiora seminibus.

Lego, ὅτι, non ὅ, τι. Causa dicta est in Commentario. Et πλεῖον, non πλεῖστον. Quia dixit ὑγρότερον, non ὑγρότατον. Et, καὶ πάλιν ἐν καρπῷ, non autem ἐν ἑαυτῷ. Corrige, μικρομερέστερον. Quemadmodum legenda sint illa, τὰ γὰρ ἄγρια, &c. dictum est.

Theodorus, καρπῶν, vertit seminum, non fructuum. Quippe nobis τὸ περικάρπιον fructus est. Διαμονὴν, perpetuitatem, rectissimé. Δυσχυλότερον, sapore deterior. Maluit saporem, quàm succum. Non valdè laborandum. De hoc fusiùs in sexto. Μεμηχάνηται, solers adinuenit ingenium. Ait ab ingenio solerti adinuentam agriculturam Theodorus. Ergo μεμηχάνηται accipit passiué. Εἴπερ χρὴ καὶ τὴν μὴ εἰωθυῖαν πέψιν λέγειν. Siquidem & minus solitum illud concoquendi genus addidisse conueniat. Quod genus concoquendi non est solitum? Omnis concoctio solet esse concoctio. Non de re loquitur hîc Philosophus, sed de vocabuli abusu. Testatur enim sibi dari velle vsum vocis huius πέψις, ad hunc locum: vbi potiùs conueniat πέπανσις. Nam πέψις, hîc præter morem. Ideo dixit μὴ εἰωθυῖαν. κατακρατεῖ, exuperat. Sanè id significat. Sed hîc est, continere: vt suprà declarabamus. Θάτερον ἐλλειπέστερον. Altera ieiunior est. Candidissimé. Defectior. Ἐὰν πλεῖον γένηται τοῦ συμμέτρου, si plus æquò ineessit. Duriusculé. Ὥσπερ ὄντα πυκνότερά τε καὶ ξηρότερα. Quoniam masculæ quodammodo sint. Hoc addidit de suo: quia mox ἐξαπλοῦσι. Οἷς ἡμεῖς οὐδὲν χρώμεθα πρὸς τὴν τροφὴν, quibus ad pastum nonnunquam vtimur. Sanè vtimur olerum quorundã seminibus, vt fœniculo, aniso, coriandro: cæterùm non ad alimentum, sed condimenti gratia: sinapi verò ad embammata.

CAPVT XVIII.

XVIII. capitis argumentum. Proponuntur dubitationes. An syluestres nequeant maturare propter frigiditatem. Ficus succo lac cogi. Caprificus succo non. Vtrùm magis expetatur à Natura, cultúsne, an agrestitas sine cultu. Ex viris arborum natura considerenda: ex sponte nascentibúsne, an ex iis quæ coluntur. Naturam semper optimum appetere. Non omnium eandem esse naturã. Alia cultum aspernari, alia appetere.

ἜΣΤΙ δέ τις καὶ ἄλλος ὁ λόγος. Duas hîc proponit quæstiones, quas etiam persequitur. Altera sanè huic cõuenit loco. Quærit enim proximũ ei quod quærebat: an agrestes arbores propter frigiditatem concoquere fructũ nequeant. Altera ab hoc loco aliena est. Quippe decuit eam tractari per initia totius huius operis. Ea est. Iucundáne sit plantarum naturæ ratio ex agrestibus, an ex iis quæ cultu exercentur. Ratio dubitationis. Propterea quòd cultu mutari videtur. At quærimus naturæ principia. Cultu videtur aliquid addi proprię naturæ, quod naturæ non sit. Id prętentum intellectui nostro naturam obtegere primorem. Si enim idipsum quod additur, naturę aliquid esset, artem ipsam præuenisset. Hoc mox: nunc primam aggrediamur. Primum argumentum. Agrestes non posse concoquere fructus:

ctus: quia fructus frigidi. Probatio. Constare namque materia terrestri, quippe admodum lignea. Et addit amplius, καὶ περιττώματικῆς. Quod tamen non admittimus. Est enim fructus agrestium, vnum per se naturale. Et omnes partes quibus constat, sunt naturales. Nisi quis tueatur sic: ex ea materia, quæ cultu eiicitur tanquam excrementum, factum est aliquid in iis fructibus agrestibus naturale ipsis. Hoc an possit consistere hac explicatione defensionis, accuratiùs erit disceptādum. Sanè testa nuclei munimentum est, & officialis pars. Itaque nullo modo concedemus esse conditam ex materia excrementitia: sed electum ex elementis id quod faceret ad ossis lignive naturam. Et similitudo ipsa quam petit ex animalibus, ὥσπερ τὰ ἐν τοῖς ζώοις, damnat ipsam sententiam. B Non solùm enim ossa sunt animalium consultò cōfecta certa ex materia, sicut ait in Timæo Plato, sed etiam vngulæ ipsæ, ac porrò cornua. Sunt enim vngulæ ingressionis, cornua defensionis instrumenta. Quin pili ipsi non penitus excrementa sunt. Iccirco è contrario natura instituit in iis atque in arboribus. Hyeme namque cadunt frondes: at animalia nouis densioribus, prolixioribus vestiuntur pilis. Quod sit argumento, comparatos esse ad corporis præsidium. Αὐτὸ μὲν οὖν. Partim concedit, partim negat, partim omittit. Concedit ossa esse dura, terrestria, lignosa. Omittit an sint exerementitio sata ortu. Negat medullam interiorem terrestrem esse. Cuius gratia cùm maturitas elaboretur: neque ea sit terrestris, atque iccirco neque frigida: non sequetur quod proponebat: frigidos esse fructus. Præterea, quod ipse C non dicit, etiam mitium fructus hac ratione frigidos futuros. Ἀλλ' ἐκ γῆς καθαρωτάτης. Concedit etiam è terra medullam esse: verùm è terra purissima. Opponitur hoc illi, περιττωματικῆς. Vbi nō supinè prætereunda sunt hæc. Nam quòd è terra impura constat, videtur necessariò ei quippiam admistum alieni. Non erit aqua in tam duro corpore. Ergo alia elementa. Non igitur adeò frigidum erit os atque ipsa medulla, si medulla è terra purissima est. Terra enim purissima frigida est. Ita videmus crassa admodum Minerua loqui aliquando viros amplissimos. Imò verò, quoad terrea natura constans pati potest, medullæ minimū inesse terræ arbitror: satis aquæ, non parum aeris, ignis quantum satis sit pro instrumento viuificandi: quibus omnibus terra præponderet. In osseo D operimento propemodum terra totum est, quod est aliorum elementorum quàm minimum. Ὅσον ἐν τούτῳ, pro captu naturæ illius. Igitur non intelligit, καθαρὸν, meram, sed elaboratam. Nam neque terra in mistis pura est: & sicubi locorum terra pura est, ea ineptior est ad semen constituendū, quàm quæ in ipso semine cum aliis mista est, atque ideò non pura. Πέφυκε δὲ τὰ θερμά. Vides, quod tam sæpe conquerimur, saltuosam disputationem. Hæc est altera pars aduersaria quæstionis. Ait enim cōtrà videri: siquidem calidæ naturæ interest semina generare, σπερμοφυεῖν. Hæc erit maior propositio: Minor illa, retorquens quod intendebatur. Agrestes, semina multa generant. Sequitur conclusio contraria hypothesi superiori. Erat autem hæc. Agrestes arbores frigidas esse. ex qua deducebat: propter frigiditatem eas non maturare semen. Ideò subinfert conclusionem. ἢ θερμότερα ἂν εἴη. Quare iudicabuntur ex his calidiores. Sæpe vtitur hac illatione ad consequens, ἢ: quod suis locis ostendimus. Καὶ τό γε τῶν ἡμέρων. Rursus resilit ad opinionem frigiditatis. Nam cùm aliquo modo agrestes mitibus opponātur: dum hic mites, calidas ostendit: & mites fructum maturēt, agrestes non maturent, agrestes frigidæ videbuntur. Itaque etiam vtriusque dat exemplum sub eodem genere communi. Fici succum mitis cogere: sic: fici agrestis succum non cogere, aut non probé. Quo ex argumento vides contrà quàm suprà dicebat: agrestes esse masculas: mites effœminatas. Omninò animaduertendum est suprà dictum argumētum de testa & nucleo: vbi dicit, τὸ δὲ σπέρμα, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως. Tunc enim negat in semine frigiditatem. Nam pericarpium agrestium non maturatur. Quid tum postea? Hoc fit à siccitate: cùm ei parti imprimis humiditas requiratur. At maturatur semē: Si enim non maturaretur: satum non proueniret. at prouenit. Etiam non tam necessarium, quàm argutia facetum argumentū deducēdum est. Agrestium pericarpium agrestibus parari animantibus. Itaque homo, si velit illud sibi vsui esse, datum sciat sibi & instrumentum instrumentorum manum ipsam, & eius rectorem animum: quibus illam sibi pulpam edomitam efficiat idoneam ad alimētum. Cui propósuerit rem natura, vt res esset: artem autem dederit, vt rei vsus esset. Περὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο. Quasi nunc primùm aggrediatur alteram quæstionis partem, ait: contrà persuaderi de caliditate. Sed iam confudit, cùm diceebat: πέφυκε τὰ θερμὰ σπερμοφυεῖν. Nam agrestes maxime σπερμοφυοῦσι. Ὅτι τὰ ἄγρια. Ponit argumentum. In locis frigidioribus agrestes perdurare. Idque propter caloris firmitatem. Hæc ratio nulla est. Quippe etiam in calidissimis perdurāt. Æquè in Scythia, æquè in Æthiopia: atque vtrobique grandissimé. Ideò reiicit hanc disceptationem ad alium locum, multis de causis. Non enim temerè iudicandum, quæ frigidæ, quæ calidæ. Non facilè capi coniectura, aut argumentis euinci posse. Ad hæc, huiusce constantiæ quæ sit causa quærendum. An frigus calórve conueniens, an resistens. Tum istine solis qualitatibus eam cōmoditatem persequātur: an etiam subsit alia causa priuatim cum iis coniuncta. Καὶ τίνων δὲ τίνες. Nunc omninò extra hanc scenam aliam agit personam. Quærendum præterea de ea maturatione, quæ distinguenda est. Quandam enim esse ἁπλῶς, scilicet in semine ad progenerationem: quandam respectu ad nos. Hāc esse duplicem: vnam, de qua suprà, ad cibum: aliam ad medicamenta. Sanè nimis sæpe exercet nos. Nam hæc partim præter propositum, quod nunc est ad manum: partim repetita. Et suprà decuit hæc omnia vno in loco

poni. Ταῖς δριμύτησι. vnum ſaporem pro multis poſuit. Nam medicamenta non ſolùm acria, ſed & dulcia, vt Caſia: amara, vt Aloe: acida, vt Tamarindi: aſtringentia, vt Myrobalani. Α᾽ δὲ καὶ ἔπαινοῦσι. Ne videatur leuia conſectari: affert operæ pretium à publica commendatione. Recepta, inquit, ſunt artium conſenſu ad vſum noſtrum. Ideo co verò hæc attigiſſe videtur, quoniam in ſequentibus libris ſoli maturitati attribuit dulcedinem. Quare acria non viderentur matura. At ſi vſui magno ſunt hominibus, ea ſummam eſſe adepta perfectionem, neceſſe eſt. Diuidēda igitur coctio & in dulcia, & in alios ſapores. Α᾽πλῶς, id eſt καθ᾽ αὑτὴν, nulli rei comparata. Nam aliter frigidum eſt Opium ſibi, aliter frigidum nobis. Frigore ſuo vitali fruitur Mādragoræ pomum. Hyoſcyami ſemen: at nobis aliter ab iis euenit. Ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ ἰδιότης. Sæpenumero, ſicuti dicebamus, vtitur hac voce ἰδιότης, quoties ea tractat quæ abſiſtūt ab Idea communi. Et hac parte ſoluit quæſtionem. Non calore, non frigore fieri ſeminis in agreſtibus coctionem, ſed propria natura quadā. Quæ natura eſt hæc? An ea, de qua Galenus & cum ſecuti medici verba faciūt? Nequaquam. Nullo enim modo hanc agnoſcunt priſci Peripatetici. Id adeò videtur apud Ariſtotelem: qui ad aperta cauſarum principia redueit omne quæſitum. Aphrodiſienſis verò etiam inſaniuit: dum ad elementorum fornacem recoquit animā noſtram. Tantum abeſt, vt occulti quicquam comminiſcatur. Contrà quidam deſipere gratis maluerūt, & ad Dæmonum poteſtates abdita reuocare. Quos miror, quamobrem non & ipſam plumbi in aurum trāsformationem Dæmoni potius cuipiam Chryſochoo, quàm Augurelli pulueri attribuerit. Quænam igitur hæc ἰδιότης? Conuenientia loci propter conueniens ibi alimētum. Propterea dixit, πρὸς ἣν καὶ αἱ τροφαί. Et quia locorum differentiæ duæ: cultorum & incultorū: ieciro vtrorumque appoſuit exemplum ad conuenientiam. Nam quædam plantæ non niſi cultis proueniunt: vt Mala quædam pumila: nuſquam enim agreſtia ſunt. Aliæ culta fugiūt: vt Silphium. Addit etiā Capparim. At culta hæc optimos fructillos fert, & longè minùs noxios agreſtibus. Inculta illa loca appellat ἀργὰ, ſuprá. Hîc cultus priuationes, ἀργίας. Καὶ ἔτι πάλιν αὖ. Hoc additamento hiſtoriæ, ſoluit quæſtionem Agreſtes ſuis foueri natalibus Frui vitæ principiis, quibus ſunt conſtitutæ ad ea munera obeunda quæ eis ſunt à natura data. Itaque non eſſe mirum, ſi alia ſiccum, alia quærunt vdum ſolum: & quod iam quæſitum eſt ſuprà, etiam frigidum: quod & ibi & hîc vocat χειμερινόν. Facilè conuenit huic naturæ cum animaliū natura. Sunt enim quædam, quæ adeò cultus egent, vix vt curæ ſatis impendi queat. Cuiuſmodi catelli ſunt iſti Melitenſes olim, nūc Lugdunenſes. Tam ſunt ii delicati, & ἐπίκοροι, vt propter eos homo factus eſſe videatur. Contrà, quot nunquam manſueſcunt? Omitto Reguli fabulam: accipe hirundines & crabrones. Ε᾽ξ αὐτοῦ δὲ τούτου.

A Sequitur altera capitis pars cum altera quæſtione, quam ſuprà explicabamus ἐξ αὐτοῦ τούτου. Quomodo ex hoc naſcitur quæſtio hæc? Quia cùm dicimus alias abiicere, atque etiam repudiare culturam omnem: alias coli velle vel maximè, quæri poteſt ex vtra natura poſſimus commodiùs, propiùs, accuratiùs, compendioſiùs cognoſcere vniuerſam plantarum naturam: ex iis, quæ cultum aſpernantur: an ex iis quæ cultum flagitant. Hanc quæſtionem ſuprà dicebamus, eſſe alieno loco: hîc aſſentimur Philoſopho, qui ait à ſuperiore deduci. Quænam igitur erit conſtantiæ ratio? Hæc erit. Non naſci hanc ex illa: ſed ab ingenio curioſo poſſe deduci. Sanè hæc inopens totius initio ſtatuenda eſſe videbatur. Qui enim de plantarum cauſis eſſet ſcripturus, quare non id B primùm quæſiuit, vnde ſuſcipere poſſet, eam cognoſcēdi rationem? Quod ne ipſe quidem ignorauit: ſed quaſi veniam peteret, ait: κοινήν τινα ἀπορίαν, καὶ καθόλου. Si eſt communis & vniuerſalis, communi loco rerum vniuerſalium ponenda fuerat. Is autem locus eſt in aditu ac veſtibulo tractationis. Ποτέρως. Hæc eſt forma quæſtionis. Vides quot modis vtimur. Πότερον, πότερα, ποτέρως. Duo dicit, τὴν φύσιν: & τὸ κατὰ φύσιν. Sic enim abſoluitur demonſtratio, vt de ſubiecto agatur, & de conditionibus, & affectibus ſubiecti. Vt ſit φύσις, ſpecies ipſa: τὸ κατὰ φύσιν, quas appellant circunſtantias: vt qualitates, quantitates, partium ſitus, propenſio ad cultum, aut auerſa natura. Propterea dixit, σχεδὸν δὲ τοῦτο ταυτὸ, μᾶλλον δὲ μέρος τούτου. Vbi C apud Metaphyſicos non parua eſt diſputatio: in eodémne prædicamento ſit ſubiectum & eius affectus, an in diuerſis: exempli gratia, homo, & capax diſciplinæ. Sic enim ἡ φύσις, καὶ τὸ κατὰ φύσιν eſſet τὸ αὐτὸ penitus. Cæterùm vt vt alibi diſputatū ſit à nobis: hîc omninò dicimus eandem eſſe rem, ſed diuerſa eſſe ratione. Sicut ens & vnum non ſunt diuerſa, neque eſſe poſſunt, niſi ſecundùm momēta naturæ: quia omninò entitas eſt cauſa vnitatis contrà quàm Platonici putarunt. Sed quia diſceptatio ardua eſt, neque capitur tam anguſto ambitu plantariæ cognitionis: addidit popularem ſententiam, μᾶλλον δὲ μέρος τούτου. Vt quod ad naturam ſpectat, ſit naturæ pars. Intelligendum eſt laxè de parte. Nam conditio & affectus D ſpeciei non eſt pars ſpeciei: quia neque integrans, neque eſſentialis, neque ſubiectiua. Hæc hîc coacti digeſſimus, non oſtētatione, ſed neceſſitate. Nam qui hæc aliter vel ego intelligerem mihi, vel alios docerem, nō equidem inueniebam.

Καὶ πότερον ἐκ τῶν ἀγρίων, ἢ ἐκ τῶν ἡμέρων. Cùm ἄγρια ſint αὐτόματα: ἥμερα ſint δι᾽ ἐργασίαν: nō video cauſam, quare hæc per copulam καὶ, addita ſint. Η᾽ μὲν γὰρ φύσις. Aggreditur quæſtionis tractationem, pro agreſtibus. Obſcurè admodum narrat: ſed explicemus. Iam hypotheſis eſt illa: nos plātarum naturam inueſtigare. In vtris igitur erit natura: in iis & ab iis inſtituenda inueſtigatio. Sed natura eſt in agreſtibus. Sequitur concluſio. Probat in agreſtibus eſſe naturam. Quia natura in ſe conti
net

net principia substãtialia, quibus planta sit planta. At agrestes sunt plantæ: habẽt igitur à principiis vt sint. Sic amplectitur causam agrestiũ simul: simul excludit cultus, cùm dicit: τὸ δ' ἔξωθεν ἄλλως πως κατὰ τέχνην· ἀφ' ἑτέρας γὰρ ἀρχῆς. Quod verò ab arte proficiscitur, accessio est foris adueniens ab alio principio. Non ergo natura. Quia natura est principium internum motus & quietis. At naturam quærimus hîc. Ideò dixit ἄλλως. Si est alio modo principium ars: alio modo considerãda ea quæ ab arte fiunt. Si igitur est ἄλλως, non est vnum per se id quod ab arte fit, & id quod à natura. Ideò dicebat Præceptor, artem esse de iis, quæ essent ἐνδεχόμενα: Naturæ verò τὸ ἀεὶ καὶ τὸ ὅμοιον, nisi impediatur. Οὐδ' ἐν τοῖς ζώοις. Est in libris γεωπονίας, quomodo fructus accipiant quam velis figuram. Et animalium tenellorum membra diriguntur pro libidine autoris. Hoc exemplum clarum, sanè suscipit ipse ad probationem. Nam si animalia ita distorta aut correcta contemplemur, fallemus nos. Non enim accidentia illa vel poni poterunt in definitione, vel ei apponi, vel ab ea deduci, vt probentur de subiecto. Quamobrem scientia, vt vno verbo absoluatur, ex naturæ principiis, non ex artificialibus accessionibus expeditur. Πλάττεται, vt in catellis, quibus nasus deprimitur. In tollutariis cantheriis, quibus crura distenduntur. Πρὸς μικρότητα καὶ μέγεθος. Catellos enim alunt in capsulis & ollis, ne sese pandiculando crescant. Καὶ τὸ ὅλον τύπον τῆς μορφῆς. Hoc non memini vllo fieri in animali, nisi à pictorib⁹, præsertim Germanis. Quanquam ex Vitruuio quoque priscis in more fuisse, legimus.

Ἡ δ' ἀεὶ πρὸς τὸ βέλτιστον ὁρμᾷ. Vide, quàm miserè distinguat partes disputationis: Hæc enim est altera quæstionis pars, qua argumentatur, cognitionem quæ habetur ex cultis & arte, esse potiorẽ ea quæ sumebatur ex agrestibus. Fundamentum argumentationis est axioma tritum apud Præceptorem. Naturam semper, quod optimum est, appetere atque intendere. At optimum est in cultis. Quod enim deerat in priore natura, est arte absolutum. Perfectio igitur ab arte. Quæ perfectio non cognosceretur, nisi ab arte accessisset. Itaque & hoc primùm statuendum: & illud secundo loco. Qui cognoscit cultam, cognoscit etiam incultam. Tertiò: non esse præter naturam artem ipsam: sed tanquam alteram naturam: itaque apponi non rem extraneam, sed naturalem, quæ deerat prius. Ita soluetur contrarium argumentum quo dicebatur non esse vnum per se, quod à natura esset, & quod accederet ab arte. Si enim cultus non esset quiddam naturale, non admitteretur à natura. At non solùm admittit ipsum natura, verumetiam ab eo melior fit. Totius autem rei huius caput est: quòd plantæ sunt animantes immobiles: quapropter nequeunt cõmoda sua quærere ac persequi, cum quibus sua commutent incommoda. Non possunt aquatum ire: non sibi laxare stipatum solum, quo suffocantur: non parare sibi tegetes, quibus foueatur: non recidere partes

A superuacaneas, quibus intercipitur succi pars ido nea ad fructus augendos. atque hæc omnia requiruntur naturæ legibus. Quamobrem eadem natura, quę propter hominẽ plantas ipsas fabricata est, homini dedit rationẽ, dedit manum: vnde & à tẽpore, locóque plãtis, & à plantis sibi suppeterẽt expeditæ commoditates. Ὥσπερ ὁμολογούμενον. Quia non est ita confessum, vt illa prima principia, quos νοῦς appellat Philosophus, sed proxima notitia & consensione. Propterea dixit, ὥσπερ, pro confesso. Ταύτῃ δὲ τὰ ἐκ τῆς θεραπείας. Minor propositio. Arte fieri: vt natura summum illum perfectionis apicem in plantis adipiscatur. Conclusio sequitur. Naturæ perfectionem à cultu, qui arte constat, esse petendam. Ἅμα γὰρ τελείωσις γίνε-

B ται τῆς φύσεως. Quasi non extrinsecus sit principiũ, sed intus. Intus enim est τὸ πεφυκὸς ad perfectionẽ. Itaque ἅμα. Vnũ fit ex Natura quæ præexistebat, & natura quæ perfecit. Ταύτῃ, hoc modo, hac via & ratione. Sicuti sæpe, τῇ & ᾗ. Ὅ παρ' οὖν ἐλλειπές. Quod deest, accipere per artem supplementum. Et sanè perstat efficaciter in proposito, cùm dicit ἐλλειπές. Si enim defectus est in agrestibus: non possumus ab ipsis expiscari veram cognitionem. Itaque τὸ ἐλλειπὲς λαμβάνει τὴν τελείωσιν. Οἷον τροφῆς. Explicatio artificii: alimentum, si desit; si supersit, ademptio. Simul ποιότης. Vt & qualitate, & quantitate consulatur. καὶ ἐμποδιζόντων. amotio impedimentorum. Veluti cùm laxantur meatus, stercoratione & putatione. Καὶ κωλυόντων, vt cùm castigatur radix, quæ intercipit & prohibet subi-

C re succum. Ἃ παρέχουσι δηλονότι. Non nego, inquit, hæc etiam prestari agrestibus à locis ipsis, in quibus supra statu bamus auspicia nostræ considerationis: verùm non omnia, sed quę à solo & ab aere præstari queunt. At culturæ ope fit, vt etiam multa alia procurentur. Hæc nos sic: At ipse negligenter, ἃ. Cæterùm non est verum, τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐμποδισμῶν, καὶ τῶν κωλυμάτων obiri à locis. Ἀέρος, pro temporum partibus: πνεύματος, pro affectibus aeris. non enim solùm flatus considerandi, sed etiam nebulæ, & alia. ἐδάφους, à solo. τροφῆς, tam ab aere, quàm multis locis ἄτροφον vult: quàm à terra, quod omnes intelligunt. Μεταχωρεῖ, in qualitatibus, & modis. Sic hîc accipit κίνησιν mutationem, μετάστασιν, etiam de loco. Nam tametsi apto solo nata sit agrestis arbor: tamen po-

D test vicino halitu offendi, aut vento, aut rupis obiectu. Itaque quod à loco in quo sita erat, præstari potuit, datum est: vt proueniret, vt aleretur. Cæterùm vt à vicinorum iniuria tuta esset: quod non potuit à loco, paratum est ab arte; aut resiccato stagno, aut excisa rupe, aut ipsa translata. Ὡς εἰ ... ἐκεῖνά γε. Vult ostendere, quod ab arte fit, exigi à natura. Esse igitur naturale. Cùm ergo quæramus naturam, quærendam esse in arte cultis: quoniam in iis natura perfecta sit Ἐκεῖνά γε, scilicet agrestes προσαπαιτεῖ, requirunt, quãtum desit: quia dixit ἐλλειπές, ἀπαιτεῖ, flagitat. πρὸς, ad id quod habent, vt accedat quod desiderant. πρὸς τὸ βέλτιον, quo deficiuntur. Καὶ ταῦτα, scilicet quæ in artis

præsidio sita sunt, admittãt. Προσδέχοιτο, suscipiãt: non solùm vt conueniẽtia, sed etiam vt necessaria. Quod enim perficit, non videtur facere accessionem: sed omninò facere, vt sit hoc quod esse debet. Quod enim non est perfectum, ne esse quidẽ videtur. Nõ enim totum est: siquidem pars abest, eáque præstantissima. Si igitur appetit, & postulat, & suscipit, ὡς ἂν οἰκεῖα προσαιτοῦν: profectò postulat, vt propria & conuenientia. Τὸ δ᾽ αὐτὴν καὶ ζητεῖν ἄλογον. Dicat quis: cur id exigit? Nónne est arbor iam? Non habet suam formam? Non satisfecit suis principiis, cùm constitit, cùm viuit? Ita sané. Cæterùm quia finis eius est, fructificare: habet id quidem à forma: sed multa obsistunt. Quærit igitur leuationem. αὐτὴν, scilicet φύσιν. Nam is mos huic viro: agitare lectoris cogitationes varia iactatione. Ἄλλως τε καὶ ἐκ τούτων ἠρτημένην. Quod ex his pendet. Quomodo pendet ab arte natura? Nónne ipsa προϋπάρχει? Sané. Sed pẽdet, quoad opus: nõ enim potest expedire, nisi adiuta. ἄλλως τε, tum quia defecta est, tum quia promoueri vult ad opus. Καὶ ἐν τούτοις ἔχουσαν τὰς ἀρχάς. Hoc verum non est. Naturam in arte habere sua principia: sed artem in natura. Quomodo igitur ἐν τούτοις; Secũdum propositum. Quia agens mouetur à fine. Statuit ergo sua principia pro ratione finis. At finis est ab arte. Ἐπεὶ κἀκεῖνο. Vult rursus efficaciùs demonstrare artis emolumentum esse naturale. Nam si naturæ ipsius ista principia, quibus agrestes arbores constituuntur, non possunt seruare tenorem atque constantiam suã, quin subinde ipsæ arbores è semine ortæ, fiãt deteriores: videtur non solùm vtilis ars ad cõmoditates, sed etiam necessaria ad speciei conseruationem. Hoc, vt libuit, dixit pro argumento. Nam & ipse negat alibi: quia videntur agrestes esse in vltimo naturæ censu: quasi, inquam, capite censæ. Non posse igitur in peius referri. Sicut apud Hippocratem athleticæ habitudines in melius nequeunt promouere. Et præterea falsum est. Necesse enim est post tot mundi reuolutiones lapsum illum aliquando alicubi constitisse. Ἄτοπον, sanè rem absurdam: & cui locus non sit in natura: Id enim significat ἄτοπον. Ideò dixit, ὥσπερ παρὰ φύσιν Præter naturã videtur esse, vt fiant satu deteriores: quãdo in semine arbor est. Verùm quia fit in ambitu Naturę, nõ est à Naturę legibus amouẽdũ: ideò ὥσπερ. Nihil enim fit in natura nõ natura. Ὅλως ἐξίστασθαι τοῦ γένους. Degenerare, absistere, egredi è generis orbe. Verbi huius ἐξίστασθαι, in exotericis, vis & vsus satis declaráta sunt. Cæterùm magnopere quidẽ illud ἄτοπον fuerit, si ὅλως. Non enim verum est: vt ex Pruni satu, aliud exeat genus. Ἀλλ᾽ εἰς τὸ ὅμοιον ἀπογεννᾷν. Ostẽdit quare sit præter naturam: quia contrarium est secundùm naturam. Contrarium autẽ est, sibi simile gignere: quod dixit nouo loquendi modo, ἀπογεννᾷν, ex se gignere: non dixit ὅμοιον, sed εἰς τὸ ὅμοιον. Quasi ἀπογεννᾷν sit, transferre genus. Notabis auctum incommodum degenerationis, cùm dixit χεῖρω, gradum tantùm significat. cùm dixit ὅλως, & ἐξίστασθαι, etiam substã-

A tiam. De illa verò loquutione quid dicemus? Acutiùs aliquid excogitandum: iccirco huc distulimus: ne morosis esse morosi videremur. Quare dixit, εἰς τὸ ὅμοιον? Quia planta non gignit sibi similem plantam, sed gignit semen. Et è semine autem planta fit. Itaque ἀπογεννᾷ τὸ μὴ ὅμοιον σπέρμα, εἰς τὸ ὅμοιον φυτόν. φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τούτων. Corollarium appellant nostri disputatores: cùm post deductam conclusionem alia deducimus ex illa, tanquam ex constituta maiore propositione. Sic ex iis, quæ diximus, infert, Satis constare, non esse tractandas rationes diuersarum maturationum: nisi prius naturæ ipsæ arborum pro suis diuersitatibus explorentur. Nam cùm arbores quędam cultum respuant ita vt per ipsum etiã fiant deteriores, vt Cornus: aliæ cultura gaudeant, sinéq; ea nequeãt pro-
B ficere, vt Pyrus: de earum fructuum maturatione ratio nulla iniri potest, nisi natura illa prius cognoscatur. Θεραπείας καὶ γεωργίας. Sæpe vtrunque coniungit. vt θεραπεία sit opera quæcunque illis impensa: γεωργία terræ solius: veluti aratio, fossio. Satis patet falsum esse Theodorum illo epilogo, αἱ μὲν οὖν αἰτίαι: vt hinc absciinderet nouũ caput. Continuatur enim cœpta superiùs tractatio, ad eam vsque partem, in qua eam deponit ac resumit disceptationem de maturatione, ibi: περὶ δὲ τῆς πέψεως, ὅθεν ὁ λόγος ἐξέβη, πάλιν ἐπίλοιπα λεκτέον. Hæc enim omnia interposita, simul recensenda fuere. Quod autem ita sit, patet ex eo quòd hîc iudiciũ dat de controuersia. Neque semper à mitibus, neque semper ab agrestibus hauriẽdas rationes: sed ab alterutris interdum, aliquando etiam ab vtris-
C que. Quod vt melius confirmet, apponit exempla ab animalibus, quæ non egent explicatione. Ἑκατέρεις γάρ. Reddit rationem quare modò ex his, modò ex illis, modò ex vtrisque suscipienda sint iudicia naturæ. Quia, inquit, sua cuique natura quædam est οἰκεῖα, peculiaris ad ea omnia quæ spectant ad earum scientiam. Nam in eis cognoscimus, quod sunt, quid sunt, quandiu sunt, quomodo sunt, vbi sunt, quando sunt, quare sunt. Ita habemus, materiam, formam, finem, conditiones, quæ sanè ipse ieiunè recenset: nam & multa omittit, & quædam bis dicit, & non ordine digerit. Priùs posuit σωτηρίαν quàm αὔξησιν. At in primis naturæ momentis præsto est incrementum. Itaque postquã constitutæ sunt, seruantur. Et omisit ipsam σύστασιν. Et idem est σωτηρία & διαμονὴ, sanè
D in ipso subiecto. Nisi dicas durare, quia seruantur. Quòd verò legitur φύλλα, non est ferendum. Omninò enim corruptus est codex. Quid enim habeant frondes, quarum præsidio diu viuant arbores: quarum ope crescãt: quę sint causæ germinationis, cùm ipsę sint germina: quæ sint principia fructificandi. Nemo ita insaniat. στοιχεῖα reponendum est, quoad vera vox reperiatur. Ἴσως δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς. Fecisse videtur sibi diuisionẽ sterilium & fructificantium: si quis hęc nunc hîc attendat verba. Quod tamen non est. Sed ita euenit huic magno viro: vt discerptim scribat. Ait hîc: etiam in fructiferis partiẽda natura: cuius altera pars ad

spontè

spontè nascentes, altera ad culturam referatur. A Ἐπιμέλειαν, intelligit curam quæ pendet ex præceptis & obseruatione. Κατεργασίαν, operam quę pẽdet ex cura. Atque hîc, dicit, absolutam esse partitionem.

Lego, ἢ θερμότερα ἂν εἴη, non autem οἱ. Et, ἡ πέψις δόξειεν ἂν ἔχειν. non σῆψις. Et ἐν αὐτῇ τὰς ἀρχὰς ἔχει aspiratè, non αὐτῇ. Et, πρὸς τὸ βέλτιστον. Deleo, τε. Et ταύτῃ δὲ τὰ ἐκ τῆς θεραπείας, cum diphthongo spuria, non ταύτη. Et, ἐκεῖνά γε, non, ἐκεῖνό γε. Et, τὸ δ' αὐτὴν καὶ ζητεῖν. non, ἡ δ' αὐτήν.

Et, omninò tolli iubeo φύλλα, atque aliquid reponi ex feliciori iudicio.

Theodorus caput hoc, si quod aliud, transtulit elegantissimé. Velut illud: ἔστι δέ τις καὶ οὗτος ὁ λόγος, nec explodenda illa ratio est. Dicet alius, fertur etiam eiusmodi sententia. B Ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τοῖς ζώοις. Theodorus περιφερικῶς, quemadmodum & in animalibus ossa. Ἀλλ' ἐκ τῆς καθαρωτάτης. Theodorus superstitiosè barbarum (vt hoc loco) verbum de suo addidit, compilatur. Oppilare, est offirmare, obiecta pila. Compilare est, ea quæ expilauerim, vnum in locum coniicere. Sed hæc in originibus. Πήγνυσι, contrahit. Nescio an rectè.

Potest enim, vt breuiore loco caseus quàm lac, ex quo est confectus, capiatur. Non tamen exprimit vim verbi, πήγνυσι. Compingit nostrum, est ex ea ipsa Græca origine. Αἱ ἀργίαι, neglectus. minus apté. Cessationes, vacationes. Alterum Ciceronis, alterum Cæsaris, ad hanc significationem. C Quod verò addit, sæuitates, quid sibi vdit, equidem nescio. Ἀπορήσειεν ἄν τις ἀπορίαν, καὶ καθόλου. Communi quadam, ac generali cespitans ambiguitate. Quid sit cespitare, sanè me fugit. Ἢ κατὰ τὰς ἐργασίας, lasciuè admodum, quæ cultu hominum exeunt, & adolescunt. Sic, φύσις ἐν αὐτῇ τὰς ἀρχὰς ἔχει: addidit, motus & quietis. At hîc nõ curat quietem natura hæc particularis, sed motum semper: primum generationis, secundum augmenti, tertium, fructificationis. Contrà, omisit ἀναγκάζεται. Ἅμα γὰρ τελείωσις γίνεται τῆς φύσεως. Quo perfectiùs suum exequatur officium. Imò quo addatur naturæ perfectio. Τρυφῆς τε ποιότητα. Theodorus legit πιότητα, pinguedinem, pessimé. Sed vt suprà dicebat de qualitate. In Ægypto & Cilicia punica Mala fieri dulcia, vini sapore. D Ἐμποδιζόντων, καὶ κωλυόντων ἀφαίρεσιν, rerum impedientium exterminationem. Omisit, κωλυόντων. Ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μόνον παρέχουσι, rerum externarum tantummodo ratione, opitulantur. Passiuè, pro, iuuantur. Μετακινεῖ, rectè, immutat: μετατίθησι, non rectè, disponit. Imò transponit. Οἰκειοτέρα, coniunctior, accommodatior. Θεραπείας καὶ γεωργίας: cultura & solertia. Neutiquam expressit. Et mox, ἐπιμέλειαν culturam: diligentiam potius. Mirum, Theodorum variationis studiosissimum atque etiam anxium, quomodo non idẽ repetat, vbi aliud reponendum erat, idem non suo loco posuisse.

CAPVT XIX.

Argumentum capitis XIX. Maturationum ratio vniuersalis. Deinde per genera, postea per species: veluti de Moro & Vite. Quæ prohibeant maturationem. De arbore mira Ægypti. De vitibus hircissantibus.

ΠΕΡΙ' δὲ τῆς πέψεως. Abductus à maturationis contẽplatione per quęstiones, eò rursus redit. Ac primò causas assignat vniuersales, ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν, à succi natura & cortice. Deinde per genera, ibi: ὥσπερ καὶ τοῖς σιτοις. Tum per species; vt de Moro, Vite, Ficu. Hinc igitur auspicandũ caput nouum quęstionibus absolutis. Repetit enim intermissam materiam. Iccirco dixit, πάλιν & ἐπίλοιπα. Ergo si hoc est residuũ, hinc nouum caput abscindendum. Primùm igitur ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν, vniuersali scilicet ratione. Non quidem à specie, vt in Pinu: Non à genere, vt à frumentaceis, sed ab vniuersali cõstitutione, qualis est hęc. Quibus fructus humidus, nudus, aut tenui amictu, eas plantas tempestiuè maturare. Nam siccitas magis indomita est. Etenim si maturitas, coctio est: & coctio est actio caloris ad æquandos succos, faciliùs & citiùs patietur humidum, quàm siccum. Quia humidum reducitur ad æquabilem siccitatem: sicca non admittunt coctionem, nisi aduentitii humoris adiumento. siccescent enim magis. Non igitur adipiscentur illam æquabilitatem. Altera conditio, γυμνός: cui fructus nudus: Sanè agens propior; neq; eius actio arcetur obice, aut distinetur. Nudum intelligamus commoda interpretatione. Quippe non medulla detecta, sed sine vagina, siliqua, putamine, corio, cortice, testa, atque eiusmodi firmioribus munimẽtis. Sic accepit, sanè suo arbitratu: vt quæ teguntur cute, nuda diceret. Huic naturæ siue nuditati affinis illa est, quæ operitur tenui tegumento. Exempla dat vitis & Ficus: potissimùm verò Mori. Huius enim cuticulæ tenuitas facillimè transmittit Solis impressiones. Iccirco dicit, ὁ ἥλιος ἐπιθῇ. Imponit, imprimit. Et βραχείας δεόμενος θερμότητος, exiguus calor satis est. Sed notãda verba sunt ἐπιθῇ, scilicet ὁ ἥλιος. Sané. Προηλλοίωσεν, alterauit. Quid? Fructũ. Quid igitur est in recto δεόμενος. Fortasse legendum in quarto casu, δεόμενον. Non enim ἥλιος eget calore. Hæc tamen verba sunt. At etiam res quærenda. Quare dixit, προηλλοίωσε? Quid sibi vult anticipatio illa, ἐν τῷ πρό? Rectissimé. Non enim calor maturat, sed forma, cuius instrumentũ calor est. Cùm dixit ταχὺ & βραχείας, vt & citò fiat & paucis egeat, subdit. Ἅμα δὲ συνεργάζεται. Aliam causam in Moro agnoscit velocis maturationis. Quia scilicet calor intus multus multùm valet. Est autem multus, quia non citò sese expediuit. Collectus igitur diu quasi phalange facta impetum facit tam exprompum, vt cùm ipsum edit tandem fructum, (edit enim serò) sonitum facere credatur. Est igitur δύναμις ἰσχυρὰ, quia diu resti-

tans:atque iccirco non paulatim,sed ἀθρόως ἐπὶ ῥύ-
σιν. Causa,ἡ γὰρ ὀψιότης ἐποίησεν ἀθροισμόν. Non sanè
dilatio facit eum cumulum: sed in dilatione fit ab
ipsa natura.ὀψιότης,quasi dicas serotinitas. Ὥσθ'
ὡς καὶ βλαστήσεις. vt natura in eo similis sibi sit. Ac
quemadmodum confertim germinat, confertim
quoque maturet. Idem enim succi procursus. Ne-
que solùm ἀθρόοι: ἀλλὰ καὶ μετὰ φορᾶς νεανικῆς, magna
vi inferũt sese. Possunt enim lentè moueri,tametsi
simul cunctæ succi partes. At vtrunque fit:vt &
simul & cum impetu. Νεανικὸν, robustum: meta-
phora sumpta ab ætatis vigore iuuenilis. Παρό-
μοιον γάρ. Ratio par,atq; in hyberna segete,quàm
diu cohibuerit frigus. Celerrimos enim postea
facit progressus ad incrementa. Ἀναθέντες, re-
positi, inquit ipse. Remissi, emissi, scilicet ὑπό.
Postquam euocatæ sunt illæ segetes tepore,miri-
fica capiunt incrementa. Ὥστε μὴ πολὺ καθυστερεῖν.
Adeò vt non ita multo ab iis, quibus secundior
annus fuit,præueniantur. Hîc iam claudicat simi-
litudo. Nam expediri in Moro dicebat ante alias
arbores maturationem:in frugibus ὑστερίζειν.

Εἰ μὴ κατὰ λόγον. Vult enim cætera esse paria. Vt
si tempus cõferas cum tempore, & cum loco lo-
cum: ratio persuadeat, eandem suppleri naturam
ab impetu virium collectarum, quæ præstabatur
caloris beneficio. Ἔτι δὲ καὶ ταύτῃ συμβαίνει. Iam
hîc aperit oculos nobis, vt videamus an fideliter
sibi ipse constet. Non sanè videtur. Ait enim hîc,
serò coquere,quia particulatim. Et addit causam,
à succi tenuitate. λεπτὴν καὶ ὑδατώδης. Quoniam te-
nuitas quædam aerea, quædam etiam ignea est,
addidit aqueam esse. Potuit etiam addere copiã:
quam pro causa serioris coctionis alibi statuit.
Ergo suprà cùm tractaret locum hunc de matu-
ratione, & loqueretur de tenuitate operimẽti, a-
deò vt etiam nudum Mori fructum diceret, non
intelligebat Morum admittere Solis vim ad co-
ctionem: & intus collectis caloris viribus ad eam
vti. Sed planè aliud agebat, & cùm πρωΐκαρπα di-
cere deberet, abiit diuersus, & dixit πρωΐκαρπα.
Nam cuiusmodi rationem tradat cuiuspiam festi-
næ fructificationis, sumptam à cutis tenuitate, &
illa quam prætexit, nuditate fructus: qui fructus
nondum extat. Quomodo in hunc fructum nudũ
aget Sol,vt præproperè educat ipsum? Ἡ μὲν
οὖν τοῦ συκαμίνου. Continuat de Moro narrationem.
Quo fit, vt maximè mirandum sit, quamobrem
Theodorus hîc absciderit caput. Perstat etiam
in sententia prauissima, cùm ait: Mori fructifica-
tionem esse πρώϊον. Tum Menestoris subdit longè
magis scitam opinionem. Quanquam non tota
probanda est. Nam Mori germinatio sera;matu-
ratio cita. Hæc vera: illa videndum an vera sint.
Seræ causam germinationis ait esse loci frigidita-
tem. Sanè in Sicilia, Cypro, Syria, Babylonico a-
gro non sunt loca frigida: vbi Mori plurimæ ac
pulcberrimæ. Maturationem verò celerem pro-
pter imbecillitatem esse, non statim est assentien-
dum, Nam quare non statuebat potius imbecilli-
tatem pro causa tarditatis? Coctionis autem velo-
A citatem humoris obsequio: qui facilè patiatur à
Sole: quòd equidem non appellarim debilitatem.
Debile namque illud est, quod non est habile ad
aliquod munus obeundum: at quod paratum est
ad accipiendum beneficium, vnde potest profici-
sci: id non debile, sed sibi officiosum esse arbitrã-
dum est. Tantum enim habet virium, quantum
requiritur ad opus. Ἡ δὲ τῆς ἀμπέλου. Compa-
rat cum Moro Vitem ac Ficum: quæ seriùs co-
quant. Causa repetitur ex propositis, corii crassi-
tudo. Huic addit humoris abundãtiam. Nam hu-
morem suprà volebat conferre ad maturitatem,
rectè: at copiam hîc impedire. Tertia est, ab hu-
moris crassitie. Ita nos acuit Philosopbus. Morus
suprà diu restitabat in operæ coctionis ob succi
B tenuitatem: nunc Vitis ob succi crassitiem. Acuit,
inquam, ad expediendam coctionis definitionem.
Non enim est, vt putant, humoris incrassatio: sed
æquatio: vt tam tenuis quàm crassus deducatur ad
mediocritatem. Extrema enim & inter se aduer-
santur, & repugnant medio. Vbi verbi notabis
audaciam. Κέλυφος enim hîc posuit pro cute. Puto
dictum παρὰ τὸ καλύπτειν, omne tegumentum olim
significasse: vnde & καλύβαι, mapalia. Περί-
κειται. non temerè positum est. Obducuntur cir-
cum circa operimento crassiore. Cæteroqui si a-
ditus aliqua ex parte sit, eà calor admittatur, vnde
maturescant. Id quod in terra Græcia Ficis eue-
nit à Culicibus caprifici. Et Glans qua parte aper
ta est à cuppula, dulcior est, quia maturior. Καὶ
τὸ μὲν σῦκον. Adiungit etiam duas alias differentias:
C in Fico magnitudinẽ: in Vua confertam frequen-
tiam. Quin apponit & aliam Fico. Quia, inquit,
properat totus succus confertim ad maturitatem,
non quit in vniuersum Fici corpus dispertiri. Οἱ
δὲ βότρυες. Duo assignat, πλείους, ἀθρόοι, & declarat τὸν
ἀθρόου modum. Possunt esse numerosi acini, vt in
Lauro, baccæ: at non erunt cõfertę, sed raræ. Pos-
sunt esse confertę, vt in vmbellis fruticum, Anethi
Fœniculi, at non cohærent. Itaque modum addi-
dit huiusce stipatæ frequentiæ, cùm dixit nondũ
stare interuallis, οὐ διειλημμένος. Habes apud Plato-
nem ex Timæo, διάλειμμα, intercapedo. Deliquiũ,
ad verbum. Item addit alias rationes. Frondibus
obtegi, neque liberiore cælo frui, οὐχ ὁμοίως ὑπαί-
θριος. Quid hîc facit, ὁμοίως? An non solùm fron-
dium vmbram, sed etiam suiipsius designat occu-
D pationem? Οὐχ ὁμοίως, non æqualiter acini insolã-
tur. Premunt enim se mutuò, atque obtegũt. Po-
stremò, quod & alibi sæpe dicit, vehementer hu-
midam plantam dicit. Quod verò addit, φίλυδρον
esse, id est aquarum appetentem: si arboris naturã
spectes, verum est. At vinum melius siccioribus
locis, & glareosis. Quemadmodum cecinit diui-
nus Poeta: denique apertos Bacchus amat colles.
Lætissima vineta sunt in æstuariis Medulorum, &
Vibiscorum. Vinum dilutius. Quod verò in eo-
rundem oritur sabuletis, elegãtissimum atque ge-
nerosissimum. Palustre tamen vinum Florentinus
ad valetudinem commendat, tãquam magnopere
salutare. Minus sanè tentat caput, oculos, neruos,
iecur.

iecur. Ἅπαντα γὰρ τὰ γλυκέα βραδυτέρους ποιεῖ πεπάνσεις. Sanè facit ad Vitis historiam, & causas seræ maturationis vuarum. Dulcis enim fructus est. Vt fiat dulcis, multæ eget interpolationis: quod & alibi videbimus in hisce libris. Cæterùm τὸ γὰρ, hîc minus commodè positum est. Causa enim est in sententia non in verbis. Hypothesis scilicet est, vuam esse dulcem. Vt sit noua ratio tarditatis: non autem causæ redditio. Ἐὰν δὲ δή τις. Causa externa. Tardari etiamnum magis si addatur opera, putationis scilicet aut pampinationis. Hoc enim appellat ἀφαίρεσιν. Πρὸς τὰς ἡμετέρας χρείας. Quia fructuum fines duos statuebat: vnum in nobis, ex pulpa: vnum in propagatione, ex semine. Pro semine non colitur, sed pro vsu nostro. Ἔτι μᾶλλον, scilicet βραδυτέρας.

Αὗται μὲν οὖν τούτων. Hactenus ὡς τύπῳ causas produxit ad effectum maturationum. Deinceps subtiliùs agendum censet. Huius retractationis causam proponit. Quia, inquit, quod diximus, nequit vniuersis conuenire generibus. Propterea quòd multæ sunt & Vitis & Ficus species: quæ non æquè citò conficiunt coquendo succos, & fructus suos. Quamobrem subtiliore tractatione sunt exequendæ causæ vniuersales. Ita videmus hæc quoque superioribus continuanda. Eadem namque materia est. Αἰτίας τοῦ πρότερον καὶ ὕστερον. Interpretationes sunt τοῦ πρωῒ, καὶ τοῦ ὀψέ.

Οὐ μὴν καθόλου τῶν δένδρων. Non est affectus generis, id est arboris, quà arbor est. Sanè quis dubitat? Videntur enim verba hæc acutis iudiciis ineptiora. Nam si τὸ πρώϊον esset arboris affectus: essent arbores omnes πρωϊκαρποι. Itaque τῶν δένδρων hîc intelligendum est, τῶν γενῶν τούτων. Harum arborum in genere: scilicet Vitis, Ficus & Mali, vt infrà mox addet. Sed est affectus specierum quarundam: quæ certis distant differentiis.

Ὡς ἐνίων πόρρω πάνυ πεπαίνεσθαι. πάνυ efficaciam addit distantiæ. Hic duo quæ ponit, πρώϊον, καὶ πόρρω, respondent illis, πρότερον καὶ ὕστερον.

Διόπερ ἴσως τὰς καθόλου λεκτέον αἰτίας. Concludit necessitatem retractationis, sed suo more cum modestia, ἴσως. Non est tamen ferendus. Nam si πρώϊον καὶ ὄψιον, non est affectus generis: quomodo rursum nos implicat generi? Implicat sanè, cùm profitetur se καθόλου dicturum. At iam dixit. Suprà dicebat, ὑγρὰ, γυμνὰ, λεπτὸν ἔχοντα κέλυφος, πρωϊκαρπα. Hîc dixit, κάθυγρα, γυμνὰ, λεπτοῖς ὑμέσι περιεχόμενα. Addidit tantùm, ψυχρά. Suprà dicebat de Vite, ὑγρότης παχυτέρα: hîc χυλοὶ λιπαροί. Suprà, ἡ ὑγρότης λεπτὴ καὶ ὑδατώδης: hîc τὴν πέψιν τῶν χυλῶν ὑδαρῆ. Quamobrem non videbatur esse locus repetitioni. Πρωϊκαρπα μέν. Incipit disceptationem. Tempestiuè fructificare quæ (vt suprà dicebat) neque præhumida, neque, vt nunc addit, frigida. Tum quæ nuda, aut tenuibus amicta membranulis. Vbi τὸ ἢ, non potest distinguere, sed debet explicare: γυμνὰ, id est λεπτοῖς ὑμέσι περιεχόμενα. Quoniam ἁπλῶς γυμνὰ, nulla sanè. Nihil viuens non amicitur aliquo munimento. Sic confusæ sunt hîc causæ: internæ, ὑγρὰ, exteriores, ὑμένες: interiores rursus adiungit, χυλοί. Quarum succus non crassi, sed liquidiores. Sic enim interpretandum hîc ὑδαρῆ, non aquei. Sunt enim aquei procul à coctione. Ὀψίκαρπα δέ. Satis patet quod infert. Si ὀψίκαρπα sunt in ferendo fructum contraria τοῖς πρωϊκάρποις, etiam eorum causæ constitutionum. Eas tamen narrare libuit, demptis negationibus. Vicaria quædam substituit. Nam dicebat μὴ ψυχρὰ τοῖς ὀποῖς: hîc, ψυχρὰ τοῖς καρποῖς. Et opposuit illis, λεπτοῖς ὑμέσι, hîc περικαρπίοις ξυλώδη. Vt membranæ opponat putamen: & tenui lignosum. Vides hîc περικάρπιον abhorrere ab vsu hominum: in quem semper suprà referebat. Nota loquutionem, περικαρπίοις ξυλώδη. Sunt lignea, qua parte putamen habent. Καὶ ξηρά.

B Duo extrema. Nam suprà volebat τῶν πρωϊκάρπων naturam esse humidam: hîc excessum addit, κάθυγρα: & ei excessui contrarium excessum, ξηρά. Præpositio κατὰ sæpe deteriorem facit significatum: vt κατάχρησις, καταδικάζειν, καταγελᾶν. Καὶ ὧν περιοχαὶ τοιαῦται: scilicet ξηραί. Nam περικάρπια erant lignea. Fructus alioqui sicci. Tum quorum tametsi operimenta non erant lignea, tamen erat sicca: vt coriacea, velut in Castaneis. Respondent superioribus, περιεχόμενα, περιοχαί. Καὶ ἅμα πλείους. Quæ tegumenta etiam si multa sunt, tanto seriùs differetur fructificatio. Castanea coriis duobus contecta est, atque etiam spinis, quasi quispiam Naturæ thesaurus. Ἔτι δὲ ὧν οἱ χυλοί. Su-

C prà facilitatem statuebat in succo liquidiore: nūc difficultatem in lento ac viscido. rectissimé. Nam tales succi ægrè coquuntur. Patet in Iuglande & Olea. Quin oleum & aqua si in cacabo simul coquuntur: aqua soluetur priùs quàm oleum. Etiam hîc iisdem penè verbis, & loquendi legibus vtitur. Suprà, καὶ τὴν πέψιν χυλῶν ὑδαρῆ: hîc, χυλοὶ πρὸς τὰς πέψεις λιπαροί. Attribuit figuratè coctioni quod succorum est, τὸ ὑδαρὲς, τὸ λιπαρόν. Καὶ ἄλλην τινὰ ἔχοντες παραπλησίαν δύναμιν. Semper, quod etiam Præceptor solet, posteaquam explicauit numerum quempiam rerum, quas tractat, addit καὶ τοιαῦτα. Τ' ἄλλα, καὶ εἴ τι τοιοῦτο. Sic hoc loco, præter siccam aut præhumidam, aut viscidam materiam, innuit alias quoque esse, quæ incommo-

D dent huic tempestiuitati. Talem qualitatem dixit παραπλησίαν: siue quòd reuera sit proxima, & affinis, vt sunt inter se λιπαρὸν καὶ γλίσχρον, quæ sæpe alibi coniungit ipse: siue dicere voluit similem non genere & idea: sed effectu: quia æquè impediat. Quum verò dixit ὀλίγην, explicauit illud ξηρά. Vbique enim (quod sæpe videbimus) τὸ σύμμετρον facit κάνονα, non solùm τῆς ἐκπέψιας, sed omninò πάσης τῆς πέψεως. Nam & in sequentibus libris videbimus: vbi parum sit succi, auaram matrem, ac potiùs egentem sibi vindicare. Quamobrem sterilitas est, aut à luxuria: cùm fundit opes suas arbor εἰς τὰ μὴ δέοντα.

Itaque fructum nullum meditatur: aut cùm ab egestate. Tarditas autem fructificandi semistr- rilitas (vt ita dicam) quædam est. Δυνάμει. Pro succo sanè minus vsitatè, cæterùm non vulgari Philosophia. Nempe obiectum visile, odoratile, gustabile, in potentia tantùm est: neque agit, nisi ad actum priùs reducatur. Color enim est color actu, & actu aptus natus ad videndum. Nontamen actu videtur, nisi in actu ponatur à luce. Sed de his suo loco. Nota: quia dixit ὀλίγω, & addidit τοιαύτω: vt & talis sit, & non multa, vel potius non satis. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα κωλυτικά. Hæc omnia prohibent. An paucitas & siccitas prohibeant? Popularis est oratio, non exquisita. Prohibet, quod amouet: aut cohibet facultatem. Siccitas non prohibet: sed potiùs non admittit.

Ἐκ δὲ τῶν καθ' ἕκαστα. Tertia pars hæc capitis est, in qua deducit nos ad historiam, quam persequitur generatim: eámque ait conuenire cum his præceptis vniuersalibus. Ita hîc τὸ καθ' ἕκαστα non indiuidua designat, sed genera. Statim nanque procedit per ἀειφυλλα: quod est genus multas complectens species. Λόγος σύμφωνος, ratio, siue mauis oratio (quam diximus) assentitur, & cōsona est rebus ipsis. τῶ γινομένων, hîc id significat, quod χρημάτων aut συμβαινόντων: scilicet res quæ in natura fiunt. Quasi dicat: ex subiecta generum contemplatione comperimus esse verum, quod in vniuersa natura diximus. Sic sequitur Præceptoris vestigia: qui διδασκαλίαν omnem deducit ἐκ προϋπαρχούσης γνώσεως. Sic ipse ex horū generum cognitione cōflauit illam superiorem communē omnibus propositionem. Τῶν γὰρ ἀειφύλλων. Incipit distribuere enumerationem. Quę non amittunt folia, eorum summum hoc ipso ambitu agnoscit genus: idque ait serò fructum edere. ὡς εἰπεῖν. Quia non fine periculo conformantur in natura plātarum propositiones vniuersales. Est enim, vti diximus, in Historiis, πολύχους. Ξυλώδης γὰρ καὶ οἱ καρποί. Ratio similis superiori vniuersali Dicebat τὰ ξυρὰ ὀψίκαρπα. Item τὰ σκληροκέλυφα. Fructus igitur τῶν ἀειφύλλων cùm sint duri, & vel toti lignosi, vel ligno tecti, minus posse tempestiuè coqui videntur. Inde ponit species, Pinū, Piceam, Cupressum. Adhuc alias species à duritia, à pinguedine, & lentore, vt Cedri. Διὸ καὶ ἐκ ὄντες μεγάλοι. Hîc posuit καὶ, ἀντὶ τοῦ καίπερ. Tametsi magni non sunt, atque ita materiæ copia non contumaces: tamen sunt δυσκατέργαστοι, operosi, propter materiæ densitatem, haud facilè elaborantur. Et dixit, τοῖς ἔθι. sua substantia: vt sint, vt existant. Magnitudine quidem exigui: essentia verò operosi. Ἅμα δέ. Addit etiam incommodum: sicuti suprà, commodum erat, ὁ δὲ δὸν ἔθι. Hîc propter densitatem non licet succo subire. Fit ergo mora in motu: & fit mora in quiete. Multæ namque partes requiruntur ad densum corpus. Itaque duo dixit, primum ἐπιρροή. Non est integrum succo sese inferre in partes: propterea quòd vacuitas perexigua est. Secundum ἐπίστασις ὅλη: tota constitutio. Vbi enim fluxit, sistitur. Supra dicebat, ἐπιοῦσα iniens: ἐπιθῇ, imprimat: nunc ἐπίστασις, id quod constat ex illa impressione. est igitur dem quod σύστασις. Sed τὸ ἐπὶ designat motum præcedentem: στάσις, motus illius firmitatē. Τῶν δὲ μὴ ἀειφύλλων. Altera pars diuisionis. Quę arbores folia amittunt: eas adhuc distinguit in duo genera. Aut enim sūt pręhumidæ & frigidæ, vel etiā terrestres, vt Pyrus syluestris, & Glans: earum fructus serò prouenit: quippe humiditas nimia, frigiditas, terrestritas resistunt operi coctionis. aut sunt calidæ & raræ. Eæ non solùm maturè germinant, sed etiam tempestiuè fructificant: modò temperationem quempiā obtineant tum inter partes mutuam, tum aeri conuenientem. Τὸ πλῆθος, scilicet abundantia. Hæc designabatur per præpositionem in voce illa, ὑγρὰ, sicuti suprà di cebamus. Et quod dicebat δυσκατέργαστον, dicit hîc δυσέργαστον. Ὅσα δὲ κέκραται. In quibus est cum illo humido θερμασία, sed ita vt fiat κρᾶσις quædam, quam mox etiam vocat μίξιν. Ideò dixit esse additamentum caloris huic humido, cùm dixit, πρὸς τούτοις. Sed vult etiam raritatem adesse: quoniam suprà cōtrariam statuebat densitatem. Vbi vides confusam sententiam. Cùm enim dixit, κάθυγρα, rectè vult addi θερμασίαν. Sed cùm etiam simul recensuit τὸ γεῶδες, cui coniunxit τὸ ξηρὸν, quomodo addi vult iis calorem? siccescunt enim magis. Quamobrem vtraque illa confuditin illis vocibus, πρὸς τούτοις, πρὸς τοῖς καθύγροις dicendum erat. Et τοῖς ξηροῖς non μανὸν, sed ὑγρὸν admiscendum cum ipso calore. Aduertendus filus orationis. Ὅσα κέκραται. Non est, quomodo temperentur. addit, καὶ ἐν θερμασίᾳ τυγχάνει. Copula fungitur vice explicationis, non copulationis. Est enim ista ipsa crasis τὸ ἐν θερμασίᾳ τυγχάνειν. Συμμετρίαν ἔχοντα. Suprà enim negabat à calore, vel ab alia qualitate fieri fœcunditatem, aut explicari vim generationis.

Πρὸς τὸ περιέχον. Semper aerem statuit ἐν προσθήκης καθήκοντι μέρει περὶ τὰ τῶν φυτῶν.

Χρὴ δὲ λαμβάνειν. Quia erat quod exciperetur, & quod obiiceretur iis quæ dicta sunt: occurrit scita admodum cautione. Ita demum constitutiones hasce accipiendas: si nihil impediat. Tum declarabit impedimenta. Sed videndum est quid sit ὥσπερ. Ait enim, ὥσπερ τῶν εἰρημένων. Et, fortasse vacat.

Οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ. Nihil hac in re κύριον, id est certum pronunciari potest. ἐπενεγκεῖν, inferre: neque pro sera, neque pro tempestiua maturatione, neque de omnibus omninò, neque de maiori parte. hoc est, ὡδὲ γε πλείω πάντα. Obstrepunt inter se τὸ πάντα καὶ τὸ πλείω: contraria namque sunt, omnia & maior pars: alterum enim alterius includit contradictionem: quia maior pars excludit aliquam partem: omne includit omnes. Idem est, maior pars, & non omnes. Tamen sic satagimus reducere omnia ad maiorem partem. Non est igitur integrum ita absolutum dare iudicium: quia quædam sunt aduersaria. Hîc quoque codex minus satisfacit: ἐὰν ὥσπερ ἃ πλεονάκτα. ἐὰν hîc erit, siquidem. ὥσπερ, non φυτά

φυτὰ, sed res quæpiam. Est enim in Taxo. Smilacis enim ponit exemplum, quiddam, quod maturationem differt fructus, tametsi habet tempestiuitatis conditionem: quippe cutis tenuitatem: id quod hîc nuditatem vocat. Quid sit illud ἐναντίον non explicat: nisi velit, vt in Vite faciebat, agnoscere acinorum frequentiam: ait enim, καὶ ἄλλ' ἄττα βοτρυώδη. Et fortasse Taxum, sicut & nos aliquando cecinimus, frigidam putauit: nam mox colligit in Rubo quoque tarditatem à frigiditate. Videndum tamen est, quod à Priscis proditum est: quemadmodum eius fructu esu proueniant ardentes febres. Τὰ δὲ περὶ τὸν βάτον. Etiam gradus facit in his. Nam Taxus tametsi maturat serò, tamen eodem tempore percoquit, at non Rubus. Rubus enim præterquam quòd tardam nauat operam maturando, etiam illam ipsam operam non explet: sed ponit in mora moram. Κατὰ μέρος enim perficit: id est particulatim. Τὰ δὲ γυμνὰ καὶ ἀκάλυφα. Nihilo hæc commodiora. Quæ nuda sunt, sine operimento non esse ἰσχυρά, non sufficere. Ad quid? An est, non posse resistere? Quare? Ἐπιλαμβανομένων τῇ ὥρᾳ, tempori superuenienti. At nunc agit de serotinis. Quid igitur attinet repetere? An vult intelligere nuditatem prohibere, ne serò germinent? Ita implicat anfractus. Texit, retexit, repetit, inculcat. Inculcat enim de siccitate. Ergo concinnemus, vt possumus. In Rubo est siccitas: quippe astrictio multa manifesta. In Rubo est nuditas fructibus. In Rubo est frigiditas. Ex frigiditate fit tarditas fructificationis, simul & ex siccitate. Quia nudus est, maturatur ab aere calido: quia siccus non expedit totam maturationem. Aut etiam addamus, Rubi fructus, quia nudus, patitur à calore: quia siccus, flagitat humorem, qui præstatur sero anni tempore. Itaque fructus ab vtroque tempore perficitur: atque ideò lenta & longa est maturatio. Ideò dixit, ἰκμάδος δεῖται: itaque non potest expedire. Quare differt sub tempus quod ἰκμάδες, ταμίας est. Hoc erat quod dicebat, ὁ δὲ βάτος ἀμφοτέρων μετέχει τῶν ὡρῶν, vtriusque tempestatis particeps: atque ideò πολλὴν χρόνον παρατείνει. ἐκ significat egressionem ab æstate: τῷ designat motus tractum. Ἀλλ' ὥς γε πρῶτον εἰπεῖν. Hæc aduersatiua respondet illis: οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτῷ κώλυον, Quanquam nihil exquisitè affirmare licet; tamen hasce causas, quoad licet (hoc enim est, ὡς πρῶτον) admittendas censeo.

Ἐπὶ τῆς καθ' ἡλικίαν. Vnus ex nostris barbaris, quos isti Græculi contemnunt: puta, Albertus, aut Aboali, aut Duns, ita instituissent. Dilatio, aut festinatio fructificandi, aut est propter occultam causam in specie, sicut est de medicamentorum potestate: aut ex manifesta. Occulta quod hîc narrat de Ægyptia arbore, quæ centesimo quoque anno fructum ferat. Manifesta est, aut à materia interna, aut à qualitatibus ipsius, aut à conditionibus, quas vocant circun-

A stantias, aut ab externis, iisque duobus: nempe à solo, & ab aere. Aeris conditiones vel ex inclinationibus Cæli communes, vel ex situ peculiares, vel ex anni tempestatibus. A materia eiúsque situ partium, vt crassa, densa. Item copia, multa. à qualitatibus calida, humida. à conditionibus, vetula, nouella. à solo, pingui, raro. à cæli segmentis, ad aquilonē, arctūrum. ab anni partibus, vere, æstate. Tum hæc omnia digereret: exemplis firmaret: adiiceret obiectiones. Profectò Absyrtus ille Medeæ non tam membratim fuit cōquirendus. Nunc enim ait, nouellas ob humoris nimietatem non posse maturè expedire coctionem; atque etiam quia multo egent alimento. Itaque sibi succum parant. Et suprà dicebat semen non esse, nisi perfectæ ætatis. Ætas

B autem iuuencularum nondum perfecta. Ὀψίκαρπα καὶ μὴ, κατὰ τὰς ἐπαυσίους ὥρας. Pro ratione ætatis sunt vel ὀψίκαρπα, vel non. Quia nouellæ sunt: non nouellæ, non sunt. Hîc ἡλικία ætatem dicit qualemcunque. Aduerte loquutionem, καὶ τὸ ὅλον τῆς τροφῆς. Sensus apertus, fortasse non absque mendo. Τὰ δ' αὖ πάλιν. Idem euentus, causa contraria. Nouellas obruebat materia: vetulas deficit. Itaq; opus habent multo tractu temporis ad conuasandam minutam suppellectilem. ... Πόῤῥω τῆς ἡλικίας. Hîc ἡλικία pro meliore ætatis parte. Sed angit codex, ὡς ὅτι φορά. Quæ exactæ sunt ætate, ita longè fructificant à tempore stato aliis: vt ipsæ sunt longè ab ætate meliore. Subdit deinde exemplum arboris Ægyptiæ cuiusdam, quæ centesimo quoque anno fructum fe-

C rat. Fidei constantia penes autores sit: Sanè si arborem specie fructiferam, ætate effœtam habeat nostrûm quispiam in viridariis, haud sanè sextum expectet annum parturientem illam, nedum vt eius ignauiam sustineat ad centesimum vsque. Igitur prudens Philosophus deleuit maculam mendacii verbo illo, μυθολογοῦσι. Quia non satisfaciebat exemplo fabuloso: subdit aliud verum & confessum de Sycomoro, quod accommodet ad priorem historiæ huius partem, id est ad nouellas. Ex namque impedimentum succi copia, & quia ad suum incrementum requirunt alimoniæ plurimum. Sycomoro non ab ætate, sed à specie atque temperamento natura par... Ei namque attribuit ὑγρότητα καὶ πλῆθος. Quapropter nonnisi oleo

D delibutos fructus percoqui. Calefit enim à Sole Oleum: tum calefacit: éstque Solis quasi πρόξενος & vehiculum, quem tanquam in hospitium introducat. Hæc vna cura: altera similis subsidii, alterius rationis, qualis & Ficis in Græcia. Ficos ibi culices aperiunt: quo subeat Sol. Sycomori fructum vnguibus ferreis scabunt Ægyptii: quo præstetur idem. Οὐ μόνον δὲ τὸ πλῆθος. Argumentum à maiori. Si copia succi nimia, facit sterilitatem: quanto facilius fructuum dilationem? Est enim sterilitatis imago quasi quædam hæc, dum cessat fructum ferre,

quo debet tempore. Ait igitur ea de causa fieri steriles aliquas. Est igitur in his ἀκαρπία, in illis ὀψικαρπία.

Καθάπερ εἴρη). In Historiis dictũ est de Vitibus hircissantibus, sic enim voco τραγώσας. Quia capræ fœturam explent: hi ci non explẽt: vnde prouerbium est, hircos mulgere. Sic etiam de Amygdalis & dictum est, & dicetur: tum de aliis quæ pertusionibus, & adactis clauis castigantur: cuiusmodi est Olea, in cuius radices Oleastri cuneus infigitur. Τετρημένων pertusis: κολαζομένων, vulneratis. Apertis enim fluit, quod nimis est. Claui autem impinguntur: vt diutius laboret ex perpetuo vulnere auara nimis radix. Si enim clauus non inesset: vulnus obduceretur in cicatricem. Quamobrem rursus ad ingenium rediret tyranna radix incommodo liberata. Ideò dixit, τῆς ὑγρότητος ἀπολαυσάσης, exacta humiditate, quæ fructum non ferebant, ferent: quæ ferebant, meliorem atque pulchriorem ferent.

Τῆς δ' ἀμυγδαλῆς. Ostendit quibus artibus meliores euasuri sint fructus. Exciso, inquit, ramo effluet humor superfluus: vnde ex amara fiet dulcis. Hoc est & κολούειν & κολάζειν: vt alibi vtitur ἐπικαθαίρει. rectè. Amaritudinis enim vis videtur impuritatem afferre succo. Ideò dixit, purificari fluxionem. Hoc quasi pro causa statuit. Sed altiùs eruenda est. Non enim est qualitas admista succo, quæ detrahatur: sed vt in venæ humanæ sectione, quod relinquitur sanguinis, regitur à natura. Amaror igitur in Amygdalo est ex incoctione. Quod satis manifestum est ex fructibus qui antequam maturescant, amari sunt, vt Glandes, Cucumeres. Δοκεῖ δὲ καὶ ἡ συκῆ. Liberat fidem suam, cùm explicat exemplis illa verba, τετρημένων καὶ κολαζομένων. Declarat enim quænam sunt arbores aliæ præter Vitem. Non mirum verò de Ficu, si demptis radicum partibus melior fiat. Non parum in natura plantarum exercuimus nos. Etiam Ficus radicem rimari voluimus. Hoc possumus profiteri: nullam omnium arborum tam crassas, tam implicatas, tam confertas mittere radices: si eæ cum cætera magnitudine comparentur. Quæ sequuntur reliqua, perspicua sunt: nec indigent interpretatione. Dixit, πάτταλον pro ramo. Nam πάτταλος non naturæ vocabulum est, sed officii ab arte. Sic Demosthenes in oratione contra Midian. Demosthenis nomen esse priuati τοῦ χορηγοῦ, non esse priuati nomen aut Demosthenis, sed ciuitatis.

Alibi monuimus, in libris Græcis inscitia scriptorum sæpe in pronomine reciproco omitti aspirationem: sic hoc capite bis. Itaque lego, ἔχον περὶ αὑτὸν κέλυφος. Et, καὶ ἐν αὑτοῖς; καὶ περὶ τὸ περιέχον. Et, δεόμενον θερμότητος, non, δεόμενος. Et, ἀναθέντες γὰρ οὕτω, vt legitur: non vt corrigunt, οὕτω. Et βραδυτέρας ποιεῖ τὰς πεπάνσεις, non βραχυτέρας. Nam neque sensus conuenit: & si detur significatio celeritatis: tamen non erit verum. Dulcia namque seriùs coquuntur.

A Et, σύμφωνος ὁ λόγος, non συμφώνως, non enim est verbum ἔχει. Et, ὥσπερ ὁ τῆς κέδρου, καὶ τῆς ὀξύας, non ἰξύας. Et ὥς γε τυχῶ; non ὥστε. Et ἐπαμφοτερίζουσα, non χῶρος. Videntur enim librarii malo quodam fato dixisse sacramentum: vt alterum pro altero falsò supponant. Et καθ' ἡλικίαν ὀψικαρπότερα, vt scriptum est: non περιοικαρπότερα, vt deprauant. Subinfert enim exemplum nouellarum, quæ sunt ὀψίκαρπα. Et ἐκαστοῦ ἔτει, non ἐκ' ἔσω. Scriptum est etiam ὀψικαρπεῖν. alibi, ὀψικαρπεῖν. haud magni refert. Et ἀχυλότερα, non ἐγχυλότερα Mendum facilè, & hîc & alibi surrepsit elementorum affinitate.

Theodorus, ὅσον ἂν ὁ ἥλιος ἐπιθῇ, quan-
B tumcunque Sol tepefecerit. Non ex Interpretis fide. Περιαλλοίωσι, immutari possit. Et subticuit præpositionem malè: & malè generis verbum posuit pro specie. Enimuerò quod quasi ex Cicerone recentiores audent, non est ferendum. Vertunt enim ἀλλοίωσιν immutationem, ne barbari, si alterationem dixerint, videantur. At barbaria, vocum vitare barbariam sententiarum, mera Latinitas esse mihi videtur. Aliud enim est ἀλλοίωσις, aliud μεταβολή. Hoc illius genus est. Itaque cùm dixero, immutatum: iam Philosophus bonus ambiget: in substantiáne, an qualitate, an quantitate, an loco debeat intelligi. Sed hoc cæcos missos faciamus: qui cùm sunt verborum fustodiosissimi
C aucupatores: sicubi castigentur: de verbis nos litigare calumniantur. At vetera sinerent suo iure vti: κίβδηλα ne inueherent. Dum hos castigare volunt, æquo animo sustineant castigationes. Ἀθρόως ἐπιοῦσα. Vniuersa excurrere solita. Inuadens, proprie. Nam quò excurreret? Ἅμα δὲ καὶ ἐν αὐτῷ συνεργάζεται δύναμις ἰσχυρά: Fructum conficit atque percoquit. Non expressit, τὸ συνεργάζεται ἐν αὐτῷ. Communem cum Sole operam ponit. Quia dixit, ἥλιος ἐπιθῇ. Idem fuerit ac si dicat συνεπιθῇ. Sic ἐπιοῦσα, perinde ac συνεπιοῦσα. Ἐποίησεν ἀθροισμὸν, collectum maximum facit, addidit superlatiuum de suo. Et collectum maluit quam collectionem. Collectam Cicero, τὸ ἔρανον siue τὸ σύμβολον. Et efficacius est ἐποίησε, quàm ποιεῖ. Significat enim absolutam effectionem.
D Βλαστήσεις ἀθρόαι, germina congesta: pessimé. Non enim germina sunt cumulata: hoc enim est congestum: sed distantia. Ἀθρόαι tamen, quia simul eodem erumpunt tempore, alibi tamen aliud; non cohærentia. Ὥστε καὶ ψόφον ποιεῖν: vt & sonitum facerent: faciant potius. De arboris natura loquitur, quæ sibi præsens est. Ὑπὸ τῶν χειμώνων κατεχομένας. Quæ hyems diu retinuit. Quæ hyemes cohibuerint. Ὥστε μὴ πολὺ καθυστερεῖν: Vt non multo seriùs posteriora perfici possint: vt non ita multum præueniantur. Τὸ μὴ ἀθρόον, summatim. minus apté: simul. Ἡ ὑγρότης κατὰ ὕδατα-

καὶ ὑδατώδης. Corrige vbi est scriptum amittenda, omittenda. Τὰ κελύφη, putamina. fideliter. Nemo tamen dixerit Latinè Fici corium, putamen: tanto minus acini. Hîc desistendum fuerat: id quod alibi facit sine causa. Ἀθροωτέρα πως. Summatim, vt suprà. Πως hîc significat σχεδὸν, aut ὡς εἰπεῖν. Eodem penè tempore cunctum edens fructum. Hoc enim est ἀθρόον, τὸ πᾶν ἅμα: quasi sub oculos subiiciatur, ἀπὸ τὸ ἀθρεῖν. Theodorus maluit, quodammodo ἀπόσκιοι, vmbra opacant. Fortasse scriptum reliquit, opacantur. Ἔτι μᾶλλον, longè amplius festinationes apparent. Maturatio est, non festinatio. Adhuc magis citantur ad maturandum. Πρώϊον, præcoquum. Præcoquum est id quod anteuertit, non vsitata lege temporum. At πρώϊον sibi naturale est: & à sua specie habet, vt tempori fructum edat. Præcoqua ingenia apud Quintilianum. Apud Horatium, præcanum, ante ætatem scilicet. Πολλαὶ δὲ διαφοραὶ καὶ ἀμπέλων, καὶ συκῶν. Minus bene Theodorus. Vites enim, & Fici permultis inter se discriminibus distant. Non enim Vitis & Fici mutuas differentias: sed vtriusuis species differentes intelligit. Ἴσως λεκτέον. Fortasse dignius est. κακοζηλία hîc, illic ἀφέλεια. Περιοχαὶ septum, minus commodé. Septum nunquam contingit id quod sepit. Neque septum totum ambit. Καὶ ὀλίγην ἔχοντες ἅμα, καὶ τοιαύτην ὑγρότητα. Addidit, idque pingue. At satis est, τοιαύτην. πίτυος, Larici. An rectè sit interpretatus: alibi diximus. Nusquam enim tota Græcia Larix.

Γλισχρότητά τινα ἔχοντες, Gliscentes. Quanquam verba similia sunt: tamen significatus est diuersissimus. Sed γλίχομαι est origo nostri verbi, quod significat appetere. Signatissimè apud doctissimum Poetam, Turni violentia gliscit: quia crescebat, & præceps incitabatur. Ἢ τῆς ἰξύας. omisit Theodorus. Fortasse ὀξύας reponendum. Μικρὰ ἡ ἐπιρροή. Parum alimenti influi potest. Scio fluxum habere ideam participii. Verbum ipsum passiuè poni, nunquam memini. Ἡ ἐπίστασις ὅλη. Totus accessus parcissimè agitur. Non Latina dicendi ratio. Et ἐπίστασις non est accessus, sed quod alibi ἔνστασις. Occupatio, constitutio. Κέκραται, media temperie constant: pessimé. Non enim sunt ἄκρατα.

Καὶ ἐν θερμασίᾳ. Satis calidæ. Paraphrasis μανὰ, soluta. Vox ambigua, & Philosopho fugienda. Συμμετρίαν, Admistionis ratione percongrua. Nihil ad punctum. Quarum concretio temperatione quadam, quæ in ipsis mediocris est, respondet naturæ aeris ambientis. Sic dixisset fortasse Ciceronianus. Ὥσπερ τῶν εἰρημένων. Theodorus omisit. Omisit & illud, κύριον. Non potest promitti, vt ratum futurum sit huic naturæ, quod de ea pronunciabimus. Οὔτε πρωϊκαρπίαν, οὔτε ὀψικαρπίαν, neque maturus, neque serotinus fructus. pessimé. Maturus nihil aliud dicit, quam percoctum calore naturali. At id tam in serotino quàm in ipso tempestiuo inuenitur.

A Non est eadem in hoc licentia significandi, quæ in aduerbio est, cùm dicimus: aliquid maturè fieri. Nam etiam imperfecta quędam, maturè fiunt: at ipsa non matura. Docet hoc origo vocis. A diei siquidem tempore ducta est; nempe à manè: cui præest Matuta dea. At in ipso matutino spatio rosa maturè exit, quæ tamen inchoata est, necdum matura. Cæterùm quod toties conquesti sumus. multi Grammaticè, pauci Latinè loquuntur. Confudit ergo Latinis quidem Theodorus τὸ πρώϊον, καὶ τὸ πεπεμμένον. Ἐπὶ πολὺν χρόνον παρατείνοντα. Diutius se tueri, atque protelare possit. Vides ambitum. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ὥρας. Theodorus omisit. Καθ' ἡλικίαν ὀψικαρπότερα. Theodorus addidit ad explicationem vtriusque B ætatis: serò, maturéve. Τὰ δ' αὖ πάλιν. Theodorus, Veteres autem cessant. Paraphrasis. Sic addit, effœtas. Μυθολογοῦσι, narratur. mutile. Διαπτερνιζομένων, καὶ κολαζομένων. Perforatu castigantur. Confudit in vnum quę distinxit Philosophus. Nam & perforantur, vt Amygdalus: & ῥιζοτομοῦνται, vt Ficus: quæ est κόλασις.

CAPVT XX.

XX. *Capitis argumentum. Comparantur inter se arbores, & frumẽtacea, quoad soli naturam. Causa redditur, quamobrem læto solo fruges lætiores: arborum fructus minus commendabiles.*

C EN τῷ αὐτῷ δέ πως γένει. Tametsi hęc postea exactiùs (nam mox tractat causas quas omisit suprà, cùm dicebat: Vitis species plures: neque omnes eodem tempore fructum perficere) tamen hîc cum eo quæramus causam affectus, qui pertinet ad productionem & maturationem. Ita erit perfecta demonstratio, atque ex demonstratione perfecta scientia. Est autem affectus is quoad solum. Huius analogiam tractationis designat illis verbis: ἐν τῷ αὐτῷ γένει αἰτίας. Non verè genus idem. Quippe à formis, & ideæ totius internis affectibus ducebat causas: humore, siccitate, densitate, eiusmodi. Ea sanè sunt efficientia primaria, aut secundaria. At solum, ac cælum, sunt externa. Igitur analoga & concausæ. Id D adeò, vt ager, propter qualitates sit concausa efficiens: propter alimentum, sit materialis. Iccirco dixit, πως. Quia non idem penitus causæ genus. Τὸ μὲν, τὴν ἀρίστην καὶ πίειραν, ἀρίστην εἶναι τοῖς δένδρεσι. Quę est optima terra simpliciter, non esse optimam πρός τι. Non reddit rationem: reddamus nos. Optimo debetur optimum. Frumenta sunt optima simpliciter, omnibus aliis fructibus anteferenda. Iccirco lætissima fœcundissimáque terra debetur eis. Fœcunditas enim est finis terræ ad alendum. Sic frumenti finis nobiliori lege vita est, quàm Glans, aut Rapum, aut Castanea. Τὴν πίειραν, καὶ βαθύγειον. Sunt explicationes τῆς ἀρίστης: vt pinguis sit, sed non lenta, sed soluta, ita vt alto sulco seri possit. Si enim tenuis pulpa est, cui subsit toti;

aut rubricæ, aut argillæ crusta, non est βαθύγειος.

Ἀλλὰ τὴν δευτέραν, secundariam: sicuti secundarius panis. Sic Plautus, secundo in precio. Et vsitatè dicimus in prima cõmendatione. Quia omnia entia suum quæque obtinet ordinem. In XII. diuinæ Philosophiæ declaratum est, nullas duas substantias esse vnius perfectionis. Essent enim vna, non duæ. Quia æqualitas in substantia est identitas. Ἐν μὲν γὰρ τῇ κατὰ βάθος. Incipit reddere rationem, quare à meliori terra deterior fiat arboris conditio. Propterea quòd radix multum nacta, multum trahit. Multum nanciscitur: & quia multum inest, & quia licet multum occupare propter obsequium soli, & probitatem. Probitas autem est tum in succi copia, tum in facilitate. At exuctior terra minus alit: minus ergo alitur arbor: minus ergo corporis, & minus succi. Probior ergo concoctio. Contumax terra minus admittit. Radices ergo non tot ex locis suggunt: nempe non ita diffunduntur. Εἰς βάθος ἰούσης ῥίζης. Duæ causæ. Multum terræ contingit radix, ipsa grandis, multis ex partibus attrahere quit. Prima hæc: εἰς βάθος ἰούσης. Altera, τῆς χώρας εὐτραφοῦς, actiuè, terra vbere & opulenta ad alendum. Πλείω τῆς συμμέτρου. Hoc ergo vitiatur succus: quia modum excedit. Itaque fit insuauis, insipidus, minus aptus ad nutriendum: aquæ scilicet propior, ac segniùs elaboratus. Ἐπιπάσχοντα, verbum signatissimum ob præpositionem. τὸ ἐπὶ namque significat τὸ ὑπὲρ τὸ μέτρον. vt postea quam quod satis est traxerint: quod nimium est, porrò præterea trahant. Ἐν δὲ τῇ λεπτογείῳ. Contraria significato, non vocibus, λεπτὸν, βαθὺ, tenue solum, & profundum solum non res ipsa, sed vsus fecit vt essent contraria. Nam sabuleta, sunt βαθυγειότατα. Sed ita tenuit consuetudo, vt βαθὺ designaret hic, vber. Itaque perstat in hac contrarietate. nam suprà erat, εἰς βάθος: hic μὴ βαθεῖα. Figura à nobis alibi animaduersa. Cùm dixit, λεπτογείῳ, apposuit contrarium cum ipsa negatione. Sic Homerus ἔοικεν οὔτοι ἀεικές. Etiam Aristoteles ea vsus est, & appellatur asseueratio. Tametsi hoc loco alterum quasi alterius causa est. Vt quia sit exucta, non admittat profundum sulcum. Contrarium illud sanè, τὰς ῥίζας ἐπιπολαιοτέρας. Si non est profunda, non erunt profundæ radices, sed superficiariæ. Sic hîc τροφὴν ἐλάττω, minus alimenti, contrarium illi πλείω τῆς συμμέτρου. Non sanè minus quàm deceat, sed minus quàm ὑπὲρ μέτρον illam. Ideò subdit σύμμετρον. Quærat hîc aliquis. λεπτόγειον, terram tenuem, oportere esse faciliorem: faciliorem quæ in eam radicum aditum atque diffusionem. Ita verum esset, si succosam agnosceremus. At ieiuniorem intelligit. Quid igitur quærat radix, etiam si agatur in profundum? Aut quibus conatibus, si ipsa est imbecilla? Itaque in exucta minor est radix: à minore minus quæritur.

Ἐπὶ καὶ ἐν ψαφαραῖς. Argumentum à minori. Si in sabuletis & saxetis, quantum sit satis ad vitam præsidii, & opum ad fructificandum

A capere possunt, quanto commodiùs ἐν λεπτογείοις ψαφαρῶν, friabile. Qui aliter interpretantur, à nobis alibi castigati sunt. Friabile, cuius non contumaciter cohærent partes. At cohærent humoris beneficio. Vbi ille non fuerit: cohæsio defuerit. Καθήρηται, καὶ βιαζόμενα. Modum explicat, quo sibi succum trahant in sabulonibus καθήρηται. Facilè namque diducitur ac cedit solum tale. Βιαζόμενα, in rupibus. Scilicet per anfractus atque saxorum commissuras rimantur sibi viam: cùm obiectu lapidum deflexæ, quærunt quà transmittant. Ἐπὶ δὲ καὶ καταψύχειν. Addit commoditatem ab humo infelici. Maior propositio. Radix amat refrigerari. Ὅτι ἐπιζητεῖ τὰ δένδρα. Minor. Saxca refrigerant. Patet conclusio. ἐπιζητεῖ. non

B vacat propositio. Insuper hoc quærunt. Id est, præter id, quod est, posse radices promouere, suggere, ali: volunt etiam refrigerari. Οἱ δὲ σῖτοι. Explicatio alterius membri comparationis. Ait frumenta in agro officioso multum radicum agere posse, eásque in profundum.

Συλλαμβάνει μὲν πλείω. Quia dicit πλείω, dicit σύν. Concipit plures radices. Quare? διὰ τὸ κατὰ βάθους εἶναι τὰς ῥίζας. Non tamen explicauit causarum differentias. Quare nocebat τὸ ἐν βάθει arboribus, at frumenta iuuat? Propterea quòd frumenti stipes siccus: patet ex culmo, & stipula: Fructus numerosus: stipes breuis: semen penè nudum. Ergo quantum trahit, tantum quit excoquere. Frumenti commendatio est in copia. Semen pusillum citò perficitur. Celeri-

C ter namque elactescit: quia sicciuscula natura. Tot nominibus ei debetur humoris multum: tot rationibus maturare potest. At non apud Indos Mexicios. Tanta enim subest humiditas, vt luxuria marcescat. Ἐν δὲ ταῖς μοχθηραῖς. Contrarium parti superiori, cùm dicebat πλείω. Etnaturæ arborum, quæ in macro solo satis trahebant. Cùm igitur frumentum in læto solo multas agat radices, in macro arescet, quia multas agere non potest: & multis eget alioqui. Καταψύχεσθαι δεῖται. Ratio quare exiccentur. Quia exuruntur. Exuruntur, quia non teguntur humo. superficiariæ namque sunt. Quòd si imbres interuenerint, (id enim significat præpositio in verbo, ἐπομβρίαι) necantur, putrescuntenim. Ideò dixit, πολὺ δὲ διαφορὰ ὁ βλαβερὸς, χείρων ἐστί. Si-

D quid non interit penitus, at illud deterius est. Sic è contrario respondet in arboribus incommodum: Quarum fructus humore nimio corrumpuntur aut vitiantur. Id quod simile est huic frumenti vitio, quoties imbribus occupatur id quod est in macro solo. Hoc sibi vult illud, ἐπεί. Quasi dicat, ὁμοίως. Ἐξίσαντα ταῦ γενῶν. Verbum hoc iam est examinatum, & res ipsa suprà. Vix enim veritas hoc patiatur: vt imbribus genera mutentur. Qualitates quidem aliæ fiunt: species & idea manet.

Lego, καὶ τῆς χώρας εὐτραφοῦς, non autem ἀτροφοῦς. Et, διὰ τὸ κατὰ βάθος, deleta negatione. Et,

κατεψύξεως σωῦ δῆται, vt emendarunt.

Theodorus, τὴν ἀείσην, καὶ πίειραν, καὶ βαθύγειον, pingue, altum, lætúmque solum. malé. Nam neque altum, explet τὸ βαθύγειον: & τὸ ἀείστην, non expressit ad quam referretur ἡ δευτέρα. Itaque sententiam ipsam, repetita voce, fecit & suauem & efficacem Philosophus. τὸ μὲν τὴν ἀείστην εἶναι τοῖς δένδρεσι. Altum sulcum dicimus: altum solum an dicatur, obseruandum est ex autoribus. Τὴν δευτέραν, quod deteriùs constet: & familiaris huic viro κακοζηλία, verbo addito: neque exprimit secundariam in bonitate. Nam deterius est comparatiuum improbitatis: δευτέρα est ordo bonitatis. Nã infrà μοχθηρὰν dicit. Λεπτόγειον, gracili, tenui. etiam λιτὸν Herodotus. Ψαφαραῖς, duabus ambiit vocibus, arenaceis sabulosísque. Καθιέμενα, καὶ βιαζόμενα ταῖς ῥίζαις. Nituntur: & in disiecta tellure radices nimirum suas demittunt. Vi sibi viam faciunt, qua radices demittant. Ἐν ταῖς ἀγαθαῖς. Solo frugali. Vtitur origine pro deducto. Nam à frugum bonitate frugalis vita. Haud tamen idem significatum. Frugi vit, vtilis in parsimonia temperata. At ἀγαθὴ γῆ, vber & larga & liberalis: denique signatisśimè dapsilis, quæ dapes sumministret. Ὅταν δὲ ἐπομβρίαι γένωνται, καὶ πολὺς ὁ διασωζόμενος χείρων ἐστὶ, cùm verò imbres accesserint: deterius prę alimento nimio credẽdum est. Omisit necessaria verba duo, πολὺς διασωζόμενος. Et præsertim articulum ὁ. Aliud enim est πολὺς διασωσόμενος χείρων. Significat enim multum esse incolume. Et aliud, ὁ σωζόμενος. Significat enim magnam partem eius quod non interiit, esse deterius. Tametsi effugit putrefactionem: tamen non vitauit vitiationem. Ingratus prouentus, quia mutilis.

CAPVT XXI.

XXI. capitis argumentum. Quæ videntur eiusdem generis, non eodem tractu temporis fructum gerere ad maturitatem vsque. Non esse generis eiusdem proximi, sed summi, ac specie differre. Quare non esse mirum si ad fructificationem diuersæ quoque naturæ sunt.

ΤΟΠΟΝ δ' ἂν δόξειεν τῶν ὁμογενῶν ἔνια. Quod suprà dixerat, Vitem Ficúmque diuersas vtranque species habere, fructificationísque tẽpore differentes: eius rei proposita quęstione causas inquirit. Quamobrem rectiùs fecisset Philosophus, si hæc statim superioribus continuasset, antequam compararet agri naturas aptas ad fruges & ad arbores. Et rectiùs fecisset Theodorus, si hinc nouum caput secuisset. Constituit autem quæstionem in naturæ similitudine. Nanque animalia (Canem excipit) nulla sua tempora variant, variis alioqui speciebus. At variant Vites & Fici, sicuti suprà dicebamus: quibus addit etiam Malos & Pyros. Quinetiam in Prunis & Abellinis animaduerti potest. Et in fructibus olitoriis Pepones quoque & Cucurbitæ patiuntur idem. Canibus autem non omnibus idem tem**A** pus vterum gerendi: diuerso nanque Laconicæ, quemadmodum diximus in Historiis. Vbi castigabamus Hippocratis simplicitatem, qui matrices vnguibus irritatas, eiicere fœtus aiebat. Non enim status essent partus, si propter eam molestiã sese potius exonerarent, quàm parerent legibus Conditoris. Nam quid rerum omnium quæ à nobis vsquam agnoscuntur, aperit ea inguinis ossa, per quorsum diductum hiatum fœtus egreditur? Sed de his in libris de semine genitali. Quare igitur inter animalia sola Canis species variat: inter plantas tot sunt diuersitates? Quia pluribus distant inter se plantæ differentiis, quàm animalia. Quare à certis formis certi affectus: à diuersis diuersi. At ipse, vt penè semper, fluctuat in solutio**B** ne. Ac primùm quidem ait, fortasse ne in plantis quidem reperiri diuersitatem hanc. Sed eas, quæ serò maturent, serò concipere, serò florem edere. Nam hunc ad modum animalia quoque mutare tempora conceptionum. Et sanè in Iumentorum genere equæ aliæ Vere, aliæ concipiunt Autumno. Itaque duodecimo pòst mense pariunt, licet non eodem. Ita etiam fit in pecore alio. Hæc responsio multam præ se fert rationem. Tamen haud ita est. Nam & Vitis, & Ficus, & Pruni, omnes iisdem flores explicant penè momentis. Lõgè tamen aliis interuallis pariunt. Æquè cum aliis floret ea quæ Iulio mense habet vuas esculentas: & ea, quæ vix Septembri extremo, quam Buma**C** stem vocant. Itaque responsio eùm minus placeret, sese contulit ad aliam, quam videbimus. Καὶ τἄλλα. Quæ nos addidimus ad exemplum. Sanè in Malorum genere Nanæ quædam sunt, quę ipso vere fructum ferunt. Et inter Pyros, eæ quas Moschatas ab odore dicimus. Quinetiam in hoc suburbano, vbi nos hæc nunc scribimus, species quædam est, cuius fructus non à floris parte incipit maturescere, sed à pediculo, contra quàm fit in aliis. Ἀλλὰ παρισόχρονα κατὰ τὰς κυήσεις. Respondent inter se temporum æqualitate. ἰσόχρονα, satis erat: addidit præpositionem ad comparandum. τὸ παρὰ nanque significat, iusta. Quia quæ iusta ponuntur, admittunt iudicium comparationis. Τὰς κυήσεις, καὶ τὰς ἐκτροφάς. Quia quod concipiũt, edunt: quod edunt, educant. Τὸ ἐκτρέφειν. Compa**D** rauit, qui est inter prima rudimenta & perfectionem, quo potuit modo. Alitur enim tunc & crescit. Cæterùm animal extra vterum est: fructus etiamnum quasi in vtero plantæ. Sanè animalia edita iam perfecta sunt: neque fit eis accessio, nisi quantitatis ac firmitudinis. At fructibus totus deest actus, quoad vsui sint, vel edendo, vel serendo. Παρισόχρονα. χρόνος est quasi materia, ἴσον quasi forma, παρὰ nota collationis, vti dicebamus: vnde & παραβολή. Hinc nostrum, par, pariter, comparo. Ἀλλὰ μόνον παραλλάττει. Non eadem ad concipiendum stata tempora. Κατὰ τοὺς τόπους. Quia pariunt in Autumni fine Capellæ Medulorum ac Vibiscorum: alibi etiam ad Aprilis initia. sunt etiam quæ Iunio mense. Sed quid in aliis immoramur? Homo satis exemplorum dabit. Toto

nanque parit anno, quia toto item concipit. Vt non solùm à locis, sed ab habitudine, atque etiam interdum euentu fortuito. Καὶ μόλιστά γε ξυναν-θρωποδόμημα. Hoc iam dixit præceptor in Historiis, διὰ τὴν ἀπμείαν, καὶ τὴν ἀτροφίαν. Quoniam fouentur tecti commoditate & victu liberaliore. Multum enim facit magistrorum cura: munimentum ab iniuria temporum: securitas de quærendo cibo. Quæ conditiones locorum cælíque vitare queunt incommoda, & beneficiis emendare. Καὶ παραδιδόασι τὸ ἀνάλογον. Pro rata dependent. Proportione respondent. Seriùs percoquunt, quia seriùs conceperunt. βλαστήσεις hîc accepit fructuum inchoationes: alibi pro foliis tantúm. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἐφ' ὧν τοῦτο μὲν δεῖ. Altera capitis pars cum accuratiore disquisitione. Detur, inquit, vt ita sit: at non sunt eiusdem generis, sed ἔοικεν ὥσπερ ἐν ὁμωνυμίᾳ γίνεσθαι τὸ ἀπόρημα. Statim igitur destruit hypothesim. Sumebat enim esse, ὁμογενῆ. Negat igitur esse generis eiusdem, proximi scilicet. Nam sanè laxè nimis hîc accipit ὁμωνυμίαν. Sunt enim ὁμώνυμα, quæ ne in genere quidem conueniunt superiore, sed in genere corporis tantùm aut sensibilis. At quarum planta commune genus est: ea nullo modo esse queunt ὁμώνυμα. Sunt omnino ὁμογενῆ, ἀλλ' οὐχ' ὁμοειδῆ. Probat earum distãtias in formis ipsis. Mites, syluestres, steriles, fœcundæ, pauciferæ. Atque id quidem non pro tempore aut loco, sed tota natura semper & vbique. Atqui responsio hæc neutiquam tollit quæstionem. Omnes assentiuntur, esse species diuersas. At ὁμογενῆ nemo sanus neget, syluestres & mites. Neque Malos quas habemus nos tertio quoque anno ferentes distrahet ab earum genere, sub quo censentur eæ, quæ eiusdem figuræ, magnitudinis, coloris, succi, saporis fructum ferunt. Neque Auarcas (sic enim Vascones agrestes vocãt) à mitibus separabit specie, quas post cultum ferre docent fructus elegantiores. Ἔστι γὰρ ἰθύ. Mira vox, si non sit mendũ ἰθύ. Est vnum rectum, ad quod alia referuntur omnia, tam in animalibus quàm in plantis: atque, vt nos addimus, etiam in metallis & lapidibus: denique in omnibus mistis. Sic enim dicebat diuinus Præceptor, Rectum esse normam etiam obliqui. Hîc Theophrastus ait esse rectum Naturæ, id est νόμον, legem sanè, vt tum plantæ tum animalia sint non iisdem præscripta pariendi legibus: οὐχ' αἱ αὐταὶ προθεσμίαι: sed alia sint fœcunda, quædam sterilia, nonnulla media. Ὥσπερ τὰ ἥμερα, καὶ τὰ ἄγρια. Sanè hoc suprà disceptabat, vtrum horum esset τὸ ἰθὺ, ad quod alterum referretur ob herbariæ rei contemplationem. Πολύκαρπα. Sanè hoc est ἰθὺ in plantis, sicut κατόρθωμα aut καθῆκον quodpiam in homine ciuili: quippe cùm largiùs suum faciunt officium. Τὰ δ' ὀλιγόκαρπα. Acutiùs qui interpretabitur, dicet, hoc non iam esse ἰθύ. Quia disiungit τὸ δὲ, & ostẽdit egredi hæc ab officio illo recto ad obliquum: de quo sub recti ratione iudicium faciamus: ac tanto impensiùs super illo, τὰ δ' ὅλως ἄκαρπα. Quia τὸ ὀλιγόκαρπον est ἄκαρπον aliquo modo. Τὰ γὰρ τῶν ἐρινεῶν. Ostendit in Caprifico modum sterilitatis. Nam quòd fructum fert, neque maturat: ne fert quidẽ. Non enim fructus est, qui perfectus non est: quia fit. & quod fit, nondum est. Ἕτερον γένος. Præstat quod proposuit, aliud esse genus ac diuersum à Fico, quia percoquere fructum nequit. Nota loquutionem. τὰ τῶν ἐρινεῶν, ἕτερον γένος. Quæ pertinent ad naturam Caprifici, alius sunt generis. Οὐ δυνάμενον πέττειν. Si non potest, non habet principia naturalia: differt ergo substantia. Vt defectus sit in specie, non sola contumacia in materia. πέττειν est eius finis. Ideo subdit, οὐδὲ δύναται ἐλθεῖν εἰς τελείωσιν, neque assequi perfectionem. Est enim expositio τοῦ πέττειν. Hoc igitur τῶν ἀγρίων πρὸς τὰ ἥμερα: vt ne sit Ficus, nisi æquiuocè. Hoc enim dicebat, τὸ ἀπόρημα versari ἐν τῇ ὁμωνυμίᾳ. Nunc addit & inter mites differentias, quarum diuersa genera facit, cùm dicit ἕτερον δὲ τῶν ἀμπέλων. Vites cognomento insanæ, de quibus & in Historiis, & dudum suprà, munera exequuntur omnia edendi germina, florem, fructum, percoctionem expedire nesciunt. Desit eis illud τὸ τελειοῦν. Confusè statuit hæc ipse. Nam cùm primo loco rectè statuisset βλαστάνειν: non rectè statim πέττειν, vt ἀνθεῖν subderet. Nemo enim nescit florẽ præire, βοτρυοῦνται subsequi: formatur in racemum flos: tum postremò πέψιν affectari. Quam quare separauerit ab eo quod postea dicit τελειοῦν, non equidem scio. In fructu nanque idem est πέττειν καὶ τελειοῦν. Et modò ipse dicebat idem: sed tueamur dignitatem amplissimi viri optimè de nobis meriti, vt πέψις sit tractus maturationis, τελείωσις finis. Nota verbum βοτρυοῦνται, racemantur. Quia ergo peculiares habent naturas, pro diuersis statuendæ sunt. Τῇ ἰδίᾳ φύσει: Si est propria natura, non est cum aliis communis: Si habent διαφορὰς, non sunt vnum, sed aliud. Si sunt ἕκαστα talia, non habẽt communem naturam. Nimirum igitur δικαίως λέγοιντο ἂν ἕτερα κατὰ τὸ εἶδος. Erunt igitur specie differentes. Conclusio demonstratiua à definitione. Species sunt quæ sub communi genere differunt inter se essentiali natura. Ab hac definitione ducitur illa conclusio. Ecce non soluit quæstionem. Non enim sunt ἕτερα κατὰ τὸ γένος. At in equis & canibus ἕτερα κατὰ τὸ εἶδος, tamẽ stata seruant tempora gerendo vterum. Nemo enim sanus dicat eiusdem esse speciei Cantherium, & equum Hispanicum & Belgicum. Item catellum Melitæum, & Sagacem, & Leporarium cursorem, & Anglicum, quem Dogam vocant. Itaque vt sub Equino genere illa continentur diuersa specie, quibus tamen eadem pariundo præstituta dies est à Natura: sic in Vitibus esse decuit, quæ Iulio mense fructum ferunt esculentum: quæque sub eodẽ cælo vix ad Calendas Octobres percoquunt. Ὅτι δὲ δύναται. Repetit de Medica Malo narrationem, quæ nõ videtur quicquam facere ad hunc locum. Quæritur enim hîc illud vnum, An arborũ quarundam species quia differunt substantia, differre debeant tractu temporis fructui ferendo: quandoquidem in animalibus, quorum insigniores oportet

A B C D

A portet esse differentias, non sit idem. Animaduertes hîc quoque confudisse atque ordinem peruertisse. Primùm dixit πεπαίνειν, deinde βλαστάνειν, tum ἀνθεῖν. καὶ τὰ ἄλλα μέρη, mutila verba: nō enim partes sunt functiones, sed à partibus, aut toto. At βλαστάνειν, effectio est. Εἰ γὰρ ἀεὶ διατέλους τοῦτο δρῴη, Si semper in hac actione perstat. Alterum πολλάκις, aut ἀεὶ, aut διατέλους: idem enim sonant. Si enim mutaret, non à specie præstaret, sed ab euentibus mutaretur. Addit autem satis leuia, nonnihil esse inter hæc similitudinis: scilicet inter Medicæ propriam vim, & aerem vbi est mollis atque officiosus. Illo differre, quòd aer sit omnibus cōmunis: Medicæ vni facultas interna peculiaris. Vult innuere, qualis sit aeris potentia externa, qua fit, vt etiam alieno tempore germinent quædam: talem esse intimam ac propriam Medicæ: quasi quæ sibi sit talis aer internis præsidiis principiorum.

Lego, παρισόχρονα, æquali tractu temporis, non ὁμοιόχρονα. Et, καὶ τὰ ἄγεια, τὰ μὲν πολύκαρπα, non autem καί. Et, μανουμένων, non μανουμένων.

Theodorus, τῶν ὁμοιογενῶν ἔνια. Quædam eorum quæ generis societatem habent. Videor mihi meminisse; sic quoque loquutum esse Ciceronem. Credo quia genera secantur à speciebus. A secando enim socius. Cuique enim sua portio est. Vnde communia iuris tribus titulis, pro socio, familiæ herciscundæ, communi diuidundo. Græca vox non ita exactè: Similitudinem enim generis dicit, τὸ ὁμοιογενὲς, non autem participationem. At C analoga potius habent similitudinem, quàm οὐσίαν integram. Sed de his in quinto supranaturalis Philosophiæ. Τὰ μὲν πρώϊα, τὰ δ᾽ ὄψια. Alia matura, alia serotina consistere. Imò producere. κακοζηλία intempestiua sæpe, atque etiam ridicula interdum. μηλέας. Pomi. Quid esset Pomum, quid à nuce differret, contra veterem Grammaticorum opinionem, diximus alibi. Neque ibi assentimur Varroni: sed Pomum dictum arbitramur. quia etiam sitim tollerent eorum plurima, simul vt esset cibo & potui. Tenuit vsus, vt, quemadmodum Caulium appellatio deflecteret à generis significatione, ad Brassicam priuatim designandam: ita Pomum pro Malo caperetur. Tamen Plinius in quintodecimo genere neutro ipsam quoq; arborem appellauit, vbi Poma putanda esse docet D sicut & Vites. Παρισόχρονα rectè expressit, pari tempore. Πρὸς τὰς ἐκτροφάς, & alunt cùm pepererunt. Educant. Παραδιδόασι τὸ ἀνάλογον, portionem absoluunt. Exhauriunt tantundem. Explent quantum debetur temporis. Οὐ μὴν δὴ ἐφ᾽ ὧν τοῦτο μὴ δεῖ, cæterùm in quibus id desit. Imò verò in quibus ita est. Quæ tales sunt, vt alio temporis spatio fructum gerant. Ὥσπερ ἐν ὁμωνυμίᾳ γίνεσθαι τὸ ἀπόρημα. Quæstio ista quasi per æquiuocationem exultat. Qua lætitia quæstio hæc afficiatur, equidem me nescire fateor. Hoc tamen verbo vtitur etiam alibi immodicé. Theodorus omisit τὸ ἀδύ: & illa omnia, καὶ πολύκαρπα, καὶ ὀλιγόκαρπα, τὰ δ᾽ ὅλως. Ἕτερα ἂν λέγοιτο κατὰ τὸ εἶδος. Diuersi generis iure existimentur. Hîc omnino & sese & nos fefellit Theodorus, cùm pro specie genus posuit. Hoc enim hîc disceptatur, generis eiusdem esse, non eiusdem esse speciei.

Καὶ τὰ ἄλλα μέρη. Theodorus legit, κατὰ ἄλλα μέρη. Aliis tamen, atque aliis partibus. At nemo nescit florem ac frondem haud indidem erumpere. Μείζω τινὰ δύναμιν, pleniorem. Ἀέρι μαλακῷ καὶ ἀνέμῳ. Aere placido, medióque conflato tepore. Sanè μαλακῶς, atque etiam conflaté.

CAPVT XXII.

B *Argumentum capitis XXII. Alio præscribi termino pulpæ maturitatem, alio seminis perfectionem. Semen commodius ac tutius seruari etiam ipsis in arboribus.*

ΠΕΡΙ δ᾽ ἑτέρου τὸ περικάρπιον. Redit ad maturitatis tractationem, quam explet comparatione τοῦ περικαρπίου, καὶ τοῦ καρποῦ. Totum caput planum est ac deductum. Quoniā pulpa aliud est à fructu, necesse est vt eius perfectio certo tempore præfiniatur. Sin vltra tempus id progressa fuerit, vitiatur ab imbribus & frigoribus. χειμώνων καὶ ὑδάτων καταλαμβανόντων. Deprehensa gelu aut aquis. Animaduerte mutatos numeros ac genera. περικάρπιον. τούτων. καταβάλλοντα. Τινὰ χρόνον εἶναι ὅρον, Quoddam tempus eorum esse finem. At etiam fructui certum tempus finis est. Vult dicere τινὰ, paruum aut modicum. Fructus autem non esse huic temporis breuitati obnoxios: sed sine detrimento vltra tale tempus progredi pósse, atque etiam durare. Ideo dixit τῶν δὲ καρπῶν μὴ εἶναι, scilicet eam astrictam præscriptionem. Et reddit rationem. Συγκαταρρέουσι γὰρ τούτοις, ἢ προεκπηδῶσι. Liberant se hyemis iniuria: propterea quòd aut simul cum pericarpiis corruptis, ipsi nondum corrupti dilabuntur: aut si nō procidunt ambientia operimenta, ipsi exiliunt: atque ita sese terræ vbi mandauerint, conseruantur, vt exeat arbor. Exemplum primi petes ex multis, Pruno, Persico, Armenico. His enim cum pericarpio συγκαταρρεῖ nucleus. Exemplum secundi pōnit ipse. Nam ex Strobilo qui non cadit Pino, & ex Cono, qui non cadit Cupresso, exiliunt semina atque scipsa proferunt. Atque hîc etiam vides τὸ περικάρπιον, quoad vsum nostrum æquiuocè accipi. Nam tametsi hîc dicit, τοῦτο γὰρ πρὸς τὴν χρῆσιν ἡμῶν, tamen exemplum ponit Cupressi: cuius nullo pacto Conus vel nobis vel etiam bestiis vlli vsui est edendo. Et concinna est oratio diligenti obseruatori duabus in præpositionibus aliquo modo contrariis. σὺν & πρό. συγκαταρρέουσι, simul cum pericarpiis collabuntur fructus: ἢ προεκπηδῶσι Aut non expectant vt cadat pericarpium, sed ipsi anticipant egressionem, vt ne ab aere vitietur. Præexiliunt. Sic mox, προσηρτημένων γὰρ τῶν κώνων ἐκπηδᾷ τὰ κάρυα, καὶ καταλείπονται κενοί. Antevertunt suo casu Conorum casum. Πιτυώδους ὕλης. Vt ex Pino vnde fit pix. Mirandum cur ad-

diderit hanc differentiam, qua circumſcriberet hunc affectum quaſi Picoſo Pino peculiarem, cũ tamen vniuerſo generi τῶν κωνοφόρων attribuat, & cum illa amplitudinis nota, ὅλως. Πεπροπετημένων ἔτι, etiamnum. ἐκπηδῶ. Suprà erat πρὸ, nota temporis, quòd præueniebant Conorum caſum: hîc ἐκ, nota loci, id eſt Coni, vnde exiliunt. Neque non conſiderandum quare ſaltum potiùs dixit, quàm caſum illorum egreſſionem atque prolapſionem. Et animaduertendus vſus vocis huius κάρυον. Integram enim ſignificat Nucem: at hîc pro ſemine tantúm. Sanè intellexit de Pini fructu, qui nuculæ ſpecie eſt: non de Cupreſſino, qui eſt paleaceus. Eum itaque vocauit ὑμενῶδες καὶ ἀμενηνὸν, membranaceum & exile. tomentaceum. At Pini fructum, καρυῶδες. Vnde etiam κάρυα dicere potuerit ἀμενηνὸν, ἀνδαμίους, imbecillum. Ὅσα μὲν οὖν ξυλώδη. Hîc quoque oſtendit æquiuocationem τοῦ περικαρπίου: cùm omnino figura & facie ſimile ſit in Amygdalo, & Iuglande, & Perſico, & Pruno: vſu verò diuerſum. Hîc tamen ſub eadem tractatione. ſtatuit & Iuglandem & Palmulam, atque vtriuſque pulpam extimam vocat περικάρπιον. At quomodo probet τὸ περικάρπιον εἶναι ἕνεκεν τοῦ καρποῦ? hoc enim inſtituit in principio capitis huius, vt oſtenderet, quia diuerſa eſſent, diuerſo tempore perfici: probabat autem illis verbis, οὗτο γὰρ πρὸς τὴν χρῆσιν ἡμῶν. At hîc Iuglandis putamen eſt, & eſt περικάρπιον, neque eſt ad cibum noſtrũ: quin contrà potius ſemen ipſum, id eſt interior medulla. Sed ſequamur quod occœpimus. De pericarpiis dixit: de fructibus nunc ſimul & pericarpiis. Pericarpia igitur quædam dilabuntur, quæcunq; ſcilicet carnoſa ſunt ſiue eſculenta, vt Pruno: ſiue non eſculenta, vt Iuglandi. Quædam non dilabuntur, ſed præſidio ſunt ſemini quod continent: qualia ſunt vel lignea, vt Glandi: vel coriacea, vt Caſtaneæ: vel membrana multiplex, vt Milium. præter enim primam cutem nitidam, altera ſubeſt tenuior: vel ſimul eodem tecta folliculo, vt in Pyro: hæc omnia diutiùs operimentorum beneficio ſeruari. Hæc eſt rei ſumma: ſed quàm infeliciter digeſta, partim viſum eſt ex æquiuocatione pericarpii: partim videbimus examinando ſingula. Nam dixit amiſſo pericarpio carnoſo, ſeruari per ſeipſos fructus: quibus autem pericarpium ſit lignoſum, à pericarpio conſeruari. Quis non videt tam Perſici medullæ, quàm medullæ Iuglandis eſſe ligneum munimentum quo ſeruentur: vtrique autem pulpamentum extimum putrefieri atque decidere? Non igitur Iuglandis fructus καθ' αὑτὸν ſeruatur, ſed ambientis ligni tuitionẽ: nihilo ſecius quàm medulla Perſici. Præterea quid ad conſeruationem hanc facit cœtus ille atque ſocietas ſeminum in Pyri, Cidoniíve folliculo? Non enim alterum alterius vel fide munitur, vel ſocietate firmatur, vel præſidio ſtipatur aduerſus temporum moleſtias. Quamobrem ambitioſè ſimul ac fruſtra poſitum eſt τὸ ἀλλήλοις, & τὸ κοινὴν περιοχήν. Neque differt hoc membrum ab iis quæ coriaceo amictu conteguntur. Acutiora ſanè iudicia

A nunquam ſatis conqueri poſſint de huiuſce viri ſecuritate. Τὸ γίγαρτον, dilabente acini pulpa: ſicut & os relinquitur in Palmula putrefacta pulpa. Ὑμέσι καὶ χιτῶσι πλείοσι. Diximus alibi maximam ſeminum partem duplici cute obduci, ac fortaſſe omnia, ſi eorum tenuitates oculi vis conſequi poſſet. Ἀλλήλοις πῶς συνημμένα. Quia cohærent ita vt ſe tangant, hoc eſt illud πῶς. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα. Hęc poſtrema intellige in Pyris & Malis, maioribus atque craſſioribus circumfarcta pericarpiis, quô diutius durent: Non igitur vnus tantùm vſus pericarpiorum pro cibo noſtro: ſi etiam ad ſeminum præſidium data eſt pulpa Pyris. Quamobrem ſic deſignanda erat ſeries harũ formarum atque finium. Fructum omnem quia B non ſtatim terræ mandatur atque perfectus eſt, ſed quorundam intereſt expectare tempus ſationis (hoc dicimus reſpectu ad glandem, quæ paucis diebus poſtquam decidit, producitur in ſuam arborem) certis muniri tegumentis. Ea ſunt, ſi ſubſtantiam conſideres, Silicea, lignea, coriacea, membranacea, cutanea; vt in Olea, Glande, Caſtanea, folliculis Malorum internis, Tritico. Si numerũ, duplicia, multiplicia. Duplex eſt Cucurbitæ: multiplex Amygdalo. Si ſeriem, non eadem omnibus proportio. Nam durius Caſtaneæ corium exterius: contrà multis: mollius Iuglandi. Si locum, putamen extimum quibuſdam totis circumfunditur, vt Iuglandi: aliis non totum, vt Glandi & A- C bellinæ. Si vſum, longè contraria natura quorundam. Nam pulpa ſola eſculenta, medulla non: velut in Olea & Ziziphis, multo minus in Palmula. Aliis contrà, vt Amygdalo: quorundam vtrunque, vt in Peponibus: aliquibus neutrum, vt in Lauro.

Τῶν μὲν οὖν καρπῶν. Partim colligit, partim repetit. Colligit ita fructus ſeruari ad ſationem: repetit ſuum item pericarpiis attributum tempus, quandiu eſſe poſſint vſui. Cui ſententiæ adiungit ſimilitudinem ſuccorum. Succis enim ætatem ſuam eſſe, vltra quàm ſeruati vitientur. Id vitium appellat tum hîc, tum alibi ἀπυγρίνεσθαι, aqueſcere. Scilicet ex vino fit vapa, quoties vetuſtate aut aliquo incommodo exhalat vigor ille igneus. Incommodum intelligo, veluti cùm dolia nõ ſunt obturata, aut quòd minus ſunt plena. Nam quod ſcriptum D eſt in libris γεωπονίας tertio ex præceptis Quintiliorum, falſum eſt hîc apud nos. Iubent non compleri ad ſummum os dolia: ne, inquiunt, vinum ſuffocetur. Oportet enim liberiùs ſpirare. In Vaſconia ſi ita fiat, aceſcunt vina. Nam quod ait ſuffocari, ridiculum eſt. Et ſemper aliquid abit, ne id timeamus. Hæc igitur de ſuccis expreſſis, quorum ſimilitudinem applicet ad fructus. Quòd ſi quis non de exempto ſucco, ſed de eo qui etiamnum in fructibus eſt, accipere malit: non eſt laborandum. Tũc erit ſenſus, Vitiari fructus, quia ſucci eorum ſoluuntur atque marceſcunt. Prior ſententia plus connenit rei. Quanquam ea quæ ſequuntur, magis fauent ſententiæ poſteriori. De Oleæ nanque ſucco ſcribit. Cuius tractationis ſumma eſt, vſque ſub Arcturum oleum gigni in Olea: poſt id temporis,

poris, pulpam potius. Præterea si pluuiosus annus fit, deterius esse oleum, & fæcis habere plurimum. Quare postremo loco statuit, caloris opus esse oleum. Τῶν δ' οὐδὲ πλείους. Longè alia conditio quorundam, veluti olei. Non enim quo diutiùs in arbore olea est (hoc enim erat χρονίζεσθαι) fit liquidior olea: hoc enim erat ἀνυγραίνεσθαι: imò contrà, fit corpulentior. καὶ πλείους, neque vberiores fiunt succi: καὶ ἀπό τινος ὥρας. Si, inquit, certum tempus transmiserint, iam non amplius augentur. Sicut olea, postquam ad Arcturum peruenit, ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας οὐ γίνεται πλεῖον τοὐλαιον, ἀλλ' ἡ σὰρξ αὐξάνεται. Ergo densescit, non fluida fit olea, vt fiebant alii vel fructus vel succi. Καὶ ἐὰν γε δὴ πλείω. Quin contraria natura etiam, atque magis admirabilis. Nam oleum liquor est: videtur ergo magis ab affini iuuari posse. Cognatissima verò liquoribus ita videtur esse aqua, vt etiam sit eorum mater. Quamobrem imbribus augeri oportere oleum videtur. At contrarium euenit. Ποιεῖ ὕδατα. Notanda loquutio. Si vulgò dicimus, facit frigus. Sic hic facit imbres, scilicet imbrium autor. Eodem modo quo dicimus, pluit. Ἀμόργην λαμβάνον. Explicatio est eiusmodi detrimenti. Fit deterius, quia fæculentum fit. λαμβάνον, sanè ab aqua, tanquam materiam male laboratam à materia inelaborata. Addit, πλείω, propterea quòd in omni oleo fæx est. Ratio est in cruditate. Non enim eum incipiens potest humor à calore, vt arescat. Hæc enim est olei natura. Itaque densitas terrea fit, quam Amurcam nominamus: terrea quidem natura, & quæ idcirco fundum petat. Πολλάκις δὲ σηπομένου τοῦ καρποῦ. Anget Amurcæ causam. Scilicet istis ipsis imbribus non solùm premitur opera caloris naturalis, sed etiam putrescit fructus. Tum verò ne vulgò quidem mirum, si deterius oleum fit. Πειρῶνται δ' ὅμως. Dicat aliquis, cur ergo cùm in eo est olea, vt oleū fit absolutum, quódque postea succedit temporis id omne pulpæ, non succo transmittatur: cur, inquam, non auferunt illico ad prela fructum, sed expectant quoad maturescat? Duæ causæ. ἐργασία maior, & ἀφαίρεσις difficilior. Id est, plus operæ ponitur in faciendo (hoc enim verbum peculiare huic rei: vnde & factores) scilicet crudior materia premitur ægriùs. Et minus commodè decerpitur. Non enim facilè fructus abscedit, neque carpentem sequitur. Fructus nondum maturus hæret tenaciùs. Sequitur ex hoc alia calamitas: perticis enim decussa olea nō cadit, quin secum auferat aliquid de ramulis. Ideo dixit λυμαίνεται. Ῥαβδιζόμενα, virgis percussa. Φαίνεται δ' οὖν. Demonstratio à posteriori. Demonstrat enim causam, i. calore δημιουργόν olei, per effectū: scilicet per pluuias. Medius terminus demonstrationis est, λιπαρότης, sic. Oleum est pingue. Pingue est opus caloris. Ergo caloris opus oleum est. Propterea dixit λιπαρότητα τοῦ χυλοῦ. Quia succus est etiam à pluuia, sed non pinguedo. Ob id appellat succum ὑποκείμενον. Quia liquor est subiecta materia, pinguedo est qualitas in eo subiecto. Ei qualitati at-

A tribuit conditionem, quæ est σύμμετρον. Quoniam consistit inter humiditatem illam aqueam ab imbribus, & vlteriorem desiccationem. Est igitur lentor ille modus calefactionis vltra aquam, citra siccitatem. Id quod apertè mox docet cùm ait, Post imbres si serenitates subsequantur, castigari humoris illius copiam, atque reduci intra certos fines temperationis. Et dixit πρὸς τὸ ὑποκείμενον, non autē ἐν τῷ ὑποκειμένῳ: quia est relatio quædam habitudinis inter subiectum, & ea quæ sunt in subiecto. Εἰ δὲ πλείων. Quòd si modum excedat illum, non propterea maior olei copia. Quare? Quia est ἀλλοτρία ὑγρότης. Aliena à forma & à fine, scilicet ab olei & natura & vsu. Καὶ
B ἐπίθετος, non genuina, sed accessoria atque ascititia. Πρὸς περίθωμα τὸ χωρεῖν: ad quantitatem superfluam. Rectè respondent omnia. ἐπίθετος. τὸ ἐπί, nota est exuberantiæ: sic περίθωμα, τὸ περί. χωρεῖν hic posuit, sicuti Plato χώραν, pro materia. Vnde χωρεῖν, capere. Nihil capacius materia prima. Idcirco πανδεχὲς rectè vocauit idem Plato. Ad materiam recrementi. Οἷον ἀντισπῶσα μᾶλλον. Modus causæ. Vim succi trahens ad carnis substantiam conformandam. Id est auertens materiam ab instituto olei, ad carnis facultatem. ἀντί. ἀντὶ τοῦ ἐλαίου σάρξ. Dixit δύναμιν, quia succi vis tendit ad oleū, à quo distrahitur ad carnem. Succus autem est δυνάμει aut oleum aut caro. Σπῶσα, vim significat abstrahentis à fine in quem intendit. ποιεῖ τὸν χυλὸν τὸν ἄλλως μέλλοντα ἔσεσθαι ἔλαιον. Ὅ γε καὶ τοῦ θέρους.
C Ne quis à tempore id fieri putaret, ostendit etiam alio euenire tempore, dum adsint eædem aeris cōditiones. Ac tempora quidem duo contraria cùm designet, in quibus æquè id contingat: efficacissimè excludit omnes temporis obiectiones. Tum omnino vt id vitium ab humore oblatum declaret, ambit vtrunque genus aquarum, quæque de cælo fluunt, quæque rigationibus ducuntur. Itaq; dixit ἐκ Διός, pluuias: & ναματιαίοις, riuis. Tū dicit effectum, ἐκπιαροῦνται: & detrimentum, ἀπολύουσι τὸ ἔλαιον. Soluunt oleum, quia reddunt aqueum: ergo deterius. Respondet enim illi incommodo, ἀνυγραίνεσθαι, de quo suprà. Postremò dat causam, διὰ τὴν πολυτροφίαν. Verba illa molesta sunt, ἐν ὁρμῇ τῆς αὐξήσεως οὖσαι. Dum in eo sunt, vt crescant. Id est,
D dum naturali cursu capiunt incrementum. Quomodo igitur hyemalium imbrium iniuriam sentiant? Non enim tunc sunt in cremento. Dicendum, hyeme pluuia deterius oleum futurum: nisi, vt subinfert ipse, subsequutæ fuerint postea sicciores tempestates. A rigationibus autem pati similiter: si fiant, quo crescunt tempore. Ita sunt distribuendæ partes. Quod autem diximus ἀπολύουσι soluunt: ita interpretandum, si ita legamus. Sin, vt vulgò legitur, ἀπολλύουσι, perdunt. Οὕτω δὲ σώζεται, καὶ πληθύνει μᾶλλον, per serenitates castigato humore, seruatur oleum. Respondet illi, ἀπολλύουσι, καὶ πληθύνει μᾶλλον. Et vberior est olinitas. Implet magis. Largiùs fluit, quàm si non exceptæ pluuiæ fuissent serenis tempestatibus. Sic igitur sereno subeunte tempore, & emendatur vi-

tium, & suppletur detrimento. Ὅπερ ἤδη. Ponit probationem ex historia, quę perspicuè per se est.

Ἡ ῥύσις ἐγένετο καλλίων. Largior vbertas fuit: nō solùm quàm si serena tempora non subuenissent, vti dicebamus: sed etiam quàm aliis annis, quibus hyemes non fuissent pluuiæ. Ideo dixit elegantissimè, ἐκ γὰρ τῶν ἡμισέων ἡ αὐτή. Duplicata fluxit quantitas. Τὰς μὲν οὖν πέψεις. Epilogus dimidiatus. Nam cùm de coctione tam fructus quàm pulpæ dixerit: nunc de altero tantùm colligit, scilicet πρὸς τὴν χρείαν τὴν ἡμετέραν. Atqui etiam πρὸς τὴν γένεσιν. Et frustra addidit, ex supradictis cognosci à nobis posse institutas maturationes à Natura nostri causa. Non enim docuit nos nostri causa hæc fieri, sed fieri tantùm.

Lego, τῶν δὲ καρπῶν μὴ εἶναι, non autem τὸν δὲ καρπόν. Et, τὰ μὲν ὄντα ξυλώδη, non μένοντα. Et, περισκεπάζωσι, non περισκεπάζωσι. Et, δερματικοῖς, non autem θερματικοῖς. Et, τὰς μὲν οὖν πέψεις, addita collectiua coniunctione.

Theodorus, ἐπεὶ δ' ἕτερον τὸ περικάρπιον. Cùm pulpa diuersa per se consistat. Nihil minus. Non enim vllum περικάρπιον per se consistere, docet relatio ambitus, qui designatur per notam, περί. Sed κακοζηλία præcipitem egit orationem doctissimi viri. Καρυώδης, nuceum. Ingeniosa vox, nec aspernanda, vt in proposito. Γίγαρτον, vinaceum. rectè. Plinius communi natura, lignum. Barbari nostri, Arillum. Galli, Pepin. Quo nomine omne semen nunc, olim omne paruum significabant. Sic nunc Pepiniere satum agrum, vnde adultas arbores transferant. Plantaria Latini, Græci libri γεωπονίας, φυτώρεια. A Gigarti vilitate Ligures Taurini tenuem supellectilem etiam nunc transposita litera Girgate nominant. Συνημμένα, deuincta. Nemo Pyri in folliculo quæ sunt semina, vincta dicat. Et de, non est σύν. Ἅπτεσθαι hîc est tangere, non vincire. Cohærentia, contigua. Illa omnia addidit, vigore certè indomito permanent, falsò simul atque ambitiosè. At illa prætermissa, καὶ ὁ τῆς ἰτέας πυρήν. Et sanè medum esse necesse est. Quis enim in saligno nucamento nucleus? Quærenda vox audacioribus quæ huic substituatur: aut delenda omnia: & sanè satis exemplorum est. Ἀνυγραινόμενοι, maduerint. Nequit vllus succus madere. Vapescant. Maximè patet in melle ὑγραινοις eiusmodi. Τῶν δὲ οὐδὲ πλείους, οὐδὲ ἀπό τινος ὥρας. Nonnullis quodam tempore pòst copia largior datur, vt oliuis post Arcturum. Pessimè omisit negationes. Nam post Arcturum non augetur oleum, sed caro. Quippe non amplius elaborat calor, sed materiam addunt imbres. Ἀμόργην λαμβάνον πλείω. Oleum amurca deterius redditur. Malè expressit, πλείω. Quo sublato sentētia tota corruit. Item τὸ λαμβάνον Amurcæ plus nanciscitur.

κατεργασία, confectio. Factio. Factores propriè olearii. Πρὸς περιττώματος χώραν. Deficit. Miserè interpretatus est. Degenerat ad recrementa.

Ἀντιπαθοῦσα, impellens. Negligenter admodum. Nos satis in Commentario. Ἡ ῥύσις καλλίων. Olei profluuium longè melius extitit. Insuauis o-

A ratio ac peregrina. Fluxit oleum copiosiùs. Ἐκ γὰρ τῶν ἡμισέων ἡ αὐτή. Tantundem enim ex dimidiatis portionibus fluxerat. imò fluxit. De vsu temporis huius, satis in libris de causis linguæ Latinè dictum est à nobis.

CAPVT XXIII.

XXIII. capitis argumentum. Prima capitis pars, Quamobrem quædam fructum ferant ex anniculis, quædam è nouellis ramis, à neutris Palma, sed ex præcedentis anni rudimentis. Secunda pars, De priuata natura Palmæ.

ΕΠΕΙ δὲ τοὺς καρπούς. Postquā ostendit causas productionum fructuum, & maturationum secundū
B tempora: nunc vult declarare fructificationum differentias secundum partes. Habet autem caput hoc partes duas. In prima declarat generatim differentias duarum specierum. Arbores quasdam ex ramis ferre præcedentis anni: nonnullas ex iis, qui eodem sunt anno recèns generati. Secunda pars priuatam Palmæ naturam tractat, quæ neque ex his neque ex illis ferat. Atque horum omnium assignat causas. Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἕνων, τὰ δὲ ἐκ τῶν νέων. Alibi designauimus concinnitatem ἐκ τῆς παραλλαγῆς elementorum in hisce duabus vocibus. In earum quoque coniunctione ad denotandam diem affinem vtrique mensi decedenti atque subeunti, concinnitas alia est. Nominabant enim eam diem Græci
C ἕνην καὶ νέαν, postremam & nouam. Elegantia verò in eo est: Quòd si ponas ἕνον, postremum erit: si apponas νέον, non iam erit postremum, sed ipsum νέον erit postremum. ἕνον enim erit antecedens. Sed ad rem. Διεστῶτα ταῖς φύσεσιν. Hanc operis differentiam prouenire ex naturæ differentia quæ sit in temperamento. Ideo dixit ἀθρόως. Id est ad ipsa substantiæ primordia. Iam declarauimus alibi quare differentias appellet διαστήματα. Sic hîc διεστῶτα. Sicut suprà σύστασις. Quia post motum multarum alterationum ad generationem fit status τοῦ εἶναι. Idcirco dicitur οὐσία. Sicuti post motum mentis in disquisitionibus causarum, fit status in cognitione, qui dicitur Græcè propterea ἐπιστήμη. Est enim ἐπίστασις, Latinè scientia. Est enim ἐπίσχεσις. Ratio verò illa, qua distant, rectè dicitur διαφορά:
D propterea quòd φορὰ motus est ad generationem. Quænam igitur sunt illæ, quibus distant, concretiones, explicat nunc. ξηρά, πυκνά, ξυλώδη. Sanè admodum inter se coniunctæ naturæ, aut saltem quæ duritiei sint autores. Possent esse sicca, & tamen rara. Voluit etiam densa esse, eámque siccitatem in subiecto crasso, cuiusmodi lignea sunt. Hæ nimirum conditiones prohibent subire humorem: quippe densitas non habet spatia, quibus sit commeabilis, & humoris haud multum inest. Quibus duabus de causis non satis materiæ suppeditatur ad nouitatem, sed in ipsis vetulis residet. Alioqui è contrario quispiam suspicaretur. Quippe quibus natura sicca & densa sit, in iis non prouenire debere è partibus siccioribus, quales sunt

vetu-

vetulæ: sed ex tenerioribus, quales sunt anniculæ. A Sanè hęc obiectio euidentiorem habet rationem. Rationis superioris fundamentum est in humoris ignauia propter paucitatem & viarum præclusionem. Quocirca nequeat porrò promouere sese ad nouella germina: sed restitet in vetustiusculis. Propterea dixit, μικρᾶς καὶ βραχείας οὔσης τῆς ἐπιρρύσεως. Parua est affluxio, vt in corpore ficciore: breuis, vt in corpore denso. Signatissima vox βραχείας ad ostendendum quod intendit. Quia excursus humoris non est in nouella germina, sed breuis cursus retenti in vetustis. Parum igitur humoris, nec procedens. Ἅμα καὶ ὁ βλαστὸς ἀσθενής. Alia causa. Germen nouellum, vt è paupere penu, minus bonæ habitudinis. Ea imbecillitas ipsi sibi, satis habet, si sufficiat: nedum vt in fructus B suas opellas effundere meditetur. Ὥσ' μὴ τι μεταγαγεῖν. Sanè si debile est, nequit fructũ ferre. Sed quod addit, μή τι κατασχεῖν, non intelligo quorsum. Neque, inquit, cohibere. Quid cohibeat? Affluxionem? nequaquam. Non enim affluit admodum. Quare nihil superfluit: nullus impetus. Quónam ergo tenderet? Exirène tentet ex germine ita vt opus habeat coertione? Potius intelligam sibi retinere alimentum, quàm non cohibere. Ὅσα δὲ ὑγρὰ καὶ μανά. Altera cōditio contraria, quia erãt illa ficca & dēsa. Tertiũ contrariũ, καὶ τὸ ὅλον ἀτραφῆ. Quasi dicere velit, esse pulpę quã ligno propiora: nam illa erant ξυλώδη. Ταῦτα ἐκ τῶν ἀθρόων τε ἡ ὁρμὴ, καὶ πολλή. Est multa materia, & est impetus ob quantitatē, & est ἀθρόον, id est vniuersæ simul mo- C tus, non vt suprà βραχεία. Non minutatim, sed cōfertim. Ex continua igitur affluxione fit successio productionum & germinis primùm, & porrò fructus. Notabis σόλοικον: πάντα ἡ ὁρμή. Alius dixisset πάντως: & fortasse sic scribendum est. Οὐ μὴν ἀλλά. Apponit exceptionem priori parti huiusce diuisionis. Quæ ex vetulis ferant, eæ nihilominus educere germinilla quædam nouella, atque ex eis fructum. ἐκ τῶν ἔνων φέροντα: deest omnino articulus. βλαστημάτι μικρόν. Extra vetulum ramũ prodit tenellus quidam, è quo fructus. Non enim ex vetulo illo ἀσθὺς, id est statim sine medio. Cui cùm apponat epithetum ξυλώδους, videtur etiam causam addere. Nam ligneam naturam ad hanc productionem ineptam agnoscebat. Siccitas igitur si est incommoda, nouella erunt commo- D diora. Sic igitur longè enucleatiùs diceremus, Ex nouellis omnino prodire semper fructum, sed in arboribus humidioribus ἀμέσως, id est statim: in siccioribus aliter: nouellum enim germen ex vetulo prodire. Οὐδὲ γὰρ εὐθὺ πέφυκεν: non enim ex ligneo succus aptus. Ἂν μή τι παράλογον. Cautè addit, si secus eueniat, id non euenire secundùm rationem. Ἰδιωτάτη δέ. Altera capitis pars, in qua tertiam omnino in Palma naturam explicat. Idcirco superlatiuo flexu dixit, ἰδιωτάτη. Καὶ πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ξυλώδη. Respectu igitur ad vtranque naturam illam. Quare non dixit, πρὸς ἑκάτερα? Quia fine flagitio potest abesse à natura humidarum, ipsa lignosa: at non sine admiratione, quæ sicca sit, à siccarum conditione desciscere potuit. Quæ fuit causa vt ita loqueretur, πρὸς αὐτά. Quasi diceret, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ὄντα. Ἀλλὰ τῶν κυουμένων πρότερον. Non à nouellis, non à vetulis, sed à rudimentis quibusdam prius inchoatis. Κυουμένων. Turgent enim diu prius quàm edantur. Ὥσπερ τὰ σταχυηρὰ τῶν σπερμάτων. Sic etiam turgent in spicis semina antequam proferantur. ἐκφαίνεται, verbum frequens in hac significatione fructuum inchoatorum. Ἐκ γὰρ τῶν ὁμογενῶν. Explicatio similitudinis. Illico simul cum fructu prodit oculus. ὁμογενῆ vocat alios ramulos. Appellat ῥάβδον. Sic agricolæ Latini in Vite virgam. Αἰτιάσαιτο δ' ἄν τις. Huius rei causam arboris assignat siccitatem. Quasi non queat humorem producere seriatim; vt ramulum fructus consequatur. Suprà humidiores eodē poterant anno germen simul & fructũ fundere, propter materiæ tum copiam, tum facilitatem: nunc putauerit aliquis humidam Palmam, quæ simul vtrunque efficiat. Id non ita est. Tum quia priore anno institutum non potuit absoluere, tum quia germinis exiguitas haud multum operæ requirit. Semper modestissimè loquitur. αἰτιάσαιτο, pro causa afferre possit. Sed addit sententiam planè dignam tantis exercitationibus, κατὰ τὴν ὅλην μορφήν. Semper viri magna in bonis literis autoritate tenuere: nullum ex Aristotelis familia vllum effectum retulisse ad eam causam quæ attribuitur totius speciei, sed qualitatibus manifestis. Hîc satis patet aliter profiteri Theophrastum. Vt iam hinc quoque silentium imponatur Alexandri deliriis, qui formas ex elementorum educit principiis. Hic enim penitus distinguit à qualitatibus. Ἔτι γὰρ φυλακῆς. Aliam nectit à fine causam præter hanc formalem. Quia fructus egent munimento quopiam ad conseruationem, & cùm editi sunt, & cùm exeunt: aliarum arborum fructibus hoc præsidium à frondibus comparatur, vt suprà videbamus: in Palma verò quoniam non est secũdùm frondem fructus, necesse fuit in ipso sinu cōformari atque consistere. Ἔξω συνιστάμενοι, cùm post editionem foris constiterunt. Καὶ ἐξ αὐτῶν προφαινόμενοι, cùm ex ipsis apparent primulùm: cùm extare incipiunt. Ἐν τούτῳ, in ipso tuberculo, tanquam φολάδι. Σύστασιν γενέσθαι, confieri. Ὅπως ἰσχυρὸν, vt non tener, sed validiusculus prodeat in aerem. ἀποδοθῇ, scilicet ab arbore. quia dicebat etiam suprà, ποιεῖται βλάστημα. Καὶ μεμορφωμένον. Formatio nanque non aduenit, nisi iam compositis mistionibus atque absolutis.

Διὸ ἐν συγγενεῖ. Idcirco intus primùm cum virgula simul conceptus atque inchoatus, postea editus est. Quia tuitionis egebat, in cognato atque sibi necessario quasi gremio conceptus est. συγγενεῖ, respondet illis ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἐκφαίνεται. Non in aerem continuò prodiit, quia non est cognatus aer, sed inter suos auspicia prima tulit originis, quibus propter naturæ coniunctionem naturali societate potius, quàm fortuito fœdere foueretur. Ideo & συγγενεῖς sunt vicinæ partes,

& ἀκεῖσθαι, etiam conuenientes. Festiuè dixit, ἐξέτεκε τὴν κύησιν, ἀντὶ τοῦ, τὸ κύημα. Sicuti dicimus scripturam pro scripto: operam pro opere. Et quoniam reducebat ad spicarum similitudinem, modestè, vt solet, addit ἴσως. & inuestigandam censet causam. Εἰ δὲ ὅμοιον. Si fructificatio hæc similis est spicarum fœtificationi: quoniam hæc spicarum editio communis est multis: communem quoque cum illis multis Palmæ fructus causam obtinebit. Quòd si soli Palmæ contingit, priuata causa exquirenda erit. Ita in biuio ambiguè decernit, ac destituit nos hiantes. Quid quòd ne ibi quidem, vbi de spicarum hac eductione scribit, vllam causam dat? An peculiarem fœtus huiusmodi formationem dicemus? Cunctationis autem causam (anno enim sequenti explicat instituta rudimenta) eadem fuerit, quæ & in eductione arboris ipsius à semine, posteaquam terræ mandatum est. Serò enim editur: tardè crescit, tardissimè fœtificat. Operosa ergo tota est. Quamobrem neque virgam illam primo anno producere quit, & insequenti collectam diu materiam simul etiam efformat in fructum. Πλειόνων ἐστὶ τοῦτο, scilicet σταχυοβολεῖν: qua in voce verbum alio modo est, atque cùm dicebat φυλλοβολεῖν. In hoc abiicere: in illo eiicere. Τὴν αἰτίαν κοινήν. Si multæ sunt plantæ similes hac ipsa σταχυοβολίᾳ, in communi multitudine cõmunis causa quærenda est. Μόνον τῶν δένδρων τῷ φοίνικι συμβαίνει, ἀντὶ τοῦ, μόνῳ.

Lego, τούτοις ἐκ τῶν ἀθρόως, non autem ταῦτα. Theodorus, ἐκ τῶν ἔνων ex anniculis, more suo. Non tamen id vox hæc significat, sed vt in chordis, ἐνάτη. Et aliter in reipsa est. Non enim anniculi sunt rami Persico è quibus prodit fructus, sed vetustiores atque etiam magis Moro. Dicendum ex ramis iis qui postremi prodierant. Εὐθὺς κατὰ τὰς κράσεις. Omisit εὐθὺς, non sine culpa, vti declaratum est. Μικρᾶς καὶ βραχείας. Parcè influunt. mutilé. Modicè, nec diu affluat humor. Εὐτραφῆ, plenæ. benchabitæ, succulentæ. Ἄμφω δ' ὡς ἀδύνατα ποιεῖν. Theodorus omisit. Idiotismus Græcus: ἀμφότερον, βασιλεύς τε ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔνων φέροντα, cùm ex annotinis fructificant. Non per aduerbium, sed per relatiuum. Quæ, non autem cùm. De genere nanque illo agit. Συγγενεῖ καὶ οἰκείῳ τὴν κύησιν ἐξέτεκεν Quamobrem in vtero parentis, natura partum seruauit. Miris modis & ambitiosa & aliena à sententia Philosophi oratio hæc. Neque partus est κύησις, sed fœtus. Partus autem τόκος. Μόνον τῶν δένδρων. Theodorus addidit frondibus Palmæ euenire. Non est affectus frondium, sed fructus.

CAPVT XXVI.

Argumentum capitis XXIIII. Quare arbores quædam non quotannis, sed alternis gerant.

A ΠΑΡΕΝΙΑΥΤΟΦΟΡΑ. Suprà ostendebat quibus è partibus fructum ferant: nunc quibus temporibus. Itaque cùm sit alius affectus, aliud nos fecimus caput. Item suprà docebat quibus anni partibus, quæ propterea πρώϊα vocabat & ὄψια: nunc vult ipsis ab annis integris declarare fructificationis officium, eiúsque vicissitudines. Tertio quoque anno quasdam ferre. Alternationis causam reddit. In extremo capitis multum attribuit locis ipsis admodũ necessaria sententia: ne quis ascriberet cæli vitiis aut benignitati vel noxas vel incõmoda: harúmq; quasi legum, quas hîc fert Philosophus, euersiones. B Παρενιαυτοφόρα. Quia prætereunt annum otiosè, quasi dicas præterãniferas. Sicut ἐπετειοφόρα, quotãnis ferentia. ἐπέτειον, quod annũ durat: sic Demosthenes ex legibus Atheniensium ἐπετείους ἐγγύας. Illud παρ' ἔτος: hoc ἐπ' ἔτος. Et dicere poterat παρετειοφόρα. Ὡς τύπῳ λαβεῖν, quia sumit tanquam concessum, καὶ ὑποτεθειμένον, non autem probatum. Τὰ ξηρὰ, καὶ ξυλώδη, καὶ ὅσα μὴ ἐκ τῶν νέων. An sunt hæ duæ causæ? Nequaquam. Ferre enim ex vetulis non potest esse causa: habet enim causam priorẽ, scilicet duritiam ex siccitate. Vt sit & humoris paucitas, & recipientis inobedientia. Οἷον γὰρ δεῖ προσυλλέξαι Duo hîc fieri oportet. Vnum est, colligere alimentum: alterum est transmutare. In corpore sicco non multum conuasari potest. Quare tractu temporis opus est. Transmutatio C verò duplex requiritur. Prima est materiæ elemẽtariæ in succum arboris. Hęc est pręsens materia materiæ futurę. Quippe fructus ex ea conficiendus. Itaque acutissimè dixit προγεννῆσαι. Quia fructuum generationem antecedit succi generatio. Perinde igitur valet τὸ προγεννῆσαι atq; δὶς ἢ διπλᾶ γεννᾶν. Sic προσυλλέξαι. Quia colligendũ est ad fructum: sed præ colligendũ est ad hanc ipsam collectionem. Simpliciter vt gignatur fructus, oportet succum prægigni. Οὐ δυνάται δ' ἅμα ταῦτα. Sic suprà, ὥστε μὴ τε μετενεγκεῖν δυνάσθαι, μή τε καταπέψειν. Ideo dicit διὰ τὴν προτέραν λεχθεῖσαν αἰτίαν. Ὥσπερ τὰ εὔξυλα, καὶ ἄτροφα. Comparatio. Nequeunt hæc simul præstare, sicuti præstant D eæ quæ minus lignosæ sunt & succulentiores. Nã eæ ieiunæ vix sibiipsæ sunt satis. εὔξυλα καὶ ἄτροφα. τὸ εὖ, non æquè vtrobique. Nam in priore voce significat moderationẽ & detractionẽ: opponitur enim illi ξυλώδη. In secũda significat adiectionẽ τῆς τροφῆς. Nõ enim εὔξυλα dicas benè lignata, vt benemanè, bene potus: sed mediocriter lignosa. Omniũ enim arborũ materia lignea. Sed in quibusdã excedit modum hęc duritia. Μάλιστα δ' ἐπιδήλως. Affert exemplum ab Olea. Cui præter internam hanc naturam, addit etiam causam fortuitã. Perticis enim cùm decutiatur Oliua, necesse esse ipsam malè haberi. Quanquam hæc ratio satis imbecilla videtur, ex aliis arboribus quæ idipsum patiuntur, quas inter est & Quercus & Iuglans. Quin putata Vitis fœcundior. Μάλιστα δ' ἐπιδήλως. More suo verbum suppressit. Manifestè verò in Olea

depre-

deprehendi:quia propius reſpicitur in ea vel iactura vel prouentus. Oleã ſanè iis affectibus agnoſcit oneratam. Concluſio eſt ex propoſitis. Omne tale,ſcilicet ξηρὸν, πυκνὸν, ξυλῶδες, eſt παρετειοφορεῖν. Η᾽ ἐλαία τοιοῦτο. Conſtat autem concluſio ex Hiſtoria,tertio quoque anno meliùs ferre. Habem⁹ nos huiuſmodi ſuburbanas Malos. Α᾽ϑενέστατον, καὶ ἐπικηρότατον. Vt ex imbecillitate propria talis ſit,atque etiam quia ſit obnoxia maximè iniuriis omnibus: ἐπίκηρον,ſuprà ſatis declaratum. Πρόφασιν λαμβάνον ἐκ μὲν τῆς εἱμαρμένης, ἐκ δ᾽ αὐτομάτου, πρὸς τὸ κακῶς ἔχειν. Ideo ποιεῖ ῥαβδιζομένη:quod non facit Iuglans,non ſolùm perticis appetita, ſed etiã ſaxis excuſſa. Καὶ κατακεκομμένη τὰς ϑαλείας, cæſis termitibus. Alibi declarauimus hoc eſſe oleæ nomen ramis peculiare,ſicut aliud aliis:præſertim in Vitibus. Didymus etiam Sarmẽtum quod defodit ad arbuſtum, ἐμβεβεχάδα ſcribit ſuo tempore appellatum. Ε᾽πὶ καὶ ὅσοι. Probat iis verberationibus ita affici,vt fructum differat. Nam qui, inquit, non percutiendo, ſed ſuccuſſu legunt cadentem oleam:eam arborẽ vnde legerunt,aiunt non intermittere, quin quotannis ferat. Αὐτομάτως. hîc puto addendam copulam aut diſiunctionem, ἢ αὐτομάτως ἀπορρέουσαν, id eſt caduam: ἢ σείοντες,aut concutientes. Nota tamen quod adiecit in fine, μᾶλλον. Non ſimpliciter ferre quotannis,ſicut aliæ quæ ſunt ἐπετειόφορα: ſed μᾶλλον,magis quàm quæ ῥαβδίζονται. Alioqui non à ſiccitate quam prætexebat. παρετειόφορον agnoſceret, ſed ab hac perticarum iniuria & mutilatione. Μέγα δὲ καὶ αἱ χῶραι. Altera capitis pars, in qua,vt alibi ſępè,multum regionibus attribuit. Ab iis enim cuicunque naturæ fieri acceſſionem. Itaque eas quæ ſua ſpecie quotannis edunt fructus.ſoli vitio, quîcum minus eis conueniat, differant ac reponant alternis. Alias vberiùs quotannis ferre, quã ferrẽt minus commodis locis. Quemadmodum eſſe etiam regiones quaſdam, quarũ beneficio eæ quæ alioqui ſuo in genere alibi frondes amittant, non amittere. Huic ſoli prærogatiuæ etiam adiungit cæli fauorem. Nam etiam paulo alieniore loco ſi tempeſtas anni fuerit clementior, parabilior item tunc ſit fructificatio. Hoc tot locis eſt dictum, repetitum,vt iam ſit prætereundum. Διαφέρουσι. Quia tractat τὰ παρετειοφορεῖν:& affert exemplum τῶν ἀειφύλλων, quæ ſunt valde diſtantes differentię. Imò verò τῶν ἀεικάρπων. Quæ Hiſtoria valde faciebat ad explicationem fœcunditatis illius, cuius cauſas quærebat in Malo Medica. Locum vnum nominat, Aletheam. Videtur eſſe regio. De ea nihil memini me legiſſe. Non enim de agro Siculo,qui cognomini vrbi adiacet,intelligere:ſatis ex eo conſtat,quòd tota Sicilia nihil tale videtur. Alio loco diximus,in Angor prouincia Troglodytarum,qui nunc Abiſſini dicũtur,aruum eſſe perpetuò paratum arationi,ſementi, meſſi. Αἰεί τι καρποφορεῖ: παραλλαγὴν δὲ ποιοῦνται κατὰ τριετίαν. Tantum valet alternatio illa in arborum natura:vt iis etiam locis in quibus arbores toto anno ſemper aliquid fructuum ferunt,tamen tertio

A quoque anno minus ferant. παραλλαγὴν,mutatio vel copiæ vel bonitatis. Ita leuiter perſtringit huius intermiſſionis rationem, cùm altiùs diſquiri poſſit,qua id fiat lege. Nam ſi idem à terra ſuccus aut propemodum, eadem arbor: quamobrem nõ eadem opera? An quæ facultates in materia ſunt, fatigantur? Quamobrem egent intermiſſione ad ſpirituum inſtaurationem. Facultas quidem eadem:neque delaſſatur quod eſt ſubſtantiale (non enim poſſet reparari) ſed eius inſtrumenta fiunt vel minora vel deteriora. Itaque etiam opus. Nam quod ait Auenroìs formas, quæ in materia ſunt,actionum frequentia fatiſcere: non eſſe verum, docuimus in Exotericis. Nunquam enim forma terræ motum intermitteret deſcenſionis,

B etiam ſi interuallum locorum à quo & ad quem fit motus,eſſet infinitum. Sed finitus eſt motus rectus,quia ſpatia ſunt finita. Motus autem cæli circularis,infinitus: quia ſpatium infinitum. Quia ſuprà ſumebat exempla ſimilitudinum ab animalibus: & nos dicebamus habere Malos παρετειοφόρους: dicamus & hoc. Ad hanc villam, vbi hæc ſcribimus,in gregibus noſtris eſſe Scrofam, quæ tertio quoque anno terdenos parit:ſequentibus interuallis tertio quoque,binos tantùm. Ο῞σα ϑ᾽ ἰσχυέστερα. Oſtendit analogiam cæli cum ſolo. Sicuti ſolum efficiebat τὴν ἀεικαρποφορίαν: ſic cælum concinnat naturam,earum quæ à vetulis producunt. Si enim benignior annus fuerit,tamen

C earum imbecillitas, quæ ferunt ἐκ τῶν ἕνων emendatur ita, vt etiam intermiſſionis tempore fructũ ferant. Ita ſcitiſsimè duo genera hæc ſimul contulit. Suprà in perpetuò ferentibus tertio quoque anno mutationem in deterius dicebat: hîc earum quæ tertio quoque ferunt,mutationem in melius. Sic ergo plus poteſt temporum qualitas, vt prauum corrigat, quàm locus, vt bonum perpetuet. Non eſt prætereunda ſententia diuini Viri, ὅτας ἂν ὁ ϑεὸς ἄγῃ τὰς ὥρας, prout Deus tempora ſtatuerit. Vt Deum etiam quotidianarum operum agnoſcat effectorem. Tantum abeſt vt Ariſtotelica familia neget,Deũ eſſe totius efficientẽ cauſam. Sed nos ex incõparabilis Præceptoris ſententia fuſiùs & acutiùs in Exotericis exercitationibus. Τὰ τῶν

D καρπῶν ἀποδιδόασι. Non ſolũ τοὺς καρποὺς,ſed etiam τὰ τῶν καρπῶν,& fructus,& occaſiones,& circunſtãtias. Ω῞σπερ καὶ τὰ ἐκ τῶν νέων. Reducũtur ad earum naturã,quę ex nouellis fructificant. Quæ ſentẽtia innuit id quod explicatum non eſt, ſcilicet quale tempus eſſe conuenit. Quale? Sanè cuiuſmodi confert ad emolliendum τὸ ξυλῶδες illud,& humectandum τὸ ξηρὸν. Συνακολουϑεῖ ταῖς ὥραις. Verbum hoc & ſuprà & infrà, ad hunc eundem vſum. Quaſi dux ſit operæ, & adminiſtret aer. Aer, inquam, non ὥρα, id eſt motus illius menſura. Nullius enim autor eſt actionis. Idcirco addit καὶ τῇ κράσει τοῦ ἀέρος. Sunt enim aeris qualitates quæ mutant, non motus. Quarum principia ſunt in aſtris quæ ſunt in cælis, quorum actiones motu variantur: in motu, inquam,non à motu.

Lego, ἄξυλα, non ἀξυλῆ. Non enim est analogia. Et, ἰσχυρότερα ἐκ τῶν ἔνων φέροντων, non autem ἐκ τῶν νέων. Non enim à temporibus consequuntur beneficium quotannis ferendi, τὰ ἐκ τῶν νέων φέροντα, sed suapte natura statis temporibus. Sic mox comparat atque ait, hæc τὰ ἐκ τῶν ἔνων, Dei cælísque beneficio ita fructificare, καὶ διὰ τὰ ἐκ τῶν νέων.

Theodorus, ξυλώδη, prædurae. Affectum pro substantia. Προσυμβαίνουσι τὰ γονῶν. Expressit τὸ πρὸ, prius: prius colligatur generetúrque. Et præterit τὸ γονῶν. Εὔξυλα, probè materiatæ. Ὑψηλότερα, altæ. Vtrunque minus bené. Nam ædes & naues benè probéve materiatas dicimus, cùm ex firma sunt constructæ materia, & quanta opus est. At hîc aliter, vt expressimus in Commentario. Et ἄτερφα non designat hîc proceritatem, sed habitudinem ex temperamento. Vtrum verò altum, id est ὑψηλὸν quod ab imo distat, sit transsumptum ab arborum animaliúmve magnitudine, quàm ex alimento sint consequuta: an quia Græcum ἄλομαι elationem significat: in originibus satis declaratum est. Ῥαβδιζομένη, decussa perticis. Parallage est in solœco. Non enim decutitur arbor, sed fructus. Αὐτομάτως ἀπορρέουσιν, spontè decidentes. Sanè sonat ita Græcé. Tamen res aliter monet. Colliguntur quæ cæcidere, non quæ cadunt aut cadebant. Caducæ aut cadiuæ. Sic enim veteres agricolæ. Μᾶλλον ἐτειοφορεῖν. Propius ad fructificandum annuatim oleas accedere. Elegans versio, suauis & commoda. Non tamen explet. Nam quod propè est, in eo non est cui est propinquum. Et olea quotannis fert. Si fructus nō vi, sed suauiter auferatur, plus fert. Ἀεί τι καρποφορεῖ. Theodorus omisit τί.

CAPVT XXV.

Capitis XXV. argumentum. Arbores alterutro luxuriantes, fructu scilicet aut germine, altero minus fœcundas esse. Eius naturæ causam esse robur. imbecillas neutro excellere.

ΥΜΒΑΙ´ΝΕΙ δὲ ὅταν μὲν εὐβλαστῶσιν ἄγαν. Germina fructúsq; suprà comparauit inter se tempore generationis: nunc cōparatquoad materiam & quantitatē. Vbi germina luxurient, fructus esse minus vberes. Largiore fructus prouentu minus frequentari germinationem. Haud omnes tamen esse tales. Nam Ficū & Vitem albam cùm maxime ramis & frondibus luxuriant, tunc esse fœcundissimas. Causas assignat, illis robur, his imbecillitatem. Ὅταν ἀβλαστῶσιν ἄγαν, ἀκαρπεῖν μᾶλλον. In aduerbiis est affirmatio, & responsus excessus. ἄγαν, excessus verus, nimium. μᾶλλον, excessus à medio. In verbis autem est contrarietas per aduerbia, τὸ ἀ καὶ τὸ α στερητικόν. Quæ aliis mox vocibus designabit, ὑπερβλαστεῖς, κακοβλαστεῖς. Alius dixisset, ὅταν βλαστάνουσι μᾶλλον, καρποφορεῖν ἧττον. τὸ μᾶλλον auget natura sua: huic verbo iunctum ἀκαρπεῖν, minuit: propterea quòd auget diminutionem quæ est in

A verbo. Hoc non est mirum, sed illud: Cùm ἀκαρπεῖν auferat totum fructum, τὸ μᾶλλον refert partem tantùm. Οὐ δυναμένης δι' ἀμφω διήκειν τῆς φύσεως. Scitum verbum διήκειν, pergere, peruadere, vtrunque perficere. τὸ διὰ, nota est motus interioris ac subitionis. Natura enim, vti suprà dicebamus, internum principium est. Si non potest, ergo debilis. ἀδυνατεῖ dicit Præceptor. Mox dicet illas alias esse debiles, quæ ἐκ ὑπερβλαστάνουσι. Καταναλισκούσης. Et debilis est, quia vtrunque nequit explere, & in alterutrum incumbit atque transfertur materia. Ἴδιον δὲ συκῆς. Diuersa ab hac idea communi multis, Ficus & Vitis albæ species: quoniam ἀβλαστάνουσαι ἀποκυοῦσι. Εἰ δὲ τοῦτο δὴ, καὶ τὸ πρότερον εἰρημένον ἀληθές. Non vult dice-

B re, alterius orationis veritatem ab alterius pendere veritate: qui loquendi modus diuino Præceptori peculiaris est: sed sic. Si verum est quod aiunt, non propterea non verum est quod nos dicimus de aliis in genere. Priuata enim in his natura Ἡ γὰρ ἀβλαστία. Ratio à consentaneo. Absumit in segermen fructuum materiam. Huius rei duas assignat causas: vnam, χώρας ἀρετὴν, soli facultates: alterū, τῶν δένδρων ἰσχὺν, arborum robur. Nanque ἐν τῇ, scilicet terra ἄφθονα, vbertas larga: τὰ δὲ, id est arbores, ἑλκύουσι δ' ἐρνὰ, valent attrahere. Et subdit exemplum Amygdali ac Punicæ, de quarum auiditate attrahendi ac frondificandi luxuria cùm loquitur alibi, vsurpat verbum admodum efficax. ait enim ὑβρίζειν. Quippe quæ ob fructum satæ sint, fru-

C ctui faciunt iniuriam. Largè igitur suppeditatur, largè attrahitur, largè absumitur in frondes, intercipitur pars debita fructibus. Ἀρετῇ, alibi declarauimus vocem hanc à Philosophis omnium rerum facultatibus accommodari. Δεινά. Hoc quoque vocabulum valdè commune est. Ita vt & in malam & in bonam partem accipiatur. Absolutè positum, graue ac molestum significat: cum adiecto quopiam ad id refertur. δεινὸς λέγειν, apud Demosthenem, & δεινότης: de qua etiam Quintilianus. Eius autem origo docet hæc. Ductum enim est παρὰ τὸ δεῖν, καὶ παρὰ τὸ ὄν. Quod opus est vt sit. Multum enim capit verbum hoc: vnde legimus ἀγηλακέναι εἰς τὰ δέοντα. Sic etiā est in alia voce non minꝰ ampla, ἐπιτήδειον. Sed hęc ex originibus. Δῆλον δὲ. Contra, quarū natura imbecilla est, ea non

D luxuriāt germinū frequentia. ἀλλὰ σύμμετρος ἡ αὐτῶν βλαστία γίνεται. σύμμετρος est contraria τῷ ὑπέρ. Sicut ἀβλαστία habet τὸ εὖ medium, contrarium duobus extremis ὑπερβλαστεῖς & κακοβλαστεῖς. Cuínam verò est σύμμετρος? πρὸς τὴν καρποτοκίαν. Arborenim apta ad ferendum fructum & idonea, mediocrem obtinere debet facultatem. Itaque τὸ ἀσθενὲς hîc, quod his arboribus attribuebat, non est imbecillitatis nota, sed mediocritatis. Alioqui esset non solùm κακόβλαστος, sed etiam κακόκαρπος. Verum autor iste populari vtitur oratione, non exquisita. Non est igitur in ramis luxuria, sed pro modo fructuum. Ἡ δὲ συκῆ καὶ ἡ ἄμπελος διὰ τὴν ἀσθένειαν. Ecce quam in partem accipiat hanc suum ἀσθένειαν. Nam de iisdem suprà dicebat, simul

mul ἀβλαστάνειν, simul ἀκαρπεῖν. Non possunt au- A tem duo hæc δὲ, ab imbecillitate proficisci. Quẽadmodum & mox abutitur hac voce ἀγαθὴν cùm dicit, δεῖ μὴ εἶναι τὴν χώραν ἀγαθήν. Nemo enim temperatè loquens dicat in mala terra fieri eadem in arbore καὶ ἀβλαστίαν, καὶ ἀκαρπίαν. Ideo addidit ἴσως. Et sanè cùm dixerit λαμβάνει τὸ σύμμετρον, videtur attribuere arboris naturæ: cui etiam si contingat esse in optima terra, tamen nonnisi τὸ σύμμετρον sumat sibi. Διόπερ εἰς τὰς νήσους τὰ τοιαῦτα μᾶλλον συμβαίνει. Nescio quas narret insulas, arenosas fortasse. At Cyprum & Siciliam, & Iauam maiorem qui notas habeat, is harũ meritis attribuet insulis nomen horreorum: tantum abest, vt agnoscat atque obiiciat infelix, aut ingra- B tum solum.

Lego, vt scriptum est, ἡ ἄμπελος ἡ τοιαύτη, quia albam nominauit. Germani ex Theodori paraphrasi mutarunt in vocem explicatam, & posuerunt pro τοιαύτη, λευκή. Hoc erit glossematis loco. Tamen monendi potius gratia acceptum velim, quàm castigandi.

Theodorus, συμβαίνει δὲ ὅταν μὲν ἀβλαστῶσιν. Astrinxit hoc apotelesma ad Oleas tantúm. Addidit enim περιφερεστικῶς, Oleas. Ego puto, atque etiam scio, id arboribus, quæ nobis notæ sunt, præter Vitem ac Ficum, omnibus conuenire. Sic addidit (necesse) ibi καταναλισκούσης. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἰρημένον ἀληθές. Quod si verum sit, supradictum quoque verum esse necesse est. Hîc etiam addidit (necesse) & superfluò & C falsó. Non enim hoc ab illo pendet, aut ab hoc illud. Alterutrum enim esse quit verum, altero falso: & è contrario. Quin cùm contrariæ sint naturæ: non potest vtrilibet alterutri necessitas imponi consequendi. Ἀφαιρεῖται, fructum detrahere. Nequaquam: sed futuri fructus materiam. Subtrahere, dixerit acutiús. Σύμμετρος αὐτῶν ἡ ἀβλαστία γίνεται πρὸς τὴν καρπογονίαν. Sed modicè aptéque ad frùctificandum his germina prodeunt. Non potuit peius. Sed germinum fructuúmque modus inter se conuenit. Hoc enim est πρός. Vt sit relatio mensuræ illius ad hunc.

Ἡ τοιαύτη: Vitis præcipuè candida. Non præcipuè, sed penitus ac præcisé. Non enim Vites a- liæ. Λαμβάνει τὸ σύμμετρον. Hîc quoque temerè D addidit, vliginem.

CAPVT XXVI.

Argumentum XXVI. capitis. Quare fructus posterius, quàm eum ambiens munimentum concrescat. vtriusque incrementum alterius esse dispendium. Naturam tamen vtrique studere. Causas à qualitatibus & accidentibus quibusdam sensibus vestigandas: alias etiam ratione.

ἘΝ ἅπασι δὲ τοῖς καρποῖς. Postquam disceptauit de tempore generationis, comparando fructum simul & germina: nunc in fructuum partib⁹ idem facit. Quare meritò caput nouum à superioribus abscindendum. Fructuum partes duas agnoscebat suprà: alteram καρπὸν vocabat, alteram περικάρπιον. Quas partes inter se comparabat dupliciter, maturatione scilicet ac fine, id est vsu. Nunc verò comparat quoad tractum temporis in quo fiunt. Quamobrem illis hæc commodiùs essent adiuncta. Confert enim generationum celeritatem. Ait ergo τὸ περικάρπιον prius moliri naturam. Ratio. Quia semen siue fructus ad propagationem: pulpa extima ad vsum nostrum. At ille nobilior finis est. Causa igitur διὰ τὸ εὖ. Altera causa, ἐξ ἀνάγκης. Pulpa enim, & testa, & corium est propter semen. Suprà nanque dicebamus esse σωτηρίαν τοῦ καρποῦ καὶ φυλακήν. Hęc est minor propositio syllogismi. Maior. Quodcunque propter aliud est, prius esse tempore necesse est, quàm id cuius gratia est. Animaduertendũ illud, Hasce duas rationes non cuiuis fructui conuenire. Non enim prior ratio conuenit Iuglandi, aut Amygdalo, aut aliis. Neque secunda conuenit Persico. περικάρπιον enim illud esculentum non est à Natura comparatum munimenti causa. Dispertiendæ igitur hæ rationes alia aliis, prout quæque cuique accommodari potest. Ἢ αὐτός γε ὁ καρπός. Notandum γέ. Assertiua hîc particula. Καρπός, καὶ τὸ σπέρμα. Alterum nomen est substantiæ καρπός, alterum finis σπέρμα. Quanquam τὸ ἔτυμον τοῦ καρποῦ, non est à substantia, sed ab euentu. κείρειν. Vnde etiam nostrum carpere. transpositis sanè vocis partibus, ἔκαρον ἀπό. καρπός. ἀπέκαρον.

Τοῦτο δ' ἴσως μόνον. Duas deinde causas assignat: vnam à materia. Quia, inquit, magna seminum pars ligneo tegitur operimento. At hæc necessariò serius perfici, etiam suprà dictum est. Altera est ratio finalis, ἀλλ' ὅτι τὸ τέλος, de quo etiam suprà dixisse rectè dicit. Δεῖ δὲ τὸ συνεχὲς ἄλλου, ἢ ἐκεῖνό γε πρότερον εἶναι. Rursus γε, profectò.

Ἐν προϋπάρχοντι γὰρ ἡ τῶν τοιούτων γένεσις. Duplex sensus eliei potest ab homine ingenioso. Primus de pericarpio. Eius naturam in eo constitutam vt antecedere debeat: τῶν τοιούτων, scilicet omnium eorum quæ propter aliud fiunt. Alter sensus pro ipso semine. Eius generationem meditari naturam in alterius principiis, scilicet pericarpii. γένεσις ergo τοῦ σπέρματος ἐν προϋπάρχοντι ἐστὶ δυνάμει, id est in eo quod existit: nempe in principio. Etenim dum condit Natura pericarpium, id fabricat vt semen faciat. Quòd igitur seminis sit rudimentũ ipsum pericarpium, probat ab acinis Vuarum, in quibus semen intus nullum: quales inter alios sæpe videmus. hoc est quod dicebat, οὐχ ἅπαντα περικάρπια σπερμοφόρα. Sic enim videtur inchoasse natura totum id quod ex pericarpio constat & semine. Semissẽ verò tantũ ipsius operis fecisse, scilicet pericarpiũ, non autẽ absoluisse operã integrã in ipso semine, sed substitisse. Ideo explicauit sic, ὡς οὐ δυναμένης τελειῶσαι τῆς φύσεως ταύτης. Quo ex loco satis patet ita statuere Philosophũ, propter generationẽ ac propagationẽ semẽ institui: propter semẽ, pericarpiũ. Ita vsus propter hominis cõmoda posterior sit, quã cõditio progenerationis. Dicat aliquis, at ii acinuli perfecti nõ sũt: quare nil mi

rum si semen non habent. Occurrit. Γλυκεῖς δὲ οὐδὲν ἧττον τῶν μεγάλων. Dulces ergo perinde sunt atque maiores. Itaq; nihil eis deest quoad ipsos, nisi finis perfectio, id est interius semen. Cæterùm maior insurgit dubitatio. Nam si acinulorum & succus & caro iam perfecta sunt, (sunt enim, si etiam maiorum dulcedinem ex conuenienti coctione sunt consequuta) videtur ergo natura satis & laborasse & confecisse. Non enim semen porrò meditatum esse, quæ totam operam exhaurire potuerit in ipsa maturatione. Ad hoc respondet, ἢ καὶ δῆλον. Haud tam id esse naturæ opus, id est caloris interni plantæ naturalis, quàm solis & aeris, qui natura confectum ac tanquam propositum succum pericarpii percoquere potuerint, ὡς ἀραιόν, inquit, scilicet facile factu propter corporis raritatem: idcirco dixit συνέφθεται, vt τὸ σὺν non solùm iungat simul aeris ac Solis vim, sed etiam horum facultatem cum ipsa Natura. Semen verò, quia sit interius, & substantiæ densioris atque durioris, tametsi principia sui habeat in acini principiis, sicut & pericarpium: tamen non potuit accipere Solis aut aeris beneficium. Sed solius naturæ videtur opus, quæ cùm fuerit ad id minus valida, neque Solis aerísque subsidiis adiuta fuit, nequiuit quod occœperat explere. Vbi & illud animaduertendum. Sunt enim in Pruno pulpa tenera, quam non durauit Sol. Est testa interior, sanè duritia insignis: quis hanc durauit, quæ plus absit ab autoribus eius duritiei, quàm agnoscit in Gigarto? Sic de Palmula dices: de Oliua nihil minus. At suprà dicebat pericarpia seriora, propterea quòd essent lignosiora. At ad ea tum intendit natura, tum adiungit ministerium suum sol & aer. Tria verò posuit principia, Solem, aerem, tempus. Cæterùm vnum tantùm est, Sol scilicet. Is enim & aerem afficit, & ὥρας ducit. Non ergo sunt separatæ causæ, sed explicationes. Dixit ἰδιώτερον esse opus Naturæ τὸ σπέρμα, quia etiam τὸ περικάρπιον ἴδιον. Pericarpium proprium cum aliis: semen magis proprium per se. Πρὸς ἡμᾶς δὲ. Quia pericarpium est non præcipuus naturæ finis, semen est præcipuus: semen propter generationem: pericarpium propter nos. Idcirco dicit, seminum quædam nihil ad nos, quædam parum. Vt Gigarta nullo vsui, Persicorum nuclei nonnisi ad medicamentum. Verùm duplici ratione vsum eleuat: partim à tota specie, vt Ziziphorum & Olearum: partim à tempore. Ideo dixit ἐν ἐλάττονι χρόνῳ, & mox ἐλάττων ἡ χρεία. Nondum tamen in mentem venit, an semen vllum sit aliquando esculentum, quod idem non sit semper. Quare ἐν ἐλάττονι χρόνῳ ad maturitatis celeritatem retulissem: sed tunc quid sibi vellent illa verba, τὰ μὲν οὐδὲν, equidem ignorabam. Non enim penitus ab opere Naturæ disiungere licet. Quòd si voluit dicere, non durare ad vsum cibi: at plus durat ad vsum cibi Triticum, quàm ad sationem. Non malè tamen comparat hanc diuturnitatem pulpæ cum ipsis nucleis: minus sanè diu durant. Διὸ καὶ

A τὰ ἀπύρηνα μάλιστα ζητοῦμεν. Ratio qua ostendit semen nihil aut parum ad nos pertinere. Quia nucleos, inquit, abiicimus, siqui sunt, vt Prunorum: aut etiam arte facimus, vt ne sint: quemadmodum in Vuis, quas hîc ἀγιγάρτους vocat, vulgò dicimus Corinthiacas. Eæ sanè perpusillos habent acinos: at in Indicis nauigationibus etiam grandissimas esse apud Orientales absque lignis internis. Sic etiam fit & curatur in Punicis. Quin iisdem in libris legimus ibidẽ Granata quæ vocantur Mala, non solùm sine intimo illo callo esse, verumetiam carere iis ligneis carnibus in quibus insident grana: sed præ tenuibus admodum hercisci dissepimentis. Ἡ δὲ φύσις. Altera capitis pars. Neutrum, inquit, natura ne- B gligit. Nequis ex superioribus verbis arbitretur, πάρεργον esse τὸ περικάρπιον, cùm dixit τὸν καρπὸν ἰδιώτερον. Quantum cuique satis, impendere, ἀμφοῖν ἀποδιδόναι τὸ σύμμετρον: id est, quod cuique conueniat. Ὁπότερον δ' ἂν πλεονάζῃ. Quod faciebat in comparatione τῆς καρπογονίας, καὶ τῆς βλαστήσεως, facit hîc inter partes ipsas eadem proportione. Si excedat alterutrum illam συμμετρίαν, alteri tantundem subtrahi ac deesse, quantum in illud abierit. Et quia copia est à materia, defectus à defectu: declarat quemadmodum exuberet alteri, alteri desit. Nam si alterum siccitatem poscat, melius habebit in siccis locis atque temporibus. Quod humidum requirit, ab C humida tempestate lætius erit atque habitius. Vtroque verò vitiari συμμετρίαν, quæ vtrique debeatur. Sic erat in oleæ partibus. Sicciore anno plus olei, humidiore plus pulpæ. Cæterũ haud sine disquisitione supinè transeundum est. Nam si vel à tempore, vel à loco, vel ab vtroque sit humoris copia, tum ex ea Pruni Persicíve pulpa sit crassior: non puto eius beneficii parte nucleum ipsum defraudatum iri. Alteram ergo tantùm huius sententiæ partem veram esse censeo: quippe siccitate, gigarta frequentiora sunt in Vuis. An verò etiam sint crassiora, perspiciendum est. Et sanè videtur ratio par. Ex materiæ nanque multitudine multitudo gigartorum. Quare non item & magnitudo? Causa verò cur gigarto- D rum sit copia siccis temporibus, ea videtur esse, quia crassior succus ab anni squallore minus aptus est ad pulpam. An verò similem afferet rationem pro altera sententiæ parte? Quippe argumento simili videtur item ad Gigarti substantiam materia fusior atque liquidior, ex qua fit accessio ad pulpam ex humidioris aeris constitutione: neque potest satis calor coquere ad duritiam vsque illam. Sic habes excussam quæstionem.

Τῶν μὲν, scilicet pulparum. τῶν δὲ, scilicet lignorum. Τὴν γεωργίαν συμπονεῖν, corrigendo luxuriam: sicuti suppeditando materiã, cùm deficit: quippe rigatione aut stercoratione. Διὰ ξηρότητα καὶ πυκνότητα. Quia in siccitate materiæ priuatio: in dẽsitate cohibetur succ⁹, quomin⁹ dispertiatur, & alit καὶ τὸ ὅλον ἀτροφίαν. Non necessaria additio: ἀτροφία nanque priuatio est. Hæc immediata est

causa,

causa, quare minor sit vel pulpa vel lignum: quia paruitas est defectus dimẽsionis: cuius causa prior est defectus materiæ, quæ est siccitas. Et notabis ἀτεράν, non veram, sed μετρίαν. Καὶ πρὸς τὴν μῆ ἐκαστέρου. Quia humiditatem ac siccitatem no minauit: ac præterea mentionem fecit τῶ συμμέτρω: item distribuit vtrique tam καρπῶ quàm περικαρπίω quod esset conueniens: repetit toties iam di ctum effatum illud, triplicem comprehendens cau sam duobus modis: nempe internis qualitatibus, quas naturas vocat, & extimis duobus efficientibus, aere scilicet ac loco. Hæc igitur tria facere ad καρπὸ ἢ περικαρπίου perfectionem: addo etiam, inquit, ad ipsam generationem totius plantæ: tum verò & ad germinationem. Sanè rectè. Hæc enim tria nihil aliud sunt quàm generatio. Sed cùm di xit, περιβλαστίαν, partem sententię pro tota posuit. B Etenim hic τὴν δύναμιν esse causam dicit, cùm ait, αἰτιατέον, pro causis afferenda. At δύναμις est tam ad fructum quàm ad pericarpium: quorum neutrum idem exigit. Præterea cùm aliis qualitatibus hic recensuit ψυχρότητα. At frigiditas non est causa τ̃ περιβλαστίας. Itaque intellexit πρὸς τὸ περὶ ἢ ἐπὶ βλαστάνειν. Καὶ τὰς ἰδίας ἑκάστων φύσεις. Quia natura est principium motus eius in quo est. Declarat autem naturas, humiditatem & siccitatem, aliásque qualitates quæ sunt formarũ, id est naturæ instrumenta interiora. Ideò dixit, ταῦτα τ̃ φύσεως, non autem φύσις. Natura enim est forma: accidentia verò sunt à natura, id est à forma. Id adeò, vt plerique Philosophi putarint, æquiuocè dici ens de substantia & accidẽte. Quasi accidens non sit ens, sed entis. Sic humiditas non sit natura, sed naturæ. Hæc subtiliora non sunt hîc implicanda. Τέτων ᵹ τὰ μῆ ἄλλα. Autor, qui sibi sumpsisset prouinciam explicandi causas, rectè modos eas venandi docet nos. Ait igitur, Harum causarum aliquas sensu posse percipi: intelligit densitatem & humiditatem, atque alia talia. Quasdam verò sola ratione deprehendi posse. intelligit calorem, & frigus. Non enim calidissimæ plantæ, fœcũdissimæ. Hoc mox deinceps disputabimus. Cæterùm de humidis quoque similis excitari potest controuersia. Non enim humidissimæ, fœcundissimæ: neque plus fert Spinachia seminis quàm Myrrhis, aut Daucus & affines sũt naturæ. Namque humor materia est: calor instrumentum formæ. Ideò dixit, ἀμφισβητεῖται, dubitatur, vnde oritur contradictio: icirco adiunxit D ἢ ἀντιλέγεται, & cientur controuersiæ. Α'νάγκη ἢ. Historia est quam dicebat de euentibus fructus, ac pericarpii, déque mutuis respectibus in natura. Causæ erant, internæ qualitates: externæ, à loco, aere. Cognoscendas esse causas, in præceptis est, ac præsenti proposito. Modus cognoscendarum duplex: à sensu, à ratione. A sensu facilis per certas qualitates: à ratione, quomodo? Nunc ergo methodum declarat, aſtque ex euentibus excipiendas atque admittẽdas cogniciones. Hæc sunt vestigia diuini Præceptoris, in quibus semper insistit optimus Philosophus. Duci nos ad vniuer-

A salia per sensum receptis notionibus. Icirco ab accidentibus capienda esse primordia considerandi. Hæc axiomata statim in totius operis initio statuenda fuere. Ε'κ τούτων γὸ κείνομῆ, ἢ θεωρῦμῆ τὰς δυνάμεις. Is enim ordo vestigandi effectus, vis, qualitas, substantia. exempli gratia, vstio, vrendi facultas ex qualitate: id est essentia ipsa ipsius qualitatis. tertio loco, qualitas id est calor, quarto, caloris subiectum. Nota verborum ordinem, κείνομῆ prius, θεωρῦμῆ posterius. Iudicium tamen est posterius contemplatione. Est enim iudicium reflexa cognitio: siue cognitio cognitionis. Cæterùm & Theophrastum & Aristotelem ita loqui consueſse, alibi declaratum est. Modus enim est, ἀναλυτικῶς.

Lego, ὃ ἐκεῖνο γε, non ἐκείνου. Et γλυκεῖς, non autem γλυκεῖα. Et τὰ ἄσυρμα, non autem σύρματα. Et ἢ τὸ ὅλον ἀτεροίαν, non autem ἀτερείαν.

Theodorus, ἐν πρϋπάρχοντι, in præcondito aliquo, & quasi iacto fundamento. Non placet. Non enim est fundamentum ipsorum fructuum, ipsum pericarpium: sed munimentum. Fundamẽtum autem est vtrique commune, materia: super qua fundatur vtriusque sua cuique forma. Sed est apparatus quidam operis futuri: cuius finem dicit esse semen Theophrastus. Α'εγὸν ἐκπέψαι, rara aptáque excoqui. Α'εγὸν causa passiua excoctionis. Συνέψεσθαι, percoqui ac dulcescere possit. More suo postremum non addidit: neque expressit τ̃ σύν. Et tamen erat necessarium. Sunt enim multa συνεργάζοντα, Sol, aer, solum. Ε'ν ἐλάχιστῳ χρόνῳ: aliam minimo vsui scilicet. Non di- C xit hoc Philosophus, nisi secundùm tempus. Omnia namque sunt esculenta non minimo vsui: sed non ita diu. Α'μφισβητεῖται ἢ ἀντιλέγεται, dubitantur, atque in crebra obloquutione versantur. Neque Latinè: & ambitiosè. Nam quid est obloquutio? Nempe iurgium aut conuicium. Nec dicam, hæc dubitantur. Commodiùs, in con trouersia sunt. Quòd si non negarim, dici posse, hoc dubitatur: at nego dicendum, qualitates dubitantur.

CAPVT XXVII.

Capitis XXVII. argumentum. Calor attribuitur pro causa quatuor rebus. Fertilitati in plantis: locis ad conseruandum contrariarum qualitatum plantas: tempestiuæ germinationi, atque fructificationi: foliorum perpetuitati.

I' A μῆ οὖν αἴτια λέγεται. Suprà dixerat de calore ac frigore inquirendum. Deinde inuestigandum ac declarandum quæ calida sunt, quæ frigida. Quamobrem antequam exeat è præsenti tractatione, præstat quod recipit de natura calidorum. De frigidis non dicit: propterea quòd ex iis contraria patebit natura. Quatuor caloris capita facit, non quidem æqualia, vel æquali natura respondentia. Hæc autem omnia, aut ex opinione communi, aut ex Me-

nestoris sententia: quæ postea perpendet particulatim. Primum caput est de calore in plantis, qui sit autor fertilitatis: idque ex opinione communi, λέγεται. Esse verò causam tum in plantis tum in animalium vtraque natura, tam quæ animal, quàm quæ ouum pariunt. Hoc an verum sit postea videbimus: sicut & secūdum caput, in quo calorem attribuit locis ad frigidarum plantarum conseruationem: quasi fiat hunc ad modum temperatio. In animalium concretionibus hæc fuit Empedoclis sententia. Etenim piscium naturam professus est igneam: atque icirco detrusam in aquas ob temperandum. Hanc opinionem Menestorem quoque secutum esse. Verùm, vti videbimus aliquot patitur difficultates. Tertia caloris classe statuit vim fructificādi: quarta foliorum attribuit perpetuitatem. Εἰς τὸ καρποφόρον ἀνάγουσι. Nota loquutionem. Causa referens ad fertilitatem: scilicet ducens cognitionem nostram. Nam vulgò aliter loquimur. Dicimus enim ad causam referri fertilitatem. ἐνίοις δὲ κατὰ τὰς χώρας. θερμὸν καὶ ψυχρὸν in præcedente sententia intelligebat internum (vt suprà docuerat) nūc alteram causam dicit externam à qualitate regionis, scilicet pro cæli segmentis, aut inclinationibus. Nam neque terra, quà terra est, neque locus, quà locus est: sed quatenus sub aliqua cæli parte continetur. Iudicatur ergo terra calida, in qua frigidæ plantæ: frigida verò, in qua calidæ. Vt argumentum τῆς κινούσης qualitatis in natura plantarum sumatur à contraria regionis temperatura. Οὕτω γὰρ εὐθύς. Argumētum ab vniuersali naturæ instituto. Fieri namque hunc ad modum generationem. Sanè contrariorum & concursu, & occursu, & pugna, & victoria, & consensu tandem. Εὐθὺς, id est à primordiis ipsius generationis. Quare si est internorum talis ratio: erit etiam circumstantium: qualis est locus. Lex enim eadem constituendi & conseruandi. Est enim, & alibi diximus, conseruatio quasi generationis perpetuatio quædam. Ὡς ὑπὸ τῶν ὁμοίων φθειρομένων. Argumentum à contrario. Si ex similibus euenit corruptio: ex contrariis consequētur conseruationē. Ac nequis demiretur, à simili fieri dissimilitudinem, (corruptio namque dissimilitudo est in substantia) vt diluat hoc paradoxon, addit causam, διὰ τὴν ὑπερβολήν. Id quod Præceptor non semel dicit, πῦρ ἐπὶ πῦρ. Summa rationis, ἀναγκαίας πρὸς γινομένης. Ex conflictu fieri concordiam. Est enim belli finis, pax. Τὰ γὰρ ὑπέρπυρα. Empedoclis opinio, de qua suprà. Τ' ὑπέρπυρα, respondet illi, ὑπερβολήν, communi vtrobique præpositione. Sed vis verbi negligenda non est. Non enim τὸ ὑπὲρ ἐν τῷ ὑπέρπυρα auget τὸ πῦρ: sicut τὸ ὑπὲρ ἐν τῷ ὑπερβολῇ, auget τὸ βολῇ: suprà nāque calorē ignis nullus calor est, sed significat excessum caloris præpositio: altera vocis pars est excessus illius ratio: scilicet ignis. Συνηκολούθηκε, sequutus est Empedoclem Menestor. Pregnans verbum: sequutus est, & cum eo fuit in ea sententia. Id valet illa præpositio, σύν. Θερμότερα γάρ φησι. Menestoris

A exempla ad sententiam corroborandam, per enumerationem. Recenset Iuncum odoratum & Calamum, non hunc nostrum Acorum id est Atre indigenis, aut Bostuorce, aut Zeli Tartarici, quod sonat herbam Scythicam: sed verum calamū, qui est arundo, & vocatur ab Arabibus Cassab asseri, à Persis Cassab alderira. Probatio sententiæ, τῷ χειμῶνι οὐκ ἐπιπήγνυσθαι. Quòd in aquis tum eæ, tum Cipirus oriantur, constat: quòd sint calidæ plantæ, vis ipsa docet, qua frigoribus ita resistunt vt ne gelascant. Auget probationem latioribus exemplis etiam extra aquas. Nempe frigidis locis prouenire pinus, abietes, cedros, iuniperos, ederam: cuius tanta sit efficacia, si calorem spectes, vt etiam niues excutiat hyeme: non enim

B durare super ea illas. Etiam adiūgit argumentum alterum ederaceæ caliditatis, flexuositatem. Eius esse causam medullæ calorem: ac propterea contorqueri. Hoc in pilis robustis patet, & pellibus: vnde & Æthiopum capilli. Τελευταῖα δ' αἰτίαν λέγει. Tertium caloris officium est, maturare germinationem ac fructificationem. Sanè suprà sæpe dixit, calorem κινεῖν. Et Aristoteles in libro de mistorum affectibus dicebat, Igni vti Naturam, & tanquam materia, & tanquam instrumento. Et in primo de generatione, attribuerūt antiqui actionem omnem igni. Καὶ ὁ ἐπὶ αὐτός. Quia calor non agit, nisi in subiecto: & spiritus in animali (his enim designatur actio ab anima) sanguinis sunt puriores partes: in plantis non sanguinis, sed eius loco succi sunt particulæ tenuiores: icci-

C co non calorem, sed calidum succum dixit, ποιεῖν καὶ περὶ βλαστάνειν, καὶ πιπτειν. Crassiusculè tamen. Materia namque succus ipse est, in quam calor agit, vt eam maturet. Non est ergo succus ipse agens, sed patiens, quippe materia, pariens maturationem. Iccirco dicebat alibi succos dulcescere. Τετάρτη δέ. Quartum caloris opus est, efficere vt plantis ne cadant folia. Etenim propter calorem Menestor in planta frondes seruari putat. Quæ amittunt plantæ folia, id ea pati caloris inopia. Πεσσαπλέγει. Quinta capitis pars, in qua caloris indicium in plātis exquiritur ex eo quòd earum lignum facillimè comprehendit ignem. Quid super hac re sentire Galenus videatur, suo loco dictum est. dicit, πεσσαπλέγει, scilicet

D Menestor. Prꝫter quatuor exquisitiones adiungit & hanc. Τὰ πύρεια, ἄριστα καὶ κάλλιστα ἐκπυροῦται. Explicādum aduerbia. Non ἀμαυρῶς, sed κάλλιστα, λαμπρότατα, luculentè in fomentis ignis accēditur. Non ὀλίγον, sed ἄριστα, felicissimè. Τὰ πύρεια materias intelligit ad ignes excipiendos, siue quibus silicibus excutiantur, siue, quemadmodum docebat in Historiis, quæ attritu concipiunt ignes. Ἄριστα, egregiè. ὑπεκκαύματα vocat Præceptor multis in locis. Καὶ τῶν δένδρων, ὡς ἀεὶ τὰ πυρὸς ὄντα τάχιστα ἐκπυροῦσθαι. Satis patet hīc esse codicem mendosum. Omninò delendum τὰ, vt sit conclusio, ὡς ἀεὶ τὰ τοῦ πυρός. Vt pro certo habendum sit, quæ celerrimè concipiunt ignem, eas esse ignea. Hoc sanè est quod vulgò dicitur à Philoso-

Philosophis symbolum. O'ντα τῶ πυρὸς. Nota loquutionē in secundo casu: quod solet in sexto ex igni, ex auro, è luto. Quia etiam vulgò dicimus ignem dominari: quasi sint in ignis potestate.

Lego, τὰ μὲν θερμὰ ἐν τοῖς ψυχροῖς, τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τοῖς θερμοῖς. Non autem vt legitur. Nam quomodo essent in contrariis πρὸς σύγκρισιν? Et iam esset ὑπερβολὴ contrà Menestoris sententiam: & ϕϑο ἐν ὑπὸ τῶ ὁμοίου. Et παρεστηπλέγει, non autem παρεστηλέγειν, sicuti suprà λέγει, non λέγειν. Hoc tamen modò his in libris sæpe scriptum esse, etiam alibi monuimus.

Theodorus, ἐκπήγνυσθαι torpere. Plus sentit Græca vox. ἐμπήγνυσθαι dicit infrà. Non enim torpor omnis à gelu. Quin torpet manus aliquando spiritibus intus suffocatis: quoties scilicet brachiū ligatur: aut cùm parua olim pila lusẽramus. Turgida tamen erat, & sanguinis affluxu tum rubicūda, tum feruens. Is modus ambitiosè interpretandi non parat diuerticula, in quibus acquiescamus, sed errationes. Quid eum prohibuit simplicissimè dicere? non gelascunt. E'πὶ τούτων γὰρ. scilicet, edera. Theodorus malè super his. Esset enim omnium affectus ille, soluendi niues. At non est. Videmus enim Pinum maxime grauari niuium ineffu. Hanc autem sententiam esse vanam, satis patet ex recepta de Tiliæ calore opinione, & ex aspectu quotidiano. Sub Septentrionibus enim Tilia frequentissima. Ea verò tantum abest vt dissoluat niues, vt etiam onere dirumpatur.

O'σπερ ποιεῖ. Theodorus emolliuit eam, quam suprà narrabamus difficultatem. Abstinuit enim ab explicatione illius verbi, ποιεῖ: & sententiam eò cunduxit. E'κπυρεῦσθαι. exardescere. Non. Aliud est, ignem concipere: aliud ardere: hoc enim, ϕλέγεσθαι.

CAPVT XXVIII.

Vltimi capitis argumentum. Exemplo animalium non esse calidiores plantas fœcundiores. Calore modico fieri & generationem, & augmentum: excessu corrumpi. Aquatilia non omnia calida. Natura quæ gignit in vno loco, in alium contrarium non transfert. Sententias sibi ipsis aduersari. Calorem in somitibus attritu fieri, non ab interno calore. Ratio calida explorandi melior à sensu.

XEI δ' ἀπορίαν. Discutit ea quæ sunt à Menestore cōstituta. Summa propositi sita est in aureis illis verbis. Ταῦτα μὲν ἐν ἀμϕιδόξῳ, παραδόξῳ δέ τινος δεῖσθαι. Quasi sint aliqua ex parte vera: qua vera non sunt, sint à veris segreganda. Nempe nonnulla calida, sunt fœcunda: quædam non item. Hæc est prima quæstio. Secunda hæc. Quædam calida in frigidis, quædam in calidis. Ad primam sic. τὰ γὰρ θήλεα τῶν ἀρρένων. Statim in materia, qua de agitur, redarguit. Arbores, inquit, eæ quæ pro fœminis habẽtur, sunt fœcundiores. At fœmina frigidior in animalibus: ergo per proportionem etiam in plantis. Iccirco dixit, ἐκ τῶν ζώων ὁμοιότητος ληπτέον, καὶ

A μὴ ὁμωνύμως. Vt eadem natura conueniat per gradum quẽdam: non autem penitus æquiuocum fœminæ nomen sit. Hoc à sexu argumentum alterum: quod sequitur, à genere. E'τι δὲ τὰ ζῶα. Animalia cuiusque generis calidiora, non item esse fœcundiora. Inductio per σαρκόϕαγα, καὶ λαιμάργα, carniuora & gulosa. Hæc enim calidiora: nempe plus coquunt: ideò plus appetunt. Sola fœcunda calida, canis & sus. Ac canem quidem hic vult calidam. Multas tamen patitur obiectiones. Αὐτῶν δὲ τῶν ὁμογενῶν τὰ ὁμοειδέστερα, πολύγονώτερα. Sententia obscurissima, & vnus ex iis locis, in quibus de Theophrasti candore cōqueri soleo. Torquet enim me cruciatq; simplicissimi hominem ingenii, penè sæpiùs quàm docet. Tamen elucidum est. Videtur hæc sententia partis aduersariæ,

B quæ calorem facit autorem fertilitatis. At enim hic, in speciebus animalium, quæ sub vno genere continentur, eas species quo inter se sunt similiores, eò esse fœcundiores. Quod autem eius similitudinis participes sint, causam esse calorem: cuius vi fiat, vt membrorum articulationes sint expressiores. Hanc sententiam sumi posse ex auium generibus. Nempe in idea summa columbacea multæ sunt species inter se quàm simillimæ: Palumbus maior, minor, rupicola, turricola, domesticus, turtur. Habes perplexissimam sententiam simul, & quæ habeat contradictionem. Non enim tam latus est eius ambitus, quin excludat quamplurima genera: neque solùm in quadrupedibus, verumetiam in auibus ipsis. Nam Bouis

C genus summum, sub se multas habet species, bouem hunc vulgarem nostrum, bouem Lituanicū, quem Vrum vocant, *Busalum* nostratem, quem falsò putant vrum, bouem Africanum qui nunquam nostratis vituli non excedit magnitudinem, bouem Æthiopiæ iubatum, bouē Indum vnicornem, & alias fortasse formas: addunt enim etiam tricornes boues. natura tamen hæc neque diu, neque multum fœcunda. Septem enim annos vix explent fœtæ. Geminos tam rarò pariunt: vt portento propius esse videatur. In auium verò genere, quid infœcūdius rapacibus? Equidem Aquilā, Accipitrē, Vulturē, Ossifragū sub vno sūmo genere colligo. Sub iis species longè simillimas, minus aptas tamen ad sobolem multiplicandam. Accipiamus Coruinum genus. Sub eo coruus, cornix,

D monedula triplex, & fortasse pica quoque. Nihil iis minus fœcundum. Corui fabulosa viuacitas. Nemo illum expetit ad mensas. Raritas insignis. An vult dicere similitudinem inter marem ac fœminā? At gallinæ gallique facies dissimiles: & fœcundissima natura tamen. Cæterùm omninò plus facessit negotii, quàm paret vtilitatis. Quare ad alia. αὐξάνειν, non simpliciter αὔξειν, perficere atque explere augmentum. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ζωογονίαν, Si quale denominatur à dominio qualitatis: prima propositio falsa est, quæ statuit calida fœcunda: si ponit calidum in excessu. Namque in omni generatione tam animalium quàm fructuum: itémque ad ipsam maturationem, non calorem, vt

calor est, vnde animalia, plantæve dicuntur calidiores: sed calorem moderatum, & quæri à Natura, & comparari. Quòd autem ita sit, satis patet ex altera propositione: quæ vult calidas plantas aquis temperari. Dixit, συμμετρίας τινός. Quia non omnis mediocritas apta est. Iam de æquali ad pondus alibi satis. & de latitudine sanitatis. ἔτι ταῦτα ἐν ἀμφιδόξῳ. Nunc ostēdit pro vtraque sententia disputatum: opus autem habere disceptatione. vt σκέψις sit πρὸς τὸ διαιξεῖν. Περὶ τῶν ἐνύδρων. Altera quæstio. Comparat hanc cum priore, atque ait esse faciliorem controuersiam. Sanè verò similius videbatur Philosophis, maiorem calorem esse autorem maioris, id est frequentioris generationis: quia calor per se sit autor generationis. At minus videtur è re Naturæ, educere plātam calidam ex loco frigido. Est igitur ζήτημα ἀμφισβήτησις. Tria ponit, γεννᾶν, ἀντρέφειν, σώζειν. Hæc tria non possunt effici à contrario. Nam generans adeò est simile generato, vt sit idem substantia nutriens autem est idem potentia cum nutrito. Conseruans est idem pro portione ac beneficio. Et nos dicere consueuimus festiuè potius quàm exactè, conseruationem esse generationis continuationem. Ἔτι ᾗ Ἐμπεδοκλῆς. Illusisse Naturæ Empedoclem sententia sua: qua professus est, illam in sicco creasse pisces, atque in humorem transtulisse. Πῶς γὰρ ἂν δύναιτο. Optimum argumentum. Si eadem fuit, erátque Natura, quę nunc quoque est: quomodo mā- sissent in sicco pisces: quandoquidem nunc manere nequeunt sine interitu? Et quia verè diluere potuerat efficaciam argumenti, si diceret: illico post generationem translatos: addidit ὀλιγοῦ χρόνου. Negat vllum temporis momentum pati potuisse piscium vitam. At enimuerò non ita est. Non enim statim in sicco spirant pisces. Ἔτι δ' αὐτὸ τὸ συμβαῖνον. Auget argumentum. Non dissimilem sui Naturam esse. Si nunc iisdem in locis, in quibus generat, & statuit, & alit, & conseruat: idem quoque videtur initiò fecisse. Διαμένοντα, καὶ γεννώμενα. Ecce & hîc mutatum ordinem, priùs enim generantur quàm maneant. Καὶ εἴπῃ ἄλλῃ τινὶ αὐτῇ διαφορᾷ. Mos Aristotelis (nequid omittat, certis declaratis capitibus) addere, ἢ εἴτ' ἄλλο, aut eiusmodi. Et sanè præter aquatilia & terrestria, statuit etiā aerea Aristoteles: ac de igneis suspendit iudicium, scilicet de Dæmonibus. Sed hæc fusiùs in Exotericis. Διὸ καὶ ἀπο δὴ μὲν ὑπὸ τούτων. Ponit pro conclusione id quod est in maiore propositione. Ea est. Corruptio fit à contrariis, conseruatio à similibus. ὑπὸ τούτων, scilicet ὁμοίων. Ἅτε μεγάλης τῆς μεταβολῆς. Ratio corruptionis. & est maior propositio vlterioris syllogismi. Vbicunque fit magna mutatio, multum patitur natura. Minor. Inter contraria fit magna mutatio. Hoc resoluitur ad definitionem vsque. Cōtraria sunt, quæ maximè distant sub eodem genere. Ἀσύμφωνοι δ' αἱ δόξαι. Pro tertia quæstione. Pugnare aduersus seipsas opiniones. Com ponit inter se propositiones. Vna est. τὰ ἀείφυλλα,

A calida. Altera, calida tempestiuè germināt, & fructificant. Conclude. Ergo τὰ ἀείφυλλα ϖρωΐζουσι. Falsum. Altera ergo illarum falsa, & vtraque fortasse. Non est dubium quin prior sit falsa. Sedum enim ἀείφυλλον, & frigidis annumeratur. Cassia, fistula, & Ægyptia spina frondem nunquam amittunt. Alia prętereà pugna. Si aquatilia non omnia calida: & aquatilia non omnia fœcūda: non erunt omnia calida fœcunda. Ἔτι δ' ἢ καὶ συμφέρουσι. Propterea quòd erant illæ differētiæ ϖρωΐ, ὀψέ: quarum causas contrarias faciebant, τῷ ϖρωΐ, calorem, τῷ ὀψέ frigus: quid, inquit, de iis statuendum, quæ & ϖρωΐ & ὀψέ, simul, inquam, tempora iungunt hæc continuatione germinationis, & fructificationis. Exemplum in Senecione. Quam explicationem vt perfectiùs expediat, addit, duas
B esse res huiusce causas naturæ: alteram, alimentum ipsorum florum (sic enim materiam, quæ suppeditatur, vocat) alteram, temperaturæ mediocritatem, quam συμμετρίαν nominat. Non enim potest excessu caloris vtrunque fieri, τὸ ϖρωΐ, καὶ τὸ ὀψέ. Quòd si τὸ ϖρωΐ fit à calore, & à contrario ὀψέ, quod est contrarium: vbi fit vtrunque, necesse est vtranque esse causam, calorem scilicet ac frigus: quare necessariò quoque confieri mediocritatem. Tum acutissimè concludetur, A mediocritate fieri καὶ τὸ ϖρωΐ, καὶ τὸ ὀψέ, pro modo affluentis materiæ. Si enim sit nimia: differatur coctio. Idem intellige de spissitudine, aut viscidtate, aut excellēti tenuitate: quæ omnia repugnant coctioni. ὁ δὲ ϖροσεπιλέγει, Nunc destruit argumentum πυρίων. Id non esse de calore, sed propter attritio-
C nem: vt in historiis περὶ τρυπάνου καὶ ἱμάτος. Ἐξαιρουμένη τὸ ὑγρόν. Rationis explicatio. In iis inesse quiddam humidum prætenue, quod attritu attenuetur magis atque aerescat. Sic alibi disputatum est: quomodo, & in quibus motus sit causa caloris. Vnde etiam aliud axioma vulgarum declaretur in Philosophia. Quomodo humidum sit ignis pabulum. Non enim verum est: humidum esse materiam sicci. Sed id ita est. Aerem esse affinem igni tenuitate & caliditate. Eius humidum esse fusissimum atque rarissimum. Facilè vincitur id ab igni: facilèque fit ignis. Et notabis, vt toties, præpositionem ἐξ, in verbo ἐξαιρουμένη. Ex aqua materia conficere aerem. Quid sit hîc ἀνθεῖται, nescio. Expectanda vel codicis alius felicitas,
D vel hominis eruditioris diligentia, vel audacia ad emendationem, si sit corrupta vox neque otiosa vox illa, ἀναιμαζόμενη. Nanque in quinto historiarum oleam ad id ineptam prodit, quoniā sit humidior quàm laurus. Iccirco vult vim illam prævalere.

Ἀλλὰ δεῖ ὑπολαμβάνειν. Hæc est vltima capitis pars, in qua statuit è sua sententia. Sensu experiendum: atque fides facienda, tum ex eo, tum ex medicorū experimentis. Igitur κατ' αἴσθησιν: veluti Batrachia, Pyrethrum, Staphysagria, semen fraxini. Statim enim calorem indicant. Ideò dixit. κατὰ τὴν ἀφὴν καὶ γεῦσιν. Alia non statim designant calorem aut frigus, nisi adhibita ratiocinatione. Veluti cùm dicimus, odoratū aut acre. Oportet enim nosse priùs, odo-

odoratum an sit calidum. Eodem modo de densitate ac raritate. Iccirco dixit, κατὰ λόγον,& πάντα ταῦτα ἐν θερμότητι δοκεῖ εἶναι: vt sit, λιπαρὸν: ergo calidum. Sic colligitur: ἄσαπτ, minus putrescentia: ergo minus humida. Εὐπυρώτερος. Quia ἀεὶ πυκνὸν dicebat, ἐκπυρεῦται. Id verò esse in Pinu propter pinguedinẽ. A ratiocinatione omnia. Quia pingue aereum. Item porrò. Hæc affinis igni.

Ὅθεν τὴν τῶν σιδήρων βαφὴν ἀνίησι. Hoc etiam maiore opera indiget intellectus. Sanè calore obtundi ferri aciem par est. ciúsque rei quotidie facimus periculum. Frigus enim densat. calor laxat. An verò solo calore vis hebetetur illa? Videmus profectò etiam Citriorũ succo nihilominus obtundi: quod esse frigidissimum satis constat. Non est causa frigiditas: sed lentor illius succi, quo fit aciei minus lubrica subitio. & notabis festiuam loquutionem. Acies gladii cote sit, deducto corpore crasso ad lineæ tenuitatem. Duritia est à natura ferri. Non pauca ipsis ab aquis: vt etiã Poeta dixerit, Salone gelari ferrum. Theophrastus non dixit, τὴν ἀκμὴν, sed τὴν βαφὴν: tincturam remittere, id est vim, quam ex tinctura nactum est. Καὶ ταύτας δ' ὡς ἀμέσον ἀφεῖν τὰ θερμά. Cùm & tactum & gustum consulendos censeat ad calorem deprehendendum, festiuè tamen dixit, ἀφεῖν. Hoc enim oculorum est. Sic, audire vocem visa sum mihi, apud Comicum. Θερμότητας ἐμποιεῖ. non solùm ποιεῖ, sed etiam ἐν. Quia recipitur species. Hoc enim est sentire. Καὶ πέψεις,& συντήξεις. Hoc percipitur ratione. Quòd facilè, quòd rectè concoquatur: resistentiam non habere à frigiditate. Item τὰ συντήκοντα,& τὰ σήποντα, quæ liquefaciunt ac soluunt corpus, quæque putrefaciunt: iccirco dixit, ἰατρῶν χρεία μαρτυρεῖ. Quo loco non supinè agendum est. Videmus enim hîc ab inferiore artifice superiorem sibi sumere argumenta: quippe à medico, naturalem: idque in re dubia. Διαιρεῖσθαι τῇ αἰσθήσει, sensionem distribuunt. An vsus hoc verbo est, vt τὸ διὰ indicaret transitum à sensu ad ratiocinationem? An non est ita: quia iam ipse se sistit in sensu, cùm ait, ὁ λόγος δεῖται. Sed τὸ διὰ, erit à re ipsa speciei transmissio in sensum ipsum. Ὡς δ' ἐπὶ τὸ πᾶν. Postrema capitis pars, in qua, quem instituendum iubebat, persequitur διορισμόν, Esse igitur in calidis calida: esse verò etiam in frigidis. Modestissimè verò loquutus est, ac fortasse nimis. Dixit, πλείω ἐν θερμοῖς. Postea correxit, ἢ οὐκ ἐλάττω. Imò verò πλεῖστα in calidis: in frigidis ὀλίγιστα. Quia igitur in vtrisque inueniuntur: addit, διὸ καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις γίνεται καὶ ταῦτα ἀμφισβητεῖται. Quæ causa est, vt de iis pugnaremus, tanquam de rebus subcontrariis generibus. Τὸ μὲν τοι πεφύκεσθαι. Quod palàm videtur, concedere cogitur: etiam à frigidis locis calidæ plantæ suppeditari alimẽtum. Sed dixit, πρὸς τροφήν: quoniam si frigidis penitus alerentur, essent vtrique frigidæ. Omninò verò non contemnenda est Menestoris sententia. Si enim calidæ plantę, quæ nascuntur aquosis locis, in sicca loca transferantur, interibũt. Egẽt igitur πρὸς illius τροφῆς, id est frigidæ alimo-

A niæ, non qua frigida est, sed quatenus est in humido. Nec verbi contemnenda est consideratio, πεφύκασι, inquit. Quasi accessoria sit natura illa frigiditatis: primaria verò calida: quia frigidam illam sibi parat planta calidam. Ἀλλὰ τὰ ποῖα. quia dixit ποιά, neque explicauit: & requiri posse videt: tãtas difficultates differt ad aliam operam. Quantum verò præsenti instituto capi quit: confugit ad humanarum tenebrarum asylum: in quod si quis animi aciem intendamus: non sanè pudeat virum verè sapientem sese fateri nescire: sed pœniteat, si quando se quicquam verè scire professus est. Adducit ergo, ἰσχύω: sanè verò: ac prætereà ποιά. Atque obiecta hac offa nobis, quam deuorare non potuit, putauit se euasisse.

B Λέγω, ὁ δὲ μόσχος καὶ τὰ δὲ ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα. Et αἱ δόξαι πρὸς αὐτάς. Et ὁ δ' προσυπλέγει, vt suprà.

Et ἀφεῖν, quid hîc sit, nescio. Et εὔπυροι τὸ εἶναι. facilis ad ignescendum. Et συντήξεις, non συντάξεις. Et περὶ τῶν πυελῶν, non πυελῶν.

Theodorus, μὴ ὁμώνυμον, non cognatione nominis. adderet, solùs. Nam etiam vniuoca communem habent nominis rationem. Sed ne Græci quidem suus rectè putarunt, τῷ ὁμῶς capere sola nomina, rerum excludere rationem. Et sanè valet idem τὸ ὁμῶς ἐν τῷ ὁμώνυμον, quod τὸ σὺν ἐν τῷ συνώνυμον. Ἔτι δὲ τὰ ζῷα. Theodorus aut ex alio codice, aut arbitratu suo aliter legit. Nos quoque ita legimus, ἔτι δ' τὰ ζῷα τὰ πολυχρονώτερα, ὁ θερμότερα καὶ τὰ δὲ ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα. Non enim constaret sententia contradictionis. Vult enim falsum ostendere:

C re: plantas fertiles esse calidiores. Ἡ γὰρ θερμότης ἐξαίρουσα φαίνεται. Theodorus addidit, immodicè: sanè immodicè. Non enim in naturis formarum quicquam immodicum. Sed τὸ ὁμοιοειδὲς fit κατὰ συμμετρίαν. Neque eum mouere debuit, ἐξ præpositio. Familiaris enim est cum ipsi, tùm omnib' Atticis, vt mox ἐξαίρουσι. Διαθεῖν, coarctare. Si non scripsit coartuare, errauit, dearticulare: arctare autẽ ἀρκεῖν,& τὸ ἀρκέω artus, ἀπὸ τοῦ ἄρθρα. Quòd autem malè addiderit aduerbium, immodicè, satis hîc patet: vbi dicit immodicum calorem exiccare, non autem augere. Ἐν οἰκείοις τόποις, suo loco. Mihi tamen plus videtur οἰκεῖον, quàm suũ. Suus est cuiusque locus, vbi est: οἰκεῖος non semper est. Est enim οἰκεῖος, idoneus. Καὶ μᾶλλον ἐξαίρουσι.

D Theodorus addidit, magis extenuari. Ἄσαπτ. putredine immuni. putredinis. Ἀπύρωτος, perfacilis ignitu accedit. Iis verbis nimius sæpe ac frigidus, nec ferendus. Nam quò accedit Pinus? Βαφὴ. aciem hebetant. Rectè ex necessitate. consequens, vti dicebamus, pro antecedente. Tingo Græcũ est, τέγγω. Mirũ, vbi candens ferrũ aqua extinguimus, nihilo minus tinguimus. Itaq; si pateretur vsus, βαφὴ hîc est illa extinctio. Ἀνίησι, hebetãt, remittũt. Πέψεις, coctũrã. concoctiones, in plurali; quia est in vētriculo, in venis, in membris. Ἡ δύναμις Polleant perdurare. Verbũ tamẽ hoc sæper cum aliquo nomine, polleo viribus, gratia: cum infinitiuo. Græcissat. Ἐμπήγνυται. cõcrescere. ãbigua vox. suprà, torpere. equè malè. Gelascere.

FINIS COMM. IN LIB. PRIMVM.

IVLII CAESARIS SCALIGERI IN SECVNDVM DE CAVSIS PLANTARVM THEOPHRASTI, COMMENTARII.

PROEMII ARGVMENTVM.

In plantis naturas esse duas, vnam simpliciter, alteram ab arte. Naturam nihil temere instituere. Artem naturæ opitulari.

ΠΕΡΙ` δ` τῆς βλαστήσεως. In præcedenti libro disquirebat, vnde sumenda essent argumenta & inuestigationis, & cognitionis naturæ plātarum: in iisne quæ sponte proueniunt, an in iis quæ ab arte. Hoc erat fundamentum methodi totius. Nunc generatim hæc duo vult exequi, tam quæ principium suum à sola nanciscuntur Natura, quàm quæ artis opera naturæ aliquid addunt ad eam perfectionem: quæ illis tametsi extrinsecus aduenit, tanquam peregrina: tamen aliena non est, sed habet proportionem & affinitatem futuræ vnionis: ita vt cum principio Naturæ coniungi possit artis supplementum. De vtraque igitur agit hoc libro: de natura priùs, vtpote priore. De arte pòst. Totius igitur libri Synopsis hæc esto: vt huius viri fidem atque sedulitatem cum in eruditione, tum in prudentia quæ in ordinationibus consistit, intelligatur. In prima parte docet, quibus rebus naturalibus plātæ bene habeant. Quæ illis conferant aut incommodent. Hoc quoad ipsas. Inde ad earum officia: quippe fructificandi. Postea tum ipsæ habitudines, quàm earum officia quibus de causis mutentur, scilicet ad fœcunditatē aut sterilitatem. Deinceps de natura seminum, ac de fructuū mutationibus. In secunda parte quæ ab arte fiant mutationes. Ab his regreditur ad naturas, & agit de accidentibus: nempe de odorum causis. Tum de specierum mutatione. Inde quam ob causam in aliis quædam innascuntur: in terra satæ, non. Hinc de mutuis inter plantas officiis aut noxis. Postremò de mutatione foliorum. Atque hæc, vt quicque occurrerit, explicabuntur: nunc proemiū aggrediamur. Quæ naturæ soli debent sua principia, hæc & suprà & hîc αὐτόματα vocat, vsitato quidē verbo, sed recepto præter rationem. Nam & hîc & alibi, & Præceptor sæpius, ἡ φύσις οὐδὲν μάτην. Quid igitur in naturæ opere prodeuntibus plātis τὸ μάτην inserere ausi sumus? Præterea

A si acutiùs iudicemus, τὸ αὐτὸ, minus conuenit. Quod enim generatur, nondum est. Quónam ergo modo est, αὐτὸ ἀφ' αὑτοῦ, si nondum est? Est autem caput hoc προοιμιῶδες, eorum ex genere, quæ semētem faciunt futuræ messis in toto libro: maximè Philosophis familiaria, quos nihil arcessere decet superflui. Ὅσα μὴ πρότερον εἴρηται. Quasi non sit argumentum separatum, sed diligentia περὶ τὰ παραλειπόμενα. Mihi tamen commodiùs facturus fuisse videatur, si non dispergeret. Quare non fecit igitur? Quia mos est Peripateticorum, ὡς τύπῳ narrare priùs, quæ deinceps ἀκριβέστερον διέρχονται. Ὁμοίως. Similiter. Nō simili modo, mutile: sed simili instituto ad reddendas causas. Διαιροῦντες χωρὶς ἕκαστα. ἑκάτερα scilicet. Et respondent

B inter se voces, χωρὶς, ἑκάς. vnde nostrum seco. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ὥρας γινόμενα. Τὸ γινόμενα, tam comprehendit fructus qui annuo prouentu generantur in arboribus non emorientibus, quàm plātas alias duorum generum: quæque intermortuæ renascuntur ab radice, quæque seipsas radice propagant: idque duobus modis: vel agnata, vt bulbacea quædam: vel prorogata, vnde alii stipites enascantur, vt gramē: aut cacumine, vt rubus: aut nodis, vt peruinca: aut semine, vt magna pars. Quæ Naturæ digestio longè est exactiùs à nobis explicata, quàm à Theophrasto. Κατὰ τὰς γεωργικὰς θεραπείας. Altera pars ab arte: quæ Naturæ imitatione naturas iuuat, vel corrigendo, vel demendo, vel addendo. Corrigimus Vitem ridica. Demimus luxuriam, putatione. Addimus fimo succum.

C Correctio autem duplex, aut plantæ, aut circunstantiū. Plantæ, sicuti de vite dicebamus. Circunstātia sunt, tellus, aer, aqua. Tellus, vt matrix: aqua, vt alimentum: aer, vt vtrunque, namque & fouet, & alit. Terram corrigimus, puta fodiendo. Eius instituti finis duplex: vnus, vt leuior ac rarior fiat, quo (exempli gratia) prorumpens Cinara commodiùs exeat: alter, quò stipes latiùs adolescat, & iustioris capiat crassitudinis incremētum. Imitatur autem ars Naturam ipsa propagatione. Quippe vt rubus defixo cacumine sese propagauit: ita vitis brachium demisit vinitor. Item alia ratione

Naturam

Naturam imitatur: vt insitione. Quia Viscum videtur incertum Quercui. Quam legem etiam à casu mutuata est. Natam enim vidimus in Salice Nucem. In stupitis enim vitiosi medullam putrefactam importauerat iuglandem Pica. Δύο γὰρ δὴ μέρη. Duæ partes totius considerationis, Natura & ars. Hæc est vniuersæ summæ partitio.

Παρασκευὰς ἀπονέμουσιν εἰς τὸ ἔργον. Apparatum hunc omnem operam deputat, quæ præcedit opus tale, vt per ipsum dicatur: planta est. Ὁ λόγος δ' ἀμφοῖν οὐχ ὁ αὐτός. Hæc est illius consilii ratio, διαιρουμένων χωρίς. Quia non vna ratio. Simul enim tractanda essent, si vtriusque vna esset ratio.

Οἷον φυσικός. Quomodo δὲ? Non significat similitudinem accidẽtalem. Est enim naturalibus substantiale esse naturalia. Sed τὸ δὲ significat hic substantialem differentiam. Sic enim dicimus, ποιόν τι. Ο' δὲ ἐπινοητικός. Tractatus alterius partis pertinet ad ratiocinationem & intellectionem. Propterea quòd habet ars suæ substantiæ principia ab intellectu, obiectum autem à re. Notiones enim sunt artium principia ad agendum. Οὔτε γὰρ ἡ φύσις μάτην. Non his rationem reddit quare tractatio illa sit naturalis, neque quamobrem distinctæ sint eæ duæ tractationes: sed consilii sui, qui instituerit causas & inuestigare & reddere. Quippe si Natura nihil temere molitur, nihil expedit: quænam istæ sint causæ, à quibus & in quas intendit illa, videndum est.

Ἥ τε διάνοια βοηθεῖν. Similia sunt ergo. Si consultò Natura facit: & consultò naturam iuuat ars. Omne autem simile, est alio modo diuersum: alioquin essent vnum. Vtriusque igitur assignandæ causæ, & quidem seorsum. Ἐπὶ δὲ πρότερα τὰ τῆς φύσεως. Prius de Natura dicendum: quia prior. Sic Præceptor vbique, πρότερον δὲ περὶ τῶν προτέρων. Dubitabit aliquis. Cùm à notioribus sit procedendum, quare non incœpit ab iis quæ sunt arte constituta? Hæc enim notiora nobis. Quippe nos artium principia sumus. Dicendum: in agricultura omnem artem pendere penitus à Natura: neque insitionem cognosci, nisi priùs insita & inserenda agnoscantur, scilicet ab artifice. Nam qui spectat, priùs nouit confusum genus insitorum, quàm partes insitas, aut modum insitionis. At hic artifex hæc tractat, non spectator: qui non potest desumere surculum nisi à Natura.

Theodorus, καὶ ἁπλῶς τῶν φυτῶν, atque ex toto plantarum. Atque omninò. Hic τὸ ἁπλῶς excludit partitiones, & genus designat. Est enim cõfusum quodammodo simplicius, quia paucioribus circunscribitur differentiis. Species autem fit suo modo aliter simpliciores, quatenus arctioris sūt ambitus. Talis est inter ea proportio, quatenus alia atque alia ratione alterum alterius est vel totum vel pars. Genus enim est ad species totum prædicabile: & tamen est speciei pars in definitione. Verùm de his suo loco. Γεωργικὰς θεραπείας. Quæ agricultura parit & auget. Id est, ponit operam, vt generentur & augeantur. Non e-

A nim generat aut parit agricultura, sicut statuaria quæ facit formam in marmore. At agricultura non facit, neque formam, neque figuram, neque accidẽtia cætera in Tritico: sed Naturæ solius ea sunt officia. Ars, vti dicebamus, aufert impedimẽta. Veluti cùm terræ mandat semina, quasi remouet horrei solum, quo impediebãtur quin sulcum tangerent: arui superficiem leuat, quæ impedit quominus subeant. Addit etiam quæ desunt conditiones, quas circunstantias nominant. Μέρη, Theodorus transtulit genera. Cicero partitiones generum in species. Οἷον φυσικόν. velut naturale. Imò verò verè naturale, sicut suprà ostendebamus.

CAPVT II.

B *Argumentum capitis secundi. Omnis planta iuuatur hyeme, pluuia & boreali, potissimùm verò niuibus, retento intus calore à frigore, & adaucto alimento ab humore.*

Ἐπεὶ ΣΤΟΝ μὲν οὖν. Enumerat causas efficacissimas atque cõmodissimas ad generationẽ. Quoties, inquit, hyems ὡραία est, id est suis mensibus. Εὔκαιρος, dixerim, opportuna: non nimis longa, nimis breuis, alieno anni tractu. Hæc prima conditio. Altera, καλῆς. Pulchras vocat hyemes, vt mox declarat, commodas imbrium vberrate borealium, & niuium copia. Omninò verò spirantibus Aquilonibus hyemes candidiores sunt atque apertiores. Etiam si pluit, hilariores eæ pluuiæ sunt. Χειμαζόμεναι, hybernari, ad verbum. Hybernis affici qualitatibus. Infrà
C de floribus, χειμάζομένων, qui ab hyeme patiuntur incommoda. Naues in tempestatibus dicuntur χειμάζεσθαι, cùm iactationem patiuntur, etiam in æstate: propterea quòd eiusmodi difficultates hyemis peculiares sunt. Βλαστήσεις καλλίστας. Idem quod modò dicebat, εὐβλαστίαν. Et aptissimus est connexus orationis. Ἀπὸ τῶν καλῶν χειμώνων καλλίστας βλαστήσεις. Apponit minorẽ syllogismi propositionem per explicationem τῶν καλλοῦς τοῦ χειμῶνος, tribus conditionibus. Eæ sunt, πολυϋδεία, βόρειος, χιονώδης. addit τὸ ὅλον vt colligat in vnum, quòd sit frigus absque gelu, ψῦχος ἄνευ πάγου. Iccirco vult aquas & niues, non autem torridã hyemem. Quãquam hæc verò est segetum mater. Pruinis enim satis suppeditatur alimenti: sicco gelu reflectitur
D introrsum ad radices tota vis: herbæ male: bestiolæque necantur. Vult itaque non abesse gelu penitus, sed suaue esse. Nequit enim hyberna pluuia borealis, esse sine gelu. Δεῖ γὰρ κεκενῶσθαι. Duo posuit, pluuiam & boream. Duorũ ergo causam dare oportet. Iccirco dixit, reponendum arboribus tantundem quantum subtractum est. Subtractum est autem à fructificatione. Igitur hæc est ratio τῆς πολυϋδείας. Imbres affluentes esse conuenit: vt exhaustæ fœtibus arbores de integro repleantur. Et moderata est postulatio. Cùm enim seipsas exinanierint in ipsos fructus: saltem sibi alimentũ reponi debere. Hæc est ratio quæsitæ πολυϋδείας. Sequitur quã obrẽ borealẽ esse oportet.

καὶ ταύτην πέψαι καὶ κατασχεῖν. Non satis est accipere succum: seruato etiam, atque etiam cocto opus est. Et hîc peruersus ordo. Cohibetur enim priùs quàm coquatur. Cohibendus autem vt arctiore loco meliùs coquatur: neque laxatis partibus tepore superueniente protinus euocetur intempestiué. Id quod fit Noto flante. Igitur educti flores in hac regione, cui Vulturnus hybernus freqnētes excitat tepores, Cori verni aut Aquilonis, quorū vterque sæpe spirat hac anni tempestate, superuētu miserè aut vrūtur ipsi, aut astricto pediculo decutiuntur. Vtrunque igitur & detentio, & coctio frigore fit: detētio per se, coctio per accidens, coercito calore intus per ἀντιπερίστασιν: quod & suprà dicebamus. Τροφῆς μὲν οὖν πλῆθος ἐν ὄμβρου πλήθει. Maior & minor propositio simul in vna coniunctæ. Ita habemus hîc πλῆθος, quod erat πολὺ ἐν πολυϋδείᾳ. Τὸ δὲ κατασχεῖν: minor propositio alterius syllogismi. Oportet cohiberi succum, vt coquatur & alat: Hæc est maior. Sub ea sumitur altera. Hyeme cohibetur. Conclusio: ergo hyems causa est coctionis & alimenti. πιέσῃ, grauet, premat. Quia terræ densat superficiem. Translatio à ponderibus, quæ premunt. ita calor deorsum truditur ad interna. Καὶ μὴ εὐθὺς ἐκδιεξοδὴ γένηται. Ne excurrat. Id est, ne euocetur vel alimentum, vel calor naturalis. Si enim non comprimatur, exhalabit. Ideò mox dicet, ἡ μαλακότης ἐκκαλεῖται. ἐκδιεξοδὴ habet motus principium internū: ἔκκλησις, externū. Τὰς γὰρ ῥίζας. Adhuc ostendit τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ πλήθους finalem ac materialem necessitatem: vbi dixit, ἀφθόνου τροφῆς, non modico alimento, sed largo: ergo etiam ἄφθονον materiam poscūt. Imbres igitur. Simul rationem reddit τοῦ ἀφθόνου: duobus verbis, primum est, διαδιδόναι. Quod enim diditur, vt scita atque apposita voce vtar, oportet multum esse. alterum verbum, παντὶ τῷ δένδρῳ. Si tota requirit arbor: magnæ moli magna debetur quantitas ad supplementum. Ὥσπερ κυουμένην. Ratio, quare cohiberi oportet. Quia tametsi multus demittatur humor: tamē si non retinetur, non erit multus. Tum si distributione opus est, necesse est diu cōtineri, quod ipse declarauit per σύμμετρον χρόνον, Id est quātum satis. Quæ necessitas etiam à duobus operibus declaratur: vnum est in participio πεττομένην. Coctio namque est motus. motus fit in tempore. Et coctio est alicuius & aliquāti coctio neque sola alteratio, sed etiam transsubstantiatio. Partes enim arboris non aluntur aqua, sed ex eo quod fuit aqua, & alia elementa simul. Est igitur alicuius, id est humoris crudi: & aliquanti, id est vt dixit toties, multi. Eget igitur & trāsmutatio multis alterationibus antecedētibus: & alteratio multo tempore propter cruditatem: & copia requirit multam pugnam. Deinde est aliud participium κυουμένην. In quo etiam vlterius officium designatur. Non enim est sola πέψις ad alendum plantam: sed & κύησις ad ferendum fructus. Ταχὺ γάρ Hoc aduerbium celeritatis aduersatur commoditati τῆς τοῦ χρόνου συμμετρίας. Quia cæli mollitia præuenit statuti temporis illius προθεσμίαν, & succum

A euocat in germina. Tepor enim laxat. Quamobrem nos in hymno diximus veris clementiam, Διὸ πῦς τε ὄμβρους. Nunc declarat borealium imbrium vtilitatem. Quia si spirant Austri, mollis fit aer: minor propositio syllogismi. maior illa iam dicta fuit: aeris mollitia euocat. Καὶ πλῆθος χρόνος. Duæ causæ commoditatis ex niuibus. Prima: quia iuuat, sicuti rores Cyrenaici, qui præstant imbribus, propterea quòd paulatim subeūt. Pluuiæ verò diluunt, aut glebas detergunt atque auehunt: aut solum densant in crustæ modum. At nix, postquam incubuit, duo facit: dum manet ἀναζυμοῖ, fermentat locum ipsum. Itaque etiam cruda terra dicitur inepta. Intus igitur calorem concludens quem deprehendit, coquit aruum. Deinde cùm soluitur & marcescit, sensim subit. B Adderet: niuem fimi vicem gerere. Omninò enim ex niue fit aliquid lutosum. Ad hæc ita censeo, Niuem multum concepti aeris continere: tota namque spuma est. Omnis autem aer principium cuiuspiam pinguitudinis est. Nix verò ita gelat tellurem, vt non compilet, sed potiùs dissipet. Sub niuibus enim solum non solidum stipatúmve, sed solutum inuenimus. Hoc est quod suprà dicebat, ψύχει ἄνω πάγους. Illa verba omnia significant. Διαδύεται. At non pluuia: abit enim. At materiam quærimus ad alimentum. Κατὰ μικρόν. Ergo dispertitum pensum non premit aut suffocat calorem naturalem, sed ita vacat ad operam ponendam ob coctionem. Μὴ ἀθρόον. non confertum, vt pluuia: cuius partes
C seipsas stipantes, nequeunt inter se cedere. Μὴ δὲ προσάπτον, vnde stipetur solum ex eius casu, tanquam malleo. Tamen quod dicit πρὸς τὸ ἔδαφος, meliùs πρὸς τὰ ἐντὸς, aut ἔσω, καὶ περὶ τὸ ἔδαφος. Συγκατακλείουσα, καὶ ἀπολαμβάνουσα. Priùs tamen deprehendit quàm includat. Quod tot locis monuimus, transposuit more suo. Et sanè prioris participii præpositiones aptæ sunt. σὺν, notat obsidionem illam. κατὰ, locum inferiorē. Sic prior præpositio posterioris, ἐν, designat inclusionē. At τὸ ἀπὸ, quid præscribit actionem præcedentem à niue. Ὃ καὶ τοῖς σπέρμασι. Vt talis hyems apta sit, & ad partiū in arboribus, & ad totius in genera satorum, generationē. Iuuātur autem semina, propterea quòd subtus cohibita
D fouentur commodiùs intimo calore: qui, vt suprà loquebatur, ἀθροῦται. Itaque hîc dicit ἐπισχίσαντα, numerosioribus fibris aucta radice. Quasi radix in fibras scīdatur. Sic enim scriptū est, ἀπὸ τοῦ σχίζειν. Non tamē verbi genus cōuenit. Quippe ῥιζωθέντα passiuum est: σχίσαντα actiuum. dixisset igitur σχισθέντα. neque ἐπισχίσαντα scripserim: tum quia generis eadem excusatio, tum quia non frequens vsus Ἐπισχισθέντα potiùs. Itaq; lego, ἐπισχύσαντα, περὶ τὸ ἰσχύειν: cùm propter densationem in seipsum collectus calor corroboretur ita vt radices agat profundiores atque validiores. Duo posuit, πίλησιν, stipationem atque subactionem. Sic enim subacti panni, qui non filis texti sunt, sed pilis conferti, quales pilei, & quos *filtros* vocant.

Altera

Altera vox est, κατασπᾶν. Quia fit ex densatione compressio. Igitur, sicuti dicebamus, non reiicit πίλον, sed vehementem gelu concretionem.

Ἅμα τῇ ἡμέρᾳ διαχλιανθῇ. Vbi primùm cæli tepore laxata est, erumpit ac repentina capit incrementa. Ταχείας καὶ ἀθρόας ἀναδόσεις. Redditiones, cum ipsis reditionibus. Et redit, & quod detinuerat in radice, reddit ad crementa superiora. Idque tum multùm, tum celeriter. Posuit ἡμέραν pro tempore: quòd & nos: voluenda dies en attulit. Ne putes igitur te fraudatum tempore: citò compensat. Ταχείας. Ne putes opus ea dilatione imperfectum: ἀθρόας. Optimum verò ministrum: cuius officium magnum in celeritate. Ἀλλὰ τὰ μὲν σπέρματα. Quia frigoris communes fecerat vtilitates & arboribus, & satis distribuit certas differentias. Sententiæ summa est. Pluuiis plus arbores, frigore plus iuuari sata. Æstiuas pluuias esse vtiles vtrisque: at seminibus quàm arboribus vtiliores. Itaque vetus quoque verbum fuit: Æstate pluuia, puluere hyberno grandia farra Camille metes. Ideò dixit, προσαναξηραίνει καὶ τοὺς θερινοὺς ὑετοὺς μᾶλλον. plus scilicet quàm arbores. Ratio. Quia radix eorum minus profunda ex profundo nequit haurire. At soli superficies æstu facilè siccatur. Arbores autem tum demissioribus radicibus è longinquioribus, profundioribúsque, ac propterea minus exuctis locis alimentum sibi parare queunt: tum sibi semper intus habent succi multū. Itaq; non alimento & humore, sed potiùs calore opus habent, qui eis opituletur ad coquendos iam partos, iam seruatos succos, & quos conficiāt ad alimoniā, & quos vertāt ad germinationes. Hoc est quod aiebat: ὥστε τὴν πνὰ μᾶλλον τῆς συνεργήσαντος δεῖσθαι. Duo autem ponit in satis, πλείους καὶ κατὰ μικροὺς. Plus humoris poscunt, quia plus siccantur, sed minutas pluuias: dat rationem, διὰ τὴν ἀσθένειαν. Largiores enim imbres, & sub strahunt glebam, atque icciro thesaurum alimēti: & sternunt ipsa. Quamobrem facilè putrescūt. Ideò dixit, καὶ ταχὺ πάλιν δέονται: vt ostendat satis operæ poni posse etiam à minutioribus illis rorationibus. Itaque omnes orationis partes inter se conueniunt. Sicut & illæ: in satis ἀσθένεια, in arboribus ἰσχύς. Dixit autem προσαναξηραίνει. ἐπὶ, & ἀπὸ. Prior præpositio materiæ additamentum declarat: altera temporis successionem, atque adeò accessionem ipsam. Πλείους, discretas, non confertas sed crebras. Cui respondet illud in arboribus, διάπλεα. Quia calore inaniantur sata, πλείους quærunt: arbores quia διάπλεα, non quærunt. Συμβαίνει δὲ τὸ μὲ βλαστάνειν περὶ τὸ ἔαρ. Quia dixit arbores non humoris egere, sed calore, adiungit argumentum. Haud priùs germinare quàm ver aduenerit: cuius scilicet tepor συνεργήσῃ: vt anni calor interno calori ferat suppetias, per se imbecillo ad illam concoctionem.

In vtroq; casu, rectò & quarto legi potest συγκατακλείουσι, de niue: & συγκατακλείουσιν, de terra: quę calorem cohibeat. Corrige plebeium mendum ἀντιπληρωθῆναι. Et βορείους, pro φορείους. Et θερινὰς pro ὀρεινάς. Illud autem non vulgare, pone pro ἐνδεχομένα, ἐκδεχομένα.

Theodorus, μέγιστον μὲν οὖν, summum omnibus arboribus scilicet bonum. Etiam Latini. Sic ὡραίοις καὶ καλοῖς, tempestiuam, probámque. Καλοῖς, commodis. Græcè tamen hîc pulchrum significat: & vulgus ita vtitur. Εἶναι κατά σχῆ τὰ ψῦχη. Theodorus addidit: frigus vehementius, diutiusque adiuuerit. Duo errata. Non expressit τὸ κατασχῇ. Et omninò apposuit quod autori contradiceret. Ait enim Theophrastus ψῦχη ἀνὰ πάγου. quam sententiam tanti fecit vt adderet asseuerationē, τὸ ὅλον. Si vult ergo frigora sine gelu: quid addito fuit opus, vehementia esse oportere atque diuturna frigora? Nec prætereundum quod item per se aduersatur. Si enim opus habet χρόνῳ συμμέτρῳ, vt scribit Philosophus: non opportunum est

B aduerbium, diutius: vt adglutinat Theodorus. Ἀθρόῳ προσπεσόν. influxu corruens vnico dilabitur. delabitur potius. Nam dilabi dicimus, quoties dispersim: vt dilapsi equites, qua salus cuique sese ostenderat. Neque negligēda vocum Latinarum cum Græcis collatio. Nostrum ruo, Græcum est integrum ῥύω. id per, influxum interpretatus est Theodorus. Et quod erat, προσπεσόν, id est illabēs, vertit per corruens. Ταχείας ποιεῖ, καὶ ἀθρόας τὰς ἀναδόσεις. Celeriter atque vniuersa erumpunt. Non erumpunt semina, sed effundunt: ἀναδίδοασι. Ταχὺ γὰρ ἂν ξηραίνοιντο. Mox siccari móxque madescere. Non est ταχὺ mox. Mox enim ordinē consignificat: quippe est aduerbium consequen-

C tiæ, & relatiuum. Quare in secundo commate rectè fortasse: at in priore, nequaquam.

CAPVT III.

Tertii capitis argumentum. Rursus ab imbrium euentu probat vtilitates. Vbi tepor toto perdurat anno, vt in Aegypto, æqualitatem illam conferre: vbi intermittitur, vtiliorē esse frigoris interuentum. Germinationem esse quasi quandam generationem. Omnem generationem egere mediocri temperamento. Ab aere facilè pati tenellas productiones.

Ὅτι δὲ πολυϋδεία. Fortasse non erat hinc scindendum caput: vna enim tantùm materia est. Rursus namque probat, ab imbribus multas euenire commodita-

D tes: idque Aquilone spirante, non Austro. Icciro dixit χειμῶνι. Quasi sit additum nouum prioribus argumentum. Ἅπαντα δὲ ὠνεῖ μᾶλλον. Hoc fuisset falsum. Non enim omnia pluuio tempore diuturno meliùs habent. Non enim fruges, non olera pleraque. Ideò addidit, ὡς εἰπεῖν. Quoniam maior pars. Nam fanè arbores etiam quædam non illam amant imbrium vbertatem. Non enim Mali, non Oleæ, vt alibi dictum est.

Ἀλλ' ὅταν ἐν νότιαι. Castigat sententię τὸ καθόλου. Non omnis πολυομβρία, quippe non australis, sed borealis tantùm. Australibus enim διυγραίνεσθαι,

id est humore nimio marcent aut fathiscunt. ϗ ἀδρνέστερα. huc Hippocratis aphorismus. Austros esse graues. ἰσχυρά τε ϗ ἐπέϊτει μᾶλλον. vt & sibi meliùs valeant: hoc est ἰσχυρά: & sint officiosiores ad opus concoctionis, hoc est, ἐκπέπτει, scilicet fructus. & dixit μᾶλλον, quia etiam sub austro maturant, sed sub botea plus. Ἅτε τῆς μὲν γῆς. Ratio roboris. Quia terra satura est. Argumentum ἀπὸ τῆς ἀξίας. Quia, inquam, terra est tanquam penu plenum. Ideò dixit eam διάκορον. Potest ergo multum suppeditare. Hoc ab efficiente: illud à recipiente. Αὐτά τε συνεστῶτα. vox haud facilis ad Latinitatem recipiendam. Significat tamen firmitatem. Constatia, inquit ipse. id est non exucta, aut famelica, sed quasi in suo aere. Καὶ ἐναπειληφότα οἰκεῖον θερμόν. Quia non exhalauit calor. concepto intus calore. ἀπολαμβάνειν. à quo? à frigore sanè repercutiente. Sic frigus & cohibet intus calorem, & corroborat atque compacta facit. Hoc erat, συνεστῶτα. Ὅπου γάρ. particula γὰρ hîc nullum sui præstat vsum. Non enim ab aeris continuata clementia deducere simul potest arborum felicem habitum, & à frigoris beneficio firmari arbores. Esto tamen hunc ad modum opportuna sententia hæc: quasi occurrat obiectioni: Dicat enim quispiam. Quomodo frigoribus assignas arborum firmitatem & coctionem? Nam sanè in Ægypto, vbi frigus nullum, ibi lætissimæ arbores, atque fertilissimæ. Respondet. Ibi aerem quidem esse calidum, sed clementer. Hoc enim est, μάλακος, suauis. præterea dicit, ἀεί. Quare non fit contrariorum vicissitudo. hoc est illud, ἀντικόπτειν. Nihil, inquit obtundit in Ægypto: propterea quòd est æquabilitas. Itaque semper est εὐτροφία. Duo fauent igitur: scilicet aer duabus conditionibus: quia non est asper: quia est aptus ad alendū. Sic & alibi habemus, εὔτροφον, quasi dicas, almum. Fauet etiam solum. Nempe ἄφθονος ἡ τροφή: non autem vicissitudinaria, ita vt oporteat eam cohiberi, si velis postea suppeditari, quantum sit satis. Et sanè si Februaria frigora non superuenirent: rectè succederet etiam nostratibus. Tum deinde diluit alteram dubitationem. Quæret aliquis: an boreale frigus illud sit arboribus naturale. Respondet ad hanc sententiam. Non esse, nisi per accidens. Hæc autem sententia est, quæ & suprà non semel. Πρὸς τὸ ποιοῦν, vt hæc ita fiant. Id quod hæc ita facit, aut in omnibus, aut in quibusdam, opus habet fortassis alio temperamento. Vt non sit calor elementaris solus, calor scilicet is qui vulgò sentitur, sed alius certus temperatus. Iccirco dixit, τινός: vt ad formam, eiúsque instrumentum dirigeret nos. Et addidit ἴσως: quia non est hîc locus disputationis huius, sed in eo libro qui tractat vniuersalem viuentium generationem: quem librum tam animalibus qàm plantis oportet esse communem. Ἐνταῦθα δέ. Contrà hîc apud nos, atque in Ægypto: quia hîc tempestatum vices non solùm variæ, sed etiā aduersæ. Quambrem oportet statos esse circuitus ac terminos

A germinationum, easque certis qualitatū legibus accommodatas. Propterea dixit, προεκδράμωσι: præuenerint: præexcurrerint. Πρό designat tempus anticipationis in quo fit excursio illa, siue egressio. Ἐκ, notat naturam quæ eis debetur, & ex qua egrediūtur. Nam si debet hyēs esse gelida, vt cohibeat succū, ne erumpens in folia & flores, & sit tepida, euocatus ille succus atque in germina conformatus, noui frigoris superuentu corrumpetur. Non enim intempestiuus tepor ille alieno incubans tepori potest perpetuari. Ideò dixit, καθ' ὥραν ἔτους. Id est suo tempore. Et verbo signato vsus est cùm dixit, δράμωσι. Anticipatio namque omnis celeritatis nota est. Cursus autem est currum motus celer. Δι' εὐτροφίαν, ob alimenti copiam, siue à solo intelligas, siue ab aere. Aer
B namque austrinus implet. Itaque εὔτροφον aerem dicit sæpe. Καὶ ἄνεσιν τοῦ ἀέρος, & aeris indulgentiam quæ laxat. Actiuè hîc ἄνεσις. Laxat enim tepor. Hoc est ei contrarium, quod suprà de contrario, scilicet frigore, dicebat. Συγκατακλείουσι. &, πλήσει, & καταπέσει. Ἐπιγινόμενα ψύχη. Tanquam sibi debitum tempus à festiua germinatione præoccupatum vindicantia frigora superueniunt. Ἐλυμήνατο in præterito. Quia rei naturam demonstrat ex vsu Philosophorum sic loquentium, vt Laurus erat. Quod enimiam factum est in Natura naturale videtur esse. Hoc alibi subtiliùs disputatum est. Καὶ ἐπέκαυσε, vssit, de frigore. Sic & Virgilius. & sanè diuersatum virium caloris ac frigoris effectus idem in germinibus, floribus, fructibus: Flacciditas pri-
C mùm exhausto succo aut corrupto, deinde ariditas, tum casus, posttemò color ater. Ὅπερ γὰρ ἅπαξ ἐκτέκωσιν. Explicatio est commodi & incommodi. Cur à frigore nocetur? Propterea quòd egent aere molli. At cur egent? Quia nōdum firmi fœtus, nondum solidi. Οἱ ὀψιαίτεροι χειμῶνες χαλεποί. Seræ hyemes incommodæ: tenella namque germina populantur. Εὐθυμοῦς εἰς τὴν τροφήν. Aeris egent clementis & lenis ad educationem. Figura attributio, quę est soboles trāslationis. Εὔθυμος enim est affectio rei animatæ, & ἐχούσης μένος: id quod hîc de aere.

Καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἀρχαῖς. Duæ sunt causæ, quibus maximè nocetur arboribus principiis læsis. Vna est materialis. Imperfecta materia nequit se tueri. Itaque alieno eget præsidio,
D quod situm est in aeris benignitate. Propterea dixit, τότε ἀδρνέστατοι. Altera causa est penè formalis. Quia germinatio prima videtur esse quasi compendium totius futuri prouentus: cuius felicitas aut interitus in aeris benignitate aut sæuitia repræsentatur. Sed illud vrbanissimé. Τὸ δ' ἀσθενὲς ἀεὶ τιθηνήσεως δεῖται. Quod imbecillum est, indiget quasi nutricationis. Nutricis eget sedulitate. Perstat in metaphora τῆς εὐτροφῆς.

Καὶ γὰρ ὅλως. Maior propositio. Omnis mutatio, & omnis generatio opus habet præsidio ad progressus faciendos: facilè namque impeditur.

Minor

Minor: Germinatio, & floreſcentia ſunt mutationes, & aliquo modo generationes. Hoc etiam ſuprà ſanè ſubſtantia noua eſt. Hæc autem eſt definitio generationis. Tunc enim generatur arbor, cùm ſemen generatur. Quia ſemen eſt idem numero cum arbore, quæ ex ipſo creatur, quaſi potentia & actus: vt in Trãſnaturalibus declaratum eſt. Ἐν αἷς καὶ πλεῖσται φθοραί. Conuenit hoc cum ſuperioribus. Dicebat enim, πάτερ γὰρ ἀσθενέστατοι, τῶν καρπῶν ἐρυσιβουμένων τε, καὶ ἀποκεκομμένων, καὶ ἀποπιπτόντων, καὶ τὸ ὅλον χειμαζομένων. Ab ægritudine, ἐρυσίβη, rubigo, quæ eſt qualitas ab humore reſide, vt videbimus. Α'πόκοψις, contuſio, afflictatio, à vẽto. Etiã ab eodẽ ἀποτριψις: conteruntur enim vel mutua, vel foliorũ, vel ſtipitis alliſione. Sic enim abo leſcur, vbi configunt. ἀπότριψις. Hoc non eſt malum ab aliis diſtinctum, ſed conſequens. Habet autẽ multas præterea cauſas alias à ſuperioribus. Iccirco totum illud colligit vno verbo, quum dicit, τὸ ὅλον: quod ali, συνελόντι. Χειμαζομένων. Denique tot affecti difficultatibus, quot afferunt hyemales tẽpeſtates. Dixit autem, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον, more ſuo, nequid prætermitteret. At quid eſt aliud præter βλάστησιν καὶ ἄνθησιν, cuius ſit generatio? Sanè haud paruũ negotium eſt, intelligere. Nam fructum ſub flore comprehendit. De corticis, aut medullæ augmento ſenſiſſe, nimis leue eſt. An τὰ φύλλα innuebat, quæ neque rami ſunt, neque folia, neque flores, neque fructus? Eiuſmodi ſunt Gallę in Saluia & Quercu, & Cachryes, & Agaricum, atque alia talia. Ε'πὶ καὶ τὰ ἄγρια μάλιστα συμβαίνει ποιεῖν. Argumentum à potiori. Non

C eſt dubium, quod & alibi diximus, agreſtia mitibus eſſe robuſtiora. Hæc, inquit, ſentiunt noxas illas. Quippe parturientes ſiquo frigidiore vento deprehendantur, aut calidiore, pereunt. Α'ποβλάστησιν, felix vox recẽtem deſignans germinationem. Et quia placidiores auræ, quæ intra frigus illud ſubſiſtunt, non ita nocent: addidit ἄγαν. vt ſit valde frigidus aut calidus ventus. vnde peruulgatum illud, μηδὲν ἄγαν. Et eſt in Aphoriſmis Hippocratis. Απορρεῖ γὰρ ἄμφω, καὶ ἀπόλλυται. Nota ἀπορρεῖ actiuum, vt vulgò loquuntur: vt nos emendauimus, tranſitiuum. quomodo eſt vſus ſæpe Virgilius. Quod penè ſemper in compoſito, diruo, eruo, ſubruo. Infrà verò poſuit abſolutè more vulgatiore. Cætera plana ſunt.

Lego ἀσθενέστερα, non ἀσθενέστεραι. Sic etiam ἰσχυρά. nam ἐκτικῆς, numero ſingulari, qui non cõuenit fœminino flexui plurali. Apud Pindarum ſuper hoc videndum, an corruptus ſit codex. Et διὰ τὴν ἀτροφίαν, non autem ἀτροφίαν.

Αὐτά τε συνεστῶτα, vtpote quæ ſibi conſtent. Theodorus omiſit, ἅτε τῆς γῆς διεχούσης οὔσης. Siquidem ſatura tum terra eſt. Compacta, dixerim ξυνεστηκότα: ſicut infrà, ξυνεστηκότων, καὶ ἰσχυόντων τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ἀνθῶν, ſolidis non laxis. Sic Liuius de Gallis, corpora calore fluxa. Μηδὲν ἀντικόπτειν, nihil retorqueat. ἀντικρούειν, vnde ἀντικρουστικὰ medicorum: repercutere vulgò dicitur. retundere, ad verbum. ἀέρος ἀτρέφου, cæ-

A li clementia. Non explet. ſed aer alumnus. aer genitalis aliud ſignificat, ſimile tamen. Πρὸς δὲ τὸ ποιοῦν πάντων, ἢ τινῶν. Ad rem tamen, quæ omnia hæc, aut aliqua ex his faciat. ad rem, id eſt ad naturam. Τινὸς ἑτέρας κρᾶσεως, alia conditione. Non exprimit conditionis vox temperamentum. Eſt loci, eſt cæli, eſt operæ, eſt ipſius temperamenti conditio. Itaque expreſſum oportuit.

Ε'ὰν μὴ καθ' ὥραν, ſi non tempeſtiuè, optimè. vt apud comicos toties, In tempore aduenis. Εἰς τὴν ἐκτροφήν, quo ad oleſcere poſſint. rectè. Τιθηνήσεως δεῖται, Tutelam, & quaſi officium nutricis. rectè. nutricationis egeat. Α'ποκεκομμένων, perciduntur. verbum ſiniſtrum. ceduntur aut abſcinduntur. tunduntur potius, vt ſuprà ἀντικόπτειν.

B Τὸ ὅλον, ad ſummum. rectiſſimé. Α'πορρεῖ γὰρ ἄμφω, καὶ ἀπόλλυται. Vterque partus labefacit atque interimit. addidit partus. Labefacere, ad vnguem eſt, labi facere, ἀπορρεῖ. vnde labes propriè, cùm terra ſubſidet. In vſu tamen eſt ſignificatus concuſſionis, quæ lapſionem antecedit. vt, -labat ariete crebro Ianua. niſi ibi quoque caſum iam ipſum intelligas. Addit enĩ, -& euerſo procumbunt cardine poſtes.

CAPVT IIII.

Quarti capitis argumentum. Quæ ſint tempeſtiuæ pluuiæ: & quare ad fructuum productionem atque perfectionem.

ΤΟ' ΜΕΝΟΝ ὕετος τούτοις. Pluuia quidem ſubſtantia eſt, ex qua fit plantis alimentum: eius autem qualitates efficiunt plantarum affectiones. Quippe naturalis humiditas, & caliditas interior, & extrinſecus adueniens, vel harum vtrauis, vel aliarum quæpiam, cauſæ ſunt commodorum vel incommodorum quæ plantis eueniunt. Propterea deducit hæc à quantitate Philoſophus: hoc eſt enim πολυΰδεια. Item à qualitate: nempe ab Aquilonum & Auſtrorum temperatione. Nunc alias adducit conditiones ad ſimilia: quippe à tempore, quod duobus modis conſideratur: aut pro ta-

D tione temporum anni: veluti cùm vernas, aut æſtiuas pluuias dicimus: aut reſpectu ad plantas: videlicet ſi ante germinationem, aut poſt, aut cum ea ſimul contigerit. De prima iam ſuprà; de altera nunc, tribus capitibus. Primo capite ſupradictas repetit ab anni tempore. eas eſſe optimas. Proxima bonitate eas, quæ ante germinationem. tertia vtilitate, poſtquam defloruerint. Hęc eſt prima capitis pars. In ſecunda repetit id quod ſecundo tractauit capite.

Ε'πόμενον, conſequens. Etenim pluuiarum conſideratio, quatenus antecedunt aut ſequuntur germinationem, appendix eſt conſiderationis illius, quæ perpendit hybernarum aut aliarum

vtilitatē. Ratio, quia germinatio est actio. omnis actio in tempore. hyems, ver, æstas, temporis partes. Περὶ τῶν ὡραίων ὑδάτων. tempestiuas aquas vocat τὰ ὡραῖα, non ab horis, id est anni temporibus: (hoc enim iam suprà) sed opportunas quatenus obeunt commodè plantarum affectiones. sic ὡραία virgo dicitur, non ab anni partibus, sed ab ætatis opportunitate. Sic apud Virgilium, iam matura viro. & apud Horatium, tempestiua viro. Ibi verò signatissimè, ὡραιότατα τὰ χειμερινά. quia χειμῶν ὥρα est. Δεύτερα δὲ τὰ περὶ βλαστήσεων. Nunc τὰ ὡραῖα, id est apta commodis. Cicero tempestiuum. Οὕτω γὰρ ἀθροωτέρα. Ratio, quare τὰ περὶ τῶν βλαστήσεων. quia copiosior, & melior materia. rationis ratio. ἐκπληρωθέντων πάντων ταῖς μορφαῖς. Efficacissima vox. non solùm τροφήν, sed etiam μορφήν. Forma namque intus agit. dicat aliquis. Ergo forma extrinsecus affertur iam formatę rei, ac per se consistenti. Dicendum: non afferri nouam formam, qua totum fiat: sed materiam super quam extendat se forma interior: id quod cremētum appellatur. Crementum enim alibi diximus non esse generationem: haud tamen fieri sine generatione. Fit enim accessio materiæ, cuius forma corrupta post multas alterationes, introducitur forma corporis, quod ali debet. Atque inde fit vnio naturalis, id est vnum sub vna forma. Nam prius fit vnio mathematica quantitatum duarum, quarum extrema ex contiguis duobus fit vnum continuum. Ἐκπληρωθέντων, expletis. τὸ ἐκ significat complementum expletionis. Ἀβλαστεῖς, non penitus, ita vt tota priuentur germinatione, sed κακοβλαστεῖς: sicut apud Præceptorem ἄποδες vespertiliones, & Cypselli. Τῶν μὲν ἐχόντων, τῶν δὲ πεπτομένων. Haud temerè Theodorus verba hæc vel abiecit, vel dissimulauit. Nam quomodo essent ἀβλαστεῖς ἄμπελοι, si partim haberent, partim coquerent? non enim coquitur quod non est. Τρίτα δὲ μετὰ τὴν ἀπάνθησιν. Tertius vtilium pluuiarum ordo est, postquam flores lapsi sunt. In illis enim esse vtilitatem ad materiam & formam generationis. In iis enim iam spectat Natura πρὸς τὴν μορφήν. inrelligit fructum ipsum. Vt iam suppeditatæ, iam preparatæ materiæ, iam factæ idoneæ ad formę susceptionem, forma inducatur: non sanè ab ipsis aquis, sed à facultate formatrice. Et quia forma est perfectio, dixit τὴν τελείωσιν. Ita exprimit Periparcticam formæ appellationem. ἐντελέχειαν enim vocant. Τελείωσις autem est τοῦ τέλους ἐπίθεσις. Ταῦτα δὲ οὐκ εὐθύς. Quoniam statim à subeunte fructu pellitur flos atque abolctur: posset intelligere quispiam, tum primùm illico prodesse pluuias. Non statim, inquit: ἀλλ' ὅταν ὁ καρπὸς ἰσχύσῃ. Cùm fructus paulo robustior est. Sic & Virgilius, - frons tenera imprudénsque laborum. Et idem hoc suprà iam professi sumus. Εἰ δὲ μή. Hîc duas partes. Si non accesserit pluuia: cadunt humoris inopia. Si incesserit non consummato fructu: aut cadunt humore obruti: aut si non cadunt, marcore corrumpuntur. Hoc est, διυγραινόμενα, humore nimio soluta. Duæ condi-

A tiones deprauationis: χείρω, quoad vsum: ἀσθενέστερα, quàm vt durare queant. Idque bifariam: aut in arbore ad perficiendum, aut decerpti ad seruandum ob vsum. Τὴν δ' ἐλαίαν. Adeò sunt ad fructus fluuiæ necessariæ, quibus materia suppeditetur: vt etiā si sit materia, & aliorsum dirigatur: fiat casus fructuum. Id quod in olea contingit, vbi noua superuenit ramorum germinatio. Tunc enim cadit oliua defraudata succo, qui abeat in germina. Hoc est quod dicebat ἅτε τῆς τροφῆς ἰούσης εἰς τὴν βλαστόν. Est autem hæc Oleæ ἰδιότης. Ἀωρία, transitio. Intempestiuè, inquit, eæ pluuiæ: at illæ pessimæ, quæ florescentibus ingruunt. Ἀωρία, nota vocis mutationem ex compositione. ὡραῖα, non dicitur ἀωραῖον.

Χείριστα, καὶ παρακμαιότατα. Simpliciùs dixisset, ἀκμαιότατα. Nam sanè quod serum est, rectiùs dicitur παράκμαιον: propterea quòd præterierit occasionem. Quod anteuertit, ex vsu potius ita dicitur, quàm ex verbi etymo. Nostrum præter, meliùs accommodatur: quia in eo inest, præ, quod anteuertit. nisi mauis acutiùs, è contrario. Quæ serò veniunt, ea non amisisse occasionem, quam reliquerint: sed contrà potius ipsam non esse assequuta. Περὶ τὰς ἀνθήσεις. Si verum est, aquas incommodare fructibus, qui nondum corroborati sunt: quanto magis floribus? Ideò dicebat, πάντα γὰρ ἀσθενῆ. minor est propositio syllogismi. Τὰ μὲν ἐρυσιβοῦμενα, enumerat incommodorum species. Pereunt, inquit, aut labuntur, vel rubigine, vel marcescentia. At quæ

C non cadunt, degenerant præter pauca. Καὶ τοῦθ' ἧττον ἐστὶν ἐν τοῖς φρυγανικοῖς. ita lego absque nota negationis. Hoc minus euenire in fruticibus. causam ponit ambiguam. Aut, inquit, propter occultam vim, aut propter manifestam siccitatem, qua resistant illi nimiæ humiditati. Tria statuit genera in enumeratione, φρυγανικὸν, summum, & sub eo, στεφανωτικά, καὶ πόαι, καὶ χέδροπα. Ἐπ' αὐτῶν περὶ προσφύσεων. Duo subiecta roboris illius, quo resistunt casui: tota planta, & priuatim pediculi. Hoc enim est πρόσφυσις, qua hærent. His causis ita designatis, non sunt otiosa verba illa, ἄγρια καὶ αὐτόματα. namque agrestia ficciora & robustiora. Αὐτόματα verò esse validiora multę persuadent demonstrationes, & nominis ipsius pars, αὐτό. Quod enim seipso autore facit, αὐτοκράτωρ

D est. Loeus præterea & cælum, in quo & sub quo potuit nouas formæ prolatio in materia comparari: poterit etiam fouere iam constitutam. Ῥόδον καὶ κρίνον. validiorum exempla.

Ὅσα τούτοις ὅμοια. vt Lilium conuallium, Hemeroacles, Narcissus, Hyacinthus. Ἀναλαμβανόντων τὸ ὑγρόν. Ratio, quare siccæ non patiantur ab illis imbribus. Quia, inquit, facilè absumitur humidum. Superfluum illum humorem depascitur sibi illorum arida natura. Ἐπικρατεῖ γὰρ οὕτω τὸ κρατοῦν, ἀπαθές. Iucundissima oratio: cuiusmodi fuimus olim vsi in epitaphio patris mei viri fortissimi. Victum ab eo toties fatum superauit. Præpositio ἐπὶ præualet. Sicuti

cū Latinè dicimus, præponderat. Τὸ κεραννῦ, est aqua valida. ἐπικρατεῖ, eam siccitas superans superantem. ideo remanet ἀπαθεῖς. Hæc sic ad exercenda iudicia. planiùs atque apertiùs, τὸ κερατνῦ, siccitas suo robore, post pugnam ἐπικρατεῖ, vincit: itaque non patitur. Ὥσ γ δεῖ κεραννὸ ... Demonstrationis partes hunc ad modum ordinabuntur. Tempestiuæ pluuiæ ob incrementa sunt eæ quæ sequuntur fructuum inchoationem, & perfectionem antecedunt. Igitur quæ plantæ serò maturant fructus suos, in tam amplo interuallo licet eis expectare pluuias: atque iis etiā si seræ sunt, frui. quæ significauit illis verbis, τούτοις ὡραῖα καὶ τὰ ὀψιαίτερα. Sanè conuenit, vt ne sint seris fructibus seræ pluuiæ: par enim naturæ ratio: par ergo causis effectus atque etiam euentus. Ἀπλῶς δὲ ἑκάστοις. Quia non est omnibus eadem προθεσμία, id est præstitutum tempus vnum perfectionis, vt simul colligat sub vnam præceptionem dissita genera, dicit: in summa esse vtiles pluuias ante cuiusque perfectionem. Notanda loquutio ἑκάστοις ἑαυτῶ. Διὸ καὶ οὐχ ὁ αὐτὸς ἅπασι καιρός. Conclusio est demonstrationis, cuius propositio maior erat illa: Sub floris perfectionem tempestiuæ sunt pluuiæ: non omnibus idem tempus perfectionis: non igitur omnibus eadem pluuiarum ratio tempestiua. Ὥσπερ ὁ τοῦ χειμῶνος πρὸς τὴν βλάστησιν. Comparatio superioris capitis cum hoc, id est germinationis cum fructificatione, & temporum cum temporibus. Omnibus hyems confert ad germinationem: at non omnibus pluuia eodem tempore ad fructificationem. Cætera plana sunt, vbi ponit inter ea quæ temperiùs proueniunt, trimestres fruges. Ἁπλῶς δ' αἰεὶ τὰ βόρεια βελτίω. Repetit hac parte capitis, quæ priore dixerat capite. Τὴν ἀπόλαυσιν ποιεῖ πλείω. Vsus eorum diuturnior. Rationem adiungit & antecedentis causæ, & coniunctæ, & ante has procatarcticæ. Coniuncta causa est ἡ σύστασις τῶν καρπῶν. Fructuum firmitas ex soliditate. Huius causa antecedens est in arbore. Qualis enim arbor, talis fructus: ideo dixit, ξυνεστηκότων καὶ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν δένδρων. Ita sanè habent huius consistendi atque perdurandi facultatis causam in principiis maternis, id est in arbore. Procatarctica verò causa est in illa voce ψυχρότερα. Frigus enim densat. Quæ propositio est in hac humana caligine vltima: nec habet vlteriorem in quā resoluatur. Nemini enim compertum est, quā ob causam quóve modo frigus denset, calor laxet. Est igitur ὁ καρπὸς, opus: τὸ δένδρον, opifex. Item boreas opifex, frigus opera, firmitas in arbore opus, atque etiam in fructu. Vnde fit ἀπόλαυσις. Ἀφαιρεῖ τὸ περιττόν. Alia vtilitas. Non solùm non addit quo marcescāt: id quod Austrina facit pluuia διϋγραίνουσα, sed etiā aufert superfluum. quippe frigus cogit, cogendo exprimit. Inde lachrymę & coryzæ nobis. Atque idcirco exprimendo siccat, ἀποξηραίνεται. καὶ οὐκ ἐᾷ προσκαθήμενον διϋγραίνειν. Hoc vbi causas tractat rubiginis, apertiùs declaratur: ex humoris insessu fitum contrahi ac marcessere. Ea nanque rubigo

A est. καθήμενον: inuidiosum verbum, insidens, incubans. Οὐδ' ὑπὸ ἡλίου συνεψόμενον λυμαίνεσθαι, neque permittit ab humore nimio solis pensum fatigari. Si enim plus satis humoris insideat, id quod à Sole concoqui oportet, non concoquetur. Computrescent ergo. Διὸ καὶ τὰ ἐπιγινόμενα πνεύματα ὠφελεῖ. Conclusio. Non solùm antegredientes flatus iuuant, quia materiam suppeditāt: verumetiam posteriores, si sint boreales: propterea quòd demunt de difficultate concoctionis exucta materiæ portione. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ παραπλήσια. In hac extrema capitis parte persequitur analogiam. Qualis proportio borealis frigoris ad austri teporem, talis nocturnæ pluuiæ ad diurnam: reddit rationem. ἀπόλαυσις maior, χρεία scilicet: quia non illico absumitur à Sole quæ noctu

B caditaqua. Καὶ τῶν ἄλλων ἀκινδυνότερα. Vbi non est negligenter intelligendum. Primùm non declarauit quid quantúmve inesset in diurna pluuia periculi. Deinde non est æqualitatis ius in partibus comparatis. Nam si boreæ flatus plus iuuant, quia detergunt magis: & Sol detergit: sub Sole quę fient pluuiæ conducibiliores esse videntur. Dicendum, non in eo esse vim comparationis, sed in tepore: vt Solis tepor austrinæ mollitiæ similis sit: similiter igitur agat. Quare non differet quod sequitur, à priore commate huius periodi. Idem enim est esse ἀκίνδυνον, & μὴ ἀφαιρεῖσθαι τὸ τρέφον ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Tamen aliquid excogitandum est,

C quo diurnarum imbrium colligantur incommoditates aut pericula. Et sanè impræsentia nihil succurrit, nisi rubigo. Sol enim incidentem vrit atq; corrūpit humorem, quem discutere nequit. quanquam nocturnas pluuias in sinubus florum adhęrescentes superueniens Sol sequenti die perinde vertat in fuliginosum lentorem illum, qui à calore dicitur Rubigo.

Lego, sicuti monebam, absque negatione, καὶ τοῦθ' ἧττον δεῖ. Et, χεῖρον ἀνθεῖ, non ἀνθεῖν.

Theodorus, ἀδρότερα, καὶ καλλίων ἡ βλάστησις. Pleniùs & lætiùs germinatio agitur. Hoc verbo sæpe vtitur ad hanc formam, peregrina sanè phrasi. Aliud enim est agere, aliud facere. Sicut & Grę cè, aliud δρᾷν καὶ πράττειν, aliud ποιεῖν. Et ἀδρὸν non

D est plenum. Nam compleri potest generatio etiam particulatim, vt in Secale & aliis, quemadmodum in priore quoque libro declaratum est. At ἀθρόον dicit totum simul germinare, quantum debet, non autem differri spatiis aut interuallis. Id quod & materiæ copiam & facilitatem (quippe sicca est contumacior) & virium facultatem vegetiorem indicat. Ἐκπληρωθέντων ταῖς μορφαῖς. Cùm plenè omnia suas formas receperint: mihi videtur minus esse vsitata loquutio hæc, plenè recipio. Cicero vtitur explendi verbo ita vt hîc sit accommodatissimum. τὰ μὲν ἄλλα καὶ ἀποῤῥεῖν, cæteri quidem fructus. Qui cæteri? Non ita est, sed τὰ μὲν ἄλλα, ἐπιῤῥηματικῶς. Et Latinè dicimus, aliàs: hîc ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Partim delabi: quæ non delabūtur: tamen adeò corrumpi, vt speciem amittant. Alio flexu orationis dicatur idem, ἐν μό-

τὸν χειμῶνα γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀπηρτῆσθαι, vt tunc ſit prorſus incommodatum. Τὴν δ' ἐλαίαν καὶ ἐπιβλαστοῦσαν ἀποβάλλειν. Omiſit vim præpoſitionis illius ἐπὶ, non opportuna negligentia. Cuiuſmodi verò ſit illa loquutio, oliuæ germinibus intereunt: equidem neſcio. Sic dixit (vti dicimus) interire fame. Sic nemo dicat, exilio interire. Sic regnum cùm affectauit M. Manlius, atque eam ob rem interfectus eſt: nemo dicat, regno interiiſſe. Ἀώρια μὲν οὖν ταῦτα: χείριστα δὲ καὶ περιχαρέστατα πρὸς τὰς ἀνθήσεις. igitur intempeſtiui imbres ſunt peſſimi, atque ex toto importuni. Omiſit περιζέσαν, & vnam tantùm fecit orationem, quæ duæ ſunt. Eſt enim epilogus ſuperiorum more Græco, cum tranſitu ad ſequentia. Igitur ii imbres, qui ſequuntur illico florum caſum, peſſimi ſunt, quia intempeſtiui. Sequitur altera ſententiæ pars. Illi verò qui floreſcentibus ingruunt, longè peſſimi. Maluit integrum inopportuni, quàm vſitatum importuni. Τὰ δ' ἐπιμένοντα. Quæ autem reſiſtere potuerunt. non pote meliùs aut pleniùs. Nam ἐπιμένειν ſignificat & manere & ſuſtinere: quorum vtrunque expleuit verbo vno. Καὶ τοῦτο οὐχ ἧττον δεῖν. Sic etiam cum ipſa negatione legit Theodorus: Quod in fructicũ genere animaduertere licet. Imò verò minus id euenit fruticibus & eoronariis, quia minus humida. itaque mox, ταῦτα δὲ ἐλαττοῦσθαι. Διὰ τὴν ἰσχὺν, propter ſoliditatem. Tamen ſolida non ſunt, ſed vacua & arundinacea omnia legumina, ſicut & cæterorum ſtipulæ cerealium. Προσφύσεων, retinaculo. Pediculos intelligo calyculorum: retinaculum, officii vox eſt: πρόσφυσις, naturæ. Ἐπικρατεῖ γὰρ οὕτω τὸ κρατοῦν ἀπαθές. Theodorus aliter legit, ἐπικρατεῖ γὰρ οὕτω: τὸ δ' ἐπικρατοῦν ἀπαθές. Facilior oratio: noſtra eſt acutior. Τὴν ἀπόλαυσιν ποιεῖ πλείω. Faciunt vt plantæ amplius humore ſibi oblato potiantur. Non explentur Græca Latinis. Quoties quippiam nanciſcimur, eo ſanè potimur. Potimur enim eo quod eſt in poteſtate noſtra. at ἀπόλαυσις plus eſt. quippe vſus aut fructus. Multa nobis eueniunt, quibus frui non poſſumus. Ita etiam diurnæ pluuiæ plantis contingunt. At eis non fruuntur plantæ, quoniam ſubtrahitur à Sole multum. Itaque οὐκ ἀποτυγχάνουσι μὲν, οὐκ ἀπολαύουσι δέ. Denique ſic ſtatuendum ex vſu Latinitatis: vt qui fruitur, potiatur: qui potitur, non continuò fruatur. Cæterùm, quod toties teſtati ſumus, pauci purè loquuntur. Οὐδ' ὑπὸ ἡλίου συμφερόμενον λυμαίνεσθαι, neque æſtu Solis afficere ſinunt. Nullus eſt in hiſce verbis ſenſus. Neque quod apparandum eſt concoctioni, à Sole vaſtari. Vaſtum enim eſt vacuum. Suggens Sol euacuat. Ea eſt læſio quæ Græco verbo ſignificatur περιαιρεῖ, detergunt. optimé. Abſumit, ad verbum.

CAPVT V.

Quinti capitis argumentum. Qui venti commodiores, & quare. Loca non omnibus eadem. Auſtrinis borealia feliciora. Loca oportere aperta eſſe, atque ventorum flatibus expoſita.

A TON αὖ τὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν πνευμάτων. Quoniam pluuiarum commodã, aut incommodam naturam deduxit à ventorum ſubſtantia & qualitatibus: vt analyticam expediat rationem, tractat etiam ventorum ipſorum ex naturis vtilitates. Et quia ventus, tametſi non eſt aer motus tantùm (vt in meteoris declaratum eſt) ſed aut ſola exhalatio, aut ab exhalatione pulſus aer: tamen quia id eſt in aere, quod aqua fluminis in terra: ita recipit ab aere qualitates, ſicut à terris quas tranſmittit fluuius. Igitur Auſter è ſiccis flans, humidus eſt nobis propter mare, quod tráſmeat: vnde ab hauriendo Latinum nomen. Item

B Vulturni eadem conſideratio. Nam tametſi cauſa non abſimili calidus eſt & Italiæ & Prouinciæ: tamen hic in Vaſconia frigidus eſt interdum: ſanè quoties Aruerni montes niuibus tecti ſunt. Ii nanque inter illius exortum, atque hanc interiacent regionem. Hæc eſt cauſa propter quam de aeris hîc ſcribit qualitatibus. Hęc eſt prima capitis pars. In altera diſputat de locorum differentiis: in quibus etiam petit argumentum ab animalibus. In tertia parte conſiderat locorum conuenientes cum plantis conditiones. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. Eadem ratio ventorum. Nam ſi pluuiæ Aquiloniæ ſunt meliores Auſtrinis: ſanè ipſi item Aquilones Auſtris erunt meliores. Ab effectu noto ac probato ad cauſę cognitionem. Κατὰ πάντα. Ventorum differentiæ ſubſtantiales ab ex-

C halationũ ſubſtantia ſumuntur, & qualitates propriæ à qualitatibus propriis. Accidentia verò locorum naturæ debentur. Locorum natura duplex, aut à quibus, aut per quæ. Prior ratio magis vniuerſalis initur per orbis dimenſiones. Ita diſtinguuntur in Aquilonem, Auſtrum, Fauonium, Subſolanum primò, mox in alios per interſtitia. Ab Oriente nanque, Occidente, Polis aut Polorum tractibus flant. Hoc ideo ſic diſtinguo, propterea quòd Auſter nõ flat ab Antarctico nobis, ſed ab Æthiopia aut Libyæ montibus, qui à Meies Atlantis promontorio ad Mareoticas penè paludes pertinens, ſeparat à Libyæ deſertis oras Africæ maritimas. Hic eſt modus vniuerſalis. Priuatim verò ventis adiungunt varias qualitates lo-

D ca (ſicuti dicebamus) per quæ tranſeunt. Prioris autem modi etiam ratio particularis eſt à priuis locis. Quidam enim ſpirant à terra, quidam à mari. Hos igitur hîc comparat inter ſe. Eos qui à mari veniunt eſſe frigidiores, quàm qui à terra. Quę tamen ſentẽtia ſi ſimpliciter accipiatur, haud ſemper tuta eſt. In Italia tota, Prouincia, Bethica, quin vniuerſa Græcia, Auſtris, Africis, Euris longè frigidiores ſunt ii qui à terra ſurgunt. In Italia ab Alpibus Noricis, Carnis, Illyricis, Gallicis, Apœnino. In Prouincia ab Aruernis montibus, Cemenis, Pyrenęis, Allobrogibus. In Græcia ab Oeta, Hæmo, Rhodope, Olympo. Καὶ τὰ ἀπὸ δύσεως τῶν ἀφ' ἕω. Quoniam qui venti vel ſequuntur Solem, vel antecedunt, ii Solis naturam videntur participare. Orientales autem cum Sole.

le. Subtiliùs hæc digessimus alibi nos. Frigidiores enim sunt ab Oriente nocturni, ab Occidente calidiores, quia Solis impressio recentior est. Καθόλου τὸ ψυχρὸν. Maior syllogismi propositio, similis superiori. Frigida omnia conferre. Cæterùm quia frigus (vt disputauimus alibi) non facit ad opera naturæ per se: non potuit hoc axioma verum esse in omnibus speciebus, locis, temporibus, ætatibus germinum aut florum. Idcirco subdit, quibus castiget audaciam notæ vniuersalis illius, καθόλου. Prima moderatio est cùm dicit, ὡς εἰπεῖν. Altera, eùm explicat fusiùs sic, ἐὰν μὴ ἀρτίβλαστα ᾖ. Frigidi iuuant flatus, modò ne sint etiamnum tenella germina. Felix compositio Græcis, νεογνὸς, νεόγνητος, ἀρτίτοκος, ἀρτίβλαστος. Hæc est exceptio atque præscriptio illius καθόλου. Sequitur ratio. Τότε γὰρ ἀπαλά. Hoc etiam suprà dicebatur. Multa enim hoc in capite repetuntur, quæ pridem dicta fuerunt. Βελτίω δὲ καὶ τὰ ζεφυρικά. Quia dixit τὰ ἀπὸ δυσμῶν, declarat, quæ. Sunt enim tres, Africus, Fauonius, Corus. Ex iis eligit temperatiorem. Nam & suprà & infrà laudauit συμμετρίαν. Non solùm autem ex Occidentalibus Zephyrum potissimùm commendat ipse: verumetiam nos (si Græcis credamus) anteponere non dubitabimus. Genitales enim semper Zephyros canunt. Itaque eius vel comitem, vel sobolem, vel coniugem attribuere Chloridem, quam & Zephyritida vocant. Vernæ enim iucunditatis autorem faciunt ac patrem. Καὶ αἱ τροπαί. Aliam apponit non à loco, sed à tempore conditionem. Solstitiales hic ventos designat, figuratè quidem. αἱ τροπαὶ ἀντὶ τοῦ τὰ τροπαῖα, siue τροπικὰ πνεύματα. Sicut ἵππος ἀντὶ τοῦ ἱππεῦς, Africa terra, pro Afri. Et apud Hippocratem, τὸ πῦρ ἀντὶ τοῦ πυρετοῦ. Sic Ver sanum dicimus, id est Veris qualitates sanitatem facere. Καὶ ὅλως αἱ αὖραι. Nunc ἀκριβολογεῖται per gradus. ἄνεμος, ventus: validius, πνεῦμα: αὔρα, vnde nostrum aura, flatus elementior. Hanc dicit vtilem: vehementem illum abiicit. Dicitur αὔρα, παρὰ τὸ ἄω καὶ ῥέω. Spiritus fluens. ἄνεμος autem est emissio, veluti è carceribus quadrigarum cum impetu. Auræ non apposuit epithetum: significatus enim placidæ fluxionis illius est vsitatissimus. Ventis autem apposuit, quibus declararentur incōmoda. Sanè σκληρῶν καὶ διατόνων. Durum dixit ventum optima translatione. Definiūt enim durum, quod non cedit: ergo retundit. Addit & aliam maleficii potentiam, διατόνων. Duo significat vox hæc, vehementiam & perpetuationem, id est pertinacem contentionem. hoc enim designat διατείνειν. Et conuenit huic duritia. Sic enim intenta chorda duritiem acquirit. Vbi est iucunda sanè disceptatio. Nam duritia videtur esse propter partium propinquitatem, vt lapis densior durior. Quonā igitur modo duritia succedit partium discessioni atque laxationi? Tympani enim membrana tenta laxior: quippe diductis partibus, nempè longior fit ac latior, & durior tamen Primùm dicendum, non omnia densa dura esse. Non enim aquam. Deinde, non omnia dura densa. Densior est cera, quàm pumex. Tum acutius videndum: partium laxitatem in corio non esse vel causam, vel fundamentum duritiei. Neque veram ibi esse duritiam, sed quia per distentionem chorda tam rara facta est, vt porrò nequeat rarior effici neque distendi, nisi rumpatur: ne rumpatur, non cedit tactui: à violento verò impulsu rumpitur. Τὸ μὲν γὰρ τρέφει. Voluit dicere αἰμέν. De auris loquitur. Alunt auræ, quia sensim induunt aerem; aer autem multis locis ἀὴρ τροφὸς dicitur. Θάτερον δὲ πηλοῖ. Quia dixit σκληρῶν. Sanè durum compilat ac stipat. Καὶ κωλύει τὰς αὐξήσεις. Accretio enim est additio substantiæ quantæ per omnes dimensiones. Oportet ergo extrema promoueri. Quod igitur cogit & cohibet, prohibet terminorum promotionem. & quod stipat, angustat meatus. Non igitur subire quit alimentum. At crementum sine alimento nullum. Est enim altrix auctricis administra. Γίγνεται δὲ ἰσχυρόν. Ne quis putet hæc, quæ dixit, esse talia simpliciter: ea reducit atque refert ad regionum rationes. Alius enim alia conferre. Κατὰ τὴν θέσιν τῆς χώρας. Non solùm secundùm regionem, sed etiam secundùm situm. Regionis conditio est, aut à cælo: veluti cùm dicimus Austrinam, Aquiloniam: aut à modo terrarum, vt sicca, vda, montana, campestris: aut à situ, vt in valle, ad cliuum, sub monte. Ita laudatissimi illi Fauonii hìc in Vasconia perniciosissimi: à Pyreneis enim spirant. Etiam situm statues in propinquitate aut longinquitate. Nam qui Austri sunt hìc perniciosi, Franciæ pro saluberrimis habentur. Hanc ad rationem in locis Septentrionalibus Austrinus esse situs potest. Ita totus Africæ tractus Aquilonem spectat. ergo viridis ea plaga tota non sentit familiares illius cæli difficultates. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ γὰρ αἱ μεταλλαγαί. Prout erunt mutationes qualitatum: item fuerint regionum facultates ad plantarum fructus. μεταλλαγαί, permutationes. Declarat quomodo. Velut, inquit, hyeme calidiora loca, frigidiora caloribus temperabuntur. Nam si fuerint, vt de sua patria festiuè canit Hesiodus, pernicies sequitur excessum. Intelligamus diuersa loca, non eadem hyeme calida, æstate frigida. Nulla nanque ratione fieri potest id apertis locis; sed subterraneis tantùm, ob ἀντιπερίστασιν. Εὔλογον δὴ δὴ. Est conclusio. Ideo dixit δὴ. Iam patet, inquit, non omnibus omnia prodesse vel obesse. Quia (sicuti dicebamus) Auster quibusdam perniciosus, alios iuuat. Aspellit enim à regionibus in quibus oritur, exhalationes ad nos illis serenus, nobis nubilus: quemadmodū Etesiæ nostri eùm spirant, nobis non solùm temperant æstus, sed etiam serenum faciunt annum: Æthiopiæ vltimæ inducit nubes, quibus niues colliquefactæ soluantur ad incrementa Nili. Sic Notus, Hetruriæ pestilens, infamis: nostros Noricos oblectat ac reficit. E'πονεῖς, noxius atque infestus. Καὶ ὁ ζέφυρος, aliis conducibilis, aliis detestabilis. Ciet enim Vasconiæ, grandines, fulmina, typhones. Α'πάντα δέ. Quia frigida dicebat secundùm se meliora: moderatus est, & vo-

luit esse potius auras, quàm ventos. Postea dixit & calida frigidis locis. Nunc opportunitatem à tẽpore, non vniuersali veris aut hyemis, sed germinationum ratione. Quod cùm suprà iam dixerit, non oportuit hîc repetitum. Suprà dicebat, ἀποῤῥεῖ γὰρ ἄμφω: hîc διαφθείρει γὰρ ἄμφω. Neque solùm quia ad germinationem, neque quia calida, neque quia frigida, sed quia λίαν. Hoc valde est ὑπερβολή, quam vbique meritò reiicit. Naturæ enim decẽpeda est symmetria. Ὡς δὲ τὸ σύνολον εἰπεῖν, ἄπνουν εἶναι χρὴ τὸν τόπον. Declarat à situ & modo flatuum. Ἄπνους enim vox habet in se τὸ ἂν καὶ τὸ πνεῖν. Vult aperta esse loca, sed modicis flatibus: quibus σκληρὰ καὶ διάτονα contraria, spirabilem esse decere aerem, qui locum ambit, siue mauis perflabilem.

Ἕτερος δ' ἄπνους καὶ προσήνεμος. Vt neque à ventis penitus exclusus, neque ventorum iniuriis obnoxius. Vbi manifestò προσήνεμος aliud, aliud ἄπνους. Vt τὸ ἂν non sit in copia, sicut ἀπνοΐα, sed commoditas. Σχεδὸν δὲ ὁμολογουμένη. Quoniam dicebat aliis alia conferre: videbatur hoc esse controuersum atque disceptabile, siquid de vno pronunciaret. Tamen, inquit, illud confessum est de aere, oportere ipsum esse mediocri temperatura. Talem enim aptum esse autorem vel fructuum, vel germinationis. Hoc significat εὔβλαστος καὶ ἄκαρπος. Quid autem hîc agat vox illa τούτοις, haud equidẽ scio. Notabis maiorem propositionẽ syllogismi. Ei est, μὲν ἀβλαστὲς χρήσιμον πρὸς τὴν βλάστησιν. Ex ipsa nominis vi penè est prædicatio de seipso, quã Duns probat: Auenroistæ ridiculè irrident. Ostẽdimus enim alibi nos esse ex Aristotelis sententia in primo Topicorum. Animaduertes etiam τὸ ἀβλαστὲς esse actiuè positum. Οἱ δὲ περισκεπεῖς, si legas περισκεπεῖς, vt & alibi, hæc nota δὲ, non disiungit ea quæ dicuntur hîc, ab iis quæ dicebantur περὶ τοῦ ἀκαρποῦς. Sed ab iis quæ pridẽ περὶ τοῦ ἄπνους. Conclusa loca, & obiectu montium à ventis disiuncta suffocare fructus. Duo igitur extrema fuerint, τὸ προσήνεμον, καὶ τὸ περισκελές. Quorum mediũ sit τὸ ἄπνουν. at legendum περισκελεῖς. Vox est apud Sophoclem: & eos significat, qui alterorsum claudicant: cuius contrarium ἰσοσκελές. Quæ loca in alterutrum excessum inclinant caliditatis aut frigiditatis: & sanè sic videtur sensisse Philosophus. Ait enim ἐφ' ἑκάτερα. Deinde dat vtriusque exemplum in ipsa exceptione. Excipit enim peculiarem vtranque naturam, quęque caloris gaudeat excessu, quæque requirat frigora. Illiusmodi Palmam esse: huius Abietem. Χαλεπῶς δὲ καὶ πύξος καὶ φιλύρα, ægrè locis æstuosis prouenire tum Buxũ, tum Tiliam. Sic interpretor, ἐμπύροις, non autem simpliciter calidis. Hæc enim regio ad calorem propius accedit, quàm ad frigus: in ipsa tamen est Buxus satis frequens aliquot locis. Tilia verò vsq̃ue adeò frigidis gaudet: vt ingentes sint in Nortwegia & Laponia syluæ. Hæ cautẽ natura extremitatis orbem ipsum complet per gradus suos: vt quædam extremis meliùs habeant, alia mediis. Sic Aristoteles docuit, aliquos seruos nasci veros; neque aliam fortunam æquo animo pati posse: I- A ta nonnullæ plantæ infelices. Exemplum familiare vel ipsis in plantis probis atque vtilibus. Diximus alibi de Tritico & Hordeo, illum poscere lætos sulcos: hunc strigosum solum. Οἷον πῦρ ἐπὶ πῦρ. Prouerbium sumptum à Præceptore.

Συμμετρίας γὰρ δεῖται. Prohibet ne calidioribus statuantur arbores. Aliquis dicat, quid si sint istæ ipsæ arbores calidæ? Non, inquit, tum laxè vtendum illo principio: simili simile iuuatur: sed tamen dum ab excessu. Additur enim ignis igni. Ac quanquam excessu gaudent quædam, tamen excessum hunc oportet præscriptione quadam intra certum naturæ modum cohiberi. Ideo dixit καὶ τὸ ὅμοιον. Non solùm frigida calidis, frigidis calida temperari, ita vt ne excedant certam mediocri- B tatem: verumetiam similibus similia designato modo foueri. Intellige similia per totam denominationis latitudinem. Verbi gratia, calida calidis. Calida igitur non quibuslibet calidis iuuabuntur, sed ad certos gradus. Alioqui sententia leuis esset admodum, si similia agnosceremus secundùm eũdem gradum. Itaque subdit. ἐὰν δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς ἔνια φύεται τῶν ψυχρῶν: non quia sint dissimilia qualitate, sed qualitatis gradu. Addit & illa non fieri semper in contrariis temperationem. Videlicet quia non potest eis conuenire ad quæsitæ mediocritatis illius constitutionem. Propterea subdit, ἀεὶ γὰρ δῆλον τινὰ ἔχειν τὴν κρᾶσιν τῆς φύσεως πρὸς τὸ περιέχον. Quibus verbis omnino Menestoris tollit C sententiam: Non enim in calidis frigida, in frigidis calida statui à natura, vt cõfiat illa moderatio: sed omnino subesse in planta naturalem concretionẽ, quæ conueniat cum loco, siue is sit aqua, siue aer, siue vtrunque. Ἔοικε δὲ κοινὸν εἶναι. Alia capitis pars εἰκαστική: similitudinem nanque petit ab animalibus Propterea quòd quædam quibusdam locis non sunt, aut quia non conuenit aer, aut quia pabulum minus aptum. Sic, inquit, & in plantis.

Τάχα δὲ καὶ ἕτεραι πλείους αἰτίαι. Is locus est iam secundus, vnde Peripateticos intelligamus, & agnoscere & statuere occultas qualitates. Nam & priore libro, capite vicesimoquarto, καὶ διὰ τὴν ἰδίαν μορφήν. sic & hîc, ἕτεραι πλείους αἰτίας, αἱ πρὸς τὰς ἰδίας φύσεις εἰσὶν ἐναντίαι. Μεγίστη γοῦν διαφορά. D Ratione magis vniuersali demonstrat certa quibusque generibus destinata loca. Nemo, inquit, in magna illa summorum fastigiorum differentia quærit, quam ob causam aquis aquatilia, terris terrestria sunt à natura data. Sed solùm quærim⁹, quæ sunt calida magis aut minus. Ὡς εἰπεῖν. Quia non penitus absistimus ab omni causarum eiusmodi quæstione. Hoc dixit, nequis ab eo nunc exigat occultas illarum, quas subticet, causas. Quasi dicat, Sapienti multa licet ignorare.

Τοῦτο γὰρ ἀμφισβητεῖται. Omissis iis, quæ nequeũt sine culpa aut frustratione vestigari, Controuersantur, inquit, in qualitatibus quibusdam. Καὶ ἄλλα δὲ οὐ συγκεχωρημένα τῇ φύσει τίθενται. Cætera, quorum causæ non relucent in humana caligine, ea tum cognoscimus nobis, tum docemus alios per θέσεις. Ponuntur, inquit, & cõceduntur interea: non

non autem de eis disceptatur, quippe μὴ συγχωρου-μένων τῇ φύσει. Quæ scilicet sibi natura seruauit, non concessit nobis. Καὶ τοι τὰ καθόλου, καὶ κοινὰ περὶ τούτων δεῖ ζητεῖν. Pro se litigat adhuc. Quæ sunt vniuersalia magis, ea necesse est artifici væstigare. Probat, quia in omni scientia particularium cognitio pédet ab vniuersalium notionibus. Hoc est quod aiebat, εὑρεθέντων γὰρ τούτων καὶ τὰ καθ᾽ μέρος φανερά. Quod ita dicit, quasi dicat, cùm ita sit vt adeò vniuersalium causarum rationes aut differamus aut omittamus: non erit fraudi harum quoq; minutiorum aliquas ignorare. Atque ita se fetuse persoluit debitum egestate: quemadmodum ii qui vulgò dicútur facere bonorum cessionem. Tum demum deuenit ad propositam excusationem. Τοῦτο μὲν ἴσως καλῶς ἂν οὐ δὲ διὰ τὸ χαλεπόν. Difficultas eò nos penetrare prohibet, vnde sunt emendæ causæ. Scilicet vniuersalia longè abiunt à sensibus, in quibus est omne omnium artium atque scientiarum fundamentum. In particularibus ergo versandum erit nobis: è quibus sensuum indagine perceptis euehemur ad ideas principiorũ. Propterea dicebat, ἐν τοῖς καθ᾽ ἕκαστα μᾶλλον ἀναστρεφόμεθα. Ἡ γὰρ αἴσθησις δίδωσιν. Ratio methodi. Principiorum aggressionibus atque constitutionibus & disputandum & procedendum ad conclusiones: harũ enim habitus sunt scientiæ: at principia nonnisi à sensibus suggeruntur: id quod diuinus quoq; Præceptor docebat in Resolutoriis. Probat. ἐμφανέστατα γάρ. Circa singularia manifestissimi sunt affectus. At affectus omnis habet causas à differentiis essentialibus. Καὶ ἔτι μᾶλλον πλείους ἐπὶ τῶν φυτῶν. Quia cæteris naturæ partibus si affectus sunt manifesti: in plantis inueniuntur manifestissimi. Sunt enim animalibus plantæ simpliciores. Minus igitur latent euentus. Metalla verò etsi sunt plantis minus composita: minus tamen natura sua sunt nota homini. Etenim plantæ quodammodo nobis sunt familiares. Dixit autem ἐπ᾽ ἄμφω, scilicet ad vtranque partem disceptationis. Præcedit enim quæstio assertionem. Præter ergo primas qualitates, cũ pauca sese plantis offerant indicia ad earum naturas cognoscendas: plura verò in animalibus: minus erit in plantis dispiciendum. Μεγίστη δὲ διαίρεσις. Alia capitis pars, qua redit ad propositum post ecbasin illam, quam lõgè commodiùs docuit in principio libri vniuersæ methodo præponi: vbi sese excusaret, quantum hîc facit. Redit autem ad locorum considerationem. Quod, inquit, attinet ad locorum rationem, maxima diuisio est: quia maxima inter agrestes ac mites differentia. Declarat oratione. Ἀεὶ γάρ τε μαλακωτέρους καὶ ὑγροτέρους ζητεῖ. Vtra verò tandem huiusmodi locorum mollitiem quęrunt? Quippe duo simul ponit, mitia & syluestria. Sanè mutila oratio. De mitibus vt intelligamus naturæ affinitas persuadet. Molliores enim mites. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπάγει. Hæc sententia non cohæret iis verborum notis, quibus est adiuncta superiori. μὴν ἀλλά. Non enim aduersatur priori sententiæ, sed eam consequitur. Nam si molliora loca requirunt mites arbores: iam, si molliora loca sunt tepore modico humida modicè, non poscent mites arbores vel calida loca vel frigida. Quamobrem non ad id referendum τὸ εὐμαλῶ: sed ad causam, sic. Cæterùm non propter solam crasin, solámve imbecillitatem sibi quęrunt mites arbores loca mollia, sed subsunt aliæ causæ. Quæ? Vna illa est inter cæteras in iis arboribus, quarum radices minus profundæ sunt. Oleæ exemplo. Vruntur enim facilè tum ab æstu tum à frigore. Ideo neque in Germania, neque in Æthiopia sunt Oleæ. Imbecillitatem verò intelligità raritate aut paruitate, vt suprà dixit. Crasim intelligit aut contrariam aut similem, sed in excessu. Καὶ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρόν. Tam est noxæ parata superficiaria radix, vt neque calore queat resistere neque desitate. Quæ duo præsidia pro roboris causis attribuebat suprà naturæ plantarum. Ἐμπήγνυνται γάρ. Quanquam oleę exemplum applicabamus nos vtrique locis tum calidis, tum frigidis: tamen Philosophus de solis frigidis intelligit. Itaque dixit in iis non posse durare oleas, propterea quòd radices gelascunt. Itaque de calidis statim. Ἡ δὲ ἀχράς. Pyrus syluestris in calidis malè haberi, vt in Ægypto. Vbi etiam mites Pyri & Mali, nihilo melius. Nulla itaque syluestris in Pyrorum genere: mitis autem rara. Vt loci natura penitus reiicere videatur: ars nonnihil extorqueat consensionis. μοχθηρά καὶ σπάνια. Vbi videmus tres læsionis species, ablationem syluestrium, satiuarum vel raritatem, vel deprauationem. Signata vox μοχθηρόν. Quod laborem defraudauit, elusit, frustra esse fecit. Τὴν δ᾽ αἰτίαν ἐπισκεπτέον. Quoniam cuipiam viderentur hac de causa fortasse non esse calidæ, rationes inuęstigari iubet. Τὰ μὲν οὖν ὅλως. Auget historiam in genere, duobus modis. Scilicet vt quædam proueniant, sed nihil ferant fructuum: quædam ne germinent quidem. Exemplum Perseæ in Rhodo insula: quæ quasi ignara peregrini cæli, ac tanquam stupida, diu nihil ferat: tandem assueta discat opus facere, sed exiguum. Καὶ καλλίκαρπα, καὶ γλυκύκαρπα ἐκεῖ μόνον. Mutila oratio. Vbi ἐκεῖ? Ad Ægyptum referendum. Cætera plana. Ὁ γὰρ ἀήρ. Quasi dicat aerem ob frigus inhospitalem. Οὐ δέχεται. Tres modi. Vnus, ὅλως οὐ δέχεται. Sic dicebamus suprà esse priuationem. Alter, τὰ δ᾽ εἰς βλάστησιν. Germinatione tenus. Actio diminuta. Tertia est perfecta, cùm ait, ἔνια δὲ καὶ εἰς καρπόν. Ὁ δὲ οἰκεῖος. Quia dicebat quibusdã rectè procedere ad fructificationem vsque, dat causam. Euenire hanc perfectionem propter loci conuenientiam. Ita vt & arbor ipsa, natura sua frugifera sit: & locus ipse faueat affectu simili. Hic τελείωσις non est ἁπλῶς, sed πρός τι. Natura perfecta, huic scilicet. Itaque τελείωσις hîc est in latitudine τῆς ἀκρότητος: non absolutè, sed relatiuè. Quoniam suprà ita dicebar, amare quasdam τὴν ὑπερβολήν, vt nihilo secius constaret symmetria quædam. Excessus igitur ille est his ἄκρατος. Quemadmodum Mandragora, & Hyoscyamus & Dipsas, & Seps sunt sibi ἄκρατα: sunt enim sibi sana.

Δι' αὐτὴν δὲ τὴν αἰτίαν. Deducit Ficus historiã in Ægypto, & causam quare non bonæ sint ibi, non vlli vsui: hoc enim est χρηστή. Quia nimis æstuosus aer est. Vrit ergo, non coquit. Vstio fit humore consumpto: coctio, non consumpto, sed modificato. Dicat aliquis: At Ægyptium solum feracissimum. Fateor, inquit, in humo εὐτροφίαν: coctionem nego. Id est humorem multum inesse assentior: modum caloris, non. Hoc est quod dicebat, διυγραίνει μόνον. Humor quidem est, ἀπέπαντος ὤν. Quasi dicat, ἄπεπτος δέ. Cæterùm haud respondet. Nam si est in Ægypto calor multus, humor multus: esse oportet coctionem multam. Neque verum est, Ægyptio solo subesse vliginem: sed succum à Nilo inuehi. Itaque segetes breui spatio lętissimæ: arbores non omnes. Ficus autem minus commodè prouenit ibi propter æstum. Calores enim amat: squallorem non amat. Atque hoc quidem vt lęditur: ita etiam Nili inundatione. Deterrima nanque est Ficus locis palustribus ac depressis, velut in agro Ferrariensi. In Illyrio, Piceno, Brutiis, optimæ, quemadmodum & ab insulis Ionii maris & Ægæi. Vt eleuaret fidem obiectionis περὶ τῆς εὐτροφίας, addidit eius operam mutilam, quippe solam humectationem, διυγραίνει μόνον. Διὸ καὶ μεγέθεσι. Hæc verba potius ostendunt cõtrarium τῆς διυγράνσεως, & ipsam adeò vstionem, quàm ἀπεψίαν. Quia ἀπεψία siue μόλυνσις, non est in exiguitate fructuum, vbi est εὐτροφία, & τὸ διυγραῖνον, sed iusta magnitudo, verùm succo terreo aut aqueo, & indomito. Igitur in Ægypto Ficus si paruæ sunt, adustionis indicium est. Huiusce rei argumentum nobis est familiare. Quibus annis tempestas vda nimis: fructus grandes, insipidi, sera vtilitate. Vbi squallidus annus est, fructus pusilli, densi, crasso succo, exucti. At Ficuum succus propter pinguitudinem perfacilè aduritur.

Τοὐναντίον δὲ ὁ ψυχρός. Quia de calidis & frigidis proposuit: de calidis exemplum dedit: de frigidis subdit. Contrà in frigidis euenire. Quomodo? Eximit frigus humiditatem. Intelligamus esse contrarium τοῦ ὑγραίνει. At idem tamen euentus vtrobique: paruitas scilicet fructuum. Et causa nihilominus eadem, ratio diuersa. Tam eximit humorem frigus, quàm calor: sed laxando calor, attenuando, resoluendo: frigus exprimendo quod inest: cogendo ac densando quod coqui debet admisso calore extimo: cogendo meatus arboris, ac prohibendo, ne subeat alimentum. Τὴν δὲ οὐ δύναται. Id est partem eximit: quod relinquitur, nequit ad bonam frugem perducere. Dixit οἰκεῖαν πέψιν. Quia certa est cuiusque maturatio. Qui gradus in vna erit imperfecta maturatio, in Sorbo Mespilóve perfecta fuerit. Ὥσπερ ἐν ταῖς ἐλαίαις. Nunc omnino demonstrat locorum variam potestatem ad fructuum generationem. Oleas frigidioribus locis minus habere carnis, plus olei: quasi caro sit oleum incoctum, oleum caro cocta. Quod & alibi docet, pluuiis temporibus carnosiores, siccis oleosiores. Notabis vocem ἀνέλαιοι.

A Lego, ἕτερος δ' ὁ ἄπνους. Et, ἀβλαστής, non συμβλαστής. Quanquam alibi σύνεργον appellauit. Et, πύτοις, in aliam vocem mutandum videtur. Et, χαλεπῶς, non χαλεπός. Nisi sit figura, Attributio. Quasi dicat, morosum se præbere Buxum. Et, τὸ μὲν δύνασθαι βλαστάνειν, τὰ δ' οὔ. Et, καὶ τὸ θερμὸν, non καί. Et, ἔνια δὲ καὶ εἰς καρπόν. Et, ἐλαιοδέστεραι δὲ, non μεγαλόρριζοι.

Theodorus, αἱ τροπαὶ, solstitiales, scilicet venti. Ille solstitia, ex vsu, non ex ratione vocabuli.

Διατόνων, intentis, contentis. Πιλοῦ, instipant. Stipant, simpliciter. Infarciunt. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις τοιαῦτα. Alii aliis tales occurrunt. Quid sibi velit hîc illud verbum, nescio. Et infrà repetit: & huiusmodi verborum additionibus abutitur Latinis B auribus. Εὔπνους, flatus compotem. Flatibus commodis ventilatum. Ἢ ὅλως ὁ περικλύσμενος. Malè omisit τὸ ὅλως. Oportet ponere tamen: quia non est ἄπνους, sed prorsus ventis obnoxius. Ἀναυξής. Incrementi laudem nullam assequi potest. Sanè ambitiosam, ne dicam ridiculam κακοζηλίαν. Ἀέρος διάθεσις, cæli habitus. rectè. Περισκελεῖς ἐφ' ἑκάτερα, qui in alterutram excesserint partem. Inclinauerint. Τὸ περὶ, non designat vtrunque simul, vt in voce περιφέρεια: sed alterutram ambitus extremitatem. Ἐλάτην hîc prunum legit Theodorus malé. Est enim in Syria & Africa, & Cypro optima ac pulcherrima. Λίπον δὲ θερμότης καὶ ξηρότης. Theodorus hîc omisit siccitatem, rectissimé. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων συμμετρία τις πρὸς ἄλληλα. C Contrariorum quoque copulandorum modus statuitur. Non commodè videtur dici, plantas & aerem copulari. Neque Græcam sententiam fideliter plenéve expressit. Est etiam in contrariorum natura mutuæ cuiusdam proportio mediocritatis. Τὰ μὲν δεχόμενα τὴν τοῦ ἀέρος διάθεσιν. Alia pati acris qualitatem possunt. Non rectè δέχεσθαι, pati. Admittere, suscipere. δέχεται, quod iuuet: patimur, quod aduersatur. Et διάθεσιν, qualitatem. laxè admodum. Ἐναντίαι, diuersæ. non bené. Aliud διάφορον, vt canis à ligno: aliud contrarium, vt calido frigidum. Οὐ συγκεχωρημένα. Theodorus legit affirmatiuè, explosa particula negatiua: tanquam naturæ concessa ratione. Quasi concesserit ita Natura. Vtrouis modo constare sententia potest. Non quærendas causas, quia natura sic voluerit. D Non quærendas, quia sibi abdiderit natura, neque concesserit. Hoc est Asylum philosophorum. Ibi suum habent trapezitam: cuius ephemeris sæpe rationes soluit ex illo collybo, NESCIO. Τὰ καθόλου, perpetua. Iam hîc excessit temere nimis interpretis fidem. Nemo negat species æternas esse in Philosophia. Cęterùm si dicas ἀΐδια Græcè, vel perpetua Latinè, haud continuò intelligas τὰ καθόλου. Multa nanque sunt æterna, quæ non sunt species. Vt alia omittã, vel Deum afferas, vel materiam primam. Prętereà non est confessum omnibus, species esse substantias reales communicatas indiuiduis. Hoc negat Themistius, Auenrois, Thomas. Sed aiunt esse notiones modò in intellectibus humanis, conceptas

ex

ex cognitione indiuiduorum. Quod si verum esset, æternitas illa esset accidentalis, quotidie in intellectu alio atque alio generabilis & corruptibilis.

Μᾶλλον ἀπορεῖ. Plus facultatis differendi habetur. Singularium causæ faciliùs atque largiùs à sensu suppeditantur. Διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἢ τὴν κρᾶσιν. Propter debilitatem aut habitum. Aliud ἕξις, aliud σχέσις, aliud διάθεσις, aliud κρᾶσις. Ἐμπήγνυται, sicut & suprà ἐκπήγνυται, gelu concrescit. Fortasse non opus est eo verbo. Gelu afficitur, simplicissimè. Καίπερ θερμὸν καὶ πυκνὸν ἐν τοῖς ἔνδεσιν. Theodorus hæc omnia omisit. Tamen ad rem faciunt. Videbatur enim ferre gelu posse calore suo, sua densitate. Ἐπεὶ οὐκ ἂν θερμὰ δόξειεν εἶναι, quippe cùm eas calidas nullus existimet. Non affirmat oratio Græca, sed sic modestè: quoniam non esse calida videri queant. Περσικὰ, Persica. pessimè. Sunt enim tres arbores, vna nux Persica, vna pomum Persicum, vna Persica Pruni facie. De qua olim dubitabam esséne nostra Nuciperfica, quam Vascones *Brignols* vocant. Cæterùm Dioscorides excussit nebulam.

Τὰ δ' ὅσον εἰς βλάστησιν, ἔνια δ' εἰς καρπόν. Alia eo vsque potest, vt germinandum tantummodo sit: quædam etiam ad fructificandum vsque euenire patitur: sed fructum perfici maturarique nunquam finit. In codicibus nostris hæc postrema desiderantur. Mihi tamen arrident admodum. Illa loquutio & peregrina & cum cæteris partibus non cohæret, vt germinandum tantummodo sit. Nam verba alia ad cælum referuntur, patitur, finit. Sic fortasse scriptum reliquit vir omni laude dignus, vt ad germinandum tantummodo apta sint. Χρηστή, frugis bonæ, sic alibi frugales. Sic in Præceptoris historiis de Apibus. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς γῆς ἀτροφία δύνηται μόνον, ἀπέπαντος ὅσα. Sed terra suo duntaxat alimento crudo humefacit. Non expressit ἀπέπαντος. Nam crudus ὠμὸς mitescere coquendo potest. Et est in ea specie qualitatis quam potest amittere. At ἀπέπαντος excludit cum actum omnem coctionis, tum etiam potestatem. Est enim in habitu priuationis. Aliud enim est ἄπεπτος incoctus, aliud ἀπέπαντος incoctilis: sed semper est ἐν τῇ μελλούσῃ. Ἄσαρκοι πάμπαν, nulla carne. Hic erat locus censuræ Theodori, qua profiteturse cum Aristotele ac Theophrasto certare. Aduerbium enim illud πάμπαν hîc mendacissimum est. Mirum si vsquam vlla extitit oliua, cuius sub cute solum esset oleum tanquam in vtre, fracces verò post oleum factum nulli.

CAPVT VI.

¶ Sexti capitis argumentum. Terrarum differentiæ ad arbores & fruges. Quare solutior ac leuior arboribus: frugibus pinguior. Quod Oleis aptum solum, quod Vitibus.

ἘΠΕΙ δὲ καὶ τὰ ἐδάφη. Plantarum principia interiora, sicut & aliarum rerum naturalium materia & forma: atque ab his prodeuntes qualitates à quibus vires ad vitam, facultates ad generationem pendent. Exteriora principia prima naturalia, secunda ab arte. De his in libro sequenti. Naturalia totidem sunt, quot interna. quæ materiam secundam constituunt, quatuor scilicet elementa. Necesse enim est iis seruari, quibus est constituta. Itémque iisdem qualitatibus interdum similibus, interdum contrariis, vti suprà dictum est. Hæc autem elementa sic vt futura sunt materia: cæterùm habent etiam efficientis causæ rationem propter qualitates. Eæ verò sunt in terra, vt in matrice ac nutrice: in aqua, vt in lacte cibóue maxima ex parte: in aere, vt in magistro siue rectore: in igne, vt est instrumentum ad actiones. Sic enim ait Philosophus, igni Naturam vti tanquam materia & tanquam instrumento. De cæteris omnibus dictum est: nunc de terra dicendum. Eius ergo differentias crassiusculè tractat imprę-sentia, mox minutiùs atque auctiùs in capite sequenti. Nunc satis habet in summa recognoscere terram pinguem & leuem, carúmque vtilitates assignare, huius arboribus, illius frugibus. Causas daturus, repetet iam supradictas. Hæc prima capitis pars. Altera declarat pinguis leuisque soli conditiones. In tertia parte affert exemplum suæ sententiæ ab hominis natura, vt videbimus. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ ἐδάφη. Solum appellat sicut & nos. Tamen ἔδαφος Græcis est superficies, ἕδους ἀφή. Qua sentitur tactu sedes. Nostrum solum tota massa est. Hoc enim est ὅλον, & osce, solon: vnde soliferrea. Idcirco Iureconsulti solum distinguunt à superficie. Vt solum sit ipsum totum atque totius facies: superficies, quo super facie constitutum est: aut supera facies, vt ædes, columna. Καὶ γὰρ αὐτὰ τῆς φύσεως. Quoniam duobus hisce libris naturalia tractat, sequentibus artem: notabis numerorum diuersitatem, πάντα, αὐτά. Ἔτι δὲ κατὰ βλαστὴ ἀμφω γίνεται. Asseueratio rationis. De causis agimus τῆς εὐβλαστίας. De aere diximus. At etiam terra causa est. Igitur de hac quoque dicendum. Nota ἀμφω, ἐπιρρηματικῶς: vt apud Homerum, ἀμφότερον, βασιλεύς τε μέγας, κρατερός τ' αἰχμητής. Alius dixisset δι' ἀμφω. Dixit πολλάκις. Quin potius semper propter vtrunque. Vt sic explicemus: διὰ τὸν ἀέρα μὲν ὁμολογουμένως: οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν γῆν πολλάκις. Idcirco subdit, tantum posse terram, vt etiam in aere pessimo soli proficiant bonitate. Non tamen parum sibi posscit, cùm posuit superlatiuũ χειρίστῳ. Vult enim tantum accedere telluri, quantum decedat de aere.

Καθάπερ ὅταν. Sicut è contrario cùm ager improbus est. Huius tres ponit conditiones, ἀμμώδης, κεραμὶς, καὶ τὸ κεκαυμένη. In sabulo enim non est alimentum. Hoc primum. Item dissitæ sunt partes. Admittit itaque facilè nocumenta frigoris aut æstus ad radicem. κεραμὶς, figulina terra, cretacea, argillacea. Non enim putrescit neque admittit aquas, & strangulat vehementi sua cohæsione κατακεκαυμένη, adusta, propter inclinationes cæli, vt in Æthiopia inferiore: vel quia natura sua einerea fit. sicut & aliæ nitrosa, aluminosa, sulfurea, metallica.

k.

Rubricam sub cretacea comprehendit. P'ίζωσιν δὲ καὶ τέσσαρα ὑπὸ τῶν ἔχει. Alius dixisset, ῥίζωσι μὲν, τέσσαρα δ' ὑπὸ ῥιζῶν ἀπὸ τῶν ἔχει. Ibi autem τὸ τῶν, intelligit radices, quę vox fit in verbo ῥίζωσι. Cæterùm in sabulo & adusta terra verù fit. Facilè nanque tum effundunt frequentes, tum in profundum radices demittunt propter partium raritatem. At in argilla qui possit? Καὶ ᾄδην. Tales, inquit, sunt steriles atque etiam ἀβλαστεῖς. Non penitus nudæ, sed (vt suprà) κακοβλαστεῖς. Καὶ εἴπερ ἄγαν δίυγροι ὅλως. Contrariam ponit naturā, earum scilicet quæ palustres sunt aut lutulentæ. Duo sunt augētia significatum incōmodi: præpositio δὶς (vt alibi sępe) δι ὑγρας: & aduerbiū ὅλως. Καὶ ἄγαν, vsque & vsq; prorsus: ὅλως, omnino. Id est vnico verbo præhumida. B Marcet enim & virtus & materia. Lutū verò inutile si liquidum est, propter humoris copiā: si eius non æqualiter hæret plātæ in vtroq; verò humidi plus satis. Itaq; lutoso solo non pāguntur arbores, sed sicco. Βλαστικῶν δ' ἢ ἀκάρπων. Persequitur ius arborū in terra macilēta. Et omnino in arborum genere statuit eam distinctionē, quā agnoscebat inter segetes & arbores. Segetibus attribuebat aruū pingue, macrū arboribus. Ita, inquit, in ipso ambitu naturæ arborum, sicui detur solum lætum, germinabit nec fructificabit, aut nō feliciter. Cui verò tenuis ager obtigerit, ea probè ac largè feret fructum. Καὶ ἦ ἐκ τῶ βάθυς. Aut codicis mendum est, aut autoris morositas. Desunt enim talia, τεσσάρων ἑαυτοῖς ἕλκειν. Nisi velis ita cōcinnare: Radices esse magnas & valētes: eā verò quæ C radicum est caput, adigi admodum in profūdum. Tamē τὸ ἐκ, aliā innuit sententiam. Η'ν δ' ἔτι μὴ δ' ὀλίγω. Paucitas citò desit: idcirco suppeditari oportet non parum. μὴ δ' ὀξέγετον, quod euenit in sabuletis. Hæc penè omnia iā dicta sunt. Αὕτη δ' ἐν μὲν τῇ μείζω. Explicat vbi neq; exiguum alimentū neq; exuctile. Vnde felix arboribꝰ germinatio, itē magnitudo. Non tamē alimētū ex coqui potest: ideo non fructificat. In tenui verò succus est quātum opus est, ξύμμετρος, tum ad germinationē, tum ad arborum speciē, tum ad fructuum vel copiāvel bonitatē. Κεγτουῦτα. Euincūt arbores alimētum atq; perficiunt in fructum. Contrariū ei quod dicebat μὴ ἐκ πέψιν. Λελκὴ ἢ λίαν ὥση, ita candoris gradus habes: hic λίαν, mox ὑπόλευκον. Η' δὲ πίειρα πάμ D παν. Apponit hic præscriptionem opinioni de bonitate quæ sit in pingui. Nā pinguedo si frugibus vtilis: ergo multa pinguedo multum vtilis esse debere videbatur. Atqui, inquit, neq; arboribus, vt dictum est de pingui ἀπλῶς, neque frugibus ipsis, si est pinguis, πάμπαν. Causa. Vrit enim plus satis: nō tamē eo verbo vsus est, sed vicario, ξηραίνει μᾶλλον ἢ δέοντος. Nō potest autē exiccare, nisi frigore aut calore. At quomodo exiccet pigue? Omne enim pingue quā pingue est, humidum est. Pinguedo verò est in calore, sed mediocri. At mediocris non reficcat. Huius sententiæ Menesthorem quoq; facit autorem: cui tamen assentiri neque o: sed incōmodari alia ratione. Pingue enim omne arboribus esse inimicum: siue quia non subeat succus propter lentorē: siue quòd marcescant arbores in pingui, ac putrescāt. Omnis enim putrefactio per initia pinguis est. Quid de segetibus? quare terra pingui nō læduntur? Duplex explicāda ratio. Primū propterea quòd frugum omniū stipula rarior absq; medulla, subarida natura. Deinde quia radices minus profundæ, castigatur itaq; succus in superficie de qua fuggūnt. Quòd autē frugum genꝰ siccius sit, satis ex eo patet, quòd terram exhaurit. Idcirco nouales cessant. Nominat autem terrā illā non à specie, sed ab officio πλυντρίδα, qua scilicet fullones vtuntur. Quasi dicas lotricē. Et designat coloris nota, χρῶμα ὑπόλευκον. Minus alba quàm superior illa, quę commendabat. Α'εὶ δ' ὅλως ὡς ἡ ἀρίστη κεκραμένη. Nunc optimum designat Nā si requirit semper τὸ σύμμετρον ἢ τὸ εὔκρατον. Et τὸ εὔκρατον habet latitudinem quandam, vti dicebamus. Ergo τὸ ἀρίστα εὔκρατον erit optimum & vtilissimum solum. Cæterùm hoc est διαγνωστικόν. Da ergo qui cognoscē E sensibus enim deducebas notiones. Idcirco dicit μανὴ τις οὖσα. Rara solutaq; vt Virgilius, -resolutáq; tergas &-putris Zephyro se gleba resoluit. Agnoscitur in aratione, cùm vtrinque marcescunt glebæ ac soluuntur: & ad occationem, cùm dispergūntur. Μὴ ψυχρά. Hinc amouet vitia. Est enim contraria τῇ ἀρίστῃ κεκραμένῃ. Addit deinde alia signa, vt barbari nostri loquuntur, positiua bonitatis. ἔνικμος vt sit. Vliginosa proprio succo, vt ille dixit: & cùm vult exsi ipsa remittit. Lætam Latini dicunt: quemadmodum id quod talem facit lætamen. Καὶ ἀδιόδυς. Pergit designare. Vox hæc etiam suprà. Hæc est contraria illi argillæ tenaci ac densæ. Quocirca & cedit radicibus, & solcs transmittit: & traducit imbres mediocriter ad alendum. Ob hæc dixit ἄπεφος. Τὸ ἄ non tam signat facilitatem transitus quæ in sabuletis maxima est, quàm mediocritatem atque commoditatem. Ο'σφ βέλτον. Probat à signo talē esse oportere. Ars optimū quodque conatur. Patet. Quia supplementa mittit aut dat naturæ. Ars quærit rarefactionē. Rarefactio ergo confert. Non nominat artem, sed describit tribus vocibus. Prima est τὰ σκαπᾶ. Αἱ ἡμερώσεις. Cùm volumus feras plantas cicurare, inter cætera officia illis præstanda, solum ipsum fossionibus apertum curamus. Hæc cicuratio quomodo fit? Declarat duabus vocibus, καταφυγασίαι, operæ, puta fossiones, ablaqueationes: ἢ κοπρώσεις, stercorationes. Videbimus enim in sequentibus stercorandi vtilitates. Nā & auget calorem, & auctū fouet, & terram coquit ac laxat, & materiam adiungit. Α'λλ ἦ δὲ πρὸς ἄλλα. Hæc est altera capitis pars. Suprà duo fastigia componebat, pinguis ac tenuis: quas applicabat vel sementi, vel plantationi. De pingui species dixit, nunc de macra: cuius modos item comparat. Ω'σπερ καὶ διαιρῶν. Addit suis dictis autoritatem ex sententiis sapientum. Duas statuit, vnam oleis aptam, quam σπιλάδα vocat: alteram vitibus. Σπιλὰς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ λιλίζειος. Spongiosam vult oleis deberi, propterea quòd oleæ debetur humiditas & flatus.

At

At in cauernosa terra multum est vaporis, & habet spiramenta. Atque hac ratione confit syllogismus. Adiungit autem huic vtilitati alteram vtilitatem; quippe si sit albicans. Et sanè affinitas est talis loci atque olei. Est enim oleum aquea terra cũ aere plurimo. At suprà ex etymo demonstrabamus aerem esse παρὰ τὸ ἄω .. & πνεῦμα παρὰ τὸ πνέω. Si ergo aereum oleum est, atque idcirco densescit, non autem concrescit vt aqua gelu: & ex cauernosa terra conceptus flatus exire potest ad oleam: ad oleam flatus illius pertinere potest vtilitas. Ἡ δὲ λειμωνία καὶ ἔψαμμος. Ad Vites. Omnino in sabulonibus excellentissima vina: sicut in glareis Vibiscorum. At prata qua ratione commendet ad vineta, non satis liquet. Prata nanque lætissimum amant solum. Hoc autem Vitibus inimicum. Vini quidem plus: sed tenerũ est & aqueum: citò fit vapa, citò acescit, marcescit, situm contrahit. Ipse tamen ἔφυδρον esse vult: quoniam Vitis multo egeat alimento. Hoc etiam infrà profitetur. Sic & in libris Geoponias Constãtini Florentinus, palustris vini laudes recẽset multas. ἔψαμμος, scilicet arena mista terræ, non autem mera. Deinde apponit eas conditiones, quarũ beneficio coire possint pluuiæ cum succo natiuo. Igitur esto solum tenue, rarũ, leue, nec sine humore, ἔφυδρος, id est intra se aquosus, ἐπὶ. quasi ἔνυδρος. Quia rara quædam non continuò leuia sunt, vt tofacea: neque tenuium partium, vt terræ quædam inæquales in collibus nostris. Idcirco tria coniunxit, μανὴ, κούφη, λεπτή. Τὸ ὑετάνιον ὕδωρ συνικνεῖσθαι πρὸς τὸ ἐν αὐτῇ. Idcirco aqua natiua non compinget solum: quia tarum est, & admittet recreationem ex humoris peregrini accessione. Τροφῆς πολλῆς ἄμπελος δεῖται. Ergo deposcit sibi terrã εὔδιοδον Vitis: quia laxior terra quit humorẽ transmittere. Sequitur probatio, θερμὴ, μανὴ, ὑγρὰ, πολύκαρπος. Si est calida, sitit: si rara, resolubilẽ succum habet: & partes alimẽtum admittentes. Si humida natura sua, humoris multum requirit. Si feracissima, oportet multum quęrat, quia multum impẽdit. Addere potes & id: Calida reficienda est frigore tẽperato: quoties ei calori calor additur foris: ne fiat (vti suprà cauebatur) ὑπερβολὴ, καὶ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Quo ex loco non vulgarẽ excutias cõsiderationẽ. In exotericis castigauimus illius temeritatẽ, qui Solẽ volebat esse actu calidum sicut ignẽ, non autẽ effectu tantũ. Et recẽtiores scholastici de sertico argutabantur, nõ esse tẽperatum, sed frigidũ: propterea quòd Ser vermiculus illius opifex esset frigidus. Iam videmus ex piscibus esitatis ardeolarũ excrementa vsq; adeò calida esse, vt arbores exurant. In præsenti verò exẽplo quis nescit Vitis folia pro frigidis haberi? Earum clauiculas ac summitates tundimus ad intinctus ob aciditatem. Huius tamen plãtæ opus, id est vinum, adeò calidum est, vt spiritus incendat. Sed de his alibi. Τάχα δὲ καὶ δι' αὐτὰ ταῦτα καὶ πολύκαρπος. Cùm quatuor posuerit, calidam, raram, humidam, fœcundam: hoc postremum agnoscat tanquam superiorum opus in natura, & conclusionẽ in syllogismo. Quia ma-

A teria est ab humore, agẽs à calore, facilitas à raritate. Non enim impeditur trãsitus vel materiæ vel facultatis. Ἔτι δὲ καὶ ἄσηπτοι τῶν ὑγρῶν αἱ ῥίζαι. Mirabilis sententia. Vdum solum esse aptum Vitib[us], propter prædictas causas. Dicat aliquis, quomodo non putrescẽt? Quia, inquit, humida radix est. Minor propositio syllogismi. At humidæ radices non putrescunt Maior propositio: quæ non est sine disceptatione. Videmus enim hic apud nos in aere, quæ sunt humidiora, facili[us] pati putrefactionẽ. Est enim humor aptior ad patiẽdum. Sic pisces ac fructus humidiores celeriùs cõputrescunt. Dicendum ad autoris tuitionẽ, ficciores radices auidas esse humoris: qui cũ coqui nequeat, quia non fit naturalis, putrescere. Sed satis: nõ enĩ satisfacit.

B Posuit autẽ diuturnitatis causas optimas tres in cõditionibus naturalis facultatis, ἐπισπᾶσθαι, ἀντέχειν, διδόναι. Trahunt, vt alantur: resistũt, vt ne putrescant: reddunt quod acceperint, & partibus ad alendum, & potestatibus ad fœtificandum. Resistunt autem humidis humidę non contrarietate, nec verè resistũt, sed potius affinitate naturæ, vnum fit humor internus cum humore externo: id quod etiam fit in Alni ligno, quod sub aquis tam est incorruptibile, quàm aquæ ipsæ. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν. Tertia pars capitis, qua redit ad officium atque vsum partitionum. Quo in loco miror à Theodoro no uum abscissum caput. Est enim eadem penitus materia. Nimis pinguem negabat cuipiam esse v-

C tilem. Postea pinguem simpliciter dicebat esse arboribus inutilem. Nunc istam ipsam non multis esse vsui demonstrat. Sed quod dicebat περὶ τῆς πάμπαν πιείρας: nunc dicit περὶ τῆς ἁπλῶς πιείρας. Et perstat in superiore sententia. Videtur, inquit, pinguis exiccare plus satis, μᾶλλον τοῦ μετρίου. Est enim aduerbium satis, nota mediocritatis, sumptum ab agricolis post sementem factam: perinde atque si dicerent, satis frugibus non præterea laborandum. Sed hæc in originibus. Καὶ λυμαίνεσθαι καὶ νοσεῖν. Vtrum prius est ægrotare an afflictari? Quia dixit πλείοσιν, quibus esset pinguis inutilis: declarat quibus sit vtilis. Ὅσα λυπρά. quæ exucta & strigosa παρὰ τὸ λυπεῖσθαι. Eius contrarium dixit Horatius, nitidum. Tristis Latinè. Ad-

D dit exemplũ ab oleribus & frumentis. Ἀθυμεῖ, verbum Aristotelicum, sicut ἀνιμερεῖν. Maiorẽ propositionem postponit minori, minorẽ conclusioni. Conclusio. Pingui solo egent fruges & olera. Minor: Fruges & olera λυπρά, humoris indiga & auida. Maior. Quodcũq; humoris est indigum, auidum est alimẽti pinguioris. Πιοτέρας δεῖται τροφῆς. Et perstat in sententia. Vt non solùm sit humidũ, sed etiã pingue. Tum quia spirituosum est, vti monebamus: tum quia minus absumitur. Exemplum ex oleo petendum, quod cũ aqua feruet in lebete. Aqua soluitur in vapores: oleum non abit: quia tametsi aliquid tenuiorum partium abscedit, tamen quæ sunt crassiores, attenuantur calore, atq; subeunt in absumptarum locum. Quare olei moles remanet. Δηλοῦν δοκοῦνται. Hac parte confirmat exemplo, quod sentit in natura plantarum,

Hominum exemplo, inquam, qui sunt ἔκλιμοι, exucti. Χαίρειν μάλιστα ταύτῃ. Hoc scilicet alimento pingui: Et quia multi sæpe noxiarum rerum appetentes sunt, apponit emolumentum. Ex eo summas capere vtilitates. Quippe ἐπιδιδόναι progressus facere. Πρὸς ἀχεσίαν καὶ ἰσχύν. Ad bonum habitum, qui est primo loco. Non enim erit ἀχεσία, nisi sit sanitas. Altiore loco est ἀεξία athletica. At idem sanè cum sanitate apud medicum, vt vult Galenus. Vlterior est ἰσχύς, robur ipsum. Cutis sanè tenuiorum est receptaculum exhalationum; quarũ proportio est pro natura totius sanguinis. Nota χαίρειν, vt ostendat esse naturale desideriũ hoc est appetentiam: id adeò, vt etiam gaudeant. Ἐπεὶ γὰρ ὄντα σώματα δεῖσθαι, τροφῆς πολλῆς, καὶ πιείρας. multum esse oportet alimentũ, quia multo egent. Defectus emendatur supplemento. Pingue verò eas ob causas quas dicebam. Hîc intellige finem, reductionem male temperati corporis ad modum naturalẽ: non autem naturalem appetentiã ad conseruationem. Ὑπὸ δὲ τῶν λυπρῶν. A siccioribus cibis non iuuari, quia eorum temperamentum sit extremo propius. Et reddit rationem. διὰ τὸ μὴ ἀπολαύειν. Propterea quòd fructus non sequatur vsum. Neque solùm non iuuari, sed etiam adduci in discrimen ægrotandi. Euenire nanque inde τὴν ὑπερβολήν, de qua suprà. Fiet enim λυπρότης ἐπὶ λυπρότητα, sicuti dicebat πῦρ ἐπὶ πῦρ. Ἄλλας τε καὶ μάλιστα τῆς κοιλίας. Tum alios, tum eos quibus ventriculus tentari solet. Sanè legimus ethicos fieri quosdam à ventriculi siccitate. Quòd si κοιλίαν inferiorem accipit. sicut κοιλιακοί, non vulgata significatione, sed quemadmodum intellexit Asclepiades, quibus dixit ne flatus quidem demitti. An addere liceat dysentericos? Acui nanque humores siccitate notum est: vnde fieri possit erosio intestinorum aut vasorum apertio. Ὁμοίως δέ. Hæc est ἀνάδοσις τῆς παραβολῆς, aut τῆς εἰκόνος. Ponit deinde discrimen in hac similitudine. Quia exuctæ plantæ semper tales sunt: humana corpora non semper. Ἀλλ' ὅταν ἀνακομισθῇ. Sed posteaquam restituuntur mediocritati, μεταβαίνει εἰς τὴν τετριμμένην καὶ ἄκνηστον. Transeunt in habitum hilariorem atque puriorem. In verbo est metaphora sumpta à messibus. Fruges enim cùm feruntur in aream aut horreum ἀνακομίζεσθαι dicuntur. Habes in aphorismo verbum, pro reductione ad pristinum statum. Et est inter hoc verbum & aliud, scilicet ἀναλαμβάνεσθαι, proportio. Resumi nanque dicuntur corpora quæ recreantur, posteaquã morbis defuncta sunt. Aliæ duæ voces sumptæ sunt ab vsu balneatorum & παιδοτριβῶν. Etenim ad ἀεξίαν balneo vtebantur, & frictione. Hoc est τετριμμένην, scilicet ἕξιν. καὶ ἄκνηστον, si est per η, erit à qua pedor ac nidor abest. si est per ι, æquabilem nec mordicantem. Κνίζειν, vellicare, mordicare, vrere, Virgilius & Terentius: vnde κνᾶν scalpere. Τυροκνῆστις, instrumentum quo caseus raditur in micas.

Lego ἢ ἀμμώδης, non autem ἤ. Et addo βλαστικῶν δέ. Et in tertio casu λιθώδη [illegible] non inuecto, scilicet τῇ πέτρᾳ. Et πλυντρίδα, nõ πλυντείδα. Et κεκεραμένη, non autem κρεμαμένη, Et πολλῆς τροφῆς, non autem πρὸς τροφάς. Quia non inueni quid significaret ἐκλίμνους, aliam substituendam ratus, ἐκλίμους satis habui in præsentia, quoad aliquis aliud melius comminiscatur.

Theodorus καὶ διὰ τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τὴν γῆν πολλάκις. Rei vtriusque tum cæli, tum soli occasio germen feliciter educit. Omisit πολλάκις: non recte. & addidit occasionem. pessimé. Non enim aer ac terra occasio est, sed causa. Occasio sanè est causæ conditio, vt tempus, & locus, & absentia, & præsentia. At terræ cælique qualitates effectrices sunt primariæ & veræ causæ. Causa Troiani belli fuit raptus Helenæ. Occasio fuit Hectoris mors, Sceæ portæ ruina: nox, sopor lætæ ciuitatis. Occasionis vox satis indicat rẽ ipsam: est enim quasi ob causam aut ob casum: quẽadmodũ in libris de causis vniuersalibus à nobis summa diligentia declaratum est. Τὰ κάτω χρησότατα. Arborum pars ima. Nequaquã: sed terra, non arbor. Τὰ δ' ἄνω φαῦλα, id est aer, non autẽ arboris pars. Loquitur enĩ de solo & aere: quod patet tum ex propositis, tum ex iis quæ subdit. καθάπερ ἡ ἀμμώδης. Ἡ κεραμίς, tofosum. non, sed aptum εἰς τὰ κεραμικά, quasi dicas figulinum. Ῥιζοῦσι. Radices modum excedunt. non. Non enim in sabulo radices grãdissimæ, neque in adusto. Sed ῥιζοῦσι tantùm: radices agunt. Καὶ μέγεθος τοῖς δένδρεσι. Theodorus non satis habuit dicere magnitudinem, sed ambitiosè addidit amplissimam. Item omisit illa λιθώδη [illegible].

Ἐν δὲ τῇ λεπτοτέρᾳ σύμμετρος γίνεται πρὸς ἄμφω: καὶ κρατοῦντα τὰ δένδρα δύναται καρποτοκεῖν. Theodorus πρὸς ἄμφω, περιφραστικῶς interpretatus est commoda illa explicatione, tam ad germinãdum quàm ad fructificandum. Sed illud κρατοῦντα, fœdauit ambitiosa oratione sic: vtpote robustiores, quã vt oblata copia vinci possint. Hîc non est copia, sed σύμμετρος. Quod rectè transtulit modicé. At in re modica non est copia. Nẽpe copia est coapia. At modicũ est quasi mediũ. Πλυντρίδα. Ad abstergẽdum maculas. Terram lotricem dixeris, aut abstertricem: vt M. Tullius expultricẽ. Terra fullonia. Καὶ μὴ ψυχρά, nec frigore torpeat. Additio fimbriata. Ἡμερώσεις, mitigationes. rectè, sed obscuré. Κατεργασίαι, agitationes, neque rectè & obscurè, præsertim redundanti sæpe paraphrastę. Sic diceret aliquis, quod intẽditars prę̃stare iis operis quæ ad cicurationem pertinent: cuiusmodi stercoratio est, &c. Σπιλάς, argillaceã. Non sanè significat id vox hæc, sed scopulũ interdũ, interdũ specum. Non est dubiũ quin ita voluerit Philosophus. Vult enim ἰκμάδα multã, multũ pręstari πόμα: quorũ vtrunq; in cauernosa terra continetur. Talis in Prouincia, Thuscia, Piceno: argilla nulla. ἰκμάδα vaporem est interpretatus communi vsu. De hoc & exhalatione nos alibi. Καθάπερ αἱ τῶν ξηρῶν, quæ siccescunt. Fatalis Theodori lapsus & recentiorũ, abuti verbis alterationem significantibus pro iis quæ habitũ significant. Ἔστι τις οἰκεία.

Solum

Solum idoncum redditur. Imò est. Nam redditur arte tale, quod non crat. Hîc non artem curat, sed naturam. Idcirco ἐπί. Αὐχμηρά, macilenta, tristis, ieiuna. Aridum, scnem auarum, Plautus. σίκχον, Aristoteles: vnde & nostrum, siccum. Ἐκλιμώκους, macilentos, ieiunósque. Iam dixi me nondum meminisse vocem hanc apud quempiam scriptorẽ: ac nescire an sit ἐκλιμώκους reponendum. Idest famelicos qui ex fame nuper exiere. Nam inde λιμαλέος designat macilentum: quales hoc anno videmus pene infinitos. Εἰς τετελειωμένην καὶ ἄχνιον. Corpus recreatum ad plenum incolumémque habitũ transeat. τετελειωμένον, nitidum. ἄχνιον, purum, prærgatum ab infestis acrimoniis.

CAPVT VII.

Septimi capitis argumentum. Rursus redintegrat explicationem differentiarum quæ in terris inueniuntur, vel ad sementem, vel ad consitiones.

ΙΑΦΟΡΑΙ δὲ πολλαὶ καὶ τῆς γῆς, καὶ τῶν δένδρων. Prosequitur etiamnum terrarum differentias: quarũ species attribuit aliis alias. Vbi duabus animaduersionibus obnoxius est. Primùm, quia multa repetit: deinde, quia miscet ea quæ ad artem pertinent: quam tamen seorsum profitetur libris sequentibus. Dicendum, non nunc docere artis modum, sed terrarum naturam: quasi iaciat fundamenta futuræ electionis ad sementes & consitiones. Quod verò repetit, C necessariò facit, cùm minutiùs exequitur soli discrimina. Est autem caput hoc solidũ ac deductũ, nullísque dissectum portionibus. Hinc autẽ auspicati sumus, atque disiunximus à superioribus: quia mos est Peripateticorũ, positas materias exactiùs deinceps discutere. Διαφορὰ καὶ τῆς γῆς, καὶ τῶν δένδρων. Simul enim vtrunque, quatenus inter se conueniunt, colligendum. Nam si essent in terris differentiæ, in arboribus non essent: vnum tantùm terræ genus eligeretur. Cæterùm quia sunt in arboribus quoque differentiæ, varianda erit electio atque attributio. Atque hunc ad modũ separatur caput hoc à capite superiore: quia suprà posuit terrarum differentias: nunc arborum adiungit varietatem, quas illis applicari conueniat. Videamus D igitur hoc in natura Vitium. Quædam enim mõtanis meliùs proueniunt, aliæ campestribus. Comparabis autem hanc compendiariam excursionẽ cũ diligentia librorũ, in quibus hęc præcepta recẽsentur: Constãtini dico, & Columellę, atq; aliorum. Non enim sumus ii qui omnia congerunt, vt nihil non scisse videantur. Nihil à nobis Latinorũ Gręcorúmq; autorum pretermissum est: omnes sunt in amplissima bibliotheca: omnes in elẽchis, ac fortasse etiam memoria. Cęterũ casti integríq; interpretis officio fungimur, non ostẽtatoris. Sed ad rem. Ita verò certæ sedes cuique sunt à natura attributæ, vt ex paruis momentis maximę fiant in ipsis ideis inclinationes. μικραὶ παραλλαγαὶ, momẽta diximus: motus enim & mutatio communia habent A principia appellationum μάω: vnde μῶα nostris Æolensibus, quos Latium est sequutũ: quod alii μῶσα & μοῦσα. Ῥοπὴ autem, est examinis inclinatio in trutina. Τὰ μὲν στερεά. Deducit ad partitiones hoc generale dictũ. Solidas ac densas minus vdis locis commendari: earum nanque naturam minus trahere. Hoc est cõcretionis ratione. Nam sanè solidum pluribus constat partibus, quã idem si sit rarum. Dicendum, minus resolui solida corpora. Idcirco vbi aliquando constiterint, minori egere supplemento. Rara autem semper hiare: admissum atq; receptum succũ multum resolui: multum ergo reposcere. Τὰ δ' ἀραιά. Quarum concretio illis contraria, earũ loca priorum locis B esse decet contraria. Arborum verò constitutiones contrariæ hæc. Raris densæ: solidis humidæ. Ita facta est antithesis figura in figura, quę dicitur χιασμός: vt primo reddatur quartum, secundo tertium. Τρόφαι ξύμμετροι. Ex hoc quasi naturæ symbolo fieri, vt cuique quantum satis sit, pabuli administretur. Ὑπὲρ πάντων ἴσως. Quia pro vniuersa natura arborum solius Vitis attulit exemplũ: exẽplo absoluto de omnibus conclꝫ dit idem, cũ moderatione tamen ἴσως. Αἰσθητικῆς δεῖ τῆς συνέσεως. Sententiã quam suprà dixerat in excusatione illa, non posse nos omnium causarum consequi rationẽ, sed sensibus acquiescẽdũ in periclitatione quæ fit circa singularia, repetit hîc. σύνεσις est in Ethicorum libris habitus animi: quo preditos Latini prisci, catos appellabant. Hunc hic attribuit C exactiori sensuũ sedulitati. Itaq; sensuum humilitatẽ, quę poterat despecta esse, adornauit vocabulo nõ contemnendo. Et bonam suam facit causam à difficultate, quã designauit illis vocibus τὸ ἀκριβὲς, & τῷ λόγῳ ἐκ ἀδυνάτου. Colligamus sic. Non est absistendum à disquisitione ac disceptatione. Nõ sunt nisi duo canes Philosophis ad venationem causarum, sensus & ratio. Ratio non quit nos perducere: à sensibus igitur suppetias. ἀκριβὲς, quod tã subtiliter perpensũ est vt non egeat ampliatione. ἀνδελεχῶς. Itaque Latini dicunt exactum. Quod nõ est amplius repetendũ. Ἐπεὶ καὶ ταῖς πρὸς ἥλιον διαφοραῖς. Siquidem non solùm terræ qualitatum atque substantiarum oportet habere rationẽ, verũ D etiam situum, quoad Solis radios excipiendũ, Orientis, Occidentis, Meridialis, μεσουρανοῦντα simplici voce dixit. Ἤ πως ἄλλως ἔχοντα. Propterea quòd alii quoq; tractus sunt inter hos. Adiũgendę nãq; sunt vernæ, autũnales, æstiuę, hybernę inclinationes. Ποίων τῶν φυτῶν οἰκεῖος. Sic & Virgilius, - Denique apertos Bacchus amat colles. Ὅλως δὲ τῶν ὁμογενῶν. Quia faciliùs dignoscuntur summorum generum differentiæ, veluti Vitis, Quercus, Palmæ: cui quis conueniat locus. Quin suprà docuit in genere viticeo multas esse species differentes. Ὅπερ οἱ γε ἀμπελουργοί. Declarat artis exemplo. Ex multis enim experientiis fit vna memoria: ex multis memoriis vna propositio vniuersalis, quæ est principium in scientia. Vinitores, inquit, si conuallem fuerint nacti, in qua viticam statuant, non omnia latera æquè probant, sed vnum

aliúmve cliuum. συνάγκεα, conuallis. ἄγγος, receptaculum. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν. Quia in omni re varia sunt momenta ad multas controuersias: idcirco reducit cognitionis iactationẽ quasi in portum mediocritatis. Nam & suprà leuem cùm laudabat, nõ propterea sabulum, quod est leuissimũ, admittebat. Quæ terræ, inquit, erunt mediæ inter densum ac rarum, siccum & humidum, leue & graue: quæ erunt æquales, vt ima summis conueniant: non autem sub crusta terræ habeant tofum, rubricam, sabulum: qua ratione scriptum est à Poeta, τέμνειν ὦλκα βαθεῖαν: & vulgò βαθύγειος dicitur: eæ erunt optimæ. Quòd si, vt faciunt Iureconsulti, amplificare velis sententiam, τὰ ἄνω, καὶ τὰ κάτω, dilatabis etiam ad aerem & ad terram. Vt non solùm terræ substantiam, quod hîc facit, consideremus, sed etiam situm ipsum. Atque hoc sanè non necessariò, sed διδασκαλίας χάριν. Nec tamen ab re. Mox enim dicet. φαίνεται ὁμοίαν τινὰ ἔχειν τῷ ἀέρι πρὸς τὰς ἄλλας χώρας. Non ergo parum refert, si cum aere conueniat in mediocritate. Πρὸς τὰς ἄλλας χώρας. Si cum aliis terris comparetur, videbitur hæc similior aeri, quàm illæ. Omnino sententia hæc eget explicatione. Quippe aer est rarissimus, leuissimus, solutilis, fusilis, pinguis, & pinguitudinis principium in mistis: ad hæc, si vera est humidi definitio, humidissimus. Ex iis colligi possunt ea in quibus huic mediocri terrarum habitudini cũ aere conuenire possit: in quibus non possit. Vt potius ea de qua tractatio mox sequitur, propius ad aeris naturam accedere videatur. Ait ergo eam quæ non erit mediocris, necessariò declinare. Quæ igitur in alterum extremorum declinarit, in proxima esse commendatione. Et sanè propterea quòd haud facilè cognoscitur hæc mediocritas: neque crebra est, & fortasse nusquam: idcirco expleuit doctrinam hanc prudentissimo apotelesmate. Si hæc ad manus non sit, ἀλλ' αὐτῷ γε τούτων ἢ πρὸς θάτερον μέρος ἀποκλίνουσα. Quæ abscedet ab hoc medio, si accesserit ad laxam, leuem, vdam: inter bonas recensenda erit. ἔνικμος, quæ verè humus, vt alibi docebamus ἰκμαλέον, vdum: vnde humus, & vua, & vuidum: quorum origo ὕειν, καὶ ὕδωρ. ἰκμάς ad verbum, mador. Quæ vox Latina etiam Græcos parentes habet. Ἔχει τε γὰρ τροφήν. Sunt rationes propositionis minoris in syllogismo. Maior est hæc: Quæ terra in se continet alimentum & facilitatem ad suppeditandum, ea est optima. Continet autem alimentum ἔνικμος. Propensa est ad illius transmissionem; ea quæ est εὐδίοδος. Idem quod μανὴ propter meatus. Cuius habitus constituitur à leuitate: non enim cogitur aut compingitur. Subeunt ergo radices, ac facilè prolatantur. At eæ sunt alimoniæ penora aut promi. Notabis autem admirabilem opinionem. ὧν καί τινες ἁπλῶς ἥδονται ἀείστην. Vt optimum non sit in medio, sed ab latere. Sic & nostra æqualitas à vero medio recedit ad calidum & humidum: quia non est sanitas medium concretionis simpliciter, sed relatum ad vitam & officia quæ aut ei debentur, aut ab ea debentur ad beatitudinem.

A Κατὰ δὲ τὰς παραλλαγάς. Nunc perpendit naturarum harum coniugationes. Si vna quæpiam natura fuerit pro arboribus, quoties eiusmodi multæ conuenerint, tanto magis arboribus consuletur. Exẽpli gratia: si laxitas quæritur, & cum laxitate coniuncta fuerit leuitas & siccitas, fiet accessio ad bonitatem, modò sit βαθύγειος. Arboribus enim radicum frequentia aut profunditas requiritur. Hæc autem frugibus inepta est. Rationem suprà dixit bis: hic etiam repetit. Summa est in radicum profunditate. Laxa transmittit hybernos imbres in profundum: quo ex loco sibi haurire queant arbores, fruges nequeant ob radicum situm superficiarium. Ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τις

B ἄλλη διαφορά. Quia hæc, de qua diximus, terra propter has conditiones est inutilis segetibus, vtilis arboribus: si qua est alia differentia, ea vt erit inutilis alicui, sic vtilis erit alii. Hoc est quod, inquit, τὸ γὰρ πρόσφορον ἀποδώσει τινὶ γένει διὰ τὴν παραλλαγήν. Quia plantarum genera declinant à medio puncto ad ambitum vitæ, non per vnam lineam, sed per diuersas diametros: sic & terrarum habitudines. Quocirca παραλλαγή, id est varietas mutationis ipsorum temperamentorum adhærebit semper alicui propter conuenientiam.

Οὐκ ἀηδῶς δέ. Eleganter sentire illos etiam qui aliam dirigunt temperaturam ad vtilitatem, scilicet calidam & humidam. Quare dixerit οὐκ

C ἀηδῶς. Quasi frigidè laudet hanc sententiam, sanè me latet. Est enim omnium optima. Vbi vides à nobis (quod suprà dicebamus) acutè dictum: τὰ ἄνω ab aere intelligi, τὰ κάτω à terra. Nam terra calida nulla est, nisi ab aere. Sanè quibus subterranei calores, eæ omnes steriles, quippe à sulfure, nitro, alumine, bitumine. Non enim ignis ille aptus ad generationem. Ἄμφω γὰρ ἔχειν, ἃ δεῖ. Ratio præstantiæ. Cùm duo requirantur, si adsit vtrunque, perfectam esse naturam. Sunt autem duo illa, materia & agens. Ideo explicat, τροφήν τε καὶ τὸ κατεργαζόμενον, id est κατεργάζον. ἰκμὰς est τροφή, τὸ θερμὸν est effector. Εὐλόγως δέ. Tertia ratio bonitatis, ἀπὸ τοῦ θησαυρισμοῦ. Non solùm materiam suscipit ea terra, quam statim conuertat in alimentum: sed etiam

D seruat ac repostam habet pro futuro supplemento, quam dependat. Resoluit enim in exhalationes, quas efficit ex prius admissis imbribus atque summittit: vbi superiora sunt exhausta calore cæli. Ἀλλὰ τὴν μὲν ἔνικμον. Nunc partitur calidam simpliciter, atque adiungit differentias humidi aut sicci. Has deinde tum frugibus partitur tum arboribus. Plana sunt, ac sæpius inculcata. Ἐπὶ ταυτὸ δὲ φέρονται. Par, inquit, huic illa quoque sententia, quæ pinguem vult, non compactam, μὴ παγώδη. Quasi dicat μὴ πυκνήν. id quod suprà quoque detrahebat de bonitate: & hîc addit, quasi exponẽdo. Nisi παγώδη capias, quasi quæ frigore facilè cõcrescat. Nã pinguis non crustatur frigore, sed spissatur, vt oleũ. Μὴ δ' ἁλμυράν. Nõ posuit suprà dulcẽ esse oportere ad cõmendationẽ, nunc

tamen

tamen perinde ac vitium amouet contrariũ. Nam si pingui obiiciebat desiccandi maleficium, quãto magis salsæ? Ἀλλά ποτε μὲν καὶ ψαθυρὰν. Atque etiam, si fieri pote, etiam friabilis esto. Tum inde rursus, ac tertiò τροφὴ, καὶ τὸ ὑπόδοσιν. Vt hi sint medii termini syllogismi tot demonstrationum.

Μελάγγειος. alia nota bonitatis à colore. Τὸ μέλαν hìc pullum accipias, non atrum: atra namque nimis vda, pulla satis. Ὅτι δύναται καὶ ὑμφέρειν. vulgaris natura. Duę namque plantis potissimùm causæ sunt omnium morborum, multi minus imbres, æstus aeris. Quæ terra sese tuebitur ab vtroque, eam pro re valentem esse censet. Verùm hæc Leophanis causa à sensu tracta est. Da tu mihi, Philosophe, causam ἀναλυτικῶς. Dicendum, quia calore coquit imbres: humore domat æstus. Nempe illis in verbis non est ratio resoluens, δοχὸς οὖσα καὶ τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ. Nulla enim terra non excipulum est vtriusque. Notabis vocem δοχὸς, hospita. Cætera plana sunt in epilogo.

Ἀρετὴν χώρας. Virtus nunc loci, regionis: signatiùs atque arctiùs, quàm γῆ. Quia regio multas alia alias proprietates. Χώρα, officii nomen à capiendo. Vnde materiam sic appellauit Plato, propterea quòd est πανδεχές. Ἀρετὴν autem esse vim: & inanimis quoque rebus attribui tum à me dicis, tum à Philosophis, iam dictum est à nobis, & in originibus, & in familiaribus exercitationibus, deducta è Chaldæorum & Syrorũ vsu, quorum linguam Cadmus in Græciam importauit. Priores namque duæ syllabæ nõ solum Leonem, sed etiam omnem designãt ferociam: vnde etiam illorum ἄρης.

Lego, πυκνὰ φυτεύειν ἐν τοῖς ἐπικρίοις. Et expũgo δὲ, αἱ τροφαὶ δῆλον ὅτι. Suspicor hìc alia quoque menda esse, quemadmodum creberrima sunt toto opere.

Theodorus. μικραὶ δὲ παραλλαγαί. Quanquam exigua diuersitas sit, potiùs sic intelligam. Si constituatur arbor aliter, atque eius exigit natura: tametsi parum absit loci natura ab arborum natura: tamen multum affert momenti ad naturæ deprauationem. Tunc παραλλαγαὶ significabit aduentitiam mutationem, non autem naturalem diuersitatem. Καθ' ἑκατέρας τῆς χώρας. Pro vtraque arborum natura. Puto scriptum reliquisse: pro vtrarunque terrarum. Συνέσεως. Nunc notionem, nunc diiudicationem interpretatur. Sensu consultò opus est. Κρᾶσιν ἐναντίων. contrariorum confusionem. Noua audacia, aliud est σύγχυσις, nunquam in ordine naturali rei constitutæ, sed in via tãtùm ad constitutionem: vbi post elementorum conuentionem fit actio mutua: aliud κρᾶσις, quæ temperatura est ordinaria in opera atque opere Naturæ. Latinè concretio iisdem vocum lineamentis: vt alibi diximus. Ἡ δὲ πυκνὴ, καὶ βαρεῖα καὶ ξηρά. Spissum, ponderosum, sitiens. consequens pro antecedente. Sanè quia siccum, sitit βαθύγειος. Si solum altum sit. satis ambigué. Namque in colle solum sabulosum nihilominus altum est, nec βαθύγειον tamen. Τὸ δὲ

A προσφορεῖν. Theodorus addidit illa omnia. quod aliis incommodum foret. Οὐκ ἀηδῶς δέ. Non imperitè diiudicant. Verbum addidit. & videtur αἰδῶς legisse. Μὴ πηγώδη, non rigidum. à rigore scilicet ac frigore. Puto intellexisse contumacem ac concretam glebam, cuius partes haud facilè separentur. Sicuti ferri scoria πηγώδης, non tamen solida. Δοχός. capax. receptaculum. Πρὸς ἕκαστον, conuenienter singulis. non vulgaris loquendi ratio: qua tamen vtitur Cicero.

CAPVT VIII.

Octaui capitis argumentum. Aquarum vtilitates, dulcium, salsarum etiam quibusdam. Ex Brassica natiuam educi acrimoniã, nitrosæ aquæ rigatione. In Tylo insula salsas rigationes plus
B *conferre quàm pluuias.*

TÀΣ δὲ τῶν ὑδάτων διαφοράς. Iam diximus aquas esse tanquam lac in plantis: terram pro matrice, quoad aquas scilicet, quas intrà se continet. Suprà dixit de cælestibus aquis: nunc de iis quas vocat ἐπιγείους. Quam vocem æqui boni consules: sunt enim ἔγγεια καὶ ὑπόγεια. Sed respexit ad rigationes, elices, alueos, canales, qui sunt ἐπίγεια. Earum differentiæ multæ à qualitatibus peregrinis. Dulces dicemus ipsas insipidas. Aliæ sũt acidæ, vt in Aruernis, nec sine vini (vt sibi ridiculè persuadẽt amẽtes incolæ) imitatione. Id aluminis vena præstari, argumento est den-
C tium stupor impressus ab alumine. Aliæ salsæ sũt, amaræ aliæ. Item à primis qualitatibus, calidæ, frigidæ. calidarum differentiæ multæ. Quamobrem in quibusdam vis inest genitalis: in quibus scilicet mediocris tepor cum dulcedine. Quocirca pisces in aquis calidis ad Iuliam Carnicam: quemadmodum contrà in gelidissimis puteis Florentinis pisciculi, quos *Lascas* vocant. De his igitur omnibus hìc agendum. Καὶ γὰρ ταῦτα οὐ μικρὰν ἔχει μερίδα. Haud paruam habent portiunculam ad alendum. Quarum officia atque facultates haud exiguam sibi partem vindicant ad plantarum incrementa. Θερμὰ, νιτρώδη, στυπτηριώδη. calidæ scilicet valde. Nam infrà quædam calidæ non sũt ineptæ: cuius vitii has insimulat. Feruidæ namque vrũt ac delent calorem naturalem, qui in medio-
D cri temperie constitutus vtrinque habet extrema pro contrariis. Nitrosæ autem & aluminosæ propter siccitatem. Εἴτι ἄλλος τοιοῦτος χυλός. Puta bituminis, chalybis, æris, sulfuris. Ἄτροφα, plãtis quæ extant. Ἄγονα, plantarũ quæ ab aliis dulcibus generantur. Sanè conuenit, vt in se habeat vitæ principia id quod habet in se vitę proportionem. Est autem vitæ proportio, nutrimentum. Potestate quidem membrum est viuens, in quod futurum est, vt transformetur, & cum eo quod præexistit, fiat vnum. Ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. Si non exactè loquamur, sed in summa, hoc est hìc ἁπλῶς. Πλὴν εἴτι συγγενὲς αὐτοῖς. Declarat exceptionem. Quia sunt quædam quarundam priuatæ naturæ planta-

rum, quibus priuata quoque deberi alimenta par est. Καθάπερ ἡ θάλαττα. detorta oratio. Τὸ καθάπερ reddere debebat plantam συγγενῆ, non autem aquam. Sicut mare. Imò verò, sicut alga, quæ sit cognata mari. Hîc mare refertur ad illud, εἴ τις ἄλλος χυλός. Est enim sapor præter illos salsus. Βραχὺ δέ τι οὗτος. Quare, dicet aliquis, non fecisti communem τροφὴν ex omnibus aquis, quibus partim hasce, partim illas tanquam nutricibus plantas attribueres? respondet hoc esse parum. Βραχὺ, signata voce, quia dicimus totum capere partes: &, species capi ambitu generis. Ἢ οὐδέν. correctio ad asseuerationem. imò nihil. Cæterùm quia erat excessus in loquutione; τὸ οὐδὲν namque nimis multa negat ac tollit: adiũxit moderationem: ὡς εἰπεῖν. . ἐνιαχοῦ δὲ ποτίμων. Alia exceptio cum ratione. Tametsi calidæ alicubi: tamen quia vsui sunt ad potandum, vsui sunt item ad alendum. Hîc ἐκτροφὴ est actiuè posita. Καθάπερ τοῖς ἐν ξηρᾷ γῇ θερμοῖς. mutatio casuum: ποτίμων, θερμῆς. Καθ' αὑτὸ δέ. Sua tamẽ natura quemadmodum nullum generant animal, ita etiam nullam plantam. Sic dispungendum. Ὥσπερ καὶ ζῴων, καὶ φυτῶν. scilicet, οὕτω καὶ φυτῶν ἄγονα. Suprà dicebat ἄτροφα καὶ ἄγονα: Mox hîc dicit ἐκτροφή: nunc hîc, ἄγονα. Non est autẽ quasi ratio, quam dicit: vt, quia non gignunt animalia, iccirco ne plantas quidem gignat. Non enim sequitur negatio ab operosiore ad minus operosum. Sed posuit ἰσοτικῶς, & comparatione potiùs quàm deductione. Ἡ δὲ θάλαττα πολλά. Quantum est in Historiis declaratum. Etiam de marinis Quercubus Lusitanis fabulatur Porphyrius Græca fide, quarum glandibus saginentur thynni. Παντοῖα, nimis audax vox. Pauca namque sunt marinarum genera plantarum: si ad terrestres respiciamus. Et abolerent hæc verba sententiam superiorum: vbi dicebat, hæc pauca, βραχὺ, ac penè nulla, ἢ οὐδέν. Καὶ ἔστιν ὥσπερ ζῴων. Tantum attribuit mari genitalis facultatis, vt suas sibi plantas agnoscat peculiares, quæ in terra nasci nequeant: quemadmodum altera priuata natura suas animãtes, id est pisces. Non est igitur quod aiebat, οὐδέν. Nam tametsi non ex æquo cum terra partitur plantarum species: tamen ex naturæ portione vindicat sibi, quãtum sua interest. Non ergo debet excludi aqua salsa ab officio plantas alendi. Ὅσα δ' ἐν τῇ ἀμπώτιδι. Quoniam iis in locis vbi reciprocat mare, non solùm arbores feras videmus, vt alnos, populos: salices, alias, sed etiam vineas, eásque fructuosissimas: vnde satis queamus obiicere maris fœcunditatem: respondet quæ arbores sunt in æstuariis, vt in ora Belgii, maritimis insulis, Quas iccirco *Zeland* vocãt, hîc in Vibiscis vicinis nostris, non à mari capere alimentum, sed à venis subterraneis. Hoc nos in Exotericis disputauimus: marinas aquas percolari atque amittere virus salsitatis. Ἄμπωτις est maris æstus, quasi resorptio, ἀνάποσις. Περὶ τούτων ἐάν τις. addidit præpositionem. Satis enim erat, τούτων, scilicet τῆς τροφῆς. Has ex interiori terræ sinu exhaurire. Mare ipsum, cùm circunfunditur,

A nihil nocere, ἀβλαβῆ: sicuti neque alias aquas, quæ plantis aliis circunfundũtur. Ideò dixit, καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ τοῖς ἐγγείοις. Quia eæ plantæ non sunt ἐνγεναπλῶς in æstuariis, in quibus aqua non est perpetua, sed ἐγγειοι. Sunt ergo tres plantarum marinarum modi. Vnus in sinu maris ad fundum, algæ: cuius naturæ Lichen est Indici maris, qui dicitur ab Hispalensibus Salgamazo. Alter modus in æstuariis, in quibus aqua per vices est, accessione, ac decessione. Tertius est in maritimis quem ponit hîc. Cæterùm harum duplex est ratio. Partim enim radices agunt in terra: aliæ sunt humiles, strigosæ, tristi facie, atque infelici natalia sua testantes: quippe saxis editæ dubitare faciunt, an radicibus nitantur vllis. Tales sunt in Ora litoris Germanici. Καὶ ὅσα δέ. Hîc narrat vicinas mari. B Hasce frui salso humore subterraneo, quem vocat hîc ἁλμυρίδα, quasi muriolam dixeris. Πρὸς εὐθένειαν καὶ τροφήν. Tum ad alimentũ, tũ ad robur. vt non solùm viuãt inde, sed etiã bene valeant. nequis putet miserè vitam trahere. Sicut suprà dicebat, ὁ δημόσιος καρπὸς εὐθηνεῖ: sic hîc εὐθηνεῖ. etiam εὐθενεῖ legas apud veteres. Hoc autẽ aperit manifestam inconstantis sententiæ fluctuationẽ. Nam quas narrabat in æstuariis, eæ quamobrem οὐκ ἀπόλαυσιν τῆς ἁλμυρίδος ἔχουσι? Quare, inquam, non aluntur salsugine, sed ab imo hauriunt dulces? Hæque remotiores sunt, salsuginem trahunt? Anverò si percolatur aqua marina: quo facta dulcis alat illas iis in locis, quorum in superficie aliquãdiu stabulatur: nõ vtiliùs percolabitur, vt minus pro- C pinquas alat? His enim transmissio illa vel æquè, vel etiam magis necessaria. Subtus enim esse decet penum atque commeatum, quas nullus supernè humor alluit, vt illas. . Ἔοικε γὰρ καὶ τοῦτο. Videtur, inquit, genus hoc quasi medium esse, quemadmodum & superiora. Vt inter terrestres, quæ dulci aluntur, & marinas quæ sunt in sinu maris, duo videantur interualla, vnum æstuariarum, alterum litoralium. Τὰ δ' ἁλυκά. Adhuc confirmat hanc opinionem, quæ vindicat à salsugine alimentum etiam iis, quæ in mari non viuunt, sed terrenis ipsis, minus tamen ac minus bonũ, quàm à dulcibus. Hæc si meminisset Plutarchus, aut pluris fecisset, quàm friuola quædam: non ea scripsisset, quæ nos impugnauimus in Commentariis D nostris illis inuidiosis super libros De plantis falsò Aristoteli attributos. · Ἀναυξῆ γὰρ ποιεῖ. Ratio, cur deteriùs alat. quia prohibent incrementum. Incrementum enim ab humido: sal exiccat. ita habes demonstrationem. Ipse aliam expressit causam, quasi à calore: ἐκπηγνύει. quia sal non agit siccitate: siccitas enim passiua qualitas: sed calore suo siccat. Τὸ δ' ἁλυπότερον. Hinc subdit salsarum aquarum vtilitatem certis plantarum generibus, tum arboribus, vt Palmæ, tum Oleribus, vt Brassicæ: idque ex aliorum sentẽtia. Cuius rei assignat causã, quia plãtæ illę sunt robustiores. Vrbanitas est in oratione. Τὰ δ' ἁλυκὰ τῶν ὑδάτων ὕδατα. Sic Syri loquũtur, Dicẽs dicã dictũ vnũ tibi. Τὸ ἁλυπότερον. Distribuit eam naturam, simul comparat distributa.

ftributa. Conferre quidem tum arboribus quibufdam, tum oleribus, fed oleribus minus, quia minus fint arboribus robufta. Vbi comparanda funt genera in eo fimilia, fcilicet quę iuuentur falfis. Alioqui olera quædam quibufdam arboribus plus accipiunt à falfis beneficii. Oblectatur iis Braffica, Pyrus offenditur. Τάχα γὰρ ἄν τις σφοδρός. apertior affeueratio. Namque fuprà falfis minus ali dicebat, & deterius nunc: tantum abeffe ab hoc maleficio, vt etiam afferant emolumentum. Ideò dixit, τὸ ὅλον: fi tota natura confideretur. Εἴπερ καὶ οἱ ἅλες. Argumentum ab abftracto ad concretum. Si fal iuuat: ergo & falfa. Ideò dixit: παραπλήσιος γὰρ ὁ αὐτὸς χυλός. At quomodo fimilis & affinis, fi eft idem fuccus? Οὐ μὴν ἀλλά. Non erat opus aduerfatiua. Idem eft in eodem fenfu, iifdem verbis. Olera iuuari falfis. Βελτίω γὰρ γίνεται. Non igitur fit διὰ τὸ ἰσχυρότερα εἶναι, fed à forma: quia talis quædam fua ratione, quam fequitur finis: διὰ τὸ ἐλαίω. Quod addit de nitro: id eft propter proportionem falis ac nitri. Γίνεται μᾶλλον γλυκυτέρα. Sapor princeps affectus eft cibi: quò conduit eum Natura, vt mandendi labori comes effet voluptas: Is igitur fi falfugine adipifci tur in olere commendationem: plurimùm ad olus facit falfugo. Eft fecundo loco quod quæritur in cibis, friabilitas atque teneritudo: propter duos fines. Vltimus quidem ac vetus eft, facilitas tranfmutationis quę fit ægriùs in duro. Medius finis ac propinquior, eft cōmoditas ore conficiendi, tum quia eft apparatus ad illum vlteriorē finem, tum quia guftum citiùs atque prolixiùs fapor afficit, in partes minutiores foluto atq; liquefacto cibo. Horum vtrunque falis beneficio cōparatur: dulcor quidem propterea quòd agreftitas, vt ita loquar, illa domitatur calore falis, quemadmodum & folis vi, cùm fructus maturantur. Teneritudo autem, quia fal penetrando confumit humidum lentorem, quo fit partium cohęfio pertinax. Iccirco dixit, καὶ διὰ τὸ καὶ ἡ ἕψησις. Cocta fi dulcefcit ac tenerefcit: igitur idem fiet à proportione coctionis. Itaque falis vi, quia falis vis coctrix: calida enim eft. Καὶ ὅλως ἡ ἁλυκότης. Rationem reddit, quæ fubtiliùs eft confideranda. Amaritudinem, quæ in Braffica eft, re feratis à falfugine meatibus, exigi. Quod hic confiderare debemus, eft. Amarum & falfum fapores effe affines. At expulfio fit à contrario. Deinde, expulfionem effe actionem valentioris. Ac amaritudo falfedine potentior eft. Dicendum: non expelli à falfedine, fed à calore naturali coquente & aperiente meatus, cui fit fal pro miniftro atque inftrumento. Atque ita foluitur vtraque obiectio. Ταύτην fcilicet πικρότητα, falfugo fubiens ἐξάγει, educit. Abit igitur ipfe quoq; alioqui non fieret γλυκυτέρα: abit porrò eiufdem opera caloris. Ἀραιοῦσα, quia rarefacit calor. iccirco dixit, fubiens. Vnde fit teneritudo, diffitis partibus.

Τὸ δὲ πικρὸν ἀτροφον, καὶ δύσχυλον. Omnium Philofophorum fententia hæc: amarum neque alere, neque fuccum facere naturalem. Ita, quod

A dicebamus, vides. Saporis iucunditatem neceffitudinem habere cum alendi facultatibus. vt χυλὸς fit διὰ τὸ τρεφειν. Τὰ δ᾽ ἄλλα χείρω. Cæteras plantas fieri deteriores: propterea quòd falfugo ab eis nō educat extraneum fuccum, fed vitiet aut abfumat peculiarem. Vbi notabis vocem, ἀλλότριον. Quafi verò amaritudo illa fit Braffica peregrina & extraria. Non eft fanè, fed οἰκεῖα. Verùm refpexit ad commodiora: vt fit, ἀλλότριον fapori. Δῆλον δ᾽ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Analogiam ponit Coronopodis & falis. Coronopoda prope Cichoreacea fatam, eorum mitigare amaritudinem, fua fcilicet acrimonia. Vbi vides omnino Coronopoda Theophrafti effe noftrum Cornucerui, fiue Herbam ftellam. Eft enim fapore acri atque Erucis affini. Dicet aliquis: cur prope Al-

B lium fata, non eius diluit vim? Refpondet, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν χυλῶν. Simili namque augetur fimile, non tollitur. Καθάπερ ἐπὶ τῶν καὶ ῥυπτόντων. Oftendit fubitionis modum. Qui maculas eluūt, euocant quo funt imbuti panni. Id quod facit fapo fubiens atque fefe commifcens, deinde exiens: fic & lixiuium. Sic Zaphera vitrum purgat. Ἐπιχρίσεις coloramenta. Quia macula omnis alius coloris eft, atque id quod maculat. Εἰ δὲ ἀληθές. Androfthenes fcriptum reliquerat, in Tylo Erythræi maris infula rigationes plus conferre quàm pluuiales aquas. At rigationes effe falfas ibi, fatis conftat. Διὸ καὶ ὅταν. Corrupta hæc funt verba, ficut & alibi pleraque. fententia hæc. Si poft pluuias inducūt riuos: id confuetudini effe tribuendum, quafi neget effe naturale: fed ex

C confuetudine corrigere ibi, quod alibi deprauat. Cæterùm huic iudicio meus animus nequit acquiefcere. Si enim non ferret natura: non inferret confuetudo. Nam fuit aliqua fanè rigatio prima omnium. ea quare non obfuit? Nam fi obfuiffet: nunquam fuiffent adducti Olitores vt fecundam inducerent. Cur ergo confert? propterea quòd conuenit vitæ tractus cum principiis. Ita dico, illis plantarum fpeciebus non aduerfari falem. Prętereà illis in locis fi potuere prima vitæ rudimenta pati fub falfæ naturæ: folum illud: poffe etiam fimilia vitæ fupplemēta tolerare atque in fua commoda vertere, id eft ad alimoniam, a ccretionem, durationem. Εἰ περιέχει, fcilicet ἀληθές ἐστι. Συμβαίνει δέ. Quia videbatur inuita fententia cedere veritati, fcilicet confuetudine Naturam fupera-

D tam: addit naturam ibi infrequentem effe, id eft pluuias: iccirco artis officia libenter atque etiam vtiliter admittere, id eft rigationes, ob agrum fiticulofum. Quare factum vt non folùm arbores, fed etiam fruges fibi eam operam depopofcerint. Nec fanè non mirandum eft, fi etiam fegetes rigantur ibi. Διὸ καὶ τὰ σιτηρὰ ἐστιν ὑετίζουσιν. Quippe cum cælo calido qui habeant rationes, aquarū vfuram perfacilem: ea indulgentia & commoditate fibi comparant, & quafi feruire cogunt tempeftates. Ita, quod & alibi diximus, in Angot prouincia Troglodytarum, quæ fub eadem eft verticis altitudine, toto anno feritur, Ταῦτα ὡς δὲ ἐστιν

δέονται. Quia minus accuratè redditæ causæ sunt. A Quemadmodum cùm robur pro causa designat, quamobrem ἐπίτεια salsuginem patiantur. Esse namque τῶν ἐπετείων naturam valde friuolam: satis patet ex vitæ breuitate. Item quòd in æstuariis alantur arbores dulci, non salsa. Nam Bascorum vina subsalsa sunt, propter venas subterraneas ab Oceano: ac sanè talia, quale canit lac diuinus Poeta: *Et salis occultum referunt in lacte saporem.* Quocirca vina illa quo magis potantur, minus extinguunt sitim: & in Vibiscis vesicæ vitia crebra.

Lego συγγενὲς αὐτοῖς ἐκτρέφειν, cum aspiratione, non αὐτοῖς. Et ὅσα δ' ἐν τῇ ἀμπώτιδι. Et τοῖς λειμῶσι δὲ, addita coniunctione.

Theodorus, παντοῖα, varia. Mitigauit licentiam Græcæ vocis. Παντοῖον, varium quidem significat, verùm in ipsa vniuersitate. At mare neutiquam generat παντοῖα φυτά: non enim ὅσα ἐν παντὶ τῷ γένει τῶν φυτῶν. Ἐν αὐτῇ καὶ τῶν φυτῶν γένος τι. Quod nisi in mari viuere nequit. Addita hæc per paraphrasin. Τοῖς ἐγγενέσι. Suas incolas. sanè plusquam Poeticé. Παρεμβαλλόμενοι, aggeratus. vox nimia Satis est, appositus sal, adiectus, affusus. Et addidit de suo: vnicé. Καθάπερ καὶ ἑψομένη. Sicut & si priusquã coquatur, sale commaceretur. Ita ergo τὸ ἑψομένη, esset futurum. at est præsens. Μεταξὺ ἑψομένη. Inter coquendum sanè fit tenerior: at nequaquam dulcior, sed salsior si sal addatur. Sed cõparauit Philosophus salis vim cum vi coctionis. Ἄτροφόν τε καὶ δύσχυλον. An amaritudo cum saporem, tum alimẽtum peruertit. Sæpe monuimus, hosce versionum laxiores ambitus non hærere medullis sententiarum Philosophicæ orationis. Sic in his. Τὸ ἄτροφον, negat penitus. τὸ δύσχυλον, non negat aut tollit, sed deprauat. At Theodorus vtrique verbum idem, peruertit. Simplicissimè, nec ambitiosé. neque alit, & vitiat saporem. Εὐαυξεστέρα, altior. Non expressit crescẽdi aptitudinem ac facilitatem, quam acquirit à sale. Tenerior fit & habilior ad crescẽdum. Id enim est τὸ εὐ, in ea voce. Τὰ δ' ἄλλα χείρω. Sed cæteris in rebus deterior. Attribuit hęc verba Brassicæ. at referenda sunt ad alias herbas. Brassicam meliùs habere à salsugine, cęteras peiùs, in quibus ἐπιχλιαίνεται τὸ οἰκεῖον. Et quæ sint aliæ res illæ in quibus sit deterior: si & in specie habitior, & in sapore dulcior, & ad vsum alimenti est tenerior? Καθάπερ καὶ ὁ κορωνόπους. Vt in Selagine atque vniuerso genere Intuborum. Ita omissa est sententia qua comparatur in acribus Coronopodis vicinia, cum salis vicinia in amaris. Coronopum Plinius cùm duobus diuersis locis ita pingat, vt vni non videatur conuenire: ab vtraque longè diuersam facit Selaginem. Cęterùm vt pleraque alia videtur ex appendicibus Dioscoridę sublegisse Theodorus. Ἐξαγόντων ἐπιχολώσεις, maculas detergunt. Aliud est ἐξάγειν, aliud ἀποπλύνειν: vt etiam declaratur à Galeno. Detergentia amouent à superficie, non habent euocandi facultatem. At in hac cõpararione est, subitio, mistio, eductio, quemadmodum dicebamus.

CAPVT IX.

Noni capitis argumentum. Aquarum dulcium qualitates, vtilitates, causa. Magis conferre frigidiores. Puras Commendabiliores. Salsugine, aut aliis mistas saporibus quibus prosint, & quamobrem. Dulces ad Pyræan quare non alant plantas.

Τῶν δὲ ποτίμων. Exclusis salsis aquis, ac medicatis à communi rigationis vsu, solæ supersunt aquæ dulces: quæ propterea quòd tum frigidæ, tum calidæ queunt esse, idq; vel sole, vel igni, vel Austro: quæ quibus sint vtiles, hîc videbimus. Totum caput hoc suauissima narratione iucundum ac perspicuum est, neq; diuulsum farragine disceptationum, neque dissitum in partitiones operosas, vt pleraque alia. Pri-
B mùm agit de aquarum frigidarum, quę purę sunt, commodis. Deinde abit à proposito, vt non amplius de dulcibus agat, sed de iis quibus admiscentur salsæ. Postremò de vitiis occultis aquarum, quæ ad Pyrean sunt, tametsi dulcium. Τῶν δὲ ποτίμων. Potabilium, id est dulcium, ab effectu & vsu qualitas expressa est. Ait, frigidas esse optimas. ratio: Autores sunt concoctionis: quia cogunt introrsum calorem ad radices. Is secum ipse cumulatus, cumulatè ac plenè operam nauat ad officia concoctionis. Hoc sanè per antiperistasin, obsesso calore scilicet. Calidas autem euocare ac dissipare. quippe aperiunt. Hoc ergo ratione partium. Deinde accedit ratio similitudinis: vt foras exeat ad calorem calor: cuius coniun-
C ctionis atque necessitudinis suprà faciebat mentionem. Alibi dicebamus: solum Ocimum aquis insolatis lætari atque proficere. Κατέψυξιν. alia causa. Excalfactas, exuctásque radices egere refrigerationis. Ideò dixit: ταύτης δεῖται τὰ δένδρα. Vt quod facit in animalibus vel spiratio, vel trãspiratio, huius proportionem præstet istiusmodi refrigeratio. Ὅτι δὲ βελτίω. Sententiam confirmat experimento. Hæc est hypothesis: omnibus in partibus esculentis dulcedinem quæri, veluti radicibus, foliis, fructibus. Ait ergo: dulcescere omnia hæc aquarum dulcium rigatione.

Ἔοικε δέ. tertia ratio à similitudine. procedit autem per probata. Nam suprà commendabantur aquæ boreales & nocturnæ: ratio par in rigationibus, quæ in pluuiis. Similis quoque proportio à
D ventis. Frigidi namque flatus probabantur. Dicit hîc νυκτερίδια, sicut alibi νυκτερινά. Ὅταν ψυχρὰ καὶ μὴ θερμά. Non est hîc illa palilogia, de qua diximus alibi ex Homero, Aristotele, hoc ipso autore, ἐοικότες, οὔτοι ἀεικὲς: μέγα, καὶ οὐ μικρόν: sed quia dicit frigidas conferre: ne quis suspicari posset, calidarum parem, aut saltem similem afferre vtilitatem, si dulces sint: addidit, ita frigidas vsui esse, vt calidæ non sint. Τὴν γὰρ αὐτήν. Eandem ab omnibus præstari vtiliratem: quia sit omnibus eadem natura, quę est principium vtilitatis. Poterat dicere, ἔχει πάντα: maluit πάντα ἔχει: neq; fugit hiatum. Τὰ θερμὰ διαχεῖ. Rectè. diffundunt duplici ratione. Nam & continentis partes laxant: &

conten-

contentas attenuat. Addidit autem ἀνυγραίνει: quia si venros consideres, Meridionales cum calore im primunt etiam humidum. Si aquas: quia humidæ sunt actu, apertis subeunt meatibus. Itaque tunc fit contraria natura ei, quam supra toties commendabat: ξυνεστηκότα τὰ δένδρα. Τ' ὑγραινόμενα ergo dicemus, ob mollitiem laxa. Καὶ ἀσθενὲς ποιεῖ, imbecillũ facit natiuum calorẽ. Causa est in præcedenti verbo, διαχεῖ: dissipatus sit sibi ipse, quoad partes alienus. Dissitum seipso cõpacto quiduis infirmius. Ratio: Quia collectum est magis vnum. At vnitatis ratio est reciproca cum entitate. At rarum est quodammodo multa, sibi ipsi denso comparatum. Est & alia ratio imbecillitatis, ἀνύγραινον. Humectatio maior quàm par sit. Cùm Hippocrates tria designet, continentia, cõtenta, καὶ ἐνορμῶντα: hæc tria tetigit. Continens, est arboris corpus. Contentum, τὸ ὑγραῖνον. Τὸ ἐνορμῶν, calor naturalis. Τ' ἀφ' βολὴ δ' ἐστι ἴσως. possit aliquis occurrere. Quomodo frigidas & eligis & laudas, cùm aquæ natura frigidissima sit? Frigus autem calorem extinguat: quo fit vt non alantur: fit enim alimenti transmutatio à calore. Quamobrem necesse est interitum sequi. Hoc est quod dicebat, εἰ γὰρ ἀφαιρεῖται τὴν τῆς τροφῆς δύναμιν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφὴν: ἀφαιρεῖται γὰρ τὴν ζωήν. Quãquam illud γὰρ, potius fuisset οὖν. Consequitur enim vitæ ablatio nutrimenti ablationem. Respõdet: temperari aquæ vim illam, illámque excessum, remitti adiunctione terræ, in qua sunt plantæ & affinitate aeris, qua ambiuntur. Nam sanè si ab his non sint subsidia: obsunt aquæ frigidæ. Is enim vruntur prata, nisi fimo aspergantur. Ita insistit in vestigiis Præceptoris, qui in secundo Degeneratione aqua sola negat ali plantas. Duo consumerat incommoda frigiditatis, καὶ πρὸς τροφὴν καὶ πρὸς γένεσιν. Οὐ μὴν πολλή γε. Is, inquit, excessus & inutilis & noxius. Si tamen eius operæ aliorum opera misceantur: illorum coniunctione tum ipse fiet tolerabilis, tum erit eius actio naturalis. Ξυλὸν ἀλλότριον. Intelligit aeris & terræ: quod mox explicat: Ταῦτα δ' ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐν τῷ ἀέρι: scilicet δένδρα. Οὐ πολλή, non multus apparet is excessus, οὔτ' ἐν πολλοῖς, neque in multis. In ipsa quidem aquæ natura est: at in subiectis corporibus, quibus opus est aqua, non extat. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὅμοιον. Ostẽdit, illius obiectionis aliam solutionem variam esse. Est autem solutio per aliã obiectionem. obiiciat enim pisces quispiam. Ii namque ita illo in excessu sunt, vt & tolerẽt & viuãt. At ergo animantes illas habere sibi peculiares aquas: plantis autem esse alienas. Itaque pisces aquis ambiri totos atque contineri: plantas verò non ab aquis, sed à terra & aere. Οὔτε τὴν ἐκ τῆς γῆς. Intellige terræ calorem, non proprium, sed à sole impressum. Πλὴν εἴπου γε. Nisi aer, inquit, item sit frigidus. Hoc sequitur ex propositis: non sanè temperaret, sed conseruaret excessum. Nam omninò & aer talis ἀελασιης, id est infœcũdus: at sub eo terra ἄγονος. Consule huic voci. vt sit ἄγονος è femineis sibi creditis. Nam sub vrsa terrarum tra-

A ctus syluarum frequentia, densitate, arborum specie, viriditate visendi. vnde & *Gruntland* nomen. Quos enim nos *frun* illi *grunt*, viride. Τὰ μὲν οὖν ψυχρά. Diabasis ad aquarum comparationẽ, quæ sunt bibendo & quæ non sunt. Quæ aquæ sunt idoneæ potui: eæ si peregrinis qualitatibus vitientur, non alunt. puta si salsis admisceatur. Veluti quæ litoribus aut æstuariis proximæ: eas non solùm non alere, ἀτροφίας ἐμποιεῖν, non vulgato loquendi more; verumetiam lędere, morbos afferre, ἐλάδας ἄλλας: quia ἀτροφία βλάβη ἐστί. Plus est ἀτροφίας ἐμποιεῖν, quàm οὐ τρέφειν. Quia non alit lapis arbori vicinus, non tamen nocet: at hîc salsilago facit ἀτροφίαν, id est consumit. Ἐμποιεῖ, τὸ ἐν, intus. quia nutrimentum fit κατ' εἰσπνοὴν. Καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων. Sal enim τήκει, tabefacit. Ἡ

B μῖξις. Tollit opinionem perpetui nocumenti huiusmodi mistio, τοιαύτη, id est non excedens, idem quod σύμμετρος. Et simul comprehenditur τοιαύτη καὶ τοιαύτη, quia est quãtitas qualitatis. Nõ enim quantitas nocet, vt vulgus habet in prouerbio, sed qualitas, & ea quidem certa. Hãc temperaturam ait esse vtilem: quoties expugnãda fuerit natura quæpiam in aqua crudiore. Σκληρὸν durum vt in Brassica. Ita supra dicebat, ἀπαλωτέρας. Sic hic, ἀπαλόν, καὶ ὁμαλόν, supra πέψιν ποιεῖ. Aquam verò quæ secum limum affert appellat θολερὸν καὶ μαλακόν. Sanè fontes ac fluuii qui surgunt ex terrenis, aut terrenos transmittunt alueos, molliores vehũt aquas, ex saxis crudiores, ex arenosis mediocri sapore iucundas. Cùm mollitiem duriuscula

C metaphora pinxit facetè. Simplex sententia est, aquæ contumaciam emolliri inuecto limo: quem terrenum succum vocat. Et dixit, συνεπιφέρει, duplici præpositione, ἐπί, super aquæ cruditatem. Σὺν, limum cum aqua. Θολερά, vt in Duria fluuio Subalpino. Adeò fœcunda est aqua Duriæ & Granę, qui est in prætura Salutiarum, vt non solùm ditẽt prata, sed etiam generent. Καὶ κοπρώδη. Vt fit in pratis. Sparso fimo deducunt riuos, quorum decursu cæteris partibus communicetur fimus. Τοιαύτης δέονται τροφῆς. Quia mollitudine opus habet, quæ est in turbida & fimosa. Λεπτὸν καὶ καθαρόν. Species alias declarat mistionum. Si nimis crassa est, non est communicabilis. Ideò tenuiores adiunctione tum fluida fiet, vt diducatur:

D tum attenuabitur, vt subeat. Declarat autem vtrunque modum duobus exemplis. Vt putealis tenuitatem admisceat scatebris lutulentis: & fluuialis crassitiem pluuiali. Distinxit ναματιαῖον ἀπὸ τοῦ ῥυτοῦ. Eadem aqua riui est & fontis, vnde fit riuus. Sed scatebrã intellexit superiorem, riuum autem postquam processit. Εἰ μὴ τοῦ καὶ ἁπλῶς αἴτιον. Quæuis harum, aut similium mistionum apta est: quæ verò materia causaria est, id est quæ exigit mistionem, ea est inutilis. Τὸ ἁπλῶς αἴτιον. Quod simpliciter afferat causam excusationis, vt aluminosum, & eiusmodi. Quia tales aquæ penitus excludunt vtilitates mistionum. Θαυμαστότερον. Hæc est postrema capitis pars. Non tam hęc quę diximus, admirationem facere queant. Habent

enim causas manifestas, quàm si qua est aqua potui habilis hominibus: quæ non tamen sit, vt ita dicã, plãtis potabilis. Sic quoq; diuinus loquitur Poeta: *-potent violaria fontes*. Θαυμασιώτερον. Quia illud quoque admirabile, salsa alere. Γλυκὺ καὶ πότιμον. Dulcedo, qualitas ad vsum: potabilis, vsus ipse: est potabilis, quia dulcis: dulcis, vt potetur. Ἢ ὅλως ἄτροφον, ἢ μὴ τελεσφόρον. Aut penitus inutilis, aut deterior vtendo. Τελεσφόρον, cõducibile, quod perfectum afferat alimentum. Ἐν δυοῖν γ' ἄν τις. Duas commentus causas priorem excludit. Idem modus & suprà, & alibi, δυοῖν θάτερον. Εἰ ὅτι πάντως: quod alibi πάμπαν. An, inquit, aqua illa tam rara est, vt inepta sit ad concretionem. Hoc est illud ἀσθενὲς à raritate. Non, inquit, ea causa. Quippe rarissimus est, atque alit tamen. Idem sæpe, tum suprà, tum alibi, ἄτροφος. Modestè loquitur, vt semper, δοκεῖ. Ἢ ὅτι χυλόν τινα. An gustum latet sapor occultus quispiam? Ecce, quemadmodum refert cognitionem nostram, quod & alibi facit, ad occulta quædam, quæ sensum queãt fallere. In sapore, inquit, non est: tangeret enim gustum. Noxa tamen eius deprehenditur experimẽto. Qui namque homines ea lauantur aqua, fiunt scabiosi. Sanè verò mirum: si cutim adurit & linguam, faucésque non afficit. Profectò non iam θαυμασιώτερον, sed θαυμασιώτατον. Ἐκδηλούμενον. ἐκ, quia latet, exit veritas. Λεπρεῖ. Aliud ab Elephanto. iam vulgò scitur. Καὶ τὰ φυτά. Plantas quoque aduri credendum. Οὐ γὰρ δὴ τό γε ἄγαν. Excludit tacitam opinionem. Cùm receptum sit, aquas dulces ali: & manifestò eæ sint dulces aquæ: fortasse putaret aliquis, ab iis & ex iis nimium confieri nutrimentum, adeò vt concoctrix virtus superetur: atque obtusa virtute consequatur tabes. Hoc tollit. Nescio an probus sit illius vocis flexus, ἀτροφῆ Ἄτροφα namque sunt ὕδατα. Corpora verò si sunt ἀτροφῆ: noua vox est ἀτροφὴς: nam ἀτρεφὲς dicimus: igitur & ἀτρεφές.

Lego καὶ ἄλλον ἔχει χυλόν. Et ἐπὶ τῶν ζώων δεῖ, τῶν ἐνυγρῶν. ἐκεῖνα μὲν γάρ. Et ἄγαν σκληρὸν ᾖ, καὶ ὥσπερ. Et εἴπ γλυκὺ καὶ πότιμον, non ἀπότιμον. Et ἀτρεφῆ, non ἀτροφῆ.

Theodorus ἀντιπερίστασιν, circumobsistentiã. At idem est, circum, & ob. obequitare, obambulare. Ἀντιπερίστασις significat aduersariæ naturæ obsidionem vel obsessionem. Ἔμφυτον θερμόν. insitus calor. minus plené. Omnis calor, qui intus est, ibi situs est: ergo insitus. At non omnis ἔμφυτος, innatus. Exprimenda naturæ vox, quæ in eo verbo est. φυτὸς enim ἐκ τῆς φύσεως. Ὑπερβολὴ δέ τις ἐστὶν ἴσως. Sed forsitan frigidi quoque excessus statui potest. Quod státuitur, hominis opera fit. At hîc τὸ ἐστὶ natura est. Ἀφαιρεῖται τὴν τοῦ θερμοῦ δύναμιν. ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν. ἀφαιρεῖται γὰρ τὴν ζωήν. Alimentum, virésq; caloris demat, sine quibus seruari vita nõn potest. Toties conquesti sumus, à fimbriis deformari vestimenta Philosophiæ. Malim equidem in comptiusculam paulo orationem, & multo expressiorem veritatem. iãprimùm peruertit ordinem. Nam priùs tollitur

A calor, qui est autor alendi, quàm opus eius quod est alimentum. Deinde, quod innuebamus in Cõmentario, hîc est demonstratio à posteriori. Hoc enim concludere vult, quod tractat. Tractat autem alimenti rationes ab aquis. negat hasce aquas alere. Non potest probare ex eo quod deprehẽdatur, quid intra arborem agatur. Probat igitur ab euentu vltimo. Intereunt, inquit: ergo vitiato calore, & subducto nutrimento. Theodorus autẽ quasi apud ἡλιαστὰς, non autem in Lyceo causam agat, suo more loquitur: non respicit ad ducem suum. Hæ aliorúmque tales forenses orationes plebeiarũ literarũ sectatores saturãt, secundísque plausibus excipiuntur: at Philosophiæ meræ sunt vel κηλίδες, vel κῆλαι. Ἄλλον ἔχῃ χυλὸν ἀλλότριον. Nisi alia quoque causa damnosa accedat. Nimis

B laxè, χυλὸς, causa. Ταῦτα δὲ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ ἀέρι. Plantæ autem in terra, & in aere stant. Non satisfacit verbum hoc additum. Non eodem modo stant in terra & in aere. in terra stant, aere ambiuntur. Πλὴν εἴπου γε καὶ ὁ ἀὴρ ὅλος τοιοῦτος. ὥσπερ γὰρ ἀβλαστὴς, καὶ ἄγονος ἡ γῆ τὸ ὅλον. Theodorus legit, οὕτως: vt terra sit ἀβλαστὴς, καὶ ἄγονος: quod placet. ἄγονος, quòd non ferat: ἀβλαστὴς, quòd si tulerit, ea nihil ferant. Γεώδη συνεπιφέρει χυλόν. Saporem, pessimè est interpretatus. Sapor enim nõ est in aqua, nisi subsit succus. Iccirco mox dixit, alimentum. Ac à sapore alimentum nullum, sed à substantia, in qua sapor est. Εἰ μὴ τῷ καὶ ἁπλῶς αἰτίῳ. Theodorus omisit hæc omnia.

C

CAPVT X.

Decimi capitis argumentum. Plantas alias aliis gaudere locis. Quid inter Abietem ac Pinum conueniat. quid non. Quid item inter Punicam, & Myrtum. Quid Olea noceat Tarentinis, & quamobrem.

ΤΟΥΣ δὲ τόπους. Quanquam de locorum affectibus, à qualitatibus, & à situ, pro plantis, aut aduersus plantas disputatum est: de integro tamen retexuntur eadem orationis tractu admodum suaui atque æquabili: vt hoc solo tollatur tędium repetitionis. Distribuit ergo locorum, plãtarúmq; naturas, suam cuique: communes autem mutuásque coniungit.

Τοὺς δὲ τόπους. Ne frustrà an temere loquax repetere videatur: exactiùs procedit hunc ad mo-

D dum. Non solùm, inquit, eæ plãtæ, quæ minus vulgatæ sunt, propria sibi quæque loca vindicant: sed etiam eæ quæ minori discrimine variis locorum affectibus acquiescere videntur, desiderant certa loca potiùs quàm alia quædam. Ita posuit ἀντίθετα, scilicet περιττὰ καὶ ἴδια. altera ex parte κοινότερα. Diximus alibi tum apud ipsum, tum apud Præceptorem, περιττὸν, rarum: quod præter aut ordinem communem est, aut cognitionem nostram. Sicut impar numerus, si diuidatur, habet quòd egrediatur ab æqualitate. Locorum autem differentias statuit ab internis qualitatibus, ξηροὺς, ἐνύδρους. ab externis, χειμερινοὺς, προσηλίους, περισκίους. Χειμερινὸν appellat

appellat frigidũ, ab hyemis natura. προσήνεμον, apertũ & expositum soli, ea loca dicuntur aprica. His cõtraria παλίσκια, vmbrosa, opaca. quid hic agit τὸ παλιν? An vult dicere vmbrã duplicatam, & quasi reciprocam, quasi ex altera diametri parte radiorum? Nam sanè radius perpendicularis à subtensa reflexus æqualiter vtrinque reciprocus in seipsum duplicatur. A situ alia differẽtia, ὀρεινοὺς, ἑλώδεις. Nã etiã montana alia sunt aprica, alia opaca, alia vẽtis & frigoribus agitata, alia ventis auersa: sicut inter summa iuga vertices, alioqui altissimi, depressi. Sic & valles, apertæ, occlusæ à tergo, à frõte, ab latere. Cæterũ mõtes maxima ex parte feciores: valles humidiores. Οὐκ ἀεὶ ἢ πάντας. Quanquã certa requirũt loca: tamẽ haud semper. Οὐδὲ διὰ μίαν αἰτίαν. Quare non eadẽ loca sẽper appetunt? quia non eadem causa. quin non vna causa semper. sic hæc confusa explicãda. Quia non eadem semper anni pars: non semper idem locus plantæ commodissimus. Non eadem semper anni cõstitutio: causæ minutiores, imbres, vẽti, nebulæ, siderũ nouæ mutationes, haud statæ, instabiles, incõditæ, incertę. Καὶ διὰ τὸ συγγενές. optima sẽtẽtia. Natura cõparatũ esse, vt cognata inter se cõsẽtiãt: atque iccirco arboribus eueniat cum locis propter affines qualitates: quod appellaut οἰκεῖον. & subintulit conueniẽtię huius tesserã illã, ἐν οἷς δὴ καὶ αὐτόματα φύε). Quasi loci natura sese propaget in plãtæ naturã, quam educat è sinu suo. notabis diligẽter locutionẽ. Præpositio διὰ cum quarto casu significat interdũ exclusionẽ: vt διὰ τὸ φίλον, prǽter decorũ: nonnunquã designat principiũ, & originẽ: quomodo vtitur Aristoteles in topicis: & autor Etymologici potiùs dicit, διὰ τὸ λέξιν λόγος, quod alii ἀπὸ τῦ λέξιν. sic hic διὰ τὸ συγγενές. Nec deest ratio: quod enim deducitur ad alio, separatur ab eo. & illud notandum. Videtur enim verbũ hoc ἄγω, μέσον esse, ἀντὶ τῦ ἀγε). Alius dixisset, ἡ φύσις, non autem τῆ φύσεως. Τὸ δ' αὐτόματον μηνύ τ̃ φύσιν. Maior propositio: sic digeritur demonstratio. Quod spontè nascitur, testatur ẽ communẽ conuenientiam naturę: in propriis locis est quod spontè nascitur: ergo propria loca sunt principia naturæ conuenientis. Ὡσπερ ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτρεφε). Frequentata sẽtẽtia multorum recitatione, quam primus edidit diuinus Præceptor: eadẽ esse principia nutrimenti & generationis. Hæc est probatio maioris. Quia natura est principium generationis. nẽpe principium omnis motus. at generatio confer-tuatur alimento. Hoc iam declaratũ est: nutritionẽ non esse absque generatione. Καὶ καθ' ἕκασον διαιρέσεις. Id est eadem ratio, alimẽti, generationis, partitionis: scilicet quam quicque qualitatem sibi conducibilem nanciscatur. Ζητεῖ γὰρ προσφορε. Probatio probationis, aut explicatio quæ fit in Epicheremate. Requirũt enim ea quæ faciunt ad suum temperamentũ. Ergo sicca siccis, humidis humida sunt distribuenda. Nam si alimentum est tum' ideque eũm vnum est, materiæ continuatione sub eadem forma: necesse est, easdem quoque obtinere qualitates. Πρόσφορον, significatissimum

A verbum. Fit enim accessio corporis ad corpus ex alimẽto. Quia cibus est potestate corpus animalis: φέρει ἀεὶ τὸ πρὸς τὸ ὑπάρχον. Ἔτι ἢ ἀσθενῆ καὶ ἰσχυρά. Aliæ differentiæ à partibus & habitu. Habitus est, ἀσθενὲς καὶ ἰσχυρόν. partes illę, εὐσύρριζα, ἐπιπολαιόρριζα. Πολλάκις ἢ καὶ διὰ πλείω. Multa etiã conuenire atque conspirare, quasi fiat illa Empiricorum συνδρομή: ac tantundem mistionis vicissim expetatur à planta, quæ mistio fit in agro, in cælo, in eorum accidentibus. Ἐν ἄλλοις δέ. Sic etiam in primo Historiarum differentias statuit κατὰ τὸ ἔχειν, καὶ μή. Sanè hæc est maxima differentia: vbi est minus materiæ necessariò, id est ex Naturæ legibus, & alius formæ modus. Πάντα γὰρ ταῦτα. Videtur mutila aut superflua oratio: itaque tota est õmissa à Theodoro. Ἔτι δὲ τὰ ὅμοια. repetita sententia. A similibus appeti similia:

B illis dissimilia non appetere illud idem. Τὸ μὴ αὐτόν. Quasi pronomen ἀόριστον posuit, ex instituto Præceptoris, τὸ μὴ αὐτόν, sicut ὁ ἄνθρωπος. Sanè poterat, οὐ τὸ αὐτό. Declarat autem τὸ ἀνόμοιον sequentibus. Ὅταν ἢ τις παραλλαγή, quoties non eueniant inter earum naturas. Vbi, inquit, extiterit diuersitas. Verbum ζητεῖ iam ter posuit, & mox ponet, neque temere: habet enim suum etymon, ζῆν αἰτεῖ: vt vitæ causa sibi deposcant loca debita. Adducit exemplũ Abietis & Pini: in quibus est diuersitas. Namq; Abietem siccam dicit: igitur opacis gaudere: non enim vult amplius siccari: contrà, Pinus humida quærit aprica: amat enim insolari. Calida, inquit, vtraque. Cæterũm ad fidei suæ leuationẽ addit, ἴσως, & καθάπερ φασίν: adeò

C pudẽs vir & modestus: omnia circunspicit, omnia tuta timens, dissimilis nostrũ, qui arroganter cuncta profitemur. Siquis aliter sentiat, adeò excandescimus, vt ei maximè infensi atque etiam infesti simus. Σημεῖον δέ. locus hic deprauatus est. Argumentum, inquit, sumendum ex Pini generatione. verba hæc nihil significãt. Quid enim prodat Pini generatio Pini humiditatem? Sed neque Theodori diligentia subuenire potest nobis, qui legit πίττης, non autẽ πεύκης γένεσις. Esset enim nugatio repetita eadẽ re, si pote. Argumẽto est picis generatio, simul autẽ humiditatis copia. Nã sanè pix ipsa humiditas est. vbi est animaduertẽdũ, humiditatẽ hic esse liquorẽ. Nã sanè pix ipsa, siue resina liquor sanè est, sicca tamẽ est: resina quidem potestate, pix autem etiam actu. Καὶ ὁ προσήνεμος

D τόπος. Affert pro indicio humiditatis, natalia pini: nempe apricis locis. Neq; necessarium signũ est, neque necessaria causa, neque necessaria conclusio: quià loca soli exposita requirat: ie circo sit humida: neq; quia humida, desideret loca illa. Πέφυκε γὰρ οὕτω μᾶλλον. A fine probat calidi loci conuenientiam: nempe melior vt fiat cõcoctio. In tertia sectione apud Aristotelẽ scriptũ est: ἔνδεια ἢ ἐπιθυμία. Et omnib' vbiq; receptũ, appetẽtiã defectus esse sobolẽ. At hic excessũ facit appetitus autorẽ. Sanè appetitum creat contrarii ad temperationẽ. Vbi habes conuenientiæ ambitum ampliorem: non enim propter similitudinem præsentem, sed

propter futuram æquabilitatem. Ἀεὶ γὰρ τὸ ὑπάρχειν. continuat explicationem. Semper appetere tantum quantum opus ſit propter exuberantiam: quia multum ſucci multum expetit coctionis: igitur à calore multo. Hoc tamen, ſi ad vniuerſum reuoces, falſura eſt. Non enim appetunt humida reſiccationem. Dicendum, non propter ſuam ſubſtantiam & conſeruationem, ſed propter operis finem. Τὸ φαίειν, ὑπερβάλλειν. Proportio nãque in ſignificatis communis eſt, πρὸς βάλλειν, καὶ πρὸς αἴρειν. Καὶ ξύλον. ad alia diffundit hoc exẽplum. Quemadmodum Abieti & Pino non fecit commune genus: vt iiſdem locis gauderent: quare inueſtigatæ ſunt cauſæ in differẽtiis: ita in aliis quoque inueſtigãdę. Quia mirum videretur cuipiam, non conuenire: cùm ſenſus penè iudicet eaſdem, propter maximam figurarũ & communium qualitatum affinitatem. Quin necui id adeò mirum ſit: contrario deſignat euẽtum contrarium. Nam ſi congeneres diuerſa loca ſibi quærunt, quanto propiore iure quę ſunt generis diuerſi? velut Edera quæ ſit calida & ſicca, atque aliæ plantæ quæ ſunt humidiores. Etenim tum hæc, tum illa volunt vmbroſa loca. Πάρυδρα, quæ aquarum gaudent halitu: & ἀλσώδη, quę delectantur opacis: qualis ea que nomen inuenit inde, Alſine: nec minus Betonica. Ῥᾴδιον εἰπεῖν. puto hîc eſſe mendum: diſtorta enim oratio eſt. Τῶν δὲ ἡ φύσις. Earum ſcilicet, quæ aquarum aſpergines, aut cęcas venas, aut vdos halitus requirunt: & earum quæ opacis gaudent, genera ſunt affinitate naturæ con iuncta. Cæterùm haud facilè eſt intelligere, quamobrem hæc appoſuerit. Dicamus, ſimul oſtendere, tum ſimilia, tum diſſimilia eadẽ loca exigere. Diſſimilia, vt Ederam & Alſinem. Ederam calidam, Alſinem frigidam, locis opacis lętas eſſe: Similia: vt Leticulam & Lichenem, ad aquas. Nota verò vocem periculoſam, ὅσα μὴ ὁμογενῆ τὸν αὐτὸν ζητεῖ: nam ὅσα, idem quod πάντα. Hoc autem falſum: ſed ἔνια tantùm. Ἔνια δὲ καὶ τῶν. Si quis, inquit, ſingula intueatur: faciles ei ſeſe atque apertæ cauſas dabunt. Ὁμοίως δέ. Affert diſſimilium exemplum aliud in iiſdem locis, ſub eo affectus genere, quod appellat φυλλόσκεπον. In quibus opacatur fructus foliis: qualis Punica & Myrtus. Tectifolias vocare quis poſſit. differentias oſtendit. Punica rara & ſicca: Myrtus denſa & ſicca. Vides communionem & diuerſitatem. Sicuti ſuprà, Pinus & Abies: vtraque calida, altera ſicca, altera humida. Ita Myrtus & Punica, ſicca vtraque. rara hæc, denſa illa. Atqui diſſimilia hæc eadem loca ſibi dari petunt, nempe opaca. Ratio vna. fructus ſiccus. patet. πυρηνώδης vtrique. Nimis igitur exiccaretur. Τῷ ἡλίῳ προδιδόμενος: quaſi dicat, proditus. Et addit, ταχὺ, ſcilicet antequam perficeretur maturando. Mirum verò, ſi Punica ſicca humidum fructum fert: eſt enim ſucculentus. Dicendum: ſucco, quantus quantus ſit, præponderare alia multa, oſſiculeũ, membranas, pulpam interiorẽ, coriũ. Quin ſuccus ipſe actu humidus, poteſtate ſiccus, ſicut omnia acida. Quã-

A obrẽm nimis inſcitè conceſſerunt Elephantico medici recentiores, Punicum acidum, Arancium & Limonem. Σκιατροφούμενος. vmbratili fruitur educatione. Καὶ μετρίως εἰσλάμπηται. ſi mediocriter illuſtretur. Lucem potiùs dixit quàm calorem: vt tangeret mediocritatem. Σώζει τὴν οἰκείαν ὑγρότητα. Contrà illud καταξηραίνεται. καὶ πιπαίνει. Is nempe finis: propter quem depoſcatur eiuſmodi locus. Διὸ καὶ τὰς ῥόας. Ex artis præceptis, vt ſæpe aliàs, parat probationem. Crebraſeri Punicas: vt mutua inumbratione opacentur. συσκιάζωσιν, cooperiant: obtegant inter ſe mutua, vt ita dicam, coumbratione. Nam Græci ſic loquuntur, συσκιάζειν. obiectu mutuo: hoc enim eſt, προβολὴν ἔχωσιν. Ἅμα δὲ καὶ πρὸς. Occurrit obiectioni. Ea eſt: fore, vt ſeſe

B mutuò defraudent. Non, inquit, eſt periculum non enim vel magna vel multa nituntur radice. Οὐκ ἐνοχλοῦνται, non incommodant. Experimento id compertum eſſe: nam vbi raræ ſerantur, minus eſſe fœcundas. Ἔνυγρα γάρ. ſcilicet aliæ, non Punica aut Myrtus. Haſce humidiores efficaciores poſtulare ſoles ad maturandũ.

Αἱ μὲν οὖν περὶ τόπων. Colligit & claudit hanc tractationem prudenti exceptione. Sic eſſe cognoſcenda loca in natura, & ab arte eligenda: niſi quippiam ſit impedimento, vt Oleis in agro Tarentino. Notabis voces, κώλυμα καὶ σίνος. impedimentum, noxa. ſuprà ἀσινής. Ὥσπερ περὶ Τάραντα τῆς ἐλαίας. Nota caſum, κώλυμα τῆς ἐλαίας. τῇ ἐλαίᾳ dixiſſet alius. Ἡ μὲν ἀπνοια κατὰ τὴν. Non

C eſt controuerſa cauſa, ſed ſenſui manifeſta: vtrique verò ſenſui, tactui, propter occurſum ventorum: viſui propter frondium quietem. Aeris ergo langor ille deprehenditur: quanquam etiam naribus id percipitur: ne nunc aures adducam. Itaque dixit αἴσθησιν, vt hæc omnia comprehenderet. Ἀποκάεται γὰρ πολλά. non omnia. Itaq; minuitur, non tollitur prouentus. quia non refrigerãtur aura: vruntur. Dicat aliquis, mirũ ſi nunquã quicquã flat. Flat, inquit, aliquãdo, ſed marinus vẽtus. & lepidiſſimè attenuatione figura vſus eſt. πνέοντι. Tale quiddã marinũ. quod non eſt ſupinè accipiendũ. Siquidẽ Tarẽto Boreas marinus eſt: Auſter autẽ ἀπόγειος. Niſi intelligat Vultumũ, qui ab Ionio & Ægæo ſeſe infert. Ideò Syrochus vulgò

D dicitur Eurus: propterea quòd Italiæ ſpirat è Syria. Ἢ τῇ ἅλμῃ. Explicat noxã quę à vento proficiſcitur, ac pręterea modũ. Radit enĩ mare, neq; aufert aliquid exhalationũ, quæ ſale ſuo flores erodũt atque populãtur. ἐπιφερομένη, illata. ἄνθη. Oleæ flores hîc vocauit τὰ βρύα. Δοκεῖ δέ. Non abſimile nocumentũ à ſimili materia, nebulã inferri atque inuadere ſine vẽto. quomodo mouetur ergo? quia ſẽper exhalat aliquid ſubinde poſt primã exhalatione. Itaq; cùm eius natura ſit, nõ aſcẽdere, & ſuſpellitur à ſubeunte, neceſſe eſt in latus moueri: & ſanè repellitur ab aere ſuperiore. Hęc etiam ratio motus eſt in ventis. Διὸ καὶ μάντεις. Nunquã non regnarũt præſtigia; & impoſturæ pretextẽtes verũ Dei cultum. Quis furor in ea perſuaſione? nidore hirci

hirci cõbusti arceri posse caliginem illam. Ὥστε μὴ ἐκβῆναι. Quominus egrederetur è mari, atque inuaderet. Καὶ φασὶ κωλύειν. prudenter stare voluit mendacii fidem penes autores. Pecora Platonica, vbi dispartita sunt imperia Dæmonibus: ita vt alii præsint tonitribus, alii caligini, alii vẽtis, alii aliis: aiũt hostiarũ animabus placari eos. Vesci enim animabus illis; atque etiã fumo, nidore, fuligine pasci: propterea quòd sint constituti ex simili materia. Quasi verò si Dei ministri sunt Dæmones, (sunt enim) eorum impetus commentis mortalium retardentur: ac non potiùs ira Dei, ab ipso statim Deo sit deprecanda.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. Repetit quæ suprà dicebat, τὰ ἄνω χρηστότατα, τὰ δ' ὑπὸ γῆς φαῦλα. Aeris temperati bonitate plantas ali etiam in terra non bona.. Καθάπερ ἐλέχθη. Suprà, capite sexto. Σωτήριον. Synonyma omnia, vel analoga, ἴδιον, οἰκεῖον, συγγενὲς, προσφορον, σωτήριον.

Lego, ὁ τῇ ἅλμῃ, non autem ἤ. Πάντα γὰρ ταῦτα. demit Theodorus. Legendúmne sit, τῆς κακῆς γένεσις, an πίσσης, satis dictum est in Commẽtario.

Theodorus, περιττά, operoso habitu. περιττὸν est, sicut περίεργον. Hîc præter leges communes ordinarias. Κατὰ τὸ ὑπερβάλλον ἡ ὄρεξις. res excellentis ratione appetentia sequitur. Nihil penitus intellexissem. Simplicissimè & candidissimè excessus fecit appetentiam. Ζητεῖ, concupiscit. lasciuit. Nam ἐπιθυμία longè abest à plantis in schola Peripatetica. Φυλλόσκεπα. quæ nisi frondibus obsepta, possent seruari. Nimis anxiè astrinxit Punicorum conseruationem frondibus Theodorus. Facit sanè frondium frequentia, ne nimium solis admittant: non tamen eorum salus inde pendet. Quippe non parum prominent frondibus poma: alioquin non coquerentur: multum enim terræ obtinent, humoris non parum.

Σκιατροφούμενος, in vmbra coalescens. non: sed adolescens. Coalescũt ea, quæ disiuncta priùs, postea conueniunt: συμφύεσθαι. Εἰσλάμποντος. solem modicè sentiens. Rectè dixit, sed non expressit. Καὶ προβολὴν ἔχωσι τοῦ ἡλίου. Atque solis nimios æstus aufugere possint. lasciuè. Non enim aufugiunt: neque, vt ait Cicero, flexu corporis declinant: sed præsidio muniuntur. Hoc est προβολή, verbum militare, proiecto scuto. Nota loquutionem, προβολὴν τοῦ ἡλίου. ἀναβολὴν potiùs, & προβολὴν πρὸς τὸν ἥλιον. Σωτήριον, commodum. At plus est, salutare.

CAPVT XI.

Vndecimi capitis argumentum. Vestigantur causæ maturationis. Quæ sub hyemem maturescunt, & quare. Quædam nulla aeris qualitate, neque frigore, neque calore, nisi artis subsidio.

Εἰ δὲ γε ἡ πέψις. Toties maturitatis mẽtionem fecit suprà in principio libri, & capite quinto, & in vltimo capite libri prioris: vbi disputabat, quænam essent fœcundiora, calidáne, an frigida. Impræsentia vult discutere quæstionem: vtra sit efficiens causa, calór ne, an frigus, vt statuuut quidam. Partes capitis hæ sunt. In prima dicet, vtro & quo modo. In secunda scribit, in quibus ea sit differentia. In postrema demonstrat, quædam ne calore quidem coqui posse, nisi arte subuentum fuerit. Εἰ δὲ γε ἡ πέψις. Vult dicere: si ea opinio, quæ frigore fieri dicit concoctionem, haud penitus explodenda est: at saltem, inquit, fiat distinctio, vt à calore sit opus id per se, à frigore per accidens. Nempe frigus non agat in succum, sed calor introrsum coactus à frigore circunstante. Ideò sic explicauit. Τὸ γὰρ θερμὸν ἐν ἀμφοῖν ποιεῖ, καὶ μία τις αἰτία. Vna causa, tametsi non vno modo. Ὅτι οὐχ ὁμοίως, sed per illam toties accersitam ἀντιπερίστασιν. Et mox, tametsi hoc asserit, tamen modestè dicit, ὑπολη-πτέον. Συμβαίνει δέ. Altera capitis pars ostendit, in quibus id cõtingat. Quæ serò fructus coquũt, necessariò hyemis superuentu occupantur: περικαταλαμβανομένοις τῇ ὥρᾳ. λαμβάνει tẽpus, sicut locus. Capit enim & continet quodam modo. Κατὰ sẽper dicitur de minus valenti. περὶ, respondet illi circunuentioni, quæ est in verbo ἀντιπερίστασις. Et hîc τὸ χρῆ est τὸ ἀντί. Quoniam serotini fructus sunt, aut propter succi copiam, aut propter contumaciam: de vtrísque loquitur: & partitur causarũ rationem. Quæ humidiores eæ requirunt hyemem vegetiorem: συντονώτερον, contentiorem. Rigidam dicit in sua lingua hoc in significatu vulgus Gallicum: & hyemi conueniet. talem ait esse Vitem. Et sanè ad flumẽ Rhenum hyeme maturatur vua. Et vuæ genus quoddam non nisi tali tempore coqui narrat Plinius. Quæ verò sicciorem fructũ ferũt, vt Myrtus: eæ mitiora volunt frigora: propterea quòd si contentiùs ingruat frigus, vrat porrò nimis. Ἀποσίφει τε ἄγαν. Non cogit inrtorsum clementer calorẽ, sed compingit & obstruit meatus. Apud nos hîc vites cùm in eo sunt, vt coquatur vua, vel modico frigore erudescit occupata. Ἡ δ' εὐκρασία. Duo ponit principia maturationem conficiẽtia: Primùm εὐκρασίαν: quod non est separatum principium à calore. Est enim, acsi diceret, calorem mediocrem. Alterum, inquit: si hoc non possumus nancisci: at saltem oportet esse aerẽ humidiorem. rationem omittit. Est autem: quia humidi est subire: vt est in secundo De generatione. Non subit autem, nisi aut dissipet partium cohæsionem, aut ipsummet dissipet. Ac quanquam humidi beneficio fit partium cohærẽtia, atque adeò ipsa vnio: tamẽ id fit ab interno humido. Nullum autem corpus viuens caret meatibus, qui ad cutim vsque pertinent: in eos meatus sese induit externum humidum: quare partes illæ tenerescunt, subuecto aeris vel tantillo calore, aut etiam coacto modicè introrsum calore naturali: tertio loco addit australem aerem. Sanè vtrumque secum habet quod afferat: nam & humidus est, quod erat in secundo loco, & calidus quod erat in primo. Εἰ πῶς οὐδὲ τὰ ὑγρότερα. Astruit hoc antecedenti sententiæ: ita esse oportere, nempe vel εὐκρασίαν, vel Austrum: quia nec illa quidem humida,

si sint humidiora, nimio coquūtur frigore. Quare quod suprà dicebat, συντονώτερον, intelligit comparatam alteri frigori, cuius egeant ficciora, non autem ἁπλῶς σύντονον. Sed omninò aut fit vitium exiccatione, aut proprii succi priuatione, vt in Ficu. Nota loquutionem: ὁ ὑπὸ νότον ἀήρ. Aer Austro subditus: in quem scilicet ius Austro est. Ἀντίχει. Eximit ab his naturas quasdam præhumidas, vt Arbutea poma: resistere namque reficcationi. Καὶ ἔνια γάρ. Nunc ex genere ficcorum apponit alia, quæ ob terrestrem naturam sūt admodum rigida: quæ item opponat illis ὑγροῖς, quibus vitium afferebatur. Γεώδη, atque iccirco ψυφρά, aspera, καὶ ἰσχυρά: iccirco ἀντίχει, resistunt. Ostendit autem esse terrestria, quia serò maturātur adepta propriam humiditatem: quippe serò fit æquabilis eorum caro ad succi repræsentationē. His addit Mespila cum *Auarcis*: sic enim vocant Vascones agrestia mala. Quam vocem recipiendam censeo ad supplementum penuriæ nostræ, sicuti caeteram & alia plurima.. Καὶ πάνθ' ὅλως πεπαίνεται, scilicet δύναται. Maturari queunt omnia, sed non plenè, at quadamtenus, quoad succum quendam conceperint esculentum. Τὸ ὅλως, non respicit τὸ πέπανον, vt omninò maturentur, sed ambitū huius naturæ, quæ est ψυφρά. Εἴτ' οὐ σῆψιν. correctio. Nisi quis mauult agnoscere putrefactionem quàm maturationem: quemadmodum in carnibus quæ afferuantur: quo euadant teneriores. Εἴτε καὶ ἄλλην διάθεσιν. Etiam tertiū iudicium: vt neque fit maturitas neque putrefactio, sed alius affectus, quem nobis deuorandū reliquit in illo magno sanè bolo, λεπτῶς ἀπαιοῦ. Vt teneritudo illa non sit à terra, neque ab aere, neque à sole, neque ab arboris calore: sic non erit maturatio, si non fit à causa naturali. Si non est putrefactio, non erit à causa quæ fit præter naturam. At nihil hîc medii. Οὐ μὴν ἀλλ' ἴσως. Ne perturbatum relinquat auditorem: posse, ait, euenire ab aeris externo calore: & esto vera maturatio. Amplificat rationem. Desiit, inquit, humor affluere tūc, qui priùs ab arbore suppeditabatur. Quare potens est aer id perficere calore suo. Sic enim multis locis attribuit aeri ἀντεργίαν. Ac ne quis miretur ab extraneo confieri, quod nequiuerit à naturali, scilicet dum essent in arbore: ait duo fuisse impedimenta, vnum ordinarium, affluentem perpetuò succum, alterum fortuitum. Fortasse, inquit, superuenit frigus. Hanc materiam etiam in sequētibus tractat: vbi rationem venatur eorum seminum, quæ terræ mandata serò exeunt. Μὴ σεσηπότων. Nunc cum in arbore non sunt, nulla cùm fiat accessio ἐπιρροῆς: seruatus intus calor naturalis, aut iuuatur ab externo, aut obsidetur à frigore, quoad opus perficiat. Itaque in strāmine maturitatem acquirant. Λαμβάνει τὴν μεταβολήν. Sic mox ἀμεταβάλλοντα, mutatio hæc est alteratio. Τοῦ ὑδατώδους. Exemptæ à vitibus vuæ aliquot post dies dulcescunt magis, consumpta solis vi humiditate aquea. Ita sanè si in sole ponantur. Nam in vmbra si sint, aeri opus illud ascribatur. quid si creta diluta incrustentur? Hac enim arte diutissimè seruantur incorruptissimę. Tunc sanè calorem internum autorem intelligemus. Ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ἀμπέλων. Duos adiungit modos analogos huic. Vnus est vt subtiliter lidamus, si neque eximantur è vite, neque non eximantur. Id ita fit: cùm in vite relictis torquentur pediculi. Hunc ad modum haud penitus frustrantur τῇ ἐπιρροῇ: tamen pars maxima tollitur: quod relictum est, probè coquitur: hoc est ἐπισφίγουσι. Alter modus est, cùm super matrice senescunt. Fiunt enim passæ, quas Græci σταφίδας vocant: vnde verbum hîc, ἀποσταφιδοῦσι, quasi dicas, pastescunt. Σχεδὸν δέ. Hoc, inquit, exemplum pro omnibus satis esto: idem enim euenit, tametsi plus aliis, aliis minus. imò verò aliis non. Non enim Persica, non Cerasa, non alia multa recipiunt eiusce modi perfectionem, sed marcescunt. Tricocca verò Mespila vix tres horas exempta durant. Ἔνια δ' ἐναντίως. Vltima capitis pars de iis qui non solùm in arbore non maturescunt, sed ne exempti quidem, neque è contrario: vt in Ægypto Mora: tametsi loco sint non inepto, quippe calido, nisi oleo perungantur. Attenuat Oleum, & aperit ac viam facit soli. calefit & calefacit. Hæc vulgata: illud acutiùs. fortasse etiam calorem auget densatione. Non enim tam aperit cutem, vt putarunt, quàm densat. Omne namque pingue viscidum. Et Oleo frictis pisces compactiores. At in gymnasticis Oleum aperire arbitrati sunt, decepti frictionibus. hæ namque aperiunt. Quid de carnibus Oleo elixatis senserit Auenrois, alio loco disputatum est. Ἐπιχαράξαντα. Scalpta vt sol penetret. Itaque non est Oleum quod aperit. Ἀπέψειν τινα ἔλαβεν, ἀπέψεσις hîc cruditas, nisi sit mendum, imperfectio, quæ finem nacta nō est. Hîc ἔλαβεν, est ἀπέλαβεν, abstulit & humoris & spiritus cruditatem. Ita hîc spiritus facit mētionem, quemadmodum alibi sępe autorem operum animæ, vt generationis, nutritionis, accretionis, maturationis. Ἐνια δ' τὰ λαχανώδη. Negat cucurbitam maturescere: at nos negamus hanc negationem. Quin maturescit super matrice sua, atque etiam siccatur. Maturescere verò satis patet: quod eius seminibus satis nouellæ plantæ prodeunt.

Lego ἀποσύρει τε ἄγαν, non τό. Ἐτιπαραθέντα, addita coniunctione.

Theodorus, κατὰ συμβεβηκός, per euentum, pessimè. Eueniunt enim multa necessariò. Diuiditur euentus in necessarium, & contingens. Accidens, quod cadit præter causam. Οὐχ ὁμοίως δὲ ἡ τὴν ἀντιπερίστασιν. Non æquè percipi potest propter circumobsistentiam. Quasi ἀντιπερίστασις, obtundat cognitionem nostram. Haud ita est. Sed malè addidit infinitiuum. Imò, ὁμοίως: non similis actio eiusdem causæ. Quia caloridem non obsessus aliter conficit coctionem, quàm obsessus à frigore. Ἀπέψει, exacerbat, id est acerbum facit. Non, sed condensat, vt sit μάλωσις, de qua duritie importuna dictum est in li-

est in libro de affectibus mistorum: cuius autorem facit frigus. Legit ergo Theodorus ἀποσύφει. nos ἀποσίφει, vt circumfertur. Est autem σίφος, acies densa. Sic σιβεῖν, & nostrum stipare. Et iter calcatum, σίβος. Ὅ, ὑγρότερος, καὶ ὁ ὑπὸ νότον ἀήρ. Austrini ac humidi spiritus. malè subuertit ordinem. Tria namque ponit, vti dicebamus: ἀκρασίαν primó. Id si non possit: at duo reliqua. Alterum est, humidus aer quomodocunque: alterum est, humidus aer cum calore, qui sanè præstatur ab Austro. Ἐξαιρεῦνται τὸν οἰκεῖον χυλόν. Insipidos reddunt. non. Sed exempto peculiari succo euadunt, vti dicebat, σιφεὶς, cruditate compacti: qua voce Philosophus vtitur in tertio De partibus. Nimis audacter, vt sæpe coarctauit generalem sententiam ad priuatam speciem. Non enim omnis μόλυνσις insipidum facit fructum: nam & amari admodum quidam fiunt. Hoc in prunis & in peponibus sæpe gustus noster damnauit. Non enim verum est, quod medicorum iactat vulgus. amarum semper à calore gigni. Οἰκείαν ὑγρότητα, humorem saporémque suum. Sibi debitum à natura succum. Καὶ καθ' ὅλως πεπαίνεσθαι. Omninò quæ arboribus decerpta. Est ergo mutilus codex noster: aut hæc ille addidit non incommodé. Ἄλλην τινὰ διάθεσιν ἢν φύσιν. Alium quempiam habitum naturalem. malè addidit, naturalem. Omne quod est in natura, naturale est: non tamen huic aut illi. Hoc declaratum est in quarto De generatione animalium. Is igitur affectus si non est maturatio, neque putrefactio, non potest à Theodoro diiudicari, sit ne naturalis, an non. Ideò dicit ἡνδήποτε, quancunque, quamlibetcunque. Οὐκ ἐκράτει, fructus exuperare non poterat. At non est fructus qui vincere debet aut excoquere, sed calor, quem oportet esse succo potiorem, vt eum domet: & cuius facultati nequeat resistere succus sua cruditate. Ὅταν ἐπιστρέφωσι. Nos suprà dicebamus cõtortis pediculis acquiri saporem dulciorem: id quod sæpe factum est. Theodorus longè aliter, Cùm vuæ humorem haurire desierint: Quasi sit ἐπιστροφὴ, cùm remeat introrsum calor. Est igitur ἀποστρέφωσι. Non tamen quadrat numerus is pluralis cum succo aut calore. Ἔνια δ' ἐναντίως. Nonnulli è contrario maturitatem accipiunt. Theodori verba id significant: aliquos fructus maturationem cõsequi alio modo atque illi qui dempti ex arbore maturescant. haud tamen ita est. Namque illi tum aeris calore, tum suo innato intus concluso maturi fiant: ii verò scalptione & illitu. At ii modi non sunt contrarii. At Theophrasti τὸ ἐναντίως aliorsum spectat. Quippe illi super arbore nunquam: hi extra arborem nunquam. Quòd si Theodorus cuipiam videatur rectè vertisse: huic fortasse non videatur plenum ipsius Theophrasti τὸ ἐναντίως: nullam enim esse contrarii rationem, sed diuersitatem tantùm.

Διὰ τὴν ὑστερίαν. Incipiunt maturescere. alia lectio. Græcè enim est. quod & alibi, nimium succum excoqui non posse: neque placet: incipiunt

A maturescere. maturescunt enim. Ἀμετάβλητα, incommutabilia. Commutatur, quod datur, accipitúrve pro alia re accepta datáve. Simpliciter ac plenè, mutantur, alia suscepta qualitate.

CAPVT XII.

Duodecimi capitis argumentum, Arbores quibus in locis quales. Locorum beneficio mutari arborum habitudines, aut iniuria.

ΤΩ̃Ν δὲ δένδρων. Locorum naturas ac cœli suprà declarauit, quoad faceret pro germinatione, fructificatione, maturatione: nunc loci differentias tractat, quatenus ad habitudines arborum spectant: quæ sanè tractatio alieno loco posita est: statim enim post cogni-
B tionem primæ generationis hoc exquirendum fuit. Consequitur enim generationem habitus, & principia existendi: vt crassitudo, proceritas, rectitudo, densitas, rigiditas, & contraria. Itaque hoc pusillo capite peracto redit ad affectus fructuum, non sine incuriæ exprobratione. Sic enim veteres illi, vt suspicandi dederunt occasionem, sumptam materiam vbi semel deduxerãt, nunquã præterea recolebãt. Ait ergo duo: primùm, arbores in locis opacis, & à vẽto otiosis rectas prouenire simul, & proceras: in expositis vento ac soli, contrario habitu. Ἀπνόοις, καὶ παλισκίοις. Quia multa opaca, quę soles non sentiunt, ventos sentiunt. At cùm dixit, ἀπνόοις, καὶ προσηνέμοις: videtur palilogia in sensu. Εὔπνοον, si τὸ εὖ significat mediocritatem, vt alibi
C diximus, minus est quàm προσήνεμον. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. Idem euenire, si densæ cõsitæ sint. Quod & suprà de Punica dicebat, cùm his habet aliquam proportionem. Frequentes arbores alterã ab altera opacari. acutiùs ita iudices. Rectas futuras assentior, proceras, nego: nisi siquæ radicibus iis nitantur, quæ breui spatio multum trahant. Μανοῖς καὶ τεφυκόσι. Nihil hîc agit hæc postrema vox: neque ad manus est, quàm huic similem substituã, salua verecundia. Qui reponere voluerit, ψαμμώδεσι, audeat. Theodorus posuit, solutis. Hoc addidit Theophrastus, cùm in priore mẽbro non posuerit, πυκνοῖς. Tamen vbi rationem reddit, innuit τὸ πυκνόν. εἰς βάθος αὔξησις κωλύεται τῷ πυκνῷ. est igitur solum densum. Namque multa sunt opaca loca, &
D à ventis auersa, eadémque rara & sabulosa. Si ergo non est latè regnans & robusta radix, totũ alimẽtũ abibit in superna. Hoc est quod dicebat, εἰς τὸ βάθος. Quod contingit in raris locis: in quibus vtroque versum distribuitur alimẽtum, & sursum & deorsum. Καὶ τὰ πνεύματα. Miscet causas vtriusque partis. Illa pertinebãt ad παλισκίους, scilicet, κωλύεσθαι τὴν εἰς βάθος αὔξησιν: hæc ad aprica & vẽtosa loca: quia trũcos exasperãt, & in nodos cogũt vẽti. Quare; propterea quòd euenit, vt in frigore, quoties horrescimus. Inęqualitas excitatur in cute, repulso introrsũ & humido, & calore. huius enim illud vehiculũ. Subsidet ergo caro in ipsis pilorũ interuallis: pilorũ rigor seruat in radicibus tenorẽ suũ. Ἐμποιεῖ, scilicet ἐν τοῖς δένδροις: quod & suprá.

Διὰ τὴν ἐπίστασιν. Qui ἐπιστᾶσι, faciunt vt sint: quod suprà dicebat, συνεστηκότα. Condensant enim flatus. at nodus densitas est. Ἐκείνοις δὲ. Iis caussis sublatis educuntur in altitudinem stipites. Amplifica tu, τὸ ἀφῃρημένων sic: siue absint, vt absunt in illis vmbrosis locis: siue auferantur fortè aut consultò: cui operæ veteres etiam verbum excogitarunt, interlucare: quia Natura tam in vmbrosis quàm in apricis generat. Μόνη εἰς τὸ μῆκος, sola longitudo. Quia prohibetur crementum profunditatis. Διὸ καὶ τὰ μὴ ὁμοίως. Confirmat simili narratione. Id, inquit, adeò verum est, vt quæ arbores absunt ab ea specie rectitudinis & proceritatis, si in eiusmodi loca, opaca scilicet, atque auersa tum ventis tum solibus, vel transferantur, vel in eis edantur natura, parem aut similem adipiscuntur pulchritudinem. Vbi notandum est: nõ id omnibus arboribus euenire. Nam quę præ humidæ sunt, in humidis sitę distorquẽtur, quia propter vbertatẽ alimenti nequeunt proceritatis excessum sustinere. Quod & alibi dictũ est. Τὴν αὐτὴν διάθεσιν, eundem habitum nãciscuntur. Sic è contrario: populus in vdis recta & alta, in aliis flexuosa & strigosa. Καὶ σχεδὸν ἰσομήκεις. Quin etiam penè æquant Abietum vertices ipsa robora: tantum abest, vt recta nequeant consistere. Sũt in Petrocoriis nemora Quercuum proceritate visẽda: non enim superãtur iactu scorpionis. Καθάπερ φασί. Prudenter vult hæc recipi secundum famæ fidem. Ἅμα δὲ μανότερα. Assignat alios affectus non commodos neque vtiles. Raras tum hasce fieri, ac minus firmas. Hoc est contrarium habitui τῶν συνεστηκότων. sanè ita est. Quercus è planis pulcherrimæ: cæterùm ex eis parata tigna fatiscunt: solutiore namque materia sunt.

Theodorus, ἀστραβῆ καὶ λειότερα, καὶ ὑψηλότερα. Proceræ, læues atque excelsiores: nempe idem ex prima & vltima voce. Ἀστραβῆ, quæ non sunt strabæ, sed rectæ. Inde namque intuitionis obliquæ deductio ad oculos. Alibi vox eadem significat, quæ in operæ non obtorquentur. Sanè columellam è iuglandis ligno habemus ad lectulum, quæ ita se contorsit, vt basis quadrata qua parte latera dirigebant, ea nunc prodeant cuspides angulorum: præbeátque situs rhomboidem diametrum.

Ἥ τε εἰς βάθος αὔξησιν. Incrementum enim profunditatis altitudinem vetat. κακοζηλία. Altitudo profunditatis est, atque si dicatur, color albedinis. Et sanè incrementum vetat incrementum.

Διὰ τὴν ἐπίστασιν, retorsionis & consistentiæ causa. Nihil est in Græco exemplari, quod reddere queat retorsio hæc. Ἐν τόποις γένηται τοιούτοις, cùm hospitata locis huiuscemodi fuerint. Quin arbores quibus locis proueniunt, ciues in iis sunt, non hospites. πολῖται, inquam, non ἐμπολιτευόμεναι, vt ait Isocrates ad Philippum. Et priuatim Quercus neutiquam sunt hospites in opacis.

CAPVT XIII.

XIII. capitis argumentum. Quæ fructus amittant, & quare. De Ficuum, & Palmarum culicibus atque caprificatione. Quamobrem culices exeant è caprifico. Serotinas non amittere fructus. Non quæuis loca egere caprificatione. Cur bifera ac trifera ficus.

A

ΠΟΒΑΗΤΙΚΑ δὲ μάλιστα. Hinc caput à superioribus abscindendũ: redit enim ab affectus fructuum, & maturationis & cruditatis: qui congeneres affectus sunt retentionis & amissionis. Aut enim amittunt, quia crudi neque possunt perfici, & humore destituantur: aut crudi sunt, quia amittuntur, præueniente maturitatem lapsu. Partimur hoc caput in quatuor. Primo loco duas reddit rationes, quare cadant fructus ante maturitatem. Secundo loco de caprificatione. Tertio quæstionem mouet circa culices. Postremo vestigat causas, ob quas non omnibus

B

locis opus sit caprificatione. Ἀποβλητικὰ φασὶ πεπᾶναι. Quia cadunt aliis, vbi sunt maturi. Pauci diu seruãtur incolumes: vt pruna viridia, ventriosa, producta in colli exilitatem cucumeris obtorti modo. Earum quæ in arbore passa fuerunt soles & frigora, sapor excellentissimus: in pingui suaui iucunda dulcedo. Duas, vti dicebamus, affert rationes: vnam retentionem humidi cuiusdam simul atque flatus, vt ficus. De flatu sequenti capite planiùs. Συμβαίνει γὰρ ἅμα τῇ θερμότητι τῇ κατειργασμένῃ συγκατακλείεσθαί τι πνεῦμα. Quia humorem multum calor dilutus cùm dissoluere nequeat, agit, sed non peragit. Agitatio fit igitur partibus attenuatis, ac motis, nec discussis. Ratio altera. Debilitas appendiculorum, tam secundùm se,

C

quàm respectu ad fructus magnitudinem: cuiusmodi est Amygdalum, Pyrum, Malum. Cùm enim grauia sint, facilè sentit pediculus incommoda distentionis ex pondere. Præsertim cùm aliæ quoque superuenire queant causæ, velut humiditas nimia, nimia siccitas. Ideò dixit verbum illud peculiare, ἀπογεγόναι, & ἀσθενὲς ποιῆσαι. Et repetit vrgeri copia flatuum. An uerò flatus pondus addant? Addunt, quia sunt terrestres. Tum si sunt puri aerei, etiam addunt in schola Peripateticorum. Ἱκανὸν ὁπουοῦν ἀπογεγόναι. Dicit iacturæ facilitatem. ὁπουοῦν, minimis quibusque momentis Τὴν προσάρτησιν ἀσθενῆ. Non dixit pediculum debile, sed omninò appensionem: vt & materiam tangat, & quantitatem, & qualitates. Ἐπιγίνεται μέγεθος. Vt non solùm grauentur humo-

D

re, sed etiam aggrauentur flatu. Ἐναπόληψιν dixit τὴν σύλληψιν. Propterea quòd accipiunt ab altrice tellure intra se: ideò, ἐν, ἀπὸ, λῆψις. Ὑγρότητος τινός. Non cuiuscunque, sed certæ quæ ponderi nequeat in pediculo resistere: tum grauet in fructu. Id quod in Amygdalo & Ficu mirum: succus enim admodum glutinosus. Ἡ δὲ ῥόα. Aliam causam externam Punicę adiungit. In Cytinos (ii namque calycis figura) cùm descenderit humor cælestis, debilitari. Quam ob causam excogitata sũt arte remedia: de quibus mox. Nota loquutionem Atticis vsitatam: ἡ δὲ ῥόα, subdit, τοῖς μέν. Huius exempla posita sunt à nobis in familiatibus exercitationibus. Simplex oratio fuerit

tio fuerit. Punica quoque hoc in numero est: quippe cuius Cytini facilè dilabantur. Prima ratio. Debilis illorum appensio, προσφυσις, adhæsio naturalis ei loco vnde sunt exorti. φύονται namque: ac propterea προσφύονται. Altera sequitur ratio, cuius hæc prior est fundamentum. Humore cælesti occupati facilè labefiunt. Ω᾿ς δ᾿ ὅταν. ὡς, ἄνω ἀντὶ τοῦ, ὅτε. Ψεκάδες, καὶ δρόσοι, minutæ pluuiæ roréſque. εἰσδυόμενα, subeuntes propter exiguitatem. κατὰ τὸ ἄνθος, in sinum Cytini: qui sanè cauus est. Α᾿νυγραίνει. Humoris mollitia soluit retentricis facultatis contentionem. Ob id infert, ποιεῖ τὴν βολήν. Casus causa est, non efficiens, ita vt verbum ποιεῖ iure possit accommodari: sed antecedens. Grauitas enim est casus causa. Διὸ καὶ κατάγουσι τὰ δένδρα. Artis parata præsidia. Curant, vt arbusculæ ipsæ breues sint ac subductæ. κατάγουσι, deducunt. Hoc faciunt præcisione ac permittendo vt fruticent. Καὶ οὐκ ἀφιᾶσιν εἰς ὕψος. Non concedunt elationem in proceritatem. ἀφιᾶσι, amandant. Hoc fit cessatione, si non attondent. Arborescerent enim. Quare id faciunt? Vt ex imbecillitate exilium ramorum nutent Cytini. Quo fit, vt os auersum à cælo, non excipiat humores. Hoc est quod aiebat, μὴ ὀρθοὶ γινόμενοι δέχωνται τὸ ὑγρόν. Ρ᾿άβδους ἀνάπαλιν. Par eorum consilium qui iubent virgas pangi. Ob tenuitatem surrectos nequeunt sustinere Cytinos. Quid hîc est τὸ ἀνάπαλιν? Diuersa ratione, atque alii. εὐθὺ, statim in ipsis vitæ rudimentis. κατανεύωσι, deorsum nutent. Ο῞τι δ᾿ ὑγρότης. Alia docet Historia lapsionis causam esse humiditatem. Pyris & Amygdalis humefacto austris aere, atque nubilo tum flores cadere, tum etiam primores fructus qui statim sint flores subsequuti. Κἂν μὴ βρέχῃ. Ne quis occurrat: fortasse aliunde humorem suppeditatum: δι᾿ ἄρδευσιν scilicet, vt infrá.

Μετὰ τὴν ἄνθησιν. Suprà quoque detestabatur eiusmodi pluuias tanquam intempestiuas. Ε᾿ν τῇ προσαρτήσει. Epilogus duarum causarum, quarum altera est in priuatione, scilicet cohæsionis debilitate: altera in actione: grauitas ex magnitudine, ὄγκος. Τῶν δὲ συκῶν. Miror quo consilio Theodorus hinc absciderit caput nouum. Eiusdem affectus tractatio est, quippe casus: de quo reddenda ratio est in Palma & Ficu, quemadmodum in Cytino factum est. Ait ergo, quòd Palmæ, quòd Ficui labantur fructus, easdem causas esse: aliam verò præterea quæ sita sit in principiis speciei: quam speciem obscura sanè voce minus exercitatis, διάστασιν vocat. Quippe species differentia constituitur, qua distat ab aliis speciebus. Et apud acutiora iudicia signata sanè vox est. Distant enim species per differentias potius, quàm differunt. Differre actiuum est, vt, nubila differt: &, differor doloribus. Differentiæ differunt actiuæ species ipsas, id est distrahunt: quæ vbi dilatæ, distractæve sunt, tum verò διίστασι. Vt post motum ad generationem fit quies in substantia. Idcirco Plato alio flexu, passiuo scilicet διαφερόμενα, non διαφέροντα. Est igitur hæc sententia ac si dicat: Iis

A in causis conuenit cum superioribus tam Ficui quàm Palmæ: peculiarem tamen habent prӕterea causam, quæ fundata est in natura speciei. Quippe cadunt & propter appendicum debilitatem, & propter pondus ac magnitudinē: & quia non maturescunt natura sua. Quamobrem caduntante maturitatem. Διὸ καὶ ἐρινάζουσι. Vt hanc iacturam tollant, adserunt Caprificos. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι. Causam declarat quare emigrent culices. Nam si in Caprifici fructu nati sunt, indidem alimentum sibi parare posse par est. Id quod in primo politicorum Aristoteles: παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται, τροφὴ τὸ λειπόμενόν ἐστι. Quia, inquit, intus humor nullus idoneus ad eorum cibum. Infrà enim dicit οὐκ ἔχοντες τροφὴν διελύουσι τὰ ἐπὶ τῆς συκῆς. Notabis verbum B διελύουσι. Nam mouebit infrà quæstionem super verbo hoc. Συμβαίνει δὲ τοῦτο. Eas arbores ficiferas appellat ἐρινάζομένας, suapte scilicet interna forma, non autem à Caprificis arcessita. Quia nō solùm apenditur Caprifici ramus cum Olynthis ramis ipsis Ficus, vt inde in hanc euolent atque ingrediantur: sed etiam μὴ ἐρινάζομένων, si non appendatur: quin è Caprificis euolant atque inuadūt ficos. Ε᾿πιγίνονται ἐπὶ αὐτῶν τῶν συκῶν. Hîc non significat innasci, sed accedere. Quia non ingenerantur, sed superueniunt. Ε᾿πὶ τῶν ἄκρων. In summo ficeti limite: vnde culices ad ficos secundo vento deferri queant, conserunt Caprificos. Hæc est ἡ πῶσις οὐρία. Malim tamen legere ἡ πῆσις, vola- C tus. A puppi ventus, ex Homero. Κατ᾿ ἄνεμον, secundo vento: sicuti κατ᾿ ῥοῦν & κατ᾿ ἴξιν. Ταῖς ἐμπειρίαις, artis diligentiam. Quæ Caprificus eas obseruet species quæ fructibus ferendis conueniant cum Ficuum speciebus. Καὶ μέσαις μέσους, qui medio tempore fœtificant. Διαχθέντος τοῦ μέσου. Adaperta media Ficu, superfluam depascunt culices humiditatem. Hoc primum commodum, vt subtracto quod exuberabat, à calore natiuo reliquum possit excoqui. Altera vtilitas: iuuari calorem hunc ab externo calore, cui patere queat aditus per foramen illud. Καὶ τὸ ὅλον διαπνοῦσι. Plurimum (sicuti dicebamus) tribuit spiritui Theophrastus. Ne intus suffocetur, laxiore spatio liberiùs vt commeare possit: hoc naturæ commento cautum est. Nisi etiam velit peregri- D nis auris subeuntibus crudum succum domitari. Agitantur enim intus: atque ex motu calor. De interno tamen spiritu sentire, satis patet ex sequētibus. Euenit enim simul cum calore illo elaborato spiritum includi. Κατειργασμένη. Elaboratum intelligit eum, qui animæ concoctrici facultati attributus est. Erat enim prius inutilis calor. Inclusum autem dicit, nō obsessum, sed insitum. Elixationis exemplo vtitur. Fit enim flatus intus, qui citatus partim per bullas exit, partim visum fallit. Eo flatu cum humore absumpto ἐπιμένει, scilicet fructus. Quia suprà casus causam dicebat flatum, καὶ ἅμα τούτοις γε καὶ πνευμάτων γίνεται μέγεθος. Εὐλόγως δ᾿. Duas proponit causas excutiendas, quare ingenerentur culices, & quare exeunt. Exequitur priorem hisce verbis, γίνονται μὲν generantur.

quia fructus illi perfici nequeunt. Hoc est τελέσφο-γεῖν. Videndum est, quemadmodum huic causæ possimus assentiri. Principiò in maturis quoque fructibus animalia concreantur, fabis, tritico, aliis. Deinde τὸ πάρεργον ὡς ὧν ἔργον ἀξιόπιστον τῷ προὔργου. Proposuit natura Caprifici fructum perficiendum, rem vilem admodum: non potest vertit operam illam plebeiam ad operosiorem functionē, quippe culicem: quem admodum contingit hominibus nequam, quibus pœnitentia est fœdior peccato. Dicendum, naturam omnem vbi nacta fuerit materiam, adiungere formam idoneam. Neque est culex πάρεργον, aut accessorium operæ quæ parabatur ad Caprificum: sed æquale propositum naturæ, vt ex materia Caprifici culicem generet, nihilominus quàm Caprifici fructum. Nec miretur quispiam quomodo in Caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria nanque sunt. Est quidem cruditas cessatio eius caloris qui intendebat fructus maturationem. In hac huiusce operæ suspensione subit externus calor, qui fit autor putrefactionis. In Tritico verò perfecto naturalis calor, qui priùs erat integer, a boletur, aut debilitatur: cui succedens alienus gignit gurgulionem. Non autem totus semper aboletur. Quippe ex erosi tritici satu segetem exire, videbimus in sequentibus. Culices autem multis in plantis oriuntur, Vlmi, Quercus, Lentisci vel folliculis vel baccis: neque semper fortasse ex putrefactione. Καὶ ἐν τούτοις ζωοποιὸς ἡ φύσις, animaligena est natura. Non igitur necessaria est putrefactio. Neque fit è terra putrefacta Filix, sicuti nec Adamas: quemadmodum non fit è tritici semine putrefacto seges, sed reducto ad actum. Ita fit Adiantum ex primordiis, quæ habent cum vero semine proportionis quādam proportionem. Οὐκ ἔχοντος δέ. Egestas appetentiæ causa est. Quia omne quod est, expetit sui cōseruationem. Appetitus causa est motus. Motus autem ad finē. Finis alimentum. Alimenti finis vitę conseruatio. Medius finis, consumpti reparatio. Dixit οἰκεῖον. Quia cuique rei τὸ οἰκεῖον ἐστι τὸ τέλος. De hoc suo loco. Φέρονται πρὸς τὸ ὅμοιον. Medius terminus syllogismi est, τὸ οἰκεῖον. Quod non repetit in altera propositione, sed reponit συνώνυμον, quod est τὸ ὅμοιον. Maior propositio etiam vocem aliam pro illis præ se fert, cum illis eandem. ἡ δὲ ἐπιθυμία πᾶσι τοῦ συγγενοῦς. Quia τὸ συγγενὲς τῷ ψωλῇ δεῖν ἐν τῇ συκῇ. Ὥσπερ τοῖς φθειρσίν. A simili. Pediculi è sanguine corrupto, quippe ex ichore. Ideo vertuntur ad sanguinis suctum. Εὐλόγως δέ. Quia suprà dixerat δι' ἀτροφίαν non posse maturescere: ac propterea exigendum & superfluum succum & ventum: huic rationi consentaneum illud quoque esse: in macro solo non quæri caprificationem: neque in Boreali, quia siccus ventus. Ita duas attigit causas, à solo & ab aere. Quæ res tamen non est leuiter animaduertenda. Etenim si quis intelligat, nusquam nisi in terra Græcia Ficus egere eiusmodi subsidii, non in Illyrio, Syria, Italia, Gallia, Hispania: facilè abiiciat consilium fouendi hancce causæ cognitionem: quandoquidem etiā Austrinis, etiam pinguissimis locis perficitur, sicuti ne id quidem quod suprà dicebatur, Ficum amittere fructum propter humiditatem, verum est. Non enim est humidissima, sed Morus aut Vitis. Præterea hîc, vbi arua sunt pinguissima, non cadunt Ficus. Ἐπ' ἰσχνοῖς. Non vacat præpositio. Scilicet vtilitas quæ petitur à culicibus, præstatur à soli cælique siccitate. Igitur propter eam non quærunt: quasi dicat ἐκεῖ ἐπὶ τούτῳ. Οὐδὲ δὴ, εἴ τις. Neque sicca neque temperata opus habet caprificatione: sed ea quæ plus summittit alimenti, quàm quantum possit excoqui. Haud paruum conficiat negotium Theophrastus, si solum Atticum aut montana Peloponnesi plus habere vbertatis persuadeat, quàm ager Patauinus. In hoc tamen nulla caprificatio. Ἡ δὲ ἀπόδοσις Maior propositio. Conclusio erit, cruditatem in Ficu esse causam amissionis. Καὶ ὅπου κονιορτός. Alia causa, qua excluditur necessitas à caprifico. Vbi, inquit, solum est puluerosum. Quod non negligenter accipiendum est. Nam in eiusmodi agro æstiuus humor, quo tempore coquitur Ficus, longè minor: & puluis excitatus opertas maturat Ficos. Idem videbimus infrà in præceptis vindemiarum. Ἀτοπον. Ponit obiectionem, ac diluit. Iam dictum est, ab Aquilonis locis non requiri culicum operam, propter siccitatem. At Aquilone flante maior Ficuum casus, quàm sub Austro. Ratio, inquit, est ab inspissatione: quia condensatis Ficubus non potest spiritus cōmeare. Ecce hîc quoque spiritum autorem facit retentionis, sicut & suprà: vbi dicebat ἀπνοίας: sic hîc διαπνεῖν. Nota ἐκεῖνα, pro Ficubus. Ἅμα δ' ἴσως. Adde, inquit, compactionem quandam ipsius succi. Et sanè humidum est causa vnionis siue connexionis partium atque continuitatis. Quæ causa, inquit, etiam foliorum casui à quibus dam est assignata: τὸ ψῦχος scilicet, frigoris superuentu. Ὅσα δ' ὄψιμα πάμπαν. Dixit, quæ fructuum casum patiantur: nunc eas narrabit quarum non cadat fructus. Serotinæ, inquit, tales sunt: in iis enim flatus non coercetur. Ratio. διὰ τὴν θερμ. Maiorenim calor plus discutit. Ἀντιπερίστασις τὸ θερμόν. Non est hîc sicut ἀντιπερίστασις frigoris: cū intus obsidet calorem. Ibi enim τὸ ἀντὶ spectat ad contrarium. At hîc externus calor περίστασιν, circūsistit & agit: ἀντὶ, non contra calorem internum, sed è regione. Ex aduerso enim est id quod est foris ei quod est intus. Sic etiam dextrum sinistro: non solùm quod in conspectu ante nos est: vnde nostra præpositio antè. Hæc causa est extrinsecus: at alia quam subinfert, interna. Ἅμα δὲ ἡ φύσις ξηρά. Ita vt vbique prætexat siccitatem. Et addit πῶς, scilicet ad eas comparatæ, quæ primo quoque tempore germinant. Fortasse verum non est: quia Morus sera & humida valdè: vt dixerat πῶς, quasi φησίν. Διὸ καὶ τὴν ἀρδ. Probat esse ficciores: quippe gaudere humectationibus quæ parantur rigatione. Εἰκὸς δέ. Hoc postremo apotelesmate agnoscit eandem naturæ proportio-

portionem in Ægyptia Moro. Nempe similia-pertione, ne cadant, comparari. Εὔπνοιαν ποιοῦσι: vt suprà ἀναπνοῦσιν. Καὶ ἀντεχουσαν; sicut suprà ἀφράσιν. Ἀλλὰ ταῦτα διαμφισβητοῦσι Hæc est alia capitis pars, qua super hac materia quæstionem expedit. Eam malè separauit à toto huius tractationis corpore Theodorus, vt esset aliud seiunctum caput. Nam peracta quæstione, redit ad idem quod hîc relinquit. Quæstio sita est in contrariis. Culices aperire dixit. At contrà videri. Occludi potius ab ipsis atque effici, vt conniueat osculorum labra: quamobrem arceri pluuias atque rores, quominus subeant; atque ita non cadere. Cadere nanque receptis illis humoribus; vti suprà dicebamus. Ideo dixit, τὴν αἰτίαν ἐκ τοῦ ἐναντίου φέρειν. Παραφέρειν: molliùs εἰσφέρεσθαι. Τ' ἐφ' ὧν διαθερμαινομένων Suprà dicebamus, Punicorum Cytinos cadere, pluuia roréve imbutos: atque ibi causa erat partium laxatio: hîc aliam reddit causam, διαθερμαινομένων. Excalfacto humore illo. Calore igitur extraneo: quando prohibetur διαπνοὴ; necesse est fieri putrefactionem. Omninò verò aquis incessentibus labi. Σημεῖον δέ. Alterum argumentum τῆς συμμύσεως. Si non habeant quas applicent Caprificos: hoc est μὴ ἔχωσι ἐρινάζειν: aspergunt arena, vt nec hient. Sanè conuenit hoc cum iis quæ suprà dicebat de solo puluerulento. Ideo repetit, ὅτι συμμύει κονιορτούμενα. Nota participium à verbo puluerare. Hoc verbo συμμύει, septies vtitur hîc, non solùm non veritus obtrectationem Theodori, qui fugitat hasce repetitiones: sed etiam visus vltrò affectasse τὴν ἀφέλειαν, καὶ τὴν ἁπλότητα. Ea cùm diuinus Præceptor suas condiuerit Historias, Theodorum compulit ad affectatam orationem: quam tamen quidam barbari ore durissimo propterea vel Aristotelica phrasi scripserunt esse potiorem. Hæc non semel obtestati sumus: propterea quòd tam flagitiosi iudicii non semel dare pœnas meriti sunt. Τὰ δὲ τῶν ὀψίων. Certum argumentum quod conclusione, non apertione fiat maturatio à serotinis fructibus. Qui sunt seri Ficus, inquit, ii non hiant: ideo non cadunt. Μετὰ ταῦτα ἰσχύοντα. Scilicet post illum καιρὸν, in quo alii Ficus hiant, ipsi non hiant. Καὶ ἅμα τῆς ὥρας. Posset aliquis obiicere, at iidem tandem etiam hiscunt. Respondet, hoc fit cùm iam validi sunt: neque patiuntur tum propter hoc, tum quia fauet anni tempus, videlicet calore suo μεταβεβληκυίας: quia mutata est temporis conditio ab humido ad calidum & siccum. quocirca non decidunt. Τὴν μὲν οὖν αἰτίαν. Nunc ita soluit quæstionem, vt ostendat has sententias minus inter se pugnare. οὐδὲν ἐναντιοῦσθαι, respondet illis ad initia quæstionis: αἰτίαν ἐκ τοῦ ἐναντίου. Sed (vt solet semper) pinxit hanc sententiam colore viri ciuilis atque temperati: τάχα, inquit, summa responsionis est exiccatio. Assentitur, ab imbribus noceri: quæ verò dixerit aduersarius, eò demum spectant, vt exiccatione res peragatur. Ἐμπνευματουμένη ἡ ἀποβολή. Imbribus affectos Ficus debilitari ac decidere, flatibus conceptis. Et attribuit

A motui, quod erat rei motæ. Flatibus oppleta abiectio: id est Ficus flatibus oppletos abiici. Confudit effectum cum ipsa causa. Iactura enim non est flatuosa, sed à flatu euenit. Καὶ τῷ ἀμμφιπλῆσθαι ἀναξηραίνειν βουλομένους. Concisa oratio, & ἀντιμετρεία. Εἰ μὲν οὖν. Quia videtur adhuc stare quæstio sic: non dubitamus de exiccationis vtilitate; at tu ais adapertos Ficos amittere humorem ac flatum, superfluos: admittere præterea cōcoctrices auras ac tepores idoneos: nos autem dicimus occludi: patet hoc post culicum ingressum: atque ex ea conclusione maturationem fieri. Hac de causa Philosophus modestissimè vtranque recognoscit disceptationem: atque vtrique dat quod petit: sibi tantùm retinet iudicium ac ius conci-
B liationis. Si contrariæ, inquit, non sunt sententiæ: satis patet in siccitate causam esse: ἐν ἐκείνῳ τὸ αἴτιον. οὐδὲ ἐναντιοῦνται: sin sunt contrariæ, illa sententia quæ fouet apertionē, intelliget intus omnia trāsigi interni autoris opera. Hoc est ἐκείνως, illo modo: Foris autem esse aliquid nocumenti ad casum; hoc est καὶ εἴ τι προσεπιγίγνοιτο τῶν ἐκτός. Et siquid extrinsecus accedit causæ. Ita digessimus hanc solutionem: quæ cùm est longè obscurior ipsa tota disceptatione; tum per illa ἐκείνῳ & ἐκείνως, confundit ita partes, vt quiuis arbitratu suo distorquere possit. Οὕτως δέ. Sic, scilicet vti dicebamus conniuendo fieri: ab externis omnia prouenire. Nempe casum à pluuia sese induente: atque ideo esse opus occlusione qua arceantur impedi-
C mento. Τ' ἐφ' ἧς μάλιστα. Vt suprà de Cytinis dicebat, qui surrecti recepto humore vitiantur. Πιθανὸν δέ. Alias casus occultas adiungit causas, veluti morbos. Morbi tamen, inquit, communes omnibus fructibus sunt, etiam iis qui non cadunt. Dixit autem ἴσως, quia morbus, qui est causa vt cadant Ficus, non potest esse communis iis fructibus qui non cadunt: alioqui non esset causa casus adæquata, sed contingens aut pro natura specierum. Τοῦ δὲ συμμύειν. In ipsa quæstione adhuc versatur circa id quod suprà reliquerat. quia videbatur absurdum, post apertionem occludi Ficus: in id nunc intendit, vt causam reddat. Ἀνάγκην τινὰ λέγειν αἰτίαν. Est necessitas ex proposito ac professo. Necessitas doctrinæ: sicut est necessitas conclusionis in demonstratione. Redden-
D da verò est causa, quia non est manifesta. Partes enim hæ sunt Philosophi. Ex officio necessitas ergo. Quæ est species τῆς ἐξ ὑποθέσεως. Cùm tamen obiectæ quæstionis ipse nullam causam declarauerit: nobis imposuit iugum huius necessitatis. Ratio igitur esse videtur, quòd Ficus contrahitur intus exucta. Τὰ μέν τοι σῦκα χείρω ποιεῖ. Ei commodo affine declarat nocumentum. Amittere suprà dicebat οἰκείαν ὑγρότητα. Non mirum igitur eos effici deteriores. Κενωθέντα γὰρ τὰ ἐρινεά. Hîc posuit ἐρινεὸν pro Ficu adolescente. Μᾶλλον ἐπισπῶνται, καὶ πλείω. Non igitur sunt deteriores quia sint defectæ succo à culicibus absumpto: sed quòd eo consumpto appetunt tantundem. Ideo dixit μᾶλλον καὶ πλείω. magis quàm antea. & plus

quam quid? An quantum queant excoquere? Redeunt igitur ad similia principia cruditatis. Quare non cadunt igitur? Ὁ δ᾽ ὄνθινοι. Eam ob causam nonnullos abiicere consilium caprificandi: eásque plus probare quæ culicum pertusione fuerint expertes, suo succo lætiores. Ἀλλὰ καὶ πωλοῦντες. Quin etiam venales ea commendant indicatura: ἀνεινάσαι, non passas caprificationem. Καὶ δοκεῖ. Versatur in opinione hominum eiusmodi excellentia. Ἔτι δ᾽ ἰσχύω. Nunc eorum impugnat apertè opinionem, qui τὸ συμμύειν recipiunt. Si, inquit, propter occlusionem retinetur Ficus: Aquilone flante decuit retineri. Tunc enim vel maximè συμμύουσι. Εἰ μὴ ἄρα. Condimento diluit acrimoniam obiectionis. Fortasse tum cadere, quia nimis exiccatæ abscedant. διαχάσκει, ad verbum Latinè fit tabes: cùm hiat terra. Hunc hiatum non vult hîc, sed abscessum pediculi ab ipso stipite: vnde & nostrum Latinum cado, χάζομαι, & χάω, & χάσκω Æolico flexu; fit enim in omni casu interuallum: inde χάος. Φαίνεται. Iudicium dat. Plures videri priorem sententiam pati contradictiones. Est tamen posterior sententia τοῦ συμμύειν: à qua tamen videtur alienior. Εἰ μὴ ἄρα ἀμφοτέρως. Omnino vir est & acutus & ἐπιεικής. Nisi fortè, inquit, vtroque contingat modo: vt & apertione primùm admittantur tepores, cùm pertundit ac subit culex: deinde conclusis intus exerceat opus suum calor ad maturandum, quod à culicibus reliqui factum sit: Τὸ δ᾽ ἐνίους τόπους. Hæc est postrema capitis pars, in qua reuertitur ad ea quæ per initia instituerat, & quæ abruperat intempestiua interiecta quæstione: erat enim ad horum calcem reiicienda. Nunc declarat causam quare quædam loca non egeant opera culicum. Pro causa symmetriam statuit aeris ad alimentum. Vt neque excedat in humido, quod est in Græcia: neque in calore, quod fit in Ægypto: sed æquabili vtrinque temperatura. Maximè verò detestatur humoris copiam: ideo dixit καθ᾽ ὅλον τὸ γένος. Quia suprà agnouerat πρώϊα, ὄψια, μέσα. Et simul de serotinis aliquid statuerat priuilegii. Nihil, inquit, faciunt specierum differentiæ, vt se substrahere queant à maleficio exuberantis humiditatis. Argumentum adducit à syluestribus: Nam si syluestria in eodem genere semper sunt sicciora: & syluestris Ficus præhumida est: in mitioribus humoris arguitur exuberantia. Hîc ἀγρίας συκᾶς intelligit incultas Ficus, non autem Caprificos. Ideo dixit καὶ ἐρινάζουσι κἀκείνας. Vbi videmus καθ᾽ ὅλον τὸ γένος, comprehendere non solùm eas quas dicebamus, sed etiam syluestres. Tantam esse vniuerso in genere succi copiam, vt ne in syluestribus quidem sine caprificatione retineantur. Διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Confirmat sententiam de humiditate ex Historia. Biferas enim esse atque etiam triferas, iure scilicet illius vbertatis: siquidem vbi priores deciderint fructus: est nihilo secius quod summittatur ad alios. Notabis sexum κἀκείνους. cùm tamen sit συκῆ ἀγρία Quam vocem cùm vellem vertere in κἀκείνας, animaduerti in se-

A quentibus eundem habitum generis, ἔνιοι, πληθύοντες, κρατοῦντες: vt ἐρινεοὺς videatur eadem appellare. Quónam igitur modo ἐρινάζουσι: ῥᾳδίως. Efficacia orationis: facilè, ob opulentiam. Πληθύοντες, supplētes. Deciduo aut decerpto fructu fit in eo loco vacuum: quod substituto recenti cōpleat succo. Καὶ μέχρι τούτου κρατοῦντες. Cuius vigoris atque opulentiæ tenorem ad tertiam vsque operam seruent, neque interea fatiscant. Ἐπεὶ πλεῖον δὲ οὐ δυνάμενοι. Stolidè quispiam requirat etiam quartam fœtificationem. Μόνον γάρ. Solam agrestium, aut inter paucas imperfectum ferre fructum. Quare dixit γάρ: vt intelligeremus causarum connexionem. Si enim fructum perduceret ad perfectionem, non esse posset

B trifera. Εἰ μὴ ἄρα. Quia videbatur absurdum in natura quicquam frustrari fine suo: nam sanè quod perfectum non est, nondum est. Sibi igitur non est: ideo dixit, nisi fortè hactenus finis eorum est. Quemadmodum Talpæ, Talpæ oculi perfecti sunt. Φύεται γάρ. Vt intelligamus quare sit dicendum, talem eatenus eius esse fructus maturationem. Αὐτόματος, inquit, γίνεται. Id est seorsum à cura studióue alicuius artis. Naturam ergo & parentem & nutricem habet, atque etiam curatorē: quæ nihil temere, omnia consultó. Ergo propter aliquid. At hoc est finis. In transcursu autem principia repetit τῶν αὐτομάτων. E semine: quippe serūt sese syluestria: idque tribus modis. Primus est a-

C pertus: cùm cadit fructus, vt glans, syluæ frequentantur. Alter est ab radicibus duplex: nempe aut prope stipitem stolones exeunt, veluti à Lauro, Corylo, Punica: aut etiam longè subter terram productis radicibus exeunt pulli, vt videmus Pyro. Alba verò populus in colle nostro sata, paucis annis maxima circum sese spatia compleuit hoc modo. Tertius modus est, defixo cacumine, atque ex eo radicibus prolatis: quemadmodum de Ficu Indica scribitur in Historiis, & vulgò videmus in Rubo atque aliis. Secundum genus syluestris sationis esse dicit è putrefactione. Quæ quòd erat controuersa, addit: aut quapiam telluris alteratione. Ὥς τε καὶ τοῦτον. Homerus Salici epithetum apposuit odiosum, ὠλεσίκαρπον: quòd fructum per-

D deret: hoc Ficuum genus à quodam scribit, hac eadem appellatione designatum. Hoc adddit, nequis tanquam nouum quippiam miraretur aut dubitaret. Ἐπεὶ τ᾽ ἄλλα. Non satis necessariò narrare pergit: alia agrestia, tametsi inculta, nihilominus perficere fructus suos. Quid enim ad rem? Nisi velit indicare hoc non esse omnibus agrestibus commune, ac propterea non esse in Ficu mirandum: quam dicebat solam non perficere. Sed laxè posuit ἀκρώπως, pro quouis cultu, etiam marræ aut ligonis. Et videndum quid sibi vult hîc πᾶσι. τἄλλα, πᾶσι. πάντα potius. Ἐκτελεῖ καὶ πεπαίνει. τὸ πεπαίνει est expositio τοῦ ἐκτελεῖ, Ἰδιότης. Huius Ficus natura peculiaris. Hac voce hunc ad significatum his in libris frequenter vtitur. Τὸ δ᾽ ἐπὶ τῶν φοινίκων. Vltima capitis pars, qua comparat in hoc Palmas Ficubus. Οὐ ταυτὸν

τὸν, ἀλλ᾽ ὅμοιον. In fine secundi Historiarum narrauit abundè quæ repetit hîc. Quia simile studiũ in Palmis quod & Ficubus: appellant opus illud ὀλυνθάζειν. Propterea quòd ὄλυνθος fructus est Caprifici: ostendit autem similitudinem, & non ταυτότητα. Quia Ficubus culices immittuntur: Palmis masculæ flos, puluis, lanugo. Non sunt eadem: opus simile. Quid hac in re sentiendum sit ex Herodoto ac Polluce, satis est à nobis dictum in Historiis. Ποιοῦσι ξηρότητα. Tria dicit emolumenta. ξηρότητα, desiccant: quod & culices: ἀναπνοίαν, quod & in Ficubus fiebat: θερμότητα, quia semper obtestatur ἀπέψίαν. Calore laxant palmulę partes, vt spiritus maturantes liberiùs commeare queant: quos idcirco vocat Hippocrates ἐνορμῶντας. Ita habemus finem eundem maturationẽ: autorem eũdem calorem: instrumenta intima eadem spiritus: extima, partim eadem puluerem: partim alia, lanuginem, florem: modum eundem διάπνοιαν: modum non eundem, quandoquidem Ficus pertunduntur: Palmula non. Φαίνεται δὲ. Causam expressam quam profiteretur, cùm videret deesse sibi: quod potuit, apposuit exemplum in natura Piscium: quod est in Historiis Præceptoris. Oua edita à fœmella sequutus mas aspergit suo semine: atque ita demum fœcunda fiunt ac vitalia. Ἀλλὰ τὰς ὁμοιότητας. Etiam proportio inter Ficum & Palmam considerari potest ex ipsis appendicibus: quia vnius natura ad aliam refertur. Quia de casu loquitur, hæc potuit addere: nam propter maturationis tractationem, vidẽtur hîc frigere.

Lego τὰ μὲν διὰ τὴν ἐναπόληψιν. Et κύπνος διάπλωτος, non autem αὔπνος διάτμωτος. Et negatiuè ἐπὶ τῶν μὴ ἐρινα ζομένων. Et διαπνούστερα. Et πίλησιν, non πῆσιν. Et οὐκ ἔχοντες δὲ τὴν τροφὴν. Et καταβορείοις. Et κατὰ τὴν οἰκείαν ὥραν, non χώραν: vt fatali negligentia positum est penè infinitis locis alterum pro altero. Et εὐπορίαν, non autem ἀπορίαν. Et ἀποπίπτουσι, non autem ἀποπίπτουσι. Et ἐρινασμοῦ, non autem θαυμασμοῦ.

Theodorus διὰ τὴν ἐναπόληψιν, interclusi humoris. Non expressit verbi circunstantias quas in Commentario declarabamus. Et omisit hîc πνεύματος: contrà illa addidit, vt nihil resistere valeant. Πνευμάτων ἐπιγίνεται μέγεθος, flatus vehementes inuadunt. non: sed potius ingenerantur. Οὐκ ἀφιᾶσιν εἰς τὸ ὕψος, nec in excelsum excurrere. Ambitiosé. Subire, exerescere. Philosophica simplicitate. Τούτου χάριν. Ad rationem. Non rectè. Nam tametsi Cicero dicit, fuit ad rationem Reipublicæ gloriosum: tamen aliusmodi est. Saltem pronomen addidisset, quod referretur ab illa coniunctione vt, sic ad eam rationem; vt. Κἂν μὴ βρέχῃ, etiam si non pluat. Imò verò intelligit omnem modum cuiuscunque humectationis: pluuiæ, roris, scatebrarũ cursu naturali, & qui fit per alueos, quem suprà vocabat ῥυτόν. Quare etiam ἀρδεύσιν suprà dicebat. Ἐν τῇ αὐτῶν διαστάσει, in interuallis. Omisit αὐτῶν: malè & obscurè posuit interualla. Non enim differentias quispiam

A agnoscat sub hoc nomine interualla. Sunt enim vera entia, non autem κενά. Et facit suspicionem non intellexisse quid id significaret. Denique arborum interualla sunt loca vbi non sunt arbores: at διαστάσεις sunt, quibus arbores constituuntur.

Περιστιλαντι τῶν ἐπὶ τῆς συκῆς ἐρινῶν. Theodorus addidit, grauidæ grossis. Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ἐρινα ζομένων, ὅταν ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν συκῶν ἐπιγένωνται. Theodorus aliter legit, aut arbitratu suo ac more concinnauit. Quod idem plerunque euenit: si non Caprificus appendatur: modò Caprificus ipsa proxima sit, in qua culices ipsi fuerint procreati. Nam sanè Græcus codex etiam Ficis ipsis attribuit culices. Πρωΐας πρωΐους, ma-B turis matura. Aduerbium πρωῒ maturè dicit: at maturum non dicit τὸ πρώϊον, sed potiùs festinum: Nam Latinè tam τὸ ὄψιον maturum erit, quàm τὸ πρώϊον. Addidit autem illa lasciuè admodum. Atque ita Caprifici adiicitur satus: neque ex interpretis fide. Nec minor e affectatiuncula. Διαχθέντος δὲ τοῦ μέσου: cùm autem morsu crebro culices ora Ficuum aperuerint: ex Plinio potiùs, vt penè semper, quàm ex officio interpretis moderati. Nã quid hîc crebro? Quid morsus? Vbi dentes eorũ vidit? Nam sanè proboscidis acuto mucrone pertundunt: tubi cauitate suggunt. Neque signatè ἐμβόσκονται, absumunt. Nimis remota vox est. At Philosophus ipse præscribit fidei limites cùm dicit οὐκ ἔχοντος τροφὴν, οἰκείαν ζητοῦσι. Διοδον ἀέρι διδόασι, aditum auris præbẽt. Imò aeri, non auris. C Non enim volunt refrigerari: sed κατεργάζεσθαι τῇ ἀέρος ἀτροφίᾳ. Εὔπνούστερα, spirantia. Nequaquã. Nunquam fient vt spirent Fici. Sed vox hæc exponit illud δίοδον: quia flatus exeunt, & vicissim perflantur. Θερμότητι τῇ κατεργασμένῃ. Conficiente, actiuè. Sic facilior est sententia, quàm si passiuè accipiatur, vt nos faciebamus. Συγκατακλείεσθαι, interscratur. At scrare non habet claudendi significatum, nisi in composito vno rescro. Καὶ εἰσδύονται πάλιν εἰς τὰ ἐρινά. Gigni ex Caprificubus, & rursus easdem subire. Quomodo putauit idem τὸ ἐρινεὸν, καὶ τὸν ὄλυνθον? Nam sanè ὁ ἐρινεὸς Caprificus est. At τὸ ἐρινεὸν grossus: id est Ficus immatura. Sed aduerbium πάλιν deduxit ad hoc ipsum. Non tamen recursum significat, sed D cõtrarietatem motuum in verbis εἰσδύονται καὶ ἐκπέτονται. Non enim rursus olynthum ingredictur, vnde fames eos expulit, & adegit quęrere coloniã opulentiorem. Haud sanè reducat ad ieiunas sedes natura, quæ docuit eos sibi parare penum vberiorem. Ξηρὰ γὰρ γίνονται φύσει. Spontè Poma siccentur. Non spontè, sed ob venti naturam. Σύμμετρον ἐκδιδόναι τὴν τροφὴν. Modicè alere possit. Vbique τὸ σύμμετρον, modicum interpretatur. M. tamen Tullius minus esse modicum quàm mediocre, docet in Paradoxis. Ad vulgi opinionem mediocris, ad tuam nulla, ad meam modica. Διαπνεῖν, exhalare. Prohibetur spiritus, quominus commeare possit. Fit quædam proportio suffocationis. Κρατεῖ ἀντιπεριϊστάμενος. Calor sese colligens atque resistens exuperat. Speciosa interpre-

tatio. Non tamen eo tempore ſeſe colligit calor: quin copioſè diffunditur, adeò vt circumueniat & reſiſtat contrario. Περιάπτειν, iniiciant, applicent, alligent, aptent: vt Cicero loquitur. Συμμύειν κονιορτούμενα, protinus comprimantur: Iniuriã fecit ſententiæ ſimplicitati, temerarii aduerbii affectatione. Ἀνάγκη τινὰ λέγειν αἰτίαν. Illi ergo cogãtur cauſam dicere huiuſce ingreſſionis: propterea quòd ingreſſio non poteſt eſſe cauſa compreſſionis & coarctationis. Quocirca ſi dicunt fieri compreſſionem: dicant igitur, vt quid illi culices ingrediantur. Itaque onerat aduerſarios cauſæ dictione, non autem ſeipſum, vt vertit Theodorus ſic: cauſam aliquam reddamus neceſſe eſt. Nã ſanè nullam reddit ipſe. Ita putat eos, quam reddant habere nullam. Ingreſſio enim non eſt compreſſio, ſed apertio. Μᾶλλον ἐπισπῶνται. Theodorus addidit ambitioſè lacteum. Neque expreſſit τὸ μᾶλλον, quod ſignificat vires: neque τὸ πλεῖον, quod ſignificat auiditatem. Humorem ampliorẽ vehementiùs trahunt, niſi mauis auidiús. Κηρύττουσι, clamitant. indicant. Διαφέρειν, referre. Imò, excellere. Διαχάσκει, dehiſcere. Sanè ſic vulgò ſonat. Verum haud ita eſt in re. Nempe venti Septemtrionalis flatu Ficus συμμύουσι: quod & ſuprà dicebat. Non hiſcunt ergo. Sed ita eſt accipiendum, vt ſuprà ſumus interpretati. Τὸ δ' ἐνίους τόπους μὴ δεῖσθαι. Eſſe autem quæ caprificatione non egeant. deeſt, loca. Nam locorum natura fit id. Quæ ſi non exprimas, ſuſpicari queam eſſe Ficus ſpecies quæ egeant & quæ non egeant. Ἀγρίων, erraticis. Ita placuit antiquis ſylueſtres plantas appellare: cùm tamen veriùs ſua obtineant domicilia, quàm ſatiuæ. Iſocrates in orationibus ad Philippum, & de pace, τοὺς πλανωμένους milites, etiam ἀπόλιδας vocauit: alia ſanè ratione, atque Latini errones. Ἐνταῦθα αὐτῶν ἦν τὸ τέλος. Eatenus finem natura deſcripſerat. Præſcripſerat. Φύεται γὰρ καὶ αὐτόματα. Spontè naturæ poteſt conſiſtere. Imò, gigni. Sed Theodorus nimius eſt hoc verbo & aliis quibuſdam. Κἂν ἀοράτους ἔχῃ τοὺς καρπούς. Theodorus legit ἀοράτους: minus bené. Ait enim, viſu incognitum. At quis de fructu iudicet quem nunquam vidit? Καλοῦσι ὀλυνθάζειν. Caprificari illas quoque fari conſueuere. Hìc etiam oſtendit ſuam peregrinitatem. Fari, eſt loqui: non autem appellare aut vocare. Εὐπνοίαν, ſpirantiores: vt ſuprá. Θορὸν, vitale virus aſpergit. Nullum hìc virus. Semen genitale. Ἐκ τῶν ἀπηρτημένων, ex remotis generibus. Ex appendicibus & affinibus generibus: non autem remotis.

CAPVT XIIII.

XIIII. capitis argumentum. Denſitatem, robur, alimenti copiam, eſſe cauſas ſterilitatis. Quòd fructui debetur abſumi in corpus arboris.

TΩΝ δ' ὁμογενῶν. Arborum affectus ſuprà receſuit ab habitudine. Poſtea fructuum affectus, ſcilicet caſum aut ἀπόπτωσιν. Hæc erant indiuiduorum. Nunc arborum perſequitur affectus propter ſpeciem, ſcilicet generationem. Sanè alieno loco. Sterilitas enim & fœcunditas antecedit. Quippe neceſſe eſt priùs fructum gigni, quàm cadere. Generatio fructus eſt affectus arboris: caſus eſt affectus fructuum. Generatio fructum ſtatuit: caſus eſt fructus generati. Generis diuiſionem facit per differentias duas: quarum vtranque binis nominat nominibus. Altera nomina ſunt rem ipſam ſignificantia: altera ſunt metaphorica. Diuiſio eſt arboris agreſtis. Diuiſionis partes ſunt, ſterilis, fructifera. Hæc ſunt nomina rem ipſam reddentia, κάρπιμα, ἄκαρπα. Nomina metaphorica: dum fructiferas vocat fœminas, mares ſteriles. Sterilitatis cauſam attribuit denſitati: quia non tranſmittant. Item dicit eſſe robur nimium, quo ſibi trahendo conſulat arbor ipſa. Non temere quæ bonæ ſunt habitudinis, ſibi ſolis viuere videntur: ſicuti Monachi: quanquam ii generant vel plurimúm. Fructiferas prædicas eſſe ſuperfluo quodam ſucco naturali: cuiuſmodi eſt in animalibus ſemen genitale. Hæc eſt ſententia. Verba verò fortaſſe corrupta ſunt. Τῶν δ' ὁμογενῶν. Omnino vult ſub eodem genere conſtitui, ſteriles & fœcundas. Videtur autem hanc partitionem agreſtibus tantùm aſſignare. Quaſi verò nulla ſatiua ſit ſterilis. Hoc autem falſiſſimum. Nam ſi verum eſt, vt ex Timæo diximus alibi, ſatiuas omnes olim fuiſſe feras: neque à ſeipſis, niſi cultu differre: neceſſe eſt in ſatiuis æquè inueniri ſterilitatem. Tranſlatę nanque ex feris locis agreſtes ſteriles, ſi ſunt natura ſua ſterilès: ſteriles pergent eſſe porró. Ita vidimus arborem Malum in prætura conuenarum ſterilem. Sic in ſatu cannabis & ſpinachiæ quædam ſemen ferunt, quædam non ferunt. Quanquam tam plauſibilem, ac receptam ſententiam Platonis, ambigua vt eſſet nobis Galenus ipſe fecit. Negat enim Betam vſquã ſylueſtrem à ſe cognitam: niſi, inquit, fortaſſe quiſpiam eam eſſe putet Lapathum. Cæterùm cùm Lapathum à nobis multo ſtudio, huius rei gratia cultum, nunquam induerit Betæ faciem aut ſaporem: etiamnum hæremus in illius ſententia: non omnem plantam mitem fuiſſe prius agreſtem. Neque conceſſerit Ariſtoteles, aut alius quis autor æternitatis Mundi. Appones ſuperioribus exemplis genera quædam Salicum: item Populi: quæ neque ſatæ, neque cultæ faciem mutarunt. Ad hæc non ſolas agreſtes partimur in maſculas & fœmellas. Quippe diſtinguunt etiam ſic Perſieas, vtranque fertilem. Quibus abſceditab oſſe caro, fœmellam eſſe: cuius adhæret, maſculam. Itẽ obrotunda cydonia è fœminis, oblonga è maribus. Etiam in Peponibus agnoſcunt ſexum quidam. Præterea verba non cohærent. Sic enim ſcribendum fuit, τῶν δ' ὁμογενῶν τῶν ἀγρίων, ἐν οἷς τὰ μὲν ἄκαρπα, τὰ δὲ κάρπιμα, τὰ μὲν ἄρρενα, τὰ δὲ θήλεα καλοῦσι. Vt & illud obſeruemus: priore loco poſita ſunt ἄκαρπα: priore item ἄρρενα ponenda eſſe: ſic enim reſpondebit relata pars diuiſionis. Συμβαίνει γάρ. Hoc & ſuprà dixit: neque fuit hìc repetendum. Εἰς ἑαυτὰ καταναλίσκειν. Ne quis miretur

retur in arboribus bonam habitudinem esse causam sterilitatis: dat rationẽ: omnem succum in sua cõmoda conuertere. Obiectionis ratio est; propterea quòd fructus è superfluo succo. In bona habitudine succi plurimũ. Ἀτροφία hęc est similis τῇ ἕξει athleticę apud Galenũ, non autẽ ei quã medicus intẽdit. De ea in comm. ad Thrasybulũ. Φυσικῆς περιττώσεως, definitio seminis. Excremẽtũ vtile: vsitatè potius quàm exactè. Non enim ei competit excremẽti ratio tã nobili fine: & ex eo nutriũtur seminalia vasa. Τρεπομένης, in corpus conuersa. Vnde & τροφὴ dicta est. & ἀποτρεπομένης, à fructus generatione auersa. ἀεὶ, semper. Quia si intermitteret, ad fructum conuerteretur. Καταναλισκομένης. Non absumpta, sed insumpta in corpus arboris. Ἡ γὰρ φύσις. Hæc eadem verba suprà. Μὴ λαμβάνουσα τὸ σύμμετρον. Hîc τὸ σύμμετρον, non simpliciter significat mediocritatem: sed quantum commetiri debet vtrique natura, vt ex demẽso constet & corpus & fructus. Οἷς μὲν οὖν ἐνίοτε. In duo partitur naturam hãc τῆς ἀκαρπίας. Quædam, inquit, per interualla cessant parere. Tales habemus nos quasdã Malos. Tunc, inquit, cessant, cùm in se conuertunt alimentum. Οἷς δὲ εὐθύς. At quibus natura statim ab ipsis principiis vegeta est, & ad hoc propẽsa: in iis nulla fit intermissio ἐνταῦθα. Aduerbium vice pronominis. ἐν τούτοις: quod ridiculè reprehẽdit Halicarnasseus in Thucydide: cùm nullus non autor vtatur his antimeriis. ὅλως, nota est temporis. Sine intermissione: atq; hæc ita sonant verba: itaque legit Theodorus ἄκαρπα: itáque emendatum est in Germanica editione, cùm in prioribus exemplaribus ἄκαρπα legeretur. Διὸ δὴ καὶ τῶν ἀγρίων ἔνια τοιαῦτα. Cuiusmodi τοιαῦτα? Primo loco posuit ἄκαρπα penitus: secundo, ἄκαρπά ποτε: tertio, ea quæ generosum habent à specie principiis propensionem ad generandum. Tum statim subdit τοιαῦτα, sanè miserè ac negligenter. Ad hæc enim proxima iure consuetudinis referendum videtur: at non potest. Hæc enim hîc τοιαῦτα sunt ἄκαρπα. Refertur ergo ad priorum continuationem. Ἐπεὶ καὶ μικρόκαρπα. Alibi dicit, τὸ μὴ ὂν ὡς μὴ ὄν. Ita hîc τὴν μικροκαρπίαν coniunxit cum acarpia Magnas facit τὰς ἀκάρπους. & magnas facit μικροκάρπους. Ita parum & nihil affinia sunt in naturæ ambitu. Καὶ τὰ εἰς μέγεθος. Alius gradus. Ibi erat gradus consistentiæ: vt quæ tantæ essent, tales item essent: hîc est gradus motionis. Cùm eæ quæ propensiores sunt ad crementum, minores fructus ferant: adde tu, aut infrequẽtiores, aut infrequentiús. Id quod facit in ficu Indica, μικρὸν καὶ ὀλίγον. Nota præteritum ὡρμημένα, non autem ὁρμῶντα. Hoc enim tempore designantur à Græcis principia & habitus naturales. Sic dicimus, τὸ τί ἦν εἶναι. Et Poeta, -- *Laurus erat*: quòd & Plinius vsurpauit Quasi dicat, quæ naturæ impetu citantur ad cremenrum. Sic & suprà φύσεως ὁρμή. Exemplum apponit Indicæ Ficus: de qua satis in Historiis, & à Plinio repetitum. Μικρὸν ἔχει φύσει. Non ab euentu, neque aliquando, sed semper tantillum: & auget σφό-

A δρα. μικρὸν, magnitudine: ὀλίγον, numero. Καὶ γὰρ σφόδρα. In frondes absumit quæ sunt vastæ. Non mirum si σφόδρα μικρὸς καρπός: quia σφόδρα μέγα φύλλον. Ἀφ' ὧν διὰ τὴν εὐβίαν. ἀφ' ὧν, αἰτιῶν scilicet. Quibus de causis & radicũ fit generatio καθιεμένων: quas rami demittunt atque defigunt: vt apud nos Rubus. Nisi mauis ἀφ' ὧν βλαστήσεων. Διὰ τὴν εὐβίαν. Quia εὔβια δένδρα alibi: Sicut apud Præceptorem ζῷα. Noua vox: si non est mendum. Ἴσως δ' ἀνάπαλιν. Quia est bonæ habitudinis, radices edit: aut contrà, non frequentatur fructuum magnitudirie, quia nutrimentum in has partitur. Est igitur contrà sic. Quia debilis, absumpto videlicet in radices nutrimento. Nam εἰς ἄμφω nequeat: vt dicebat. Ἐν ἑτέροις. In
B Historiis. Μόνα δὲ τῶν μονοκάρπων. Lego πολυκάρπων. Nam quid est μονόκαρπον? An quæ arbores vnicum modò genus edunt fructus? Nam quædam multa genera, vt Quercus. At sententia falsa esset. Vide quid ipse narret in Historiis de Cerasi proceritate. Præterea nullam Ficum nostratem vidimus ad nostratis Ficus accessisse magnitudinem: tanto minus æquasse Iuglandem aut Castaneam. Adhæc, sac ita esse: non quadrat huic loco. Non enim tractatio est περὶ μονοκαρπίας, sed πολυκαρπίας, μικροκαρπίας, ὀλιγοκαρπίας, ἀκαρπίας. Et magnas arbores ait, aut nihil ferre fructuum, aut parum aut paruum. Deinde more suo ponit ἰδιότητα, καὶ τὸ περιττὸν in Ficu & Vite. Ac sanè suprà Vitis erat πολύκαρπος, quod & passim
C constat, nec ambigitur de Ficu. De Vitis verò magnitudine haud dubitabit, qui eam videat & Vlmos & Populos superare. De Ficus insignimagnitudine apud nos minimè liquet. Arbitror tamen ita esse: non enim prodidisset.

Lego ὅλως ἄκαρπα. Et εὐβίαν, non εὐβοίαν: nisi sit (vt monebamus) mendum. Et πολυκάρπων, non μονοκάρπων, vt diximus.

Theodorus δ' ἔστω τῆς φυσικῆς. Omisit φυσικῆς, magna culpa. Duplex enim est excrementũ, naturale, vt semen: non naturale, vt vrina. Ὀλίγον, paucum. Sæpe dubitamus, an hęc vox apud probatos autores apta sit numero singulari ad quantitatẽ continuam designandã In epistola quæ attribuitur Ouidio ad Pisonem tamen legitur sic: aut etiam pauco spoliata milite vincis. Ἀφ' ὧν ἔοικε. A quibus
D foliis radicum demissarũ. Infelix paraphrasis. Ait enim in 4. lib ἢ καθίησιν ἐκ τῶν κλάδων ῥίζας ἀν' ἔκαστον ἔτος. Videtur etiam in illis esse mendum: quę solutum fructum progeneret. Fortasse scriptum reliquit solum: vt & ipse videatur μονοκάρπων legisse. Argutari potuisset aliquis acutior: μονόκαρπα esse quæ singulares ferant fructus, non autem confertos: at sententia secum pugnaret. Vitis enim racematim fert. Singuli nanque acini, singuli sunt fructus: vt in vmbellis cremiorum semina. Κληματουμένη, porrecta materia. Sarmentata, in pampinos porrecta.

CAPVT XV.

XV. capitis argumentum. In arboribus optimam succi partẽ exhauriri fructificatione. Itaque fœcundissimam quanque vitem.

m.

breuissima. Idem in animalibus quoque potissimùm gallinis. Debiliores habitudines, & raras corporum concretiones causas esse vitæ breuioris. Etiam secundum partes idem pati. Procatarcticas causas cum internis multum coniungi. Democriti sententia examinatur.

ΤΑ ΟΓΩΣ δὲ καὶ μακροβιώτερα. Hîc affectus indiuidui tractatur, vitę scilicet tractus. Quã operam hîc posuit, propterea quòd deducit vitę breuitatẽ ex nimia fœtificatione. Cùm tamen mors sit vltimus affectus: post omnẽ aliam materiam fuerat hæc tractatio statuẽda: atque eò causæ conferẽdæ vel à concretione, vel à frequentia fœturæ, vel à solo, vel à cælo, vel à cultu tum nimio, tum nimis paruo, tũ vitioso. Quinetiã de morborum causis fuit priùs scribẽdum, quàm de interitu Est enim morbi & mortis idẽ etymõ, μόρος βίου. Partitur autem caput hoc in partes quatuor. Prima deducit breuitatis vitæ causas à duobus, à fœcunditate & à raritate concretionis: sed illam manifestis verbis, hanc in illis implicatam. Ait enim fœcundas esse vitæ breuis. Tamen si alioqui natura sua quæpiam debilis sit propter nimiam humiditatẽ aut aliam causam: iis potius affectibus ascribendam esse vitæ breuitatẽ, quàm fœtificationi. Adducet exẽplum ab animalibus: simul diffundit considerationẽ ab arboribus ad fruges. Altera pars ostendit huius affectionis modũ: quia particulatim moriãtur, non autẽ totæ, sicut annuę plantæ: puta Triticũ. Tertia enumerat causas procatarcticas: quo loco multas cõparat inter se species. Quarta multis aliis affectib⁹ aut assignat causas, aut ab aliis assignatas reprobat. Καὶ τὰ ὀλιγόκαρπα τῶν πολυκάρπων. Quia (sicuti dicebamus) ἡ ὀλιγοκαρπία gradus est quasi quidã τῆς ἀκαρπίας: siquis exactè non loquatur. Nam alibi demõstratum est inter habitum & priuationẽ nullum esse medium. Non enim est non entis cum ente aliqua proportio. Comparatur igitur priuatio cum habitu, ἄκαρπον, κάρπιμον. Deinde habitus ipsius gradus inter se, ὀλιγόκαρπα, πολύκαρπα: sunt enim vtraque κάρπιμα. Ὅσα δι᾽ ἀσθένειαν. Vt potior sit causa breuitatis vitę imbecillitas habitudinis, quàm fœcunditas. Declarat autem imbecillitatem illam per humiditatẽ nimiam, & mox per raritatem. Humiditatis autem causam, locum: ideo dixit πάρυδρα: propter iã paratam materiam. Adest enim aqua: καὶ ἀλσώδη, propter materiam parabilem: quia locis vmbrosis sitæ minus exiccantur. Addit autem ἄσηπτα, communem affectum vtrisque. Nam præhumida loca & opaca secum habent putredinis materiã. At raræ arbor concretionis non quidem materiam secum habet, sed paratas partes ad recipiendum· quippe laxas & humoris appetentes. Hoc etiam suprà dicebat: eiusmodi nanque meatus obnoxii sunt externis impressionibus. Ἡ δὲ πολυτοκία. Videbatur fœcunditas absque robore non esse: posse nanque & sibi sufficere & fœtui. Respondet: ita quidem esse. Fœcunditatis principia felicia: quæque iudicari queant longioris vitæ fundamenta: euenire tâmen vt diuturni pensi perpetuatione exhaustæ fathiscant. quare frequens par-

A tus multum aufert illius bonæ naturæ, qua constitutæ sunt arbores fœcundæ. Πολὺ τῆς φύσεως. Hîc naturæ vigorem intelligit: quippe vniuersalis naturę vim in ea specie elucentem. Καὶ κυριώτατον. Et quod in ipsa natura primariũ est: sicut in animalibus. Est enim genitale semen sanguinis pars elaboratissima. Satis patet eius operosa natura ex finis ipsius, ad quem semen ipsum apparatur cõtẽplatione. Est enim arbor potestate. Quapropter cùm arbor vna multa ferat semina, multas arbores ferre dicetur. Ergo sese vnã multis in millibus repræsentando, multum amittat sui necesse est. Ita fuit explicanda pars hæc Philosopho, quã nudam reliquit nobis. Τὰ πολυτοκώτατα. Quæ maximè B numerosos edunt fœtus, & citò senescunt & intereunt. Hoc idẽ legimus & in Historiis animalium, & in Problematis. De animalibus hîc γηράσκει τάχιστα. De arboribus καταγηρᾷ δῆλον: Ita etiã tum πολύφορα, tum πολύκαρπα. Satis alterum erat: nisi πολύφορα etiam esse voluit πολυβλαστῆ. Καὶ ἐν τοῖς ὁμογενέσι. Non erat admodum plena comparatio generum diuersorum. Itaque congeneres etiã confert. Idem quoque pati, vt Vites. Magna admodum probationis efficacia in tam propinqua natura, cuiusmodi species inter se sunt. Μᾶλλον δὲ πολλάκις. Altera portiuncula partis huius. ὀλιγοκαρπία reducebantur ad ἀκαρπίαν. Nunc addit τῇ πολυκαρπίᾳ τὴν ὑπερτοκίαν: sicuti ὑπερβλάστησιν addit τῇ βλαστήσει. Ergo si πολυτοκία citam affert senectutem, ὑπερτοκία etiam aliquid adiunget mali. Quam- C obrem tabem sequi & ariditatem. Ἀφαυανθῆ, ariditate ἐξίσταται τοῦ βίου: illud notat τὸ ἀπὸ hîc. πολύκαρπα igitur erant fœcunda vulgò. Super hæc sunt δίφορα, porrò τρίφορα· præter quæ etiam ἀείκαρπα. Δι᾽ ἀσθένειαν. Imbecillitatem, non sanè speciei: (quia tota species talis esset) sed accessoriam, quæ euenit propter excessum superfœtationis. Καὶ ὑπερτησις. Probè declarat suam sententiam validissimo argumento. Nam fruges & olera postquam fructum suum tulerunt, eorum operis atque vitæ idem finis est. At quod his semel fit, arboribus sæpe contingit. Facetè dicit, arbores post fructificationem quasi interire. Sed latere nos, quia non sit vera mors, sed quies & otium ab labore. Idcirco somnum quoque plãtis attribuebat Anaxagoras.

D Διὸ καὶ ἐπέτεια. Hanc esse causam quare non excedant annum. Συνεξαυαίνονται. τὸ ἐξ, nota est motus & migrationis è vita. Suprà erat ἀπὸ τὸ σύν, quia stipula aut stipes cum radice ac semine siccatur, aut penè simul. Nam sanè vltimas interire par est, quia primæ ortæ sunt: & quia propiùs sunt alimento: & quia longiùs absunt ab arefaciente causa. Vbi non est iniucunda contemplatio. Radix enim, quia prima nascitur, ac postrema interit, in hoc habet cordis proportionem: quia cibum prima sumit, oris officium facit: quia est in ea prima concoctio, ventriculi vices gerit: quæ duo postrema sunt ei etiam à diuino Præceptore attributa. Ἐκδεδαπανημένης πάσης τῆς φύσεως. Edita omni natura: id est exhibita, exhausta. Ἢ οὐ φανερὸν γίνεται. Quasi frugibus ob imbecilli-

imbecillitatem ac pauperiē primo quoq; sumptu cella exhauriatur:arboribus propter opulentiam, non totum simul, sed particulatim semper aliquid promatur ē penu. Περιϊσαμένης δ' ὥρας, circumuētæ appetētis tēporis inuasione. Tādē verò quod latebat nós,palàm factum est aliquando. περιϊσαμένης,circumsistente. Verbum militare. Ε'ὰν δὲ τι ἐπιγίνηται. Quòd si quid accidat ab aere præterea,i. fiaer incommodior fit: non solùm superfœtantibus, sed etiam aliis quæ simpliciter numerosa fœtura sunt insignes,acceleratur interitus. Πονεῖ πολλάκις. Ægrescunt & pereunt. Hic enim πόνος morbum significat,vt & alibi. Πιέσαι ἢ κακῶσαι. πιέσαι, hîc à metaphora sumpta de veteribus:quod & cōqueritur Xāthias in Ranis. Sic Poeta, ditione premebat. Sic Atheniēsium σεισάχθεια, Solonis diuino commento. Sic αἰκίας vectigalia barbari recentiores. Et verbum est in sanctissima Euangelii narratione. πιέσαι, onerare maleficiis:malè habere. Κακωθῆναι γάρ. Duplici de causa fit imbecille,quod vacuatur. Prima est quasi formalis:quia cū abeunte succo exhalat multum spirituum. Simul igitur etiā est materialis: vtraque interna. Si abit & materia & forma:cū id ipsum arboris nihil aliud. præterea sit,necesse est imbecilliorem fieri. Altera est accidentalis in situ partium, quia fit laxior: igitur opportunior causis noxiis.quæ ingruūt extrinsecus. Ε'ὰν δὲ. Neque solùm à valentioribus patiuntur, sed etiam à minus validis, adeò factæ sunt nequam ἐκλύειν,verbum actiuum,debilitat. τὸ δὲ,significat noxam quæ sese intrò inferat in vitalia. Διὰ τοῦτο. Corollarium,vt vocant. Id est sententia sen tentiam consequens superiorem. Dicimus enim, quæ coluntur arbores, celeriùs senescere, quàm quæ cultu vacant.& meliores,quàm minus bonæ: & omnino mites,quā agrestes. Cultarū detrimentum est,non propter cultum:sed quia cogimus eas multum operis facere : quia cultu fiunt fœcundæ: fœcundæ minus viuunt. Par ergo lex τῶν χειρόνων, quas βελτίω dicit:quoniam effœtescunt. Καὶ τὰ ἥμερα. Amplificat sententiam:mites denique plus, agrestes minus. Nota duas voces,ἀγεωργήτων,ἥμερα. Videtur ταυτολογία. Non tamen est. Multæ sunt mites quæ non coluntur : vt quæ arbores natura sua mites ignauos habent colonos, quales sunt Vasiones nostri. Et contrà,quædā coluntur agrestes vt mitescant:quod in hortis frequens fit, vt armoraciis,intubis,scolymis,asparagis. Non tamē hîc, quibus in terris tum operæ superāt omnes nationes inertia & lētitudine: tum partiarii si quam semel arborem terræ mandarunt, quasi cunctis officiis defuncti sunt,cætera fatis permittunt. Καίτοι τάχ' ἄν. Respondet obiectione : non noceri à cultu:quia cultus non interficit,sed id quod cōsequitur cultum,id est fœcunditas. Verum est quod ait, ἡ θεραπεία πρὸς καρποτοκίαν. An verum est quod addit,ἢ πρὸς ἰσχύν. Nanq; putationes reddunt semper arbores fortiores:nēpe redintegrant & iuuentam afferunt. Ergo vetulæ atque effœtæ,cū imminentis interitus brachiorum scabritia, strigositate, tristitia,nuditate repræsentāt: iis amputatis facilè renouantur,ac quasi ad incunabulorum rudimenta reducuntur. Αὕτη δ' ἀναιρεῖ. scilicet καρποτοκία. Τὸ δὲ μακρόβιον. Longæuitas in robore : ætas breuis à succi dempti one:igitur à roboris diminutione. A cultu fœcunditas,non robur. Vides duos syllogismos. Ι'σχυρὸν δέ. Suprà densitati sterilitatē attribuebat:nunc hîc robur coniungit ac densitatem. Ergo etiam sterilitatem. At priore loco declarabat,arte & cultu laxari densitatem. Ο'ἷον ἢ Θάσιοι. Quòd cult' officiat arborum vitæ probat ex gētis consensu ab experimēto in historia Thasiorum. Vineta ibi fuisse excellentissima vulgatum iā est. Thasii,inquit,cùm locant agrum per annos aliquot:non cauēt vt quotānis adhibeatur cura cultúsq;. Postremo tātùm anno,cùm agrū sunt recepturi:cōueniit inter eos,vt ager reddatur bene cultus. Interea verò non solùm negligunt, verumetiā patiuntur deteriùs habere. Ad hunc locū pertinet quòd contingit vinitoribus Aurelianis: quo in agro vina sunt excellentissima. Aiūnt enim nullā vineā esse vetulā,sed frequenti propagine renouari. Videamus nūc Theophrasti verba. ἀπομισθοῦντες, mercede locantes. Οὐ φροντίζουσι τῶν ἄλλων ἐτῶν. Non curāt quātum operis fiat annis citerioribus. Non cauent in conuentionibus.συγγράφονται.quia scriptum ipsum est συγγραφή. Κάκιον γὰρ. Malunt malè esse. Nota verbum, quod significat actionem in cessatione. Scilicet coloni ignauia maleficium est. Intelligamus tamen,non totius cultus abiici consiliū penitus:nisi enim putetur vinea,syluescit atq; vt ludamus,labruscescit. Sed pastinū innuit, pulueratione,ablaqueationē,decacuminationē,strictionē,stercorationem,& si quid aliud. Sanè putata vinea si minus præterea colatur,etiā excellētius vinum reddit. Ratio. Telluris apertione complutum solum diluit genetositatē. Τ' γὰρ δὲ τῷ τελευταίῳ,scilicet ἔτους:quia dixit ἄλλων. Pro vltimo paciscuntur anno. Πρὸς τὴν αὐτῶν κατάληψιν. Quò fructus capere debeant. Ita colēdum,vt quantū redire par est,redeat. Συμβαίνει δέ. Plana omnia. Suprà comparabat animalibus: nunc ostendit priuatim species quasdam,gallinas scilicet. Συναν θρωπινόμενα. Verbum Præceptoris:cuius indolem nullo vnico Latino possumus adumbrare. Ε'πὶ δὲ τῶν. Quid sibi velint hæc, nescio:& nota est à Criticis apposita:& dissimulauit Theodorus Nos substituimus ex Historia Præceptoris, φρουδῶν. Εὔφθαρτα. Explicat amplius superiota verba illa, δι' ἀσθένειαν: καὶ ἀσωτία. Sic hîc. δι' ἀσθένειαν φθαρτα. Quia σῆψις,est φθορά: hoc autem generalius. Quædam sunt adeò vigore defecta , vt simul & parum aut nihil fructus edant:simul qui sint breuis. Qualia scilicet ἐπίτεια. Οὐκ εἰς τελείωσιν. Minus benè, si τελείωσιν accipiat simpliciter : sed voluit eam dicere perfectionem , qua vitæ tractus paratur longior. Ε'νια δέ. Ne putemus fruges oleraq; sola hoc dispendio contineri : addit etiā ex arboribus quasdā,vt Laurū:quæ simul min' fit fœcūda:simul fit vitiis obnoxia propter laxitatē. Sanè Lauros aliquot habemus,quę nūquā baccas perficiūt. quòd autē minus diu viuat:minus frequentet sese fructi-

bus: etiam fortasse illa queat adduci causa: quòd multos non solùm stolones fundit: verùmetiã primarios, eósque ingentes edit fouétq; stipites non paucos. Itaque etiam hîc species eius aliquas steriles narrat. Vna, quam specie visendam habemus hîc ante oculos, cùm hæc in agro pestilẽtiæ metu, scriberemus, neque sterilis ẽst neq; fœcunda. Flores enim edit confertissimos, sed ex quibus nullus vnquã fructus extet. Itaque speciem hanc appellat βρυοφόρον. Quia nõ sit verus flos, sed sicut in Quercu, Ficu, Olea, βρύον: de quo in Historiis. Πλὴν οὐχ ἁπλῶς. Hæc est alia capitis pars, quã Theodorus incõsultò disiũxit nouo capite à superioribus. Ostendit enim quẽadmodũ non tota simul repentè moriatur arbor, sicut animalia, sed particulatĩ. Εἰ γὰρ τὸ μάλιστα. Truncum esse primum qui putrescat: is enim crassissima pars est. Quid hîc facit τὸ γάρ? Siquidem. Cuius hęc redditio causę? Quasi tã crassi corporis vitales spiritus nequeãt è tãta materia sese citò expedire atq; exoluere. Atenim verò anima immaterialis est; quare non eget tẽporis ipse discessus: quẽadmodum ne accessio quidẽ in generatione. Fit enim in momẽto: si momentum notio est tẽporis indiuisibilis. Quare verò dixerit παχυνόμενον μετοχικῶς, quod significat motum. Nã certè truncus, cum propè est, vt intereat: neq; cũ incipit putrescere: non amplius crassescit. πάχυ dixisset alius. Hæc omnino sic accipiẽda, si non sit vitiosus codex. Nisi velit innuere, nutrimẽti copiã vt priùs attulerit corporis molẽ, ita posteà excremẽtum quoq; attulisse humoris alieni ad putrefactionẽ. Παραβλαστάνει δέ. Proptcrea quòd arboris interitum, ne quis suspicaretur repẽtinum, vt in animalibus, docuit fieri particulatim: ostendit etiam quare vulgò repẽtinus videatur. Quoniã latet nos intima illa putrefactio. Latet verò: quia nihilominus ab radice stolones emittuntur. Quę causa est vt etiánum viuere videatur. Ὡς ὅμοιον τρόπον. Notioris exemplo naturę minus notum explicat euẽtũ. Ramos, nemo est quin sciat arescere. Sic & stipiti cõtingere. Quidni? Idem modus cõcretionis sub eadẽ forma. Rectissimè verò cõparat. Quippe subarescẽtibus etiã ramis ramuli plerunq; ab eorum lateribus erũpunt, modò ne sit paulò vetustior stipes. Ἀλλ' ἡ διαφορά. Vulgaris differẽtia, & quę nulli nota non sit. Cũ putrescit truncus, partẽ perire principalẽ: cùm inarescunt rami, dãnũ esse in appendicibus tãtùm: τῶν ἀπηρτημένων μορίων. Ἀλλ' ὅτι ἡ παραβλάστησις. His declarat, quare dixerit illa. Esse videtur arbor, quę priùs ob germina virẽtia, quæ indidẽ oriuntur. Περὶ δὲ ταὐτοῦ. In 1. lib. Historiarum quæsiuit, an eadẽ esset arbor quę priùs, aliis partibus in defunctarũ ablatarúmve locum substitutis. Ἀρχαὶ δὲ φθορᾶς. Hæc est tertia pars, in qua recẽset causas interitus extraneas, quas προκαταρκτικὰς Medici vocãt: ictus, vehemẽtes flatus alia eiusmodi sed id imbecillibus tãtũ. Suprà dicebat ἀέρος πνευμάτων, καὶ καύσεις. Hîc reperit ἐκ πολλῶν δυσκίνητον τὸ ἀσθενές: id quod etiã in sequẽtibus admittet pro causa, quare quædã maturiùs festinẽt germinationes. Facilè, id est quacunque impressione afficiuntur imbecillia. Quod suprà dicebat, ἐπαλλάξ

A ποιεῖ τὸ μὴ ἰσχύειν. Cæterùm eandẽ sententiã sic alia facie ostẽdit inueriam. Suprà dicebat, si πρὸς τῇ πολυκαρπίᾳ accesserit τι, αὐτόν τι ἐκ τῆς ἀέρος: nunc contrà, si πρὸς τὸ ἀσθενὲς accesserit ἡ πολυτοκία. Exẽplũ à Punica & Malo verna. Καὶ μᾶλλον. Tanto magis interitus præsto est: quoniã vtraq; causa, & fortasse aliæ cõplures. Declarat quę sint, σκωληκοῦνται. Mali vermiculationibus vitiãtur: addidit τάχιστα ad fidẽ narrationis. Quin Malos nostras suburbanas Viscũ innatum interfecit: vt agricolarum opinio est. Non tamẽ siccis pedibus hoc vadũ pertrãseũdum est. Nã si extrãneas tãtũ causas intẽdit enumerare: vermiculationẽ ab hoc cẽsu amouere necesse est. Innascuntur enim vermiculi, non foris sese inferunt. Itaq; depascũtur principia sua: vt ex quibus constãt, ex iis constare pergãt. Igitur succi dulcissimã quanq; absumunt partẽ: vnde fit interitus. Hoc innuebat illa vox metaphorica ποτιμώτατον. Ἅμα δέ. Suprà dicebat, seriùs agrestes & pati & cõfici. Nunc assignat analogiã. Punicas, tametsi mites, agrestitatẽ tamẽ quandã præ se ferre. Sequi ergo ferarũ arborum rationẽ. Sic alia analogia dentarum. ἀπύρηνοι τῶν πυρηνωδῶν. Quoniã densiores nucleosæ: itaq; & diuturniores. Itẽ à gradibus, nanq; αἱ μαλακοπύρηνοι accedunt ad ἀπυρήνους. At durinucleę ad nucleosas. Cætera plana. Ἀσθενέστερα καὶ μανότερα, διὸ καὶ προσκαρπότερα. Prudẽter intelligendum, quippe sunt ἀσθενέστερα ad viuẽdũ: laxiores enĩ. Quánã ergo lege præueniũt alias fructificatione? quia priore lib. etiã πρόβλαστα quædã ob imbecillitatẽ

C facilè mouebãtur à quouis cęli momẽto. Idcirco iisdẽ vestigiis insistẽs ait, μᾶλλον ὑπακούει τῷ ἀέρι. Audit, obedit: Sic & alibi. Suprà ἀκολουθεῖ, obsecundatur, ad verbũ. Ὡς Δημόκριτος. Quarta pars, in qua causas examinat alias. Est autẽ in hac Democriti sentẽtia referẽda hyperbaton sanè magnum: cuius verba non cohærẽt ὡς δὲ Δημόκριτος αἰτιᾶται: δόξειε δ' ἂν οὐ καλῶς λέγειν. αἰτιᾶται, hîc causam affert. Alibi accusare. Sic Oratores, ἐν αἰτίᾳ εἶναι. Democritus itaq; cẽsuit, flexuosarum arborum radices esse longiores atq; crassiores: sibi enim plurimum tũ parare, tum retinere quo fruãtur: quoniã parum, ac lẽtè, ac minutim trãsmittant sursum stipiti. Quippe talium stipes densior & cõpactior. Rectarũ meatus porrectiores sine anfractib⁹, atq; ideo breuiores. Sanè Mathematicis ea est rectæ lineæ definitio: breuissima extẽsio. Quocirca faciliùs atq; citiùs

D ab radice submittatur alimẽti cõmeatus. Non ergo radices harũ tã bona constare habitudine, atque illarum. Concludit ex his. Cùm à radicibus vitæ principia constituãtur: in quibus ea principia fuerint robustiora, futuras item arbores habitiores ac vitæ productioris. Huiusmodi existere flexuosas. Addit ex iisdem causis, καὶ προβλαστότερα. Citiùs edere fructum: quòd in recta materia celeriùs suppeditetur ac subeat. Quia coniunxit hæc duo βραχυβιώτερα καὶ προβλαστότερα: vnas tantũ facit causas. Ideo dixit, διὰ τὰς αὐτὰς ἀνάγκας, quas iam diximus. Δόξειε δ' ἂν οὐ καλῶς λέγειν. Hanc Democriti sententiã reiecturus diruit statim causam. Sed antequã obiiciat quicquam, recitat etiãnũ alias Democriti rationes, quare arbores rectæ

minus

minus diu viuant. Τὰς ῥίζας ἀσθενεῖς. Radices esse imbecillas. Ἐξ ἀμφοτέρων. Ex vtrisque causis interitum sequi. Cęterùm vbinā sunt eę duę cau sę quas vtraque vocat? Vna tātùm numerata est ἀσθένεια hîc. An perpetuò apud hunc autorē est aliquid diuinandum? Vt debilitas vna sit causa, meatuum rectitudo altera? An debilitas est causa duplex: prima, quòd sit in principii ratione ad cōstitutionē: altera, quòd tueri se nequit ab incōmodis ob conseruationē. Sic enim sentit. Cōcuti vētis arbores: sentire frigus & calorē: quorum vtrunque de partibus superioribus per rectos meat⁹ ad radices demissū eas corrūpit: quę cū sint imbecillę, tueri sese non queant. Εὐθυπορία, meatus recti. Ὅλως δὲ τὰ πολλά. Democriti ratio, quòd radices aperte sint debiles, & offendatur. συμβαίνει. Quod harū arborū plerǫque occipiant ab imo interire. Quippe proxi mo solum eis loco. Tū prᴇter noxā frigoris & caloris agitari stipites ob exilitatē, nēpe in rectum proceros, vētorum vi, atque proceris fluctuationū flexibus motare radices. Ea cōcussione atque iactatione ἀποσφίγγεσθαι καὶ πηροῦσθαι. Eo fālo frangi ac mutilari. Hoc enim est hîc πηροῦσθαι. quod alibi κολοῦσθαι: Καὶ ἀπὸ τούτων: Mirū verbū σφίγγεσθαι τὸ φλοιόν. Equidē mendū suspicor. Nisi quis à Democrito putet vsurpatum. V si nanque sunt prisci admodum dictor ta oratione: quod & ex Hippocrate videre licet. Theodorus inuoluit simplici interpretatione, perire. Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ λέξει. Incipit hîc contradicere. Non esse verū, longeuarum arborū radices esse lōgas & crassas. In eiusmodi nulla vitā esse longam. Ponit exēplum Ficus. Et sanè Ficus eiusque non trimęta dicēt à crassam eruit puerorum vnus, vt dimidiati hominis equaret pectus. Οὐδ᾽ ἑτέρω τῶν μακροβίων, καὶ παχυρρίζων. Hoc plus ęque & odiosē sanè. Profectò Querc⁹ talis, & diutissimè viuit. Quod verò sequitur, verissimum est. Negat enim rectas esse vitę breuis. Εὐθεία καὶ ὀρθὴ. εὐθὺ, quod non est flexuosum. Directū, ὀρθὸν, quod non est pronū aut nutans. Ille est affectus, seu mauis differentia situs partiū inter duo extrema. Hîc est idē affectus nō necessariò. Nā circulus fit as, ὀρθὸς erit, εὐθὺς non erit. Sed est differētia situs totius: cuius extremū vnū est cū altero extremo in linea dimetiēte à mun di ambitu ad eiusdē punctū mediū. Idcirco vtrunque coniunxit. Nam Pinus in cliuo, quā per initia ętatis inclinarint aquę ruentes, ita constitit vt cathetos exiens à verticis punctō diciederet ab imo stipite. At est εὐθὺς tamē recta quidē, sed non surrecta, Salix autē erit ὀρθὴ, quoniā non iacebit: at non erit εὐθὺς: quippe cuiusmedia excant ab extremis. Est enim ὀρθὸν, φοῖνιξ καὶ πίτυς. Οὐκ ἀναυξῆ δὲ ταῦτα. Neque celeri auctu proficiunt, sed tardē surgunt: Abietē dicit, Palmā, Cupressūm: quę omniū rectissimę sunt. Hoc est contra illud, τοῖς μὲν ταχὺ δὲ πρώιμος τροφὴν. Οὐδὲ περὶ ἅπαντα. Manifestò cōtra illud περὶ βλαστήσεως. Minor propositio syllogismi. Palma est talis. Conclusio ducens εἰς ἄτοπον. Ergo Palma ἀναυξὴς καὶ περὶ καρπούς. Falsū. Falsa igitur & maior propositio. Ὅσα γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας. Axioma: quo tollat aduersarii tergiuersationem.

A Quorū causa vna, eorū affectus idē necessariò. Est enim probatio illius, καί τοι καὶ ταῦτα ἐχόμενα: quę est cōtraria iā inductę cōclusionis. Ἀλλὰ μὲν ποτὲ. Mod⁹ loquēdi in causarū disquisitionibus. An, inquit, nō ea causa est, sed illę quas dixi priùs, τὸ δυσφυὲς ὅλως: quod auersum est à natura fructificādi: hoc enim est φύσιν: vnde fundus. Itē μικρόκαρπον, ὀλιγόκαρπον, ἰσχυρὸν, πυκνὸν, alia: quę suprà designabat, ξηρότης, στερεότης, λεπτότης. Sub his lectissimā in natura classe recēset earū quę vtrunque beneficium sunt cō sequutę, & sibi viuēdi & posteritati: vt & vitā suā robore & speciē propagent generatione. Earum tātō admirabilior natura quòd in senecta sunt fœcundiora. Enumerat Quercū, Pyrū, Amygdalū.

B Παρεσκευασμένος γάρ. Hoc etiā suprà dicebat, vbi nō excedit robur, scilicet ad viuipādum totum succū in alimētum: neque excedit alimēti copia. Agēs enī mediocris est: igitur alimentum quoque mediocre. Ὥστε ῥᾳδίως. Hinc fit, vt facilè quod reliquum est, cō coquatur, idque ad fructus confectionē. Iā hinc quasi causę diffidēs, aliud apponit. Harum nōnullas etiā fructum intermittere. Συμβαίνει τὸ μὴ συνεχῶς. Accedit ad hoc quòd non perpetuatur quotannis fructificatio. Et quia manifestū fuerat mendacium, cùm diceret πάσαν, correxit à πάντα: & appositi exēplum Pyri atque Amygdali, quę in floris spe multū ostētat fructum, haud multum educāt: ἀλλὰ μὲν ἐκτρέφουσι πολλάκις. Hoc est illud τὸ μὴ συνεχῶς: quia non ęquali prouētu fructificāt. Quin aliubi alternis (vti dicebamus) annis. Ἔστι δ᾽ ὅτε τῇ

C τελειώσει. At in florum primordiis non est indiciū validę facultatis, sed in perfectione. Ibi nanque πόνος est, id est difficultas in opere (multa metaphora) & ἀντίρροπον, cruditas atque resistentia: materię nanque elaboratio est operosa, quam ęquare opor tet. Ἡ δὲ συκάμινος. Quispiam Morum obiiciat: Diu viuit, fœcundissima est, plurimum ostendit, multum perficit. Diluit obiectionem. Rē esse minimi momenti Morum. Ideo, eius copiā, si ad prę stantię libellum appendatur, inter ὀλιγοκαρπίαν recēsendam. Est enim fructus ἐλάφρος, laxus, lęuis, pusillus, aqueus. Si audeat, etiam incoctum dicat: eo nanque accedit illud ὑδατῶδες.

D Duplex lectio circūfertur, τὰ δὲ στέριφα, καὶ ὀλιγόκαρπα, χρονιώτερα, ὥστε εἰπεῖν, δή ποτε. Altera, γίνεται μὲν οὖν δή ποτε, μᾶλλον δὲ πολλάκις. Hęc posterior barbara fit, nisi legamus ἀφανισθῆναι. Miror etiā cùm ἀναίνεσθαι non aspiretur, quare apposita prępositio aspiretur, ἀφανίζεσθαι. Lego (vt dicebam) καὶ μάλιστα ἐπὶ φυτῶν. Καὶ ὡς ἡ σικυά. Non autē ὡς ἡ σκιά. Quod autem est ἡ σίκυς, Theodorus cucumim vertit. At sexus articulus mutandus est. De eius cruditate supra nihil, sed de cucurbita, quam ibi vocat κολοκυνθίαν: atque hîc de ea dixisse se ait suprà: περὶ ἧς καὶ πρότερον ἐλέχθη. Lego ἀπηρτημένην τῶν μορίων: non autem τῶν μοριῶν. Et διὰ τὰς αὐτὰς ἀνάγκας, tam scilicet βραχυβιώτερα, quam περὶ βλαστήσεως. Et πηροῦσθαι, non πυροῦσθαι: mutilari, non vri: nihil hocad rem. Deleo ὡς δὲ περὶ καρπούς. Lego ὥστε ῥᾴδιον καταπίπτειν, nō ὥσπερ. Et ἐκ μὲν ἐκτρέφουσι γε πολλάκις. Theodor⁹ διαπίπτει, proximę putredini: min⁹ benè.

Multa sunt δύσσηπτα, quæ pridie quàm putrescant, sunt proxima putredini. Κυριώτατον. Potissimam partem. Videndum vbi Cicero vsus sit hac voce in nomine, extra vsum aduerbii. Ὀλιγόκαρπα. Paucis fertiles sunt. Non Deus Latinitatis hoc intelligat. Idem est atque si dicam, Pechius paucis est vorax. Οὐ τῶν πάσχει. Non ita flaccescunt. Loquitur de arefactione. At flaccũ & flaccidum aliud omnino est, quippe pendulum ob debilitatem. De scrofarum auribus suo loco.

Περιϊσταμένης τῆς ὥρας, cùm tempus vernum extiterit. Imò verò cùm quodcunque tempus anni adduxerit tempus mortis quod eas circumstet. Tum verò palàm fit, eas esse passas in omni fructificatione quippiam detrimenti. Idem nanque contingit quod in gutta quæ lapidem pertundit: de qua dictum est in octauo Physicorum, & in vndecima Sectione: & Themistius notat in septimo. In tempore autẽ verno visum est Theodoro detrimentum apparere: quasi tunc non germinent, quemadmodum & aliæ: sed exacto vere cũ acrioribus exploratur earum vigor caloribus, pallescere primũ videmus, deinde flaccescere, postremò arefieri. Κακοῦνται, affligantur. Ambiguum verbum. Affligi, est deiici & sterni: quod euenit arboribus cùm vento aut lignatoris ruunt opera. Ita loquitur Latinus. Neque afflictam arborem Romanus alio capiat modo. Aliud est vulgum sequi, aliud puritatem ex vsu & etymo. Οὐ μόνον τὰ ὑπερκαρπήσαντα, ἀλλὰ καὶ πολυκαρπήσαντα. Τὸ ὑπὲρ est plusquam τὸ πολύ: hoc enim exceditur ab illo. Ideo nequis πρὸς τὰ ὑπερκαρπήσαντα astringeret, addidit: communem esse noxam etiam iis quæ sunt πολύκαρπα. Hæc Theodorus non expressit. Non enim ex eius verbis intelligas. Ea sunt. Non solùm quæ ad hunc modum exuberauerint, sed etiam quæ largè fructificauerint. Verbum enim exuberare, non significat superfœtare, siue supra morẽ modúmq; fructificare. Quæ sequitur de Thasus historia aut à me, aut à Theodoro non est intellecta. Verba sunt apponenda, vt de iis iudicetur. ὅθεν καὶ Θάσιοι τὰς γεωργίας ἀπομισθοῦντες, οὐ φροντίζουσι τῶν ἄλλων ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ βούλονται κακουργεῖν. ὑπὲρ δὲ τοῦ τελευταίου συγγράφονται πρὸς τὴν αὐτῶν κατάληψιν. Theodorus: quapropter Thasii cùm agros mercede sibi conducunt, de cæteris quidem annis minimè curant, imò defraudare conantur: de vltimo verò diligentissimis literis notant: vt dominus agrum recipere debeat. Videamus apud Theophrastum consilium Thasiorum. Cultum nocere. Itaque Thasios negligere annos aliquot: vnum modò curare, scilicet vltimum. Cùm autem cultus nõ officiat fructificationi, sed eam ita adiutet vt obsit arborum vitæ: non intererit conductoris negligere, sed locatoris. Conductores enim sibi plurimum facere student: locatores ita demũ fructus annuos sibi redire volunt, ne vineis noceatur. Fructus enim cum locatoribus communes habent, fundum verò soli sibi. Itaque aut fructus partiuntur, aut precium accipiunt, atque ita cum conductoribus transigunt: vt tãquam boni patresfami-

A lias agri curam gerant, ne degeneret: cultum plus æquò ne adhibeant operosum, quo sibi consulant ex prouentu: minus benè fiat arborum habitudini quoad vitam. Nam conductorũ partim negligentia, ignauiorẽ reddunt fundum: partim nimia cura exhauriunt arborum principia vitalia. Vltimum verò annum iubent excoli, quo heri sint agrũ accepturi: vt qua facie cultũ tradiderint in locatione, talis redhibeatur. Est igitur ἀπομισθοῦν locare, non autem conducere. Mercede quasi ex familia elocare. Sic non rectè κακουργεῖν, defraudare. Sed patiuntur domini aliquantum malè esse fundo; quia prospiciunt futuris. Hęc pluribus agenda fuere: propterea quòd nos homines noui in republica literaria facilè obruimur doctorum opinione, quá
B sibi de Theodori magnitudine meritò fecere. Συγγράφονται. Literis diligentiùs notãt. Ambitiosum aduerbium. Sed simplicissimè cauent in ipsa syngrapha. Dicitur autem syngrapha, quoniam ex vtriusque stipulatoris consensu facta est. Fortasse etiam vterque nomen suũ subscribebat, atq; etiam suo annulo obsignabat. Ita vocat Plautus in Aulularia. Isocrates in Trapezitico vocat γραμματεῖον, ad quod conficiendum vsus est eiusdem somni participio συγγράψαντες. Πρὸς τὴν αὐτῶν κατάληψιν. Theodorus ad agrũ retulit: cùm dominus recipere debeat. At κατάληψις est perceptio, non rereceptio ἀνάληψις. Ad fructus referre malim. Βρυοφόρος, musci fertilis. Alibi ostendimus βρύον pro
C vicario floris in Ficu, & Olea, & Quercu, aliud esse quàm muscum: neque cum musco quicquam habere commune. Neque rectè factum à Theodoro, vt imitaretur suorum popularium negligentiam, qui ambiguo verbo vsi sint: cùm alioqui ferè iactent opulentiam. Muscus etiam in multis aliis inuenitur arboribus, modò cortex vetulus sit, atque locis opacis situm contraxerit. Παραβλαστήσεις, nepotes, vt alibi, suo more, ambitiosè. Rursus mox παραβλάστησις, regerminatio. non. Esset enim ἀναβλάστησις: sed adgerminatio, scilicet stolonum.

Σκολιὰ, tortili corpore. Vox hæc Latina significat passiuam aptitudinem. At multæ sunt arbores flexuosæ, quæ neutiquam aptæ sunt ad obtorquendum. Κάτωθεν ἄρχεται, subtus. Meliùs, ab imo: ne radicem intelligas. Ea enim subtus est, non autem
D ima stipitis pars. Πυρεῦσθαι, feruescere. Quia legit πυρεῦσθαι, quasi ignescere. Incommodè sanè, ne dicam ridiculé. Τῶν μακροβίων, arbores vitæ perennis. Perenne non significat vel longæuum, vel diuturnũ, sed idẽ quod perpetuum. Perpetuum est augurum vox, quoties volatus nõ intermittebatur: vt sit διηνεκές. Perenne quod toto anno minimè desit. Vox Pastorũ, qui torrẽtes æstib⁹ deficere cũ viderent, perpetuarum beneficiũ aquarũ hoc nomine per vniuersum anni tractũ traduxere. Perennis igitur est etiã riuulus hic noster, qui tamen breuissimus est, quia neque voragine intercipitur, neq; absumitur æstib⁹. Εὐαυξῆ, ãplius augescere. Non. Loquitur enĩ super Democriti verbis, qui dicebat celeri suppeditatu exhiberi stipiti alimentũ ab radice. τὸ δὲ, hic facilitatem ac celeritatem

tem, non magnitudinem significat. Κατεπίτασιν τῆ λοιπῆ. cōcoqui, dispensarique. Addidit hoc postremum arbitratu suo.

CAPVT XVI.

XVI. capitis argumentum. Narrat seminum naturam. Minora quare sint maioribus fertiliora. De leguminum natura.

PIO N δὲ σπερμάτων. Plantarum generationum, concretionum, magnitudinum, qualitatum, fructificationum causas declarauit: nunc principia tractat alia, eorúmque rationes. Quippe in communi ambitu naturam seminum, additis exemplis in generibus & speciebus. In extremo capite priuatim de fabæ imbecillitate. Statuit autem narrationis uęstigationísq; suæ principium in naturæ mirabilioris cōtemplatione. Quippe minima semina minimum posse debere uidebantur. Itaque rem se aliter habere ostendit. Πολυχούστερα, diximus in primo libro Historiarum ex eius verbis, plantarum naturam esse πολύχουν, id est multiplicem, multa comprehendere. Sic Præceptor in tertio rhetorices. ἂν ᾖ πολύχουν ἢ ὀνομάσαι. In secundo De partibus ἰδέαν πολυχουστέραν, implicatam. Hic alius vsus huius vocis. πολυχούστερα semina esse numerosæ fertilitatis. Rectissimé. Quia semen est plantæ principium in se plantam continens, quippe materiam simul & formam. Ergo cùm singula sufficiant multis seminibus, aut vno è stipite, aut ex pluribus procreandis: rectè dicitur semen ea omnia cōtinere. Vnde ἀρχὴ τὸ ἀρκεῖν καὶ ἔχειν: vt in libris De causis vniuersalibus declaratum est à nobis. Nota breuitatem. Καὶ γὰρ τὰ ἐλάχιστα, μάλιστα. Argumentum à minori per coniugationem. τὰ ἐλάττω πολλὰ ἔχει, ὅτι τὰ ἐλάχιστα πλεῖστα. Αἴτιον δὲ. causam adiungit: quia suum finem facilè consequuntur propter exiguitatem. Hęc tamen ratio videtur valde leuis. Ad celeritatem namque generationis facere fortasse possit: ad multitudinē illam nihil valeat. Reddenda ratio est: quomodo materia ex non materia, quātitas ex non quātitate repræsentari queat. Sanè latet nos, ac fatigabit potiùs sapientem docendo, quàm explebit auditorem discendo.

Ἐν δὲ τῷ ῥᾳδίῳ τὸ πλῆθος. Hæc est maior propositio syllogismi. Quod facile fit, sæpe fieri poste. Opus igitur excrescet in frequentiam. Tamen meminerimus: suam cuique materiam, suam cuique formam indiuiduis attribuendam. Ὥστε ἐγγυτέρω. Quare propter facilitatem propiores sunt effectiones, atque fines principiis suis. Ἀβλαστότερα. Explicato, quomodo sunt horum partes inter se propiores. Quoniam non offusa in ramos aut frondes, & vnico in caule ita cohærent: vt diffundi queant in multa semina. Καὶ δυστροπώτερα τῷ ἀεί. frequens huic autori sententia. Parat iora esse ad opus imbecillia, non ex internis actiuis, sed ab externis patiendo. Sunt ergo non solùm propiores inter se intus, sed etiam propiores motorem suum extraneum: qui partes eas e-

A laborare potest, atque in seminibus discriminare, imò verò in semina. Σημεῖον δὲ. Quinetiam propter illam facilitatem atque obtemperationē sunt propiores fini suo. Cùm inter ortus initia, & finem qui est in maturatione, perbreuis tractus intercedat. Sunt ergo prope formam vnitæ in exiguo gyro: sunt prope concauam, acrem scilicet: sunt prope finem. Tot adiutæ, tam præsentibus atque paratis causis, facilè multum operis & expediunt & perficiunt. Ἐπὶ καὶ τὰ σπέρματα. Ideò sunt hæc semina fœcundiora, quàm fructus arborum: legumina, quàm frumentacea. Excipe Cicer arietinum, non enim est πολυφόρον. Φαίνεται πλεῖστα. Peruertit more suo, quod millies animaduerti potest, ordinem. Prior est ἀκμάσαι adolescentia, quàm perfectio τελειῶσαι. Ἔτι δὲ οἱ

B καυλοί. Duæ iam causæ seminis exiguitas & simplicitas calami ramis vacua: tertiam adiūgit. Caules, inquit, cùm sint robusti, rari, non lignosi, & ab vna radice plures, sunt quasi ramales, ἀκρεμονικοί. ergo suum cuique opus. Ita viri maximum, ac maximè versatile ingenium acuit nos. Suprà namque plurimum ferè, quia ἀβλαστῆ: hic plurimum ferre, quia πολύκαυλα. Nam sanè videtur idem, caulis singularis ramosus, & multi caules sine ramis. Quid affert vtilitatis calami simplicitas ramis carens, si rami sunt ipsi caules. Nisi dicas: suprà ἀβλαστῆ, priuationem frondium innuere non ramorum. Frōdes autem multum auferunt materiæ, multum operæ, quæ fructui deberetur. at stipites quantum auferunt, tantum dependent in fructu: propter se-

C men enim facti sunt, ideò mox fulcit hanc sententiam. Πολλῶν δὲ καὶ ἰσχυρῶν ὄντων, ὥσπερ ἤδη καὶ τὸ πᾶν καρποῦ πλῆθος ἀκρεμονικοί. Ita diuisi ab radice, vt à stipite ἀκρέμονες. Sed tanto, quàm rami, vtiliores, quo sunt radicem propiores. Neque per stipitem, quasi per sequestrum, sed protinus hauriūt ab radice. Ἰσχυροὶ καὶ ἄξυλοι. quasi dicat, ἅτε ἰσχυροὶ ὥστε μὴ εἶναι σκληροὺς καὶ πυκνούς. Ab hac enim natura, duritia scilicet ac dēsitate amouet semper tum germinationem tum fœtificationem. Firmi ergo aduersus iniurias, rari ad commeatus transmissionem. Ἄλλως τε κἂν αἱ ῥίζαι. Aliud commodum, per sublationem incommodi, quo afficiuntur ferulacea & bulbacea. Non enim abiurari ei succum à radice, quæ sit grandior, atque ideo auara, succi cupida ac tenax. Vbique op-

D ponit plantæ vtilitati radicum nimis bonam habitudinem. Sanè vbi dispensator diues est: herus damno hoc augetur. Miror quare ferulacea ὀλιγόχοα esse, putarit se persuadere posse. Item radicis amplitudinem haud sanè inuenias in anetho, aniso, thapsia. Ἀλλ' ἐκεῖ διαδίδωσι. Quasi summam fidem radicum hìc narret: quę paria faciant: cùm expenso acceptum æquent. Τὸ διὰ nota est tractus alimenti per poros. Μονόρριζα καὶ οὐ παχύρριζα. Duo designauit incommoda, vnum expressè, crassitiem, alterum per contrarium, multitudinem radicum. Est enim proportio quantitatum continuæ ac discretæ in crasso & numeroso. Explicat autē porrò, μικρὰ ῥίζα πάμπαν. Ὥστε

δὲ ἰσχυρόῤῥιζα. Educit nunc exceptionem. Namque alia quæ radice inopi fulciebantur, opulenta erãt in fructificatione: at quibus valida radix, vt Milio, quare fructus adeò numerosi, vt ab eo Latini mille dixerint? Quia radix, inquit, tametsi robusta est, non tamen sibi viuit: communicat enim robur suum: quippe stipites fundit admodum validos, Α᾽π᾽ ἰσχυρῶν ἰσχυρέσ: quinetiam πολυχοῦς: ergo πολυκάρπους. Vbi vides quasi Troia ludum in hac ratione. Vbi enim excurrerat reddens pro causã fœcunditatis tum paruitatem, tum simplicitatem radicum: in Miliaris radicis obiectione crassitiem excipit & robur, quæ sint coniuncta liberalitati. non ergo crassitia est, sed tenacitas: neque fœcunditatis imbecillitas. Namque in cupressorum genere cùm idem sit radicis modus, nihilominus altera species fert fructum: altera non fert. Ω῾ς δ᾽ ὅταν ἀπὸ μικρᾶς ἀρχῆς. pulcherrimum argumẽtum. Si à paruo principio multi esse caules potuere: æquè consentaneum, ac fortasse magis ab iisdem multis multum esse fructum. Id quod & in frumẽtaceis euenire videmus: ὅταν ἐξ ἑνὸς: cùm ab vna radice plures exeunt calami. Hoc dixit: quia non semper fit. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο. Quod de Milio dictum est, de Oleribus itẽ profitetur. Simul πολύσπερμα, simul ἰσχυρόῤῥιζα: quippe aut ab radice vna multos edunt stipites, aut ab vno stipite multos ramos. Quo in loco quantum roboris agnoscit in hisce radicibus, tantum de sua sententia detracto opus est. Hic πολύσπερμα valet, quod suprà πολυχούστερα. Α῎παντα γὰρ ἀποδενδρεῦται. Hoc etiã dixit in Historiis: arborescere olera: vnde mixta vox, δενδρολάχανα. Διακαυλίσαντα, partito caule diffunduntur in ramos ad arboris speciem. τὸ δὲ, significat diffusionem. τῇ ὄψει: quia non sunt veræ arbores, sed imago tantùm. Vereor tamen ne nimis audax illa sit vox, ἅπαντα. Nam Portulaca τῶν λαχάνων ἐστί: melissa, erucæ omnes, cornicis pes, aliæ multæ. Ε᾽κ πολλῶν πολύς. explicatio τοῦ πολυχούστερα. Et eius quod dicebat: ἀπ᾽ ἰσχυρῶν ἰσχυρέσ, καὶ πολυχοῦς, & καρπὸν πολύν. Item πλείονες κάλαμοι, πλείους γὰρ οἱ στάχυς. Non autem mirandum esse si sit frequens fructus, cùm sit πανταχόθεν: scilicet ex primario stipite, & ex aliis, aut ex ramis: vt è multis locis multa locata. Ο῞ταν οὖν κατὰ τὸ ἀέρος. aliam concausam. In aere elementi proficere: qui eo tempore contingat, quo leguminum res agitur. esse enim ὀψιαίτερα. Quare prouecto iam anno in calores, egregiè foueri. Euocat igitur mite cælum ad feturam calorem plantarũ simul cum materia quam conformet. Α᾽χείμαντος, nihil quicquam hybernum spirat. Nescio quid sibi velit hic βραχύς. Theodorus quoque inuoluit in sententia. Συνεργῇ. Natura tam interior quàm exterior conspirant atque consentiunt ad idem opus. Εἰς τὰ ἄνω. Calore cietur materia sursum: neq; quicquam disturbat aut impedit distractione. μᾶλλον, quàm primo anni tempore magis excrescunt. Οὐκ ἀντισπᾷ. Non retrahit: vt radix hyeme, quæ sibi retinet, quod retunditur frigore: quanquam verba hæc non cohærent. Οὐκ ἀντισπᾷ

A τὴν ῥίζαν. Nam neque in frigoribus retrahit radix: sed repellitur à contrariò deorsum atque introrsum. Neque frigus quispiam dixerit vnquam ἀντισπᾶν. Καὶ προσέτι μανῇ σπείρεται. Alia causa: quòd in tenui terra seruntur. Si ita legatur. Causa est, quòd soli densitas non obest succi transmissioni, cohibendo. Et sanè macræ regiones, vt Bigeronum, annonæ inopiam Milio sustinent. Fabæ tamen & ciceris genera pingui aruo lætiora surgũt, & largiùs reddunt. Ο῾ δὲ κύαμος, diuersa fabæ natura propter imbecillitatẽ. Itaque nec multum, vt milium, ferre fructum: & ante hyemem seri: vt frigorum cohibita superuentu, reuocet seipsam ad radicum firmitatem consequendã: à quibus postea creditũ repetat. Rectè igitur nos hæc cum superioribus coniungenda curauimus. Nam B suprà, legumen robur narrabatur: at faba legumẽ. Conuenit igitur huius rei rationes atque euentu continuò subtexere. Προλαμβανόντων. scilicet agricolis. Nota loquutionem: προλαμβάνειν τοὺς χειμῶνας: præuenire, anteuertere hyemes. Non enim anticipant hyemes: sed capiunt tempus quod hyemes antecedit. Εἶτι μὴ πολύκαρπον. Reddit causam mutata voce in eundem sensum.

Ε᾽πίκηρον. Vox Theophrasto frequens suprà quoque vidimus. Obnoxium impressionibus: à cera ductum, quæ non sit ἀντίτυπος ac resistens.

Ε᾽ν πολλοῖς, rebus: καὶ πολλάκις, temporibus obnoxia. Calor obest, frigus, rubigo vel maximè: alia: Α῎ν καὶ προφανῇ. Si præmaturè floreat: eueniat multis incommodis, non procedere C ad fructus perfectionem. Η῾ δὲ ἀσθένεια, imbecillitatem esse sensui manifestam. rarum esse admodum. Σομφὴ tota admodum, radix, calamus, theca. Vnde id considerandum: in tam rara ac soluta concretione operosum esse naturæ, fructum adeò solidum conficere. Μανόν. Enumerat vel signa vel causas imbecillitatis. non solùm esse raram sed etiam inanem. Vt rarum sit partium constituentium: vacuum sit absentia succi interioris, qui in raris aliquibus continetur. Καὶ οὐ πολύῤῥιζον. Vt non solùm concretionem ac substantiam habeat parum robustam, verumetiam principia: scilicet radicem. Ω῞στε εὐδιοδον. ratio. fit peruia maleficio. Et hic est proportio quędam cum siccis, de quibus suprà dicebat, plus pati D à peregrinis humiditatibus, ac propterea putrea fieri. Τοῦ μὲν οὖν πολυκαρπεῖν. Ecce epilogum: qui nobis ostendit manifestò, hanc fabarum tractationem esse partem totius operæ, quam ponit in causis τῆς πολυκαρπίας. Διακαθάρσεις. inde nostræ putationes. Purum enim est idem, quod putum, concisẽ, quasi puratum. Κατακοπαί, effectiones, quo fit κάθαρσις. Τὰ μὲν αὐτὰ κωλύει. Duo fines putationis: vnus, vt auferãtur impediẽtia: exempli gratia, quæ opacant: alter, vt tollantur quæ succo officiunt: veluti cùm mortuas partes amputamus: & cùm Iuglandem nouellam terræ mandamus, radicem mediã, quæ recta est, abscindimus. Ea si relinquatur deorsũ rapit, quod ascendere oportuit. Καὶ δὴ καὶ τοῦτο. Vera dicit, & nobis explo-

bis explorata. Nuces Abellinas infœcundas fieri, si excisis stolonibus, fit vt arboris induant naturam.

Lego ἀκρέμονας πλείους, non ἀκρέμονας. Et ὅτι τοῦ χῷ τὸ τὸ αἴεται non autem χρῆ τῶ. Et ῥα σεφάη ἐντῆ μανῆ.

Theodorus, τὸ ὥσπερ ἐγγυτέρω, aliter intellexit quàm nos. vel vt è priori sumatur. id est ne tam lõgè causa petatur. Τὰ τοιαῦτα ἀβλαστέστερα. Theodorus legit ἀβλαστέστερα: Quod faciliùs, inquit, allegescant: minus bene. Nam quomodo ratio hæc propior sit quàm superior, quæ tamen est eadem? vbi dicit, ὅτι τὰ λάθα φέρει ἐπιτελεῖν. Sed, ἀβλαστέστερα: quia non luxuriãt frõdibus. Ὀλιγοχρονιότης. Argumenti tẽporis quoq; breue perficiedi. pessima loquutio. Ἀδρύνονται. crassantur. corpus capiũt. Non enim vnã tantùm nancifcuntur dimensionẽ, B crassitudinem: sed vt nouẽ, non ineptè dicam, corporascunt. Καὶ ἐν παχύρριζα. Theodorus omisit. sunt tamen necessaria. Eorum loco posuit illa: nec deorsum latescunt. Solœcophanes in aduerbio motus quietem notans. Videor tamen apud Varronem meminisse: quem tamen non sequar. Idem, ac si dicam: sto versus partem inferiorem. at, vertere, omninò motum designat. Quis enim ita me roget? dum hæc scribis, quorsum sedes? Ὁρμῆ, viribus omnibus. enixè. propensè.

Διακαυλίζοντα. Vbi suos emiserint caules. Imò, diductis in ramos caulibus. Sic enim comparatur arborea species. Καὶ μὴ ἀπτομοῦ τῇ ῥίζῃ. nec radices euocant. Nunquam vlla in planta radices euocantur. auocant. Συνεργῇ, iuuet: non expressit. adiuuet, cooperetur, verbum ex verbo. Illa verò omnia omisit, ἐρχὺς τὸ ἤδη ἢ χείμαντος τοῖς ὀψιαιτέροις. Ὡς εἴ ἂν ἢ σεφαγῇ, etiam si maturè prouenerit. Non expressit verbum Theophrasto peculiare. In plantis enim, quæ floribus fructuum spem profitentur, nec perficiunt. Φαίνειν vbique dixit: aperire, designare. Verbũ Atheniensibus odiosum: vnde etiam φάσις in eo significato apud Isocratem. Κενόν. eualido: malè. fortasse, euanido scripsit. Neutrum tamen probè satis hic. Εὐδιοδον, transigi facilè potest. Memini apud Poetam, transadigit costas. At hic nemo intelligat Latinus. Non enim agitur faba trans fabam.

CAPVT XVII.

XVII. capitis argumentum. Mutantur fructus pro alimẽti ratione aliis & aliis regionibus, tum colore, tum succo, sicut & animalia. Rariùs fiunt meliores.

Αἱ δὲ μεταβολαί. Fructuum impræsentia sequitur affectus, quoad mutationem. Atque hæc sanè materia cum superioribus connectẽda fuit: nunc interrupta est tractatio. Fructus mutari pro regionum mutatione. id fieri propter alimentum. Mutare verò tum colorem tum succum: quemadmodum & animalia. Duplex autem est mutatio: vna in deterius, quę est & leuis &

A facilis, & cita. Altera in melius, quæ est rarior: atque, vt hîc vult, admiratione digna. De hac scribet in secunda capitis huius parte. Tota hæc disquisitio est super nono capite primi libri, non sine exprobratione repetitionis. Quamobrem nobis nouum caput fuit à superioribus abscindendum, propter nouam penitus materiam. Αἱ δὲ μεταβολαί. Regionẽ intellige per duas causas, quas ipse declarat, ἀέρα ἢ ἐδάφη. Διὰ τούτων γὰρ. δῆλό τούτων intelligit aerem & terrã per qualitates. Ἐκ τούτων, intelligit hæc eadem propter materiam. At quam tamen adiunctam oportuit: cuius vires ad colorum mutationem in animalibus explicatas habes apud Plinium, Ouidium, Vitruuium: vnde & Xanthi fluuii cognomen: nam Scamandro ei nomen fuerat. Ἰσχύει δὲ ἡ τροφή. Alimẽtum plurimum valere ad acquirendam similitudinem: & hîc dicit ipse, & habes apud Gellium. Simul enim cum lacte mores hauriri, est apud Aristotelem ratio. Quia sanguis sit vltimum animalis nutrimentum. Ἡ ἐν τοῖς θήλεσιν ὁμοιότης. Atqui non est in fœmellis similitudo, sed causæ similitudinis, in lacte scilicet. in fœtibus autem est similitudo. Nam quanuis relatio sit æqualitatis, tamen fundamentum est in matre. Itaque materialiter fœtus similitudo posterior est matris similitudine, licet formaliter simul sit. Ideo refertur potiùs ad matrem fœtus, quàm mater ad fœtum. Sed hæc maiora sunt quàm huius tractationis ambitu capi queant. Φαίνεται δέ. Ostẽdit affectum hunc mutationis esse etiam animalibus communem. Sed verba quædam negotium facessunt. Τὰ φυτὰ C ἢ τὰ δένδρα. Dicere voluit, τά τε ἄλλα φυτά. quasi dicat: ἐ μόνον τὰ ἄλλα φυτά. Haud multum mirabile in minoribus atque tenuioribus: faciliùs enim pati possunt. Quin maiores quoque ac robustiores, quæ videbantur posse resistere velut arbores.

Καὶ τρέπεται πολὺ μᾶλλον. magis animalia, quàm plantæ mutantur. Propterea quòd plantæ nonnisi semel mutari videntur in ipsa quidem generatione: puta cùm ex alba Myrto nigra fit. Animalia verò quotidie, mutatis sanè regionibus colores mutant. Sic Aristoteles ait, animalia mutare colores ab aquis præter coruum. Alibi diximus, vbi omnia fiant candida. Huic Theophrasti sententiæ, cùm dicit animalia magis mutari, quo magis assentiamur, facit: quòd animalium substantiæ mu tantur plurimũ, plantarum pauciorum. Neq; so-D lùm in generatione: vbi minimo quoque momẽto principia queunt alterari: sed etiam in vitæ tractu. Mutantur vicissim Triticum & Lolium: item Brassica & Rapum: Alliaria & Apium hortense: in vitæ tractu Sisymbrium in Mentam. At animalium exordia multorum ex vermiculis. Præterea historiam habes de Erucis In vita verò ipsa quot mutentur, recẽsebis ex Aristotele. Ἐξομοιοῦται, τὸ ὁμοιοῦται designat finem alterationis: τὸ ἐξ, designat τὸ ὅθεν. Dixit autem τὰς μορφάς, vt alibi, faciem: non autem τὰ εἴδη τῆς οὐσίας, sed τὴν ὄψιν. Ἐν δὲ τοῖς καρποῖς. In fructibus haud æquè constat: quia non mutant motu suo plantæ loca sicuti per-

dices. tametsi non quòd ipsa animalia mutêt loca semper, sed quòd ipsis etiã non mutantibus loca ipsa mutentur. Per hyemem enim Alpini lepores fiunt candidi, sicuti dicebamus. Quin etiam extra hasce omnes causas, Monedularum genus quoddam pennas cãdidas aliquot induunt hyeme, non à niuibus, quam causam esse candoris putant in leporibus, sed quadam nobis ignota natura. Perdices quoque candidas estiuatumus in iisdem Allobrogum Alpibus: nequis putet eas non esse perdices, sed Lagopodas. Vtramque enim auem simul habere contigit. Τέσσαρα πολλὰ μᾶλλον. Aliquo modo plus mutãt animalia: quia & in substãtia plura: & in pluribus, voce, pilo, penna. quinetiã ab ætate potuit. Frondes enim in fine anni pallescunt quibusdam ante casum: aliis rubescunt. Contrà buxo pallidiores nouellæ, sicut & Smyrnio. animalia in senecta cana fiunt. Mulum excellentissimum habui glaucum, qui mecum & cõsenuit, & senectutem canicie prodidit: candidus enim totus euasit, amisso fusco: item equarum multi atriores prodeunt in lucem. Vnum inter cæteros habemus, qui primi ortus nigredinem cùm musteo colore cõmutauit. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα. Tametsi minus apparet in fructibus: tamen apparet, in colore, magnitudine, succo: adde tu etiam carnis vel firmitatem, vel solutilem cohæsionem ac friabilitatem. Augebis historiam in his quoque: ab ætate. Nam quidam mutant cum viridi pallidum. addũt etiam ruborem, qua insolantur. Quidam nunquam mutant, vt pruna quædam viridissima, grandissima, succo ignauissima. Vt etiã quędam nullo coloris accessu produnt maturitatem: quædam accipiunt heluum, vnde & nomen: aliæ nigrum. vbi primum accipiũt mutare, Latini prisci dixerũt, variare. Quo verbo Vascones etiamnum vtuntur, exempta quarta litera. Χρώματα μὲν. Exequitur hæc tria. mutatur color Myrto. Χυλοὺς δὲ. etiam succus. Τοῦ δ᾽ ἐπὶ τῶν χρωμάτων. Quanquam de colore minus patet, nisi tota planta transferatur. sanè etiam in satu. Ex Peponum albis seminibus ruffi oriuntur. Ἐπὶ κἀκεῖνο. Cùm is affectus sit & plantis communis & animalibus: causam quoque communẽ inquirendam esse. esse verò alimẽtum. Nam, inquit, huius quoque affectionis affectio illa communis est.

Tertio demum anno mutari: interea fieri apparatum quendam. Hoc etiã in priore libro dictũ est. Τετρηγόνατα. tertia fœtura. Ἅπαντα γάρ. axioma. Omnia enim ex quibusuis momentis variantur. Sanè eis noua omnia, peregrina, aliena: quædam verò etiam inimica. Ἐκ σφοδρᾶς φωνῆς, paulatim. vox frequens huic, Aristoteli, Hippocrati. Μεθίσταται, quòd alibi, ἐξίσταται. Prius alterantur, deinde quasi demigrant de natura sua. Τὰ δ᾽ ἐπὶ τῶν δένδρων. hic videtur esse mutilus codex. Namque, vti dicebamus, cùm duplex sit mutatio, in melius & in peius: non dixit has mutationes esse in peius: & tamen nunc dicit ἀνάπαλιν, in arboribus: mutãtur enim in melius. Quia cùm plantantur, sunt imbecillæ: tanto magis cùm se-

A minio proueniunt: postea fiunt robustæ. Ἀποπίπτειν δέ. Sequitur altera pars super hoc: quãdo mutatione fiant arbores meliores. Ἀποπίπτειν, quòd sibi nullum inuenire queat in natura locum, extra naturæ classes, quare etiam θαυμάζεται. Adeò vt faciat admirationem: quoties meliorem acquirit arbor habitudinem. Μεθίσταται δέ. Repetit quæ narrabat in capite nono primi libri de Cilicię Punica. Καὶ πολλάς. Deteriores multas fieri: quod ad species pertinet: καὶ παντελῶς, quod ad loca. Vt nullus sit locus qui mutare non queat. Διὸ καὶ θαυμάζεται. ratio admirabilitatis. Quoniam & paucæ sunt species, & locus nullus, quæ, quiue detrimenta non ostendat nobis à mutationibus. Quocirca miramur: sicuti, sicuti, si quando contrà eueniat. Ἔστιν οὖν. Vt

B sit in arboribus, ita sit in seminibus, vt aliquando fiant meliora. Ἥκιστα δ᾽ ὅμοιον. Cùm haud multum distat idipsum quod melius est. Nam si esset pessimum, non posset accedere tanto interuallo ad bonum, & quasi transilire. Ἐν τούτῳ γάρ. Quærat aliquis, quando fit hæc mutatio? Ita fit, inquit: quoties non manet idem penitus quod erat, & quomodo erat. Ἐπὶ τὸ γιγνόμενον. Siquidem quod inde generatur, non definit esse idẽ. Παραιρεῖται γάρ. Non absque negotio est, qui vel Theophrastum vel Aristotelem interpretatur. Quid sibi volunt verba hæc? an quia dicebat paulatim omnia immutari? Mutationem verò esse vel in melius vel in peius: nunc dicit ad vtrumque euentum, semper aliquid auferri naturæ pristinæ:

C vt tantundem contrarii reponatur. Καὶ ἐπὶ τῶν ζώων. Animalium mutationes explicat: Ex nigris candida: ex asperis mollia. De lanis intelligit: vt ex pilo fiat lana. sicut è contrario. Genus ouillum ex prouincia Narbonensi huc adductum amittit lanæ tenuitatem ac mollitiem. hoc fit propter pabulum. Item propter mutatam admissarii coniugationem. Nam si pecori Vasconico detur veruex Prouincialis: trienniũ totum oues erunt lana commendabiliori. Tertio modo mutatur attonsione aut auulsione. Namque in Bythinia caprinum genus non tondent, sed vellunt, ad pannos eos cõficiẽdos, quos *Camellotos* vulgus vocat Gallicum. Sic consueuisse olim Opicos nostros, autor Varro est. Tonsæ namque lanæ succedit crassior.

D Τῶν φανερῶν. Ex iis, inquit, causis quæ sunt manifestæ, aqua potissimùm mutationis huius autor esse videtur. Τῶν δ᾽ ὅλως. Quia aqua, non vt aqua, sed vt cibus: non simplex elemẽtum, sed mista, vt toties dictũ est. Καὶ ὁ ἀήρ. Vnde maris accolas ruffescere narrat idem, in libro de coloribus ob solem & salem. Ἀνάγκας. Eiusdem necessitatis causas in animalibus & in plantis, appellauit necessitates. Τὰ δ᾽ καθ᾽ ἕκαστα. Fortassis ab sensu harum rerum petendum iudicium. mira oratio. Μᾶλλον, potiusquam ab vniuersalibus, & ratione. Ἴσως δὲ μόνον. Imò verò, inquit, à solo sẽsu. Nimis admodum vilem facit τὴν διάνοιαν. Sunt in eadem regione Elephanti albi, in qua homines nigerrimi: cùm tamen Elephanti natura communis nigre-

nis nigredinem sibi depoſcat. Ita que ſunt in Africa nigerrimi Elephanti, vbi homines minus nigri. Sunt in Mazouia vrſi albi, vulpes nigerrimæ.

Χώρας totius regionis: τόπου peculiaris ἐν τῇ χώρᾳ. Vnde differentia chorographiæ & topographiæ.

Lego τὰς μορφὰς ὁμοιοῦσθαι, non autem τροφάς. Non enim alimenta ſunt ſimilia, aut diſſimilia, ſed formæ propter alimenta.

Theodorus, ἀτοπώτατον, abſurdiſſima. Secuutus vocis vſitatum ſignificatum in malã partem, ſecurus de ſententia. Non enim, quod hîc narratur, abſurdum eſt ita vt auditu afferat moleſtiã: quod diuinus Poeta verbis illis innuebat: *nec difficilis*: quid enim abſurditatis eſt, in arbore, quæ ſit melior? Ε μπειρίαν περιαλλάν χώρας, ἢ τόπου διὰ τὰς ἰδέας. Cùm & agros & loca expertus, ſtudio commentandi peragrandíque fuerit. non rectè χώρας, agros. Ager enim potiùs τόπος eſt ἡ χώρας. Ager Romanus Latinè regionis locus eſt. Deinde non it ſtudio peragrandi, ſed quauis alia de cauſa, ſiue dedita opera, vt cognoſcat quid inſtituant Philoſophi: ſiue mercaturæ gratia, vt Luſitani: ſiue errore actus, vt Vlyſſes: nihil refert: modò ab indigenis, quid rerum ibi ſit, audiat. hoc eſt, διὰ τὰς ἰστορίας: vt quicque ei fuerit narratum.

CAPVT XVIII.

XVIII. capitis argumentum. Opera quoque fieri mutationes in plantis. Ea duplex: additio, ablatio. In radicibus multum eſſe principii ad mutationes. Inſitiones non videri ſub hoc genere mutationis, quia ſit aliud integrum additum principium.

ΟΜΟΙΟΝ γοῦν τοῦτο. Mutatio aut fit à natura, vt ſuprà declaratũ eſt, aut ab arte. Artis finis vnus, cot roboratio ad fructum. Opus duplex: aliquãdo enim debilitatur plantæ vel concretio vel corpus, vt commodiùs agatur ad finem illum: aliquando corroboratur. Debilitatur aut ablatione aut deprauatione. Ablatione, vt cùm putamus: abſcindimus in radice Iuglandis penem. Deprauamus, vt cùm adigitur clauus, aut ficum ſcatiſicamus. Corroboramus, cùm adaquamus, aut ſtercoramus, aut ridicas apponimus. Hæc hîc narrat ſatis, vt ſolet, confuſè. In ſecunda parte capitis oſtendit, inſitiones hoc genere non contineri. Non enim eſſe huiuſmodi mutationem, ſed quaſi coniunctis principiis, quæ actu ſunt talia. Operę autem ſunt inter ſe longè diuerſæ naturæ. Namq; putatio eſt cauſa procatarctica, nihil habens ſubſtantiæ in prædicamento actionis. Stercoratio, cum hoc ipſo habet ſecum ſubſtantiæ prædicamentum. Sed eſt in potentia tamen, non actu, arboris materia, ſicut & aqua in rigationibus. At inſitio eſt habens actu principia duo, quæ arte coniunguntur: & miſcentur ſpecies, contra Peripateticorum vulgata placita. Licet ergo ſit ſub genere motus, ſeilicet in opera: non tamen eſt ſimilis in re. Η᾽ μεταβολὴ, generica mutatio. eicuratio. alia interior cùm fiunt melio-

A res ipſæ mites. Veluti cùm Punicæ grana dulciora, aut molliore intus ligno aut nullo: quemadmodum & vuæ: Hæ igitur mutationes: nunc de modis. Γ λεία γλυκαίνει, adaquatio dulcorat Punicas, & mollificat. Ratio. δεῖται γὰρ ἡ στρυφνότης: reſpicit γλυκαίνει, quia acerbitas in ſicco. ἡ σκληρότης: reſpicit μαλακοτέρας, mollitudo namque ab humido. Aſper ſapor cùm ſit terreus, non eſt mirum humore dilui. Ita etiam dura tenereſcunt aqua.

Τὸ ἐνδεές. vniuerſalis propoſitio. Natura defectibus requirit ſupplementum. Non dixit, quale, aut quare, aut quando in aſpero ac duro ſit ἐνδεές. Sanè quibus in ſpeciebus aſciſcit ſibi forma dulcedinem: in iis ſemper intendit Natura dulce. Quodcunque citra finem illum fuerit, manꝭ cum erit. explebitur ergo cultu. Ideò dixit, τελείωσις

B ἐπικουρίαν: ſcilicet τελειώσεως, ἢ περιουσίας. Vt compleatur interuallum, quod eſt inter initia ſaporis inchoati & perfecti finem. Οὐ μόνον γάρ. Non ſola opera duo: ſcilicet ablatio & additio, ſed & alteratio quæ fit cùm dulcoratur. Non enim mutatur quantitas ſed qualitas. Hoc autem ex dimidio verum, in dulcoratione: ex dimidio falſum, in emollitione: non enim humidum aquæ emollit, niſi per ſui admiſtionem. Adipiſcetur ergo qualitatem per quantitatem, nempe per additionem.

Α᾽ φαιρέσεως δὲ τῶν γινομένης. quod eſt hoc δετέρων, an radicis, & eius quod ſuprà radicem eſt?

Α᾽ φαιρεθέντος τοῦ ἄνωθεν. Plus millies iam dixit: atque etiam mox dicet. Γ᾽ ὀνθεύσει. Alter modus à ſtercoratione. Qua nihil præſentiùs ad

C conficiendas eas rationes ad commoda dulcedinis. Et quia etiam balnei ſtrigmenta idem facere dictum eſt alibi, ac præterea, vt ſubdit, aquæ tum copia tum frigiditas: per ſuperlatiuum agnouit in ſtercoratione officii huius excellentiam. Vt ſiτί- ὀνθεύσει ἡ κόπρος, etiam alia ſentẽtia planior. Γ᾽ ὀνθεύσει ἡ ῥίζ ἧς θεραπεία. Vt quantum ſtudii atque operæ ponatur in cæteris Punicæ partibus, pœniteat: præut iuuatur, ſi radix quoque modo euretur. Sequitur ratio. Α᾽ κολουθεῖ δὲ τοῖς ἀρχαῖς ἄλλα. axioma eſt. A principiis pendere omnia. Et iam radicem ſtatuit pro principio. Διὸ ἢ ἐπὶ τῶν σπορίων. Probat in principiis eſſe totius momẽta. Namque ſemina quemadmodum affecta fuerint, tales quoque plantas futuras. Itaq; cucume-

D rum ſemina lacte, aut melicrato pręmacerari, quò fiant fructus dulciores. Α᾽ ὗται. Radices coctum ſuſcipiunt alimentum, neque ſimi calore. Cætera omnia præter Peripateticam dignitatem loquaciſſima ſunt. Α᾽ πὸ τούτων. Tanquam à loco: non autem tanquam ab amandãtibus. Non enim eſt virtus mittens in radicibus, vt quidam ſtultè ſomniarunt, ſed trahens ab illis in ſupernis. Intelligendum autem vitæ principium, poſtquam genitæ ſunt. Nam alioquin in ſemine ſunt principia duo, materia & forma, tum in ſeptimo metaphyſicæ, tum in xx. ſectione, Problemate decimo. Ideò namque dicebat ibi, radicibus eſſe ſemina acriora: quia ſint principia ſed de hoc alibi. Περὶ ἄλλα. alii modi: vt χώσεις τῶν συκῶν: vnguibus enim

ferreis aperiunt, vt maturescant. Κλάσις τῶν ἀμπέλων, manibus scilicet cùm torquetur pediculus. nam κατακοπὴ aliud est. Oportet autem κλάσιν habere analogiam πρὸς τὸ χάσιν, quæ est fructus ficus, non arboris. An hoc verum non est, sed significat strictionem. de hoc infrà videbimus.

Κολούσεις τῶν ἀμυγδαλῶν. mutilationes Amygdalorum. Si intelligit adactum clauum, est potius πήρωσις vitiatio. clauo enim adimitur nihil. H' πληγαί. aperiuntur enim vt fluat humor. H' διείργειν τοὺς πτάλλους. διερεῖν significat diuidere: διείργειν, distrahere. An ergo scribendum est διείργειν τοῖς πτάλλοις? Notabis mutatas partes orationis. Dixit πληγή: deinde, διείργειν. ἐμπήξις fuerat dicendum. Τάς δ' ὀφθαλμιζομένας. altera capitis pars de insitione. Καθάπερ ἀρχῆς ἑτέρας. Quia surculus insitus est aliud principium ab arbore, quod arbor ipsa nõ quit superare. Est enim quod & suprà dicebat, hoc arbor surculo, quod arbori terra. H' ἡ ὀλίγη πεὺτης. Minus mirum à surculo mutari opus arboris: quia patent vtriusque principia. Διὰ τί δέ. Quare Punica facilè mutetur: ait esse causam raritatem atque imbecillitatē. Ταῦτα γὰρ ὠλιγοχρονεῖ ταῦτα, ubi dictiſſima toties hoc verbo vtitur. A'κολεῖ τῷ ἀέρι, aeris imperium sequitur. Obsequium omninò ea in voce est.

Lego ἀφαιρέσεως δὲ τῶν γινομένης, non autem γινομένου. Et διείργειν τοὺς πτάλλους: vt diximus in Commentario. Et ὀλιγοχρονεῖ ταῦτα.

Theodorus, οὐ μόνον γὰρ δι' οὗ τούτων διχῶς. legit affirmatiuè. Duobus tantùm modis fieri, ablatione & additione: quod & Hippocrates. in quo lusit Cicero ad Atticum. Appius ἐξ ἀφαιρέσεως, Prouinciam curauit: sanguinem misit. & placet iudicium Theodori. Περισκαπτομένων. ablaqueari. rectissimè. Εἰς τὸ κατάλοιπον, in residuo. malim in residuum. Ἀπὸ τῶν ῥιζῶν διεχομένων. mollitio. puto scriptum fuisse, moliitio. Namia tamen hic vox: non enim operosa res est. Ἀ'ρχαί τινες αἰτίζουσι. elementa: minus bene. Sunt enim elementa totius in toto: neque sunt causæ, nisi constitutionis. At principium aliud est. nempe causa vnde fit motus. Ἀρχὴ, illud autem στοιχεῖον: finis autem αἴτιον: quia petit, propter se fieri. Qui aliter loquuntur: minus accuratè student veritati. Ἀπὸ γὰρ τούτων ἡ διάθεσις. Ecce principium vnde fit motus. & verè principium radix apud Latinos, quippe prima capit. Theodorus optimè transtulit sic: transmittirurdispensatúrque. Traditur vnico verbo. trans datur, διαδίδοται. Σχάσεις συκῶν, discissis ficis. Igitur legit, χάσις: vt suprà κατοχάζομένων. Vtrum admittatur parum refert. tamen videtur esse τῶν συκαμίνων χάσις. non est laborandum. Κλάσις, amputatio. Rem sequutus est, non verba Theophrasti. Non enim manu sine ferro putantur vites: sed stringuntur κόλουσις, diminutio. non explet. mutilatio, expressiùs.

CAPVT XIX.

XIX capitis argumentum. Incultas arbores efferari atque deteriores fieri. Item si mutilentur. Quasdam mutilatione fieri meliores. De Amygdali mutationibus causa. Cambiare vitis racemos, nisi mutilentur, non perfici. De Pyro Phoenicis. Decerptis foliis Olera plus proficere.

Ι' Σ δὲ τὸ χεῖρον μεταβολαί. Quoniam deinceps contrariam periequitur arborum naturam, earum scilicet, quæ deteriores fiunt: placuit caput hinc abscindi. nec multo. Tamedsi tractat tum hoc, tum quæ mutilatione melius euadant: vt Phoenicis Pyrus & racemus vitis, quæ Cantharos appellatur. Hæc in prima capitis parte. In altera posteriore de Oleribus. Decerpta namque magis proficere. Igitur sic per initia partiendum. Plantas alias in melius, alias in peius mutari. Quæ in peius aut natura sua, vt Amygdalus, cui sint infirma principia: vt ex dulci fiat amara. aut vniuersali naturæ quoniam maxima pars efferatur. Ratio. Propter soli compactionem, & luxuriam brachiorum. aut iniuria, vt quæ mutilantur. Quæ in melius: aut ex causis, quas suprà dicebamus: aut ex mutilatione, vt Pyrus Phoenensis. Nunc particulatim caput ipsum excutiamus. H' ἀγεωργησία. nomine Latino fixo nõ quit exprimi. Incultum dicimus, mobili. vt incultus ager. Sed vt Cato dixit, infinituo modo, bene colere: ita nos hic, non colere. mutila oratio. Deest enim id totum, αἴτιον ἐστί. Cauendum à voce illa, πᾶσι. Namque Cornus cultu deterius habet inter arbores. In aliis generibus, Iris, Foenū græcum, Crocum. Icircò statim subdidit, ὡς ἐπὶ πλεῖστον.

Ἀπαγριοῦνται, efferantur: scilicet eæ quoque quæ mites sunt. τὸ ἀπὸ, in hac compositione, naturam designat, à qua digrediuntur: & verbum notio est naturæ, in quam abeunt. Ἐξ ἡμερώτατα εἰς τὸ ἄγριον ὁδήγεται. Ε'νίοτε δέ. Sicuti suprà multas causas recitabat, quibus fierent meliores: sic nunc, quibus peiores fiant. Hæc est altera causa priuatiua quidem, vt ἀγεωργησία: sed ἀγεωργησία erat externa: hæc est interna, propter aliquod non naturale impedimentum. Πηρώσει τινὶ, quadam deprauatione: quam deprauationem nactæ sunt à primordiis generationis: exēpli gratia, si cùm exit, saxum offenderit à quo distorqueatur. Si tempestas humore nimio, nimióve æstu incommodauerit. Ex alia eiusmodi exemplum ponit Amygdali, quæ è dulci semine orta fructus feret amaros. Cõiunxit duas voces ad idem vario modo significandum: πηρώσει κολουόμενα. Ἀλλ' ὅλον. Mutari quidem, sed mutādo latere nos satis suprà docuit, cùm de maxima loquebatur mutatione, quippe de interitu, hic adhuc insistit. In quibusdam esse apertam mutationem: puta in Amygdalo: maxima enim distantia est inter amarum ac dulcem saporem. In aliis tamen non adeò manifestò deprehendi. Esse tamen gradus quosdam, puta insuauitatis, vt in vite. Καίτοι πάντα. Tametsi non appareat noxa: tamen tanta est, vt ex occulta insinuatione intereant tandem, vt vites. Et quia dictum est, nihil repentè penitus mutari: necesse est ante interitũ præcessisse alterationē. Ideò dixit πονοῦντα

post

post morborum inuasionem, & inter morbos. τὰ ἀμπέλου φυτά. plantæ vitis. περιγεγραφῶς, vt flumen Reni. Τὰ δὲ καὶ μεταβάλλειν. quæ intereunt, mutata fuisse, par est. Τῇ γὰρ ἀμυγδαλῇ. argumentum à potiori. Videbatur Amygdalus immunis esse debere propter robur. neque est. Quare magis obnoxia vitis, quæ minus firma: rara namque est & minimè rigida.

Ε῎νια δέ. Oportebat prosequi de Amygdali mutatione: quòd mox faciet: sed fatali illa intermissione intertexit contrariã naturã. quaidam beneficiũ accipere ex iniuria. Equidẽ arbitror, in plãtis naturam, sicut & in brutis, & in homine. Exemplum petit à Chiis, qui hoc de Pyro profiteantur, quàm Phocida vocent. Τὸ μὲν οὖν ἰσχυρόν. Soluit obiectionem: cùm iniquum ac παράλογον videretur: tam robustam arborem (de Amygdalo) pati mutationem. solutio faceta: Non est arbor eadem quæ patitur, & quæ robusta est. Robusta enim est, post adactos clauos illos, & κολουσθεῖσα. Vegetatur enim intus detracta superfluitate, quasi que ei oneri sit. Hoc est quod dicebat, οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ λαμβάνεται δένδρῳ. Solutio igitur in eo est: specie sua robustam esse. Indiuidua quædam per accidens imbecilla, κατ' ἴσχυμα namque laborare plethora. Quæ sententia vt est acuta & nobilis: ita videtur superioribus aduersari. Suprà namque dicebat, imbecilliores esse fœcundiores: euocari namque fœtum ab aere, tum ab ipsis intrinsecus laxari & amandari. Robustas autem sibi totum & retinere & impendere. Ac sanè si fœcundæ citiùs intereunt: videntur minus fœcundæ robustiores esse: & profectò sunt. Non enim succus ille alienus est atque excrementosus, sed maximè naturalis.

φυομένη δὲ ἀσθενής. alius causæ indicatio. ætatem imbecillam id pati. φυομένη, dum est in vitę primordiis. Ἄλλως τε. præsertim si è semine prodierit. Sanè haud aliter prouenit, quod equidem sciam. multos vidi: non paucas habeo: quæ stolones emittat, nondum mihi comperta est. Sin fruticat: esto hęc causa, quamobrem dixerit ea verba. vbi accuratius interpretabere illud, οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ. non distinguere indiuidua, sed ætates. Sic Poeta, *aliusque & idem nasceris*: differt enim à seipso matutinus & vespertinus.

Μὴ κολουσθεῖσαι. simul ostendit & morbos & remedia. Πᾶν ἀπὸ σπέρματος. maior syllogismi propositio. illa erat minor: Amygdalus è semine producitur. conclusio est in ipsa tractatione, Amygdalum fieri deteriorem. Est tamen axioma illud admodum periculosum: Fortasse non est verum: quæcunque planta de semine prodeat, abduci in naturam deteriorem. Præsertim sub eo aduerbio ὅλως. nam quæ est hæc adseueratio? Si ita esset: iam defecissent omnes plantæ quæ satu proueniunt. Similis error eorum qui scripserũt, Leænam vnicum in vita parere. Quod si velit τὸ πᾶν ad arbores astringere solas: id quoque falsum est. Prunos enim habemus è semine ortas, generosissima ferentes, tum coloris nitore,

A tum magnitudine, tum succo. Vt Persicos taceam: quas ferè necesse est ex seminis habere satu. vix enim aliter prodeunt. Κινηθείσης δέ. Causam dedit vniuersalem: ortum è semine. occasionem indicabat ætatis teneritudinem. nunc huius occasionis causam dat. Ait enim, naturam, dum est in motu, faciliùs pati, quàm vbi constituta est. in motu autem est, dum adolescit. Aut si mauis amplificare sententiam: in semine quoque ipso iniuriã accipere. Tum omninò intelliges tractum illum antegredientem plantæ è semine mutato semine conformationem. Ὁρμὴν hîc appellat vigorem, qui est in facultate. Itaque dixit in tempore interminato κινηθείσης: quia sit adhuc in motu. Etenim si esset κεκινημένης, iam motus esset absolutus. Οἷον γὰρ ἄλλη. Perstat

B in priori sententia: οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ fuit, quasi alia. exponit quomodo. alia nempe viribus. ἀσθενεστέρα.

Ἐπεὶ καὶ τὰ ἑψόμενα. In motu faciliùs omnia pati, exemplo eorum quæ coquuntur. Quæ quidem, si importunè moueant, prohibentur, quo minus percoquantur. Sic & semen, & quod è semine, sanè proximum principiis in væstibulo mutationis. Μὴ ἐν καιρῷ. Quia tempus est non solùm opportunum in culinis, sed etiam necessarium, mouendi ac permouendi quæ elixantur. Quippe ne hæreant cacabi parietibus atque adurantur. In Ptisana verò, ne cogatur in grummos, perpetua penè versatione opus habet: ac potissimùm athara. Καὶ ἡ γῆ δυσδιάλυτος. An hîc quoque diuinatione opus est? sed ea duplici. Primùm, quid sibi velint hæc ver-

C ba, cum tam dura metaphora. deinde quid faciant ad hunc locum. Ait terram difficilem esse, nisi sit madefacta. ἡ βρεχομένη. Sanè humor subit ac rarefacit: tollit ergo difficultatem. at quam? τῆς δήξεως, quominus mordeatur. Estne igitur quasi morsus, apertio quæ fit à prodeuntibus è semine plantis? Hoc ita cõcinetur. sed quid ad rem? Vúltne dicere: etiam agricolæ fieri negligentia, vt difficiles sint parturitiones illæ, id est egressiones è seminiis, nisi adiutetur aliqua irroratione? an legendum est, δυσδιάδοτος? Theodorus autem aliorsum accipit: & terra quoque eadem de causa ægrè madescit. esset igitur scriptum δυσδιάβροχος. Et supprimenda quæ sequitur vox, ἡ βρεχομένη. Tum autem quàm mihi hîc causam narret, nescio. Ὁ δ' ἐν ἀρχῇ. Hoc idem cùm ipse a-

D libi sæpe, tum Præceptor: maxima esse in principiis momenta perfectionis. dixit μέγα. quia principiorum moles exigua, vis magna. Quòd solùm si sit, magnitudo, inquam: neque tenorem seruet facultatis, sed aut ipsa intercidat, aut extrinsecus interpelletur: non pertinget ad finem. Eius vigoris perpetuum cursum, & constantiam ad perficiendum designauit illa voce, διατενὴς: contentum. vnde dicimus De contentione remittere. Hanc virium firmam continuationem si seruare posset Amygdali semen: posset vtique etiam reddere ex se plantam, qualis ea fuit, à qua ipsum datum est. Τὸ διὰ, vsque & vsque: vt διαμένειν,

διάτοεσι, δ/ζακμπρές. Ἐπὶ μόνης δέ. Nunc demum vertitur ad explicandũ rationes, quare in Amygdalo manifestior mutatio deprehendatur. Qua in disceptatione haud satis ei procedit. sic ait. Aliarũ fructus arborũ vbi maturus est, neque amarus est neque acidus sed dulcis. nam si non est dulcis, non est maturus. At sumpsimus in hac propositione: esse maturum. Præterea non videtur habuisse nota cerasa, quæ in summa etiam maturitate nihilo minus acida sunt. Nec confugiat ad eam pertinaciam: non perfici. Quippe etiam plantæ quædam acidæ sunt natura sua: quas nunquam perfici, nonnisi amens diceret. Nam qui non perfectæ sint, si semen ferunt: qualia sunt Acidularum genera tria: & ipsum Trifolium acetosum, quod appellat Calabri *Iuliolam*. ridiculè barbari corrupere in *allelvia*. Agriotæ verò & Amarenæ, etiam cùm in eo sunt, vt præ maturitate decidant, aut eam commutent cum subeunte putredine, sunt etiamnum acidæ. Ταύτης δέ. Quo consilio hæc de Amygdalo audet ab illis aliis separare? Namque videtur eodem modo dici posse de Amygdalo: cùm amarum est, nondum esse percoctum. Dicendum: In vna & aliis si fructus sit acidus, non esse maturum, sed fore, vt sit simul & dulcis. In Amygdalo autem cùm est amarus, nunquam porrò futurum vt dulcescat. Iccirco omninò deprauatam esse naturam. Τάχα δὲ καὶ τῶν ἄλλων. tangit quod suprà monebamus. In aliis quoque similem esse deprauationem, sed non æqualem. Non enim amaritudinem præ se ferre, quæ sanè procul est maximè à dulcedine. Deprehendi tamen posse nescio quid, quod abscederit à dulcedine. Deprehendi verò, neque semper, neque ab omnibus, neque in omnibus, propterea quòd sint saporum alii in aliis sub eodem genere gradus. Dixit τάχα: quia iam asserebat aliarum fructus omnes esse dulces. Cæterùm post tot verba restat adhuc quæstio: quæ sit causa, qua tanta fiat in Amygdali fructu mutatio, vt ab vno extremo transiliat in alterũ, sine vllius medii saporis indicatione. Quippe Amygdalum immaturum, amarum non est, sed acidum: atque eius saporis gratia manditur etiam cum toto putamine ab ipsis mulierculis: quarum ingenium vt in aliis præposterum, ita in hoc gustu væcors. Λαμβάνει τὴν ἡμετέραν. Imò neutiquam latet nos, neque in vino, neque in vua. Ἀποκαθίσαθαι. optimum verbum ac plenissimum. Καθίσαθαι, constitui in vera natura. ἀπό. restitutas in integrum ex natura vitiata.

Αἴτιον δ' ἔστι. Iam manifestum est, κόλουσιν esse mutilationem. κάθαρσιν esse ablationem. Mutilatas iam corrigebat hac ipsa expurgatione nunc κόλουσιν dicit prohibere germinationem. Quare succum qui germinationi debebatur, quum transfusum per totam arborem eum eo commisceri, qui fructui destinabatur. Igitur hanc copiã, cùm à calore nequeat ad maturitatem superari, efficere necessariò fructum deteriorem. Quocirca vulnerari atque aperiri: & τοῖς κολουθεῖσιν, de

A quibus scribebat modò, si superaddatur κάθαρσις, accedet mutilatio mutilationi. An non intelligit κάθαρσιν, vt in vitibus amputationẽ, sed effluctionem illam quæ per plagam fit. Erit itaque κόλουσις mutilatio partium, ex qua fiet succi copia in aliis partibus. κάθαρσις autem succi demptio. Ratio verò succi illius aucti atq; aliorsum deriuati propter mutilationẽ, est etiã apud medicos: vbi numerantur causę fluxionis sanguinis. Interdũ aliquo mẽbro mutilato sanguinem erumpere. Πλείονος δ' οὔσης. Vides penè præcipitem breuitatẽ. Ait, quia multus succus, crudus: quia crudus, amarus. Non tamen, vti suprà dicebamus, Amygdali non vitiatæ fructus, ante maturitatẽ amarus est. Quare verò non euenit idem Iuglandi? Nuclei namq; medulla etiam antequam maturescat, prædulcis.

B Eodem ætatis tempore in Castanea non est tam amaritudo quàm astrictio. Λαμβάνει τινὰ ἀναπνοήν. alia vtilitas præter κάθαρσιν. Vt non solùm succus effluat, sed etiam spiritus qui intus suffocabatur liberiùs commeat; laxatis partibus. Sic suprà in caprificationibus. Dixit hîc ἀναπνοήν, quod alibi ἀναπνοήν. Καὶ ἀφαίρεσιν. turbauit ordinem. Prior enim est euacuatio quàm respiratio. Ὥσπερ καὶ ὅταν. quemadmodum, cùm adigantur cunei. Aliquando cuneos vocat, aliàs paxillos, nonnunquam clauos. διακεσυνθῶσι, impingantur. cæterùm haud similis ratio est. Namque Amygdal⁹ κοπτομένη, adaperta per vulnus, leuabitur parte succi nimia quæ obruit calorem naturalẽ. At si cuneus adigatur: nihilo melius aperta erit pars illa.

C nam quãtum Cuneus diduxerit partium arboris, tantum se toto occupabit atque obturabit. Καὶ αὐτὸ μᾶλλον ἰσχύον. intellige δένδρον: mutato, vti solet, genere. Dicebat enim ἐλάττονος γινομένης. scilicet ὁ μυγδαλῆς, aut ὑγρότητος ἐν τῇ ἀμυγδαλῇ: aut ipso Amygdalo, si succum spectes diminutum. Illud verò acutissimè dictum: ἰσχύειν διὰ τὴν ἀσθένειαν. Quia exempto succo debilior est, quoad ipsum: at est validior ad opus. Quemadmodũ sapientiores fiunt, qui sibi patiuntur adimi, quod nimis sapiunt: & religiosiores qui remittunt de superstitione.

Ὥσπερ ἀνανεάζεται, quasi reuiuiscit. redintegrascit. Ἔνια δέ. simul ostendit esse vera quæ de Amygdalo dixit: simul de Pyro Phocide repetit: simul de vite Cantharo, de qua in Historiis. Nisi

D truncatũ, putrefieri potiùs quàm perfici racemũ. Quare videtur ex humiditate: putredo nãque cuius illa mater est, monet nos euenire. de Pyro autem illa etiam hoc amplius sentit. Egere quidem amputatione: verùm non ad fructum ferendum, sed ad corporis conseruationem. Argumento esse: quòd si non putetur, fœcundissima sit. Putatur ergo, quo sibi constet, neque tum ramorum luxuria, tum fructuum copia, simul cum succo vita exhauriatur. Vbi omninò excitandi sumus. nam quæ tot ferat fructus, suapte natura succulentissima fuerit. Tum ea cùm putatur: cuius tanti succi exuberantia non redundat ad eius succi perniciem quem intendebat ad fructum natura. Id quod vitium afferebat

ferebat ex mistione fructibus Amygdali. De vite quoque idem quærendum est.

Γίνεται μονόκλωνος. Eius natura est vt, si non mutiletur à summo, procedat in exilem proceritatem, simplici stipite ac gracili. Εἰ δὲ μή. Sin autem non ea ponatur opera, vt non amputetur, emissis stolonibus arborescit. Suo arbitratu coniunxit τὰς παραβλαστήσεις καὶ τὸ δενδροῦσθαι. Cùm alibi de Corylo & Punica, αἱ παραβλαστήσεις prohibeat τὴν δένδρωσιν: sunt enim τῶν θαμνωδῶν. Nota duplicẽ negationem. εἰ δὲ μὴ μὴ κολυθῇ. Si non putatur, simplici stipite surgit, eóque tenui. Si nõ nõ amputetur, in multos sese effundit stolones, eósq; robustos, vt arboris proportionem ex firmitate assequantur. hoc est δενδροῦται. ... τάχα δ' ἄν τις. quia dixit, βελτίων πρὸς δένδρωσιν. Addit nunc, etiam fortasse ad fructificationem. Vt putatio non solùm arboris afferat & speciem & robur, sed etiam fœcunditatem. συμβάλοιτο, verbum signatum. Coniungat cum illa vtilitate hanc quoque. Ἰσχυρότερος γάρ. Ratio. ex robore maturationis opus longè melius. Maior syllogismi propositio: sicut de aliis dicebat, quæ ad vtrunque præstò essent, tum sui robur tum futurum.

Τῶν λαχανωδῶν. Altera capitis pars, qua ostendit Oleracea decerptione proficere. Exempla quæ ponit, procedũt. At de Radicula nobis aliter cecidit. Meus colonus ad iusculi commendationem, quæ acrimonia quadam comparatur, hyberna folia detraxit Rhaphano. Eam radicem postea cùm ad obsonium attulisset, tam fuit lignea quàm cuiusuis arboris. An nõ propter illam decerptionem, quasi retentus succus infarctione compactus obduruisset, sed quia vetula esset, ac nimis diu sub terra seruata, ea duritia fuerit affecta? Τῇ ἁπαλότητι. Duas causas de quibus & suprà: nam teneritas peruium facit erumpentibus foliis: & succi materiam inesse oportet. Hæc est quidem causa proxima: huius autem causam mox cùm reddet, dispiciemus. Εὐχυλότερα. Is est effectus teneritatis, & finis propter quem expetuntur Olera. Παραιρεῖται γάρ. Causa media inter εὐχυλίαν & δριμύτητα. vt sit ordo talis. bonus succus expetitur: is paratur ademptione acrimoniæ. Aufertur insuauitas illa per bonam habitudinem: quippe humoris copia diluitur. Vnde etiam alius finis ad cibum quæsitus comparatur, teneritudo. Quæ sequitur bonam habitudinem propter mollitiem partam ex humiditate: sicuti suauitas diluta succi tristitia. Καὶ εἴ ἔν τινι τὸ ὀπῶδες. Pro eo quod est, καὶ εἴ τι ὀπῶδες ἄλλο.

Ὑπὸ τούτων, scilicet ἁπαλότητος καὶ δριμύτητος. quod tamen non est verum. ὑπὸ τῆς δριμύτητος verum est. A teneritudine tolli acrimoniam aut siccitatem, verum non est. sed consequitur teneritas ablata duritia. Τὸ ὀπῶδες, virus qualecunque intelligit: id est succulentum, quod incommodat. Ἁπλῶς δέ. Analysis vsque ad primam causam. At quomodo tenera fiunt, bonámque acquirunt habitudinem? Duę rationes. vna ab radicis potestate. Validior enim facta plus attrahit

A alimenti, vnde superioribus suppeditetur. Altera ab eiusdẽ concoctrice facultate: Quasi non solùm mansum, sed etiam præcoctum paret foliis alimẽtum. Itaque feliciter ab radicibus inchoatũ opus expediunt folia cõmodiùs atque absoluunt. Καὶ ὅλως αὐξανομένων. addit & tertiam vtilitatem: Ferè decerpitur maximum quoque foliũ ac terrę proximum. ergo demitur quod impedit. Impedit autem quia multũ intercipit, quo minus feratur sursum: quamobrem siccitas consequitur. Addendũ etiã aliquid est. Si grandiora semper folia decerpantur, necesse est semper ad teneriora peruenire. teneriora sanè sunt superiora. Nam verò quid tãdẽ, si decerperentur semper superiora atq; adeò cacumen ipsũ? Haud eundẽ euentũ sanè futurum, sperandũ est. Ἡ δὲ πρώτη βλάστησις. alia causa. Pri-

B mam quamque germinationem, quòd sit principiis propior, propter debilitatem, minus esse elaboratam. Aucta ætate ius facultatum validius atq; paratius ad opus. Quæ sentẽtia non statim est admittenda. Namq; si insucci copia, atq; priuatione terrestris materiæ sita est tũ suauitas tum teneritudo: in prima quaque germinatione potissimùm vtriusque & causa & affectus deprehendetur. Idcirco etiam senectus affert amaritudinem Lactucę. Et Intuba nouella minus amara, quàm adulta.

Lego eum copula ἐμφανεστάτη γε καὶ κοινοτάτη. Et μονόκλωνος, καὶ ἀδενής.

Theodorus, ἀγεωργησία, negligentia. non signaté. Negligimus ea quæ possumus facere, aut

C accipere, aut parare, aut eiusmodi. At multi agri sunt ἀγεώργητοι, qui non sunt neglecti: vel qui vacui sunt colonis, vel nouales ipsæ cùm cessant. Omnis neglectus incultus: at non è contrario. Ἀγριοῦται. immitescunt. non potuit pcius. efferantur. Ἡ γῆ δυσδιάδυκτος ἡ βρεχομένη. Et terra eadem quoque de causa ægrè madescit. Neque vlla antecessit causæ mentio: neque vlla causa qua madescere nequeat. Ὁ δὲ ἐν ἀρχῇ μέγα. Quod enim inter initia agitur summum. Nõ ipse si reuiuiscat, intelligat hæc verba. Οὐδενὸς ὁ καρπὸς τελειούμενος πικρός. Neque alicuius ex cæteris fructus, dum perficitur, amarus est. Imò est multorum dum perficitur. sed perfectus, non est. Τελειούμενος hic est, qui est finem adeptus suum. Contradiceret etiam sibi: dicit enim: ἀλλ' ἤτοι γλυκὺς, ἀλλ' οὐκ ἐπί-

D φθη. Si igitur non est coctus vbi nondum est dulcis: nõ erit item dulcis dum coquitur, sed iam percoctus. Ἐν τοῖς τελείοις καὶ εὐκαρποῦσι, quanquam lætę perfectæque consistant. Non est aduersatiua, sed dulcedo in iis qui iam maturi sunt, & feliciter educati. Εὐκαρποῦσι, quasi dicat, generosis. Διὰ τὴν ἀσθένειαν, vtpote antè leuata. Optimus sensus in Latinis verbis: sed nescio an ex Græcis erui poterit. Ὥσπερ ἀνασώζεται. Hanc naturam veluti restituibilem dixerim. Theophrastus aduerbii temperatione mitigauit τοῦ ἀνασώζεται significatum. Theodorus debuit mitigari verbi sui sonum. Cùm ille dixit, ὥσπερ: hic, veluti.

Μονόκλωνες, simplex, stipite singulari. Παραβλαστάνουσα. legit igitur ἀποβλαστάνουσα. Et sanè conuenit cum eo quod sequitur, δενδρεύεται. Ὀπώδης, humoris lactuosi. Neque Latinus vocis flexus est: neque lac in lactucis vt auferatur, vlla opera ponenda. Tum quia perderetur: non ex decerptione lac amittit: tũ quia quandiu lactescit dulcis est, lacte defecta amarescit. Est enim eius succus proprius lac, quo tenera est. Vbi lac desit, adeò siccescit vt etiam spinas induat. Sed ὀπώδης in communi significato, succosum. Καταπέπτουσιν. incoquunt. minus rectè. incoquimus carnes in aquis. at hîc aqua coquitur. Neque idem est, carnes in aqua, & aquam in planta. Non enim coquitur planta: vt aqua coquitur, atque in ea carnes.

Ὡρμημένη, pergens. Nullus in verbo Græco tractus designatur, sed ortus tantùm à principio prodiens, simplicissimé.

CAPVT XX.

XX. capitis argumentum. A terra & aere plantis odorem conciliari. non à siccis, non ab humidis, sed à mediocribus.

ΓΙ'ΝΕΤΑΙ δ' ἢ κατὰ τὰς ὀσμάς. Quia proximũ caput à præcedente separauimus (quòd prius de mutatione in meliorem naturam, hoc proximum de mutatione in deteriorem disputabat) coacti sumus hoc quoque ab vtroque seiungere: propterea quòd communem tractat mutationem tam in melius quàm in peius, quoad odorem tangit. Sic etiam iureconsulti, posteaquam de vrbanis seruitutibus, déque rusticis scripsere separatim, tertio loco leges, naturásque statuũt cõmunes. Ego tamen, si mihi materia hęc describenda proponatur, ista omnia simul congesta, sic digererem, quemadmodum suprà dicebã. Primo loco statuatur diuisio mutationũ, in melius, in peius. Postea modi à natura, ab arte. Tertio modorum species iam dictæ. Quarto in quibus: Amygdalo, Vite, Pyro illa, Oleribus. Quinto circa quæ: generationem, consistentiam, germinationem, fructificationem: atque his adiungerem accidentia, colorem, odorem, saporem, magnitudinem. Prisci tamen illi viri domi forísque magni nominis methodos quidem docuere nos, nobísque earum curam iniecere: ipsi plerunque nullam aut perexiguã habuere. Credo dum commentarentur, vt quicque sese suggerebat, apprehendisse atque reposuisse, non recoluisse: sed ad rem. Γίνεται δὲ. scilicet circa odores mutatio. Editis causis mutationum in saporibus, facilè subnectetur quæ videantur odorũ interesse. Hoc manifestiùs in sexto: vbi accuratissimè vtranque naturam ab iisdem profectam principiis magna necessitudine cõiunctam esse declarat. Ait autem hîc mutationem fieri tam in bonum quàm in malũ. Veluti vina quoque ipsa ex vicinia varios nanciscuntur & odores & sapores. Sic ὀσμητικὴν virtem appellat ipse. Duo statuit principia mutationis huius, terram & aerem, vtrũque naturale: non

A à quauis qualitate, sed à siccitate: non à quauis siccitate, sed à mediocri. Mutila tamen est contemplatio hæc. Siquidem & ab euentu & ab arte paratur & odor & sapor: de sapore suprà, cùm docebat semina mulso aut lacte macerari. De odore euenit, cùm aliqua olens herba in vineis est. Quod contigit hîc, si Mercurialis insit: Rambergam vocant. olet enim vinum. Sic olet, quicquid apposueris, etiam Laurum. Iccirco dixit, μάλιστα δ' αὐτομάτως. sponte à terra & aere. Διὸ καὶ τὰ ἄγρια. Hoc non est vel à terra vel ab aere: sed vt ostendat à siccitate. Quoniam syluestria, tametsi non omnia in terra sicca sunt: tamen suis congeneribus mitibus comparata, sunt sicciora. De Rosa videndum: & de agri Cyrenaici floribus, ex Historiis. Sanè dixit Aristoteles, quarum Rosa-
B rum sit asperior vmbilicus, eas esse odoratiores. sanè horriditas à siccitate. Τάχα δὲ οὐ πάντως. Quia dixerat ὡς ἐπὶ πᾶν. non sequi tamen omnia sicciora. Ratio: quia in quibusdam odor fit acriusculus. Quamobrem non satisfacit contextus huius orationis. Negat omnia esse ὀσμώδεστερα, agrestia. Quare? δριμύτερα γάρ. An verò tollit odorem in rebus odoratis ab acrimonia? Nam bonum odorem fortasse assentiar esse in natura mitiori. At odorem simpliciter, si sit in quopiam genere florum, futurum esse maiorẽ in siccioribus. Quanquam ne id quidem fortasse verum est. Moscho enim, vel odoratius vel siccius nihil. Neque Cinnamomum mediocriter temperatum: & diuinum quid spirat. Qui vulgaris Nardi detestantur odorem, digni sunt, quorum olfactui sub-
C iiciatur: nolo ineptire. Ἡ μὲν, scilicet terra: ἡ δ' ὁ μέσος, aer. Sed de his suo loco: id est in sexto.

Lego ὀσμὰς, non ὁρμὰς.

Theodorus, ὡς ἐπὶ πᾶν. Tota ferè parte sicca. sanè equidem nescio quid sit tota parte sicca. Sed ἐπὶ πᾶν, est sicut alibi, ὡς ἐπίπαν. feré. Ἄοσμα, insilida. sicuti dicimus, insipida. tamen, olidum, ad malum potius odorem: ὀσμή, ad vtrunque.

CAPVT XXI.

XXI. capitis argumentum. Mutationes in substantiis ita vt species quædam in alias mutentur species.

ΕΝΙΑΙ δ' δοκοῦσιν. Hoc est primum mẽbrũ, quod primo loco supponi debuit diuisioni mutationis. Quædam tota specie mutantur in conge-
D neres. Nõ in seipsas, aliis, vt festiuè loquar, personatæ conditionibus. Itaq; dicit ὅλων. Cæterùm, quod & suprà displicebat nobis, cùm posuerit τῶν δένδρων, addit τῶν φυτῶν. Τὴν λεύκην ἐξαιγειροῦσθαι. Albaram expopulatã. ad verbum. potiùs ἐναιγειροῦσθαι, induisse Populi naturã. Albaram vocãt in Italia quidã albam Populum. τὸ ἐξ ἐκ λεύκης, scilicet εἰς αἴγειρον. Καὶ φύλλοις. non solùm foliis, sed tota facie, ramorum, trunci.

Καὶ τὸ σισύμβριον. Super quo tot nugis lingant quidam recentiorum. Tamen verò vidimus nos hanc Sisymbrii in Mentam mutationẽ. Μὴ κατεχόμενον. Nisi multo cultu in officio contineatur, exit

tur, exit è cancellis suæ speciei. Hoc est quod respondet superiori voci, ἀγεωργησία. Τὸν πυρόν. Triticum loliascere. Αὕτη μὲν οὖν. Dubitat hîc, an vera sit. Repetet tamen huius oblitus loci totā hanc narrationem: & verum dicet. Impræsentia mauult eam dicere corruptionē quàm mutationem. Quasi verò non omnis corruptio sit mutatio: item omnis mutatio, corruptio. Nam tametsi mutatio in melius non videatur vulgò corruptio: est tamē. corrūpitur enim quod erat, nec amplius est: sic etiam corrumpitur priuatio superinducto habitu. Cæterùm hîc intelligi vult: non mutari speciem sed corrumpi materiam atque accidētia. αὕτη, scilicet, mutatio. Εἴπερ ἀληθής. Oratio non exprimit sententiam. Nam si vera est mutatio, erit mutatio. Non ergo sequetur esse φθοράν. sed voluit dicere, εἴπερ ἀληθές. Si verum est, eius faciem aliam euadere. Διὰ πλῆθος ὑγροῦ. causa corruptionis: cui tamen non acquiescimus. Nam quòd in Rapum brassica mutetur: esto sanè causa hæc. Quod alba Populus in nigram: alba Myrtus in nigram: in sicciora hæc mutari videbuntur. at de Populo verum non est. non enim est nigra siccior. de Myrto non est negare. Item cùm Lollium fit è Tritico, transit in naturam longè sicciorem. Quid si intelligit, principia deprauari humiditate, quærendum quomodo ab humiditate fiat planta siccior ex minus sicca planta. Ἀλλοιουμένης τῆς ἀρχῆς. Cùm principium egressum fuerit è sua potestate, & euaserit aliud à se. Intelligit autem duo principia: in semine, ad generationem, vt Lolium ex Tritico: in adultis autem, à radice.

Ἡ δὲ αἶρα φίλυδρον. respondet nostræ obiectioni. Quomodo in nimia humiditate Lolium, quod satis constat esse siccum? Amat, inquit, humorem. Ἤτε τῆς λεύκης. Quia fortasse ad populū, verebatur, non sibi satis esse hanc φιλυδρίαν: ideò causam assuit aliam: condēsationem. Omninò igitur excludere videtur speciei substantialem mutationem. Ὃ συμβαίνει, ἀναλυτικῶς. Huius causæ causam. Crassitiem hanc euenire propter senectam. Εἰς βάθος γάρ. Crescere senescentes, non accretione vera, sed interni vacui, quod est in laxitate, repletionibus. Corticem sanè crassescere aliud est quod addit. Hoc enim non est εἰς βάθος. Aliud namque est crassum, aliud dēsum. Densa est membrana, & ipse liber interior. Crassi cortices exteriores suberis, densi nequaquam. Si cortex ergo παχύτερος, non solùm in profundum augebitur, sed etiam in omnes dimensiones. Tanto manifestiùs triplicis accretionis facies in ramis. quos ait fieri maiores & plures. Tamen cùm dicat per initia, τῷ ὅλῳ σχήματι, non potest suam tueri insiciationem: quippe accidentia sunt à formis. Si sunt eadem cum nigræ accidentibus: eadem quoque forma fuerit. Quid autem veretur, nequid sequatur absurdi, si species in speciem mutetur? ea namque earum affinitas esse queat tales, qualis in iis animalibus quæ in alia transeunt: de quibus Aristoteles. inter quæ chrysalis. Quia verò durior atq; compactior est in Populi generibus, A quàm in animalibus materia, lentiùs ac seriùs mutantur.

CAPVT XXII.

XXII. capitis argumentum. Quorum foliorum natura mutetur. Multa videri mutata non mutari species. Multæ loquorum repetita prærogatiuæ.

δὲ τῶν φύλλων μετασχηματισμός. De totius mutatione suprà: déque eo, quod est pars interna, cuiusmodi succus: aut quasi pars, vel partis aliquid, vt odor. Nunc de partibus externis, qualia sunt folia. Capitis pars prima continet hoc cum suis causis. Altera negat esse specierum veram mutationem: sed videri so- B lùm mutatas. Cæterùm accidentia sola mutari, vt colores & figuras. Μετασχηματισμός. transfiguratio quæ est species τῆς μεταβολῆς. Καὶ ἑτέρων κοινός. In aliis quoque plantis inuenitur, præter Populum. De ea namque dicebat, τοῖς φύλλοις. Declarat, quænam sint alia, Croton & Sisymbrium. Quia Ricini folia priùs orbiculata, deinde in angulos sinuantur. Ἀπογωνιοῦται, angulantur. Ὥσπερ ἀναδιαρθρούμενα. Non est otiosum hoc verbum. quandoquidem in omni generatione primùm confusa est moles: deinde procedit opus ad articulationem. Sic in omni semine, tum plantarum, tum animalium. Sic in animalibus, quæ de putredine prodeunt: inchoatas enim muscas vidimus in fimeto. Ra- C nunculas, nemo est quin bipedes caudatas obseruarit primùm, deinde quadrupedes, in posteriora crura bifurcata cauda. Τοῦτο δὲ ὅτι ῥᾷδιον. pulcherrimam rationem. simplicitas facilior. Sic vnum priusquam multa. est sanè multitudo πολυειδές. Ἀσθενὴς δ' ἡ ἀρχή. Quia est in paruo gyro multa comprehendens, debile principium est. Subticuit maiorem syllogismi propositionem illam: quod est debile, priùs expedit quod facilius est. Non mutatur figura, sed multiplicatur, vbi ex vno folio vniangulo diffunditur ore in multos angulos. At si orbiculatum sein datur atque sinuetur ad mucrones, tunc sanè fit mutatio. Τὸ δὲ συμβαῖνον. duo facit. Dubitat an vlla fiat mutatio: & negat aliam fieri quàm D in odore. Nos tamen, vti dicebamus, in hortis nostris vidimus, folium minus, minus nitidum, accipere lanuginem, alio esse sapore, odore alio. Quemadmodum verò de hoc sentiat conferes hæc cum iis quæ disceptat in libro quinto, capite octauo. Τὴν ὀσμὴν ἐξαμαυρούμενον. quasi obscurans odoris nitorem. Audax metaphora. Διὰ τὴν ἀγρίαν. quia fit è nitido rusticus. nota vocem fixam, ἀγριότητι. Itaque in Italia quidam Mentam gentilem vocant, id est nobilem. Ἐκείνην δ' οὐ λαμβάνον. intellige μορφὴν εἰδικήν. Sed abiens in similitudinem Calaminthæ. Hoc delirare fecit otiosa natura sua ingenia, sed propter ambitionem negotiosissima. Garriunt enim de Calamento nescio quid. Ate-

A nimverò Sisymbrium siquid accedat ad calamenti similitudinem, multo longiùs abeat à sua specie quàm si hæreat Mentæ. Quasi si dixerim: Non debeo sex tioi, sed quindecim. Ἡ μεταβολή. Vult ostendere ex affinitate accidentium vulgus falsum esse: Philosophum non debere falli: non multum inter se distare terminos extremos illarũ mutationum. Ideò dixit: Οὐ πόῤῥω τελέως φθειρομένων. tres voces valde efficaces. Non est φθορά, vt sit transitus, sed cohæsio in propinquo. Non est, τελέως: quia non est substantiæ, sed accidentium. Non est, πόῤῥω: quoniam non est tractus vlterior ad extrema. Ἡ δὲ θεραπεία. cultus. qui μεταφυτεία. κατέχει, continet intra fines speciei. καὶ σώζει, atque integram quidem & incorruptam. Σημεῖον δέ. Pulcherrimum argumentum: quod non trãseat in Mentã: sed suam ipsam sibi retineat speciem, tametsi sub alio habitu: quippe sub agresti. Nam syluestrę, inquit, Sisymbrium tali est odore præditum, quali & Menta. Efferatur igitur amisso cultu: quemadmodum & alia multa. Est igitur quod circunfertur prouerbio Græco, οἴκοθεν οἴκαδε. Καὶ γὰρ δή. Aliud argumentum validissimum. Partes primariæ non mutantur: non ergo mutatur substantia. Quippe Sisymbrii radix superficiaria, Mentæ profunda. Vtriusque radix multis appendicibus serpens, paucioribus tamen Sisymbrio. Ergo κατὰ φαντασίαν tantùm. Id est apparere tantummodo: non autem subesse veram mutationem. Græcè dixerim: δοκεῖν μὲν, οὐχ ὑπάρχειν δέ. Addit τῶν τοιούτων, hórum quę nunc prætenduntur: vt sibi reseruet opportunam in aliis assensionem: vt Lolio, Brassica. Καὶ ὥσπερ εἰ Conclusio, qua reducit totam disceptationem ad mite & ferum, sublata de substantiis mutatis opinione.

Οὐδετέρως δ' ἄτοπον. Maxima magni viri prudentia simul & subtilitas. Cùm aduersus communem opinionem disputauit subtilissimè: pro vtraque parte stat. Non esse absurdum: siue reuera mutentur, siue mutari videantur. Loca enim tempestatésque, suprà dicebamus habere principiorum proportionem. Horum igitur mutatio subiecta quoque afficiet mutatione. Respondent inter se profectò qualitates vtrinque tam actiuæ quàm passiuæ. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ζώων. Si contingit id in animalibus: minus mirum fit in naturę classibus inferioribus. Καὶ τοῦτο. Tantò magis: Si, vt aiunt, quotannis mutentur. Χρώμασι parum erat. Translatitium penè in vniuersa natura est: vt aliis alio tempore coloribus res immutentur. Quippe etiam in Lunæ videtur hoc, tum ordinario lumine, tum in defectibus. quanquam id à medio, non in corpore. Addit ergo σχήμασι. Hoc sanè maius est: si figura mutetur, quemadmodũ in Chrysalide & Eruca, & Vermiculis, ex quibus concreantur animalia. Cæterùm ne ibi quidẽ sistit, sed adiungit δυνάμεσι: vt tũ verè mutata species esse videatur. Nam animalia quędã simillima: concretio verò ac mores adeò dissimiles: vt similitudo illa falsi redarguar. hoc in piscib[9] videmus. Nihil similius Capitoni, quàm Mugil, si faciẽ spectes: nihil dissimilius, si cætera. Cuculus & Accipiter dempto rostro vna modò videntur auis esse. Eorum naturæ tam cohær nt, quàm Placentini & Genuensis. Ἐπὶ τῶν ὀρνίθων. acceptum ex Historiis Præceptoris. Καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. Si quod operosius est: animal dico, & paruo temporis spatio: nẽpe annuo: & frequentiùs: nempe quotannis, mutare quit: magis consentaneum multis post annis, ídque semel tantùm in natura simpliciore, cuiusmodi planta est, euenire. Multi namque interea fieri possũt apparatus in materia ad formam suscipiendam. Οὐκ ἐν πλήθει. quod est in plantis. κἂν θαυμάσειεν. inuertit orationem. Dixisset alius simpliciter: non est mirãdum. Ipse sic: potiùs mirandum, si in plantis item non acciderent. Ratio. Ἀτακτότερον. Quia minus habet

B ordinis, minus operis elaborati natura plãtarum. Vult dicere: non tam in plãtis laborare naturam, quin ordo nequeat aliquando obturbari. Itaque confusam quoque ait: συγκεχυμένην. Nihil ordini magis aduersariũ quàm confusio. huic tamẽ haud assentior. Naturæ namque prouidentiam constare æquè sibi in minimæ cuiúsque rei momentis atque in cælo ipso. Ac difficiliùs mutari plantam posse: quo est materia cõtumacior. Nam simplicitas etiam potiùs aduersus hanc sententiã est, quàm pro ea faciat. Quippe quæ sunt compositiora: ea plura habẽt contraria: plurá que recipere ac pati possunt momenta suæ peruersionis. Τάχα δ' ἰσχυρότερον. Rapitur in sententiam nostræ obiectionis in contrariã partem. Validiorem esse plan-

C tarum concretionẽ, quàm auium, argumento esse colorũ retentionẽ. semper enim viret, aues in alias colorũ species semper mutantur. Plantę non in alias sed in alios tantùm gradus eiusdẽ speciei. Cęterùm quod addit: ὥπερ ἐν τοῖς ἄλλοις: & falsum est, & superioribus contradicit. mutãt enim figuram & odores. Præterea florũ colores omninò mutãtur: vt Os leonis, Martia, Cẽtauriũ minus: euadunt enĩ candidi, idẽ contingit etiã Violę matronali. Καὶ τοῦτο ἐν ὀλίγοις vt ostẽdat esse ἰσχυρότερον. Pauca mutari, nempe colorem: & in paucis. Εἰς ἄλλο μεταλλάττεσθαι. Negat omninò hîc speciem mutari: sed mutationes fieri solis in accidentibus, χυλοῖς, ὀσμαῖς. μεγέθεσιν. Hæc est conclusio post eam confusam iactationem. Autor enim is, meritus est de nobis, vt speremus ab eo doceri posse. Cæterùm

D nobis plus esse laborandum ad sententiarum perceptionem, quam ipse scribẽdo sumpserit operæ. Omninò verò indignus, quem in scripturis nostris vllo modo imitemur. Ergo quod hîc pro supremo statuit iudicio; debuit per initia disputationis declarare. argumẽta adiungere ad explicationem. quæ contrà essent, ex opinione vulgi, nouis delere rationibus. Ἀλλ' ἁπλῆ τις ἡ φύσις. sanè optimum axioma. Simplex omnium entium natura. formam intelligit indiuisibilem. Quare non posse alterari, vt paulatim degeneret, quoad mutetur in aliam. Τῶν καρπῶν, καὶ τῶν φύλλων. Sanè rem attenuat plus, quàm leuiter consideranti videatur. Quippe neutiquam veras partes mutari

partes mutari:sed eas quæ aut non sint partes:non enim fructus,plantæ partes sunt:nihilo sanè magis quàm fœtus matris. Folia verò fortassè non sunt item partes,sed quasi fœtus. Quòd si sunt partes, at non magni momenti: quandoquidem in maxima parte etiam abiiciuntur. In quibusdam plantis ne sunt quidem. Διὰ τοῦτο. Quia qualitatibus externis interiores parent, tanquam partes toti: sunt autem externæ in aere: vnde causam ducebat ἀπὸ τῆς ἐπομβρίας: item in locis, ad euitandū quod vitari potest: loca erunt eligenda pro plantarum natura. Nanque communem regionis aerem interpolare nequimus: locorum vitia quædam possumus. Vt ne degeneret Triticum in Lolium propter aruū humiditatē, elicibus auertemus imbres. Hæc hîc non tractat vt præcepta: sed iis dat præceptionum occasiones, cùm ait,locum sibi quanque velle commodum. Alioqui propter vdum solum τὰ λεπτόφυλλα fient πλατύφυλλα. Prunum amicus noster habet prope puteum: cuius fructus tam grandis missus est ab eo mihi, vt cuiuslis æquaret oui magnitudinem. Οἰκεῖον, ἐν ᾧ τὸ ἀδιῆνεῖ. Ab indiciis intelligi locorum conuenientiā. Inde repetit quæ supra de locis dicebat. Διττὸν δὲ. Duplex vtilitas à loco. Obscurè tamen admodum declarat. Prima vtilitas τὸ τῆς φύσεως οἰκεῖον, quòd naturæ legibus cuique competit. Altera,τὸ πρὸς ἰσχὺν καὶ δύναμιν ἁρμόττον. Quid? Nónne est & hîc φύσις? Vult dicere,duplex commodum:aut ἁπλῶς: veluti cùm dicimus terram bonā.
B Intelligimus naturæ bonæ, in natura communi, pinguem,profundo sulco,lætam,& eiusmodi: aut πρός τι. Ideo dixit ἁρμόττον. Quia pulicariis,botryi, artemisiæ tenuifoliæ,crethmo,aliis illa bona,non bona est. Sic Hordeum ἐν λέγει. Intelligit ἰσχὺν ad valetudinem, δύναμιν ad generationem. Ἐξυβρίζουσαι ἀκαρπεῖν. Sterilitas Amygdalorum affectus est. Causa, ἀτροφία. Nimius succus. Huius causa, solum βαθὺ καὶ πῖειρον. Quia etiam sabulum profundo scinditur sulco, addidit pingue. Ἐξυβρίζουσαι, nactæ occasionem faciendi iniuriam. Nequam factæ. Is est habitus inter causam, ἀτροφίαν, & affectum, ἀκαρπίαν. Iniuria sanè hæc. dum abiurat fructibus & opem & opes, ἐξυβρίζουσαι. Insolentes factas ex opibus aliud agere. Καθόλου δὲ πρὸς τῶν δένδρων. Non solùm non Amygdalis
C conuenire,sed ne arborum quidem ferè vlli.

Lego τάχα δὲ ἴσως τινὲς ἄν.

Theodorus ἀπογωνιοῦνται, in angulum se colligunt. Imò in angulos se diffundunt. Etenim quasi digitantur. Ἀδύνατον δ' ἡ ἀρχή. Theodorus addidit illā, rem difficilem peragere nequit. Κατὰ φαντασίαν. Mutationem imaginariam. Videri posset vera mutatio in imagine. Melius expressisset, vti dicebamus Sed putari tantùm. Καὶ οἱ τόποι μεταβάλλουσι Et ipsa loca immutantur. Passiuè accipit falsò. Quippe plantæ mutantur. Ἀπατητέον. Theodorus addidit negationem. Non minus conditam minúsque distinctam. Atqui contrà esset,atque sentit. Si æquè ordinata, quare vel mirabitur vel non mirabitur? Itaque Theodo

A rus subdit confusam sententiam.

CAPVT XXIII.

XXIII. capitis argumentum. Et viscum & plantas alias aliis in plantis nasci. Quare satis earum seminibus in terra,non prodeat ex illis planta,disceptatur.nec inuenitur causa, nisi quòd ipsarum natura est hæc,in aliis nasci: quemadmodum quibusdam animalibus,quæ nonnisi in aliis nascantur. Ita quadam animalia sine quibusdam viuere non posse.

ATMAΣTOTATON δ' ἂν δόξειε. In prima capitis parte mouet quæstionem, quam multis exagitat argumentis. Si quædā plantæ in aliis oriuntur plantis: quare
B non & ex terra? Nanque arbor ex qua Viscum oritur,terræ vicem gerit. Tanto magis ferre debuit vera mater,ipsa terra scilicet. Est enim analogia,sicuti dicebamus. At in omni proportione generis est quiddam primarium, ad quod referuntur cætera. Quare videtur principalis natura terræ ad hoc, & principalior quàm lignum ad plantarum generationem, Quare non igitur præstabit item terra sicut lignum? Hæc est quæstionis summa & quærendi ratio. Cui tamen disquisitioni non erat is locus, sed ante hanc tractationem quam instituerat de mutationibus: vbi quæ loca essent commoda cuique statuebat. In sequenti parte respondet à similitudine. Quemadmodum
C animalia quædam, vt pediculi & ricini. Quæ nonnisi in aliis viuere queant animabus: sicut & plantæ hæ. Este verò & alia quę sine aliis viuere nequeant,vt pinna: de qua Cicero ex Aristotele: quicum vitæ societatem cancellus init. Vt vt se habet de cancellis, qui intra vel pinnæ, vel aliarum concharum testas domicilia sibi parant: de Melitæis catellis satis patet:absque hominis cura neutiquam eis vitam constare posse. Quo loco illud animaduertendum, Historiam de pinna ad rem hanc nihil facere, sed ad eas plantas quæ aliis aduoluuntur,vt Anadendras & alias,quas περιπλοκαύλους nos appellamus. Item haud satisfacit illa similitudo τῶν ἐπαλλοκαύλων, si pro causa accipiatur. Queritur enim porrò etiam huius quoque
D causa. Nanque pediculi progignuntur ex putrefacto sanguine. At Viscum è semine vult prodire. Itaque illi nonnisi in aliis,quia ex illorum materia: at Viscum non ex illorum materia,sed ex propria, & quidem propriam actu secum afferente formam:tale nanque semen est. De Visci generatione satis multa diximus in exotericis: vbi non sentimus è semine deiecto ab auiculis oriri, sed sicuti ex Thymo Epithymum. Extremo autumno comedunt aues acinos. Summis ramis etiam surrectis quibusdam oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluatur? Non enim statim nascitur. Non est verisimile. Sicut nec illud. Hiscere durissimum corticem: qui ægrè id fecerit vel adacto ferreo stilo. Quomodo coit? Vbi sunt radices? Aliæ sunt rationes,quas inde petet qui volet. Ratio verò quare non pro-

ueniat in terra ſatum, eſt quia granum in eo eſt, ſicuti papillæ in homine & cane. Sunt enim quædam in quibuſdam inchoata modò quæ ſub aliis formis perficiuntur. Ita ſunt gradus in natura. Quidam fructus ſunt & eſui & generationi apti, vt fœniculum: neque habent præterea quicquam. Nonnulli habẽt quod eſui, vt pulpas: quod generationi, vt ſemina. Exemplum Pyri. Sunt qui edendo tantùm ſint, vt Vuæ & Punica ἀπύρηνα. Etunt igitur etiam qui neque in cibum recipientur, neque ad generationem fuerint vtiles, vt Viſcũ. Ita luſit natura per claſſes, vt cohęrerent, quaſi dixerim annellatim. Sic habemus etiam florem ſine fructu in Ieſemino: fructum abſque flore in Ficu: florem ſeminis explens officium, de quorum genere ſatis à Theophraſto. Quare qui fines omnes ſub omnibus quærit formis in natura, parũ naturæ conſultus videatur. Non igitur è terra prodit, quia non habet principia genitalia. Galla quoque fructus eſt: quis amens negauerit? Sere nihil promouet. Iam ad rem. Videamus quemadmodum attentum ac docilem faciat auditorem. Tria poſuit, θαυμασιώτατον. Ratio admirationis, ἄτοπον. Tum παράδοξον, incredibile. Quia multa abſurda creduntur: vt quibus nequiſsimus Mahomet deliriis væcordes Sarracenos infatuauit: addidit hoc, fidem excedere: quod ſemine proueniat: in terra non item. Nam eæ quoque plantæ quæ naſcuntur in muris, terram, terreúmve quid nactæ ſunt, quod habeant pro matrice. Ἰξία, στελίς, ὕφεαρ. Viſcum ἰξία Græcis nomen eſt commune: hyphear ab Arcadibus, ſtelidem ab Euboicis appellari. Vnam eſſe naturam: diuerſas habitudines, quatenus oritur in diuerſis. Ideo dixit δοκεῖν videri non eſſe. Hyphear & ſtelidem, in Abiete ac Pinu: ixiam etiam in Quercu. Multo igitur plura genera facienda. Nanque & in Caſtanea naſcitur, & in Malo, Pyro, Pruno, Sorbo, aliis. Quôd ſi diſtinguitur ex opinione gentium, eſſe aſſenſione Philoſophorum: quis Philoſophus paulò acutior atque in natura exercitatior, non videt neutiquam è ſemine prodire, ſed è viuificis illatum arborum vaporibus concreari? Nam ſemen quodcunque qualicunque terræ datum, ſi prodit in plantam, ſeruat ſpeciem. Præterea in inſitionibus, arbor ſubiecta non mutat ſurculum. Quòd quale indideris, eiuſmodi fructum fert. Ἔπου οὐ μόνον τὰς μορφάς. Alia ratio propior, qua diuerſæ ſpecies eſſe iu dicentur. Nam hoc in vna arboris oriri parte, aliud in altera, non poſſumus intelligere, niſi formæ ſint diuerſæ. Πανταχόθεν. Nequis putet à locis eas conflari differentias: ait vbique obſeruatum πανταχόθεν, pro πανταχοῦ. Conſignificat tamen Populos vnde fiat obſeruatio. Neque ſatis habuit cùm diceret, ἐν ταῖς διαφερούσαις, addidit πλεῖστον. Ἐπεὶ τό γε τὴν μὲν ἀείφυλλον. Quid hîc facit illud ἐπεί? An reddit formarum diuerſitatis rationem, ex eo quòd non ſit abſurdum, cuidam Viſco non decidere folium: alii decidere. Sic enim eſt. Diuerſæ Viſci ſpecies. Quin & aliud argumentum diuerſitatis. Quoddam fructum gerit, aliud ſterile eſt. Item apud nos Baccæ virides aut pallidæ: in Syria rubræ: vbi etiam Oleas in quibus naſcitur, interficere creditur. Αἰτία δὲ αὕτη. Quibus ab arboribus alimentum perpetuò ſuppeditetur, perpetuam frondem agere: quæ arbores amittant folia: in iis ipſum quoque ſentire diſpendium. Nos in noſtris Malis hyemis ſæuitia ſpoliatis, videmus ne vnum quidem amittere folium. Ratio eſt tenacitas ipſius ſucci, quæ ſuo lentore ſibiipſa ſufficit. Quemadmodum animalibus quæ ſine cibo latent hyeme. Sic etiam ipſis in arboribus perpetuifoliis intelligendum. Non enim retinet frondes Laurus hyeme, propterea quòd tum ad eas attrahat alimentum: ſed ſatis habet ſuo tum calore, tum lentore ſeruare ſuccum in pediculis, quominus aboleatur. Sicut ergo Laurus in terra, ſic in Malo Viſcum. Ἀλλὰ τοῦτο μέν. Siue, inquit, omne Viſcum vbicunque, quacunque ex arbore prodeat, vnius ſit ſpeciei ſiue diuerſæ: nihil impedit præſentem quæſtionem. Nempe omne Viſcum in arbore: nullum in terra. χαμαί, quoniam humilis planta eſt, humilitatis notam poſuit in terræ ſignificatione. Ἄλλως τε. Auget cauſam admirationis, robur. Mirum, eam plãtam quæ & rigiditate ligni, & ſucci vel copia, vel lentitudine & fœcunditate inſigni ſui roboris dat ſignificationem, non etiam in terra prodire poſſe. Plinius ait, nonniſi auium ventriculis domitum ſemen, eſſe genitale. Atqui ex earum aluo plus in terram deiicitur, quàm in ramos: neque tamen proficit. Εἰ δὲ καὶ σπέρματι. Quod addit, non eſt ad quæſiti ſolutionem, ſed ad Hiſtoriæ crementum, in qua ſimilis Viſco natura videtur. Ait ad Babylonem ſpinam eſſe. In ea ſpina ſeri ſemen quoddam ſub canicula. Ex eo ſemine protinus eadem die prodire plantam. Breuíque ea capere incrementa, totam vt ſpinam circumueſtiat. Ἔτι δὲ τό. Altera Hiſtoria de Cadyta, quam appellat herbulam. Si hæc eſt Cuſcuta noſtra. (Nam priſci iſti nimis væcordes fuere in figurarum ſilentio). Hoc plus ſcimus: non ſolùm aduolui plãtis, ſed etiam ſeorſum in pratis macris per ſe prodire. Neque ſolùm è radicibus hautire, qui tum alatur, tum viuat: verumetiam exemptam è ſuis ſedibus atque vuis aduolutam, eò víque excreſcere vt equi maximi caudam ſuperet prolixitate. Τῇ μὲν ἐλάττων εἴη. Si verum eſt de Syrico ſemine & de Caſſyta: minus erit mirandum in Viſco, plus in eo ſemine. Ἀμφότερα γάρ. Horum enim vtrunque tum ſemen, tum Cadytas, quantum auget numerum talis naturæ, tantum adimit obtrectationis. Quin, inquit, acutiſsimè in ambiguo fuerit: Minúsne mirandum ſit, propterea quòd in pluribus inuenitur: an magis, ob id ipſum, quòd tam extra cæteras plantarum leges natura poſita, in pluribus inuenitur. Nam quod eſt frequens, non eſt nouum. Ibi non relinquitur admirationi locus. Quod item præter communem rationem eſt, excitat admirationem, ſi in pluribus eſſe quiuerit. Hoc eſt quod dicebat ὅτε μὲν, ὅτε δέ. Ἐπεὶ τό γε. Conuerſa, inquit, natura vulgaris eſt. Videlicet

quæ

quæ in terra nascuntur, in arboribus quoque nasci, vt Ederam. Hoc negat esse ἄτοπον. Ego verò ἀπιθανώτερον. Nam vbi sunt maiores incommoditates, & minores occasiones generationis: ibi maior erit admirabilitas. At in terra germana sunt principia generationis: ipsa humore ac succo plena, solutilis peruiaq; in arbore nihil horum. Ipsa sibi habent principia sua: sibi sugunt: sibi retinent: corticis contumacia. Atque inde sanè pendebat superioris efficacia argumenti. Quod ex arbore prodit, meliore iure posse ac debere de terra, nempe propter hasce rationes. Edera verò nascitur in arboribus vetustis: quarum cortices ita hiant, vt intus contineant aliquid terreni: vnde & Muscus, & Polypodium, & Lichen oriri quoque consueuerint. At Viscu, aut Cuscutæ, aut Epithymo, de quo mirum hic fieri nihil horum. Ἀλλὰ καὶ γινόμενον. Nulla est aduersatiua in significato, sed in sensu. Vt dicat, non solùm non eſt ἄτοπον, verumetiam passim inuenitur. Sic etiam excusant peccata Comici. Vulgo fit. Fecerunt alii complures.

Ἔτι γὰρ τοῦτο παρὰ ἐξέτερον. Commouit virum accuratum cerui cornibus hærens Edera. Quod enim eò seminium detulit? Nihil tamen attulit causæ: sed elapsus nos sub cultro reliquit. Sanè videtur in eruptione cornuum affricatum. Ederæ cornuum abrupisse nonnihil cum radicula, quæ aliqua in partem molliorem sese induerit. Ita habes verè τὸ πλῆθος amplificatum multis exemplis: quibus addit ea quoque quę pro ostentis acceptæ fuerint: veluti Laurus, in Platano, & in Quercu. Sic visa est in salice Iuglans, in quam putandam intulisset pica Nucem. Itaque dixit duo, σπέρμα & γῶδες. Nihil enim refert vbi terra sit terreúmve quiddam, quemadmodum in cerui cornibus. De quo tamè more suo modestè & cautè, εἰ ὡς λῶ. Ἀλλὰ τὰ ἐν ἑτέροις. Nunc iam tertium inculcat: præter rationem videri: quod à plantis præstatur, à terra non præstari. Περιφανῆ γάρ. Hæc est summa iudicii, in quod resoluit causæ dictionem. Conuenire inter ea ab ipsis vsque vitæ primordiis. Hoc est quod ait, σύμβασι: sicut & animalia, de quibus iã dixit. Sed & rursus repetit vsque ad fastidium: mirandum esse quòd è terra itē non proueniat, præsertim cùm & semen gerat, & ex eo semine oriatur. Hoc accipit per hypothesim: quod à nobis supra negabatur. Itaq; hic etiam repræsentat quod erat per initia disceptationis, θαυμαστότατον. Εἰ γὰρ ὅλως ἐκ διαφορᾶς τινος. Tollit sententiam nostram. Ex arborum vitali excremento, quasi è seminis proportionis oriri Viscum, sicut & Gallam. Hoc dicimus nos. Ille negat: & accipit pro probatione quod ipsum eget probatione. Ait enim è semine nasci. At negamus nos. Si enim è semine nasci posset, è terra quoque de semine nasceretur. Εἰ ἐκ διαφορᾶς, è differentia, id est ex arboris substantia, qua differt ab aliis arboribus quæ non ferunt. Εἰ δόντες τὴν χρόνον. Quasi verò in palumbis & turdi ventriculo nequeat granum concoqui: cùm tamen Labruscarum Gigarta longè duriora & grandiora conficiantur. Hoc experti sumus nos.

Primùm Labruscæ vuam dedimus turdo: in deiectionibus nihil præter ipsa excrementa. Deinde etiam Visci baccas dedimus: idem. Σωζόμενος ἐκ ἐπιμένας. Non faciat Æolus edictis suis, vt hyemales tempestates abstineant à iure suo deiciendi ex ramis, compluris, agitatis, semen illud, quod necesse habet seruari sub ipsum vsque ver, vt conformetur. Nam per hyemem qui possit? Interea sedeat in ramo, summo, læui, tereti. Securus dilapsione, deque gelu: tum sibi findat corticem valentissimum, quod vix acutissima subula facere queat. Τὸ μῦθου θαυμαστὸν πολύ. Græcis penè omnibus allusio in sono vocum istarum, placuit & artifit, πολλῶν πολλᾶν. Multum esse admirabile & in multis. Cæterùm de Visco tam paruam apud me ciet admirationem, quàm cornua capreolo vel camelopardali. Est enim verissima cornuum imago ac proportio. Allusionem autem illam etiam affectauerunt in aliis: τῶν ἀεὶ ...των, ὑμεῖς ἡμῶν αὐτῶν ... apud Platonem, Hippocratem, Aristotelem, Aristidem. Ἐ'οικεν οὐ... Ex methodi legibus reducit ad certam cognitionem rem incertam per exempla certa. Nam de insitione nemo vel dubitat vel admiratur. Huius esse ait hanc similem generationem. Quare verò non admiramur, grandem arborem magnis radicibus non posse dodrantalis insiti sur culi mutare naturam: sed ab ea vinci atque cohiberi ad aliud non suum generandum. Vt & hinc intelligat, non esse radicem principium, nisi ministrationis. Ἐ τιμιωτέραν γάρ. Ostendit commoditatem generationis Visci. Quia iam elaboratũ in arbore alimentum sibi trahat. Sed dixit ... propterea quòd necesse est porrò interpolari ad Visci nutricationem. Non enim eadem conueretio. Ὅ ἐκ ἡ ἰξία ζητεῖν. Vorax, inquit, planta Viscum est & valida: idcirco multum sibi deposcit cibi. Quamobrem si qua in arbore oriatur, quæ minus commeatus habeat suppeditare: debile sanè est. Hoc est quod dicebat, τοιαύτης δεόμενον, scilicet τροφῆς. Τούτοις γὰρ δεῖ. Ostendit esse plantam validam per naturæ reciprocationem. Vt quod multi egeat alimenti: ipsum quoque sit aliis multum alimentum. Quamobrem post messem, inquit, agricolæ boues Visci frondibus sustentant. Nota verbum χυλίζουσι, cibant. Ἐ'τι δὲ καὶ αὐτῆς. Etiam à fructus habitudine: quam tamen non explicat: sed μηνύει, quasi rem apertam: propterea quòd solidus est & tenaci succo. Ἀλλὰ λαμβάνω. Tollit obiectionem. Quid ergo non è terra oritur? Quid igitur non à seipso? ἰσχυρὸς ἐκ μὴ ἀσθενῆ. Toties huius monuimus figuræ. Est enim elegans palilogia per contrarii negationem. Καθ' αὐτὸ Non hic vult sponte, sed non in alio. Δια βιάζεσθαι γάρ. Maior propositio syllogismi. Valida queunt cogere terram in suas leges. Cogere debuit Viscum terram, vt pareret sibi. Videtur tamen contrà, semina à terra pati atque immutari. Itaque alia tosta, alia macerata citiùs proueniũt. Alioquin illa humore nimio, hæc nimia siccitate facultatibus resistunt terræ. Ὥσπερ ποιεῖ καὶ

ὁ θερμός. Adducit exemplum Lupini, quia fit validus. Quare non adduxit milium solis, aut lachrymam Iob, quorum vtrunque saxeum est? Ibi suam inuenisset sententiam sibi ipsi aduersantem. Quæ nanque valida sunt, resistunt. Εἰ δ' αὖ ψυχεῖν. Alia obiectio. Frigidum dicet aliquis semen. Nō tollet, inquit, id generationem, sed differet. Ε'-πεὶ καὶ τἄτλιον. Id adeò fieri posse, vt quædam etiā anno sequenti demùm enascantur: sicut Beta. De iis in sequentibus. Οὐδὲ γάρ. Remotio subeuntis obiectionis. At putresceret. Æquè longè, inquit, est ab eo periculo atque ipsa Beta. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς λύει. Postquam vltrò citroque multa iactauit argumenta, ostendit iis non esse acquiescendum. Tantum enim abesse, vt soluant quæstionem: vt etiamnum magis implicent. Ἐ'πίζωσιν. Contrarium τῷ λύειν. Quasi quæstio sit nodus quidam. Τὸ ἔτι, significat porrò ac magis. Ἡ δ' ἀρχὴ λοιπέα. Hæc est altera capitis pars, in qua soluere conatur quæstionem, quam magis implicatam dicebat. Φυσικῶς ἀκολουθοῦσι. Hinc initium capiendum est vnde nos ducit natura, id est ex rei ipsius conditione. Has plantas esse eiusmodi: vt in aliis tantū sint è quibus & solis & solæ enascantur. Quod & animalibus euenit quibusdam: hîc nihil noui. Iam omnia dicta sunt. Neque vlla est ἀρχὴ præter eam quam iam suprà posuit. Πλὴν τῶν μὲν. Quia Pinnarum adduxit exemplum, in quibus connati degunt cancelli: dat differentiam, Visci notum esse nobis modum generationis: cancellorum non esse. Εἰ καὶ τὰ ἄλλα. Nam in Mytulis & Chamis etiam inuenimus. Τὸ δ' ἀπὸ τῶν ὀρνίθων. Reiicit principium per accidens. Quòd autem, inquit, id auium fiat opera: contingit. Non enim esse necessarium Ergo si semen ipsum è Baccis extractum super arboribus feratur, nasciturum Viscum fateri cogetur. Plinius tamen (vti dicebamus) in ventriculis auium nancisci facilitatem saltem ad generationem. Neque sanè procul abest ab eo quod ipse Theophrastus de illis prodit seminibus, quæ annum integrū sub terra manent incorrupta, quoad prodeant in sequenti Hoc si dicemus si ad Viscum referamus. Cæterùm aliter sentit ipse. Non enim de Visco intelligit, sed de iis quæ in aliis oriuntur è seminibus auium opera importatis. Sanè verò est per accidens, neque digna generatio quæ cum illa cōparetur. Περιαιρεῖσθαι τις γάρ. Omnino quid hîc agat τὸ γὰρ, nescio. Nudatum granum quod in medio succi est ἴξον vocat, quod propter suam frigiditatem coneoqui nequiuerit, cum excrementis exit, atque ab ipso stercore nonnihil immutatur, simul cum ipsa arbore. Vult ostendere quod quærebamus, quemadmodum queat cortex findi, granúmque recipere. Id fieri stercoris vi. Hoc est quod aiebat, τὰ ἐργάζεσθαι λαμβάνοντος τινα μεταβολὴν ὑπὸ τῆ κόπρου. Διαβλαστάνει καὶ φύεται. Inuertit, vt sæpe monuimus. Prius enim nascitur quàm germinet. Τὴν δ' ἰσχύν. Repetit indicia roboris, non suo loco. Non enim hîc. Quia multū trahat alimenti: & sua non minus natura. Sanè an-

A tequam trahat, tale est vt queat trahere: ergo validum: item vt appetat tanquam sibi necessarium: ergo principia valida. Καθαρόν. Scilicet à succo. Nam cum stercore quæ puritas? Sicut augures locum purum ab arboribus: tametsi ab aliis rebus non erat purus. Γ'γχυεῖσθαι δ' εἰκός. In Abiete & Pinu validissimum. At Quercus longè validior & Sorbus. E Quercu suum Druidæ petebant ad populi stoliditatem. Nos item ad Comitiales. Πολλὰ δ' ἡ φύσις. Hactenus περὶ τῆς ἀρχῆς. nunc iam soluere incipiet. Naturam comparasse multarum rerum societatem, ad mutua beneficia tum generationis tum conseruationis. Etiam hîc peruertit, περὶ σωτηρίαν καὶ γένεσιν. Prior enim est generatio. Tamen ita resoluere videtur

B orationem. Non solùm ad conseruationem, sed etiam, quod plus est, ad generationem. Εἶτ' εἰκότως. Mira disiunctio: vt dedita opera natura fecerit illam Turdi & Abietis coniunctionem, quo Abies ex Turdi excrementis acciperet semen, vnde Visci ferret plantam. Ne referamus τὸ εἰκότως ad Turdum, sed ad naturam. Esset enim ridicula sententia. Οὐδὲ λεκτέον. Hîc sibi contradicere videtur. Ait enim non esse dicendum, non generatum iri Viscum, εἰ μὴ διὰ τούτους, scilicet ὀρνίθων: harum auium opera. At quomodo semen ab arbore suscipiatur, quod non suscipiebat nisi vi stercoris alterata? Quis ergo illuc stercus illud

C transferat calidum, nisi auis? Imò videntur ex necessariæ eo causæ, auis deuorans, concoquens sucum, emittens semen cum stercore. Οὕτω γὰρ ἴσως. Exempla ducit è natura tria, & huic Historiæ & inter se dissimilia. Neque dicendum, inquit, Pinas interituras fame, si absit cancellus. Fortasse non est verum quod Pina piscibus vescatur. Nō ergo necessarius cancellus. At si vescitur, necessarius vtique. Quis enim monebit ipsam præsentis atque paratæ prædæ? Οὔτε μελιττῶν φύσις. Hoc iam discordat. Nanque Apes tum è parentibus oriuntur (detur hoc aut alius modus è melle) tum è vitulo putrefacto. Non igitur vnus modus. At vnicus in Visci generatione. Οὐδ' ἡ τῶν κόκκυγος. Sanè hæc accedit ad Visci generationem propter ouorum depositionem in nido alieno: in cæteris nihil respondet. Quia omnia oua in aliquo

D nido reponuntur: at non omnia semina in vlla arbore, sed solum Visci semen. Ἀλλ' ὥσπερ εἰ φθορεῖ. Repetit. Sed aduersatiua hîc vacat. Aiebat enim, οὐ λεκτέον, εἰ μὴ διὰ τούτους. Ergo dici potest etiam sine his. Hîc autem dicit. Etiam ad generationes excogitata mutua tum inter plantas, tum inter animalia præsidia. Sunt ergo necessaria, si faciunt ad generationem. Οὕτω καὶ περὶ τὰ φυτά. Vtà plantis ad plantas, ab animalibus ad animalia perueniunt beneficia: sic etiam ab animalibus ad plantas. Sanè rectè. Sic etiam à plantis, Aranei, Limaces, Erucæ, Culices, Cossi, alia. Δόξειεν, ad vitæ commoda peruenire. τὸ διὰ, significat transmutationis tractum ad vltimum vsque momentum formæ suscipiendæ in generatione. Παρὰ τῶν ζώων. Non tanquam materia, neque tanquā forma

forma, neque tanquam agentibus aut dantibus formam, sed tanquam mouentibus principia & coniungentibus. Denique Viscum serit Turdus, sicut homo Triticum. Ὥσπερ ταύτην, addit modeste ἢ τοιαύτην. Aut hanc aut talem. Εἰ δ᾽ ἐν τοῖς ἐπισπειρομένοις. Nunc perpendit illam partem de semine ac spina Babylonica. Ibi, inquit, non est συμβεβηκός, sicut à Turdo. Ratio. σπειρόμενον γὰρ ἀπὸ φύσεως. Vbi maiorem in modum aduertendum est. De quo sermo est hic? De Visci generatione. Fitne per se, an per accidens? Per se. Nam tametsi Turdus per accidens eò fert semen: tamen è semine in arbore fit per se generatio. Quin è semine in ventriculo nudato, ac fortasse alterato: nec, sine stercore. Hoc est per accidens à Turdo, sed non per accidens à natura. Natura namque consulto coniungit hæc. Ita in Babylonica spina. Accidit spinæ atque etiam semini, vt hominis opera tractetur. At nō accidit seminis generationi, vt in spina proficiat. Neque mutat generationis modum homo, siue consulto ferat, siue temere. Nam quod aut satores illos eligere sationis tempus: quid, tum postea? Quod si arte faciunt, Turdus natura facit. Ὅταν ὀργᾷ. Sub Canicula turget illa spina. Itaque est quasi fœmina: semen quasi mas: aut agricola semen dans. Ideo dixit τὸ ὑποκείμενον: qua recipit. Ἐνίκμον γὰρ δεῖ καὶ ὑγρὰς εἶναι. Turgendi ratio: cùm succus genitalis deposcit sibi suum compar. Itaque duo dixit ἔνικμον, quod seminis genitalis motum notet: ὑγρὰς, aptabile. Affectus humiditatis. Etenim sicca non aptantur. Sub Canicula verò calidis locis, quales sunt campi Babylonici, esse plantam quampiam apparatam ad cœptionem propter humiditatem, magis mirum erit Philosopho, quàm plantam in planta nasci. Itaque coactus addit, ἰδίαν φύσιν. Et respondet verbis superioribus. Hîc πολὺ supra ἀνομοιότερον. Accuratus autor sic instituisset. Plantæ quatuor modis in aliis nascuntur plantis, duabus rationibus: natura aut arte. Arte fiunt insitiones multis modis, vt postea videbimus. Natura, vt Viscum, semen è spina Babylonica, iuglans in salice. Deinde post horum explicationem, adiungeret accidentia, tum causas exquireret.

Lego ἀλλ᾽ ἀδιάφορος. Et ἀείφυλλα τῶν ἰδίων, τῶν δ᾽ οὔ. Et ὅτι καὶ ἐλάφων, non ὅτι. Et καὶ συμβαίνει τὰ φυτὰ, ὥσπερ καὶ τὰ ζῶα πάντα ἂν εἴη: vt emendarunt viri docti. Et περιόντων τῶν φύσεων, non περιρρεόντων. Et δεσμοὺς, non θεσμούς. Et δι᾽ αὐτῶν φύσιν, non αὐτῆς. Et κόκκυγος, non κόκκυγες. In codicibus Historiarum scriptum est, ὑπολαβὴς: hîc ὑπολαβής.

Theodorus θαυμασιώτατον ἂν δόξειε, καὶ ὅλως ἄτοπόν τι, καὶ παράδοξον. Mirandum autem, atque absurdum omnium appareat. Omisit παράδοξον: & tamen infrà item est παραδοξότερον. Et ὅλως dixit omnium: non benè: sed omni ex parte. Vt nihil sit quod eximi queat à miraculo. Ἐφιζάνει. insidet: pessimè. Insidet quod non est, vnum cum sede: vt semen, antequam germinet immutatum atque impactum. Etiam aues insident arboribus. In ar-

A boribus situm viuat. Hoc verbo etiam alibi vtitur. Ἀφθόνως, abundè, non, satis. Abunde est, quod plus satis. Itaque vulgò dicitur, satis abundéque. Ἐπαναπεφυκὸν, iniectum. Satum super spina. Τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀλλ᾽ ἐν τῷ δὲ πλείω θαυμάσειε. Alias enim minus miramur. Addidit, vt de re fieri solita. Deinde, contudit cola. Alias vehementer miramur multitudinis causa. Nam Theophrastus sic, ἀμφότερα γὰρ ποιεῖ τὸ πλῆθος ἐν τοῖς παραδόξοις. Subterfugit τὸ ἀμφότερα: quæ nos satis explicauimus. Σωζόμενος καὶ ἐπιμείνας: extet in arbore fixum, non rectè, situm. Aliud est. Significat enim partium dispositionem. Seruatum & amotum. Ἐπιμονή, frequens vox de fructu qui non delabitur.

B Et τὸ ἐπί, nota est loci vbi manent. Immanens. Ὁμοιόν τι, proximum quoddam. Dicere voluit quiddam. Hoc enim ὅσον significat. Quoddam, relatiuum semper est, aut distributiuum particulare. Κατεσκευασμένον, paratus. Quasi confectum. Τὸ δὲ τοιαύτης δεόμενον, τὰ δὲ εἰς. At quod eiusmodi alimentum desideret, imbecille. Toties monuimus, orationis flosculos sæpenumero ineptos esse ad corollas Philosophiæ. Omne Viscum semper & vbique multum desiderat alimenti. Est enim semper validum: at non semper eget: non enim in arboribus benehabitis: explet enim detrimentum. In aliis non explet, vbi λείπει. Itaque Cato senex apud Ciceronem, non desiderat vires adolescentis: quibus tamen carebat. Δεόμενον, indigum, defectum. Quod eo caret. Ego sum δεόμενος

C roboris tauri: non tamen desidero. Διαβιβάζεσθαι τὴν γῆν τῶν ἰσχυόντων ἐστὶ, quæ valent terram diffingere, seque abscondere. Lego ergo διαβιβάζεσθαι. Sanè minus operosa interpretatio, quàm nostra. Notabis ergo βιβάζεσθαι actiué. Φυσικὸς ἀκολουθεῖν, normam naturalem sectantes. Nemo normam sequitur, sed dirigit, aut alia ad eam dirigit. Πίνναις, conchis. malé. Speciem positam oportuit. Dele negatiuam (neque in cæteris) & pone atque. Ἀπὸ τῆς ὀρνίθων καταφορᾶς. A pastu. Sanè id quoque significat καταφορὰ: sed non hîc. Allationem potiùs dixerim. Non enim Laurus in Platano exiit à semine, quo pasta fuerat Pica: sed ex eo quod attulerat: cuius hîc e-

D xemplum ponit. Θαυματουμένη, obruit terra. Imò reponit in cauis arborum. Περιαιρεθέντος, detracto, ablato. Οὔτε γὰρ ἴσως ταῖς πίναις βίος. Theodorus non repetit ad hanc partem illa, οὐδὲ λείπεται. Sed propria vtitur negatione. Non tamen cohæreret sententia. Εἰ μὴ ὑπολαβείς. Hęc omisit Theodorus. Ἀλλ᾽ ὥσπερ αἱ φθοραί, καὶ συντηρεῖαι πρὸς γίνονται ἀλλήλων καὶ εἰς πρὸς βίους, καὶ εἰς τὰς γενέσεις. Sed quemadmodum perire aut seruari mutua opera euenit tam in generando, quàm in viuendo. At quomodo perit animal vel in generando vel in viuendo. Sic dixerim, quemadmodum mutua opera vel corrumpuntur vel conseruantur, tum ob generationem, tum vitę causa. Τὸ συμβεβηκός. Fortuita illa & euentitia ratio. Sic legendum, non autem fori vita. Ὅταν ὀργᾷ, intumescere. Aliud est turgere Medicis & Philoso-

pbis, aliud tumere. Turget quod vrgetur ad motum; vt materia furens in morbis atque efferuescens. Tumet abscessus sæpe, neque turget cùm materia percocta est: aut cùm factus est tofus. Turget in sene semen post allii & piperis vsum: at nihil tumet. Arbor quæ fœtum meditatur non vbique, non semper tumet. Tumor est ὄγκος, Græca origine τύμβος. Εὐαφής. Theodorus videtur emendasse ἀφυής Agilem, inquit, ad generandum. Malim, idonea ad suscipiendum & coalescendum. Hoc enim præstat humiditas, vt fiat cohæsio. ἐν ἀπλοῖς.

CAPVT XXIIII.

XXIIII. capitis argumentum. In plantis esse officia mutua naturalia, & quædam adiumenta. Item quædam incommoda. Multo plures esse noxas, quàm iuuamenta.

"Τ Ι δὲ ἐν τοῖς φυτοῖς. Hæc tractatio pendet à superiore. Ex iis quæ dixit, vniuersalem deducit propositionem. Amicitias inter plantas esse, sicut & inter animalia: vnde commoda consequuntur. ac vicissim inimicitias. Itaque in duo scindit caput hoc. In prima parte mutua ponit beneficia: in secunda offensas: & innuit exemplis. Συνεργεῖ. Vltrò citróque præstatur officium, ad salutem & ad generationem.

Καὶ ἐκ τῶν δὲ. Quæ sequuntur, sicut & ex superioribus. Ponit autem modos tres vtilitatum. Vnus est, à materia nutrimenti. Quippe arbores quæ frondes non amittunt, earum iuuantur vicinia quibus folia cadunt. Etenim illæ ἀείφυλλοι, sunt auidæ cibi, ob perpetuam foliorum retétionem: & harum frondes humi stratæ putrescunt, ac fimi vicem præstant. Sic & Iridem videmus ex foliorum vetustorum putrefactione sibi nouum parare solum. Πρὸς εὐτεκνίαν. Et ad earum priuatam constitutionem, & ad communem cum sobole vtilitatem. Is modus est in agrestibus: Nam quæ hîc sunt ἀείφυλλα, non comparantur arte & cultu nostratibus in viridariis ob fructus. Edendo enim non sunt, Ilex, Laurus, Myrtus. Arancia & Citros in capsis sita, nequeunt illis frui commoditatibus. Alter modus est inter mites arbores, & huic longè aduersus. Seri arbores in vinetis, vt vitibus subtrahatur succus: ne luxurient in frondes & pampinos. Quæ ratio subtrahendi quod exuberat, iam toties decantata est. Ἐπισπείρουσι Serunt vel semine, vel talea, vel viuiradice. Idem opus ad olera, vel hanc eandem ob causam, vel ad fugandas pestes animalium quorundam. Serunt enim Eruum aduersus papiliones, quos ψυχὰς vocat. Οἴονται γὰρ χρῆ. Neque id temerè factitari: sed quia fuerit obseruatum inter agrestia sequi hoc præsidium: ars naturam imitata est. Tertius modus earum est quæ adminiculis egent, vt vitis & legumina quædam. Περὶ ἄλλην χαυλόν. Vnde in Historiis ἀλλόχαυλα.

Περὶ ἑτέρῳ. Persequitur scilicet adhæsionem: adminicula, tam maiora vt Edera, Vitis: quàm minora vt Serpyllum & Conuoluolus. Sic enim appello Iasionem, ex Plinii libro vigesimoprimo. Alio flexu verba eadem ζῇ περὶ ἑτέρῳ, scilicet ἐρείδεται. Μὴ ἔχοντα δὲ. Si desint pedamenta citra illam magnitudinem quam acquisiissent, consistunt, atque humi repunt. Talis omnino Smilax topiarius. Si addantur cancelli, fornicata tentoriola penitus obumbrat. Si non habet cui adnitatur, pusillus quasi senescit. Πλὴν ὅσα. Quibusdã speciebus respexit natura: quibus si careat, cui sese queant applicare dedit, vt iustam crassitiẽ, atque per eam ad consistendum facultatem nanciscerentur. Arborescunt igitur, vt alicubi Edera & Vitis species quædam. Οὐ γὰρ ἂν δύναιντο. Causa finalis, cur quærant ridicas: quia non essent satis vel pampinis vel fructui ferendo. Et dixit τοῖς κλήμασι, καὶ τὴν βλάστησιν. Magnã sarcina raro corpori, ac minimè sibi constanti, sed inæqualis directionis. Ἢ οὐχ ὁμοίως. Aut prorsus ferre non possent, aut non commodé. At natura semper quod optimum est. Τὸ ὑπερείδον. Participium futurum τοῦ ὑπερείδω. Cui adnitatur. Ἀλλὰ τὰς τὴν ἕλικας. Formalis causa in materia apta ad finem: quibus enim apprehenderent præsidia sua, quasi manusculas dedit ἕλικας. Ita dicta capillamenta quæ se aduoluunt palis, vnde & nomen. Cicero clauiculas vocat. Ἀντίληψις. Vt fiat apprehensio & vindicatio: sed ἀσθενής: statim enim opus habet. Ὥσπερ ὁ κιττὸς τὰ ῥίζεια. Quemadmodum radiculas Edera. Notabis vocem. Ὅσα δὲ κοῦφα. Hinc incipit secunda pars declarans nocumenta: non quidem separata pars, sed à priore deducta & confusa. Quædam quæ applicantur obsunt: & pro bona malam gratiam reponunt: strangulant enim, vt Orobanche: aut exugunt, vt Edera: aut opacant, vt Smilax & Cucurbita. Vitis etiam clauiculis adeò ramos quos capit, stringit: vt quantum capit, crassescere prohibeat.

Ῥᾳδίως ἀναβαίνει. Quia leuia & gracilia. Καὶ σημαίνει, ledunt. Lesiones explicat, κατασφίγγοντα, ἐπισκιάζοντα, τροφὴν ἀφαιροῦντα. Τὰ μὲν τῷ κωλύειν. Mutila oratio. Prohibent quid? Frui natura sua. Sole nanque fraudatæ, fraudantur etiam crescendi facultate. Hoc erat opacatio. Alterum κωλύειν Quia si strangulant: item prohibent crementum. Tertium incommodum est in exemplo Ederæ, quæ sibi haurit illarum quibus hæret succum. Hoc erat τὸ ἐμφυόμενον. Quin tribus hisce modis omnibus nocet. Nam & complexu strangulat, & occupando inumbrat, & suggendo siccat. Suggit autem multum à forma, quia plurimas habet radices: à fine, quia multo eget alimento: eget autem, quia folio perpetuo. Denique tota concretione valida est: multum igitur sibi deposcit, vt Athletę.

Ἀφαυαίνεται. Tum verò maximè desiccat ac necat, cùm ad summam euaserit arborem: ξυναυξηθῇ. Cùm autem toto huius orationis tractu de Edera loquatur sola, ad quam omnia verba dirigantur. Verbum illud ἀφαυαίνεται vtro referatur? Ad Ederam ne, an ad arborem? Nam sanè sententia ducit ipsum ad arborem. Hæc prima negligentia animad-

animaduertēda est. Sed maior culpa, cùm afsignat causam nullam. Nam valdè dubitandum est, an debuerit exiccari prius. nempe ab imis partibus interceptus succus videbatur non posse ad superiora subire. Dicamus, non totum succum exhauriri: sed partem attrahi à partibus sanis ac liberis, quæ eiusmodi peste non infestentur. Eas postea cùm occuparit, totum esse in illius potestate. συναυξηθῇ. suum crementum æquari cum arboris altitudine. Ἐξαμβλοῦται παντελῶς. Est ratio perfectæ perniciei. quia trahit omnibus ex partibus. Quare? Propterea quòd conuertitur ad opus fructificandi, πρὶν ἢ. Cur non antè? Hoc quoq; dicendum erat. Quoniam intendebat in crementum. Vbi non amplius est crescendi locus: æquauit enim arborem: consulit fœturæ. Qui succus abibat in corpus, reuocatur ad sobolem. Οὐ χαλεπόν. Similem naturæ noxam in aliis quoque væstigari posse. Πολλῷ γὰρ πλείους, inuestigationis facilitatem. Multò enim plures esse, quàm vtilitates. Sic suprà ἐμφανεστάτη, quia κοινοτάτη. Sic & hic. Multitudo enim communitas quædam est. Et incommoda citius atque apertius quā com moda sentiuntur. Ἐπὶ καὶ ταῖς ὀσμαῖς. Adeò multæ sunt iniuriæ: vt etiam odores officiant. Res sanè mirabilis, & fascino propior: tam leues vapores qui odoris fundamenta sunt, tantùm valere. Deinde ponit exempla multa, quæ sunt in problematis, & in sympathiarum tractationibus. ventilata potius quàm excussa. Plantarum verò alia inter se odia etiam libro tertio, capite quintodecimo. Ἐπιστρέφεται γάρ. Ita summum eius auertitur flagellum, vt penè retrò flectatur. Haud tamen veram affert causam, διὰ δριμύτητα τῆς ὀσμῆς. propter odoris acrimoniam. Quippe si cepe aut allium iuxtà adseras: non abhorret. Est ergo διὰ ταύτην τὴν δριμύτητα, non autem τὴν δριμύτητα ἁπλῶς. Esset enim διὰ πᾶσαν τὴν δριμύτητα: at non est. Ὀσφραντικὸν γὰρ ἡ ἄμπελος. Festiuè. non quòd attribuat odoratum: quia daretetiam ἐπιθυμίαν simul cum Anaxagora, Empedocle, Pythagora: sed dixit odoris δεκτικήν.

Ὥσπερ καὶ ὁ οἶνος διὸ δὶς ἑλκύσαι. Argumentum à coniunctis. Vt si Vitis succus facilè suscipiat odores: etiam ipsa Vitis potens est trahere vinum.

Καθισταμένου μὲν. Addit conditiones ad facilitatem. nam cum sua pte natura tale sit, si in vase paruo ac tenui situm fuerit: tanto faciliùs inficitur odore alieno. Causam dat duplicem. διὰ τὴν ὀλιγότητα, καὶ τὸ γυμνόν. Paucitas omnis imbecilla est. Item nuditas. Nam paruitas habet interna principia pauca. Nuditas exposita est: non habet προβολήν. Στάμνιον est cadus fictilis, paruus, tenuis. Fictilia rara sunt omnia, nisi plumbo, aut martia cocta incrustentur. Itaque liquores combibunt: non mirum si aerem admittunt. At quare vinum tam facilè odoribus afficitur? quia valdè vaporosum est. Itaque in vascula positum, nisi obturentur ea, statim vapa fit. Idcirco multæ eius cùm abeunt partes: subeunt in illarum loca multæ aeris: qui qualibus oneratus fuerit o-

A doribus, tales inuehet. Hanc aut veriorem, ab optimo viro hoc adductā causam oportuit. Quid de Vite? Quia nulla ipsa cùm sit odore prædita, omnes potest recipere. Hæc est vna causa à priuatione. Alia à concretionis modo. rara enim est. Tertia ab actione, quia multas frondes, multos pampinos, multum fundit fructum: necesse est eam multum quoque trahere. Quamobrem illi idem euenit quod & vino.

Lego ζῇ στερεώτερον, non autem στερεὸν. Et κεχλωρωμένη, non autem ἡ ἀσθενὴς. Et εἰ μὴ ἔχουσα, non autem ἡ ἀχυλή.

Theodorus πρὸς ἄτροφίαν. ad pastum fœcundum. Mirum si arbores vir moderatus dicat pascere, cùm aluntur. Mirum si fœcunditatem dicat copiam alimenti. B Κλήματα. Materiam dicere maluit quàm sarmenta. ridiculè. Non enim sunt materia ad ignem, sed postquam parata sunt.

Ἀντιλαμψις. apprehendere, copularíque. quæ obuia sunt, captare. ἀντί. Καταπνίγουσα, perstringendo. Melius suffocando, ad verbum. Καὶ τὸ ἐμφυόμενον ἐξαιρεῖται. Edera verò infixa etiam rapit. Si succum infixum dixit, malè dixit. Sin legit ἐμφυομένη, aliter procedit. Sicut suprà ἐμβιώη.

Εὐθὺς ἐκ δήλοι. Quod protinus in germinatione liquescit. Profectò in primo aditu Latinæ lectionis putaui, quippiam liquidum fieri. Ita mihi distorquent animum ambitiosa hæc. Διὰ τὸ γυμνόν. Neque crassè obiectum sit. Nunquam intellexerim. Et quia ob vasis tenuitatem penè nu- C dum vinum est.

CAPVT XXV.

XXV. capitis argumentum. Cur frondes quibusdam solstitio inuertuntur. Quare flores quidam hient & constringantur. Quamobrem in Euphrate Lotus exerat se ab aqua, & vicissim subsidat. Quam ob causam malus tum flores, tum folia conuertuntur ad solem.

ΣΑ δὲ κοινά. Restabant foliorum affectus: qui suprà inter mutationes consultiùs relati essent. Inuertuntur sanè: mutantur ergo in prædicamento Situs: velut illa in aliis prædicamentis. Diuiditur caput hoc in partes duas. In prima continetur historia trium: foliorū, florum, totius plantæ. In secunda causas reddit. In extremo partis huius appendicem apponit pulchram. In fine totius capitis pro toti° libri tracta- D tione concludit. Κατὰ γένους τινός. Quare non dixit ζῴων τινῶν? Et sanè sunt genera diuersa, Olea, Vlmus, Tilia: quia genus est horum vnum ἀνώνυμον, quia ignotum: cuius proprius affectus in foliis. Oleam verò genus esse satis patet ex speciebus, quæ ab autoribus agriculturę connumerantur. Ἢ καὶ πλειόνων μὲν ὁμογενῶν. Vult dicere, affectum hunc τῆς φυλλοστροφίας esse in speciebus sub vno genere: puta in speciebus omnibus Olearum. Hoc non est mirum. Proxima nanque forma est. Item esse in generibus diuersis: vt Vlmo, Tilia, Olea. Cæterùm (sicuti dicebamus) omnis affectus à forma quapiam. Ergo iis affectus communis, in ipsis vnam habebit sui causam

O.

essentialem omnibus communem. Bipes homo est, leo quadrupes, musca sexipes, scolopendra multiplex: hæc sunt genera valdè diuersa. Genus tamē habet commune, & essentiam communem, à qua fluit communis affectus is qui est, gressile. Igitur sunt μὴ ὁμογενῆ per differētias propinquas: sed sunt ὁμογενῆ in ea substantia à qua fluit gressilitas. Hæc de foliis: illa de floribus. Ἔνια δὲ τῶν ἀνθῶν. Tertium exemplum de Loto Euphratæ: cuius non solùm flos aperitur interdiu, noctu clauditur: sed etiam stipes exerit modò se, modò se operit aquis conquiniscens. Ἀπὸ δυσμῶν μέχρι μέσων νυκτῶν καταβαίνει, quasi solem abeuntem prosequatur. Ἐπὶ δὲ οὖν τῶν εἰρημένων. Positis historiis, & absoluta narratione, in hac secunda capitis huius parte causas aggreditur. Ac de foliorum inuersione primùm. Vertuntur, inquit, eo tempore: quia eo tempore solent folia cadere. Pati igitur. At inuersio passio est, & quasi casus. Acutam excogitationem. Cæterùm hypothesis falsa est. Non enim Solstitio nudantur arbores frondibus. Πάσχειν τι. Quia inuersio quasi quidam casus est. Quæ igitur non cadunt, quasi cadere. At res aliter se habet. Nam quemadmodum in Regulo auicula cùm in verusculo igni apponitur, tametsi nemo vertat, tamen per se conuertitur: ita fit & in his. Regulus vbi ea pars quæ igni obuersa fuit, assata est, altera quæ non est assata, quia est grauior descendit: atque is ita conuertitur. In frondibus idem alia ratione. Nanque exucta in parte superiore attrahunt ab inferiore: atque ita inferior inanita leuior fit. Prætcrea sicut in membranis & coriis, quæcunque fuerint concalefacta, distorquentur, crispantur, sinuantur. Eundem ad modum frondes eæ subuertuntur. Etenim quodcunque arescit, intorquetur, vt capillus: aliis alibi consumptis, aut alioqui mutatis à calore partibus, aliquādo æqualiter, aliàs inæqualiter. Ἅπασι μὲν οὖν. Castigat θέσιν quæstionis. Aiebat enim quibusdam tantùm: nunc ait omnibus euenire, tametsi non æquè: idcirco non deprehendi. In his autem cognosci: propterea quòd earum frondium colores imæ summæque partis manifestò differant, potissimùm Tiliæ: inferiora nanque admodum exalbida esse. Et assignat coloris huius causam ὑδατώδη. Id quod accuratius est considerandum. Aqua enim est nigredinis causa in nubibus: item in terra, & charta, & tela. Est hoc etiam scriptum in 38 sectione, problem. 1. Sic enim oleum in sole albescere. Et in 22. problemate quarto. Videmus etiam saccharum candidissimum aqua solutum nigrescere. Quare igitur quibus plantis tota folia viridia sunt, horum partem inferiorem minus haberi viridem? Quia superior insolata trahit sursum ad se humidum quod erat in inferioribus. Idcirco pleniores supernè sunt frōdes, & nitidiores, & habitiores, atque etiam succulentiores, contrà quàm hîc dicat. Dixi, tota folia viridia. Nanque Cyclamino rubra sunt: bistortæ cæsia. Τῶν δ' ἀειφύλλων. Huius affectus expertes esse arbores

A perpetuifolias, quia carēt ea causa quę in illis erat illius inuersionis. Aiebat enim, quia cadere deberent, vt alia, nec caderent: casus simile quiddā pati. Quare in quibus non cadunt, ne simile quidē casus pati. esse enim robustū genus hoc. Itaque accipit in maiore propositione syllogismi: τῶν ἰσχυόντων οὐδὲν ἀπαθές. Ἡ δὲ τῶν ἀνθῶν. Responsio ad alteram quæstionis partē, de floribus. Hanc respōsionem faciliorē dicit. Qui flores frigidi sunt & imbecilli, nocturno claudi frigore: solis tepore foueri atq; aperiri, reuocantis calorem naturalē, atq; à cētro ad ambitum effundentis. Συνιόντος, καὶ οἷον πιλουμένου τοῦ ὑγροῦ. Quia frigus cogit. Contrà Iris noctu hiat, sole tactū contrahitur: quia sinus interiores amittunt humidū: itaq; contrahuntur: laxantur no B cturno gelu. Τὰ δὲ πλεῖον. Nunc ad Loti elationem ac depressionē, contractionē, & explicationē. Causam assignat imbecillitatem ac frigiditatē. Vtrunque aquaticarum sanè interest. Cæterùm verba nimis laxa ad causā; συμπάσχει ταῖς μεταβολαῖς. Sanè debile facilè mutatur: sic modò dicebat, τῶν ἰσχυόντων οὐδὲν ἀπαθές: quasi diceret τῶν δὲ ἀπαθῶν οὐδὲν ἀπαθές. At enimvero dic mihi modum mutationis. Nam quid patiatur aquatica & frigida à nocte? Simillima enim sunt nox, & illa. Imò plus à sole patiatur, Solē tamen sequitur Lotos. Occidente occidit: oriēte oritur: ascendente etiā exilit. Potius ratio est in tēperamenti ratione. Prę humidā sanè tēperationem appetere sideris beneficio. Ἡ δ' αἴσθησις. Tā C exactè sentire aquatilia (hoc enim est hîc ὀξεῖα, vt acutè videre) exactè igitur ea sentire, non caret ratione: pręsertim locis feruidis, ἐκπυρώσεις: id est præsertim vbi agens pręualidum est. Pars hęc est causæ ab agente: quā debuit complere per applicationē. Sanè non omnia locis calidis eam percipiunt affectionē. Supplementū id esto. Quia facilè patitur aqua ab igni: ergo & aquea. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς μὴ τοιούτοις. Argumētum à minori potestate ad maiorem. Aliis in locis quæ minus talia sunt, scilicet minus calida: res minus humidæ simili sensione afficiuntur, autore sole & syderibus. Non tamen loca designat: neque explicauit similitudinem: sed tātùm dixit διαδόσεις ταχεῖαι: celerrimi processus. Celeriter proficiunt: vbi caloris minus. Sané. Nō conuenit tamen comparationis pars. Quia plan- D tarum profectus: puta in Asia, res frumentaria expeditissima est: at is progressus naturæ est æqualis, sibi similis: at in Euphratea Loto inæqualis, & tamen stata. Φαίνεται γοῦν. Dicat aliquis, esto: refugiat Lotus noctis tedia. At cùm in profundum ita se abdit, vt ne manu quidem contingi queat: quomodo sentit solem in imo? Aquarum, inquit, natura adeò est obnoxia: vt non solū quæ supra terram sunt aquæ, sed etiam quæ sunt subtus, multas patiantur mutationes. De his videbis Plinium in secundo Et Philosophum in sectione vigesimaquarta, problemate secūdo: Æstate post meridiē in puteis fieri aquas tepidiusculas. Ἐπ' ἐνίων δ' ἄστρων. Quin à quibusdam syderibus, tū mare, tū etiam terram ipsam immutari. Πάσχει δέ τι παραπλήσιον. Auget Historiam aliis exemplis.

tota

tota narratio simplex, neque indiget interpretatione. Ἐν τοῖς ἡλιώτοις. quia sunt imbecilliora. Ἐξάγει. Inclinatur & flos Solsequii, & Maluæ folium ad solem, ἢ ἐξάγει, qua educit humidum. Hic ἴσχνοις vsitata voce. Suprà minus vsitatis εὐώμοις, ἀδιξύς. Ἐξάγει καθ' αὐτόν. Minor propositio. Conclusio: ἴσχνοις κατ' αὐτόν. Ώς ἡ τοῦτο ποιοῦντος. Haud facilè commodes his verbis: non enim mendo carere videntur. Τοῦτο μὲν οὖν. Modestia Philosophi, quam vbique scitissimis semper sententiis profitetur. Nequis putet eum iactare causarum exactâ professionem. Itaque tacitè monet, quàm pauca, quàm miserè, quàm nihil, quàm min⁹, quàm nihil sciamus. πίστις tantùm est & δόξα. Vt ἐκ τοῦ δοκεῖν fiat πίστις, scientia verò nulla. Dat deinde luculentissimis verbis præcepta, quibus simili ratione ac via cætera per nos indagare possimus. Præceptū summum: nihil temerè, sed cōsideratè. Præceptorū capita: consideratio propriæ cuiusque substantiæ, vnum: alterum, locorum naturas: tertium, cōmunes ex iis affectus: quinā? Non solùm constantes, vt sterilitatem, fœcunditatem: sed etiam τὰς ὑπαλλαγάς: quas mutationes suscipiunt affectus in aliis & aliis generibus: quartum, quid cuique proprium: ex hoc enim exactior scientia, quàm ex cōmunibus. Quintum, quid cuique conueniat. Nāque illa ex natura considerantur: hoc ab euentu, vel per naturam, vt tonitrua tuberibus, imbres lolio: vel per artem: de quibus libro sequenti. Hoc volebat, τὸ ἁρμόττον. Sextum, ineundam rationem similitudinum. Vt si degenerat in lolium tritici semē propter imbres: an propter humiditatem degeneret alba Populus in nigram. Septimum, cognoscere quæ sint congeneres plātæ. Tunc enim

A quod de cognita pronunciatum fuerit, de oblata videbitur idem posse pronunciari. Hoc inprimis esse obseruandum: propterea quòd non differant aliqua, quæ differre videatur. Dixit δοκεῖ: quia per sensum accipiuntur notæ similitudinis & dissimilitudinis. Itaque figura aut colore different, vt myrti species & intuborum: at facultates erunt eædem. Rariores tamen sunt eæ quæ differre videntur, nec differunt: plures illæ quæ è contrario. Cape Portulacam syluestrem & Peplion: item Anagallidem & Morsum-gallinæ: tum Vermicularem & Telephion: sentiesalteras vrere, alteras refrigerare. Hæc ita digessit vir accuratissimus: nec

B quieuit, sed adiunxit etiam duos modos vestigationis, θεωρίαν scilicet per rationem, & πεῖραν, quæ fit per sensum. Quas duas duces constituit ex Aristotele sumptas, doctissimus Galenus. Et vsus est verbo diligentiam significante: μετιέναι, aggredi. Ὅσα δὲ χρὴ τὰς γεωργίας. μετάβασις est ad alium librum: cuius per initia statim reddet rationem.

Lego ἐκεῖνον τὸν κηρόν, non autem κηρπόν. Et λαρίζοντα, non λαρίζοντα. Vt ἥλιον ἀνίσχοντα.

Theodorus ὑδατώδη, aquina. Sanè vniuersa aqua non lauerit huius vocis absonam fœditatem.

Συμιόντες, coacto. Coeunte, fignatius, & extra ambiguitatem significati. Ἀνιέντος, laxante. remittente. Non enim est χαιῶντος. Τοῖς καθ' ὕδατος, immersa. pessimè. sed quibuscunque, qualitercunque sint aquatica & in aqua. Διαδίδοσθαι ταχέως, trāsmitti celeriter. Non intelligo quid, quò,

C vnde, quà transmittatur. Sed hîc potuit ἀντὶ τοῦ ἐκδίδοσθαι. Quod si minus placet, minus enim nobis quoque: at dicas impressiones, quasi ἐκκλίσεις à sole & sideribus.

IVLII CAESARIS SCALIGERI IN TERTIVM DE plantis Theophrasti, Commentarij.

CAPVT I.

Primi capitis argumentum. Plantarum naturæ principium esse in agrestibus: finem consequi ab arte. Plantas quasdam non amare cultum. Non eandem cuiusque vel materiam, vel naturam, vel perfectionem: quamobrem arte quoque diuersa quæri. Arte quædam fieri deteriora. Eligendum agricolæ locum, & aerem convenientem.

E Π Ι τῆς φυτῶν ἡ θεωρία. Duplicem plantarum esse naturam, etiā suprà vidimus, agrestem & mitem. Quamobrem qui de plantis scripturus sit, ei de vtraque habendam

D curam. Cùm igitur suprà de agrestium causis peractum sit, impræsentia de mitibus agendum: hanc enim illa natura priorē demonstrauimus. Statuit autem agricolis principia & fundamēta, tāquā superior artifex. Naturalis enim Philosophus ex se parit cæteras omnes sciētias quæ versātur in materia, vt medico, musico, astrologo, etiam fabris omnibus, & nautę, & ipsi coquo dat, quę ipsi additis certis præscriptionibus exerceāt. Antè verò quā sese applicet ad harū preceptionū explicationē: ostēdit optimo quidē cōsilio, quid & possit & de-

beat facere. Repetita igitur ea sententia, quam A per vniuersæ tractationis initia statim positam oportuit: plantas esse partim agrestes, partim mites: mites esse factas per artis accessionem: iure doctrinæ ac methodi coactus est declarare: An essent agrestes omnes aptæ ad recipiendum hoc artis beneficium. Nam cùm dicat, naturam esse principium in agrestibus: artem esse finem, vt mitescant: necessarium fuit indicare an omnes plantæ finis huius appetentes sint. Omne enim ens sui finis appetens est. Ait igitur, non omnes vel opus habere, vel appetere finem hunc: sed quasdam à natura quemadmodum habent principium, ita quoque nactas esse finem. Primùm igitur statim cum prooemiolo quo introducit futuram contemplationem, miscet hoc effatum, Non omnes B plantas admittere cultum. Super hoc mouebit dubitationem, quam & soluet. Post hæc ostendit culturæ opus atque vtilitatem quibusdam, aliis damnum, vt eorum fiat electio in quibus opus sit opera nostra. Postremò affert exempla multa huius exceptionis: quibus intelligamus, quæ abhorreant à cultu: quæque sibi deposcant manus hominum. Hæc ita cùm instituat toto libro, partitur in duas omnia tractationes. In prima de arborum cultu. In secunda de aruis & segetibus. Inter vtranque naturam, per huius initia consulit olitoribus. In vtraque autem & terras eligit, & tempora designat, & operarum modos explicat, & morborum causas narrat. Plenissimis autem commentationibus præcepta statuit, quibus vi- C neæ curentur. Nunc hoc agamus. Διτταὶ σκέψεις ἐν δυσί. Quia quædam scientiæ super vno tantùm subiecto multas versant considerationes: vt cùm in morali quærimus quid homini, vt sibi: quid, vt aliis conueniens sit. In astronomia motum, quantitatem, vim cæli. At in plantarum contemplatione non solùm duplex est disceptatio: quia sint affectus in vno subiecto, puta nascendi & generandi: sed etiam propterea quòd sunt duo generales affectus, syluestrium scilicet ac mitium. Sua igitur vtrique tractatio distribuenda. Prioris partis contemplatio prioribus libris absoluta est. Reliquum est, vt hanc posteriorem exequamur. Ecce introductam operis necessitatem. Διτταὶ σκέψεις, geminas disceptationes. Quare? quia ἐν δυσί, in duobus. Ἡ γὰρ ἀρχή. D Naturæ principium in iis quæ suo satu nascuntur absque vlla externa ope. Quippe natura est eius principium, in quo est: ars verò extrarium. Ἐκ τῆς ἐπινοίας. Voce hac in hoc significato etiam suprà vtitur. Rectè coniunxit ἐπίνοιαν, ingenium: καὶ παρασκευὴν, & operam, industriam. Hæc enim nisi iudicio dirigatur, fortuita est incertáque, & interdum temeraria. Ars absque opera, est nauis sine mari ac vento, alioquin & armamentis, & magistro, & ministris instructa. Cæterum vt quid? Τὸ μὲν φυσικόν. Natura seipsa duce, sibi administra, non eget ad opera sua præsidio. Itaque dixit ἐν αὐτομάτοις: in iis quæ à seipsis, non ab alieno pendent ministerio.

A Τὸ δὲ διανοητικόν. Quod verò explicatur intellectus agitatione, id ab arte proficiscitur. Vbi pulcherrima est in schola veritatis contẽplatio. Nanque ars quæ est in homine, paratur ab intellectu, atque adeò stabilitur. Quónam igitur modo intellectus opera ab arte? quia est ars habitus cõparatus per vniuersales propositiones, quę conclusionem ex seipsis peperere. Propositiones hę cõflatæ sunt ex multis memoriis: vnaquæque memoria ex multis experientiis: experientia ex multis actionibus. Carbones fecit sæpe ex Abiete, Salice, Quercu, Iunipero, Chymista, vt eorum vi aurum excuteret è plumbo. Expertus est Quernos validos, Salignos imbecilles, Abiegnos penè nullos, Iuniperinos penè immortales. Ex his hæsit in memo- B ria semel atque iterum, ac sæpius propositio hæc, Iuniperini carbones optimi. Ita parta est ars. Is habitus vbi semel est constitutus, elicit ex se deinde quotidianas actiones, quæ non sunt eiusdem speciei cum illis quæ fiebant in experiundo: fortuitæ nanque erant illæ. Sed hæ sunt à ratione conformatæ ac directę. Has designauit illa voce διανοητικόν: quam idem valere voluit quod & modò positam ἐπίνοιαν Hæc siquis inter plantas quasi alieno loco disceptata conqueritur: transmittat. Non enim possumus in ambulacris Aristotelicis reptare humi cum plebeis, ac triuialibus, atque otiosis, atque aliud agentibus. Neque enim hæc scribimus Grammaticis, sed veris Philosophis. Dixit igitur παρασκευὴν, apparatum ad finẽ, id est ad opus. Pro- C pterea quod agricola tum loca, tum tempus eligit, tum parat instrumenta. Τὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ ποιεῖν. Dicendum, inquit, de hoc apparatu. Ostendit propositum. Sic diuinus Præceptor in aditu suorum librorum, Dicendum nobis est quid hîc acturi sumus. Πρῶτον εἰπόντας. Introducit capitis huius materiam. Vt intelligamus quæ artis sint priuatim: & quæ ipsam respuant, aut non egeant, aut etiam deteriora fiant. Καὶ τῶν δένδρων. Horum exempla ponet postea. Οὐ δέχεται γεωργίαν. Metaphora ab hospitibus & beneficiariis. Idcirco dicitur à Philosophis accidens ἐνδεχόμενον: quia eius quasi hospitium substantia est: cuius in gremio conquiescat. Τοῦτο γὰρ ἂν εἴη. Pulchram sententiam: vt spontè nascentia sint tanquam in principio, & sub principio, quibus si accedat ars, D finem suum consequantur. Ideo dixit μεταβαίνουσι, Transeunt. quia tractus est & interuallum inter feritatem, & cicurem habitum. quod interstitium suprà dicebat διάστασιν. Αὐτοφυῶν. Idem quod αὐτομάτων. Et efficacior vox quæ includit in se τὸ φύεσθαι, eo presertim loco vbi in altera voce est μάτην. Sed nota loquutionem, ἐκ τῶν αὐτοφυῶν. Ex numero & classe spontè nascentium. ἐκ τῆς αὐτοφυΐας, εἰς τὸ τεχνοτελές. Dixit τὰ διὰ τέχνης. διὰ: quia non est ars finis vltimus, sed medius, & quasi institor ad vltimum finem, id est ad fructificationem. Ἄτοπον δ' ἄν. Ponit obiectionem: non videri verisimile, quicquam in natura spernere oblatum sibi beneficium. Si ars perficit potest ne quippiam reperiri quod artem auersetur,

id

id eſt perfectionem ſuam.? Nam ſanè omne A quod eſt, appetit bonum. Eſt enim affectus ſecundus entis: καὶ τὸ ἀκεῖον. Quare omne ens id appetit. Εἰ τὸ προσλαμβάνον. Hoc eſt quod ait, ἄπαν. Si artis beneficio planta fera nanciſcitur idoneum ſibi locum, tam dico ſolum quàm aerem: vterque enim locus eſt: non melius ei ſit, ſibi ἀνθεῖν, & ſpeciei prorogationi καλλιεργεῖν, atque etiam vſui hominum. Optimam obiectionem, ſed quam nulla queat ipſe reſponſione tollere, propter verba quæ addit, χώραν οἰκείαν. Sicnim locus, id eſt ager & cœlum conueniant: puto induſtria meliores futuras. Induſtriam intelligo, quæ illi conueniat plantæ, non autem omnia capita culturæ. Quamobrem etiam cornum & B iridem, ſi ponantur idoneis locis: ea poſitio artis eſt: non enim ibi natæ: non eſt dubitandum quin rectè habeant. Intelligere voluit integrum cultum. Οὐκ ἔστιν ἄτοπον. Reſpondet; Non eſt abſurdum. Quare? οὐδ᾽ ἀλλότριον: quia non eſt à natura alienum: quædam contenta eſſe forteſua, neque appetere mutationem. Sanè entia per gradus quoſdam inter ſe affinia ſunt, à materia prima vſque primam intelligentiam: quemadmodum in duodecimo Metaphyſicæ declaratum eſt. Itaque inter eas plantas quæ in ſaxis Oceani Germanici naſcuntur penè ſaxeæ, & ipſum Triticum, aut ſi mauis Quercum Palmámve, mediæ ſunt multæ ita inter ſe diuerſæ, vt tamen habeant ab infelici illa natura ad meliorem perfectionem gradus quoſdam coniunctionis. Earum verò claſ- C ſes eiuſmodi, vt quædam ferę primùm, deinde cultu miteſcunt: aliæ ſunt illis rudibus propiores, ruſticitate atque feritate indomitæ. Ac ſanè aquaticæ plantæ ſatis ſunto pro exemplo nobis. Quo enim cultu fiat melior, vel alga, vel praſſum, vel lenticula, vel ſalgamazum? Ἀρχὴ δ᾽ αὐτῶν. Ad demonſtrandum quod id non ſit abſurdum: inde, inquit, initium ſumendum eſt. Non eſſe omnibus naturam vnam: id eſt neque vnam formam neque vnam materiam. φύσιν, tamen formam dicit hîc. Facilè concludetur inde non omnibus eundem finem: atque hinc non eaſdem vires, non eoſdem affectus. Propterea ſequitur inſtituta concluſio: Alias plantas aliter perfici. Quaſdam ſua natura nanciſci perfectionem: quaſ- D dam foris quærere, quia non habeant intus. Ideo dixit, μὴ δ᾽ αὐτὸ τέλος τῆς πέψεως, καὶ δυνάμεως τῶν καρπῶν. Prius enim coquuntur fructus, quàm adipiſcantur perfectionem, vel ad generandum, vel ad vſum noſtrum, eúmque duplicem, vel ob cibum, vel propter medicinam. Ἀλλ᾽ ἑκάστου. Sed cuiuſque hæc ita ſunt: prout ipſum natura deſtinauit ad aliquid, vel per ſuccum, vel per ſaporem, vel per odorem. Ob id dixit, χυλοῖς, καὶ ὀσμαῖς καὶ τοῖς ἄλλοις: puta figuris, quantitatibus, coloribus: etiam ſonis, vt alibi declaratum eſt. Quidam enim fructus ſolidiores: alii inaniores. Etiam apud Indos ſunt fructus cum aqua intus, vt nux magna. Alii cum aliis fructibus item, vt Camolanga. Sed ſaporem & odorem poſuit: quia ex iis potiſſimùm ſumitur indicium maturitatis: ex quantitate perparum, ex figura minimùm: non tamen penitus nihil. In Peponibus enim abſcedere incipit à pomo pediculus. Ex eiuſmodi hiatu plena maturitas cognoſcitur. Color autem in pleriſque ſtatim, non in omnibus: in nobiliſſima ſaltem planta, Tritico ſcilicet, plus eſt indicationis à colore, quàm à cæteris. Ἐπεὶ δ᾽ ἐξ ὧν. Redit ad agriculturam, & ait ab ea parari plantis ſucci multùm, multúmque etiam qualitatis: intelligit dulcedinem. Hæc enim duo quæruntur ad vſum, & copia & bonitas. Τὸ πρόσφορον. Duo ſignificat ſimul hîc, vtilitatem & alimentum, σύμφορον etiam includit. Κατασκευάζει. Ideo ſuprà dicebat παρασκευῆς. Κατεργαζομένη γάρ. Laborata terra multiplicat beneficium ſuum, idq; duobus iam quæſitis modis, augendo quantitatem ἀπόλαυσιν πλείω: & interpolando ſuccum, vt ſit vtilis μεταβάλλει τοὺς χυλούς. Quod expetebatur ſuprà in voce illa ποιότητα. Mutat autem, quia ſoles atque imbres quos elaboratos ſuppeditet, admittit. Ὡς δ᾽ ἁπλῶς. Hac narratione oſtendit duo ſimul: & quibuſdam prodeſſe quæ iis egeant, & aliis obeſſe quæ non egeant. Hæc poſteriora quæ ſint, declarat. ξηρά, δριμέα, φαρμακώδη Quæ ſicca eſſe volunt, & acria, & amara. Denique omnia medicata à cultu, tanquam à re contraria abhorrere. Ἐκθηλύνεται. Verbum ad mollitiem deſignandam huic autori vſitatum: quod & ſuprà vidimus. Δυνάμεων. Non ſolùm facultates φαρμακώδεις intelligit, ſed etiam omnes illas qualitates. Sæpe ſic vtitur: quia forma non agit niſi per illas. Vbi notabis vrbanitatem. Simul dicit ἐκθηλύνεται, effœminantur: ſimul dicit οὐκ ἐπιφέρει καρπούς. ἀρρενοῦται potius igitur. Accipiendum verbum, vt diximus: amittunt vegetum illum vigorem. Melius dixiſſet ἀνυγίζονται.

Καὶ ὑδαρέστερα. Fructus fiunt dilutiores. Nempe humore addito: rectè. At quomodo χείρους: ſi, vti dicebat, παρέχεται τὴν χρείαν ἡμῖν? In iis quæ ſicca eſſe volunt, vel acria, vel amara, nihil ab arte oportet tentari. Ἐν τούτοις γὰρ παρέχεται τὴν χρείαν. In iis enim facultatibus ſita eſt vtilitas noſtra. Quare non ſunt immutandæ. Propterea quòd ab his expetimus τὸ φαρμακῶδες: quod ſanè cultu vitiaretur. Exempla opportuna ponit ab ſynthii & centaurii. Καὶ ὅλως. Diſtribuit facultates in ſubiecta: radicem, caulem, fructum, ramos. Aliorum exempla ſcatent. De ramis habes Carpeſii feſtucas, & Caryophyllorum, & Xylobalſami, & Xylocaſiæ. Deinde apponit alia quæ nota ſunt ac certa: niſi quod ait de Lapatho, quod recenſet inter acria. Noſtrum haud tale. Tamen ne tam facilè damnandus vel Autor, vel Librarius. Nam ſanè quod in hortis pro Raued oſtentant, Bulapathum eſt, radice admodum medicata. Francigenæ virgines Deo dicatæ, quo nomine illud appellant, haud multum abhorrent à vero. Vocant etenim *Lapatienſe*. Τὰ μὲν οὖν δὴ φύεται. Silphium non naſcitur inter mites. At nunc ne vſquam quidem.

De Cyrenaico loquor. Aretæus de Silphio loquens, agnoscit in eo hanc graueolentiam, quæ in Assa est. Quomodo igitur defecerat iam suauespirans illud alterum: quod etiam in obsoniorum condimenta petebatur? Ait etiam Capparim fieri deteriorem: ad medicamentum intellige: nam ad culinas sunt longè suauiores. Ἔνια δέ. Hoc magis. Cùm suprà dulcedinem esse diceret fructuum perfectionem: hîc in Corno damnat eam quæ ex cultu capiat. Neque succũ modò fieri deteriorem: sed materiam ipsam quoque. Sanè quęritur ad iacula. Itaque non mirum, si damnetur ob hoc cultura. Cęterùm fructus eius si vescendo est: quare factus dulcior minus cõmendetur, nescio. Notabis loquutionẽ, τὰς γλυκύτητας αὐτῶν λαμβάνει. Potius αὑτοῖς, aspiraté. Καθυγραινόμενα. Quia sicca & strigosa minus dulcia. πληθυνόμενα: quia humefacta. Humidi nanque est subire & implere.

Τῆς δ' ὄης. Sorbum partim accipere beneficium dulcedinis, partim iniuriam odoris amissione.

Ἀφαιρεῖται γὰρ ἀτονίαν. Vox hæc respondet illi ἀσθενὲς, in corno. Debilem facit. Ὁ δὲ θερμός. Lupino attribuit verba duo satis scita ad eius importunam luxuriam designandam. Ὑλομανεῖ, insanit luxuria calamorum. Ἐξυβρίζων. Quod & suprà de Amygdalis. Contemnit agricolæ vota, atque in eius studium illudit. Ὑλομανεῖ. Vbertate insanit ad materiæ procreationem: sicut dicimus hippomanes. Ταύτην ἐναντίωσιν. Ars dum studet, vt plantam efficiat meliorem, contrarium experitur euentum. Est ἐναντίωσις & spei & fructificationi. bonam habitudinem dat, vt plantæ: malam, vt parenti. Ἐκ δὲ τῆς ἀρχῆς. Pulcherrima sententia, quæ respondet illis superioribus, ἑκάστου περὶ ὃ πέφυκε, χυλοῖς, καὶ ὀσμαῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις. Ita de suo penu prompsit natura & dispensauit. Est enim optimus œconomus: notum habet quid cuique conueniat. Quoniam eadem est quæ dat, quæque fecit ipsa, tum cui tum quod dat. Itaque statim ab initio quæ sunt αὐτοφυῆ, possident ea suo sibi fato demensum suum, quantum satis. Hoc est illud σύμμετρον. Hæc quoad succum. Addit καὶ οἰκείαν χώραν. Ad eadem principia conseruanda. Quippe inter illa & locum bellè conuenit. Ideo dixit ἡ γὰρ αὐτοφυὴς γένεσις ἐν τούτοις. Repetit inde sententiam de aere & loco, toties inculcatam. Nanque ex iis & commodum εὐσθένεια, & incommodum ἀκαρπία. Robur acquirunt sibi vnde luxurient, neque fructum ferant.

Ταῦτα δ' ἐναντία. Hæc sunt quæ obsunt agrestibus, quæcunque mitigari nolunt. Ideo dixit παρὰ φύσιν: inuita eorum natura principiis aduersantibus. Εἴτε γὰρ ἀέρα. Mollitiei causa, ab aere simili scilicet molli. Velim tamen scire, quomodo sit aer mollior in viridariis apertis, quàm in campis. Καὶ τροφήν. Item à terra quæ illis aliena est. Suprà tamen etiam in non aliena agnoscebat detrimentum. Alienum intelligit, vel nimium, vel nimis parum, vel dilutius, vel aliud quid quod in summa non conueniat. Οἷον ἔκστασις. exitus, egressio à natura sua. Dixit οἷον: quia non

A mutatur species. Suprà cùm dicebat de bono plantarum statu, vtebatur illo verbo συνίσταται & συνεστηκότα, pro firmitate: nunc in hac mala conditione induxit verbum priuationis. Αἱ δ' ὑπερβολαὶ τῶν κρειττόνων ἐξιστᾶσι τὴν διάνοιαν, in quartadecima sectione, problemate primo. Habemus & passim apud Medicos, & in libris Ethicorum, & in secundo De partibus: animalia crassi sanguinis θυμώδη καὶ ἐκστατικά: Id est immodica & amentia ad iras. Ἐπιμαρτυρεῖ. Tot testimoniis accedit & illud: etiam ab iis quę cultum & quærunt & admittunt, & patiuntur, mediocritatem velle quandam. Fugere nanque τὸ ἀκριβὲς τῆς ἐργασίας, καὶ ζητεῖν ὅρον τινά. Vt ostendat quod toties monuit, ἐν τῷ συμμέτρῳ naturam esse. In qua tamen sit

B latitudo quædam, atque in ea gradus vt in sanitate. Vt aliqua sedulam industriam boni consulant, & ea proficiant: nonnulla offendantur ea diligentia: quædam mediocriter coli velint. Τῶν δ' οὐκ ἐξαιρεῖσθαι μέν. Hæc verba pro aliis locis memoria tenenda sunt. Latent enim nos causæ multæ.

Lego εἰ τὸ προσλαμβάνον, non autem εἰς. Et ὥσπερ διαιρεῖσθαι, non autem διορίζει. Et πληθυνόμενα, non πληθυνούμενα. Et τῆς δ' ὄης, non τῆς ἡδύνης. Et τὴν ἀτονίαν, καὶ τὸ ἄοσμον, non autem ἀτροφίαν. Et εἴπη τοιοῦτον, non εἴπη: neque, vt emendarunt, ἤπη.

Theodorus pessimè transtulit hoc initium:

C ἡ περὶ τῶν φυτῶν θεωρία διττὰς ἔχει τὰς σκέψεις, καὶ ἐν δυοῖν. Satio plantarum bifariam agitur, ac duplici omnino genere consummatur. Et semilatinè illud: auxiliari [illegible]limus. Et illa, indaganti ratio venerit. Fortasse scriptum reliquit Ratio plãtarum.

Ἐλαττόνων ὑλημάτων, ex summissa materia. Summissum est quod aut ipsummet elatum fuit, aut esse potuit: omnino motum significat. Minores frutices neutiquam sese ex altis summissos fecere. Οὐ κατὰ τὸ ποιὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποσόν. Non solùm genus, sed etiam modus. Τὸ ποιὸν, neque ex se genus significat, sed qualitatem: neque hîc substantiam aut essentiam dicit, sed qualitatem: loquitur enim de saporibus. Denique τὸ ποσὸν quoque in genere est. Quod autem temerè sic euagetur extra fidem interpretationis: mani-

D festum est ex verbis, quæ mox his respondent. Quippe πλῆθος καὶ ποιότητα. Κατεργαζομένη, agitatus. Saltem dixisset subactus. Ὥστε ἀλόγως οὐκ ἂν εἴη προσφερὴς ἐνίοις. Theodorus παραφραστικῶς: Ergo cultus quibusdam commodè adhiberi: quibusdam minimè possit. Ἢ κατὰ τὸν καυλόν. Omisit Theodorus. Θύμβρα καὶ θύμον. Theodorus addit Cunilam. Ἀφαιρεῖται γὰρ τὴν ἀτροφίαν, vires succi deficiunt. Vulgatam sequutus lectionem. Nos ἀτονίαν legimus Nam sanè contrà est, ac profitetur. Addit enim succum cultus, vnde fit odor dilutior, & fructus dulcior.

Ὑλομανεῖν, sylucscens. Mirum non aliquid affinxisse Theodorum, quod indicaret insaniæ illius attributionem. Saltẽ addidisset immodicé. Quanquã sylua hîc satis supérq; immodica. Κατεργασία.

terræ

terræ molitio. quis intelligat? Ἐκστασις.natu-ræ dimotio.quia ἐκστατικῶς ᾗ παραφόρους,mota esse mente dicimus.. Κατὰ τὴν μετάστασιν. omisit Theodorus. At erant necessaria: significatur enim medium inter extrema.

CAPVT II.

II. capitis argumentum. Cultus terram parat ab arborum commoda, arbores ad aeris commoda suscipienda. Multi ea quæ ex arte sunt,faciunt artis ignari fortuitò. Contradictiones in artibus fiunt,quia non ad omnia respiciunt autores.

Η γεωργία. Hinc ostendere incipit agriculturæ vtilitates. Caput hoc partimur in partes duas. In prima rationem init cõmunium operum agricolarum. In secunda docet quemadmodum præcepta ex rerum natura sumẽda,tradenda,exequenda sunt. Ait ergo: Cùm duo sint principia ad generationem,& vitam,& officia(puta fructificationem) plantarum : videlicet succus & eius temperatura,tam in modo quàm in qualitatibus:& materia sit à terra maxima ex parte:temperatio qualitatum sit ab aere maxima ex parte:ad vtrumque intẽdit agricultura,sed diuersa via,& fine. Namque terram accommodat arboribus,fodiendo, stercorando, rigando: aerem nequit arboribus accommodare. Quòd ergo potest,accommodat arbores aeri.Nam eligit sationes:& munit obiicibus. Ἡ δὲ γεωργία. Corruptus sanè cõtextus hic verborum: sensus tamen liquidissimus: quem tãquam succum expressimus ex inconditis racemis. Αὐτῶν ὄντων. Videlicet aer & terra:vnde & aluntur plantæ & conseruantur. Dixit in plurali, τροφαὶ ᾗ διαμοναί: quia multi sunt gradus in vtroque. Τῆς γῆς. Arcessit à terra auxilia multis apparatibus. Illud, τε,minus hic opportuno loco: nisi fortasse quid verborum desideretur: sicut in sequẽtibus, fortasse deest,μόνον. Alioqui quod sequitur,γὰρ, otiosum atque inutile. Τὸν ἀέρα γάρ. Non est in agricolæ potestate aerem mutare, sicuti ne medici quidem, nisi portiunculam in cubiculis conclusam, idque mi-serè admodum. Ποῖον. Mutare malas qualitates in eas quæ conueniant arbori. Quod superest,loca eligit ab aere noxio tuta: vt ab Austro æstuo,aut ab hyberno Aquilone, quippe secundum plantarum naturam.Item obiices aut eligit,vt secus mõtem : aut statuit , vt maccrias herbulis, Aranciis laureta : aut filice sternit hybernas areolas hortorum:aut vmbracula texit floribus æstiuis. Hoc est quod ait:ἀλλὰ δεῖ πρὸς τὰς μεταβολάς.Sed eligit tettæ situm pro arboribus, habens respectum ad mutationes,& anni stata tempora:id est & ad mutationes quæ ex anni statis temporibus inuadunt, & ad alias quæ ex natura regionis.Nam Canicula,Arcturus,Succulæ,pro anni portionibus agũt: vt Auster in Prouĩcia,& Vulturnus ferè perpetua Canicula est : tanto magis in Sardinia & Cypro. Corus autem est Orion, & Capella huic regioni in qua hæc scribebamus. Trigintasunt anni,cùm

A me huc sors rapuit:vix triginta dies exacti sunt puri perpetua serenitate : quin aut nebulæ , aut caligo,aut nubes, aut imbres, aut futuri humoris impenderet apparatus. Ἵνα τε ἀπολαύῃ. Vt postea quam pactæ fuerint arbores, crementa iusta capessere queant. Etiam hîc inuertit. φρουρὰν ᾗ τροφήν. at cibus antecedit accretionem. Hoc verbo,ἀπολαύειν, & altero,ἀπολαμβάνειν, frequenter vtitur ad hanc sententiam. Καὶ μὴ πάσχῃ. Sanè rectè: vt & benefaciat aer: & ne malefaciat multis contrariis affectibus. Δεῖ γὰρ ᾗ φρὸς. cauto opus est : Obseruare tempora, cæsionum, putationum,frondationum,ablaqueationum,pastinationum:ne sinister aer ingruens occupet importunus. Τομάς.Vt in sylua cædua:quo possit melius ac citius resurgere. Διακαθάρσεις.

B purgationes,putationes. Alius is modus est atque superior:vbi καθάρσις in Amygdalo erat succi euacuatio per hiatum vulneris. Βλαστολογίας. Strictiones, cùm agnatos infernè ramulos stringimus. Mense Maio tollunt germinilla quæ infra legitimos pampinos erumpunt. Κοπρίσεις,stercorationes. Σκαπάνην. Noluit vti verbo σκάπτειν.quoniam hoc significat tantùm fodere. At marræ,ligones, bipalia,sarcula suum quicque officium facit. Etiam Batillorũ operã hoc nomine cõprehensam innuit. Καὶ ὅσα ἄλλα:Quæ sanè permulta sunt:adeò,vt & à quãplurimis & quãplurimis libris hoc negotii curatum sit. Καὶ περὶ ἀγρῶν. Altera pars agriculturæ aruum:sicut tertia, pratum. In aruis igitur, aliis aliam deberi ara-

C tionem. Quippe læto solo sulcus profundus:in eo qui subest totus, non item. Detectus enim tofus exceptis solibus concalefactus vrit. Propterea dixit: ταυτὰ,& quæ sequũtur. Qua præceptionum diligentia nihil esse potest plenius : nam quædam terræ omnem depoſcunt operam ad summũ:quædam non exactè omnem. Icirco dixit:ἵνα. Tum autem in quibus sit aliquid,id aut est diuersum essentia,vt fodere & stercorare:aut quãtitate, vt hîc plus, hîc minus:aut qualitate, vt columbino asparagis , suillo Punicæ, pratis equino , aruis ouillo. hoc est,τὸν αὐτὸν τρόπον.quia hîc,τρόπος est,τὸ ποῖον. Et τρόπον,aliter:vt de sulco dicebamus. Vbi planũ aruum,& parum pendet:sulci in directum:educũt enim à porca in fossas aquam. Vbi in cliuo est: sulci per obliquum, aut è transuerso , ne deterga-

D tur gleba,sed retineatur alicubi,quod sese subtrahit. Οὕτω δὲ αὐτόν. Quod latissimè manifestum est in sationibus:sic & de fossione:vt admittantur pluuiæ ad radices. In macra vinea statim circumfodimus à vindemiis, vt eò delapsæ frondes pro fimo sint. In pinguibus etiam tertium pastinum Augusto mense : quo tollantur herbæ : tum vt laxato solo,quod nimium est,exhalet: vt sol admissus exuggat propiore impressione. In gelu nunquam , ne terra gelida stipitibus aggerata colorẽ extinguat naturalem. Καθάπερ ᾗ ἐν τῇ. Modum explicat per instrumenta. Attendent enim acdetrahunt variis instrumentis , σιδήροις , χερσὶν, ἀγκύροις:tum materias,quibus applicanda sunt instru-

menta illa, Oleam, Malum, Pyrum. Anchoræ illæ, ex ipsa voce qua fuerint facie, colligi potest: opor tet autem non esse ferreas: quando quidem seorsum dixit, σιδήρεις. Habes in historia Balsami aliud quàm ferrum ad educendum O pobalsamum. Itē videbis apud Plinium superstitiones Druidarum.

Διὰ τὴν λεπτότητα, καὶ ξηρότητα. Ait, vulneratis incommodari propter tenuitatē ramulorum. Hoc etiam canit diuinus Poeta: *Cùm frons tenera imprudensque laborum.* Quibus postremis verbis etiam hæc expressit: ἁλκύσμα ποιεῖ. Ego verò satis scio acuta falcula minus afferri noxæ quàm hebeti. quoniam discerpitur, non cæditur. quanto magis manibus? fit enim distractio. Tanto etiam cōmodiùs quod aridum est, secabitur, quàm rumpetur. Quid igitur sit illa anchora, quam seperauerit à nomenclatura σιδήρεις; Τὰ τρώξιμα, tenera: quæ sic appellauit ab affectu. Sunt enim apta pabulo, παρὰ τὸ τρώγειν. Qua voce etiam stringendi tempus innuitur simul. quippe dum tenera sunt.

Ὁ μοίως δέ. Hæc est pars partis superioris, scilicet quæ ad arbores spectabat. Quæ vites, inquit, amant putationem tempestiuiorem. πρὸ τοῦ τρύγους. à tēpore diuisio. alia à modo: ἐκ χυτρόμους. Quoniam quædam si humiliores cohibeantur, seriùs fructificāt. Itaque etiam maturant. Quamobrem à frigoribus occupantur. Hac de causa dixit: ἀναφιέντες πρὸς τέλος. id est ad fructum respicientes. Eius enim causa vitem serimus, alimus, fingimus, castigamus. Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς. pars hæc accuratissimi consilii plena est. Vbi etiam dogmaticā hæresim Hippocratis approbat. collectas è singulis, vti suprà dicebamus, euentis animaduersiones adiūgimus rationi: sub cuius signis militandum est bono Philosopho. Qui verò sine ratione, secutus consuetudines atque euenta, operatur: Fortasse, inquit, is rectè aget: nescit tamen, se rectè agere. Hoc dicit: quia scimus, cùm scimus causam quamobrem agimus. Hoc ei simile est, quod est in Ethicis: Quod iustū fuerit, aget puer, aut etiam insanus, vel fortuitò, vel temere: at non aget iustè, quia non directus à recta ratione. Qui hæret consuetudini, neque alia mensura metitur opus suum, quàm ea sentētia, Hoc ita fieri solet: ei causa nota non est. His verbis ostēdit: suos libros, quasi leges quasdam, esse agricolis necessarios. Quòd si quis dicat: Complures agricolas hæc omnia ignorare, quibus tamen optimè procedat: huic respondendum: huiusmodi homines artem sibi ἄγραφον in animis suis excitasse atque constituisse: neque causas, vt est eorum captus, ignorare. Propterea dicebat: ὥσπερ ἑκάστου δὲ ἐστιν ὁ λόγος.

Ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων notam habens causam. Κατορθοῖ μὲν ἴσως. fortasse. fortuitò, non consultò. quemadmodum, inquit, fit in medicina. Quid si hoc tempore extitisset Theophrastus? Videret enim impurissimum ac nequissimum omnium impudentissimorū, è triremibus, vbi pinsebat Pharmacopæo medicamenta, in vrbem satis illustrem nihil præter audaciam importasse. Quam vt oportuit à Magistratibus castigatam, ab eorum in- A cubis fota est atque etiam aucta. Quam insaniam qui sustulisse debuerant, stabilitam voluere. Ita nunc suffragiis atque factionibus creātur vna hora medici, quos igni scelerum suorum pœnas dare æquum fuit. Ἐγιατρική. Namque Empiricus frigidum applicabit calefacto, etiam si neruus detectus sit. In nerui punctura basilicum apponet. Canis rabidi morsum præcipitabit ad consolidationem. Quoniam in similibus affectibus, dissimilibus locis, aut causis rectè successerit.

Κατορθοῖ. Quod in planta prauum erat, aut in agro corrigit. ὀρθοῖ facit, at non ὀρθῶς: quia causam nescit. Καὶ ἡ καθ' ἕκαστα διαίρεσις. Hic τὸ καθ' ἕκαστον, non designat indiuidua, vt alibi sæpe: sed singulas species. Diuisit enim καιρὸς, καὶ χρόνος. Dixit enim, tam in subiecto, vt aruo, arboribus, B vineis, quàm in opera, κλάσεσι, σκαλίσεσι, quàm instrumentis, & modò, σιδήρεις, χερσί. Τὸ δὲ τέλειον ἐξ ἀμφοῖν. Quod toties clamat Galenus, atque etiam facit cōuicia: quod docet diuinus Præceptor in secūdo Posteriorum, & in primo Diuinæ Philosophiæ. Ὅσοι δὲ. Hæc est secunda pars qua castigat autorū velitationes. Duo cùm sint in omni arte atque scientia. Singularium notiones ab experimento & animaduersione: & vniuersalium comprehensiones ex illorum collectione facta per intellectum: iam de illis quid sentiret, declarauit: de iis autē qui vniuersalibus tantùm adhærescunt, atque vni student contemplationi, neque procedunt ad particularia, sed ibi pēdent, nunc agit. Θεωρεῖν μᾶλλον. Acquiescunt C dediti soli contemplationi, contemptis singulariū designationibus: quemadmodum faciebant medici methodici: Hi, inquit, in solas rationes, solásque causas intendunt. Ἴδιον τοῦ λόγου. Ideò dicebat Aristoteles, Mathematicum non duci fine aliquo, sed solùm θεωρεῖν. Imò verò spectatorem vocat non actorem: quia caret fine, bono scilicet. Non tamen omni bono, vt quidam putarunt, & ibi redarguit Philosophus, sed bono practico. Omnis enim sciētia bonum habet pro fine. Bonum autem est ipsa etiam contemplatio: vt est in x Etthicorū. Atque in procemio de Anima, bona τίμια vocat scientias. Ἀντιλέγεται δέ. Nunc explicat inanem satagentiam multorum: qui in contradictionibus vitam consumunt, vt sophistæ: ne- D que in communem quicquam conferunt societatem: quę tamen sola solius hominis est. Quicquid enim agimus, eò spectare debet vt vnà simus, vnà viuamus, atq; etiam vnum in charitate. Hoc sanè homo est, ἡμῶν. Τὰ μὲν αὐτῶν. Quod in omni fit contradictione atque disceptatione: vt omninò tollatur aduersariorum tota sentētia aut aliqua saltem pars, quapropter dixit, ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας τέχνας. Ἐν παντὶ δὲ. Tametsi omnibus artibus commune est, vt præceptiones controuersæ sint: tamen in agricultura illud est peculiare. ἰδιώτερον. Πρὸς γὰρ τὴν χρείαν. Explicat quid sit illud ἰδιώτερον. Quidam enim respicientes ad regionem tantùm, disputant nihilo seciùs de omnibus quæ agenda sunt, καθόλου. Ὅτι δὲ καὶ ἀμφοτέρως. At enim-

At enimuerò cùm aliquando eueniat aliter: non possumus ex illis vniuersalibus iudicare, vtrum sit melius atque eligibilius. Ἀμφοτέρως, tam eo modo quo prædicant, quàm contrario. Omninò codex hîc mutilus. Itaq; sic addit Theodorus: quasi pro statu aeris culturæ opus proueniat. Ὅ ποτ' ἂν. Ostendit, non ad solam regionem spectandum esse, sed ad finem in quem intendit natura. Natura autem nō à sola regione, sed ab aliis item multis mouetur ad finem. docet id exemplo messis: quo cætera comprehendamus. Ait igitur: Oportet esse talia officia nostra in agricultura, qualia possint respondere tēporibus. Verbi gratia, in frugibus ferendis eam ponere operam, quæ sub æstate destinet earum maturitatem. Is enim illorum finis: id tempus huius finis caput. Et fortasse codex corruptus est. Οὐδὲ γὰρ ὡς ἄλλον. addit B aliam præscriptionem: Neque regioni, sed neque anni constitutionibus nimium tribuendum: sed componenda omnia cum arborum natura κατὰ στάσι, quoad qualitates: φορὰ, quoad motum.

Καὶ δένδρων καὶ φυτῶν. Mirum, quoties iam τὸ φυτὸν, posuit pro cæteris omnibus plantis quæ nō sunt arbores. Non enim auderet ponere pro genere, & postponere illi voci, δένδρα. Hæc igitur dicit, vt iam adultæ curentur. Tum τῶν σπερμάτων, de sementibus. Ὡς πολλάκις. Siquidem horū natura sæpe deprauatur, & aberrat à seipsa: in quam deerrationem abigitur sæpenumero à temporum importunitate. Καὶ τῇ αὐτῶν δυνάμει. Tres ponit conditiones: primam in iis quę expugnantur ab aeris iniuria: secundam earum quæ sustinent, nec defatigantur: ὑπομένει: tertiam earū C quæ repugnāt: ἀνταγωνίζεται: vt non solùm sustineāt, sed etiam superent ac vincant contraria qualitate: nec ab æstu calefiant, vt Olea quæ ferò maturat: & Vitis illa quam gelu coquit. Τὸ δ' hîc est ἀντὶ τοῦ καίτοι: atque si dicat: tametsi non omnia expugnantur ab aeris sinistra temperie. Καθάπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Id quod etiam naturę hominum videatur euenire: quorum aliqui resoluuntur à medicamētis: quidā obediunt, nec læduntur: alii ne mouētur quidem. Notum habuimus ciuem qui in capitalium drachmam catapotiorum scammoneæ semidrachma nihil emotus fuit. Ὥστε αἱ μὲν ἀντιλογίαι. Hæ sunt, inquit, causæ quæ cient inter Autores in artibus dissidia. Οὐ μὴν ἀλλά. dicat aliquis: Estne tota hæc contemplatio controuersa? non est. Omnes enim conueniūt in quibusdam quæ cōfessa sunt ac recepta pro liquidis: neque in iis dubitat quispiam. Ἐξ ὧν τῶν πραγμάτων. quibus de seipsæ res fidem fecere. Ea partim sunt vniuersalia, καθόλου, partim διῃρημένα, id est καθ' ἕκαστα. Quia singularia nihil aliud sunt quàm species diuisæ ac sectæ. Est enim ἕκαστον, idē quod διῃρημένον. vnde nostrū secare, ἐκὰς. At quomodo facta sunt separata? quibus nam differentiis? Γένεσι, καὶ χώρᾳ. Vt vtrunque colligatur, & plantæ natura, & ipsa regio. Οἷον δ' ὅθεν. Declarat quę sint, de quibus conueniat inter eos. Ita facit auditorem, & docilem, & attentum: tanto magis, cùm

A dicit: περὶ ὧν οὐ χαλεπόν. Allicietur enim auditor ad rem haud difficilem explicatu ad causas ipsas vsque. Hæc autem tota pars initio totius operis commodiores procemii vices præstitisset.

Lego περιφορᾷ, ἢ τῇ τῶν δένδρων, καὶ φυτῶν, καὶ σπερμάτων φύσει. Et τῇ αὐτῶν δυνάμει, aspiratè: sua sustinent potestate. sed in libris Græcis, inscitia scriptorum, is error frequentissimus.

Theodorus, ὥρας, vicissitudines temporum. quia dixit μεταβολάς. Τομάς, de cacuminationes. Etiam lignationes in sylua cędua, vt lætiùs resurgat. Ἀγκύλαις τισί. Quibusdam aduncis: an mucronis sinuata curuitas leuiorem facit cæsuram? Ἑλκύσματα. laborent vlceribus. sanè inde nostrum vlcus. Cæterùm visu priuato sibi separatum ἀπὸ τοῦ τρεύματος vindicauit significatū: B hic ἕλκος vulnus. Lego apud Theodorum, An maturè, non autem immaturè. Βραχυτόμους ἢ μακροτόμους. in breui longóve palmite amputandas. Lego an, non autem in. Quòd si ita scriptum reliquit: sanè peregrina loquutio. Σκοπός. spectatio. durissimè. meliùs per verbum, Consideratio. Nō enim sunt linguæ Latinæ diuitiæ, per tam κίβδηλα numismata. simplicissimè. Huc igitur spectat agricultura. Τί ἀπ' ἑκάστου δὲ ἔστιν ὁ λόγος, ὁ αἰτίαν ἔχων. Sed disputatio quæ rerū explicet causas, de singulis agatur, necesse est. Omitto barbaram loquutionem: agatur disputatio: quod verbū fecit Proteum in suis interpretationibus: at sensus non conuenit Græcæ sententiæ. Non enim λόγος hîc est disputatio, sed ratio. neq; causas explicat, sed habet. ratio nāque in se causam continet. Ne-C que disputatio fit de singulis, sed in genere complectitur causas singulorum. Κατορθοῦν δ' ἴσως. fieri forsitan potest. Omninò negligenter præterit efficaciam verbi, quàm suprà satis expli cuimus. Τὸ δὲ τέλειον ἐξ ἀμφοῖν. perfectus; qui vtramque rem teneat. Opus ipsum dixit Philosophus perfectum: quod ab opera recta simul, & à recta ratione proficisceretur. Theodorus ad hominem transferre maluit, qui præstare possit.

Πρὸς τὴν χώραν ἔνιοι τεταγμένοι. Commoda tractus, quem aliqui colunt, in vniuersum sæpenumerò capiuntur. Nemo hinc intelligat Philosophi sententiam. Non enim de agricolis loquitur hîc, sed de agriculturæ artificib⁹: qui nullum commodum capiunt in libris suis, quin hîc etiam obtrectationem. reprehendit enim Theophrastus i-D psos. Καταστάσει καὶ περιφορᾷ. Orbis vniuersi conditione circuitionémque orbis vniuersi conditio non vna est. Neque in opere agriculturæ committi quicquam erroris potest, si referatur ad vniuersi partes. Nusquam enim non inuenias aliquid quod conferat, si hoc hîc nocet. Si mense Iulio seuerim Triticum in Vasconia: non erit reprehensioni locus apud Theodorum, qui vniuersi conditionem narrat: Est enim mense Iulio in aduersis terris hyems. Hoc exempli gratia posuimus. ita hæ fimbriæ paludamentum deturparunt. Κατάστασιν autem hîc intelligit temporis conditionem ex qualitatibus, & περιφορὰν recursum. Κα-

δι᾽ ἣν ἡ φύσις ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς. Scilicet afficitur: vt partim deprauetur Pharmacis, quod est vnum extremum: partim sustineat, quæ est media natura: partim refragetur, quod est alterum extremum. At longè aliter Theodorus. arte medendi se tueri atque defendere solet. quæ similitudo? Namque agricultura est medicina plantarum: & medicina est agricultura hominum. Τὸ δ᾽ ὅν ἐ χαλεπὸν εἰπεῖν τὰς αἰτίας. Quam explicare difficile non nō est. scilicet ratione. intelligit τὰς αἰτίας.

CAPVT III.

III. capitis argumentum. Deponenda tam semina, quàm plantas humo, cùm terra cietur ad conceptionem atque fœtationē: cieri verò, cùm madet & calet. disputatur: Verne, an Autumnus aptior sit ad hoc.

ΕΙ γὰρ δεῖ φυτεύειν, Incipit, quod pollicebatur, ostendere cognitionis atque præceptionis facilitatem: Summa, inquit, rei: non tētare terram, nisi ad sese inuitantem. Cùm enim citatur ad motum ministerii, quod facit ad parturitionem: tum ei dandum negotium vel seminum. vel consitionum. Hoc est verbum illud, ὀργᾶν, toties dictum. Id vt planius faciat: affert ab animalibus similitudinem. Frustra enim coitus est & inanis, nisi in matricem eo tempore immittatur, quo turget matrix. nec temere posuit participium, βουλομένῳ. Sanè dixit Plato, matricem esse, tanquam animal alterum: nec id tacuit Aretæus. Ὀργᾷ δ᾽ ὅταν. minor propositio syllogismi. vt concludat esse dandum quando turget. Declarat illam turgescentiam duabus qualitatibus, madore & calore. Humor enim est materia corporis futuri, quem fœtum appellamus. Calor autem est, aut elementaris ad supplemētum naturalis, aut cælestis ad animantis rectionem, quam toties vocat διοίκησιν Galenus. Quin alia quoque requiruntur: veluti amotio impedimentorum: ne quid ei incommodet, puta aer: cuius maxima sunt momenta vel ad noxas, vel ad vtilitates. Propterea subdit: καὶ τὰ τοῦ ἀέρος ἔχει σύμμετρα. Plus innuit, τὰ τοῦ ἀέρος, quàm ἀήρ: nempe qualitates tum insitæ primæ, tum peregrinæ accessoriæ ab exhalationibus, & astris. Τότε γὰρ διδάχθητε. Vnam terræ ponit conditionem consequentem aeris illam mediocrem comparationem. Ea est: facilè potest, & findi & circumfundi, atque amplecti semē. Poeta: -*putres glebæ resoluta, terga*: ac in ipsū propterea æqualiter agere fusilem dicas atque solutilem: quodammodo enim liquescunt sicca, vbi ad pulueris exiguitates adiguntur. Itaque idem in pulcherrimo poematio, quod Moretum inscripsit: *Foraminibusq, liquatur Emundata ceres*. Inde duas alias conditiones hanc ipsam consequentes. εὔβλαστής καὶ εὐτρεφής. Hoc ipso efficit in semine facilitatem, qua possit in plantam prodire: tum in planta potestatem ad accretionem. Εὐτρεφῆ, actiuè: vt alibi passiuè de plantis. Τοῦτο δ᾽ ἐν ὥραις. Primum est, cùm turget: secūdum, cùm ma-

A det ac calet: tertium adiungendum est Quando nam fit: vt madeat, ac caleat? Duabus anni tempestatibus inter se similibus, Vere & Autumno. Non enim inter se differre qualitatibus ac temperatura, vt hrigat Galenus, sed ordine solo qualitatum. Nam reliquæ duæ partes anni, vt ita dicam, factiosæ sunt: vna enim ex quatuor qualitatibus dominantur, non sine alterius societate. Vt hyems prægelida sit atque humida: æstas calida & sicca: vtraque in excessu vtriusque. sunt ergo per se partes. At Ver & Autumnus, non sunt per se partes, sed illarum partium partes: & earum extrema simul & media. Autumni siccitas est desinentis æstatis extremum, simul cum ea caliditate, qua plurimi fructus maturantur: si eius partem priorem spectes. Finis autem ex contrariis, in Vere ordo

B alius: ac præterea siccitas minor: quia multum est reliquiarum ab hyeme in humore. Itaque ex hyemis atque æstatis: tum accessione, tum decessione fit Ver & Autumnus. Iccirco Theophrastus simul hæc tempora comparat. quod & alibi facit. Neque alia re differre: nisi quòd Ver accipitur à calore, qui iuuet ferendo: Autumnū sequitur frigus, quòd afferat non eodem modo easdem vtilitates. Nam neque vitiat generationem, neque impedit augmentum: sed differt ita, vt tarditate illa futurum ex acquisito robore crementum repræsentet. Dixit καλλίω: quia nōnullos etiam sub Cane, dicebat alibi operari. Et μάλιστα: imò melius τοῖς ἀδένδρεσι: saltem quoad arbores. Nam multarum plantarum sementes hyeme fiunt. Καὶ κατὰ

C τρόπος. Statim ante ipsam comparationem posuit argumentum à consuetudine: vt ab ea sit prærogatiua. Communiter verè ipso. non tamen apud nos. Solas Iuglandes Februario pangimus, cæteras omnes arbores Nouēbri ac Decembri, duabus de causis. Prima est, quòd arbor vacua est ab omni & opere & impetu. Itaque tota natura in se collecta φωλεύει intus. quæ collectio perpetuatur vi frigoris circumstātis. Altera est, quod sub terra tum calor est, non euocatus ab extero calore. Is calor radicem fouet: cum ea foetus iniens naturæ legibus. Tum radix sibi tota viuit, nihil euocante ad seipsum stipite. Vites hîc vidi à vindemiis, ad mensem vsque Iulium poni: ratus tamen gelu, miratus admodum, qua spe foliata farmenta pangerentur. Η᾽ τε γῆ διυγρός. Tunc est madens &

D calens à sole. Verè madet, ab hyeme facta humoris impressione: Autumno, appetente illa eadem hyeme. de calore idem. ἄγει. Sol calefaciendo agit. vt sit, quasi forma: humor, quasi materia. Sanè solis calor alius ab igni: animat enim. aut animas sua conseruat similitudine. Dicebat: τὰ ἀέρος ἔχει σύμμετρα: nūc idem addit: καὶ ὁ ἀὴρ μαλακός. Is affectus mollitiei sæpe in hisce libris adducitur ad genitalis aeris commendationem. Καὶ δροσώδης. nihil rore mollius. & est causa quare sit εὐτρεφής: alit enim ros. Quod & diuin⁹ Poeta: -*tantùm ros noctè reponet*. Ratio: quia humor est, materia est: quia tenuis, subit: tum attractus à sole percoctus est, & aliquid sibi cōparauit ad generationem: apparatu enim

enim formæ vehit secum. quamobrem animalia quoque ex eo progignuntur. Ὠς τε δὲ ἀπάντων. Tribus causis quas afferebat, humore, calore, aeris temperatione mediocri. Nulla humiditas mediocrior, quàm roris: est siquidem inter aerem & aquam exemplum eius virium ex agro Cyrenaico: vbi præstat aquę vicem vtriusque, tum terrestris, tum pluuialis. Itaque facilè ac feliciter exeunt sata atque etiam germinant. Hic non inuertit, vt solet: prior enim est ἐκτροφὴ quàm ἀ'βλαστία.

E'χει δ' ἡ μετόπωρον. Etiam Autumnum habere tale temperamentum: quamobrem ei quoque supra germinationis vim attribuebamus. Οἱ δ' ἐπαινοῦντες. hæc est comparatio temporis vtriusque: Præstantiorem Vere Autumnum: quia plus tum caleat tellus. P'ιζοῦται κάλλιον. Non tamen verum est, si legas ἐπὶ τῆς γῆς. Extante calore supra terram, meliùs radicari: imò sub terra & supra terram frigore: itaque viri docti emendarunt, ἐν τῇ γῇ: atque ita legit Theodorus. Neque constaret oratio: nisi legeres θέρμης, id est caloresnon autem θερμῆς, calida. Δεῖ δ' ἀεί. axioma. Valida oportet esse principia, vnde fit ducenda generatio atque etiam vita. ὅλως ἡ ζωή. vt nun solùm gignantur, sed etiam viuant. Quippe ex imbecillis quoque principiis, fieri potest generatio: at vita produci nonnisi ex validis. Ζωὴ nunc intelligitur non actus animæ in corpus, sed tractus illius. Conclusio iam dicta est: calore opus esse. Altera conclusio: felicem esse germinationem, ἅμα τῷ ἦρι. Elegãter: Vere comite: imò Vere duce. Neque solùm καλὼ, quo designatur Autumni temperies, sed etiam ἀθρόως, quod indicat in ista ipsa temperie vini. E'κβεβηκυίας. expressa ratio κυούσης τῆς γῆς. quoniam terra prægnans est. Iam alibi dictum est: in terra esse omnium feminiorum potestatem: Dixit, προβεβηκυίας, quasi processerit ad aliam fœturam, priore sarcina foerandi exonerata. Τοῦ δ' ἦρος. Posteaquam descripsit Autumni commoditates: ex eorundem sententia demonstrat vernæ fationis intempestiuitatem. Vere terram ex hyberni frigoris reliquiis etiamnum rigere: neque aptas esse ad germinationis officium radices. Icciro præcipiũt, Autumno potiùs arbores seri: modo arborum natura ferat. Quaidam enim non ferre: Pyrum enumerat, & Malum. at nos has etiam. Addit τὰ λεπτά: quia tenuia superuenienti frigori sint obnoxia. καὶ ξυλώδη. quoniam lignosi eum natura ferè abest à facilitate germinãdi. At hîc queritque βλαστάνειν queant. Ita sibi constat hæc sententia, tum concordat cum superiore: non ad anni solùm tempora, verùm ad plantarum quoque naturam spectare oportere. Καὶ γὰρ σκληρά. Declarat quamobrem à lignosioribus abstinẽdum, quia est in earum siccitate imbecillitas aduersus hyemes. E'ντὸ μὲν μετόπωρον. Alia ratio, Autumnum prægnantem esse: satis poeticè tempori attribuit, quod plantarum est. Ea tempestate plena sunt omnia interno succo: nihil enim prodit. Suprà tamen dicebat: ἐκβλάστησιν Autumnalem esse pulcherrimam, dicendum, de arboribus quæ

A perfectæ sunt. at quæ panguntur, succo esse turgidas: itaque verè parere. Prægnantem igitur dixit Autumnũ: Vere igitur posse parere: at Vere pactas nuper concipere: quia pactæ nuper. Parere igitur τυφλά. Metaphora sumpta ab animalibus, quæ foetus præmaturè edunt, atque icciro cæcos. Ita τυφλὰ τὰ βλαστήματα: quibus fructus nullus. Τὸ δ' τίκτειν ἀμφοτέρας τῆς αὐτῆς ὥρας. Vtrisque ergo cùm sit idem pariendi præstitutum tempus: in alteris fieri potest apparatus ad perfectionẽ propter tẽporis tractum: eæ sunt Autumnales: in alteris breue temporis interuallum suis excludit angustiis fœturam pleniorem. E'μφόρῳ. qui diu gestarit vterum: ad Ver vsque vterum intulerit. Cui pariẽdi articulus immineat. Verbũ

B prægnantium fœminarum. Σχεδὸν γὰρ πάντας. ostendit, se recitasse, de quibus sit iudicaturus: quòd mox faciet capite sequenti.

Lego μᾶλλον τοῦ ἦρος. non τοῦ ἀέρος: pudendo scriptorum errore, tum suprà non semel, tum infrà. Et θερμῆς οὔσης τῆς γῆς sic & mox, ψυχρὰν γὰρ ἔτι δ' ἀμένειν. Et τὸ μὲν μετόπωρον.

Theodorus, vbi scriptum est, φυτεύειν, καὶ σπείρειν: omisit φυτεύειν. cùm tamen hîc de vtroque agatur. Quippe Autumno felicius & serimus, & pangimus arbores. Et mox ait: τοῖς δ' ὑγροῖς γε. & malè τὴν ὑστέραν vuluam vocat. Est enim vulua pellis illa ima seminis, nec aliud quàm ostium: vnde & scorta dicta. at interius vas, matrix. Βιαζομένην, libenter. Fortasse minus implet illum significatum: designat enim hîc appetitum. at mul-

C ta libent, dum fruor, quæ nunquam appetiui. Et semper matrix affricationes, ac titillationes suscipit libenter: non tamen semper vult, aut expetit. Εὐδιάχυτος, agile, minus bene: solutile, friabile. Εὐτραφής. Lætum, aptum ad educandá sata. Κρᾶσιν confusionem: pessimè. Fabarum, & Milii mistorum cõfusio est. At κρᾶσιν, qualitatum in materiis sese vnientibus. Ψυχρὰν ἔτι. Nondum Hyemis algore esse decussum, ambitiosè & peregriné. E'μφόρῳ ad pariendum propensa, sub ipsas parturitiones, partui proxima. Vascones, imminere partui dicunt.

CAPVT IIII.

D *IIII. capitis argumentum. Vernas anteponit Autumnalibus conditiones. Non idem tempus esse omnibus commodum regionibus.*

T' μὲν ἄλλα. Dat suum iudicium: atque anteponit Veris cõditiones Autumni cõditionibus. Seriatim verò disponit rationes quæ planæ sunt. Hæc est prima capitis pars, fundata penitus super temporis habitudinẽ. altera subtiliùs atque exactiùs agit. non ad Ver aut Autũnum omnibus respiciendũ. Aliter in Æthiopia & India propter æstiuos imbres, atque in Ægypto propter Nilum. Aliter in Laconica, propter situm regionis: palustris enim. Aliter vbi tẽperatus aer. aliter, vbi cęlum æstuosum. ita Sapiẽtissimus literæ

sustulit. Κοινότερα πᾶσι. Opponit superiori sententiæ de Autumno cõsuetudinem,ita destruit argumento experientiæ. Tum addit rationem: vicissim explicando veris commoditates & noxas Autumni. Ἡ δ' τοῖς πλείοσι. Sicuti aduersarii non omnia iubebant Autumno seri: non enim exilia, non lignosa. Καὶ τοῖς ὀποῖς, καὶ τοῖς φυτοῖς. Non feruntur succi,sed ea quæ propter succos. Αὐτὰ γὰρ τὰ φυτά. Nullum illi præstantius habent argumentum quàm quod ostendit: Autumno satas præsto esse Vere:vt quod tum conceperint, nunc edant. Idem,inquit,nihilo secius in iis quæ Vere panguntur. Namque fœtæ nihilominus ex sunt quàm illæ quæ Autumno serebantur. Ideò dixit προωρμημένα. iam idem impetus æquè intus est. Quòd si quis dicat: tardari propter hanc recentem mutationem:addit,aeris tum conditiones esse omnes genitales. Ab iis tantum iuuari,quãtum officiatur à translatione. Quantum propter hanc differatur;tantum ob aeris præstantiam accelerari. Propterea dixit, ὅλως ἡ ὥρα γονιμωτάτη. tempus genitale. quomodo?dies calidi ac longi:quid tum posteà? Nam his item cunctis nostræ illæ Autumnales commodis potiuntur. Quare par est, eas plus tanto proficere, quò diutius iam assueuerint loco ipsi:quasi iam in colonia conscriptæ ciues.istæ etiamnum videntur potiùs inquilinæ. Itaque omninò arborum Autumnalis satio magis apud nos laudatur: qui Vere deponat, inuenias neminem. Ἡ δ' ῥίζωσις ἰσχυρά. fortasse. magna enim pars interit sub Cane. Καὶ οὕτω. etiam sic,quemadmodum scilicet Autumno. Nõ est verum,tam firmam perduci ad æstatem. Illud enim pro maximo fundamento statuebant opinionis suæ: Vere nihilo segnius radicari:idq; duplici de caussa. Hoc enim denotant illa verba: εἰς ἀμφω γὰρ ὁμοίως ἔχει prima caussa: διότι τῶν φυτευτηρίων ὁρμήν, propter plantariorum propensionem, quæ iam affectant germinationem. Hoc enim dixit hic ὁρμήν, quod tum alibi tum mox, ὀργᾶν, in expressione alterius caussę, quæ est τῆς γῆς ὀργᾶν. Addit & ab aere tertiam: atque ita persistit in priore diuisione, à terra & aere. Ο' γὰρ ἥλιος. Docet, aeris vim etiam subter terram opus facere: idque ex radicis natura: quãdo aut non plus demittatur, quàm quantum subire solis queant radii, aut minus bona sit, si sit porrectior. Hoc addidit, quia radius si pro luce accipiatur: falsa est sententia. si pro calore: nihilo verior. radices enim eruimus admodum frigidas.

Ο' δ' χειμών. Quemadmodum suprà, post Autumni assertionem Veris narrabat incommoda: sic hoc loco, post adductas pro Vere rationes, conuertit censuram ad Autumni examinationem. Quæ feruntur arbores Autumno, iis Hyemis superuentu plurimum incommodari: itaque interire:quod Oleis vsu venit. Deglubi namque frigore: item ficui, quippe cuius corticem faciat crassiorem. Hoc verò arboribus perniciosum:strangulantur enim. Hoc sanè Ceraso contingit. aliud detrimentum. πηγνὺς τὸν ὀπὸν τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ. succus qui in corde est,cõcrescit. Ac ne quis hoc reiiciat

A propter duas arbores,addit,& alias multas. Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα. acutam obiectionem. Fortasse quispiam eximat arbores quæ Hyemem ferre nequeãt; quemadmodum suprà eximebantur quæ pati non poterant æstatem, Pyrum, & gracilia & lignosa. ita hîc, ἀφορίζοιτο, id est præscribat ac terminum statuat ita vt de iis dicat,quę hybernas impressiones tolerare voleant: eas melius Autumno statui. Quo fit, vt cum vtroque tempore probè deponantur: si melius habeat Autumno, melior sit autumnalis satio. Quocirca dixit, τοῖς δεχομένοις λέγων. De iis loqui quæ suscipere queant vtrãque sationem. Ε'τι δ' πλείω. Sunt,inquit,alia præter hæc argumenta. Τὸ παρορμᾶν τὰ δένδρα τῷ ἦρος. hoc repetit:quia dicebat τὴν φυτευτηρίων ὁρμήν. Καὶ τὸ κοινότερον. hoc etiam repetitum huc ab ipso statim

B vestibulo disputationis: sed pessimè dixit, πᾶσι, nam neque verè, neque constanter. suprà modestius, ἢ τοῖς πλείοσιν. Δῆλον οὖν. conclusio naturam ipsam dictare: potiorem esse vernam arborũ sationem. Quam conclusionem firmat eo robore: si ex legibus naturę est: vt quod tẽpus est proprium magis ad arborum robur, id eligatur ad earum sationem: Ver eligetur: quia sit idoneum magis. Minor propositio iam probata est. maioré probat à simili, & à minori: inquit: si quod tempus maximè videtur arboribus incommodum, id eligunt alicubi ad sationem: propterea quòd illis in locis tum rectè valeant arbores (hoc autem sub Canicula fieri quibusdam regionibus) tanto magis commẽdari debet tempus illud quod vbique locorum percommodum est. Hoc autem Vere

C esse, & pro confesso habetur, & suprà declaratum est. vbi videmus appertã fallaciam in syllogismo. Argumētatur enim ab affectu arborum quæ iam sunt stabilitæ, ad affectum earum quibus inchoatur tum demum constitutio. Similitudo autem tẽporis canicularis & verni, est à minori ad maius (vti dicebamus). Namque sub Cane quæ fit satio, certorũ tantũ locorũ est: Veris autẽ commoditates longè magis communes. Est etiam, sicut innuebamus, ęqualis: quippe in germinando. Namque Vere βλαστάνουσιν arbores: sub Cane ἐπιβλαστάνουσι. Adeò igitur εὐσθενοῦσι, benevalent: vt etiam opus faciant. Imò verno operi, id est germinationi superaddant opus, id est ad germinationem.

Πολλαχοῦ δ' νῦν. Cùm tamen transferenda esset opera illa in Ver ipsum: tamen tempestatis illius agricolæ rationem ineuntes, malunt tum serere. pro-

D pterea quòd ὁρμὴ tunc est, quæ fit ὑπὸ τοῦ ἀέρος. Ο'που δ' ἂν. Alius conditio regionis, vbi frequentes imbres æstiui: vt in Æthiopia: aut aliusmodi aqua, vt in Ægypto Nilus: ibi quoque conditiones aeris sequendæ sunt. Non enim Vere aut alia sectione anni, sed aut ante aquas illas, aut statim post, sementes faciendæ. In hæc desiluit: dum vult ostendere Ver eligendum ad arborum sationem propter temperiem. Quia similis temperies aliquibus locis alio viget anni tempore: quod tempus ibi præferatur verno tempori Ita Ver à nobis anteferendum. Εἰ δ' ἐν διαλύ.

διελεῖν. His ita constitutis elicit hãc sententiã. Fortasse meliore consilio fiet: si secundũ temporũ naturã sationes accõmodẽtur: quę tẽpora Veris vsũ præstent tẽperatione quadã peculiari, alia aliis locis est, vbi mediocris aeris sit habitudo? Vere seratur ibi: vbi verò sũt riguæ rigationes, ῥοώδεις, aut aquę pluuię aut palustres: æstate sub canicula fiat opus id; velut in agro Laconico. In æstuosa regione Autumno ponantur. Συμβήσεται γάρ. Huius solius extremæ legis rationem reddit: aliarum nõ item, quia planæ sunt. Paratur enim aeris ac locorum respectibus temperatio. Consulẽdum autem omninò bonæ radicum habitudini. pro earũ nãque robore futuram germinationẽ. Omnia plana sunt ac toties declarata. ῥίζωμα, radicatio.

Lego ἢ τῶ ἔαρος: non autem ἀέρος, vt toties miserè nimis erratum est.

Theodorus, ὀπῶν, fructuum: quoniã ob succũ expetuntur. Cæterùm omninò aut mendosus codex aut ambitiosum verbũ. Nemo enim dixerit: satio succorũ neque fructuum. Τὴν γῆν ὀργῶν, humi turgorẽ. sanè verò turgor in ipsa voce. Τὰ ὑπὸ γῆς, quæ cælantur, simplicissimè, quæ subtus terram Multa enim cælantur, quæ non tegit terra. Triuialis Cacozelia. Ἐν τῇ καρδίᾳ. intestinũ. haud rectè. Omnis succus sub cortice quacunque in parte, intestinus est. at non omnis est in corde. Sic enim medulla ex animaliũ analogia dicitur in Historiis. Πηγούς, Quod vsus deleuit, inciuilis atque inconcinni est ingenii ad abusum reuocare. Si vetustati plus placitum est cogit quàm coagit: id vsus retinuit: cur mutet peregrinus? Ἀφορίζοιτο. excludet. sanè ad verbum, exterminare. ῥοώδης. diluta. fluxæ terræ ac lutosæ.

CAPVT V.

V. capitis argumentum Apparandus arboribus locus, quæ serẽdæ sunt, scrobibus: quo fiat rarior emota terra itaque facilius & radices agunt, & soles imbresque possunt admittere. Non vniusmodi scrobes esse debere: quandoquidem ne radices quidem Austrinis tempestatibus, quàm Borealibus seri melius.

ΕΠΕΙ δ' ὑπόκειται Postquã sationis tempus elegit ex terra & aere, pro legibus illis, τὸ ὀργῶν καὶ τὸ μαλακὸν εἶναι: atque ex eo quod esse tellus debeat & vda, & calida, & rara: nunc modum dat quo rara fiat: vt madore illo perfruatur. Raram verò esse oportere, duabus de causis: tum vt erumpentibus cedat radicibus: tum vt admittat & humorẽ & aerem. Iccirco modum, inquam dat, vt talis fiat. Fit autem scrobibus effossis diu antè, quàm arbores adigãtur: eo, vt & calore & frigore subigatur. Vtroque enim comminuitur ac friabilis fit: coquitur, rarescit, auertitur à naturali cruditate. Denique fit idonea ad principia genitalia, subeũte postea putredine. hoc igitur caput agit vnum. Nam in fine quod adiungit, Austrinis temporum conditionibus, quàm Borealibus vtilius seri: id alieno fit loco. Suprà enim statuendum fuerat in extremo capitis præcedentis: Sequitur enim rationem temporis vniuersalem. Interea verò portiunculæ tractationis huius hæ

A sunt. faciundas scrobes. faciundas diu antè. quo tempore faciendę, quantæ, quibus legibus ibi depactis arboribus sit humus aggerenda. Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται. ex hypothesi deducit, quod sequitur. Hypothesis est: humectam esse debere terram, & peruiam radicibus. appellat hypothesim, quę non est. Probauit enim suprà: scilicet propter alimentum ac succum genitalem. & nunc rursus: ὅπως δ' αἱ μήκεις καὶ παχεῖαι, καὶ ἰσχυραί: vt radices omnibus acquisitis ad bonam habitudinem dimensionibus robur consequantur. In corpore namque tereti hæ duæ dimensiones tres sunt. Latitudo namque à profunditate non differt re, sed ratione. Ergo si peruia terra est: cedet subeuntibus radicibus porrectis, & in ambitus latera crescẽtibus. Subibunt tanquam in vacuum: crassescẽt & producẽtur ob
B materiã: ἔνικμος enim. fiunt igitur ex his omnibus ἰσχυραί. Hoc vt fiat, oportet scrobes multo antè fodere: ἐκ πολλῶν: ἐκ πολλοῦ, vsitatius: multo antè.

Μάλιστα δέ. Imò etiam pro quibusdã anticipare, vt & soles & hyemes patiantur. Præceptum latè patens in agricultura. Castiganda enim est terræ naturâ feritas: vt ad bonam frugem apparetur. Sic Poeta: *-bis quæ solem, bis frigora sentit.* Duobus ergo contrariis expugnata sitę obliuiscitur eruditatis. propterea dixit, καθ' ἑτέραν τὴν ὥραν. Alteram nominauit in verbo χειμασθῇ, Hyemem: alteram in verbo ἡλιωθῇ, Æstatẽ. Quocirca quæ Autumno destinabuntur, antecedenti Autumno parabũtur scrobes iis: vt & succentem sentiant Hyemem, & Æstatẽ subsequentẽ. Hæc est illa anticipatio quã innuebat illis verbis τῷ πρότερον. Ἄμφω γὰρ ταῦτα.
C scilicet frigus & calor efficiunt quod quærebamus Μανὸν rarum, χαῦνον solutum, dissitis partibus. Idem re est: sed hiatus maiores ἐν τῷ χαύνῳ, ἀπὸ τοῦ χαίνειν. Frigus id conficit, humidum absumendo, quo fit partium cohæsio: calor resoluendo. Preterea in Hyeme est aliquid etiam pręter frigus. fit enim ob humorem putrefactio. Æstas verò ad eandem putrefactionem affert calorem peregrinum. Itaque terra è scrobibus educta putrescit: quę postea in eas reiecta circum pactas arbores multas afferat vtilitates. Ἔνιοι δέ, alia portiũcula capitis. pręceptũ de scrobibus vniuersale est. nunc quando sint faciendę. Incipiendum à solstitio, & ante arcturum: sub arcturum vsque, tempestiuum est. Τότε γάρ. obscurus is locus est. sensus esse videtur: terram tunc vacare ab omni officio. Id enim innuunt verba illa, βλαστάνειν οὐδέν. at verbũ
D διωκεῖσθαι. obtũdit. Itaq; Theodorus legere videtur διαχεῖσθαι id tamẽ minus procedit. Nõ enim cohęret cum illis. Fortasse scriptum reliquit, διοικεῖσθαι. Affici terram quę est extra scrobes: quippe solui. Affici eam quę est in fundo, & in lateribus intra scrobes: quæ sanè non διαχῦται. Φυτεύουσι δέ. Scrobes instituuntur propter sationem. ergo etiam sationis tempus designandum. Itaque Autumno post occasum Vergiliarum, vt ex humore capiant alimentum: post imbres videlicet. Nempe omnia hæc ad alimentum. & repetit, γῆ ἔνικμος. Est enim totius instituti fundamentum. Καὶ

τοὺς γύρους. alia pars artis. haud illico ſcrobes complent. ratio cõſilii. Satius enim videbatur. Ne, inquit, emittantur fibræ in ſuperiora loca, atque ita ab imo deſtituantur. Εἰ δὲ μή. Attica breuitas, quam & ſuprà vidimus. Sic in Nubibus Ariſtophanis. κἄπειτ' ἀπὸ ταῤῥοῦ τοὺς θεοὺς ὑπερφρονεῖς, κ' οὐκ ἀπὸ τῆς γῆς: εἴπερ; ſcilicet, εἴπερ ἐβούλει ὑπερφρονεῖν. ſic hîc. εἰ δὲ μὴ μὴ συμπληρῶσι. Si compleant: tum ſuccus ab ima radice, ad ſtipitem, qui eſt in ſumma ſcrobe terra opertus, ſubibit euocatus beneficio ſolis & aeris. Sol enim educet calore: aer fouebit humiditate. Quod non fit, ſi arboris ea pars ibi nuda ſit: deeſt enim matrix, ipſa terra ſcilicet. Subtus ergo firmius radice ſtabilitur arbor, cuncto retento ſucco. Qui locus imprimis aduerſatur ei ſententiæ, quæ vernam fouebat arborum ſationem. Tanto enim magis auocatur eo tempore ab radice ſuccus, neque ſolùm ad ſumma ſcrobis labra, ſed in totum vſque corpus arboris.

Ὅπου δὲ. Alia cautio circa quantitatis modum, pro modo ſcilicet radicum. Oleis ergo, ficubus, & aliis quibus radices minus profundæ, minus item profundæ ſcrobes. Βουλόμενοι. Hîc verba deſunt, quorum ſenſus in hac coniectura fortaſſe. Depoſitis arboribus aggeſtam calcare terram: ne eò ad ſummum radices erumpãt. hoc eſt, πρὸς τὰς φύσεις. Dant igitur operam, vt ex ea compreſſione cohibeatur ſubtus vis, quæ radices agit. quapropter lego πιέζουσι, & ἀντιπαιζόμενοι. Ὅπως δὲ. alia præceptio de acceſſionibus. Lapides enim ſupponunt, quibus hyemales aquæ receptæ retentæque temporibus ſiccis refundi queant, atque attrahi aduerſus ſquallores tempeſtatum: recreantur ergo refrigeratione quaſi de penu. Repetit autem contrà leges quæſitæ breuiloquentiæ verba illa, καὶ οὕτω θέρους καταψύχουσι. Iam enim dixerat, θέρους καταψύχωνται. Non erat tamen cauſa cur diceret: τῇ χειμῶνος τῶν ὑδάτων ἀπολαύωσι. Οἱ δὲ κληματίδας. alia materia: finis idem. Sarmenta ſubiici: quô fiat inæqualitas humi, atque in ea ſinus in quibus aqua reſtitet. Item eadem ratione fictilia, neque ſine aqua. Tranſmeat enim humiditas atq; exuggitur: item euaporat, vnde tellus excipiat exhalationes. Aut adigunt paxillum, quem deinde eximant, vt cauerna facta ſit aquæ futuræ lacuna. Ἁπλῶς γὰρ τοῦτο. præcepti explicatio. Opus eſſe cautione: vt & imbres applicare ſeſe queant: & ſubire ſol, & ſeſe aer induere. hoc iam millies dictũ eſt. Ἐπεὶ δὲ. Hæc eſt pars capitis altera, quam ſuprà dicebamus ſua ſede fraudatam. In extremo namque ſuperioris capitis collocatã oportuit, ſub iis ſanè quæ de tempeſtiua ſatione dicebantur: ſumma hæc eſt: Aquilonibus flãtibus terram compingi atque exuggi. Hoc iam eſt contra eas conditiones quas ſuprà requirebat ad ſationes: quippe vt eſſet laxa, & maderet, & caleret. Sub Auſtro eſſe κεχυμένην, ſub Aquilone πήγνυσθαι: ſub illo ἔνικμον, ſub hoc ξηράν. Præterea noti beneficio plantam quoque ipſam ſeſe eſſe humidiorem. Concludit Auſtro flante melius pangi.

Ταχεῖα ῥίζωσις. Ratio ſuperior ab efficiente

A eſt, & à priori demonſtratio: nunc ab euentu & à poſteriori. Non ſolùm radices comprehendere celeriter, verumetiam germinationem maturiùs expediri. quare? quia conuenit inter ea. ὀργῶσι arbor in ὀργῶσαν terram: fauente aere: ſub Auſtro namque μαλακὸς: quod tantopere poſcebamus.

Δεῖ γὰρ δή. etiam priore libro hoc idem. Vbi cum ſupernis conueniunt inferiora: rectè omnia euenire. Itaque terra & aer conueniunt, neque repugnat planta. Τοῖς δὲ βορείοις. Plena ſcientia eſt, non ſolùm ex aſſertione veri, ſed etiam ex falſi exploſione, vt eſt in primo Poſteriorũ. Ideò Boream nunc excludit ab hiſce beneficiis. Vtrique ab eo fieri iniuriam, & arbori, quia rigeat: & terræ, quia compingatur. Ergo neque arborem diffundi ad radicum emiſſionem: neque terram laxa-

B ri ad earum admiſſionem.

Lego, ἀμβλεῖς καὶ παχεῖαι, non ταχεῖαι. Et χαύνη, nõ χώλην. Theod. legit διαχύσεις non διαφανεῖς: ſicut infrà, κεχυμένη. fortaſſe, διαχεῖσθαι. Et καθ' ἑκατέραν, nõ ἑτέραν. κἂν εἰ μὴ παχέα. Nemo nõ videt eſſe corruptũ locũ. Theodorus legit, παχὺ, dempta negatione. Et ὑγρότερον αὐτὸ ἑαυτοῦ μᾶλλον. Et πιέζουσι, nõ σπεύδουσι. Et ἀντιπαιζόμενοι, non ἀντιτασσόμενοι.

Theodorus, ἡλιωθῇ, καὶ χειμασθῇ. Solẽ niuéſque bibant. inſoletur & rigore agitetur. χαύνη, ſuſpẽſa: non intellexerim. laxa. Βουλόμενοι σπεύδουσι, καὶ ὥσπερ ἀντιπαιζόμενοι πρὸς τὰς φύσεις. Theodorus hęc omiſit omnia prudẽter. Et fortaſſe nos haud bene ſubſtituimus, ἀντιπαιζόμενοι. ſed, vt circũfertur. Quaſi ſeſe agricolæ cõparent ſe aduerſus naturã, quę ſui

C ſũ nitatur. Instructi hoc conſilio aduerſus naturã. atq; hoc plus placet. Τηρεῖν δεῖ. obtinẽdũ eſt. obſeruãdũ potiùs. Ἔχῃ συμμέτρως. modicè actũ ſit. nunquã intellexiſſem νοτίοις δὲ κεχυμένη, Auſtrinis tabeſcat. quaſi, τηκομένη: neutiquam ex fide interpretis. Ὑγρότερον αὐτὸ ἑαυτοῦ μᾶλλον. planta humidior ſicciórve ſeipſa. Peſſimè addidit, ſiccior: de Auſtrino ſatu ſolùm hîc loquitur.

CAPVT VI.

VI. capitis argumentũ. A vegetis arboribus atque ætatis firmæ ſtolones petẽdos, aut ramos ad ſationẽ. Seruandũ earũ in ſatu ſitũ qui fuerit antequã transferantur. Quibus ex partibus ſidea ſumẽdi aut rami. Quæ proportio partium, quãtum infodiatur, & quantum extet. Quædam de cæſuris.

TÀ δὲ φυτευτήρια. Terrã eligit, atque à tẽpore occaſionẽ. Terrã ſcrobi-

D bus parauit. Nunc quod ſeratur, eligendũ. electio duplex, aut totius, aut partis. Quæ ſpecies cui ſolo mandanda ſit, ſatis in præcedenti libro. quæ pars: nunc dicetur. Pangitur autem, quemadmodum etiam in primo dictum eſt, aut talea, aut ramus, aut ſtolo. Eſt enim ſtolo, quaſi pars, quippe ab radice. Ramus autem duobus modis: vel vtur eſt, ſine radice: vel priùs in terram flexus humóque obrutus, vnde & radicetur. Μοσχεύειν, Græci dicunt: fit enim quaſi ſtolo: quod per ſeipſam facit ficus Indica. de his dicetur in prima capitis parte. Deinde de ſitu: tum de quantitate infoſſionis. Primùm ergo dicit, ab arboribus ætatis vegetæ

getæ petendos ramos aut taleas, non à vetulis aut tenellis. Dixit ἀπὸ νέων, ἢ ἀκμαζόντων. Τὰ νέα, non intelligit anniculas aut bimas, sed quæ iam fructum tulerint. Φυτευτήρια, suprà diximus plantaria: nunc etiam latius. nam plantaria sunt, quæ arbores aliquo in loco satæ semine fuere, vt inde ad destinata viridariis loca transferantur: Gallicè *pepiniere*: quia *pepin*, granum significauit. Talis natura etiam stolonum: etenim cum radicum parte quam sibi habent transferuntur: vnde nomen viuiradicis. Hic intelligit omnem arboream materiam ad ferendum. hoc est primum præceptū fecundum, λεῖα. Neque & in primo libro dixit, & mox dicet: asperitatem non esse idoneam ad germinationem. causæ dictæ sunt. Ἀνπλαμζάνεται, solum corripiunt. ἢ ἰσχύει. & progressus faciunt in robore. Duæ deinde causæ, ἡλικία πάχος. Vis est in ætate, quę & propè principia est, & non nimis propè. Et vis est in quantitate: eliguntur enim mediocri sanè crassitudine. Τὸ λεῖον ὥσπερ ὑγιές. Duplex duplicis rei argumentum in leuitate. τὸ ὑγιὲς: vult læue, quod non sit euentu scabrum. Ἀπήρωτον: quod morbo non sit aliter quàm decet in omnium partium conditione. Vult leue quod non sit vetulum. Corticis enim scabritia est à siccitate, qui est affectus ætatis prouectioris. Ὀζόμενον, nodis obsitum. idem quod ὀζώδες. sed designat hoc participio tractum nodificationis.

Τυφλοῖς ὄζοις. Cæcos præsertim nodos abdicat ab hac electione. Tales sunt mutili, qui nō exierunt in germina. Contumacem sanè innuit natu ram corticis, atque etiam ligni, succi verò interni vel conatus, vel ignauiam infelicem. Ὥσπερ πεπηρωμένον. sicuti dixerat, ὥσπερ ὑγιές namque & ὀζώδες non est verè πεπηρωμένον. Non enim est defectus ac mancus: nihil enim ab eo ablatum est: sed ineptus modò ad finem hunc. Ἐὰν δὲ ζῶσι. In verbis incomptis ac fortasse deprauatis sensus est. Periculum esse, ne talia non viuant. Sin viuūt: at destituuntur fine illo: is est, ἐκ ἀνημερῶσι: neque fructificando sunt idonea. Nota, de more, numeros confusos. ζῶσι φυτεύεια. statim ἐκβλαστικός.

Ἀσθενέστερον. Tanto imbecillior ad fructum ferendum arbor illa, quo est remotior ab illa qualitate læuitatis. Ὥσπερ τῶν κληματιδων. omninò codicis fides suspecta est. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν δένδρων. Nempe vt consulant securitati: antequam decerpant, propagant: sicut & vites propagantur: vt inde radicatas eximant soboles ad translationem. Itaque hoc erit vnum ex præceptis. aliud sequitur. Οἱ δὲ περιαιροῦσι. Alii tondent τὴν βλάστην, germen quantum in ramo est: ne eò transferatur ac dissipetur succus, atque etiam vis. ἐξαναλώσῃ δύναμιν. Ἔτι δὲ λοιπὰ. aliud præceptum. Rectas oportet esse virgas: propterea quòd meatus flexuosi remorātur succi subitionem. De hoc in præcedenti libro, ex Democriti sententia nota loquutionem, ῥεῦμα ῥοῦν fluxilem fluxionem. sicuti λέξω λόγον. Ὀρθὰς δὲ. aliud præceptum, Quam in terram es translaturus, spectato vt ex ea planta petas, quæ in simili terra sit. Εἰ δὲ μή,

A

si non potes: at saltem non deteriore. Ἢ μὲν γάρ. Sic ex æquè bona petes: nulla fiet mutatio. Quamobrem vitæ pristinum tenorem seruabit arbor. Quid sequitur postea? ἐὰν δ' ἐπὶ τὸ βέλτιον. at quæ? nónne est idem, ὅμοιον, & μὴ χεῖρον: quare alio modo digessissemus nos. quippe sic. Ex bona terra petendas arbores, atque in meliorem transferendas. Quæ si non inueniatur: at saltem in similem, non peiorem. Intelligendum autem relatiuè bonum hic: nempe arboribus bonam. Quia bona terra ἁπλῶς frugibus, non arboribus bona est: vt suprà demonstrabamus. non igitur eueniet ratione terræ. An verò propter translationem? non omnibus. Quædam enim transferri volunt: vt pinus & aliæ. Neque in ramis ac taleis verum est. ægrè enim seruant excellentiam. Vox autem illa,

B

σωτηριοῦνται, videtur aliquid desiderare ad orationis supplementum. Μέγα δὲ Hoc & suprà dicebamus: mutationibus non solum plātas lædi, sed etiā qualemcū que aliam naturam: si debilis est. Plantam verò tum esse debilem, amissis natalibus: & rami ac taleæ sine radicis præsidio. Hoc eò tendit: bona vt eligatur terra: ne ad mutationis molestiam etiam accedat ægritudo propter deterius alimentum. Διὰ τοῦτο. Iccirco, vt minus sentiantur mutationes: dant operam, ne situm mutent cum loci mutatione: sed quam cæli respexere partem, in eam item vergant. Proditur autem situs, etiam nullis appositis notis: Color minus viridis à meridie: insolatione diluitur ille, resoluto humido. Τὰ πρὸς βορρᾶν. suprà cor-

C

rigebamus, πρὸς βορρᾶν. Parum refert. illud magis. Cùm quatuor mundi partes nominat, vnde situm designet: id arbitratu suo fecisse, non necessariò. Vnico namque modo puncto demonstrato, tria cętera statim seipsa dant. Nō quit borealis facies ad polum statui: quin item reliquæ suas illico sibi sedes vindicent. Εἰπ μάλιστα. quod & Latinè dicimus: quàm quod maximè. Μιμεῖσθαι τῆς φύσεως optimo axiomate. Non sine periculo mutationis institui vel naturæ vel consuetudinis. Est enim consuetudo magna res, & quę abeat in natu ram. Vt est apud Hippocratem in libro de aere & aqua: & secundo diuinæ Philosophiæ. Et Heraclitus dixit: ἦθος γὰρ ἀνθρώπων δαίμων. Et sectione vicesimaoctaua μέγα μὲν τὸ ἔθος ἐν ἑκάστοις, φύσει γὰρ γίνεται. Ideò subdit hic: ῥᾳδίως ἐπεχόντων μεταβολάς. quod & Hippocrates in Aphorismo. Ἐπὶ ᾗ τοὺς τόπους. repetitio. Καὶ προμοχεύοντες.

D

aliud præceptum ad securitatem. Propagant ramos antequam abscindant: itaque fit viuiradix. hoc sibi vult præpositio illa, πρὸ. Addit rationem: ita esse firmiora: & minus fieri mutationis: quippe loci tantùm. Nam ramus absque radice si terræ mandetur, multa patitur mutationē: omninò enim peregrinus est. Si iam radices sibi peperit: iam sit vitæ primordia instituta: hoc sibi volunt illa: ἤδη βεβιωκότα. vsus est tempore præterito perfecto. Quasi dicat, non solùm possessionē, sed etiā vsum adeptæ. Καὶ τὰ φυτὰ. idem repetit aliis verbis. Ait enim, ἔχουσι τὰς ἀρχάς. quia radicem suprà ca

piebamus pro principio. Dixit, ἀπὸ, ab initio: A quem ad vium vocat sæpe aduerbium hoc.

Εἰ δὲ μή. Si non accipiant ramos radicatos: desumunt eos qui ad stipitis sunt partes inferiores. Ratio: quia robustiores. rationis ratio analytica: quia prouectiores. Alia: quia principio propiore. ob id dixit ἐμβιώτερα. Qua voce & supra & infra quoque vtitur. Item verbo, ἐμβιῶσι: quod in altero viuit. hic quod in se viram habet. Πλὴν ἀμπέλων. Excipit plantas humidiores: cuiusmodi vitis, ficus. in quibus tamen potiùs fieri debere videbatur. Quippe humidiorum partes minus humidæ temperationes. at minus humidi rami inferiores. Rectè quidem procederet hoc, si æquè & humidæ arbores & minus humidæ germinarent. at non ita est. Nempe humidiores melius à summo germinant. Rationem quam non ponit, ponamus nos. quia minus terrestres. Tenuior ergo succus iure suo petit superiora. Propterea dicebat: κάλλιον ἀπὸ τῶν ἄνω βλαστάνει τὰ ὑγρά. alia verò non ita, διὰ τὴν ξηρότητα. At si est siccitas causa, propter quam vel non germinent, vel minus commodè: nónne siccæ arbores minus erunt in summo siccæ? Quare inde itidem petendi rami, vt in humidis. Cur autem λεπτοδερμία, id est tenuitas cutis, causa sit quòd minus germinent, etiam atque etiam quærendum est. Videtur enim ratio contraria. erumpunt enim faciliùs germina. an ita dicendum? Ægriùs tueri sese posse ab externis incommodis. Τὰ δὲ ἄκρα τῶν ῥιζῶν. Atqui rami sunt radicibus propiores, ii sunt elaborati magis. πεπονημένοι: hard iniuria: sunt enim affines principii. Καθάπερ τὸ. recta & opportuna similitudo. Nam propagines quoque sunt radicibus propinquiores. Ita quasi gradus statuit. Καὶ διὰ τοῦτο. aliud præceptum. Cùm duo sint modi virgas deponendi, vnus rectas, alter flexas: hic ait, rectas poni meliore successu. Habentur etiam priuatim alii modi. nam quidam scindunt, quidam torquent. Olearum taleas nostri non ad perpendiculum, sed pronas statuunt. notabimus loquendi modum. Βιάπτεν λέγουσιν ὀρθὰ τιθέναι: pura est oratio. addita est illa pictura, κελεύοντες. Καὶ μὴ ὑποβάλλοντες. Nulla subiecta parte, quia qui flectunt, partem sup ponunt. hoc fit in ramis non radicatis. Huius operæ consilium, vt radix proficiat ac fibrescat. Alioqui si flexus deponatur: radix non solùm non emittit radiculas sed etiam arescit ipsa. Prudenter ergo subdit: ἀπαιτεῖ ζητεῖν ἑτέρας. Stultum est priores amittere radices vt quæramus nouas. Et quare priores arescunt? quam causam non dicit ipse, dicamus nos. Quia qua parte flexio est ea parte fiunt partes rariores: vnde prodeant nouæ radices. Quare eo abeunte succo, defraudatur pristina radix: quam signato verbo dicit, ὑπάρχειν. Namque præpositio significat, & radicis situm subtus, & naturæ στέρησιν quandam.

Ὀρθῶς δέ. Aliud præceptum de modo quantitatis tum depactæ, tum extantis. Rectè fieri, si haud multum extet. propterea quòd lenta capit incrementa. ratio rationis. Ὅσῳ γὰρ πλείω τὰ τρεφόμενα τὸ πονοῦν. Quoties opus ipsum fit intrà necessitatem. Quum id quod succum ministrat, maius sit quàm id cui ministratur. at hoc est contrà quàm hîc statuitur. Etenim si plus est virium atque operæ ad alimentum, quàm sumptus ipsius succi: rectè cum planta agitur. Quòd si plus est supra terram quàm subter, quod hîc damnatur: plus est quod alitur quàm quod alit, quod est contra hanc sententiam. Non esset enim δυσαυξὲς, si τὸ πονοῦν esset πλέον τῶν τρεφομένων. τὸ πονοῦν scilicet τρέφον. Quare legendum est vt legit Theodorus: τὸ πονοῦν. Quod laborat scilicet media: hæc est pars supra terram: maius est τὸ τρεφόμενον, id est parte subterranea, quæ alitur. dura tamen oratio est. Laborat enim pars ima tum pro se tum pro B superiore. Neque dubium est quin vtraque sit, τὸ τρεφόμενον. Ἔνια δέ. illa sunt δυσαυξῆ. At aliis etiam peius euenit: arescunt enim, vt ficus & aliæ quæ raræ sunt habitudinis. Ἅμα δέ. Præter hoc quod melius prouenit, planta etiam melius germinat, & vberius vno eodémque impetu, non languido opere per successionem. hoc est ἀθρόα. Οὐ γὰρ ἐπὶ τῶν κατακοπτομένων. plana similitudo. eadem ratio in iis quæ cæduntur. Si prope terram cæsura sit, facilè regerminant. Ratio: quia spes adimitur stipiti germinandi. Proinde radix nihil aliud meditatur quàm nouum stipitem: non autem consumit operam in vetulo, cóque mutilo, ægróque nutriendo. Hoc esse in vitibus, & aliis manifestum. Vbi vides, κλᾶν, cæderesuprà perforare: infrà de seminibus vitiatis à gurgulionibus: alias tundere. Τῶν δὲ τῆς ἐλαίας. Fatali propensione ad ordinem perturbandum: nunc admiscet præcepta putationem, nactus ex ea similitudine vlterioris narrationis occasionem. Olearum igitur, & omnium quæcunque sunt insigni magnitudine, plagas obtegunt: ne sol néve imber eò sese induat. Vsus est verbo λάβῃ, occupet satis laxè. Significat enim vero significatu, tollere. Κινδυνος γάρ. multa hisce locis corruptio. Hæc quoque verba nescio quid alieni sonant, periculum est, nosse ruptum, periculum disrumpi. Distendit enim subiens imber. Quare legendum puto νοτίσαι, non autem νόσοι.

Περιαλείφουσι δὲ ἀποτέμνοντες, erat præceptum operis: hîc est modus. Oblinere luto: ac partim quidem solo, partim insuper imposita Squilla plagæ, Squillæ verò luto, luto autem fictili. ac fi- D ctilis quidem ratio manifesta. Arcet enim imbres, quemadmodum & ab ædibus tegulæ. Luti non minus operæ ad rem præstat, modò ne soluatur. Quam ad rem fictili cautio est. ac præterea prohibet spirituum exhalationem. Squilla verò quid? An eius viscidities idem præstat: acrimonia verò fouet: quemadmodum & plantas iusta quas feritur? hæc ab eo doctos nos oportuit. Quapropter ait: Squillam seruare pristinum arboris vigorem: seruari eam à luto, à fictili lutum.

Lego εἰς τοῦτο ἀσθενέστερον: aut, ἐκ τούτου. Pro voce

voce illa; συντεφωντος, videndum quid substitui A debeat:aut quid apponi, si non deleatur. Et ὁμοίως ζητοῦσι, non ὁμοίως. Τὸ πονοῦ, legit Theodorus, non πονοῦ. Lego φύεται μείζω, πάντων ἀποτέμνουσι. Et νοσῶσι τὸ φαγὲν, non autem νόσου. quãquam neque φαγὲν placet. Non enim idem ῥῆξις καὶ τομὴ, ex Galeno.

Theodorus, φυτευτεία, semina. Est tamen aliud quàm σπέρμα; quod necesse est etiam Latinè intelligi. Λεῖα, nitidissima. aliud est læuor, aliud nitor. est enim læuoris affectus nitor. Ι'γίει. conualescunt. optimé. Τυφλοῖς ὄζοις. cæcis & euanidis. ambitiosè: sicut & illud, πηρωμένη, incolumitate orbatum. Εὰν δὲ ζῶσι. & quanquam sanos habeant nodos. Longè diuersus aut ipse abiit, aut à diuersa est abductus lectione. B

Ο'σον μὴ δ' ἡ φύσις τοιαύτη. Præterea: quæ nodo crebro sponte naturæ suæ consistunt. Aut illa verba desuere codici Theodori: aut hæc affuere, aut his illa est interpretatus. Fortasse ita legit: πλὴν ὅσων μὴ ἡ φύσις τοιαύτη: quæ suo more παραφραστικῶς expressserit. Οἱ δὲ περιαιροῦσι τὴν θαλείαν. Alii thaleam ramis abscindunt. Aliud est è ramis thaleam petere, câmque integram cæsam, in quadrantes diffindere: aliud, περιαιρεῖν: ramos tondere, cùm etiamnum frondentes petantur.

Εὐθύτης λειότητος, læuitas rectitudóque. melius quàm Theophrastus. non est affectus læuitatis rectitudo. Nullum affectum alteri accidere, sed vtrumque eidem subiecto, satis alibi diximus ex Aristotele, in quarto diuinæ scientiæ: sed malè Theodorus addidit, seminis. Ὡς ἐπὶ τῶν C δένδρων εἶχε. Atticissimæ. sic enim loquebantur, ὡς εἶχε τάχους. Theodorus lasciuit, vt apud parentes spectabant. Placeant hæc nouis interpretibus nostris: qui acceptam sententiam verè vertunt sæpe. at apud Philosophos aliter est loquendum. Sanè ramus neutiquam soboles arboris est, sed pars. Quis dicat, vnguem esse digiti sobolem? tanto minus brachium. Non enim sibi facit arbor, nihilo sanè magis quàm stipitem. sed natura conditrix in arbore. fructus autem soboles est, non pars. Συντεφωντος. abiecit Theodorus. item omisit illa. ἔχει γὰρ ὥσθ' ὡς καὶ ἀργάς: alioqui non otiosa. Τ'ποβάλλοντες. aliqua parte subtracta. oportet ipsum, substrata, scripsisse.

Α'θρουστέρα τροφὴ φέρεται. Summatim magis D pabulum deducitur. imò summittitur. Et nemo intelliget, summatim quod confertim fertur.

Ε'πὶ τῶν ἀμπέλων φυτῶν. hæc περιγραφὴ est, qualis & suprà. & apud Poetam: *-nec graminis attigit herbam.* Α'ποσέρνουσι τὰς τομάς. plagas alleuatas contegunt. In codicibus nostris illud participiũ non est: neque quid sibi velit, scio. Λάβη, intendatur, occupet.

CAPVT VII.

VII. capitis argumentum. Stercorationis vtilitates, & modi, ac præterea causæ.

Ἀκόπρισις. Stercoratio cùm sit opus cõmune, & arboribus, & aruis, & pratis: alium in locum differẽda fuerat disceptatio hæc atque ita partiẽda. vtilitas necessaria. Electio stercoris in communi ex qualitatibus ad eam vtilitatem quam intendimus, nempe ad efficiendum terram solutilem, & ad calefaciendum. electio cum attributione, quid cuique optimum. Modus stercorandi: quod præsenti capite facit. quantitas, tẽpus. Si condidisset artem hanc Theophrastus: ferremus inconditas interdum, atque etiam fluctuantes vestigationes. Id quod vsu venit omnibus penè studiosis, qui primi iaciunt artis cuiuspiam fundamenta: vt fecit diuinus vir in Topicis, & in transnaturali Philosophia. At multos habuit Theophrastus autores, qui ei hanc ad opem tam præluxere sua diligentia: quorum præceptiones non sine iactura veniæ, vel minus commodè confudit, vel inordinatas, vt acceperat, effudit: velut partem hanc. Nam mox de soli electione scribet penè omnia quæ suprà dicebat, repetẽs. Quare ab hac materia nouum caput abscidimus ibi, quemadmodum videbimus. interea huc agamus. Hanc tractationem duplex partitur propositum. In primo loco declarat stercoris fines duos propter quos petatur. Calefactionem & rarefactionem soli. In secunda statuit quomodo sit vtẽdum.

Ο' Ἀκόπρισις. hoc etiam suprà dictum est. Optimè dixit φανερὸν. Quippe ex iis quæ suprà dicta sunt. Δι' ὧν ἀμφοτέρων. Quo fit vt rectè germinent arbores, id expetitur ab agricola. maior propositio syllogismi. Petitur autem vt sit διόδος terra. hoc etiam suprà. Vt ne torpeat, crudáve sit: sed si apta non est, apta fiat ad generationem, fœtúmque vel seminis propter arborem, vel arboris propter fructum. Deinde hæc fit maior alterius syllogismi, & minor illa: fimus vtrumque præstat. Conclusio manifesta sequitur in practica demonstratione. Τ' γὰρ δὲ τῆς χρήσεως. Vtilitas manifesta: vtendi modus non item. quocirca dixit, καὶ οὐχ ὡσαύτως χρῶνται. Hoc etiam plus est, non solùm verbis ἀμφισβητοῦσι, controuersantur: sed etiam vtendi rationibus inter se aduersantur. Α'λλ' οἱ μὲν ἀναμίξαντες. Vnus modus eorum legibus, qui apponunt arboribus admista terra. Οἱ δ' ἀνὰ μέσον. Effossa terra in eius locum fimum indunt, super quem reponunt exemptam illam. Eorum consilium eò tẽdit: vt neque à sole dissipentur partes genitales fimi raptæ atque subductæ in vapores. Id quod fit, si supra terram sit. neque diluatur imbribus atque abeat. sed exceptis illis admisceatur subiecto solo. Pars autem exhalans fouet item terram superiniectam. Α'νὰ μέσον τῆς πεσοῦσης. Appellat primam terram inferiorem, quam obduxit fimo.

Κάτωθεν περιλαμβανομένου. Comprehensum à sole & imbribus. alioqui potiùs, κατωπιεζόμενον, subtus. Ἀναβαίνει. quia fimus suapte natura vapo rosus est. Ignea nãq; natura intus: vnde & fumus

perpetuus. Ο῎παν ὕσῃ. Sicut in calce fit,atque penitus eadem ratione:penetrat enim in fimum aqua per laxa illius spatia: vnde partes exiguntur calidiores. Βέλτιον γὰρ εἶ) τὸν χυλόν. imò τὸν κοπρόν. Α῎νωθεν δέ. Quod si spargatur in superficie:& à sole exuggi neque descendere:sed à sole dilui,ab aquis elui. Πάντες δὲ.nunc aliud præceptum à qualitate. Haud mordaci calore prædìtum esse oportere fimum. Postquã dixit,δριμεῖαν, addit,ἰσχυράν. Fortem, quî tum terra nequeat con cordare: & consequi, & dare mediocritatem caloris ad generationem. qualis est suillus: de quo infrà. exiccat ille:at nos semper quærimus ἔνικμον.

Ἀλλὰ κοῦφον. non pondere leuem,sed efficacia. Quinetiam pondere: minus enim terreus talis fimus.Ergo rarior: proinde etiã minus mordax. quia declaratũ est alibi,in materia densa plures esse partes. Διὸ ἡ ὑάκινθα. electio.à iumentis petedum. Super hoc exempla petes,atque præceptiones ab agricolis Latinis. Hoc loco (nolo eum nominare.) totas expleret paginas illorum accitis atque aggestis Commentariis.Illud hîc satis:ad prata de iumentis peti.Herbas enim secum ferre multas. elaboratiùs eorum quæ ruminant. cùm ad arua & hortos. arbores hic putant fimo fieri deteriores. Quin publicis monumentis scriptum atque cautum est, ne quis vineas stercoret. Sanè scimus ex eiusmodi vineis vinum copiosum: cæterùm marcescere. Η῾ γὰρ δριμεῖα. Duas incommodas qualitates duarum effectionum perniciosarum actiones. acrem ait nimis calefacere. Fortem autem etiam exiccare. modicè dixit pro pro re,ξηραίνει:exiccat:vrit enim.

Theodorus,ὑδατεία,fertilitas.nimis diffudit significatum. Ε῎ξικμαίνεσθαι, ἢ ὕοντος οὐ δύναται τὰ κάτω. siccescere,nec imbreni partes imas posse attingere. Non de imbre loquitur,sed de fimo qui nequeat aquæ impulsu,ductùve pertingere ad partes illas ὕοντος scilicet τοῦ Θεοῦ. Pluuiã non deferre secum fimũ introrsum, sed eluere. Quocirca fimum quoque ita seruamus vt ne abeat excauata humo. Λοφούρων.ruminantium. Pessimè.non enim habet caudam villosam bos aut capra,sed iumenta. Λόφος enim significat iubam, & cristam, & summum quoque. Δριμεῖα. acerbum. nihil minus. Acerbum enim fimum minus vrere certũ est,& metaphora dura.sed neque con uenit vox.στρυφνὸν enim acerbum:δριμὺ,acre,etiam pueri sciunt.

CAPVT VIII.

VIII. capitis argumentum. Ad terrarum conditiones oportere spectare agricolam:vt,quid cuique conueniat,pro eius natura comparet.

PH' δὲ ἡ πρὸς τὸ χωρίον.hæc quoque superiùs. Nunc tamen minutim exequitur atque excutit omnia, omnibus ex terræ qualitatibus atque conditionibus. Itaque particulatim percensenda sunt hæc præcepta.Primum

A axioma.ποιεῖν τὸ ἀμφότερον.facere:quia hæc est χωρία: nihil nisi opus. Οἷον ἐάν incipit à solo æstuoso. Oportere in talibus scrobes impleri aqua triduo antequam pangantur. φυτεύειν, ante diem tertium. Καὶ ἐπειδάν. Et cùm scrobes aqua satura fuerit, indere. Μᾶλλον δέχεται. Facilior terra fit ad accipiendum radices subeuntes. Suprà ῥίζωμα:nunc ῥιζῶσιν:sicuti θέρμα,θέρος. Ε῎ἀν δὲ ἐν ἁλμώδει. Aliæ duæ agri conditiones:falsitas & arena. in iis lapidem circumponi ad stipitè depositi rami: tum terram aggerere. Οἱ μὲν ὅπως. γωσιν. vt discludant ipsam salsuginem: quasi percoletur. Arcetur autem, quia lapis est inter plantam medius ac terram: sicuti culmen inter me & cælum.ἀπὸ scilicet ab ipsa planta salsuginem amoueant, quam sanè plantam στέγωσι. Συμφέρει

B δέ. Arenam eadem ratione admouent atque affundunt:melius enim percolatur quàm lapide.Sic enim maris aqua dulcescit ad fontes. Oportet autem arenam dulcem esse: quam festiuè dixit ipse πότιμον. Aquæ epithetum transtulit ad rem sanè minimè πότιμον. Καὶ ψήφους. Similis materia,idem officium, finis idem: ac per gradus quidem:saxa,arena:media inter hæc natura,calculi.

Α῎πος γὰρ γὰρ. duæ vtilitates. Nam & discludunt salsilaginem occupata intercapedine, & ex seipsis adiungunt qualitates, quibus illa salis dometur feritas. quia sunt dulces calculi & arena. Sanè vereor perpusillum afferri momenti ad salsitatis emendationem ob qualitates, ac fortasse nihil. Ε῎ἀν δὲ ἔφυδρον. Contrà ; si solum sit

C aquosum & scatebrosum.ταματώδης.Duplici fossa experiri,altera transuersa vel obliqua,vt in eam excipiantur aquæ: altera ad eam directa,qua exoneretur ambiens loco plantam locus, atque in illam deriuentur. Has autem lapidibus terræ admistis compleat, triplici consilio. Primum est:apertas non sinunt,ne externæ noxæ subeant & arbori officiant Secundum: complent lapidibus,vt sint laxiora spatia, quibus transmittat. tertium: terram admiscent: ne per laxos hiatus illos idem patiantur. Subiès enim tum sol,tum gelu multum afferrent detrimenti. Ω῾ς μὴ ἀπειλεῖσθαι τὰ ἄκρα. Tam profundè, vt cùm circa arborem fodiatur,ne offendat marra. Εἶτα ἄμμον. Quia terra inter lapides meatus densiùs obturaret: adiungit arenam, ἢ χοῦν,& puluinos terræ χοῦν, sicut

D suprà χώννυσι. Α῎παντα γάρ. Ostendit vtilitatem fossarum,satis perspicuè:neque indiget interpretationis. Vna excipit: vna deducit: terra & sabulum, præter id quod dicebamus, exiccant.

Διὰ τοῦτο. Quòd si fors obtulerit, vt lapides insint ibi: non erunt eximendi. Par atque similis ratio superioribus; cùm dicebat: stultè amitti radices veteres,vt parentur nouæ. si lapides quæruntur ob certas vtilitates, cur inuenti abiiciantur? Ε῎κλεκτέον. eligendi: non arcto significato,veluti cùm dicimus eligere milites:sed simpliciter:tale legi. Υ῾πάρχει φύσει. Si natura veniet suppetias: stolidè contenantur. Ε῎ν ὁποίᾳ οὖν.naturę pietate. quasi dicat:nulla tam infelix terra,quã sẽper desti-

tuerit

fuerit natura: quin interdū nō admiscuerit aliquid boni in qualicunque aliquid: quò natura sese monstret esse matrem. Ἐὰν ὁ ὑπῶν. Ergo quamcunque lapidis nactus fueris speciem, misce cum terra illam. Quatuor ponit: λίθους, lapides grandiores: τέχμαλον, lapidum cumulum minorum: ἄμμον, sabulum, γλῶν μοχθηρὸν, terram inutilem: nō oportere σκεδαννύναι, dispergere, id est auferre: sed simul omnia confundere: hoc enim remedium est aduersus importunas aquas illas. Οὐκ ἀκοσμὴ συμμειγνύναι. Μοχθηρὸν: terra nequā, quę μόχθον prębeat, quæ laborem frustretur. Ἀλλὰ τοσούτῳ. Tanto profundiores effodiendas esse scrobes, in quibus glaream substernes illam aut arenam. Ne substerne lapidem: quoniam lapis latus ac solidus nocet plantis. At glarea tres præstat vtilitates. Refrigeratione permulcet radices: aquam excipit: radicibus locum sibi appetentibus expeditam viam facit. Ὕδωρ δέχεται. Etiam lapis δέχεται: ἀλλ' οὐκ εἰσδέχεται. Sic enim hic accipiēdum. Recipit ac retinet aliquandiu, non autem refundit, vt lapis. Συμφυὴς. Continua planitie ac compactis partibus: quò fit vt ne aqua transmittatur, sed restitet. Ἁπλῶς δέ. Omnino negat è tenui solo lapides eximendos: quippe calores æstiuos temperare simul, & hyberna frigora. De refrigeratione dubitandum non est. De tepefactione quid dicendum? Calorem subterraneis in venis esse per hyemem. Eum esse vegetiorem in materia solidiore. Οὐδ' ἐκ τῆς ψιλῆς, ne è tenui quidem terra. Hoc dicit quia videbatur è macro solo macilentem tolli oportere: sana autem talia. Ὁ μοῖνος δέ. Toties inculcatum, vel vsque ad fastidium, repetit præceptum. Quid cuique terræ conueniat, consulendum, idque cum efficacissima assertione. πάντων πρῶτον καὶ μέγιστον. Οὐ μόνον ἁπλῶς. Non simpliciter, id est in mōtana, aut campo, valle, iugo, salsa, sicca, vliginosa: sed in ipsis agrorum prius partibus: quæ sanè sunt inter se dissimiles. Quippe in campis exilitas nonnullis: in montibus vber glebæ. In eodem campo alia atque alia qualitas. Quamobrem agricolæ nostri tractus illos, Vittas vocant: quia sint quasi tæniatim tum separatæ, tum diffusæ differentiæ. Proinde dixit ἀναμαλῶς, non solùm superficie, sed etiam natura & vsu. Idcirco in eodem prædio est, vbi vineam malis, vbi pratum, vbi segetem, eámque non vniusmodi, sed ad legumina, triticum, siliginem, secale, hordeum. Ideo dixit κατὰ τοὺς τρόπους. Ὥσπερ γὰρ λέγεται. Posteaquam terrarum notanda præcepit discrimina: quid cuique competat, respiciendum: iā tandem quod interest propositi, quæ sit arboribus deligenda, statuit: idque ex communi Autorū consensu. Quæ, inquit, οἰκεία est, id est quam sibi deposcunt arbores, tanquam peculiarem: ea est quæ maximum habet momentum & sui firmitatem & ad opus faciundum. Duo nanque sunt quibus potissimùm constat natura viuentium, vita & opus. Ῥοπὴν, propensionem. Scilicet ad suscipiendas arbores, & ad suppeditandum vires quibus fœcundæ sint. Ἀντίληψιν, comprehensionem

A & stabilitatem. Cui solo conueniant arbores, eę iisatæ feliciter auspicia prima vitæ, ac postea facultates ad præstandas functiones consequuntur. Ὃ καὶ καθ' ὅλων: Quam obseruationem atque prudentiam per omnia genera deducendas censet. Ponit aliquot exempla. Ficum aliud solum, aliud alias arbores amare. Et addit ἐν αὐτοῖς ὁμοειδέσι. Vt non solùm diuersa genera diuersas deposcant sibi sedes: verumetiam quæ species variant sub eodem genere, varias quoque postulant terras. nempe alibi multas vitium species narrat: multæ sunt Malorum, Pyrorum, Ficuum. Quod tamen genera tim pertinet. Ad exemplum ait, Ficum siccis melius prouenire: quia nimio abundet succo. De hac

B conuenientia per similitudinem aut per contrarietatem ob temperationem, satis libro superiore. Οἱ γὰρ ὑγροί. Loca humida humorem addendo Ficui, humore abundāti, facilè parat putrefactionem. Aut, quod reliquum est, si non putrescunt Ficus, at non benè maturantur. Οὐ μὴν ἀλλά. Ecce sub eodem genere proximo species atomæ; quemadmodum non idem solum expetant. Nanque Laconica Ficus, & Ficus est & postulat aquationes. Ὡσαύτως δέ. De Vitibus natura similis. Ratio variationis: idem modus & finis alia proportione. Suprà volebat τὴν ἀντίληψιν, καὶ τὴν ἀκρασίαν. Si horum vtrunque fit per illam diuersitatem: diuersitas illa similis erit in officio & fine. Est autem similis, quia densa Vitis & solida, in solido loco, nempe montano minus appetit: minus

C ergo trahit: satis igitur habet. Vitis rara & humida, plus appetit, plus trahit: satis igitur habet. Hoc erat quod diceret, σύμμετρος ἡ τροφὴ: & ταῖς μὲν, scilicet densis, minus exigentibus, ἐλάττων: ταῖς δὲ, scili cet raris, πλείων. Vtrisque autem pro se cuique σύμμετρος. Vbi animaduertendum (quod sæpius monuimus) Autorem hunc arbitratu suo deducta addi etiamve eandem causam contrariis accommodare. Nolebat Ficum in humido: propterea quòd esset humida: vult Vitem in humida, quia humida. Concinnat tamen hæc vbi vsuuenit. Sicut & de Vite infrà: dicet enim esse πολύτροφον καὶ πολύκαρπον. Ὅλως δὲ τὰ ἀκρόδρυα. Alibi diximus vocē hanc nihil aliud quàm Glandem prima vsurpatione significasse, postea diffusam ad alios fructus.

D Quidam negant eam quæ ὀπώρα dicitur, hac appellatione contineri: Cæterùm ex obseruationibus & colligendum & statuendum. Hic pro arboribus positum videtur. Plana sunt: nec indigent interpretatione. ὑπωρεία, quod montibus adiacet: sub radices, sub cliuō. Ὅπου γὰρ ἡ φύσις. Rectè dictum est, artem esse naturæ imitationem. Quare si sub montium radicibus spontè natæ arbores feliciter proueniant: quærendi nobis quoque tales sunt loci monstrante natura. Sanè ex ipsa natura multæ artes, artiúmve partes prodiere: velut ex vmbra pictura: ex antris ædes: ex auium volatu vela: ex piscium pinnis remi: ex cauda gubernacula. Αἱ δὲ καθ' ἕκαστα: Sicut agri partes priuatis præscriptionibus, & quasi normis considerabat: sic nunc τῶν ὑπωρειῶν quoque differentias

examinat. Sanè quot montium materiæ, quot eç- li ratione situs, quot viciniarum respectus, tot aliis atque alius leges fient. Nam quod adiungit τὴν λειμωνίαν, ea differētia non est τῆς ὑπωρείων, quatenus ὑπωρεια sunt: sed quatenus sunt terræ. Terræ nâque differentia, τὸ ἔφυδρον, τὸ λιπαρὸν, τὸ λειμώνιον, & aliæ tales. Οὔ γ' ἐν μίαν θετέον ἰδίᾳ χρή. Quia sit vnum nomen habens relationem ad montium radices, τὸ ὑπώρειον: nequis putet vna tantùm differentia eius naturæ ambitum contineri. Quia dicebat, videri vnam tantùm, pro eo quod minus maiúsve depressæ aut elatæ essent. Λειμωνίαν. Hoc supra quoque & dixit ipse, & refutauimus nos. Nullus enim locus ineptior Vitibus, quàm paludtris. Ὥσπερ ἡ τὴν ἄγειον. Sanè hîc τὸ δὲ, ne qua quā illam notat bonitatem quæ aruo ad segetes destinatur. Ficus enim Prouinciales, Picenæ, Illyricæ, Zacynthiæ in minus bona terra, optimæ. Et mox cùm distribuit Vitibus μαλακωτέραν τερρὰν, quomodo ἀπὸ τῆς ἄγειο dabit ξηροτέραν? Et quomodo τὰ ξηρὰ ξηρὰν terram postulant? Ficus humida est tum supra cùm alibi quomodo sibi ficeam deposcet? Itaque Theodorus non legit ἄγειον: interpretatur enim solidum, sitiens. Ὡς δ' ἁπλῶς. Resoluit summam ad hoc: eligendam raram, leuem, vdam. Ratio à potestate ad finem, ἀτροφὰς καὶ εὐαυξής. Quia ἔνικμος, ex materia alimentum: ex alimento augmentum. Præterea causas alias habet augmentum, amotionem impedimentorum, scilicet densitatis. Est enim μανὴ ἡ κούφη. Quare, quod supra volebat, ὑδώδεις. Cedit ad latera: quia μανή, cedit ad superficiem: quia κούφη. Neque arctat igitur, neque premit. Εἰ μὴ ἄρα. Mularum similes excipit arbores: quæ si liberaliter tractentur, illiberaliter tractant: velut Amygdalus: de cuius effreni luxuria verbum illud vsitatum, ἐξυβρίζει. Et quia dixit ἄγειον, contrariam huic naturam dicit λεπτόγειον. Humor ei subtrahendus, tum electione terræ tenuis, tum situ. In apricis enim castigatur vbertas illa. Ἐναντίως δέ. Contrariam Euboicæ nucis naturam in opaco. Οὐ μικρὸν δέ. Quod alibi μέγα, μέγιστον, ἄκεον. Haud parum referre, quem ad ventum vergant loca. Hoc & in Historiis, & supra satis. Hîc iterum in communi. Ἁπλῶς: toties dictum. Ratio. Quia talibus locis pabula meliora bestiis, succus arboribus præstantior à terra summittitur. Non autem παλματώδη, supra dicebat προσηνέμων, vetorum violentiæ obnoxia. Vt τὸ δὲ, quemadmodum alibi dicebamus, significet temperationem. In ventosis autem mites arbores affliguntur: neque assurgunt, sed humilitat em complent brachiorum frequentia. Ipse verò etiam in frutices ait degenerare, χαυλώδη, δὲ τὰς σχλιγὰς. Propter collisiones defraudantur iustæ speciæ proceritatis. χαυλώδη fortasse dicit mutilas, Latinè ad verbum, truncas. Vnde multi caules, id est brachia. Ἔνια δέ. Non solùm hæc est pars narrationis, sed etiam veluti probatio quædam superiorum. Nam si agrestes quas ibi natura sponte produxit atque collocauit, nequeunt fructum perficere: quid fiet delicatioribus & ad-

A uenis? Quas inter etiam Euboicam agnoscit: cuius opus non excedit florem, in quo fructus spem indicatam modò fallat. Τοὺς δ' ἐν ὑπηνέμοις. Quatuor ergo ponit gradus in nominibus, duos in re. ὑπήνεμον ὑπήνεμον, id est: sicuti παλματώδη, περιήνεμον. Vt πρὸς sit obiectum ventis: ὑπὸ, sit vbi ventus transmittat. Claudit caput odiosa, ob frequentem inculcationem, sententia.

Lego ἄλλων πρότερον, non autem ἄλμη. Ἐμπύρῳ φυτῷ, dele φυτῷ: de agro nanque loquitur. Et δ' αὐτῶν φέρεται, aspiratè. Et αὖ τὸ ὀρθίας, non ὀρθίας. Et ὁπισθίων, non ὁπισθίων. Et ἔχειν, non ἔχειν. Et λειμωνίαν, non χειμωνίαν. Et ἐν μίαν θετέον, non θεμίαν. Et ἡ λεπτόγειος ἀλαμπεστέρας, non ὑγροτέρας. Et ἐναντίως, non ἐναντίων. Et ἀλβακῆ, non ἀλβεῖ.

B Theodorus πρότερον, nudiustertius. Hoc errant multi, vt confundant quæ vsus separauit. Vnum est aduerbium, hodie, quod præsentem loquenti designat diem. Dies qui præcesserit hodiernum, hesternus dicitur: cuius nota est aduerbium heri. Alter ab hodierno, qui antecessit hesternum, denotatur per hanc vocem nudiustertius. Dies sequuturus hodiernum, nominabitur crastinus: & significatur per aduerbium cras. Ille qui post hunc accedet, appellabitur perendinus, ab aduerbio perendie. Hi dies iisce nominibus semper dirigunt loquentis orationem, aut ad ipsum aut ad alium. Hodie feci, fecisti, fecit. Et semper

C ab ipso pendent ita vt cætera omnia dicantur, nisi vbi possumus dicere hodie. Itaque cùm de tempore alieno loquimur, nunquam dicemus cras aut heri, quia dicere non licet hodie. Sed vbi vsurpamus aut intelligimus aduerbium tunc: dies præcedens non est hesternus, sed pridianus: neque sequens est crastinus, sed dicimus postridie. Quare cùm agricolæ non facere iuberētur à Theophrasto scrobes, tertio antequam scriberet die, sed tertio antequam arbores immitterent: non potuit dicere nudiustertius. Denique præceptum est de opere futuro: tanto minus eo potuit vti. Hæc doctè quispiam stomachabitur: at ei non hęc scribimus, sed Theodoro: qui si reuiuisceat, vt erat animo candidissimo, planè profiteatur me hac in parte gratiam apud sese iniisse. Τὸ μέρμον τὸ φυτεύεσθαι. Stolonem plantæ. Quid si non sit stolo, sed

D ramus aut planta perfecta, quæ transferatur? Sanè στέλεχον, stipes. Χαράδρας, faucibus torrentis. Imò verò alueo. Neque refert à faucibúsne, summóve, medióve petas. Ὄρθιαι, erectæ. pessimè. Erectum est, cuius summum imò imminet, aut ad perpendiculum, aut non multo secus.

Ἐν ὁπισθίων. Theodorus omisit. Μοχθηρὸς vitiatum. Imò vitiosum. Et dixit Theodorus terream, pro terra. Τρόχαλος, lapis rotundus ac minutus. Διὰ τὸ στρογγύλον, ἡ τὴν ὁμαλότητα. Glarea. Τοὐ δ' ὕδωρ διέχεται, tranimittit. Accipit & transmittit. Οὐδενὸς ἔλαττον, nullo inferius. Duriusculé. Nulli cedit præcepto præstantia & vtilitate. Ἀνώμαλος, dispares & incomptæ. Ambitiosè admodum. Ἔνικμος, humefactus. non benè.

πῖν denotat proprium affectum, non aliunde inhærentem. Εὔπνουν, spiritus placidi. Promouet spiritum ad venti significationem: quia dicim⁹ ventum spirare, duriusculè. Περισώμενον, inquietum, non rectè. Neque rectè verbum persequitur. Καυλώδη, detortæ. Nos mutilas interpretati sumus. Truncatæ; vt nihil aliud quàm caudices videantur.

CAPVT IX.

Noni capitis argumentum. Pro arborum natura, earum statuenda internalla: vt quæ amant opaca, crebriores: quæ insolationes, rariores.

ΑΣ δὲ μανότητας. Hactenus declarauit arborum habitudines, quæ terræ qualitates respiciunt: vt solum commodum eligeretur. Electus locus quomodo parandus ad rationem. Nunc arborum secundùm situs ratione & modum mutuos declarat respectus. De interuallis ergo loquitur. μανότητα, hîc non partium in toto, sed totorum inter se situm longinquum intelligit. Is est, in summa, viciniæ modus, cuiuscunque arboris, in quacunque terra. Ergo in hoc opere non tam locorum quærere naturam, quàm ipsarum arborum tum concretiones, tum affectus. Vt quæ solem requirunt, apertiores sint mutuis distantiis: quæ vmbris gaudent, mutua opacatione illas consequuntur. Ita quibus radices longiores, maioribus interuallis disponantur. Plus enim capiunt loci. Quæ breuiores habent, eas vicinia non fatigat. Satis enim suppeditatur alimenti mo dicis limitibus. Φιλόσκια δὲ Quarum fructus sicciores atque nucleosi, vt Punicæ & Myrti, repetit hîc esse opacitatis amatrices. Alia ratio in Lauro, finis idem. Raritas textura, ariditas, radicū breuitas. Τῶν μὲν γὰρ καρπός. Rationem reddit prioris naturæ, quare gaudeat vmbrosis Punica. Quia fructus si plusculum foliis excipiat, tantundem accipiat iniuriæ: quantum caloris excessus.

Στρυφνός, noxæ modus. Asperum fieri Mirtum verò cuipiam videri queat: si fiat acerbitas à sole. Sic enim calorem habuerit pro causa. Quod Galeni sententiæ aduersatur: & in publicis naturæ monumentis manifestum est. Quippe in nostrati cęlo mitiores fructus fieri beneficio solis: in Septētrione verò cerasa esse acidissima, quia solis opere careant, dicendum: in materia sicciore, non esse calori tractabilem succum: sed terreum illud etiam-num magis fieri terreum. A calore igitur non fit acerbitas, sed à terrestreitate, quam calor facit: illam autem sequitur acerbitas tanquam accidens. Alia verò classis (Laurus & eiusmodi rara) propter imbecillitatem præsidio opus habent aduersus & æstum & gelu προβολῆς Hoc & suprà.

Οὐκ ἐνοχλεῖ γάρ. Tacitè respondet obiectioni. At radicum propinquitas mutuis offensis infesta erit. Complexus enim fit concurrentium mutuus. Quare succus fit & minor & deterior. Responsio. Non fit, inquit, πάρος: quippe radices haud multum promouent. Est πάρος, plexus. Sic enim cistam dicunt. Sic mox σύνπεῖρα. βεσχύῤῥιζα, vox felix. Καίτοι πνὶς ἅπαντα. Præceptum. Omnes arbores disponi magnis interuallis. Nostrates tricenûm pedum, quasi iustum interuallum statuunt. Subdit incommoda crebritatis. Complexus radicum atque complicatio. Ipsum incommodum ἀναυξῆ. Causa, τροφὴ ἐλάττων, vna: altera ἀπὸ κλείσις τῶ πνεύματος. Vbique multum tribuit innato calori: suffocari ergo mutua strangulatione. Modus: spiritum intercludi. Quare à stipite excludi, ἀποκλεισμὸς. Hoc erat præceptum ex quorundam cōsuetudine, etiam illorum appositis rationibus. Nunc iam castigabit eum ambitum huius legis, quasi nimis vniuersalem: quia dicebat ἅπαντα. Ait ergo. Οὐ μὴν ὀρθῶς γε λέγουσιν. Vera, inquit, profitentur, modò absit illud vniuersale, ἅπαντα. Hoc est quod volebat, διαιρετέον, scilicet ex suprà scripta diligentia, vbi de siccioribus & aliis loquebamur. Χρὴ δὲ. Altera capitis pars, in qua etiam locorum habendam monet rationem, quia suprà dicebat, ἐχ' οὕτω πρὸς τὸν τόπον. Non adeò: ergo aliquid. Anteferebat enim eam spectionem, quæ pertineret ad arborum naturam ei quæ versaretur circa locorum considerationem. Loca quomodo sint consideranda, hoc hîc agit. διαστάσεις, intercapedines, spatia. Ἐν γὰρ τοῖς ὀρεινοῖς. in montanis propinquiores. Et quia videbatur locorum ratio repugnare: repugnat verò si ad alimenti minorem copiam respicias: apponit causam quæ respondet superioribus. Suprà dicebat, τὰ βαθύῤῥιζα πυκνοτέρως. hîc, ἐν ὀρεινοῖς βραχύῤῥιζα αἱρίζαι. Si radicis breuitas admittit viciniam: & in montanis radices breuiores: sequitur illa conclusio. Addit præterea quod item cōsentiat cum superioribus. In Punica iuuabant vmbræ mutuæ vicinarum comis: item hîc ait montanis arboribus esse ramos minus fusos.

Theodorus μὴ μακρόῤῥιζα, breui stirpia. Ambitio hæc illudet ignaris Græcarum literarum. At Philosopho cauendum ab ancipiti voce, tanquam à scopulo. Stirps primo significato stipitē significauit. Etiam nunc vtuntur Thusci. Græca est origo στερέμνος. Vsus postea detorsit etiam ab radice, vt est apud Poetam & Ciceronem. Cùm ergo dicit breuistirpia: nescias vtrò vergat: sitne βραχύῤῥιζα, an βραχύσπερμα. Malim viginti verbis Græcum vnum verbum explicare, quàm Græci vnius imitatione opus habere duum verbulorum explicatione. προβολῆς, protectum. Protectum significat Obiicem. Οὐκ ἐνοχλεῖ τῷ πάρῳ nullus mutuus radicum decursus. Neutiquam exprimit illam complicationem. Addit etiam peius. Nullus implexas rixatasue improbus infestat. Sanè rixatur oratio. Nullę radicum mutuis complicationibus inter se molestę sunt. Συμπείρας, serpant inter se. Non expressit. Χρὴ, non dedecet. Imò opus est. longè maius quàm πρέπει.

CAPVT X.

Decimi capitis argumentum. Nouellas arbores nondum firmas

tas permittere vt conualescant: neque putare quoad stabiliantur.

A

ΠΑΝ δὲ φυτόν. Elegit sedes arboribus. Commodiores eis fecit. Statuendi modos docuit. Habemus itaque iam stantem arborem, cui deinceps sit consulendum. Videndum ergo quibus præsidiis firmanda sit: quẽadmodum videbamus: quibus opibus instituebatur apparatus. Itaque de curatura nunc agit. Primùm de putatione: tum de aliis. Operam partitur ab ætate arborum. A nouellis abstinendum, quoad conualescant: atque ibi tum reddemus rationes, nempe in sequenti capite. Constitutis verò, putationis curam adhibendam. Id quo fiat modo, præsenti capite expedietur, non quidem minutis præceptis (id enim agricolæ est) sed generalibus, quæ accipiat agricola postea ad exequendum. His explicatis sequenti capite declarabit commodum tempus ad hanc operam. Ε'κ̃λάσῃ. Cùm primùm dabit specimen suæ ἀντιλήψεως καὶ ζωῆς. Nam constitutam esse ac viuere, argumento est opus ipsum germinandi. Α'φιέντες τὰς ῥάχας. Nihil τῶν ἄνω tangere. Nanque τὰ κάτω κοσμίζονται. Vbi est obiectio. Dicit enim, ἐὰν ῥιζωθῶσι. Videtur ergo futurum vt radices etiam sint fortiores, si adimantur flagella in quæ succum absumit. Respondendum, nondum confirmatis principiis, nihil ferro tentandum. Radix autem principium est, quia si ferant putationem: tamen aliud detrimentum haud leue patiuntur. Excrescunt enim in enormem exilitatem. ῥάχαι, frequentia sarmentorum. Vnde ῥάχας, fruticetum: à fragore qui auditur ea conflictione flagellorum. Sic enim Latina quoque vox hæc à fragore. Εἶθ' ὅταν ἰσχύσῃ. Nisi scriptum sit ἰσχύσῃ, argutandum est. Erit enim verbum hoc illi simile verbo, λαμβάνειν, quo sæpe vtitur: cùm terram arborem, terram prehendit arbor: quæ vicissitudo est declarata per præpositionem, cùm dicimus ad hunc eundem vsum, ἀντιλαμβάνειν. Igitur vbi validè fuerint: tum ramos putare superiores, pulcherrimis relictis ac maximè idoneis, ἐπιτηδειότατα. τὰ πεφυκότα. Aliàs dixisset τῶν πεφυκότων. Κατὰ γὰρ τὰ δένδρα. Hoc enim genus putationis, quo superflua tantùm putantur, quæ vtilia sunt relinquuntur, necessarium est in arboribus. Οὐχ' ὥσπερ. Non quemadmodum in aliis consueuit, quæ totæ cæduntur ad solis superficiem. Intelligit fœnum, medicam, hortensia, vt acetosam, spinachiam. ἰσογεῶν. Felix vox. ἄχρι τῆς γῆς, terra tenus. Latinè etiam dicimus æquare solo: vnde æquimelium: quia non iam extat superficies. Dixit τὰ πάντα, αὐτὴ τὰ τὸ ὅλα. ἐνδέχεται, contingit. Voluit dicere εἴωθε. Α'φίζουν γάρ. Nunc rationem reddit quamobrem non sint nouellæ tentandæ ferro. Omissa causa, quare plantæ aliæ ferantur ad terræ vsque superficiem: in arboribus quædam relinquantur. Hæc est ratio. Quia ab illis fructus petitur è frondibus, quę melius reparantur nouarum successione: in arboribus expectatur è ramis fructus. Rami ergo relinquendi. Itaque si prius quàm radix firmitatem sit adepta, ferro lacessantur: λωβῶνται μᾶλλον: potius lędentur. Quorsum spectat illud μᾶλλον? An est comparatio operæ cum cessatione. id est plus lędentur, quàm si relinquantur. An noxæ cum vtilitate? Id est plus lædentur, quàm iuuabuntur. An detrimenti cum imbecillitate? id est quia sunt ἀσθενῆ, μᾶλλον λωβῶνται, τὸ μᾶλλον potest hæc omnia significare. In prima sententia significabit, potius; in secunda, plus. in tertia, magis ac porrò. Ε'ὰν δὲ ἐρριζωμένον. At radice perfectionem adepta & secura de offensione, neque ipse lędetur stipes, & acceptum alimentum ramis distribuet, qui relicti fuerint. Et sibi satis erit & sufficiet quantum debetur ramis. Η' δ' ἀναγωγή. Quasi distinxerit species quasdam: vt prima sit ἀναίρεσις, secunda

B

ἰσογεως: nunc adducit tertiam, quam ipse vocat ἀναγωγὴν, reductionem: alii φυτείαν παιδείαν: id est plãtationum dicit ipse institutionem. Eam quid sit, quasi definit. σχηματισμὸς ἢ μόρφωσις, figuratio & formatio arborum: quæ continetur duobus contrariis, altitudine & humilitate. Hæc sunt habituum vocabula: tamen quia proceduntad opera, malim dicere sublatione & depressione: significat enim actionem. Attollimus maiore attentionis cura, puta Cupressum. Buxum deprimimus ad opera topiaria. Καὶ πλατεῖ. Quoniam quæ cohibentur ad humilitatem, dilatantur. Proinde crassos parietes videmus, animalium species, naues, mensas. Ω'ς δ' ἐπὶ πᾶν φυτῶν. Nemo non videt verbum hoc esse alieno loco. ἀνάγουσι quadrat imprimis. Cæterùm vocis sonus tam ab illo

C

diuersus dissuadet quicquam temerè innouãdum. Vult dicere, coerceri agricolarum cura eas arbores, quæ exultãt in proceritatem: propterea quòd remittunt de facultate fructificandi. Sicut & prælonga hominum corpora, quibus non respondet crassitudinis proportio, sunt virium infeliciorum. Misera sunt principia: miserè consit succus ab imbecilla facultate: quæ si pro se explenda non potuit, minus poterit pro aliis. Πλὴν ὅσα. Excipit eas quæ omnino suapte natura tales sunt: vt Cupressus, Palma, Pinus. Sunt enim naturæ quædam tum humilium, tum excelsarum. Nam & suprà dicebamus, Abellinam arborescentem amittere fœcunditatem. Διὰ πολλοῦ. Quasi fatigato alimento itineris prolixitate, atque interea

D

intercepto ab iis partibus, quæ sanè sunt numerosæ ad vsum suum. Α'λλὰ δὴ πολυκλαδὲς. Amoto artis errore, qui erat educendi in altum: appõnit modum contrariæ vtilitatis, in ramorum frequentia & germinum. Vt κλάδους, maiores intellexerit ramos: βλαστοὺς, minores appendices. Α'μα γάρ. Tres ostendit vtilitates in arbore minus procera. Prima est, fœcunditas, εὐκαρπία. Secunda, εὐτρυγεία. Dicit enim εὐτρυγητότερα. Et commodius quoad arborem: non enim perticis laceratur. & minore periculo quoad herum: non enim scansione opus est. Tertia, εὐθεραπεία. Ait enim εὐθεραπευτότερα: facilius coluntur. Quippe non magnis scalis opus est ad putationes. Tum si per ramos scanditur, rami sunt iis valentiores quàm in procera:

procera: tum quia ſuccus in eos vberius partitus, tum quia terrę propiores. V beriot ſuccus, nempe in imo retentus, qui in ſublime abiiſſet: terrę propinquitatem plurimùm facere ad alimenti copiã: etiam ſuprà dicebamus. Ergo & facilius inſcenditur, & tutius inſidetur. Διὸ παραιρετέον. Ex propoſitis concluſio ad artis opus. Itaque & putandæ, vt ſint depreſſiores: & prohibendum quod prohibet opportunè germinare. Idcirco ſtringuntur Vites omnes, & arbores nouellæ menſe Maio: quia intempeſtiuæ germinationes & pro tempore (præueniũt enim fructum) & pro loco (intercipiunt enim ſuccum.) Serotinæ iiſdem de cauſis ad ſoboles anni futuri relinquuntur. Atque is cultus ab eo vocatur κατάστασις: quia ſtatũ quaſi creat arboribus. Sæpe ſuprà συνεστηκότα & καθιστάναι. Neque differre ab ea opera quæ perfectis impenditur arboribus, ſanè eodem fine: in adoleſcẽtibus, vt perficiantur: in adultis, ne deficiantur. Proinde & ſuccus domitus, vt toties dictum eſt, & intra mediocritatis certos cancellos cohibetur: & vis augetur in arctiorem coacta gyrum. Sic ſuiipſius ſtipatrix fit. Ὁμοία τῇ διακαθάρσει. Atque ita introducit materiam putationis arborum perfectarum.

Κοινοτάτη μὲν οὖν. Cùm omnium arborum interſit putatio, potiſſimùm ea Vitis opus habet. Vt hîc κοινοτάτη, ſit ἰδιωτάτη. Maximè nanque pertinet ad Vitem. Sed dixit maximè communem, ſcilicet omnibus vinitoribus. Neminem enim eſſe qui non vtatur ea. Cuius rei cauſam dat: quaſi, inquit, ad hoc vrgente natura. Quippe tam fœcunda eſt in fructu, tam exuberans in germinatione: vt ſatis appareat adimendum ei, quod videtur ſuperfluum manifeſtó. Idcirco dixit πάντες γὰρ χρῶνται. Sanè quod in vſu eſt omnium, id eſt maximè commune. Ἀμπελουργοῦσι. Id eſt operam ponunt hanc in Vineis. Sic γεωργία, φυτουργία: alia ratione quàm vulgari. Nanque opus fit in Vite, in terra, in planta. At cùm dicimus χειρουργία, non fit opus in manu, ſed à manu. Cùm dicimus αὐτουργὸς, non in ſe facit opus colonus, neque ſeipſo, ſed ipſe. Sic αὐτουργία, ab ipſo. Etiam πανουργία, aliter. Non enim fit τὸ πᾶν, ſed videtur, aut tentatur, aut facultas ſola deſignatur. Duo dixit, εὐβλαστίαν καὶ πολυβλαστίαν. τὸ εὖ καὶ πολύ. Quorum prius non ſignificat bonitatem & æquabilitatem: vt ἐν τῷ ἵππου, ſed facilitatem: ſicut εὔεργος apud Præceptorem. Si enim quodcunque edit bonum eſſet, non demeretur amputatione. Nihil bonum quod finem impedit. Omne quidem ens bonum eſt τῷ εἶναι: non autem omne τῷ τέλει. Propterea addidit πολύ. Quia multa facilè germinant, at non multum: nõ egent ergo putatione. Vitis ergo quia & multum & facilè germinat, & opus habet putationè, neque ſpem adimit regerminandi. Τ' ἄρτις. Videbatur hîc de Vitis putatione præcepta cum aliis communia ſubiicienda Minimè, inquit, hîc. De ea nanque exactior cognitio iam eſt apud Autores, ſiue quæ tangat illius germinationem (hoc enim putatio intendit) ſiue quæ ſpectet ad alia: puta frondationem, ablaqueationem, paſtinationem,

A ſtercorationem, pulucrationem: quarum ſumma cùm ſit operoſa, peculiari tractatione fuerit exequenda. Differemus igitur poſt præſentem de arboribus diſceptationem. Excitat autem lectorem ad attentionem: cùm ipſum in ſpem erigit diſciplinæ non vulgaris. Pollicetur enim exactam diligentiam verbo illo διηκριβῶσθαι. Νῦν δ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Nunc autem quod occœpit, proſequitur. Vbi non minus captat animum auditoris, cùm ait operæprecium eſſe doceri, quomodo queant arbores ipſæ κατασκευάζεσθαι. Οὐ μικρὸν. Quod exprimebat Poeta diuinis verſibus, *In tenui labor: at tenuis non gloria*. Perſtat in vſu vocis: nam & ſuprà κατάστασιν appellabat. Componere arbores, atque ſtatuere iis conditionibus quæ ad vſum no-
B ſtrum requiruntur. Modus conſtitutionis. Colligere earum vires in vnum, ne effuſæ delcantur aut deprauentur, aut minus ferant. Id fieri tollendo partes, quæ incommodant officiis naturalibus: hoc eſt κακῶς πεφυκότα, infeliciter nata, & ad maleficium: impediunt enim: ἐμποδίζοντα τοὺς καρπούς. At is eſt finis, fructificatio: finis, natura: finem impedientia, præter naturam. Ideo κακῶς πεφυκότα: nata, vt πάρεργα naturæ. Sunt enim quædam non naturalia in natura: tametſi omnia ſunt naturalia in natura. In illis finis impeditur à materia: & formæ munus ad finem deprauatur. Ideo mox item παρὰ φύσιν πεφυκότα. Quia non ſunt non naturalia ſecundùm formam & materiam, ſed ſunt non na-
C turalia ſecundùm finem. Non ſunt ergo non naturalia ſimpliciter: quippe ſunt in natura & à natura: ſed non ſunt naturalia ad hanc naturam in qua ſunt. Quæ obnaſcuntur ſarmenta ante fructum, importuna ſunt: quæ poſt fructum, non defraudant fructum iam præteritum: & vtilia ſunt ad futurum aliquid, vel quod ſit fructus, vel quod ſit propagatio, vel alium ad vſum, ignem, corbes, ſæpes, crates. Quæ ſiquid ſuperflui ſecum habent, reciditur. Quod eorum eſt reliquum, ad fructum aptum ſit. Ἐμποδίζει γάρ. Non ſolùm non ſola hæc impediunt, videlicet τὰ κακῶς πεφυκότα, ſed etiam τὰ ἀπηρτημένα, id eſt aridæ partes quæ ſanis appenſæ ſunt. De iis enim etiam mox. Μεταπίθεται. Optimum verbum. Auertere naturam à ger-
D minatione, & eam transferre in ſtipitem: vnde, quò opus ſit, poſtea proficiſcantur. Ἔοικε γάρ. Scita metaphora. Videtur alimenti quædam quaſi deriuatio. Rectiſsimè ὀχετεία. Quia eſt alueus venarum, vt in riuis: & riuos ſanguinis habemus apud Sophoclem. Proinde quemadmodum obſtructo vno alueo, aquæ refluunt ad alium: ſic abſciſſo ramo ſuccus remanebit: ibi is qui prodire cœperat, aliorſùm diſpergetur. Ita μεταπίθεται, non à germine ablatum quod in germine eſt, ſed quod in eo futurum erat. Non eſt propriè tranſlatio, ſed auerſio, ἀποχέτευσις. Ὅπως ἀνάγκη τις. Quò quáve quis deduxerit aut reduxerit. Ῥεῖ. Perſtat in metaphora. Τοῦτο δέ. Hoc, inquit, id eſt luxus iſte, atque exuberãtia euenit: quia partes eius omnes optima ſunt habitudine. Ideo quotannis de integro germinat. Τὸ πρὸς, ἐν τῷ

προσπλαςαίνει, designat tempus additum anno præterito. Τὸ ἐπὶ, denotat materiam additam germinationis. Ε᾽πὰν ἐκεῖ ᾖ τις. Adhuc confirmat. In meliorem vsum reduci succum, superfluis sublatis, hoc argumento. Siquis superiores amputet partes: abibit in radices alimentum: vnde crescant. Ω᾽ς συντραφῆ ἡδίω. Quamobrem partes ipsæ tum confundentur, sanè verò. Nam si alimentum superioribus accessurum erat, nec accessit: decedet in radicem. Itaque quod erat in cacumen impendendum, depêsum est in radicem. Hoc est quod appellat συντάσξιν. Dixit χωρία, ἀντὶ τοῦ μέρη, quia continent succos: χωρεῖ. Quapropter materiam voceauit Plato χώραν: quia eadem πανδεχὴς. Καὶ τέλος ἀναυξῆ. Tandem itaque defraudata superiora, pumila remanent ac defecta.

Οἷον ἤδη. Dicat aliquis, si non subit hodie alimentum propter vulnus, vel eras: at tandem subibit. Itaque non erunt ἀναυξῆ, nisi nunc. Respondet. Fiet iam natura quædam quæ radicibus solis eõsulat, superiora non curet. Ideo dixit χρονιζόντων, diuturna consuetudine. Η᾽ μὲν οὖν ἄμπελ☉. Comparatio Vitis eum cæteris. Reliquas non egere quotannis putatione: Vitem egere διὰ τὸ ἀναυξές. Respondet illis superioribus, ὑλασία καὶ πολυςλασία: & illis, τοῖς μέρεσιν ἀεισαι πέφυκε. Τὰ δ᾽ ἄλλα, Arbores aliæ non item: sed quædam alternis: nonnullæ quarto quoque anno. Οὐδὲν γὰρ οὕτω. Nullam arborem æquare Vitis facilitatem ad crescendum. Vbique dicit, humidissimam ac fœcundissimam. Ε᾽πεὶ εἰ γέ τι. Probat κύκλῳ, id est reciproco epicheremate alterum per alterum. Eget Vitis putatione: quia facilè crescit: aliarum nulla tam crescit: nam si eresceret, egeret putatione. Α᾽πὸ τῶν ὑγρῶν περίεργον. Signatissima verba. τὸ περίεργον, est effectus: res quæ superat opus. τὸ ὑγρὸν, est causa. Humor enim multus multi operis materia est. Α῎μα δὲ ἡ ἔλκωσις. Hisce verbis videbatur supersedere potuisse. Non enim Vitis excusatur à nocumento cùm putatur: quia noceatur arboribus putatione. Nam si arbores laborant cùm putantur, etiam Vitem cùm putatur, laborare par est. Ergo si quotannis ne laborēt arbores, quotannis non putantur: item ne quotannis laboret Vitis, quotannis non erit putanda. Dicendum, non propter hanc comparationem adducta verba illa, sed ad præceptionem: vt quid in putatione seruandum sit, cognoscatur. Igitur loco vocis illius ἅμα, dicet διὸ. Quoniam amputatæ laborant arbores de vulnere: idcirco statim stercus renturadiiciendum. Καὶ τὴν ἄλλην. Alium cultum; puta rigationem. Ο῞πως ἐπαναλάβῃ. Vt maleficio medeantur alimenti instauratione. Vt reponatur aliquid eius loco quod ablatum est. ἐπανάληψις, Medicorū vox: cùm defuncta morbis corpora instaurantur atque redintegrantur cibo. Cæterùm alius rhythmus hic orationis. Non enim ex vsitata dicendi ratione ἐπαναλαμβάνουσι τὴν κακοπάθειαν, sed τὴν ἕξιν. Non redintegrant maleficium, sed post damnum alimento recreantur. Α᾽λλὰ μόνον. Quare pareius vtendum pu-

A tationibus: quibus virentes aut alioqui viuæ partes auferuntur: idque certis anni temporibus. Nā quæ partes aridæ sunt in arboribus, eæ perpetuis quotidianísve operis demendæ sunt. Quaus ablatis non læduntur: non enim sunt amplius partes naturales, sed μαθηματικῶς tantùm. Ramus enim semiaridus, & ex altera semisse viridis non est vnum physicum, sed solis dimensionibus vnum, quin ne materia quidem eadem. Quocirca doctissimæ tanquam appendices, non tanquam partes, tum hìc, tum suprà vocauit προσηρτημένα: hærentia & impedientia nutritionem. Affuenda erat causa quare impediant. Sanè haud suggunt, vt illæ aliæ κακῶς πεφυκότες: non enim viuunt. Non intercipiunt aut obstruunt, quia in extremis sunt.

B Quid igitur? Prohibent internam, ventilationem liberiorem spiritus innati: cuius rationem haberi oportere toties diximus. Prohibent autem illam transpirationem: quoniam sunt obiectæ meatibus qui eò pertinent. Ε᾽γδὲ τῇ διακαθάρσει. Post necessitatem atque vtilitatem putationis declaratam, quæ est actio agricolæ, declarat passionem quæ fit in materia. Igitur enumerat partes eas quæ sunt auferendæ: quarum aliquas iam dictas repetit, quasi per epilogum: aliquas iam dictis addit ad doctrinæ perfectionem. τὰ μὴ χρήσιμα. Ex quibus neque officii, neque speciei fructus repræsentatur. Τὰ ἀφαιρούμενα τῶν ἄλλων τὴν αὔξησιν. Quas suprà nominabat ἐμποδίζοντα. Tertio loco, ὅσα διαπέφυκεν. quæ sese importuno situ immiscuerint legitimæ germinationi. Hoc enim significat hìc τὸ διὰ, quod τὸ μετὰ. Hoc discimus ex

C Varrone & Columella, in Vineis: vbi etiam pampinis ab officio aut maleficio nomina indiderunt, focanci, fructuarii, & eiusmodi. Et additrationem quæ suadeat hæc tollenda, ἐν τοῖς γὰρ ἔξω. Quia oportet germina foras erumpere: operæ est, occupata ab inutilibus loca quasi euerrere. Quarto loco, τὰ πυκνά. Quæ conferta sunt. Non enim significat densitatem partium in corporibus, sed totorum frequentiam. Sicut Horatius dixit, vulgus densum humeris. Quod explicat statim illis, ἐπ᾽ ἄλληλ, ἐπιβάλλοντα. Quæ inter se aliis aliæ imponunt: imminent: manus iniiciunt. ἐπιβάλλειν, verbum militare, aggredi, facere impressionē. Quarto loco, ὅσα τὴν ἔκφυσιν. Quæ ex mediis erumpunt.

D Non enim legitimo è loco prodeunt. Quippe non è stipite, sicut illę hactenus memoratæ, sed ab ramorum lateribus. Sunt illæ partes totius: sunt hę partes partium, quæ non permittunt alimentū ad rami partes vlteriores peruenire. Itaque & ipsę miserę sunt, & iis quę porrò sunt, miserias creant: & auferunt ab inferioribus exuggendo, quantum esset à primariis relictum, si non prodiissent ipsæ. Πάντα γάρ. Ratio vniuersalis. Omnes enim eæ tum solem, tum spiritum auferunt. Spiritum sanè exhauriunt internum, & externas prohibent ventilationes, quas suprà necessarias esse dicebamus: vnde & suprà, & infrà, & nunc διαπνεῖν celebramus illam. Nec minus auertunt solem. Nominauit autem spiritus, non succum, quia suc-

ci pars est excellētissima spiritus. Itaq; ἄπνουν. Pro sole verò, σκότωλον: sicut & alibi. Notabis verbū actiuè ἀφαιρούμενα, ἀφαιρεῖται. Et aduerbium ἀφαιρετέον. Non pro eo quod est ἀφαιρετέον, sed distinguenda ἀπὸ τῶν καρπουμένων, τὰ μὴ κάρπιμα.

Διὸ καὶ οὐ καλῶς. Ex vsu agricolarum docet σκολιὰ esse debere. Plana sunt omnia: ῥυθμίζοντες, disponentes. Sic & Aristoteles: æs antequam statua fiat, ἄρρυθμον dicit.

Lego ἐὰν ῥιζωθῶσιν, non ἐάν. Et λωβήσεται, non σωθήσεται. Et muto φυτεύουσι: sed in quid, ignoro. Et ἀκαρπότερα γὰρ γίνεται διά. Et ἀνάγκη πως, non ἀνάγκη. Et συκῆς, non συκίας.

Theodorus ἰσχῶσι, tenuerit. Verbum agricolis Græcis familiare, Latinis auribus ferendū pro materia. Ἰσόγειον. Theodorus non expressit. B Resecari tantùm dixit. Ἐρριζωμένου. Cùm radices viréisque aperit. Ambitiosè: neque planè neque plenè: nisi scriptum reliquerit ceperit.

Ἀναγωγὴ, educatio. Reductio potiùs. Φυτῶν παιδείαν, plantarum eruditio. Plantationū sonat Græca vox. φυτεύουσι, compescenda. Ita substituit aliud: ὑψηλὰ καὶ ὀρθὰ καὶ βούλεται, quæ apta sint excelsa consistere. Minus expressit Grecę orationis efficaciam. Quę arbores & natura sua proceræ sūt, & vt ita sint, id quoq; ab arte exigūt. Quasi etiam nobis vel inuitis, vel aliud agentibus ipsæ sese erigāt in proceritatē. Id quod visum venit nobis. Nouella Cupressus forte quadā cacumen amiserat: eius in locum proximus ramus ita sese spontè substituit, vt cacumen ipsum semper fuisse videatur. Πολυκλάδα, ramis scateant. Durissima trāslatio. C Lasciuit ita sæpe Theodorus: vt & mox de germinibus, excurrunt. Κοινοτάτη, publicum, vulgatū. Aliud enim est publicè, id est palā in ore populi: aliud vulgò, id est abs quiuis fit. Κατασκευάσαι πως τὰ εἴδη. Scitè species condidisse. Non potuit peiús. Vnus solus artifex condit species, Deus. At agricola accepta è naturę classib[9] indiuidua fouet: & quia sunt materialia, materiam quoad opus est & licet, corrigit. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπηρτημένα, sed & quędam remota. Hisce ex verbis quis elici queat sensus, sanè me latet. Quid enim hîc sit remotū? Appendentia. Satis in Commentario. Quid alibi significet, ibi videbitur. Μεταπηδῆναι, reuocare. Sensus optimus ad pristinum statum, ex quo discessere atque abiere εἰς τὸ πάρεργον. Καὶ ταῦτα αὔξει. D Theodorus addidit tantū. Ἄριστα πέφυκε. solertissimè constant. pessimé. Quæ nanque hîc solertia in quibus arte factum est nihil. Et aliud est constare aliud πεφυκέναι. Quia naturalis eis habitudo est optima, nihil opus habent arte. Συμπεφράχθαι τὰ χωρία, vt loca radicibus impleantur ac perhorrescāt. Verbum hoc postremum hîc futile. Verbum autem impleantur, nō habet hîc locum. Fortasse verò scriptum reliquit, συμπεφράχθαι. Et τὸ χωρία, non significabit partes (vti dicebam[9]) sed radicū loca tota complicationum anfractibus occupari. Atque ita omnino sentiendum videtur. Διὰ τετραετίας, quadrienniis pòst. Satis cum periculo peregrinitatis. Quarto quoque anno. Ἐπεὶ εἴ γε τοιοῦτον εἴη,

A δέοιτ' ἂν ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῶν ὑγρῶν περίεργον. Theodorus longè aliter atque nos. Siquid tamen eiusmodi sit, tantundem desiderat. Recidere partem eius humidi, superuacuum est. Imò est operæ precium auferre, quod est præter opus naturæ περίεργον, superfluum ipsius humiditatis. Atque hoc est quod desiderant præhumidæ Vites: æquè item desiderarent arbores aliæ, si essent æquè humidæ. Ἑλκώσει, vlcere. Hoc & suprà castigauimus.

CAPVT XI.

XI. capitis argumentum. Putandum post Pleiades, & quare: extra vnam Ficum. Modus non idem omnibus, neque instrumenta eadem.

ΠΕΙ δ' ἐπίπονος. Primo loco demonstrauit necessariam putationis vtilitatem. Postea docuit communi ratione, quæ auferenda. Nunc demonstrabit quando fuerit tempestiuum. Hoc facit prima parte capitis. In secūda longè aliam ab hac tractat disceptationem. Quippe modum indicat, videlicet quantum cuique auferendum. In tertia docet, quibus instrumentis. Itaque tria sunt in hoc vno capite capita, in vnum hunc gyrum propter breuitatem coniecta. Prima pars tres naturas narrat: vnam communiorem: quibus assignat putationis tempus sub Autumno. Vnam earum quæ serò fructificant. Iis pro rata tempus ab illo differēdum iubet. Vnam Ficus peculiarem: cui Vernum tempus destinat: atque horum omnium causas adiungit. Ac primū, quare post Pleiades. Quia tum arbor valentissima: fructus enim edidit. Videatur tamē cuipiam minus valida, tantis exhausta succis, tot operibus defuncta, germinandi, fructificandi. Haud ita est: Prius enim laborauit ad suum munus perficiendū. Nunc cura illa deposita seipsa fruitur tota. Itaque validum esse par est. Tunc ergo putandum: quia putationis (vti suprà dicebamus) grauis molestia est. Quocirca eo est exercēda tempore, cùm ferre potest leuius. Ordinantur hunc ad modum causæ. Arbor debilis. Putatio molesta. Molesta propter plagam. Solutio continui præter naturam. Debilia non sunt porrò amplius debilitanda. Ex hisce postea concludemus contrarium per cōtraria, ad putationis tempus eligendum. Καταπεπληκότα. Ergo exucta & imbecilliora non. Tum quia iam non eget amplius ad opus succo: succus subtrahi potest, tum quia otiosa & sibi soli cauēs. Idcirco dicit ἔτεροι δὲ οὐδὲν πάσχει δεδαπανημένα. Quæ nihil habeat præterea quod agat. Non enim præ se tulit alium in alio flore fructum. Τὰ δ' ὀψικαρπότερα. Quia statuit attonsionis præcepta postquam fructum deposuerint: quędā verò post Pleiadē maturant fructū, vt Zizipha, Olea, ad eā normā diriguntur, vt lectis fructibus tōdeātur. Propterea dixit κατὰ λόγον. Ἴδιον δὲ τὸ τῆς συκῆς. Non est tam proprium Ficus, quin Vitibus quoque sit cōmune: magnam enim partē Februario putamus Vineas hîc. Sola, inquit, Ficus putatur ante germinationē.

in Græcia fortasse. Hasce deinde causas affert. Prima est, quòd à vulnere faciliùs atque celeriùs conualescunt. Εὐσύμφυτος. Vulnus facilè coit in cicatricem. Δεῖ δὲ τοῦτο σπεύδειν. Hic verbum hoc importunum est. Properare. Quin differre oportet, sed accepit ἀντὶ τοῦ τηρεῖν, σπουδάζειν. Adiũgit causam huiusce obseruationis. Quia si non coalescãt extrema & obducantur, putrescit arbor induente sese humore in hiantes meatus. Idcirco Ficus cũ rara sit concretione atque imbecilla, multa pateretur per autumnum. Quare non dixit per hyemem? Quia preuenit autumnus maleficio: propior enim recentem plagam occupat. Ξηρότερος. Causa quare non coalescat vulnus. Quia sicca tempestas illa: plagæ hiatus non implentur, nisi succo suppeditato. At deest succus. Cùm à raritate duceret hoc argumentum, meminisse oportebat eum Vitis quæ multo est quàm Ficus rarior. Id quod tum pondere, tum inspectione, tum ipsis è carbonibus deprehẽdes. Viticeo carbone nihil victum magis. Hoc igitur malum ab siccitate: aliud ab humore: putrescit enim si imbres frequentarint autumnũ. Itaque vndique parata pernicies. Ideo παρεῤῥέοντος τοῦ ὕδατος dixit. Imò ἐπιῤῥέοντος καὶ εἰσδύοντος. Addit deinde etiã quod quærebamus, hyemis superuentum. Τοῦτο μὲν ἴδιον. Dixítne hoc proprium Ficus propter temp⁹ putationis, an propter hasce læsiones? vtrunque. Putatur enim tunc, vt vitentur hæ noxæ. Illud hîc etiam videndum. Cùm alibi Ficũ dixerit humidissimum: quomodo non satis ex se habeat interni succi ad vulneris consolidationem, etiam si aer nihil apponat de suo. An raritas admittit æstuosi temporis affectum? An (quemadmodũ innuebamus) hæc causa non est: esset enim etiam in Vite: quin Vitis quæ tum putatur, amittit hyemis vi nonnihil ex summo flagro. Quamobrem minus recidunt. Atque adeò vt vnum ex oculis, ita vocant turgentem gemmã, tanquam pro perdito relinquant. Οὐκ ἴση δέ. Altera capitis pars de modo. Non eadem quantitas in omnibus recisę partis: sanè præceptum populare. Habitioribus enim plus demendũ: siquidem totius operis summa est ad castigandam nimis bonam habitudinem. Πλείω τῶν μᾶλλον. Quæ plus egent, plus ferant operæ.

Δεῖ δὲ ὑβλαστοῦντα πολλῆς γεγονυίας. Morosa phrasis. Intelligitur enim βλαστήσεως πολλῆς. Luxuria Myrti, Oleæ, Puniceæ, ferro compescenda: atque adeò vt quanto pauciora relinquentur illis, tanto illa dabũt plura. Quare? quia sunt πυκνόβλαστα: natura sua frequentantur, stipata germinatione. Adhæc facilè exarescunt: quare amputanda. Exarescere autem propter gracilitatem λεπτόβλαστα. Ergo recisis crassescunt, nẽpe retento succo. Suprà etiam ξυλώδη vocabat. περιαυαινόμενα, obarescentia. τὸ περὶ, obiter. Διὸ καὶ φρυγανικώτατα, sunt fruticosissimæ. At nequeunt simul esse & crassę & fruticosæ. Dixit προσιδεῖν: siquis intueatur. Nã certò arborea est eis natura, non autem fruticis. Facies tamen fruticis est. At quare gracilia obarescunt? Propterea quòd parum habent succi. Χρὴ δὲ καὶ ὅσα. Tertium huius capitis capitulum, de instrumentis. Malum & Pyrum enumerat, quibus aut ferro leuissimè, aut manu detrahẽda superflua. Ratio. Siccitas & corticis tenuitas. Eo læso facilè patiuntur: neque facilè patiuntur cicatrices, quia siccæ. Cæterùm oratio turbulenta. Χρὴ δὲ καὶ ὅσα πρὸς τὰς τομὰς ἀσθενῆ. Quid χρή? Subinfert, διὸ καὶ τοιαῦτα τούτων. Vt sit χρὴ ἀφαιρεῖν, ὥστε ἀσθενῆ, διὰ τὴν ἀσθένειαν. Hoc præceptum etiam suprà. Ideo dicit ὡς ἐλαφρότατα. Atticissimus, κίνδυνος ἅμα τῷ πόνῳ διὰ τὸν πόνον. Id est διὰ τὸν πόνον ἀπὸ τῆς ἑλκώσεως. ἐκ γὰρ τῆς ἑλκώσεως πόνος, ἐκ τοῦ πόνου κίνδυνος. Ὥσπερ γάρ. Comparatio. Si radix patitur ligone tacta, quanto magis ramus cæsus? Tres ponit euentus. χείρω γίνεται. Is gradus primus noxæ. νοσεῖ, plus est. ἀφανίζεται, vltimum malorum. Verbum deest ἀπὸ τοῦ ἀνωθεν, scilicet συμβαίνειν. Ἐν τοῖς μὴ δυναμένοις, quæ ferre nequeunt putationem: scilicet aut simpliciter natura sua, aut in tempore: idque duobus modis, vel ætatis, vt nouellæ: vel anni, vt de Ficu dicebat: aut non tantùm, vt simpliciores: aut non sic, vt Pyrus falcula hebetiore.

Lego καὶ μάλιστα αὐτῶν, aspiratè. Seipsis sunt robustiora. Et τοῦτο σπεύδειν, non ταυτό: Et περιαυαινόμενα, non περιαυεχινόμενα.

Theodorus δεδεγμένα, susceperint. Ostenderint: in flore scilicet. Sæpe sic loquitur. Ostentare prouentum arbores flore tenus. Εὐσύμφυτος. Coagmentari consolidarísve facilè possit. Prius verbum ambiguum. Nanque si dicas aliquid coagmentari, cum alio intellexeris. Hîc Ficus partes vulnere dissitas coalescere. Minus ex verbi huius ratione. Agmen enim plurium est, de vulneris labiis non dixerim. Ὑπὸ χειμώνων κακοπαθεῖ. Turbinibus frigoribúsque languescit atque moritur. Omisit τὸ ὅλον: & addidit turbinibus. Hybernis iniuriis malehabetur ac penitus interit. Πρὸς τὰς τομὰς ἀσθενεῖ, plagis infirmitentur. An ita scriptum reliquerit, nescio: cæterùm vt credam, fatalis eius facit audacia.

CAPVT XII.

XII. capitis argumentum. Appendicum ablatione radices fieri profundiores. Auferendas, quæ statim solo subsunt, item aridas.

ῬΙΖΟΤΟΜΕΙ͂ΤΑΙ δέ. Expedita vniuersa putandi ratione, in subiectis, temporibus, modis, instrumẽtis: reliquum est vt videamus an aliis quoque partibus debeatur. & sanè deberi, tum è superioribus patet (vti dicebamus) radicũ luxuria, atq; auiditate arborẽ defraudari: tũ fiet impræsentia manifestũ hisce de causis. Curandum vt descendat radix. Officitur autẽ eius incremento aliarum radicularũ agnatione. Quod studium Vitibus impenditur potissimúm. Item si quę fibrę siccę sunt, eodem modo impeditur quo in ramis illa ἀπηρτημένα. Quamobrem vtræque auferendæ. Est igitur caput hoc superioris tractationis pars, nec differt nisi subiecto. Μετὰ τὴν φυτείαν. Postquã pactæ sunt atque stabilitę. Nesciebat

bat quod de Iuglande dicebamus. Antequam deponatur, eam quę inter alias à latere sparsas sese demittit radix, abscindenda est. Alioqui in proceritatem luxuriat arbor, neque admodum ramificatur: sed brachiorum materia penè tota in eum abit. Excisæ igitur lapidem supponunt, ne resumat vires, sed dilatetur. Ergo hoc consilio contrà faciunt quàm hîc præcipitur illis verbis, ὅπως κατὰ βάθος ὦσιν: vt in profundum vrgeantur. Impellantur, dicit ipse. At à quo? Scipsas enim agunt. id est animæ vis materiam producit. Καὶ πλείω λαμβάνουσιν. Et plus capiunt incrementi: quantum scilicet satis, non quantum suprà damnabatur πλεονεξίας. Μάλιστα δ᾽ ὧν ἐπιπολῆς. Præsertim quibus superficiariè. Intellige non ex natura, sed ex B deprauatione, aut luxuria, aut alio quo euentu retortas sursum. Nam quemadmodum suprà vetabat, arbores eas quæ suapte natura sublimes eueherentur, inuitas cohiberi in coactam breuitatem: sic Pino & Cupresso, vel aliis, quarum radices natura fecit tum paucas tum profundas minus: neutiquam eas abscindendas esse partes quæ ferantur ad superficiem. Ὅ τι δ᾽ ἀφαιρετέον. Hactenus de nouellis. Nunc præceptum explicat in alia ætate. Cùm fuerint adultæ, auferendas eas quæ temere effundantur, idque quotannis eam faciendam ablaqueationem. Id quod in Vitibus sanè fit. Vbi memineris, eam prudentiam quam nos adiecimus de iis quæ natura sua superficiarias habent radices, ab eo esse prætermissam. Ὅπως αἱ κάτω. Quod suprà dicebat, repetit, augétque duabus conditionibus: nempe quô fiant plures & fortiores: quæ duo momenta maxima sunt ad robur arboris, modò ne damnatum suprà modum illum excedant. Suprà in nouellis curabatur vt fierent profundiores: hîc, vt iam factæ tales adiungant illi quantitati tum robur tum frequentiam. Quare mox dicet in extremo capitis, τὸ δὲ δὴ μῆκος καὶ πλάτος, ὅσον ἂν ᾖ πλέον, ὠφελιμώτερον.

Φθείρουσι γάρ. Hæ minutæ interimunt, nihilo sanè minus quàm si porcelli multi matrem exhauriant. Quanquā ne ipsæ quidem sibi satis consulunt: idcirco dicit αὐταῖς δὲ οὐ δυνάμεναι παρέχειν τροφήν. Posuit παρέχειν ἀντὶ τοῦ ἕλκειν. Nam παρέχειν, est qui de suo aut alieno dat alteri. Sic Latinè: vtique nemo sibi exhibet. ἀντιλαμβάνειν melius: quasi alia ab aliis vindicet. Vetus prouerbium, macros esse sturnos, quia turmatim agitant.

Πονοῦσι. Læduntur à quauis intemperie: propterea quod obex terræ debilis est, propter tenuitatem. sub crusta enim sunt. Etiam imbribus detersa gleba sæpe deteguntur. Tum autem miserè degunt: quoniam stipes ipsæ quoque trahit altrinsecus quantum potest. Ἀφαιρετέον δέ. Alia ratio eodem fine. Etiam aridas eximendum: sicuti suprà quoque arida illa ἀπαρτήματα. Itaque vtitur eodem verbo alia præpositione, προσαποτημῶμα. Duas noxas Primùm, ariditate sua, velut illi quoque rami suprà officiunt: prohibent enim & crescere & transpirare. Καὶ

A ἄλλως. quia vermiculos creant: vnde magna fiat arboribus iniuria. Τὰς δ᾽ ἄλλας. Quia non sunt mouenda principia. Illis enim labefactatis, labes etiam ipsi affertur corpori vniuerso. Sic illis tentatis differtur opus. Sic rosas hyemales vbi volumus habere: inchoatis in rosario mucronibus, auulsam plantam in alium transferimus locum: vbi pòstea confirmata radice serus perficitur flos. Οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν. Quoniam de stipite ac brachiis tollebantur τὰ κακῶς πεφυκότα, vt hîc radiculæ: & τὰ αὐαινόμενα, vt hîc αὖαι radiculæ: quæri posse videbatur, an radicum principalium brachia, fibræque aliæ putandæ essent, quemadmodum sarmenta in Vite etiam legitima auferebamus. At hîc non esse faciendum. Non enim finis idem aut necessitas. Rationem huius consilii duplicem iniri posse. Primùm, si radices egent castigatione: consequi possumus id sola fossione, vt detegantur, vnde minus habeant commodè, aut adactis cuneis clausisve. Altera ratio à nocumento, cùm sint principia nolunt mutilari: nanque fit inde maxima in arbore mutatio. Haud par in ramis ratio. Non sunt principia aut causæ, sed partes aliunde pendentes. Aliud damnum τῷ γυμνοῦν, sed addidit ἐπὶ πλέον. Propterea quòd si velis eas putare, necesse est vt totas consideres, quò tibi notæ sint partes quas auferas. At hoc est ἐπὶ πλέον eas detegere. Nempe alioqui pastinationibus aliquantum aperiri constat. Tertium periculum, οὐκ εὔσημον, ὅθεν

C ἀφαιρετέον. Haud liquet vnde potissimùm auferas: quia minus distinctæ partes illæ quàm superiores. Ἅμα δέ. Obscuriusculus locus. Sic autem declarabitur. Rami quidam amputantur, quòd inde nihil rectè futurum sit: relinquuntur illi fructuarii qui suæ bonæ frugis dant significationem. Est igitur in eis differentia. At in radicis partibus non est ea differentia. Quippe non est quærenda pars quam recidas: cùm alia aliam nō antecellat vtilitate. Quamobrem vbi sustuleris inutiles, de quibus suprà dictum est: reliquas permittito vndecunque prodierint. Imò verò πανταχόθεν ἐᾶν: præstat relinquere intactas ex omnibus partibus. Μόνον δ᾽ ἰσχύουσαι. Atticissimus Modò valida sit, suum officiū faciet vnde

D vnde proueniat. Ita quod monebat, monet: inutiles illas atque aliis incommodantes auferendas.

Εὔσημον. Haud satis constat. Notabis phrasin, πόθεν, ὁπόθεν, πανταχόθεν. Deest infinitiuus, πανταχόθεν φύεσθαι. Τὸ δὲ δὴ μῆκος. Hoc & suprà dicebat, ὅπως αἱ κάτω πλείους, καὶ ἰσχυρότεραι γίνωνται: nunc crassitudine ac longitudine perpendit vtilitatem. Ὡς τὰ πρὸς τὴν. Finis huius operæ. In hac radicum recisione eatenus laborandum esse, dum apparatus is sad germinationem simul ac bonam habitudinem conferre posse videatur. Ita semper intendit duo: alterum pro arboris vita, διατροφίαν: alterum pro officio, βλάστησιν: qua voce vna complectitur vtrunque, & communem frondium ac brachiorum, & priuatim fructuum ipsorum productionem,

Μόνον. Quod Terentius, tantùm. Operæ preferi ptio. Neque plus neque minus agendum, quàm quantum vtrique possit consuli.

Lego αὐτοῖς δ' ὁ λωίαντα, sibi: aspiraté. Et ὄπωσῶν, non πῶς ὦν.

Theodorus ἐπιπολῆς. Prima parte terræ nataré solent. Ambitiosè, ne dicam putidè: siue species aduerbii ἐπιπολῆς interpretationem: siue vocis illius prima, abusionem. Ἐμποδίζουσι, vertant. pessimè, absoluto significatu. Semper enim additur, quid. Veto te vti hoc verbo sic. Αὐτοῖς δὲ οὐ λωίαντα παρέχειν. Theodorus legit sine aspiratione, & refert ad arbores. Cæterùm neque arborum mentio fit vlla: neque pronomen hoc longiùs potest reponi, quàm illud ἐκείνοις. Quippe αὐτό, proximum significat: ἐκεῖνο, remoti°. At radices radiculis propiores, magis procul arbores. Γυμνοῦν, dispoliari. Intellexit ergo radiculis. Nobis plus placuit, detegi terra. Placet tamen optimi viri iudicium hîc: non tamen vbi omisit μόνον.

CAPVT XIII.

XIII. capitis argumentum. Adaquationum modi, vtilitates, causæ, tempora opportuna, nocumenta.

ΠΕΡΙ᾽ δὲ ἀρδεύσεως. Nemo non iudicarit nouum caput hinc auspicandum. Repetuntur autem: neque ipse non fatetur, aquarum vtilitates atque diuersitates. Sunt cælestes, sunt asperiles, sunt ductiles, & harum imitabundi rores, vt in agro Cyrenaico & Rosco. Sunt & priuatim Ægypto stagnantes. Quæ verò administrantur, eæ respiciunt vtilitates vel temporis, vel loci, vel naturæ plantarum. Imprimis verò consuetudinis esse habendam rationem. Esse enim iam naturam: quemadmodum suprà dicebamus. Proinde nec intermittere, si sunt solitæ rigari: nec rigari, si non sunt solitæ. Vtroius modo vtrobique minus rectè fieri. Περὶ δὲ ἀρδεύσεως. De rigatione & aquis, scilicet aliis. Quia solius operæ est rigatio. At ex aliis item aquis proficiscitur vtilitas. Quanquam hîc de pluuiis nihil. Hoc enim libro de arte tantùm: de aliis suprà satis, vbi naturam tractabat ipsam. Attingit modò pluuias: quia cùm desunt, supple tur rigationibus. Σχεδὸν. Quia non omnia. Quæ igitur ibi omissa sunt, hîc digerentur. Ὅσα γάρ. Ponit quasi species. A loco, cælestis, terrestris: à tempore, hyberna, æstiua, partibus temporis, diurna, nocturna. Ab opere, ἐπίρρυτα, ὀχετευτά. Quocunque modo affluxerint, aut ab arte aut à natura in alueis, ἐπίρρυτα vocat. Ὁμοίως ἴσως. Cautè oportet hanc partem interpretari. Nã quid simile est nocti & diei? Atqui harum differentias satis suprà demonstrauit ὀχετεύματα, per canales ab arte sola. ἐπίρρυτα, præter naturalem fluxũ, multis modis: manibus, ramis madefactis, cribro, vannóve, clepsydra, fundo pertuso. Ocymũ perpetuò quemadmodum rigaretur, etiã excogitatum est. Scutellam aquæ plenã iuxta ponunt, ab ea pannũ ex aqua altero capite intestam vbi Ocymũ est, deducunt. Ita perpetuò quod fugit refundit. Τὸ δ᾽ ὅλως. Dixit, quid: aqua. Quomodo? ἐπίρρυτον. Nũc quando. Quando verò tandē? Sanè cũ humore opus habent. Igitur siccis tēporibus. Sanè est Hippocratis sententia, quasi natura loquens. Vbi quid laborat inopia, copia subueniendũ. Addit & ampliorē causam ad fructuum educationē. Et dixit ἀναγκαῖον: quod aliàs δέον. Οἱ δὲ καὶ οὗν. Confirmatio potius quàm causa separata. Est enim maior syllogismi propositio, sic. Cùm multũ exhauritur succi, multum reponendum. Tum quia dixit ἀναγκαῖον: vult id ostendere verborum efficacia: πλεῖστης κυείοντάτης. Nã iactura est vel cùm multum amittimus, vel cũ preciosum, vel cùm maximè opus habemus. Est autem tunc maximè principalis ac nobilis succus propter imminētes fructus. Non enim est plebeiũ damnũ, vt in foliis, sed de meliore nota. Malim igitur sic scriptũ fuisse, ἐπὶ καὶ ἄλιστα: est enim eadē sententia non distinguenda. Ἰσχυεῖν δέ. Quod & suprà celebrabatur axioma de consuetudine: validã esse rē: ego verò etiam violentum censeo: vim enim affert naturæ sæpenumero. Quapropter idē (quod & suprà) ὥσπερ φύσις γίνεται. Ergo vt & in rebus naturalibus, neque non rigãdum si consueuerit, neque rigandum si non consueuerit. Hoc dicit, ne quis æstatem causetur pro lege immutabili.

Διὸ καὶ τά. Quæ arbores siccis sunt locis, nihil aliud quærunt quàm quod opus habent necessariò rectè. Sic enim & hîc & suprà est idem ἀναγκαῖον. At verò quid hîc agit τὸ διό? Quid hoc infert ad consuetudinem? An vult dicere, prouocatum esse colonum à natura, ad rigandum primo quoque tempore: tum ab eo tempore ad frequētē rigationem: postremò ab ea consuetudine ad certam deliberationem non desistendi? Καὶ χείρω γίνεται. Etiam locus is perobscurus. Fortasse verò sic illustrabitur. Quæ sunt in locis siccioribus, quia egent succo, poscere sibi humorē ex rigatione: quemadmodum quæ sunt in locis haud ita quidē natura siccis, sed ob æstatis squallores, vti dicebat. In tam verò necessariis opibus inesse damnũ: quia fructus fiant deteriores. Et addit similitudinē. Tã fieri deteriores, quàm qui non consueuerint rigari, si rigentur. Vbi omnino eundem docet euentũ & in natura & in consuetudine: quippe succi degenerationem. Quare igitur rigantur quæ in siccis, si non solùm sequitur nullum emolumentum, sed etiam consequitur damnum? Propter fructus enim habentur. Respondēdum: non hîc iubere ea rigari loca: sed ostendit solum naturæ desiderium, quod è siccitate proficiscitur: quód si leuare velis rigationibus, vt ferat: obsis ei quem ferat fructui. Hũc ad modũ, quod & infinitis penè locis luctati sumus. Notabis similē faciem orationis, ὥσπερ ἐπιφθέντα. Καὶ κίνδυνος δέ. Quispiam dixerit, vtriq; colũlemus, quandoque rigabimus, vt subueniatur aduersus ariditatē: quãdoq; omittemus, ne officiatur fructibus. Hoc monet, si occœperis, perseuerandum

dum. Alioquin adire te periculum maletractationis. Ἐκείνῳ τε γάρ. Sententia satis clara ex obscuris verbis. Adimi robur: sané. Quare? Quia subtrahitur alimentum. Item vbi sustulerit, nihil substituit: hoc est στέρεν ὁ δ' οὐς. At quo modo? Quia non amplius rigat. Id est cùm semel intermiserit, iterum omittit, tertiò cessat. Quamobrē ἀμφοτέρων πλεῖον ἐξαμαρτάνει: plus peccat vtroque: id est & eo qui nunquam rigauit: fructus enim tametsi pauciores ac minores, tamen habet meliores: & eo qui semper rigat: quoniam etsi deteriores, at enim tum plures tum maiores capit. Ita si legas ἀμφοτέρων. sin mauis ἀμφοτέρως, vt aliàs emēdatiùs putabamus. Dicam, vtroque modo plus peccare: & cùm rigare occœperim, & cùm destiterim. Cætera plana sunt: sed codex corruptissimus. Sic dicimenus: Rigandum non esse, quia fructus deteriores. Si occœperis: non omittendum. Inter vtrunque si quis agat, plus capiat emolumenti. Illud ita fiet, si non multum rigetur. Nempe si modicè exerceatur: neque fient deteriores, & fient plures: imò & meliores. πλεῖον, ad quantitatem: πολλῷ μᾶλλον, ad qualitatem. Πλεῖον ἀεχομένων, quæ multum hauserint aquæ. Ac si dicat βρεχομένων.

Theodorus ἐπιρρύτοις, fluente. ὀχετευομένοις, deducta. Quasi aqua vlla perpetuo cursu quicquam riget. Aio, nullam aquam nisi deductam rigare. Soli alui riuorum fluentes habent aquas absque deductione. ἀπορίαν, inopiam. malé. Non enim id verbum significat: neque æstas inops est aquarum, sed infrequens. Οἱ δὲ καὶ δόντας, τότε μάλιστα δ' εἶδαι, πλείστης ἀφαιρέσεως, ἢ κυειωτέρας γινομένης. Sunt tamen qui per id tempus auferendum potissimò censeant. Ita contraria penitus sententia. Nam si interpungas post δεῖδαι, vt quæ sequuntur, accipiantur pro causa quare opus sit rigatione: & suppleas δεῖδαι ἀρδεύσεως: tunc admittes æstiuam rigationem. Si non interpungas: neges rigandum, & aias, δεῖδαι ἀφαιρέσεως. Quare si alio tempore rigaueris, illo cesses. Tūc tolles participium γινομένης. Pro hac sententia duo faciunt: primùm, ipsa disiunctiua quæ aduersatiuæ obtinet vim: οἱ δέ, quasi contra superiorem sententiam de æstiua rigatione. Alterum, quod suadet ad hoc, est ipsa sententia, cùm ait fructus rigatis arboretis fieri deteriores. Itaque auferunt quo tempore in eo sunt, vt pereoquantur. Et fortasse tunc legendum sit κυειωτέρας. Non enim est κύειος in ablatione, sed in partibus. Si huiusce consilii causam subiecisset Theophrastus: non iactaremur hoc salo dubitationis. hanc ergo lectionem qui foueat, nec tollat γινομένης: notabit phrasin δεῖδαι γινομένης: quomodo Latinè dicimus, in arcem transcurso opus est. Vulgata & rudis, δεῖδαι γίνεσθαι ἀφαίρεσιν. Συνεχῶς, crebró. Melius quàm ipse Theophrastus: non enim perpetuò, sed frequenter. Sed intelligendum συνεχῶς, de ipsis vicibus, ne vices intermittantur. Theodorus omisit illa omnia, ἀμφοτέρων πλεῖον ἐξαμαρτάνει. Et illa omnia, ἐὰν δὲ συμμέτρως, καὶ πλείω, καὶ πολλῷ μᾶλλον: vitans cæcam foueam, atque in ea nos relinquens.

CAPVT XIIII.

XIIII. capitis argumentum. A putationibus stercorandum. Quantum cuique terræ, quale etiam cuique arborum.

EPI' δὲ κοπρίσεως. Suprà dicebat, post putationem stercorandum: vt fueri tantundem reponatur, quantum fuerit ablatū. Nunc post putandi leges stercorationis init rationem. Ac statim in vestibulo ipso tempus assignat ei. In progressu deinde modum explicat. Tum electionem materiæ pro arborum natura. In secunda capitis parte latius persequitur. In extremo etiam ad omne agricolę tum officium, tum opus diffundit hanc præceptionem. Quam partem inconsulta importunitate ab hac disterpiere: cùm vna tantùm materia sit. Μετὰ τοὺς χειμῶνας. Tempestiuum est post putationem, interiecto tempore stercorare: præsertim si etiam statim pòst licet. Sanè si non lædit etiamnum recentibus ægras vulneribus, minus lædet eas iam ab eo incommodo vacuas. Ideo dicebat, ἀλλως τε εἰκὸς ἀδὺς μετ' ἐκείνην δεῖ. Verbo assertiuo vsus est δεῖ: αὐτὴ πρὸ ἕξει. Notabis ἰδίᾳ: quia diuersa tempora sunt in præceptis superioribus. Ficum igitur Vere, aliàs Hyeme. Ἅμα δέ. Non tamen continuandam stercorationem ab ipsa statim absoluta putatione ad vltimum vsque tempus quo etiamnum adhibetur: vreret enim: sed eo toto semel interuallo. Τὸ ᾧ ταλιὸ. Dicat aliquis, continuam stercorationem minimè nocere, argumento esse aruum. Respondet: Non esse probam similitudinem. Quippe in aruo latè spargitur. Quocirca citò aboletur, in agro consito non idem fit: subit enim radices, atque in iis aliquandiu perstat. Non enim potest in fructus illicò distribui. Hoc volunt illa verba, οὐχ ὁμοίως ὥσπερ, οὐδὲ πολύχουν. Sic πολύχουν suprà, quod poterat inducere diuersas formas. Non tamen liquet vbinam gentium stercoratio continuetur in aruis: nam postquam satæ sunt fruges, nihil lætaminis adhibetur. Antè verò quàm ferantur, si stercoretur aruum, tanto diutius duret fimi vis: quod non habet quo subeat. Retinetur enim totus. Quòd si dicat, aruo tenui sic consuli debere: ψιλῷ enim vocat: item dicet ille, si arbores sint ἐν τῇ ψιλῇ: ibi nanque felicius fructificant, tanto magis stercorādum: quia dicit alibi, tum suprà, tum in sequētibus, segetis radices esse paruas & superficiarias: arboris radices grandiores etiā ė longinquo alimentū quęrere. Igitur alimento maiore eis op⁹ esse. Qua propter alia causa quærenda est. Semper enim trahunt ab radicibus superiora: radicibus ergo est semper apponēdū quod suggant. Dicendū, quod & suprà innuebam⁹, aruum donari fimo, vt rarefiat, vt calefiat, vt fiat spirituosum: quibus beneficiis fruatur seges postea. Arborem lignosam,

ac propterea ficciorem, semel accepto fimo, ditari succo, quem suo admisceat natiuo: non egere porrò alio, quia exuratur. Ideo rectè subdidit ἐκθερμόμενον. Et quæ sequuntur de frugibus. Ἐπεὶ καὶ ὁ σῖτος. Nunc penitus diluit obiectionem. Ne aruum quidem fimo affatim frequentandum, nisi pluuiarum copia diluatur. Διὸ καὶ ἐπομβρίαις. Quare pluuiosis tempestatibus crebriorem stercorationem vtiliorem, & eandem ob causam in tenuibus terris, æstuosis locis, atque temporibus parciùs agendum. Διὰ ταῦτα δέ. Per analogiam transit ad fimi qualitates. Vtitur enim hoc argumento: Si multum fimi nocet, quia vrit, propter multas partes igneas in quantitate: acrior ignis vret propter eiusmodi partes in B qualitate. Quippe idem Autor diuerso modo. Idcirco acrem fimum inutilem arboribus. Καί τις δόξειεν. Occurrit obiectioni. Absurdũ fortasse videatur hac ratione. Valentissimũ quodque plurimum fert. Arbores valentissimum genus inter plantas. Cur ergo minus eis aptum validum stercus? Respondet, ἐν τῷ προειρημένῳ τὸ αἴτιον λιπαρέον. Quia vrit ficciora. Arborũ natura siccior. Quocirca ne oleribus quidem adhibẽt absque humore, ἀλλὰ μεθ' ὑδρείας χύλωσις. Paratur eis succus simul à fimo, simul ab aqua. Adeò vt ne illis quidẽ acrimonia conducibilis sit. Καὶ ὅλως. Atque etiam quia multum quærunt humidi, cùm aqua miscent illis. καὶ καθ' ἡμέραν. Multum humoris ab oleribus appeti: siquidem egent opera quotidiana: quia sint humida: id est quia volunt esse humida. C Quę igitur humida sunt, si vruntur fimo: quanto magis arbores quæ sunt ficciores? φυλλοφορεῖν γάρ. Volunt enim foliorum vsum præbere, nõ fructuum. Quid hîc causæ designat τὸ γάρ? Materiæ subministratæ frequentia, & copia videbatur esse obnoxia cruditati. Hoc agit, folia non egere tam elaborato succo, quàm egent fructus. Οὐ μὴν ἀλλά. Temperat rigorem sententiæ superioris, quę acrem fimum ab arboribus excludebat. Non omnis, inquit, excludendus: vtuntur enim agricolę cùm pręstare volunt fructum molliorem. Exẽplo Punicæ: cui adimitur acinorum lignum. Καὶ μεταβολήν. Vt exemplo Amygdali, quę fimi acrimonia fit ex amara dulcis. Γλυκυτέραν. Idem quod suprà δριμυτέραν. Effect⁹ & facultas à qualitate. Τὴν θυμοειδῆ ψακάδα. qui factus est è Quercuũ cineribus: acerrimi nanque sunt. Καὶ οὖρον. Quod alibi diximus, vrina aspersum, lętissimũ euasisse Crithmõ. Nota verba similia, παραβάλλειν, παραχεῖν. Ὅταν ἐκβλαστήσωσι. Nunc tempus dat, cùm sunt nouellę. Sic enim mox, ἔοικε γὰρ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ μέγα διαφέρειν. M. quoque Cato lotium suillum apponi iubet Punicæ. Notabis loquutionem: παρὰ τὰς μυῤῥίνους, ὡσὰν ἀπυρήνων γινομένων. ἀντὶ τοῦ, ὥστε ἀπυρήνους γίνεσθαι. Ἔοικε δέ. Quia nouellas arbores ita curandas monebat. Tempestiuitatis huius reddit rationem. Principiorum motus atque affectus plurimùm afferre momenti consequentibus mutationibus. Hoc toties dictum est, ac dicetur: vt videatur intercalare. Indicium sumit à Cucumerum

A semine: quod ad futuram dulcedinẽ lacte macerẽt, de hoc seminũ apparatu etiam suprà. Quin eandẽ ob causam Fœniculi semen inuoluunt Ficus pulpę. Νομίζει δ' ἄττης. Aspergit hæc extra propositum simul atq; extra decorũ. Quod Cucumeri fit vti dulcescat ope lactis aut melicrati: id non esse ex vsu aliorũ olerum. Ea nanque iuuari potius acribus. Fortasse non sit verum de Lactuca, Portulaca, Acidula. Ἡ δὲ ῥίζα. Hoc iam quoties? Radicem esse plantarum principium, atque sese gerere pro causa efficiẽte. Dicit enim, ζωογονοῦσι τὰ ὑφ' ἑαυτῆς. Similes sibi partes efficit eas quę supra se sunt. Legi aliquando τὰ ἀφ' ἑαυτῆς. Si enim est principium, partes ab illa sunt. Hoc non B esse verum, patet ex insitionibus. In ipsis enim radicis mutatur opus à superioribus. Quare non est principium, sed ministra. Nec forma est in radice sola: neque tanquam in principio, sed tanquam in accenso aut promo. Hoc autem hîc dicit necessariò: quia stercoratio est affectus terrę propter fructum per arborem, arboris per radicem. Τὴν δὲ χρείαν. Statuit ex prædictis axioma in agricultura. Fimi rationẽ ineundã ex ratione cuiusq; naturæ: non sine quantitatis conditione: minus ex acriore: ex minus acri plus. Hęc est pars à superiori separata, iure modi. Modum hîc appello (sicut & suprà) mensurã. Μαλακωτέρας. Metaphoricè de vi, non de situ partiũ. Δεῖ δὲ καὶ τὸ προσφορεῖν. Hac parte repetit in stercoratione præcepta. quę de soli dicebat ratione, alii aliã cõpetere. Non ergo rectè caput abscidêre. C Cęterũ vt procedere queat similitudo, videndũ est. Ait enim, non vt aqua eadẽ cõfert omnibus, sic & stercus idem. Falsa nanque est hypothesis. Quis nescit haud eandem aquam omnibus competere? Quibusdam affunditur calida, vt Ocymo insolata: aliis subsalsa, vt Ciceri, Brassicæ: aliis cum vrinæ acrimonia, vt Crithmo: aliis putealis, vt hortis: etenim tametsi complutæ sint areolæ, tamen imbuunt eas aquis è puteo petitis Tolosates: propterea quòd pinguis est ac penè putris. Sed voluit intelligere, non tot tantásve esse in aquis differentias. Sanè verò differunt aquæ solis accidentibus: aquæ vna modò species est. At stercora specie differunt, quia & animalia quorum sunt excrementa. Succus enim D in ventriculo aliam accepit formam ab ea quæ erat in cibo. Quare etiam partes eius. Fimus ergo alius alii conueniet plantæ: neque solum secundùm species, quod facilè persuaderi potest: sed etiam per ætatum differentias. Mutantur enim temporibus arborum concretiones, sicut & aliarum animantium. Τὸ δ' ἀσθενές. Maior propositio syllogismi. Debilem plantam leuissimum sibi fimum postulare. Non eget hæc probatione. Est enim in superiore scientia probatum hoc: proportionem esse debere inter causam & effectum; inter agens & patiens. Minor propositio illa: nouellæ sunt debiliores. Sequuntur duæ conclusiones: prima est, leuissimũ fimum nouellis apponendum: altera, à iumẽtis petẽdũ: est enim leuissimus. Τὸ δ' ὅλον Hæc est capitis postrema

strema pars, multa capiens vnico præcepto. Considerãdum pro fructibus in omni cultu, quantum & qualesiue sit incisio, siue putatio, siue fossio, siue stercoratio. Declarat in stercoratione modum per discretam quantitatem. Vites quarto quoque anno stercorari, aut etiam serius: lædi enim, si frequentius. Οὐ γὰρ δύνανται φέρειν δι' ἐλαττόνων. quia dixit, ἢ πλειόνων. Aut quatuor annos interponunt, aut etiam plures: pauciores non id est citra quartam si stercorentur, nimis crebrò fit. Itaque sensus est contrarius vsui vulgato vocis huius, ἐλαττόνων. Quippe si plures intermittant annos, minus annorum impendunt. pauciores tunc sunt anni. At ipse voluit intelligere: tempus ἔλαττον, ipsum tractum in ipsa discreti significatione. Οὐδ' ἔστι βοήθεια dicat aliquis. At hanc frequentius stercorandi vineas vtilitatem consequemur fortasse mitigato fimo. Mitescet autem admistis aquis. occurrit. Nihil, inquit, in aquis præsidii: sed nihilosecius vruntur. Et iam dictum est ab eo: humidiora loca magis facere pro vineis. Quòd si in agro sicco sint, simili obnoxias esse periculo, nisi leuentur æstus & squallores imbrium beneficio, qui sint illi regioni peculiares. Sanè in Vasconiæ parte, quæ nunc Chialossa dicitur, vbi vina sunt generosissima, nihil præter sabulum. Cæterùm pluuiis frequens cælum tum ob Pyrenæos montes, tum ob Oceani crebras exhalationes. Nota breuitatem: καθάπερ τοῖς δένδρεσι: repetenda namque negatio est: alioqui malè habeat sententia. οὐδὲ τοῖς δένδρεσι.

C Lego ἀλλ' ἀφαναίνονται, non ἀφαίνονται. Et καὶ μὴ ἐπιγίνηται πλῆθος, cum negatione. Et ἀπυρήνους, non ἀπύρους. Et οἷον τῇ ὑείᾳ πρὸς τὸ γλυκαίνειν. sic & Cato. Videbis etiam vtrum sit è re magis: τὰ ἐφ' ἑαυτῆς: an τὰ ἀφ' ἑαυτῆς.

Theodorus. ἀκολούθως δηλονότι τῇ ἰδίᾳ καθάρσει. Singulis statui pro sua purgatione. omisit ἀκολούθως, nimis securé. Nisi scriptum reliquerit, post suam cuiusque purgationem. Item omisit, κατὰ τοὺς χρόνους. id est, quocunque tempore, modò sequatur. Quandoquidem etiam statim post fieri iam dictum est. Τὰ δὲ τῶν σπερμάτων. Hæc quoque omisit Theodorus. mutilus enim codex.

Ἐνταῦθα δέ. scilicet in arboribus. Theodorus maluit in arbusto. sanè quid esset arbustum nõ intellexit. Non enim significat locum arboribus consitum: sed aut arbores in aciem dispositas, ad vites sustinẽdas: aut, vt Calliodorus Iureconsultus in titulo de termino moto, fruticosas. ex arbore vna arbustum facere. Καὶ οὐ δύνανται πᾶν διαδιδόναι τοῖς καρποῖς. Nec vis tota caloris possit excurrere. non bene expressit. Οὐχ ὁμοίως ἀτροφοῦν, οὐδὲ πολυχοῦν. Theodorus omisit hæc omnia, quæ tamen ad rem facere docuimus suprá. Πάλιν ἄλλης καὶ ἄλλης ἐπιγινομένης. calore multiplicato. minus bene. Multiplicatur enim calor etiam cùm intenditur semel. hìc autem superuentum dicit.

Τὸ μὲν ἰσχυρότατον τῆς. hìc mutilus codex. Suppleuit Theodorus illis: cõuenire quod validissimum est. Χύλωσις, succatio. more suo. Tamen aliud

A est hìc, atque cum succos exprimimus. Βυρσοδεψικόν. spurcitias pellium. strigmenta. δέψειν, subigere. In hac regione etiam pannorum frustilla sutores in vineas dispergunt: lanii verò veruecum cornua. Τὸ ἐν ἀρχῇ. Quod in principio insit. non solùm insit, sed etiam indatur. Inditur enim arte quod non inest natura. ἐγγίνεται μὲν, ἀλλ' ἐκ ἐνυπάρχει. Ἀποδοτέον. disponere. Non disponere locum tantùm respicit: distribuere & attribuere, etiam finem disponere, est partium, non quantitatum. Τομὴ, διακάθαρσις. amputatio, purgatio. Suprà, διακάθαρσιν, semper pro putatione vel manu, vel ferro. Τομὴ autem, cùm reciditur vetustũ aut aridum, quò iuuenescant. Neque enim κατάστασις est nouellarum tantùm, vt suprà dicebatur: sed etiam vetularum, vt reductæ deintegro constituã-

B tur. Sic Iuglandes reciduntur, vt nihil præter stipitem relinquatur. Est etiã ad fructum percipiendum: vt in Salice & Populo. petuntur brachia ad fulturas vinearum, & circulos. ea est τομή: atque in iis fructus. Διακάθαρσις autem, cùm rami illi germinillis spoliantur, quô crescant. Interdum etiam minora hæc in fructu sunt: puta ad ligandum, aut ad sepes aut cistas. Διὰ τεττάρων. quadriennio póst. post quid? nihil enim dictũ est. an postquam depactæ fuerint? quin statim stercorantur. Si dicit, quarto post illũ anno: at post hunc, quando? Latinè atque vsitatè, nemo est qui nesciat: quarto quoque anno. hoc & suprà & alibi.

CAPVT XV.

XV. capitis argumentum. Fossionis vtilitates omnibus communes, præterquàm Corno: deteriore namque succo propter cultum fieri.

ΣΚΑΠΑ΄ΝΗ δὲ πᾶσι. Nunc post stercorationẽ agit de fossione quæ fit arboribus adultis. Nam vbi depactæ sunt aut panguntur: ea non dicitur fossio: tametsi fossæ fiunt & scrobes, sed γύρωσις. Fossio autem est terræ inuersio atque comminutio: ita vt vnde tollas, tantundem reponas. Fitque quasi noua terra quæ vetus erat: interpollatur enim, primum ligone cùm dissipatur, sanè fit leuior. tum subit aer atque edomat. Simul imbres patitur, quibus putrescat, aut saltem fiat ἔνικμος: quod tantopere quærebatur.

D Resiccatur etiam quæ nimis vda est: quoniam & deducitur aqua, & absumitur sole. Has & alias vtilitates iucunda simul ac pura narratione recẽset, haud sine magna instituti huius commendatione: cùm dicit, πᾶσι. tametsi in capitis fine τὸ κράνιον eximit. Ἐμποδίζουσα prima vtilitas tollit impedimenta ipsa fossio. declarat quæ: τὰ παρεισδυόμενα τὰς τροφάς. Quia densato solo in crustam, nequit subire alimentum. Καὶ αὐτὴν τὴν γῆν. Secunda vtilitas. terra vt madescat efficit: Κουφοτέραν. tertia: maiora capessit & ipsa radix, & stipes ipse spatia. Ἔτι δ' ὁ ἀήρ. Non erat opus copulatiua illa ἔτι: non enim est vtilitas separata, imò est causa ἔνικμον efficiẽs. ideò dixit τὴν ἰκμάδα

τινὰ δίδωσι. τινά: quia est aeri sua humiditas alia ab aqua: sicut alia maris & fœminæ humiditas in sanguine. Καὶ παρέχει. quarta vtilitas: siquidem exhibetur alimentum. Alius sic dixisset: καὶ ἅμα τῷ διδόναι τὴν ἰκμάδα, καὶ παρέχει τροφὴν. ὁ ἀήρ. Vbique ambientem aerem facit τροφὸν plantarum: tanto magis nũc, cùm dicit, subire atq; admisceri. Διὸ καὶ τὴν αὐχμώδη. Ex his vtilitatibus, quæ sunt θέσεις quædam, deducit conclusionem, aridam terram fodiendam: vt aere, qui ei admiscebitur, pinguis fiat. sanè aerea pinguia. Hanc terram leuem nominant Vascones Voluenam, quasi crebrò voluendam. Καὶ μεταβάλλειν. crebrò subigere, ob strigositatem: vt aere perfruatur. Συμφέρει δέ. aliam deducit conclusionem contrario subiecto. Conducere etiam palustribus & aquosis. mirum: humectare namque dicebatur. Responsio est in contrario effectu. exiccat enim. notabis suauissimam orationem. δεῖται δ' ἑκάτερα τοῦ ἐναντίου.

Τροφῆς δὲ πλείονος. Plus euenit alimenti siccæ ob humectationem. Plus in palustri, ob humoris emendationem. sæpe dictum est: copiam suffocare. Ideò dixit: πλείονος, propter inopem: βελτίονος, propter luxuriantem. Τροφῆς δὲ πλείονος. duo iuuamenta: & robur arboris, & bonitas fructus. Bonitas huius explicatio: πυρῆνες ἐλάττους: ergo pulpa maior, quod & suprà dicebatur. Huius vtilitatis proportio; cortices coriáque ac testæ quæ sunt extima munimenta, mitiora, tenuiora, fragiliora: vt Amygdalo & Iuglandi: atque in his icc irco τὰ ἐντὸς μείζω. quare? quia ἀτροφία ὑγραίνει humectiora sunt quæ sunt habitiora. Hoc autem contrariũ est lignosis partibus tam internis quàm externis: & facit ad pulpas. Διὰ ταῦτα. Eadem ratio tangit vtrasque simili proportione. Suprà id effusè: quod pulpæ demitur addi lignis, & è conuersó. Ποιεῖ δέ. Colligit fructuum conditiones, saporem, magnitudinem, suauitatem maiorem hac opera conciliari. Tamen μετὰ τῆς ἄλλης θεραπείας; aliam quoque nihilosecius adhibendam curam; puta stercorationem, putationem. Τροφὴ πλείων. causa magnitudinis, materiæ copia. Boni autem succi atque suauitatis causa, πέψεις γίνεται μᾶλλον, id est, βελτίων. Ἐπὶ δὲ τοῦ κρανου. exceptio. ἀντιλέγεται. cultu Cornum ægrescere ac degenerare. Ratio. plus acquirit alimẽti, quàm quãtum ei opus sit. Ἧττον ποιεῖν ἄχυλον. causa cur deterior fiat. quia minus coquit. Neque huic soli, sed aliis quoque contingere, vtrisque eandem ob rationem, Corno ob cultum, nimis humoris: aliis à terra ipsa etiam sine cultu: si à terra proficiscatur idem quod à cultu: id est humor nimius. quod fit, si præpinguis terra sit. Πάντα ταῦτα. concludit. τὸ ἀπό, significat perfectionem ab initio ad finem. τὸ οὖν: quia dicebat, μετὰ τῆς ἄλλης θεραπείας. In summa eius vtilitas est, quod aufert τὰ παρεισδυόμενα, quæ succum intercipiunt. Ludit in verbis, ἐξαιρεῖ, παραιρεῖν. tollentia tollit: τὸ παρά, nota est assistẽtię, quasi insidiatoris. Ita concludit eodem verbo eadémque sententia, à quibus cœperat.

Lego τὰ δ' ἐντὸς μείζω, non autẽ τὰ δ' ἐν τοῖς.

A Theodorus, κουφοτέραν. suspensiorem. Κινούμενον. cùm terra agitatur. imò aer ipse. Ἰκμάδα. vaporatum quendam humorem. madorem.

Τὰ ἐντός. intestina. interna melius. Εἴπερ, ὡς ἀληθές, πλεῖον ἀναλαμβάνει. asseuerat hæc lectio. Theodorus eximit τὸ ὡς. si vera narrantur. At non esse dubitandum de eo quod toties dictum est, arbores vberiore succo degenerare.

CAPVT XVI.

XVI. capitis argumentum. Vicinas arbores mutuis incõmodis affici, vel ab vmbra, vel propter alimenti subtractionem. Quare duabus simul consitis arboribus, altera mortua, altera non fit superstes.

B ἘΠΕΙ καὶ τὰ παραφυτευόμενα. Deducit viciniæ tractationem ex illis postremis verbis, ἐξαιρεῖν τὰ παρεισδυόμενα. Iuuat fossio: quia tollit ea quæ intercipiunt alimentum. Quoniam, inquit, hæc quoque causa est, quamobrem vicinæ arbores mutuò se lędant: & valẽtior minus validam magis lędat. Igitur cùm illud ἐπεὶ sit huius tractationis continuatio cum superiore, tanta est cognatio atque connexio: vt nisi diuersa penitus esset materia: vnico fuerit contextu procedendum. Ostẽdit igitur viciniam obesse. Deinde partitur per varios gradus. Summa totius diuiditur in hanc sententiam & in contrariam. quædã enim etiã iuuant. In fine capitis causam dat, quasi huic rei contrariam. Si vicinia lędit. cur quę simul C consitæ sunt, earũ altera si intereat: altera tantùm abest vt melius habeat; vt ipsa quoque moriatur? At lætiorem esse opus oportebat: cùm loci regnũ ei soli cesserit. hæc omnia discutientur ibi. Ἐπεὶ καὶ τὰ παραφυτευόμενα. Fibrillæ, quæ de stipite statim ad soli superficiem effunduntur, succum intercipiunt. Quocirca fossione, & ablaqueatione tollebantur. Sic, inquit, etiam quæ prope alias feruntur, eis adimunt alimentum: siue ferantur semine, siue ramo, siue talea. Hoc minutius ita secat: quia quæ semine adseruntur, plus assuescere posse videntur ad amicitiam, & conuictus communionem. Tamen cùm dixit πάντα, minus tutò profiteri potest: non enim verum est: & non esse verum ipse postea dicet. πλεῖστα, consultiùs. Τὰ δὲ καὶ D ὅλως Quædam adeò nocent: vt etiam interimant: nisi siqua vice medicamenti adhibeantur. Veluti Hordeum, cùm in vinea seritur: quo de humore nimio demat. ἐν φαρμάκου μέρει. pro medicamento. Sic vsitatum: etiam λόγῳ, & τάξει, & μοίρᾳ. Est autem hîc φάρμακον προφυλακτικόν. non enim ægrotãt vites: sed vt melius eis sit, cautio est. remedium est, vt suprà, ἄκος. Καὶ ὡς τοῖς ῥαφάνοις. Hoc repetit, quod ex priore libro dicebat: Orobi pręsidio tutam esse ab Erucis Brassicam. Πρὸς τὰς ψυχάς, suprà dicebat: hîc autem, πρὸς τὸ μὴ καταπίνεσθαι: cuius verbi non satis hîc habeo explicatam rationem. Καὶ ὅσα προσφιλῆ. altera exceptio. Esse inter quasdam leges certas occultæ necessitudinis: vt Oleæ & Myrti. Androtione autore

tanquam

tanquam coniugium radicum fieri: fieri namque mutuas amplexationes: & myrteas virgas inter Oleæ ramos subire, ac tanquam versari. habes similem in animalibus proportionem. Non enim conuenit feli & cani: psittaco & turturi conuenit.

Τόν τε καρπόν. quasi præsidium esse Oleis ramos illos: quibus à solis violentia caueatur opacatione. Τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀνέμων. Neque à sole carpatur succus, neque tentetur ventis. inde sequi duo commoda: primum, vt Oliua tenerior sit: exusta namque vel sole vel vento, durior. Sole apud Æthiopes, vêro in Botnia siccantur atq; durantur pisces qui seruentur. alterum, dulcedo acquiritur. Nam tametsi sapor is à sole coquente aqueas ac terreas partes elaboratur: tamen id opus est mediocris caloris. Propterea verò quòd Olea multum terræ habet, facilè discoquitur atque vitur. Id quod etiam est in Horatiano versu: *Oleámve momorderit æstus*. Temperatur autem autumnalis æstus violentia à Myrteis vmbraculis. Ἄλλο δὲ οὐδέν. Verba efficacissima ad ostendendum priuatas huius necessitudinis leges. Iubet enim Androtion, quoad Oleam, ab euiusuis alius arboris vicinia abstinendum. Εὐρόμενος δέ. Etiam Pinum innoxiam dicit, atque omnibus quidem: idque causa manifesta. Cedere namque de iure suo, quod ad suum pertinet. Cùm enim fit radice singulari, non multû circa sese fuggit. patitur ergo Myrtos propè satas bene habere. Item eadem radix, quòd fit profunda, ex profundo sibi hauriês, non defraudat succo superficiarias adsitarum arborum radices. Ita quasi in cœnaculis hę agitant: illæ de ima cella depromunt sibi. vides duplicem naturam exceptionis. Illa erant vniuersalia magis, ὅσα ὡς φάρμακα: ὅσα περισπῶσι: hæc magis particularia. μονόρριζον; βαθύρριζον. Καὶ φανερόν. Erat controuersia quæ hodie quoque agitat agricolarum opiniones. Vtrum magis officiat: vmbráne, an radix. hoc discutit Pinus exemplo. Cùm Pino vmbra tanta fit, vt nocere queat, nec noceat: ne ab aliis quidem propter vmbram sequetur nocumentum, sed ab radice. Ὅτι μᾶλλον. plus incommodant radices quàm vmbræ. Nunquam tamen inueni μᾶλλον eum tertio casu, ταῖς σκιαῖς; sed τῶν σκιῶν. Sanè τὰ δένδρα μᾶλλον παρέχει λυπεῖ ταῖς ῥίζαις, ἢ ταῖς σκιαῖς. Nescio an sit corruptus codex. nam sanè legebatur σκίλλαις. De vmbra tamen eum loqui non est dubium ex iis quæ statim. σκιὰν γὰρ πολλὴν ποιεῖ. Καὶ πρὸς τοῖς. Sic etiam loquitur Latinè: ad hæc. & absque casu: καὶ πρὸς. Tertia arborum conditio quæ non offendit. τὸ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν βλαστάνειν, καὶ καρποτοκεῖν. Quæ nô eodem tempore germinationem fructúmve inchoant. Sanè ex natura rerum: quemadmodum cùm deducuntur aquæ ad rigationes. Si eadem hora vicini duo contendant: orietur rixa. Si hodie sibi succum parat arbor ad fructum: cras autem vicina petet: non erit causa distractionis. parua igitur offensa est. Καὶ παραλλάττοντες. Quoniam diuersa sunt tempora germinationum; diuersa itê esse in quibus fructus perficiuntur, par est. Vbi manifestò τὸ βλαστάνειν hîc intelligit, non solùm frôdiû germinúmve, vt alibi, productionê, sed etiam fructuum inchoationem παραλλάττοντες, verbum ad significandum variationem, & huic & Præceptori frequentissimum. in eo enim est vis τοῦ ἄλλο. Alternantibus per vices temporibus acmutuò cedêtibus. Et sicut dixit, ἐλαχίστην, sic hîc ἧττον λυπεῖ: quia fieri nequit, vt nihil penitus auferatur.

Χαλεπώτατα. Nunc è contrario recensetinimicitias aliquarum. Causas autem statuit ex hoc ipso principio, subtrahi alimentum. Proinde molestas esse Ficum & Oleâ Viti: quia sint voraces ac succi bibulæ. hoc primum à radice. alterum, quia multum occupent vmbra sua. Vitis enim hu milis: illæ imminent atque latè operiunt. Χαλεπὸν δέ. Eodê ordine, mitiore gradu, Amygdalus. Valida enim etiam suprà agnoscebatur. at validû multo alitur, vt athleta. Et sanè pinus suprà erat βαθύρριζος: multû igitur ex profundo hauriebat quippe ad eam molem sustinendam, quæ in ea visitur. At non officiebat: quod ea profunditas eomitem habebat simplicitatem. ideò πολύρριζιαν adiungit Amygdalo. expressa voce supià dabat. τῇ ὀλιγορριζίᾳ innocentiam. Καί τοι φυτεύουσι. contrariam huic opinionem. quosdam in vineis Amygdalum ponere. consilium. ἀσινεστάτη, innocêtissima. rationes consilii tres. Modico leusque egere nutrimêto: non esse serotinam: non multum opacare. Sanè complectitur omnes conditiones, nâque non aufert vicinæ succû. non concurrunt têpora fructificationis. non defraudat coctione, quæ fit solis vi. Τεφρὸς ἐλαφρὸς, parua, quod paruû est, leue est. item aquea, quod non videtur afferre viti nocumentum: quia melius excoquetur reliquum. Οὐ μὴν. Tollit hanc sententiam explicatione causarum. Duas videtur ita concedere, vt earum alteram contemnat. Οὐ γὰρ οὕτως ἡ σκιὰ λυπεῖ, quasi dicat, de vmbra nihil dicêdum fuit. Alteram non tantùm valere, vt possit sese opponere tertiæ maleficio. τὸ ὄψιον. Neque dilatio fructus adeò differt nocumentum, ac repræsentat radix potentia sua. Notabis loquutionem, τὸ ὄψιον. quid? vbínam verbum? non enim repetetur, λυπεῖ. Præterea τὸ ὄψιον est vitis: τὸ πρώιμον Amygdali. dicendum igitur: τὸ ὄψιον παραιτεῖται. excusat damnum. Non potest serotina sua fructificatione Vitis euitare damnû tantum quantum præsto est à radicis auiditate. Simplicissimè: si Amygdalus serò pareret, non tam noeituram fœtificatione quàm nocet radice. Ergo quia fructum anticipat, non tollit ra dicis noxam. σύντροφον γινόμενον. quod & suprà dixit. multitudinem radicum & prolixitatem eò demum tendere: vt mutuus fiat côplexus, atque inde pro alimento controuersia. Ratio hęc quare plus accipiatur à radicibus incommodi. Ἀλλὰ κουφότατα. Pro Amygdalo Punicâ subiicit, & Malum: atque illius loco statuit eas, propter veras innocentiæ conditiones. Οὐ πολύρριζα. incipit ab eo quod potissimùm spectari iubet. Τεφρὸς ἐλαφρὸς. Verè nôn, vt suprà, falsò de Amygdalo. Non enim validæ sunt arbores, sed imbecillæ.

A signum: παχὺ γηρᾶσκουσι. Si ita accepisset, rectè haberet: scilicet pro argumento imbecillæ naturæ vitæ breuitas. At non ibi sistit orationem: quin addat, ὥστε μὴ πολὺν χρόνον ἐνοχλεῖν. ridiculé. Non enim de hac agitur arbore, sed de specie quæ non interit. Nam si non noceat natura sua: vbi hæc interierit, alia substituetur. sed est hoc quoque interpolandum. Quia minus frondescant vetulæ, non promouent radices: minus trahunt. Ἁπλῶς δ' ἅπαντα. Alia natura noxia, omnium scilicet, quæcunque stolonibus luxuriant: eas maximè nocere. Multis enim opus habere nutricibus multos alumnos, necesse est τῇ παραφύσει, quæ est à natura. vides analogiam. Agit enim hîc, παραφυτείας, quæ est ab arte. Καί τοι συμβαίνει. Hæc est postrema capitis pars: in qua causam reddit admirabilis historiæ. Si subtrahitur à vicina succus: B ergo mortua vicina, plus remanere sueci videatur. plus vigebit igitur. At contrà iis euenit, quæ παράφυτα vocat, scilicet simul iuxta consita. συνέπεσεν: quod Latinè, accidit. vbi notabis, ἐνίοτε, & ποί.

Ἅμα πεφυκυιῶν. Cùm simul enata esset & Ficus & Anadendras, emortua Ficui, interiit autem ἀναδενδράς. Μεγάλην ἐποίησε. Prudentissima verba. magnam esse factam mutationem. Sanè magnam: si ex arbore singulari, facta est arbor gemella. Vt non amplius sint παράφυτα, sed quasi σύμφυτα, imo verò arbor vna. Διὰ τὸν χρόνον. Non quòd à tẽpore quicquã factũ sit: nulla enim est actio quantitatis: tanto minus temporis, quod est quantitatis assecla & mensura. sed quia simul C nutritæ. Vt quoniam altera alterius consuetudinẽ tulerit: desiderium ferre non possit. acutiùs tamen dispicienti alia causa videatur. Anadendras siue Labrusca est, siue quod aliud vitis genus: eius omninò natura est, scandere. Subtracta fultura, cuius præsidio viuebat, interiisse mirum non est.

Εἰ μὲν νέων ὄντων Non ita euenturum fuisse, si dum essent iuuenculæ, id accidisset.

Lego πάντα, non πάντων. Et ὀκλαῖς non σκίλλαις. Et εἰ μὲν νέων ὄντων, non ὑμῶν. Et ἀνεφαάνησαν aoristo passiuo secundo, non ἀνέφυσαν. Rursus, ἁπλαῖς δ' ἅπαντα, non ἁπάντων.

: Theodorus ἐπαναφέρονται, interserunt: rectè, si locum spectes: si tempus, superserunt. Πρὸς τὸ μὴ κατεσθίεσθαι. vt ab Erucis defenderentur. à culicibus potiùs, si superiorem sequamur lectionem. πρὸς τὰς ψυχάς: à papilionibus: non autẽ πρὸς D τὰς κάμπας. Quanquam res aliter se habet: non enim Papilionibus, sed Erucis infestatur Brassica: hæc tamen hîc desunt in codice. Legẽdum autem, defendantur: non, defenderentur: aut, sociarunt: non, sociant. Φύεσθαι διὰ τῶν ἀκρεμόνων. per brachia Oleæ prorepere atque dispergi. Nihil infelicius verbo illo, prorepere: in Myrti virgis quæ sur rectæ sunt. Ἀλλ' ἔλαττον. sed minorem. legit ergo ἐλάττονα. malé. Non enim fructus, qui obiectu quopiam obteguntur aduersus vim solis, minores sunt, sed maiores atque succulentiores. Itaque legimus, vti scriptum est: ἀλλ' ἔλαττον. sed minus dulcem quàm is fructus qui insolatur. Aquæ namque plus habere Oleam in minore coctione, suo loco dictum est. Καὶ αὔξησιν λαμβάνει. Nec quicquam prohibet radix, quo minus hæc augescant. Paraphrastes hîc est, non interpres. Sic illa quoque addidit: ad portionem societatem nõ negant. Τὸ ὄψιον, sera feracitas. aliud est, feracem esse: aliud ferre, simpliciter. Etiam μονοφόρα, etiã ἐνόφορα ferũt: feracia non sunt. Edit quiuis etiã abstinentissimus: at Terentianus Phormio seipsũ edacem vocat. Ἤδη τινὶ συνέπεσε. Theodorus expressit sic illud pronomen. Vitibus accidisse. & addidit de sua lasciuia: maritæ. Μία φύσις ἐγεγένετο διὰ χρόνον. Tempus longinquum quasi naturam vnam ex ambobus confuderat. Agnoscis hîc, quod & multis aliis locis peregrinitatem. saltem dixisset: cõflauerat. non enim confudit vnam ex duabus, sed in vnam duas.

CAPVT XVII.

XVII. capitis argumentum. Pangendæ vineæ sic eligenda loca. Densis Vitibus danda montana, laxis campestria. Ex medulla vtramque dignosci.

ΠΕΡΙ' δὲ ἀμπέλων. Quæ seorsum de Vitibus promiserat dicturum, nunc præstat nitidissima oratione: cuiusmodi si semper vsus esset: nostro huic labori nobis fuisset supersedendum. incipit ergo deintegro ab electione soli. Nam suprà distinxit agri naturas, quæ ipsis, C quæ frugibus deberetur. Nunc quoniam earum multæ sunt species: speciebus item ipsis non idem terræ modus est constituendus: vt validior densis, mollior laxis tribuatur. Laxas esse quarum medulla in nouellis pampinis multa, soliditas circumstat exigua: densas, quibus medullæ minus, ligni plus. A sole faciliùs exhauriri laxas, ob meatuum raritatem. contrà, solidiores seriùs exuggi. in eis ob meatuum angustias, pertinaciùs ac diutiùs cohiberi succum. Hoc totum esse tam in albis quàm in nigris: maiore tamen ex parte nigras esse solidiores. Ὅσα μὴ κοινά. Quæ suprà cum aliarum arborum cultu non sunt explicata. Attẽtum facit auditorẽ nouæ historiæ professione, nouáque diligentia. Λεκτέον ὁμοίως. Eadem cura: non autem ὁμοίως, vt suprà fecit, κοινῶς Hîc enim ἰδίως. D Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ γένη. Nullum nectar suauius toto hoc tractu orationis. Quia diuersę species: id quod in historiis, atque his in libris sæpe dictum est: quia terrarum variæ cõcretiones: quia naturalia officia similitudine conciliantur: videndum cui quæque generi conueniat aptare. τὰ ποῖα ποίαις οἰκεῖα. quia τὸ οἰκεῖον sequitur τὸ διάφορον. Differunt autem vites non solùm superficiariis (vt ita dicam) accidentibus, vt albo, nigro, viridi, heluolo, purpureo, pallido. longo, rotundo, paruo, magno, denso, raro, crasso, carnoso, lignigero, apyreno, acino: sed etiam formis, à quibus certæ manãt qualitates; quemadmodum, calore frigoréve maturescere. At terræ non formis, vt aliqui volunt.

sed

sed fortuitis affectibus, sicut & aquæ. Κατὰ φύσιν. ostendit consilii sui rationem. Si quæ sunt inter se conuenientia, inter se commiseris: bene habebunt. Ratio est apud metaphysicum. quia omne quod est vnum est, similia verò sunt quasi vnum. Est enim manifesta in ipsis ταυτότης ποιότητος. Quare cùm à substantiis manent accidentia: in substantiis quoque erunt aliqua principia communia. Sic αὐτα Viti, erunt αὐτα terræ, & è conuerso. ἀγαθὰ, proba, & præstò ad humanos vsus. Sin contrà: contrà ἀχρεῖα. Τὸ δὲ κατὰ φύσιν. Declarat quid sit hîc accipiendum, secundùm naturæ leges. nempe similitudinem. tūc similitudinem hanc appingit. in solida terra solidam Vitem: siue infirma firmam. καὶ αὐχμώδει. quoniam densa Vitis haud multo suceo indiget. hoc an verum sit: suprà disputatum est. Quod enim pluribus constat partibus, pluris eget alimenti ad eas conseruandas. at densum tale est. Καὶ τὴν λεπτὴν in suo genere scilicet. Nam tametsi laxior & mollior alba est: albarum tamen etiam multæ sunt species.

Ἐν δὲ τῇ ὑπόμβρῳ. Suprà bis, & mox τὴν λειμωνίαν. Vitibus aptam dicit: propterea quòd Vitis toto genere laxa est. Ergo tanto magis species laxa in laxo genere. Cæterùm vox hæc ὑπόμβρος, non negligenter accipienda est. non enim pluuio solo dici placet. Quippe non conuenit iis quæ scribūtur infrà: vbi dicit, eas Vites quę vdo seruntur solo, non admittere imbres: sed ipsis resistere, atque iisdem penè verbis. ἀντέχουσιν ἐν ταῖς ὑπομβρίαις. haud igitur ὑπόμβρον. petit solum. Et in pratensi solo bene constituitur, ὅτι τὸ οὐράνιον ὕδωρ οὐ δύναται διικνεῖσθαι πρὸς τὸ ἐκ τῆς γῆς. hęc eius verba sunt. Non igitur quæ aqua in ea terra est, ὄμβρος est: non ergo terra ipsa ὑπόμβρος. Διὰ ἄλλα. docet, quemadmodum dignoscantur. In palmitibus nouellis deprehendi: quia in vetulis succi minus est. In animalibus verò siccitas adeò dominatur, vt quæ ossa menti suàpte natura gemina cohæret, senectā ętate in vnum coeāt mutata media chartilagine, quæ in affinitatem ossium abierint concretionem.

Ὅτι δὲ ἑκάτερον. probat, quod per δίον afferebat. Ἑκάτερον genere neutro, quod vtrumque diuersum comprehendat. cui medullæ multum: & meatus ampli. Nempe medulla in Vite laxissima pars & rarissima. Στενά. quoad situm partiū. Angusti namque sunt, quorum parietes propiores. ὀλίγοι. quoad tota pauci meatus: quia parietes crassissimi. Nam in raris corporibus quibusdam, quanto angustiores, tanto plures. sicut in sagittarum fasce. quot sunt tenuiores, eo plures. Διὸ καὶ αὐτά. Conclusio syllogismi: cuius propositio erat: densa minus egent alimento. Probatio: quia dēsis meatus angusti. huius item probatio. per angustias parum subire quit. tum autem porrò huius. quia locus est æqualis loco. Hîc sistitur ἀνάλυσις in sciētia superiore vniuersali ex quarto Physicorum. Cæterùm nihil est hoc: vti iam dictum est. namque plus est solidi: ergo plus alitur. Ideò subdit aliam rationem nihilo validiorem. Pendet enim ab hac: quòd diu seruare queant succum atque eo frui. Atqui hoc simile sit homini, qui multis egeat nummis, paucos habeat, eósque sibi retineat. Quis dubitat quin corpus athleticum plurimùm sibi requirat cibum? Quis item dubitat, quin ex loco quem αὐχμώδη statuit, parum queat attrahere Vitis? Quamobrem aliam rationem excogitandam censeo: quæ si minus probabitur à sapientibus: vt non erit probro mē præterisse id in quo frustra fortasse laborauerit tantus Philosophus: ita conatus, atque tentamenta non ingrata erunt studiosis: in quorum gratiam hæc multis laboribus elucubrauimus. Igitur fortassis ita dicendum est. à robore vitis densæ. Nam quantum est in solo macro, tantùm sibi comparare pōtest. extorquet igitur ab auaro solo. Item porrò (quę ratio validissima est) non resoluitur ab æstu, dicet aliquis: hæc est posterior Theophrasti ratio. nequaquam. At enim, eam Vitem seruare posse succum suum vsque sub Æstatem. at si ipsa in Æstate seruato opus est. Namque ante Æstatem, Verio beneficio seruāt etiam laxiores Vites. Οὐ γὰρ ἥλιος ἐξ' ὁμοίως ἐξάγει. At Æstate exigit sol, non autem antè. Ἐπαρκοῦσιν. Actiuè posuit verbum hoc, quod & apud Oratores non auimus in familiaribus exercitationibus. nam vsitatiùs ponitur absolutè. τοῦτο ἀρκεῖ μοι. sufficiunt radices quantum satis. ad fructum. parum resoluitur: parum egent: parum trahant: diu sufficit: satis habent. cætera sunt liquidissima. Τῇ δὲ ὑπόμβρῳ. Contrà, in terra humida pro laxa Vite omnia ex sententia. Quanquam multo eget alimēto, quia multùm resoluitur: tamen quia multùm à terra reponi potest: multùm proficere potest ad fructuum tum magnitudinem tum excellentiam. Hoc autem falsum est. Namque ex vda Vinea neque sapore vegeta, neque ad conseruationem firma sunt vina, neque trans mare vehi possunt, quin corrumpantur. Neque de Gręcis caloribus quispiam componat hanc controuersiam: quando in Calabris quoque ac Siculis collibus longè sunt generosiora. Hîc verò apud Vascones, non nisi in Sabuletis atque Glareis. Notabis autē distortam aut corruptam orationem: καὶ μεγάλης ἀφαιρέσεως γινομένης, ὁ ἥλιος ἐξάγει. alius dixisset, ἐξάγοντος τοῦ ἡλίου.

Τοσούτῳ πλείον. Quoniā multus humor subest: multus à sole trahitur: necesse est multum opus fieri. Quocirca & ipsæ in cremento magnos faciunt progressus sibi: & ad fructus conficiendos plurimùm nanciscūtur facultatis: duo hîc sunt, quibus hęc consiunt. Ἄφθονος τροφή, largum nutrimētum: & τὸ κράτος: robur, à sole intelligamus comparari. vt quid? πέττειν. satin'? nō. quid amplius? ἐρέιδειν. ideò sit illa ἐπίδοσις, & illa ἐυκαρπία. Διὰ τοῦτο γάρ. Ex genere posito in maiore propositione syllogismi, cōcludit de specie, sic ὑπόμβρον eligēda: ἡ λειμωνία ὑπόμβρος. Sequitur electio: quā auxit super latiuo: κρατίστη. Deinde potentię huius enumerat conditiones: μὴ πίειρα, κούφη, εὔφυλος. Ex leuitate facilitas: ex humiditate opulentia: ἐκ τοῦ μὴ πίειραν εἶναι, vini generositas: cui nihil magis aduersariū quàm terrę pinguedo. Ὥστε μὴ δύνασθαι. Suis aquis

cõtenta, quas domet in vsum suum, non admittit pluuias peregrinas: quarum copia vina fiunt deteriora. Ita & habet, quod aliæ petunt: & non accipiunt detrimentum, quod capiunt illę ex iis, quas expetunt: id est è pluuiis. Et sanè quia dixerat κοῦφη, & leuis terra bibula est: necessario τὸ ἔφυδρον addidit, alibi monuimus esse ὕφυδρον & ἔνυδρον. Illud significare posse terram etiam aridam, cui modò subsit humor: τὸ ἐν inaltero notam esse humoris interni cum ipsa terræ massa misti. Quod autem non admittat cælestes aquas, propterea quòd habeat suas: neque mirum est: non enim inducitur vel habitus, vel materia, vel quantitas, nisi in priuationem: & conuenit cum eo quod de Alno diximus suo loco. Non putrescere sub aquis: ob aquas proprias, quas in se habet, neque alias admittit. Notabis rectum cum infinitiuo modo, omnibus Atticis familiari loquendi more: πρὸς τὸ κοῦφη εἶ, vix aliter loquitur Aristoteles. notabis etiam ἀντέχειν, absolutè. Illud magis notandum, atque ad topicas disceptationes in memoria habèdum: ἐὰν δ᾽ ἀέξῃ enim: Cælestibus aquis non augeri terrestres aquas. Ad ingenia exercenda proponi potest in scholis pro effato: positiones aut conclusiones vocant. Ἐὰν δὲ ἡ χώρα. Claudit caput plausibili sententia. si extrema extremis: media mediis.

Theodorus, κατακρατοῦσα, exuperat. vbique sic, vincit. Κούφη. facile solum. Ἔν τῇ ἄγχάμι. Theodorus addidit: certi vi sui humoris.

CAPVT XVIII.

XVIII. capitis argumentum. Plantas quæ terræ sunt mandandæ, melius ex frigida peti regione. Robustas & crassas, atque etiam stolones ipsos, item plantaria, solo vdo. Temporibus sationes accommodandas pro agrorum ratione.

ΠΕΡΙ δὲ τῶν φυτευμάτων. Inconsultiùs factum videtur, cùm Vinearum tractatio interrupit superiorem arborum communem consideratione, ad eam enim partē redit, quæ ad soli pertinet electionem: idque duobus modis: vnde etiam bipartitum caput est. In priore loco demonstrat, quę plantaria cui terræ sint committenda, ac mox quanta: nempe alibi crassiora, minus alibi. In secunda parte dirigit eandem plantādi rationem ad tempora, secundùm eorum naturam. Περὶ δὲ τῶν φυτευμάτων. hic laxè admodum accipit φυτεύματα. Sumenda esse de frigida regione: quia sint ibi crassiora. Crassiora igitur eligenda: erit in maiore propositione syllogismi, ratio electionis. Plus resistunt putrefactionis, si in vdo serantur solo: & in macro nihilo secius prouenire queant: quia robustissima: tum autem multùm continēt humoris. Alioqui si debilia deponantur in terram vdam, non ferunt, sed putrescunt. Quæ est causa, vt agricolæ quidā hanc sequuti proportionem, viuiradices iubeant in terram vliginosam statui: quia quod virgis illis præstabat crassitudo: idipsum exhibebunt planta-

A riis radices. addit amplas leges: πάντων δὲ ῥιζῶν. Propterea quòd alia φυτεύματα. putrefiant, vel antequam radices emittant, vel emissæ radices ipsæ. Τὰ δὲ στάχη, ratio, quare frigidis è locis petenda. Quia terris vdis crassitatum peculiares sunt ad ferendum. Καθάπερ εἰρήκαμεν. quia quod πυκνὸν dudum dicebat, modò dicit παχύ. Εἰς δὲ αὐχμηρὰν. In macra, neque crassa, neque nimis exilia. de exilibus sanè bene. Periclitatur enim ne priùs quàm germinent, arescant atque alteris, quid τὰ μὲν γὰρ οὐ διαφαίνεται ἤδη non possint putrescere, at hoc quærimus, ne putrescant. Et in squallida, ac frigosa nihil putrescit: neque crassi neq; nō crassū. Παραλλάττοντι δέ. quod de solo dicebat: nūc dicit de tēpore. Suprà de regione frigida, vnde peteretur: de humida, vbi pangeretur: nūc B de tēporibus vtriusq; qualitatis simul, & contrariarum. Ergo si in frigida ac humida seres: facito ante vernum æquinoctium: subeunt enim calor & siccitas. Sin in sicca & calida: pòst solstitium: imminent enim pluuiæ: quare plus proficient. Intellige priorem operam, paulo ante equinoctium: secundam, multo pòst solstitium. non enim pluuię sub Cane. Τὴν δ᾽ ἄλλην. aliarum rationes ad hanc normam institues. Nota loquutionem: participium pro imperatiuo: quia ponitur pro infinitiuo, & infinitiuus pro imperatiuo, τεκμαιρόμενον, ἀντὶ τοῦ τεκμαίρεσθαι.

Lego δὲ μικροχυμίζων, non ἃ δὲ. Et λέγομεν, non λέγομεν.

CAPVT XIX.

C *XIX. Capitis argumentum. Scrobibus præscribitur modus. Ratio fossarum circa plantas & fossionum. Qui situs plantæ sit instituendus.*

ΠΕΡΙ δὲ τῶν ἐργασιῶν. Quæ de scrobibus constituta sunt, repetit: & addit alia quædam, sanè haud sine ordinis flagitio. Tum nonnulla de fossis circa arbores faciēdis, & quare. Post hæc quemadmodum à vētis auersa statuenda sit ea plantarum facies, vnde prodeunt germina. Χρὴ δὲ. opus faciendum πρὸς τὴν χώραν, pro loci ratione: si humida, si sicca terra sit. Hæc tamen suprà dicenda fuere, neque huc apponere, quę intercipiunt precepti ones amputationis & incisionis: quas mox ab his repetitas decuit D cum superioribus cōtinuari. In terra humida fieri vetat magnas scrobes: vetat & profundas: ne multis collectis aquis planta putrefiat. Quæ est ratio, vt ne faciendas quidem scrobes censuerint aliqui: sed adactis modò paxillis aditum parare demittendæ plantæ: manca tamen oratio hic. τοῖς παττάλοις τοῖς σιδηροῖς φυτεύειν. Deest enim tale quid: συμπεπηγμένοις πρὸς τὸ καθιέναι τὰ φυτεύματα. Ac sanè sic conseri mus hic vineta, ferreis palis adaperta terra. Μὴ δὲ συγχωννύειν. à fossione abstinēdum. Ratio, vt exiccetur plurimùm sole terra. tamen suprà dicebat, humidū solū reficcari fossione. Et plus siccabit sol, si plus tanget: plus tanget, si plus

si pl⁹ aperietur atq; inuertetur. Nunc autē si nō fo- A diatur: cū sola superficie res soli est. Ἐὰν δὲ αὐχμηρόν. Hoc quoque suprà dixit: & maiores scrobes faciēdas: tum deposita virga, rursus quæ fuerit exhausta, ingerendā. Εἰς γύργυς πᾶσιν. Quare? vt quammaximè subacta, quamcommodissimè terram excipiat. συνεργασθεῖσα. confecta ad verbū: comminuta. Εἰ δὲ μή Si non fiat id: tunc profundissimas fossas arboribus circūducere: ne æstu arescat arbor. fossæ namque exceptis ac seruatis aquis æstus arcebunt. Τ' ἄλλα πύτοις ἀκόλουθα. dictum oportuit, quid consequeretur. Non enim declarat hoc quæ sequitur sententia, toties contra decorum Peripateticum repetita. siccanda humidam, siccam humectandam. Diceret alia instituta præter fossiones, quibus hoc fieret. Nam suprà B subdebat arenam, & saburrā, & lapides: item deducebat aquas fossis. Hæc vnico tractu profiteri debuit, non distrahere. Διὸ καὶ τὴν ἔαρος. spectat hoc ad eam partem quæ humectat. Vere fodiendū, vt plurimum adigatur spiritus. ab aere scilicet fiat, vti dicebat ἔνικμος. Toties cōmendat hoc tam decantatum πνεῦμα: toties ab aere τροφήν. Λαμβάνοντα δέ. Altera capitis pars peculiari præcepto circa montana loca, & obiecta ventis: & primùm quo tēpore faciendæ. Τοῖς καθισταμένοις πνεύμασι Haud satis liquet quid sibi velint verba hæc. Neque sensus, neq; casus is tertius subseruit antecedenti orationi. Καὶ τὸ φυτόν. Et plantā cum ad modū statuere, ne germina prodeāt aduersa vētis. Mirum, si loca fuerint Austris exposita: quib⁹ artibus in Boreā pampinos auertant. Omninò cùm C ligant, arcum pampini sic flectunt, vt sole totus illustretur. sed ita capiendū: si regio ventos habeat infestos, puta Circium: danda opera, ne aduersus eum germinum facies, dum tenella est, dirigatur. Non pauca tamen egent interpolatione: si cum sole conuenire debent. Neque satis constat, quid sit τὸ αὐτὸν τρέπον nullum enim iam situm designauit. Μὴ δ' ἔμπαλιν. vnum ex duobus incommodis. Aut vt frangantur: aut vt deuexiora facta germina, prҽter modū excrescāt: inflexa scilicet. Hoc facere ad importunū incrementū propter pondus, intelligendū est. trahit enim deorsum. Τόπον γάρ τι. astringit hoc prҽceptū ad Vitē priuatim. Deinde se de integro comparat ad alia, si qua sunt: illa voce ἀκόλουθα. Hoc dicit, quia per capitis initia: ἀπὸ γύρων ἀρξάμενος. D

Lego αὐτῷ ἔτι, non αὐτὸ ἔτι. Et εἰς γὰρ γύρους ἅμα, non ἃ γάρ. Et καὶ ἀπὸ τοῦ ἀέρος, non ἢ ἀπό.

Theod. συνκάμπτων accumulato. Τοῖς καθισταμένοις πνεύμασι. pro moribus afflatuū. Τ' ἀποπεπτωκότα, delapsa, inclinata. Sanè τὸ [illegible] quid hic agat animaduertendum est. non enim dicit ἐκπεσοῦσα: vt sit delapsa. τὰς μὲν οὖν φυτείας. Vineta Theodor⁹ interpretatur, non rectè: de omnibus enim plantis intelligit.

CAPVT XX.

XX. capitis argumentum. Quantum, & quando, & quibus locis, & quas ob causas. Quid in Vitibus auferendum aut relinquendum.

TA'Σ δὲ τομάς. Redit ad id quod reliquerat de amputatione: quā expeditionē multis versat modis. quid, quantū, quando, in quibus, quare. Ac primùm cōmune ad omnes lege: quod & suprà dicebat: nō multùm relinquere: plurimùm auferre. ideò dixit τομὰς βραχείας. figuratè tribuit incisioni breuitatē. Nō enim breuis est incisio: sed incisum breue fit, quoties propiùs truncū aut tellurē secatur. Nam siquis argutari velit: è contrario potiùs est incisio breuior, quò longior est ab stipite: quia ramus tenuior. Ὡς ἂν ῥιζωθῶσι. Dicit hoc de adolescētibus plantis: vt radicentur atque augeātur. Ἅμα δὲ ἡ γῆ. mutilus est codex, aut autoris breuitas odiosa. Nā si est præceptum vniuersale: quorsum ἡ γῆ αὐχμηρά; nulla namque mētio terræ squallidæ. Sed sensus talis esse debuit: tanto magis in solo macro: vnde tenuis copia suppeditari potest. Κατὰ δὲ τὴν. leges mōtanis ac frigidis, statim sub ipsam germinationē. Quippe ne ineunte quidem Vere, metu superuenientis frigoris. Ἢ δι' ὅλως ἔνασρον. Aut quæ statis temporibus infestatur gelu; propter vim sideris ei parti dominantis. vt fit ὑπαίθριον, quemadmodum in Vasconia. Ab octauo Calendas ad vsque nonas Maias maximè sunt Vites obnoxiҽ frigoribus, adeò vt etiam gelentur. Vidēdum: quomodo cōueniat hoc cū eo quod suprà dicebat: putationes omniū, præterquā Ficus, post Pleiadē faciendas: nunc sub ipsam differt germinationē. Ἔνασρον, obnoxiū sideri cuipiā. sic etiā ἀστροβολία. ἀστροκύων est in libris agricolarū: κύναστρον, apud autorē libri De plantis, qui falsò attribuitur Aristoteli. sic & Latini, sideratū. Theod. hasce nobis reliquit reliquias suҽ securitatis. Σχεδὸν πᾶσι. Quando verū est, tēpestiuam esse omnibus putationē sub ipsum tēpus germinandi: si verū est quòd suprà dicebat: oportere post Pleiadē putare, ita varias ponit sententias. Ὅπως τὸ φυτόν. causa qua inouentur: vt plāta succo plena incitetur ad putationē. Hoc enim est, πρὸς τὸ ἀφαιρεθῆναι ὁρμήσῃ. mutila verba. Nō enim credendum, ipsam plantam, quasi prægnantē, exonerari velle per incisionem: propensa enim est ad erumpendū in fructus, non autem ad implorandū opē, vt sibi ferro subueniatur. Καὶ ὁ βλαστός. Inde futurū est vt amplissimè cōmodissiméque germinet hac enim de causa putantur, inquit, arbores: non autē propter fructū. Concinnāda hҽc quoq; sententia est: non enī vera videtur. Quicquid enim ponitur operҽ propter fructū ponitur. Non enim petitur à Vite foliū, vt in Olerib⁹; sed vua: ipse tamē distiguit vernā putationē fieri germinationis causa: Autūnalē verò propter fructū. Quā distinctionem haud facilè à me percipi, fateor ingenuè. Vtraq; enim vtriusq; causa reor institutā: tū vt renouetur Vitis: tū vt vberiorē ferat fructū aut meliorē. Διὸ ἐπὶ [illegible]. Eam ob causam post Pleiadē statim fieri iubēt: quia tunc arbores magis vigēt. toties vsus est ea voce συνεστηκότα, in se collectæ. Καὶ ἀκμὴν τεμνόμενα διακρύπτειν. sibi viuere ac succum retinere. Proptereà verò queūt amputari: quia partes inutiles auferūtur: de principali succo

nihil amittũt. non ergo debilitantur. Καὶ ῥήγνυται. eo tempore cortices arborum non ſcindũtur: quia prægnantes non ſunt, vt Vere. Videtur ergo dicere, non fieri putationẽ propter germinationẽ: non enim tunc ſunt germinaturæ: ſed propter fructum. Quaſi ſeruetur intus is ſuccus, qui coquatur ad fructũ. non tamẽ hæc explent ingeniũ accuratum. Nãque & tunc licet non cieantur ad germinandum, pro germine primùm fit, ſi generationis ordinem ſpectes, deinde pro fructu: & Vere, licet mox germinaturæ ſint, pro fructu primum, ſi finis ratio ineatur, deinde pro germinatione fit opus illud. Μεθ' ἡλίου. Duo tẽpora notat, in quibus turgere videntur arbores ad germinandũ: vnũ Vernũ, quod deſignat illis verbis, μετὰ ζεφύρου πνοάς: aliud ſub Cane, quod deſcribit illis, μεθ' ἡλίου τροπάς: vtroque arbores ad germinandũ ſeſe cõparare: primo ad primam germinationẽ, quam βλάστησιν vocat: in ſecundo ad ſecundam, quam dicebat ἐπιβλάστησιν.

Ἀμφότερα πάσχει ταῦτα. Si putentur, & δακρυρροεῖν & ῥήγνυται. nunquam credibile, rũpi Vitem ſi putetur poſt ſolſtitium: potiùs, ſi non putetur: iam enim minus humoris habet ac ſibi ſeruat. Καὶ τότε Tunc, quia non habet exuberantem ſuccum, laborat arbor, ſi cedatur. ſentit ergo damnum: quia non habet præſtò ſupplementum. Et germen exit ab extremis ramis ad cæſuram: quia iam facta eſt ab radice fluxio, quantum fieri oportuit: & in illo extremo tantum eſt relictum ſucci, ex quanto poſſit illa noua fieri germinatio. Ideò dixit, παρερρυηκέναι: præterfluxiſſe: per omnes eas partes ſcilicet quæ ab radice tendunt ad ſummum illud. Τέμνειν δέ. Hactenus de quantitate & de tempore: nunc applicat aliam temporis rationem locis. incipit ἀπὸ τῆς χέρσου. Signata vox de agro inculto, & ab operibus vacuo. Sunt enim modi tres: χέρσος, γεωργουμένη, ἀργή. ἀργὴ, propriè quę vacat poſt cultum. Eandem tamen ſub χέρσου nomine ſæpe audias: ſicut & χέρσον pro quacunque terra quæ in mari non eſt. Quin pro terra ſimpliciter apud Philoſophum in meteoris: ἡ θάλαττα χερσοῦται καὶ ἡ χέρσος θαλαττοῦται. Declarat autem quid ſit χέρσος, illis: διὰ τὸ ἀεργότατον εἶναι, καὶ ἀκάρπωτον. ſic etiam Sophocles vſus eſt. In eiuſmodi ſolo otioſo celeriùs ſata proficere. itaque tertio ſtatim anno patiuntur putationes. At in terra culta exhauſta lentiùs progreſſus faciunt ſuos: parciùs enim ſuppeditatur. Τὴν δ' ἄμπελον. Priuatim in Vite certam deſcribit attõſionem. vbi confundit præcepta. nam hîc eſt, καὶ τὸ πόσον καὶ τὸ πῶς. Non ſolùm putandam, ſed etiam amputandam, paribus ſcilicet brachiis, quaſi in orbem radiatim. hoc eſt quod ait, ἄγειν. quia de ſe nequit ipſa ſtatuere agenda igitur. κύκλῳ, brachia notat. περὶ τὸν πυθμένα: æquam omnibus longitudinem. hoc non ſeruatur. Sed vnum longiùs productum in orbem curuãt: alterũ breuiſſimũ relinquũt: cot Vaſcones, Latini furunculum vocant. ita enim cedunt altrinſecus ad ſoles perfruendos. In ſolo fœcundo ac Vite generoſa, etiam tertium curant, inter illa duo medium. Πυθμένα: licentiori metaphora: va-

A ſotum enim. Hippocrates in ſecundo De ratione victus in morbis acutis, πυθμένοθεν, funditus: ab origine vſque cauſarum. Τοῦ πρὸς οὐ χαλεπόν. non ad ſpeciem, ſed ad iudicium Vitis faciem referendam. Nempe haud pulcherrimos quoſque palmites, ſed eos potiſſimùm qui videantur aptiores πρὸς τὴν ἀγωγήν: quæ artem atque operam commodè ſequantur, & tanquam audiant vinitorem. quia dixit ἄγειν, dicit ἀγωγήν. Qui ſunt ii rami, petes è Varrone & Columella, etiam certis nominibus deſignatos. Ἀρκεῖ γάρ. minutius præceptum: ſatis enim, ſi vnus modò relinquatur oculus. Εἰς τὸ δένδρον. Ad corpus ipſius arboris, ex quo futura ſit arbor ipſa.

Ἐὰν δέ τις ἀποσῇ. ampliſſimum præceptum. B Siquis dubitet: vbi aut in quo ponit operam: idque ob eam cauſam, quòd ſucci impetus ad palmites nondum ſit delatus: tunc auferendos eſſe oculos eorum pampinorum, qui relicti ſunt: interiores, inquam, vt ſuccus ad exteriores conferatur. Οὐ δεῖ τὴν ἄμπελον ὡρμηκέναι. Imò verò δεῖ τὸ τὴν ἄμπελον μὴ ὡρμηκέναι. Ἡ τροφὴ σχίσῃ τὴν ἄμπελον, Vitem findat alimentum. Sanè ſarmentum, quod ſimplex eſt, μονόκλωνον, furcatur alterius agnatione atque productione. Αὐ γάρ. Rationem reddidit illius ablationis: nempe vt ad alios currat alimentum: nunc huius curſus item affert modum. Quia non iam amplius ad ablatorum loca fluet, ſed ad viuentes palmitis gemmas. Ratio eſt in ſequenti participio, τὸ δεχόμενον. quia illæ ſuſcipiunt. imò verò ſi exactiùs loqua- C mur, etiam trahunt. Διὸ ῥᾴδιον. Hac ratione deduces Vitem, quorſum libuerit ποιεῖσθαι τὰς ἀγωγάς. Atque hæc quidem in generoſis Vitibus, & læto ſolo. at in macro aliter. In iis enim non diſtinguitur, vt in illis: ſed idem eſt τὸ κάλλιστον καὶ τὸ βέλτιστον πρὸς τὴν ἀγωγήν. Quare nunquam auferes pulcherrimum, ſed relinques. quoniam eum ſi auferas, non erit Viti, vnde alterum reponat. Proinde quò illa duxerit, ſequendum: non autem ducendum, vt in ſuperiore. ducit autem ad ſpecioſiſſimum. Is ergo relinquendus, & ſequenda ὁρμὴ Vitis, inclinatio, propenſio, impetus. Χρὴ δέ. Non eſt in hoc mutanda ratio putationis, quæ ad ventotum pertinet rationem. ideò dixit, τῇ αὐτῇ. Hîc tamen nihil dixit, ſed capitibus ſuperioribus: D vt longè ſit repetendum.

Lego φύεται πρὸς τῇ τομῇ, non φύεσθαι. Et φυτεύειν, non ποιεῖ. Et ἐάν τις καταλίπῃ, non ἐάν τι.

Theodor. τομὸς βραχείας. breui relicto palmite. Optimè expreſſit ſententiã: non optimè dixit, palmite. In Vite nãq; ſola palmes: vt in Olea tenues. at hîc eſt πάντων φυτῶν. Ἅμα δ' ἡ γῆ αὐχμηρά. Theodor. vt cõcinnaret, addidit: magna ex parte.

Περὶ τὴν ἀφαίρεσιν ὁρμήσῃ. lõgè aliter legit Theod. vt plãta plena humoris protinus exiccetur. & ſanè nõ conueniũt. Διὰ τὸ ἀεργοτάτην εἶναι τὴν γῆν. quippe cùm nuper coli cœperit. imò cùm antehac nũquã ſit cultus. Καὶ ἀκάρπωτον, & alacre ſemina educãda cõplexũ ſit. neutiquã reſpondẽt Græcis. Κύκλῳ περὶ τὸν πυθμένα. ſubrus circũ ſua crura Mitigauit aſperam

speram fundi metaphorã Latinis. nam puto Græcos olim sic consueſſe. Ὀμαλεῦς, læuis, expolitáque. non eſt lęuis vlla Vitis. corticè omnes triſti atque inæquali. Quid ergo quærat expoliri? ſi nuda eſt, cùm putatur? non enim deglubi vult. Sed vult æquales palmites radiatim cædi atque diſponi, quaſi vaſis anſas: vt & hinc aucupemur fundi appellationem illam. Δεχόμενον, capacem, vt in ſuperioribus, δοχόν. Τῇ τομῇ χεῖλῶσαι. reſcidiſſe decet. ſcindere muſellam Vitem vult ridiculè. Τέμνειν, aliud: aliud σχίζειν: vnde noſtrum. In libro De miſtorum affectibus, differunt τὸ σχιστὸν καὶ τὸ τμητόν. Vt variaret ambitioſè, more ſuo, ſimplicitatem: vitauit ſatis incommodè. Itaque Præceptor definit: ſciſſile quod plus finditur quàm quãtum à findente finditur. Eſt affectus neruorum ac venarum in lignis: quoties latera mutua ſeparatione abſcedunt.

CAPVT XXI.

XXI. *Capitis argumentum. Primarium in Vite cultum eſſe putationem. Ratio putandi ſecundum temporum naturam & ſecundum genera. Ex medullæ habitu diuerſo variam iniri putandi rationem.*

ΤΩ̃Ν δ' ἀμπέλων. Poſt vitium expeditam ſationem, nunc adultis quid præſtandum ſit demonſtrat. Hæc tamen diſcerpta ſunt à ſuperioribus: quippe quæ ad aliarum arborum ſpectarent cultum, interpoſuit. nunc igitur applicanda. Tres ponit opiniones: vnam eorum qui ſecundum tempora putationes inſtitui iubent: alteram eorum qui genera diſpertiunt regionibus: tertiam eorũ qui potiùs ad Vitium reſpiciunt naturam: ac potiſſimùm ex medullarum habitudine metiuntur & numerum & magnitudinem palmitum: videlicet quot quantíve ſint relinquendi. Hæc antequam ita digerat, duo ſtatuit præcepta: vnum quod cenſet maximum, nempe ipſam putationem: alteram huic proximum, ſtringere. Primum arbitratu ſuo κλάσιν vocat: ſecundum βλαστολογίαν. Nuſquam tamen (quod equidem meminerim) videor apud alium legiſſe autorem, pro cæſura, κλάσιν: ſed flexuram aut fracturam: vnde etiam ὀκλάζειν. fortaſſe legendum κλάδευσις, id eſt ramorum amputatio. Vnde & noſtra *clades*, metaphora ſumpta à tempeſtatibus, agricolarum vſu, ſicut & calamitas. apud Heſychium tamen, κλασήτειον, falcula vinitoris. Sic ἀμπελουργία cùm ſuis primordiis atque elemẽtis deſignet qualecunque opus vinitoris ad Vineam: hîc aſtringitur ad ſolam putationem. credo, quia ſit principalis opera. Tria hinc pollicetur emolumenta: feliciorem germinationem: vberiores fructus: vitam diuturniorem. Duorum priorum rationes iam ſunt ſuprà multis in locis enumeratæ. Subtracto ſuperfluo, quod reliquum eſt, aptiùs ac fideliùs diſpenſari. Ad vnum opus intentam Vitis facultatem non habere quò diſtrahatur. Si palmes vnus aut alter relinquatur: in eos primas quaſ

A que transfundi vires. Quod verò tertio loco dicebatur, de Vite prorogatione: id fit quoniam retractis in interna, atque ibi ſeruatis ſucci theſauris, planta renouatur. coguntur enim quaſi ſub ſignis vitæ principia, quæ priùs laxa atque fuſa langueſcebant. Πρῶτον καὶ μέγιστον. etiam ſuprà huſce iiſdem verbis vſus eſt. Alterum præceptum, vt huic ſimile, ita proxima commendatione: βλαστολογεῖν. Quod tamen apponit, tanquam rationem proximæ prærogatiuæ: id ſanè commune habet cum putatione. Ait enim: καὶ γὰρ ἐνταῦθα δεῖ εἰδέναι, nam hîc oportet dignoſcere tollenda à relinquendis, vt loquitur Horatius. At enimuerò eadem cura etiam in putatione, atque etiam cò maior, quò plus momenti eſt in flagellis quàm in pampinulis iſtis qui ſtringuntur. Quamobrem
B vt huic loco etiam conſulatur, addendum cenſemus alteram copulam, ſic καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα. neceſſaria putatio: proxima vtilitas pampinationi. quippe in hac æquè curandum, quemadmodum & in putatione: vt quod tolli, quod relinqui debeat, tollatur & relinquatur. Ita acceſſerit ad κλάσιν illam, in qua caput erat operę ſtudere, nequid vtile auferretur: aut quod incommodaret, pro vtili haberetur. Hoc dixit: ne cui videretur hęc pars artis contemnenda. Tales enim ramuli ſubnaſcuntur alicubi: quorum ſucceſſione Vitis ipſa renouari poterit, vetulis reciſis. Καὶ πρὸς τοὺς ἑτέρους. ſcilicet futuros anno ſequenti. Non enim quiuis rami ſ fru ctuarii ſunt: non ſolùm ad præſentes, quaſi ii ſoli tum palmites legitimi ſint. Καὶ πρὸς τὸ ὅλον εὖ
C ζῆν: hoc eſt quod dicebat, καὶ πολυχρονιωτέρας. Semper ad duo reſpicit: ad arboris & vitam, & opus: opus, καρπὸν: vitam, φύσιν. Hippocrates in ſecundo De ratione victus in morbis acutis: ὁκόσα τε ἡ μέν ἡ φύσις, καὶ ἡ ἕξις ἑκάστοισι ἐκπεπόνηται πάθεα. Ibi Galenus φύσιν τὴν κρᾶσιν vocat: ἕξιν, τὴν τοῦ σώματος κατασκευήν. hic φύσις ſignificat τὸ ζῆν. eſt enim, quia πέφυκε. Τὰ δ' ἄλλα ἤδη κοινότερα, aliæ functiones, puta paſtinare, ablaqueare. itaque is labor lacertoſis committitur. dixit ἤδη, quaſi per contemptum: vt apud Poetam: *omnia iam vulgata*. Iam aduerbium communicat cognitionem atque facultatem multis ex tractu temporis. Quare etiam ῥᾴω: quia non ſunt controuerſa: neque egent niſi vulgari manu. Πάντα δ' ἔχοντα διάγνωσιν. Ne ex hac, quam polliicetur, facilitate prodiret verus contemptus, atq
D temeritas, adiungit ſententię ſeueritatem. Omnia nihilominus circumſpectanda, ſolertique rerum æſtimatione perpendenda: id adeò, vt etiam inuentis atque vſitatis liceat addere, mutare, modum adhibere: deniq; & inquirere, & iudicare, & exequi: vulgò legitur, καινὸν ζητεῖν: noua inueſtigare. fortaſſe κρίνειν legendum, καὶ πράττειν: vt & quod ſit tempeſtiuũ, & cuiuſmodi, quando & quo modo. Αἱ δ' ἐν τοῖς ὥραις. Videmus hanc prudentiam in quęſtione differentiarum, eas ait eſſe in operibus quidem, ſed ſecũdum tẽpora. Quis enĩ putet opus Hyeme faciẽdũ, quod fit æſtate? Iccirco cecinit Heſiod. ἔργα καὶ ἡμέρας, vt vtrumque vtrique ſit accõmodan-

dum. Τὰ μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις. refert, quid quando feceris. Maxima tamen animaduersio circa τὴν κλάσιν καὶ τὴν ἀμπελουργίαν. Si duo hæc vnum putauit: non iam vtitur affectata illa breuitate: sin sunt diuersa, iam desperandum est de iudicio huius vsurpationis. Suprà namque solam κλάσιν, ἀμπελουργίαν appellabat. Nam cùm principale momentum poneret pro Vitibus ἐν τῇ κλάσει: subiunxit, καλῶς ἀμπελουργουμένη. Si aliud significaret, ratio nulla esset. Et sanè videtur ipsa putatio quasi facere Vitem, quemadmodum faber statuam. Τῶν δὲ ἤδη καὶ πειρῶνται. Nunc fundamenta iacit duarum opinionum: quas per initia capitis declarabamus. Quippe περὶ τὰ γένη, καὶ περὶ τὰς ὥρας. Τὸν ἀφορισμόν. Præscribentes putationes atque distribuentes per genera aut per tempora. Sed in vtrauis consideratione duæ sunt differentiæ: vna, τῆς μακροτομίας καὶ βραχυτομίας: altera, quo tempore breues longíve palmites sint statuendi. Nam Vere, quando non imminent frigora, propiùs stipitem cędunt: Autumnô cùm putant, quia supremus oculus Hyeme læditur: vnum relinquunt oculum præter eos qui relinquerentur Vere. Gelascunt enim à cæsura summæ quæque partes. Quæ pars postea mortua ab accuratioribus vinitoribus existimatur obesse palmiti. Nec abest hoc à superioribus præceptis: in quibus appellabantur hæc ἀποτημάτια, καὶ ἐμποδίζοντα. Ἐπὶ τά γε εἰς ἀγωγήν. Nam quod ad alias pertinet putandi conditiones: eadem vbique lex: πανταχοῦ τὰ αὐτά. hoc tamen aduerbium loci nota est. at de loco non disceptat: de tempore loquitur. Σχεδὸν δ' ἔνιοι. Alia opinio quæ non ad tempora dirigit sectionis huius modos, sed ad regiones. In sicca regione Vitem ita putare, vt breues palmites sint. sic enim meliùs fructificare. Hoc habet proportionem similitudinis cum eo quod suprà dicebat: ἐν αὐχμώδεσι τὸ βέλτισα λιπεῖν: quia si auferantur, non habeant, vnde noua suppeditent. Sic hîc multùm auferre: par nō multùm relinquere, quia non multùm succi.

Διὰ τὸ μᾶλλον. Ratio, quare plus edant fructus: quoniam plus queunt alere. Non enim occupatæ sunt ad eas alandas partes quæ sunt ablatæ: fructui ergo student. Μακροτομεῖν δέ. Vtrobique semper coniungit eandem & generis Vitis & soli qualitatem. Sic in siccis siccas: eùm dicebat, καὶ ὅσαι τῶν ἀμπέλων τοιαῦται. Alioqui tempetandus esset modus cæsionis huius: si esset pingue genus Vitis in macro solo, aut è contrario.

Ἐν ταῖς ἐφύγροις. idem quod suprà ἐφύδρεις, & ἐπόμβρεις: Φύσει τι γάρ. Suprà reddebatur ratio τῆς βραχυτομίας: ne palmitis proceritas sibi multùm exigeret alimentum, quod fructui deberetur è paupere penu. Hîc causam dat τῆς μακροτομίας in pinguibus. propterea quòd in iis fructus à summo prodit. Multum igitur humoris inest: qui tot partes transmittere quit incolumis. At quamobrem de summo fructus exeat, non docet nos. quia multus: alia pars aliam trudit. In macra, pri-
A mam quanque nactus occasionem erumpit. illico namque elaboratur atque conformatur.

Ἔνιοι δέ. Tertia sententia eorum qui neque regiones neque tempora spectant, sed solam generis diuisionem, per medullarum habitudines. Ideò dixit καθόλου: quia non astringunt præcepta sua differentiis temporum aut regionum. Τὰ γένη καὶ τὰς διαθέσεις. Quoniam magnitudo aut paruitas medullæ non est genus neque generis differentia formalis, sed affectus à forma. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν αὐτῶν. Suprà iubebat in palmitibus nouellis medullam contemplari: à qua totius plantæ laxitatem aut densitatem perciperemus.

Ἐὰν μὲν γάρ. præcepta iam instituit. In multa medulla multos relinqui palmites, sed bre-
B ues. Ratio. multus vt fructus suppeditetur. namque è multis membris multus: è breuibus multus, vti suprà dicebatur. Ἐὰν δὲ ὀλίγην. Sin minus erit medullæ: tanto plus naturæ ligneæ fuerit in palmite præcedentis anni. quamobrem pauciores atque maiores sunt relinquendi.

Δεῖ δέ. corollarium, vt appellant, ex conclusione. Ad medullæ magnitudinem palmitis metiri longitudinem. Quanto minus medullæ fuerit, tanto sint palmites longiores. Et dicit ἐν ἁπάσαις: quia genera non distinguit, neque per tempora, neque per loca, sed per medullas. Quinetiam subdit aliam sententiam longè magis communem atque rotundiorem. Cæsuræ metam ibi fore: vbi nactus fueris medullæ crassitudinem æqualem palmitis crassitudini qui eam circun-
C dat. Hæc est sententia: sed verba ipsa non ita commoda. Deesse namque videtur verbum aut præpositio, aut vtrumque ibi: καθόλου μὲν οὖν οὕτω τὸ μέγεθος τὴν βραχύτητα τῶν κλημάτων. Si non est mendosus codex, ita digerendum: ποιεῖσθαι τὴν βραχύτητα τὸ μέγεθος, ἀντὶ τοῦ τῆς βραχύτητος. καθ' ἑκάστην, scilicet ἄμπελον. At quare dixit βραχύτητα? namque est & βραχυτομεῖν & μακροτομεῖν. quare non dixit μακρότητα? quia putatio nihil aliud est quàm βράχυνσις, curtatio quædam. Τὴν ἐν τοῖς ἀποτόμοις quanta fuerit in sarmentis medulla. hoc enim est ἀπότομον quod reciditur. Hac quasi libratione cæsuræ fœturam: vt Vitis sit fœcunda, ciúsque vitæ consulatur diuturnitati. hoc est quod ait, ἐξ ἴσου τεμνομένης. Vt τὸ
D ἴσον sit τοῦ πλάτους τῆς μήτρας, καὶ τοῦ πάχους τοῦ κύκλῳ τυχῶν. Præter etiam longæuitatem ac fertilitatem, addit horum bonorum perpetuationem: ἀγαθὴν διὰ τέλους. Nunquam intermissurum, quin compenset operam domini. Ἐὰν δὲ ἡ μήτρη. persequitur aliam differentiam. Si medullæ plus fuerit, quàm quanta sit ambientis crassitudo: tunc fructum vberem euenturum: sed palmites imbecilles fore.

Ἐὰν δὲ τὸ κλῆμα. Si Palmes sit validus, non multum fructum daturum. Hosce, tanquam tyrannos, tolli iubent agricolæ Latini. δυνατόν: actiuè & absoluté. Nam passiuè frequentiùs, οὐ δυνατόν, non potest fieri. Νεανικόν, vegetum.

quo

quo hunc ad modum etiam vtitur Præceptor in Historiis. Ratio: quia exigua medulla. Denique quantum accedat ligno: tantum decedere medullę: & contrariò. Atque eandem proportionem in fructu à medulla, in Palmite à ligno expectãdum.

Δηλοῦν δέ. hoc ex ipsa Vite facilè percipi. Nam quæ germina prodeunt ex Palmite nouello, ea fructum non ferre, propter medullæ paucitatem. Hoc etiam suprà dicebat, ἐκ τῶν ἔνων matricem tenuiorem. Vites item prouectas nouellis multis fœcundiores, eadem causa & proportione. Καὶ τουτὶ γάρ. his contradicit. Non esse verum quod hac in re sũt opinati: si verum est quod vulgò fertur: excempta medulla de Palmite, nihilosecius vuas fieri: sine vinaceis tamen. Quare à medulla non tam caro acini quàm nucleus ille proueniret. Verba tamen corrupta videntur. nam illa, τουτὶ γὰρ τοῦ γινομένου, hunc habent sensum. Hoc autem reipsa videtur tale, quale vtique ipsi existimarunt: neque verisimile est. vt verbum verbo consignetur. vt sit, ἐκ τοῦ γινομένου, ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου. ex eo ipso quod natura sit atque contingit.

Πλὴν εἰ ἄρα. vult conciliare quæ controuersa videntur. Nisi quis, inquit, putet non totam eximi medullam, vt vinaceum tollatur. Nam si tota eximeretur, fortasse nullus proueniret fructus. Mirũ: tantum virum non fecisse periculum: qui de hac re scripturus esset. Nobis satis compertum est: in viridario quas Vites habemus agigartas, medulla non carere. eas ex Taurinis huc curauimus. exigui sunt acinuli: Corinthiacas vocant. In libris Indicarũ nauigationũ scriptum est, Orientalibus locis grandissimis acinis peculiares esse sine ligno. Hoc anno, qui fuit humidissim⁹, ex Vinea nostra Anthosmia, quam imperitum vulgus moschatam vocat, etiã hesterna cœna exibuimus vsitatę magnitudinis tum racemos tum acinos in eis, nullo intus grano. Cùm anno præcedenti qui fuit æstuosissimus, nec sine Comete & Parelis, terna etiam gigarta continerẽt, eáque tum maxima tum durissima. Propterea quòd igitur nihil esset hanc in natura periclitatus: ampliãdum more suo censet iudicium. τοῦτο μὲν οὖν ἐπισκεπτέον. Εἰ δ᾽ ὅλως. Amouet importunæ sententiæ impedimenta. Nõ refert, inquit, ad præsentem quæstionem an fructus copia proueniat beneficio medullarum.

Ὅσαι δὲ κλήματα. Aliud præceptum de iis quæ luxuriant Palmitum frequentia: fructus verò sunt inopes. Harum summos Palmites permittere longiores: qui verò sunt inferiùs, breuiores. Namque iis ex inferioribus augebitur Vitis: è superioribus edetur fructus, hoc autem vtrumque semper à nobis quæri. Ita sanè continget, vt anno sequẽti recidantur omnia superiora hosce adusque Palmites inferiores. Resecem vocant agricolæ Romani: sic enim Vitis renouatur. Ὅταν δέ. Hoc est secunda pars principalis capitis hujus, in qua quod secundo statuebat loco, nunc exequitur, nempe βλαστολογίαν. *Maiencare* Vascones dicunt: propterea quòd mense Maio potissi-

A mùm fit. Πλὴν ὅσα καρπόν. sanè stolidos admonet. Quis enim mentis compos abiiciat præsentes vtilitates? Nemo sanè sustulerit pampinum, in quo iam est fructus. circumscribit tamen has opes arte quadam. Ne tanta frequentia rea sit cruditatis: castigandos esse summos illos pampinos. Castigationis modus, ἐπικνίζειν τὰς κορυφὰς ἐν αὐταῖς ταῖς οἰνάνθαις. Hìc ἐπικνίζειν non significat scalpere, sed vnguibus mutilare. Hoc fit, vt ad fructum hæreat alimentum inferiùs, neque tendat prorsum ad cacumen. hìc οἰνάνθη Palmitem significat fructiferum. Sic habes apud Latinos multa nomina: ramos, brachium, etiam aliis communia. Vitibus peculiare, sarmentum, malleolum, flagellum, surculum, virgam, pampinum,
B pampinariam virgam, malleolum decisum, sagittam, sumptis à figura diuersa diuersis appellationibus. Ὅ γὰρ ἀποτέμνεται. declarat quid sit illud ἐπικνίζειν: nempe abscindere. Ἥ τε περιοῦσα. Qui succus superesit: super est enim, cùm retinetur citra sectionem illam. Συνειληφθεῖσα. Comprehensus in Palmite, qui relinquitur, augeat vuam.

Lego καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα. Et fortasse κωρεῖν, non κωνόν. Et πιοτέρας εἶ, non πτέρας. Et τὰ γὰρ ἐκ τῶν ἔνων βλαστήματα, non autem νέων. Non enim verum est, nouella germina parum habere medullæ. Et contrarium suprà legimus: & res ita se habet: & ratio dictat. Vetula namque omnia ficciora. Item ea quæ sequuntur, ita legenda sunt. τὰς νέας τῶν παλαιῶν ἀφορωτέρας, non
C autem ἀφορωτέρας. Et ἄκρας τὰ περιόντα, non τὰς περιόντας: scilicet κλήματα.

Theodorus, κλάσις, falcatio. nusquam minus id significatur. Omninò tamen Columella expressit Græcam vocem ad vnguem. Ad quam mensuram cùm increuerint cacumina, infringenda sunt. Quod rursus in sequenti capite proprio verbo designauit. Cùm ad vnum pampinum iam redegeris, & ipse excesserit pedalem longitudinem, decacuminare conueniet. Quare verò maluerit falcationem quàm putationem, equidem nescio. Βλαστολογία. decacuminatio. non potuit peiús. βλαστὸς, non cacumen, sed germen significat. Et altera vocis pars satis docet, quid sit Latinè, legere potiùs quàm frangere aut secare.
D Pampinatio est nouellorum ablatio pampinorum. Πάντα δ᾽ ἔχοντα διάνοιαν, ὥστε κωνὸν ζητεῖν καὶ τρόπον. Theodorus scitè admodum sese expediuit ex hac turba. eius verba sunt. Nil tamen tam facile est, vt non sit cum solertia. & verba sententiam non exprimunt. alius dixerit: Nil tam facile quin artis aliquid requirat: tum sequitur. Omnes quippe Vitis culturæ ingenium, modum atque rationem exposcunt. Vbi vides Theodorum sententiæ autorem, non interpretem: Theophrastum neque autorem, neque interpretẽ. Φύσει γὰρ πιοτέρας εἶ. natura humidæ sint. pĩguiores dicit Græc⁹. Διαθέσις. qualitates. aliud est quàm qualitas, multũ aut exiguum habere me-

dullam. Est affectus ἐν τῷ ἔχειν, καὶ ἐν τῷ ποιῶ. Ἀγαθὴν διὰ τέλους. fructu valeat semper. non est assequutus. Ἀγαθὸν hîc completam significat naturam, tum ipsius Vitis, vt sit speciosa & beneualens, tum ab ipsa Vite, vt ferat. Δυνατός. solidus. malè. nulla Vitis solida. Validus. Theodorus quoque legit, τὰ γὰρ ἐκ τῶν νέων βλαστήματα: non autem ἐνων. Omninò tamen falsum est, vetulas Vites esse nouellis fœcundiores, & medullam in vetulis maiorem. Quod tamen accuratiùs perpendendum est. nempe falsissimum est, ἐκ τῶν ἐνων ἄκαρπα γίνεσθαι πάντα. quamobrem hîc νέας accipere oportet anniculas. Et τὸ παλαιῶν, non vetulas simpliciter: hoc enim æquè falsum, vetulas plus ferre: sed iam prouectas ad statam ætatem. Ἀπὸ τῆς μήτρας, τῆς τε σαρκός. cùm carnem & vinaceum medulla progeneret. pessimé. Non enim dicebant illi, carnem à medulla gigni, sed granum. alioqui non exemissent medullam, vnde sterilis fieret Vitis. Sed ita explicandum: illos argumentatos esse à vi matricis, & carnis generatione, quæ exempta matrice vinaceis vacua prodiret. est enim sententia recitata. Καὶ τοῦτι γὰρ τοῦ γινομένου, ὥσπερ οὐδ᾽ ὑπολαμβάνουσιν, οὐδ᾽ ἔοικεν. paucis elusit Theodorus. sed hoc minus verum apparet. Κοινόπατον. publicam. imò priuatam cuique. publicum solum populum designat. Ἐπικνίζειν. dimutilari.

CAPVT XXII.

XXII. capitis argumentum. Diuersa putandi tempora, pro tempestiuo seróve fructu. Narrantur commoda atque incommoda, quæ vernam autumnalemve sequantur putationem.

ὍΡΑΝ δὲ τῆς ἀμπελουργίας: Suprà de putatione, pro loco, genere, tempore: nunc de tempore pro putatione. Eligit autem non Ver, vt Ver, aut Autumnũ vt Autumnũ, sed seram, celerémve naturam fructificãdi. Ex qua deinde ad calcem vsque capitis deducit tam Vernæ quàm Autumnalis putationis tum damna tum commendationem Rursus ponit duas sententias. Quosdam respicere ad loca sola: nonnullos ad genera. Genera verò distinguunt per affectus citæ vel seræ fructificationis. Ἐφάπτονται. Verbum vsitatum & ipsi & Præceptori, primo diuinæ scientiæ: ἔοικεν ἅπτεσθαι τοῦ ἑνὸς κατὰ τὴν ὕλην. Sic & Latinè tangere materiã & attingere: etiam leuius verbum quàm tractare à trahendo, quod est tamen vsitatissimum. Κελεύουσι δέ. Incipit narratio præceptorum à regione. In sicca & calida τὰς περὶ ἰὰς putare statim quàm frondes amittunt. verba notanda, ὅταν τάχιστα παύσωνται. ordo tamen sic: ὡς τάχιστα, ὅταν παύσωνται In frigida & humida, paulo ante germinationẽ. dat vtriusque causam illis verbis: αἱ μὲν γάρ. Quæ in sicco sunt solo, si statim à frondium casu putentur, seruant intus succum suum modico gyro septum. Quo fit: vt & ipsæ meliores euadant, & succus sit ἡδυοινότερος, miro verbo: suauior ad vinum. Quæ verò in fri-

A gida putãtur ante germinationem, humoris aquei multùm deponunt, quo non egent: quíque subiturus esset, atq; succi coctioni incõmodaturus. Itaq; meliùs percoctus fit ἀσηπτότερος: minùs obnoxius corruptioni, & suauior, eodem vocabulo, quo & superior. Τὰ δ᾽ ἐν τῇ μέσῃ. In media regione, id est mediocriter temperata: ideò explicat, καὶ ἀκράτῳ: κατὰ τὸ μέσον τῶν ὡρῶν. Id est inter φυλλοβολίαν καὶ βλάστησιν: sic & & suprà, ἐὰν δὲ ἡ χώρα μήτε αὐχμηρὰ, μήτε ἔπομβρος, ἀλλὰ μέση τυγχάνει, ἀνὰ μέσον φυτεύειν. Ἔνιοι δέ. alia sententia. Nonnulli περὶ malunt putare, scilicet statim post casum foliorum: ὅλως, quacunque in terra sit. Quod alibi dicit, καθ᾽ ὅλου, omninò, sine discrimine. multæ rationes. prima, παχύτερον τὸ κλῆμα γίνεται. Fit robu-

B stior palmes, quia recisus succum vertit in crassitudinem, qui in longum fuerat abiturus. secunda ἀμβλυωπεῖς οὐκ ἔσονται. Metaphoricè dicitur oculus in Vite: sic & eius vitium, quoties obtunduntur: ἀμβλυωπεῖς. Duo namque patiuntur à frigore: aut cadunt aut obtunduntur. Sic Columella cæcare, cùm oculos decutimus. lusci illi dicentur. Poeta vetus, Democriti oculos dixit luscificatos, apud Gellium. Tertia, ex conditione: cæsuras ipsas siccari, si tepor sequatur. Hoc enim poterat obiici, quod & suprà videbamus: malè affici frigoris superuẽtu vulnus. Id, inquit, neq; semper neq; necessarió. Plagæ namque exiccãtur, si εὐδία subsequatur. Siue id serenitatem significat, vt semper vertit Theodorus, & non semper bene: siue teporem. Quare non distillat succus effluens, sed intus re-

C tentus fouet oculos. Proinde si non putẽtur περὶ, id est ante Hyemẽ, Hyeme decutiuntur oculi multi. quia sufficere nequit succus. Quòd si Vere putentur, fluit lacryma: vnde oculi humore defecti hebetẽtur. Proponamus singula seorsum περὶ putandũ, id est post vindemias. Oculi non vitiabuntur: quia serenitate cohibetur intus succus: quippe siccatur vulnus. Hyeme multi oculi pereunt gelu: plaga vi exiccata rumpitur. Vere si putentur, fluit lacryma, itaque destituuntur oculi succo, & hebescunt. concludendũ. Cùm tria sint tẽpora: ante Hyemẽ, Hyeme, post Hyemẽ: sola putatio Autũnalis caret incommodis quæ narrauimus: & habet illud cõmodum in Palmitis crassitudine. Optimè opposuit τὴν εὐδίαν τῷ ῥίγει: & τὸ ξηραίνεσθαι τῷ ῥήγνυσθαι: item, τὸ ξηραίνεσθαι, τῷ ῥέειν τὸ δάκρυον:

D & τὸ οὐκ ἀμβλυωπεῖς ἔσονται, τῷ ἀμβλυωπεῖς γίνονται: conditiones Autumnalis putationis conditionibus tam hyemalis quàm vernę. Ideò suprà dicebat τάχιστα, postquam folia decidisset. Καί τινες. alia causa, opinio eadem. Quia rẽtur post vindemiã, quasi post partũ, aliũ præterea fructũ in Vite naturã meditari, atque iccirco iuuandã. Καὶ τότε γινόμενον. Deest: aliũ verò fructũ protinus cõcipere. Quod & iã dicebat animaliũ exẽplo, quę post fœtũ ad venerẽ incitantur. Οὐ γὰρ οἴονται. absolutũ ergo tum aiũt fœtũ. quare non existimãt duplicari posse fructũ. Hoc autẽ falsum esse. falsum autẽ probat hac sententia. Si dicũt, Æstate ferre Vites vterũ, deinde etiam Hyeme ob fructum futurum,

rum, atque ea de causa tum putandas: quo fructus ille siue foetus perficiatur. errant. Fructus enim quem aiunt Hyeme, tanquam foetum gestari, si colatur Æstate, in ipsa Æstate præuenitur. nempe & pastinatione & pampinatione duplicatur fructus. Quæ tamen sententia multum est perpendenda. Si enim fructus qui gestandus erat per Hyemem, reuocaretur in Æstatem præcedentem, sequente anno Vitis nihil ferret. Hæc est sententia: videamus ipsa verba. Ἐργάσηται τὰς τοῦ χειμῶνος ὀργάς. Siquis Hyemis foeturas elaborarit Æstatis initio. Id est opere facto per Æstatem coegerit Vitem, Hyberni temporis foetum in Æstate anticipare. Πυκνόφθαλμα. Palmitum oculos erassescere: propterea quòd ἐργασθεὶσα πλησι. Et superueniens sol δὲ ξηραίνει: vnde fiunt habitiores gemmæ. Οἱ δὲ ταῦτα κελεύοντες, ἄλλως τὰς αἰτίας λέγουσι. Quin iam causa dictæ, nisi adderet hoc faciendum in solo tenui, calido cælo: ac propterea præueniendum. Hoc est καὶ διὰ τοῦτο φασί. Κἂν οὕτως, Et vt habitiores sint æstate palmites aqua largiùs excepta. Τὰ κλωνώτατα τῶν κληματίδων, qui Palmites sint paratiores. Id quod non fiat si Vere putentur: humore scilicet detracto. Ταῖς δ' ἐν τοῖς ἐφύδροις. Contrà locis vdis Vere putatio instituenda, quo dissipetur humor & effluat. Ibi vtitur sententia millies repetita, eodémque verbo: ob copiam non coquere, sed ὑλίζειν. ἀλλὰ καὶ ἐγχυλίζεσθαι: liquescere. totas in Palmites abire. Φυτεῖς δ' ἔστι τοῖς τοιούτοις. Alius scripsisset absque articulo τοῖς: quia satis esset τὸ ἔστι. Aut postponeret τοῖς τοιούτοις ἔστι. Hoc & suprà dicebat, Arbores in Vineis conseri: & Hordeum seri, vt luxuria subducatur. Ait Hordeum & Fabas esse omnium ξηροτάτα. Fortasse ex aliorum sententia: non enim verum est. Quin Hordeum ἐν κόνει, veteri colonorum prouerbio toties decantato: propterea quòd paruo contentum sit alimento. Fabas verò etiam impinguare aruum nonnulli sibi persuasere. Qui temperatiore vtuntur sententia, saltem nihilo reddere deterius. Itaque post messem Tritici serunt in restibili sine dispendio futuræ Triticeæ sementis. Deficcant autem plus quàm Hordeum, Farra trimestria, Siligo. Linum, Auena, Milium. Idcirco dixit, se afferre ab illis causas. Oportuit tamen ab accurato Autore iudiciū interponi: veluti cùm dicebat οὐκ ὀρθῶς λέγοντες.

Ἀκριβεστάτη. Altera capitis pars, in qua præscribit opus hoc temporibus, regionibus, generibus.

Ἔνια γὰρ οὐ φέρουσιν. Hoc potius ad genus spectat. Quædam ne tantillum quidem ferunt sectionem: quin è vestigio sese conuertant ad germinationem. Quale genus illud quod Aphyteos appellatur. Καὶ ἐν ἀκάνθῳ. oppidum Macedoniæ.

Αἱ δὲ μακροτομούμεναι. præceptum electionis. Semel atque iterum iam dictum est, βραχυτομίαις Vitem renouari longæuámque fieri: μακροτομίαις quæri foecunditatem: senium festinari. Hoe quoque hìc repetit. Repetit & id, νέας οὔσας βραχυτομίαις curari vt nouellæ meliùs radicentur.

Lego ῥεῖ τε τὸ δάκρυον, non autem ῥεῖται τε. Et

A ἄλλως τὰς αἰτίας, non ἀλλ' ὥσπερ.

Theodorus φυλλοβολοῦσιν, folia demittere. Sanè nouè & ambitiosè. Εὐκράτῳ, temperatum: ex vsu rectè. Temperatum dicendi genus dicit Cicero, mediocre: at non apud Philosophos. Nanque etiam τὸ εὔκρατον temperatum est: sed malè. Ἀλλ' ὥσπερ τὶ κατουσιν τὴν ἄμπελον δ' ὅταν τρυγηθῇ, τό τε γινόμενον τὸν καρπόν. Theodorus longè diuersus abit. Sed vt Vitis statim post vindemiā fructum ferat secundum. Nemo tamen hoc somniauit: sed concipiat intus. Nam ferre fructum dicuntur arbores cùm actu habent. Ἐὰν δέ τις ἐργάσηται τὰς τοῦ χειμῶνος ὀργάς. Siquis Hybernas Vineas principio Æstatis confoderis. Ni-

B hil ineptius. Quid enim est Hybernas vineas? An vlla est in Æstate Hyberna Vinea? Confodere autem est punctim pertundere. Πυκνόφθαλμα, crebræ gemmæ. τὸ πυκνὸν, transtulit ad quantitatem discretam: nec duplicet. Nos suprà ad continuam. quippe crassitudinem. Sicut aiebat κλῆμα παχύτερον. Sic etiam dicebat πήγνυσθαι καὶ πυκνοτέρους ὀφθαλμοὺς: qui propterea sint vegetiores, quia prætumidi & solidi. Καὶ τμηθεῖσι ἐν ὥρᾳ τοῦτ' ἀπορρῦν, leuata plaga effluit. tempestiuè. Nescio quare postposuerit tempestiuè, aduerbium verbo apponens. Est enim ἐν ὥρᾳ ἡ τομή: ac propterea tū fluit. Ad hæc τὸ ἐν ὥρᾳ, non id significat. Præterea quid est leuata plaga? Hoc perditam vides orationem Theodori, dum ex Autoribus aucupatur verba, importunè multa scribit. Columella post

C cæsum sarmentum, læuare plagam iubet, id est expolire ac læuem facere, quod alii leuigare. Φυτοῖς δὲ ἔστι τοῖς τοιούτοις. His dum plantæ sunt. Mirum ni plantam hìc accepit pro nouella Vire siue Vinea. Sic enim vulgò loquuntur agricolæ. Res tamen aliter se habet. Vox enim τοιούτοις, non ætatem respicit, sed habitudinem succulentam. Cùm eiusmodi nactus fueris plantas quæ succo nimis abundant. Sæpe nanque dicit τὰ φυτὰ τῶν ἀμπέλων. Et de adultis loquitur hoc capite, vt dicebat τῶν δ' ἀμπέλων τῶν τελείων: ad eam vsque partem, vbi dicit νέας δ' οὔσας. Βραχυτομεῖν καὶ μακροτομεῖν, mensuram resecandi. rotundissimè.

D

CAPVT XXII.

XXII. *capitis argumentum. Post putationem stringendas Vites: deinde fodiendum: tum denuò stringendas. In apricis celeriùs cessant crescere. In opacis diutiùs promouent germinationem.*

ΠΕΡΙ δ' ὅμοιον. Init rationem futuræ materiæ ex repetita thesi, suprà nanque dicebat, πρῶτον καὶ μέγιστον, κλάσις. δεύτερον καὶ φυλλολογία καὶ ἐλαιολογία. Hìc item ὅμοιον καὶ ὥσπερ δεύτερον. Ergo secundùm putationem. Tractandæ sunt pampinationis leges: & secundo statim opere post illam adhibenda. Ὅταν δ' ἀφάνωσι. Cùm primùm sese exerit fructus. Verbum φαίνεσθαι in hoc vsu frequentissimum. Et ἀπεινύει, suprà. De rebus inchoatis, vt alibi diximus. Sic Poeta, o Hen-

r. iiii.

dent terris hunc tantùm fata. Μετὰ δὲ ταῦτα. Primo loco putare: secundo stringere: tertio fodere: quarto iterare pampinationem. Nos etiam pastinum iteramus: etiam tertio in solo pingui. Οἷον ὁ καρπὸς, καὶ. Nota loquutionem ὁ βλαστὸς βλαστάνει. Συμβαίνει γάρ. Ante florem rursum stringendæ. σφύγχων quid sit, nescio: neque βοστρύχιον audeo substituere. Esset enim quasi cincin̄ pendens. Τὸ δ᾽ ὅλον ἀκμαῖα. Præceptum generale. Omnino vtrunque opus faciendum, neque differendum. ἀκμαῖα. In ipsa prima expeditione: quia tum cicitur ad augmentum. Itaque iuuanda est ne distineatur aut distrahatur ad alia. Ideo dixit ἄρχεται γονεύειν. Incipit esse parens fructuum sequentis anni. σκαφητὸς, quod alibi σκαπάνη. Ἐὰν οὖν ὁ σκαφητὸς μὴ παρεθῇ. Si pastinatio non negligatur, rectè proueniet fructus. Non negligetur, si primordia rectè curentur. Primordia sunt in germinum potestate. Quare germina ditanda sunt, demptis vsurpatoribus qui subtrahunt succum: id quod fit pampinatione. Item succum suppeditando, id quod fit fodiendo. Βλαστάνει δέ. Altera capitis pars, in qua docet quatenus germinet: vt sciamus quando, quatenúsve iuuandum: vsque ad exortum Caniculæ germinat: postea cessat. Si non cessat, tanto minus feret fructuum. Hoc est quod dicebat, πάντα μέλλοντα καλῶς ἐγκύμονα γίνεσθαι. Dat causam cessationis. Propterea quòd solis calore germen quod tenellum est, durat. Sanè duritia est accretioni admodum inepta. Sic etiam in primo libro declarabatur. παύεται, passiuè: sistuntur. Πεπαυμένος δέ. Optimus contextus orationis. Tunc omisso eo negotio conuertit natura suum studium ad fructificationem. Sistit enim succum vnde ducebatur germinatio, eúmque dirigit ad fructus creationem. φύσιν ἔχει συνίστασθαι τὴν ὑγρότητα τοῦ βλαστοῦ. Vitis habet naturam, id est à natura comparatur. Sistere humorem. Non sistit si conuertit ad fructum: nisi in itinere germinationis: non sine momento. Philosophicæ cognitionis. Non enim potest alium motum instituere à priore, nisi quies intersit. Hoc probatum est in libris vniuersalibus. Inter duos motus interesse quietem necessariò. Τοῦ βλαστοῦ pro futuro. Quem consueuerat in germen conformare. Sed minùs accuratè dixit φύεσθαι τὸν καρπόν: non enim tum nascitur fructus, sed augetur atque perficitur, iam inde multò antè natus. Nisi capiat φύεσθαι, largo significato, pro quocunque naturæ opere. Quasi dicat περὶ τὴν φύσιν τοῦ καρποῦ. Ὅσα δ᾽ ἐν παλαιοῖς. Alia capitis, imò partis huius pars, vbi scribit de inæquali germinatione. Diutius enim germinatio procedit in opacis. Probè pendet ex iis causa quæ dicta sunt: aiebat enim cessare cùm sol indurat. Ideo hîc κρατεῖ τοῦ ἡλίου. Vincitur solis vis: quia non adigitur in opaca. Opaca nanque sunt in secundis radiis. Ergo differtur eius opus, scilicet induratio. Quapropter etiam cessatio germinandi. Καιρὸς δέ. Addit alias species ἐργασίας. Sua quoque habere eas tempora: de quibus nullum dat præceptum, quia non ignota esse

A dicit ὥσπερ. Indicia scilicet sui ipsius ad eas dare Vitem. Hæc prima ratio. Altera, quia de iis temporibus nihil est, vt in putationibus, apud Autores controuersum: οὐδὲ χαλεπόν. Nomina sola prodidit harum ἐργασιῶν. διασπολὴ ἢ κόλουσις, διασπολὴ quid sit, haud facilè dici potest. Quando nusquam extat in libris γεωπονικοῖς. Fortasse est brachiorum diductio: cùm palis ridiciíve distribuitur. Hoc enim est διασπάλλειν, diuaricare. Simpliciter opera per pedamenta: operosius per iuga & tra duces. Hoc sui ta significatur, non est tam ἀπλοῦν, vt profitetur. Quibusdam sanè locis ante pastinū primum Vites alligant: alii pòst, vt in Vasconia. κόλουσις autem est decacuminatio, alia quidè à putatione. Quia putatur sarmentum antè quàm ger-

B minet. κολούεται pampinus iam virens fronde, iam grandis, iam cum fructu: quo restitet ad fructus augmentum succus: vbi dempta ei fuerint spatia, in quæ sese insinuet. Dicit autem alligationis tempus facilè cognosci: quippe cùm palmites flexibiles sunt: & ante quam gemmæ protrudantur: tunc enim flexis brachiis non excutiuntur. An κόλουσις, est quoties feratur veteranus truncus ad malleolū vsque, qui anno præcedenti hanc ob causam relictus fuerat. Eum malleolum pampinarium vocabant, antequam secaretur truncus: secto autem trunco, resecem. Quanquam & locus ipse sectura ita quoque dicebatur. Est autem pampinarius surculus ea virga in qua sunt reliquiæ futuræ re-

C nouationis. Fit enim sequenti anno princeps palmes.

Legebamus βοστρύχιον: quoad aliquis me felicior emendatiora nactus esset. Et ἀκμαῖα, non αὐχμαῖα. Et ἐὰν σκαφητὸς μὴ παρεθῇ, non autem καρπός.

Theodorus perstat in errore. βλαστολογία, decacuminatio. At non ex cacumine leguntur superfluæ fœturæ: neque solum abscinditur cacumen. Ὡ᾽ ἐρίαν σκαπάνην, farculum tempestiuè recipiunt. Peregrina loquutio, sareulum recipiunt. Et σκαπάνη, non est sarculum, sed fossio, siue pastinum quod fit marris aut ligonibus. Aliud est fodere, aliud sarrire. Quod σφύγχιον mutabamus in βοστρύχιον, Theodorus, pendula racemi. Voce

D magis noua, quàm ea quæ expungebatur. Ἀκμαῖα, tempestiuè. malè. Aliud enim sunt ὡραῖα, aliud ἀκμαῖα. Tempestiuitas est operis in principio, vt fossio: in medio, vt pampinatio: in fine, vt διασπολή: cùm aperimus Vitis brachia ad solem, quo fructus maturescat: hoc enim etiam addimus superioribus. At ἀκμαῖα, est cùm Vitis viget maximè. In ipsis momentis ac tenore vigoris. Τὸ περιηγμένον τῶν βλαστῶν, summa pars germinum. Quæ pars germinis etiamnum tenella prodit. Omisit τὸ ἁπαλόν. Ἡ᾽λίου κρατεῖ, solem tolerant, imò resistunt: superant. Minus enim tanguntur à sole.

CAPVT XXIII.

XXIII. capitis argumentum. Pulueratione haud rectè amotam præceptis antiquorum ab initiis fructuum, quoad maturescant.

tescant. Cucumeres quoque puluere tectas commodius habere.

THN δ' ὑποκόνισιν. Incognita nobis est hæc ἐργασία hodie. Videntur veteres puluerem excitare con sueuisse, quo obduceretur vua. Id quo consilio adducti in animum induxerint, patebit in extremo capitis huius. Cùm igitur fiat hoc aliquo instrumēto, post fossionem statim præcepta videbantur ordinanda. Maluit tamen sequi rei naturam: vt tam serò doceret, quàm serum opus hoc fit. Digeramus ordinem satis perplexæ narrationis. Τὸ μὴ ἐᾷν τὴν ὑποκόνισιν ὅταν ἄρχωνται περκάζειν οἱ βότρυες, ἄχρις ἂν παντελῶς ὦσιν, ὀρθῶς ἔχει. Hæc est quorundam sententia, non permittere puluerationem. Cæterùm hanc sententiam cùm impugnet, nescio quo consilio sic proposuerit absolutè: neque introduxerit, quemadmodum
B fieri solet. Vt sibi soli Commentarium, non aliis librum scripsisse videatur. Sequitur sententiæ ratio. κωλύουσι γὰρ, &c. Qui nanque puluerant, eos prohibere maturationem. Quomodo? ἀντισπῶντες ἐπὶ τέρα κινῶσι. Sanè inepta vox ἀντισπῶντες. Nam quomodo distrahunt? Nam si puluis attrahit ad cutem succum suo calore, à sole sanè calefactus, non auertit. Sin est frigidus quia terreus, non ἀντισπᾷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιπράσει. Vbi rursus vides distortissimam orationem. Nam cui personæ accommodat verbum illud κωλύουσι? Διὸ οὐδὲ τὴν πόαν. Aliud eorundem præceptum ad eundem finem. Renturnon esse purgandam herbis Vineam. Ra
C tio incommodi erat ἀντίσπασις. Quis vnquam vidit talem auersionem? Nónne terra nuda magis concalefit? Non enim tegitur herbis. Nónne herbarum auulsione fit rarior? subit ergo sol magis. Saltem dicerent, succi nimium suppeditari: quantum futurum fuerat herbis alimentum. At hoc non est ἀντίσπασις, sed ἔργου πρόσθεσις. Οὐκ ὀρθῶς. Impugnat duobus argumentis. Vnum est ab euētu. Sic etiam Medicis vnam habent indicationem, à iuuantibus & nocentibus. Vtilitatem igitur obiicit. Etenim pulueratione commodiùs maturescere. Alterum argumentum à consuetudine. Haud sanè contemnendum. Non enim potest carere ratione, quod ab omnibus aut à pluribus certa fit in artibus præscriptione. Itaque dicit τὸ ἐφ' ἑτέρων γινόμενον. In aliis fructibus. Cucumeres enim sub puluere aluntur. τούτῳ: hoc opere pulue-
D rationis. Vel reducas ad caudam periodi, in qua est τῷ κονιορτῷ. In qua voce est & res & motus. Pulueris citatio, κόνις, ὄρω. Neque solùm augentur: hoc enim non erat probandum: sed maturatio, quam tamen id crementum ob succi accessionem, dicerent illi impediri posse: verumetiam tenerescunt. Is autem est affectus maturationis. Διὸ καὶ Μεγαρεῖς. Megarenses, quibus ex eo studio multa experientia. Θαυμάζεται. peculiaris obiectio. Puluis siccus est: quomodo igitur alet? Respondet: Causa non in siccitate sistenda est, sed à pluribus exigenda. Primum. Terræ motæ complicatur aer: id quod suprà quoque dicebamus Ab aere madorab vdo alimentum. Est igitur non à pul

A uere quo obducuntur, sed à terra subtus mota. Itaque ἐκ πλειόνων, tum qualitatibus tum substantiis. Alterum. Racemi ab ipso loricantur puluere aduersus solem. Tertium. Esto. detur puluerem illum siccari. Exiccatio illa simplex ἁπλῆ, non valida: & suauis μαλακή: itaque non penitus exiccat, sed catenus vt racemos excitet, tanquam modicella siti affectos, plusculum trahere ab radice. Alētur igitur & grandescent, aucta materia. Hæc est causa media: quia proxima causa attractio est. Hæ sunt eius rationes. Prior tamen non placet. Nemo nanque pulueris beneficio quicquam fecit vdum. Altera nititur supernaturalis caloris augmento. Lorica nanque illa ipsum intus conclusum fouet. Tum si multo puluere obruantur (sic
B enim loquitur, σικύων κατακρυφθ.) omnino defendit solis æstum: atque id agit quod in Carduos Scolymi terra, quódque in Intuba. Hyeme nanque terra operiunt: vnde albescant, dulcescant, tenerescant. Ἡ τῶν σικύων. Soluta obiectione, ostendit naturæ fundamentum ex ratione. Hæ retautem hæc quoque superioribus: dicebat enim περιβολὴν πρὸς τὸν ἥλιον. Nunc dicit, ἀναξηραίνων ὁ ἥλιος σκληρυνεῖ. Ergo non mirum si liberi ab hoc incommodo Cucumeres contraria fruuntur vtilitate, nempe teneritudine. Quapropter etiam ὑπὸ τὰ φύλλα κρύπτουσι. Nostrates tamen tum Cucumeres, tum Pepones quo sunt acriore sole insolati, eò sunt sapidiores. Mollitudo autem in vtrisque damnatur: commendatur firmitas quæ non à cru-
C ditate, sed à coctione proficiscitur. Ὡς ἐπιβολήν. operculum: vti suprà περιβολήν. Καὶ βρεχομένων ἀμφοτέρων. Sanè hæc est validissima ratio, & quam nosmetipsi excogitaueramus. Madente ea terra vel rore, vel aliquo alio aeris affectu, & madentibus foliis, ipsos grandescere: hoc est ἀμφοτέρων: proinde & tenerescere. Perpendes, quantum distet in racemo puluis, à Cucumere terra penitus sepulto.

Lego εἴωνται δεῖν, non autem δέον τι.

Theodorus περκάζειν, nigrescere. Plinius & alii, variare: rectè. Nanque non omnis Vitis maturescendo nigrescit: sunt enim quædam purpureæ, aliæ heluolæ. Μὴ ἐᾷν, damnari. Ὡς φασὶ τινές. Ἧττον ἐκ πλειόνων, ratio in pluribus. Ex
D pluribus. Nanque præpositio in, ambiguam fecerit orationem: vt etiam videantur esse posse in pluribus subiectis ipsæ causæ. Itaque ἐκ πλειόνων, ostendit plures esse causas. Non autem vnam in pluribus. Ἐ'νικμον τινὸς ἀέρος, vapoṙati cuiusdam aeris. Videretur aer exisse atque exhalasse post diductam terram, quæ prius obstructa aut stipata fuisset. Haud ita est. Sed (vti suprà dicebat) ἀνάγκη ἐγκαταμίγνυσθαι. Theodori tamen interpretationi fauet quod sequitur, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀτμιδῶν ἐλέχθη. Non sanè probatur mihi: nisi terram obduxerit crusta perpetuis imbribus conculcatam.

Ὡς ἐπιβολὴν ἔχοντες, καὶ βρεχομένων ἀμφοτέρων, tegmine & aqua quoad satis sit, patiantur. Quasi legerit βρεχόμενοι. Non tamen ita est. Sed madentibus vtrisque, scilicet terra & foliis, ipsos nō dixit

madeſcerc aut aqua potiri, ſed ἀπεξηροῦς γίνονται: eo A ex madore creſcere.

CAPVT XXIIII.

XXIIII. capitis argumentum. Peculiaris Palmæ natura ſalem exigit. Cauſa. Quia radicis exiccationem atque ex ea refrigerationem quærit.

ΦΑ'ΝΤΩΝ Δ'. Rectè puluerationi ſubdit ſalis aſperſionem. Sed illud erat aliis commune: hoc eſt Palmæ peculiare. Quia, inquit, vult ſtipes & fructus calorem, radix refrigerationem. Vbi valde quęrendum quomodo refrigeret ſal. Hoc dixit, quoniam huic rei B ſtercorationem ineptam arbitratur. Hãc cauſam adducit priuatim: cui adiungit aliam quæ eſt omnium controuerſiarum confugium: occultam naturarum conuenientiam. Ad quas antequam accedat, hanc poſteriorem aſpergit per initia diſputationis, nõ ſine magna efficacia rationis. Ait enim, quemadmodum plantæ aut animalia quędã terram habent pro matrice, ita nonnullæ gaudent aquis: ita erunt etiam plantæ quæ dulcibus, aliæ quæ ſalſis. rectiſsimé. Apertius in piſcibus argumentum: quorum aliqui verſantur in aquis dulcibus, alii ſalſas colunt. Qui igitur quæret, quare ſalſis oblectetur Palma: quærat etiam quamobrẽ alga ſalſis proueniat. Ἰδιώτατον. Quia ſola ex arboribus, non ſanè ex plantis: nam & Crithmon appetit, & alia, vt ſuo loco dictum eſt. Καὶ τὰς C θεραπείας. Diſtinguit hîc τὴν θεραπείαν πρὸς τὴν ἰατρείαν. θεραπείαν, cultum tantùm dicit, id eſt operam qua obſecundamur naturæ plantarũ. ἰατρείαν, cùm aliquid facimus quo auertatur noxia, aut vitia tollantur. Et tamen θεραπεία tam eſt προφυλακτικὴ, quàm ἀφαιρετική. Quin accuratiores ita exiſtimarunt: vocem Syram eſſe, prima ſyllaba θε, adiectitia: ῥαφὴ, nanque eſt Syris medicina. Hoc vt placet, ita placet etiã τὸ θε, neutiquã otioſum eſſe: ſed in eo myſterio diuinitatem quampiam indicare: quaſi ſit θεοραπεία: vt idem ſit quod eſt in diuino nomine Raphael. Πρὸς βλαστείαν. Mira vtilitas. Nam ſuprà quod opus erat conducibile germinationi aut fructificationi, alterutri officiebat. Nunc ſalem dicit vtrique conferre. Πρὸς D ἰατρείαν τινὰ, ἢ φυλακήν. Accuratiſsimé. Quædam enim vt remedia tollunt vitia: quemadmodum fimus ſuillus acorem Punicæ. Quædam præſidio ſunt: præueniunt enim, vt cinis Ficubus appoſitus, arcet vermiculationem. Illa eſt ἀφαιρετικὴ, hæc φυλακτική. Erat quaſi obiectio aduerſus illud ἰδιώτατον. Non videri tam proprium Palmæ, quin etiã Ficus ſibi tantundem vindicaret. Apponi ſanè cineres. E cineribus autem ſal educi, ſatis diximus in Meteoris. Hoc, inquit, non tam cultus eſt quàm medicina: quippe ne vermiculis infeſtentur.

Τῷ πηγάνῳ. Tanto minus erit ἰδιώτατον. Eſt enim frutex. Itaque illud τῶν τοιούτων, denotabit omne tale genus in toto plantarum ambitu. Infrà etiam commoda tractabit ſalſarum adaquationũ in oleribus. Nota medium terminum ξηρὰ, repetitum ξηραίνουσα, vt fiat ſyllogiſmus. Quod ſiccum eſt, exiccat: cinis ſiccus. Sequitur concluſio. Alius ſyllogiſmus. Quod exiccat, prohibet vermiculationem & putrefactionem. Ex hac maiori deduces. Περὶ δὲ τῶν ἁλῶν. Redit ad propoſitum, & aſſignat cauſam ſatis popularem. datur ſal Palmæ, quia ſalſis gaudet Palma. Nihil, inquit, refert ſálne adhibeatur an muria. Vtrunque enim in vſu eſſe. Quæ ſequuntur, ſunt repetita. Ὅτι μὲν γὰρ ὁ φοῖνιξ. Reſoluit adhuc, & huius item cauſam quærit. quare ſalſis gaudeat locis Palma. Reſpondebitur vniuerſali ratione, loca certa certis deſtinata. Ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ μεγίστων ἀρχόμενος. optima ratio. Maximus eſt ambitus terreſtrium & aquatilium, tam animalium quàm plantarũ. Quis id quærat, cùm ea ſint vel terreſtria vel aquatilia? Nota idem ἁλμώδη καὶ ἁλμυρώδη. Καὶ ὅσα δή. Primæ & maximæ differentiæ terreſtrium & aquatilium. Sunt autem terreſtrium differentiæ vulgares, campi, colles, valles, ſabuleta, alia. Item aquatilium, mare, fluuius, lacus, palus, ſtagnum, fons. Τῇ κράσει. Conuenientia in modo concretionum. σύμμετρον, non ſignificat hîc medium temperamentum: ſed τὸ σὺν, commune vtriſque idem. Eſt igitur μέτριον τῆς κράσεως Palmæ, proximum τῷ μετρίῳ τῆς κράσεως τῶν ἁλῶν. Οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τι. Quia ratio erat admodum laxa, quærit exactiùs cur ſalſis gaudeat Palma. Affert ergo (quod ſuprà dicebamus) exiccationem. Hæc eſt ab effectu per formam. A fine verò, quia volunt Palmæ radices refrigerari. Refrigerantur autem exiccatione. Mirum ni ſiſtendum fuerat iudicium in priore qualitate: ſcilicet in exiccatione. Velle nanque non tam refrigerari quàm reſiccari. Non negamus plurima ſiccatione tolli radicem caloris humidum ipſum. Cæterùm id nunquam fit abſq; pernicie temperamenti. Sic enim hectici refrigerantur. Iuuenes autem qui ſunt infantibus ſicciores, non propterea minus calidi. Quin ſi refrigeranda fuit radix illa, detur aliquid ex tot rebus frigidis in ipſa natura, quæ res nullum habeant comitem calorem, ſicuti ſal. Quare putamus nos ſale caſtigari ſuccum, vel quantitate immodicum, vel qualitate incoctum. Sic ordinabis οὐ μὴν ἐν τούτοις στητέον, ἀλλὰ ζητητέον αἰτίαν ἐν ἀμφοῖν, εἰ χρὴ ποιεῖν τι ἴδιον ἐπὶ τούτῳ. Tum declarat illud ἐν ἀμφοῖν. Terram ſal afficit, & radices. Terram ſal leuem facit ac diſſitam, χαύνην. Radices verò facit παχυτέρας. Craſſiores ?at quomodo? nempe ſal exedit, ac denſat atque premit. Quia ἑλκυστικωτέρας. Plus trahunt: fiunt enim bibulæ. Quam cauſam non dat ipſe, ſed alias duas. τοὺς πόρους ἀνοίγειν: quia ſal aperiat. καὶ τῷ καταψύχειν, quia refrigeret. Sanè ſal exedit humorem, atque ita excutit ex meatibus. Refrigerat autem quo diximus modo. Cautè dixit τινὰς πόρους, non autem omnes: tabeſcerent enim. Etiam ſuprà Vites rariores opus habere maiore nutrimento. Vt hæc ratio refrigerationis cõcilietur, ſumma ſic ſtatuenda erit. Tabeſcere nimio humore feruido radices, niſi reſiccetur humor

mor ille. *Ὥσπερ ἡ κίασις.* Cùm videretur aut A eundem aut proximum præstare vsum posse stercoratio: quando in communi esset omnibus ad omnia vsum: excludit similitudinem. Sanè fimum nemo putet refrigerare: tametsi quod sal facit, ipse quoque præstare potest, nempe *κυφίζειν καὶ χαυνίζειν.* *Τὰς δὲ ῥίζας.* Nescio quomodo refrigerationem statuit esse medelam siccitatis. Ait enim radices appetere *καταψύχεσθαι, διὰ τὴν ξηρότητα.* Itaque aliter interpretandum. Vt *διὰ* non sit nota causæ mouentis, sed mediæ per siccitatem.

Ὅθεν καὶ τῇ μὲν χρῶνται. Confirmatio ex iudicio populi. Babylonijs experientia compertum est, sale iuuari Palmam, non fimo. Astruit experimento rationem illam communem, *τὴν ἰδιότητα*: quam plurimis locis facit multarum effectionum assertricem. *Ὥσπερ γὰρ τὸ ξύλον.* Ostendit proprietatis huius fundamentum ex iis differentiis, quib[*] ab aliis arboribus diuersa est. Fundamentum, inquam, cognitionis nostræ in natura, non naturæ ad cognitionem. Non enim diuersitas est causa proprietatis, sed proprietas diuersitatis. Differentia nanque hoc nomen sibi nacta est, quia differt genus, id est distrahit, vt & supra dicebamus. Nō significat igitur diuersitatem quæ est relatio, nisi priùs constituat speciem, quæ est res absoluta. Cùm igitur propriam ligni speciem, propriam radicis habeat: ea proprietate differt ab aliis: quare etiam cultu. Vbi tamen argumenti videas imbecillitatem. Quid? Lactuca nónne priuatim sibi stipitis naturam vindicat & radicis? Aliam penitus Vitis: Viti inimica Brassica etiam est. Hîc tamen æquè omnibus idem cultus à stercoratione.

Διόπερ ἀνοιχθεῖσαι. Eadem causa repetita. Suprà *πρὸς τοὺς ἀνοίγειν.* *Καὶ αὐταὶ ἀρκοῦνται.* Salis vi ita comparantur, vt plus capiant quàm quantū absque eo caperent alimenti. Tantum, inquam, capiunt, vt & sibi satis habeant, & quantum exigitur ad fructum nihilosecius queant suppeditare.

Lego *ἄλλων*, duobus locis, non *ἄλλως.* Et *οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τι.* Et *καὶ περὶ τοῦτο ἴδιον*, non *τοῦτο.* Et *ἐλκυσικωτέρας*, non *ἐλκωτέρας.* Et *πρὸς τινάς*, non *πότους.* Et *τὸ δὲ μόνῳ τὸ τῷ συμφέρειν*, non *τοῦ δὲ μόνῳ τούτῳ συμφέρει.* Et *ἀνοιχθεῖσαι*, non *ἀναδειχθεῖσαι.* Et *αὐταὶ*, non *αὖται.*

Theodorus *περιβαλλόμεναι*, accumulantur. D Odiosa vox ambitione sua. Non fit salis cumulus, sed aspergitur modó. *Ἅλμης*, salsugine. non. Salsugo est qualitas: *ἅλμη* est sal aqua dilutum. Itaque ludit operam mox cùm dicit, vbi salsugo non fit, opera salis subueniunt. *Ἀνοιχθεῖσαι.* Legebamus nos expuncta voce *ἀναδειχθεῖσαι.* Theodorus legit *ἀναδειχθεῖσαι*, remorsę. Sanè mordet sal. Sed durior est metaphora. Vt suprà *πρὸς τοὺς ἀνοίγειν.* sic hîc.

CAPVT XXV.

XXV. capitis argumentum. Radices cultu fieri valdiores. Acri fimo iuuari Myrtos & Punicas. Radicem esse plantæ principium. Myrti enucleati naturâ fortè inuenta. Salsas adaquationes etiam oleribus prodesse.

OI EI *δὲ καὶ ἡ γεωργία.* Superioribus vtilitatibus quæ salis beneficio Palmæ comparantur, additam oportuit eam quæ in extremo statuit huius capitis. Sale exciri atque educi de Palma asperitatem. At hæc discerpsit, interpositis iis quæ ad vniuersalem omnium attinent cultum. Commodiùs ergo totum caput superius, quòd esset vni Palmæ peculiare, post hoc transtulisset: hoc autem suprà cùm cætera stercorationis tractatione statuisset. Ait enim fimi acrimonia radices fieri validiores: feras arbores mitescere: Myrtos & Punicas acini lignum amittere. Quorum partim suprà meminit, partim cum superiore opere stercorationis (vti dicebamus) con B iungenda erant. Mutationem verò hanc euenire mutato principio quod in ipsa est radice. Calidis quoque aquis aliquas euadere meliores. Hoc quoque iis adiunctum oportuit, quæ de aquis suprà dicebantur. De Myrto ponit exemplum fortuitum. Quædam enim Myrtus secundùm balneū neglecta, ab iis aquis ita affecta fuit, vt non ampli[*] vllum in acino ferret nucleum. Quo ex casu instituta sit ars in iis quarum fructus eo carent ligno. Tum redit ad salsugines, astque salsas adaquationes etiam oleribus adhiberi. Quæ sanè debuit cū iis componere legibus communia, quas falsò fingebat veri Palmæ quasi peculiares. *Πανὶ δὲ.* Hoc & suprà dixit, cultu fieri omnes plantas, omnes plantarum partes vegetiores: *ἀλκιμωτέρας*, C validiores. Adeò vt ex feris fiant cicures. Hoc iam millies *Γεωργίαν.* non omnem modum culturæ intellexit hîc, sed cæteras operas præter stercorationem: laxè admodum. *Τῶν ἀγρίων ἔνια.* Non contemnenda consideratio vocis huius *ἔνια.* Nam si non omnes syluestres cultu mitescunt: necessariò consequetur id, mitis & syluestris differentias essentiales esse: contrà quàm tum ipse tum Plato senserunt, cæteri omnes aliàs assensi sumus. Quodam etiam loco ex Galeno dicebamus, plantas aliquas esse mites, & hominis opere tantùm nunquam sponte nasci. Sic enim negabat Galenus ab se vllam vsquam esse agrestem repertam Betam. Nisi Lapathum, inquit, agrestis Beta non sit: agrestis Beta nulla est. At enimuero non hîc eam quærimus partitionē, quæ est in similes species. Exempli gratia: Brassica marina & Brassica esculenta, sunto sub eodem genere per quandam similitudinem. Non enim sola differunt feritate, sed specificis formis: sic Lapathus & Beta. Nullo cultu altera in alteram transibit: at Cinara syluestris, & Asparagus, & Pyrus, & Malus è syluis in hortos, aut viridaria eductæ cultu mitescunt. Quare omnino huiusce rei disceptatio multa eget accuratáque disquisitione. *Καὶ ἡ κίασις.* Scilicet præter alia & cum aliis. Hoc significat *καὶ. καὶ ὥσπερ ἡ λοιπὴ γεωργία.* Quæ verò sequuntur, penè omnia repetita. *Διαδιδόασι.* Sanè tenuissimas quasdam partes habet tum fimus, tum lotium, in quibus illa est acrimonia. Subeunt igitur, ac secum trahunt à terra succum. Idcirco etiā

hic lego δέονται τῆς ἀνοίξεως. Conuenit enim, vt si subeat vrina, partes qua subit, apertæ sint. Πλὴν οὐχ' ὁμοίως. Minus Myrtis, quia ficciores. Ideo subdit, αἱ δ' ὑγραὶ καὶ σαρκώδεις, οὐ δέονται τῆς ἀναστομώσεως. Non egent aliæ arbores quæ sunt humidiores & carnoliores, ad apertione illa. Ecce nostram ἄνοιξιν. Sequitur tamen δήξεως, in vulgatis exemplaribus. Theodorus legit δήξεως, morsus, vt suprà. Cui loco an possimus ponere οἴξεως, pro dilatatione videndum est. Οὕτως δ' αἱ μεταβολαί. Hoc in principio præceptorum poni decuit, quibus commendatur cultus. Et iam dicta sunt hæc plæraque omnia. Μεταβάλλουσι τὴν γῆν. Hoc suprà de sale, κούφην, χαύνην, καὶ τροφήν. Vt non solùm commoda fiat terra tanquam matrix, sed etiam necessaria tanquam pars. Humori nanque admista fit alimentum. Et radix quoque mutatur: sicut ibidem de salis efficacia dicebat. Αὕτη γάρ. Præcepti materia est lætamen. Finis, bonitas fructus. Locus, ad radicē. Modus & ratio formalis, mutatio. Modus operę, tertio quoque anno: tot enim facultatem illam sufficere, plus etiam in Punica.

Μεταβολὴ δ' εὐλόγως. Causa mutationis in fructibus, mutatio radicis. Mutationis modus, per certæ qualitatis impressionem: ποιάν τινα. Effectio ab radice in fructu, coctio. Summa rei, κοινουμένης καὶ μεταβαλλούσης τῆς ἀρχῆς. Mutatio principii, quam sequitur totius reliquæ naturæ mutatio. Hoc dictum vsque ad fastidium iam. Sanè quia principiū est totius compendium. Notabis ποιάν τινα ῥίζαν. Sanè debuit γίνεσθαι: fit enim arte quod natura non erat. Sed ita dixit, quia dū fiunt tales, nondum adeptæ sunt agendi facultate, sed postquam factæ sunt. Ἐὰν πλείω. Operæ istiusmodi frequentatio. Si accuratiùs id expediatur & diutiùs fore vt illa mutatio non iam in triennium sufficiat, sed fiat naturalis. Ἐπεὶ δέ. Ad mutationem duo iusserat, opus & operis modū, id est stercorationem, & πλείω χρόνον. Hic exemplum apponit pro vtroque. Historia perspicua est. In Myrto mutatio per balnei strigmenta & sordes τὸν πλείω χρόνον: quia diuturna illa aspersione talis facta est: adeò vt in naturam transierit. Ex ea nanque species eas fuisse postea Athenis. hoc fortuitum fuit. Sed ars tota in Malo verna, quæ calidis rigatur. Huius artis originem non docet, sed ne causam quidem. Ratio est in arbusculæ huius imbecillitate, quæ foueri vult intus. Ἔχοντα τινὰ πίστιν. Semper modestè profitetur. Non enim in tam abditis rebus arrogat sibi demonstrationes.

Ἡ δ' ἀκινητεῖ. Hæc est illa pars quam superioribus annecti debere dicebamus: in qua aliis quoque plantis aquæ salsæ communicaretur vsus, quæ soli Palmæ designabatur. Τισίν. Non omnibus, sed Rutæ & Brassicæ, vt alibi dictum est. Etiam nitro: quod & suprà. Calidam verò etiam Ocymo iam diximus. Διὸ καὶ τοῦθ' ὡς ἐοικός. Non tam καὶ τοῦτο πάντες, quàm καὶ πᾶσι τοῦτο. Quia & plantæ illud proprium ac conueniens, & his hoc.

Ἀπὸ γὰρ τούτων. Ex his esse alimentum, non est mirum: dulcedinem esse, est mirum. Aufertur autē ab ipsis ἡ σύμφυτος, innata amaritudo: quod & suprà de Brassica. Sic asperitas à Palma, στρυφνότης. Pro vtraque autem dulcedo subit.

Lego καὶ τοῖς μυρρίνοις, non τῆς μυρρίνης. Et ῥόας δὲ ῥίζας, non ῥίας. Et τὸν πλείω χρόνον. Deleo τόν. Non enim est tempus vel iam dictum, vel designatum. Et νίτρῳ siue λίτρῳ, non χευτρῷ.

Ποιεῖ δὲ καὶ ὥσπερ ἡ γεωργία. Theodorus omisit ὡς. Siquis malit relinquere, dicet, sal efficere radices validiores, quemadmodum & alius labor qui colendis agris impenditur. Ac sanè placet. Mos est huic Philosopho vsurpare huiusce modi continuationes per διάβασιν. Ἀναστομώσεως καὶ δήξεως. Remorderi, & sic infarciri minimè cupiunt Non est dubium quin δῆξιν interpretatus hic sit, vt suprà, morsum. Ergo ἀναστόμωσις, quomodo significabit infarctionem? Apud Galenum millies, ablatio obstructionis. Athenæus (quod & huic loco de sale conueniat) scribit, veteres esitare solitos Oliuas, quas ἁλμάδας vocarent, πρὸς ἀναστόμωσιν. An coniunxit Theodorus aduerbium minimè, cū infarciri, & disiunxit à verbo cupiunt. Quòd si voluit, vides in ordine perturbato vocum & ambitionem & peregrinitatem. Καὶ ἔτι ἄλλο τὰς ῥίζας ἀλλοιοῦσθαι. Theodorus addidit πέφυκε. Et in sequentibus omisit τέτταρα. Ἐὰν πλείω γίνηται χρόνον: si diutius veniat. Durum est, alimentum diutius venire: suppetere potius. Τοῖς θερμοῖς, aqua feruenti. minimé. Quis nescit aqua feruenti omnia torreri, quæ torreri queunt? Feruor ignis est in summo: calor non in summo semper. Vocis ratio fauet, παρὰ τὸ χαλᾶν Hoc ex vsu. Nanque vocis huius feruor, origo lenis à Græco φέρβειν.

Γένος ἀθήνησι γέγονεν, genus Athenis esse incœperat. pessimè in plusquam perfecto. Cuius temporis vim atque vsum in oratione satis declarauimus in libris de causis linguæ Latinæ.

CAPVT XXVI.

XXVI. capitis argumentum. *Causam quare non retineat fœmella Palmæ fructum, nisi de masculo puluis adiiciatur esse illius debilitatem.*

TO' δὲ μὴ ἐπιμένειν. Quia de pulueratione disserebat, & de Palmæ proprietate quoad sal: hinc affert aliam naturam peculiarem, de qua iam sæpe. Non retineri à fœmella fructum, nisi pulueratum. Non tamen adiungit causam hic, nisi impotentiam, & (vt loquitur barbarum vulgus) insufficientiam. μὴ αὐταρκὲς εἶναι τὸ θῆλυ. Hoc tamen non esse soli Palmæ peculiare, sed habere id eam cum Ficu commune, cui sit opus ἐρινασμῷ. Hic toties dictum, vt iam sit pudoris modus. Ἐπαγάγῃ induxerit. Modus vsitatus Aristoteli. Vtatur augmentandi lege, quæ dicitur ἐπαγωγή. Inducitur enim simile Ficus ad simile plantæ. Πλὴν ἐχεῖν τοῦτο. Non potest ex hac inductione atque collectione duarū triúmve plantarum, constitui generis cuiuspiam cognitio,

tio, sed ἐκ τῶν πλείστων, si ἐκ πάντων non potest. I- A deo icitissimè dixit, τὴν γὰρ φύσιν αὐτοῦ κεῖσθαι τῷ γένει. Hic enim profitetur sese tractare plantarum proprietates aliquas, non autem quæ in genere sunt communia. Quòd siquis contendat, ad genus referri oportere, sanè verò oportet, (siquidem est etiam in duobus solis natura quæpiã communis) hoc ipsum, quod est commune tum Palmæ tum Ficui: propterea sic statuit. Extra naturæ ordinem videri hácce plantæ pulverationem, nec cum Fico cõparandam. In Fico nanque causa manifesta est: quando à culicibus aperitur. At quid agat in Palma pulvis? Adduci potest quod suprà de pulveratione dicebatur nescio quid. At quantum patrare queant maris flores appositi? Sanè verò ἄτοπον, vt hic vtitur, vt alibi ἀλογον. Nota ἀπομάττειν de duo- B bus. Dicamus nos aliquid more nostro. Similitudinem proportionis habet hæc floris applicatio, cum piscium natura: quorum mares à fœmella editis ouis, inspergunt semen suum. Vt & hinc intelligamus quantis rationibus, præter eas quas alibi recensuimus, adduci potuit Aristoteles, vt crederet è maris semine solos spiritus absque alia materia perficere generationem in semine fœmellæ.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις. Hisce verbis apertè videtur voluisse cum hac materia finem facere capitis. Proinde contrà quàm cæteri fecere, hinc aliud auspicandum: quemadmodum & hoc absci-dimus à superioribus, quòd alio prorsus atque illa esset argumento.

Theodorus frigidè admodum ἱκανὰ γὰρ aliquis C potissimo dicet. Καὶ ἔτι ἐπ' αὐτῶν τούτων τὸ τοῦ φοίνικος: Theodorus addidit illa omnia. In his paucis generibus, quod nulla Palmæ ratio dari possit.

CAPVT XXVII.

XXVII. capitis argumentum. Amygdali naturam in eo peculiarem, quòd inchoata fructificatione nihil operis faciunt, ne auctis viribus fructum amittat.

Ἰδία τῶν ἄλλων ἰδιότης. Nactus occasionem in Palmæ proprietate, proprietatem aliam porrò narrat Amygdali: cùm tamen multa multis communia commiscuerit. Vnico igitur tractatu sic aggredi debuit naturam hanc. Sic enim instituissem. Atque hęc quidem κόπρισις, ὑποκόπισις, & alia talia, omnibus aut multis communia. Quibusdam tamen natura peculiaris, vt D Palmæ, Fico, Punicæ, Myrto: Palmæ verò prêter cæteras. Tum illa dispósuissem: post quæ de Amygdalo (quæ hic cognoscuntur) subdidissem. Ὅσον δὲ. Quantum est in aliis alieni à communione maioris partis, id totum habet causas manifestas. Vnam tamen instituit de Amygdalo narrationẽ: de qua etiam suprà, sed hic exactiús. nanque suprà, illud modò: cauendum ne cultu nimio ex opibus luxuria, ex luxuria fieret in Amygdalo effrenis natura. Hîc autem priuatim notat, potissimùm eo tempore abstinendum, quo fructum cœperit (vt ipse loquitur alibi) ostentare. Tum recẽset opera, ὑποσκάπτουσι, κοπρίζουσι, καθαίρουσι. & addit οὐδ' ἄλλο.

Πάντα γὰρ ἀφαιρεῖ, τὸ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀλλά. Nota verbum ἀφαιρεῖ, tollunt. Tollitur id quod iam est. At illi non tam auferunt istas operas, κοπρίζειν, καθαίρειν, quàm non ponunt. Ὑπερισχύουσαι. τὸ ὑπὲρ, significat excessum roboris. Omne tale est præter naturam: vt mox explicatiùs, τὸ ἀλλότειον βλαβερόν. Sed quod ibi dicit de siccis partibus auferendis: quia siccæ sunt alienæ à natura, & omne alienum noxium: sic hic omne ὑπερμέτρον βλαβερόν. Aridum est præter naturam simpliciter: excessus roboris est, quidem res naturalis: sed ὡς περὶ τὴν δύναμιν, vt de plethora dicunt Medici, non est ei naturæ naturalis. Ἐν τῷ ἄνθει. vrbanissimé. Repræsentantur enim fructus in floribus. Proinde cùm flores amittit, fructus amittit. Cultus igitur adhibendus πρὸς τὸ ἰσχύειν, non autem πρὸς τὸ ὑπερισχύειν. Quamobrẽ ne tunc quidem adhibendus cùm potest ὑπερισχύειν. Sic Columella florentes Vites spondere dicit, vt hic καρποὺς ἐν τῷ ἄνθει.

Διὸ καὶ ἀγαθὴν χώραν ζητοῦσι. Sanè hoc anno in nimis lætum solum nouellæ Amygdali translatæ periere. Soli verò bonitas aut naturalis est, aut paratur arte. Si nolunt natura sua bonam, nolent etiam arte factam bonam. Ἐὰν δὲ ἀποχερσωθῇ. Prius præceptum docebat vitare vitium sterilitatis: hoc secundum docet emendare. Nota felix verbum. Si degenerauerit à propensione fructificandi. Simplex non inuenitur, χερσόω: compositum, καλλικαρπεῖν, suprà. Sicut & nomina πολυκαρπία, ἀκαρπία. quasi abiurare fructum. Παραδιδόασι τῷ χειμῶνι. Lepida loquutio, quasi carnifici. sicuti suprà κολάζουσι. Sic nunc τοὺς ἄλλας κολούσεις. Quasi etiam Hyems sit mutilatrix.

Ὁμοίως δὲ. Altera capituli huius pars, de iis quę egent castigatione. Sunt enim quædam quibus cortex scindendus aut auferendus. In his quid agendum esset docuit natura. Corticem enim abiiciunt sponte sua. Enumerat Vitem, Cedrum, Tiliam. Cerasofindimus, vt crassescat. Ἀφισταμένη. Non abscistens, absolutè, sed transitiuè: absistere faciens: vsitata vox Medicis in abscessibus.

Καὶ ἀλλότειον ποιοῦσα. quasi abdicans. Quoniam peruersitate sua erat alienus cortex arborẽ strangulans, atque officio alienus: fecit etiam vt reipsa esset alienus. Ὥσπερ καὶ τὸ αὖον. Similitudo ab effectu. Arida nocent: tollenda igitur. Ergo etiam quæ non sunt arida, si nocent. Καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Quasi videantur multęarborum species suam quanque sibi obtinere proprietatem, quæ vna tractatione comprehendendę sint, reducit totam narrationẽ ad salis vsum, vnde diuerterat: vt videatur hæc omnia ad illius sententiæ assensionem congessisse. Tumultuariam tamẽ hanc diligentiam sæpe animaduertimus.

Lego ἐμφανεστέρας, non συμφανεστέρας. Κολάσεις an κολούσεις legas, parum sanè refert. Prior plus arridet. Non enim claui adactio κλάσεως est, sed κόλασις. Si & radicum nudatio.

Theodorus περιρίζας γυμνώσαντες, radices refossas. pessimé. Non enim radices mouent, sed terram, vt radices detegantur. Nam quare addiderit respoliatas, equidem nescio: quæ nunquam

f.

antea fuerint spoliatæ. Libro tertio apud Columellam, radices resossas legerat. Cæterum eæ vetulæ fuerant Vineæ: quas idcirco etiam igni comburi iubet. Sanè secutus ille vir, alioqui maximus, plus satis hosce flosculos. Φλοιοὶ περιαιροῦνται. Quibus cortex sponte detrahatur. ridiculè: Veluti si quis dicat, sponte spolior à latronibus. Aduerbium illud è cerebro Theodori, non è codice. Κέδρον, hic Iuniperum interpretatus est. Aliud tamen. Ἀφιστάμενον, disgreget, abdicet.

CAPVT XXVII.

XXVII. capitis argumentum. Fruticum atque olerum cultura, tum ob eorum vitam, tum ad vsum nostrum. Vicinarum extirpationes habere purgationis proportionem.

EX EI δὲ ὁμοίως. Absoluto arborum cultu docet quæ pro ipsis fruticibus instituenda sunt. Cùm enim duo sint capita primaria plantarum quæ coluntur, arbores & fruges: media natura quædam fruticum & olerum est. Fruticum facies, arborum sunt imitamenta quædam: olerum sationes potiùs accedunt ad naturam frugum. Quare post arbores, ante fruges sunt consideranda. Partitur autem in duas classes. nempe ad vtilitatem olera: ad decorem coronarios frutices. Cæterùm species ipsæ admodum confusæ sunt. Has autem contemplatur omnes sub vna formali ratione (sic enim loquimur apud doctos) quæ ipsa cultura est. Eius leges multæ, quemadmodum & suprà. ὑδρεύσεις, κόπρώσεις, ἐργασία, διακάθαρσις. Hanc distinguit modis duobus. Quædam expurgatio fit, auferendo partes superfluas aut noxias: quædam fit auferendo totas plantas, nempe quæ iuxta oriuntur. Earum genera duo: vnum cùm sint diuersarum specierum, vt in hortis Gramen, Tribulus, Cotula, Carduus, aliæ, quæ tolluntur: verbi gratia, à Brassica: aliæ sunt congeneres, veluti cùm densæ nimium sunt: ex quibus eximuntur infeliciores, generosi habitus, aut commodiore ortas loco relinquimus. Est reipsa, at non eodem fine, eadem cum purgatione attonsio ad vsum quotidianum: veluti Betam, Blitum, Brassicam. Est tamen æquiuocè purgatio: differt enim forma, id est ratione naturæ. Purgationis enim definitio est, noxiarum ablatio. At in attonsionibus ad cibum, non solùm bona sunt quæ auferuntur, sed etiam optima interdum; quemadmodum vbi Cymas abscindimus ad cibos delicatiorum. Videamus particulatim. Ἔχει δὲ ὁμοίως. Quia vsus est diabasi cùm diceba, περὶ μὲν τῶν δένδρων: similem esse dicit aliarum plantarum cultum. Sed animaduertendum, cùm recenset culturæ species, quare distinxerit illa, ὑδρεύσεις, ὕδατος ἐργασία. Ita intelligendum. ὑδρεύσεις, est rigatio: ὕδατος ἐργασία, est adaptatio deductæ aquæ: mouetur enim rursus terra, vt aqua penetret ac misceatur, neque condensetur superficies. Notabis verborum

A flexus. στεφανωματικῶν: rectè. Nempe quæ sunt ad vsum τῶν στεφανωμάτων. At alio modo φρυγανικῶν, & λαχανικῶν. Nepe idem denominatiuum & primarium. Sic etiam τὰς στάς, τὰ ποώδη vocat.

Τὰ μὲν κοινά. Partitur culturæ modum: vt quædam opera communia faciat omnibus, quædam priuatim assignet quibusdam. Nam διακάθαρσις non omnibus conuenit, sed iis tantùm vel omnino vel potissimùm, quæ ramosæ sunt aut lignosæ, vt Thymum, Serpyllum. Etiam Sisymbrium adiungit his. De Serpyllo intelligit, qui tollitur in stipitem, non qui repit. Τὰς δὲ ῥοδωνιάς. Rosetis verò magis etiamnum peculiaris alia purgatio. Non enim solùm putant, sed

B etiam exurunt, vt succi copia reducatur ad certum modum. Alioqui florificandi opus conuertunt ad fructificationem. ἀναβῦσις vox composita, sicut ἐκαν‑ὶεῖς. ὀχλοχμοῦνται, materiam quæ floribus debebatur, transferunt ad stipitum ramorúmque luxuriam. Quod de Vitibus, κλαδμοῦνται. Καὶ ἡ βάφανος: Notabis affectus. Vnus erat in Serpyllo, αὔξησις: duo in Rosariis, ἀναῦσις, καὶ ὀκλοχμῆσις. Vnus in Brassica & Ruta, ἀποσκλήρωσις: at que alter communis cum Serpyllo, ἀποξήρανσις, idem quod αὔανσις. Πολυβλαστῆ. Diducuntur in germina. Ait autem ex hac attonsione, quam κόλουσιν vocat, quatuor sequi commoda: fructus frequentiam, hoc est πολυβλαστία: quia est in foliis fructus: magnitudinem,

C μείζω: pulchritudinem, καλλίω: saporis commendationem, ἀχυλότερα. Causæ manifestæ. Frequentantur enim germinationibus, quemadmodum euenit in riuis: quorum plenas fluxiones si impedias, ex vno alueo duos feceris, querentibus aquis exitum. Ita mutilato fastigio rami, ab lateribus germinatur. Quare cætera facilè sequuntur: vt sit pulchrior facies & magis cocta, quia tenerior. Vnum occurrit, non videri folia maiora futura, diducto succo. Dicendum, mutilatione illa coercitos in breue spiritus plus præstare posse. Διὰ γὰρ χυλῶν, in oleribus propter saporem: καὶ τῶν ὀσμῶν, in coronariis propter odorem: tollitur τὸ ἄγαν ὑγρὸν: quod est in Brassica & Ruta: vt suprà quoq; dictum est. Et sequitur ratio, ἐν μεσότητι τὸ ἡδύ. Est enim suauitas affectus odorum & saporum, cuius

D fundamentum est mediocritas temperationis.

Καὶ τὸ σύμμετρον. laxè admodum. Melius, ἐν τῷ συμμέτρῳ. Non enim qualitas est relatio. τὸ σύμμετρον, est harmonia partium; ex qua fit suauitas in quibus dicebamus, sanitas in corpore: pulchritudo in figura. Ἐν δὲ τοῖς λαχάνοις Differt ablatio quæ fit in oleribus, ab ea quæ fit in aliis, cùm purgantur: est enim attonsio. οὐκ ἀφαίρεσις, ἀλλὰ κείρεται. minus accuratè. Dictum oportuit, οὐ διακάθαρσις, non autem οὐκ ἀφαίρεσις. Nam quomodo faciat, vt attonsio non sit ablatio?

Ἡ δὲ τῶν παραφυομένων. Alius modus expurgationis: quoties extirpantur eæ quæ propè natæ officiunt. Nocent autem vel occultis proprietatibus vel manifestis. De plantarum mutua vel conuenientia vel hostilitate satis dictũ. Manifestæ verò

verò noxæ sunt, aut quia suggunt alimentum, aut quia imminent atque opacant, aut quia obtundunt agitatæ vento, aut quia radicibus occurrunt radices, atque ita crescere prohibent. Superior ablatio partium dicebatur ἀφαίρεσις: hæc totarum exemptio, ἐξαίρεσις: id ipsum denotantibus vtrobique præpositionibus: τὸ ἀπὸ, vnum tantùm terminum, stipitem ipsum: τὸ ἐξ, duos terminos aut plures, quia de medio tollitur. Per priorem fit καθαρὸν τὸ φυτόν: per secundum fit καθαρὸς ὁ τόπος laxatis spatiis. Τροφὴν πλείω. Declarat similitudinem. Quoniam vtraque efficit vt planta quæ curatur, plus capiat incrementi, quia plus alimenti. Ἔχει δέ. Quia diuisit opus in commune & peculiaria: etiam naturas addit quasdam etiamnum magis peculiares: vt de Ruta dixit iam, cui cinis addcretur. Hoc tamen haud tam ei esse proprium, quin aliis quoque sit commune. Tum excusat se, quòd non fusiùs de his: propterea quòd sint tum per se manifesta, tũ vulgò cognita, tum pauciora.

Lego ἀναιρεῖται μὴ διακαθαιρόμενος, non autem καὶ μή. Et ἀχυλότερα, non ἀχυλότερα. Et διὰ ταῦτα γὰρ καὶ τῶν χυλῶν. Et διὰ ταῦτα γάρ.

Theodorus legit ἐργασία, non autem ὕδατος ἐργασία. ἐργασίαν, sarritionem interpretatur. Sanè valde placet. In hortis scilicet, sicut in Vineis pastinatio. Ἐκλοχμοῦνται, syluescunt. Quo verbo etiam τὸ κλαδοῦνται interpretabatur. Fruticescunt potiùs. λόχμη enim frutetum, non autem arbustum, vt Centuriones vertunt. Δι' εὐτροφίαν, pastus fœcunditatem. Vtitur in plantarum alimentis huiusmodi verbo, pastus & pabulum. Διὰ ταῦτα. Etenim germinatio diffusa. Explicauit ἀφαιρετικῶς. tamen ταῦτα, suo numero plurali complectitur illa duo, τὴν κόλουσιν, & τὴν πολυβλαστίαν. Τὸ δριμὺ, acorem: malè. Nanque τὸ ὀξὺ acor est. Et ipse: haud diu est, cùm acutum interpretabatur.

CAPVT XXVIII.

XXVIII. capitis argumentum. Arua quæ quo tempore subigenda, idque aratione, an marra, an instrumentis peregrinis. Harum rerum haud eandem esse omnibus locis rationem. Etiam de semente quadam.

ΑΙ ΠΟΝ Ν δὲ καὶ ὥσπερ ἀντικείμεναι. Facta in re rustica tripartita diuisione, pascui, fructuum, frugum: quæ in pratis, arboretis, aruis continentur: de arboribus expedita materia est. Nunc reliquum est vt de aruis agatur, Qua in tractatione caput hoc est differtissimum præceptionibus. De semente pauca, de subactione multa: quæ, qualis, quanta, quibus, quando, vbi. Quæ, vt alia fit cùm seritur, alia priusquam seratur. Etenim priores arationes & terram prorsus in rectum & per transuersum proscindunt. Et quæ porca fuit, sulcus fit atque è contrario. Ad sationem verò id curatur modò, semen vt integatur inuersa terra, & à sulco diuertatur in puluini-

A toros, ne obruatur aquis. Qualis: vt recta, curua, transuersa, decliuis. Quanta: duplici quantitate, continua, vt alta, superficiaria, latus sulcus, angustior've. Discreta: cum multi pauci've sulci. Et id quod ait, si negligentiùs agatur, frequentiùs agendum. Quibus: aratro, ligone, aliis. Quando: Hyeme, Æstate, Vere. Vbi: in pingui, macra, saxosa, vda, aliter atque aliter. Quo loco etiam regionum dat exempla, Syriæ, Corinthi, Siciliæ. Sigillatim nunc perpendamus. Ὡς ἀντικείμεναι. Opposita formaliter tantùm in diuisione generis sub quo sunt. Ἐπεὶ τὴν ψιλήν. Terra nuda, arboribus vacua. Sicuti milites ψιλοὶ, non armati. Columella puram dicit: sic & augures Latini, quæ nihil aluit. Sic Aiax Oilei, ψιλός: quia Telamonius armatus. Ἐντεῦθεν δέ. Numerat ope-

B ra, γῆς ἐργασία. Hoc primum est, terram subigere. Secundum, ἡ τῶν σπορῶν ὥρα. Tertium, μετὰ τὸ ὑπὸ σπαρέντων κατεργασία: vt occatio, sarritio. Πρότερον δ' ἔτι. Et quod ante hæc omnia considerandum est: quod cui semen conueniat. Addit, ἢ καὶ ἅμα. Quia post arationem potest hoc considerari, simul sanè cum ipsa sementis hora. Ἔστι δέ. Præceptum de tempore ac modo simul. Æstate potiùs arare quosdam: Hyeme fodere, Ligonibus scilicet aut Bipalio. Ideo dixit ἢ σκάπτειν, ἤτοι τοιοῦτόν τι ἕτερον. Mox enim ostendet Megarenses fodere, non arare. Τὴν μὲν ἔνομβρον. Humidam, grauem, pinguem, & solidam Æstate vertendam, & aratris & fossionibus: siccam, resolutam, leuem, tenuem, Hyeme. Causa. Vtrique tali cultu tribui,

C quod opus habet. Æstiuam arationem siccare & attenuare: Hybernam fossionem crassitudinem addere & humectare. Sanè de tempore liquet. De instrumenti vtilitate dicere causam debuit. Ratio est. Quod aratio non multùm descendit. Fossio è profundo terram vertit, vt fiat ἔνικμος. Scipsum imitatur. Similem nanque suprà statuebat sententiam similibus verbis. Δεῖται πρὸς τὸ ἐνδεὲς τῆς φύσεως: Κοπρίζειν. Aliud præceptum de stereoratione. Quod secundo loco ponendum ante sationem. Suprà quoad arbores nonnihil dixit: hîc ergo leuiter delingit hunc salem. Macram largiùs stercorandam, pinguem parcè. Duas dat causas. Tum propter soli virtutem, tum quia fimus affert plus succi, quàm quantum percoqui possit. Ac si dicat, tum quia non eget tellus: tum

D quia superfluus succus additus abiret in eruditatem. Μιγνύειν δὲ τὴν γῆν: Aliud præceptum simile stercorationi. Nam de Marna Plinius satis: qua etiam nunc vtuntur Belgæ. Alius modus Circumpadanis. Fossam ducunt in arui parte inferiore. Eam terram ad alterum subuehunt extremum. Ita ea pars fit altior, vnde imbres deducant per prona. Id longè præstantius quouis fimo. Sufficit enim triennio. Nam tertio quoque anno ex ea fossa, quod influxerat pingue de superiore loco, rursus in summum important. Quemadmodum verò miscetur Marna terræ: ita docet alias mistiones. Et præceptum hoc pendet ex præcepto stereorationis. Μιγνύειν τὴν ἐναντίαν. Vo-

tabat enim pinguem multū stercorari: quia simili addito fieret: quod alibi dictum est, πῦρ ἐπὶ πῦρ. Macræ plus addebat: quia fimus & macrum solum contraria sunt. Διὰ τὴν ἀρετήν. Terræ virtutem etiam Cato dixit. Ωσαύτως δὲ. Sicut graui leuem admiscebat: vt modus fieret in temperamento, sic proportione quadam albę rubram. Vbi intelligendum albam aliam à creta. Si enim cretam coniungit cum rubrica, duas pessimas committet. Ἐπειδὰν λευκὴν mox. Rubrica pluuio tempore glutinosa est, sicco saxea duritia. Cretacea penitus sterilis est. Οὐ γὰρ μόνον. Duas dat mistionis caussas. Non solùm mutuis beneficiis vtrinque afferri, quantum deest supplementi: sed etiam vim addi quandam, tametsi minus excellentis terræ fiat mistio. Ideo dixit, ἡ τυχοῦσα μίξις, qualiscunque. Id quod nō est leuiter prætereundum. Nam quid roboris addet forti terræ non fortis admista terra? An imbecillum valido vires affert sua coniunctione? Hoc disputatum est ab Aristotele in Problematis quæ non extant. Extat tamen huius rei iudicium in secundo de generatione animalium. Vbi quæritur, quomodo ex deterioribus conflat tertium fortius. Quoniam ex æris & cassiteri commistione conflatur æs Cyprium, fortius vtroque. Ratio in terrarum mistione sic meanda est. Pluribus contrariis fore vt resistat ea, quæ ex diuersis mista est. Tuetur ab Æstate pinguis tenuem, ab Hyeme tenuis humidam. Exemplum vtilitatis à qualicunque mistione; ἐάν τις ἀπεσβηκυῖαν. Veluti si effœtæ admiscueris aliam, recentabitur. Qui locus non est supinè prætereundus. Dixit ἑτέρᾳ. Si alteri miscueris. Quam verò tandem vult istam alteram? Vtrum ne vegetam, an item effœtam, quemadmodum & illa est? Nam si vtraque est opere diuturno defatigata atque exucta, videndum vnde succum sibi comparare queant. Sin hæc altera benehabita est: non addet huic delassata illa quiequam, sed accipiet potius ab ipsa. Itaque non mirum ferre rursum: non quia κατὰ nouam ex se formam induerit, sed quòd in alia nacta sit. Vt ista altera sit huic inopi vice lætaminis. Καὶ ἡ ἀργὸς δὲ αὐτὴ. Argilla, inquit, & alia sterilis, si alii admisceatur, iuuat fertilitatem. Ποιεῖ φέρειν. Intellige, non cuiuis admistam id efficere, sed certæ contrariæ. ἄργιλλος, à sterilitate nomen inuenit sibi. ἀργὸν, ignauum. Ωσπερ γὰρ κόπρος. Reddit vniuersalem rationem. Esse alii aliam fimi vice. Tametsi fimi naturam non gerit tenuis: tamen officio fimus est pingui, ac melior fimus quàm fimus ipse. Nam fimus addit succo, qui per se satis est, succum, qui futurus est plus satis: tenuis castigat priorem succum, non quantum in eo est, sed quantum futurum est temporis accessione. Διὸ ταῦτα. Megarensium consuetudine ostendit punctum huiusce disceptationis. Est autem hoc. Non semper quæri vel temperationem, vel impiguationem à mistione: sed aliquando solam renouationem. Itaque Megarenses non aliena terra terram commiscent, sed eadem è

A profundo petita. Sanè quid aliud agunt arationes, quàm inuertere, vt terra ima quæ succum retinet in summo sit, pro ea quæ amisit in fruge succum? Ἡ δὲ τρίτη. Consilii ratio. Est locus ille intimus, quasi gremium in quod aqua resedit, neque ab sole exucta, neque in fruges exhausta. Superficiarias enim radices habent fruges. Verba illa ἵνα ἐκείνην ποιῶσι, respondent illis χαύνη γενομένη. Ἀναβάλλουσι τὴν κάτωθεν. Ad verbum, reiiciunt. Nisi quis legat ἀναλαμβάνουσι, καὶ ἀνατρέπουσι τὴν ἀνορωρυγμένην. Σπείρειν δὲ. Tertia pars. Seminandi præceptum commune tam siccæ quàm humidæ. Ante imbres in sicca serere, vt imbrium iuuetur superuentu: humidam verò, vt imbres ita præueniantur. Nota vocem

B ἐπομβρεῖν, quam suprà ἐπομβρεῖν. Ἐν δὲ μὲν ξηρᾷ. Videtur hoc præceptum contrarium superiori: ἐν ἐπομβρείᾳ πρὸ τῶν ὑδάτων, suprà. hic ἐν δὲ ξηρᾷ, ὀψιαίτερον. Ο μὲν γὰρ οὐκ ἔχει. Quod ante pluuias seritur, iubet rarum seri: quod post, spissum. Quoniam hoc radicetur multùm, illud non multùm. Quod maturè seritur, si spissum seriter, non radicatur: quia terra siccior. Quod serò seritur, quia terra madet, frequens serendum: suppetit enim humor. Fit ergo quæ crebrò seritur seges, πολυσχιδής: multistipula: vt infrà dicet. Cæterum hîc quoque accuratiùs dispiciendum. Etenim tam πρώϊον μανὸν, quàm ὄψιον πυκνὸν, ἔχει ῥίζωσιν. Alioquin aut vtrunque rarum, aut vtrunque spissum sererent. Et sanè serotinum item rariùs

C sererent, vt plus radicaretur. Dicendum, non ita esse. Sed cùm vnus sit finis, prouentus vbertas: quæ maturè sata est seges, ea magis radicata, ob id exit calamo simplici. Serotina haud ita radicati quit. Igitur fit multistipula. Sursum enim mittit succum, vt in sequenti capite dicet. Ergo maximè quærendum, quare quod maturè ferunt, rarum ferunt, si stipula singulari exiturum est. Hic enim tantùm amittitur, quantum accederet ex spicarum frequentia: quæ nonnisi crebritate seminii comparatur in serotini satione. Nota ἔχει ῥίζωσιν. Hic enim ῥίζωσις κατ' ἐξοχὴν, de optima radice, non autem de radice simpliciter, vt vox innuit. Ταῦτα μὲν οὖν. Vniuersale præceptum. Hæc omnia certo libranda modo. Hoc & in arborum cura dicebat: quas

D dam multum requirere studium, vt Vites: alias mediocri. Esse etiam quæ non solùm non desiderent, verumetiam ab omni abhorreant opera, vt Cornus. Sic de aruis. Non vbi ait oportunam esse illam sedulitatem, ἀκρίβειαν, accuratam diligentiam. Quin ἐξαμαρτεῖ ὁ ποιῶν. Errabit, siquis non erret, facetè. Quemadmodū mihi laudationes probo, fortiter facta detrimento fuere. Sic nocet quibusdā terris nimius cultus. Quod ei vsuuenit, vt noceret qui Corinthō abiit in Siciliam. Hac narratione simul notat temeritatem animi securitatem ex arte sine prudētia cùm dicit, τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐθισθεῖσαν μεταφέρων: Nonenim oportet aliunde artes afferre, quæ locis imperent: sed leges ab ipsis accipere locis, quas cum arte

arte conferamus. Rationes enim fouentur experimentis. Simul ostendit artis infelicem exitum ex falso iudicio. Ἐκλιθολογήσας. Quod suprà fieri vetabat, τοὺς λίθους μὴ ἐκλεκτέον.

Ἐξεπίγνωτο γοῦν ὁ σῖτος, exit è vetere notitia. Id est exuit genuinam speciem. Mutatum est. Ignoratum est ita, vt indigenæ cùm viderent ipsum, non agnoscerent. Vt ille apud Varronem cùm gustasset malos pisces, atque expuisset, addidit, Dispeream, nisi piscem putabam. Hoc ita interpolauimus, si non sit mendum. Οὐκ ἔχων εὐδιεινίαν. Amisso munimento quo sese tegebant à sole fruges, exaruerunt. Non tamen lapides temerè probandi. E quibusdam exempti aruis meliorem fundum relinquunt hîc apud nos. Sic & in Syria nocitum est, detecto saxo: κατὰ βάθος ἀραιώσας. Causa. ὑπόπετρος οὖσα. Καὶ μικρᾶς. Nota καὶ, sicut apud Poetam, *Audieras: & fama fuit.* Ὡς δὲ κοινῇ. Rursus resilit ad arationis vtilitates. Vt non temerè dixerit Cato, Benè arare. Vbique in omni cultu vult terram εὐδίοδον, quàm hîc dicit πορώδη, commeabilem. Fit autem crebra aratione: ad verbum porosam. Eò fit, vt radices & sese pandant & crassescant: & ad eas humor delabatur: & detur aditus ad calorem, qui ab aere, cui semper assignat εὐτροφίαν, proficiscitur. Hæc quidem alibi: hîc autem simplicem assignat causam: διημερωθείσης τῆς γῆς, mitigato solo. Σκάλισις, ποασμός. Duo cùm ponantur quasi diuersa, & ποασμὸς sit herbarum exemptio, quod voce corruptiuscula, sed penè eadem Ligures Taurini dicunt exherbare: Latinè autem sarrire: Vascones, sarculare. Quare σκάλισις erit, inter exherbandum aggestio terræ ad segetem, qua parte minus tegitur: autoccatio: quod magis placet. Ἡ δὲ κατεργασία. Declarat finem. Perspicua sunt etiam ex Poeta, *Bis quæ solem, bis frigora sentit.*

Νεᾶν. Verbum artis. Quod suprà καινὴν ποιεῖν. Suprà etiam dicebat semel, ante, aut post imbres arandam. At id operis erat ad proximam sementem. Nunc dicit, incumbendum & sub frigore & sub calore. Quin addidit πολλάκις: mota, versata, subacta. μανή: vt sit peruia. κούφη: vt ne opprimat semen. καθαρά: libera ab obsidione plantarum, à quibus & absumeretur alimentum, & sol impediretur. Καὶ διὰ τοῦτο. Adeò iubent Æstate peragere: vt etiam Legumina maturè serant, quò maturè colligant. Quibus collectis, per Æstatem laborare queant. Εἰς τὰς νέας: γᾶς scilicet: εἰς τοὺς νεούς. Ita tres habes voces minus vsitatas: νέα, νειός: νεᾶν, νεοῦν: νέασιν.

Ἀγαθὴν δέ. Nunc de Hyeme: quæ quia est aut sicca aut humida: & humida, aut ex pluuia, aut ex niue, aut ex pruina: de omnibus dicendum fuit. De duobus tantùm tamen ipse. Niues commendari: pruinas vrere. Noxæ modus à pruina: διεσθίειν, exedere. Μανοῦν τὴν γῆν: rarefacere terram. Quod obest imprimis segetum radicibus: tum quia penetrat frigus, tum quia calor exhalat. De niuium vtilitate alibi.

A Densant enim solum: & fit ἀντιπερίστασις: augentur radices: impinguat solum: lutum enim ex ea fit: & est in ipsa non parum aeris ac spiritus, qui postea concalefactus multo est adiumento. Vnde (quod & aliàs dictum est) in niuibus nascuntur vermes. In Sarmatia sub niuibus gramina lætissima: quæ sibi carpunt Hyeme iumenta disiecto vngulis gelu. Καὶ ὅταν. Etiam secundam instituit arationem vernam, ad herbas extirpandas, quæ interea subortæ sunt. μεταβάλλουσι. Mutant, vertunt: sicuti suprà ἀναβάλλουσι.

Εἶτα θέρει, tertia æstiua. Quarta cùm in eo sunt, vti serant. Nos quater aramus: quinto sulco serimus. Quod hîc dicit ὑπαροῦν. Διὸ καί. Magis laudant fossionem: quia plus κατεργά-
B ζεται, aratro autem minus: quod vocat ipse παραποιεῖν, omittere aliud agere, Latinè est παραποιεῖν. Cùm agentes præter id quod agendum est, agimus. Iam hoc docti dixerunt, esse minus quàm nihil agere. Θετταλοί. Quemadmodum ad opus præstant aratro ligones: ita ligoni Thessalicum instrumentum quod vocant μίνχον. Dictio hæc communi vsu significat, vt ait Hesychius, fructum qui prope est frondem. Apud Theophrastum verò, peciolum. Ipsum hîc describit ab effectu. ἰσχυρότερον δικέλλης. Quomodo μᾶλλον εἰς βάθος κατιόν: est igitur brachio longiore: & πλείω γῆν περιτρέπειν: est ergo latius.

Αὕτη μὲν οὖν. Incitat nos ad opus hoc hisce
C modis: quibus promittit agricolæ securitatem. οὐ γὰρ κακοπαθεῖν. Siquis de hac diligentia per ignauiam remiserit, μαλακωτέρως: ii quod semel non spontè fecerint, coguntur sæpe facere: σκάλλειν, βοτανίζειν. Quod suprà dicebat σκάλλισις, ποασμός. sarrire & euellere. Propterea quòd herbarum radices non sunt per initia reuulsæ, neque ea principia quæ occulto insunt seminio, debilitata, sæpius emota, atque euersa terra eiúsque partibus disiectis: sed in ipsis partibus solidis adhuc fota ad futuram plantam. Προτερεῖ δέ. Anticipat herba segetem: tum quia validior, tum quia præerat. Nam quòd radices suberant, vegetior est: imminet itaque segeti futuræ. Nec mirum: vicissim enim si anteuertit herbis seges, necantur item her-
D bæ. Ratio eadem, Quæ nanque pòst suboriuntur herbæ, non habebant radices προϋπαρχούσας: Quare imbecilliores pereunt. Καταπνίγεται. A spirantibus metaphora. Plantæ verò tametsi non habent ἀναπνοήν, tamen habent διαπνοήν. Proinde semper vult Autor iste εὔπνοιαν. Πολλάκις. Hoc est propter quod suprà dicebat προεργασάμενος: ante sementem scilicet.

Lego enim προεργασάμενος, non autem προσεργασάμενος. Hoc enim contrarium significat. Et σκάπτειν, non σκάπτῃ. Et ἢ λεχαῖος πίπτειν, non λέχαιος πίπτει. Et καὶ κούφην τοῦ χειμῶνος: deleta copula. Non enim & Æstate & Hyeme colendam leuem. Et ἄλλη ἐναντιότης, non ἄλλου. Et ἀπειρηκυῖαν, non ἀπυρηνίαν. Et ὑπὸ τοῦ ὕδατος, non τῆς. Et περὶ τῶν ὑδάτων. Et ἀρώσας, non ἀρόσωσιν. Et οὔτω γὰρ ἀπόλλυται, non οὕτε.

Theodorus ὥσπερ ἀντικείμενα. Quasi arborum curæ obiectum. Nemo quid sibi velit, intelligat. An sit quod arborum curam impediat. Apud Philosophos alio modo accipitur obiectũ: à quo fiat species ob sensum aut intellectũ: quod item ἀντικείμενον vocat Aristoteles. Dicuntur opposita formaliter: quod vnum alterum esse nequeat: & sanè genus cùm diuiditur in species, ea partitio fit per negationem. Τὰ ἐπὶ τῆς ψιλῆς γεωργίαν, culturam segetum. Non declarauit ψιλῆς. Κατεργασία, agitatio soli. Saltem dixisset, subactio. Sed mox etiam peiùs: σπαρέντων κατεργασίαν, sarritionem. At etiam sunt alia opera: quippe ἔκπλοι, βοτανισμὸς, ποασμὸς, multis vocabulis. Και δεῖ τὸ τῆς κόπρου λαμβάνειν λεχαῖος πίπτει. Tum quòd stercus plus alimenti ministret, quàm excoqui possit. Omnino codex corruptus est. Itaque vt à nobis fieri potuit interpolatus est. Nam etiam illud animaduertendum, quomodo ἡ κόπρος τροφὴν λαμβάνει. Terra enim per fimum, non fimus capit alimentum. λεχαῖος autem herbosam significat. Sic & capite penultimo λεχαίους, & in sequenti λεχαῖαν, non λοχαῖαν. Vox Pastorum, non contépta Latinis vsurpatione: qui torum lectum dicunt: cùm tamen herbarum proprium sit. Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐργασίας τὸ οἰκεῖον. Valde pictum reddidit hoc nobis Theodorus. Quin & in tractatione soli non desunt, quæ iudicium agricolæ prudentis desiderant. Et addidit (vel relinquendum) non enim est in codicibus. Neque rectè dixit, in tractatione soli quæri hoc, quod fit ante tractationem. Ideo Philosophus dixit κατὰ τὰς ἐργασίας. quod attinet ad opus rusticum terræ colendæ.

Ἑτέρα μίξης. Addidit, fertili. At τυχοῦσα μίξις dicebatur. Ταῦτα ποιοῦσι μεγαρεῖς, Megarenses ita miscere consueuerunt. Aduerbium ita, pessimè hîc: non enim eum ad modum miscebant Megarenses: sed altè effossam inuertebant.

Ἐξεπύγνωτο, exarescebat. Non hoc significat. Sensui tamen consuluit. Ὑπὸ θέρους διακαιομένη. Cùm propter inclinationem cæli obnoxia sit æstiuis ardoribus. Ita interpretamur διακαιομένη, aptitudinem illam. Theodorus illam tantùm, quæ tum semel euenit, tangit incommoditatem versione sua. Eius verba sunt. Cùm solis intrusu adeò percaluerit, vt propè vreretur. D Omisit ergo illa tota, ὑπὸ γὰρ θέρους διακαιομένη. & illa, ὑπόπετρος ἦν. quæ sunt maximè necessaria. Nanque si esset vliginosa, rectè successisset. Et illud, ἐπὶ πλεῖον θέρους: vertit, propè vreretur. Imò regio quæ per se vritur propter situm, factum est aratione illa, vt etiam plus vreretur. Vtitur enim sole tantùm: detectis autem saxis, atque ex repercussione duplicatis radiis, porrò adusta fuit. Καὶ μικροῖς. Coniunctionis huius elegantiam, quam in Commentario notabamus, euertit Theodorus sic. Vnde fit vt pusillis aratris vtantur Syri. Tamen ex eius verbis apponere nequeas aduerbium illud vnde: non enim ex eo cultu didicere Syri minoribus aratris vti. Non enim dixit illa ὑπὸ θέρους, & cætera.

A Ποασμὸς, runcatio. Nequaquam, sed auulsio. Runcatio nanque est cæsio eo instrumento quæ runca dicitur. Dumorum tantùm est. Vnde Galli sentes ac senticeta, runcias etiamnum vocant. Μανοῦν, extenuare. malè. Aliud est λεπτύνειν. μανοῦν, peruiam frigoribus facere. Vrit enim humidum pruina, quò fit partium cohæsio. Παρεργοποιεῖν, intacta relinquere. bellissimé. Præterire. Præter opus facere. Vt præter propter vitam viuere. Hoc est omnia facere, præterquam ob vitam. Verbum rotundissimum. Μάκελλον. Generosissimi vir ingenii, modestissimè sic. Quod credo id esse, quod pastinum vocant Itali. Ligonem potius arbitror: B quoniam Vascones vocant oblongo rostro, ac validissimo. Marra breuior & latior. Pastinum bifurcatum erat, ac bidens: quo in glareis vtuntur ad Vineas Vibisci. Pastinum tale fuisse satis liquet ex alio, quàm ex aperiendo terram vsu. A pangendo nomen inuenit. Scrobe nanque facta demissum malleoli crassius caput obsidebant auriculis pastini, quoad terra obruissent: vt æqualiter operiretur vndique. Hoc habes ex tertio Columellæ.

CAPVT XXIX.

XXIX. Capitis argumentum. Terrarum electiones ad segetes & legumina. Tritici cum Hordeo comparatio. Differentiarum summa in semine, sole, aere. De Hyemis commodis.

C

TA' δ' οἰκεῖα. Quemadmodum arboribus pangendis & serendis vitibus ager eligebatur: ita segetibus aruum. Arui ergo differentiã statuit qualitatibus. Et aspergit aliquid è cælo cùm dicit, ἐν τοῖς ψυχροῖς: quod versus capitis finẽ paulò fusiùs explicat: vbi rei summam statui dicit solo, seminis vi, aere. Deinde aliquid de Hyemis vtilitate ac tepore. Postea resilit ab hac materia ad serendi modum, magna licentia rediens ad sementem, quam modò reliquerat in capite superiore. Interea verò prosequitur terrarum species, ac partitur Tritico, Hordeo, Trimestribus, Leguminibus: atque in iis omnibus multas nominat species ignotas nobis. Οἰκεῖα τὰ ἀνασπώματα. Etiam suprà iubebat solum rarefieri. Et quid aliud est quod commendat in fimo? Oportet omnino terram esse (vt loquitur Columella) suspensam. ἀνασπώματα. Ideo ex vetusta lege agricolarum, Hyberno lætissima puluere farra, apud diuinum Poetam. Neque contradicit huic τὸ ἔτυμον occationis, quod erat occæcatio quædam: quia in occatione etiam magis aperitur terra. Granũ autẽ operitur: hoc enim est, occulitur. Πρὸς σιτοποιΐαν. Exponit hoc genericũ τῶν πυρῶν καὶ κριθῶν. Et addit ἄλλων: puta tiphe, quę secale nostrum est, farris. Ταῦτα γὰρ ἀεργία. Rario est Alia nanque plus humoris desiderare. Etiam magis nigra quàm candida. De frugum coloribus octauo libro Historiarum. Ἐὰν δὲ

ἀζηρὸς, ἢ ἐρυθρὰ, ἢ ὧν ψυχροῖς τόποις πάλινοσα. Quis hæc intelligat? quænam femina ficca funt, fi intelligit aridas? aut quæ non ficca, fi omnia contueamur? Triticum verò nullum album vidi. Nigrum genus frugis in Aruernis, candida medulla. πάλινσον, quid fit haud facile intellectu. Nifi velit dicere: talia locis etiam frigidis, & minus idoneis ad aruorum vtilitates, proficere. Sata namque redeunt in fpica. Et vox hæc reditus, ad hoc fignificandum, fimul cum verbo ipfo ab agricoltoribus Latinis vfurpatur. Ὅπως ἁδρωθῶσι, vt adolefcant & craffefcant antequã aquarũ vim capiant. Nam fi priufquam conualefcant, aquas excipiunt, necantur. Itaque augentur aut tabefcunt alba plus quàm nigra: vt funt alba nigris ad incremẽta propenfiora, fi eis obfecundetur: fic etiã minus ferunt malam tractationem. Οἱ μὲν οὖν. Hinc alia capitis pars, qua generaliter ftatuit præcepta pro generibus frugum, aut fpeciebus genera: Triticũ, Hordeũ. fpecies, quas mox narrabit. Plutarchus quoque hanc tractauit materiam. In tenui folo melius Hordeũ prouenire: propterea quòd multum nequeat excoquere alimẽtum. In macra non poteft ali Triticũ: quia multo eget fucco. illud æquo plus habet: hoc minus. Nota, αἱ μὲν. quid? nam σῖτος nõ eft generis fœminini. Si dica αἱ γαίας, valde laxa eft fententia. Non enim terra opus habet pabulo, fed planta in terra. Τῶν δὲ πυρῶν. nunc fpecies exequitur. plana omnia. Εἰ δέ τις πολυχόων Illis conferebat ager propter qualitatũ conuenientiam, fc. leuis leuibus, craffis pinguis. nunc ab aere. Quæ fpecies tunicarum multiplici munimẽ to fepta eft: ea etiam frigora tolerabit: vt Thraciũ Triticum. Fortaffe hoc illud eft, quod trifti facie præditum fcribit Galenus, Bryza nomine. Cõtrà Canchrydias (alia fpecies hæc) in humidis: quæ fit rara ac foluta. fic & initio capitis, ἐν ἐπομένῳ ἀέρι. multa enim eget alimonia: nempe παχυχίλαμος. Ὡσαύτως δέ. Alia pars, in qua legaminibus fpeciatim affignat arui conditiones. Σύμμετρα γὰρ ἑκατερωτάτης. mira vox non vna de caufa. Primùm quia de duobus non iudicat, fuperlatiuum. Deinde quia pronomen partitiuum non poteft gradum fufcipere, ficuti neque numerus. duo non poffunt aliud effe quàm duo. Sic alterum vel alterutrũ, nequit aliud effe quàm hoc quod eft præcifa natura. Ἡ γὰρ ἄλλος, aprica, quæ placidum fentit folem. mox πρόσηλα, intelligit ficciora. Ἀψάμμοι ἢ πηλώδεις. lutofa, & cui non fubeft fabulum, quia funt alicubi vdæ fuperficies, fubtus macilentæ funt. hanc ait ferre τὰ ὀλιγότερα καὶ ξηρά. Id fit propterea quòd quærunt fubfidium in egeftate. Tamen hoc videtur contrarium & fuperioribus: vbi Hordeum mandabat macræ & rationi. Si enim funt ὀλιγότερα, parum exigunt, paruo contenta. Itaque videndum an fcribi debeat ὕφαμμοι. non autem ἀνύφαμμοι. nam quæ effet hæc negatio? Igitur in ea terra fuerit præfidium ab humore luti, ne ficca illa exarefcant. Et ab arena fubiecta ficcis eueniet conuenientia ficcitatis. Φέρει δέ. Fœcundius Hordeo Triticum in

A agro non ftercorato. Hoc quia rationi repugnare videtur: quòd Triticum in pingui, Hordeum in non pingui, meliùs: apponit caufam, ἐπὶ θερμὸς ὤν, fuo calore poteft: Hordeum eget alieno. Itaque Triticum fibi ipfi fimum effe. Quod luculentiffimis declarat verbis: ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, ὃ δεῖ ἐκ τῆς κόπρου γίνεσθαι. Tum dat indicium aliud roboris, περιστοροῦται. non dat huius caufæ caufam. Maturè feritur, vt diutiùs in terra fit: propterea quòd diuturniore opus habet cõformatione. hoc habet cum fœtibus proportionẽ. Fœtus fœmellę, quia funt imperfectiores ex debilioribus principiis feriùs mouentur in vtero. Æquale tamen exigunt fibi tempus in vtero atque mares. Poftea verò quàm in lucem funt editæ celeriùs capeffunt incrementa: quia finem habent propinquiorem

B propter imperfectionem, id eft minus operofam perfectionem. Hæc tempora cum his fimilibus fi comparentur, mirificæ naturæ leges apparebunt, Tum porrò aliud roboris fignum: πολυχρονία. Διὸ ἢ δεῖ χρόνου. oftendit operofa principia. Κατακερατεῖ γάρ. fuccus in terra non ftercorata crudior eft. quare plus refiftit Hordeo, quia debile. cõficitur autem à Tritici vi, quia validius. Ideò dixit, τεθεὶς ἰσχυρότερος οὔσης, non ftercorata fcilicet. Ἐπέχει δ' οὐ. non abfiftit, non fufpendit operã non hæret. Ὁμοίως δ' ἐθέλει. Quamobrem etiam fi nõ ftercoretur, nihilominus fert. ἐμπληθύσης, quia fimus implet. Vox apta ad τροφὴν. nota, ὁμοίως. Non enim verum eft æquè ferre: quamobrem ὅμως fortaffe legendum eft: tamen

C fert. Οὕτως δ' ὥσπερ μανοῦται καὶ κομίζεται. Quomodo οὕτως: fanè mutila fententia, & multis egens interpolationibus. Non enim verbis vtendum, fed nominibus, hunc ad modum, Οὕτως οὖν τοῦ σίτου δεῖν ὥσπερ μανὴ καὶ κομιζομένη, διὰ τὴν εἰρημένην φύσιν. Sic quod Tritici naturam, quia valida eft, terra tametfi non ftercorata, tamen pro ftercorata eft, atque icciro leuis. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν. Omnia reducit ad tres conditiones: loci naturam, feminis vim, aeris temperiem. Ex his enim, quas fuprà inftituit præceptiones, omnes variari. Χειμῶνες δέ. extra materiam propofitam eft hoc. Debuit enim illis apponi, quæ de niuibus in antecedenti capite ponebantur. vbi dicebat, ἀγαθὴν τὴν χιόνα χειμεριναῖς. Καρπινοῦται. hoc fæpe dictum eft. regreditur retror-

D fum fuccus, quem relegit radix, vnde magis cõualefcat. Ὥς εἰ τὸ ἔαρ. oportet Hyemis afperitates excipi Vere tepido. Tunc enim celeri momento magnos faciunt fegetes progreffus: præfertim fi fuerit bonitas aeris. Ita perftat in priore fententia: quæ iubebat aerem fpectari debere. Itaque etiam verbis illis vtebatur. ἀνακτήσασθαι πρὸς τὰ τῆς τροφῆς. Quare validæ radici, & κεκραμένῃ fegetis felicitas attribuenda. Τὰ γὰρ νότια. demonftrat illud σύμμετρον. Vt non fit temperatum fimpliciter, fed refpondens operi futuro id eft Vere laxare atque educere. Quocirca neceffarius eft tepor, ἔνδια, non ferenitas, vt femper infeliciffimè Theodorus. Verna enim

ſerenitas borealis eſt, præſertim in Græcia, nec minus in Vaſconia. Ποιοῦσι λεχαίαν. herboſam: vt ſuprà & infrà capite penultimo.

Καὶ περὶ ἐρυσιβώδη. modus loquendi Atticis: καὶ περὶ, ac præterea, omiſſo pronomine, τούτοις.

Τὰ δὲ πυκνόσπορα. Nõc de affectu ſegetũ à ſationibus: id quod decuit alibi ſtatui, ſanè capite priore, vbi dicebat: τὸ πυρίον μανὸν, τὸ δ' ὄψιον πυκνόν. Quæ rara ſeruntur, ea duabus de cauſis validiùs radicantur. Primùm quia plus adeſt ſucci paucioribus. deinde quia ſpatium laxius nactæ ſunt radices. harum vnicam tantùm ponit ipſe. Quæ verò denſæ ſatæ ſunt fruges, earum impetus ab anguſtiis inferioris loci repulſus ad partes ſuperiores, quam nequiuit in radicum fibris, in ſtipula exercet multifidam frequentiam. Nos ergo ſuprà quærebamus, ſi hæc ſpicarum crebritas non niſi ex ſeminii denſitate parari poteſt: quamobrem etiam cùm maturè ſerunt, non etiam denſum ſerunt. Ἀποχάζεται: ſcilicet ab radice: nam radix ὑποχάζεται. Caput hoc, vt pleraque alia, valde corruptum. Lego καὶ τὰ τοῦ ἀέρος, non autem τάς. Et ibi: τὰ ἀσθενέστερα συμφέρει μᾶλλον, aut τοῖς ἀσθενεστέροις, legendum, aut φέρει, non συμφέρει, ſicuti mox identidem. Et μᾶλλον φέρει ἡ κειθάς, non autem καὶ κειθάς. Et καὶ πρὸς ἐρυσιβώδη, expuncto articulo, τοῦ. Et ἀποχάζεται, non ἀποχεῖται. Et ὅμως δ' ἐθέλει, non ὁμοίως ἐθέλει. Et λεχαίαν, non λοχαίαν.

Theodorus omiſit τὰ ἀναστομώματα. Παλίνορσα, reuirentia. Poſtquam Hyeme abſumpta eſt herba in ſuperficie: an reuertentia legendum?

Περὶ τῆς ἀπολήψεως. Theodorus legit ἀπολείψεως: antequam imbres deſinant. malè: quia ſeruntur Autumno ſereno. Vult enim ea grandeſcere: nam minuta dum ſunt, ob imbecillitatem com putreſcunt imbribus obruta. Σωματωδέστερος. calloſiùs. malè. corpulentiùs. Ἀνύφαμμος. Theodorus omiſit. Εἰ τὸ ἔαρ σύμμετρον, omiſit τὸ σύμμετρον. Ἀποδιδόασι μέγεθος, creſcant. imò det incrementum, ſcilicet Ver. & omninò mutila eſt lectio Theodori. In tertio ab hoc capite ait: Hyemem dare in Vere ſegeti σύμμετρον μέγεθος. Ἀποχάζεται. Theodorus legit ἀποσταχύζεται. ſpicam priùs effundunt.

CAPVT XXX.

XXX. *capitis argumentum. Rubigo in quibus, quare, quid, à quo, quando. Vermium cauſæ, & erucarum, & calycum, in Malis, Oleis, Vitibus.*

XΡΗ δὲ καὶ τὰ οἰκεῖα. Poſteaquam narrauit quemadmodum iniri poſſet ratio commodorum atque vtilitatum à locis, temporibus, ſeminum electione, ex conuenientiarum animaduerſione: nunc contrà docere vult quæ ſunt incommoda, tum ab ægritudinibus, tum à peſtibus, quibus & ſata & arbores infeſtantur: cuiuſmodi vermes, erucæ, ipes. Quo-

A rum euentuum cauſas & materiales & efficientes deſignabit, ſimul ſubiecta, quibus contingunt, Malos, Oleas, Vites. Imprimis de rubigine agit, déque eius cauſis & locis. Cæterùm ordine præpoſtero tum apponit definitionem. Poſtremo loco dicit, quo potiſſimùm tempore. Incipit autem ab eo quod in omni demonſtratione primum eſt, τὸ ὅτι ἐστί. ſimul, quia eſt accidens τινός ἐστί. Hoc enim ex Præceptore tenent Peripatetici: accidens nullam habere quiditatem, niſi ſubſtantiam ſubiectam & ab ea, totum id quod ſunt. Deinde, quomodo & à quo: atque etiam in quibus non ſit, & quare. Χρὴ δὲ καὶ τὰ οἰκεῖα Longè accuratiùs ita dixiſſet: χρὴ δὲ οὐ μόνον τὰ οἰκεῖα ἀποσπάματα, καὶ τὰ αὐτοῖς πρόσφορα πρὸς τὴν ἀπειρίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία, καὶ τὰ νοσήματα ζητεῖν. Incipit

B autem à rubigine, atque in ea item deſinet: quia morbos alibi fuſiùs tractat. Et omninò confuſè: namque ab hiſce reſilict ad ſationes, temeréque repetet, vt videbimus. Ἐν τοῖς κοίλοις. Quibus locis rubigine vaſtentur fruges: ſicut mox, vbi ſint immunes. Caua notat loca depreſſáve: in ſumma quæ non ſint ἄπνοα. Ratio: quia rubigo putrefactio quædam eſt: cùm exceptus in ſpicam ros, aut pluuia non decutitur, ſed ſolis ſuperuentu excalefactus putreſcit. ſimile de Cytinis ſuprá. quamobrem quatuor euenit rationibus vt ne cõtingat rubigo. Prima eſt, cùm ſpica natat: non ènim excipitur humor. Par prudentia in putationibus atque omnibus cæſuris: vt plaga prona ſit: iubéntque Vitis cæſum flagellum natare, vteffluat liquor, neque diſtillet in gemmas lacryma.

C ſecunda cùm vento decutitur. tertia, cùm ſequitur nox: reſiccatur enim priùs quàm ſolis ferueat calore. Quarta, cùm multùm eminet à foliis ſpica ſtipula porrecta: à ſpica namq; tum longè humor abeſt, qui in foliis detinetur: itaque non communicatur. Proinde vult eſſe ἐπικλινῆ, acclinatã: καὶ μὴ ὀρθὴν, non ſurrectam. Figura toties annotata, palilogia per contrarii negationem. idem eſt, μὴ ὀρθὸν & ἐπικλινές. Etiam tertio repetit, quin additis coniunctionibus. δὲ, καὶ: ait enim, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἐπικύπτειν συμφέρει. Diceret alius: ἐπὶ τὸ ἐπικύπτειν. vt eſſet redditio cauſæ: quamobrem conferat curuatio. Ἐπικύπτειν propriè eſt vbi nos concuruamus ad ſedendum: Latinè, Conquiniſcere. Ὑποκλίνουσι.

D Declarat, quod vulgo non eſt ignotum: lõgiores ſtipulas ſpica grauatas incurueſcere. ipſe ſpicæ attribuit, non ſtipulæ. Longiſſimæ tamen ſpicæ ſurrectæ manent ipſæ: ſtipula ſub illis flectitur. Οἱ δὲ πλατεῖς. Rectè latos, non craſſos dixit: ſi duos tantùm habent ordines granorum. Καὶ ὁ στάχυς ἀπήρτηται. ſignatum verbum. altè ſuſpenſa eſt, à foliis diſtans. Cætera perſpicua ſunt. Ἀπονεύει, quod ſuprà ὑποκλίνουσι. Ἐπεὶ καὶ ὅταν. Etiam complutam ſpicam, ſi nox ſubſequuta fuerit, rubigine non tentari. quoniam priùs exiccetur humor, quàm ſole tangatur. Proinde lego cum negatione, μὴ εὐθὺς ἐπιγινόμενος. Si enim ſequitur ſtatim dies: ſol efficit putredinem. ſi nox ἐπιλαμβάνει, ſol non ἐπιγίνεται.

ἐπιγίνεται. Ἀνεζήσατε. actiua vox pro passiua. vt Latinis, lauare. sic Cato de re rustica, siccauerit: absolutè. . . . Τὸ μὲν γὰρ δι᾽ ὅλου: scilicet πάθημα. Καὶ πάλιν. Non coniungit has ce duas causas, ventum & noctis superuentum: sed alterutram satis esse statuit. Ideò dixit πάλιν, item si nox superuenerit. Ἡ δ᾽ ἔρυσίζη. Format syllogismum à definitione: quia dixit, ἥλιος ἐποίησε σῆψιν. ergo ἐποίησεν ἐρυσίζην, quia ἐρυσίβη est σῆψις. Μάλιστα δ᾽ ἐρυσιβοῦνται. Nunc quando fiat potissimùm: nempe plenilunijs. Cuius rei causam reddit: quòd Luna plena, caloris autor est. Hoc etiam dixit Aristoteles, & nos experimur, & ratio persuadet. regerit enim cum lumine, multo caloris multum. Itaque solstitiis noctes æstiuosæ sub plenilunio: propterea quòd diurnis æstibus à sole nocturnus calor à Luna continuatur. An verò Luna ipsa tum calefiat alibi discussum est. Διὸ καὶ τὴν σελήνην. Conclusio manifestissima ex propositis: Luna putrefacit: adducit enim calorem alienum. atque ex hac alia illa rubigo fit à Luna. Τῇ θερμότητι τῆς νυκτός, laxa loquutio. Non enim noctis calor est, sed in nocte per Lunam. Ἐπικαιρότατα. vox vsitata de imbecillis. Καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων. Albos equos etiam Virgilius amouet à censu probatorum. Ideò vulgò dicitur, blanc, album: Græca origine βλὰξ, imbecillum, & ad verbum, vietum. Νοσήματα δέ. Hæc est alia capitis pars quæ debuit antecedere: vniuersalis enim est. Morborum causas duas: materiales & procatarcticas. Materiam morbi esse, alimenti vitiata conuenientia. Hîc enim intelligit συμμετρίαν tum quantitatis tum qualitatis. Est enim aut definitio aut antecedens definitionem sanitatis. quod verius est. Ex symmetria namque habitus qualitatis, qui dicitur sanitas. causæ procatarcticæ sunt extraneæ omnes. aerem hîc autorem facit. Aeris autem conditiones dat vulgares in ipsis statibus, quos Græci καταστάσεις vocant. Κατὰ τὸν καιρόν. eo tempore quo requiritur illa symmetria. Τότε γάρ. euenta, consequentia.

Μεταξύ. Si pluuiis temporibus interuenerint dies calidi. qualitates duæ iam dictæ ad putrefactionem. . . . Τῶν δ᾽ ἐρεβίνθων. Priuatim Ciceri, detersa pluuiis salsugine, edulcato succo, erucas ingenerari: quia salsitas impedit putrefactionem. Πανταχοῦ γάρ. quod melius est, semper intendit natura. Quapropter idoneam nacta materiam viuificum induit calorem.

Περὶ τὴν πῆψιν. Cùm hîc loquatur de generatione, πῆψις intelligetur apparatus materiæ ad formæ receptionem: super qua parasceue tantopere delirauit Alexander. Hac voce ad eundem significatum vtitur etiam Aristoteles vbi loquitur de apum generatione. Μεμιγμένους. Quia non quæuis mistio facit ad ζωογονίαν: sed πῶς, certò modo. sic & mox, ζωοποιεῖ πως. vt quod πῶς est in mistione, idem sit in ipso mistionis fine, quæ est generatio. Συνεσώθη ὑπὸ. hæret adhuc suis principiis de putredine; ζωοποιεῖ πως ἡ θερμότης. Aut hîc calorem accipit pro forma quæ dicitur æquiuocè calor viuificus: aut pro formæ instrumento. sic enim in libro de affectibus mistorum. Igni natura vtitur & pro materia & tanquam instrumento. Itaque ignis quoque aliquo modo facit annulum. Συνεσῶντος. calor cum humido: hoc vult τὸ σύν.

A

Οὐ διηγούμενος. non sunt otiosa verba hæc. Non enim esset inter morbos vermis connumeratus, nisi ostenderetur nocumentum quod ab eo proficiscitur. Itaque erosio erit morbus, non vermis. . . Πέφυκε γάρ. indidem & ortus, & alimentum, rectè. Alimentū enim est idem specie cum eo quod alitur: imò idem numero quod est in potentia, cum eo quod futurum est actu. Pars radicis ante generationē vermis, erat vermis potestate. Itaque generatio partium vermis, (hoc enim est nutritio) etiam erit ex aliis cognatis partibus radicis. Hæc sententia est apud Præceptorem in secundo De generatione, & secundo De partibus: vbi de corde loquitur. Ἐξ ὧν ὡς λέγεται τρεφῆς, ἐκ τοιαύτης συνεστάναι καὶ αὐτήν. Vnde suum axioma, vt omnia præclara, mutuatus est Galenus: ali vasa fuceis, ad quos continendos instituta sint à natura. Et primo Politicorum: iis animantes ali, ex quibus fiunt. παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται, τροφὴ τὸ λειπόμενόν ἐστι. Quæ fuit causa: vt Latini putarent sese etymon elementi excogitare potuisse: quasi quod esset idem etiam alimentum. Hæc igitur est ex humore generatio. Alterum verò dicebat, ὅταν ἀναξηρανθῶσι. Videndum igitur quemadmodum ex hac exiccatione vermis queat procreari. Inueniemus enim fieri per accidens: nam ex humore fit, tanquam è materia. ex sicco nequit fieri: non enim è succo. σῆψις. Dicit igitur ἄπειρος, scilicet σκώληξ, in leguminibus: intellige, γίνεται. Quomodo? ὅταν ἐπιχυθῆναι μὴ δύνηται: quoties diffundi nequit humor ob æstum & squallorem. Tunc inclusus humor ille vermis, fit materia. At non est inquisitio leuis, qui fiat vt nequeat humor diffundi propter calorem circunstantem: & quomodo contineatur humor conclusus intus à calore. Nónne calor euocat, nempe meatus ipsos diducendo ac laxando partes? Et sanè partes exteriores resiccatas ab internis haurire par est. dicendum à sicco quidem humorem appeti: humorem autem illum refugere tanquam aduersarium. Sic pendentes arido parieti videmus guttas: sic genis lacrymas. Itaque causam obsidionis esse τὸν αὐχμὸν, id est siccitatem, non autem calorem. Hæc ita, vt potuimus: non enim satisfaciunt. An calor nimius corrumpit naturalem: atque ita fit putredo? nam sanè hunc ad modum morbosa est Æthiopia. Quam ob causam Troglodytæ, qui sunt sub Ægypto in maximis æstibus etiam pipere vtuntur, ad desiccationem: salis enim vicem præstat. Adeò verò preciosum est: vt quem visum nobis præstant numi, eundem apud illos piper. Reliqua verò Æthiopia salem auri magna vi permutant. Ἐζωοποίησεν. Haud facile

B

C

D

est hîc inuenire verbi huius rectum. namque ἄπης, est vermis. & θερμότης ζωοποιεῖ τὸ ὑγρόν. Dicendum igitur ἡ ἰδία ἡ ἐντὸς θερμότης ἐζωοποίησε τὸ ὑγρὸν τὸ ἐγκατακλειόμενον ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, τοῦ ἔξωθεν, καὶ ἀλλοτρίου. Τοῦ δ' ἔοικε. Diffundit causam eandem ad alia quoque. Ego persto in superiore sententia. non posse fieri quin calore educatur. Quòd si eò confugiat: auaram naturam modicum succum illum nolle amittere: tanto magis vrgebimus sic: Si retinere potest, etiam regere poterit, non ergo putrescet. An verò natura in vermium generatione, qui intra corpus humanum, atque ad eius sanè perniciem concreantur, melius consulat quàm si non crearet: alibi disputatum est. Ὅταν δ' ἄρθονος. Quia dicebat succum intus contineri, quia sit exiguus: vnde progignatur vermis: addit, cùm verò dapsile est alimentum, sese diffundit & confert ad superiora. Itaque vincit, cùm est multum, non vincitur, vt exiguum illud vincebatur. ridiculé: Non enim materia seipsam vel mouet, vel regit: Si naturalis internus calor exiguum nequit succum ab exterioris æstus iniuria defendere, tanto minus, si multum habeat, in quo ponat operam. quare quod dicebamus, dicendum est. Resistere magnis æstibus multum humidi: parum autem corrumpi. ἐπιρρεῖ πρὸς τὰ ἄνω. Hîc manifestò τὸ ἐπὶ coniungitur cum πρὸς, ad significandum ascensionem. quia qualemcunque in partem eat humor eius motus nota erit ἐπὶ ad finem. Παραπλήσιον. similis noxa: autor diuersus in Vitibus. Ἶπες dicuntur vermiculi, quos puto vocatos à Catone conuoluolos. fringent hîc Grammatici. Ὁ αὐτὸς δ'. Quatuor igitur habemus animalium genera. Vnum nomine communi, σκώληκα, vermem, in quibusdam leguminibus & frugum radicibus. vnum in Cicere, κάμπας, erucas. vnum in Vitibus, ἶπα, conuoluolum. vnum in Oleis, κάρπας. Cuius nominis ne væstigia quidem vsquam inueni: vt mirum sit, à Plinio præteritum. Tametsi Plinius in decimo septimo, Vites atque Oleas Erucis infestari scribat: non tamen ausim hîc corruptè legi, κάρπαι, & legendum κάμπαι. Quia rem nouam atque aliam à superioribus assignat Oleæ, quasi peculiarem. Idem in eodem libro, araneum nominat Oleis inimicum. Cæterùm Vitibus quoque communem facit hostem. Ἄχυλος, insipidus. quia nulla se tuetur aliqua nobili qualitate. Sed est ea quasi priuatio exposita omnibus iniuriis. ideò dixit ἡ τοιαύτη.

Lego γίνεται τὰ ἐρυσιβούμενα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα, τὰ ἐπικλινῆ. Et ὁ δ' ἥλιος μὴ ἀθύς. Et εἰ καὶ μὴ κατὰ καιρόν. Et μετὰ τοὺς ἀπόρους.

Theodorus, ὅταν ἀναξηρανθῶσι, priusquam exiccentur. Imò verò posteaquam ὑπὸ τῶν θερμημερειῶν exiceatum fuerit. Μεξαμένη πῶς. Theodorus τὸ πῶς, ratione debita. Ἐπιρροή. succus. succi affluxio: Ὁμογενές. congenerem minus bene. non enim est eiusdem

A generis vermis & vitis. Neque verum est, simul esse genita duo hæc, si spectes tempora. Sed locum tantùm denotat, & deductam ex analogis principiis generationem. Mirum, Theodorum non esse ausum ἶπα, conuoluolum putare.

CAPVT XXXI.

XXXI. capitis argumentum. Electio temporis ad sementem faciendam. Humo sicca meliùs seri. Serotinam sementem esse bruma.

ΣΠΕΙΡΕΙΝ δὲ κελεύουσι. Alieno, sicuti dicebamus, loco repetit serendi tempora. Duas po-
B nit sententias controuersas. Vna iubet ante pluuias quàm nos seruamus, ante Vergiliarum occasum. Alii malunt, post pluuias: cùm accidunt, vt Clidemus. Deinde ponit sententiam confessam, εἰς ἀργὴν συγγῆν... Aliam item adducit, certam & receptam: in lutum non esse ponendum semen: dissolui enim atq; lactescere dilutum. Item ne in semimadentem quidem: quoniam facilè putrefiat. Tum disputat de brumali satione ex Clidemi sententia. Postremò repetit de Hyemis vtilitate: quod iam ter dictum est. Οἱ μὲν πλειάδος. Deest, ἀνατελλομένης, ex vsu loquendi. Hesiodus addidit. Alii cum illarum occasu: qui subsequi consueuerint imbres, quibus aluntur. Ἀεὶ σὺν
C δ' ἴσως. suam interponit. Quo anni tempore terra cieatur ad conceptionem ei semina, esse mandanda: modò caueamus, μὴ ἐν πηλῷ, etiam damnat, τὸ ἡμιβρεχὲς, καὶ ἡμίπηλον. quod semiudum est, semisiccum item est: hoc est, ἡμίπηλον, semiinsolatum: vt ἄπηλον, πρόσπηλον, alibi. Ἀμφίεργον, ambiguum aruum ad opus. sicut Herophili corpus, οὐδέτερον. Et vinum quo vtimur nos, non sine lusu in Scazonte; vinum est, nec est (quod puto) vtrumq;, neutrumque. ratio autem ambiguitatis est. Videtur altera ex parte commendari: quia pollicetur humor alimentum, calor fomentum. Contrà, humiditas materiam putrefactionis: calor causam efficientem. Lutosa tellus διαχεῖ, diluit, καὶ ἐγγαλακτοῖ. resoluit in pultem lacteam. Sic dicimus ortum semen, dum
D formatur, lactescere antequam solidetur. Καὶ ἐὰν ξηρανθῇ, συναλείφει. Postquam maduerit, si siccatur. oblinit, id est fit glutinosum. hoc verbo etiam mox vtetur Τοσοῦτον γάρ. Ostendit quare putrefaciat. quia neque calor neque humor. satis est ad operis perfectionem. Calor quidem mouet, scilicet auspicatur, apparatum generationis: ἀλλ' οὐ βιάζεται; sed non satis valet. Media illa ignauia est, sicut in Solonis legibus: quæ in ciuilibus dissensionibus eos damnabat ciues qui non altrinsecus stetissent in factione.

Καὶ χείριστος. Quare pessimam omnium sationum esse hanc. etiam peiorem quàm eam quæ fit in luto. quoniam in luto non est mouens calor. de qua nullam reddit rationem, sed de sicca tantùm.

tantúm. at causa in sicca manifestior. non enim corrumpitur semen. Τοὺς δὲ ἐπὶ τροπάς. Alia Clidemi opinio aduersus brumalem sationem. Videtur igitur hæc quoque recepta quondam. Sed ille facetè dicebat, esse similem malecarptis lanis. Quia neque porrectam ἀτμίδα trahere, neque quam habet donare potest, calore, qui est vtriusque motus autor, destituta. καὶ ἐπαλείφειν ἔλαττον. non est idoneis viribus ad succi concretionem, quæ è semine fit planta. Totum enim penitus dissoluitur. non tamē explicat Clidemi comparationem. Lanæ quę non sunt bene carptæ, nequeunt tincturam admittere. Terra quæ tota vda est, non potest sese explicare ac cedere semini. Ἀτμίδα hìc intelligit tenuiorem succum, qualis exhalatio est. Et alioquin omnis pluuia fuit exhalatio. Vel intelligit tenuiores partes, quæ ab ima terra exhalant ad radices. Ἀλλὰ τὰ ὄψια. Haud penitus damnandam brumam ad sationes. sunt enim quædam fruges serotinæ.

Συμφέρει δὲ. Oportet autem tunc cæli fauorem ariolari deprecarísque imbres ac frigora. nam & suprà dicebat, frigore semina retorrida fieri. Itaque εὔδιον hìc & tepidum significat: quod à nobis sæpe, & serenum quod à Theodoro semper. Et sanè teporem magis exigit cùm ait: ὅπως διαβλαστῶσι. Quin quæ postea superuenerint frigora, oportet esse μέτρια. Scilicet tenellæ adhuc segetes, neque dum satis altè radicata. Ideò dixit, non solùm ἐρριζωμένων, sed etiam κατερρωμένων, confirmatis ac stabilitis. Τὰ πεπιλούμενα. Ratio, quam suprà toties de hyberni frigoris ambientis vtilitate. πιλούμενα, quasi conculcata. Est tamen affectus superficiei, non seminum infarcta. Quippe πεπηγυίας ὑπὸ τοῦ κρύους τῆς ἐπιφανείας. ἐγκαρπότερα, fructuosiora. nota præpositionem. Nota enim est principii in ipso semine: quasi plantæ compendium totius, fructum in sese continet potestate. Τὰ γὰρ εὐθὺς ἀνατρέχοντα. Signatis vocibus vtitur. Εὐθὺς, statim quàm primulùm radices egerint. Et ἀνατρέχοντα, festinationem significat incrementi: & est quasi ἄνω τρέχοντα. Quibus verbis hoc idem suprà designauit, τὸ δ' εὐθὺς εἰς τὸ ἄνω τρέχει. ac fortasse hìc quoque ita scriptum fuit. Καὶ ἅμα περὶ τῆς ὥρας. Quemadmodum præcipitarunt incrementum, ac præmaturè eruperunt, ita etiam ante tempus fructum concipiunt. Cæterùm exili radice cùm sint, non habent vnde suppeditetur ad perficiendum. Cùm sint gracili stipula, non habent quà deducant alimentum. In stipula quoque tenuis atque exiguus calor parum attrahit. Hoc est quod dicebat ἀποχεόμενα, effusa & quasi eiecta. metaphora ab abortiuis. Τὸ γὰρ ὅλον. axioma. omne intempestiuam præter naturam. sanè καιρὸς est naturæ pars. ἄκαιρον ergo παρὰ φύσιν. sic παράκαιρον, ἄκρον, πάρεργον. Διὸ καὶ ἐπιτέμνουσι. Vt cohibeant effusionem illam, aut secant aut carpunt. Hic quoque lócus, mo-

A re nostro, ditandus est. Tribus de causis tondemus segetes & duobus modis. Quippe aut secamus falce aut pecus carpat, curamus. Causæ autem hæ, vel quia seges luxuriat propter vbertatem campi: vel quia teporibus excita, priusquam firmiter radicetur, prodit: vel ob euentum. In Liguribus Taurinis anno ab hinc circiter quadragesimo cùm post idus Apriles grandine calefacta regio præsentis faciem segetis simul cum futuræ spe amisisset: totáque ea pars, in quam incubuerat, in fletu, atque etiam eiulatu tota ea die iaceret: senex quidam nobis præsentibus ad ciues, Vnus, inquit, quisque vestrûm me sequatur, quódque me viderit facere, faciat. Tum arrepta fœnaria falce in agrum suum tendit. Idem aggressi omnes alii, quantum extabat reliquiarum, secuere. eo anno quadruplatus prouentus est. Hoc ideò scriptum hìc. oportuit ad

B posteritatem: propterea quòd ex euentis præcepta sæpe instituuntur. Vbi etiam (quod nobis compertum est) animaduertendum: Festinare segetem in macro solo, cui subest tofus: si tepidæ sint Hyemes: concalesit enim à subiecta crusta radix. Ἀγαθὸν δὲ ἡ χιών. Quarto nunc hoc repetit, conferre niues, quod iis fermentetur ager. ζυμοῖ: & addit τροφὴν παρέχειν. causam suprà diximus.

Lego ἀνιέναι, non ἐπιρρεῖν. Et πρὸ πλειάδος, id est ante ortum Vergiliarum: si non non placet, quod in commentario dicebamus. Et καὶ χείριστος ἔτος, non autem εἰ καί. Et κατερρωμένων, non κατερρυμένων.

Theodorus, ἀνικμον, irrosida. pessimé.

C ἰκμὰς, non significat rorem. Et in ortu Vergiliarum cadit ros ac fit pruina: nec propterea satio deprauatur. Sed ita siccam volunt: vt ne pluuiola quidem madida sit. Ἀμφίεργον. Veritus Latina voce mutare, Latina facie interpolauit. amphiergon, miror, non excogitasse opus anceps. Συναλείφει, oblinit, obstruitque. non obstruit, sed diluit: neque posset accommodare ei; quod item mox ait, καὶ ἐπαλείφειν ἔλαττον. Iraque ibi id omisit. Περὶ τροπάς. solstitiis. Duplex error. vnus cùm brumam sic vocat: alter cùm solstitium implicat cum bruma. nam de bruma hìc agere manifestum quum ait, terram madidam.

Ἐξεσμένοις. dilaniatis, pessimé. carpere verbum ei opificio signatum. Εὐδίας ἡ-

D μέρας, dies placidos. Optimé; vtrunque enim complectitur, & quod imbribus liberum sit, & quòd vacet frigore. Ψύχη λεπτά: frigora mediocria. minuta ad verbum. λεπτὰ καὶ ἀσθενῆ γίνεται: gracilia, imbecilliáque perficiuntur. non vnum hìc notandum. Nego, apud bonum Philosophum verbum hoc Perficitur, habere debere tempus præsens. perfectio namque indiuisibilis. Deinde dico, non posse simul stare perfectionem & imperfectionem. at λεπτὸν καὶ ἀσθενῆ, sunt imperfectiones. Tum addo: non exprimi

Græcam sententiam, sed deprauari. Hæc enim Latina hoc significant: esse quidem gracilia & imbecilla, sed postea perfici.

CAPVT XXXII.

XXXII. capitis argumentum. Æstus & frigora multum facere ad prouentum frugum. Terrarum situm plus afferre momenti, quàm ipsas arui qualitates. E quibus eligenda semina.

Ἢ καὶ τὸ ἀποσειρούμενον οὐκ ἀφανές. Post expedita præcepta, quæ ad fruges pertinent, quia tres declarauit electiones, seminum terræ, aeris: nunc inuenit quæstionem B hanc. Qui fiat vt & frigida loca, & calida, sint fertilissima. Sanè est in Philosophia permagna occasio dubitandi, qua ratione duabus contrariis causis eueniat effectus idem. Hoc ergo pertinet ad terrarum electionem. De seminum electione dicet in extrema capitis parte. De aeris electione, quærat aliquis an fieri queat. nam potiùs exoptari, quàm eligi videtur aer. Eligitur sanè: quandoquidem alio atque alio tempore vel serimus vel aliud quid facimus. de hac electione satis suprà. Alia est aeris electio, videlicet propter situm regionis: non enim eadem cuique parti cæli efficacia. de hac aget hîc.

Ἢ καὶ τὸ ἀποσειρούμενον. haud est obscura quæstio. Sanè omnibus notum: in Septentrionalibus insignem fertilitatem. non minorem in A- C frica & Ægypto. Alibi diximus: in Angot Æthiopiæ prouincia toto anno vertente seri ac meti. Hæc igitur vt cognitu facilia: ita in promptu statuunt dubitationem ad causam inquirendam. At non in promptu statuunt causæ cognitionem. Nota loquutionem huic vsitatam. ἡ ζωδιοσμένδης ἀντωνυμία. Quamobrem, cùm videamus à frigore subtus terram calorem cohiberi: non ab re esse videmus, vt frigida loca sint fertiliora.

Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, vulgò dicunt cæteris paribus. Si par, inquit, cultus adhibeatur, & calor & frigus multùm faciunt. Sed refert huius compendium solutionis ad ea quæ superiùs dicta sunt. Ea erant: calorem per se agere: frigus per accidens: quia corroboret calorem. Non tamen exhauri- D unt hæc dubitationem: sed porrò quærendum, quia porrò dubitatur. equidem sic dicam. In locis mediis, vbi & multi caloris & multi frigoris sunt vicissitudines, fouebit radices Hyems intercluso calore tepor, qui est in confinio frigoris abscedentis & superuenientis æstatis, euocabit ex adultis radicibus & succulentis egregiam stipulam: calor accedens spicam formabit: æstus eandem coquet. At in Ponto, vbi æstus nullus, calor minimus ac breuissimus, vnde vbertas illa? an ita soluendum? fruges haud egere multo calore, eas præsertim quę proueniunt frigidis. Non enim Triticum, sed Secale, sed Hordeum, sed Bryza.

A itaque posse perfici. Ad hęc in Ponto & Sarmatia æstuosos esse quosdam dies, non ignoramus: propterea quòd ager ille vdus imprimis, atque ob id facilè efferuescit. Nihil feruidius lutosis locis, vbi sole tacta sunt. hæc de frigidis. In Africa & Ægypto alia ratio, quàm feruoris. Non enim in Arabia prouentus par. Solum in Africa subest vdum, qua aruum est. Sola namque ora maritima fertilis, cætera vasta est: vnde & Barbaria dicta: quia bar eorum lingua desertum significat. In Ægypto Nili beneficium populare, quocirca perpaucis diebus perficitur seges. Quòd si diuturni temporis egeret, vt nostra: non vtique tolerare t subsequentes siccitates. Angot, tametsi in eam non inuehit limum Nilus, æstiuis imbribus, iisque B validissimis recreatur. Hyeme tepores fauent, quales nobis in equinoctiis. Οὐδὲν δὲ ἔλαττον. Alia pars quæ aerem considerat sanè repetitis animaduersionibus. Aer, inquit, & tempus afferunt aquarum opportunitates & ventorum: vnde prouerbium natum sit: ἔτος φέρειν, οὐκ ἄρουραν. Allusio concinnior Latinè: annum ferre, non aruum. Hoc etiam in octauo Historiarum, iisdem penè verbis, παροιμιαζόμενοι καλῶς. Expuncta quæ ibi legebatur, negatione: sicut & hîc. Ne cum Erasmo audeamus ineptire, qui οὐκ ἄλλως, suo deprauat arbitratu. dixit βίας χειμώνων. quia vim facit Hyems calori, quem coercet subter terram. Μέγα δὲ καὶ ἡ θέσις. hoc cum aere componit, satis rectè. Situs enim est affectus terræ non vt terra est, sed vt sic, sub hoc cę- C lo. Πολλαὶ γάρ. Ostendit præponderare situm: quia terræ tenues, alicubi feraces sunt. Causa est non in concretione, sed ab euentis externa. Non nimis sæpe compluuntur: tempestiuè insolantur: mediocriter perflantur. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν. Quæsiuerit aliquis vniuersalem terrarum electionem. Ea, inquit, optima soli ratio quæ multùm patitur Hyemis. tale est in Gallia circumpadana. Si enim non sunt Austris obnoxiæ regiones, fructus præcipitatur: & herbidam facit segetem ac rubiginosam. Tertiò λειχαίνους: bis suprà: hîc Atticè communis generis. Nota loquutionem: ἡ ἀγαθὴ χώρα χειμώνων δεῖται πολλῶν. Δεῖται, non sanè hîc, eget, bona regio non eget, imò fruitur. ita explicandum. D Δεῖ τὴν ἀγαθὴν χώραν ἀπολαύειν χειμῶνος πολλοῦ. etiam notabis pluralem numerum, πολλῶν. Non enim ad eundem sementem multis opus habet, vt ita coactus dicam, Hyemibus. sed in singulari, multa Hyeme. non qualem suprà, λεπτὴν, vocabat. τελεσφόροι. terræ sunt, quæ & ferunt & perficiunt. Non quales eæ in quibus semina dicebat suprà, ἀποχεόμενα. Ὁ δὲ χειμών. Iam obtundi sese conqueratur accuratus lector tædio tot repetitionum. nam quoties hoc dictum est? Ἀν εἰργασμένην. Respondent hæc superioribus, quum dicebat: πρὸς τοῖς ἄλλοις ποιεῖ ὁ χειμών τι. Oportet bene versatam esse terram: vt rarefactionis beneficium accipiat ab Hyeme

ab hyeme. dixit autem σύμμετρον μέγεθος. quia A suprà dicebat: præcipitem excursionem efficere gracilia. Διὰ ταύτην. Cùm hyeme calor atque succus in radice diu fuerit cohibitus, primis quibusque teporibus erumpit. Conueniunt hæc quoque cum superioribus. ταχεῖαι αὐξήσεις. & porrò, τελειουμένοις. Ὥστε δοκεῖν. Tam celeriter tanta capiunt incrementa, vt videantur excedere compensationis rationem. Hoc enim est, μὴ κατὰ λόγον ἐκλείπειν τῶν ἐν ταῖς ἀλεειναῖς. præter modum videntur aucta, si quis respiciat quantum præuertebantur ab iis quæ tepidis extiterant locis. Ἀλλὰ καὶ ὀψιαίτερα. Imò verò antecedere illas, sicut & alias tardiores. hoc est, ὥσπερ καὶ τὰ ἀπολειπόμενα. Γίγνεται. Rationem reddit celeritatis. vehemens fit impetus collectionis, pro- B pter diu collecti succi copiam, qui seipsum capere non possit. Τὰ δὲ σπέρματα. Tertia pars de seminis electione. hoc etiam quærebat de arboribus: vtrum præstaret, deponendas virgas sumere de melioribus, an deterioribus. Ὅπως μηδεμία. nequa fiat in melius mutatio. stolidum consilium, ac præter votum optimi cuiusque. Sed ita sentiendum: ne fiat mutatio in peius, si de meliore capiatur. ideò Theodorus abdicauit illa, ἐπὶ τὸ βέλτιον. Sicut etiam omisit, ἐκ τῶν χειρόνων. Nam sanè inepta ratio. non enim fieri potest, quin semen in agro deteriore deterius habeat: atque ex eo secum trahat principia deprauationis, quæ alterius arui bonitate nequeant emendari. C quoniam igitur tota hæc sententia futilis, alteram subdit. Ἐκ τῆς ἀγαθῆς. Quæ sint in bono prognata solo. Quia & si sunt postea mandata minus bono, suam tamen pristinam tueantur bonitatem, vel totum biennium. Satis sanè efficaciæ in sententia ad tollendam suspitionem degenerationis. Ἀμφοτέρως. Tam in aruo ad fruges, quàm in agro cætero ad arbores. dixit autem εὖ πάντα ἀληθές. quomodo etiam loquitur Aristoteles.

Lego καὶ ὁ πόντος, non αὐτός, ὁ ποταμός. Ὁ περιέχων αὐτούς. Quidam addunt ἀήρ. vtroque modo vsitatum est. ὁ περιέχων simpliciter, semper intelligitur aer.

Theodorus, ἢ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐμφανές. Ex quo illud quoque palàm fit, quod in quæstione versatur. Minus bene. non enim notum est id de quo D dubitatur, imò valde controuersum, sed ipsa dubitatio. Vt causæ dubitationis sint manifestissimæ: res de qua dubitamus, obscura. Sic Græcè non ineleganter: ἡ μὲν αἰτία ἐμφανής, τὸ δὲ ἀπορούμενον ἀμφισβητούμενον. Περὶ τοῖς ἄλλοις. supra cætera. non: fed, ad cætera: addita scilicet calidi, frigidique ratio temporis. cum cæteris. Λεπτά, καὶ φαῦλοι, graciles, vitiatique. vsitatius apud Latinos, vitiatum, esse ab euentu, aut externa vi, nō autem à natura: à natura verò vitiosum. Λοχαίους ποιοῦσιν ἐπὶ πολύ. Vitia magna ex parte fœtificant. non potuit peius. μὴ κατὰ λόγον ἐπιλείπεσθαι. Pro sua existimatione. ridiculè. quid enim existimant fruges? Ὅπως καὶ τὰ ἀπολειπόμενα. Sicut & arbores detruncatæ, nihil ad rem. &

addidit de suo, arbores. Ἐκ τῶν ὁμοίων. Semina capi similia. non profectò semina. Nam cui similia? imò ex terris similibus ei terræ, in qua sementem sis facturus. Et omisit, vti dicebamus, καὶ τῶν χειρόνων, & ἐπὶ τὸ βέλτιον.

CAPVT XXXIII.

XXXIII. *Capitis argumentum. Conuenire debere tum tempora seminibus, vt suo quæque tempore pariantur, educentur, fructum ferant: de cura Fabarum, & aliorum.*

PH' δὲ καὶ ταῖς τῶν ἀέρος. Ad fastidium hæc repetita penè omnia. priuatim verò τῶν ὀψίων fieri debere sationes iis locis, quæ tepida sunt: serotinorum, frigidioribus. Alioquin hæc præuenire tempus suum: illa præueniri præpostero vtrisque incommodo. satis plana sunt omnia. Ταῖς τῶν ἀέρος ἀνωμαλίαις. Aeris inconstantiam vocat inæqualitatem: ac scitissimè quidem in plurali numero. varietas enim est in multitudine. Propriè verò dicitur ἀνωμαλία diuersitas eiusdem temporis partium variatarum. At hic accipit ἀντὶ τῆς ἀνισότητος, ἢ ἀνομοιότητος. sanè τὸ ἀνώμαλον est in gradibus partium τῶν ὁμογενῶν. Verbi gratia, Verni dies, si alius tepidus, alius gelidus fuerit, iique contigui. Metaphora sumpta est à superficie corporum. At locus frigidus non est ἀνώμαλος ad calidum, sed ἀνόμοιος. Nemo dicat, contraria esse ἀνώμαλα. at illa contraria: εὔλογον, διαμένειν πρώϊον, ὄψιμον. Τὰ μὲν γὰρ ὀψιαίτερα. Scilicet τὰ ὄψια præueniunt contra naturam suam. Corrumpuntur ergo: quia μᾶλλον patitur fructus. Nam serotinum Triticum requirit æstus. ergo nebulis vernis corrumpuntur flores: & sæpe rubiginescit, vt Secale. Ipse non explicauit noxam τῆς ὀψιαιτέρας, sed solum narrauit, ὀψιαίτερα δοκεῖ. Εἰ δὲ καί, quid hic agat, videndum est. Imò ὀψιαίτερα. τὰ δ᾽ ἀπ᾽ αὐχμῶν. si verò πρώϊα, puta trimestria, serantur frigidis: differtur enim contra eorum naturam fructus ad æstatem: quare vruntur. Καὶ ἀποτίκτει. Fructus tempus respondet tempori conceptionis. serò concipiunt: serò fructificant.

Εἰ μὴ τοῦτο τοῖς. Exceptio in priuata natura Fabarum, & Hordei. horum vtrunque, tum post, tum ante Hyemem seritur. Διὰ τοῦτο. Maturè serunt fabam, ne vratur æstu. Item alia de causa. quia dum floret, amat aerem pluuium. Quare si serò feratur, serò floreat: ergo post vernas pluuias. Item alia ratio. euenit enim ei quod Porro: si geletur scapus, pro vno illo plures succedunt.

Τὸ δ᾽ ὕδωρ. Ratio vtilitatis. raram esse Fabam, talia dicebat suprà, esse πολύτελα. in ipsam ergo sese aqua induit. Θεῖν, currere. Ἀπανθεῖν. Quan diu floret, quoad defloresecat. Διὰ τὴν λεχθεῖσαν πρότερον αἰτίαν. Rubiginis scilicet. Πλὴν ἐρέβινθος. Hoc & suprà, iisdem verbis, quibus addit, σφακελίζεται. & mox remedium. Ὠχρῶντες οἶνον σπέρματος. non tamen penitus ab ea noxa liberat vinū, sed ἧττον. addit causam. Quia vinum habeat acrimoniam. ea scilicet fouetur illa salsugo: ne tam facilè diluatur imbribus. Sal non additur, quia nimis exiccaretur. Διατηροῦσι γὰρ αὐτά.

Cauent à vino erucæ. ita hoc iudicio non tam conteruatur à vino falfitas, quàm abiguntur erucæ. Τὸ γὰρ ὅλον. Nactus hîc ab alterato Ciceris femine occafionem, excurrit in ea quæ iam toties dixit, de principiorum mutatione, quam totæ poftea fequantur plantæ. Axioma. οἷα γὰρ ἡ ἀρχή: quale principium, talia quæ à principio. Ἔτι δ᾽ ὁ-ρῶμεν. Maius argumentum. Nam fi folis alimentis mutantur plantæ, quę alimenta fequi decuit principiorum rationem, quanto magis ipfis mutatis principiis? Ἀλλ᾽ ἀπορήσειεν. Enumerat mutationes, & formarum, & eorum quæ pendent à formis, fcilicet & plantarum & fructuum.

A Οὐκ ἄτοπον. Ordinem quendam ftatuit. Vt primùm radix mutetur, deinde ftipes, poftremò fructus. procedit per manifefta. Nanq; de his om nibus fæpe iam. Ἀπανθικὸς δέ. Legem ponit rei quæ non pertinet ad opus rufticum, de quo hîc agit, fed ad folam cognitionem. Non expedit, inquit, poftquam defloruit, paulatim prodire, neque foles experiri, fed optâda frigora. Addit etiam, ἐπινίφειν, refpiciens etiam alias à Græcia regiones. κἂν μικρὸν ἐκφύειν, de fructu dicit. mirum verò non eft, à fole fuggi: fed à niuibus nô peruri, mirum fané. fed de rubigine tantùm intellexit.

Ἀπνεύματοι. Quæ fuprà ἄπνοι. repetita omnia. Lego μεταβάλλει τὰ ὅλα: aut delendum, ὅτι. Et ἐπινίφειν, non ἐπινέφειν. nebulæ nanque rubiginem creant. Nifi nubes intelligat pendentes, non imas hærentes. Et σὺν ψιλ ποιήσας, non autem ψιλῶ.

Theodorus, ἀναθεῖν, refloreat. floris continuet emifsionem. διανθεῖν. ἀναθεῖς, fuprà, Vites abfque flore, alia compofitione. hîc eft, ἀνά. Σφακελίζεται. Tabefcit. fideratur. Ζωογονεῖ ται. Fœtificatur. imò verò animal creat. Nam cùm fructum edit, fœtificat, ἀποτίκτει: vt fuprà. Δειμύ-τητα. Acerbitatem. non hîc folû, neque primum errat: vt acerbum cum acri confundat. ficut, ἀγεια, feroces. At aliud θράσος, aliud ἀγειότης, apud Ariftotelem. & ferox, aliud quàm ferum.

B ferà ouis in Scythia, quæ nullis errat cuftodita paftoribus: at ea neutiquam ferox. ferox Alexander in Clyti cæde, intra oppidi mœnia ferus nunquam. Κατὰ μικρὸν ἐκφύειν. Theodorus longè aliter, neque his implicatus hæret. fed illud minus fideliter. σὺν ψιλ ποιήσας. ferue faciens. Ἀπνεύματοι, inflatiles. infeliciter ambiguo verbo vfus eft.

GRATIAS TIBI DOMINE IESV.

IVLII CAESARIS SCALIGERI IN QVARTVM DE *caufis plantarum Theophrafti, Commentarij.*

CAPVT I.

I. Capitis argumentum. Quæritur, quamobrem arbores femine fata degenerent: quæ feruntur quotannis, non degenerent: quæ tamen illis imbecilliora videantur. quare arbores cùm fint robuftiores ferius maturant fructus fuos, quàm quæ anno fatu veniunt. femina habere in fe principia non folùm actionis, fed etiam pafsionis. vtri generi fructus numerofior, arboribúfne an plantis annuis. quare degenerent.

ΠΕΡΙ δὲ τῶν αἰτίων φύσεως. Antequàm præfens caput aggredior: operæpretium facturus videor, fi more meo, totam quafi in tabella expictam libri huius faciem fpectandam ftatuam. Comparabitur enim iudicium noftrum, cum antiquorum fedulitate. Igitur poft duplicem cognitionem: vnam fimplicẽ ipfius naturæ plantarum: alteram, quę cum arte coniungebatur: nũc expedit fuper iis, quæ narrauit, quæque ex ea narratione iam planè cognita funt, quæftiones aliquot: cæterùm tam confufè, vt veftigãti fimilior, quàm docenti videatur. Primùm nanque agit de feminum degeneratione, quam materiam millibus aliquot verfibus interpofitis iterum verfabit. Quemadmodum rurfus de rubigine, ac de temporibus fationum. déque leguminum floribus, & quibus iuuẽtur fruges. Interea pergit porrò ad longè diuerfum argumentum, nempe de feminum duratione: de qua tamen, atque eorum conferuatione rurfus hoc eodem libro. Nam fanè hoc priore loco importunè introducit. difcerpit enim inftitutam de generatione tractationem: ad quam mox redit. Pofthæc addit ad plantarum fructificationes, quarum finem partitur, tum ad ipfam generationis propagationẽ, tum ad vfum noftrum. Is fanè affectus cum fit fructuum, non autem plantarum: tamen illico fubdit plantarum affectus, de fpecierum

rum mutationibus: quem tamen cohærere oportuit cum ipsa degeneratione, de qua bis hîc. Æquè turbulentè statim, cùm fructuum tractat vsum ob animalia: post quem adiungit rationes, quibus illæ floreant. quæ natura cùm sit & florum propria, & frugibus peculiaris: tamen subiicit vniuersalem affectum, nempe fœturam: camque in maximè vniuersali ambitu, nempe omnium plantarum. In fine verò capitis, quod superiore agitabat libro; quærit quamobrem pusilla femina multifera sint. Nunc particulatim prosequamur. Ε᾽πεὶ δὲ πλεῖοις. Cùm multis modis prouenjant plantæ: in eo modo qui omnium maximè communis est: est autem is à femine, sicuti suprà declaratum est. Dubitatur qui fit vt ex validiore genere femina sint imbecilliora: ex debilioribus, fortiora. Robustiores esse arbores, quàm eas plantas, quæ annua proueniunt opera. ab iis tamen annuis prognata. Semina valentiora esse, quàm quæ proferant arbores: probatio. Celeriùs enascuntur hæc annua: seriùs arbores: facta vtro runique sub eodem tempore satione. vegetiora videtur ergo. ad hæc altera similis dubitatio. Quare tardiùs arbores maturant fructus suos? atqui contrà decuit: maior enim vis. Tertia ad idem. diutius sub terra morantur arborum femina: celeriùs enascuntur annua. hæc est prima pars capitis huius hasce continens disceptationes. In secunda, vt soluat eas, statuet principium quoddam, à quo deducet multa notatu digna. Videamus partem hanc. Κοινοτάτη πᾶσι. Hoc etiam per initia totius operis dicebatur.

H' ὅσα ἔχει σπέρμα, ἢ καρπόν. Primùm ἢ, significat hîc, saltem, aut, quippe. est enim ad hunc modum disiunctiua: aut omnia, aut quæ semen habent. Sunt enim sterilia quædam. dixit σπέρμα, ἢ καρπόν: non quemadmodum suprà, cùm distinguebat, & assignabat σπερματικῶς, sed ἐκφερ στικῶς.

Διὰ τί ποτε. Prima quæstio. Quare non respondent matris robori semina vigore pari? debiliora nanque è vegetioribus: vt arborum seminæ seminibus annuorum. Α᾽μφοτέρως γάρ. Modum hunc loquendi per aduerbium etiam suprà vidimus. In vtrisque tam patet hoc quod dicimus: vt neutiquam sit controuersum. Καὶ εἰ ἀπὸ τῶν ἀσθενεστέρων. Potest hæc esse quarta quæstio præter superiores, hoc secundo loco posita. Vt sit etiam quærendum: quomodo ab imbecillioribus proueniunt robustiora: nempe arbor è semine. Puta à picea, Cupressire semine: aut quòd longè magis exiguum, Fici, tam grandes moles. Verùm non est quæstio hæc à superiore separata, sed eadem reciproca. Si arbor valida, semen debile: vt à valido debile, ita à debili validum. Τῆς δὲ ἀσθενείας. Hæc est probatio τῆς δυνάμεως. posuit enim hæc debilia, illa valida ex seminibus. Often dit ergo signa. annua sata non mutant ur, sed sibi similes fructus ferunt. arborum semina mutantur, & ferunt deteriora. Alia probatio: arborum semina tardè formantur in stirpem: annuigenarum semina citò prodeunt. hæc ille, non tamen

A absque nostra dubitatione. Nam & prior probatio falsa: & secunda non simpliciter vera. Nam tametsi Vitis è grano prouenjens infelicior sit, quàm quæ Malleolo: non tamen omnibus euenit arboribus. principio non vlli syluestrium. Accipe Glandem, Pinum, Piceam, Laricem, Ilicem, alias. nec minus valent è mitibus multæ. Nam Persicus, & Prunus ex ossibus optimæ. neque Iuglandes alia veniunt nobis ratione. Quæ omnes arbores partim magnitudine, partim fructu sunt insignes. Altera ex parte longè magis annua mutantur. multo nanque maior in eo mutatio est, quod amittit speciem, quàm in eo quod amittit in specie gradum. Mutantur enim accidentia sola: at Vitis deterior enata è sato semine speciem non

B perdidit, sed accidentium excellentiam. At frumenti & aliorum formas amitti videmus, atque aliis essentialibus differentiis productas species diuersas. Secunda verò probatio non continuò vera est. Si enim consideres substantiæ, id est corporaturæ constitutionem: proportio duabus constat rationibus. Prima est. multi fructus arborum vel duro, vel alioqui contumaci tegmento septi sunt: quod antequam fiet, atque medullam summittat, multa ei opus est mora, multa interpolatione. quare non erit debilitatis, sed roboris argumentum. Altera obiectionis ratio est hæc: arbor est longè operosior. iudicatur hoc magnitudine, duritia, crassitudine. hæc quoque tangentur infià. Καὶ ἀνάπαλιν. Alia quæstio. validiores cùm sint arbores, lentiùs tamen opus suū

C perficiunt. quippe seriùs coquuntur fructus.

Ε᾽πεὶ δέ. Probatio roboris à munimentis, quorum differentias superioribus explicauit tractationibus. Nunc eas triplices repetit. sed partim cōfusis exemplis inuoluuntur, partim non conueniunt. Nam coriacea simul ac lignea componit tegmina: quorum exēpla deducit in Olea, & Pruno, primo loco, quæ proposita erant in secundo: ξυλώδη. Tum miscet vtrumque, τὸ δερματικὸν: καὶ τὸ ξυλῶδες, in Pyro, vbi est corium: in Vite, vbi est ligneum: in Malo, vbi est item corium. Neque facit ad rem quod subdit: τὰ δ᾽ αὐτά, &c. Adde, inquit, quòd istorum quædam etiam pulpa obducuntur. at sanè cum illa pulpa non seruntur. Itaque non propterea fit vt seriùs prodeant. Sed illi con-

D ueniunt sententiæ, quæ dicit seriùs coqui. Plurimum enim putari, quod eis agendum sit. itaque illud ἔτι, non seruit huic loco: si est ratio, quare seriùs coquantur. Aut non seruit sententiæ, si refert ad tardam eductionem postquam sata sunt. τὰ δὲ σιτηρὰ. altera sententię demonstratur pars. annua robustum semen habere, duobus modis: aut enim nuda, aut non multum amicta: tum præterea prætenuem esse amictū illum. Ideò dixit: τὰ δὲ μὲν: si nuda non sunt: At χιτῶνα λεπτὸν hæc est minor syllogismi propositio Maior illa non fuisse naturam solicitam vt foueret munimentis: propterea quòd satis interni roboris indidisset. Continetur autem hæc in axiomate illo semper naturam imbecillioribus adhibere præsidia, qui-

t.ii.

A bus sese tueantur: quippe patrati operis conseruationi, ne pereat, consulentem. Αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι. Diabasis ad responsionem: quam hac thesi auspicatur. Semen non solùm habere vim ad agendum, sed etiam ad patiendum. hoc accipit pro confesso ex scientia superiore. Quippe in libris de principiis, de motu, de cælo, de generatione, hoc probatū est: omnia naturalia cōposita esse ex actu & potentia. Quare vtrunq; in se habere principiū, à forma quidem agendi, à materia verò patiendi. Ideò rectissimè dixit hîc κατὰ πάντων. τὸ τῆς φύσεως ἀληθές. hoc est, quod alibi dictum est, absolutas à materia formas, absolutas esse à materiæ affectibus. Patitur autem materia, vt materia, vnum tantùm: nempe mutationem τοῦ B τόδε hoc, aut hoc quale quid. Alias autem mutationes suscepit, non vt est materia, sed vt est sub quantitate patitur augmentum, & loci mutationem: vt est sub qualitatibus, alterationes. Quæ qualitates quia sunt contrariæ, non solùm ab exteris patitur, verumetiam intus quoque causas habet patiendi. Propterea dicebat diuinus senex: homo, si vnum esset, non corrumperetur. Hoc quomodo sit accipiendum, satis alibi declaratum est. Καὶ κατ' αὐτήν. Ergo cùm semen ad generationem à natura sit institutum, & in se contineat vtraque principia: in ipsa generatione vtriusque principii explicabit effectionem. vbi prudenter admittenda est vox illa, ἐνέργεια. Nam quomodo sit ἐνέργεια ἐν τῷ ποιεῖν, facilè patet: quo veC rò modo sit ἐνέργεια ἐν τῷ πάσχειν, haud facilè vulgò percipi quit. Soli sapiētes intelligunt aliud esse δύναμιν, aliud δυνάμει. Ἐνέργεια est ipsa δύναμις, cùm exercetur. Antequàm exerceatur, est δύναμις δυνάμει. sic & τὸ πάσχειν, antequàm exerceatur, δυνάμει est. Cùm autem exercetur, est ἐνεργείᾳ, siue κατ' ἐνέργειαν. ita seminis vis tam actiua, quàm passiua, antequam dirigatur ad plantæ generationem, est δυνάμει talis: cum verò formatur, est κατ' ἐνέργειαν: id est actu, & agens per formam, & patiens per materiam. Ideò dixit: καὶ τρόπον τινὰ ἔχει δῆλον τοῦ πάσχειν. actu patitur. Barbari nostri dicunt, de facto. Hoc autem ita statuit: quia vult dicere, generationis celeritatem esse non ab interna actione, sed ab interna passione, & ab exterD na actione. Icciirco dixit. πότε κινεῖται δύναμις: mouetur facultas, scilicet παθητική, nempe ab aeris calore. Propterea dicebat, θερμαινομένων. Ἀλλ' ὅταν ἡ αἰτία τοῦ ἀέρος κατάσχῃ κρᾶσις. confusa verba. sensus. Quoties aeris temperatura mouet, quæ est motus causa. Οἷον θερμαινομένων. Quod alibi dicere solet, πῶς. Quia non vulgari calore solo, sed certo mouetur semen. Ob id monebat nos: non omnia eodem moueri tempore ad generationem: cùm tamē eadem causa sit externa, quippe calor idem: propterea quòd non æquè patiuntur omnia, rectissimé. Non tamen hæc ratio remouet causam internā. Dicetur enim ab aduersariis: non idem tempus esse omnibus generationis. quia non omnibus eadem interna motus principia. Ὑποκειμένου δὲ τούτου. Explicat suā

A thesim, & deducit ad conclusionem, qua continentur solutiones dubitationum. hinc, inquit, patet, non à robore, sed à debilitate citari celeriorem generationem. Similis hæc ratio per omnia illi, quam etiam instituit de generatione: quod & toties dicebat: τὸ ἀσθενὲς ἀποτελεῖν. Nota loquutionem: ἀποτελεῖν εἰς τὸ παθεῖν: perinde ac si diceret, ἐπιτελεῖν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος. Dixit de motu ad generationem: de facilitate nanque erat quæstio. nunc porrò prosequitur iam geniti consumationem. Eandem assignat causam, ἀσθένειαν, & eundem effectum, ζῆν. Et duo designat actiua principia, nempe aerem, & internum calorem. Tum adiungit similem in animalibus naB turam. Omnia plana sunt: animalia robustiora diuturniores facere tum vteri gestationes, tum educationes. quæ tamen egent accuratiore disceptatione. Cùm enim tria sunt tempora, in coitu, in vtero gerendo, in educatione: neutiquam respondent inter se tractus hi. A coitu incipiamus. Insecta, quæ habentur pro imperfectissimis, diutissimè in coitu immorantur, ut pulex, cicindela. quanquam muscæ celeriùs expediuntur. Vidimus tamen aliquando muscas duas volantes, quarum alteram altera inierat, neque abstiterat. Pisces quoque nonnisi affricatu. non enim habent quod immittunt. Ideò ne fricant quidem aliqui, sed expulsa oua semine aspergunt. Canis, qui est satis perfectum animal multum trahit moræ: homò non multum. Videamus tempus prægnantiū. C insecta pariunt haud ita multò pòst: cicindela postridie: canis altero mense: mulier decimo. Interea de hominis conformatione. fœmella ad octagesimum diem: mas ad sexagesimum. At operosior mas, & robustior. etiam inter species. diutiùs gerit ouis, quàm canis. robustior hic. Genita quoq; neutiquā respondent philosophi sententię. mulier enim citò adolescit: mas seriús. Nota, quod priore libro monebamus: ἀπέχοντι, sine aeris abiectione. Ἅμα δ' ὥσπερ. Verba corrupta: sensus is. Hę plantæ horum seminum, parentes exiguo succo sunt contentæ. σπέρματος φυτικοῦ σώματα. ambitiosa loquutio. Plantæ quibus hæc semina prodeunt, parum terræ occupant. Non multum earū sub terra est: μικρὸν ὑπόκειται. sic enim legendum, D expuncta negatione, οὐδ'. arborum autem moles multum sibi quærit pabuli. Hoc illi respondet, qui quærebat quamobrem fructus arborum seri sunt. hoc est: τὰ δ' ἐν ὄγκοις μείζοσιν. ii ὄγκοι maximā sibi sumunt alimenti partem. vnde fit, vt ne multis fructibus frequententur. hæc etiam pars animaduertenda. Quis enim non videat, quantum absit à veritate? numerentur in spica sicula, aut canaria tritici grana. centesima sunto. quid tum postea? in vitis vnius fæcibus ineatur gigartorū numerus: quota horum illa fuerint pars? accipe Mala, pyra. Supinam inueneris assensionem hanc tam absurdæ sententiæ. Ne cis obtrudamus vel piceam, vel punicam, vel cupressum, vel ficum ipsam: vna enim harum arbor plus ferat seminis, quàm totum arui iugerum. Temerè igitur ait, arbores

bores totum ſibi baurire ſuccum, qui fructibus debeatur. exemplum apponit animalium, quæ magis pinguia, minus fœcunda. hoc ſuprà quoque dictum eſt. Nota loquutionem ſexu variato: τὰ δὲ, neutro. οἱ, ſcilicet, ὄζοι. tum εἰς ἑαυτάς: aut corruptè, aut malè: vel ἑαυτοὺς ὄζους, vel ἑαυτὰ δένδρα.

Τοῦ μὲν οὖν δῆλον. Concluſio, qua partem hanc abſoluit, negando hypotheſin illorum qui putabant, robur eſſe in ſeminibus cauſam citatæ generationis. Διὸ καὶ πολυγονώτερα. Quia ſunt imbecilla, fœcundiora. Καίτοι τάχ' ἄν τις. Tangit noſtram obiectionem, ſed frigidè admodum diluit. Reſponſio in contemptu ſita eſt. ait ¶ enim, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐλαφρότερα καὶ ἴσον ἀπηρτημένα. neſcio quam leuitatem in his vel deprehendit, aut quàm aliena iudicet à propoſito. quandoquidem tam hæc ſunt ſemina, quàm illa: tam eſt cupreſſu, planta vna ab vno ſemine, quàm tritici planta vna. Τὸ δὲ μὴ δύνασθαι. Nunc cauſam red- ¶ dit, quare arborum ſata ſemina degenerent. quia vitiātur, cùm diutius oportet ea ſub terra detine- ¶ ri. At hic duo animaduertenda. primùm, non eſſe verùm, ὃ τηρεῖν γένη. non enim ſpecies mutatur, ſed bonitas & pulchritudo. alterum, quòd ſtaphyſagria in hortis noſtris, in aruo milium annum integrum ſub terra manſerunt abſque vlla mutatione: poſt id tempus exiere. De huius moræ cauſa in ſequentibus ipſe multa dicet. vbi videmus in ſimillimis diuerſos euētus. Nanque palma ex oſſe ſato prouenit optima & pulcherrima: olea nequaquam. at harum ſemina inſignem habēt affinitatem. E prunorum ſeminibus habemus prunos nobiliſſimas. proinde alia eſt excogitanda cauſa. Satis liquet, ſuam cuique ſpeciei certas eſſe differentias: adeò vt & humidæ nonniſi in terra, veluti Medica, & Portulaca: & ſiccæ in locis humidis, vt Tipha aquatica, & Hydroſelinū, & Perſicaria. Ad hæc, dicebat ipſe, peculiari quadam natura viſcum in arboribus tantùm ſedem ſibi vindicare. Ita ſemen aliud alio perfectius: quoniam tota ſpecies alia ſpecie perfectior, vt Palmula, id ſemen ſatum ſeruat fidem generi: vt parentis elegantiam in ſobole repræſentet. Aliud perfectius alia ratione: quoniam ſcilicet totius plantæ nobilitas in illud transfuſa eſt. Videtur hoc in tritico: cuius neque radix, neque ſtipula nullum ſui ſpecimen edunt ad victum. Quamobrem è contrario etiam aduerſa ratione fuerit imperfectum: quia ſcilicet in pericarpium tranſmiſſa ſit plantæ vis. tale dicemus eſſe Gigartum, & Pyri, Malíque ſemina. Τὰ τῆς γῆς. Quæ terræ ſunt, ſcilicet facultates plus poſſe, quàm ſemen ipſum. vult igitur ſemini cum terra non cō- ¶ uenire. quid? nulláne terra inueniri poterit, quæ nō ſit aduerſaria? ſanè poteſt. Veluti ſi mitis Pyri ſemen ibi ſeratur, vbi ſylueſtris Pyrus orta erat. terra illa propitia eſt adeò toti generi vt ſpontè de ſuo effuderit, abſque vllo ſeminis adiumento. Καὶ τῷ τοὺς σωματικούς. Alia cauſa, arbo- ¶ ris molem ſibi depoſcere, ſibíque attrahere ſuccum qui fructui omnino debebatur. At hoc ni-

A bile eſt. eſt enim in iis item quæ ſurculo feruntur, moles eadem, ac fortaſſe maior. ſed ratio, quam ſuprà diximus. cui addi poteſt, operoſiorem eſſe arboris conformationem, quàm vt de potentia ſeminis ad actum reducatur. In quibuſdam tamen, vti diximus, conſtat ratio compendii perfectioris. Τὰ δ' ἐπέτεια. Suprà dicebat de quantitate: μικρὸν ὑπόκειται: nunc de tempore, βραχύν τινα χρόνον ἐν τῇ γῇ γίνεται. Nota γίνεται: non ſolùm, μίμνει, ſed etiam fiunt. eſt enim naturæ κατεργασία. Nota loquutionē, τινά. ſatis erat βραχὺν χρόνον. ſic alibi diximus ex Plauto: aliquot viginti dies. Itaque, inquit, tam paruo tempore non multum eis licet attrahere alimenti. ſanè ridiculam rationem. Nō enim trahunt arbores vna die, quòd il-

B la dies ſit milleſima: ſed quotidie quantum fert eorū captus. eadē proportione τὰ ἐπέτεια, nouella, vt nouella arbor: vetula, vt vetula. itaq; nō procedit illud quod ait ὀλίγον ἕλκει τροφήν: ſed illud quod addit: μίᾳ σπορᾷ οὐ μεταβάλλουσι. qui non diu manent, non mutantur: ſicuti qui per flammam tranſmittūt manū. Suprà quoque dicebat, manere ad tertiam vſque ſationem. vbi non cohærent hæc cum inſtituta quæſtione. Non enim quærimus quare in diuerſas tranſlata terras degenerēt: hoc enim poſtea quærendum: ſed cur in eadem terra, in qua ortum eſt oleæ ſemen, ſatum non exeat in arborem, quæ ſui ſimile ferat ſemen. hoc excuſſo illud poſtea quęremus. Ea quoque ſemina, quæ in terra natalitia non degenerant: puta triticum Thracium in Thraeia, quare dege-

C nerat tranſlatum. Poſt quam ſecundum quæſtionem, tertia exoritur: Quare etiam in meliorem terram tranſlatum deterius fiat. Nota σπόρον & σπορόν. Ὡς δ' ὥσπερ ἐκείνοις. Oſtendit proportionem. quod continuato tempore contingit arboribus, id euenit annuis iteratò. Nota χρονιῶσι. non enim vetula ſunt ſemina, quæ nata ſunt anno tertio: ſed tractum intellexit ab initio primæ ſationis, ad illam tertiam. Πλὴν ὅτι. differentia, ſuper qua debuit quærere. arbores fiunt ſemper deteriores: fruges aliquando etiam meliores. Huius rei cauſa eſt, cultus magis, minúſve accuratus, pro ſpecierum differentiis (vt ſuprà dicebatur) & ſolum, & annus. Deinde repetit, quod toties dictum eſt: triticum ἐξαιροῦσθαι, αἶραν fieri, loliaſcere. Ἰσχυρότερος ὤν. Mirum, triticum degenerare, cùm ſit

D validius. Addit rationem, quam dabat ſuprà in arborum cacocarpia: nimis ali copioſē Hoc & alibi: temporibus pluuiis triticum abire in lolium ab nimium ſuccum. Ergo ſucculentius eſſe lolium videbitur: at non eſt. Imò verò tum calidius, tum ſiccius: qua de cauſa tentat etiam caput. & omnino lolium refert proportionem quaſi tritici ſylueſtris. Quare non tam eſt mirum, triticum delabi in naturam inferiorē, quàm è contrario oliū reſtitui quandoque in priſtinam tritici naturam. Etiam illud cōſiderandum. non enim videri lolio triticum validius, ſed è contrariò, tū ex concretione, tum ex communi

ſylueſtrium habitudine,tum ex eo quòd frequentiùs vertitur in lolium triticum, quàm lolium in triticum. Ὁ γὰρ θέρμος. breuitas odioſa. quia lupinum quoque dixit degenerare:aufert admirationem: quia ſit ἄπεπτον. cum ergo ſit in curſu,nō in termino naturæ, non mirum eſt ſi excidat. quæ tamen ſententia peſſima eſt. propter amaritudinem lupinum eſſe imperfectum. abſynthii plantam,& oxalidis,& piperis, multos annos à ſole nō potuiſſe in dulcorem excoqui : puerile eſt. ſuus quanque formam ſequitur ſapor. nec dulcedo ſola naturæ meta eſt. omnino fatuam eſſe tam decantatam opinionem, vel ex eo liquet quòd lupinus ſatus naſcitur. quomodo igitur incoctus eſt?

Κατὰ μὲν οὖν τὴν βλάστησιν. in omni natura ſunt tempora ante generationem : in principiis poteſtates : in generatione eductiones ad actum : facta generatione affectus conſequentes vſque ad corruptionem. Hactenus de generatione, & germinatione,atque affectibus , & cauſis earum : de tractu verò ætatis iam conſiſtentis plantæ,alia ratio. quæ ſit hæc ratio,non ſtatuit hîc in comparatione:ſed intelligitur ex duobus libris præcedentibus tum iis, quæ ſequuntur,explicabit aliqua.

Lego σχεδὸν τοιαῦται,non autem αἱ αὐταί. Et καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς ἀρχαῖς, non autem αὐταῖς : nempe σπέρμασι. Et σώματα μικρὸν ὑπόκειται. deleta negatione. Et ἅμα δὲ τὰ μὲν αὐτῶν,ſublatis δ' ὥσπερ ἐάν. Et ὥστε τὰ μὲν ὀλιγόκαρπα , non ὥσπερ. Et εἰς ἑαυτοὺς τὰς τροφάς. Et ταῦτα μὲν ἐλαφρότερα,expuncto τά. Et ἀναιρουμένης,non φανερουμένης.

Theodorus,τῆς ἀσθενείας, καὶ ἰσχύος. infirmitatis, & robuſtitatis: noua voce non inepta. Δερματικοῖς. cruſta, peſſimè: ſicut alibi quoque. Ἔνια δὲ καὶ ξυλώδεσιν. omiſit Theodorus,rectè:ſunt enim iam dicta. Πολλὰ γὰρ ἕκαστον ἔχει τῶν περικαρπίων. Theodorus non retulit τὸ ἕκαστον πρὸς τὸ δένδρον. τὸ ἕκαστον τῶν δένδρων. ſed ad περικάρπιον, vt ſit ἕκαστον τῶν περικαρπίων ἔχει πολλὰ ſemina:rectiſsimé. Χρονισθεῖσι. cum diu permanſerint. non ſed aliquo pòſt tempore: nempe tertio ſatu. at quæ ſata ſunt primo,non permanent ad tertium. Ἄπεπτον, incoctile,de lupino. malè, hoc eſt ἀτέραμνον. incoctilitas & leguminum affectus. ἄπεπτον imperfectio naturæ.

CAPVT II.

ID capitis argumentum. Qui durent diutius incorrupti fructus arborum,& quare. Item de frugibus.

OΥ μὴν δὴ ἐστ' ἄλογον. Poſtquam comparauit arborum ſemina cū ſeminibus annuorum ad generationem,in fine capitis dixit aliam eſſe rationem diuturnæ conſeruationis, aut corruptionis in iiſdem, poſteaquam ſunt generata. quam conſiderationem dicit in fine capitis huius,non eſſe huius loci , ſed eſſe huc quaſi deductam ex ſuperiore comparatione. mihi neque neceſſariò, neque ex vlla occaſione videtur eſſe ſortita locum hunc. quid enim facit ad ſuperiorem comparationem id, quod eſt vel diu

A manere ſemen incorruptum,vel celeriter corrumpi? Vterque enim affectus in vtroque reperiemus genere,tum arborum,tum annuorum. Miliū plurimos durat annos : iuglans ſexto menſe rancideſcit. Partitur caput hoc in duas tractationes: tot enim ſunt res ipſæ comparatæ. explicat in priore fructuū genera, in altera frugum. ſimul ergo comparat vtriuſque naturæ genera. Ἔνια τῶν δενδρικῶν. Tria cùm agnouerit in arboreis fructibus operimenta,carnea,coriacea,lignea: hoc poſtremum diutiſsimè ſeruari:carneis tectum,minimè:fluidę ſiue pulpę deſtituunt nuda ſemina, vnde ſint obnoxia corruptioni. Coriaceum munimentum etiam minori eſſe præſidio ne corrumpantur,quàm carneū. hoc illis deſignat verbis. Quæ carneis obducuntur,corrumpi, ſi carnea pulpa ſeparetur,ſcilicet vi,puta ferro,alióue inſtrumento: ſiue putrefiat. Nam ablato tegmine corrumpitur

B ab acre : ſi verò putrefit, putrefacit. quibus verò coriaceum eſt operimentum, ea vel ſeparato,vel nec ſeperato illo pati corruptionem manifeſtò patet hoc in caſtanea. Cæterùm accuratius hęc ſunt conſideranda. multum enim ſemen in pulpis eſt,quin etiam corio ſit obductum. etiam ipſum fici granū dentibus explora,ſub ipſis ſtrepit compreſſum : quod deprehendes in gigarto manifeſtiús. Παρείσδέχεται τὸν ἀέρα. Vt intus habeant materiam putrefactionis : ὑγρότερα enim dicit: foтis fomitem , acrem. notabis tamen : Pyrorum grana tota hyeme cōmodiùs ſeruari intra ſuum pyrum putrefactum, quàm ſi eximantur. quin ſeruatum pyrum ita ſerimus : deinde plantas coniunctim enatas ſeparamus. Καὶ αὐτὰ λιπαρά.

C Vult pinguedinem eſſe tutiorem à putrefactione, quàm illa ὑγρότερα: profectò rectè. oleum nanque non putrefit , ſed aliis vitiatur qualitatibus, vetuſtate. ideo dixit, πλὴν ἐκπικροῦται. amara fit, atque etiam rancida. Τὰ δ' ἀμύγδαλα. Comparat nucum ſumma genera, ait minimùm durare iuglandes duabus de cauſis. vna eſt, ligni raritas: altera eſt, rima cohærentium tegumentorum. Quòd ad hoc attinet, etiam Perſicorum oſſa canaliculata, & binis valuis obſerata. durant tamen mirum quantum. ratio eſt in medullę amaritudine. Teſta tamen abellinarum (quas hîc vocat Heracleoticas) admodum imbecilla eſt tota, & ſi non eſt excauata punctis, aut ſinubus. Amygdali verò tenmen longè validius, & ſaxea intus læuitate. quamobrem non à præſidiis illis, ac quaſi ſtipatori-

D bus cauſa ſola ducenda eſt , ſed ab ipſius quoque medullæ concretione. eſt enim iuglans tenerrima, duriſsima abellina, medium amygdalum: vnde facultatis ineatur ratio ad reſiſtendum. Διαμένει δὲ. Maxima ratio in olea. eſt enim os illud penè inuictum, quam ſanſam Latini dicunt : ſicut & iuiubarum: vt hoc ſit illud, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Σχεδὸν δὲ καὶ τά. Alia comparationis pars, de frumentaceis. quia non diſtant illis differentiis, quas ſuprà memorauit, ſed membranis : ab harum frequentia deducit diſceptationem. ideo dixit ὑπὸ πλειόνων χιτώνων. ſimilia nanque aliquo modo ſunt, vnum

vnum crassum,& multa tenuia.illud autem,idem. λιπαρὸν in sesamo: supra λιπαρὸν in nucibus.abellina tamen minus iuglande pinguis, plus iuglande durat: quia est omnium siccissima nucum, &.quasi saxea natura. Cæterùm de glande quid? minimè enim penè omnium fructuum durat: sanè verò minimè omnium,quæ tegitur cortice.neque biforem habet eum,neque pertusum, neque admodum ab auellanæ cortice diuersum. adeò tamen celeriter vitiatur,vt etiam Castaneis,etiam Malis ipsis anteuertat. Quin addatur huic rei miraculū hic in Vasconia non alio remedio curari posse, quin corrumpatur, nisi aqua madefiat. vt contrà fit,quàm quod pro corruptionis causa proponebatur, cùm dicebat ὑγρότης. Η᾽ τῷ λειμῶνι. Tertia causa quam nos in Persici nucleo designabamus. ipse in cicere acrimoniam, in lupino amaritudinem: ciceri suprà salsuginem. Omnino habet cicer aliquid, quódque vrinam cieat, quódque abstergat. quin cicer ipsum nigrum adeò resistere dicit corruptioni, vt tametsi erosum, tamen proueniat, si seratur. γίνεται δ᾽ ὁ ἐρεβίνθιος.

O᾽ δὲ πυρὸς. Nunc frumentacea comparat. Duæ causæ, quare plus hordeo, plus leguminibus duret. prima est, calor. altera, præsidium multarum tunicarum: quorum vtrunque falsum est. Lupini enim sunt longè calidiores, etiam ipsum cicer: neque in his dubitandum, minus verò de tunicis: simplici nanque cuticula tegitur, eáque tenuissima: hordeum duplici: legumina verò etiam corio, eóque & lento, & crasso. sed quia humidius hordeū, & laxiore cōcretione, offensę proprius est. Quod autem addit de leguminibus: rara esse: ne id quidem verum est. patet id ex fabarum læuore: densissima enim est: tum in pistrino. quippe farina eius densior, neque solutilis, vt tritici. Quéadmodum ne illud quidem admittendum, dulcorem quendam inesse leguminibus, qui non insit tritico. Nō enim in lente, quæ plurimùm astringit: nō in cicere vllo, quod & subsalsum fatetur ipse, & omnibus confessum est vrinam ciere occulta acrimonia, quam ipse quoque suprà innuebat: non in lupinis, qui sunt amarissimi: soli phaseoli dulces sunt: qui tamen minus quàm cetera corrumpuntur. κόπτεται, nō significat hic incidi, sed pertundi. Τάχα δ᾽ ἂν διάσταιν. Quod alibi toties hic quoq; regionū beneficiis ac maleficiis multa fructibus deberi. adducit historiā de agro Apolloniate & Cyziceno: in quibus fabæ durent diutius Causas non apponit: sed potiùs excusat se, quod hic hæc tractarit: atque occasione factum comparationis seminum. in causæ inuestigationem, prudens fecit, cùm sese non intrusit: non enim inuestigatu facilis est. nam si Cyzicena faba propter cæli frigiditatem incorruptior est, quemadmodum triticum in Aruernis: ad Apolloniam ea causa est inutilis. regio nanque calidiuscula. & Epiroticus tractus totus pinguissimus: vt de pabulis est apud Aristotelem in historiis.

Lego δερματικοῖς, non δερμαντικοῖς. Nam & in primo lib. etiam corruptè legebatur, δερματτικοῖς.

A Theodorus, εἰς φθορὰν perire, hoc alibi pro du ro castigauimus. Σηρότατον καὶ πυκνὸν. omisit, πυκνὸν. & tamen oportuit. Κόπτεται tunditur, sanè id hoc significat. Cæterùm cum ptisanæ omnes tundendo fiant: hoc est πτίσσειν, pinsere: cauendū fuit ab ambiguo verbo. pertunditur, apertiùs.

CAPVT III.

III. capitis argumentum. Quæruntur causæ, quare quædā celeriùs, quædam seriùs exeunt sata, simpliciter, simul quare tēporis ratione generationis celeritas sit ne propter robur, an propter imbecillitatem.

B EN δὲ τοῖς τῶν λαχανωδῶν. Quod quęsierat in duobus generibus, arborum & frugum: quærit nunc in oleribus: quibuscum materiā quoque coniungit coronariorum: quemadmodū suprà etiam tractabat simul phryganica, & coronaria: sunt enim generis eiusdem omnia hæc: neque differunt, nisi vsu. nam quid verò tandem corona est, vt seorsum tractari eius materia mereatur? Quærit ergo, cur quædam citò, seriùs alia sata prodeāt. ait, moræ causam esse siccitatem: talia esse coronaria. intellige de fruticibus, nanque arbores etiam coronas dabant, cotinus, quercus, pinus, laurus, edera, tilia, vitis ipsa. quin ex Agno apud Anacreontem. hæc est prima capitis pars. Altera causam docet duplicē, quare semina reponantur: qua pars cum superioribus nectenda est: vbi quærebat, quæ, quatenus,

C quemadmodum durarent. Tertio loco sedit ad causas generationis & ortus: in cuius rei explicatione claudit caput. Ε᾽ν δὲ τοῖς: scilicet σπέρμασι. Ex hoc corrupto loco sensus is elicietur. quædam non degenerare: alia nō repræsentare fœtum similem pareti. hæc posterior portiuncula desideratur hic. Τὰ μὲν ἄλλα. De brassica dicit, ἐξομοίωσιν ἀποδίδωσι. vereor hic esse mendum. non enim verum est, non mutari. mutatur enim in rapum: id quod & scriptum est alibi, & compertum nobis etiam dixêre quidam, in sinapi degenerare, si locis asperis seratur. Hoc ergo fuerit eorum exemplum, quæ mutarint, non autem primæ partis huius, quæ dicit ἐξομοίωσιν ἀποδίδωσι. Nota verbum, ἀποδιδόασιν: acceptam à parente reponunt. quod autem intellexerit Brassicam mutari, liquebit ex illis. Supra dicebat, τὰ ἐπὶ τὸ non mutare: ar

D bores mutare. Brassica est ἰσότεινον. excusat igitur, cùm subdit: δενδρικώτερα. est enim Brassica δενδρολάχανον. Itaq; sic fortasse legendū est, τὰ μὲν ἄλλα τὴν ἐξομοίωσιν ἀποδίδωσι. ῥάφανος δ᾽ οὔ, καὶ ἄλλα τὰ δενδρικώτερα. tum quæ sequuntur, haud fortasse minus corrupta sunt. Ταῖς δ᾽ ὥραις. Deest & verbum, & præpositio. κατὰ τὰς ὥρας διαφέρουσι. quomodo differunt? . . . O᾽ τι ταῦτα παραλλάττει τῶν σιτηρῶν. Non est is status ad prodeūdum dies, quod Græci προθεσμίαν vocant, vt frumentaceis.

Τὰ μὲν γὰρ τριταῖα. ostendit diuersitatem. plana sunt omnia. Δυσφυέστατον γάρ. Hic isti terrestres philosophi, qui ab elementis omnia deducunt,

habet, in quæ vires intendant suas. Nam quæ tan dem ocymi, porrúue natura communis cum cucumere, ad celeritatem generationis. tam diuersa qualitatibus, tam affini ad nascendum facilitate. De coriādri tarditate quid dicemus? an siccitate?at in ocymi grano haud minor. Quòd si causas deducat (vt facit) à debilitate: nonne ocymum robustius Porro? victum nanque porrū:ocymū lignosum, & in Abissinis arborea penè specie: Sed in coriandro causantur siccitatem:quoniā seminis pellicula ligni referat duritiē. At ipsum apium? at beta? non sanè lignea. Hęc nō negarim, siccitatem differre nascēdi tempus. itaque macerata omnia citiùs prodeunt. Hoc sibiipsis compa rata: at in speciebus collatis non respondet ratio. Nam si quædam non sibi constant semper, & tamen sibi semper sunt eadem: non erit causa ab elementis. Ἀνωμαλία. Sanè in Beta inæqualitas, si modò mensem tantùm ponit, aliàs annum integrum. Nam quòd addit σημαίνειν ἀπερμυότητα τινα ϖερὶ τὴν βλάϛησιν, id est, contumaciam quandā: sanè nihil ad Betam: quæ non sibi constet. Quid igitur? inquiet aliquis, si negas à qualitatibus: quoniam semper crasis eadem sit: at quónam modo à forma: siquidem forma quoque semper eadem? respōdeo: Forma sanè semper eadem:sed forma hæc, ea demum est, vt hanc de se det inæqualitatem. Metaphora in voce. ἀπερμυότης, hic enim est affectus ciborum ab igni. nunc facit affectum à calore naturali. Non malè: coctio nanque dicitur hic quoque, posset quispiam non indoctè Betæ hanc inæqualitatem ad cæli statum referre: quippe alia atque alia luna satum semen id, puta cùm in Leone, cum in Virgine, crescente, plena, decrescente, Martem respiciente aut Saturnum: in signo fixo, mobilíue: ascēdente item hoc, vel illo. ad quod sic nos: Primùm, non futuram tantam diuersitatem: deinde, aliis quoque omnibus fore id vt eueniret: at non euenit. Nota loqutionem. ἡ δ᾽ ἀνωμαλία: subdit enim: σημαίνειν δ᾽ ἔοικε. Aut deest verbum in superiore parte orationis. aut in posteriore δ᾽ coniunctio abundat.

Τὰ δ᾽ θερινά. Hîc quoque sine verbo vllo nūc pallium imponit personæ. Quas enim causas suprà cognoscèbat tarditatis à qualitatibus, nunc confusas, licet contrarias producit sub alia facie, nempe tam frigida & humida, quàm sicca, vocat æstiua. sub quo titulo proscribit nobis celeritatem prodeundi. & duos simul affectus componit: vnus est, ταχὺ ϖροφύεται: id quod tractatur in proposito: alter, ταύτην τὴν ὥραν φύεται: scilicet æstate nascuntur. quia tolerare nequeūt hyemem & tamen alterum calidum est, ac siccum, ocymum: alterum frigidum, & humidum, cucumis. Adde tu etiam portulacam: cùm tamen æstatem haud ferat lactuca, hyeme vigeat. Θαυμαστὸν δ᾽ ἄν. Mirum, inquit, de abrotano, id eùm sit calidum, neque æstum vult sed teporē: quoniam imbecillum vritur: neque pati potest hyemes, quoniam qualitas est contraria. Hoc monet nos: nequis coniungeret ipsum cum iis calidis, quæ propter similitudinem requirant æstatem, vt ocymum: neque cum frigidis, quæ propter contrariam qualitatem iuuātur æstate, vt cucumis. Vbi manifestò impugnatur, causa deductaà qualitatibus elementorum. Nun tamen declarat quæ sit illa imbecillitas abrotoni. tamen si foliorum cōcretiones perpendamus, inueniretur Ocymum omnium flaccidissimum. Τὸ δ᾽ ὅλον. coactus tot obiectionibus reflectit cursum ad sententiæ moderationem non esse calorem causam germinationis. ratiocinatur autem sic: Omne acre calidum, non omne acre germinat. sequitur conclusio. Exempla sunt, à porro, & satureia, & aliis.

Δεῖ δ᾽ ἔχειν. Format calidi vires ad hoc humiditatis societate: neque tamen cuiuscunque humiditatis, sed cuiusdam. ita frenum imposuit currentibus animis nostris ad disquisitionem. Nam sanè porrum satis humoris intus habet, nec minas Geteum, quod est cæpæ genus affine. cùm igitur priorem sententiam, quæ calori vim illam attribuebat, circumscripserit humiditate: deinde hanc astrinxerit ad modum certum: correxit iterum, atque ait, μᾶλλον δ᾽ ὥσπερ εἴρηται. laxo sanè iudicio: Si quodcunque citò germinat, εὔκρατον arbitratur: non enim possum intelligere quænam sit εὐκρασία ϖρὸς τὸ ποιεῖν, ϰ πάσχειν. quænam sit huius eucrasię latitudo, si Lactucam simul complectitur & Ocymum. ita per alia multa discurres. Ὅλως δ᾽. At esse coronarias siccissimas: sanè sunto. at cùm addit, ϰ τῶν λαχάνων: non est ferēdus. Lactuca princeps est olerum. Respice deinceps ad alia, sanè prouocat ab hac sententia, cucumis, anguria, pepon, cucurbita, portulaca, beta, atriplex, blitū, spinachia, ciúsque cognatę species aliæ lapathorū acetosorum: borrāgo quoque si non est humida, at ne sicca quidem. etiam Ocymum ab eo dicitur humidum. Διὸ ϰ κρεμαννύουσ. De coronariis tantùm hoc etiam alibi dixit. Maximam verò attrahendi vim profitetur, si ne importare quidem in ędes audeant aquam, sub quibus tectis suspensas habeant coronarias: ita vt aduerbium illud ἁπλῶς, religiosam admodum fecerit sententiam. hoc vulgatum erat eius temporibus. Insaniebant enim coronis Græci, adeò vt mulierculæ quædā ex eo ministerio solo ad viuendum quæstum facerent. Ἡ δ᾽ χρησμονή. Altera Capitis pars, alieno loco. seruari semina duabus de causis, tum ad serendum, tum ad vsum hominis. Vtimur autem variis modis, aut pro cibo, vt lactucis: aut pro cōdimentis. vt sinapi. Ergo vel simpliciter, vel interpolatis: nempe ex quibus succos exprimimus.

Χρήσιμα δ᾽. Ad quadriennium vsque constare vim ob generandum. Vlteriorem ætatem ad id inutilem, ad alia vtilem: velut, inquit, frumentum ad victum hominis. Ergo si vltra quadriennium producit vsum sui triticum, diutius durat quàm arborum fructus qui teguntur testa lignea: contrà quàm suprà dicebat ipse. Τοῦτο δ᾽ ἔχει λόγον. Duplex sententia. prima, vt suum cuique speciei tempus attribuatur. altera, vt euique secundum ætatis tractum facultas sit ad generandum vel

potior, vel deterior. Ὥσπερ καὶ τοῖς ζώοις. Quia ne animalia quidẽ toto tẽpore vitæ fœcũda sunt. Cæterùm obscura verba sunt, πρεσβύτερον ἀπολιπεῖν τῆς γονῆς. quid πρεσβύτερον; quid τήν, ἀπολιπεῖν, præteritum aoriston. sensus is. Animalia defecta esse generandi facultate, quæ fuerat in ipsorum vitæ primordiis. τὴν scilicet, δύναμιν. de fine intelligit. Nam de principio non conuenit. horna enim semina apta sunt ad semẽtem ob generationem: at animalia per initia vitæ inepta. quocirca non est bona comparatio. Non enim plantæ semen cum animali conferendum, sed planta cum animali, plantæ semen cum animalis semine. Καὶ γὰρ ἐν τούτοις. Scilicet seminibus principium est ad generandum vsque ad certum tempus: quod reliquum est, ad cibi vsum, quasi quædam appẽdix est. hoc etiam infrà dicit. Duos esse fructuũ fines hosce. præstare autem prius posteriori. Ideo naturam, quæ accommodatur ad alendum, ait esse appendicem illius, quæ instituitur ad generationem. id quod tamen verum non est. Omnia nanque propter hominem facta esse, disputauimus in exotericis. & magnus præceptor dixit, nos esse quodãmodo finem. quamobrem appellat etiam μικρὸν κόσμον. Ὥσπερ αὐτῆς ὡς πέρας θεῖν. Vt principium hoc generandi in semine, sit quasi finis, vt πέρας hîc sit τέλος. Nam quod Theodorus legit σπέρμα, neque conuenit orationi, neque sententiæ respondet. Nam si τὸ ἐν τούτοις, designat semina: quónam modo cohæreat oratio sic? in seminibus est principium, quod possit quis quasi semen statuere. Sententiæ quoque obstrepit: cùm dicit, ὡς: quasi. Non enim est semen, quasi semen. quod siquis Theodori fautor (quo in numero nos quoque nomen nostrum volumus profiteri) malit τὸ ἐν τούτοις ad animalia referre: is etiam plus habeat negotii: cùm sequentia verba præcedentibus aptare nequiuerit. Quid enim esset in animalibus illud, τὸ δὲ λοιπὸν, ὡς τροφὴν καὶ ὕλην? An dixerimus hominem, postquam desierit generare, mensis inferri debere? id quod de captiuis mulieribus faciunt Canibali. Nota ὕλην. vt semen in ætate priore habent formæ vtilitatem, quam ἀρχὴν appellat, in reliqua nil nisi materiam.

Τὸ δ᾽ ὅλον. Tametsi duplicem sui pręstat vsum, tamen habet nomen à potiore hoc. Διὸ καὶ ζῆν. Ex vsu communi loquendi declarat bipartitas hasce facultates: vt dum viuit, sit aptum generationi. rectissimè. Est enim semen plãtæ compendium, potentia (vt loquuntur) planta, quæ futura est. ταύτῃ ἐπιρρηματικῶς, scilicet δυνάμει. Συμβαίνει δέ. Quia loquitur de oleribus, addit; etiam aliis euenire. βαλανώδεσι. vox notanda, posuit enim pro eo, quod alibi, ἀκροδρύοις. Καθάπερ καὶ τὰ ᾠά. Optimè comparat oua. est enim plantę seminibus ouum simillimum: quia in se habet vtrunque principium generationis, materiam & formam. Abolita forma, quæ erat propter vel pullum, vel piscem, vel alia eiusmodi: reliqua est ad cibum materia. Εἰς βλάστησιν δέ. comparabat ætates duas, genitalem & sterilem: nunc ge-

A nitalis partes inter se confert. nouella minus esse apta prouectioribus. Vbi in reddenda causa duobus vtitur momentis orationis, non sine insigni efficacia sententiæ. primum est in verbo συνεστηκότα: quo etiam suprà vtebatur, cùm de arborum robore loqueretur, firma, stabilita, constantia. Alterum est in illis: αὐτὰ αὑτῶν μᾶλλον. Ipsa sua sibi sunt profectò mirifica verba. Quasi iuuencula illa sint sub ferula nimiæ humiditatis, quam vocat hic alienam, ad generationem scilicet, non autem ad constitutionem. Eam reducit ad modum naturalem, partim elaborando; hoc est, quod ait πέψις: partim segregando ab ea quæ vtilis est: hoc est, ἀποπνεύσαντος. vtrumque fit à calore naturali. Ipse etiam in sequentibus addit aeB ris beneficium: & alio loco, terræ. Ait enim, quędam sata non statim prodire, quia nondum supra terram excocta sint: in sinu terræ perfici.

Χρονιζομένου. Post id tempus, non iam exhalare alienum. sed vtiles partes illius, quam suprà dicebat vitam. itaque prius senescere, mox tabescere. Χρονιζομένου, non refertur πρὸς τὸ ἀλλότριον: sed intellige, σπέρματος. dixit, πάλιν γηρᾶν. quid hîc agit τὸ πάλιν; non iterum, sed retrorsum, quasi natura currat δίαυλον. Περὶ δὲ ἐκκαυλεῖν. Primo loco dixit de seminis potestate atque aptitudine. Secundo, de generatione actu. Nunc tertio, de progressu. Illa erat βλάστησις prima: hæc est ἐκκαύλησις. Hanc expediri citò ab iis seminibus, quæ stata ac vegeta seruatur ætate. quasi igitur à perfectis perfectio. Scapus enim est plantæ perfectio C quædam: in seminibus ἡ ἀκμὴ perfectio item quędam. Ergo ab hac illa. dicit autem τελείωσιν, tractum perfectionis. finem autem eius, fructum, τέλος. Δευτέρα δέ. tres ætates agnoscit, nouellorum, vetulorum, mediam. Hanc esse optimam. vetulorum proximam. ratio. καθαρωτέρα δύναμις, quia defæcata multis exhalationibus, & vlteriore coctione. Καὶ πλείων, Scilicet quàm nouellis. De puritate constat. in nouellis enim dicit hîc ἀναμεμιγμένην, sicut & suprà, de quantitate, cùm dicit, πλείων, quid sentiendum? intelligit puram ipsam esse vberiorem: non autem totum toti cõparatus. sed notandum accuratiùs id. Suprà dicebat principium generationis esse in seminibus: constare verò ad certum vsque tempus. Post id D quod superest, non esse nisi materiam ad alimentum. At hic in nouellis idem, εἰς τροφὴν ἄγονον dicendum: in semine semper inesse materiam, siue ipsum viuens sit, siue cadauer, siue vetus, siue nouellum. Itaque non propterea in eo non agnoscit etiam formam, quamobrem dicit, πλείων. Vtrunque obtinet & principium illud, & materiam, sed plus materiæ. ἀναμεμιγμένη, ex potestate generandi, & superfluo illo humido, alieno ab illa potestate. ideo appellauit ipsa, πολύτροφα, id est succosa. Διὸ καὶ εἰ μή. Adeò damnat nimiam hanc habitudinem, vt plus deferat vetulis in caulium perfectione, quàm vel illis ipsis ἀκμάζουσι. propterea quòd minus habeant succi. Sicut etiam de arboribus dicebat: quin eam ob causam etiam

steriles aliquas. Περὶ δὲ δή. adducit etiam aliorum contrariam sententiam. Quemadmodum toties dixit, imbecilliora citiùs aut faciliùs moueri: sic hic περὶ τὰ νεανίσκους, ex aliorum sententia quam deducit ab olerum natura. Tum isti causæ quam affert ab imbecillitate, adiungit aliam. ἐλάττω δ' ὑγρόν: minus igitur habent, quod elaborent. Et respondet illi: tam vetula, quàm media nouellis esse potiora; propter consumptam superfluam humiditatem. Vis autem contradictionis in eo est, quòd è vetulis prodeat citiùs caulis: propterea quòd sint imbecilliora, quàm mediæ ætatis semina, quæ omnibus rationibus sunt cæteris tam nouellis quàm vetulis robustiora. Sunt siquidem συνεστηκότα, ἢ αὐτὰ αὑτῶν. noua autem sunt ἐκ αὑτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀλλοτρίῳ ὑγρῷ. vetula verò ἐχ' αὑτῶν, ἀλλὰ ξηρότερα ἡλικίας, ἢ δι' ἃ ταῦτα παλαιότερα τῷ ἔτι δέρματα. Sunt enim inter confirmata illa, & quod dicebat περὶ χρονιζομένων τὸ γῆρας, ἢ τὴν φθίσιν. Διὸ καὶ τῶν λύθρων. Probant illi contradictionem suam similitudine. Vetulas arbores esse debiliores: at eas celeriùs fructus suos coquere. optima similitudo: quia καρπός, τὰ κλ. νεανίσκους, τελείωσις. efficaciorem fecit orationem. postquam posuit, ἄλλον, addidit etiā, μᾶλλον. Τὰ δ' ἐν ἀκμῇ. Quæ verò stata ætate sunt arbores, ca plures vt edant fructus ac meliores: attardius. id quoque fore dicunt in caulescendo. φαίνεται δέ. Nunc interponit iudicium suum. & repetit, quod dicebat, de humoris coctione. παχυνόντερα. vetustioribus apparatam esse magis fœtificandi celeritatem. Τ' ἄλλ ἢ τερὸ τὰς ἀρχάς. Sententia eadem iisdem verbis. Καταπεπέψαι. Quod suprà vocabulo apertiore πέψις. & mox, καθαρώτερα. summa rei est. Vbi minus pensi, citiùs opus expediri. Εἶτ' δ' ἄν. Adiungit etiam à radicibus causam. Minus valere vetularū radices. Minus ali, contentas pauco succo. non absimilis versatur imago eorum quæ dicit in Tusculanis Cicero de aniculæ cibo, & athlætæ. Rationes illius in radicibus æquanimitatis multæ; breuiores, mutilantur enim: aut simpliciores, absumptis quidem fibris: aut sicciores: quapropter exiguo egent alimento. Ὅ' δὲ ἀδ' ἤ. Alii quoque generi eundem assignat affectum: quippe ὀλιγοχρονίοις. quæ plantæ non sunt diu victuræ, iis radice multa opus non est. quare εἰς τὸ ἄνω μᾶλλον φέρεται. Simul ergo tum citò prodeunt, tum conformatur scapus. Exemplum petit à trimestribus. Τοῖς δὲ χρόνους. Optimū præceptum, quod suum cuique præscribit, ac statuit tempus. Hoc dicit, nequis putet omnibus idem competere sationis tempus, postquam lecta fuerint. Naturam autem percipi ex obseruatione quæ fit per sensum. boc etiam alibi dixit.

Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα. Quæ suprà collecta sunt ad capita quasi quædam generalia, similitudine quadam induxerunt nos ad hanc præscriptionem. Cæterùm priuatim de singulis seorsum aliter multa prodita esse ab auditoribus. Ita sese

A exequi fat ab obiectionibus. in iis ergo iudicandis exercere nos oportere, comparatis naturis omnium tum inter se, tum cum aliis. Exempli gratia (quod & hic factum est) collata namque sunt coronaria cum coronariis, olera cum oleribus, vtraque hæc cum arboribus.

Lego per initia capitis, quemadmodum monebam in Commentario, quoad quis felicius expediat veritatem. Et τὸ κορίαννον. non autem, ῥίανον. Et ξηρότατα τῶν σπερμάτων. non, ξηρότατα. Et αὐτὰ αὑτῶν, aspiratè. sicut ad finem capitis: ἢ περὶ αὑτὰ, ἢ περὶ ἄλληλα. est enim, ac si diceret, περὶ ἄλληλα. Et εἰς δὲ τὸ ἄνω μᾶλλον non ἀνώμαλον.

Theodorus, τῶν ἀνωμαλία. Betarum disparitas. durum in Beta sibiipsi comparata.

B Ἀτεραμνότητα. Diritatem: dira sanè interpretatio. Dirum est à dei ira: ἀράιον Tragici dicunt.

Τ' ἔδωρ εἰσφέρουσιν. Aquam afferunt. inferunt, potius. Διαμονὴ περὶ τὰ σιτία ἢ τοῖς σπέρμασι. Perennitas his, frumentisque proxima. Fortassè nō rectè dicitur sic. studium mihi, & Didymo proximum, id est meum studium est proximum Didymi pertinaciæ: qui propterea χαλκέντερος est appellatus. Τ' ἄλλω περισπορᾷ μὲν ὑλῃ. Materiam semini annexam. non est semini annexa, sed in semine annexa formæ.

Ὅταν διαμένῃ ταύτη. Cùm scilicet elemento illo in columi. sæpe vocat τὴν ἀρχὴν elementum. & sanè forma elementum est, de qua hic sermo.

C Συνεστηκότα, ἢ δὴ αὐτὰ αὑτῶν ὄντα μᾶλλον. constant enim sibi, & quasi pressiora, percoctioráque seipsis redduntur. displicuit argutia illa Theodoro. Semina sui quasi iuris esse. non enim frustra positum est illud δὴ. nempe vt argutiam illam emolliret. Πέψις. Digestio. qua sæpe hunc ad significatum vtitur Columella. Δεύτερ' δ' ἐκ τῶν παλαιοτέρων. Mox caulem agunt. non, mox: non enim sunt ordinis eiusdem. sed proxima celeritas edendi caules. Ἀεὶ γὰρ ὀψιαίτερα τὰ παλαιότερα. Semper enim seriora cibi maioris sunt. Non minimus error viro Græco ex articuli facultatis ignoratione. Designat enim subiectum, τὰ πολύτροφα: quod prædicatum fecit verbis illis: cibi maioris. Neque Latinè dictum: sunt cibi maioris, pro eo quod est, maioris egent cibi. Ἀκμαζόντων. Semine vigenti. scribe non, ingenti. Τελεοῖ. Se perficere possint. imò caulem perficere. est enim ipsi, caulis, τελείωσις.

D Μαλάττεται. coniugatur. non exprimit. Est enim & forma, & materia tota in toto. itaque miscentur, non coniugantur: coniugantur quæ fuerant separata. Προκατεψᾶσθαι. Antè macerari. Ridiculum, si putat, materiam macerari, quæ tamen excoquitur calore innato: tantum abest vt maceretur: maceratio nanque à liquidis. At hic, quod macerari vult, humor est.

CAPVT IIII.

IIII. Capitis argumentum. Duplicem esse plantarum perfectionem: vnam, quæ respicit vsum nostrum, comprehendens

dens alimenti rationem: alteram, quæ pertinet ad generationem. potiorem esse eam, quæ est principium generationis.

"ΤΟΠΟΝ δ' ἂν δόξειε. Quoniam causas reddidit generationis, propter quas tetigit ea, quibus agnosceretur perfectio plantæ: mouet dubitationem: quo naturæ cōsilio fiat ab imperfectis generatio. Ponit exemplū Salicis & Vlmi. Hoc quoque loco nonnihil est, quod excutiamus. Principiò eiusmodi generationem dicit hîc? Nam si est à semine: non sunt imperfecta. si est à talea: tale redditur in generato, quale accipitur à generante. quid igitur mirum? nulla hîc mutatio fit. Deinde non rectè dixit, Vlmum imperfectam, quæ tum maximo est visui vescendo pecoribus, tum semen fert, quod & Latinum habet nomen. Samara nanque dicitur. videbimus solutionem. Ἀπὸ τῶν ἀτελῶν. Quæ vel non gerunt fructum, vel gerunt inutilem nobis. videndum quid agat hîc τὸ ἀπό. integrum enim esse videbatur absque illa præpositione. ἔνια τῶν ἀτελῶν γεννᾷ. non ita est. alius enim sensus esset. Quippe sic. quædā arbores imperfectę generāt, id est fructum ferunt. Hoc non vult hîc, sed illud. Quædam arbores generantur, id est prodeunt ab imperfectis, id est à seminibus imperfectarum. Sed tum obstrepit verbi genus: actiuum enim γεννᾷ, videtur, γεννᾶται, esse oportere. Sic etiam loquitur Cato: semen de Cupresso, & de Pino.

Καὶ ταῦτα. Præsertim, φύσεις μεγάλας δένδρων. sic accommodat verbum actiuum, ἔνια scilicet semina, γεννᾷ magnas arborum naturas, sumpta de imperfectis. Vrbana circumscriptio: μεγάλας δένδρων φύσεις, ἀντὶ τοῦ μεγάλα δένδρα. signatè φύσεις, quia loquitur περὶ ἐκφύσεως. Οὕτως. Elegantia est, non necessitas orationis. ita Iureconsulti (vt ecce). Ἀτελὲς δὲ τὸ ὠμόν. Odiosum verbum accurato philosopho. Nam quis naturam vllam vllius rei crudam dicat? quia fructus non sunt edendo? at venena omnia sic vocet. Quidam fructus sunt ad cibum, alii non. qui sunt, aut toti, vt Fraga, Mora, Tubera, aut non toti: vt maxima pars. Eas illorum portiones, quæ non sunt esculentæ, quis esse dicat crudas? qui non sunt apti ad cibum, aut sunt medicamenta, aut venena. Nihil enim sub sole est, quin sui vsum quempiam præstare queat homini. quippe etiam venena petuntur ad Chirurgiam. Quòd si quarundam vires ignotæ sunt nobis (ignotæ sanè plurimæ, ac meo quidem iudicio longè maxima pars) at propterea non tollitur à re natura ipsa. Nam quod aiunt Peripatetici, quos inter etiam vacillat Auerrois, omnibus omnia nota esse: falsissimum est. Imò verò ne illa quidem, quæ sibi illi nota esse putabant, nota erant. Non enim recipi in intellectum species rerum substantialium suo loco disputatum est sed ad rem. dixit Vlmum crudam: vt rationem statueret, quæstionis. erat enim Σί-ϖς: Vlmum imperfectam esse. ratio: quia fructus crudus. Crudus quia inutilis ad escam. Tamen quicquid est, suo in genere perfectum est. Quod si superiori generi comparetur, imperfectum iudicabitur: etiam homo. nihil perfectum simpliciter præter Deum. Sanè laxiuscula fuit veterum philosophia multis in locis: quæque nonnisi cognitionis iecerit fundamēta. Ἄρ' οὖν εἴπερ. Soluit. duplicē esse perfectionem ex duplici fine. Altera ad nostrū vsum refertur, altera ad generationē: quod & suprà docebamur. dixit, εἰ ταῦτα ἄλλως: scilicet vlmū, & alias huiusmodi imperfectas esse. Signatè loquutus est: cùm dixit, πρὸς δύναμιν. expressit enim modum perfectionis. Nota, πρός: quia δύναμις est finis plantæ generatæ, vt generet. Alioqui vacat ipsa propositio. est enim ipsa δύναμις τελειότης. sed intellexit laxiusculè, τελειότητας ipsam τελειωσιν, in tractu. at τελειότης est finis τῆς τελειώσεως. Ἔνια δὲ ἄτροφα. Obscurissima pars. patent priora verba: ἄτροφα γεννητικά. vbi ἄτροφα sumpsit actiué. Sequentia verba inexplicata. Τὰ δ' ἴσως ἀνάπαλιν. Contrarium priori sententiæ est: τὰ δὲ τρόφιμα οὐ γεννητικά. hoc est contra ipsum vbique. ait enim semen omne datum à natura ad generationem. Τάχα δ' ἐκείνη. Huius partis verba parum cohærent. aiunt enim hanc diuisionem hîc parari: quia maturationes in fructibus agnoscuntur, coloribus, saporibus, densitate. Quid tum postea? profectò corruptissimus codex est. & omnino verbum illud, τῆς παλαιᾶς, nihil hîc. Quare in tam desperata perplexitate relinquamus inanes interpretandi errationes: & ad alia.

Lego, τάχα δ' ἐκείνη πρὸς τοῦ νῦν. Expuncto medio puncto, & continuato recto cum sequentibus. Item lego: aut, ἕκαστον τὸ ἔργον κρίνεται, quod faciliùs corrigitur: aut, ἕκαστον τῷ ἔργῳ.

Theodorus vir optimus boni consulit, quantum quantū potuerit ex corruptissimo codice diuinando expiscari. Sed minùs scita voce, μεγάλας φύσεις. vastiles naturas, dixit. vt qui Sisennæ sputatilica riserit: habeat hîc, quò diuertat.

CAPVT V.

V. Capitis argumentum. Quasdam etiam perfectas ineptas ad generationem. Omnino multas in plantis diuersitates, quoad principia genitalia.

Ε'ΚΕΙ̃ΝΟ δ' ἀτοπώτατον. Mirabile simul erat, & absurdum, ex imperfectis prodire moles arborum maximas, vt Vlmi. porrò dicit, absurdius esse, quòd aliquę perfectæ gignāt imperfectas: vt è semine Cupressi Cupressus mas egredietur, qui nihil ferat. Hoc etiam in phryganis & oleribus alibi dictum est. erat absurdum, ex imperfectis ad escam prodire aliquid. Hoc erat ex semisse absurdum. at verè absurdum, ex perfectis ad generationem prodire imperfecta ad generationem. absurdi pudere debuit naturam, quæ deseruerit officium. Tamen

hoc non est mirabile. facilis enim est degeneratio propter impedimenta. At è contrario, si ex imperfecta ad generationem prodiret perfecta ad generationem: id verò vt non esset absurdum, sed commendabile, ita censeretur admiratione dignum. Hoc quispiam possit, quæret aliquis. profectò non potest ex non generante quicquam fieri. sed ex altera parte continget: nempe vt ex inutili ad escam, vtilis generetur. Ceterùm tum penitus: non enim in specie, sed in gradu. Exempli gratia: nunquam ex Vlmi semine gignetur Vlmus quæ semen aptum ferat ad edendum: sed è syluestris Pyri semine producetur Pyrus, quæ assiduo cultu mitigata ferat esculentum Pyrum. Tumultuosè autem diuersas congerit seminum species ad generationem: quorum haud pauca de superioribus locis repetentur. Εἰ τελεσύμενα. Non dixit τέλεια, sed per participium, non sine magna significatione. Nam si ab alia facta sunt absoluta: cùm ab illo acceptam perfectionem simili tenore seruato debuerunt in sobolem refundere. τελεσύμενα ergo, in tractu illo τῆς φύσεως. Omne quod gignitur est eiusdem substantiæ cum gignente. Infert igitur, ἄγονα, at illa erant, γεννητικά. non igitur eiusdem substantiæ. Sic est illata causa admirabilitatis. Καίτοι ἀπὸ σπέρματος. at, inquit, arbor illa de semine orta est: quare igitur non ad semen? Ε᾽πεὶ τόγε. Ostendit exemplo, non esse ἄτοπον. quandoquidem arbores inueniuntur quædam, quæ fructum nullum ferunt: cùm tamen sint è genere fructiferarum. Id euenit propter aliquod impedimentum. quapropter à seminis quoque læsione aliqua, hoc quo de agitur hîc, euenire posse. Ideò dicebat: ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἄτοπον, ἀπ᾽ δένδρων τινὰ ἀκαρπα, ἀπ᾽ ὁμογενῶν ὄντων καρποφόρων: οὕτως καὶ ἀπὸ σπέρματος τινά. εἶπον δὲ ἢ τὰ σπέρματος σπερμάτις. Α᾽λλ᾽ ἴσως τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον. Tantum ab est, vt sit ἄτοπον: vt etiam videatur esse necessarium. dixit, fortasse: quia non est verè necessarium, quod potest non esse. & dixit, necessarium: quia præceptor deducit à materia τὸ ἀναγκαῖον. Vitiari potest ergo semen: quia eius materia pati potest. Hoc autem est omni composito necessarium. vbi iucunda animaduersio. Nam Cupressi semen satum, si sit πηρωθὲν, gignit Cupressum marem: at in animalium genere non mas, sed fœmella est apud Aristotelem, πεπηρωμένον. est etiam necessarium ex contingenti naturæ ordine: vt & hoc acutius agatur. Nanque non omne semen satum prouenit: ergo inter hoc, & illud, quod bene prouenit, medium est necessarium hoc, quod malè prouenit. Excutiatur & illud accuratius. Alibi contra com munem opinionem, ostendimus: fœmellam esse animalis affectum necessarium, non autem πεπηρωμένον. Quippe alterum principium generationis. at hoc de masculis plantis dici nequit. non enim habent sexum, nisi metaphoricè. An ergo sint imperfectæ? profectò in eo videntur esse: nõ tamen omnes: non enim palma. Quemadmodum verò seminis principia, atque etiam ipsæ postea productæ arbores deprauari queant, satis liquet consideranti vulgares conditiones.

Τὸ ἢ μηδὲν. Esse autem plantam omnino toto genere sterilem, videtur absurdum. Quippe sic arguatur natura frustratæ operæ. hæc non necesse erat hîc ponere: non enim ad rem faciunt. Sed alibi disputauit: nullam esse arborem, quæ non ferat semen. Cæterùm & sententia falsa est, & probatio non bona. Quippe & Salicis species est, quæ nullum omnino fructum fert: & natura non erit propterea frustra, si non facit sementigeram. Nam quomodo fecerit non sementigeram, iisdem artibus aliam faciet, vbi volet. dixit, ὅλως: vt amplecteretur totam speciem. Nam in Cupressi specie non est, ὅλως: fœmella nanque fert. ὅτι μάτην. subtieuit verbum,

Ο᾽ ἢ νῦν. Hoc non solùm exprobret irritum naturæ opus, verumetiam aducitetur iis, quæ à nobis suprà dicta sunt. Καὶ τὸ μὲν τῆς τελέας. Tria sunt: quæstio, exempla, solutio. Exemplis adduxit Vlmum, & Salicem, quæ per δίον suprà erant ἀτελῆ. nunc repetit confundens superiorem quæstionem: & ait esse controuersum iudicium de eis. at quânam de re? nemo negat Salicis fructum humanis epulis esse inutilem. addit autem confessam naturam Caprifici. Ferre nanque fructum, non esculentum tamen. ecce alium naturæ gradum. Nam in Vlmo nullum cibi vestigium: in Caprifici fructu natura pollicetur aliquid de facie. Similis enim est Olynthus Ficubus. Cæterùm alium item gradum subdit, in Thymo. ferre quidem, sed ignotum sensibus: in flore nanque latitare. Explicemus hæc tantoperè confusa. fructus aptus ad escam: & ad generationem, Triticum. aptus ad escam totus, tuber: non totus primùm ad escam, non ad generationem, Vngus, Colocasium: ad generationem, non ad escam, Absyntium. Eorum gradus tres: proba facies, & ei similis, quæ vtilis est, Caprificus: manifestò inutilis, Samara: obscurissima, è Thymo. huic tamen postremæ sententiæ moderandum. Vsus enim in Thymi semine, quia in flore æquè ac planta reliqua. Α᾽λλὰ τὰ μὲν. Non sistendum esse mentis agitationem in his: alias quoque subesse difficultates. Tum de Palma repetit. vbi ait, esse λόγου δεομένων: cùm tamen suprà fategerit. Porrò ex Cupressini seminis exiguitate, facilè patere: quædam semina carere materia esculenta. Nota, δένδρων ἢ τινῶν. quasi δένδρων sit πάντων, quia est articulus. ἀπ᾽ &, δέδωσιν ἔννοιαν, docent. Καὶ ἱκανόν. Gradus posuit aliis alios ad vsum cibi. & quia suprà docebat etiam tempora vtilitatum: addit non desse quibusdam præsidia ad naturam illam conseruandam. Capút postremò claudit frugum comparatione. Vbi & admittimus similitudines, ἀπ᾽ βλαστήσων, καὶ ἀπ᾽ πλειώσων: at hic

at hic profitetur. At quod addit, τὰ λοιπὰ πάθη, non conuenit cum prædictis in quæstionum differentiis. Non enim est in frugibus mas & fœmina, γόνιμον ἢ ἄγονον, sed mutatio speciei. in Oleribus tamen est, vt in Spinachia.

Lego τῶ ἀνθρώπων, ἢ τινῶν γε, non autem τινῶν τε. saltem quorundam.

Theodorus, τὰ τελειούμενα. quod perficitur. minus bene. non enim mirum esset, si, quod perficitur, vitiaretur. Quod enim fit, non est actio autem est actu entis. τελειούμενα, perfecta, quomodo diximus in Commentario.

CAPVT VI.

VI. capitis argumentum. Quæ speciem mutent in congenerem: quæ in distantem: & quibus de causis. Quæ non mutent substantiam sed qualitates tantum.

ΠΕΡΙ δὲ ἐξαλλαγῆς. Quoniam instituit dicere de iis quæ mutantur quoad principia generationis, salua specie: nunc restabat earum quoque causas explicare, quæ totas mutant species. Itaque ex Historiis repetita narratione rationes assignat. Simul docet, quæ in propinquam atque affinem congenerémve mutent speciem, vt Triticum in Lolium. Quæ in longinquã & à proximo genere alienã, vt Linũ in Lolium. In postremis, quæ non penitus amittunt speciẽ, sed faciẽ tãtùm, & qualitates potiùs, vt populus. intermiscet animaliũ proportiones quasdam. Deducit autem per omnia genera plantarum, fruges, frutices, olera, arbores. Secundum quas materias capitis huius partitiones persequemur. Hanc tamen totam tractationem dilatam penitus oportuit post illam materiam quæ postea sequitur. Ea verò est de celeri facilîve exitu frugum & aliarum plantarum, quæ superioribus fuerat protinus annectenda. hoc igitur agamus. Ac primùm quidem duos agnoscit modos mutationis, vnum naturalem, alterum ab arte. super vtroque causas quærit. Περὶ δὲ τῆς. De hac ipsa mutatione, suprà quoque non pauca: & causas inuestigabat. Αὐτῷ δὲ τῷ συμβαίνοντι: id est quod mutantur. Non enim videtur naturæ conueniens, quòd species quæpiam seipsam amittat, atq; cum alia cõmutet. Καὶ τῷ ἰδίῳ. & propter naturã propriã. Quasi neque frumentum in Loliũ, neque in Auenã Zea mutari debuerit. causam vnam assignat infrà. Quia mirũ sit, si robusta mutantur in debiliora: debiliora mutari in robustiora. alia subest admirationis ratio. simplex enim admodum est natura frugum. Itaque cùm parabilem atque propinquum habeant finem: vix videntur aberrare debere. Μάτην γάρ. falsum hoc: si verum est quod est in Historiis & in superioribus libris, & hic infrà de Lino canit.

Οὐ γὰρ ἐκ ξένης τινός. E ccc artifici apparatu mutationem Tiphæ & Zeæ in frumentum causam

A dat, macerationem. Tipham autem esse Secale, aut ei similem, alibi diximus. Ἄτοπον δέ. Absurdum est, hæc sola pati: præsertim cùm Legumina quæ sunt imbecilliora, non patiantur. nota loquutionem, πρὸς τὰ μόνα. Verbum excogitandum, quod significet spectare aut pertinere, aut tale quid. Φθορά τις ἐκστάσεως. sæpe subdit certo generi species per analogiam. vt alibi dicit: τὸ χαλόκαρπον εἶναί πως ἀκαρπον. sic hoc loco. ἔκστασις est quædam corruptio, id est, vt loquitur vulgus Philosophorum, secundùm quid. syllogismus est talis. Egressio è natura speciei est corruptio quædam: corruptio est affectus debiliorum: Legumina sunt debiliora. Ἔτι δὲ τὰ μέν. alia miraculi causa. quum imbecillius mutatur in id

B quod est validius. Validius enim Lolium est, quàm vel Hordeum, vel etiam Triticum. hic est fallacia. Lolium est quasi Triticum ferum. Omnia agrestia sunt nitibus suis speciebus robustiora: quia ducem solam habent naturam, quę nunquam absistit. Mitia opus habent artis ministerio, quæ aliquid addidit naturæ illi. Hæc accessio nisi ministerii illius perpetuatione conseruetur, abit. remanet ergo tum natura pristina illa fera. Non igitur sunt validiora fera mitibus: si mitia continent in se illorum speciem, ac præterea accessionem illam cultu paratam. Sed ita censentur, sicuti pauperes: qui non habent quod amittant. Robustiora ergo putantur, quia minus operosa. at mitia secundùm finem sunt robustiora. plus enim alunt animalia quàm fera. For-

C ma autem frugum data est ab efficiente propter finem. quamobrem illud robur in agrestibus est imperfectio. Atque ita sunt illa interpretanda: τὸ παρὰ φύσιν τὸ κατὰ φύσιν ἰσχυρότερον. His propositis atque explicatis, in secunda capitis parte causas aggreditur. Ἡ μὲν οὖν σπέρματος. Et suprà, & alibi sæpe demonstrat, inter perfectionem & corruptionem, siue formæ priuationem, gradus esse quasi quosdã, nẽpe deprauationes aut diminutiones partiũ materialiũ aut qualitatũ. Ait igitur: quę semina imbecilla sunt, aboleri: quę fortia, resistere: quę mediocria, neq; resistere integra perfectione, neque penitus corrumpi, sed mutari tantùm, vt sit non corruptio formalis, sed corruptionis analogia. Sic Tritici, quam suprà quoque vo-

D cabat γαλάκτωσιν, ait esse σῆψιν quandam. Præ se fert enim putredinis faciem: quia liquescit aliqua ex parte. non tamen vera putrefactio est: quia possunt in ea seruari principia generationis, tametsi non integra penitus. Non quòd formæ sint gradus: sed quòd materia deprauata, fit ad illam formam suscipiendam minus idonea. quamobrem quæ proxima est forma parabilis sese induit. Ὅλως δὲ ἄχυρον. τὸ ὅλως, hic est quod nobis saltem. Vt ut negaueris esse putredinem: at omnino confessa diffusio. Μόνη δὲ χλόη. Esse igitur in semine causam mutationis, non in radice. quia non fiat in segete quæ iam sit radicata. Non videmus autem segetem mutari: est ergo radix,

v. i.

qualis ab initio. ergo talis radix à semine. mutauit igitur semen: quia prius mutatum fuit.

Ὅθεν δὲ. His de caussis, inquit, nonnulli negarunt omninò degenerationes has. Cæterùm quibus πιπισμένοι. Si enim persuadetur eis, non putabunt illas rationes esse ἀλόγους. sed potiùs πεπισμένοι ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου. Euenire namque vt sine vllo vel Tritici vel Hordei satu Lolium sponte nascatur in iis aruis quæ multis imbribus oppleantur. Ab imbribus ergo gigni Lolium, non autem è primordiis Tritici seminis deprauati. Ὀμβρίαν, dicit pluuiam tempestatem, quam καταιγίδα vocat Hippocrates: hoc à cælo, quòd sit causa: sicut est à simili regione: ait enim ἐπομβροτέραις. Nota loquutionem: ὁ καὶ καθ' αὐτὴν φαίνεται ποιοῦσα. Attica loquutio, & popularis, non exacta ad veritatem. Non enim quicquam facit Lolium quod nondum est: sed extrinsecus fit, id est ab anni qualitatibus, vt nascatur. Hactenus secunda pars, à qua sic transit. αἱ μὲν οὖν ἐναντιώσεις. Statim reprehendit hanc opinionem manifesta obiectione. Ipsis, inquit, rebus videntur hæ obiectiones aduersari. Dixit ἔργοις, laxa voce: sic etiam dicitur πρᾶγμα.

Πολλοὶ γάρ. A multis accepimus facta Tritici Hordeíve sementem, Lolii messem habuisse. Iam ergo non est inter alias illas enatum fruges, sed ex illorum seminiis. Et dixit, πολλοί: quia leges statuuntur à Philosophis in natura, vel ex iis quæ sunt semper, vel maxima ex parte, vel maiore. Τὴν δ' ἔκστασιν. Suum nunc interponit iudicium: & tria instituit. primùm ponit iudicium suum. Secundo loco declarat, quomodo fieri possit quod ait. tertiò respondet obiectionibus. Postquam ergo demonstrauit sententiam illam esse falsam, suam subiicit pro vera. Ostendit ergo fieri posse ab radice mutationem: Nam, inquit, necesse est radices mutatas esse: si sint mutata folia. at folia mutata esse, docebit postea. Sed nunc illud agit, quomodo mutatio foliorum fit ab radice.

Συμφυεῖς δ' οὔσας. Cognatæ, id est connatæ radices & folia, acutiùs suprà, cùm statuebat plantæ principium radices. Ἐπὶ τό γε σπέρμα. Nam à semine corrupto nihil prodire. non tamen tollitur illorum ratio. Non enim corruptio est generis sed speciei. generis autem remanent primordia. sed illa ratio valida. Radix ex semine: igitur mutatur à mutato iam semine. hoc tamen non est necessarium. Potest enim ab extrariis caussis multis proba per initia radix postea deprauari: puta, terra, imbribus. Nam hoc etiam, viuiradicibus translatis euenit. Nota verbum, φύσιμον, genitale, παρὰ τὸ φύειν. Τοῦτο μὲν κοινόν. quod negari non possit: quando est vniuersæ naturæ commune.

Οὐδὲ γὰρ ῥίζαι. caussam propiùs explicat. si corrumperetur semen: radices interirent. Τὴν δὲ τοῦ σπέρματος. Confundit quod sæpe facit infelicissima didascalia. Nunc enim facit pro seminibus: & negat esse putrefactionem, sed ἐκστασιν: quippe dilui tantùm materiam: in qua fundatur illud, Quantum Lolio præstat Triticum. Itaque dicit τετηγμένον: vt hæc τῆξις non interimit semen, sed μεθίστησι. Verbum hoc signatius, quàm ἐκστασις: designat enim per notam præpositionis μετὰ plus quàm ἐξ: quippe ἐξ, vnde fit mutatio: μετὰ, etiam tractum ipsum. Et dixit πῶς, quia non destruit τὴν ἀρχὴν sed vim tantùm affert. Τὸ δὲ συμβαίνον. Vult stabilire quod dixit, exemplo sumpto ab animalibus, in quibus agnoscit duas mutationes: nempe aut in sexu, aut prpeter naturam. Nam si fœmella robustior sit, fœmellam pariet. Sanè Peripatetici tenent hoc: naturam semper in maris intendere generationem. Quocirca Philosophus fœminam dicit esse naturæ παρέκβασιν, quasi dixeris prolapsionem. Nam odiosa vox est, & peccatum significat, metaphora sumpta à viatoribus qui aberrant & prætergrediuntur iter institutum. ideò dixit, ἡ ἐπὶ μείζον ἐναλλαγὴ παρὰ φύσιν. Si est maior mutatio ad monstra: etiam mutatio ad fœminam erit eiusdem ordinis: hoc enim exigit vis comparatiui. Appellauit analogiam: quia genera plantarum maximè distant à generibus animalium. Δεῖ γὰρ δὴ τὴν γῆν. Vulgatam iam narrat: terram capi debere pro fœmella. Sanè pro matrice statuunt omnes. & iam suprà dictum est. Ὅταν οὖν nunc explicat similitudinem. Hunc modum Grammatici redditiuum vocant: quoties propositis sententiis applicamus exempla, comparatas res, icones, analogias, inducta, atque alia talia, quæ digessimus accuratè in Quarto libro Poetices. atque etiam iam dicta repetuntur. Ἐν ζώοις δέ. Simul ostendit modum quo nascatur Lolium: simul explicat rationem, qua id fieri possit. Modus est, non corrupto penitus seminine abolitur plantæ forma, sed fit alia. Quòd verò fieri possit, demonstrat, quum dicit plantarum naturam viuacem esse, ac sanè viuaciorem quàm naturam animalium atque iccirco proficere. Hoc posuit: ne quis parem quæreret in animalibus analogiam, quæ quidem potiùs adumbrabatur suprà, quàm quòd re vera ita esset. Satis igitur habet natura seminis illius, si viuat. Hoe demum contendens, de conseruanda speciei consilium, quoad poterit, inibit. Si non poterit: admittet alteram, non tam volens quàm non inuita. modestè loquitur, εὐλόγον. Et rei confirmat euentum, δυνατόν: quando etiam sponte nascitur Lolium, argumenti fundamentum iacet ibi: Si à longinquo semine æquiuoco fieri potest vt enascatur Lolium: multo faciliùs potest, vt è congenere proximo nascatur. Tum vt augeret argumentationis vim, diffudit hanc τῶν αὐτομάτων naturam etiam extra Lolii ambitum ad alia genera, eáque non solùm Parua, & Phryganica, sed etiam grandia & arborea. Ὅθεν καὶ πῶ-πο. Si, inquit, animalium mutationem intueamur: in semine fieri plantæ dicemus istam mutationem: quoniam è semine mutato mutantur

mutantur animalia. Nempe semen equi altera-tum ab asinæ semine, conformatur in asinum. Ait ergo:tum mutari arbitrandum, quum est imbecilla planta. At in primæ ipsius vestibulo germinationis, quum prodit è semine, maximè videtur esse imbecilla. Itaque dixit ὅταν ἐν μεταβολῇ τυγχάνει, τῇ κατὰ τὴν βλάστησιν. Quum est in eo traiectu vnius status in alterum, vt è semine Triticum fiat, facilè potest aliorsum impelli, quia in motu est. hæc est ergo ratio. Illis autem analogiaeῶ, γὰρ ἐπὶ τῶν ζώων οὕτω γίνεται. hoc iam declaratum est. tribus autem modis animalia mutantur. Vnus est, cùm mutatur semen, velut ex equo mulus: mutatur enim tunc equus. quia semen equi equus est non expressa materia. Alter quum iam genitum mutatur: vt de Psyche, Chrysalide, Campe. Tertius, quum mutantur accidentia tantùm: vt vox, color, & eiusmodi. H' δὲ ἐκβέβλαστηκός. Postquam verò enata est, talis esse pergit, qualis extitit. hoc est, ὥσπερ γέγονε. Quo tempore non fit, inquit, plantæ mutatio, sed diminutio tantùm, & augmentum. vbi notabis corruptum codicem. Quot enim verba substituenda, vt & rectò casui, μείωσις, respondeat, & quarto cum præpositione, εἰς αὔξησιν, & alia. E''τι δὲ φασιν. aliud argumentum. Si continuò primis ortus rudimentis Lolium existit: non fit ex mutatione, quæ radicis mutationem consequatur. at ita euenire narrant rei rusticæ consulti. Cognosci id ex folii colore, figura, quantitate, Lolium esse iam, non autem fore. Et conditiones sunt, λιπαρώτερον, pinguius: πυκνότερον, magis fatura viriditate: στενότερον, strictius. Tale igitur esse, illieo ab ipsis primordiis præ se ferre faciē. Non autē prodire frumēti folio, quod postea fiat Lolium. E' κ μὲν οὖν τούτων. Absoluta hac quæstionis parte, quæ causam deducit à deprauatione seminis: addit, non esse aspernandam sententiam, quæ radicei assignat causam; quasi à veritate alienam. Id quod duobus scitissimis expressit verbis: οὐδ' ἀδύνατον, οὐδ' ἄλογον. Multa sunt, quæ videntur aduersari rationi: causæ namque latent nos: vt motus maris: quod neque animatum est, neque tangitur à Luna: vt ab ipsa, quemadmodum cætera naturalia, trahi posse videatur. Contrà, multa nobis suadet ratio, quæ nunquam fuere, nunquam futura sunt. Inter quæ illud maximum: omnes homines vti ratione. Atqui decuit: à natura namque toti datum speciei. at species non nisi in indiuiduis. Propterea duo coniunxit: & fieri posse vt ab radice ortum habeat vitium mutationis: neque abesse à ratione. Imò verò adiungit ferocissimum edictum, τοῦτο δ' ἀνάγκη συμβαίνει, blandior atque æquior erat oratio ἐν τῷ δυνατῷ. nunc est dictatoria vox: necesse. Nondum tamen docet aditum ad hanc necessitatem, sed ad (vt ar coactus) possibilitatem, sumpta ex arboribus demonstratione. Nempe iam suprà demonstratum est, quemadmodum cultu mutantur. Quibus attribuit communem causam, πάθους τροφῆς. & priuatim explicat in

A voce quam adduxit iam, ἐπομβρίας. Quanquam etiam vernos adiungit tepores, idque picta oratione: ἐὰν ἥλιοι ἐπιλάμψωσι. Et repetit aliis verbis, quod dicebat suprà: ἐπομβροτάτοις: hîc, ἐλάττοσι. & addit ὅλως: id est sine controuersia. Apponit autem paria verba superioribus. δοκιμάσαι ἐλέγχεσθαι τοῖς ἔργοις. Hic πάσιν τὸ φανερὸν: primùm exire frumenti folio, quod postea mutetur. Et profectò videtur esse res eadem alio licet ordine. Quippe semen ab vda terra mutari, vnde prodeat Triticum: & semen non mutari: Triticum prodire: radicem tum mutari. est enim semen principium primum, radix secundum. radicem tamen haud ita facilè mutari. Est enim iam actu ens: semen autem, potestate: E' ἂν δὲ τὸ ἐαρινά.

B quia dicebat, μάλιστα δὲ ἦρος. μετάστασις hîc, quam suprà, ἔκστασιν: quia etiam μέθεσιν dixit. E' δὲ καὶ ἀμφοτέρως. Iudicium suum dat, super assertione vtriusque opinionis, & causas explicat, tum arui, tum cæli, sitas omnes in humoris copia, & in patientis imbecillitate, siue semen illud sit, siue radix. H' μὲν οὖν ἐξαλλαγὴ. Alia nunc quæstio. quare sola hæc mutentur. Quæ tamen, vt ex ipsis met narrationibus docebamus, falsam habet θέσιν. Soluit propter radicum robur. Robur autem esse propter frequentiam, πολυρρίζια. Duplex est in radicibus robur, frequentia & magnitudo. Τὰ δ' ἄλλα φθείρεται πλέον. Vt tria sint: quæ τεμνόμενα, δὲ τὸ πολυρρίζοτατα ἐστὶ: quæ ἀλλοιοῦνται, ὥστε μεταβάλλεσθαι: quæ φθείρεται πλέον. Prima sunt robustissima, postrema debilissima, media medioeria. Ideò dixit

C τελέως: quia μεταβολὴ οὐκ ἔστι τελεία φθορά, ἀλλά τις πως, vt suprà dicebamus. Non tamen dat causam, quare Zea, quam robustam agnoscit, mutetur. mutari autem dicebat in Auenam.

E''τι δ' ὥρα. Tentat à tempore causam deducere, idque dupliciter: primùm à principio temporis, id est à satione: maximis enim plurimisque imbribus affici: deinde à tractu: diu enim in terra esse. Non ergo mirum, si mutentur: quemadmodum non est mirum, si obsessi diu multa patiantur. Legumina verò, commodiore seri tempore, nempe verno. Vbi etiam blanda oratione fauit satis ipsis, δὲ τὸ πλῶντος πεδίᾳεσι. hoc respondet illi, ἐπομβροτέρα. Sicut & mox, ὥδυσεῖς βλάστησιν, illis, πλείω χρόνον ἐν τῇ γῇ. Et acuit motum celeritatis vsitato ad hoc verbo, ἀναδρομή.

D Cæterùm fabæ ipsæ quæ simul cum Tritico feruntur, quid est causæ, quominus mutentur? Præsertim cùm sint laxa concretione? Διὸ καὶ οὐδέτερον. Si frustrantur primario illo fine, corrumpuntur penitus, non autem in aliam mutantur speciem. Hoc dicit, quia refert ad imbres causam: qui quum absunt, rectà natura tendit ad institutam generationem. Videndum quid sibi velint illa οὐδέτερον οὐδέν. οὐδὲν scilicet τῶν τοιούτων φυτῶν, μᾶλλον οὐδέτερον, scilicet neque in semine neque in radice. Τὸ μὲν γὰρ ἡ εἰς τὴν αἶραν. Nemo dicat in Lolium debere mutari legumina: ratio: quia mutationes fiunt in propin-

qua genera. Quare cùm legumina non habeant in quod mutantur, pereunt in hac quasi naturæ suspensione. Dicat aliquis, ridiculum: Si non mutantur in Lolium, at saltē in aliquod aliud. Respōdet: in toto ambitu leguminum haud quicquā esse validum quod perstare queat, vt in ipsum aliquid mutetur. Sed statim vbi sunt in aditu corruptionis, deleri omnia. hoc est quod ait: τὰ δὲ μηδ᾽ εἰς ἕτερον, scilicet τῶν ὁμογενῶν. Ἀλλὰ τοῖς ὁμοιοπύροις. Sed Triticum ob affinitatem in Lolium mutari: quia Lolium sit meta stabilis in qua se sistat natura, neque aboleatur. Sed mira loquutio: τὰ ὁμοιόπυρα καὶ τὰ ὁμοιόκειθα εἰς αἶραν. imò verò οἱ πυροὶ καὶ αἱ κριθαὶ διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν αἶραν. Tamen si verum est, quod aiunt de Lini in Lolium mutatione, frustra tot colligit hîc. Τοιαύτη δ᾽ οὖσα, negat Triticum in Secale aut Siliginem degenerare, ex iisdem principiis. Degenerabat in Lolium ob alimenti copiam: igitur plus requirat alimenti quàm Secale aut Siligo: non est verisimile, vt in id quod est imbecillius effœminetur. Ideò duplici metaphora vsus est: prima, ἐξαμβλούμενος quasi abortus: altera iam vsitata, ἐκθηλύνεσθαι. Non enim abiret in robustius, sed in debilius. ideò dixit, οὐδὲ εἰς τὸ σφοδρότερον ἀγάγοι. ἀντὶ τοῦ ἀπάγοιτο. Non igitur mirum si in ea non mutatur: sed mirum, quòd in agreste Triticum haud mutetur. ὥσπερ καὶ ἄλλα. Quoniam mitia fera fiunt in eodem genere: in quæ scilicet facilis est traiectus & simplex: non enim forma differunt à mitibus agrestes. Ideò dixit μετακινεῖ, transmouet. & ἁπλῶς. Videndum tamen an Zea sit inualidior Tritico: & sanè est. leuior enim: at Tipha grauior. an à natalibus perpendenda sunt? at sic, Zea validissima: optimum enim aruum postulat. Ἄτοπον δέ. Quia duo dixit μόνα, id est Triticum & Hordeū mutari: & εἰς τὸ σύνεγγυς καὶ ὁμογενές: iccirco aggreditur Lini mutationem. Disputat autem super θέσιν, per conditionem: εἰ καὶ τὸ λίνον ἐξαιρεῖται, si loliatur. Μεγάλη διάστασις, reddit rationem τῆς ἀτοπίας. Dicebat enim, λόγου δεόμενον: vel vt sit ἄλογον: vel λογισμοῦ opus habeat. est enim maxima generum distantia. sic alibi dicit διαστήματα, differentias. Εἰ μὴ ἄρα, Non minore diffidentia molitur rationem. nullam tamen nouam, sed istā ipsam tam decātatam attractionē. Subaudi θεῖν, scilicet ὁλκὸν τῆς τροφῆς. Quæ ratio persuaderet, Lino Loliū esse validius, posséq; multum illum absumere humorem. Ὥσπερ ἐν τῇ ὑπερβολῇ ἡ διάστασις. Hic videtur διάστασις accipi, sicuti suprà, ἔκστασις & μετάστασις. propter humoris excessum fieri mutationem. Ὁ δὲ θέρμος, Cùm legumina omnia mutationis agnouerit immunia: quare solius Lupini texit Historiam? quia maturè seritur: alia non. de Fabis tamen monuimus. Cùm autem robur afferatur pro causa constantiæ: quare per initia orationis dixit ἰσχυρὸς ὤν; non enim in quæstione poni solet responsio. Non enim sic quæram: quare Cæsar cùm sit fortissimus, prudentissimus, felicissimus, audet cum Labieno legato suo dimicare? Nota loquutionem, ἀγανὶ χῶ, aduer-

A bium cum alio casu quàm secundo. Dicimus enim, nimis vini, non nimis vinum. Ratio, quia substantia non recipit intensionem aut remissionem. Δεῖ δὲ τὸ μᾶλλον. repetit quod suprà dicebat, sed rotundiùs. Quod mutatur, non prorsus patitur aut prorsus resistit. quod penitus resistit, non mutatur. quod prorsus patitur, abolentur. Sed laxè loquutus est, ὡς αὐτὸν φθείρεται. pauca namque semina pereunt sata siccitate. Σκεπτέον δέ. Quia dixerat, hæc sola pati, Triticum, Hordeum, Siliginem; commodè nos diligentiæ monet. Considerandum an huic affectui sint alia quoque obnoxia. & aptè vocat ἀλλοίωσιν. est tamen γένεσις. Καὶ περὶ μὲν αἰρῶν. mirum mortalem.
B. Cùm dicat, satis hæc esse de Lolio: non tamen cessat porrò quæ iam scripta sunt repetere, de arboribus, de Sisymbrio. & eandem inculcat causam: διὰ τροφήν. & iisdem verbis vtitur: ἐκθηλύνεται. & ἀπαγρίωσις. Profectò cùm feræ plantæ sint robustiores, non videntur mites, cùm in illas mutantur, effœminari. Ait autem rectè, efferari, διὰ τὴν ἀργίαν: quia cultus addit aliquid rudi naturæ. Ἔνια δ᾽ ὅλως. Adeò detestatur huiuscemodi alimenti nimiam copiā: vt etiam Mentam ipsam propterea scribat interire, radicibus suffocatis. loquendi tamen modus obstrepit. Esto, ad verbum ἀπόλλυσι, reducatur rectus casus ex quarto, dixit διὰ τροφήν: sit ergo τροφή. At quid est ὑφ᾽ αὑτῶν; radicéſne à seipsis suffocantur? sic mox: ὑπὸ ἀλόγου τινὶ λύμη, &c. alius dixisset, τὴν λύμην. hæc etiam repetita.
C Καὶ ὅτι δέ. Perstat in superiore sententia quę duplex erat. altera pars, in proximā mutari. Ideò de Albara dicebat, τὰ μὲν ὅλον οὐ πόρρω τοῦ αἰγείρου. Humiditate namque sola differre à Populo: in Populum mutari, amissa illa. Altera pars sentētiæ: mutari, cùm facilis sit mutatio. facilem esse in ipsis initiis. Propterea in animalibus fieri mutationem seminibus mutatis. adultis hon contingere. credo innuit hirundinullas. Earum tenellis, atque etiamnum imperfectis oculis vitiatis, addere operam naturam ad redintegrandos. adultis, si deprauētur, frustrà opem quæri. Πλὴν εἴπερ. Quoniam Præceptor in Historiis auium etiam perfectarū mutationes profitetur. quam tamen Historiam diluit: ait enim qua
D litates mutari tantúm.

Lego φυσικῶς, non φύσις ὡς. Et ἔκστασιν, non ἐξέτασιν. Et τετηγμένων, non ἐκτημένων. Et φθείρουσι & ἐξαλλοιοῦσι, non autem in quarto casu. Et πολὺ ταῦτα τῶν ζώων, non τί. Et μείωσιν καὶ εἰς αὔξησιν τροφήν. Et ὡς ἄρα δεῖν καὶ τῶν ἐδάφων, non αἴρει διὰ τῶν ἐπαφῶν. Et ἀσθενεστέρα παθεῖν. Et πλείστην ἔχοντα τροφὴν ὑπομένει. Et καὶ εἰς τὴν αἶραν. Et καὶ ὁμογενές πως. Et ἕτερον, εἰς ἀσθένειαν, deletis, μηδέ. Et μᾶλλον εἰς αἶραν, non σῖτον. Et πρώϊος σπειρόμενος, non ἐξαιρούμενος.

Illa verò sunt deprauatissima: οὐκ ἔστι, ζητεῖ μὲν οὖν. Et νεοσσῶν non νεοττῶν.

Theodorus, αὐτῷ τε τῷ συμβαίνοντι, καὶ τῷ ἰδίῳ. Tū ob ipsam mutationem, tum ob eius peculiarem euentum; malé. Euentus nihil aliud est quàm ipsa

ipsa mutatio. Mutatio igitur per se miranda est: in iis autem magis ob eorum priuatã naturam, quia sunt robustiora. hoc sonant illa τῆς ἰδίας. Τῶν χεδροπῶν. ex frumentis: imò ex leguminibus. Ἡ ἔκστασις. mutatio talis. egressio è genere. degeneratio. Ἐν τῇ χλοῇ. herbæ. vt illud: nec graminis attigit herbam. & tibi messis in herba est, Γαλακτώσεις. lactario, lactescentia. Σπαρέντων. disperso. sanè Latinæ vocis origo Græca est. vsus longè diuersus. Τετηγμένων. consenescentibus. quia suprà dixerat διαχύσεις: solutis. tabefactis ad verbum. Κατ' ἀναλογίαν, ad portionem: satis obscurè. habet autem hoc cum animalibus proportionem. Διαμένειν, durare. alibi rectè. hîc resistere potiùs, scilicet corruptioni. persistere in sua specie. vt persistere in sententia. Καὶ τῶν ἐλαττόνων, καὶ τῶν μειζόνων, tum grandes tum humiles. Nescio quare non sit Philosophi iudicium sequutus. nam cur peruertit? crescere profectò præstat orationem. Τοῦτο ἂν εἴη φανερόν. hinc liquidò fit mutationem oriri. vides orationis peregrinitatem. Ἕως ἀκολουθήσῃ τῇ ἀναλογίᾳ. donec portionis seruetur existimatio. non equidem hæc intellexerim. siquis rationẽ sequatur proportionis. Καὶ μείωσιν ἢ τροφὴν εἰς αὔξησιν, ἢ καὶ τὴν ὅλην φθοράν, ἢ καὶ εἰς μεταβολήν, & diminutio de cætero incremento alimentóque: ita legit ille, μείωσις τῆς αὐξήσεως καὶ τροφῆς. & sanè loquutio esset perambitiosa. diminutio incrementi. Sed Philosophus cõplexus est omnes affectus, qui possũt euenire: augmẽtum, diminutionem, deprauationem in qualitatibus, &c. Illa quoque omnia in nostris codicibus desiderantur. Siquidem quodque ortum à sua origine secundò incipiat. & certè, quid sibi velint, nescio. Ποτίμους. gratos palato εὐχύλους, id significat εὐστόμους. Συνεπιλάμψωσι, incanduerint. pudet me sinistræ versionis. illuxerint. Ταῦτα δὲ μόνα πάσχειν, &c. μιᾷ τινὶ λύοιτ' ἂν αἰτίᾳ καὶ τοιαύτῃ. Sola autem hæc illud pati, &c. vnica hac ratione solueretur. Oratio barbara nec fidelis. imò, vna quapiam tali. id est, aut hac, aut non valde absimili. Πλείω χρόνον, plúsque tempus. Bonus vir ita putauit in singulari esse adiectiuum, vt in plurali, plures homines. vt plus designet continuã quantitatem in flexu adiectiuo: ridiculé. Ἐκστήσει τοῦ γένους. genere pristino expoliet. placent tales versiones iudiciis deprauatis. Μετακινεῖ ἁπλῶς. simpliciter atque solutè permutat. quare addiderit, solutè, sanè ignoro. neque item, quid significet, scio: & μετακινεῖ, transmouet. vt Philosophiæ studiosi fructum capiat ipsius verbi, κινεῖν.

Ἰσχυρὸς ὤν. quanquam validus: importuna additio aduersatiué. Nam neque maturæ aduersatur sationi neque resistentiæ, siue constantiæ ad speciem retinendam. Τῶν μὲν ἀτροφούντων ἐν ταῖς οἰκείαις τροφαῖς καὶ θερμίαις Theodorus tribus expediuit verbis. cùm aliis cultus noceat. itaque omisit vitia τῆς ἀτροφίας. Δεινῶν. acore: pessimè, vt semper. Ὑφ' αὑτῶν. mutuo cõplexu, παρασιτικῶς. Intelligit ergo ξυντάρριον, de qua suprá. Hoc tamen non exprimitur, sed in-

A telligi quit ex strangulatione. Τὸ μὲν ὅλον οὐ πόρρω τοῦ αἰγιλώπος. id est, populo proxima. Theodorus malè fecit, cùm sustulit negationem: ait enim, in totum dissimilis. Et non rectè vsus est eo pronomine (quicquã.) in generatione quicquam huiusmodi euenire. nunquam enim pro certo designato ponitur.

CAPVT VII.

VII. capitis argumentum. Disputatur & rationibus & exemplis variarum specierum, quemadmodum mutationum principia sint ab radice.

B ΤΩΝ δ' ἄλλων τῶν περὶ τὰ σπέρματα. Post eam disputationem qua væstigabat vtrùm mutationum principia essent in semine an in radice: subiicienda suscepit ea quæ pro altera facerent opinione. Multa namque persuadere videntur, ab radice proficisci motum illum transitus ad aliam speciem. Cæterùm hoc tam obscurè tractat, vt fastidium vel æquet vel superet lectionis vtilitatem. Primo loco rationis occasionem captat ab Ægilope. antiqui dicebant: Ægilopa non simul totam expedire germinationem, sed particulatim prodire, scilicet hunc ad modum: posteaquam exortus est, aliquo pòst tempore denuò pullulat. Huius tamen rei duas ponit opiniones, alteram affirmantem, alteram negantem. Quoniam igitur est is quoque modus quidam mutationis, annexum voluit superioribus. Quare dixit, τῶν δ' ἄλλων τῶν

C περὶ τὰ σπέρματα μάλιστα πόρρω: valde obscura loquutione: quasi sic dicat, aliarum plantarum ratio longè est à seminum, quam diximus ratione. Quippe in radice totam causam sitam esse. constat: quando constituta iam radice fit hæc mutatio interceptæ, atque deintegro instauratæ germinationis. Εἴπερ ἀληθές. dubitat, & apponit pignori fidem alienam. Τὸ παρὰ μέρος. Quædam florent παρὰ μέρος, particulatim: præter partem, ad verbum. Sic hîc quædam ab radice non tota simul: sed postquam prodierit vnus stipes, prodit alius postea. id quod Ægilopi contingit. Τοῦτο δ' οἱ μὲν φασι. ideò dixit, εἰ ἀληθές. Quia negant alii tãquam mendacium. tamen intererat accurati viri, si non exploratum habebat experimento, at ex ipsis eruere naturæ principiis

D veritatem. Nobis ergo quod faciendum reliquit, accuremus. Primum dico, in maximo plantarum ambitu esse hoc. nam quid aliud sunt stolones ipsi? interior verò in Serpentariis, & Squilla atque eiusmodi. Quare quòd serò arbores effundant in stolones, nempe iam perfectæ ipsæ, atque, vt ita dicam, succo saturæ: celeriùs id agunt bulbacea: celerrimè suppeditabit Ægilops, tum propter vim radicis, tum propter scapi naturam minus operosam. Ita enim gradus eiusmodi venati sæpe sumus in tractibus specierum. hoc ergo primùm à ratione,

persuadet enim. alterum est à sensu. In bulbis enim quotidiano spectaculo nobis compertum est. quare admissa Thesi ratio quærēda est. ea verò in bulbis præstò. Pinguis enim ac penè lactea in ipsis visciditas, referens quasi seminis genitalis faciem: quod etiam propterea videtur conciliare. ea turget ad generationem. Cæterùm lentor cohibet ita vt neutiquam confertum queat. In Ægilope autem genitalis caloris haud absimilis facultas, succi minus ad manus: quamobrem particulatim vt attrahendo haurit, ita refundit. Similis proportio est in iis quæ sese propagant: quale Gramē, Proserpinaca, Menta: manifestiùs verò in illis quæ primo suo sunt ortu simplici stipite: deinde intermortuæ, sequenti anno prodeunt ab iisdē radicibus frequenti scapo. Id cùm est in multis ac fortasse omnibus quę renascuntur: tum est à nobis in Artemisia, Pæonia, Eupatorio sæpiùs obseruatum. Quanquam non opus fuisse tam curiosa diligētia, nos admonuit postea Fœniculum, quod habebamus in oculis quotidie. Ratio in his est, radicum ab radice priore progeneratio. Fortasse & in Ægilope cōtingit idē: sed non apparet, quia tum non detegitur. Quòd si non fit tum illa radicum agnatio aliarū: at in ipsa radice vna vis esse multa ū præsens potest: sicut est in illa quę multas generat. Ἡ ἀπὸ τῶν σπέρματος. Vastigat causam à principiis: quemadmodum suprà faciebat in mutationibus. Aut igitur ab eadem radice: aut nouel lam penitus ex collapso prioris anni semine procreari. Hoc fit in Scythia locis aliquot, vbi studēt agriculturæ. Non metunt, nisi tam maturum, vt è spica multùm prolabatur. Id absq; vllo cultu primo quoq; tempore prouenire: ac nihilominus ex ea segete fructum statum capi. hoc triennio fieri: quarto anno rursus arari. Hæc ab ipsis mercatoribus, etiam legatis aliquot tum nostris affinibus, tum nobis narrata sunt. Causa est leuis atque fertilis, agri genitalis humor multus ob multas niues. operitur namque semen facilè. Itaque breuissima ibi stipula est: quia parū altè radicatur. Εἰ δ' ὡς ἀληθῶς. scilicet, ὡς ὄντος ἀληθοῦς. modus Atticę phraseos. afficiuntur ea opinione, tanquam vera. Οἱ δ' ἀπολωλότες. modus auenam delendi, is est. biennio superfident arationi, ergo altero illo anno subpullulat, quod reliquum est. quapropter ibi tum cessat porrò progignere. hoc est δεῖ τὴν ἀργὸν ποιεῖν. rudetum bimum faciunt. nota loquutionem ποιοῦσιν ἀργὸν: est facetum: ποιοῦσιν ἢ ποιοῦντες. biennium quod cultu caret, est plusquam restibile. Ὅπως ἀμφότερον. Vt, & quod priore anno præstitum est, & quod sequenti pollicebatur, exeat, non amplius rediturum. Quia radicis potestas finita est: quemadmodum de arboribus dicebat, quæ essent biferæ, non autē pluniferæ: propterea quòd natura finita erat. Tum verò delendū curant duobus modis: ἐπινεμηθῇ ἐκκοπεῖσα. Er addit τὸ ὅλον: ita vt ne metus quidem supersit ad futuræ pestis illius repręsentationem. Ἔχει δέ τινα. quęrendum porrò. acutam hîc excogitaut rationem. semē esse διχασμῶν: id est bipartitum. à muliebribus

A locis metaphora sumpta. vox Aristoteli frequens. Ex altera statim parte nasci stipulam vnam: alterā manere otiosam toto anno. Hoc mox torquebit hominē. nam etiā legumina omnia bipartita. vbi non temere admittenda hæc. Non enim è pulpa planta nascitur, sed ex ligula fit, quæ inter duas pulpas est. alioquin ex binis pulpis bini prodirent scapi. Ex pulpis autem geminis illis vidimus aliquando foliola illa quæ bina statim prodeunt, conformari. Ὅσῳ γάρ. aduersus illorum thesim. Respōdebant: non germinare alteram partem illam, quæ cessaret, quòd esset imbecillis. Tanto, inquit, magis mutari debuit alterutra mutatione: videlicet aut perduci ad generationē, aut penitus corrūpi. ideò dixit ὅλως. quasi corruptio quędā fit seminis,

B cū ex eo fit plāta. Nos in libris de semine genitali declarauimus sēmē nō corrūpi, sed perfici: esse enī totū animal inarticulatū. Ἀνάγκη δέ. procedit argumētatio. Si, inquit, alterū patitur alterū nō patitur: necessariò alterū ab altero separabitur. Sienim non separatur: vsufis radicibus simul euelletur. Huic respōdebit aduersarius: non euelli, vt legumina, sed meti. relinqui ergo. Velli tamen à colonis Græcis ait: neque tamen non subnasci anno postero aliam stipulam. Non erit igitur ab radice: siquidem euulsa, nihilo secius succedit. Τοῦ δ' ἐξαίρειν. Manere annum integrum sub terra incorruptum, quoad appetat legitimum tempus ipsum ciens ad germinationem: non est absurdum: quandoquidem id ipsum aliis item eueniat, ac quidem multis. Euenitum hunc non esse miraculo, sed tractum tē-

C poris efficere admirationem. Ἀλλὰ μὴν ἀδ. huc illud mirum magis: partem perfici, partē nondum. neq; tam hoc mirū, quàm quòd anno pòst. Ideò dicit hoc ἄλογον; sicut suprà, quod admitti potest, ἄλογον. Οὔτε γὰρ ἀσθενές. magna ratio. Cùm Ægilops sit valida planta, non videtur accessionis indigere, quæ à tractu temporis fieri debeat. Hoc est quod dicebat: ὥς' ἐκπλεοῦν δύναμις πλέω. haud ita debile est, vt expectet porrò perfectionem. Omninò difficultas est in partium diuersitate: quod vna patiatur illico, altera non tunc, sed anno exacto, nota, ἐκπλεοῦν, passiuè. Καὶ ἅμα δέ. Nunc videtur negare partem illam robustam esse. Hic enim agnoscit pro imbecilla, cùm ait: τὸ ἀσθενέστερον δ' ἐφ: & cùm subdit, vnicuique plantæ naturæ legibus conuenire perfectionem. Τάχα δ' ἡ μέν. Fortasse sola seminis illius illa fit perfectio: siqui-

D dē tunc, quātum dē beatur à natura, capiat alimēti: quasi quo pridem in matrice fit defraudatū. Ergo dixit, τὸ αὐτό: propriā quam prius non fuerat consequutum. Χαλεπὸν δέ. Vides turbulentissimam orationem. Hactenus dixit & separari, & manere, & ali, & perfici. Nunc disiungit: Separatum, inquit, aut corrumpitur aut inutile fit: interpola: nisi alatur. Τὸ δ' ἀπὸ πολυχρόνιον. causa cur diutius seruari sub terra possit. ceterùm subest obiectio hęc. Id cùm etiā Auenę, etiā Siligini cōmune fit: quare non iis quoq; perpetuatur illa, tum dilatio, tū conseruatio? Ὥς εἰ χρή. non est ἀνάγκη, sed χρεών: vsu venit, vt ne corrūpantur. eæ tunicę his ei vsui sunt.

hoc

hoc enim est χεῖα. Ne hîc quidem conniuēdum. nanque si bipartitum est semen, cuius pars abit in stipitem, pars manet. Iam non aderunt illæ tunicæ. Etiam porrò illud animaduertendum. Auenæ vtriusque, tum inutilis quæ est αἰγίλωψ, quàm esculentæ quæ est βρῶμος, an semen sit δίκελυφ. Non enim videtur, sed vt Palmulæ & Triticeis aliis in sinum canaliculatum, atque introrsium ad vnicam medullam hiatum illum pertinere. Καὶ τοῦτο, βρῶμος ἢ ζειά. Non tamen germinant παρ' ἔτος. Quare ex his intelligetur peculiaris Ægilopis natura: quicum tametsi hæc habent communem πολυχρονίαν: & reipsa diu sub terra queant sine vitio durare: non tamen æquè, atque illa pullulant. Τὰ μὲν οὖν ἀντιμένοντα. Hactenus de quæstione: nunc suum dat iudicium de seminis partibus separatis. Non posse naturam facere vtranque seminis partem simul genitabilem. Τὰ μὲν οὖν ἀντιμένοντα. Quæ resistere queunt ob πολυχρονίαν. Videtur ergo etiam βρῶμον, etiam ζειὰν facere παρ' ἔτος germinare. Quod si ita est, iam vides ingenii perplexitatem: quod vix quicquam suo disponit loco: sin aliter statuit, hæc verba nihil agunt hîc. Ἀλλ' ὁμοίον τι. Exemplum similitudinis affert ab ouiparis animalibus, & iis quæ vermes edunt. Cuius exempli me profectò pudet. Ait enim, oua edita perfici: parentes ipsas effœtas fieri. Quid hîc similitudinis? Non enim quærim hîc, an mortua planta semen possit viuere, ac plantam ex eo fieri. Sed ita dicendum fuit, in animalibus idem euenire: quorum fœtus, siue sit ouum siue vermis, nondum prodit in animalis formam, sed postea perficitur ad hoc, vel incubatu vel alia ratione. Sed hîc quoque instandum est. Si talis sit natura seminis, vtrique parti communem futurā. Quod vt emollias, accuratiùs naturæ opera sunt percensenda. Nanque in ouis quoque ipsis gradus quidam sunt. nempe ex quibusdam mas, ex aliis fœmina. Sunt etiam quædam inania, quæ vocat Philosophus ὑπηνέμια. Non igitur absurdum fuerit si in parte seminis alia atque alia, non eadem sit prodeundi προθεσμία. Τά γὰρ ἀποπτώματα. Ostendimus malè aptam similitudinem: hîc ipsa sese falsam ostendit. Quis enim dicat ᾠὰ τρέφεσθαι? Alitur enim luteo in incubatu pullus, non ouum.

Τὰ μὲν ἐν τῷ ὕδατι. Arbitratu suo addidit θαλάττη, est enim ὕδωρ. ἐν τῇ γῇ, vt serpentum: ἐν ἀέρι, vt auium. rectè: quia semen ἐν τῇ γῇ. Ἐξαλυνατεῖ, exuuntur generandi facultate. φαίνεται δέ. Inductio ad probandum maturationem extra matricem. Recentia semina seruatis minus idonea generationi. hornis ea quæ alterum iam annum exegerunt. Oportet enim (quod & suprà dicebat) humoris aliquid exhalari, qui nondum percoctus sit. Quare in Historiis etiam igni siccari iubet ἀλοασθέντα, triturata, areata dicit Græcus. Τί οὖν ἴσως. Ex iis quæ dicta sunt, solui posse quæstionem satis picta phrasi: cui tamen illico subnectit contrarium. Dixit πως, quia non est modus manifestus. Et duos statuit autores coctionis: quippe calorem internum cùm dicit, ἐν ἑαυτοῖς: & calorem terræ cùm dicit, ἐν τῇ περιεχούσῃ. Sicut aerem dicebat περιέχοντα. Ἡ τοῦτο παράλογον. Hæc est contradictio: sed verbis obscurissimis. Summa sententiæ est. Non conuenire rationi, sub terra perfici extra præsidia radicis, quæ apta nata sunt ab aere perfectionem accipere suam, & ab ipsa planta. Itaque τὸ ὡς, hîc est quasi. Quasi verò plus præstari possit à terra sola, quàm potuerit & ab aere & ab radice: itémque magis proficere queat abiectum semē, quàm potuerit in proprio domicilio. Quin terræ calori potius attribuit exhauriendi seminis maleficium, quàm coquendi beneficium: ait enim, ἐπιπαθεῖν μᾶλλον τὴν τροφὴν, ἢ ἐκπέττεσθαι ὑπὸ τῆς θέρμης ὑπὸ τὴν γῆν καταληφθεῖσαν. Vt terræ calor exiccet potius semen, quā foueat.

Καὶ δι' αὐτῆς. Hîc verba hæc sunt corrupta. Ἅμα λαμβανόντων. Comparat terræ conditiones cum aeris vi simul & parentis ipsius plantæ. A terra non posse consequi semen alimentū, nisi crudum. At dum est in planta, frui succo tum à scapo, tum ab radice elaboratum. Quo loco (vt & alibi docebat) radicis ministerium statuit sub vētriculi, non solùm sub oris proportione. Ἔτι δὲ τῷ μὲν ᾠῶν. Adhuc turbat. Videtur enim respondere argumento superiori, de ouorum extraria perfectione. Haud tamen respondet. Nam cùm dixit μία τε ἡ πέψις: addit εἰσ' ὑπὸ τῷ ἔξω. Hæc enim verba designant vlteriorem maturationem ab exteris. Neque admittat quis illam tergiuersationem, τὸ μὲν κατὰ φύσιν, id est illa μία πέψις: τὸ δὲ παρὰ φύσιν, scilicet ὑπὸ τῷ ἔξω. Hoc enim ridiculum est: incubatum esse rem preter naturam. Impudens sanè sententia. Καὶ ταῦτα. Asseuerat perfectionem seminis dum est super planta. Esse enim Ægilopem robustam natura sua: neque eo tempore semen gerere, quo ei quicquam ab anni violentia incommodetur. Hoc est quod aiebat, οὐ περιλαμβανομένη τῇ ὥρᾳ. Nō circumuentum temporis iniuria, quâ decutiatur ante maturationem. Πλὴν εἴπερ. Etiam magis obturbat. Nam qui dixerit ἰσχυρὸν, nunc ait ἀσθενῆ. Non est igitur (vt dicebat) robustum. Accuratus Autor perspicuus verbis ita negasset. Ἀλλὰ μὴν εἰ ἰσχυρόν ἐστι, οὐ τι ἐκπίπτει. δι' ἀσθένειαν γάρ, πολὺ δὲ πρότερον τῷ κενοῦν, ὥστε κενὸν εἶναι. Nota verbum περιλαμβανόμενον, circumuento. πρὸς τὴν πέψιν, τὸ πρὸς declarat promotionem illam ad maturandum.

Τοῦτο τοίνυν. Si hoc ita fit, non erit propter alimentum, sed ex natura peculiari. Hîc accipit ἰδίαν pro specie, & idea tota Ægilopis. Referendum ad substantiam, non ad euentum. Καὶ τὸ συνεκτρέφεσθαι. Non tamen repugnat ei sententiæ, quæ terræ calore seminis adiutat maturationem. συνεκτρέφεσθαι, tollit superiorem obiectionem quæ aiebat, μὴ ἐκπέττεσθαι τὴν τροφὴν. Ἐπεὶ τό γε διαμένειν. Assentitur ei qui negabat corrumpi. Πολλαχοῦ γάρ. id est ἐν πολλοῖς. Inductione probat. Si fit in aliis multis, in Ægilope fieri posse. Suprà Bromon & Zean afferebat ad exemplum. Μᾶλλον δέ. Amplior argumentatio. In omnibus id euenire seminibus, vt aliquanto suo quicque tempore scilicet incorruptum maneat, quoad appetat germinandi

A prothesmia. Huc tandem illa omnia deuoluta. Ægilopē & statim exoriri posse, & anno pòst: hanc variationem esse illi inuariabilem, sicut aliis certā statámque temporis conditionem. Itaque subdit (quam suprà tangebat) Betæ naturam non absimilem, sed & incertam magis. Non enim seruare temporis eādem rationem. Hoc ergo fuerit item ἀπὸ τῆς ὥρας: non autem à maturatione, quam à terræ calore consequatur. Καὶ ταῦτα. In annum differre germinationem, etiam frustrata operam ac diligentiam olitoris. Καὶ τὸ τοῦ λωτοῦ. Etiam suprà dicebat. Addit causam in Loto, quia folliculo fit contumaciore, à quo sese nesciat expedire medulla. ἀποδύεσθαι, exuere. Τὸ δὲ τοῦ βολβοῦ. Prosequitur sic cætera quæ post Ægilopem
B proponebat. De eo quam afferat causam, nondum sibi liquere ait. σκεπτέον, summa modestia: tantus vir monet nos quomodo sit audendum. Εἰ οὖν ἔστιν. Tandem enatauit post tam variam iactationem. Si diu sub terra manent aliqua priusquam prodeant, omnino dicendum, ea capessere interea quampiam sub terra perfectionem. Συνεργοῦσα πίστις. Non est demonstratio, sed persuasio ad faciendam fidem. συνεργοῦσα, non sola, sed cum aliis argumentis. Ἀντιβαίνει δὲ αὐτῇ Apponit satis friuolam contradictionem: Quædam è vestigio prodire. Quid tum postea? Satis hoc iam declaratum, haud vniusmodi naturam esse. Quædam paratam habere germinationem: alia non item.

C Κατὰ τὴν πρόσφυσιν. Hìc non significat agnationem, vt suprà: neque vt apud Medicos, sed exitum plantæ de semine. Μεῖζον δὲ ἔτι. Postrema capitis pars, in qua demonstrat duobus exemplis à radicibus vim illam prodeundi proficisci. Exempla sunt à Loto arbore & Tithymalo Myrtite. Fundamentum comparationis est in illis verbis. ἀμφότερα περὶ μέρος φέρειν. Conclusio: ἀναγκαῖον ἐν ταῖς ῥίζαις. Hìc non est πίστις, sed ἐπιστήμη. Scientia nanque ex necessariis. Cæterùm (quod & suprà tangebamus) in multis aliis idem fit. Secale nanq; floret quadraginta circiter dies. etiam Verbascum non totum. Sed neque rosaria: & fortasse nulla planta eadem die. Ficus binos edit fructus. Etiam biferæ sub hunc censum venient. Cytisus verò (vt Varro prodit in tertio) sex menses totos floret
D ab æquinoctio priore ad alterum vsque. Quare neque mirandum per se, neque in Ægilope: res enim peruulgata est. Μεῖζον, scilicet θαῦμα, ἢ ἀπόρημα, ἢ συμβαῖνον. Οὐχ ὑποπτέον. Cui non est hæc quam dicebamus, ascribenda causa.

Θάμνος ἐπιγειόκαυλος. τὸ ἐπὶ, significat propinquitatem: πρόσγειος. nam plantæ omnes sunt ἐπίγειαι. humilem significat hìc. Scitè voluit ostendere quàm latè pateat hæc natura: nempe in arboribus & cremiis. Ἐξ ἑκατέρων βλαστῶν, tam hornis quā vetustioribus. Μερισμόν. Vt non tota causa sit in semine: sed sibi partem vindicet etiam radix. Habes tractationem infelicissimam. Vt dii Philosophorum, Veritas scilicet ac Simplicitas benefaciant barbaris nostris: Ioanni Duns, dico, & Alberto, & aliis: qui & sciunt, & sciunt docere.

A Lego τῷ ὑστεροῦντι ἔτει, ἢ ἀπὸ σπέρματος. Et διὰ τὸν ἀργὸν, non autem εἰς τόν. Et λαμβάνει τὴν αὐτοῦ, aspiratè. Et σκωληκοτόκων, non σκληροτόκων. Et τελείωσιν λαμβάνειν, non λαμβάνει: est enim ὥστε Et συμβαίνει μὲν δὴ τοῦτο, non συμβαίνειν. Et σπέρματα πάλιν τελειωθῆναι: expuncto articulo τά. Et κενὸν ἑστάναι, non κοινόν. Et ἀποδύεσθαι, non ἀποδρύεσθαι. Et δυσφυῆ σπερμάτων, ὥστε: expunctis δὲ & τε. Et αὕτη τις ἂν εἴη, non αὐτή. Et καὶ περὶ τὰ σπέρματα, non τῷ. Et ὑποπτέον, non ὑποπτεύοντα. Et περὶ τὸν τιθύμαλλον τὸν μυρτίτην. sublatis, καὶ τὸ περί.

Theodorus tenebras Cimmeriis eclipsi solis illustrauit. Videamus vtrobique cuiusmodi. τῶν δ' ἄλλων, τῶν ἐπεὶ τὰ σπέρματα μάλιστα πόρρω. Cæteris verò de seminibus proditis procul maximè sunt,
B quæ non simul, &c. Atqui alibi acceptam sententiam solitus est arbitratu suo formare Latina concinitate. Sic fortasse quispiam verterit: Si verum est quasdam particulatim, non autem simul prodire tota: longè abest eorum ratio ab iis quæ de seminibus dicta sunt à nobis. At hæc de Bulbo, Loto, atque Ægilope circumfertur opinio. Additis etiam more suo verbulis quibusdam sententiā deprauauit. Ea sunt, adesse quæ non simul generāt. Vbi, cui, cuius adsunt iussu? Τῷ ὑστεροῦντι. Semina posterioris anni dilapsa erumpere. Imò semina prioris anni postero prodire. Ἡ περυσινὸς βλάστησις. Theodorus planissimam instituit paraphrasin. Sed de bipartita germinatione, ita vt
C pars in annum prorogetur sequentem. Βρόμον Bromum vertit, sicut Ægilopa Græca voce. Virgilius *auenas steriles*. Has Vascones *cuculas* vocant, quasi inutiles. Et auragines à leuitate, quo modo nos oua ὑπηνέμια. Zeam verò semen vertit: ex Plinio scilicet. Verum hìc cùm de seminibus agatur, abstinere oportuit ab ambiguo verbo. Siliginem, ex eodem Autore. Πρὸς τὸ φύσιμον ποιεῖν. Vt germen possit elidere. Nondum memini hoc rectè dici. Scio Varronem iubere teneras herbas elidere ac vellere. Καὶ ταῦτα δὲ χόνδρια. Atque ita vim adipiscuntur, qua possint animalia parere. Optima quidem explicatio: sed nemo dicat oua parere. Πεπονημένην, præmaceratum, pessimè. Hoc & alibi castigauimus. Ὥστε κενὸν ἑστάναι
D τὸν κάλαμον, vt culmus staret inanis. Non est sequutus institutam orationem. Dicendum, vt culmus stet inanis. Dixit enim antecedit, non antecessit. Verùm hoc ei sæpe contingit. Sic & paulò infrà: dum in terra laterent, excoquuntur. Dicendum aut latent, aut excocta sunt. Ἀποδύεσθαι. Theodorus legisse videtur ἀδρύνεσθαι: ait enim Neque parem capere crassitudinem. Cæterùm nihil ad rem. loquitur enim de seminis explicatione à folliculo suo. Si nondum exit, quid dicat de incremēto? Καὶ τὴν πρόσφυσιν, annexa. Nequaquam: sed vt in Commentario. Ἐπεὶ τὸν τιθύμαλλον. De lactaria & myrtaria. malè distinxit. Est enim ipse μυρσινίτης Tithymallus.

CAPVT VIII.

VIII. *capitis argumentum. Repetuntur secundum anni partes*

tes tum frumentaceorum, tum leguminum sationes: earúmque tum differentiæ explicantur, tum causæ vestigantur.

TΩ͂N δὲ σιτηρῶν σπερμάτων. Postcaquam de mora disputauit, in qua sunt plantarum semina ad exeundũ in plantas ipsas: cui materiæ id adiunxit quod variabat exituras ipsas: nunc de sationum temporibus scribit, quæ ad frumentacea, quæve pertineant ad legumina. Tametsi penè sunt hæc omnia repetita. Totum caput in hac est tractatione. Comparat autem & vtrunque genus, & seorsum inter se legumina. Τῶν δὲ σιτηρῶν. Frumentacea semina quam vel cum aliis, vel inter se habeant differentiam, scrutari tentandum est. modestissimé. Δεῖ, ex necessitate operæprecium futurum pollicetur. τὴν ἄλλην ὥσπερ: vt calamos ipsos. B Οἷον ὅτι. Exequitur ipsas differentias. Ταῦτα γὰρ ποιοῦσι. Causæ. Frumentacea maturè seruntur, vt fortius radicentur. Alioqui natura sua protinus feruntur sursum. Cohibētur ergo Hyemis superuentu: quamobrem radices plures fundunt, verso deorsum alimento. Hoc iam bis dictum est. At legumina eo præsidio non opus habent. Quippe sua natura validas obtineat radices, quæque neutiquam egeant illa multiplicatione. Seruntur ergo Vere. Cuius tempestatis nacta fauorem illico proficiunt. Ratio. τὸ γὰρ πολὺ τῆς φύσεως ἐν τῷ ἀέρι. Hoc iam millies dictum est.

Τὸν δὲ κύαμον. Fabam excipit & Lupinum. De Faba, ὅπως ῥιζωθεὶς ἐν ταῖς ὀψίαις ἀντέχῃ τοῖς χειμῶσι. Vt iam radicata resistere queat Hyemi. pessima ratio. Non enim resistit, sed gelatur. Et tum si fit, C vt ait δι' ἀσθένειαν: Vere potius serenda. Nam certè vtroque tempore Faba seritur. Cæterùm quę Vere seritur, serò floret. vritur ergo. Hæc est causa.

Πρὸς τὸ μονόκωλα γίνεσθαι. Hoc & suprà dicebat. Serò sata minus radicari, sed sursum erumpere atque esse πολυμιδῆ. Tamen hic verba non satisfaciunt. Nanque τὸ πρὸς hìc significat vt. At ad multas stipulas radice validiore videtur opus esse. Potius è contrario. Non enim quærimus vnicalamũ Triticum, sed si fieri possit multicalamum. Non potest autem, quia succus sub terra detentus est. Hoc autem coacti concedimus naturæ: quia quęrimus validas aduersus Hyemem radices. Τὸν δ' αὖ θέρμον. Alia Lupini ratio. Terram enim calentem requirit. Hæc ratio maturæ sationis. At D cur terram vult calidam? quia difficilis natura eius, quod ἀτέραμον vocat. Vnde id scis? quia ἄπεπτον. Vnde hoc? quia πικρός. Iam est explosa hæc sententia, plantas amaras esse corpora naturalia inchoata. Sed ratio est, quia penè agrestis videtur esse. Καὶ πικρότατον. Ex propositis optima ratio. Vt ad cibũ Lupinus eget multa interpolatione, sic & ad enascendum. Multum ergo caloris exigit sibi. τὸ ἰσχυρότατον, neutro genere, frequenti vsu, de Lupino ipso: ἐκεῖνο. Aduersus hanc Lupini miserã imperfectionem, præter tot alia argumenta, est etiam illud non admodum vulgare. Si esset amaritudo in Lupino indicium cruditatis: sequeretur vt aqua frigida coqueret Lupinum: in ea nanque maceratum deponit habitum amaritudinis. Præterea salsas quoque plantas inchoatas dicere cogetur. quare etiam sal ipsum. Balbutientium sententia est, sapores omnes propter vnum conditos à natura. Sic enim de coloribus quoque dicendum esset. Est enim vt in substantiis suum cuique esse definitum: non autem ita vt vnus sit gradus ad alium. quocirca suum quicque subiectum habere necesse est. Sed de iis in duodecimo supranaturalis scientiæ. Διὰ τοῦτο δ' ἔοικε. Argumentum superius à terra propter anni tempus. Postulabat enim terram calidam. nunc à terræ idea. Bonum solum aspernari: strigosum deposcere. Sabuleta scilicet esse calidiora, & efficaciora ad negotium conficiendum. ἀκατεργαστικώτερα. Καὶ κρύπτεσθαι. Tertium argumentum. Petere id quoque parari sibi ab agricola, vt haud profundo seratur sulco. Velle enim insolari fruíque tepore aeris.

Lego καὶ τὰ ὅμοια περί, non autem περιρρεῖ. Et εὐθερμαντικώτερα. Est enim flexus actionem significans. Quare etiam legendum ἀκατεργαστικώτερα. Nam εὐθέρμαντον & ἀκατέργαστον, à tertia præteriti passiui, passiuam habent significationem. νοητὸν, αἰσθητὸν, ἀπέραντον, nisi sit primæ declinationis, ποιητής, μαθηματικής. Πεπτικώτερος. puto esse mendum.

Theodorus ὅτι τὰ σιτώδη ῥιζωθῆναι δεῖ, πρὸς τὸ μονόκωλα γίνεσθαι, τῆς ἀναφορᾶς εὐθὺς ἄνω γινομένης. Ratio, quòd frumenta non protinus sursum contendant, sed antè radices plenè cõcipiant: vt se culmo simplici attollere possint. At Philosophus aliter. Maturè nanque seri, ne sursum ferantur: quia eorum natura quærit statim exitum ad superiora. Ideo dixit τῆς ἀναφορᾶς εὐθὺς ἄνω γινομένης. Alioqui statim attollũtur, & nihil aliud quàm stipula sunt. Id quod suprà non semel ἀνατρέχειν. Τὸ γὰρ πολὺ τῆς φύσεως ἐν τῷ ἀέρι. Enimverò eorum natura familiaris magna parte in aere est. Obtundit suis additionibus. Non enim est illis familiaris natura quæ in aere est, sed omnibus communis. Multũ nanque potest aeris facultas ad germinationem.

Κύαμον προσκατορύσσουσι, Fabas maturè solent obserere. Hoc verbum tametsi est in vsu agricolis, Latina tamen origine aliorsum spectat. vt obequitare. Si Vitis vspiam sit: dicam, Brassicam ne obserito. Τοῖς χειμῶσι. De suo addidit, valenter. Θερμῆς ἔτι οὔσης, solo tepido. imò calido. Feruet enim terra tunc ita, vt trituratoribus vrat væstigia. Ἀτέραμον, durum. Propriè significat quod est impenetrabile. Τέρετρον: vnde nostrum terebrare. aut παρὰ τὸ τέρεν. Ἡ πικρότης. Theodorus addidit de suo, nimia. Non tamen est, sed in felle & Aloe. Κατεργάζεσθαι, macerari. Abutitur nimis sæpe. Ὕφαμμον. Addidit exile.

CAPVT. IX.

Noni capitis argumentum. Quam ob causam prodit radix è granis frumentaceis ex parte crassiore, ab altero mucrone stipula. In leguminibus tam radix quàm calamus itidem.

KAI τὰ μὲν τοιοῦτα σχεδὸν ὥσπερ γεωργικά. Non ab re factū videtur, cùm eaput hinc abſcidimus: pęne verba ipſa penitus hoc exigere videntur. Hactenus enim quæ noſtro ex opere queant proficiſci, diſceptata ſunt: deinceps non quæ artis ſunt, ſed quæ naturæ legibus conſtituta conſiderandum. Minus tamen opportunè videntur hæc inferta iis, quæ de mora & celeritate prodeundi iam inſtituerat:quā ideirco ſequenti capite repetere cogetur. Eſt autem caput hoc ſimpliciſsimum. Comparat enim ſemina frumentaceorum eum leguminibus, quoad germinationem. Quæ quia plana ſunt, particulatim videamus. Ὥσπερ γεωργικά. Quia non ſunt aperta præcepta per ſententias præciſas, cuiuſmodi ponunt Autores agriculturæ. Nam tanquam Philoſophus de eorū iudicat difficultatibus, ac præterea eauſas addit. Τὰ δ' αὐτῆς φύσεως. Nunc expediet cauſam quare de Tritico altrinſec° prodeat ab imo radix, calamus à ſummo: in leguminibus indidem vtrunque. Τὸ μὲν ἀλλ' ὅθεν ἄνω. ſcilicet eaulis. Quod eſſe mirum debet, ſi ex eodem loco altera pars ῥέπει, id eſt deorſum ſpectat: hæc eſt radix: altera ſurſum, ídque ſtatim quàm orta eſt. Vbi videmus naturæ διαίρεσιν. Diſtribuit loca, quia partita eſt materias ſub formis partialibus.

Ἀπὸ γὰρ τῆς παχέος. A craſsiore parte qua hæret ſpicæ, prodit radix. apta quidem proportione. Fuit enim eius item radix qua committeretur ſpicæ. Ὅθεν ὁ ἀθήρ. Declarat ſeminis partes per craſsitudinem & tenuitatem: has autem declarat à loco, ſitu, vicinia. Craſſa, ſpicæ propior, id eſt calamo, qui medius eſt in ſpica, tenuior ea quæ ſubeſt ariſtæ. Hoc enim eſt ἀθήρ. Vnde etiam Atherina piſeis: qui fortaſſe noſtra eſt *Scadona*. Eſt autem granum Tritici faſtigiatum in ſummo, communi lege naturæ. Faſtigiatur enim omne ſurrectum. Ratio in montibus aquæ defluxus pro agēte: pro forma, grauitas dilatatur enim. In arboribus alia ratio, eaque duplex in ramoſis. In ramos enim diducitur moles. In iunceo vna tantùm eauſa cum cæteris omnibus communis: diſtantia ab alimento. An & alia præter has? nempe terreſtria magis inferiora. In animalibus alia lex. Craſſiora pleniorá que ſuperiora: quia crura ad motum habilia eſſe oportuit: ſumma verò capaciora. In ſerpentibus poſtrema tenuiora, quò eſſent idonea magis ad tractum, neque morarentur cæteri motum corporis. Τὴν αἰτίαν ἐν τῇ φύσει. Ex ſitu partium à natura inſtitutarum venādas eſſe eauſas. In Tritieo duos eſſe mucrones: duos igitur exitus. In legumine vnum. Ligulam enim inter duas habent pulpas: quam ait videri agnatam, συμφυές. Siquis tamen aeeuratiùs obſeruet (vt à nobis factū eſt) animaduertet ex illius papillæ parte inferiore prodeuntem radicem, ex ſummo faſtigioloſcapū. Hoc item in Peponibus, & Caſtaneis, Amygdalis, cæteríſque omnibus, quorum è pulpa vnica, vt Sardianis, vel gemina, vt Heracleoticis prominet roſtellum illud. Καὶ συνεχῆ ὄντα, qua thecis hæ-

A rent ſuis. Ἐξ ἀνάγκης. Neceſſariò ligulam habere illam, quia ſunt ἐναγγειόσπερμα. At neque neceſſariò eam habent, neque hac de cauſa quam profitetur. Non neceſſariò habere: liquet ex iis quæ non habent. Quale eſt Papaueris granum, Git, Flammulæ, Strobilorum, & eiuſmodi. Non habent autem vt hæreant, tum patet ex his iiſdem, tum quia Triticum item hæret: neque habet tamen. Sed e contrà, eauum ibi eſt in quod induit ſeſe ſpicæ quaſi denticulus quidam. Sed habent ob non biliorem finem. Illud enim eſt ſolum ſemē ac principium generationis: reliqua verò appendices potius quædam. Τρέφεται γάρ. Quaſi vmbilicus quidam ſit, per illum ſuggere à matricibus ſiliquis alimentum. At in Coecalo (ſicuti dicebamus) nullus. Τῶν δὲ μὲν ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Oſtendit eſſe non

B poſſe plures vno illo aditu: quia ſint συνεχῆ, & perpetuo tecta cortice, & obſeſſa lobo. Notabis & id non eſſe verum quod ait, κατὰ τὸ ἄκρον. Non enim phaſelo aut fabæ, ſed à dorſo. συνάπτουσι, eſt participii caſus tertius. Δίθυρα. Quia geminas habent pulpas, at frumenta vnicam. Μίαν μιᾶ, ἡ τῶν αὐτῶν. αἰτίαν ſcilicet ἡ ἀρχὴν. ἀμφοῖν, radicis & ſcapi. Περιέχομένα. Hæc eſt addita cauſa priori illi συνεχῆ. Non enim ſatis erat illa. Nametiam Triticum συνεχές. Quare ſiliquis ait obſeſſa eſſe. Hoc etiam nihil eſt. nam etiam frumentum eſt συνεχές, & vnum tantùm habet eauum. In mucrone verò ſuperiore væſtigium nullum. In quo cùm ſibi viam faciat natura ad ſtipulam exprimēdam, poterit & ex altera Ciceris parte. Quocirca

C id quod nos afferebamus, tenendum eſt. Frumenti granum totum, idipſum eſſe & ſibi, & cauli, & radici, quod vmbilicus ille vel Ciceris, vel Amygdali, vel Peponis. In Cicere verò pulpas illas non eſſe ſemen ad propagationem, ſed pro fructu ad cibum: quemadmodum alia pericarpia quibus ſemina continentur. Τῶν δὲ σπουδῶν. Sciſſimam diſceptationem, Frumenta eſſe figura recta: quapropter in duos mucrones effudiſſe naturam partes duas ex vno interno principio explicatas.

Ἐχούσει, ſcilicet forma ipſa. Dicebat enim τὸ δ' ἕν τοιαῦτα, τῆς ἕνεκα. Συνεχοῦς δὲ ὄντος ὄντος. vnum principium materiale. Ideò dixit continuum, nempe à mucrone ad baſim. Ac propterea etiam addidit πώς. Nam principium formale neque continuum eſt neque diſsitum, ſed vnum in-

D diuiſibile. Ὥσπερ. ac ſi dixiſſet ὅθεν. Διατεινούσα ἡ κατὰ τῶν ἐντομῶν. Eſt in frumentorū dorſo ſeſſilis ſectura quædam. Hanc vocat ἐντομήν, quomodo animalia quædam dicuntur ἔντομα. Adeò igitur prudenter partiri exitus, hâc radicis, illac ſcapi, vt ne per ſiſſuram quidem illam dignetur egreſsionem. Τοῦ μὲν οὖν. Hæc eſt capitis ſecunda pars Hactenus expediuit differentias: nunc dat ſimilitudinem. Τὸ πολλαπλάσιον. modeſtiſsimé. Nam & ſuprà & ſemper oſtendit, non eſſe in hominis poteſtate veras eruere cauſas. Velim dicat Auerrois, qui ab omnibus omnia ſcire cōtendit: quid agat in Tritici grano rima illa de qua nihil prodit. Quin è Palmulæ ſinu illo nihil item exit: hoc

hoc enim exploratum est à nobis: sed ex pusillo atque perobscuro vmbilicello qui in ventre est, vtrunque prouenit, tum radix tum stipes. Ε'κεῖνο δ' ὁμοίως. Aristotelica lege, postquam venatus est differentias, adiungit conuenientiam. Ea est, vtrisque produci radicem ex eadem parte, nempe quâ matrici hærent. Est enim vtrobique viæ apparatus ad alimentum. Quippe granum sugit à matrice per eam partem. Item cùm mutatur planta, sugit à terra planta per eandem. Πίπτει δὲ τῶν χεδρυόπων. Verba corrupta sunt: sensus autem hic, Non esse hanc rationem in Glandibus & Nucibus. Abellina, & Amygdalum, & Glans, & Castanea, auersa hæc omnia capiunt à matrice cibum. Mucro enim ille an trorsum. In Pomis autem fœmina suis mucronibus spectant peciolum.

Lego ῥίζα καὶ ὁ καυλὸς, non autem καρπός. Et ὅθεν ὁ αἰθὴρ, non autem ἀήρ. Et τὴν δὲ μὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, addita negatione. Item addita negatione, καὶ μὴ περιεχομένων. Non enim ambiuntur à glumo frumenta, sicut à filiqua legumina. Vt suprà dicebat περιεχόμενα τῷ λοβῷ. Et τοῖς μὲν καλάμου, non autem ζαλαμου. Et τῶν χεδρῶν δ' ἡ πρόσφυσις.

Theodorus καὶ γὰρ ἡ ῥίζα, καὶ ὁ καυλὸς, cùm radix & caulis ita maneant. Verbum ineptum hîc & falsum. Non enim manent, sed exeunt. Περιεχόμενα τῷ λοβῷ. vndique ambiantur. Deprauauit ambitioso aduerbio veritatem. Non enim Pisa Cicérve columbinum ambiuntur vndique siliqua, sicuti neque Fœnugræcum. sed à lateribus inuicem stipant sese. Et malè addidit aduersatiuâ. Imò verò additur pro causâ. Διικνοῦσης, transcendente. malè. Non enim ascendit, cùm demittit. transmittente. Διήκειν, Pergere. permeante.

CAPVT X.

X. capitis argumentum. Explicantur causæ propter quas legumina celeriter, frumenta non celeriter enascantur.

HΝ δὲ ταχυβλαστίαν. Hæc (vti dicebamus) non bono consilio disiuncta sunt à superioribus: præsertim cùm in secunda Capitis parte scribat, quædam ab radicibus anno postero nasci. Quæ fuerant annectenda narrationibus Ægilopis, & aliorum. In priore parte duo persequitur: primùm, causas celeris in leguminibus pullulationis: deinde in frumentaceo genere tarditatis. Quæstio est de celeri leguminum germinatione. Causam refert ad anni tempus. Vere seri suprà dixit. Vernum tempus mollissimum & fœcundissimum. Prior conditio est secundæ causa: siquidem mollitiam tempore intelligit & humorem. Ab humore mollities, à frigore duritia. Vtraque harum qualitas genitalis. Dixit γονιμωτέρα τῆς χειμερινῆς. poterat etiam γονιμωτάτη. Α'λλ' ἀμφοῖν τούτοιν. Mira connexio sententiarum. Primo loco quærit causam in leguminibus, cur celeriter exeant sata. ait, tempus id efficere. Seruntur enim Vere. Ver fœcundissimũ:

A hoc ad eorum pertinet generationem: & mollissimum, hoc ad generationis expeditionem. Hęc vbi dixit, auget anyliticam eruditionem. Tametsi alterum alterius causa est: tamen vtriusque causa vna imbecillitas. Ea nanque adducti agricolæ ferunt in tempore commodiore. Eadem imbecillitate prædita natura facilè patitur. Exeunt ergo. ἀμφοῖν τούτοιν: & quòd serantur Vere, & quòd celeriter exeant. Τάχα δὲ καὶ πολυκαρπίας. Alium effectum ad eandem reducit causam. Dixit autem τάχα, quia non videtur, imbecilla fœcundiora esse. Hoc tamen etiam suprà dicebat sæpe, robustiores arbores minùs fœcundas. Cæterùm prudenter accipiendum est. Agrestes enim robustissimæ, atque eædem fœcundissimæ. Legumina verò fœcunda, quia sunt humiditate spirituosa. πο-

B λυχουστέρα. πολυφορέστερα. Καὶ μὴ καρπίζεσθαι. Item alium affectum. Non solùm non defraudare succo terram, sed etiam nouam facere, νεὸν ποιεῖν. impinguare. Ac μὴ καρπίζεσθαι quidem, esto ab imbecillitate. At lætius aruum efficere, quomodo cohæret cum imbecillitate tanquam cum causa? non est sanè: idcirco dixit ἁπλῶς εἰπεῖν. sanè παχέως εἰπεῖν. Imbecillitas est in prædicamento qualitatis: arui instauratio sit à substantia tum reponente tum disponente. Sed beneficium illud prouenit ab ea concretione, qua sunt fœcunda. Vt quod illis fructus causa est, causa fit ab illis ipsi terræ ad ferendum fructum. καρπίζεσθαι, adverbum, carpere: vt Græcum Græca origine Latinum faciamus.

Πλὴν εἴπ. Exceptio est in iis quorum est coriũ contumacius, vt Fabæ. Hanc esse causam propter quam ex eo censu celeritatis eximatur. Item alia,

C sed non interna: contingens quidem illa & extranea. Si factam Fabæ sementem subsecutæ fuerint pluuiæ, densari soli superficiem: atque ita (quod etiam cæteris omnibus euenire compertum est nobis) cohiberi semen. Post hanc differentiam, potuit & aliam adnectere. Non enim νεὸν efficere Fabam, scribit Columella: & Palladius assentitur. Negant enim meliorem esse segetẽ eo aruo, quod Fabam tulerit. ἐφυσήσῃ. Verbum quo alibi quoque vtitur. superpluent. Ε'ν δὲ τοῖς σιτηροῖς. Hæc est alia capitis pars, in qua frumentaceorum ostendit naturam in duobus: vnum est, tarda maturatio: alterum, arui exuctio, quam appellat καρπισμόν. Duas deinde assignat causas cùm dicit, ὅτι πολυῤῥιζία, καὶ ἡ γλισχρότης. Estne vtraque vtriusque causa? est vtique. Nam radicum robore fru-

D ctum defraudari suprà dixit: est autem dilatio fraudationis imago quasi quædam. Item visciditas succi, contumaciuscula est ad excoquendum. Sic & περὶ καρπισμοῦ: satis liquet validas radices multũ sibi requirere alimenti: validæ verò sunt, si multę. Item lentor ille succi multa fit interpolatione. Pinguia verò esse frumentacea satis ostendit vsus fabrorum, qui ex farina gluten parant. Inde Philosophus ex Empedocle, ὕδατι ἄλφιτα κολλήσας. Eadẽ penè verba in quarto De ratione victus in morbis acutis. Propterea doctissimi Arabes prohibent in pleuriticis vsum Tritici panis: coalesce-

re nanque ſputum, atque etiamnum magis hærere. Πολυῤῥιζία. In Æſopi fabula eſt: plures ſoles plus vrere. Et audiui puer olim, Florentinorũ rempublicam eſſe multorum capitum tyrannidẽ. In arboribus tamen viſcidi quidam fructus ſeriùs, alii temporiùs maturantur: Ceraſa in aditu Æſtatis: Vua in fine. Vt non temerè ſit accipiendum quod ait, τὰ γλισχρὰ βραδέως ἐν τοῖς δένδρεσι πεπαίνεται. Et aquea Perſica ſunt, quæ ſerò: item Mala ipſa. Prunorum genera quoque partim talia, partim non: lento ſucco tamen omnia. Διὸ καὶ πυροί. Quia dilutior in Hordeo ſuccus: & laxior medulla. At Milium (quod eſt omnium fortaſſe frugum minimè lentum) ſerum maximè eſt.

Καὶ ὀλιγοχύστεροι. In leguminibus πολυχοΐαν aſcribebat imbecillitati: ſic nunc attribuit imbecilliori. Καὶ ῥίζαι. Suprà dicebat πολυῤῥιζίαν: nunc βαθυῤῥιζίαν. Radix robuſta eſt aut ſpecie, vt Pino, Cupreſſo: aut quantitate, quæ diuiditur in craſſum, longum, multiplex. Suprà quoque volebat ab arboribus plus ſuggi, quia radices profundiores. Οὐχ᾽ ὥσπερ. Contrà radix leguminibus, ſingularis, opponitur illi πολύῤῥιζα: & minus profunda: hoc eſt οὐχ᾽ ὥσπερ. Frumentis profunda, nõ vt leguminibus: quibus ſcilicet non profunda.

Καὶ ἐπιπολῆς. Ratio quare minus profunda radix, quia ſulco tenui ſuſpenduntur non profundo. Et è conuerſo ratio, cur ita ſerantur, quia radicem non quærunt profundam. Hæc & ad exortus faciunt celeritatem: parum enim ſibi vindicant inferiorum: & ad eorum innocentiam: μὴ καρπίζεσθαι. Alia quæ interpônitur cauſa, denotat item celeritatem. γεωδέστερος ὁ καρπός. Terreſtrior ſuccus: minus ergo laboratus. A quo capias totius plantæ argumentum: vt ipſa quoque ſit terreſtrior. Alioqui non de exortu, ſed de fructificatione diceretur. Tamen in terreſtri humido tarditas haud parum obſtat huic ſententiæ. Hac enim de cauſa ſunt ἀπέραμνα. Prætereà videndum, quid ſibi vox illa velit καθαρά. Fortaſſe purificata, id eſt diutius elaborata. Nam legumina Triticeis magis excrementoſa. Etiam illud animaduertendum, quomodo minus ſuggant legumina: quæ tamen craſsiora ſunt & πολυχούστερα. Quapropter alia cauſa proponenda. Carpere terram magis frumenta quàm legumina: quia legumina terreum modò ſuggunt ſuccum: at frumenta magis aereum & vitali propiorem. Μανὴ ἡ σπορά. Hæc item ratio ad eadem. Minus terræ occupatur: minus ergo ſuggitur. Plus habent quod & vnde ſuppeditur: citius igitur. Tum autem ſolis tepores admittunt interualla. Πάντα γὰρ ταῦτα. Cauſas applicat ad ea omnia quæ ſuprà ſtatuebat πλῆθος καρποῦ: quia dicebat πολυχούστερα. Ἐπεὶ ὧν γε πλείων. Hoc & veritati aduerſatur: & contradicit ſuperioribus: & ad rem nihil facit. Quòd non faciat, ſatis liquet. Aut enumerat enim affectus leguminum, vnum illud πλῆθος. Aliud πρὸς κουφότητα τῆς γῆς: quia dixit νεὸν ποιεῖ. Tum hæc omnia iuuari aeris benignitate. Quid ad hæc fructus eſſe lignoſiores earum plantarum, quibus radix & maior & profunda? Quòd ſuperioribus contradicat, quis non videt? Leguminum fructus aiebat terreſtriores: radicem non profundam: Triticum γλισχρὸν καὶ ξηρὸν, radicem multiplicem. Quod verò non conueniat rationi, docet Pinus & Cupreſſus: quarum minus ſunt profundæ radices, fructus nihil penè aliud quàm lignum. Eryngii radix profundiſsima: Milii ſolis minimè: item plantæ illius cuius ſemen Lachrymas Iob vocant: vtrique fructus lapidea duritia. Ταχὺ δὲ ἐκκαρπίζεται. Hæc eſt quaſi appendix eorũ quæ dicebat de populantibus terræ ſuccum. Id quod perſequitur in Ciceris priuata natura: propter quam eximendum ſit è leguminum claſſe, quoad affectus illos. Nota locutionem ἐκ δ᾽ ἐπὶ τῆς τυχούσης χώρας. Non vulgare ſolum quærit. Ἄλογον δέ. Non ſolùm celeriter exire, ſed etiam celerrimè perfici. Cuius rei cauſam robur aſſignat. Flatus hic Æſopici Satyri, à quo calidum & frigidum poteſt proficiſci. Vbi libet, imbecillitatem affert pro cauſa celeritatis: vbi collibuerit, ad eandem expeditionem robur ipſum nomen ſuum profitetur. Non ſolùm autem καρπίζεται, ſed etiam ἐκκαρπίζεται talia. Et quod plus eſt ταχύ. Verbum hoc Columella in ſecundo, vim terræ abſumit. Δι᾽ ἣν δύναται τῶν τε ἄλλων κρατεῖν. Declarat roboris efficaciam duplicem, quod & alia poſsit ſuperare, & ſibi ſufficere. Quę ſunt illa alia? quîcum luctatur Cicer? διαρκεῖν, ſibi ſatis eſſe: ſeſe promouere. πρὸς τοῦτο, ad hanc celeritatem. Declarat τὴν αὐτάρκειαν: quia paucis egeat ad alimentum. Neque egeat aquis, niſi ad primam modò germinationem. Quod reliquum eſt, ſeipſum nutriat. Εἰ μὴ ἄρα. Moderatur hanc ſententiæ. Extrinſecus enim fortaſsis ei afferri momenta virium à ſale, quod admiſceri dixit alibi ad irrigationem. Quamobrem ſuprà ſcribendum eſt τῶν ἀλλῶν, non autem τῶν ἄλλων. Vbi deprehendas mirum mortalem. Iam enim robuſtum dicebat adeò, vt etiam ſalis vim cõficere poſſet in ſuas rationes. Nunc à ſalis vi robuſtam deducit naturam illam. Φαίνεται δέ. Poſuit priùs cauſam quàm effectum. Dixit enim καταξηραίνουσα. Quia ſal tollit quod nimis eſt: operam minuit. hæc eſt cauſa quare conferat ad celeritatem. Infert poſtea euentum ipſum συνεργεῖν. Quare non eſt dicendũ φαίνεται δὲ, ſed φαίνεται γοῦν. Eſt enim concluſio, πῶς, quia eſt acceſſorium, καὶ προκαταρκτικόν.

Καὶ οἰκεῖον. Medius terminus ſyllogiſmi in minore propoſitione. Maior enim illa eſt, πᾶν τὸ οἰκεῖον συνεργεῖ τῇ γενέσει. Σημεῖον. A locis & ab euentu ſalis narrat vtilitatem. A locis, quia ſecundum mare lætius prouenit. Ab euentu, quod alibi quoque dictum eſt: diluta pluuiis ſalſugine corrũpi. Cæterùm id quoque aduertendum eſt. Nam dicebat bonum requirere ſolum: at hîc ſabuleta Maritima nanque omnia ſtrigoſa. Εἰ μὴ ἄρα τῆς οὐσίας. Quæ poſsit erui cauſa hanc demum eſſe: ſalẽ ſcilicet. Quòd ſiquis minus aſſentiatur, id omne ad ſubſtantiam referẽdum. Atque hîc quoque vides præter elementarias facultates, quid ab ipſius ſubſtantiæ proprietate profitetur, contra hoſce

Alexan-

Alexandreos. Μόνα δ᾽ ἀπὸ τῶν ῥιζῶν. Hæc pars (A) partis est superioris, vbi de Ægilopis binis natalibus loquebatur. Repetit autē hîc, quia cum leguminibus cōparat. τῷ ὑστέρῳ ἔτει, sicut & suprá. ἀποφύεται potiùs quā ἐκφύεται: quia est ἀπόφυσις à corpore iam constituto, quasi agnatio & παραφύσις. Καὶ αὐτοετεῖς δέ. Quin eodē quoq; anno, si ad farraginem sata sint, repullulant. Nēpe secta, collecto intus succo, qui porrò prodiisset. εἰς κάρσιν, ad sectionē. κείρω. Tondetur enim Hordeum ad farraginē. Παραβλαστάνοντος. Est enim quasi καρηνώσις, retracto succo, cui⁹ impedita promotio est. Quãobrem sibi aliunde atq; aliorsum viam facit. Αἴτιον. Ostendit quomodo fiat. quia de multiplici radice possunt multæ stipulæ prodire. Καὶ δύναμις. (B) Vt radix sit subiectum, vis agens in eà. Τὰ χέδροπά. Tribus causis excludit ab hoc affectu legumina, radicis simplicitate: quippe ab vno principio vnum. Lignositate: nēpe duritiem vbiq; dicit ineptam pullulationi. Superficiarium situm: nō enim haurire queunt è profundo in quo non sunt, ad opes nouas instituendas Hi tres affectus omnes radicis sunt. Ὡσαύτως δέ. Idem euentus: eadem causa coniuncta: remota verò contraria. Cùm segetes ab exercitu transeunte ita sunt conculcatæ vt nihil extet παραβλαστάνουσι. Ecce, affectus idem. Causa coniuncta eadem, succus coercitus. Remota, contraria superiori. Quia suprà tondebatur: ablatio hæc est: hîc conculcatur: duplicatio quædam hæc: reflectitur enim ac tanquam replicatur. Μηδὲν εἶναι δῆλον, vt ne væstigium quidem segetis appareat. Ἀπάντων δέ. Affectus illarum spicarū. Oportet eas esse paruas: ἅτε παλιμβλαστεῖς, quia opera repetita. Sanè in Ægilope opera repetita, & (C) ἐν τῇ κάρσει. At τὰ καταπατούμενα, à quibus nihil succi demptum est, videbantur habitiora esse debere. Dicendum, Pauito solo ægriùs educi succum. Sic suprà de Fabis, ἐφυβύσῃ.

Lego ἀντὶ τοῦ, ἢ παραπλησίαν, καὶ τοῦ διπλοῦν ἐκτελοῦν. Et ἐφυσήσῃ, non autem ἐκφυσήσῃ. est enim ἐπιῦειν. Et ὀψιαίτεροι, non ὀψιώτεροι: aut ὀψιώτεροι: vtrunque enim dicitur. Et καὶ τὸ μὴ ὁμοίως. Et καὶ πρὸς ταχύτητα. Et ὧν γε πλείων, non ὧν τε. Et τυχούσης χώρας, non ὥρας. Et εἰς κάρσιν, non εἰς κρᾶσιν: ad tonsionem, ad secandum.

Theodorus, τὴν δὲ ταχυβλαστίαν τοῖς χεδροποῖς ἀποδοίη τις τὴν ὥραν. Celerē germinationē leguminibus tēporis ratione reddere possumus. Peregrinitas. Reddere germinationē, sicuti reddere causam germinationis. Dixisset, acceptā referre tempori. (D) Εὐπαθέστερον, celeriter affici, sentiréq; potest. Quare sensum de suo addiderit & attribuerit, nescio. Ἐδαφιζομένης τῆς γῆς, terra pauimētaretur. pauiretur, potius. Sicuti nō testamētamur, sed testamur. Vbi notandum, ἔδαφος poni ab hoc Autore pro quacunque arui superficie: & tamen verbum inde factum, pro densata sola. Καὶ νειὸν ποιεῖν. Theodorus omisit. Et tamen mox ad idem, καὶ μόνον ὃ ποιεῖ νέον. Καὶ τὸ μὴ ὁμοίως καρπίζεσθαι. Nos sic addidimus negationem. Malè Theodorus affirmatiuè legit. Non tamen verum est à leguminibus æquè absumi atque à frumentis. Itaque sustulit idem ὁμοίως. Cæterùm ne sic quidem constare quit affirmatio. Distinguit enim his omnibus legumina à frumentis. at non distingueret, si esset affirmatiuè dictum. Τῶν ἀλῶν. Ita legimus nos. Theodorus vt vulgò circumfertur, τῶν ἄλλων, cætera superare. At est κρατεῖν: cuius significatum haud tam latè paret, quàm Latinum hoc. Supero Latinum, significat & vinco vi: vt leporem leo superauit: & excedo vel vi vel alia re. Græcum κρατῶ, solùm in prima significatione. in secunda nunquam. At Cicer non pugnat cum aliis leguminibus, vt ipsorum sit compos. Ξυλώδη, radice surculosa. malè. Primùm non sunt vlla in radice surculi: sed ab radice: quare poneret quod negat. Negat enim mox fruticare legumina. Deinde surculus non significat ξύλον. Tum non omnis surculus lignosus. Vbi desunt quædam in extremo capitis, Theodorus posuit hæc, restibilia tamen efficiunt. At restibilis ager is est, qui tulit segetem, ac rursus seritur. Sicuti Veruactum, quod Vere agitatum sit, quo tempore sit in aliis seges. At in aruo quod exercitus conculcauerit, nihil iterum seritur.

CAPVT XI.

XI. capitis argumentum. Cum frumentis legumina comparat, quoad cibum tum hominis tum pecudum. Deinde frumentacea quoque inter se. quæ leniora, quæ concoctu difficiliora.

ΠΕΡΙ δὲ τοῦ εἶναι βορώτερα. Postquā eduxit segetem, eiúsque varietatis librauit rationes quæ penderent ex forma, materia, fine generationis & fructificationis: nunc alium tractat finē: nēpe quando nostri causa condita sunt à natura: nostri, inquam, simul & aliorum animalium. De quibus duobus finibus, satis suprá. Examinat itaque naturas easdem leguminum ac frumentorum: eásque comparat inter se. Hæc primo loco. In secunda parte comparat species frumentorum. In principio luculentissimam statim proponit quæstionem, quam postea soluet. Quæ semina minus diu sub terra continentur, ea videantur minus terrestris continere. Legumina minus diu sunt in aruo quā frumenta: minus ergo terrestria debere videri. At minus sunt nobis concoctu facilia. Ad hæc frumentum æquè deberet esse ventriculis omnibus concoctile, quantum natura fert. At non coquitur à iumentis: quin eius esu pereunt: nobis innoxium est. Quod contrà debuit, quo illis sunt ventriculi robustiores. Quídni, quæ fœnum conficiāt? Hæ sunt dubitationes. Ne hoc quidē caput suo loco positum est: nam de florescendi tempore scribet mox. post quæ hæc tractāda erant. Quippe coctile affectio est à fine. Quin coctile esse ab igni, antecedit natura sua naturam coctionis, quæ fit in ventriculo multis de causis. Καὶ τὸ ἐλάττω χρόνον Rationis huius summa hęc. Quia parum diu sunt in terra, videntur expeditioris esse naturæ: itaque faciliùs item concoqui. At huc afferri queat argumentum quod suprà faciebat. Ægilopis granum diutiùs sub terra manere, ad annum

vſque alterũ: quia non ſatis in ſpica fuiſſet. Quod tẽpus in ſpica ſubtractum ſit, id repoſcere ſub terra ad germinationẽ. Sic legumina, quòd parum tẽporis exegerint in terra: quantum ibi deſideratum ſit, eius in ventriculis noſtris quærere penſationẽ.

Πρὸς κουφότητα διαφέρειν. Hîc διαφέρειν, eſt & differre & præſtare: conferre. Καὶ τῶν κριθῶν ὁμοίως. Quod magis eſt. Hordeũ enim leue. Quo ſi ſunt trimeſtria leuiora, ſanè ſunt leuiſsima. Horum exemplo confirmat opinionẽ de leguminũ leuitate.

Ἐλάττονος. In paruo tempore parum terræ poſſe conſequi. Τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις. Aliã excitat quęſtionẽ, comparando animalia cum animalibus, & cibos cum cibis. Χορτασθέντα, paſta. Καίτοι τὸ γεῶδες. Ratio contradictionis. Animalia cętera nobis robuſtiora, puta iumenta, pereunt Tritici pabulo: qui nobis pro cibo eſt minus robuſtis. Τὸ γεῶδες. Quantum habent terrei, id minimũ eſt. Quod aliis verbis ſuprà, γλισχρὰ καὶ καθαρά. Εὐκατέργαστα καὶ χαλεπώτατα, ſunt cõtraria. τῷ δὲ aduerſatur ſuperlatiuum. Πρὸς δὲ ταύτας. Ad ſolutionẽ ſumit axioma, non omnibus omnia cõuenire: quippe de ſturno & cothurnice vulgata ſunt: veſcuntur enim us quæ ſunt homini venena: cicutã dico & hyoſcyamum. Gallinæ veſcuntur ſcorpiis: anates domeſticæ buffonibus. Simias vidimus nulli araneo parcere. Feles lacertos vorare vidimus. De ceruo ac ſerpentibus ſcriptum eſt. Cannabino ſemine gallinæ fiunt fœcundiores: at hominis id abſumit geniturã. Idcirco dixit, καὶ εἴ τις ἄλλη παραπλησία. Probatur autem à Phyſico axioma illud à quo ſumit hîc. Oſtendit ille materias ſecundas eſſe aliis alias, ſdq; propter formas. Perennitatẽ rerum naturalium eſſe propter loci conuenientiã in omnibus: in rebus animatis etiã propter alimẽta. Alimenta eſſe corpora apta ad vnionẽ ſub forma corporis nutricati. Quare neceſſe eſt vt ſint diuerſa diuerſis: quia nulla ſpecies alii cuipiã ſimilis. Eſſet enim eadem. Nanq; ſubſtantiæ ſimilitudo eſt identitas. Propterea dixit πρόσφορα, vtilia. Et ſignato verbo ad alimenta κατὰ τὰς τροφάς. Eſt enim προσφέρειν, paſcere oblatis cibis. Et ob eam cauſam, κατ' ἰδίας φύσεις. Quia ſua cuique forma eſt: ergo & materia: quamobrem etiam materiæ reparatio. Ὅπερ ἐν πολλοῖς. Præter rationes adducit exẽpla multa naturalia, eáq; nota receptáq; maximo cõſenſu. Ideo dixit πολλοῖς: & mox πλείστης ἀποφάσεως: plurimorũ aſſeueratione. Eſt enim probabile argumẽtum, quod aut ſapiẽtum aut ἐνδόξων, ideſt idoneorum cõſenſu circũfertur. Τῶν γνωρίμων. Etiã comperta dicit: atq; ita ſummouet omnẽ dubitationem. Exemplum quidem cerui manifeſtum. Quod verò ait ſcorpionum ictu ſerpẽtes interire, homines non item, falſum eſſe docet Galenus: & nobis etiam compertum eſt. Πολὺ μείζω. Quia in magna mole tardiùs it ad cor venenum: poteſt ergo in longo tractu confici. Καὶ ἰσχυρότερα. Quia multa magna corpora ignauæ naturæ ſunt. Ὑποκειμένων δ' οὖν. Applicat ad hypotheſim tractationẽ ſuam. Summa eſt, craſsioribus alimentis quædam vtiliùs victum parare. Quare iis legumina cõ-

A uenient magis. At ſi delicatiores exhibeãtur eſcę, præ nimia voluptate adeò differciri vt dirumpãtur. Τοῦτο μὲν οὖν. Hanc rationem cùm laxiorem animaduerteret, appellauit eum mitiore nomine communem. Sanè etiam pauco Tritico mulam vidimus expiraſſe. Quãobrem priuatim cauſam aliam excogitat. Inflati enim. Ideo dixit, ἴδιον δ' ὅτι καὶ συμβαίνει. Mirum verò ſi Triticum inflet, legumina non inflent, quæ longè magis flatuoſa ſunt. Ergo id quærendum porrò, quare illis Triticum flatuoſum: homini verò legumina. Nota locutionem, τῶν ἄλλων χεδρόπων: ſubdit αὐτοῖς. Sic ſemper Syri loquuntur eleganter. Etiã apud Cæſarẽ notauimus in Comment. item apud Xenophontem & alios: quæ digeſta ſunt à nobis in familiaribus exercitationibus. Alius dixiſſet, χεδρόπας ποιεῖ μᾶλ-B λον ἁρμόττειν. Τὸν δὲ ἀλλοτριωτέραν. Articulus ille non adiungitur ſequenti nomini, ſed eſt vagus, & nota eſt ſubiecti: ἀλλοτριωτέραν autem eſt prædicatum. Πλείω. Hoc reſpondet illi χορτασθέντα, ſaturata. Ἣν ἔχουσιν ἐχῖνον. Venter alter in ruminantibus. Omaſum. Verùm (vt dixi) etiam mula. Idcirco dixit ἐπ' ἄκρον. Vbi etiam animaduertendum, cùm in ruminantibus id ſit ἐχῖνος, quod in auibus πρόλοβος: & aues adeò ſeſe frumento expleant vt ceſſent ab edendo: quare non euentus idẽ? & tamen in auibus quoque ſic appellatur illa pars vt in ruminantibus. Φυσῶδες γάρ. Explicat rationem. Crudum frumentum flatuoſum: certè maceratum turget. Non minus autem legumina.

Ἔτι δὲ οὐχ ἥττον τὸ ἄχυρον. Tanto magis in ſpica.

Μέγα δέ. Quod & vulgò circumfertur ex Poeta, *adeò in teneris aſſueſcere multum eſt*. Sic in aphoriſ-C mo, imbecilliores multò meliùs facere quàm robuſtiores, ſi ſint aſſueti. Item in libris De ratione victus in morbis acutis, frequens & longa diſceptatio. Quare Galenus quoque in Commentariis de tuenda ſanitate prohibet à mala conſuetudine diſcedere, ſi non obſit. Τὰ γὰρ ξένα. Hæc ſententia ex ſupradicto aphoriſmo & altero compoſita eſt, in quo iubet nihil multum repentè mutare. Διαταράττει. vexant. Verbum Hippocrati vſitatum. Πλῆθος λαμβάνοντα. Reſpondet illis πλείω τροφήν: & eſt quaſi medius terminus ſyllogiſmi.

Οὐκ ἀλόγως. Antequã ſolueretur quæſtio, res ipſa abſurda videbatur: nunc iis cauſis explicatis, tollitur abſurditatis opinio. Abſurdũ verò videbatur, tã egregiã ſubſtãtiam qualis in Tritico eſt, & qua princeps animalium vitam trahit, non ſolùm non D conferre aliis animalibus, tũ robuſtis tũ ignobilioribus, ſed etiã patrare interitũ. Hoc valent illa verba δοκεῖ δὲ τῇ παραλλαγῇ. Hęc diuerſitas ac variatio faciebat vt videretur ἀλόγως ἔχειν. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν. Hæc eſt altera capitis pars, quã decuit eſſe in primo loco. Nã leuitas & grauitas alimentorũ, eſt affect⁹ corporũ naturaliũ ſimplici relatione ad vniuerſum ambitũ totius generis animãtiũ, quatenus ipſę animãtes corpora ſunt op⁹ habẽtia reparatione quæ fit per cibũ. Hoc hîc tractatur. At quęſtio pręcedẽs ab hac pẽdet tractatione: nẽpe de cõſtituta iã leuitate diſceptat: eáq; refert ad par-

particularem comparationem. Suprà igitur cõparabat diuersas species ad diuersa, vt vocat, obiecta. Nũc ipsas species cũ ipsimet cõparat, sub eius affectus ratione, secundũ eius affectus causas. Leuitas affectus est: leuitatis causas inquirit. Duas assignat, nec nouas quidẽ, terrã & aerẽ. Hoc neq; vulgò ignotũ est. Sed nobilitatur sequentibus explicationibus. Quoad terrã, leuẽ laudat ac tenuem. Quoad aerẽ, eum quẽ coquit sol, recẽtem faciunt frequẽtes auræ. Flatus enim attenuãt & sol. Terra nimio succo non repugnat. Contrariũ in contrariis. Opponit τὰ ψυχαὰ τοῖς ἁπαλοῖς: τὰ ἐπαμβρα τοῖς λεπτοῖς. Nõ adiũxit contrariũ τῷ ἀπίω: quia nõ disputatur hîc exactè demõstrationibus, sed populari disquisitione: propterea sæpè dicit ὡς τύπῳ, ὡς εἰπεῖν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἢ ἁπλῶς, ὥς φασι, δεύτερον, ὑποθέτον, κτητέον, ὑποληπτέον. Διὰ τὸ πλείω. Causa grauitatis significatissimis verbis. πλείω & ἰσχυρότερον. Potest esse multa & facilis: addidit igitur cõtumaciã. Vbi notandũ βαρύτατα dici hîc: & βαρύτερον fortasse debere dici per initia capitis, vbi legimus βραδύτερα. Quod non mutabamus, quia grauitas in cibis est aliusmodi quã grauitas ἁπλῶς. Grauitas in motu elementorũ est qua descẽdunt elemẽta. Grauitas in cibis est qua non citò, non facilè, non cõmodè cibi descẽdũt. Itaq; à medicis βραδύπορα nominantur. Πλείω περιέλῃ. Vbi plus materiæ, plus operę. ἰσχυρότερον, quia robustius plus resistit. & vbiq; ait τὸ ἀδυνὲς ἀπαθές. Διὰ τοῦτο. Propter solũ & cęlũ. Ὁ σικελικὸς ἰσχυρότερος. Atqui Sicilia & ἄλλος admodũ, nec min⁹ ἄπυος. Terra etiã (vt & olim Prisci loquebãtur) & nunc dicũt Vasconeſ, fortis & pulla. Ἡ χώρα πίειρα. Etiã in prouerbio de crassis, aer Bœoticus. Quod quidã (quasi ad dryphacta latraret, vt sibi acutissimus videbatur, πρὸς τὸν λόγον ἄπλω, κρείττω) adortus impugnare, obiecit Pĩdarũ & Plutarchũ. At nobis silẽtibus amici risere nebulonẽ. quasi verò nõ in Scotia atq; Gotia excellentissima ingenia inueniãtur, atq; etiã humanissima: in Syria nõ extiterint olim, atq; etiam nunc extent plurimi, tum Battali tũ Busirides. Ὁ' δὲ ξηρὸς καὶ λεπτός. Repetit verbũ superius: & ab effectu natura intelligit, quã subdidit vt causam: πρὸς ἄλλον τῇ βαρύτητι. Vbi cautiùs accipiẽda sunt hęc. Nã plũbum si quis deuoret, non rũpetur: sed à flatibus iumenta suprà rũpebantur. Itaq; sic explicandũ est. Grauia hęc resistere calore naturali. Naturã à ventriculo non amittere cibũ, nisi coctũ. Ergo ex caloris imbecillitate, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, vt in plethora loquitur Galenus, fiunt flatus. Ὁ δὲ πυντικός. Hęc historia contradicit δέος. Dicebat, in frigidis & humidis graue nasci. At hîc esse Ponticũ leuissimũ, καίπερ τῷ ψυχρῷ ἀέρος ὄντος: Quæ aduersatiua alteri tãtũ seruit parti cũ ait, κουφότατος, ἢ σκληρότατος. nã-q; à frigore duritia. Quin cę duę naturę simul vix constare possunt, dẽsitas & leuitas, in corpore terreo. Plures enim partes in densio: plus ergo grauitatis. An hoc quoque aliqua luce illustrãdũ? Non esse hîc grauitatẽ põderis, sed ad cõcoctionis difficultatẽ. Quapropter huc ea possis expedire, quæ Galenus apud Hippocr. de aquę leuitate. Ὁ τι ἐν

A τὸ σπέρμα τι. ridiculã ratione. Ponticum frumentũ leue est, quia semina leuia. Nõnne est idem semen quod frumẽtũ? Perinde ac si dicat: leue est, quia leue est. Aliæ duę causæ optimę. Nã si terra leuis, etiã quod terræ est. Suprà verò de niuiũ beneficio bis iã. Sic etiã in Scotia panis toto orbe terrarum excellentissimus. Atq; hęc à locis: tũ addit aliud argumẽtũ à specie. quia scilicet talia sint. Hæc appellat σπέρματα: propter quæ dicebat esse leue Põticũ, quasi suæ sit speciei. Hoc cõfirmat exẽplo trimestriũ. At enimverò nõ propterea superiorẽ diluat reprehẽsionẽ. Primũ, quia nõ est vel Siculum vel Ponticũ diuersæ ab aliis speciei, sed accidẽtibus solis distans. Deinde, quod in Põtũ ex mitioribus locis sallatũ primũ Triticũ in hoc ipsũ, quod

B nunc est à cælo & à solo mutatũ fuit. Nõ ergo cõuenit comparatio. Trimestribus enim à Tritico separata forma est. queadmodum ipsa quoq; trimestria Gallica differre scimus à Romanis ponderis diuersitate, & in ipsis quoq; Galliæ partibus non eiusdem esse vel succi vel ponderis easdẽ species, non solũm Tritici, sed etiam omnium quæ è terra nascuntur. Quin eodẽ agri tractu etiam patentibus campis hæc esse discrimina, vel bubulcis notum est. Non omittenda est Columellæ sententia. Is nullum putat esse trimestre genus. Ea enim quæ sic appellãtur, cum Tritico sata nihilominus prouenire. Cõmentos agricolas eam sationẽ pro subsidio: si quando malè cessisset ante Brumã. At enimuerò & Hordeum & Fabam ante Brumam seri fatemur: sed etiam post Hyemem. Sunt ergo

C trimestria, si tribus mensibus perficere possunt. Quin de Tritico ipso quoq; vidẽdum. Satum à nobis in horto tulit. Cæterùm imbecillũ fuit, ac minima radice. Ante Brumã enim seritur, vt sit firmius ac plus ferat. Omnino illud est in plantarum natura certissimum axioma. Quodcunque sẽmẽ quocunque tempore terræ mandetur, certo anni tempore, nisi corrumpatur, exiturũ. Quin & Brassica & Lactuca simul ipso cum semine videmus erumpere, si ferantur eo tempore quo vetulæ sẽmẽ ferunt. Καὶ ἅπαντες. Sicut olera breuiori tempore quàm trimestria perficiuntur. Οὐ πολὺ γάρ. Ratio celeritatis, operis facilitas: nempe succum trahunt minus terrestrem: ac propterea magis idoneum & minus contumacem ad perficiendum. Ἔοικε δὲ ἡ ὥρα. Idem quod suprà in leguminibus. Non diu sub terra detineri, quia Vernis tẽporibus euocen-

D tur. Repetita hæc omnia. Εἰς ὀργάσαν. Quod in animalibus Latini dicunt catulire. Καὶ ἐπαλλον. Quum terra calet, si ei semina committantur, conspirare ad fœturam: quemadmodum si in aquam calidam coniiciantur. Nunquam enim eo tempore sata immatura duritia præueniri. Hoc enim μάλωσις significat, importunam cruditatem, in libro De affectibus mistorum.

Εἰ δὲ τὸ. Obiectio erat. Illa semina quæ parum sub terrà manentia citò exeũt, citò fructificant: at in Lemno insula sera sunt. Quęritur causa. Hoc attribuit rursus (vt suprà) naturæ seminis. Quàm verò prudenter hoc faciat, intelligemus: si

constiterit nobis,naturam seminũ esse eiusdẽ vbique speciei. Mutantur autem accidente,vel interno, vt cùm in area,aut granario, aut nubilario,aut tabulato vitium fecerint: vel externo,vt cùm à terræ qualitatibus, annive tempestatibus mutantur. Quamobrẽ neutiquã huic sententiæ assentiamur. Nam si ex aliis terris in Lemnum eiusdẽ speciei semina transferantur: si non primo anno fiat idem, at sequentibus in illorum naturam abitura. A terra igitur illa petenda causa dilationis.

Lego βραχύτητα τοῦ χρόνου,non βραδύτητα. Deleo καὶ χαλεπώτατα μᾶλλον. Lego τὸ δ' ἀλλοτριωτέραν. Et ἔτι δ' οὐχ ἧττον τὸ ἄχυρον. Et ἐκ τῶν ἄλλων,non autem ἄπλων. Et καταπλέοντος,non καπλέοντος. Et τελειοῦνται τούτων, non τούτου. Et περὶ λῃμιόνον,non λαμιόν.

Theodorus in principio capitis,vbi mutilus codex est,addidit hæc:ergo idipsum quod plus tẽporis fuerit. Τὸ γεῶδες.minimũ terræ. Non expressit articulum in quo illa est efficacia. Id ipsum quod habent terrenum,minimum est. Τὴν δ' ἀλλοτριωτέραν. Theodorus τὸ τὴν,expressit sic, purus.quoniam suprà dicebat γλισχρὰ καὶ καθαρά. Laxiusculè tamen purus est:non quidem à terræ substantia,sed à copia. Φυσῶδες,conflat. Absolutè non ponitur,vt inflat. Οὐχ ἧττον τὸ ἄχυρον. Multo fastidiosior eius palea.pessimé: tantum abest vt fastidiosum sit animalibus Triticum: vt eius illecta dulcedine differciãtur ad interitum vsque. Hoc enim hîc agitur. Neque ἄχυρον hîc palea:sed acus: vt aristæ sint & glumi, qui sunt in spica frumenti cõditoria. ἄχυρ: vnde & nostrum Latinum. Paleis verò nihil minus fastidiosum: quippe quæ & natura sua siccæ sint,& iucundè oleant recentes Itaque malè rursus ἀποστρέφεται,per idem expressit. Aliud omnino est cibum fastidire,& à cibo abhorrere. Omisit ἄλλων. Et tamen in contrario mẽbro diuisionis est ψυχρῶν. Itẽ in historia de aere Bœotico. Βαρύτερος μᾶλλον ὁ Βοιωτικός. Theodorus legit βραδύτερος:tantum abest vt ab eo sumamus occasionem mutandi per initia capitis, βραδύτερα, in βαρύτερα,vti suprà monebamus. Vbi ipse vertebat difficiliora. Δυσκοιλία,sæpe à medicis appellata. Sed mox infelicius damnata iam à nobis illa voce ὑπερβάλλον βραδύτητι,præ nimio fastidio. Iam verò fastidium facit ipse. Nullum profectò animal fastidio saturatum rumpitur. imò auertitur ab sese explendo. Χρώμενοι,vegetantur. Longè admodũ. Μόλυνσιν,morositatem. Profectò neque id significat, neque habet è Latio quod reponat vllum. Cruditas est non naturalis,sed illata post exordia maturationis,frigorum violentia. Horatius inclusit potius,quàm expressit verbis illis,in contrario, *Oleam ne momorderit æstus*. Nam si frigus tantundẽ momordisset, facta esset duritia quæ nullius caloris superuentu potest amplius excoqui.

CAPVT XII.

XII. capitis argumentum. Quamobrem diutius legumina floreant quàm frumentacea. Quare leguminibus haud simul cuncti prodeant flores,sed aliis alii succedant.

A ΤΗ`Ν δὲ ἄνθησιν. Cùm florere sit affectus naturalis ob speciem, esculentum esse sit affectus contrarius propagatum speciei, neque absimilis morti: corruptio nanque est: differri oportuit eo vsque dum tractaret in extremo libro frugum corruptiones. Nunc tamen hîc maluit inter alias cumparationes hæc miscere. Duo nanque digerit hoc capite:primùm, quare floreant diutius legumina quàm frumenta: in secundo loco, cur non cunctos edant legumina simul flores,sed cunctabunda successione. Hũc posteriorem affectum sibi quoque Secale vindicare diximus. Quare illud quoque quod mox tanget, excutiendum: quómodo queant semina

B illa omnia eodem tẽpore æquè matura esse: quin aliqua sint plus,alia minus excocta. Nam hoc videmus in Prunis,& Persicis,& aliis. Primi affectus causam dicit esse fructus substantiam: quia sunt in frumentis imbecilli. Hoc iam millies, imbecillia pati ac protrudi ab interna forma,quò impellat aer. At memineris de Secale: quòd si dicas esse robustius Tritico, respicito ad solum prius in quo seritur (leuius enim est) & quale Hordeo quoque curatur. Διὸ καὶ βρέχεσθαι. Vtriusque speciei persequitur affectum, frumenti debilitatem: quia nequeat humectari: intellige, sine pernicie δύναται: nanque verbum est hîc ἀντὶ τοῦ χρή. Sed hoc verbo vsus est,quasi dicat, nequeunt pati humectationem: leguminum robur, cùm dicit

C ζητεῖ. Vt etiam appetant, & finis huius appetitus, ὀνίνανται. Et igitur appetitus is naturalis,si iuuãtur.

Τάχα δὲ τοῦτό γε. Nequis obstrepat,negat se id affirmare à frumento respui,sed accidere: propterea quòd omnis planta gaudeat ad bonam habitudinem humectatione. Si sic intelligatur,erit τὸ ὅλον φυτὸν, pro eo quod est ὅλον γένος. πᾶν φυτόν. Quod tamen haud sine periculo dicitur, si quis percurrat species. Sed admittatur. At ibi tum nulla fuerit probatio roboris in flore leguminum, quando statuitur communis affectus plantis omnibus. Tamen hoc in Tritico negabat, Cæterùm quum de floribus loquatur, alio modo capiendum est. Non enim verum est, Triticum aquas nolle: sed Tritici florem. Eluitur enim atque decoquit. Flores autem leguminum

D velle. Et tunc τὸ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς, significabit Tritici proprietatem. Vt sit ἴδιον, si præter naturam totius generis florescens non requirit aquas. Non igitur erit illa propositio per se. Nota verbum ἀποτραφεῖ, passiué. Ὁ δὲ καρπός. Ratio cur appetant aquas. Etiam Secale flores aquis amittere, dicunt nostri coloni. Itaque dixit τῶν σπορίμων, de omnibus. Δεῖται βοηθείας. Quia leguminum fructus materialior, & maxima ex parte grandior. Μάλιστα δέ. Faba duabus de causis, à substantia & à fine. Est eius species coniuncta raritati. Item fœcundissima. Ὁ δ' ἐρέβινθος. Hoc iam ter dixit. Ἀλλὰ περὶ μέν. Duas causas habere cum arboribus communes frumentum ad floris amissio-

amissionem, aut rubiginem, aut humectationem. Et addidit λίαν, quia roribus & rorulentis pluuiolis maximè iuuantur. Λύλόγως δὲ. Altera capitis pars, de successiua in leguminibus emissione florum: quam tamen cum multis aliis plantis habent communem. Et rei pro causa dat alimenti copiā. Igitur neque multis editis fatiscere, neque simul omnem effundere posse. Ita partes expediuit continuationis: κυόσι, ἀνθεῖ, προσαυξεται. Διὸ τὰ μὴ αὖα ἢ τέλεια. Quia eorū perfectio est, cùm sicca sunt, χλωρὰ ἐν τῷ γίνεσθαι. Καὶ ἀεὶ ἐγγυτάτω. Malè positam aduersatiuam. Ait, quae vua sunt, tametsi sunt alimento propiora, tamē sunt αὖα. At, ô bone, αὖον hîc non est ab humoris defectu, sed à cessatione attractricis. Itaque addidisti τέλεια. Quare hîc τὸ καὶ ἀεὶ nihil facit. Imò causalem esse oportuit, non aduersantem coniunctionem. Expedita nanque sunt prius aliis: quia propius habuerunt ad manū, quò sibi facerent plurimum. Τὰ δ' ἐπὶ τῷ ἄκρῳ. Rectè designat loca: quippe in quibusdā plantis primi flores sunt ad cacumen. Sicuti non eadē ratio maturitatis in fructibus, secundùm partes Cucumis, & Pepo ad pediculum aut amari, aut minus suaues, ob terrestrem succum nimium qui semper subit. Contrà in vua, primores acini maturiores: quia propiores calorem naturalem. Ficus item secundum pediculum. Pyra non constat. Quaedam enim à petiolo incipiunt maturescere: quaedam à flore. In illis quae à pediculo (habemus autem nos in hoc suburbano vbi haec scribimus) ratio est: quòd simul infertur tota fructus materia: non igitur alia succedente, meliùs coquitur quae propinquior est autoreм coctionis. In quibus verò priùs maturescunt extrema, causa est: quòd pau latim subit succus. Ideo vi solis fruitur is qui nōn admiscetur recentis aduectu. Τοῦτο δ' ἴδιον. Nam Citrus & Arbutus fructum fundunt κατὰ μέρος. Dicit ἀνθεῖ καὶ τρυγῆ, sicut & suprà μνημονευθὲν succum. Verbum ad solatium agricolarum, labor. Cùm ad operam sese inuitarent, dicebant λάβωμεν. Iam fructum capiamus. Καὶ ἅμα τὴν βλάστην. Tametsi florem edunt, atque in florem fructū varia perfectione laborant: non propterea tamen cessant surgere à cacumine. Ita neq; inferiorū operа superiorum obest incrementis: neque ascendens succus secum aufert ab imis quantū debetur eis. Nota ἐπιρροῇ de fluxu ad partes superiores, vt & suprà monebamus. Καθάπερ γάρ. Communē tanquam riuum quempiā esse caulem ipsum: vnde hauriant aequè partes omnes. Dixit ὑποκείμενον, quasi fundamentum penoris. Sanè radicem aut in radice fontē intelligit: scapum verò alueum. Η' μὲν οὖν ἄνθησις. Concludit repetitis vocibus quae erat in prima thesi εὐλόγως. Dicebat enim εὐλόγως δ' ἡ ἄνθησις. Sententia est, Non abesse ab ratione quódque diu floreant, quódque aquarū maleficio non afficiatur. Ε'ν δὲ τοῖς ἄλλοις. In aliis omnibus si cum eis frumenta comparentur, agnoscemus ipsa plurimùm pati cùm in eo sunt, vt flori subeat fructus. ἀπανθῆσαι, deflorescant. Dixit σχεδὸν, quia Siligo plus resistit. Secale diutissimè floret. Con-

A trà Faba maximis laeditur nocumentis: & tamen est legumen.

Lego πιστῶδες ἀσθενὲς, non autem πτῶδες τὸ ἄνθος. Et τοῦτο γε κατά, non τε. Et ὅδε καρπὸς δ' εἶναι, non autem καρπός. Verba illa, κεχώρισται γὰρ ἐκτὸς τῆς λοβῶν, καὶ διὰ τὴν εὐτροφίαν: vereor an sint integra. Nā hîc nihil facere manifestum est. Non enim causam dicunt quare floreant particulatim. Ait enim, propter bonam habitudinem à siliquis semina separari. Et τὸ ἐκτὸς, importunum hîc. Est enim ἀπὸ, non autem extrà.

Theodorus καὶ ζητεῖ, καὶ δύναται, & quaerant, & adepta benè succedant. Vides peregrinitatem. Succedit, enim est absolutū: vt accidit, quod falsò grā matici vocant ἀπρόσωπον. Υ'πομένει, sufferre. ad verbum. Sustinere, elegantissimè. Ε'ὐσθενοῦμενα,
B aerugine infestantur. Alii rubiginem vocant. Πονεῖ, fructificant. Paraphrasis est. Α'ναφορά, relatio. Imò delatio: sicut semper: & ἀναπέμπει, subitio.

Ο'χετῷ, inductu. Canali potius aut alueo. Ε'ξιστῆσι, enoxat. monstrum. vastant.

CAPVT XIII.

XIII. *Capitis argumentum. Quaeritur quomodo etiam congeneres plantae non conueniant in idem tempus fructificandi. Assignatur causa formae, deinde terra atque aeri, siue qui sit regioni peculiaris, siue qui sequatur anni tempora.*

ΤΕΡΙ δὲ τῶν ὁμογενῶν. Diuersa sunt genera frumentorum & leguminū. Propterea minus mirū videbatur quòd eorum esset non idem tēpus fructificandi: quia non idem genus. Quaerebatur tantùm causa. Nunc etiam re-
C soluit doctrinam ad species ipsas vsque. De quib[9] idem quaerit. Proximum genus est tritici & trimestris: cur ergo non eadem natura? Nam eorum quaedam prodeunt octauo post mense, alia tertio, nonnulla secūdo, celeriùs aliqua. Post aliquot interposita verba quasi decidit cum ipsa natura: ac demum concludit, haec non esse species, sed genera subalterna. Videri verò species vltimas, propter faciei propinquitatem. Id exemplo canum. Haud enim aequè omnibus eandem esse προθυμίαν venerum gerendi. Postea verò acriùs excurrit atque adeò sanè, vt ex Populi axiomate illo, tot esse Vitium species, quot regiones: dicere audeat tanquā ex vero proposito, mutari species à regionibus. Tantùm illud addit, ei rei etiam aerem cōspirare. Cui nos, vt neutiquam assentimur: quod absurdū
D fit, mutari substantias ab accidentibus: ita ne continuò quidem aduersamur. Subest enim maxima subtilitas ex principiis Philosophiae. Non quidem mutari substantias, sed accidentia ab accidentibus occulta vi caeli, cuius vultibus regionis facies subiecta est. Accidētia verò illa sunt certi gradus qualitatum in ipsis mistionibus. Mistiones autē ipsae tales atque ita sunt in vnaquaque materia cuiusq; speciei, vt nulla sit alii penitus similis. Habent quasdam tamen affinitates. Iis itaque mutatis affectibus, non potest forma speciei quae sibi illos habebat peculiares, consistere. Quamobrem

in eas qualitatum mistiones quæ introductę sunt, facilè subit alia forma, cui peculiaris est is apparatus. Duo ponentur exempla, vtrunque perspicuũ. Primum est, forma cineris imponitur ligno combusto. Ligni forma non amplius se continere potest in materia ligni, posteaquam ligni accidentia consumpta sunt. Alterum exemplum magis accedit ad hanc materiam. In fimi materia forma fimi est: abolitis propriis ei formæ accidentibus, alia succedũt, cũ quibus fimi forma nequit manere: & ingreditur muris, aut muscæ, aut scarabei, aut etiã plantæ forma cuiuspiam. Hæc est ratio mutationis, neq; ab hoc declarata, & omnino paucis nota. Tertium possumus addere, quãdo semen asini mutatur in equæ matrice, vt fiat mulus. Hæc agitãtur in prima capitis parte. Posterior vna sententia cõtinetur. Admirandam esse naturæ legem: quòd seminis vis non mutetur à causis exteris ad plãtę generationem, quod ad motum attinet. Tamẽ suprà dicebat, exire citius legumina. Atque hęc quidem longi capitis periocha: nunc partes ipsas expediamus. Τίποτ' οὖν αἴτιον. Fundamentum quæstionis est: quoniam ἴση οὐσία. Si est æqualis substantia, cur non & æqualia accidentia? Ἀλλ' οἱ μὲν. Bimestre quoddam agnoscit Triticum, aliud trimestre, sicut & Farra quædam. Quin hanc auget differentiam: quòd citra id quoque tempus exeunt nonnulla. Πλείων ἡ διαφορά. Sanè verò plurimùm distant ab iis quæ seruntur Bruma, χειμοσπόρους. Ὁμοίως δὲ. Innuit olera & legumina. Quanquam in iis non sunt eæ differentiæ. Ideirco subdit duo verba: vnum, μάλιστα: in frumẽtis potissimùm: alterum adhuc angustiore ambitu τάχα μόνον. In iis solis esse hanc varietatem. Καὶ τοῦτ' εὐλόγως. Non esse absque ratione in frumentis hanc diuersitatem: quia & possint frui Verni temporis beneficio, si Vere serantur. & bruma si serantur, brumam tolerare queant. At non queunt legumina propter imbecillitatem. Suprà tamen agnoscebat ἰσχυρόρριζα. Πλὴν ὀλίγων. Castigat audaciam propositionis. Excipit enim Eruum. Quin & de Faba satis constat. Columella negat vllum esse trimestre semen: sed esse ait succisiuam operam trimestrem sationem: si minus è sententia successerit ex Hyberna satione. Quapropter etiã Hordeum accipit vtriusque temporis conditiones. Quod si verum est, Triticum Februario satum prouenire: non iam est ad species confugiendum, sed sistendum iudicium in aeris facultatibus. Quamobrem ad hoc quoque se recipiet postea.

Ὥστε μὴ ὥρᾳ. Seritur eo tempore, ne importunè seratur. Ne à tempore deseratur. Ὅσα ἐλάττους. Hîc est corruptus codex: neque potest hęc pusillarum præscriptio spicarum vtrique sationi conuenire. Τοῦτο μὲν οὖν. Amplificat doctrinam. Idem enim etiam in arboribus euenire.

Αἴτιον. Vtrisque vnam esse causam, specierum diuersitatem. Non enim esse species vltimas, sed medias, quas vulgò dicimus subalternas. Satis verò patet id in exemplis. Vix enim Vitis species queat aliquis enumerare. Τὸ δ' ὄνομα κοινόν.

A Nomen commune. Non hîc intelligit ὁμωνυμίαν, sed sub nomine communi etiam generis communionem, quæ certis postea differentiis ad varias species astringatur. Ὥσπερ ἐν τοῖς ζώοις. Exemplum petit ab animalibus. Laconicæ nanque canes binos dies addunt aliarum prothesmię gerendo vtero. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο τὸ γένος. Quid? Negat canis naturam illam communem tum Laconicis, tum aliis esse genus? imò verò est. Et potius dicendum, ἐκεῖνο γὰρ εἶδος. Latet autem eius differentię vis humanum intellectum, quẽadmodũ & aliæ fortasse omnes. Nam quis notam habet naturam illã quæ communis est equo, tauro, asino, onagro? & illam quæ est in vulpe, cane, tigride, lupo, vua? Quin ex perdice & gallinaceo genere tertiũ enasci, Aristoteles autor est. Ἔνι δ' αἴτια. Similis in
B plantis & in animalibus causa. Eam diductam in duo capita, relinquit iudiciis nostris discutiendã. Alterum caput est in elementaribus qualitatibus cùm dicit, εἴτε γὰρ θερμότης. Alterũ in occulta formę efficacia cùm dicit, εἴθ' ὅ, τι ποτε. Hoc addit, quia rectè suprà negabat calorem esse fœcunditatis autorem. At eadem sunt naturæ væstigia in generatione & modo generationis. Καὶ καθόλου. Rursus quasi ad alia transiturus colligit: idem tamen porrò tractat. Quæ Bruma seruntur, occupari eorum operam in radicibus. Vere sata citò surgere: quia subtus parum habeant quod agant. Cęterùm hoc non exhaurit quæstionem. Dicam enim, tales esse radices, quia sũt vel Verna vel Brumalia. At quærimus, quare in eodem ambitu naturæ non sit idẽ
C tempus generationis. Hoc est, quare illa sunt trimestria, illa non. Ἐν τοῖς σπέρμασι. Etiã suprà nomen σπέρματος accipit pro tota natura, sanè laxè admodum. Sententiæ fundamentum est in multo, & non multo opere. At omnis actio est motus: omnis motus in tempore. Igitur in multo tempore multum operis. Operosum Triticũ: multis enim radicibus nititur: à multis radicibus multam fundit stipulam. Contrà omnia hæc in trimestribus. Hæc tamen haud leuiter sunt consideranda. Non enim quia multiradix & multicalamum est Triticum, multo eget tempore: sed quia multo est in terra tempore, multas fũdit radices: cogitur enim ab Hyeme, prohibetúrque ne exeat. Et trimestria si Bruma serantur, quod in Hordeo videmus, multas radices edent. Et meminerimus quod suprà dicebatur, etiam Triticum serotinum paucas e-
D dere radices, in multam stipulam sese effundere.

Ἐνταῦθα σπεῖτον. Multas radices fundere, in quas statim expendat facultates suas. ἐνταῦθα, in radice multiplici. Nota ἐνταῦθα ἀποδιδοὺς, reddens vim suam acceptam, à forma scilicet: ἀποδιδόασιν, ἐνθεῦθεν scilicet, id est ab radicibus. Πλῆθος καλάμου. Eleganter, non καλάμων. quia iam πλῆθος explicauit numerum. Ῥᾷον γάρ. Axioma toties sumptum. Quod minoris sit operæ, breuiore tractu perfici: etenim in breuiore cursu propior meta. Διό. Quia magno opere perficitur, magnum opus edit Triticum. πολύχους, idem quod πολυφόρον. Καὶ βαρύς. Graue: quia plus trahit alimen-

alimenti, in maiori quanto magis pondus. at cuiusmodi quanto? non enim in aereo .θολωτέραν. In terrestri scilicet, & minus puro. nam Hordeum magis aereum, & Farra ipsa. Notabis diuisã orationem: quod & alibi facit. ὁ μὲν πολύχους, de Tritico, vnum hoc. ὁ δὲ ὀλιγόχους καὶ κοῦφος, de trimestri duo hæc. ὁ δὲ ζαφύς, de Tritico, quod omiserat.

Α'ποδρομή. quod bis iam, ἀνατρέχει: sed hîc ἀπό, quia ab radice. Δι' ὀλιγότητα. Propter radicum paruitatem: à qua citò scse expediuerit virtus informatrix, atque ad stipulam fuerit conuersa. Κατὰ λόγον. Vt quantum temporis positum fuisset in radice operosiore, tantum subtrahatur à minus operosa, & in stipulam transmittatur Θολωτέραν. Sic etiam suprà dicebat: quę diutius sub terra semina morarentur, fieri terrestriora. Μέγα δέ. hoc iam sæpe dictum est. multùm quoque tempus posse. Citò igitur verna prodire: quia calore foras euocentur. Ostenditautem ex eo quòd illa etiam, quæ sua natura πολύρριζα sunt, Vere serantur, non retinẽt sibi vim illam, qua multos edant calamos, propter properatam productionem. Tum autem, quia non habeant perfecta germinationis fundamenta, nequeant exercere potestatem suam in fructu ipso: sed spicam ferant tenuem, nec plenam admodum.

Ο' δὲ τρίμηνος. Aliquis dicat: temporis esse vitium illud breuis: hybernæ sationis moram afferre talem fœcunditatem. Non est ita, inquit. nam trimestria si Bruma serantur, non ferunt frigoris incommoda. Hac sola propositione tota stabilitur sententia illa: affectum varie prodeundi pendere penitus à varietate specierum. Quippe necessariò deberi vernum tempus trimestribus propter imbecillitatem: non autem seruari quasi ad deficientis prouentus subsidia, quemadmodum Columella sentiebat. Α'τοπον δέ. Quoniam trimestria dicebat esse leuia, propterea quòd parum de terra suggant: adducit obiectionẽ in Ænesi Triticorum: ibi enim citò perfici. Non dixit Triticum, sed οἱ βαρεῖς: quia grauitas erat causa tarditatis. Ι'σημερινούς. quæ verno seruntur æquinoctio. Συμβαῖνον. quia exire & perfici sunt affectus. Λοιπὸν γάρ. Quasi fessus de venatione hac causarum, redit ad signa potentiæ formarum. Atque hunc quoque locum simul cum aliis adducere potes aduersus eos qui negant Peripateticos ab occulta proprietate quicquam fieri. apud hunc Philosophum sæpe monuimus inueniri. Est autem asylum humanæ imbecillitatis, & simile perfugium illi Periclis: εἰς τὰ δέοντα. Adeò verò nititur huic iudicio, vt etiam scruum calculo probatum velit. ait enim, λίαν ἐρῶμεν. & addit μεγάλας. Magnorum esse parentem diuersitatum priuatam naturam hanc. Ænon autem Thraciæ ciuitas est. Καὶ πολυάχυρον. vna et ex differentiis, esse paleosum. Μὴ χαριεστῇ. Sensus apertus: causa, quare posuerit hîc, obscura. Nã quid ad rem: si minus confert humanis vtilitatibus palea? An vult dicere: cùm frumenta sint à natura instituta, vt sint homini pro cibo: tantum tamen

A vis occulta illa potest, vt etiam detorqueat ab hoc fine operam, atque absumat in palcam? Τῷ πρὸς ἡμᾶς, quod ad nos attinet. nam pecori non est ἄχυρον inutile. Cæterùm quia nobis quoque vsui est, cùm prodest pecori, quod nobis est vsui. Ac præterea seruit ad parietum merones, & ad alia: subdit καὶ τὴν τροφήν: ad cibum, inquam. Coniunctio καὶ, est expositiua: vt - *Lauinaq; venit Littora*. Κατὰ γε τροφήν. Notabis, quod millies monuimus, ordinem inuersum. Prior enim est σῖτος & tempore & natura, quàm τροφή. Τάχα δὲ καὶ τὰ γένη. Difficilem illam sumit hac in parte prouinciam, de qua suprà diccbamus. Ob eam difficultatem in tam controuersa disceptatione profitetur modestiam suam, cùm dicit τάχα. nondum enim asseuerat. Sed multa deducta narratione statuit in me-
B dium, quod quisque iudicet. Fortasse, inquit, ipsa genera variantur à regionibus: tantum abest vt negare debeamus, ipsa subuerti accidentia. Cæterùm adhuc attenuat sententiam, vt commodior videatur: cùm dicit, ἢ πάντα, ἢ ἔνια. Modò in vna manifestò reperiatur, satis est. quòd si ita sit, discussa fuerit quæstio. Quando facilis sit in vna specie specierum multiplicatio, propter variationem. Ε'ξομοιοῦσι, assimilant sibi loca locatum. Quòd si species quoque mutantur: iam est plusquam assimilatio. vtrumque tamen complexus est. Cùm dixit πῶς, innuit accidentia: cuiusmodi color est. & quæ suprà dicebat, magnitudo, grauitas, figura. Designat autem substantiæ mutationem, cùm ait: ἢ διάφορα γένη. Et verbo vsus est efficaci, ποιοῦσι: vt
C in ipsis sint primordia causæ effectricis. Η' καὶ πρὸς τὸ ἀχρήστερον? Is est affectus consequens substantialem mutationem in quibusdam. Omnis enim mutatio est in contrarium contrarietate con tradictoria: sit enim quod non erat. Hoc autẽ euenit, aut in melius aut in deterius: namque in æquale, non potest. sit enim aliud. at æqualitas est identitas quædam. Hæc autem mutatio in deterius, aut est secundum gradum: veluti cùm Zea mutatur in Auenam. vtrunque vtile: at Auena minus. Aut est extra omnem gradum: veluti cùm Triticum mutatur in Lolium. Lolium enim non solùm inutile, sed etiam noxium. icci rco dixit, πρὸς ἀχρήστερον. Exemplum autem est pro parte inutilis, non pro toto. Thracium namque Triticum πολύλοπον, tametsi paleosum est, tamen habet medullam.
D Nota, καὶ: fortasse enim significat saltem, non autem intensionem sententiæ præcedentis. vtrunque recte potest. quasi dixerit: non solùm variant specificas differentias, verumetiam eo vsque desormant, vt etiam deiiciant de statu naturæ, quæ vsui esse queant homini. Πολύλοπος, multiglumus, idem quòd suprà πολυχίτων. ἐμβλαστῇ. Alius affectus: cuius causa hæc omnia narrantur hîc. Διὰ γὰρ πὺς χειμῶνας. Suprà dicebat dicebat de regione: hîc etiam inuoluit aerem pro causa: quia regio maxima ex parte talis, propterea quòd aer talis. vbi confundit causas manifestò. Multis esse munitum inuolucris: &, tardè proficere: vtrunque ait, διὰ τοὺς χειμῶνας, euenire. at hoc verum non

videtur. Serò quidem proficit, à frigoribus impeditum: hæc est causa efficiens. at frigora non efficiunt multiplices illas tunicas Potius videtur esse sub ratione finis: vt data sint à natura tot operimenta, quibus sese tueri posset à frigore. Καὶ διὰ ταῦτα. Ostendit non esse accidens accidentaliter, sed proprium manans ab ipsa specie: quandoquidem etiam alibi satum retinet naturam illam, serò prodeundi. Vbi euenit complicatio sentẽtiarum. Cùm enim probat hoc exemplo, Thraciæ terræ vi mutatam Tritici naturam: simul probat aliarũ terrarum vi non posse hanc Thraciam naturam immutari. Καὶ πάλιν. Nunc corroborat sententiam quæ vim declarat regionis. Non solùm Thracium in aliis terris satum seruare tenorem se rotinæ perfectionis: sed etiam aliunde importatum in Thraciam idem pati. Γίγνεται γάρ. Hoc toties iam dictum axioma non facit ad partẽ sententiæ posterioris, sed prioris. consuetudinem induisse aliam naturam. de terra loquebatur: nunc affert consuetudinem. Quasi non primo satu mutatum sit, sed multis successionibus terræ moribus assuetum. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς αὐτομυωνίζουσι. alterum exemplum à duobus affectibus. Primus est, τὸ ἀχεῖον, quod respondet illis duobus verbis: τὸ ἀχείμαστον: & μὴ καταφελεῖ: ait enim, οἱ διαρρηγνύνται λεγόμενοι: frumenta, qui dirumpunt vescentes. alter affectus à magnitudine. Ait enim grana esse malogranatorum acinis paria. Talia sunt grana Maiz Indici, atque etiam similia figura: πυρῆνον ἴσοι. Χόνδρος ἐδόντων. Hoc enim hîc agit: vt ad agri referat proprietatem. Et addit φύσει: quia dicebat, ἔθος φύσις γέγονε. Intelligit hîc formam: qui dixit, ποιοῦσι γένη διάφορα. Καὶ οὐκ ἂν τηρεῖν. Si transferantur in alias terras, nequeant illam seruare magnitudinem. Ecce, quemadmodum semper monui: in vtramuis partem trahant vel exempla vel argumenta, ea sibi arripere hunc autorem. Suprà dicebat, tantas esse agri vires mutandis seminibus, vt Thracium Triticum etiam in aliis satum regionibus, natiua seruet primordia pertinaciæ ad tarditatem perfectionis. Nunc ait: manifestò attribui debere terrarum facultatibus eiusmodi seminum diuersitatem: quoniam in alios agros translata nequeant illam seruare, sed exuant atque abeant in communis naturæ leges. Ὅτι γὰρ ἐπὶ τῶν ἀμπέλων. argumentum ab vniuersali consensu gentium. tot esse vitium species, quot sint regiones. Quin, inquit, non de vitibus solùm verum est, sed etiam de aliis: modò cùm terræ facultatibus coniungat item aerem. Hoc etiam suprà innuere monebamus, vbi dicebat: in Thracia διὰ τοὺς χειμῶνας. Etenim si dissentiat cælum, frustra sit fundus. Quid enim faciat pulla terra, si nunquam pluat? quid imbres quamlibet tempestiui, sabulo? Διὰ τοῦτο γάρ. Probat, cæli facies, atque officia conuenire oportere. Nam eadem semina eadem in terra iacta, id est in eodem terræ habitu, non æquè proficiunt, si non æquè fruantur cæli benefi-

A cio. Hæc ita nos amplificauimus: ipse tamen de regione tãtùm disceptat. Vt, ἀπὸ τῶν αὐτῶν, significet semina: addit enim φυτευομένων, & μὴ φερούσης τῆς χώρας. Et duo dixit, ἀνωμαλίαι, scilicet in terra minus bona: ἀκαρπίαι, in terra non bona. ideò dixit ὅλως. Quia κακοκαρπία ἐστὶν ἀκαρπία τις: vt suprà dicebat. est enim pars τῆς ἀκαρπίας ἡ δυσκαρπία. Ita nos dicere soluti sumus: Cæsaris genus nõ in Nerone desiisse: sed iampridem in Caligula defecisse. Ἐκ δυοῖν γάρ. A duabus causis, iisque valẽtibus, siquid fiat: pro earum natura constituentur illius factæ rei differentiæ, atque ex differentiis totum ipsum. Τὸ ὅλον, hîc speciem intelligit: eius enim partes sunt materia & forma, genere & differentia designatæ. Δυνάμεων ἐχόντων. intelligit principia. Ὁ καὶ ἐπὶ τῶν

B ζώων. Pro sententiæ confirmatione apponit exemplum ab animalibus. Mas & fœmina, erunt illa δύο: χώρα καὶ τροφὴ, erunt illa πλείονα. Vt ex equo & asina, innus. qui sic nascatur in Hybernia, piscibus aletur. Adeò vt addere ausus sit: τὸ παρὰ φύσιν euadere κατὰ φύσιν. Vtinam poneret exemplum. Pones tu ex Libycis animalibus, quæ siti assueta non bibunt. vbi ex Præceptoris præceptis mollienda hæc sententia est. ait enim esse φύσεως quasdam παραβάσεις. Egreditur enim è sua specie tum equa, tum asinus in mulo. Itaque dicuntur παρὰ φύσιν. non tamen sunt. Quodcunque enim fit in natura, naturale est: quia non nisi naturaliter fit generatio, quæcunque, qualiscunque, quocunque modo fiat. Duplex igitur

C naturæ vis & lex: altera vniuersalis ex qua nihil vel quod est, vel quod fit, egreditur: altera ordinaria, quæ extra cancellos angustiores exit aliquando, atque in effusiorem prolatat ambitum. Non erat in natura recta linea speciei leo non iubatus: est in linea, vt ita dicam, laterali ex leæna & pardo: quia leoninæ legitimæ speciei sit affinis pardus. Dixit, χρονισθὲν: quia ἔθος fit in tempore ἦθος, ac natura tandem. Καὶ λάθῃ πλῆθος. neque deficiat. Ἀλλὰ περὶ τούτου. Tertiam se dixit, vniuersali ratione rem hanc persequi. Quum tamen semper intermiscuerit historias atque disceptationes particulares. Deinceps de solis seminibus verba facturum pollicetur. Et omnino prodeundi perficiendique

D celeritatem attribuit aeri, exemplo Ægyptiarum sationum. Atque è vęstigio terram quoque adiungit. τὸ ὅλον, in summa: vt etiam Ægyptum comprehendat. Id quod etiam assignat agro Meli. vbi regionem dicit ἄτροφον, & aerem Ægyptio similem. Παραπλήσιος, scilicet Ægyptio: aut παραπλήσιος regioni, ἄτροφος.

Τὸ γάρ. melius dixisset: τὸ οὖν. Vt ex supradictis esset conclusio, non autem simplex effatum post tot disceptationes. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἔχει. Quia coniunxit animalia cum plantis sub hac natura communi diuersitatis: vtrorumque perpendit rationes. Ac in animalibus quidem agnoscit principia horum affectuum, quæ satis

per

per se valcant eas efficere varietates: at semina etiam ab ipsius aeris pendere facultatibus. Ἐκεῖναι ζῷα scilicet. κυριωτάτας, efficacissima principia, & quæ non egeant extraneis adiumentis, vt semina: ideò addit μᾶλλον. plus ab aere pendent quàm animalia. namque etiam animalia temporum sentiunt affectus. Vere nati equi longè inculpatiores, quàm qui eduntur Autumno. Ratio dicta est in Problematis. Εἰ δὲ μή. Semper effugit Philosophus obiectiones, vbi diluere operosius est. Itaque aduersus pertinaciter negantes, mutari substantias: Saltem, inquit, fiet in germinandi ratione variatio, & in ipsis momentis generationis. Hoc profectò negari non potest: quin aere molli ac blando citiùs atque faciliùs euocentur in plantæ conformationem semina: tum autem plantæ constitutæ maturiùs fructificent. Si non γένος mutatur, at saltem γένεσις. ἰσοχρονεῖν, æquare tempora germinationis atque perfectionis. alibi ἰσοχρονίζειν, æquare tractum temporis. Διόπερ. Rectè concludit. qualis annus fuerit, tales affectus plantarum futuros, tum alios, tum vel moram, vel expeditionem & nascendi & germinandi & fructificandi. ἀκολουθεῖ. quia causam sequitur effectus. Ἔν τε τοῖς ἄλλοις, succo, magnitudine, sinceritate. Σύμφωνον. Expedita tot ambagibus quæstione, sequitur appendix huic tractationi proximam illam. Quòd sata semina vel serò vel maturè non exeunt, nisi stato tempore. Hoc primum est, quod faciat admirationem. admirarionis causa, hæc. Terra est sicut vterus in animali. At exit fœtus certo pòst tēpore, quàm est in matricem iactum semen. ratio est: quia calor vteri vniformis est, atque semini consentiens. at terræ fœtus à cęlo pendet. Quocirca pro temporis imperio iussa faciet in terra semen: cujus exortus à cæli statu moderatur. Hoc verò adeò verum est: vt etiam flante Borea floreant Amygdali. Alterum quod admiramur, est: alieno tempore mandata terræ semina sub terra diutius incorrupta seruari, quoad tempus appetat prodeundi. σύμφωνον. Quia disceptatum est de varietate perfectionis in generibus: hoc, quod adiicitur hîc, considerat seminum constantiam ad exeundum. Est igitur similitudo in contrarietate: iccirco dixit, τρόπον τινά. Μὴ κινεῖσθαι. valde stricta vox. nullo modo moueri. Quia neque corrumpuntur, neque mutantur in aliam speciem (hoc enim euenire propter morem sub terra, suprà dicebatur) neque in plantam exeunt conformata. Ideò auxit vim sententiæ, quum dixit, μηδὲν. Posuit, πρότερον, absolutè: quia subdit ἀλλὰ, pro eo quod est, ἢ. idem acsi diceret, πρὸ τῆς οἰκείας ὥρας. Excipienda tamen trimestria, atque alia multa quę Hyeme sata, Hyeme prodeunt: Vere sata, Vere. Itaque nimis præceps oratio illa, μηδὲν σπέρμα. Πολλῶν ὑδάτων. Hoc mouet admirationem: non euocari semina temporibus tepidis & humidis quæ sunt principia vel generationis vel putrefactionis. Hoc etiam addidit: nequis putaret, frigore ac siccitate conseruari. Ἐπεὶ τό γε μὴ διαβλαστάνειν. si corrumperentur: non esset mirandum. At miramur, quia tandem germinant, tum verò non germinant. Μὴ ἔχοντα οἰκείαν κρᾶσιν. Alieno tempore, cuius temperamentum eorum temperamento non respondeat. Αἴτιον δὲ τοῦτο. Dat causam conseruationis, quum ait: ἐν τῇ τῶν περιεχόντων ἰσχύϊ: in robore corii, vel corticis, vel membranæ, vel tunicæ ambientis. Idem suprà pro causa arcessebat in Ægilope, πολυχιτωνίαν. Quam etiam hîc statuit atque adiungit duritiam sub voce hac, ξυλώδη. Naturam tamen hanc ligneam cùm vult explicatam per ἀνθικὰ, duriusculus est neque audiendus. Ἄλλας φυλακάς. intelligit munimenta quæ modò recensebamus. Φυλακάς, præsidia. ἀνθικὰ, semina floralia, id est στεφανωματικὰ, quæ seruntur florum tantùm causa: vel quæ non distingũtur ab ipsis floribus, vt de Thymo dicebatur.

Lego ὅσοι ἐλάττους, expunctis illis, μητρὸν ἁπλῶν. Et ἐπὶ τῶν κοινῶν, non autem καινῶν.

Et ὀλιγόρριζοι καὶ ὀλιγοκάλαμοι, non autem πολυκάλαμοι. nam neque verum est, neque respondet sententiæ. Et τελείωσιν ταχεῖαν, non τραχεῖαν, sicuti mox, ἀποδρομὴ ταχεία, non τραχεῖα. Et ἰσημερινοὺς, non ἰσημέρους. Et κατὰ τὴν ἔκφυσιν, non ἔμφυσιν. Et κατωφελῆ, non κατωτελῆ. Et ὀψὲ διαβλαστάνει: expuncto δὲ. Et ἐκεῖ ἀποσπειρόμενος non βεβαιοσπειρόμενος. Et αἰτιν συγγαῖς. Et οὐκ ἂν τήρεσιν, non autem οὐ κατήρεσιν.

Theodorus, κοῦφος, facilè: sicut & suprà: malo genio. Nam neque id significat, neque hîc quicquam significat. neque omnia leuia facilia: non enim pluma facilis, vel factu vel iactu. si dicas, facilis flecti: at non pumex. Sin facilis gestari: at non aer, non ventus, non ingenium muliebre. denique nugatur ipse: tum nos, qui diutius immoramur reprehensioni huic, nugamur. sic & βαρὺς, vt suprà, fastidiosum. οὐ κατωφελῆ. incommoditatem: imò inutilitatem.

Καὶ πάλιν ὁ παρὰ τῶν ἄλλων ἐκεῖ ἀποσπειρόμενος, ὀψὲ βλαστάνει. Theodorus nihil horum. eius verba sunt. Et quòd maturè apud alios seritur; serò apud alios exit. Quid hoc est? si de Thracio intelligit, iam dixit: si de alio, falsum est. Quod enim maturè seritur, maturè exit. Μὴ φερούσης τῆς χώρας. Quum planta in alieno agro nequeat hospitari. mira κακοζηλία. neque hoc significat. Sed quia terra non sit ferax, planta non fert fructum. A terra namque dicit fieri tum ἀνωμαλίαν, tum ἀκαρπίαν: Τὸ παρὰ φύσιν ἐγένετο κατὰ φύσιν. Quod negaret natura, lege proueniat naturali,

quod erat præter naturæ leges euasit naturale.

Εὐδιῶν. Hinc quoque moneri poterat vir optimus, τὸ εὔδιον, non ſemper ſignificare ſerenitatem. nam ſerena hyberna gelidiora ſunt.

Κερῶν. complexum. Bis errat: & quòd barbaro vtitur: & quòd non exprimit. aliud eſt miſceri, aliud complecti. miſtio eſt affectus partium in ſe: complexio eſt affectus partium ab alio. Neceſſe enim eſt, eſſe aliquid præterea quod complectitur.

CAPVT XIIII.

XIIII. capitis argumentum. Quærit cauſas, quare Legumina coctilia ſint aut incoctilia. A ſolo & aere, frigore, calore. Vbi vitium conceperint in ſemine aut in ſulco. An legumina omnia hoc patiantur.

ΠΕΡῚ δὲ τῶν σπερμάτων. Expedito altero naturæ fine in frugibus, qui ſcilicet erat, vt eſſent: quapropter & generationis, & vitæ & corruptionis, & morborum init rationem: nunc alterum tractat finem qui ſcilicet eſt, noſtri cauſa. Sunt enim propter hominis alimentum, aut pecorum eſcam, quæ hominis quoque ſpectant vſum. Quoniam verò non cruda, ſed cocta ſunt nobis vſui: de facilitate, difficultatéque coctionis ſcribit, atque vtriuſque cauſas eruit. Hæc conſideratio quum ſit multiplex, multas quoque partes huius capitis facit. Atque vtinam tam luculentè, tam lepido tractaret ordine ſemper omnia. Partes capitis principales tres ſunt. In prima proponit multas quæſtiones de coctilitate atque incoctilitate, quam τεῤῥμότητα atque ἀτεραμότητα iam dixit alibi. In ſecunda declarat & vim vocis, & eſſentiam rei, quid ſit coctile, cuius ſit affectus. In tertia væſtigat cauſas: à ſolo, & cælo, eorúmque qualitatibus: quando, & in quibus, vel totis, vel partibus ſint affectus hi. Hæc in priore portione partis huius: poſtquam duo inſtituit; primùm duas excludit opiniones. Vna erat eorum qui ſolam Fabam & Lentem dicerent pati hoc. Altera eorum qui huiuſce rei cauſam referebant ad aratorum boum cornua: quorum occurſu dum iactantur ſemina, percuſſa obduruiſſent. Poſt hæc oſtendit ſimilitudinem quandam huiuſce incoctilitatis, quippe in Leguminibus ad ignem, & in Betæ ſeminibus ad enaſcendum. Nam quemadmodum in eodem agro, in eodem ſulco, in eadem ſiliqua ſunt quædam coctilia, quædam non: ſic in Betæ ſeminibus. Quædam prodire quadrageſimo die, quædam ſeriùs, quædam anno póſt. Huius tam nitidi capitis faciem hac compendioſa pictura expreſſam volui: quò inoffenſius per omnes partes excurrere poſſemus, nequid nobis in mora eſſet. Propoſitæ quæſtiones hæ ſunt. πῶς, ποτὲ, quomodo, quando fiant coctilia vel incoctilia. Non enim adiectitia particula eſt ποτὲ, vt nobis, ſic pote: ſed tempus deſignat, vel in regione vel ab aere. Simul deſignat ἢ πάντα, ἢ ἔνια: vt ibi declaraturum ait: τὰ δὲ μόνα τῶν ὀσπρίων,

Συμβαίνει δέ. Altera quæſtio particularis: quare in eodem agro alia aliter. Cauſa quæſtionis: τῆς αὐτῆς ἐργασίας τυγχάνον. Si eſt idem cultus vnus: non erit à cultu diuerſitas. Aliquis dicat: Non mirum: latè patet fundus; varium in eo ſolum. Icirco addit: καὶ τῶν συνεχῶν αὔλακος μόνον διειργούσης. ſolo ſulco diſtare. nota loquutionem: ſulco ſeparante ſemina. Καὶ τῶν σπερμάτων. Tertia quæſtio. Quomodo ex coctilibus eueniunt incoctilia, & viciſſim ex his illa. non igitur à ſemine fieri videtur. Κατὰ δὲ τὴν ἔκφυσιν. non poteſt, quin more ſuo turbet. Nam quum mox dicturus ſit, quid ἀτέραμνον: tamen hîc præceps anticipat: ἀτέραμον eſſe vitium in tarditate, naſcendi, creſcendi, germinandi, fructificandi. Nota loquutionem: τὸ ἀτεράμονος ἄν τι γενοσηκός. alius diceret, τῶν ἀτεραμόνων. Sed dixit τὸ, quaſi naturam illam acquiſititiam.

Τ' ἄρ δὴ τούτων. Hæc eſt ſecunda pars in qua ſolutiones aggreditur. Εἴ τι συνάπτει πρὸς τὴν ἀπειαν ταύτην. Siquid aliud affine eſt huic naturæ. Hoc dixit, innuens Betacei ſeminis ſimilitudinem, non ad coquendum ſed ad proueniendum. Πρῶτον λεκτέον. ſcilicet τὸ τί ὀνόματος: vt ſciamus quid rei ſit.

Περὶ τὴν πύρωσιν. τέραμον dicitur, quoad coctionem. πύρωσις, coctio, ſuſceptio operæ ignis. καὶ διάχυσιν. quoniam coctilia Legumina intumeſcunt. eſt igitur effuſio quædam. Diſtant enim partes magis humore ſubeunte: ſanè fit abſceſſus. Καὶ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. Ea eſt definitio ab efficiente, & effectu: nempe ab igni & diffuſione. quaſi ſit hoc genus ipſius definiti. Nunc addit quaſi formam à fine: ſcilicet teneritudinem ob eſcam. Τὸ μὲν γὰρ εὐδιάχυτον. quod laxari poteſt in coquendo, eſt τέραμον. & addit circunſtantias: ταχὺ ἀλλοιούμενον. huic opponit aduerſariam naturam tribus conditionibus: ἀδιάχυτον, ἀναλλοίωτον, βραδέως ἀλλοιούμενον: quod deſignat appoſita particula priuatiua, ἀτέραμον. nec fruſtra dixit ἀναλλοίωτον. Sunt enim Legumina quædam quæ ouorum more, quo diutius coquuntur eo fiunt duriora. Scilicet quantum ineſt humoris aerei, conſumitur, tum aqueum terreſtre quod reliquum eſt, coit vt albumen: tanto magis terreſtre in Leguminibus. Τοιοῦτο δ' ἑκάτερον. Breui gyro comprehendit vtriuſque declarationem. Et iam propinquam incipit expedire cauſam, duritiam ſcilicet ac mollitiem. Hæc ſunt maximè propinqua. reſiſtit enim duro. ſanè vetus hæc eſt duri definitio, mille autem recipit. Huius cauſæ cauſa: duritiei, denſitas, mollitiei, raritas: quia calor & humor huc queunt, illuc nequeunt ſubire.

bire. propterea dixit λέγεται ξηρὸν, καὶ ὑγεῖτητα. Et applicauit, ostendens esse hanc causam, quum dixit δ' ἂν ἡ διάχυσις. & de duro: ἀλλ' ἀποστέγει τῇ συνκότητι, excludit densitate.

Διῃρημένου δ' οὕτως. Hæc est tertia pars, in qua væstigat harum causarum causas. Iccirco dixit τίνας, quoad substantias causarum: & ποίας τινας, quoad circunstantias. Exempli gratia: ab aere aut à terra: hæ sunt substantiæ ab aeris calore ac frigore. Hæ sunt conditiones, & ποιότητες. Nota loquutionem: παρὰ cum quarto casu, τὸ ὄψον. sic mox παρὰ τὴν τροφὴν, à cibo. Hoc etiam alibi notauimus ex Aristotele. nam vulgò vsitatiùs significat, præter. Διότι παρὰ τὴν τροφήν. Statuit fundamentum, de quo toties suprà. Hæc omnia ab alimento procedere. Is est aditus totius inuæstigationis: non tamen solus. Vt intelligamus: ταῦτα πάντα nihil aliud esse quàm ταῦτα δ' οὖν, coctilitatem & incoctilitatem: non tamen πάντως: Non enim à solo prouenitunt nutriméto. Nam de terra confessum est: pro eius modo atque habitu modum esse teneritudinis aut cruditatis. de aere verò millies, δι' τροφον, δι' τροφῆ. At quum docet, etiam ab eodem aere aliud, quàm alimenti beneficium proficisci, velut in area vel granariis: aliunde sanè aliud erit principium eiusdem affectionis.

Τῷ ποιάν. Ostendit quemadmodum in alimento sita sint momenta mutationis: quippe secundum quale, & quantum. hoc iam sæpe dictum est. Tantum autem attribuit, quantum ab aliis accipit: nempe addit à locis conditiones. Μεθίστησι, effectum designat: mutat, transfert ex natura dura in teneram. Summa est: quæ sunt in locis tepidis, stercoratis, tenuis glebæ, apricis. ἡλιόβολον, quod ὑπαλον, alibi. Κούφων τὴν τροφὴν ἔχει. intellige ipsa semina. Ω'-σπερ καὶ ἐξανισάμενα. Nunc ostendit effectionum opera, μανὰ καὶ μαλακά. quoniam τὸ ἀτέραμον erat spissum ac durum. Διὰ τοῦτο. exemplum petit è terra Lemnia. ibi esse coctilia: quia terra leuis. quare alimenta similia: ergo & effectus. Adeò, vt etiam terram ipsam τεράμονα vocent aliqui, à facultate, qua τεράμονα facit Legumina. Sic apud medicos, sanum corpus, sana vrina, sana causa. Ita hîc ex vsu communi, quasi à prouerbio argumentum: Quoniam, inquit, τεράμονα Legumina dicunt, ἐν τεράμονι γῇ nasci. Καὶ τὰ ἐν αἰγύπτῳ. Hîc non à terra solùm, sed ab aere quoque, cuius explicat officium & qualitates. Calor, inquit, autor τεραμότητος. Καὶ ὅλως τῇ πέψει. Quoniam metimur τεραμότητα aptitudine ad coquendum igni: videtur à calore aptitudinis ille apparatus in substantia. & dixit ὅλως: quia πέψις est genus. & genus est τὸ ὅλον suarum specierum.

Διὸ καὶ τὰ κοπριζόμενα. anteuertunt stercorata: ergo calore fit. Τὰ μὲν οὖν. transit ad contrarium per contraria. ψυχρά: quia dicebat ξηρόν. γλισχρά: Lenta, vt Argilla & Rubrica: quia dicebat λεπτογείοις.

κεραμία. figulina, renax, viscida. Ad idem exemplum adiungit eam quæ abundat humore nimio, tribus gradibus: λειμωνίαν, pratensem, humidam: ἔφυδρον, aquis vdam: ἑλώδη, stagnantibus. ἔφυδρος, cui subsunt scatebræ, ὕφυδρος, vt alibi dicebamus. Neque viscidus humor domatur: est enim plurimarum partium: neque multus: est enim plurimarum item partium.

Ἡ' γὰρ δὴ πῆξις. hæc est minor propositio syllogismi. illa maior: omne inspissans facit incoctilem. At humor nimius, copia sua: humor viscidus, quia non subit sed obsidet: humor frigidus, quia cogit: inspissant. Ε'ν δὲ τοῖς ἑλώδεσι. In eorum graduum comparatione ponit vltimam palustrem: adeò vt ἀχρεῖα, nulli vsui humano faciat idonea Legumina. Ea propter hãc causam pecori addicat, verbo sanè odioso, καταχῶνται: addita etiam ratione, οὐκ ἐνδιδοῖ βρεχόμενα. vt ne macerata quidem obsequantur. Αἱ μὲν οὖν περὶ ὕδατων. Transit ad aliam causam, nempe aerem: cui tamen adiungit etiam conditiones peregrinas, scilicet pluuias: quia sunt alimenti partes. Aqua sanè materia est: aer & materia & quasi forma quædam, saltem formæ instrumentum, ob efficaciam qualitatum. imbribus igitur effici, vt ἀτεράμονα sint. Eadem hîc proportio quæ in terra vda: præsertim si aeris accessit frigus. & addit μὴ πνευματικά. Quoniam semper διάπνοιαν vult esse tum semen tum plantam: alioquin aut sterilitatem aut cruditatem, aut aliusmodi sequi deprauationem. Omninò dicit perinde esse, si incessatur imbribus, atque si natura sua terra sit aquosa. Πῆξις γάρ. Ostendit effectiones: vt & suprà, πῆξιν, πύκνωσιν.

Διῃρημένων δέ. Nunc ex his deducit solutionem secundæ quæstionis. Si ex alimentis fit mutatio: alimenta mutantur à superueniente materia: materia non semper eadem superuenit: igitur idem ager aliàs tenera feret Legumina, aliàs non tenera. hoc est quod ait: μὴ ὁμοίως. Ε'κ δὲ ὅς. alibi, οὐρανίας, ἐπομβρίας.

Καὶ περὶ διηρημένων. quod suprà dicebat: αὔλακας διειργούσης. Εἰ γὰρ τοῦ μέν. Alia ratione diuersa ab ea causa quæ ducebatur ab imbribus. Quoniam, inquit, huius seminis teneri aliud solum, aliud huius duri. Nam tametsi vnus ager est. vt suprà dicebat, quantitate συνεχὴς, qualitatibus tamen non est vnus. Quin etiam in eodem sulco diuersa erunt: quoniam in terris quibusdam venæ quasi quædam sunt disformes.

Τοῦ μὲν, τοῦ δέ. Quoniam cultrum secat partes diuersas quæ cohærebant. Eos tractus à metallorum similitudine ῥάβδους vocat. Vascones vittas: Itali striges Latina voce, aut etiam Germanica. signatum verbum, διατέτασθαι. strictæ namque sunt & productæ. παράλλη-

λας, vicinas æquali continuata productione.

Ἐν τοῖς ἐργασίμοις: in aruis. ſic Laborinus Campaniæ tractus.

Ὥσπερ τῶν αὐτῶν. ſubtilis explicatio. Quum dicebat: Veris impreſſionibus accipere leges aruum: quaſi eſſet obiectio illa. Cur igitur in eodem agro aliter atque aliter? Reſpondet: Quanquam eſt eadem imbrium vis: non tamen eſt idem modus receptionis. Actiones enim non præſtant pro agentis, ſed pro patientis ratione. Itaque per ſe quidem communem imbrium affectum, proprius vt ſit, efficiunt arui partes. Id ſonant ea verba quæ ſic digero: τὰ ἐργάσιμα ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι ποιεῖν διαφορὰς, καὶ τῶν κοινῶν ὄντων τῶν ἀπὸ τοῦ ἀέρος γινομένων.

Ὅτι δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ. Non ſolùm ligulas illas inter ſe differre, ſed etiam portiunculas interdum aliquas vel puſilli loci. χωρίου, diminutiuum: & μικρόν τι. Vt minus mirum ſit, ſi in iugero integro, aut noſtrati *arepenne* ſint virgati tractus illi. Etiam in gemmis & lapidibus habemus tum κέντρα tum χαλάζας.

Ὡσαύτως δέ. Ab aeris alia qualitate abſque bumore: nempe frigore, vel ἁπλῶς, vel cum vento: qui certa loca perculerit eiuſdem agri, quædam non attigerit. Non procul eſt diſceptatio ab illa de arboribus: nonnullas è ſatu ſteriles prouenire: alias degenerare: quia degeneratio ſit ſterilitas quædam. ſic hîc, ἀτεραμότητα ἢ φθοράν τινα. Quemadmodum locis aliquibus, ac temporibus omnia ſeruantur incorrupta: quibuſdam omnia corrumpuntur aliquando: in aliis partim ſeruantur, partim corrumpuntur. Ita ſunt in aliquibus omnia coctilia: alibi incoctilia omnia. eſt & vbi partim talia, partim non. Τὰ μὲν παραλλάττειν. Variare, mutare naturam: vt ex integris fiant vel manca vel nihili.

Τὰ δ᾽ ἐπιβαίνειν. è ſulcis ſurgere. Melius inuertiſſet ſic: τὰ μὲν ἐπιβαίνειν, τὰ δὲ παραλλάττειν. hoc enim verbum habet in ſe negationem. Καὶ εἴπερ ἐν αὐτοῖς. alia ratione acuit priores reſponſiones. Subeſſe etiam ſeminibus ipſis affectum quempiam diſſimilem: non iniuria. quippe diſpares ſunt in ſiliqua ſitus atque magnitudines. Poteſt igitur ſubeſſe neſcio quid, vnde procedat illa coquendo varietas. ſed dixit more ſuo verecundè, καὶ εἴ τις. Quòd ſi verum ſit: ea quæ fuerint imbecilliora, celeriùs ſentiant integritatis ſuæ diſpendium: vnde autem imbecillitas hæc, aut quæ? Quia, inquit, accepit in ipſis primordiis væſtigia quaſi quædam mutationis: quemadmodum peregrinus, quum ſub aliis legibus mutare cogitur mores in aliena terra: ſi vegeti atque integri animi eſt, perſtat in natura ſua priſtina; ſin molliore initiatus eſt ab incunabulis habitu, facilè abit in nouos mores.

Διὸ καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καυλοῦ. Quis non videt, hæc ſuperioribus continuanda, pra-

A uóque diſiuncta iudicio? Ex his rationibus non iam tota perſequitur, ſed porrò partium quoque partes: quoniam ex eodem caule diuerſis naturis prodeunt ſemina. ἐν τῷ αὐτῷ λοβῷ. Quoniam putare ac dicere poſſet aliquis ex terra prouenire diuerſitates: ideò notabis, διό: non ex terra ſed ex aere, qui potiùs in vnam ſiliquam aut vnam ſiliquæ partem, quàm in aliam, impegerit qualitates. In eadem verò ſiliqua vt ſint illæ differentiæ, ratio alia quærenda eſt, ab alimenti fortaſſe vicinia. Τῆς δ᾽ ἀσθενείας. Quia poſuit imbecillitatem patiendi fundamentum, oſtendit totius Fabacei generis imbecillitatem: vt eius partes tanto faciliùs imbecillæ credi queant. Totam Fabarum naturam eſſe de-

B bilem, argumentum illud: quòd Faba ſui coloris non ſit perpetuò compos, ſed nigreſcat.

Ὅτι δὲ πῆξις. Quia dixit à frigore fieri concretionem ac denſitatem: nunc oſtendit, à regionis frigiditate. Ad Philippos Macedoniæ naſci Fabas incoctiles: propterea quòd illa regio frigida ſit: & addit σφόδρα.

Ἐὰν δ᾽ ἐν τοῖς ἀχύροις. Nunc aliud iudicium: quo declaretur, à frigore fieri: quoniam à calore fiunt coctiles. Hoc etiam ſuprà ſtercorationis argumento: nunc alio. Si, inquit, in area relinquantur in valuulis iam æſtu torrefactis, non mutantur, ſed manent coctiles. Non loquitur de Fabis quæ oriuntur ad Philippos, ſed de omnibus. & dat rationem. Ὅτε μὲν γὰρ:

C tum quia teguntur ſiliqua: tum quia ſeſe mutuò ſtipant: tum præterea quòd etiamnum, quo terra affecta eſt, calore muniuntur aduerſus illam refrictionem, & quaſi μόλυνσιν. Hîc ὅτε μὲν, ὅτε δὲ, non deſignat tempus, ſed clauſularum coniunctionem: ſicuti noſtra, cum, tum.

Καὶ ἅμα τῆς γῆς. deeſt verbum, φέρβονται. Sic enim haud amittunt quod habent, nec mutantur: & potiùs acquirunt illam toties decantatam πέψιν. ſic è contrario: ὅταν μετέωροι λειφθῶσι. ablatæ ab area, poſitæque in tabulatis. Quare flatus ſubit & condenſat: εἰσδύεται, καὶ πήγνυσι. Simul oſtendit, eas id facilè pati poſſe propter imbecillitatem: quippe tum primùm exutas ſuis domiciliis. Hoc eſt quod aiebat: ἅμα δὲ ἀσθενέσταται τότε γίγνονται. Ratio γυμνούμεναι,

D eiectæ de præſidio. Et πρῶτον: vt indicet mutationem non aſſuetarum aeris contactui: & γυμνούμεναι τῆς θερμότητος. Viduatæ calore illo areæ, quo aliqua ex parte coquebantur tunc, vt poſtea coctiles fierent. dixit ergo mutari. Hæc eſt minor propoſitio ſyllogiſmi: nunc inducit maiorem, quum dicit: αἱ δὲ μεγάλαι μεταβολαὶ μάλιστα κινοῦσι. Mutationes alterant: ergo magnæ mutationes multùm alterant. Concluſio, ergo multùm alterantur.

Καὶ ὥσπερ συνεστηκότων, & iam confirmatæ. nota vox, etiam in ſacris libris, ætas ſtata ſic vocatur. Si, inquit, vbi perfectæ fuerint, vannentur, nihil tum à ventis patiuntur: quia iam

durius

durius corium præsidio est. Nota loqutionem μηδὲν πάσχειν, non autem, πάσχον. sic sæpe solet, quasi ex aliorum scribat opinione: aut subintelligat quid verbi. quare quod alibi reduximus ad indicatiuum, vt quod scriptum erat λαμβάνειν, esset λαμβάνει: qui nolet mutare, fortasse non malè fecerit. sic etiam Plinius aliquando.

Τὸ δὲ πλείω. Adhuc aliud iudicium de noxa illa à frigore. si diutius sub diuo relinquantur, contrahere vitium incoctilitatis. durescere enim è refrigeratione. Ἀκόλουθον δέ. Melius stetisset cum superioribus, vbi de solo humido loquebatur. ait enim, quod & supra, postsationem si imbres incesserint: incoctiles euadere. Quare non est hic ἀκόλουθον, nisi propter frigus, quod est in aquis. At enimuero etiam propter humidum nimium, supra monebat. Λαβὼν. Nacta pluuia vsitatè dicimus deprehensum. Atque vt faceret consequens, dixit, ἀποψύξειν. sicut flatus & serenitas, sic aqua. Οὐ πρὸς τὴν γένεσιν. Nascuntur quidem, sed infelicibus natalibus. Ἐν ἑτέροις δέ. Quia vis generatrix habet aliud subiectum, aliud habet aptitudo ad coquendum. τῆς δυνάμεως, ἀντὶ τοῦ τῆς δυνάμεων.

Καὶ δ' ἄλλα. A causa finali. quia si duæ facultates essent diuersæ, atque in diuersis partibus vnius corporis naturalis, quarum vtraque dirigeretur ad vnum finem, qui non nisi ab vtraque inferretur: posito fine, vtraque item necessariò poneretur. Τό, τε γὰρ ἀβλαβές. Amplificat declarationem, & ostendit, in aliis etiam facultatibus idem contingere. Nanque etiam vis ipsa producendi ramos, & ferendi fructus, & augescendi (sic enim ordinem peruertit) diuersa est ab eo quod est, nasci, atque ab illo seiungi potest: quanto magis ab eo, quod est esse coctile? nimirum nascetur planta, quæ tamen neque crescet, neque ramificabitur: ac propterea nec vllum feret fructum. Ergo semen illud, ex quo orta est, eatenus valuit, vt produceret tantùm, non etiam vt fieret grandior, & ramosa, & fœcunda. sic, inquit, non est absurdum, ex coctilibus incoctilia nasci: & vicissim ex his illa. hoc est quod dicebat, οὐκ ἄλογον περιττότης: scilicet ἐξ ἀπεραμότητος. & repetit vsque ad fastidium adductam probationem: aruum, aquam, aerem, cogere posse in sua iura semen ipsum. vt leniret fastidium, figuratè posuit per interrogationem: τί κωλύει. Εἰ δὲ συμβαίνει. Narrat aliorum opinionem. incoctilia fieri, quando putamine duriore vestiuntur. Hoc significant illa: τὰ δ' ἀτεράμονα περιττῶσθαι τῷ κελύφει. obtendi corticem. Quippe non videntur admittere calorem, quo perficiantur. coctilia verò εὐδιάσκεπα: admisso calore proficere: quia remiserit natura in iis de illius corticis contumacia. Confusè tamen narrat, & subdubitando: εἰ συμβαίνει. neque subdit verbum conditionali. tum quæ subdit, obscurantur mutila breuitate.

Κατηχυρωμένων. Cùm hiant siliquę, mutant coria colorem. Cùm hiant coria, etiam medullarum mutatur color. Sanè sententia perspicua, & quam alibi quoque accepimus ab eo, & quæ ad rem faciat: sed verba pessimè cohærent. vult coria. siliquas etiam nonnihil afferre momenti, siue ad resistendum frigori, vt euadant coctilia: siue ad arcendum calorem, vt incoctilia fiant. Nam vtroqueversum disputatum est. Καὶ τὰ ἐκλυτότερα. Ratio planissima. quæ facilius à thecis absoluta sint in messe, coctiliora esse. Sunt siquidem absolutiora: quæ vox Latina, tum Græcam exprimit, tum comprehendit perfectionem.

B Οὐδὲν ἄτοπον. Quia πίλησις est causa duritiei, spissationis, & ἀδρώσεως, corpulentiæ: quæ repugnet coctioni propter materiæ nimietatem: sicuti supra dicebat de iis, quæ proueniunt in aquosis. Sed quid est πίλησις? an intelligit: vbi non sint à siliquis absoluta semina: eo complexu foueri eorum humorem, qui ἀδρωσιν faciat? nondum enim à calore naturali percocta sunt. Itaque illam obsessionem vocet πίλησιν.

Οὐδὲν δὲ τούτων. Hæc est minor propositio, conclusio. ergo ex illa peristasi fient ἀτεράμονα.

Μὴ ἀλλοιοῦσθαι. Nunc dat etiam signum cruditatis: si flatibus perfusa non mutent colorem. duritatis enim indicium hæc ἀπαθεία.

Θάτερον δὲ τοὐναντίον. Alterum, id est contrarium. scilicet si mutentur, signum est contrarii, id est teneritudinis.

C Καὶ τὸ μὴ ἔκλυτα. At hoc iam signum non est, sed causa. si dum metuntur, adhuc hęreant siliquæ tanquam matrici: nemo dubitet, ea immatura esse conclusio: dura igitur. Quæ postea fit alterius syllogismi propositio minor. Maior autem illa, quæ sequitur: τὸ σκληρὸν οὐκ εὐδιάχυτον. coctile autem εὐδιάχυτον.

Ὅ γ' ἐπὶ τῆς ἅλω. Destruit aliam opinionem. Fieri vitium hoc dum in area sunt, putabant aliqui. non est, inquit, verisimile. Quippe solis vis dempserit de succo aliquid, ac fortasse de suauitate, ἧττον ἡδέα: si diutius insolentur, fieri strigosiora: ἀχυλότερα, exuctiora: cæterùm quantum de iis tollat, tantum addat facilitatis ad coctionem. οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον. est enim à calore solis

D apparatus atque initiatio quædam: vt iam semicocta sint. restat tamen fundamentum dubitationis. Dicebat terrestria duriora. Terrestria videntur facta, quæ facta sunt ἀχυλότερα, dicendum: vt in carnibus assis, ita in leguminibus insolatis, attenuatas partes crassiores: omnino verò fiunt laxiora: quocirca intrò potest humor inter coquendum penetrare. εὐθρυπτότερα. hæc est definitio τῶν τεραμόνων: facilitas ad coquendum.

Εἰ δ' ἄρα τοῦτ' ἀληθές. Si hoc verum est: non aduersatur iis quæ suprà dicebamus. Ea sunt: à sole discuti, quod cruditatem facit, atque impedit coctionem. Siccitatem autem

y.i.

hanc non afferre duritiam, ficuti cenfebat de illa alia duritia, quæ proueniebat à condenfatione. Quippe exiccatio hæc rarefacit potius.

Οὐ δ᾽ εἰ παλαιούμενα. Alterum argumentum. Si vetuftate non fiunt incoctilia, ne à fole quidem fient. Vtroque enim modo fit exhalatio atque exiccatio. Διὰ τὸ συνέχοντος. Quoniam quod facit in area fol, facit in tractu temporis aer. exugit enim. Itaque dicebat: ὑπὸ τῆς διέξιν ἐκ τοῦ θερμοῦ ἐξάγοντα τὸ ὑγρόν. calor exit: furfum enim mouetur natura fua. agit autẽ humidũ fecũ, quia rarefacit humidum aqueum, qui aerefcit. Hoc enim modo humor ignis pabulum eft. quemadmodum fuo loco declaratum eft. Putrefcerent enim, fi relicto intus humore calor abiret, & cùm dicat de ficcitate, abire humorem neceffe eft.

Εὔλογον δὲ. Poftquam eruit caufas huiufce affectus: apponit alium affectum confequentem eandem naturam à qua pendet, coctile effe. is eft, κόπτεσθαι. facilè perforari. vbi intelligamus vtrunque effectum ab vna manare forma, non autem alterum ab altero: non enim accidenti accidit accidens, fed vtrunque fpeciei. Pertunduntur autem quia rara: & quia funt dulciora facilius in eis ingenerantur beftiolæ, quemadmodum à pituita in inteftinis. Itaque illud, καὶ μᾶλλον ζωοποιεῖ, non eft copula, fed caufalis. Μεταβολὰ δὲ. Ait perfectè matura celerius pati. Pulchra difceptatio in Philofophia: vtra parati ora fint ad corruptionem, affecta modò, an perfecta: vtrinque funt pulcherrimæ rationes. Quod imperfectum eft, nondum eft formã confequutum, fed eft in mutatione continua, neque vllum habet à forma præfidium: in eo enim eft, vt exeat priorem, neque dum eam obtineat, in quam intendit. fuprà etiam dum prodiret è femine planta, pati pofte dicebat eam propter imbecillitatẽ. Et magnus Præceptor feftiuè dicebat: quod generatur, effe quafi quod eft, & non eft. è contrario: quod iam perfectum eft, confiftere quidem, fed effe obnoxium cuiuis aduerfario. Itaque putrefactio euenit maturis, non autem immaturis: propterea quòd eorum forma eft materialis: quamobrem vbi materia perfecta eft, procedit porrò ad corruptionem. dicendum: Fabam, cùm eft immatura, nihil aliud quærere, quàm accidentia vlteriora: cùm verò perfecta eft, non poffe amplius perfici: quare neceffariò deduci ad declinationem.

Καὶ ταῦτα μὲν. Hactenus de caufis: nunc, vti monebamus, excutit quæftionem: verúmne fit quod aliqui profitentur: fola ex leguminibus Fabam, Lentémque pati hoc. Ita methodus perfectifsima. definiuit affectum tanquam generis, quippe leguminis. caufas veftigauit. Adiunxit alios affectus eius comites, κόπτεσθαι, ζωογονεῖν nunc declarat, in quo fit affectus ille. ita eft abfoluta fcientia: cùm demonftratur affectus de fubiecto per caufas. Prius tamen difceptatum oportuit ampliore quæftione: ea eft: an legumina fola hæc

A patiantur. quippe etiã Oryza, etiam Far. Quin omnes fructus aliquando μώλωσιν patiuntur. ea eft, importuna cruditas, quæ neque fole poftea in planta, neque extra plantam ignis vi domari poteft. Expreſsit illam verfibus, vt femper, diuinus poetarum phœnix: neque vifcera quifquam aut vndis abolere poteft, aut vincere flamma. De carnibus loquitur, quæ neque elixari, neque affari poterant. Profectò inter Pruna fæpe talia deprehendas: item Rapa, & Braſsicam. In folis enim huius fructus. Quod verò facit ad præfentẽ quæftionem, & Pifa, & Cicerculam, & Phafeolum vidimus. Itaque negat hæc fola pati: fed videri, propter eorum vfum frequentiorem: fanè legimus Ægyptiis exprobratam Lentem. & φακινοι dicuntur in Italia baiuli. & in viris Philofo-
B rum nihil aliud quàm Lentem videmus, & Lupinum. geminũ verò defignat vfum, cùm dicit: οἱ μὲν ἀλήθοντες, οἱ δ᾽ ὅλους. Αὕτη δ᾽ οὐ σμικρά. non parum intereft. non enim è farina deprehendi poteft quemadmodum ex fractis, aut integris. Ideò dixit, ἐπ᾽ ἐκείνων, fcilicet molitis. Εἰ λεπτύνοντες Omifit more fuo verbum, fi comminueremus: non admodum conftaret, vtrum effent incoctilia, nécne. Nota breuifsimam loquutionem. alius dixiffet: λεπτύνουσι ἡμῖν. Εἰ δ᾽ ἀτέραμον. Quia dixit, non conftare: oftendit τὸ δυνατὸν, καὶ εὔλογον: & affert fyllogifmum, cuius medius terminus eft imbecillitas: de qua, veluti de caufa, toties iam. Adeò, vt ita de contrariis idem colligamus: quofdam fructus, quòd fint ro-
C bufti effe incoctiles: cuiufmodi lignofos aiebat effe: alios, quia fint debiles, deprauatos. Ὃ δὲ λέγουσι πολλοί. Diruit opinionem, de qua Plutarchus in Sympofiis: quæ femina in iactu habuiffent obuia boum cornua, ex ea percufsione, quafi corneam duritiam confequuta. Ideò κερασβόλα vocat. His obiicit offam lapideam. quid, inquit, in lapidem fi impegerint? at non lapidefcunt. lapis autem quouis cornu durior. tum alia ratio. κἂν μὴ προσκόψῃ: etiam fi ad cornua non offenderint. Item alia. μὴ δὲ βουσὶν ἀροτριᾷ. velut in Belgio, equis arant, in Prouincia mulabus.

Ὅσα δὲ. Hæc eft poftrema Capitis pars, in qua tractat Betacei feminis analogiam: eius variatio in prodeundo poftquam fatum eft, refpondet variationi leguminum in coquendo. ὁμογενῶν.
D quia fuprà hoc ventilabat: effléntne fub vno genere, an fub multis.

Lego, ἢ διὰ τὸν ἀέρα, καὶ τὰς ἐπομβρίας. Et καὶ ἱλάδιεν, πάντα ἀτεράμονα. fatis conftat ex fequentibus fic legendum. Sæpe talis error hoc Capite committitur: ficut infrà: οὐ μεταβάλλουσιν, ἀλλὰ τεράμονες. non autem ibi, τεράμονα: hìc, ἀτεράμονες. non enim vitiantur. & infrà: οὐκ ἐκ τεραμόνων ἀτεράμονα: non autem, ἀτεραμόνων. quia vicifsim vtrunque ex alterutro dicit euenire. quare mox è contrario, rurfus euenire dicit τεραμότητα. Et infrà: γίνεσθαι ἀτεράμονα non

non autem, τεράμονα. quia dicebant exiccari. Item lego, καὶ τῶν διεφθαρμένων, non autem, διειργασμένων. quia suprà διεργασθείσης. Et κατασκληρύνονται. non autem, κατασκληρυνόντος. Et Ο῞ταν κινηθῇ πρὸς τὴν γένεσιν: verbo ad hoc apud hunc authorem vsitatissimo. Non autem, καυθῇ. Ε᾿ρύσματα quid sint nescio: sensus est hoc ipsum, quale quale sit, insolatum citius dissolui. Theodorus sustulit hæc omnia. nõ ausim reponere, ῥήγεια. pannos madidos distentiores esse, adeò vt & sonitum faciant tenoris sui cõtumacia resistentes aeri. vbi siccati sunt, fieri molliores. Addo coniunctionem ibi, καὶ μᾶλλον ζωοποιεῖ.

Theodorus, ἀτεράμονα, vertit perdura. non expressit ineptitudinẽ coctionis: & prædura Latinè dicimus. Παρὰ τὴν τροφήν. Alimenti causa. non bene. quod tui causa est, propter te est, Tu finis es, qui id moues. At παρὰ τὴν τροφήν, ab alimento, tanquam à causa, quæ efficit, & mouetur à fine. Efficit autem natura nostri causa, non autem alimenti, quod capit à terra semen. Τῇ πέψει. Digestioni. sic vtitur etiam Columella. Πῆξις. Congelatio. nimis durum hîc. concretio potius. Οὐκ ἐνδιδόασι βρεχόμενα. Nihil remitti in aqua possunt. non expressit macerationem. & remittere potius de duritia dixerim, quàm remitti ipsa. ne macerata quidem proficiunt. Ράβδους διαπετάσθαι. Venas spatiari. pessimé. Spatiari, verbum motum significat. vittas produci.

Ε῎στι γὰρ σφόδρα ψυχρόν. Flatus enim vehementer frigidus. addidit flatum Theodorus.

C Quod correximus, οὐ μεταβάλλουσιν, ἀλλὰ τεράμονες: Theodorus legit, vt vulgò scriptum est, ἀτεράμονες: malé. non enim fecerunt in sole vitium. Ο῞ταν δὲ μετέωρα, si exaltentur: sanè obscurè: præsertim cùm addit, subliméque capiantur. quid enim sit hoc? Et perperam legit, ληφθῶσι. at in nostris codicibus legitur, λειφθῶσι, rectè: relinquãtur: in tabulatis scilicet. Κατέψυξεν, rigere vehementissimè facit. nimis atrociter. Si enim fuerit ille rigor, ac vehementissimus quidem, non solùm incoctilem faceret Fabam: sed omnino interficeret. Ο῞ταν κινηθῇ πρὸς τὴν γένεσιν. Ita emendauimus. Theodorus ita legit vt scriptum est, καυθῇ. cùm initia generationis vruntur. at hîc quid agit vstio? Τὰ μὲν τεράμονα ἐνδεδωκέναι. Putamen coctilium remittatur. valde absurdé. Καὶ κατακεχασμημένων. Et altera oscitante: malé nihil enim oscitat inanimum: sed hiat.

Πρόστασιν, obtentio. rectè declarauit quid esset. Τό, τε μὴ ἀλλοιοῦσθαι καταπνεόμενα. Neque immutari oris habitu posse. Profectò miram experientiam: si ore nostro afflata legumina tenerescant. Ε᾿κλυτώτερα, solutiora. non expressit. cùm amplius non hærent siliquis. Τὸ μὴ ἔκλυτα θερίζεσθαι. Minus quoque in messe resolui. quis hæc intelligat? metere, antequam à valuulis absoluantur: ita vt ne amplius hæreant. Et haud satis commodè, captator alioquin ambitiosæ varietatis, repetit verbum illud, resolui: vt interpretetur, ἀδιάχυτον. resolui haud facilè potest. facilè mollescat. Ε᾿ρύγματα. Vt verbum hoc effugeret, totam clausulam dissimulauit. Οὐ δ᾿ εἰ παλαιούμενα γίνεται, μᾶλλον ἀτεράμονα. Negant hæc verba, fabas vetustiores esse, coctu difficiliores. quæ sententia verissima est. At Theodorus legit affirmatiuè: & addit de suo illa. Nec quicquam dissonat: si, cùm vetustescant, fiunt incoctibiliora. At hîc probat Philosophus: à sole tametsi exiccantur, tamen non inepta fieri coctioni. Quod confirmat vetustiorum proportione: quas ætas, vel vt accuratius dicam, in tractu temporis exuxit aer: non tamen efficit minus habiles ad coctura. Κόπτεσθαι, corrumpi: malé. pertundi. Expriméda nanque est priuato verbo species cor-

B ruptionis. Illa non cohærent auribus Latinis: si vteremur, non æque percipiamus. non semel impingit vir bonus ad hunc scopulum. Ωἷ πολλάκις προσπταίει τὰ σπέρματα. Cui sæpe semina occurrunt. Non satisfacit auribus Latinis. occurrit. potius seminibus lapis, si moueatur. ad quem offendunt semina.

CAPVT XV.

XV. capitis argumentum. Quæ non degenerent, & quare. quid iuuet, ne id contingat. quando legenda legumina. quæ quibus ventis aut pluuiis iuuentur.

PERI` δὲ τῶν ἰσχυρότερα. Postquam coctibilitatis affectum tractauit in leguminibus: nunc in omnibus frugibus disquirit quæ sint succulentiora: simul miscet eorum rationem, quæ sata non degenerent: simul has omnes versat in habitudine constitutas habilitates: simul docet, quibus id artibus comparetur, sed modicè, non ex instituto. Non enim agricola est: sed agricolæ statuit artis principia tantúm. Ergo posteaquam præcepit, maturè legumina colligenda: sistit opus, ac reiicit ad agricolam: atque inde secundam capitis huius auspicatur partem, in qua narrat, quid venti, quid imbres faciant: vnde vel Triticum vel Hordeum bene maléve afficiatur. Περὶ δὲ τοῦ. Hæc sunt quæ proponit

D capita. Satis ex his patet: nos tanquam diuersam à superioribus materiam, optimo consilio caput hoc ab illis separasse: capita sunt hæc: ἰσχυρότερα, ad durandum, aut ad generationem. εὐχυλότερα, ad vsum hominis: εὐστομώτερα. is est finis τῆς εὐχυλίας. bonus enim succus, est τῶν πρός τι: primùm vt gustui commendetur: deinde vt porrò comparetur ad alendum. Ideò dixit: πρὸς τὴν σίτησιν. is est finis: illa ad finem. Vides orationis inæqualitatem. quibusdam enim apposuit contrarium suum: aliis non apposuit. Ait autem omnia hæc de locorum natura nanscisci conditiones has. Intellige quod alibi dicebat accuratius, etiam aeris omnes facultates,

à sole, aquis, ventis. Deinde explicat effectiones harum causarum, quæ sunt illarum causæ conditionum. ξηρότερα, πυκνότερα, συνεκτικώτερα: ficciora, densiora, compactiora. quia sicca quædam & rara: densa quædam, sed non cohæret partes pertinaciter: vt aqua nihil densius, nihil solubilius. Ideo addidit, τὸ συνεκτικὸν: qua voce nominarunt Stoici quartum genus spirituum: quo scilicet fit vnio rerum naturalium; & cohibitio. Nam primum est ζωτικὸν, secundum κινητικὸν, tertium νοητικόν. alii addunt τὸ φυσικὸν, cuius partem faciunt γεννητικὸν: nos hunc separamus, & eundem facimus cum informante, quem μορφωτικὸν appellamus. sed amplissimè in Commentario de spiritu apud Aristotelem. nunc ad rem. Τὰ ὀρεινὰ τῶν πεδινῶν. Quia intendit, à locis id præstari, comparat: cedere campestria montanis, hisce qualitatibus. tanto magis vinci vliginosa. apponit rationem, quia montana perflantur magis. Hoc & suprà. verbum vsitatissimum. ἀπνούστερα. & quod sequitur, millies iam. alimento modico fruuntur: quia minus vda loca. Εὐστομώτερα Aliud caput: cuius causam facit aerem. coquendo enim saporem commendabilem: Dixit κρέσσων, κατ' ἐξοχὴν, pro optima têperatura. quod docet, cùm ait: οὐ γὰρ πάντως. non enim vbi pinguissimus aer, ibi semina fideliora sed abusus est denominatiuo: vt quod est seminis, attribuat aeri εὐστομώτατος veluti cùm dicimus, medicamen sanum. Πλεῖστος, hîc significat crassum aerem. in denso nanque partes multæ. ἀδρότατος, pinguissimus. Est enim crassus in pyrenæis, apænino, alpibus, cùm venti flant diuersi, atque ibi cogitur: cæterùm siccior est à septentrione, cauro, aquilone. At pinguis est ab aliis aduersis, austro, vulturno, africo. tenuis pinguis à fauonio. Nota loquutionem etiã præceptori familiarem. οὐ γὰρ πάντως, ὅταν πλεῖστος, καὶ ἀδρότατος γένηται, καὶ εὐστομώτατος. Nam primum, καὶ copulat τὸ ἀδρότατος. alterum non copulat, quia præcedit negatio: quod Latini, non continuò Atque si dicat: ὅταν πλεῖστος, οὐ πάντως καὶ εὐστομώτατος. Ἑτέραν ἔχει διάθεσιν. Exprimit faciem illius vocis, κρέσσων. vt etiam τὸ πλεῖστον ἦν, designauerit sub διάθεσιν. Δοκεῖ δέ. Quod & alibi sæpe. præter regionem multum efert ars, vt sarritio, σκάλσις. Ἐγγύτερα θερίζειν. Vt vnus modus sit in opera, σκάλλειν: alter in prudentia, ἐγγύτερα: maturè potius quàm nimis matura metere. ἐγγύτερα. propiora: scilicet sationi.

Ἐξαναλωθέντος. Declarat, quare maturanda messis. quia si differatur, nimis excoquuntur: tum succi minus habent, atque iccirco minus vtilia. sed odiosè dixit, παντὸς τοῦ ὑγροῦ. sic enim essent omnino nihili, atque etiam nihil: si penitus exhausta essent. Καὶ ἐλάττω. Consumpta nanque sunt.

Καὶ ὀσπρεῖα. quin aliud vitatur damnum. exiccata dum leguntur, cadunt. hiant enim siliquæ. Iccirco ἰσχυρότερα, minus exucta. hoc ab ætate leguminum, ne cadant: Lupinis verò legẽdis eadem cautio etiam ab ætate diei. manè enim legunt rorulentos. λήγοντος τοῦ ἀέρος. remissa aeris siccitate.

A Fortasse mendosus hîc codex est: taléque aliquid desideratur: λήγοντος νυκτερινοῦ καύματος, καὶ ἀέρος ὑπογραφομένου. quippe si tangantur antè, quàm humescat aer, delabuntur. Καὶ ταῦτα μέν. Sicut suprà, sic & hîc omittit, quæ intersint agricolationis. & transit ad ea quæ sua sunt, cùm ait: τὰ δὲ τῆς φύσεως. ea sunt quemadmodum ventis frigidis adipiscuntur legumina corpulentiam: calidis peius habent. Negligẽtius tamen distribuit. inquit. ἀδρύνεται τοῖς πνεύμασι. omnium ventorum hîc vnum facit officium. subdit: τὸ βόρειον μᾶλλον. rectè. ab aquilonibus melius præstari. Quid tum postea? καὶ τὸ ἐναντία δὲ διαφθείρειν. ventos contrarios, id est calidos corrumpere. at venti calidi sunt. at venti omnes ἀδρύνουσιν. Καὶ ὅσα δή. Item alia nocent, B quæcunque decutiunt flores. ea sunt, vel venti, vel imbres πάρωροι, intempestiui. Nota loquutionem: ὅσα τοῖς ὕδασι καὶ πνεύμασιν ἀπόλλυνται. postquam dixit, τἀναντία, de vẽtis: in eodem casu statim subdit, ὅσα, de leguminibus. Hoc detrimentum perspicua narratione deducit per Cicer, ad frumenta ipsa, cùm floreat, repetitis iam sententiis. Etiam cùm deflorescunt. flatibus enim cõflictari, medullámque defluere. Ideò dixit, ὑγρά: quia nondum sunt συνεστηκότα. Nota loquutionem τινά: atque si dicat, ποτέ. duo incommoda: nam si sint in ipso primo succo, διαπνεῖται. exugguntur, atque attenuata ventis euanescunt: sin paulò sunt adultiora, κόπτεται, tunduntur inter se. Κενουμένων δέ. Hic maximus est scopulus. Vbi ventorum iactationis, atque mutuis pulsibus inanita fuerint: non eoC dem modo sequitur omnibus nocumẽtum. quippe Hordeo male est: Triticum iuuatur, si pluuiæ superuenerint at ipsum Triticum si est vacuum medulla, quibus pluuiis reparabitur? Μᾶλλον γὰρ γυμνή. De hordeo dicit: de cuius imbecillitate etiam suprá. Καὶ σχεδόν. Adeò tenuis est habitudinis Hordeum: vt vel solo aeris halitu foueatur. Τὸν δὲ πλείονος. Respondet illi, ὀλίγης. vbi notanda vtriusque natura. frumentum multo indiget alimento: non multum trahit: multum potest concoquere: est enim validius: itaque & efficiens alimentum & finis conueniunt: contrá, Hordeum: multo opus habet: multum trahit: non multum potest conficere. Κατακρατεῖ. Conficit: quia est validum. non ergo læD ditur à pluuiis. Οὐ πολλὴν δέχεται. Vult dicere; si multus incumbat humor, non totum illum haurire. ratio: διὰ πυκνότητα, totius scilicet substantiæ. alia. καὶ τοὺς χιτῶνας: prohibent enim tunicæ humoris transitum. Μανὴ γάρ. Causa contraria densitati, & contrarius effectus, πλείω τε ἕλκει. in laxa spatia facilius sese induit. Δι' ἀσθένειαν. Causa contraria superiori, cùm dicebat. ἰσχυρότερος. & effectus contrarius οὐ καταπέττει. suprà, συμπέττει.

Καὶ ὑγρᾶς γενομένης. Aliud nocumentum: vt naturali debilitati accedat externa causa ad maiorem imbecillitatem. Vbi subiit humor, & cum succo naturali cõmistus fuit: tum humorem illum,

illum qui subiit, euocat: ac tum cum illo simul educitur siccus proprius. vbi est animaduertendum. Nam si non educit sol proprium succum illum antè, quàm accesserit ex imbre humor: quomodo poterit ipsum educere postea maiorem factum atque auctum pluuiæ accessione? dici potest, humore nimio naturalem calorem debilitatum: atque icirco non posse proprii succi thesaurum cohibere. Igitur hæ sunt offensæ: prima, cùm excussis floribus aut pluuia, aut vento vacui relinquuntur spicarum sinus: secunda, cùm inanibus ingruit pluuia: tertia, cùm sol occupauit: quarta, cùm incesserint venti: affligant enim, κόπτονται. & addidit, μᾶλλον. quia additur nocumẽtum nocumento.

Lego ἀσομώτερα, ἢ καὶ κεσομώτερα. sic & infrà, bis. Et ἀσομώτατα. Et πλεῖστα, καὶ ἀδελέστατα.

Τὸν δὲ θέρμον. Monuimus, hîc aliquid deesse. Et ληφθῇ non, ληφθεῖ. Et μᾶλλον δὲ γυμνὴ, καὶ τὸ ὅλον ἀσθενής. non autem γυμνοί, vt scriptum fuit: neque γυμνὸς, vt putant emendasse. non enim de Tritico. Et ὅπῃ ἰσχυρὸς ὤν. expuncto, δέ. Et κενῶται. κενουμένων δέ. non autem, καινοῦται. Et χιτῶνας. non autem χειμῶνας,

Theodorus, συνεπικώτερα, constantiora, compositiora. Εὐπνούστερα. Spiratiora nemo intelligat. Εἰς τροφὴν συμμετρότερα. In vegetando temperatiora. Vegetatiuam tamen ab altrice distinguunt Philosophi. Temperatura sua magis ad alendum accommodata. Εὐγύτερα. Vegetiora. videtur ἐγχυλότερα legisse, sicut & mox, Nam ἐγγύτερα, paulo durius. videndum tamen, vtra sint vegetiora: cáne, quæ minus matura, an quę magis. per negationẽ contrarii cõmodius interpreteris: minus execta. Τὰ δὲ τῆς φύσεως. Naturæ officio illa dari oportet. Potius dicerem: at ea, quæ ad naturam pertinent, explicemus.

Τὸ βόρειον μᾶλλον. Omisit μᾶλλον: & addidit, extenuare. Item addidit, tenella. Κενοῦνται. Euanescunt. non ipsę euanescunt, sed flos, aut lac medullæ. & omisit, τοὺς χιτῶνας.

CAPVT XVI.

XVI. Capitis argumentum. Quare si frumentum expandatur, peius habeat, si cumuletur, melius.

ΠΟΡΕΙΤΑΙ δέ, καὶ τί. Deinceps post effectus illos à fine scrutatur eorum causas affectuum, qui consequuntur ipsam substantiam, in qua sunt internæ causæ essentiales, à quibus dependent, robur, duratio, magnitudo, imbecillitas ad morbos. quę sanè omnia præcedunt ea, quæ modò tractare desiit. Verùm & hoc voluit sibi licere, & eorum repetitionem, quæ pertinent ad rubiginem: vt videbimus capite sequenti. Nunc hęc agamus. Quærit: Triticum, si post messem expandatur quare peius habeat quàm si cumuletur aceruatim. Quod vt posit quærere, primùm supponit ita esse: deinde ostendit esse quæstione dignum, duas ob causas. pri-

A macst, quia non videtur debere posse amplius pati naturalem, ac sibi debitam nactum corporaturam, iccirco dicit, ἀλλὰ δ. altera: quia siccum iam est. Ideò dixit, ξηρὸν δ. quamobrem videtur, non debuisse amplius siccari: hoc enim damnum ostendit accipere propter expansionem. Cæterùm omnino breuitas orationis opus habuit hac explicatione: notabis locutionem, ἀλλὰ δ' ὄντος, in secundo casu, quasi de eo non loquatur. & subdit, ἐκπτώσεις, & διαιρέσεις. Similem modum orationis apud Xenophontem, & aliis obseruatum reposuimus in libris familiarium exercitationum.

Ἔνιοι δὲ καὶ ῥαίνουσι. non suo loco verba hæc posita sunt. Pertinent enim ad solutionem quæstionis. Expansum enim ac fusum porro desiccatur

B magis: aceruatim cumulatum seipsam operit. Deinde subnecteret illa verba. Adeò verum est: vt etiam quidam aspersione instituant eam exustionis iniuriam vindicare. Ὥσπερ ξηρῷ. Non penitus siccum: sed ad eam metam, vt eiusmodi consequi posit appellationem. Τῷ μὲν ἀνυγραίνεται. Reddit vtriusque causam. expansum humectatum ab aere: superueniente verò sole cũ illa humiditate, etiam propius abit succus. Hoc idem suprà dicebat in fine capitis. Ideò dixit, συνεξάγει. simul cum illa etiam τὴν οἰκείαν. quanquam non est necessariom humectari, vt magis exiccetur, quemadmodum monebamus ibi. hæc autem intelligenda sunt in area, non in horreo. in horreis enim cumulatum concalescit: quia non ventilatur. Ἰσχναίνεται. Explicatio est illius,

C χεῖρον γίνεται, educto humido necesse est, exilius fieri. Συμπεσῇ, componatur. est enim aceruus vnum per contactum. Σωματίζεται, conuoporat. Ita exhalat, vt mutuò reciproecet vapor, atque in eo consīdat, non autem abeat. Quæretaliquis, quomodo igitur fit corpulentius, si nihil accedit extrinsecus, sed quod erat, inest? dicendũ concalescere, ac quasi fermentari, & crescere. sic de theriaca Galenus, adeò vt etiam vasa dirumpantur. Sic etiam in fornace relictam calcem eatenus turgere vidimus, vt tectũ ipsum tolleret. hic est ille calor, tum conceptus à sole, tum autor internus naturalis constitutionis, qui suas habet sedes in humido tenui, & dicitur spiritus. Cuius natura cùm sit mobilis, & ascensionis appetens,

D exoluitur à terrestri, atque abit, vbi liber est. confertim verò stipatus abire nequit, sed agitatus in se recurrit. attenuat ergo partes alias item crassiusculas, atque ita dilatatur totum corpus, dum(vt ita dicam) spirituatur. Hoc enim est Græcũ πνευματοῦται. Itaque cùm syri aperiuntur, nequis prope ora ipsa sit: cautio est: repentino enim halitu intercipitur anima. sũt præterea duę rationes, quibus statuatur in cumulis. Prima est, vt expediant aream: minus enim capit loci. altera: vt si (quod sæpe contingit) imbres ingruant, commodius arceantur. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο. Nequis putaret à sole fieri hoc: etiam in horreis idem scribit euenire: ereſcere nanque ita, vt ἐπίμετρον reddat. excedat mensuram, quæ fuerat cùm reponeretur.

χύδην, fusim, non autem passim: sed vt quicque fusum fuerit. Ἐπίμετρον, suprapondium.

Δέχεται τὸν ἀτμόν. Vrbané. nam à quo recipit, si ipsummet amandat? sed est, ἀναδέχεται, reciprocum. Quod verò ait λεπτὸν ὄντα: ratio est, quare subire queat. Sic etiam dicebat, παρεισδύεται. & sanè via eadem redeundi, qua abierat vapor ille.

Εἰς βάθος. In foueas, vt magis crescat. hoc non propterea fit: sed ne ab aere corrumpatur. Vel εἰς βάθος: magnos faciunt cumulos. Tamen verbum καταβάλλουσι, plus seruit sententiæ superiori. deiiciunt. Διασημαίνει, indicio sunt. Ex his omnibus capi quit argumentum pro ea sententia, quæ cumulorum in areis institutorum reddebat rationem. Καὶ ἔτι. Aliud argumentum. admistam terram eum conseruare. ἄκοπον. ne laboret vitio vllo. vt etiam sit, ἀκοπίας. Ἀναιδίσκουσι. Alia causa mistionis. prima erat tuitio: altera hæc, magnificatio. fouet enim humiditate sua. Καὶ ὅτι. Copula hîc vacat. sed ita est. addunt terram, cuius humido fiant habitiora grana: possunt enim ab ipsa sibi suggerere alimentum illud, etiam sine radice vlla. Ideò dixit: δι' αὑτῶν: per se ipsa, sine radicis opera. Vbi tangit internũ principium attractricis facultatis. & sanè semen est tota planta in compendio. Vbi quatuor sunt animaduertenda. Primùm hoc. semina sibi trahere alimentum etiam sine radicibus. Quod & suprà innuebamus, cùm de Aegilopis semine loqueretur. Secundum: semina actu viuere: & actu intus esse formam, non quidem vt loquitur Aristoteles: actu esse, quod nulla eget externa ope ad functiones suas exercendas: sed actu, quia non venit extrinsecus forma Tritici, vt ridiculè putant recentiores. actu intus est: quippe vis ipsa informatrix, quæ sibi explicat, figuram, situm, numerum, magnitudinem. latet autem & sensum omnium, & iudicium imperitorum: quia non est in expressa materia. ipsa verò non vtitur instrumentis ad actiones suas perficiendas: Res sanè diuina, ac Deo simillima, quam simillimam sibi fecit primus opifex opificem. Tertium: quòd omne viuens alitur. Quartum malè potest intelligi, quomodo trahant alimentum semina sic conferta, nisi ab ipsa terra commista, & ab aere intersito. Iccirco dicit: non ab re dictum esse: ab aere quoque, ac ventis ali posse: quod & suprà scriptum est.

Lego, ἐκταθεὶς. non autem, ἔκφυσις. Et τῷ μὴ ἀνυγραίνεσθαι. non autem τό. sic quidem humectati &, ἰσχναίνει. non ἰσχάνει. Et, δι' αὑτῶν ἕλκειν, aspiraté. per se ipsa.

Theodorus, θωσμοὺς, metas. non possis ex Tritico metam facere. sed ex eius ingenio ambitiosam orationem. Non quæuis figura cum fastigio & basi, meta est. Sed quæ super haud lata basi altum exit in fastigium. θωσμὸς hîc est σωρός.

Ἰσχναίνει, correximus nos. Theodorus legit, vt vulgò circunfertur, ἰσχάνει, comprimit. nihil tamen ad veritatem. non enim premit sol, sed educit, atque extenuat. Συμπυκνάζεται. vapor terræ subit. pessimé. τὸ σωὸ, ostendit esse inter semina vaporem illum commeantem. & malè vertit, πνευματώδης, animalis. non enim est animę quicquam, sed spiritualis: quod tenuem significet grani partem: quo modo dicitur, ἀτμίς.

CAPVT XVII.

XVII. Capitis argumentum. De rubiginis causis, déque vermiculatione repetita.

Τὰ δ' ἐρυσίβης. Hinc caput hoc abscindere tam fuit necessarium, vt expungendum etiam censeamus: repetit enim omnia, quæ libro superiore. addit paucula de Piso. prima pars bipartita frumenta tractat, & legumina. agit altera de vermibus. Quare de superioribus accepta loca potius conferenda, quàm declaranda. Quanquam, vt accuratius loquamur, non tam hîc repetuntur hæc, quasi quæ dixent: quàm in suum locum restituuntur, quippe quæ suprà alienum occuparint. De morbis enim disceptandum est post vniuersam cognitam naturã. Τὰ δ' ἐρυσίβης. Circunloquutio: pro eo quod est, ἡ δ' ἐρυσίβη. τὰ: vt indicaret, affectum, causas, conditiones, quas vsitata voce dicunt Circũstantias, de quibus hîc. Ita verò communia sunt hæc tam leguminibus, quàm frumentis: vt magis tamen attingant frumenta quàm legumina: & inter ea, magis Triticũ atque Hordeum. ita gradus sunt tres in hac communitate. dixit, οὐχ ἧττον: quia etiam quæ suprà dixerat, erant his communia.

Διά τε τὸ γυμνότερα. Legumina enim tum pluribus, tum crassioribus amiciuntur munimentis: quibus absunt magis ab humore: quamobrem & à putrefactione. At rubigo, putrefactio quædam. Itaque par proportio & his & iis, quæ procul distant à foliis: quoniam in foliorum sinubus insidet humor. Quapropter subdit: frumentacea propius spicam habere folia. sic suprà: immunia dicebat, ὧν ἡ στάχυς μᾶλλον ἀπήρτηται τῶν φύλλων.

Ὅθεν ἡ ἀπόχυσις. à quibus foliis effunditur humor. Ἐν ᾧ μένει καὶ ἡ ὑγρότης. Nescio, quid hîc agat copula. Par sententia, suprà: ἐν γὰρ τοῖς φύλλοις μᾶλλον ἐμμένει ἡ ὑγρότης. Ὥστε σπάνιον, μᾶλλον ἅπτεται. suprà: ὥστε πλησίον μὲν ὄντες μᾶλλον ἅπτεται. Καὶ ἄτοπον, στάχυν ὀρθὸν εἶναι, καὶ πυκνότερον. quia recta spica receptum in sinus continet humorem: tum si spissa est, multum continet: si rara, parum. ideo dixit: διὸ καὶ ἐπικύπτειν συμφέρει, καὶ ἀπολύει τὸ συνεχὲς δῆλον. hîc etiam, τὸ καὶ est causæ nota: expedit, vt nutet: sic enim citius elabitur. suprà: τὰ ἐπικλινῆ τῷ στάχυϊ, καὶ μὴ ὀρθά. διὰ τοῦτο καὶ ἐπικύπτειν συμφέρει τὸν στάχυν, ὅπως ἀποῤῥέῃ τὸ ὕδωρ.

Ἡ δ' αὐτὴ δ' αἰτία καὶ τῇ λευκῇ κριθῇ. suprà: διὸ καὶ ἡ μὲν ἀχέλλαις κριθή, καὶ ἡ λευκὴ καὶ ἡ μέλαινα, ἐρυσιβώδης. Πρὸς τὰς ἄλλας. quod suprà dicebat: ἡ δ' ἑτερόκριθος ἀσφαλής. Ἅπαντα γὰρ ἔχει μάλιστα τῶν ἄλλων. suprà, vnum tantùm assignat. ὀρθοὶ γὰρ οἱ στάχυες. Καὶ διεκπίπτει ἡ ὑγρότης. suprà: καὶ ἐκπίπτει

στει

πτει τὸ ὑγρόν. Τῶν δ' ὀσπρίων. Nunc de leguminibus: imprimis de Faba, quæ multas habet causas. πολύφυλλος. Ideò multum excipit humorem. Item πυκνοκαρπεῖται. itaque non est perflabilis: hæret igitur humor, neque excutitur. Ideò suprà dicebat: διὰ γὰρ τὴν κίνησιν διασείεται. alia causa: quia plus trahat humoris. huius porrò causæ causa, raritas. Alia: quoniam fructus haud procul abest à terra. Proportio eadem cum eo, quod est, fructum esse propè folia. Itaque suprà: πόῤῥω δ' ἐχ' ὁμοίως. Σήπεται γὰρ μάλιστα τὰ κάτω διὰ τὴν ἀπνοιαν. suprà: ἐν τοῖς κοίλοις καὶ ἀπνοις.

Ἐρυσίβη δ' οὐχ ὡς τις ἐστι τὸ ἐφιστάμενον ὑγρόν. suprà: ἡ δ' ἐρυσίβη σαπρότης τις. Διὸ πολὺ μὲν ὕοντος ἐγίνετο. Hoc amplius dicit, quàm quæ suprà: ex largioribus imbribus rubiginem nō prouenire: quia eluunt se ipsi. frequentius ex minutis pluuiis atque roribus. Propter hoc suprà dicebat: τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ δρόσος. Ὁ ἥλιος ἐπιλάμπει, καὶ ἀπνοια, τότε σήπεται. suprà: ὁ ἥλιος δὲ δυσὶ ἐπιχυθόμενος οὐκ ἐποίησε σῆψιν: quia ibi ventorum superuenturores excussos ait: hîc de ventis, nihil. Διὸ καὶ ἐν τοῖς εὐπνοις, καὶ μετεώροις, ἧττον. ἐν δὲ κοίλοις, καὶ διεσταθόλοις, μᾶλλον. suprà: ἐν τοῖς κοίλοις, καὶ ἀπνοις. Καὶ πανσελήνοις δὲ μᾶλλον, ὅτι συνεργεῖ καὶ ἡ τῆς σελήνης θερμότης, ὁμοίως ἀήρ ὑγρότερος. μάλιστα δ' ἐρυσιβοῦται σῖτος τῶν πανσελήνων. διὸ καὶ τὴν σελήνην τῇ θερμότητι σήπειν τῆς νυκτός. Πάντων δ' ἐπικερδέστατον ὁ πισός. Hac eadem voce suprà quoque vtitur: ἀσθενέστατα δὲ καὶ ἐπικερδέστατα. habet autem Pisum causas partim cum aliis communes, vt πολυφυλλίαν: partim proprias, quæ tamen ad alias reducuntur: vt χαμαιζηλές: quod erat in Faba, πυκνοκαρπεῖσθαι. idem enim est, habere alium quempiam vicinum, & sibi ipsum frequentia sua vicinum esse.

Καὶ ἐν αὐξήσει. Non in longum: (à terra nanque distaret:) sed in latum. συμμορφοῖ γὰρ τόπον. Nam ramentis ramum seritur: tamen seipsum frequentat.

Περὶ δὲ τὰ ψύχη. Hic est affectus proprius seorsum à rubigine, ad explendam sententiam de natura Pisi. non tolerare hyemes: quia radice sit infirma. Σκωληκοῦται δέ. Altera capitis pars de vermiculatione, quam nihilo secius in superioribus quoque tractauit, idque alia ratione: quippe hîc ait, solùm Hordeū ac Triticum vermibus esse obnoxium. At reclamat veritas, & repugnat superioribus, vbi ait: σκώληκες ἐγγίνονται τοῖς ὀσπρίοις, καὶ τοῖς λαθύροις, καὶ τοῖς πισοῖς. Sed tollit hanc controuersiam aduerbium, μάλιστα. quanquam equidem puto, Fabam, ac Cicerculam plus à vermiculis, quàm Triticum pati. Ἀλλ' ὁ μέν. Hîc comparat eorum partes, quæ vermibus infestentur. Et causam assignat dulcedinem. ita quoque in homine lumbrici generantur ex dulci pituita. Sic Cicer corrumpitur ab illis, posteaquam ab eo pluuiis elota fuerit salsugo.

Καθάπερ εἴρηται. Sanè iam bis. Ὁ δὲ σκώληξ. Suprà, illud tantùm dicebat: ὁ δὲ γινόμενος κατεσθίει. nunc etiam addit: vbi calami consumpserit medullam, inuadere in ipsam spicam, quod vel totam deleat, vel alteram partem. Deest ali-

A quid verborum: hæc tamen est sententia.

Καθάπερ νοσήματος ἔχει χώραν. Nescio quare sententiam extenuarit aduerbio illo, καθάπερ. sanè vermiculatio verissimus morbus est, atque etiam duplex: nempe & dyscrasia, & solutio continui, quæ nequeat reparari. Nota loquutionem, ἔχει χώραν: habent locum inter morbos, vt cum illis recenseri queant. Τὸ πὰρ ἄν. Extenuat gloriam suam vir optimus, & nostri sæculi dissimillimus, qui inuenta palea statim exultamus aduersus Triptolemum, atque etiam ipsam Cererem. at ipse ait: quantum operæ posuerit in causis reddendis, eius se pœnitere.

Lego, τὴν λευκὴν κεῖσθαι πρὸς τὰς ἄλλας. Et διαδοξεῖς. non, διαξεῖς. Et ὅταν ἡ ἀκμή. non, ἐστ' ἄν. Et deleo ὑπόμνημα τὰ γλυκέα, quoad alius felicior ali-

B quid reponat. Et περικλυσθῇ. non, περιχυσθῇ. Et ἀχυρον ἢ δίον. non, ἴδιον. Et σκώληξ γινόμενος. non, γινόμενος.

Theodorus, ἐρυσίβην. quare semper vertat æruginem, dubitabit, qui norit rubiginis colorem in ferro, & frugibus ab æris situ, qui est ærugo, valdè diuersum: præsertim cùm Plinium dictorem suum perpetuū huiusce vocis habere autorem. Ὁ θεν ἡ ἀπόχυσις. Vnde frugem suam effundit. nouè sanè. & fortasse hîc ἀπόχυσις, non designat locum τῆς ἀποφύσεως, sed effusionem ipsam humoris. Spicam esse prope folii sinum, vnde collecti fiat humoris effusio. Ἀπολύει τὸ συνεχές. Quod continuum est, dissoluit. his ex verbis intelliget aliquis à rubigine fieri continui

C solutionem. At non ita est. quin mutante spica, quod humoris inhæret, absolui delabīque. neque Latinè dici potest hîc συνεχές, continuum. Posuit enim pro eo, quod est, συνάπτον. Itaque Theodorus, qui profitetur, se cum Aristotele dicendo certare posse, non sustinet hîc gloriam suam. Oportuit enim vocis cuiuspiam commodioris vsu declinare ab illa duritie significati. Λευκῇ κεῖσθαι. Theodorus omisit λευκῇ. Et legit, καὶ τῶν χεδρόπων ὅλως τὸ τοιοῦτο. Et ad summam legumina omnia eadem facilius abolentur. Nescio quomodo iunxerit illa duo: omnia eadem: neque τοιαῦτα sunt eadem, sed similia.

CAPVT XVIII.

D XVIII. *Capitis argumentum. Pro causa dat, quare quædam æstate serantur, imbecillitatem.*

Ἐπὶ δὲ τῶν θερινῶν. Hæc potius suprà fuerat statuēda, vbi de sationum temporibus disputabar. quærit enim cur aliqua potius æstate serantur. Duas assignat causas. vna est imbecillitas, igitur à tempore petunt opem: altera, quòd eorum natura propensa est ad celerem perfectionem. Quamobrem cùm sint æstate colligenda, æstate quoque serenda sunt: alioqui frigoribus intempestiuis deprehensa lædererētur. Hoc postquam proposuit: aggreditur probare à substantiæ concretione. ideo monet sic:

ἡ δὲ φύσις. ποία τις ἂν εἴη, σκεπτέον. οὐ γὰρ γεώδης. non enim terrestris, vt leguminum. οὔτε πάντη κούφη. neque penitus leuis: puta vt hordei. declarat exemplo vnius eorum quæ suprà recensebat, Sesami: est enim pingue semen, atque opus habet coctionis. & addit, μονόρριζον. igitur hæ conditiones: prima, vt citò perfici velit: iccirco dicebat, ταχὺ τελεοῦν: sed nequeat propter duas: tum quia pingue est, ac propterea cunctabundum it ad maturitatem: tum quia est imbecillum, quippe radice vnica, opus habet adiumento, quod ab anni tempore suppeditur. Hæc est vnius propositarum partium explicatio. simul adiungit tractationẽ Milii, & Panici, sub vnius nomine vtranque naturam expediens. Quia dixit, Sesamon μονόρριζον: Milii radicem multiplicem docet, neque tamen ob id posse resistere frigori. Prætetea esse βαθύρριζον. quæ cùm esse deberent aduersus hyemem præsidia: tamen appetũt æstatis mollitiem, quia ad operosas radices vel creandas vel tuẽdas egeant extraneo calore. Καὶ πολυκάλαμος. Ergo cùm & deorsum intendat ad radices, & sursum nitatur ad stipitem natura, iuuanda est. Τῆς τροφῆς, καὶ τῆς δυνάμεως. vtrunque tetigit, & materiam, & formam. materia eget facultate immutante: facultas eget facultate opitulante. quærendum ergo subsidium. Τὸ γὰρ σήσαμον. Etsi habent Sesama radicem profundam, tamen ea singularis est. Itaque non moratur naturæ operam, quin sese expedire nequeat ad superiora cõficienda. Ἀλλ᾽ ἀντίκειται. Dicat aliquis. quid ergo petitur ab æstiuo calore? respondet: pinguedinem multum exigere operæ. Πάντα πολύκαρπα. Alia causa quam perinde atque in transcursu indicat potius quàm tradit. Multum hæc ferre fructum. multum ergo succi, multúmque facultatis postulare. De Irione proposuit per initia capitis: at hîc ne verbum quidem. Quamobrem ad aliorum naturam fuerit referendum.

Lego, καὶ τὸ ταχὺ τελεοῦν, expuncto, τί.

Theodorus, οὐ γὰρ γεώδης. Neque enim terram sapit. ambitio importuna. de concretione loquitur, non de sapore. sic minus prudentes: κούφη, leuior. Deponendi sunt cincinni orationis in foro, atque ibi relinquendi à Philosopho. leuitas hîc non comparatur. videretur hîc negare: leuius esse Sesamum legumine. Χρονιώτερον. Diuturnius. pessimé. significat enim hîc lentitudinem.

Βαθύρριζον. Stirpe alta. tametsi stirps radicem significat: tamen etiam tota planta ea voce designatur. igitur ab ea ambiguitate abstinendum fuit. Atque hîc absoluendum caput: alia nanque materia subit.

CAPVT XIX

XIX. *Capitis argumentum. Quamobrem parua semina multum ferant fructum.*

ἘΠΕΙ` δὲ ὅλως εἰπεῖν. Quemadmodum suprà repetebat, quæ de rubigine dixerat: ita nũc, quæ dicebat in secundo de plantarum fœcunditate, quæ parua ferunt semi-

A na, repetit. Ibi nanque agnoscebat τὰ ἐλάττω πολυχούστερα, καὶ τὰ ἐλάχιστα μάλιστα. Et enumerabat ea quæ hîc recenset: Milium, Sesamum, Irionem, Cuminũ, Papauer. sic hîc: τὰ μὲν κέγχρος πολυκαρπότερα: & mox, πολυχούστατα: quod ibi, μάλιστα. & addit hîc Lentem: sicut ibi μήλινον, quem superiori capite vocabat, ἔλυμον. & ibi λαχανηρά, quæ hîc λαχανώδη. quæ verò dicit ἐναγγειοσπέρματα, hoc eodem nomine suprà quoque appellauit. Tum causam hîc infert, quam & ibi. agit autem προβληματικῶς, ex instituto diuini præceptoris: τί ἡ αἰτία; modestiam declarat: quasi consilium petat ita potius, εἴη ἄν, quàm ἐστί. quia versatur intra ambitum disquisitionis: vt sese, quoquouersum ratio suaserit, adhortetur. Et reddit causam disceptando. Πότερον, ὅτι τὰ μικρὰ ῥᾷον ποιεῖται. Sic suprà:
B ὅτι τὰ μικρὰ ῥᾷον ἐπιτελεῖ. addit autem explicationem ibi: ἐν δὲ τῷ ῥᾳδίῳ τὸ πλῆθος. Item adiungit ei causas alias haud ignobiles, quas hîc cùm prætermittat, non oportuit repetitam narrationem hanc quasi ex commentario. Sed apponit exemplum animalium pusillorum, quorum fœtus numerosi sint: eorum potissimùm quæ oua pariunt aut vermes, cuiusmodi vespæ vel formicæ.

Ἢ αὐτὴ ἔξωθεν. Rectè omittit causam hanc perinde atque externam: non enim manat à principiis intimis. Nam esse paruum aut magnum, non est essentia. At essentia est causa efficiens formationis. Quæritur ergo quæ quantáve est vis in semine Papaueris: vt seipsam sufficere queat ad tot efformationes. Sanè vt accuratius agamus,
C animalia quædam maiora pariunt plura quàm alia minora: vt sus plura, quàm ouis. Ἄλλην δέ τινα οἰκειοτέραν. Magis propria quærẽda ratio. οἰκεῖον, alibi diximus: apud Peripateticos esse, quod intersit eius essẽtię, cuius est οἰκεῖον, quasi finis quidã, aut ad finẽ necessariũ. Metaphora sumpta ab iis quæ domi nascuntur. Τῇ δὲ διαφέρει. Ostendit necessitatem huius alterius disquisitionis. non esse simile hoc, quod adduxit ab animalibus. Oua nanque foris ab aere perfici: at semina hæc in ipsis plantis concipiunt interna principia & educationis, & perfectionis. Leuiter nimis tamen agit hoc. Oua enim à seminibus hac in re nihilo differunt, sed illo tantùm: quòd ex maris & fœmellæ coniunctione conflata sunt oua: quorum sexum
D principia loco & subiecto fuerant separata: in plantis vtriusque sexus facultas confusa est ad seminis generationem. At semen tota ipsa planta est in potentia: nihilosecius ouum animal est in potẽtia totum. æquè ouum affert secum sua principia interna ad animalis conformationem, atque semen plantæ. vnde explicetur matricis fotu animal, terræ fotu planta. Τῇ δὲ. hoc differt. quo? hoc quod dicet, ἐκτρέφει. Τὸ περιέχον. Aeris epitheton, quod transtulit vsus ad nomen fixum. hîc tamen accipi debet pro quouis calore. Quæstio haud valde subtiliter excussa est. atque hinc caput abscidimus: aliam enim transit ad materiam.

Lego, πλεῖον δεῖ. non autem, ἀεί.

Theodo-

Theodotus τὸ ϖεῖζον, ex vsu vulgari ad aerem astrinxit. ab aere, inquit, circunfuso: male: rarissimè ab aere videmus oua perfici, sæpe etiam corrumpi. sed à calore, qui concipitur incubatu.

CAPVT XX.

XX. *Capitis argumentū. Quæ, & quare aptiora sunt ad diutius seruandum & de pestibus quorundam seminum.*

PO'Σ Δ' Θησαυρισμόν. Post seminis explicatam naturam fit electio: inde satio. declaratur tempestiuitas, & causæ hinc plantæ generatio: postea morbi, & alia impedimenta. Inde messis: tum repositio, quam & hîc & alibi vocat Θησαυρὸν. de qua seruandi ratione, atque facultate, quę dixit ibi, repetit hîc. Post hęc de pestibus, quæ repositas corrumpunt fruges, dicendum fuit. Cæterùm nō semel ordinem perturbauit. hîc ergo acceersit ea, quę reposita diu durant. causas multas affert: à materia, πολυχρονιαν. (hæc vocat Columella dura voce, vestitisima) à communibus qualitatibus, ξηρότητα. à peculiaribus, λιπαρότητα, πυκνότητα, δειμύτητα. In secunda parte docet contrarii causas: quare corrumpantur. sic & suprà, de plantis. Cicer abluta salsugine vitiari, concepta dulcedine. Lupinum robustum esse propter amaritudinem. icciteo dixit: τὸ μὲν πολυχρόνια. intelligit de Milio. Τὰ δ' ὅτι λιπαρὰ. Vt Sesamum, rancescit ramē celeriter. Lini quoque semen iis adiiciendum, & Rapi, & eiusmodi. Resistit autem pingue putredini: propterea quòd aspellit ab se humidum alienum. O' δὲ Θέρμος. Variat iucundè membrorum diuisionem. Duo iam membra fecit à qualitatibus, siccā, & oleosa. Nunc sic debebat: τὰ δ' ὅτι πικρὰ, καὶ δειμέα. sed intulit subiecta, quæ essent talia, scilicet Lupinum, quod est amarū, & Cicer, quod est falsum. Ipse tamen δειμὺ vocat hîc. Διατηρεῖται δ' αὐτοῖς τὸ ἀπαθές. Elegantissima circumloquutio ineotruptibilitatis. Siccitas quidem, quoniam est priuatio materiæ putrefactionis. Oleositas: quia propter partium pertinacem cohæsionem arcet humoris ingressum alieni. Amaritudo: propterea quòd est contraria validissima viuificatio nis. Salsedo: quæ & hæc præstet, & siccitatem. Quamobrem etiam frumentacea quædam vbi corrumpuntur, tamen animal non gignunt. καὶ γὰρ ταῦτα ἄζωα. nouo modo significandi, ἄζωον, non quòd vita, sed quòd animalibus careat. τὸ ἀπαθὲς, quod & suprà & infrà, τὸ ἄσηπτον. H'δὲ ὅσα δὴ τῇ ξηρότητι. Repetit. Συμβαίνει γάρ. Haud equidem facilè percipio, quid sibi velit. an ita voluit? sicca, & acria resistere: alioqui si dulcia sunt, facilè coire cum externis noxarum causis. Vt permistio fiat aeris corrumpentis cum succo interiore, qui vel dulcis, vel insipidus est. si sit acer, aut amarus, & respui, & respuere. sic infrà, τὴν ἀμιξίαν dicit in Milio causam conseruationis. Σκιπόμενον δέ. Nōdum de vermibus vlla mentio: tamen eos designat circumloquutione, cùm dicit σκιπόμενον: quod intus tegitur. Γ'ίνεται τινα. Quod

A & in tertio dicebat, & nos adducebamus ex Aristotele: quod è seminis parte nascitur, ei quātū est reliquum, pro cibo esse. Sic ipse suprà: ὁ δὲ ϕλοιὸς μὲν ἐνδὸν κατεδίει, τὸ φύκεται ἐκ τῆς αὐτῆς ἡ γένεσις, καὶ ἡ τροφή. Οἷον. Curguliones hîc vocat, κιας, in Hordeo, ac Tritico: in Faba μύδας. est & in Tritico alia forma sine rostro, quod est peculiari curgulioni. Κοινὸν ϖλειόνων. Prudenter cauit, ne diceret omnibus omnino vnam esse causam: sed dixit, plurium. Non enim conueniunt in vna forma omnia. & sanè tres ordines agnoscit subiecto rum, fructuum, plantarum, lignorum. Διαφόρους ποιεῖ. Non supinè sunt hæc consideranda. Melius enim verba sunt interpretanda, quàm eorū designat sonus. Ait: diuersas esse formas ὡς δὴ ἑτέρας ὕλης. & materia non variat formam, sed à

B forma variatur materia. Differunt enim à leonis membris membra cerui, quia formæ differunt. Voluit intelligere, non introduci formam, nisi in materiam sibi destinatam. Icciteo sit apparatus in ipsa aptitudine. quod autem dicit, δένδρεσιν, accipiendum & omne plantarum genus, & omnem plantæ partem, folia scapos, radices.

Theodorus, διατηρεῖσθαι τὸ ἀπαθές. seruare impune possunt. immune potius dixerim. Non conuenit hîc aduerbium illud, Ἀφάκω. Lenticula, imò, Vitia.

CAPVT XXI.

XXI. *capitis argumentum. Tritico puluerem afferre putrefactionem. quæ fruges incorrupta durent. quare pertusum Triticum, si perfundatur calida, germinet. putrefactum non germinet.*

C 'ΔΕ κονιορτώδης σῖτος. Sequitur superiorem tractationem alia materia: alia nanque specie, & affectu speciei. Nam de repositione, atque duratione, eiúsque causis dicebat: tum de vitiis à bestiolis. Nūc in Tritico priuatim agnoscit à puluere detrimentum. Puluerulentum enim putrescere. atqui contra fieri debere videbatur: siccus enim puluis: ab humore putredo. Ait puluerem esse calidū. Hęc est altera causa putrefactionis, calor extraneus: quippe efficiens, humor autem, materialis. Ceterùm quod addit, quasi causam caliditatis siccitatē, minus satisfacit: ait enim, ἅτε ξηρὸς ὤν. mira verba. Nam neque siccitas efficit calorem, neque putrefactionem. An ita voluit

D vt non quasi causam, sed tanquam signum adduceret? est enim siccitas caloris effectus. an verò necessario? nequaquam: fit enim à frigore quoque. & puluis cùm terra sit, ac propter portiunculară exiguitatem minus admistus aliis elementis: videatur potius frigidus. Quare aliud exquirendū, quemadmodum faciebamus in Vitiū pulueratio ne. intus obsideri calorem atque διαπνοὴ. omne suffocatum feruet intus, atque putrescit. Nam propter minimas partes facillimè stipatur in ipsa cohæsione. Καὶ ὁ ἐν τοῖς κονιατοῖς. Trullissationem Græci κονίασιν vocant: quoniam minutissimā ac dilurissimam inducunt materiam, ad pulueris modum scilicet redactam. Ex affinitate nominis,

& ex effectus similitudine coniungit narrationem. Quemadmodum ex admistione pulueris putrescunt frumenta: sic inclusa horreis opere tectorio læuigatis. Alia tamen causa est. parietes cùm calorem susceperint, diutius retinere: quare & teddere. Vult igitur, parietes quasi, vt loquitur Philosophi, à Tritico actuari: tum eum calorem esse reciprocum, & acceptum referri. Sanè non abest à ratione: ipsi sior enim crusta est in superficie. cœmenta: & lateres, vtraque propter commissuras, hi etiam concretione sua laxiores. Verùm alia quoque causa: calx enim calida multùm, & arena non parum. Ὅταν ἀναδέξηται. Non agnoscit caloris causas, quas nos adduximus, in materia trullissationis: sed à Tritico proficisci: stipatum enim concalescere frumentum: id quod designant verba illa, ἀθρόος: & κατὰ βάθος, cumulatum: sic supra, εἰς βάθος καταβάλλουσι. Θάτερον δέ. Alia pars comparationis. Hordeum celerius quàm Triticum pertundi: quia minus solidum, & minus vestitum.

Τάχιστα δέ. Celerrimè Fabam: in Thessalia præsettim. perspicua narratio. Καὶ ἀναπληροῦσθαι. Adeò esse incorruptibilem Tarentinam, vt etiam pertusa repleatur, atque redintegretur. Hoc ait esse dispiciendum. σκεπτέον. primùm, an verùm sit: deinde, quæ sit causa. Si verum est: tam habet in semine principia accretionis, quàm in planta, quæ illo ex semine formata fit. Multum igitur obtinet spirituũ, ac valentium quidẽ. Huius naturæ nonnihil indicii dant flatus, qui insunt in ea plurimi. Tum quę procreare queat ex se animalia, seipsam augere cur non queat? propior enim materia est.

Ἀσήπτως. Sine vitio & corruptione. sic dicimus morbo laborare. Ὁ μὲν οὖν αἰγίλωψ. Tres causas in corruptis assignat: λειμία, quo comprehendit, & acre, & salsum, & amarum, non malè: at effundit etiã ad pingue. Altera causa, πολυχρόνιος, in Ægilope. Tertiam silet in Lolio. cæterùm in Lolio est latens acrimonia. Vide Plinium quid recitet de balneatoribus. in Ægilope verò non est ea causa. Intus enim vitium incipit: nempe Auenam vetulam si videas, plenam putes, quia integro corio est: vbi tractes, cassam inueneris: nec nisi acus est, aut glumus. Τὸ δ' ὅλον. Astringit ἀναλυτικῶς ad causam causarum, quam esse ait siccitatem. Exemplum apponit Cachryos. Τὰ δ' ἀμιξία. Alia causa. quorum cõcretio pura est, minus admittere nocumentorum impressiones. Hic quæ sit Alicæ puritas hæc, nondum potui diuinare.

Τὰ δ' δυνάμει. Hem quoties præter elementares qualitates adumbrat naturalem nescio quam potestatem. Nam si facultates has intelligit qualitates: non oportuit membrum à primo seiungere, in quo siccitatem profitebatur. Τὰ δ' ὡς πολύ. Friuolam rationem esse hanc, ostendimus in Ægilope. & Fabæ corium crassisimũ. Ἅμα δέ. vt ἄχυρα tres simul habeat causas tuitionis, coriũ, colorẽ, siccitatem. Calor enim naturalis prohibet externum, ac tuetur fines suos. Τῷ δὲ σίτῳ. Remedium docet hîc ad Tritici cõseruationem: sunt enim agriculturæ fundamenta. Ὁ δὲ ἄρτον. His causis expeditis, affert vulgò iactatã quæstionem. Cur Triticum pertusum, si calida perfundatur, germinat: putridum, non germinat. Παλαιός. Quia vetustius admodum tale est. Εἰς σπόρον. Vt ne satio frustretur, explotant, & periclitantur an aptum sit πρὸς τὸ φύειν. Καίτοι ὅπερ ὑπὸ θέρμου. Videbatur putridum debere nasci: sic enim cohærent: ὅπερ ὑπὸ θέρμου: φύσις ὑπὸ θέρμου. tamen ex duabus affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. non enim conuertitur, vt sit: πᾶν θερμὸν φύει. ideò dicit διαφέρει ὑπερβάλλουσα, καὶ γόνιμος θερμότης: ὥσπερ καὶ ὑγρότης. Καὶ ἀνυγεινὰ. Mutauit modum dicendi: alius dixisset, καὶ ἀνυγεινεῖ.

B Συμμετρίαν. Tametsi aquæ calor, & humiditas Tritico, sint extranea: tamen eã nacta sunt temperationem, quæ proportionem habent cum calore genitali. Δῆλον δ' ὡς αἱ αὐταί. Confirmat sententiam dissimilitudinis tam caloris, quàm humiditatis: siquidem tum ab hac, tũ ab illo fit sanitas, & ægritudo. at cõttatias contrarias habẽ: causas. Θερμὸν δ' ἐπιχέουσι. supra dicebat affundere aquã, vt explorarent an reliquum fatum esset prouenturum. Hic totam sementẽ opus habere dicit aquis illis: quia vetulum semen alieni caloris accessione toboretur. Ὅπως μὴ καταπαγῇ. ratio rationis. Tuetur ipsum à gelu. addit τὸ διὰ: quia τὸ ξὺν est liquidorum tantùm. in seminibus tamen etiam alibi vsus est verbo hoc. Διὰ τὸ δεῖσθαι, verbum ἀποδιλοῦν significat hîc extare.

C Vt citius exeat, neque gelascat in sulco. Καὶ φύσεως. Si non multùm sit vitiatum, etiam non perfusum calida nascitur. Συμβαίνει δέ. Vtriusque vitii designat eandem causam, calorem alienum. Ita sese leuissimè expediuit. ratio tamen est accurata hæc. Putrefactum quidem totum periit, estque sub alienæ formæ potestate: quod pertusum est, materiæ solius amisit portionem: at vis remansit in residuo genitalis.

Lego, κονιατοῖς, ἢ ἀκονιάτοις. Et ὁ κονιορτὸς θερμός. Et ἐπὶ καὶ ἀθρόος. non autem, ἐπί. Et τὰ δὲ χιμῶν. non autem, τὰ μὲν. Et τῷ δὲ σίτῳ. non, ἀσίτῳ.

Theodorus, κονίαμα, illinentum calcis. non sola calx est in trullissatione. Ἀθρόος. Vniuersum. consertũ potius. Κόπτεται. Tũditur. pertunditur

D potius: nequis putet esse τίλλεσθαι. Θειώδεις. addit de suo: perit: malè: non enim nasceretur. at nascitur. Sic mox, κοπέντα, contusum: maiore flagitio. foueam dixit repleri. at tuſa Faba est fresa: quî nascatur ea? Δειμία. More suo, acerbi: ridiculè. Τῷ δὲ σίτῳ κοπέντι. Sponte contuso. quare addidit aduerbium, equidem ignoro. Τ' δὲ ὕδατος θερμοῦ; aqua feruenti. At vretur: non erit illa συμμετρία. Συμμετρίαν ἔχει. Conuenit, ac modicè applicatur. Non de quantitate disceptat Philosophus, sed de temperatione. Διαβλαστάνοντα pullulum ostendere potest. Vide hominis ingenium.

GRATIAS TIBI DOMINE IESV.

V

IVLII CAESARIS SCA LIGERI IN QVINTVM DE *causis plantarum Theophrasti, Commentarij.*

CAPVT I.

I. capitis argumentum. De causis extraordinariæ fructificationis. multa variáque de ficuum fructificatione.

TΩ͂N ἐν τοῖς δένδροις, καὶ φυτοῖς. Antequam caput hoc explicemus, more nostro subiicienda est sub oculis (σύνοψιν vocant Græci) tota libri materia, nec minus ordo ipse. Hactenus ait se tractasse, quæ pertinerent ad naturam quandam ordinariam. nunc in his profitetur ea se scripturum, quibus cognoscatur in plãtis aliquid, quod communibus legibus neutiquam comprehendatur. Id cùm esse possit, vel à natura, vel ab arte: priorem partem explicat primis septem capitibus: artis vim duobus sequentibus. Ipsa verò natura illa, quoniam est aut in totis generibus plantarum, aut in plantarum partibus, puta fructibus: de plantarum officio primùm statuet, puta de fructificatione: deinde de partium affectibus, veluti de eorum locis, vnde prodeant, de coloribus, de tempore natalium: quemadmodum vbi quęrit, an verum sit, Vitem quendam fructum tulisse, frondem non tulisse. Post hæc de affectu plantæ simili post mortem, nempe quòd è lignis cæsis prodeant germina: videtur enim præter naturæ leges. inde quod de fructu considerabat, quibus è locis prodiret: item facit in totis plantis. Tametsi terra videatur esse plantarum generis origo: tamen aliquas è plantis, non è rerra nasci. Ab his superiori nõ absimilem aggreditur tractationem. in ligno docebat esse germinandi facultatem: nunc arborem collapsam restitui deintegro posse. Est enim in vtroque euentu naturæ quæpiam instauratio. hæc in primæ partis portione prima. In secunda portione, quod arris interest, declarat: nempe quibus modis fructuum mutentur partes: veluti si fiat, vt vua sine gigartis, Punicum sine ligno ferat acinos. Item fructuum colores quemadmodum mutentur: ac præterca præcepta comparandæ insignioris fructibus ma-

A gnitudinis. His expeditis aggreditur secundam libri partem, in qua narrat plantarum morbos. Quamobrem in duas secabit portiones. scilicet morbi quidam habent principia interna: vt vermiculatio: quidam externa, cáque duplicia: quippe vel à cælo, vel à casu. à cælo, vt sideratio, rubigo: adhæc noxiarum vicinia plantarum: cælum enim agit in solum, atque ipsum facit vt eas ferat. à casu: veluti si vulneretur arbor, aut à capra mordeatur. Verùm in hac parte paulò negligentius versatur. cùm enim Sisymbrii mutatio in Mentã morbus quidam sit: si mutantur accidentia sola: si speciem amittat, etiam fit interitus: minus accuratè fecit, cùm de ea scripsit antè, quàm hæc tractare institueret. Simul inconsultò, inter morbos

B alios, & eos qui casu contingunt, interposuit caput, quod est vicesimum, de plantarum interitu. at interitus morborum terminus est. Non igitur post eius narrationem morbi fuerant describẽdi. cuius incuriæ similis illa quoque: cùm post morbos plantarum, morbos enumerat seminum. Nã tametsi semine planta nobilior videtur: tamen cũ vtrunque sit vtriusque principium suo modo, nec facilè discuti queat, vtrum alterum debeat antecedere: tamen in hisce libris semen planta prius est: sic enim tractationes has inchoauit, vt præponeret è semine plantarum generationem. Atque hęc de summa totius libri: deinceps caput ipsum primum expediamus. τῶν ἐν τοῖς δένδροις καὶ φυτοῖς. quæ naturæ legibus constituuntur in plantis vel per seipsa, vel artibus adiuta, hactenus. Nunc de iis

C quæ aut verò præter leges illas prodeant, aut prodire videntur. ex hac autem occasione per variã ac diuersam Ficuum naturã diuagatur, earum ostendens genera plura, nec minus varias, ac præter aliarum arborum mores, fœtificationes. Antè verò quàm hæc aggrediatur, introducit quasi in scenam futuri propositi rationem, quæ oratio quasi procemii vice sit. Post hæc docer cuiusmodi sint eæ præductiones, quæ sunt, aut esse videntur, vel οὐ κατὰ φύσιν, vel περιτταί. his denique constitutis molitur causarum explicationem. Primam

causam agnoscit in natura fertilium arborum, & humidarum. Secundam statuit in principiis notionis essentialibus. Tertiam externam in temporum reiicit facilitatem. Quæ quia videatur accipi pro causa posse, propter quam præcurrant in ficu præcoces fici legitimos ficos: hinc eam nactus occasionem per omnem illam excurrit ficuum naturam, quæ videatur ab aliis arboribus diuersa, quoad generationem. Ea expedita narratione, causas explicare instituit. Ab his inducit etiam in vitibus exemplum proximæ similitudinis. Maximam verò causam anticipationum fructibus ferendis ex aeris pendere teporibus.

Τῶν ἐν τοῖς δένδρεσι. Ostendit quid egerit, quid præterea faciundum. Τὰ μὲν αὐτόματα, in prioribus libris explicauit. Τὰ δ' ἐκ παρα- B σκευῆς, in hisce posterioribus, ab arte & cultu.

Ἑκάτερα δ' αὐτῶν. Commune vtrisque ἴδιον ex communi principio essentiali: Vnum enim est vtrisque. Ostendimus ex antiquorum sententia, cultu mites factas arbores, ab aliis non differre generis eiusdem agrestibus, nisi accidentibus, puta magnitudine, succo, pulchritudine. ratio validissima. Arbor eadem numero, quæ prius agrestis fuerat, facta mitis est. Non ergo mutauit substantiam. Haud igitur mirum est: si affectus is de quo dicturus est, communis sit tam mitibus quàm agrestibus. est autem affectus huiusmodi. Aliorsum euadere naturæ opus, atque ordinaria lex, & quasi popularis postulare videatur. Quamobrem neutri parti euenire debuisse. quippe in iis quæ spontè nascuntur, natura dux est, C quæ est illa πρόνοια Stoicorum. Ea cur erret? nónne ipsa rerum magistra est? nónne fecit materiam vniuersam? formas cunctas? quid pote est eam impedire? non enim aliam naturam habet aduersariam: vna sanè est. Quocirca rectè diuinus Præceptor dixit: quæcunque in natura sunt, esse naturalia, etiam ea quæ monstra videntur nobis. Quippe sunt extra ordinem, at non sunt extra naturam. Icirco (sicuti dicebamus alibi) vocat eas παρεκβάσεις, quasi excursiones, atque egressiones. Hæ fuerint causę quibus videbatur, non posse contingere errores in natura à natura. Tanto minus in altera parte, scilicet in studio directo ab industria & ratione, quæ dicitur ars. Propterea quòd in naturæ principiis ita fundatum est: vt illius benefacta secundiora facere, lapsus subleuare D possit, atque corrigere. Eadem causa tamen, qua deprauantur αὐτόματα, etiam infestatur ars. horum verò artificialium lapsus mitiore vocat appellatione. Nempe egressiones illas ab ordinariis operibus naturę παρὰ φύσιν, voce profectò non parum odiosa: hæc autem artis σφάλματα, nominat περιττά, non inscito verbo, sed admodum efficaci. Nam quemadmodum ars est accessio quædam ad naturalia: sic euentus quoque ab arte, περιττὸς, quasi superfluus aut abundans. Sic in ficu, tum præcoces, tum grossi, sunt περιττά: quo- A niam ἐκ περιουσίας: quasi supersit legitimo penso materia hæc. Alioqui tum hic autor, tum ipse à quo mutuatus est, Præceptor, τὸ περιττὸν, omne rarum in natura, & quod palàm sub communem generis ambitum non recipiatur. Τῶν γὰρ αὐτομάτων. Exequitur primam partem: & ostendit, in plantis euenire τὰ παρὰ φύσιν, sicut & in animalibus. Vt non solùm his duobus plantarum fastigiis, scilicet τοῖς αὐτομάτοις, καὶ τοῖς ἐκ θεραπείας, sed etiam ipsis animalibus commune sit τὸ ἴδιον illud. Quare necesse est, vnam quoque esse quampiam in summo illo ambitu naturam communem, essentiam dico, nullo nobis nomine designatam. nullum enim accidens sine propria substantia subiecta, quam sui causam habet primam & adæquatam. Quænam est igitur? corpus productile B ex semine. vt his rebus, brutis scilicet, plantarum naturæ, atque eius historię addatur hæc, quasi anima quædam exquisitæ subtilitatis. Explicat autem τὸ ἴδιον illud tribus capitibus. duo sunt ab internis causis, vnum ab externis. Internæ differentiæ tres: duæ ab opere: vt si non ferant germen ordinarium: vt si non ferant fructum conuenientem specici. hæc opera duo. Vna differentia à locis: vt si non ea parte ferant, qua opus est. Externa causa est à tempore: vt si alieno ferant: aut priuentur. Cùm hæc distribuit: addidit more suo prudenter, ἔτι τοιοῦτον ἕτερον: ne reprehenderetur, siquis alia comperisset: exempli gratia, magnitudinem in fructu, aut figuram: est enim οἰκεῖος καρπὸς, ἀλλ' οὐκ οἰκείως. Veluti cùm in Vasconia Py- C rum vidimus superioribus annis tam bellè humanam faciem repræsentans: vt pro humano capite allatum sit à pastoribus ad eius loci Regulum. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα παρὰ φύσιν. Præter naturę ordinem, ac legem vsitatam. Τῶν δ' ἐκ τέχνης. Altera pars de artificiali. suprà dixit, παρασκευῆς, hæc τέχνης. quoniam ars est idea operis: ars est habitus: παρασκευὴ, opera antecedens: θεραπεία, opus sequens. & dixit, ἐκ, ἀντὶ τοῦ ὅθεν. quoniam ars pertinet ad causam efficientem. Sulcus enim non materialis in animo agricolæ, mouet agricolæ manum ad sulcum materialem faciendum. At τὸ ἐκ sæpe materiam designat: Latini exprimunt per, ex. veteres etiam per, de: vt est apud Catonem. Aliquando nota est termini vnde fit motus, id est priuationis ad formam, vt D cùm dicimus, ex non musico fieri musicum: & à forma ad priuationem: vt ex homine cadauer. hęc latius in libris de causis. Diuidit autem in duo etiam partem hanc. nam superiorem in φύσιν & παρὰ φύσιν. sic hîc. artis opus aut iuuat naturam ad plura: vt bene, vt copiosè fructificet, inquit ipse. adde tu: suo tempore, suis ex partibus, sua magnitudine, suo succo, & eiusmodi. Aut acquirit præter naturę ordinem quippiam peculiare & rarum. hoc est quod dicebat, ἰδιότητα, καὶ περιττόν. sed addit articulum, τὸ περιττόν: vt certam denotet proprietatem, non

autem

autem quamlibet. Et dat exemplum: ποιῆσαι τὸν βότρυν ἀγίγαρτον: vt vuæ sint absque vinaceis. Η῎ ὅπου αὐτοῦ. Alia proprietas, ex eodem palmite racemos ferre nigros & albos. sic in libris γεωπονίας habes: plurima veluti facere: vti Ficus altera ex semisse nigra sit, ex altero alba. Nos in eodem racemo vidimus albos & nigros acinos. iccirco dixit πλείω γάρ ἐστι. Dixit autem artem συνεργοῦν τῇ φύσει: commune ponere operā cum ipsa natura: magna artis commendatione. Non enim quicquam facit ars sed natura, aut ablatione, aut adiunctione. Veluti cùm aufert à sarmento medullam: aut cùm inserit. Nam cùm alterat, addit similiter aut tollit. Quemadmodum vbi macerantur lacte, aut mulso semina: vel vbi affunditur vrina radicibus. Περὶ μὲν οὖν. Hic est διάβασις à superioribus, ad ea quæ dicturus est. In prioribus libris exequutus est τὰ κατὰ φύσιν: in posterioribus, τὰ ἀπὸ τέχνης. Nunc de alia vtriusque parte diuisionis: quippe τῶν παρὰ φύσιν, καὶ τῶν περιττῶν. Πρὸς τὸ περιττὸν ἥκει. Veniunt ad raritatem, in censum rariorum. Verbo motum significante vsus est: quia ex ordine suo artis vi egrediuntur: Η῎ ὄντων, ἢ δοκούντων. Prudentissimè addit ἢ δοκούντων: non enim extra naturam sunt quæ sunt in mundo Siquidem natura Dei potestas est in secūdis causis, quibus ipse certas cōstituit præscriptiones: sed videntur esse præter naturam, quia non sequuntur ordinem popularem. Καὶ γὰρ τούτων. Nequis putaret fortuitò fieri: profitetur horū esse causas. Alioqui non pertinerent ad præsens institutum quod causas perscrutatur. Ergo si habent causas, sunt ipsa quoque naturalia. Propter hoc dicebat: videri quidem, sed non esse naturalia.

Πάρωρα, à tempore. vt hoc anno, diebus Halcyoniis talis ac tandiu spirauit Eurus, vt in hortis nostris haberemus tū Pruna maioris Oliuæ magnitudine. Μὴ ἐκ τῶν αὐτῶν. Alterum caput à partibus. Κατὰ χειμῶνα. si in bruma Ver sit. signata vox ὑποφαίνοντος. si Ver sese in Bruma ostentarit. Ε῎κ τῶν ἀκρεμόνων. exemplum à partibus. sicut de animalibus. in pede capræ cornu. vidimus in palato dentem. Πρὸς δὲ ταῦτα. incipit causas expedire. πρὸς: quia finis est is huiusce inquisitionis λαβεῖν: eleganter infinitiuus sine verbo χρὴ aut δεῖ. Πολυκάρποις. non est causa sed signum. Vt cùm fœcundam speciem quampiam viderimus, putemus hoc ei περιττὸν euenire posse. Non est, inquam, causa πολυκαρπία, sed effectus à causa procedēs. quæ sit etiam causa τοῦ περιττοῦ. eam simul statuit, cùm dicit, καὶ ὑγροῖς. succulentæ namque arbores fœcundæ. Τοῖς εἰρημένοις. Vnam tamen solam nominauit, quam Viti adiunxit. sicut & hîc. Suprà ῥόα καὶ ἄμπελος. hîc ἀμπέλοις καὶ τοῖς εἰρημένοις. Α῎παντα γάρ. Ecce humiditas pro causa: πολυκαρπία, pro effectu. Ταῦτα. scilicet περιττότοκα. Δ᾽ἄπερ. Prima causa erat à totius speciei concretione: quia ὑγρά secunda est: quia facultates habēt generādi non solùm ordinariæ partes vnde consueuerunt prodire fructus, sed etiā aliæ quoque. Et dixit ἀρχάς: quoniā omne principium est compēdium effectus sui. Ramus igitur aut cau-

A dex, vnde præter morem fructus exit, est quodāmodo fructus. Ξηρῷ δὲ οὐδενί. Nam sanè qui conueniat inter siccum & superfluum. Nam sicco non potest conuenire cum eius contrario, quod est humidum: quanto minus cum eo quod ipsum excedit humidum. hoc enim est περιττόν. Η῎ κλῶνες. non semper ab radicibus alimentum summitti. Sed in ramis quoque vigere tum succum, tum succi mutatricem vim genitalem. exemplo id probat paxillorum quæ panguntur, non ex ipsis vt fiant arbores. sed ad fulturas Vitiū. Quin salignas virgas abiectas, ac ne defixas quidē vidimus germinare. quin ingentem populi truncum longo pòst tempore. Multa verò aggerit vocabula, quibus ramos significet, κλῶνες, πτόρθοι, ἀκρέμονες, quæ

B omnes appellationes omnibus omnino sunt communes, si ἔτυμον inspicias: sin ad vsum respicias, certas sibi habent in quibusdam: quippe Oleæ ramus Græcis θαλλία, vnde nostra Talea, quum seritur: dum est in arbore, Termes dicitur: hoc vberius quàm Græci: sicut in Vite κλῆμα: at nos sarmentum, & pampinum, & sagittam, & palmitem, & malleolū, & flagellum. Deficimus in Palma, quia planta est peregrina, Spatham vocant illi: in Ficu etiam tametsi tam frequens nobis est, quàm Græciæ: κράδη vocatur illi: nos nihil nisi ficulneam, communi idea, quemadmodum Larignam, Abiegnam ἔτυμα verò sunt, κλῶνες, παρὰ τὸ κλᾶν: qui flexiles, πτόρθοι: quia non recti, ὅτι πεπτώκασιν ἀπὸ τῆς ὀρθότητος. ἀκρέμονες, ὡς ἐν ἄκροις μένοντες. Iccir-

C co vocauit ἐσχατεύοντα, summas partes.

Τῆς ἐλαίας ξύλα. Ligni nomen, vbi partes enumerantur, etiam in arbore viuente: vbi seorsum ponitur, vel truncum, vel trunci partem, vel ramum etiam cum cortice significat, vt hîc.

Χάρακας, ridicas, fulturas, palos, pedamenta, vallum etiam militare. atque hæc est secunda hypothesis à partibus. Τρίτον δέ. tertia causa, temporis mollities. Η῎ νοτίων. Causa est & efficiens & materialis auster, τῆς μαλακίας. succum ab aeris teporibus euocari. Succum, inquam, vel qui corsum fuerit euocatus, & quem genitalis facultas spontè adegerit καθ᾽ αὑτὴν, nullo adiuta cæli momento: vel qui fuerit eius pars, vnde priores fructus conditi fuerant, atque ibi relictus. Duo ponit participia, ἠθροισμένης, con-

D gregatum succum, vel ab interna potestate, vel ab externo tepore. Λειπομένης, qui sit quasi reliquiæ succi, cuius ex parte concreatus fuerit prior fructus. Ο῞τε δὲ τοῦτο. iam manus admouet propius ipsi rei. Tria Ficuum genera fert Ficus. Vnum valde tempori præcocem, quem iccirco vocarunt Græci πρόδρομον, quasi præcursorem. Atque is quidem edendo est, *Bolas* vocant Veneti, nos *Fl. rones*: Columella communi voce, priorem fructum, Plinius præcoces. Aliud genus eorum est, quod postea prodit, cuius duæ sunt species: vna quæ maturatur, Ficum dicimus, Græci σῦκον: altera semper cruda est, & priùs cadit quàm absoluatur: eos vocat Plinius abortiuos. Aliud nomen apud nos grossi dicuntur.

Græci, quia referunt indomita natura ſua Caprifici fructum; eadem qua illum donárunt appellatione: ὀλύνθους dicunt. an idem ſit ἐρινὸν, mox videbimus. Cæterùm iidem ſi ſcalpantur aliquandò maturescunt admiſſo ſole. Quemadmodum è legitimis non pauci manent crudi, neque perficiuntur præuenti frigoribus. Tanta verò fuit apud antiquos commendatione arbor hæc, vt & ſecundum locum habuerit à Vite: & eius partes omnes peculiaribus ſint nominibus deſignatæ. Vt κράδη, κόκκυμις: tum fructus ſiccus, ἰσχάδες. & ipſæ ſpecies, Caricæ, Coctana, Mariſcæ, alia. Item cùm auiculę tam vuis quàm Ficubus pingueſcant, maiorem in Fico ſtatuerunt indicaturam: συκαλὶς enim dicta eſt. Hanc recentiores falſò putant eſſe quancunq; Autumnalem auiculam ob pinguetudinem expetitam: certa enim ſpecies eſt, corpore grandiuſculo quàm Luſcinia, oblõgo, colore miſto ex rauo, cinereo, pallido. *Pellafigam* Vaſcones vocant. Sed de hac in hiſtoriis quæ hîc ſcripſimus: propterea quòd magno in periculo vitæ verſamur, ob inauditum ſæuitiam peſtilentiæ. Ea ſi nos intercipiat ab Hiſtoriarum editione: ſaltem hoc hîc extabit, contra morem ſcribendi noſtrũ: quibus materias commiſcere religio eſt. Ὅτι δὲ τοῦτο. Tametſi tota hæc oratio cõtinuatur: tamen hîc oritur tertia Capitis huius pars. Nam poſito exemplo de Ficu, eam nactus occaſionem deducit hiſtoriam porrò. Vbi non ſegni iudicio agnoſcẽdum eſt de illa diuiſione: cùm diceba τὰ παρὰ φύσιν eſſe ἐν αὐτομάτοις: τὸ παρεκτὸν eſſe ab arte at Prodromi neutro modo cenſebũtur. Si enim eſſent præter naturam, non euenirent magna ex parte, aut non ſemper: at eueniunt. Non ſunt item παρεκτοί: quia non ſunt ab arte. Ἀφ' ἧς. A qua fructus prodiit, non ex qua: quia materia ex qua factus eſt, fructus abeſt: reliquiæ remanſerũt. Ὑπολειπομένης γάρ. Incipit hiſtoria de Ficu. rectè ὑπὸ: quia ſubeſt intus. Et πλείονος: quia conuenit, ex multa fieri τὸ παρεκτόν: & τοιαύτης: quia certa ex materia fit fructus. Namque in omnibus arboribus multæ materiei reliquias ſubſiſtere par eſt: at nõ omnis idoneæ. Ὅταν ἀὴρ ἐπιγένηται. Nam ſi frigore cohiberetur atque obtunderetur, non erumperet. Vult igitur, ei aerem adiumento eſſe. Ponit autẽ tres conditiones: quarũ vna manifeſtò neceſſaria eſt, caliditas. Tribus namque officiis opus eſt: vt corticem rarefaciat: vt humorẽ coquat: vt euocet. Altera eſt humiditas. Vtilis potiùs hæc quàm neceſſaria: ſatis enim materiæ intus. Tertia eſt illa toties inculcata, μαλακότης. Etiã vulgò dicimus anni cataſtaſin mollẽ. qualitas eſt conſequẽs duas ſuperiores. quid enim mollius humore? Actiuè autem calor mollis in humido: facit enĩ fuſilẽ. contrà cogit frigus & indurat. Eiuſmodi aeris, quod toties dictum, auſter author eſt. Iccirco dicebat χειμώνων μαλακῶν ἢ νοτίων. vbi τὸ ἢ, eſt τὸ ἤγουν, διηγηματικόν: quaſi dicat, μαλακὸν ἀπὸ νότου. Ὅτι δὲ τοῦτο. De materia dixit, de forma, de cauſis à qualitatibus: nunc de partibus vnde prodeãt fructus. Quippe duo hæc proponebantur τὸ πάρωρον, intempeſtiuum, & τὸ μέρος

A ἀλλότριον, locum alienũ ab ordinario. Ἐκ τούτου τοῦ μέρους. Eſt concluſio ex ſuperioribus. Nẽpe ſi fructus è ſucco fiunt: fiunt ea in parte vbi ſuccus fuerit. eſt autem ſucci pars, vbi totus ſuccus fuit. Igitur quemadmodum ex vna parte ſucci præcedentis anni fructus prodiit, ſic ex altera reliqua ab aeris teporibus euocata fient alii fructus ante tẽpus. Igitur quoad partem arboris, in qua naſcuntur, naturales ſunt: quoad tempus prodeundi, non naturales. Ὅθεν καὶ οἱ πρόδρομοι. Ex ea parte enaſcuntur οἱ πάρωροι, vt ipſe vocat: vt nos dicere audemus, οἱ πρόωροι: qua ex parte etiã πρόδρομοι. Quorum natura ordinaria eſt eo naſci tẽpore, ex principiis plãtæ genitalibus: tametſi eorum ortus magnam ſibi partẽ vindicat aeris etiam tepor. Hoc

B eſt quod aiebat: τάχα δὲ καὶ οἱ πρόδρομοι διὰ τὴν μαλακότητα. Dixit τάχα: quia Prodromi genitalibus principiis concreantur, internis, non extrariis fortuitis, vt πάρωροι. Iccirco πέττονται, maturitatẽ conſequuntur: quòd τοῖς παρώροις groſſis non contingit. Εἰ δ' ἄρα μὴ τοῦτο. Quòd ſiquis non recipit hoc pro cauſa in groſſis: ἀλλά τ' ἄλλά γε πάντα: at, inquit, illa παρεκτὰ hac conſtitui ratione, negare nemo poteſt. Tum repetit cauſas illas ſic. ἤτοι γινομένων ὑπολελειμμένων: quod ſuprà dicebat ὑπολειπομένης Ἢ καθ' αὑτὰ συνισταμένων, aut vi plantæ noua generatione conſtitutis. diligẽtiùs hîc quàm ſuprá. Quia ſuprà diſiunctas ponebat cauſas: hîc diſiunctim poſitas coniungit, cùm addit ἢ ἀμφοῖν.

C Nota γινομένων ὑπολελειμμένων: quia hîc τὸ γινομένων, nõ ſignificat generationẽ humoris. Hoc enim eſt in ſecundo mẽbro diuiſionis: ſed ex toto humore, partim factos fructus, partim factas reliquias. idẽ eſt quod ὄντων. Οὐκ ἄλογον ἢ οὐδετέρως. locupletat iudiciũ, fieri poſſe vt horũ neutrum cauſa ſit. Vt neque à reliquiis veteribus, neque à noua cõſtitutione ſucci fiat id, ſed ab arboris natura, quæ talis ſit vt etiã ſua opera ſtata nouis operib' præuenire poſſit. hoc eſt quod dicebat προβολάς, prodiga. προβολάδας dicimus pecudes quæ abortiũtur. Vult tamen etiam à tẽpore adiutari: idque tum qualitatibus. ὥραις: tũ quãtitate, πλείω χρόνον: in multo nãq; plus facultatis. notabis verbũ προϋπάρχει. Τὸ ὑπὸ ſignificat prĩcipiũ: τὸ πρὸ, deſignat vim ad illã anticipationem. φύσις. rectè: φύσει γὰρ οἱ καρποί. Cùm

D declarat, cuiuſmodi: ὑγρὰ materia hæc eſt. Non quæuis ramen, ſed τις, apta eſt & idonea: προβολάς, forma. A forma nãq; actio, & τὸ προβάλλειν actio eſt. Τοῦ χρώματος Nunc oſtendit illorum τὸ παρὰ φύσιν, aliud cõſequẽs. Nam alieno tẽpore prouenire, erat vnũ παρὰ φύσιν: quare ſequitur imperfectio. Itaq; μόλυνσιν patiũtur. colore quidẽ maturi videntur: cõcretio verò immatura eſt. hoc erat. quod diceret φαντασία, id eſt τὸ φαίνεσθαι. Apud medicorum ſcholas etiam duplex eſt concoctio, vna in colore, altera in ſubſtantia: ſic enim loquuntur.

Auxit imperfectionem, cùm dixit ὑδαρεῖς. Omnino igitur à naturalium cenſu diſiuncta ſunt, ſi nullo modo coqui poſſunt. Οἱ δ' ὄλυνθοι, Quia dixerat eadem ex parte τὸ παρεκτὸν moliri naturam, qua & Prodromos & Prodromos matureſcere.

τοῖς δὲ ἀκαίρως nequaquã:digerit hanc obiectionẽ duobus modis. Primus est, ne grossos quidẽ perfectam adipisci maturitatem, sed μέχρι τινὸς: idque fauore temporis. hoc est, συνεργοῦσης τῆς ὥρας. Et dixit ἤδη: quia non fauebat anni tempus τοῖς ἀκαίροις, sed noua tãtùm qualitas peregrina. Alter modus est: quoniam grossi sunt κατὰ φύσιν, sed quadam tenus. hoc est quod dicebat πῶς. & declarabit hoc seminaturale. Quia tametsi non sunt inter ordinarios maioris partis: tamen ipsi quoque statis prouenient temporibus. ideò dixit τὴν αὐτὴν ὥραν, & τεταγμένην, quòd Terentius dicit, statim. Habent sua tempora legitima, atque, vt loquuntur Philosophi, περιοδικὴν: sicut & alii Ficus ab ipsis differentes, qui ex iis arboribus veniunt, quæ biferæ sunt. dixit ἔστι γε: τό γε, Latinè at. Ἀλλ' ἔστι τοσούτων. Postquam narrauit differentias τῶν ἀκαίρων, τῶν παρώρων, & τῶν ὁλυνθῶν: nunc naturæ communionem statuit omnibus. Humorem illum qui intus seruatus est, prestò esse. Hoc sibi vult ἐπὶ τοσοῦτον: hoc nomine, hac præscriptione. Ὅτι ἐκ ταὐτοῦ τις αἰτία: similis causa, non eadem penitus.

Διὸ καὶ ὅπιον, ex eodem humore nasci: quia etiam ex eadem parte, nempe secundum frondes, non autem suprà, vt legitimi Ficus. Vbi etiam capias argumentum ad eam refellendam opinionẽ, quæ dicebat data folia protuitione fructuum.

Ἀλλ' αἱ μὲν φύονται. non discedit à seipso. Sæpe iam dixit, præproperam vel germinationem vel fructificationem prouenire non semper ab arboris robore, sed sæpe ab imbecillitate, cæli calore foras euocante succum. Sic etiam nunc apponit hanc imbecillitatem, tanquam causam proportionis huius. & lectis verbis vsus est: ἐπιμένειν. non possunt erumpentis humoris impetum cohibere. Altera vox: γινομένης ἐκεῖσε: eò sese inferentis. Motus tractum designat participium temporis præsentis. Ὁ λόγος δέ. adiungit & aliam causam à natura generis. Hanc suprà quoque innuebat illis verbis: περὶ τῆς γενέσεως τοῦ δένδρου φύσις. est autem φύσις, εἶδος. Nota loquutionem: deest enim γένος. nam quid esset illud τὸ πολυειδές? Et dixit τι: quia suo quodam modo diuersificatur genus in species: non vt Pruna quæ vniusmodi sunt, nec nisi succo, figura, magnitudine, colore, tempore differũt: sed quia sunt species quinque, quarũ quædam multiplicem fructũ ferunt, quædam non, quædã esculẽtum, quedã non, quedã penitus, quedam quodammodo. Αἱ μὲν γάρ. Nunc enumerat diuersitates κατὰ τὸ ἔχειν, καὶ μή. partitionis summa hæc. Quædam ferunt Ficus tantùm: quædam grossos tantùm: quædam vtrumque. quædam etiam Prodromos, quædam non. Deinde variat fructum: vt quarundam grossi etiam sint esculenti. item variat officium. Quia nonnullæ constanter tales sint: aliquæ non, sed mutent: mutent autem, vel quia non ferant, aliàs non ferant: vel quia non ferant esculentum, aliàs non. Notat etiam à calore fructuum differentias, & à loco natalium. Quosdam supra folium, quosdam post, quosdam subtus nasci. hæc est σύνοψις implicatæ

A huius recensionis. Ὀλυνθοφόροι. tres differentię. Non ferunt nisi grossos: ferunt albos: ferunt esculentos. Ἔτεραι. quatuor differentiæ. Ferunt Ficus: ferunt grossos: ferunt nigros: ferunt grossos tũ esculẽtos, tũ non esculentos. Ac sanè suapte natura esculenti non sunt, sed fiunt vtiles, quoniam nascuntur in ipsis culices. Suprà de his satis, & in secundo Historiarum. Τῶν δὲ φερουσῶν. Differentia variationis in ferendo, duplex: vel non ferunt aliquando, vel non bonos ferunt. Hoc autem est non ferre: quia carent vtroque fine: ergo etiam forma. Finis autem duplex, vt suprà dicebamus: ad propagationem speciei, & ad vsum hominis. Φέρουσι δέ. Duplex differentia situs: secundum frondes, & infrà. Tertia differentia: ἐκ τῶν παχέων σφόδρα: ex ramis valde crassis.

B Συμβαίνει δέ. Duæ differentiæ, quarum vnà maximè insignis: quippe nonnihil est quod maturantur quidam: sed multum est quod maturantur seriores. atqui decuit, priores priùs maturari. huius rei causam decuit ab eo explicari. Ratio est: quia constituti sunt ex elaboratiore succo. Altera differentia in eo est, quòd non simul omnes eduntur. Πεῖ τῶν ἐρινῶν. Hic alio vocabulo vtitur. sunt autem ἐρινοὶ iidem qui & ὄλυνθοι. Gignuntur ergo priùs Prodromi, deindè grossi, tum Ficus. Ἐγγίνεσθαι. Prima differentia erat à tempore: quia nonnulli prius, nonnulli posterius: altera differẽtia à situ. Quia priores sub folio multum, κατωτέρω πολύ. posteriores autem propius frondem & Ficum. Tertia differentia: priores, priùs cadunt. Τὰ μὲν οὖν συμβαίνοντα. historia posita causas vestigat.

C Τὸ μὴ πάσας φέρειν. Causa priuationis in quibusdam est, quia sicciores. Perstat in sententia quæ à materiæ copia fructus statuebat. Et addit ἰσχύν: sic suprà, vtrumque: γονίμου δυνάμεως καὶ ὑγρότητος: ἐπίπαυσις autem est effectus δυνάμεως. Εἰ καὶ τῆς ὑπολείπου τροφῆς. quod & suprà, ὑπολειπομένης. sic ibi συνιστάμενον, hic σύστασις.

Μὴ πᾶσιν. Dicat aliquis: Si succus erat ibi, quare non conformatus est in fructum, sicut & alia eius pars? Quia, inquit, nimium traxit: totum coquere non potuit. Τὸ δὲ μὴ συνεχές. Causa eorum quæ non continuant modum quotannis fructificationis. quia non æquales sunt earum affectus. Et sanè ita est, vt in

D Oleis, quæ tertio quoque anno minus ferunt. Effœtescunt enim, & minus tum attrahunt tum excoquunt.

Χεῖρον θεραπευθεῖσα, minus culta. Vt tria statuat principia fœcunditatis: vnum internum in duobus, nempe succo & vi. Duo extra: vnum naturale, aerem: vnum ab industria, cultum. Pro horum modo, ferre aut non ferre, aut minus ferre aut minus bene. Οὐδ' ὑπόλημμα. Si minus colitur, minus valet. si minus valet, minus trahit. si minus trahit, minus habet. si minus habet, nihil reliqui fit post fructus generationem, sed absumptum est in ea totum. Ἐκεῖνο δέ. Si colatur & faueat

A aer: tunc quæ solita fuerit intermittere fructificationem, non intermittet. Tantum potest ergo cultus vt addat ad naturæ opus. Quin id quoque contingit, si cultu deficiatur: vt prodromos edát, legitimos non edant: consumpto scilicet in prioribus succo. Μὴ δύνασθαι. quia dicebat, ἰσχὺν & δύναμιν. Notabis πλῆθος: copiam. facetè: si non multùm accepit, non multùm potest reddere. ideò subdit ἀποδώσει. Τὸ ὕστερον. quia est ex reliquiis. Τοῦτο δ' ὅτι. Prodromis succus fuit apparatus atque elaboratus: icc ireo nati. præreptus ergo est legitimis. quamobrem nouus his fuit comparandus. at non est. at non satis temporis. hoc est quod dicebat θᾶττον & ἐκ κενῆς. Ἀλλὰ μὴν. scilicet οὐκ ἔστιν ἄλογον: vt qui

B grossi sunt in superiori parte, plus maturescant: qui prodeunt ex crassioribus brachiis, minus. Ratio: quoniam & materia, τροφὴ, & forma formæve instrumentum ἡ θερμότης, præteruehitur illos, quasi non idoneis locis incubantes, & sursum euecta subsidio venit superioribus. Καὶ ὅλως ἡ τοῦ δένδρου. omnino arboris natura est ascendere. quare non mirum est si destituantur inferiora. Ὁρμὴ est hìc formæ facultas: quoniam subiungit, ἅμα συναναφερομένου τοῦ θερμοῦ. Calor qualitas est in subiecto, quæ & suapte natura sursum fertur, & euehere secum potest id in quo est, vt patet in exhalationibus. Ἡ ὑπόληψις. Opinionem de se facit ea natura tanquam de causa.

C Διὸ καὶ αἱ κατὰ μέρος. amplificat doctrinam. Hæc eadem causa est, quòd quibusdam flores non eduntur simul. Quia pro se primùm satagit arbor ad ascensionem: deinde propagationẽ speciei meditatur in semine: quod vt producat, florum instituit generationem. Hoc est quod dicebat καρποτοκίαι τῶν ἀνθῶν: quia germinatio primo fit opere, secundo flos, tertio fructus. καρποτοκίαι. quia fructus esse videtur floris fœtus. Ὑστερον, ὑστερίζεται ἡ τῶν ἀνθῶν φορὰ ὑπὸ τῆς βλαστήσεως. Præuertit florificationem germinatio: quia tendit ad germinationem arbor, quasi ad sui partem. fructus autem non est pars, sed opus. Παραπλήσιον. Postrema capitis pars, in qua similem quoque Vitium ostendit naturam in eo quòd anticipent aliquando germinationem. Sed hoc differre, quòd Ficus non eodem semper è loco: Vitis ex eodem

D semper. Ὁποία δέ. Quærat aliquis: si maturè germinant. an celeriùs proficiant in cæteris, quàm quæ non prægerminant? Id, inquit, ex temporis pendet rationibus. Prout ille fouerit, aut aduersatus fuerit, cætera omnia consequuntur: accretio, floris, fructus productio ac perfectio. Μέχρις οὗ ἄν. Non solùm ἀποκτίκτει, sed etiam προάγει: & edit, & edita perducit ad legitimum tempus, quoad aer inæqualem inchoatæ præstiterit temperiem. alioquin ad frigus conuerso tepore, οὐ προάγει.

Lego τῇ ἀμπέλῳ, non autem ἀμέλει. Et ἀρχὰς ἐν αὐτοῖς. addita præpositione. Et κράδας καὶ θαλλίας, non autem κλάδους καὶ ἐλαίας. Et ὅτε δὲ τοῦτο συμβαίνει, non autem ὅτι. Et ἢ κατ' αὐ-

A τὸ συνιστάμενον, ἢ ἀμφοῖν. Et ὥρας, non χώρας. Fatali in hisce libris errore, vt alterum pro altero ponatur. Et καὶ ὁ τῶν διφόρων συκῶν, non autem διφόρων. Et λεγομένων, non λεγόμενος. Et ἡ τροφὴ γὰρ ἅμα, non στροφή. Et τὸ δὲ μὴ ἐνδελεχές.

Theodorus, ἔχει διαίρεσιν, digerere possumus. Digerere, non est diuidere, sed diuisa distribuere. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα παρὰ φύσιν. Hæc omnia natura penitus negat. vides cincinnos Theodori. duo errores. non enim verum est, naturam negare: permittit enim se suo iure tantùm ordinario circunduci: tanto minus conuenit aduerbium, penitus. Si enim penitus negare, nulla in mundi parte, nullo tempore illorum quippiam eueniret. Τὸ μὲν δὴ συνεργοῦν, fauent. malé.

B Nam spectatores, verbi gratia, fauebant aurigarum factionibus, ἀλλ' οὐ συνεργάζοντες. melius, communicant operam. Τὸ περιττόν. operosam naturam. potiùs excellentem. excedunt enim. naturæ non est operosum grossos fundere.

Ἀμέλει καὶ τοῖς εἰρημένοις. qualia prædicta quoque patescunt. peregrina loquutio. nemo dixerit, leo fortis patescit. & dissimulauit, τὸ ἀμέλει.

Δεύτερα δὲ πρὸς τὰς βλαστήσεις, secundum ad generationem subiacent. neque ipse intelligat, si reuiuiscat. Vult dicere: secundum facit ad intelligendas intempestiuas productiones: quòd habeant in seipsis aliqua principia germinandi.

Πτόρθοι, scapi. at scapi non sunt ἐξαστεύοντα Θαλλία. thalia. termitem potuit dicere. Χάρα-

C κας, vallum.. Sanè vel significat aliquando: sed non hìc. ἀλλ' ἀφῃρημένα: sed à parẽte decisa tantummodo germinant: quare aduerbium addiderit equidẽ nescio. Ὁ καρπὸς ἀνίεται. fructus posteri, malè addidit, equidem nescio. Ὁ καρπὸς ἀνίεται. fructus posteri. malè addidit. nam posteri fructus sunt ipsi legitimi Ficus. De grossis hìc loquitur, qui ficos preueniunt. non sunt ergo posteri. Quòd si dicat, esse præcocibus posteriores: at etiam legitimi Fici tales sunt: quos non rectè quis ex hac oratione intelligeret, ex eadem prodire parte, qua & præcoces: quod falsum est.

Καθ' αὑτά. ex integro. nemo intelligat. sed per se, non autem per succi reliquias. Ὄπισθεν τῶν φύλλων, ab auersis foliis. pessimé. præpositio, ab, locum denotat. At non nascuntur à foliis,

D sed sub: atque etiam, vt mox dicet, κατωτέρω. pone folium. Ἐπιμένειν. differre. verbum ambiguum. sustinere. cohibere humoris impetum. Ὀλύνθους, maluit Caprificus quàm grossos dicere. Ἀβρώτους. ingustabiles: malé: gustabiles sunt, esculenti non sunt. aliud βρῶσις, aliud γεῦσις. Αἱ δ' οὐ φέρουσι. quæ quam minimé. malé contradiceret enim sibi. Namque ait: prodromos ferre Laconicam, & Vmbilicalbã (sic enim vertere possumus, λευκομφάλιον) item alias multas. Quónam igitur modo subderet: quæ quàm minimè scilicet ferunt. sed est alia diuisionis pars huic contraria, sic: aliæ verò non ferunt. Τῶν δὲ φερουσῶν οὐ συνεχές. Nec earum quæ gignunt, differentia continuò.

imò

imò. differentia est. quia non est ζωογόνος φύσις.
Συμβαίνει δ' ἐνίοις ἢ ἐκ τῶν ὕστερον, euenit, vt aliqui ex iis qui posteriores prodiere, maturescant: at Theodorus ipsas arbores dicit posteriores: sic enim vertit. Euenit, vt aliquæ posteriores quoque nonnullas præcoques valeant maturare. Τὸ μὴ ἐνδελεχὲς αὐτῶν τούτων. accidit his ipsis intercapedo. Sanè videndum, an satis cõmoda vox hæc sit hoc loco. Μὴ λαβοῦσα τὸ πλῆθος. quòd si copiosè nihil hauserit. vide quid faciat ambitio in oratione. Quid enim est hîc (nihil) vbi dicere oportuit (non)? Ἀποδώσει ἢ τὸ ὕστερον. Nihil est quod etiam anno sequente proferre nequeat. ambitio in loquutione. neglegẽtia in expressione verbi ἀποδώσει. Certè qua dixerat λαβοῦσα: dixit, reddet: ... ἀπ' ἀρχῆς ἐκ κενῆς. tanquam B denuò. Lege ergo κενῆς: quasi ex noua materia. neque displicet. vt rõque modo tolerari potest.

Lege in codice Theodori, fœcundo illo, atque germinatore, non autem fœdo.

CAPVT II.

II. Capitis argumentum. Cur ex aliis partibus, quàm ex ordinariis edantur fructus. Minus mirandum in Ficu nasci grossos. Quare non maturescant, si non scalpantur, aut Oleo perungantur. Harum proportio, & earum quæ ab imo florent.

Ἀξιοῦμ' οὖν παρέξεως. Nemo nescit propositis partibus, eas suo quanque capite exequendas. Icirco hinc auspicandum esse caput nouum. Suprà dicebat nasci fructum alieno tempore. Hoc erat caput vnum, quod absoluit tractatione superiore, cum exemplis Ficuũ & Vitis. Alterum erat: non ordinatis atque legitimis partibus edere fructum. hoc hîc persequendum. ita transitus est figura illis verbis. Hactenus de illo dictum: in his de hoc dicendum. Sic tertio loco dicebat. aliquãdo non ferre legitimũ fructũ, sed alienum. hoc sequenti capite digeret. In præsenti dat causam quare non è solito loco prodeũt fructus. hoc in prima parte. In secunda ostendit, non eodem æquè modo in omnibus mirandum esse: minore miraculo in Ficubus fieri. In tertia parte causam reddit quare non maturẽt, nisi scalpti aut Oleo delibuti. In quarta agnoscit affinitatem in similitudine, & huius maturationis, & eorum quæ particulatim ab imo florent. Οὐ πόρρω πάντως. Causas, quibus arbores edant fructus non ex suis locis, ait esse à superioribus non alienas. Ita docilem facit auditorem: quum quasi demit curam futuri laboris ad intelligendum. Item facit attentum: vt doceatur de similitudine rei dissimilis. Aliud enim est tempus, de quo suprà: aliud locus, de quo nunc. Simul docet nos diuinam methodum Peripateticorum: qui rebus naturalib' inuestigatis, statuũt fines ipsis, earũmque cum aliis vel communiones vel differẽtias agnoscunt. Cuius diligentiæ is est finis: vt ex gradibus entium cognoscatur ordinis vnitas in vniuer so: quo ex ordine intelligitur, quemadmodũ pen-

A deant à primo principio: per quarum cõstitutiones ad ipsum vsque vltimum ascẽdamus: quæ pars prior est beatitudinis, in illius notione sita: vt alteram porrò consequamur, quæ in eius cultu, atque amore posita est. Sed ad rem. non loquutionem: οὐ πόρρω πάντως. dicimus etiam πόρρω πάντων.

Ὅταν ἀθροισμός. ostẽdit causæ propinquitatem. in illis intempestiua fiebat eruptio, cùm facta fuisset humoris collectio sub tempore. Hîc fit alienis è locis eruptio, quum facta fuerit humoris collectio in illis locis. Ac mox quidem, quam hîc non nominat, nominabit ἐπιρροήν. Solum nominat τὴν γόνιμον δύναμιν, sicut & suprà. sed ea δύναμις est in duplici subiecto. In arboris parte illa, vt agentis: in humore, vt patientis. Ἡ ἀρχὴ τῆς τροφῆς ἐξομοιοῦται τῷ ὑποκειμένῳ. haud contemnenda difficultas. Quid est ἀρχὴ τροφῆς quid est ὑποκείμενον: Alimẽti principiũ dicit naturã in succo aptã ad illã transmutationẽ. ad eã transmutationẽ quã postea & dicatur, & sit alimẽtũ. Τὸ ὑποκείμενον autẽ est succus in arbore iam proprius, & ipsæ arboris partes. Quare succus ille iam proprius, & ad præstò est ad formationem fructus è legitimis partibus exituri: sic hic nouellus atque aduentitius assimilatur illi. Quamobrem effert sese iis ex partibus quæ non sunt ordinariæ naturæ lege ad fructificationem destinatæ: propterea quòd in illis collectus est. Καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις. Scilicet ordinariis, atque ad edendum fructum constitu-
C tis. Ἡ δ' αὔξησις. multa prudentia. Non solùm dicit causam, sed etiam facilitatem. non repugnare rationi collectionem illam. Naturę lege fieri: vt ibi consistat humor, quando adeptus est naturam quandam similem tẽperamento partis illius. Vult dicere, nihil esse contrarium, à quo de loco illo ta lis succus appellatur: propterea quòd inter illum & sedem quam occupauit, inita est iam societas ex affinitate naturæ. Hoc dixit quia voces illæ, σύστασις, & ἀθροισμὸς temporis tractum designant.

Ἀλλ' ὁμολογοῦντες, inquit: si in animalis corpore partes quædam alienissimos humores ad se confluentes patiuntur residere & colligi, & in dissimiles alias partes transmutari. Quanto commo diùs in arboribus fiet, vt fiant partes quædam naturales: puta ficus? at non suo loco, inquies. ateo
D loco, inquam, collecta materia est. At in animalibus cornua visa sunt ad pectus, & in crure capræ, tum in articulis pedum cornea duritia multis hominibus. Ἢ τοιοῦτο ἕτερον: vt digitus in cubito, dens in palato, oculus in tempore in infanti nostræ viciniæ. Ὅσῳ μᾶλλον. Causa, quare minore negotio fiat mutatio loci fructibus in planta, quàm partis cuiuspiã in animali. quoniam plantarum partes sunt inter se magis similes. Quasi dicat parum differre loca illa, τὸ φυτὸν τοῦ ζῴου ἀπὸ τοῦ ὅπισθεν. Sic ita sese expedit, vt impeditum relinquat eum Philosophum, qui de animalibus scribit. Namque si faciliùs fit in planta: difficiliùs in animali: difficiliùs in animali reddetur causa. Vbi tamen aduertendum est: non esse eãdem omnibus rationem. Nam membrorũ

situs mutatus in animalibus, habet causam in seminis vi, & à matrice. At agnascentia membra, vt dés & cornua, fluxionem tantùm habent materiæ ad eam partẽ. quocirca hæc accuratiùs distinguẽda sunt. Ἐὰν δὲ δή. Alteram adducit agnationem, quã docet fieri faciliore opere naturæ: & quæ ordinariæ generationi propior sit. Veluti cùm cuipiã germinationi accesserit germinis additamẽtũ, aut fructus fructui, aut floris flori. hæc tria nãque vidimus. Primùm, vbi ramus videbitur expletus, & tamẽ rursus aliquid ab latere pullulat. Exẽplo declarat alienum locũ illum: Interdũ, inquit, è stipite prodibit ramulus. hoc videmus in vite frequenter. Causa est succi copia, qui totus in superiores palmites absumi nequit. Fit etiam frequenter ob eandem causam in sylua cędua. Amputatis enim brachiis omnibus arbori cremiali, plus humoris subit quàm quãtum expediri queat ad loca superiora. de fructibus translatitium est. Prunis enim agnascũtur Prunella quędã, quasi gemella. in floribus id rariùs euenit. Tamen & aliàs serò anni tempore, vnam: & hoc anno multas habuimus in hoc rure, vbi hæc scribebamus. Rosas cum agnatis Rosellis in medio cirrorũ, qui crocei sũt. Causa fuit, annus humidissimus & Austrinus. hoc intellexit, cùm dicebat προσβλαστήματα. Κλῆμα ἐκ τοῦ στελέχους. Tam parum mirabile est: vt ex eius frequentia Romani vinitores ei palmiti nomen fecerint: Pampinarium enim vocant: vbi etiam resecem interdum faciebãt. Minuit admirationem: quòd caudex & rami non differunt, nisi materiæ crassitudine propter ætatem. Ἰσχύσαντα δέ. Potuisset aliquis dicere: non mirum esse quòd oriatur: sed esse mirum quòd fructum ferat. Non est, inquit. non posuit rationem. idem eiusdem naturæ commeatus est. Et edito ramo ex parte noua, atque via facta vi, faciliùs per illas iam institutas laxitates subierit ad fructum succus. Ἀλλ᾽ ὅταν. Sed remotius à ratione: cùm ex brachiis crassioribus, aut ex caudice fructus emicat illico: id quod ait in Punica euenire. Αἱ δὲ τοιαῦται. Hæc est secunda capitis pars: vbi mutatio situs in Ficis, quasi legitimã tolerari posse, dicit. quoniã locus non sit alienus posterior à priore. vterque enim est ad folium. Ὅπη τὴν μέν. rationem reddit, Non potuisse ob imbecillitatem, aliam aggerere materiam ad priorem. quare quod reliquum fuit, subsistit. ἐπιβλάστησιν intelligit alium fructum, vt & alibi, subeuntẽ. Ἰσχυρότερον. quam partem fluxus plus potuit occupare: in eam incubuit atque ibi resistit. Ὀψιαιτέρας. vrbané. Interea, inquit, dum est in mora Prodromorum generatio, humor ille ne otiosus fieret inutilis, distributus est à natura. Ideò dixit ἐπίνειμαι: quasi auctarium. τὸ ἐπί ἐξέπεμψε. quia intus sine frustrabatur. at illa quod optimum est, semper intendit. τὸ ἐπί, est nota τῶν περιττῶν. Φαίνεται δέ. Addit aliam rationem haud longè ab optima demõstratione. propositionum summa hęc, Quod in specie quapiam naturale est & ordinarium, id in alia generis eiusdẽ specie euenire, translatitium est. Ratio sita

A est in communione generis inter ipsas species, vnde ipsæ inter se sint affines. conclusio ex historia, Sunt in Ficuum genere species quædam, quas iccirco vocant ὀπισθοκαρπίους: qui retrò pòst frondem fructum ferunt. Si hoc in illis est à natura situm & statum: potest ex principiis quæ sunt in communi genere, deduci similis euentus in aliam quoque speciem. sic potuit homo nasci cum capite vitulino. sed de his accuratissimè in libris de semine genitali. Τῇ δέ. hac parte. sic enim passim, quod nobis, tum. τῇ μὲν, τῇ δέ. Καὶ τοῖς μὴ πεφυκόσι. intelligit in specie ordinariam propensionem. Nam si non esset πεφυκυῖα Ficus illa ὀπισθοκαρπεῖν: nunquam id faceret. Vt nunquam loquetur mugil: nunquam videbit talpa: nunquam ingre- B gredictur ostrea. Nũquam enim adipiscetur illam διάθεσιν, si non sit πεφυκυῖα ad illam διάθεσιν suscipiendã. Tum si est πεφυκυῖα ad eum affectum consequendum. erit etiam πεφυκυῖα ad effectum porrò perficiendum. effectus autem est fructus productio. Etenim cui, & quando, & vbi, & quomodo potest aliquid contingere: potest eidem contingere etiam causa illius rei quæ ei contingit. Alioqui si non eueniet causa, non eueniet effectus. at non eueniet causa, nisi natura duce: eueniet igitur affectus eadem natura duce. Hoc autem est, πεφυκέναι: ex quo etiam effectus. hîc autem est ὀπισθοκαρπεῖν. Quemadmodum igitur δι᾽ ἀπίστευτων ὀπισθοκαρπογονεῖ. Non enim fortuita naturalis vlla generatio. Est enim etiam monstrum sub vniuersalis naturæ legibus. Ἐπὶ καὶ ἐκ τῶν ἀ- C κρεμόνων. vrget arctiùs. Etiam extra genus ipsum Ficuum, est in aliis arboribus natura cum Ficubus communis: illa scilicet ferendis fructibus ex crassioribus ramis. nempe talem esse Ægyptiam Sycomorum. Hæc non est demonstratio, sicut erat superior ex proximo genere, sed ex remotiore. Habet tamen analogiam & affinitatem cum Sycomoro Ficus.

Εὔτονος. Ratio, qua possit è parte duriore. quia vegeta & fœcunda. cuius rei adducit argumentum illud: Si dematur fructus, eundem in locum subire alium. Mirum verò, ἐκ τῶν αὐτῶν, si ex eodem loco. Læsam enim partem illam esse, par est. Sed quæramus. quod peragere quit rem difficiliorem, faciliùs rem peragere poterit faciliorem: Si fructus è caudice Sycomori prorum- D pit: cur non etiam è ramis? An violentior succus ille non attollitur, sed hæret in imis: & attrahendi retinendíque vis maior est in maiori, peculiari natura quadam? itaque stipes intercipit subeuntem. Οὐ πεπαίνει δὲ καλῶς. Hoc & suprà dictum est, & pridem in Historiis, & mox infrá. Iccirco dicebat, πρὸς καρποτοκίαν esse vegetam. quoniam πρὸς τὸ πέττειν οὐκ ἔστιν εὔτονος. Et est alia Capitis pars, qua repetit causam, quare non nisi scalpti maturescant.

Ἔοικε δέ. Postrema Capitis pars quæ facit ad superiora. Ostendit enim, partibus aliis alias esse potestates: id quod in iis plantis patet, quæ ab imo incipiẽtes florẽt particulatĩ. Vbi propositio est

est cum Sycomoro,cui fructus sunt in parte inferiore. Quia vis ibi maior,sibi vindicas quod obtium fit.Inferioribus expletis, quod superest accipiunt superiores.Ideo dixit περισσεύει. Κατὰ μέρος. V sitata loquutio:& ἀνὰ μέρος,particulatim.Columella etiam ἐπιρρηματικῶς,partibus.

Τὴν δὲ τῆς τροφῆς. Iam trita & liquida hæc. Καταμερίζεται εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν. Partiuntur in suam naturam.φύσιν hîc intelligit & partes & partium effectiones.καὶ δυνάμεις. Hic intelligit officia partium.Nam sanè non distribuit in facultatem, sed in partes quarum vis augeatur postea: scilicet aucta substantia,quia plantæ anima est materialis, & diuiditur ad sectionem quantitatis. Fit igitur hîc interna succi mutatio , cùm assimilatur succo naturali & paret facultati : à qua paratur ad duo: nempe ad germinationem & fructificationem. Itaque dixit pro germinatione illa, καὶ τούτων ὁμοίως, &c. Alia verò sequentia ad fructificationem. Nã, inquit,vlteriori coctione adipiscitur formam fi õ dium & ramorum. Quòd si in partem inciderit validiorem , etiam fit vtilis ad fructus efformandos. Hoc sibi volunt illa εἰ δ' εἰς ἰσχυρὰν, ἤδη καρπογονεῖ , iam euadit habilis atque idoneus ad fructũ. Id quod illi alteri non potuit euenire propter imperfectionem. Imperfectus autem fuit propter humorem nimium. Ob id dixit, ἐκεῖνο δὲ οὔπω δυνάται, διὰ τὴν ὑγρότητα, καὶ τὴν ἀτέλειαν. Causam præposuit effectui.

Lego ἡ δὲ σύστασις ὡς ἀνάλογος,non ἀνάλογος. Ἰσχύσαντα δὲ καρπολογῆσαι legitur : legendum aut καρποτοκῆσαι, vt sæpe antehac : aut καρπογονῆσαι, vt bis mox. Et περιαιρεθέντων,non περιλειφθέντων. Et ἐπάνω περισσεύεται,non περισσεύεται. Sic etiam περίβλαστημα,non περιβλάστημα . Et εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν. aspiratè ob reciprocationem. Et καρπογονεῖ , non καρπογονοῦ.

Theodorus addidit illa omnia: mox germé exoritur:illis ἀθροισμὸς εἰς ταῦτα γίνεται τῆς γονίμου δυνάμεως. Εἰ τοιαύτην τινὰ κατὰ μέρος ἔλαβε κρᾶσιν. Vbi quispiam eiusmodi habitus conditus fuerit.Peregrina loquutio , conditus habitus. Omisit κατὰ μέρος. Malè interpretatus est τινὰ, quisquam. Quispiam potiùs. Omisit τοιαύτην, verba necessaria. Quia infrà quoque dixit,partes pro sua quaque natura & potestate,aduenientem succum sibi assimilare. Igitur κατὰ μέρος. & τοιαύτην, vt notaret adeptionem qualitatis. & malè ἔλαβε, conditus.imò accepit. Quoniam mutatur à parte & facultate,atque illud suscipit temperamentum. Et non benè κρᾶσιν,habitum: diuersa nanque sunt. Neque illa tum transmutatio habitus est,sed temperatio:& (vt dicam more Cõsultorum) ambulatoria,atque apparatus ad habitum, quem suscipit à forma germinis aut fructus. Αἱ διαλλαγαὶ τῶν τόπων Cùm discrimen committitur loci. Neque intelligebantur à me Latina,neque explicant. Simplicissimè, quum sit locorum commutatio. Discrimen est διαφορὰ,non διαλλαγή. Τὴν μὲν ἐπιβλάστησιν ἀσθενῆ . quòd aggregatio imbecilla. pessimé.Imò validissima. sed ita voluit,vt doceba

A mus. Humoris affluxum eam in partem esse validum:ideirco formari ex ea fructum posse, residẽte quidem ibi materia, quæ non defertur sursum ad germinationem:quia ἐπιβλάστησις imbecilla est.

Ὥστε ἐναντίως ἔχει συμβαίνειν τῇ περιδιδομένῃ ἐπί τε, καὶ ἐξ ὑπερβολῆς.Itaque humoris collectu isto feriore Pomis præcoquibus arbor digessit atque exarat. Fortasse exeruit legendum est. Simplicissimè sic. Quare dilata præcocis fructus generatione, his impartita est arbor atque eduxit, aut emisit. Τῶν ὁμοζυγῶν,associatis. pessimé. Laxauit habenas currui Ciceroniano:cuius bigæ illæ erãt generis societate coniunctis. Ὁμοίας διαθέσεως γινομένης. Vbi similis condita fuerit habitudo. Nullo modo accuratus Philosophus τὴν διά-

B θεσιν dixerit habitudinem. At suum illud Condita, rursus occinit. Est enim διάθεσις affectio τὴν κρᾶσιν, tanto magis τὴν ἕξιν antecedens . Illa verba non sunt in codicibus Græcis nostris, si qua fertilis ac valida . Τὸ τελειούμενον ἀνθεῖ, quódque assiduè perficitur,florescere incipit. Omninonon cohærent. Simplicissimè:dum perficitur,floret. Omninò sanè aduerbium illud superstitiosum. Illa omnia omisit Theodorus, καὶ τούτων ὁμοίως μὲν εἰς τὴν βλαστοποιὸν φέρεται τῆς τροφῆς , quod alimento superest, abire in germinationem. Quod validius atque elaboratius sit,in fructum efformari. Et illa omnia addidit,antè augescit corroboratúrque, quàm aliquid pariat.

CAPVT III.

C *Tertii capitis argumentum. Fructus colores mutant. De Vite fuliginosa. Punicarum transmutatio. In tempore maiore fieri,quam sit summa mutatio. De Lolio repetit & frumento. Horum omnium causa.*

ΑΣ δὲ μεταβολὰς τῶν καρπῶν. Tertiam (quę restabat) aggreditur partem, quæ præter naturæ ordinẽ fierent in plantis. Ea erant circa fructuum mutationem. Recitat in vite Capnia causam , qua facilè mutentur colores per vicissitudines,albus scilicet ac niger. Quia suapte natura medio inter hæc colore sit , nempe fuliginoso. An hæc illa Vitis est quam veteres Heluolã nominabant? Etiam de Punicarum mutatione refert historiam diligentiùs : tum vestigat causas : à radice,ab aere . Illud post hæc pro axiomate,in

D temporis tractu fieri hæc:sed latere nos. In postrema parte, de Lolii frumentíque vicissitudinariis transmutationibus. Quam narrationem cur repetat causam reddit,atque ait rem confessam adducere ad faciendam de proposita natura fidem. scilicet mutari fructus in arboribus. Τὰς δὲ μεταβολὰς. Duas tangit mutationes,coloris & saporis. Etiam suprà de Populo. De coloribus, propter Vitem Capniam. De sapore, propter Punicam: de quo non semel iam. Cæterùm dubitabat ipse verùm ne esset de colore hoc. Itaque dixit καὶ δὴ φασὶ. Deinde moderatur causas admirationis cùm loco videtur attribuere: dicit enim ἐπιμαχοῦ. Miscet

tamen etiam tempus, ὅτε μὲν, ὅτε δέ. Tempus intelligo non tractum ipsius motus, sed qualitates sub tempore. Tempus enim non esse causam actiuam, satis alibi demonstrauimus. At hîc actiuas designat causas. Simul autem passiuam adiungit. Cùm enim Capniæ color sit purpuræ dilutæ, quē Heluolum dicimus, facilè ex eo medio naturæ opus diducitur ad extrema. Nempe quæ causa est vt sit colorata, ea causa cùm à loci temporísque viribus intenditur, intenditur item color ad nigredinem vsque. Sic fuscæ facies in sole fiunt atriores. contrà quæ causa facit vt color is dilutior sit, si à loco & anni qualitatibus euadit efficacior, detrahit sanè de tantillo eiusmodi ad albedinem vsque: sicuti fuscæ facies in vmbra remittunt aliquid de fuligine. Est autem flexus Atticus χάπνεως, vt ἀργλέγεως. Duos autem declarat modos, vt quandoque omnes acini in tota Vite sint, aliàs nō omnes. Causa est humoris maior minórve copia.

Διὸ καὶ οὐδ' οἱ μάντεις. Ostendit etiam in hominum opinione positam huius mutationis rationem. Superstitio nanque ex aduerso pugnat cum causis naturalibus. Illico enim si quid præter morem legésque communes euenit, ad deorum iram referunt. Ait itaque tam explicatam esse mutationis huius rationem, vt etiam vulgò recepta sit. Id adeò vt ne vates quidem quippiam ex eo momenti suspicentur ad futuri coniecturas. Cæterùm ridiculi sint arioli, magis etiam ridendi qui eis fidem habeant, si ex racemi colore fortunas metiantur. Vidimus enim in Vua nigerrima candidissimos acinos. Quin arte quoque fieri posse, docent libri γεωπονίας. Explicat autē causam quare vates eiusmodi conuersiones non habeant portentorum loco. τὸ εἰωθὸς οὐ τέρας. Monstrum enim est, quod præter ordinem fit naturæ. Sic enim in quarto De generatione animalium scripsit Aristoteles. At τὸ εἰωθὸς non est extra ordinem. Consuetudo nanque lex est. Αἴτιον δέ. Hinc est initium secundæ partis, in qua causas digerit. Ac primùm quidem non tam causam, quàm occasionem siue concausam ipsam facilitatem. Medius enim color inter extrema duo non est causa susceptionis extremorum. Ipse tamen vocat αἴτιον. Voluit dicere, principia esse duo in vno confusa, inter ea vbi conuenerit, consistere. Vbi suam vtrumuis sibi seorsum vindicet potestatem: illud quod validius fuerit, superare ita vt suum efficiat colorem, qui cùm esset medius, erat (vt ipse vocat) καπνώδης, fuliginosus: vnde & nomen. Ἐπέρχεσθαι. Alterius coloris, quàm medii, non tamen puri vel candoris vel nigredinis. Ita fluctuat: nec assentiri videtur huic opinioni. Idcirco vocat eam μικρὰν ἐναλλαγήν: quasi non coloris species à specie diuersa, sed speciei non mutatæ gradus quispiam proprius additus, aut contrarius demptus esse videatur. Ideo quasi negabundus verbum apponit odiosum δοκεῖ: quia etiam dixerat ἀποκλίναντες: vt fiant affines candoris aut nigredinis, non autem ὄντως, ac re vera tales. Αἰτία δ' ἡ τροφή. Tandem apponit causam huiusce promotionis. Fuscū esse, si nigrū

A & album spectes, alterius esse videtur initium, alterius finis. Non erit ergo mutatio, sed progressio atque perfectio vtriusque in eo medio inchoati. Cuius euentus causam statuit in alimento tanquā in agente, & in Vite tanquam in patiente. Itaque dixit ἀμπέλου διάθεσιν: rectè. Non enim aliæ mutantur, quia non afficiuntur: neque ipsa semper, quia non semper afficitur. Afficitur ergo non à loco, quà locus est. Nihil enim aliud locus est, quàm vacuum corpore plenum. Non à loco quatenus is aut ille ager est: semper enim solum idem. sed à loco, vt afficitur cæli impressionibus. Ob id dixit τροφὴ, vt explicaret quod dicebat, ἐνιαχοῦ & ὅτε. Dicat aliquis, Quomodo mutat alimentum? Nónne mutatur alimentum, & fit corpus? Sanè mutatur substantia. In omni enim nutritione fit
B generatio: tamen qualitatum vis manet. Ergo si pluuia multa incesserit absque calore, diluetur color. Si præualebit siccitas in æstu, discoquetur ad nigriorem fuscedinem. Sic ex alimento colores in pecore mutantur. Vnde & Xanthi fluuii nomē. Ita capitis pediculi atriores, quàm qui sunt in cætero corpore propter succi colorem. Et in cane candido pulices minus fului. Denique capilli Æthiopum atque Germanorum de hac re statuent. Vitis verò διάθεσις apposita est necessariò: propterea quòd actio non recipitur, quanta fieri quit ab agente, sed pro captu subiecti patientis. Nam Vitibus verè nigris non fuerit eiusmodi propensio ab illam mutationem in eo solo, & ab eo nutrimento. Τοῦτο μὲν οὖν. Concludit. Tam esse hoc posse, vt ne mirandum quidem sit. Nota loquutionem, συγχωρεῖται πρὸς μὴ θαυμαστῷ. Concedi-
C tur atque admittitur etiam sine admiratione. Alius dixisset, συγχωρεῖται ὡς μὴ θαυμαστόν. Assentitur naturæ quę est extra miraculi censum. Ita resoluitur oratio hęc, χωρεῖ σὺν τῷ μὴ θαυμαστῷ. Procedit inter ea quę non sunt mirabilia. Τὸ δ' ἐπὶ τῶν ῥοῶν. Trāsit ad aliam partem, nempe ad historiam Punicæ mali, omissa Ficu: cuius naturam cum hac communem communi quoque causæ alligabit. Diuidit autem sic historiam. Aut fructum mutari solum (nam in superioribus hoc demum dicebat, ex acribus fieri dulces) aut arborem totam. Et ait, nostratibus (siquidem totæ mutantur) idem contingere, quod & Cilicibus & Ægyptiis. Hoc quoque suprà dixit. Omnino semper eleuat opinionem difficultatis, & ostendit proximè Naturā esse. Duas eodem modo causas dat: ait enim πάθη
D καὶ δύναμις: populariter admodum. Nam quis ambigit in omni effectu esse agens & patiens? Sed doce sodes, quid sit vtrunque. Neque facienda fuerat illa distinctio, εἰ μὲν ὅλων, & εἰ δὲ μὴ ὅλου. Nam etiamsi non tota mutetur arbor: at id fit nihilosecius per πάθος, quam dicebat ἀμπέλου διάθεσιν: & per δύναμιν, quam vocabat τροφήν. Nam (vti dicebamus) alimentum tametsi patitur in transmutatione, tamen transmutatum agit, afferendo secū pristinas qualitates. Accuratiùs animaduertas minus accuratam loquutionem, εἰ δὲ μὴ ὅλον. ἀλλά ποτε τοῦτο συνέβη. Aduersatiua nota ἀλλὰ, non directò ad-

aduersatur. Nempe τὸ ποτὲ, non aduersatur τῷ ὅλον: A sed τῷ ἀεί. Τὴν αἰτίαν ἀπολογητέον. Nota verbi vsum. Vt τὸ ἀπολογεῖν non semper sit in defensione positum, sed in cuiusuis causæ dictione. ἀπὸ λόγου τὴν αἰτίαν ἀποδοτέον. Ὡς ἐκ τοιαύτης γενομένη, καὶ κρατηθεῖσα, ὅ, τι ἂν ἐθίσῃ. Declarat πάθος, κρατηθεῖσα, superata. Declarat effectum, γενομένη. Declarat ἕξιν, ὅ τι ἂν ἐθίσῃ. Eo sumpto habitu ex assuetudine producet, vt semel cœpit, porrò fructus. Sic habemus partitionis membra duo: in vno totius arboris, in altero fructus tantùm mutationem.

Εἰ δ' ἀνωμάλους ἤνεγκε. Nunc aggreditur tertium. Quoties fructus pars mutatur. Sicut in secundo membro fructus erat pars totius arboris. Ideo dixit ἀνωμάλους. Huius inæqualitatis assignat B ab radice causam. Sed cautè, vt semper solet, καὶ εἴ τι μέρος ἄλλο κύριον. Tum siqua pars alia potens sit, & trahere talem succum & reddere. Hoc dixit animalium exemplo, quorum alimoniæ mutatio nõ tota fit in ventriculo, sed in iecore colorem accipit, quem postea mutat alibi. Non enim omnia membra rubra. Adeò prudenter ac doctè diuinus vir agit hic. Multi nanque sunt in floribus atque fructibus colores, odores, sapores, qui nulli sunt in radicibus: velut in Rosa, Intubo, Asaro, Peponibus. Quoniam verò plantarum partes valde sunt inter se similes: idcirco non discussit cuiusmodi pars esset illa quæ iecoris vicem gereret: sed in ancipiti ac vago dixit εἴ τι. Mirandum verò quãobrem non retulit ad animalium pilos, pennas, squammas: quorum varietas non solùm sequitur species, ita vt à nobis per ea distinguantur: sed etiam mutatur in indiuiduis. Mutatur verò in sobole, vt non referat parentes. C Mutatur per ætatem etiam in equo bis. Alius color pullo per menses aliquot, alius pòst, ad caniciem vsque: qui affectus multis communis animalibus & mutat præcedentes, & alios excludit colores: vltimus enim est Caponẽ habuimus insigni magnitudine, ac propterea certum conuiuam. Is cùm ater fuisset totus, anno quarto tam factus fuit candidus, quàm erant alii quibus nulla pluma nigra fuerat. Quin equorum armenta in pratis habent colorem aliquanto remissiorem. Si fœno alantur, obscuriores fiũt: quòd si auena largiore saturentur, saturatur & color. Causæ dictæ sunt in quæstionibus.

Ἅμα δὲ καὶ τὸν ἀέρα. Etiam suo instituto addit aerem, multum enim attribuit aeri semper & vbique. In Scythica ora quæ ad Oceanum iacet Ar- D cticum, animalia esse omnia candida, scripsimus in exotericis. In Æthiopia vltima candidi sunt elephanti. Et aura maritima flauos accolas fieri, docet Theophrastus in libro De coloribus. Operæ verò huius distributionem in varias plantæ partes etiam declarat Præceptor in secundo De partibus, καὶ τὰ ζῷα πάντα καὶ τὰ φυτὰ, κἂν εἰ μὴ δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ ταύτην (intelligit τῆς τροφῆς πέψιν καὶ μεταβολὴν) ἀναγκαῖον ἔχειν ἀρχὴν θερμοῦ φυσικὴν, καὶ ταύτην πλείοσι μορίοις συνυπάρχουσαν. ὥσπερ αἱ ἐργασίαι τῆς τροφῆς πλειόνων εἰσὶ μορίων. Δόξειε δ' ἄν. Occurrit sententiæ quam quis afferre poterat. Ea est, Ab radicis diuersitate varios colores prouenire. Vt si ab radice nigra, nigri omnes acini: ergo acini quidam ab radicis parte quadam. Occurrit autem sic. Ex altera parte quarundum radices arborũ mutilas esse, aut alio quo modo deteriores. At fructus nihilosecius varios esse: propterea quòd in qualibet radicis parte vis illa confusa sit. Quam tamen adducit obiectionem, ea nõ tam tollit hanc sententiam, quàm fouere videtur. Nam quia non æquè vbique validæ radices, ne illarum quidem actiones. Ταῖς ῥίζαις ἡ αἰτία. Non separatim huic aut illi parti, sed toti radici: neque soli, sed & aliis partibus, quarum officium est acceptum ab radice in qua est prima, vt loquitur Aristoteles, λειτουργία, acceptum succum porrò concoquere atque colorare. Ideo dixit κύριον μόριον: pars quæ sit domina priorum functionum. Quemadmodum κύριαι δόξαι Epicuri, non ratæ, vt vulgò interpretantur, sed quasi quæ in cæteras omnes imperium haberent. Neque enim huiusce vocis ambitus ibi Latino vllo verbo capi quit. Nota τοιαύτην τὴν τροφήν. quia de qualitate sermo est. Nota λαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι quia transmutationes hæ sunt partim ob alendum arborum arborísque partes: ideo λαβεῖν: partim ob fructus, idcirco ἀποδοῦναι. Ὁ δὲ καρπὸς ὁμοίως. Minor propositio syllogismi. Repetitur verbum ἀπὸ κοινοῦ ἔχει. Id est in tota Vite omnes acini inter se similes, aut nigredine aut albedine. at radicis partes dissimiles. Itaque huic naturę seruit argumentum, vbi totus racemus, omnésque itidem mutati sunt. At non seruit ei in qua pars tantùm variata est. ὁμοίως aduerbium opponitur illis, οὐκ ἔχει ἐκ θατέρου. Sicut τὸ ἀναμεμιγμένης opponitur τῷ μερίζεσθαι. Nõ enim partiri vult, sed mistam esse vim. Itaque dixit παντοχοῦ; at in radice non est illud vniuersum, quia pars altera vel desit penitus tota, vel eius portio.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἴσως. Adhuc vrget, atque ostendit non esse efficaciam obiectionis. Tametsi radicis pars deest, tamen ab ea quæ non deest, totum ipsum suppeditatur ad succum. Id erat, ἡ τροφὴ πᾶσι. deest ὅμως. Non tamen hoc obscurat obiectionẽ. Dicent enim ex illarum defectu prouenire mutationem quæ omnibus partibus communicetur. πᾶσιν, scilicet βότρυσι. Ἐὰν δὲ πανταχόθεν. Quòd si radix integra sit, atque ex eius partibus æquè subeat alimentum, æquè item dispensabitur. quare non fiet variatio. Ecce, videtur hîc intelligere de acinorum varietate in eadem. Dispensabitur autem æqualiter, quia meatus tecti sunt. Propterea dixit, ἀθυποροῦντων τῶν πόρων. Et τὸ καθ' αὑτὴν ἑκάστη. Suam quisque racemus partem attributam ab suo latere vindicabit, quare non variabuntur. Quòd si variantur: ergo non secundùm rationis æqualitatem suam quisque trahet portionẽ. Hoc est οὐ κατὰ λόγον: vt possent obiicere aduersarii. Dixit ideo ὡς ἄν τις φαίη ἐν. At non apparet ratio difformitatis attractionis. Non ergo est ab radicis partibus separatim. Hanc partem satis obscuram ac plus satis implicitam sic explanauimus. Nota loquutionem. ἀθυποροῦντων τῶν πόρων. Meantibus

meatibus, vt ἀνελεῖν δ' ἐλαύνειν, passiuè: actiuè autē apud Lucillium, equitem equitare. Dixit πῶς, qui neutiquam mathematicè & exactè rectiſunt.

Οὐ κατ' λόγον. Si radix æquè vtrinque ſubeſt, & ſibi pars quæque trahit: non tamen æquè colocatur: non erit ab radice mutatio, ſed ab inæquali tractione. οὐ κατ' λόγον, non pro rata. Ratum enim & ratio idem. hęc autem λόγος. à re ſcilicet. Quod enim eſt, res eſt & ratum eſt. Res autem à pecore quæ opes erant antiquorum, φέρ, & φίω, & φήνη. Notabit fœmininum genus, καθ' αὐτὴν ἑτέραν, vt ad radicem referatur. Articulus autem τὸ, πρὸς τὰ μέρη, vel radicis, vel ſucci, vel ſuperiorum. Omnino ſuo more nos angit. Nota verba. Prius dixit πάντη χεῖ, in loco: quia locis ipſis præſentem ſuccum deſignabat. Nunc παντη χεῖσθαι, quia ſucci motum denotat per meatus ab radice. Et notabis modum loquendi, ἐκλείπουσι τινες ἀπὸ τῶν δένδρων: abſolutè poſito verbo cum præpoſitione, ac ſecundo caſu. Aliàs tranſitiuè ponitur, vt ἐκλείπουσιν αἱ ῥίζαι τὰ δένδρα. Ἐὰν γὰρ συμβαίνῃ. Inſtat etiamnum ab radicis partibus ſeparatis non prouenire, ſed ab attrahente atque immutante vi. Argumentum eſt. Euenit arboribus aliquando vt radicibus integris atque inoffenſis, ipſæ ex dimidio ſui tantùm viuāt: ex altero ſemiſſe mortuæ ſint. Auget etiam rationis huius vim cùm addit, procedente tempore etiam redintegraſcere: partémque emortuam procidere ſubeunte viua, atque ita inſtaurari atque reſtitui. Vis igitur alibi quàm ab radice. Ἀναπληροῦν πως τὸ ὅλον. Replere totum, ſcilicet parte quæ deerat ſummiſſo ſupplemento. Dixit πῶς, non quia non ſit verus modus repletionis, ſed quia nouus. Ἐμπεριλαμβάνοντα, occupata atque incluſa parte ſana, atque ab ea mortuis partibus diſcluſis, quæ idcirco cadunt, quia non naturales: nō naturales, quia ſiccæ. Διὰ τὸ αὖον. Caſus cauſa, ariditas. Non enim erat vnum naturale, quia non ſub vna forma, ſed ſub vna dimenſione mathematica. Atque vna quidem quantitas vulgò videtur, non tamen eſt. Aliud enim eſt vnam eſſe dimenſionem: hoc enim abſtrahit intellectus à materia: aliud, vnam eſſe quantitatem. Quantitas nanque in materia eſt: at non vna materia viuentis, & nō viuentis: non enim eſt vna forma viuentis & non viuentis. At materia eſt hoc tale propter formā. Ergo hęc propter hanc. Hoc verò fit in omnibus membris animalium, dentibus, cornibus, vnguibus, carne ipſa, protrudente parte ſana non ſanam. Quotidie verò videmus ἐμπεριλαμβάνεσθαι inſitionum cicatrices, quarum aliquādo ne veſtigia quidem manent vlla. Et alibi diximus Fabros noſtros cùm arborem ad tignum ſecarent, ferram offendiſſe ad robuſtum admodum clauum ferreum, qui penè in medio Quercus illius erat. Hanc autem de radice tractationem in ſuperioribus quoque vſurpauit. Εἰ δέ τις. Nunc à ramis potius accipit quàm à radice conditionem. Nam ſi alterius generis ſurculi inſerantur, & ſuum quiſque fructum ferat: non erit ab radice petenda cauſa. Cæterùm quia ſurculi ſunt actu diuerſi: ſui verò

A cuiuſque arboris rami fructum producentes, ſunt actu ſimiles: ac propterea ratio minimè procedere videtur: ſolita modeſtia temperauit argumentum verbis illis, εἰ δέ τις ἂν αὐτῃ πίστις. Si quod afferemus, fidei quid facit? εἰ δ' ἂν καὶ ταύτῃ χρῆσθαι: qui voluerit accipere pro efficaci probatione: licet. Dicit autem dubitando: quia mox fieri poſſe negat. Ἐκ τῶν συντεθειμένων. Ex compoſitis: ſcilicet per inſitionem. Ὅτι μία μὲν ἄμπελος, vna ſit Vitis. Vbi etiam videmus miſceri ſubſtantias, ſicut aſini & equæ in mulo, contra vulgatam opinionem. Ὥσπερ ἀναμιγνυμένης. Sicut & ſuprà ἀναμιγνυμένης. Sic etiam ὡς ὑποπεσούσης: vt ſuprà εὐδυπεσομένων. Τοῦτο μὲν ἥκιστα. Negat hoc vnquam euenisse: quare nihil afferre momenti ad

B probationem. Cuius ſententiæ pars vtraque falſa eſt. Quis enim non vidit in vna arbore vel quaternas inter ſe diuerſas inſitiones? Aut quis non videt, non ex radice, ſed ex ramis procedere variationem? Acceptum igitur ab radice ſuccum virtute ramorum immutari. Nota loquutionem, πιστὴν ἔχειν. Habere fidem: paſſiuè. Nam vſitatè dicimus, fidem habeo huic rei. Αἱ δ' ἄλλαι μεταβολαί. Hîc alia Capitis pars, in qua tanquam ſuperiacto iam fundamento cauſarum ædificat aliarum cauſas mutationum: à ſucco ſcilicet. Ac ſufficit admodum perſpicua. Εἴτε χρώμασιν: Quia color in Vua εἴτε χυλοῖς: ſapor in Punica mutabatur. εἴτ' ἄλλῳ τινί. Referre potes ad odorem, atque etiam magnitudinem. Ἀλλοιοῦνται μεθιστᾶσι. Aut mutant in aliam ſpeciem qualitatis:

C aut relictam qualitatem efficiunt remiſſiorem. Hoc dicit, quia ex acido quod dulce fit in Punico mutatur in aliam: in Capnia color medius remittitur ad album, aut intenditur ad nigrum. Vtrunque eſt μεθίστασθαι illud: μεθίστασθαι. Vtriuſque, ſicut & alibi appellat ἔκστασιν. Egreſsio eſt illius à tota ſpecie, huius à gradu. Has autem mutationes eſſe vel in melius vel in peius: quæ enim è ſemine proueniunt, euenire deteriora: quę ex inſitione prodeūt, euadunt præſtantiora. Item à natura: cùm Lolium in Triticum, in Lolium Triticum abit. Proinde dixit, ὅτι μὲν κρεττούμεναι, ὅτι δὲ χειρούμεναι. Πλὴν ἀπὸ σπέρματος ſcilicet in iis quæ à ſemine proueniunt. Id quod ſuprà quoque dicebat. De arboribus tantùm intelligendum: & fortaſſe verum non eſt. Perſicos enim ac Prunos excellentes habemus ex ſemine. Nam in aliis quis ferat? Si enim verum

D eſſet, iam Triticum haberemus nullum. Præterea ſi Lolii Triticique mutua eſt viciſsitudo, non erit in peius ſemper. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐξειργασμένων. Similitudo ſeruatur, nec perit adhibito ſtudio ac diligentia. Ἐξειργασμένων, cauſam deſignat, cultum ipſum: ἡμερωμένων, effectum, cicurationem. Anverò etiam in agreſtibus æquè falſum? Si enim è ſemine quod delabitur oriuntur arbores parentibus deteriores: iam ipſa nemora omnia tot poſt ſecula degeneraſſent. Quòd ſi de arboribus iiſque ſolis Vitibus intelligit, præter id quod obiecimus, hoc quoque adiungendum eſt, enatæ è mīti ſemine arbori ſi cultus adhibeatur, neutiquam degene-

degeneraturam. Nempe etiam è montibus in hortos Asparagi trãslati olitorum opera cicurantur. Et ratio est vniuersalis. Si locis certis incerto seminio veniunt arbores ab æquiuocis principiis: eæque non degeneres, vt Quercus, Ilex, Suber, aliæ: quare non prouenient æquè feliciter è principiis propinquioribus? Sunt enim seminum naturæ perfectis arboribus affiniores, quàm remota illa seminia occulta, æquiuoca, in sinu terræ. Actu enim iam quiddam semen est, & secunda potentia: illa verò longinqua. Ἁπλῶς δ᾽ ὥσπερ ἐλέχθη. Illi semper hæret opinioni, non esse veram sed vmbratilem mutationem. Ideo dixit μικρὰν μεταβολήν. Tamen hanc temperat audaciam terræ addita conditione, sic ὅπου μὴ ἡ χώρα μεταβάλλει. Tandẽ igitur omnes resoluit causas ad terræ vim, quemadmodum suprà deducebat ad alimentum. à terra nanque alimentum. Hoc dixit, quia negare non poterat (quas suprà narrabat) in Ægypto atque Cilicia mutationes. At in terra nostra non assentitur. Id quod eget attentiore consideratione. Nam si terrarum facies omnes cæli vultibus constitutæ, tales conseruantur, talibus obsequuntur: quamobrem si quo tempore cæli proportio siderúmque conuentus euenerit: non item in agris nostris eiusmodi queat euenire mutatio? Non enim terra, quà terra est, mutat: sed quatenus hæc. At hæc est non fortuitò, sed à fato. Fatum autem, vis cælestis in rebus naturalibus: quæ multis modis varíisque momentis admirabili nouitate creat quæ antea nunquam visa sunt. Τὰ δὲ τοιαῦτα. Declarat aliud apotelesma, quo affectum infert huiusce mutationis. Longo fieri tempore, non autẽ ἐπέτεια. Alibi significat anniuersaria: hîc simpliciter anni tractum. Vt intelligamus particulatim qualitates introduci. Nihil enim repentinum vel patitur vel molitur natura. Per media nanque fit motus ad extrema: vt est in secundo de generatione, in sexto Physicorum, in libro De affectibus mistorum. Fit sanè & actio & resistentia.

Ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἡμερεσύμενα. Nam in iis quoque mutatio est. Cultu scilicet mitescunt, atque leges accipiunt temporis spatio. Quemadmodum ea etiam quæ efferuntur, neglecta scilicet, paulatim amittunt illud naturæ beneficium quod ex humana industria compararant. Ideo dixit καὶ ἀγειούμενα. Μέγα δ᾽ οὖν. Repetitio cum epilogo, tres simul coniungens causas, χώραν, θεραπείαν, τροφήν.

Θεραπεία ῥιζῶν. Quoniam ab radicibus alimentum. Dixit τινὲς: quoniam suus cuiusque partis cultus est. Rami putantur: truncus musco liberatur: cortex finditur: radix ablaqueatur, mutilatur, raditur, cuneo clauóve figitur. Εἰ μή τις. Omnino & multas causas, & multum temporis ad hanc requiri mutationem. Videtur ex antiquis sensisse quispiam, euenire id paruo tempore: adeò instat hîc Philosophus. Addit enim, quòd si non multo fiat tempore: ne multam esse quidem illam. Tum autem latere nos tempus illud. An verò motus omnis sensu percipiatur, an momenta quædã sensum prætereant non percepta (vt sentit Philo-

A sophus in libro De sensu & sensili) non est hîc locus, nisi ineptis. Alimentum affert materiam. Tres sunt efficientes causæ: vna extima, cultus: vna interna, qualitas, eáque in duobus, in alimento & in terra. Ac præter hasce calor: vnus externus in aere, síque ab sole: duo interni: alter peregrinus, à terra, quasi à matrice: alter in planta. Ἐπεί γε τοῖς ἐπετείοις. Summa eius sententiæ vbique est, aut nullam esse mutationem penitus, aut non substantialem, sed accidentium tantúm. Itaque & bis alibi aut negat, aut sic moderatur: & hîc mox ne de Lolio quidem liberè assentitur: sed dubitanter audet illa dicere, εἴπερ ἄρα συμβαίνει. Quamobrem cũ ei mutatio τῶν ἐπετείων obiici posset: prius negauit in iis tam paruo spatio, tam insignem posse contingere mutationem, cùm dicebat καὶ οὐκ ἐπέτεια. Et

B nunc occurrit, aítque non conuenire comparationem. Ideo dixit οὐδ᾽ ὁμοίως. Ratio dissimilitudinis: in epeteis, facilitas ex imbecillitate: in arboribus, difficultas ex robore. Proinde dixit οὐ θαυμαστόν. Quare? quia οὐκ ἄλογον. Ad quæ duo item subinfert. Nam quod sæpe contingit, non facit admirationem. Et quod habet causam, non est ἄλογον. Ideo subdit τὴν αἰτίαν. Sed quia ipse non asseuerat, duas apposuit appendices odiosas: vna est in verbo οἴεσθαι altera in aduerbio πως. Vt neque sit certa causa quæ sita sit in opinione, οἴεσθαι: neque integra, quæ sit πως, non autem ἁπλῶς. Αἴτε ἐπομβρείαι. Causa mutationis Tritici in Lolium: de quo alibi planissimé. Εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν αἰρῶν. Quia mutationes epeteorum non videbantur absurdæ propter imbecillitatem, quæ erat causa vt Triticũ à Lolii grassatione pateretur: quomodo (dicat a-

C liquis) hæc valebit ratio in illa reciprocatione, qua Lolium ad Triticum retrò desciscit? Non est difficilis responsio: tametsi nullam ponit hîc, sed solùm ait θαυμαστότερον. Ratio ergo est, vtrique natura quædam communis, sub qua differentiæ sitæ pendent à suis quæque causis. Eę causæ igitur quum ita inter se affectæ fuerint vt alterutra vincat, ex illius victoria sequetur effectus. Planiùs declaretur. Lolium si est Tritico validius imbrium tempore, squalloris tempore imbecillius erit. Vincebat ibi: vincetur hîc. Μεθισταμένων ἄρα. Conclusio videtur propter notam ἄρα. Et tamen est propositio conclusionem antecedens. Est enim conclusio, in mutatione plantæ. Propositio, in mutatione causarum, quas nominat ἀέρα καὶ τροφήν.

Ἀλλὰ ταῦτα. Excusatio in accusatione. Ait e-

D nim, de his plus satis. Sanè omnia penè repetita. Nota actiuum participium in quarto casu, συμπαραλαμβάνοντα. Non enim referri quit ad verbum εἴρηται. Præpositio ἐπὶ, significat tractum prolixitatis.

Lego εἴ τινες ἐκ λάκκων, non autem ἀείτινες εἰ. Et ἐλάττρεον, non ἐλάττρεον. Et κρατηθεῖσα ὅ,τι, non κρατηθεῖσα ἤ ὅτι. Et φύσεως, non φθάσεως. quanquam hoc quoque tolerabile: sed illud vsitatius. Et συμβαίνει καὶ ζῆν, non ζῆ. Et ἐμπεριλαμβάνοντα, non ἐκπεριλαμβάνοντα. Et αὕτη πίστις, non αὐτή. Et ἑκάτερον τῶν μερῶν, non ἑκατέρων. Dixisset enim ἐξ

ἰσχνοτέρων aut ἰσχνοτέροις. Et χρώμασι, non κρέμμασιν. A Vbi etiam insciтè liquida geminata est.

Theodorus ὀξεῖς, acutos. Hoc sonat Latinis vox: vt apud Iureconsultos & agricultorum libros œconomicos, vinum acuere: quod alibi, acescere: & ὄξυ, acetum. Barbari tamen nostri hoc Ponticum dicunt. Acre autem, acutum. Κάπνεων, Vitem, Fumidam interpretatur. Heluolam ab antiquis dictam puto. Fuscam etiam vertere potuit: hoc enim est φώσκειν, frequens Hippocrati verbum. Τοὺς μὲν λευκοὺς ἐνίοτε, τοὺς δὲ μέλανας. Alias omnes candidas nigrásve promiscué. Malè addidit promiscué. sunt enim separatim omnes vel candidi vel nigri acini: at in ipsa Capnia sunt promiscui colores duo hi. Συγχωρεῖται τὸ μὴ θαυμαστῷ, concedi facilè potest. Non implet orationis efficaciam. Quam culpam sustinere oportet multis in locis interpretes recentiores. Acceptum enim sensum adumbrant sæpius, non illustrant: neglecta verborum designatione: cuius tamen haud negligens autor ipse fuerit illius sententiæ. Malè igitur omisit causam τῆς συγχωρήσεως, καὶ τῆς συμφάσεως. Est autem in illis sita verbis, τὸ μὴ θαυμαστῷ. Quia non sit admirabile, admittendum esse. Ἀπολογητέον, imputanda causa: transferenda. Theodorus omisit illa omnia, ὡς ἐκ τοιαύτης γινομένη, καὶ κρατηθείσα ὅ, τι ἂν ἐθίση. Ἀνωμάλως, enormiter. Norma Latinis est, quod Græcis γνώμων: dimensiones additæ duobus Quadrati lateribus, quibus prioris spatii quantitas augeatur, non mutata figura. Id etiam triangulo apponi potest. Eius proportionis vicem quoque gerat circulus maior minorem circumscribens. Vox autem Latina hæc refert etiam nunc Græca vestigia. quasi C γνώειμα. Sic etiam notum, dicimus Græcum γνωστόν. Ratio vocis est, quia regula est angulorum rectorum: quæ idcirco Squadra dicitur. Non igitur ἀνώμαλον, enorme significat. Nanque ὁμαλότης ne in ipsa quidem norma est. Non enim æquabilitas est in duabus lineis: quia punctum commune est semper inter diuersa, sicut quies inter duos motus. At motus qui ad alium motum per quietem mediam adiungitur, neutiquam est ὁμαλός. Dicet aliquis, hæc morosa esse, atque etiam propiora calumniæ. His ita respondemus, nostras commentationes auersas ab ignauia vulgi quærere sibi aures studiosas veritatis. sanè, Enorme significat quod egreditur è legibus rationis. At hîc ratio est euentus huius, atque adeò talis, vt ne admira- D tione quidem dignam putet Philosophus.

Μέρος κύριον, pars principalis: rectissimé.

Ἢ καὶ ἀναδιδοῦσα τὴν τροφήν. Theodorus addidit, vel variè coxerit. Αὐξανόμεναι δὲ. Hoc omisit Theodorus, & transmutauit in Demum, & ἐμπεριλαμβανόμενα, recreatis: neque rectè, neque fideliter. Obductis. ἀνάληψις, recreatio est: nempe resumptio corporis ex alimento. At hîc, partium subeuntium complexu obiri. Συντιθεμένων κλημάτων, Palmitum compactio. malè expressit Græcum. Sed insitionis modum ostendit habere necessitudinis proportionem cum iis quæ pan- A guntur in terra. Εὐθυπορούσης τῆς τροφῆς, recto tramite fluatur. Monstrosum verbum. Et addidit assiduè: temerè admodum. Non enim est necessarium. Καθάπερ ἐν τοῖς ἀπὸ τῶν σπερμάτων φυομένοις. Quemadmodum etiam in frugibus euenit. Pessimè tam amplam à Philosopho acceptam naturam suo arbitratu tam arcto gyro coercuit. Nã etiam olera suprà mutati dicebamus, Rapã, Brassicam, Mentam, ac præterea Linum ipsum. Ἔχει τὴν ὁμοίωσιν. Similitudo animaduertitur ἔχειν, naturæ est: animaduertere nostra interest. Animaduertimus, quia est. Est, quia habet. Cincinni sunt hi. Ὅπου μὴ ἡ χώρα μεταβάλλει, vbi nihil ager mutatus est. Non bona fide. Imò vbi non B mutauit. Nanque ager mutari queat, nec mutare: quippe vbi non sit διάθεσις, quam dicebat in planta. Itaque consultò actiuum posuit Philosophus: temere neglexit Theodorus. Quin in Cilicia & Ægypto mutat ager, nihil mutatus ipse. Καὶ οὐκ ἐπέτεια, nec annus sufficit vnus: optimè & commodissimé. Τὰ ὁμολογούμενα, quæ latissimè patent. Quæ omnium consensu recepta sunt.

CAPVT IIII.

Quarti capitis argumentum. Non esse verum, Vitem fructum tulisse aliquando, frondes non tulisse. De Olea, similia.

Τὸ δ' ἐνεγκεῖν ἄμπελον. Tribus expeditis (quas proposuerat) partib', quartam addit præter illas interea quæ videntur non naturaliter euenire. Veluti cùm persuasum fuit, visam cum fructu Vitem sine frondibus. Ita prosequutus est suprà, τὸ ἀλλόκοτον, καὶ τὸ ἄλλως, καὶ τὸ ἄλλοθι, ἀπὸ τοῦ ἔχειν: nunc autem ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν. Non proposuit autem inter cæteras partes partem hãc: quia non putat veram. Quare & vt falsam arguit: & agricolarum suspitionem interpretatur. Ait ergo, protulisse folia quæ fuerint imbecilla, atque idcirco delapsa sint. Miram verò apponit causam imbecillitatis: quippe fructus copiam. Nam quẽadmodum in frequentia fructus folia sunt infrequentiora, ita etiam debiliora. Casui ergo obnoxia. Id Oleæ probat exemplo, itémque Amygdali: in quibus si crebri fructus proferantur, proinde subducto succo, & paucæ, & paruæ, & debiles frondes oriantur. Tum probat inductione. Vbi sera vindemia est, racemos in Vite seruari prolapsis foliis. Id quotãnis videtur in Vineis Circumrhenanis. Hoc quoque deprehendi in Ficu. Hoc etiam in genere quodam Prunorum colore viridi, sapore suauissimo, figura ascauli: vnde vulgò *cornamusa* nominantur. Ὡς μὲν ὅλως εἰπεῖν. Vel quòd nullam penitus frondem tulerit: vel quod tã paucas, vt pro nullis haberentur. Ideo subdit, ὡς δὲ μικρός. Οὐ πιθανόν. Non dixit, οὐκ ἀληθές: modesté. Ὡς ἐνταῦθα. scilicet ad fructus. Et multam & validam dicit esse materiam: nam si pauca sit, euenire potest ne frondes ferat. Sin imbecilla, aut vtroque versum subeat aut neutrorsum. Ob id

id apposuit vtrunque. Ὅταν ἀναρπάσωσιν. Omnino est vt in aphorismo. Multa vrina fluente aut sudore, demi de aliis excrementis. Sic Philosophus in secundo de partibus, naturam partiri tum operam, tum materiam maxima ex parte. Orationem deinde molitur affeuerationem quum ait, διὰ τὸ πλῆθος οὐδὲ φαίνεται τὰ φύλλα. Ob fructus frequentiam atque obiectum, visum intercipi, quominus folia cernantur. Si verbum illud φαίνεται capiatur in suo simplici significatu, indigna Philosopho sententia est. Quare, vt & supra non semel faciebat, pro eo quod est extare aut exire, posuit. Καὶ ἄλλα μικρά. Quasi velit dicere ἢ ἄλλως. Et alioqui si edantur frondes, tum pusillas esse ita vt pro nullis haberi queant: tum imbecilla, vt prolabantur, ac propterea relinquant in arbore speciem nuditatis. Repetita ratio, quam statim præ se ferebat in fronte quæstionis. B

Τῆς φύσεως ἐνταῦθα ἀρμικῆς. Aduerbium hic fructum designat, sicut & supra ὡς ἐνταῦθα πλείονος καὶ σφοδροτέρας ὁρμῆς γινομένης. Vbi est ὁρμὴ, sicut hic ὁρμικῆς. Vbi vides, sicut & alibi apud hunc & apud omnes, quã temere atque agresti animo Thucydidem taxet Halicarnassensis: quòd aduerbia ponat ad nominum vices gerendas. Ὥσπερ ἢ ἐν τῷ ἀνθεῖν. Vitis cùm serò floret, serò fructificat, serò maturat fructus. Cadunt igitur interea frondes. Laxiuscula loquutio, ἐν τῷ ἀνθεῖν: ἀντὶ τοῦ πρὸς τὸ ἀνθεῖν. Non enim dum floret ἐψίζει, sed antequam floreat. Nota verbum ἐψίζω. Item duo nomina peculiaria, θεῖα, pro foliis Ficuum: & οἴναρα, pro foliis Vitis. Nota etiam breuitatem, τῶν θείων, scilicet ἄνθη. Etiam notabis aduerbium similitudinis ὥσπερ, non eodem modo. Hic enim ὥσπερ ἢ ἡ συκῆ τῶν θείων: rectè. Refert enim affectum Ficus ad affectum Vitis propter similitudinem: vtrique enim cadunt folia. At priore loco vbi dicit, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ἀνθεῖν ἡ ἄμπελος: ad quid refert? Nam sanè de Vite hic & agit & agebat. Dicendum, de Vite quidem agi, non tamen eodem modo. Et ὥσπερ non referre τὴν ἄμπελον, sed euentus similitudinem ab alia causa. In quæstionis solutione causa erat à vi naturæ quæ à foliis ad fructum se conuertebat. Hic causa est ab opera serotina. Vtrobique euentus idem, defectus aut lapsus foliorum. Ἰσχυρότεροι γάρ. Causam dicit quare delapsis foliis remanent fructus. Quia, inquit, firmiores. Quæ ratio? D διὰ τὸν μίσχον. Propter pediculum siue peciolum. Duplex autem causa est firmitatis: vna in robore ipsius pediculi, quod est vel à crassitie vel à rigiditate, vel à lentitudine propter neruos ac materiam viscidam: altera est in cohæsione. Ideo dixit καὶ τὴν προσάρτησιν. Tertia causa externa est: idcirco minutius dixit οἱ δὲ: quasi dicat ἐνίοτε δέ. Quidam, inquit, frigore durati compactique sunt. Causæ verò sunt omnino ab se inuicem seiunctæ. Potest enim peciolus robustus esse, nec tamen hærebit robustè. Veluti si valentissimus vir super ponte putrido sit aut cliuo glaciato. Τῶν μὲν γὰρ φύλλων. Si folia ficciora sunt, facilius hauritur à frigore quantillum habeat ſucci. Cadent itaque, propterea quòd humor glutinum est partium terrestrium: vt est in secundo περὶ μορίων. At fructus succum nequit exugere frigus, propter copiam. Denset igitur. Ideo dicit: Τῶν δὲ καρπῶν. In fructibus humor superest multus violentiæ frigoris. Hæc prima ratio, διὰ τὸ πλῆθος. altera, καὶ τὸ μᾶλλον ἔχειν θερμότητα. Non iungitur τὸ μᾶλλον cum θερμότητα. diceret enim θερμότερος. sed iungitur cum ἔχειν. Alia loquutio, τοῦτο μέν. Subiicet præpositionem διὰ τοῦτο. Παραπλήσιον. Auget Historiam alia Historia. Simili euentu abire frondes Oleæ, deinde fructum prodire. Sanè rem adducere non potuit similiorem: si prius abiecerit frondes Olea: postea verò fructus tulerit. Obserua loquendi modum, ὑπακούουσι τοῦ ψύχους: in secundo casu. In superioribus, ὑπακούει τῷ ἀέρι, in tertio: vt nos, dicto audientem esse. Πέπανθεῖς γάρ. Ostendit fructus in permanendo pertinaciam. Nonnisi maturus, inquit, cadit: ante id tempus, nequaquam: idcirco ῥαβδίζουσι: perticis decutiunt. Leguntenim ad olei maiorem commendationem antequam penitus maturescant. Verbum hoc etiam supra vidimus. Græci non habent vocem qua nostram exprimant perticam, à pertingendo, virgam longiorem: *latam* Valconcs vocant. Μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσάρτησι. Expressit voces superiores illas, ἰσχυρότεροι, & προσάρτησιν.

Lego μίσχον, non σμίσχον, sicut & supra, & in C Historiis.

Theodorus ὡς μὲν ὅλως εἰπεῖν: si ex toto dixeris. Id est, si neges omnino nulla tulisse folia.

Ὅταν ἅπαξ γίνωνται, cùm constiterint. Omisit ἅπαξ, in quo sententiæ tamen est efficacia quædam. Διὰ τὴν μίσχον, ex soliditate pecioli. Malè addidit soliditatem. Non enim ea sola causa est, sed & crassities & viscidītas, & neruorum rigor: quæ omnia esse possunt absque soliditate.

Προσάρτησιν, retinaculi: minus benè. Retinaculum est substantia: προσάρτησις, relatio aut habitus. Aliud est cohum, aliud cohæsio. προσάρτησις est fructus ad arborem: retinaculum est arboris ad fructum. Quæ si quis dixerit, à me morosiùs exagitari: sciat is hanc obiectionem esse calumniæ propiorem quàm animaduersiones nostras. Neque iniquiore animo interpretetur diligentiam, quæ à se omnia, quoad fieri potest, exactè præstari debere contendit.

CAPVT V.

Quinti Capitis argumentum. Quòd ligna quadam germinant naturaliter. De arborum Ilithyia.

TAVTA μὲν οὖν καὶ ὅσα ἄλλα. Quia suggerebantur alia quæ viderentur exire naturæ leges, sicut & hoc de quo verba faciebat: vt cætera persequatur, interponit verba περιβάσεως. Hæc & alia eiusmodi causas

A.

habere peculiares, non autem pro monstris accipienda: sicuti ne ea quidem quæ sequuntur: quorum primum est, recisa ligna & abiecta, repostáve germinasse. Id quod erat contrarium superiori: ac propterea certo capite disiungendum: quemadmodum fecimus nos meliore consilio quàm Theodorus. Τὰ μὲν ἐξ αὑτῶν, τὰ δ᾽ ἐκ τοῦ περιέχοντος. Duas causas naturales: internam vnam: vt quando dixit Sycomorum suapte natura ϐλαστικὴν: Ficum, πολυειδῆ. Alteram externam ab aere, veluti cùm suprà dicebat μαλακὸν, & dudum ἀψίσῃ. Ab aere nanque fit sæpe, Vinea vt serò floreat: aliquando ab arte, nempe quum serò putatur, aut importunè ablaqueatur. Ἔτι δὲ καὶ τὰ αὐτόματα. Hoc est huius Capitis argumentum, ad quod transit. Dixit αὐτόματα, spontè: quia destituta sunt terræ fotu atque principiis manifestis: non enim humo sunt infixa. Καθάπερ τὰ ἐλάϊνα. Hoc quoque suprà dixit. Διαϐλαστάνοντα. Non solùm βλαστάνοντα. Quasi suo naturali impetu succum foras trudentia. Εὔζωα. Quasi recisa viuunt nihilominus. Neque solùm viuunt, sed germinandi quoque pollent facultate. Ideo addit καὶ βλαστικὰ, vt & sibi viuant & germinibus. Propterea dixit οὐκ ἄλογον: quia φύσει. At monstra omnia præter rationem. Natura enim est consulta res & ratio. Addit causam quam & in superioribus, cùm ait: Διὰ πυκνότητα, καὶ ἔγχυμον. Habent succum internum. Habent ergo materiam, & habent densitatem. At in densitate obseruantur duo: vnum est, succi copia. Densum enim, cuius partes plures in minore ambitu. Alterum est, multum facultatis ad continendum succum, simul ad resistendum aeris resolutioni.

Καὶ ὅταν ἔξωθεν. Respondent illis hæc, τὰ δ᾽ ἐκ τοῦ περιέχοντος. Quum verò dixit ἔγχυμον, quare humorem potius requisiuit quàm calorem? Non negat quod subticuit: sed humorem externum τὴν ἰκμάδα postulat ad mollitiem, quæ multum iuuat (vt in primo dicebatur) eruptionem germinum. Et humor internus libentiùs infunditur foras ad extimum, cuius similis est. Ideo dixit ἔξωθεν: quia ἰκμὰς illius subit ab aere in lignum mota. Propterea dixit λάϐῃ, tanquam principium germinationis. Et dixit τινά. nempe & in quali quæ non putrefaciat: & in quanto quæ non obstipet: sicut obstipat Alni ligna aqua, sub qua mersa sunt. Prohibet enim exitum propriæ humiditatis. itaque non putrefiunt.

Ταχὺ δὲ ἴδωσι. Non vacat aduerbium. Nanque & illam propensionem designat τοῦ βλαστικοῦ: & operæprecium est vt expediant celeriter germinationem. Alioqui diuturniora vitæ principia non possent intus absque radice conseruari: tanto minus generandi facultates. Κατορθούμενα, καὶ ἐν ὑγρῷ τόπῳ. Hoc consentit supradictis quũ dicebat τοὺς χάρακας βλαστάνειν. Ideo κατορθούμενα, erecta. Atque (vt agricolarum verbo vtar) scitissimo, statuta. Nam statumina dicuntur apud eos ridicæ, pali, pedamenta. Igitur (si non

A displicet) dices statuminata. Theodorus legit κατορυγμένα, malè, si obruta sunt: non enim germinabunt. Si id capiat ἀντὶ τοῦ πηγνύμενα. rectè. Cæterùm non id significat. Infoditur Oleæ quoque talea non tota vt sit obruta, sed vt extet aliquid. Καὶ ἐν ὑγρῷ. Respondet illis ἰκμάδα λάϐῃ. Πλὴν εἰ τι κοπέν. Vult dicere, si plantata sint, etiam multo pòst tempore germinare. Hoc videmus in Salicum genere. Item in loco humido si sint. Quòd in alio si sint loco, illa quoque germinant nihilominus, modò recèns de matrice recisa sint. Proinde dixit ὕστερον μικρῷ. Ἅμα δὲ τῇ ὥρᾳ. Adiungit aeris beneficium ex anni tempore. ἐπιγνυον, quod præstò est: verbum vsitatum Præceptori, Plutarcho, Demo-

B stheni, aliis: sumptum ab agricolis: quemadmodũ dicimus περὶ ποδῶν, πρόχειρον, πρόσφατον: sic quod esset sub aratro, iam paratum esse. ὕνις enim aratri pars, Latinis dentale. Τούτῳ δ᾽ ὁμοιότερον. Consimiles horum naturas & Scillæ dicit esse. Quãdoquidẽ Scilla germinet etiam reposta. Quin & alia bulbacea & legumina. Id adeò plus vt artis requiratur ad prohibendum ne germinent, quã faciant admirationis quòd germinant. Est enim lentus intus humor qui non resoluitur, & vim habet retinendi caloris naturalis, à quo deinde διοικεῖται succus ille. Habet tamẽ natura hæc exempla longè efficaciora, sumpta è Semperuiuis, quæ etiam sine radice tum viuunt diu, tum germinant frondes & flores, tum pariunt sibi similes in specie soboles.

C Subtilius autem dixisset, Τοῦτο δ᾽ ὁμοιότερον τῷ ἐπὶ τῆς σκίλλης, quàm τούτῳ δ᾽ ὁμοιότερόν τι καὶ ἐπὶ τῆς σκίλλης. Quia naturæ legibus apertis propior est Squillæ germinatio quàm ligni. Referenda igitur hæc ad illam. Nobilius enim aut notius est semper finis comparationis. Sanè est in Squilla (radix enim est) manifesta natura: in ligno naturæ proportio ad germinandum. Ὡσαύτως δέ. Altera Capitis pars. In superiore tractabat vniuocam germinationem: quippe ex Oleæ ligno frondes Oleæ: at in hac æquiuocam, nempe ex ligno pilam. De hac etiam in Historiis, vbi scribit Ilithyiam appellatam, quasi dixeris, parturitionem. Contingere verò Abiegnis potissimùm lignis. Rationem reddit: ne quis perinde atque prodigium interpretetur. Ἀνειμένου γὰρ ὄντος. Molli aere ac remisso. Meta-

D phora à funium laxata contentione. Ἡ ἐνυπάρχουσα ὑγρότης. Hoc respondet illi ἔγχυμον, & illis ἐκ τοῦ περιέχοντος. Duæ igitur causæ: vna interna patiens, materia: vna externa agens, tepor aeris. Tertiam addit huius comitem, extimam humiditatem, quæ illi internæ forasà temporibus euocatæ occurrit, atque ita vna cum illa fit vt concrescat in tumorem, creétque pregnãtis arboris speciem. Ideo dixit ἡ ἔξωθεν quæ respondet illi ἐνυπάρχουσα. Et προσαπτομένη, quæ respondet illi συρρυεῖσα. Ἐπάγη. Verbum scitissimum. Quoniam tumor is non est naturalis: ideo congelatum succum dicit. Nam sanè non est gelu compactum: siquidem ex aere molli

mollis:mollities autem à tepore. Itaque mox etiam, A τοῦ σιν καὶ ὑγρὰν ἀέρος. Vt ex his non fit πάγος. Addc, quòd pila illa nõ dissoluitur à calore. Quin etiam solis vi durescit porrò magis. Καὶ σάντα. Similis, inquit, in statuis ligneis cùm sudant ratio: quoties adblanditur eis Austrina tempestas tepore suo suáque humiditate. Haud tamen omnia: sed quibus modò tenuis succus inest. Dat exempla Cedri, Cupressi, Oleæ: ex iis enim fiebant statuæ: quòd minus sit ea materies obnoxia corruptioni. τὰ ξόανα, statuæ, à stringendo & poliendo, ξύειν: vnde & delubra dicit Seruius appellata: quia delibrarentur. Quin etiam è crassioribus animaduertimus, vt Populo & Salice. Quanquam Populus tenue quid habet in crasso: vnde lentor & odor. At Salix omnino terream continet aquam. Hæc B ita Philosophus. Cùm tamen & marmorea templorum signa, & ænca viderimus appendentibus guttis sudantium præbere speciem: & ea ligna vetustate succum omnem omiserint eum qui intus fuerat: equidem arbitror aerem tepidum illis adhærescentem, nactum superficiei frigus aliquod, cogi quasi in lachrymas. Nam illorum oculis tale quiddam stillãs, pro lachrymis, me puero, quondam receptum, atque inter ostenta vulgò relatum fuit.

Lego τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν, aspiratè: perpetua penè inscitia librariorum: vbi non antecedit consonans quæ potuerit aspirari, vt καθ' αὑτὰ, ἐφ' αὑτῷ, ὑφ' αὑτῶν: tunc enim admoniti ab aspirata consonante legem seruarunt reciprocationis. Ex se, non ex i- C psis. Lego σπογγύλον, non σπογγίου. Et καὶ ὅσα ἰδίᾳ τῶν ξοάνων, non autem δεῖ. Verbum apud Præceptorem in Problematis.

Theodorus ἐκβλαστικὴ, prona ad germen fundendum. Propensa ad germinationem. Nouè nimis dicerentur germinacia, vt mordacia, viuacia. Τὸ ἔγχυμον, humiditatis. Omisit, internæ: vocem alioqui necessariam. Τῶν ἐκβλαστανόντων, quæ suspensa germen emittunt: Etiam non suspensa, sed in ipsis tabulatis. Quare malè suo arbitratu circumscripsit sententiæ libertatem. Α'έρος ἀπευδίου, aere eblandito. Imò Theodoro eblandiente atque lasciuiente, remisso. modificato.

Σφαιροειδὲς, rotundum. Etiam circulus est rotundus: at non est σφαιροειδής. Globus Latinè, & pila, σφαῖρα. Εὐχυλότατη, in quibus aliquid pinguedinis est Non bona fide. Aliud γλίσχρα- D liud tenue. Σημεῖα, prodigia. Non omne σημεῖον prodigium est iis qui Latinis purè loquuntur. Prodigium est σημεῖον tetra significans: quod aruspicum prudentia disciplináque expiatur. Dictum quòd porrò agatur, id est auerruncetur. Vt, exempli gratia, si ancilla mea bicipitem pariat fœtum, portendit enim duos heros in mea familia. At non fuit prodigium quod Tarquinio regnum designauit. Ostentum igitur est σημεῖον, genus ad vtrunque. Τέρατα verò, prodigia: vnde & terror noster. Monstrum quoque à mouendo tantùm, sicuti σημεῖον à designando. Vnde & Iunonis cognomen.

CAPVT VI.

Sexti capitis argumentum. Naturæ opus esse, quod è plantis enascantur plantæ. A casu fieri nonnunquam, delato semine aliunde. Etiam à putredine prouenire.

Σ Α δ' ἀλλα συμβαίνει. Alium prosequitur euentum, haud tamen absimilē superioribus. Enascitur aliquid ex aliquo præter morē & peculiari forma. Similis hæc Historia priori: quatenus nascitur viuens in viuēte. Alia differentia, quando nascitur alienum ex arbore nõ congenere, velut in Platano Laurus. Duæ hìc causæ, nempe aut à putredine, vt in Quercu muscus. Hìc natura simplex. Aut concurrente casu. veluti si ex arbore vicina deciderit in cauum, aut in rimam semen: quemadmodum si subjectæ Platano inferatur à vento Lauri bacca. Sanè in sinum Salicis delata fuit à pica Iuglans. Est nobis in suburbano Salicetum sub Vineis continenti muro septis, ac proinde infrequenti. Quamobrem furtiuas Glandes vt in ea condant loca, gracculis ac picis facilè persuadetur à solitudine. Itaque tot Quercus è Salicibus exortas videmus, quot ibi Salices qua cæsæ fuerant, putruerunt. Ο'σα δ' ἄλλα. Cùm dicit esse alia, satis monet hinc alius Capitis initium esse faciendum. συμβαίνει, quoad rem. σεσηπότα, quatenus est in opinione hominum. Τῶν τοιούτων. Ostendit esse aliqua ratione similia, ac propterea in horum classe statuenda. Η' ἁπλῶς περὶ τὰς ἐμβλαστήσεις. Non est alia pars diuisionis, sed explanatio in summa quid sit illud τοῦτο: ait innasci quasdam in quibusdam. Ideo dixit ἁπλῶς, ne quis id Lauro tantùm euenisse putet. Simpliciter: quasi dicat, in summa. Ε'κλανθανούσης ἀρχῆς. Duas causas quasi complicatas statuit. Si, inquit, latet nos principium manifestum: puta, si non est innatæ arboris in illam matricem arborem delapsum semen: suspicandum est subesse putredinem quampiam, aut omnino aliquam alterationem. Sub vnius causæ ambitu coniunxit latentis principii nomine duo hæc, quæ tamen inter se longè sunt diuersissima. Nã putredo secum defert alienam materiam: alteratio materiam inuentã parat nouis qualitatibus ad arboris futuræ formam. Idcirco addit ἄλλως τε καὶ πολὺ διεστώσης. Permultum enim distat à Platano Laurus, vt multis opus habeat interpolationibus. Quo in loco vides nostram de Visco sententiã hac fulciri sententia. Sola nanque alteratione produci posse plantas in plãtis, ex subsistẽtis plantæ cõmunibus principiis, quæ symbola vocãt sapientes. Sic in Lentisci atque aliorum folliculis culices innasci dicebamus alibi, non ex putredine, sed ex principiis quibusdã alteratis, vt hìc ait πολὺ διεστώσης. Sic è Thymbra Epithymum sine semine, sine putredine. Itaque ait. Οὐκ ἄλογον. Non ab re. Nascitur enim pulex inter canis pilos ex humore succido At pediculus in homine sano, atque è cute erumpẽs, vbi nulla putrefactio, sed è rore purissimo qui mẽbro supererat. Neque est maior ratio, vt præuia sit

putredo huiuſcemodi generationis, quaſi principium quoddam, quàm in terra vnde naſcitur herba ſine ſemine. Nam quemadmodum non eſt neceſſe putrefieri ſemen, vt ex eo planta generetur: ita neque ſeminis proportio, quæ eſt in principiis terræ. Sic & Apuas è maris ſpuma nihilo magis habere putredinem pro parente, quàm ſal habet ipſum mare. Non enim in ſpuma ſalſa putredo eſt. Sed admiſſa pluuia, multóque aere in ſpuma concepto, cæli vis ſeſe induit atque fœcundat interna. Propterea tum obſcuriſsimis, tum apud profanũ vulgus maximè impiis ambagibus profitebatur Trimegiſtus, eſſe deum marem ſimul ac fœminã. Hæc præclara: ſed obturbat Philoſophus deinceps; ait enim. Καὶ ἔμψυχον. Tum concipiat arbor ſemine recepto: ſed ita demum ſi intus habeat terreum putre quiddam. Quaſi verò terram, cui mandantur ſemina, neceſſe ſit, ſi concipiat, putrefieri. Nihil infelicius hoc iudicio. Nam queadmodum alieniſsimarum ſurculi in alienigenam impacti coaleſcunt, atque tum dant, tum accipiunt mutuas naturę leges ad fœturam ſine putrefactione: ſic omnino fit & hîc. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη. Collatio communis naturæ in his & in Viſco, ſcilicet ſemine delato. Nos tamen oſtendebamus, ibi ſemen inſidere non poſſe: quia cortex ſit læuiſsim*, quia vento ramus agitatus: quia hybernis imbribus eluatur. Et ibi nihil terrei, nulla rima, vt ad muſcum & polypodium, nulla radix. Cortex firmiſsimus. Vnio viſci & arboris adeò vna, vt ramo nulli vlla firmior. Quare arboris cornuum proportionem ſuo loco dicebamus. Et hîc cũ ait per diſiunctionem, ἢ ἀλλοίωσιν, ſeorſum fieri à putrefactione, dedit nobis arma quibus aduerſus ipſum tueremur veritatem. Ἤ ὡς διὰ πλείονος. Alia hiſtoria longè admirabilior: nempe in æreo tripo de platanos. Quaſi ex Monacho noſtri tẽporis opus ſtudioſum. Voluit in tripode terræ nonnihil extitiſſe, in quam fuerit delatum ſemen. Sic ex ara Palmea. Sed hoc mirum minus: illa in ara ſi frequens non fuit ſacrificium. Sanguis enim hoſtiarum craſsior & pinguior: & cinis materiam ſuppeditare quitneque abeſt ſotuſsâ reliquiis caloris. Quod ſi non diu vacauit à ſacrificio: non poteſt, Non enim paruo eget tempore ad efformationẽ. Pii viri qui non negant dæmonas, & eorum reſponſa meminerunt ex Hiſtoriis, vafráſque fallacias ad irretiendos animos hominum falſa religione, dicent, aliunde illam in aram illámque in tripodem tranſlatas arbores, quaſi plantaria. Διὰ πλείονος. Sanè maius eſt inter Platanum ac Tripodem naturæ interuallum, quã Laurus & Platani. Suprà igitur πολὺ διεστώσας. ita hîc διὰ πλείονος διεστώσας. Τῇ ἐκ τῆς γῆς. Vides breuitatem: nempe τῇ σήψει, ἢ ἀλλοιώσει. Ὥσπερ ἐκ τῶν τοίχων Demonſtrat non poſſe ſine terreo fundo ſemen adoleſcere, plantarum exemplo quę in muris oriuntur. Sic è commiſſuris laterũ cæmentorúmque videmus exire Parietarium, vbi ſordium quippiam ſit coagmẽtatum. Idcirco in parietinis crebrior, quia pu tres magis. Idem intellige de lutea, & leone, & vio lis, & caprifico, lichene, veneris vmbilico, aliis. Dixit λιθίνων: quia ex luteis parietibus, & craticeis atque integerrimis, & ſubſicus merone farctis, non eſt mirũ: terra nanque ibi manifeſta: è quibus Lolium murinum frequentiſsimum. ψάθου, vox vſitatiſsima huic Autori ad collectum humorem decla randum, ob materiam generationis: ἐπιρρεῖ, ad humorem aduentitium, ob materiam alimenti. Ἀλλὰ ὧν τοιαῦτα. Ecce quemadmodum adhuc iactatur incertus iudicii: quaſi fateri coactus etiam ſine ſemine, ſine putrefactione gigni. Diſtinguit enim manifeſtè hîc τὸ αὐτομάτως, quaſi caſum diuerſum à principiis naturalibus cognitis nobis atque apertis: & ab eo quod per putrefactionem conſtituitur, cùm dicit ἅμα τῇ σήψει. De Lauro quæ ſequuntur, plana omnia.

Lego ἄλογον, non ἄλογον. Et τῇ τῶν ἴξιον, non ἴξιων.

Theodorus ἢ διὰ πλείονος: quanquam eſt longior: imò longius.

CAPVT VII.

Septimi Capitis argumentum. Arbores aliquas corruiſſe aut erutas fuiſſe, ac poſtea reſtitutas.

ΙΔΕ ΈΠΟΤΕ δένδρον ἐκπεσὸν. Abſoluet ſimul cum hoc Capite to tam hãc τῶν περὶ φύσιν tractationẽ. Quæ caſu quopiam collapſa fuerit arbor, qua naturæ machina de integro reſurgat ac reſtituatur. Nanque hoc & Platano & Salici contigiſſe, ſcripſit etiam in Hiſtoriis. Ait impulſam venti vi corruiſſe: contrario vento ſublatam. Admodũ perſpicua delectat nos oratione, quæ non indiget interpretis opera. Ἐκπεσόν. E ſuo loco, non ex alto: ἐκ. Scitiſsimè diſputat ſuper hac præpoſitione Cicero, in oratione pro. Ὑπὸ χειμῶνος. Vt eximat miraculi ſuſpicionem. Nam ſi abſque tempeſtate auulſa eſſet, id verò pro miraculo haberetur. Καὶ ἡ μὲν ἐκ ἐρρίζου. Communis euentus vtrique caſus. Nunc narrat differentias. Namè Salice nihil fuit amputatum, niſi quantum ramorum præfractum fuerat in ea prolapſione. At Platani brachia reciſa omnia: & quod maius eſt, etiam nonnihil è trunco dẽptum ſecuribus. Hoc eſt καὶ τὸ περιπελεκηθῆν. τὸ περὶ, præterea inſuper. Alibi πελεκίζω: hîc πελεκέω. Notalo quutionem deſignantẽ portionem. διὸ μὲν ἐν τῷ δή. non totum. Sic τῆς πλατάνου ἀφῃρῆσθαι. Et tamẽ duos quartos caſus huic verbo attribuunt Attici, ἀφαιρέσομαι σε τὸ δή. Τὴν δ' αἰτίαν. Perpendit iudicio reſtitutionis cauſis. Nã Platano quòd fuiſſent ablati rami, docet faciliorem fuiſſe reſurgendi poteſtatẽ, quia pondere leuata ſit: Salici, quia non fuerint abſciſſi rami ab eis prohibitam, ne penitus proſterneretur: quinetiam eorum nixu ad ſeſe tollendum iterum, adiutam: poſtremò eoſdem maiorẽ vim venti concepiſſe, vt quaſi velo impellerentur ad priſtinam conſtitutionem. Atque hæc quidem ſuper erectione. Addamus aliquid more noſtro. Ecce vtraque iam erecta eſt: vtra verò commodioribus fruetur principiis ad reliquum vitæ pro-

prorogandum? An oberit Platano mutilatio: Salicem iuuabit integritas? non. Quæ arbores agricolarum opera transferuntur: eæ præcisis brachiis, si adultæ iam fuerint, pangere cautio est. Conseruatur enim minore ambitu commodius calor naturalis. Αἰτίαν ὑπελάμβανον. τὸ ὑπὸ, significat occultum quid: vnde etiam ὑπόληψις, quæ cum opinione sæpe coniungitur à Philosopho. Α᾽γίασα πολλὴν γῆν. Quid tum postea? Quia enim eius pondere in contrarium librata est, tum ne procumberet penitus, tum vt τῇ ἀντιταλαντεύσει restitueretur. Διὰ τὸ ἐμπίπτειν τοῖς ἀκρεμόσι. Quasi in velum flatus incubuerit.

Ρ᾽οπὴν ἐποίησεν. Adepta est pars quæ iacebat, impetum venti atque librationem. Cúmque esset corpus continuum: sicut ad ruinam traxit imam partem vertex: sic postea verticem traxit ima pars ad erectionem. κατασπᾶσαν. Neutrum est: scilicet τὸ μέρος. Διὰ τὴν τὴν περικοπήν. Leuitas profuit ex amputatione. Α᾽λλὰ γὰρ ταῦτα. Excusat se. Non enim pertinent ad eam naturam quæ est in plantis internum principium vel ad vitam vel ad functiones. Sunt sanè fortuita, causásque peregrinas habent. Quare ad alia transeundum.

Lego ἤδη πάλιν αὐτόματον ἀνέστη. Omnino deest verbum maximè necessarium. Et ἐν φιλίπποις μὲν ἰτέα, ἐν ἀντάνδρῳ δὲ πλάτανος. sic enim in Historiis. Et καί τι. Aliquid abscissum securi: non autem καί τοι. Quanquam hæc lectio non est aspernanda: perinde ac si dicat, atque insuper.

Theodorus πάλιν αὐτόματον ἀνέστη. Restibilis sponte facta est. Festiuam sanè audaciam. Restituta est. Factum iterum vt staret. Omnino Latinè, restituta est. Παρεπελεκήθη, circumdolata. Videtur legisse περιεπελεκήθη. Non tamen verum est, circumdolatam: sed amputatam. Dolare aliud est quàm secare: aufertur enim dolando cortex, atque etiam è corpore ipso, quantum est inutile ad opus quod paratur. Itaque interdum quadrantur, aliàs rotundantur, nonnũquam alia quoque imponitur forma ex ablatione. Υ῾πελάμβανεν τὴν αἰτίαν. Theodorus rectè legit ὑπελάμβανον. Causam, inquit, esse putarunt. Si in singulari legatur: is erit sensus, τὸ δένδρον τὴν αἰτίαν ἐσχηκέναι, ὅτι ὑπειλήφει. Acceperunt causam à vento resurgendi. Κινήσαντος, promouerit. Hic oblitus fuit principiorum Latinitatis. Promouere, est prorsum mouere quod iam motum est, atque in eam quidem partem in quam motum est. At ventus ille οὐ προσεκίνησεν, ἀλλ᾽ ἀντεκίνησεν. retrusit. Ρ῾οπὴν ἐποίησεν ἐγκείμενον τὸ μέρος, καὶ κατασπᾶσαν ὤρθωσεν. Theodorus attribuit totum opus attractionis vento: & omisit eam (quam dicebamus) librationem. Hæc enim est ῥοπὴ, vt in trutina. Asignat autem huic effectui causæ portionem trunco, propter onus terræ quam traxerat, & qua etiamnum premebatur. Ε᾽κινήθη ὁμοίως. permota pariter est. imò dimota. Neque pariter: non enim simul, sed similiter. Καὶ ἀνάσπαστον εἶχε τῆς γῆς, terræque euulsum non minus habebat. Videtur fecisse Euulsum, substantiuum.

A Quid ad sententiæ fidem faciant illa duo Non minus, equidem ignoro.

CAPVT VIII.

Octaui Capitis argumentum. Quomodo fiat vt Vua nascatur absque vinaceis. Quomodo Vitis eadem candidas nigrásque ferat Vuas. Quomodo poma diuersa ferat Punica. De arborum necessitudinibus.

Ε῾ΠΟ´ΜΕΝΑ δέπως. Hactenus eam tractauit partem, qua doceteorum causas quæ præter naturæ leges videntur in plantis euenire: id quod primo loco propositum fuerat. Nunc ea prosequitur quæ περιττὰ ex B arte dicebantur. Et est altera libri pars. Arabes Philosophorum subtilissimi sua monumenta partiuntur in libros pro materiarum summis fastigiis: libros digerunt in portiones, quas tractatus vocant: quibus multa diuersa quodammodo alio modo similia continentur. Propter eam affinitatem vno ambitu concludunt: propter diuersitatem dideunt in particulas minutiores, quæ Capita dicuntur. Græci veteres omnes confusi, quasi venantes, non tanquam perfuncti venatione, væstigant quod docere instituunt: non ostendunt inuestigata. Etiam ipsa natura sua distincta Capita sæpe conturbant, aliqua distracti similitudine. Quemadmodum & contingit aliquando diuino Præceptori, & hîc Autor non semel alibi committit, nec minus sequenti faciet Capite, vt videbimus. Hoc interea C Capite declarat exemplum quod initio libri posuerat, de Vua agigarta, quasi dicas illigna. Lignum enim vocat Plinius vinaceum. Item de Vuarum diuersis in eadem Vite coloribus: sicuti de variis in eadem malo Punica pomorum speciebus. Causam quum explicauit, & artis modum, ostendit fundatam esse in naturæ principiis: ídque repetita historia τῆς ἀναδενδράδος.

Ε῾πόμενον δέπως. Consequens superiora. Quia secundo loco propositum fuerat de iis quæ περιττὰ dicuntur ab arte proficisci. Vbi animaduertendum, hîc τὸ περιττὸν esse, sicut apud Præceptorem in prima sectione ὑπερβολή. Ibi enim excessum intelligit, quancunque aberrationem atque egresionem à medio: ita vt etiam pro defectu capiatur excessus necessarió. Ita hoc lo- D co: quum aliàs τὸ περιττὸν significet abundans atque superfluum: hoc exemplo τῶν ἀγιγάρτων, denotat defectum. Vt περιττὸν non sit exuberans in partibus, sed in ordine naturæ. Exit enim communes eius leges translatitias. Φανερώτεραι. Sanè sunt in istis manifestiores: quia videmus ipsas causas, quarũ nosmetipsi ministri sumus. Quamobrẽ certissimæ confieri queunt demonstrationes. In quibus nihil aliud quærendũ superest quã modus cohæsionis causę cũ effectu. At in naturalibus non solùm affinitas hæc latet nos sæpe, verumetiam ignoratur ipsa causa. Ε᾽ξαιροῦντες τὴν

μήτραν. Mirum sanè, si medulla cor est. Et mirum, si à laxiore parte, qualis medulla est, densissima pars, cuiusmodi lignum. Et mirum, quando in ipsis insitionibus si læta sit medulla, totam operam frustra esse, quod vulgò pro certo habetur, verum est. Quanto magis si tota eximatur. Id quod cùm à nobis curatum fuit, non solùm operam, sed etiam Vitem ipsam perdidimus. Acutè queat aliquis afferre pro simili affectu nerui naturam. Is enim si totus incidatur, non conuellitur: aliqua ex parte læsus, conuellitur. Verùm haud similis ratio est. Non enim motum habet medulla quo se retrahat ad principia sua, si malè affecta sit. Ὅταν συνέχοντες. Rationem dicturus artis, qua fit vt eadem Vitis candidas ferat & nigras Vuas, vtitur verbo parum commodo, σωθλᾶν. Quoties palmitis dimidium contunderint. Nostrates agricolæ noxam ex contusione dicunt afferri. Cædi volunt ac radi, læuatóque vulnere, æquata coniungi labra labris. Participium verò συνέχοντες, quid hîc agat, equidem ignoro. Voluit dicere συζύγωντες. Duo sarmenta diuersi coloris Vuas ferentia contundunt ab latere, deinde coniungunt qua parte hiant, quáque communicari succus potest. Mihi videtur aperiri ferro longè commodiùs licere. Πλὴν οὐ κάτω. Haud totum sarmentum contundunt, sed integram relinquunt inferiorem partem: qua scilicet subire succus possit.

Σύμφυτοι γάρ. Ab Autore aut à Librario reposcendum verbum γίνεται. Cæterùm quia σύμφυτος generis est masculini, neque respondet generi neutro τῶν κλημάτων: mendum existimo sub futurumque verbum συμφύεται. Deinde subdit axioma periculosissimum, σύμφυτον γὰρ ἅπαν τὸ ζῶν τῷ ζῶντι. Quis enim mentis compos audeat animum traducere cum tali commeatu per omnia viuentia? Nam neque animal cum animali, neque animal cum planta, neque cum planta planta omnis. Neque si addideris quæ sequuntur verba pro antipharmaco, ὅταν ἀφελκωσθῇ. Nam quod ait μάλιστα ὁμογενῆ, concludit etiam diuersa genera. Si potissimùm congeneres naturæ: ergo etiam alienigenæ. Omnino hîc tres Philosophiæ affectæ desiderantur, diligentia, simplicitas, veritas. ἑκάτερος δὲ καθ' αὑτόν. Ecce iterum sub genere masculino. Tamen dixit κλήματα δίεισιν, transmittit, transitiuè aliàs absolutè, transmeat. Μὴ ἐπιμιγνυμένως. non promiscuè. Id est seorsum, in suo quicque racemo. At quod dicebat, ἢ ἐν αὐτῷ τῷ βότρυϊ τὰς τοιαύτας, τὰς δὲ τοιαύτας. Omnino hîc hæret causa, nec procedit. Nam si nigra Vitis ad nigros trahet succum in eundem racemum quando quóve modo seorsum trahet album? Ὅπερ καὶ ἡ ποταμοί. Pulcherrima parabola: sicuti Melas & Cephisus, quorum aquæ tametsi concurrentes, tamen suum vtraque colorem seruat. Sic Hypanis & Borysthenes, si alterius crassitiem, alterius speciestenuitatem. Ἑκάτερος Quemadmodum suprà dicebat, ἑκάτερος καθ' αὑτόν: ita hîc ἑκάτερος εἰς τὸν αὐτῶ τόπον. Neque miscentur vbi concurrerint, hoc est ὅταν ποιῆται δι' οὐδὲν συμβάλλουσι. Scilicet in aluco non confunduntur: quem ita communem habent, vt & iuncti procedant, & disiuncti suum vterque ius tueatur. Id significat παρ' ἀλλήλας: vterquesecundum alterum. Ταὐτὸ δέ. Tertia historia Punicarum, quæ huic similis est atque etiam eadem. Similis ob eam diuersitatem: quando varios item fructus Punica fert: eadem (quoniam neque confunduntur succi) & suo quisque ductu sese expedit. Ῥοιὰς ἢ μῆλα. Nescio quare specie posita genus subdistinxerit, nisi & Punicarum & aliarum Malorum naturam agnouerit communem. Ideo dixit in summo genere, ταυτὸ δ' ἔνδεχον, quasi sit ῥοαῖ, ἢ καὶ ἄλλα μῆλα. Τῇ σφύρῃ. Suprà dicebat σωθλᾶσι: hîc μαλάξωσι. Malleo castigant virgarum duritiam, vt hiantibus laxati corticis admittatur succus ad vnionem. Σχεδὸν δέ. Historiam dilatat ad maiores arbores, ne quis putet in Punica sola fieri. Tamen cùm Malorum fecerit mentionem, maiorum quoque genera complexum fuisse necesse est. Addit autem euentus facilitatem cognosci magis in agrestibus, vt in Ficu. Non adiunxit rationem. Apponenda est à nobis ex superiorum librorum fundamentis. Sunt enim agrestes robustiores: & in solo idoneo, non ab arte fortuitò, sed naturæ principiis conuenientibus destinato. Περιπλακεῖσα. Potius περιπλακεῖσαι: nisi dictum velit περιπλεκόμενα καὶ συμπεφυκότα. Καὶ τοῦτον. Sanè hîc ea tractat quæ perficiantur arte: quod vt ostendat, in naturæ fundamentis esse constitutum, apponit eatum arborũ historiam, quæ simul initæ societatis occulta viuunt necessitudine, ita vt si altera tollatur, altera pereat. Hoc & suprà dixit. Eò verò tendit posse, quorum applicantur succi, in vnam coalescere arborem, longè quidem minore negotio quàm si distent. At distantes vna quodammodo arbor sunt. Quæ tametsi & specie distant & loco, atque earum quædam etiam nocent, vt Edera: tamen adeò fit vtriusque naturæ communis natura vna, vt alterius interitus alteri afferat interitum. Ad efficaciam probationis pertinent illa, non esse ὁμογενῆ, sed ὁμοίως ἄσπῃ: neque σύμφυτα, sed σύντροφα tantùm. Ideo minus placet quod dicebat, ὅταν λάβῃ τοιαύτην σύμφυσιν: non enim sunt σύμφυτα, sed σύμβια. Συμπλοκαὶ καὶ λέξεται. Si semel admittant mutuos complexus. Hoc ideo dixit, quia vult esse φιλικῆ, id est ἀλληλόφιλα. Nam quædam non admittuntur, vt hospites: sed inuadunt, vt tyranni: quales Ederæ. Itaque subtilius Grammatici. Aiunt enim lupum φιλεῖν oues, at non καθέλειν αὐτάς. Amat ita Quercum Edera: cæterùm eius commoda non curat, sed sua. Illæ verò aliæ tum amant, tum amantur vicissim. Φυόμενα, circumadnata. ἐμφυόμενα: non solùm περιφυόμενα. quia sese suis radicibus in arborem induit Edera. Sese insinuantia. Αὐαίνεται γὰρ θάτερον Sanè hæc dispar societas, quoties alter alterius pinguescit succo. Πολυφορεῖν μὲν οὖν Epilogus in quo familiarissimo exemplo insitionis demõstrat quantũ causarum professus est: quoties pluribus ac diuersis surculis arbor eadem oneratur.

defi-

deſideramus ſubtiliorem reſolutionem. Quippe ab imo vtraque arbor tam Vitis quàm Punicæ integra eſt: ad medium inde coaluit. Inde vtriuſq; pars iterum abſcedit ab altera: & ſibi facit. Quid mirum, ſuum quenque ſuccum trahere: quando ſurculus inſitus etiam alienum trahẽs ſuccum nihiloſecius tranſmutat in ſuum? Ratio eſt in principiis vitalibus quæ inſunt in anima. At anima tota eſt in qualibet parte: quod & in fine capitis ſequentis declarabitur aduerſus Hippocratem pro Ariſtotele. Quòd ſi coniunctis illis ita palmitibus, ſuprà σύμφυσιν illam factam recidatur: vnius tantùm modi fructum feret ea quæ ſuperſtes erit pars: ac ſuum quidem. Quo ex loco videmus, radices non eſſe principium ſpeciei ad formam, ſed indiuidui ad vitam, ob alimenti miniſterium. Ideo non ſatiſfaciunt quæ ſequuntur. Ἀρχὰς γὰρ πεποίηκε φύσις πλείους ἀπὸ μιᾶς οὐσίας. Qui multis inſeruit ſurculis vnam arborem, multa fecit principia, multáſque naturas ab vna ſubſtantia. hoc autem verum non eſt. obturbat enim præpoſitio illa, ἀπό nempe non ab vna ſubſtantia ſed à multis in vna. illud eiuſdem notæ quoque eſt. Ἐκεῖνο δὲ ἐξ ἀρχῶν πλειόνων μίαν οὐσίαν τῇ φύσει. Qui duas Punicas in vnũ coniunxerunt, fecere pluribus ex principiis vnam ſubſtantiam in natura. Nihilo enim magis vna fit ſubſtantia ex pluribus, ex duabus coalitis inter ſe Punicis, quàm in duob⁹ coalitis cum matrice ſurculis. Oratio Philoſophi rotũda & ſubtilis: ſed propiùs perpẽdenti nõ ſatiſfacit.

Lego πλὴν τοῦ κάτω μέρους, deleto articulo τὴν. Et συμφύεται, non σύμφυται. Et εἰς τὸν αὐτοῦ πόρον, aſpiratè, non αὐτοῦ. Et ῥάβδους, non ῥώδους: Et καὶ διὰ τὴν ἀφέλκωσιν, non ἢ διά Et καθ' αὑτό, nõ κατ' αὐτό. Nihil intereſt, vtrum legas ἐκεῖνο, an ἐκεῖνος.

Theodorus, περιεργώδης: paratu operoſo. Quemadmodum dicebamus, operoſum eſt, difficile, quódque multum exigit operæ, ac laborioſum. At, quid operoſum in Punicarum cõiunctione? παρασκευὴ, ſimpliciter apparatum ſignificat. Συνθλάσαντες τὸ ἥμισυ. Theodorus addidit partem ſuperiorem: quia dicit πλὴν τοῦ κάτω μέρους. Συμφύεται. compages vna coagmentatur. non eſt compages ſed cognatio. compages eſt cohærentia beneficio fixionis. at hîc eſt natura. Sic mox σύμφυτον, ſociabile. peſſimé. dum ambitioſe vult variare: ſanè ſeriò variat, ſed infeliciter: nempe auertit à puro ſignificato. nam ſocius eſt à ſequendo, vt ſecus. qui ſecundum me eſt, non eſt idem mecum. ad σύμφυτον idem eſt. Ἀφελκωθῇ, colluxata. At luxatio eſt dimotio ex loco naturali, παρὰ τὸ λύειν: luo, luxo: ſicuti veho, vexo. Præterea verbum id nõ ſignificat vulnus, ſed vulneris finem, propter prępoſitionem ἀπὸ: ſicuti debellare & depugnare, apud Iurecconſultos. obduxerint cicatricem ſic mox διὰ τὴν ἀφέλκωσιν διὰ τὸ οὐλῶσαι. Ἐνταῦθα δ' οὐδὲν συμβάλλουσι. in his tamen nec inuicem alimenta iunguntur. Poſuit aduerſatiuam, tamen pro diſiunctiua δὲ, & aduerbium, nec ambitioſé. Ἵνα συμφύωσι. addidit

A de ſuo: vt parte contuſa faciliùs cohæreant. imò coaleſcant. Τῆς συμφύσεως. complexum, coagmentationémque gerunt. Verbũ ineptum, Gerunt. Sed neque complexus eſt σύμφυσις (hoc enim eſt συμπλέκεσθαι) quod ſanè antecedit. Coagmentatio verò etiam remotius, quaſi coaceruatio Hę labes afferuntur Philoſophiæ à loquendi religione. Τὸ στέλεχος, molem. Longè & ab interpretis fide, quã ſemper pręſtare debet, & à paraphraſtæ ſedulitate, quam ſæpe profitetur. Περισφιλῆ. mutuò deiunguntur amore. Sicuti de amore non eodem modo ſignificat, quo deſtruere: neque quo dilaudare: ſed quæ præpoſitio ponitur in orationis ſerie: vt amo te de hac fidicina. At hîc deiungere, non ſequitur ſimilem Etymologiam.

B deiungere, potiùs eſt vt abiungere. Μὴ ὁμογενῶν, verſigenera. opinor, ſicuti verſicolor. fortaſſe rectè. Mihi tamen videtur non omnis nouatio neceſſaria. Verè verſicolor erit in pauone plu ma colli, quoniam colorem mutat ſua verſione. Sic pãni quidam ſerici, quos iccirco vulgus *Cambiantes*, fluxionis origine Græca vocat. Ἀνασενδενδράδος de Vite Fico nupta. laſciué. Latinè fortaſſe dicere queas, Scandulam. Περιφυόμενα, καὶ ἐμφυόμενα. ſuo complexu atque irreptatu. irreptione, mollius. adhęſione, fidelius.

CAPVT IX.

C *IX. capitis argumentum. Fructuum, radicúmque magnitudo quibus artibus paretur. item apii criſpitudo. Item ſemina quomodo fiant grandiora.*

Τὰ δὲ τῶν καρπῶν μεγέθη. Non eſt dubium lectis iudiciis, hinc eſſe in noua materia nouum caput exordiendum. tractat enim magnitudines arte comparatas. Ideò Caput vnum deinceps erit, non multa, quot fecit Theodorus multas habet partes tamen, ſed confuſas. primo loco fructuum magnitudo. ſecundo radicum, tertio item fructuum. quarto obturbat, ac de figura loquitur, quippe apii criſpitudine. quinto radicum repetit magnitudinem. ſexto ars inſtituitur ad bonam plantarum habitudinem. ſeptimo ſeminum magnitudo. octauo ſeminum mutatio certo mangonum com-

D mento. Huius ergo farraginis confuſas partes nõ licuit ſeparare: propterea quòd omiſſas denuò repetit aliis temerè inſertis. Τὰ δὲ τῶν καρπῶν. Cytini vbi formati ſunt, eos in pertuſam tranſmittunt ollam, deorſum abſque noxa deflexo ramo, atque terra obruunt. Ii tum creſcunt in miiã magnitudinẽ: quando neque aer, neque ſol exugit ipſos. hæc prima ratio. Altera: etiã à terra nonnihil ſuppeditatur humoris: vnde fiat acceſſio magnitudinis ex alimẽto. Quòd autẽ potiùs à terra fiat accretio illa quã ex alimento ab arbore ſubminiſtrato, reddit optimam rationem. Non enim acinos euadere maiores quàm aliis quæ nulla terra obruta ad oleſcunt: ſed eis craſſius corium fieri.

Κατάγωσι τοὺς ἀκρέμονας: deduxerint, inflexos scilicet. Τὸ ἀφαιρεσόμενον. Hoc est contrariũ Larino illi, voluenda dies: vbi est futurum pro præsenti. hîc præsens pro futuro. τὸ ἀφαιρεσόμενον: quod auferretur. Et sanè sensus proportio constat. nempe sic: quod in aliis terra non obrutis aufertur. Πάρωρον οὖσαν. intempestiuum alimentum. Non quòd sit extra tempus anni, sed quòd in paruo tempore multum sit. præproperum in anni tempestatibus τὸ πάρωρον. Ο᾽ μὲν κόκκος. sic etiam Callimachus κόκκον dixit, τὸν πυρῆνα. Sed Theophrastus internum grani lignum πυρῆνα vocat. Εἰς ἐκεῖνον, scilicet, κόκκον. Ε᾽οικε γάρ. optima ratio. Non deduci alimentum superfluum ab arbore ad eam magnitudinem. quia si deduceretur: eius æquè particeps fieret acinus.

Οἰκεῖος χυλός. quia illa τροφὴ à terra non est οἰκεῖα, sed ἀλλόκοτος. Πάντων γίνεσθαι omnibus æquali iustitia distribuendus. ergo & acino. at nõ excrescit. non igitur accipit. proinde ne cortex quidem ab arbore. quamobrem reliquum est, vt à terra capiat. Καὶ πεπαίνεσθαι. occurrit. dicat aliquis. It quidem succus atque partitur, sed non coquitur: iccirco non crescit. At, inquit, par naturæ studium in mittendo & in coquendo. Et sanè haud videtur attractio fieri ad grana illa: tum quia faciliùs, & suapte natura magis ascendit succus: tum quia terra obruta nimio circumueniuntur humido. Præterea quæ ratio crementi, quum vindicantur à populantis iniuria caloris: eadem est & segnitiei ad alendum. Non enim iuuantur ab aere aut sole. Cortex autem terrestre quiddã quum sit, terræ iuuatur affinitate. Et sanè quod à terra procedit, melius cõuenit cũ cortice: quia non videtur à natura, nisi tanquã tegumentũ institutum. Bruta ergo pars hæc. sed & crassitie sua cortex obstat, quominus à terræ humore augeatur acinus: non enim transmittitur. Et vectigal intercipit sibi vafer ille atriensis, heri sobole demenso suo defraudata. Icciroo dicit. τὰ μῆλα χείρω καὶ ἀχυλότερα. sapor dilutior ac deterior. Ω῾ς ἀλλοτριώτερον. Non penitus à natura cortex alienus, sed acinorum comparatione. Naturæ finis, vti dicebamus, duplex: vnus propter speciem, alter propter hominis vsum. Cortex autem propter fructum, non propter corticem fructus.

Η῾ δ᾽ ὁλκή Nunc in explicatione attractionis illius corii, more suo ponit exemplum de radicibus. Qua ex occasione transit ad apparatum earum magnitudinis. Radicum autẽ vnam nominat Arum: de qua etiam suprá. Ο῾μοίως δέ. Iam hinc transitum parat ad Olerum radices, atque artem tangit. quippe eas crescere, foliis desuper ablatis. quemadmodum de Rhaphano suprà dicebatur.

Ο῞ταν μάλιστα. Hyeme. cùm maximè vigent (succus enim tunc à frigore subtus cohibetur) detrahunt folia: tum desuper succretam inspergũt terram, vt quasi tectorio aquas arceant. quo fiet, vt æstate radices euadãt grandissimæ. Καταστάττοντες. Vt opus sit minutissima scrobe, quia plus densatur ex partiũ vniformitate. Sic aqua densissima,

A propter cohæsionem. at in glebas inæquales subit & aer & aqua. Sic fusores setaceo suam incernũt cribro σάττειν, incernere. Theodorus, aggerere. idem quod etiam καταπάττοντες. Τοῦ δὲ σελίνου. Satis patet: quàm ineptè diuulsum sit caput hoc à superioribus. Est enim materia eadem, eadem ars. Apii radicem vbi mira capere volunt incremẽta: circumfodiunt radicum tenus. In id vacuum Aristoteles Panicum poni iubet, hîc Theophrastus Hordeum suffrictum. Hoc enim est καχρύλλιον, diminutiuum τοῦ κάχρυος, quod Hordeũ significat antiquissima voce: quod docet Pollux, & Suidas ex Aristophane: tum vsurpat Nicander more suo, veterum aucupator vocabulorũ. Hesychius καχρύδιον, alio flexu diminutiuo tamen. fri-
B ctũ autem curans, ne enascatur. sic enim succũ auferunt. Α᾽λλ᾽ οὐ διδόασιν. hoc quoque dixit in libris superioribus. Μειζομείης. faceta loquutio. Namque si partiatur succus, distribuetur in radices & in frondes. erit ergo minor accretio. Quid igitur est, μειζομένης; Sic ea parte succi, quæ foliis debebatur, radicibus attributa.

Ο῞σα μὲν οὖν. Duplicem modum notat incrementi in duplici natura. Nam quæ radices sibi similes ex se progignunt radiculas alias: eæ tum sic obrutæ multas gignent: vt Allium, Cępe, Bulbus, Semperuiua. Ar quæ singulares sunt, earum excrescit magnitudo: ita hîc continua, hîc discreta quantitas. Κατ᾽ οὐ διαπέμπουσι. Non transmittitur
C ad frondes succus, quia prohibetur cohibetúrque obiectu insperiæ terræ. Τοῦ δὲ μὴ συμβαίνειν. occurrit obiectioni. Quare non putrescit? Quia sicuti suprà dicebat, τὸ ὕδωρ ἀποστέγειν: sic hîc, ἡ ἐπίσαξις τῆς γῆς ἀποστέγουσα τὸ ὕδωρ. & addit καὶ ὅλως πᾶν τὸ ἀλλότριον. Quia putredo etiam fit à calore alieno apud Aristotelem, non ab humore solo.

Τοῖς δὲ σελίνοις. καχρύλλιον dicit hîc esse calidũ & densum: at Hordeum, neque calidum est, & rarũ. Quin Panici raritate iuuari dicit Aristoteles in supradicta sectione. An igitur est κάχρυς Dioscoride ex Libanotide? calidus enim est is. Quid autem sit quæve Libanotis illa, à nullo dum autore declaratum est. Συναφέλκει. ostendit emolumentum à densitate. Attrahit, inquit alimentũ. ergo defraudat partes superiores. Vbi animad
D uertendum est, cùm duo attribuit, calorem ac densitatem: duásque subiungit effectiones, attrahendi & retinendi: sanè suum vtrique facultati opus distribuere licuisset æquo iure: nisi iuris huius æquitatem intempestiua voce ipsemet obturbasset. Nam calori meritò fuisset attractio assignata, retensio densitati. at ipse ait, τῇ πυκνότητι συνανέλκειν τὴν τροφήν. Cæterùm densi non est attrahere, sed rari: densum enim neque causam habet attractionis, nempe non eget materia, neque occasionẽ: meatus enim minus habet cõmodos, quibus recipiat. notabis verborum responsum. οὐ διαδιδόασιν εἰς τὸ ἄνω. sic suprà: οὐ διαπέμπουσι εἰς τὸ ἄνω. Καὶ ἅμα. alia vtilitas à calore. Quum enim nullum fiat augmentum sine generatione, nulla generatio sine mutatione substantiæ,

nulla

nulla mutatio sine concoctione: nulla concoctio sine calore: vbi calor inerit, videtur id agere: tum ad eam actionem cætera sequi omnia ad augmentum vsque. Ergo quum ibi sit materia attracta, & retenta: ac præterea formæ instrumentum calor ad coquendum, sequetur incrementum.

Παραπλήσια δέ. Aggerit aliam historiam Cucumerum & Cucurbitarum, quarum magnitudini etiam adiungit teneritudinem. vbi non est aspernandum iudicium. Videntur enim esse debere duriores, nempe crudiores: quando tecti minus coquantur tum ab aere tum à sole. Ὁ δ' ἥλιος. quasi dicat ὁ γὰρ ἥλιος. Tecti Cucumeres non minuuntur: quia non tanguntur à sole. nam sol exiccat, item venti: verrunt enim. Καὶ τοὺς ὄγκους. hîc indulsit ingenii atque linguæ amœnitati.

Ὥσπερ καὶ τῶν δένδρων. hoc quoque suprà dixit. Frequentes arbores minus exuggi: quoniam obiectu mutuo peregrinas arceant impressiones. Ὡσαύτως δέ. Sicuti suprà in ollis: sic in aliis cauis hoc loco: quorum est νάρθηξ, ferula, & καπήρ, capis, vas oblongum fictile: quale videmus in antiquis Pōtificum numismatis. Inde namque Latinum nostrum: sicut capere κάπετος fossa, & κάπτομαι excipio: quare etiam comedere significauit. vnde nos quoque cibum capere.

Ἡ μὲν γὰρ τροφή. Tertiò inculcat: alimentum non absumi ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. Ponit augmēti modū in longum scilicet: nam in latera crescere prohibent ferulæ, vasísve parietes. Μηδ' ἀντιπίπτειν. neque occurrere. In ipso tractu longitudinis, vacua nacti spatia occupant. nam ferulæ latera ab lateribus ἀντιπίπτει. nota verbi κατέχειν. Nam radix quæ demittitur in longum, sanè dicatur πίπτειν aliquo modo. At si quid subtus prohibet descensionem, quomodo cadere dicetur quod cadenti alioquin occurrit? est itaq; ἀντίον τοῦ πίπτοντος, ἀλλ' οὐ πίπτον. Ὁμοία δ' αἰτία. alius affectus: alia ars: similis causa. Affectus suprà erat teneritudo, & augmentum: hîc est ætatis primæ conseruatio. Ita dico, vt diu virides seruentur in planta. Id fit: si, cùm adoleuerint, in puteum prope quem sati fuerint, demittantur, atque puteus operiatur. hoc etiā Aristoteles in sectione. Ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. quartò hîc eadem causa repetita. Est igitur (vti dicebat) ὁμοία. Ἅμα δέ. Hoc & suprà de corio Mali Punici: ἅμα τὴν ἐκ τῆς γῆς ἑλκειν ποιεῖ. Οἷον θαλλοντά τε παρέχει. Non solùm non permittit exiccari, sed etiam præstat ipsum τὸ θάλλον: seruant ipsam viriditatem. Τροφὴν δὲ λαμβάνοντα. Suprà dicebat: radicem non putrefieri, quia terra obtegeretur, & ab imbrium aliarúmque noxarum arcentur iniuria. nunc occurrit simili quæstioni. Quare non putrescunt, tanto humore, tam alieno? Quia constātibus radicibus victū sibi æquè trahunt, atque si foris essent. Hoc eò demum tendit vt intelligamus δύναμιν, id est rectionem ipsius caloris naturalis non deserere officium suum. quin si cultus adhibeatur: etiam diu diu tales durant. Hoc est quod dicebat: ἔμβιοι δὲ γίνονται καὶ διατηρούμεναι πλείω χρόνον. Hoc non so-

A lùm dicit de iis sed etiam de toto genere: vt ostenderet plantam esse viuacem. Quare etiam in puteo conditis alimentum subministrari posse. Ideò subdit historiām de eorum viuacitate. Simul præcepta dat, quibus parari queat, vt præcoces habeantur. Διὸ καὶ ἄν τις. Si quis sarmentum præciderit secundùm soli superficiem, postquam fructum tulerit, atque terram succretam, superiniectámque pauierit: rursus ab radicibus iisdem sequenti anno ferre: eósque valde præproperos anteuertere vulgato atque ordinario prouentui aliorum, qui verno satuondituri sunt. causam deinde dicit hanc. Ὅτι προϋπάρχει. Permisit tibi ius intelligendi multa sub articulo illo, τὸ τῶν ῥιζῶν: nempe δύναμιν, ἀφυΐαν, alia. Verbo autem

B nullo vti potuit efficaciore, quàm vsus est, cùm dixit, προϋπάρχει. Nam præpositio, πρὸ, designat tempus: τὸ ὑπὸ, locum: τὸ ἄρχειν, radicis vim. quia radix est (vti dicebamus) indiuidui principium. Ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ πνεύματος. Hisce verbis ostendit Historiarum similitudines: sic enim dicebat: ὁ δ' ἥλιος καὶ τὰ πνεύματα ἀναξηραίνει. Ὅτι δ' ἡ πρόσαξις, alia causa. Ait iniectæ illius terræ densationem facere ad germinationis celeritatem. argumentum sumit ab euentu, qui item arte procuratur. In canistris Hyeme satum Cucumerem rigant aqua. si sol exerat sese: eò inferunt ad apricum: alio tempore prope ignem statuunt. Vbi sationis tempus aduenit: ipsis cum canistris terræ mandant. Ita longè præuenit horum fructus alios.

C Quod ibi faciebat ἐπίσαξις per accidens, hîc facit verus calor per se. Notabis loquendi modum frequētissimum Præceptori. ὅτι δέ, &c σημεῖον δέ. hoc enim secundo loco vacat τὸ δέ. Τῷ δὲ σχήματι hîc alia materia. omissa magnitudine de figuræ agit mutatione. Hîc Theodorus superioris instituti sequutus rationem debebat alterius Capitis initium facere. Nobis non licuit, qui tractatæ iam materiæ repetitionem expectamus. Quam cùm autoris interfuerit perpetuare cum priori, nec fecerit: nos saltem Capitis continuatione supplebimus. Τῷ δὲ σχήματι. Crispari Apium sub terra coercitum, quoniam non habeat quò se diffundat. Itaque captare atque implere vacua, atque ita induere formam, qualia fuerint ipsa loca, in quæ penetrarit: siue sint cedentes distātésve terræ par-

D tes, siue vasa circumposita. Cohiberi autem subtus pauito solo desuper, vt toties dictum est. Sanè sic potuit historias duas commodiùs in vnius redigere faciem, si produxisset orationem hunc ad modum: Non solùm magnitudines adipisci plantarū radices, sed etiam figuras nouas: quemadmodum de Cucumerum scribebat proceritate. Orationis tractus simplex, suauis, perspicuus: verba ipsā iam cognita. Οὖλον. qua voce præceptor item vtitur sectione. Crispum significat illi etiam alibi: veluti cùm dicit, ἡ οὐλότης βλαισότης.

Φέρεται πρὸς τὸ ἐφελκόμενον. Intellige de eo quod terra conditum est: attrahit enim terra, non de eo quod vasis circumscribitur: non enim trahunt latera vasorum. Τὸ ἐνοδοῦν. τὸ ῥᾷον εἰς

τὸ προβαίνειν. Vbi enim non eſt corpus ſolidum, procedit eo quod augetur. Nihil enim,vt loquebatur, ἀντιπίπτει ἀντικρὺς. facetè dixit, οἷ ὀχετοί τινες. ſicut alucorum caua προοδοποιεῖται, vt Ariſtotelis vtar verbo,fluxibus aquarum: ita vacua ſpatia ſoliorum promotionibus: quæ fiunt ab interna au-ctrice poteſtate. Συμβαίνει δέ. Multis in locis hanc obſeruauimus huius Philoſophi diligẽtiam: vt vbi vbi ſeſe res dat & occaſio, communes oſtendat plantarum naturas cum animalibus. Ita hîc:animalibus hoc etiam euenire. Nos muliercu las vidimus,quę catellos puſillos capſulis includerent ad incrementa prohibenda.Nam præterquã quòd ex agitatione creſcit calor naturalis : id habet cum multis animalibus commune canis, vt à ſomno pandiculetur. At hoc in ætate prima multam facit membrorum extenſionem . deinde dat in hac communione differentias. ſiquidem figurã non mutant animalia. Μεμορφωμένα γὰρ εὐθύς. Suam ſtatim figuram obtinent ſpecialẽ. Itaque magnitudine tantùm variant. Plantæ verò præter magnitudinis mutationes, etiam figuræ leges accipiunt nouas.acutiùs explicandum. In plantis magnitudines vt augeantur : curari in animalibus quibuſdam,vt augeãtur, velut equis,bobus,canibus venaticis: in quibuſdam vt minuantur, velut in catellis, quorum finis vſus nullus, ſed delitiæ ac voluptas. Quinetiam in animalibus figurę procurantur:veluti cùm catellorũ naſo corrigias aptant cum nodo aut globo,quò ſimi fiant.

Διὸ καὶ τὸ σέλινον. Si ſcrobe facta palo adacto, fit,vt vacuum illud impleat radix: fiet etiam, vt ſi qua figuræ ſpecies ipſo ſit in vacuo, radicis partibus ſubeuntibus communicetur. Nota, μικρύνεται καὶ μέγεθος, ad omnes dimenſiones: quia ſtatim ad longitudinis ſolius exceſſum, βραχύνεται καὶ μῆκος. Et paulo infrà de radicibus, vtrumque, πάχος καὶ μῆκος. Aliquando igitur μέγεθος ſignificat quancunque magnitudinem,id eſt extenſionem ipſam: aliquando grandiorem magnitudinem, quæ ſita eſt in relatione,aut in qua relatio ſita eſt:veluti cũ vſitatè dicunt, λαβεῖν μέγεθος,id eſt creſcere.

Ὅμοιον δὲ τρόπον. Quaſi rem aggrediatur nouam,dicit ὅμοιον:vt radicũ augmentum huic comparet:minus prudenter ſané. An non idem eſt, τὸ τὴν ῥίζαν πληροῦν ὅλον τὸν τόπον,quod hîc relinquit: & ἡ τῶν ῥιζῶν αὔξησις: quod hîc apponit? Itaque & ipſe ludit nos,qui dicit ὅμοιον & τρόπον τινά: & cùm veriſſime ſit, ταυτό. & malè conſuluit nobis Theodorus, qui caput inchoauit. Ἐν τοῖς ἡμερώμασιν. alia culpa. quaſi non ſit ἡμέρωμα, τὸ σέλινον οὕτω ποιεῖσθαι. καὶ οὕτω θεραπεύεσθαι. Ποιεῖ δέ. Aliud præceptum,quo communicatur cum radicibus etiam germinum magnitudo. In Lenteolo plura ſemina colligata mandari terræ iubet. id in Porro & Apio potiſſimùm fieri. Illa omnia coaleſcere in naturam vnam. Huius ſimile dixit in Hiſtoriis de Palmarum ſatu. Tribus ex oſſibus ſimul compoſitis tres erumpere Palmellas,quę vna poſtea Palma fiat ſpecie viſenda. Quæ res eſt minimè contemnenda:quando ex plurium animarũ

A conuentione,vna conflari anima videatur. Cæterùm iſta hîc ſemina ſi linteum perrumpere queant, maiorem faciant admirationẽ quàm illa coaleſcentia. Priùs enim putreſcant, aut ſemina,aut è ſeminibus ortæ plantæ quàm linum. Ἔνια δέ. Hæc eſt alia pars,in qua captat ars, non locum, vt in ſuperioribus, ſed tempus. Siquis,inquit,ſtatim ex theca eductum Rapi ſemen terræ mandarit:enaſcitur latius Rapũ. Ἀπὸ τῆς ἅλω. loquendi modus etiam ſuprà.id eſt quàm recentiſſimum.

Τοῦτο δ᾽ ὅτι. Cauſa propterea quòd admodum radicatur.permultũ igitur occupat. Tamẽ contrà videtur: difficilius eſſe deſcendere quàm diffundi ac dilatari omnibus quidem radicibus. Sanè faciliùs aperitur terra ad ſuperficiẽ,quippe minus dura. itaque aſſignata cauſa non explet animum.Sed

B priuatim dicendum : quamobrem ex nouello ſemine planius vel oblongius è vetulo naſcatur. Nã & creſcente Luna ſi ſeratur,oblongius fit:decreſcente, globoſius. quæ ratio eſt ſuperiori contraria rationi. Namque recentia ſemina humidiora:decreſcente Luna minus humida omnia, quæcunque ſub Luna ſunt.dicendum,cauſam omnino eſſe humiditatem. Quæ namque Rapa oblonga, ſtrigoſiora & acriora, ſicut & Cepe. Creſcente autem luna, Rapum ſatum fit oblongiùs:quia educitur foras ad ſcapum ſuccus. Defraudata ergo radix minus obtinet naturę ſuæ. at eius naturæ intereſt globoſam eſſe. Ὅσα δ᾽ ἐν χώρῳ. Suprà cõmendabat agricolæ curã à loco & à tẽpore: nunc à vicinia & affinitate. de qua etiam pridem ad vi-

C tam Anadendrados & Ficus. de Scilla etiam ſuprá. Ratio. ſuccus eius vitalis: ipſa viuax & fœcunda. Cauſa:lentorem habet, qui neque facilè putreſcat,neq; temere reſoluatur. Adhæc,calorem qui diu ſeruetur, multùm agat. itaque etiam repoſta germinat. ipſa ergo ſibi terra eſt. Lentiſci verò hiſtoria vt cumulat repetitam de Squilla narrationem: ita nos excitat ad doctorum hominum non ineruditam diſquiſitionem. Aiunt enim ex Ariſtophane σχῖνον Scillam dictam ab antiquis, Déque ea ſcriptum ab Arato, non de Lentiſco: tametſi ex Cicerone Plinius ſic agnouerit. Non enim Lentiſcum ter florere, ſed Scillam ex Theophraſto. Quòd ſi ita eſt, quum etiam in Lentiſco quemadmodum quicquam ſeri queat, videndum ſit:& vbique in Theophraſti codicibus σχίνῳ, non

D autem σχίνῳ ſcriptum ſit : iſtiipſi qui hæc mouent, viderint an contendere liceat eis, verba illa ἐν σκίλλῃ, eſſe quaſi additum gloſſema. eſſet enim idem, ἐν σχίνῳ quòd ἐν σκίλλῃ. Καθάπερ ἐμφυτεία. Declarat cauſam vtilitatis ab inſitionis ſimilitudine:nam ſicuti ſurculus ab arbore ſuſcipit vigorem, ei ſpeciem affert: ſic à Squilla vim excipit ſemen,ipſum ſuam ſibi ſeruat ſpeciem. φυτεύεται. Quæ de Rutę ſemine in Ficu ſata ſcripſit ſuprà,iterum hîc ponit & apponit modum Inter lignum & corticem ſtatuitur ac terra operitur, quare in Lentiſco idem quoque fuerit modus.

Παρεμπεπλεγμένον. Repetita in verbo præpoſitione,quę alioqui ſeorſum poſita fuerat. vt, Adeon' ad eum?

ad eum? Ξυμβαίνει. euenit, vt ἅμα τῇ τροφῇ, si-
mul cum alimento quod à terra haurit, sibi vindi-
cet etiam succum Ficus illius, sanè εὔκαιρον, oppor
tunum. Afferre namque succum illum secum ca-
lorem quendam auxiliarium, cum iis commodis
quæ à temporis qualitatibus expeti possent. ideò
dixit, βοήθειαν. addit exemplum cineris. Ὥσπερ
καὶ τὴν τέφραν. quia cinis calidus. in superioribus i-
dem. Ad Cinaræ prouentum atque tuitionem ad-
uersus Hyemis iniurias, circumfossæ cineres illos
apponimus, qui detrahitur ex alueo lixiuii. Subdit
deinde causas duas finales ex duabus cineris qua-
litatibus, calore ac salsugine: vt calore foueatur,
salsugine arceantur bestiolæ, quæ innatæ vastant
Rutam. De cineris sale in Problematis & Meteo-
ris. Ἔχει γάρ τινα. non malè addit ὁμοίαν.

Μέγεθος γάρ. Hoc eodem cursu repetit fru-
ctuum magnitudinem sub specie seminum. de Lē-
te hîc primùm. Dicit γὰρ, non propter Lentem: à
Ruta namque diuersa est: sed quia de calore lo-
quebatur. Ita Lentem crescere, si in bubulo ster-
core seratur inuoluta. eius id fit caloris beneficio.

Συντρέχει. metaphora ab amicis qui eunt
subsidio. vnde & βοήθεια, vox militaris. etiam Lati-
ni sic loquuntur. & medicorũ vox συνδρομή. Con-
currit cum stercoris calore seminis calor & sicci-
tas. Τῶν δ' ἐρεβίνθων. Secundò loca de Ci-
cere, si cum Siliqua serantur, atque adeò made-
facti siue macerati, βρεχθέντες. Ἔλαττον γάρ.
Duæ vtilitates comparãtes illam magnitudinem.
prima: minus putrescunt. Arcetur enim terræ no-
xa humidioris obiectu siliquarum. altera: plus ad-
est alimenti. sanè ex theca ipsa putrefacta. Itaque
aruum tenue Leguminibus quibusdam proscrunt
aratores, quibus adultis iterato sulco Triticum
serunt. id quod etiam sub Alpibus fieri vidimus.

Πρώϊοι δέ. deest verbum: prodeunt. Exeunt
præmaturè, atque ante illa quæ sine siliqua fuerint
sata. Καὶ ταῦτα μὲν. Epilogus harum partium:
in quo asserit, quod & in libri limine dicebat: τῶν
παρὰ φύσιν, ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων: videri quidem, at
non esse præter naturam. Nam si spontè veniunt,
in legibus naturæ sunt: sin etiam arte: nihil ars præ
ter naturam, sed addere naturę potest, quod nihi-
lominus eliciat hauriátque ex naturæ principiis.

Οἷον ἐπὶ τίφης. Si circa Secale & Speltam si-
ue Alicam Triticum obseratur: tum Secale tum
Alica fiet habitior. Ὥσπερ. Ex alio affectu do-
cet artis functiones in naturæ principiis esse con-
stitutas. Nam fusio quidem non est opus naturæ:
at fodere natura si posset, foderet. Est igitur à na-
tura: ac sanè habet nonnihil proportionis. Nem-
pe in laxiore solo plantæ lætiores: in denso sæpe
strangulantur. Hoc ita modificandum: propterea
quòd gaudẽt aliquæ proculcari. Quemadmodũ
in Politicis demonstratũ est: ingenio seruili nasci
quosdam, & ad seruitutem. Ita & plantæ quædam
neglectæ vigent, atque ipsius contẽptus contem-
ptrices sunt. Proinde laxitas illa fossionis exem-
plar est. Itaque terram leuem commendat vbique
Theophrastus. Igitur fossio tota artis est, tametsi

A habet principia naturalia. At nunc ostẽdit, artem
ipsam etiam principiis vti naturalibus, tanquam
vel instrumentis, vel, vt rectiùs dicam, formis. nã-
que nitro semina, quod & suprà dicebamus, præ-
macerare, est naturæ addere naturam. Sequitur af
fectus naturalis ex arte ipsa, nempe τραχύτης, co-
ctilitas. Ἢ ἐν μέλιτι. alio modo alia qualitas.
hæc etiam suprà. Πέφυκε γάρ. Omnium reso-
lutio propositionum ad hoc effatum: nasci omnia
talia qualia serantur. Σπείρεται δέ. minor
demonstrationis propositio. Seritur alteratum
& mutatum. Μεταβεβληκώς. quod in aliam quasi
transierit familiam. Vsus actiuè, sicut nos μισῶς,
mutat, pro, mutatur. Ἐν ἀμφοῖν δήπως. Haud
sanè liquet quid sit illud (vtrumque) an est τραχύ-
B της καὶ γλυκύτης; Ἢ ἐν ἅπασι, vel in omnibus.
mira metamorphosis. intellige de accidentibus
tantùm. Dat exemplum frumentaceorum: à qui-
bus si teneras ademeris aristas, non submittunt a-
lias. Itaque si sæpius idem feceris: efficies tandem,
vt sine arista postea nascantur. Neque hanc natu-
ræ docilitatem ignorauit admirabilis Hippocra-
tes: qui scripsit in libro De aere & aquis: quas ac-
ceperit leges à consuetudine natura, tandem in eas
abire. Sic Genuenses, cùm à Mauris progenito-
ribus accepissent olim morem, vt infantibus re-
cèns natis tempora comprimerentur: nunc absq;
vllo compressu, Thersitico & capite & animo na-
scuntur. Οὐκ ἀδύνατον. Carptis aristis, haud
C propterea vis carpitur generandi: sed integra ma-
net, illo duntaxat habitu mutato. Παθητι-
κώτερα. obedientiòr. paratior ad agricolæ obse-
quia. Τῶν τε πυρῶν. Qualitatem mutat: nempe
figuram, & quantitatem: minor enim fit amissis
aristis. Quæ quia dissitæ sunt: eam quantitatem
non appellauit μέγεθος, sed πλῆθος. An verò sunt
hæc illa duo, de quibus dicebat, ἐν ἀμφοῖν; nam su-
prà interpretabamur, coctilitatem & dulcedinẽ.
Ligures Taurini etiã nunc, *Bladum* tonsum vo-
cant. Συμβαίνει. Infercit toties iam dictam hi-
storiam de Vite agigarta, seu mauis, auinacea.

Καὶ πίστιν. Hoc est quod alibi monebamus
pro Hippocratis sententia facere: qui putauit ab
omnibus partibus rei generantis deduci semen.
Nempe si talibus partibus carentia semina, id-
D que arte factum, talibus partibus carentia gi-
gnunt semina. Sed addit ἴσως: quia diuinus Præce-
ptor aduersus hanc opinionem disputat, in secun-
do De generatione animalium. Iccirco non re-
spondet obiectioni: sed refert ad ea quæ dicta sunt
ibi. Esse partem primariam, κύριον vbique vocat
& Aristoteles & Galenus, quæ potestate cõtineat
partes omnes, vnde partes in actum educãtur: cor
in perfectis, in aliis ἀνάλογον. etenim mutili homi-
nes gignunt integros. Est enim argumẽtum hoc,
Herculea claua, atque etiam sagittæ. quæstio ta-
men præsens adhuc negotium facit Concedimus
illius principii vim vniuersalem, atque à mancis a-
nimalibus non manca generari: at quare carptum
ac tonsum Triticum, idq; arte factum, non redin-
tegrat naturã suam? Quia toties ablatis partibus

oblæsum tandem illud principium est.

Lego κατάγωσι,deducant,non κατάγωσι,frangant. Et τὸ, τε γὰρ ὑπὸ,non τότε. Et ἀκμάσασι,non ἀκμάζασι. Et περιχύλλιον περιβάλλοντες,non καὶ χύλιον περιλαμβάνοντες. Vtroque modo legi potest, ὡδ' ἄλλος,& ὁδ' ἄλλος. Et ἐν ἀγγείοις πιθώδεσι: vbi est asteriscus:sicut supra,ἐν χύτραις. Est autem vel ferula,vel tubus,vel canalis,vel scrobes,non minus ἀγγεῖον naturæ quàm vena & arteria Hippocrati. Lego δέρειν,non αἴρειν. Et στερεμνόμενοι,non στερεμνύμεναι. de Cucumeribus,non de Cucurbitis. Quia subdit,γίνονται πάλιν ἐκ τῶν ῥιζῶν σίκυοι. Et ῥίνῳ,non ῥίνῳ. Et ἐν σολωτοῖς: φυτεύονται αὐτὲς μα,non ἐμβόλωτοῖς: & deleto εἰς.

Et περιπατουμένοις,non περιπατουμένοις. ῥάσειν, spargere. Et διαλλαττόμενον,non διαλλαττόμενον: quia περιχειμένος. Ἐν ἀμφοῖν δ' ἤπως,ἢ ἐν ἀπασιν μὲν. Theodorus non habet ἢ: & dicit:in omnibus illa mutari. Et exponit:qualitatem:vt est in Græco:sed addit de suo:quātitatem:quod non est in Græco.

Theodorus,κατάγωσι flexu sequaci deductos in terram: κακοζήλως. Κωλύει ἀπεστέγουσα. coercendo vtique seruat. Non seruat quod detrahitur, sed quod detraheretur. Ἡ τροφὴ καὶ ἐπίδοσις. nutrimentum profectúsque vnde alitur atque augetur. Καταστάθεντες τὴν γῆν. terra aggerata. σήθειν,cribrare:etiam ex Aristotele. Θαυμαστὴ τῆς πάχει mira crassitudine distēduntur:malè conuenit hic verbum hoc. Μειζομένης δ' ἂν πλείων ἢ αὔξησις. Quòd si diuidas:plus incrementi sequitur,necesse est.imò minus.Si enim distrahatur alimentum:distrahetur etiam incremētum, quin auferūtur folia, ne diuidatur. Sed hic μειζῶσαι,significat radici attribuere,quod alteri parti, nempe foliis,debebatur. Τὰ παραβλαστικὰ. quæ ab imis germen emittere possunt,non bene: Nam quædam pullulant ab imo:verùm ex eadem radice,nullis prognatis radicibus,sed radicis brachiata promotione,quę brachia serò tandem radiculas emittunt:veluti Pyrus. Sed hic illas intelligit plātas, quarum radicibus agnascuntur aliæ: vt serpentariis & bulbaceis. Τοῦ δὲ μὴ συμβαίνειν φθορὰν καὶ σῆψιν. Causa, vt nulla putrefactio, nulla corruptio accederet. Neque verbum hoc hic rectè ponitur: neque cōiunctio,neque tempus.causa cur non accidat. Καμίνοις. tubo fictili. vase, vti dicebamus. Ἀγγείοις. Theodorus omisit: quia corruptus erat codex. Περιψάργει,adest. satis frigidè. magna namque significatio:vti decla rabamus. Ἐφελκόμενον καὶ ἀνάγον. Fertur ad id quod aduocet, libertatémque permeandi concedit. trahitur quà meandi facultas datur.

Ἐν τοῖς ἡμερώμασιν. in mitigandis arboribus. imò in mitigatis siue mitibus. Ἡμέρωμα, hoc flexu significat, quòd lanitium & pullitium Latinis. Scenicis multus vsus, Æschylo & Euripidæ.πύργωμα,σκήνωμα eadem analogia,cùm dicimus ὑλήματα. Εὐδιοῦσαι.cùm transire liberè possunt. non trāseunt.Non enim transmittunt spatium,sed occupant & sistuntur.Nactæ spatium,in quod se queunt diffundere. Scriptum legitur, feruerit:puto vitio librarii. Γίνεται μία φύσις. natura vna consistit.imò fit,confit,conficitur.Pessimè distorsit tractum temporis ad vnionem. Παρὰ τὸν φλοιὸν παραπηγνύμενον. cortici infixa.pessimè.inter corticem & lignum. secundum corticem,quà ligno committitur. Ἅμα τῇ τροφῇ.super alimoniam,simul cum alimento. Συντρέχει iuuat.cōcurrit. Πέφυκε τοιοῦτο καὶ γίνεται. Tale quoque progeneret,aptum est.barbara oratio. Παθητικωτέρα γινομένη.atq; affici opportunius relinquatur. Verbi lenocinium deformat sententiæ faciem matronalem. Non enim relinquitur semen, sed seruatur. & habilior facta ad patiendum. Vel sic: ac tandem quasi spoliata, fit vt facilius pati possit. id est, omissa priore facie leges alias accipiat ab arte,quibus carere queat aristis. Τὸ πλῆθος ἐκέχει τοῦ ἄχυρον. Nec eadem multitudinem paleæ retinet. nemo dixerit paleæ multitudinem. Itaque ne Philosophus quidem dixit:sed ἄχυρον,hic aristam significat. Aristarum ergo potuit dicere multitudinem, sicuti πλῆθος Theophrastus. Ἡ περὶ ζῴων quam de animalibus diximus. Non ipse dixit:neque se dixisse dicit:sed Aristoteles disputatio est.

CAPVT X.

X. capitis argumentum. De Sisymbrii in Mentam, ocymi in Serpyllum, albæ Populi in nigrā, animalium mutationibus repetita.

Τὸ δὲ τῶν συμβαίνον. Longè aptius hunc ad modum digessisset. Quæ contingunt artis apparatibus mutationes: eæ fiunt, aut in substātia, aut in quantitate, aut in qualitate. Quātitas duplex,continua & discreta.qualitas in colore,sapore,figura.In substantia mutatio,vel totius speciei,vt in Mētem Sisymbrii,Albatę in Populū:hoc fit à natura sola:ab arte verò, vt in stione:vel partium: idq; vel cùm auferuntur, vt spina Corrudæ, Gigartum vuæ, lignum Punicæ, arista alicæ. Quantitas cōtinua:vt cùm Rhaphanus augetur. Discreta, cùm Bulbis noui Bulbi adgenerātur:sunt enim παραβλαστικοί. Qualitas in sapore: vt acida Punica in dulcia. Figura:vt in Apii crispitudine: depositione aristarū in Secale. coloris, vt in Populo. Cōtilitas autē erit qualitas à duritia,fortasse in relatione, à partiū cohærētia. Nam ad relationem illud quoque reducitur: rectè in Squilla, Ficu, Lentisco prouenire. Est enim vicinia: vnde qualitas bonitatis aut pulchritudinis. hæc hunc ad modum instituisset. Hactenus ergo de artis officiis atque euentis:deinceps ab eius priuatione quid proueniat.ita vniuersam hanc explenerit naturam. Omnis enim natura, & omnis casus,atque euētus est,vel ab habitu,vel à priuatione. Repetit autem quæ iam dixit de Sisymbrio,ac Populo: quæ coli desitæ mutentur: illud in Mentam,hæc alba in nigram. Huius autem mutatio etiam spōtè fit.ab ætate verò dicit euenire. quare nō erit δι' ἀργίαν. Ἡ δὲ τοῦ σισυμβρίου.mutatio scilicet.ἐναντία:contraria superioribus, Quare? propterea

pterea quòd illa fiebant ἐκ περιοκαφῆς: hoc, διὰ τὴν ἀργίαν. Συμβαίνει γάρ. causa mutationis propinqua. propior est, τρέπειν κατὰ τὴν τροφήν. Maior syllogismi propositio est: quæ non coluntur, magis radicari. Ratio: quia circumfossa terra cedit succo subeunti: & is ab aere atque sole facilius euocatur. de radicis luxuria dixit alibi quoque: vbi etiam verbum ὑβρίζειν, vsurpabat. Neglectus autem non est immediata causa radicationis: quia est priuatio: sicut absentia Palmari causa iactationis: sed est causa priuatiua causæ positiuæ: quæ est: non euocari succum ad superiores plantæ partes, rarefacta terra. odiosè tamen dixit, δύναμιν πᾶσαν. Non enim viuerent superiora: si deorsum decumberet alimentum omne. sed sola potestas ea quæ συμβελοποιεῖ. Ἀσθενέστερον. sic & suprá. Nō mutari speciem sed vim: quia Menta dilutius spiret. Nunc apertius causam dicit imbecillitatis: quia vis auertitur ad radices. dicat aliquis acutus. Ergo iuuabuntur radices validiore succo, quamobrem & odore. haud ita est. Non enim succus ille propter radices, sed ob frondes. ita responderit acutior acuto. dixit εἴωθεν, vt eleuet (hoc vbique intendit) substantificæ mutationis opinionem. ne fit necessarium, sed eueniat aliquando. Cùm dixit; ἀποτρέπειν vim: quare non dixit etiam, conuerti saporem & odorem, sed ait ἀποβάλλειν; Quia neque sibi retinet in foliis, neque recuperat in radice.

Ὥσπερ ἀμφοτέρων, Vt formæ similitudo communis sit tum substantiæ: nempe foliis, βλάστης: tū accidenti, scilicet odori. tamē cùm dixit βλάστης: in sequenti propositione pro ea voce reponit aliam, non significantem subiectum, vt facit hæc: sed in subiecto accidens: ea est acrimonia: propterea dixit: τῆς καὶ δριμύτητος ἀφαιρουμένης. Ea, inquit, sublata euirescit odor: vt Poetico, sed scito verbo lasciuiamus: ἀδυνατεῖ. vires amisit, non totas sed gradum. Ideò dixit ἀνειμένη, & μαλακή. addit τις: quæ est gradus nota. & posuit οὖσα, ἀντὶ τοῦ γινομένου. Sed intellexit suum τὸ τί: quia natura talis est in Menta. Caue tamen putes: ab illo accidente fieri accidens hoc. neque est, neque esse quit. hoc declaratum est in prima Philosophia. Nulli accidenti accidens vllum accidit, sed vtrumque substantiæ. Προσεμφερὴς τῇ μίνθῃ. dicendum fuit, τῇ τῆς μίνθης. Odor Sisymbrii degenerantis non fit similis ipsi Mentæ, sed odori qui in Menta est.

Διὸ καὶ μεταφυτεύειν. Nunc ponit habitum ab arte proficiscentem: cuius defectu contingit illa remissio perfectionis. Translatione eáque frequenti, ne id eueniat, curandum. causam non dedit. Ea tamen esse videtur: quòd radices fiunt imbecilliores. Τὸ δ' ὤκιμον. historiam similem de Ocymo. Artis defectus erat suprà, quòd non transferebatur de solo in solum: hîc est non transferēdo de loco in locum, pensilibus hortis scilicet. Eius natura est admodū siticulosa: quocirca facilè patitur à sole, nisi perpetuò rigetur. Igitur è pelui aquam panno aduoluto deducimus perpetua stillatione. Τὸ φύλλον. Serpillescit: sed reducta folii magnitudine ad ambitum

A minuitur. Vt & hîc iudicet: quantitatem mutari, non substantiam: item qualitatem, cùm dixit odorem acui siccitate. siccius autem fieri calore populante. Intellige certam siccitatem: namque nimia tolli, disputatum est in sequenti libro. Iccirco etiam dixit, πολλάκις, non autem semper. Ἐλάττων γὰρ ἡ τροφή. maior propositio. Causa: quia detergitur à calore multo plus satis humoris.

Δεῖ δέ. positis exemplis ponit conclusionem: Non esse τελείας, id est substantiales mutationes, sed inchoatas, & in qualitatibus tantùm: quoniam sunt inter se species similes. Et dixit τελείας: quia alterationes sunt præparationes: generatio verò est earum finis. melius dixisset δεῖ δὴ quàm δέ.

B Ἡ δὲ λεύκη. tertia historia similis. Cùm fit anus alba Populus, fit siccior: itaque & folio strictiore, colore fusco magis, superficie minus læui. idem videtur in omnibus arborum corticibus. Finduntur ob siccitatem, quia nequeunt dilatari: fusciores atque scabriores fiunt. Ἐλάττονι τροφῇ. Quia tempus non est causa, vt iactatur vulgò: quantitatis enim actio nulla. Ideo postquam dixit, ἀπογηράσκουσιν, addit καὶ ἐλάττονι τροφῇ χρωμένη. At hoc est contrarium naturæ albæ Populi, cuius erat folium εὐτροφώτερον. Dixit autem τὸ ὅλον: quia εὐτροφία causa est, & latitudinis, & nitoris, quæ illo est in folio. iccirco nitor in equo & gallina pinguibus. Ratio: quoniam superficies æqualior est: quia plenior & distenta magis. squal-

C lor autem in sicco: quia humidi est implere.

Καὶ εἴ τι ἄλλο. Vbique consulit securitati suæ, ne sit obnoxius reprehensioni. hoc etiam Præceptor facit. Allegant enim nos ad alia, siqua sunt aut addunt: σκεπτέον. Intelligere potes, oras minus crispas, mollitudinem, diuturniorem in arbore foliorum sedem. Τὸ δ' ὅλον. More suo perspecta re, qua de agitur in alia natura, communicatáque similitudine suas asseuerat disputationes. Itaque in animantibus cùm videantur similes mutationes quę longè sunt perfectiora: non erit mirum si in plantis quoque contingat. quatuor dicit: primùm: τὸ σύνεγγυς. quod proximum. Quia mundus est vnus ordine ac specierum affini cohæsione: alioqui daretur vacuum in substantia, maiore sanè lapsu quàm in quantitàte. Secundum: τὸ ὅμοιον: vt

D interpretetur τὸ σύνεγγυς. quęnam hęc affinitas? similitudo. Addit πως: quia semper & vbique negat perfectam mutationem. tertium: μεταβάλλειν: iam declaratum est. quartum: τὸ ὁρμᾶν. vt ostendat, non esse παρὰ φύσιν ἐντως. Nam si sunt ad hanc propensa mutationem: sunt autem quia πολλάκις, vt dicebat suprà: iam id fuerit à natura. Τοιαύτας τινάς. Ecce, τις, πως, εἴωθε, πολλάκις, οὐ τελείας: eodem tendunt omnia. vt intelligamus partem mutari nō essentiam. partē hîc accipio partium affectus. Fluctuat tamen, & ait: etiam in substantia mutari species animalium: vt Papilionis, Chrysalidis, Erucæ: de quibus & ipse suprà, & Præceptor in Historiis. Πλὴν ἐπὶ τῶν ψυχῶν. Vult explicare quare dixerit τινάς. Quasi

πτῶν: quia in alio genere nullo inueniuntur. Inuenitur tamen in vermiculorum generibus, ex quibus alia fiunt animalia, vt de Muscis quibusdam diximus alibi. Sed Aristoteles negauit, absolutas eas esse species, nihilo magis quàm oua ipsa. Sic è Gyrinis efformantur potiùs ranæ, quàm generantur. ideò statim explicat: τῶν δὲ τελειωμένων: Vbi iam perfecta sunt: consistit natura, neque procedit. tanto minus ea mutantur quæ statim perfecta sunt. Διὰ τὰς ἐπετείους ὥρας. innuit pennas & voces auium. Καὶ τῶν ὅλων σωμάτων. Non est verum, aues toto corpore mutari. nam mutare pennas, quid id tandem est? quid etiam mutare vocem? mutat etiam per ætatem homo vocem. ideò dicit, δοκεῖν ἑτέρους. Sanè Luscinia tam à Verno suo cantu diuersum canit sub Autumnum, vt nulla ratione persuaderi possit agrestibus, eandem esse auem. non ergo licuit ei dicere, τῶν ὅλων. Non enim verum est: omnem corporis mutari partem. notabis omnino. Cùm dicat ταῦτα μὲν φυσικῶς: quomodo queat quæ sequuntur disiungere per notam, δὲ. τὸ κατὰ φύσιν. τὰ δ' ἐξ ἀρχῆς λεγόμενα μᾶλλον κατὰ φύσιν. si hæc sunt naturalia, etiam illa.

Lego τὸ ἐν ἡλίῳ κείμενον πολλάκις ἀφερπυλλοῦται. Et μεταβάλλειν, καὶ ὁρμᾶν. Et τοῦτο γὰρ πλείω ἐπὶ τῶν ψυχρῶν οὐδενὶ συμβαίνει.

Theodorus, ἀσθενέστερον εἴωθε γίνεσθαι. Debilior pars superna consistit. angit casta iudicia Theodori κακοζηλία. nam neque verè neque fideliter, non enim consistit, est, γίνεσθαι. neque quod fit, consistit. neque consistere, & esse debiliorem, vir acutus intelliget. Suprà enim haud semel τὸ καθεστηκὸς posuit pro valente. Πολλάκις ἀφερπυλλοῦται. omisit πολλάκις, non bono consilio. Si enim absit id aduerbium: videri possit semper id euenire. at non semper euenit, item ambigua oratio, & fortasse barbara: folio minus prominete. Ὁμοιότητάς τινας ἔχουσι. aliquid similitudinis faciāt. non contemnenda cōsideratio. Vtrum mutationes faciant similitudines, an habeant & acquirant. hoc dicit Philosophus: illud Theodorus. Sanè similitudo sequitur mutationem, & eius quasi finis est, aut finem comitans. Finis enim est noua forma, nouúmve accidens, super quibus fundatur similitudo. itaque feliciter hîc desciuit Theodorus. Cęterùm vt hoc optimè: ita illud nimis ambitiosè, οὐχ ὡς τελέας, non vt omnino speciem exprimant alienam. Speciosa verba & polita, sed neutiquam declarant, quod subest doctrinę. Id verò est quod dicebamus in Cōmentario: Nempe duorum modorum sunt mutationès: aut præparantes, quæ antecedunt perfectionē aut finales. Præparātes sunt, vt alterationes in qualitatibus: Finales sunt, vt in transubstantiationibus: in quibus natura quiescit tandē. Ideò dixit: mutationes hasce inchoatas esse in similitudine tantùm, non autem absolutas.

Εὐτροφώτερον. succo lætiore. dura translatio. habitudine lætiore. Διὰ τὰς ἐπετείους ὥρας. quas anni tēpora faciant. toties diximus: apud veros Philosophos tēpus nihil vel agere vel facere. Itaque τὸ διὰ, non est nota causæ efficientis, sed tractus temporis communi vsurpatione: vnde & verbum, διετίζειν, perennare.

CAPVT XI.

XI. capitis argumentum. Restare in postrema consideratione morborum cognitionem. Quomodo morbi partim sint præter naturam, partim secundum naturam. Morborum principia vel interna esse, vel extrinsecus euenire.

Ἀκόλουθα δέ πως. Hæc est huius quinti libri secunda pars principalis: quæ quā ob causam sit huc dilata, dicēdū est. Primis quatuor libris ea tractauit, quæ plantis cōtingunt secundùm naturam, idque bifariam: quippe tum earum commoda, quę spontè proueniunt: tum illarum, quibus adiicit ars aliquid vtilitatis. Quoniam verò res sunt plātæ materiales: propter eam imperfectionem, obiicitur aliquid aliquando satagenti naturæ, quo eius opus impediatur ante quàm finem suū, in quē rite intendit, adipisci queat. Veluti fluuio datus impetus ob aquæ grauitatem ad descendendum. At motus is naturalis multis modis impediri, tardari, minus auferri potest. idq; vel à natura ipsa vel ab arte. Arte nāque tum aggeribus, tum excipulis piscinarum aquæ ipsæ vel cohibentur vel torquentur, vel suspenduntur. Natura verò ipsa, terrarum, rupiúmve obiectu tum retardat, tum reflectit. Quum verò in glaciem vertit aquas, omnino motu priuat. Ita in plantæ generatione, atque etiam in omni re generabili, aut aufertur apparatus totus, quare & finis ipse quoque subducitur: quemadmodum nec vbique generatur aurum. Aut vitiatur tantùm: ídque duobus modis. Aut enim auertitur à tota specie in aliam speciem. Veluti sato à nobis Apio nata est Alliaria. Aut quum manet species, accidentia mutantur: vt succus, figura, magnitudo. Iccirco post instituram naturalium causarum indagationem, vt tota contemplatio compleretur: quærendum fuit de causis horum impedimentorum. Quum autem duo sint rerum tempora generabilium: vnum, dum fiunt: alterum, postquam facta sunt: de iis quæ dum fiunt, contingunt, in huius priore libri parte dixit: ídque duplici consideratione: quia duplex erat natura: vna spontè, qua parte scrutabatur, τὰ παρὰ φύσιν ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα: altera ab arte, qua væstigabat τὰ πρόσθετα, id est additamenta. In hac secunda vult agere de iis quæ iam consistentibus eueniunt præter naturam, quæ vitia aut morbos appellamus. Diuidit autē tractationem hāc in duas partes: in prima tractat morbos, in secunda etiam interitum: περὶ δὲ φθορᾶς, vt videbimus ibi. In hac autem tractatione superiores adumbrat diuisiones: erant enim τῶν αὐτομάτων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς τέχνης. Sic etiam hîc: morborum principia, partim intus esse, ergo naturalia: partim extrinsecus, igitur alia. Dico alia non determinata designatione: quia bifariam constant: aut enim

aut enim à naturalibus causis, vt ab aere, aut ab arte: non arte vera, sed vitiosa: vt à peruersa, præpostera, nimia, nimis parua, fossione, putatione, stercoratione, aliis. Quas partes etiam vrbanè auget illa valde ambigua sententia: ὥς γε εἶναι ἢ ἀπὸ δαιμόνος συμβαίνουσι, καθάπερ ἡ χαλαζοκοπία. Quasi aliud sit dæmon grandiuifer, aliud aer ac ventus & gelu, & aliæ in natura noxæ. Sed dantur multa vetustati: veterum enim sapientia factum est, vt nos eorum sententias perpendere possimus. Ἀκόλουθα δ' ἴσως. Duo dicit: & postremo loco hæc consideranda, & superioribus annectenda. Ac quemadmodum consequantur, satis declaratum est. Quòd autem postremo loco sint statuenda, ratio persuadet duabus de causis. Primùm, quia sunt præter naturam: deinde quia iam perfectis contingunt. ideo vocauit ἐσχάτην θεωρίαν. Diuiditur autem in summas duas explicationes. In prima recenset plantarum morbos: in secunda fructuum. Περὶ νοσημάτων ἢ φθορᾶς. In duo partitur: in morbos & interitum. quia morbus est ad mortem via. Itaque maiores nostri duarum vocum vnum fecerunt principium: μόρος, mors: morbus, μόρος βίου: sicuti scriptum est in originibus. Ἀμφοτέρων δέ. Quemadmodum dicebamus, ingenii sui diuina opulentia superiores adumbrat partes. Superiora erant partim naturalia, quia secundùm naturam vniuersalem, sicuti dicebamus ex diuino Præceptore: partim præter naturam, quia non ordinaria. Ita & hîc morbos, & interitum partim à natura esse: partim non esse. Quippe intereunt & plantæ & animalia: & omnia generata corrumpuntur, propterea quòd sunt corruptibilia. At is affectus naturalis est: fundatur enim in contrariis, ex quibus naturalibus constant naturaliter. morbi verò nihilominus. Sunt autem præter naturam indiuidui: quia corrumpunt ipsum, non speciem. Est autem naturæ contrarium, non esse: quando natura est autor existentiæ. hæc hunc ad modum explicat. Φθορὰ μὲν οὖν αὐθὺς, interitus repentini. quare addidit αὐθὺς vt doceret, esse internum principium. non tamen erat necessarium. Primùm, si τὸ αὐθὺς significat temporis indiuisibile momentum in Vitis priuatione: omnis interitus, omnis formæ corruptio talis est, sicut & generatio. Sin excludere voluit externas causas, exempli gratia, incisionem: at senectus est morbus naturalis, qui longo tractu vehit nos ad illud vltimum, quod semper habemus præ oculis, & tamen stultè nimis tanquam rem expectamus repentinam. Αἱ μὲν οὕτως: id est κατὰ φύσιν: αἱ δ' ἐκείνως: id est παρὰ φύσιν. vt excisa arbore, aut consumpta vetustate. Νόσοι δέ. De morbis, non à causis statuit, τὸ κατὰ φυσιν, ἢ τὸ παρὰ: sed à re ipsa. Quia sunt, inquit, ἔκστασις, egressio quędam, scilicet ex ambitu naturæ: erunt præter naturam. quia sæpe contingunt, erunt secundùm naturam. quia dixit ὅλως: addidit δόξαιεν. & duo dixit ἔκβασις, excitus: & σύγχυσις, confusio. Quia in o-

A mni mensura temperationis est ordo graduum, ita vt huic hoc præponderet. Id vbi confusum est: perit ratio mediocritatis, in qua sanitas sita est, aut quæ ipsa est sanitas: ne nunc turbemus mutauit: primùm, τῷ μὲν: secundo loco, τῷ δέ. Et posuit duo, εἶναι πολλάκις. Διαιροῦντες. Nunc tangit aliam rationem naturæ, & non naturæ: quia σύγχυσις erat internarum rerum naturalium. At τὰ βίαια πάθη, quæ foris eueniunt, non sunt eis naturalia. Iccirco dixit διαιροῦντες, separantes extrinsecus accidentia. Βίαια vocauit: quia Philosophi violentum dicunt, quodcunque præter naturam est. hæc est pars qua ostendit esse παρὰ φύσιν. In illa verò ostendit non esse: vt ab aeris impressionibus. Tametsi sunt extima, B tamen habent cum internis affinitatem. Quamobrem vastant temperaturam: quæ est vna pars sanitatis. Alia verò, vt τραύματα, vulnera: & πληγαί, percussiones, dissipant continuitatem: quæ est altera sanitatis pars. Quare aut statim ægrescunt, mediæ causæ interuentu, aut subsequente dyscrasia. Stultus enim fuit ille, qui putauit amputato capite, non sequi mortem illico, nisi dyscrasia comitetur. Coniunxit orationis sctiem affini verborum flexu: πάθη, πεπονθότων. Καίτοι εἴη γε. quia vulnera dicebat, βίαια πάθη. Frigus, inquit, etiam nimium βίαιον est. & addit πως. Quia violenta hæc sunt in gradu, non autem tota specie, vt vulnus. Aeris enim frigus idem est specie, cum interno plantæ frigore: gradu distat. at dolabræ cum planta nihil. ni- C hil igitur eius quoque opus, sectio. Οὐτ' ἴδιον, auget doctrinam. Is, inquit, affectus ita tractatur hîc quasi plantarum proprium, vt etiam sit animalibus commune.

Οὔτε διάφορον. Neque diuersum à nostra quæstione. Id est, neque ita proprium animalium, vt etiam plantis non conueniat. ita delet obiectiones. Τῶν δὲ νόσων ἀρχαί. Non est pars Capitis diuersa, sed explicatio superiorum: ne nos fallat coniunctio, δέ. τῷ γὰρ, aut τῷ μὲν οὖν: longè commodiùs. Nam quum dixit: καὶ ἡ φθορά: non est separata diuisio, sed bifariam duplex, sic: tam morbi quàm interitus, causas habent aut internas aut externas: & sunt tam totius quàm partium. Exempli gratia, ægrotat Quercus tota frigore: interit tota. Aliàs expositus Aquiloni D ramos gelabitur, aut Bryon aut germen, vnde aut parum aut vitiosum feret fructum. Interibit autem vel ramus arefactus, vel succus ob fructum: vt videatur arbor corrupta mortuáve quæ nihil tulerit. Sicut dictum est alibi: terram mortuam priscis appellatam, que nihil ferret.

Ἀπ' αὐτῶν μέν. Exequitur partes. Internum morbi principium ait esse pabuli quantitatem, vel nimiam, vel citra modum: aut externam qualitatem ab aeris vi. Ac quemadmodum suprà quoque fecit, diuidit in hæc, & fortuita, vt plagas. vbi notanda diligentia. Namque alimē-

B. ii.

tum etiam extrinsecus venit: & aeri suprà non semel ascripsit τρόφιμον facultatem. Sed dicendum: illa extranea, scilicet elementa, quæ misto aduentitia sunt ad alimentum, facta iam sunt οἰκεῖα: ventus autem & calor, nũquam. Obiectio. Quas hîc adnumerat ἐπομβρίας, eæ nisi subeant, non corrumpunt. Et id fuerit, τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς, de quo dicebat. responderi posse videtur hunc ad modum. Aliud esse iam alimentum, idque nimium: aliud humorem etiam alium præter illum quo sata putrescunt, aut succus aboletur. Ideo mox dicet: εἰ δὲ καὶ ἔνδεια καὶ ὑπερβολὴ τῶν ἔξωθεν, ὥς τινές φασιν, οὐδὲν διαφέρει. An ergo hinc crassè sic abibimus: neque putabimus esse interna principia morborum, etiam sine externi succi accessione? sunt veró. Nam in ipsa inedia spiritus inflammãtur: tandem verò etiã fit corruptio sine putrefactione. Aut etiam putrescunt humores defecti calore naturali: cui naturalis humoris subtracta fuerint fundamẽta. hoc quidem in animalibus. an verò id etiam in plantis? habere arbitror suam illas quoque proportionem: viuunt enim, sed solis cognitam sapientibus.

Ἢ ἡ τομή. Fossoris error, qui vulnus influxerit: id quod persæpe contingit. Διὰ καθάρσεως. mutauit casum. dicebat enim, καθάρσιν.

Ἢ ἐξαλλαγῆς. Cùm haud ob purgandam arborem, sed cùm alia forma esse volumus. mutatur enim facies. Veluti cùm bistipes planta, cæso altero stipite, reducimus ad simplicitatem. is alius finis est atque putationis. Ἀπὸ τοῦ δαίμονος. Sanè ludit nos: vt aliquid sit id quod Fortunam dicimus: aliquid, inquam, τῶν ὄντων. Quod negauit diuinus Præceptor tum alibi, tum in septimo Eudemiorum. Id enim quod est τύχη ἐν τοῖς κατὰ τὴν αἵρεσιν, est δαίμων in iis quæ carent deliberatione.

Πάντα δ' ἰσχύει. Opulentam explicat doctrinam persequens affectus causarum. Aeris vim eandem, non eandem esse omnibus, sed imbecillioribus infestiorem. Sententia popularis: plus possum in eum qui minus potest. Sententiæ summa: plus noceri nouellis, plus item germinaturientibus: plus etiam exhaustis succo post fructificationem. Minor illa est syllogismi propositio: esse illa eo tempore imbecilliora. Ἐξηρασμένων. non penitus exiccatis post absolutos fructus: hoc enim significat καρποτοκία: non autem simplicem inchoati fructus expressionem, sed exhaustis.

Τότε γάρ. Id vbique statuunt omnes Philosophi: id sæpe monet Hippocrates: id suprà vidimus: mutationes debilitare naturã omnem eam, in qua fiunt. Ratio: quia natura aliò distracta, ibi distinetur. Διὸ καὶ τὰ ἄγρια. Nescio quibus gradibus deducit è superioribus hoc quod ait. Iccirco plus agrestia laborare antequam germinent quàm sub ipsa germinatione. Nescio, inquã, causam quare astrinxerit hoc incommodo solas agrestes. Nam ex ea quam adiungit, ratione tanto magis mitia: cùm ait, κρατεῖται γὰρ ταῖς ὑπερβολαῖς. In superioribus enim professus est, agrestia cuncta robustiora. Οἱ δ' ὥριοι. hoc & suprà sæpe. hoc

A videatur cuipiam hîc vacare. in morborum tractatione, quid mea, si iuuant tempestiuæ plantas Hyemes? dicendum. In exquisita scientia opus esse habitu firmo, à causis conuertibilibus constituto. Sed diuinus Præceptor haud satis esse dixit hoc. Quin tenendum etiam, conclusionis contradictoriam falsam esse. sic enim amoueri omnem dubitationem. Quocirca discipulus hic, vt semper, iisdem insistit væstigiis. Non solùm docet contraria constitutionibus plantarum naturalibus, quibus morbi contingant: sed etiam designat quæ sint vtilia ad illorum morborum arcendas accessiones. Ἐμποιοῦσι. τὸ ὄν, significat interna foueri principia. Ἰσχύν: causa, media inter extremam procatarcticam & effectum. Causa est

B efficiens: nempe animæ pars, corroborato instrumento, id est calore. Καὶ βλάστησιν. effectus hic est. Τῇ πυκνώσει, καὶ πιλήσει. Duæ causæ mediæ; nam sunt effectus à causa procatarctica, & sunt causæ roboris. Priorem posuit posterius: quod & alibi nos indicauimus. Præceptoris enim more, vtitur analytica methodo. Nam densatio est compositio partium, vt fiant propiores: stipatio est effectus: quia succus ex ea partium cohæsione compingitur. Ordo causarum est: frigus, densatio, compactio, calor innatus, vis animæ. effectus: prospera, larga, proba germinatio.

Ταῦτα μὲν οὖν ἀμφοῖν κοινά. scilicet agrestium & mitium.

Theodorus, ἀμφοτέρων δὲ μετέχονται. quæ ratio

C euentus ancipitis est. Non enim euenit ambiguè, sed certò altrinsecus. Et omisit illud aduerbium, εὐθύς, quod suprà ventilabamus. Ἔκβασις. discessus: egressio, meliús. Οὐδὲ διαφέρει. neque refert ad eam rem. Duo lapsus: primus in Latinitate. alter sanè interest præsentis operæ, hoc hîc referre. Quia tametsi est commune animalibus: tamen est etiam commune plantis. Οὕτως ἴδιον ἐπὶ τῶν φυτῶν, ὥστε καὶ τοῖς ζώοις κοινὸν εἶναι. οὕτως δὲ τοῖς ζώοις κοινὸν, ὥστε μὴ ἀλλότριον εἶναι τοῖς ἐνταῦθα πραγματευομένοις. nam διαφέρον hîc significat, alienum.

Τῶν δὲ νόσων ἀρχαί. morborum initia. Vide quid faciat superficie tenus Aristotelicos libros degustare, & Latinæ linguæ fundamenta ignorare. Initii vox satis prodit & originem, & vim & vsum. Significat enim principium motus, quem

D init mobile. Ita sanè ἀρχὴ est initium aliquando: id est prima illa vel portio, vel momentum cuiusque rei. Et est ὁμογενὴς καὶ ὁμοειδὴς cum reipsa. Itaque morbi dicunt initium medici τὴν εἰσβολήν. sic calefactionis initium calor est. at non semper. Ἀρχὴ enim in quinto Metaphysices, est etiam τὸ ὅθεν: quod aliquando est idem specie cum effectu, existentia semper differt: vt Cæsar est ἀρχὴ Caronis filii, equus equi. Interdum tota specie distat, vt Chrysalis & Eruca. Aliàs toto genere, vt Vitis & eius vermiculus voluolus. Nonnunquam plusquam genere: vt sol & mus è fimo. Euenit etiam in quibusdam, vt inter ea nulla sit pro-

sit proportio: vt in creatione. Nulla enim inter finitum & infinitum. Solius autem infiniti creare. Hæc omnia quidem sunt suorum effectuum principia: quia priora, & quia capiunt: continent enim potestate. Sic & Græcè, vt in libris De causis diximus: παρὰ τὸ ἀρχεῖν καὶ ἔχειν, ἀρχή. at nullum horum est initium. Nunquam enim init, id est ingreditur effectum suum causa efficiens. Nempe non inest, vt elementum: quod est eius causa in quo inest. Et verbum quod apponit (contrahuntur) vt alia innumera huius boni viri additamenta, obstrepit Philosophicæ puritati. Non enim trahit ad se causas externas arbor: sed inuita (vt ita loquar) excipit inuadentes. ὑπερβάλλοντες. supra modum. rectè. Quia sanitas est in modo: vnde & medium, & medicina. & Præceptor definit morbum, ὑπερβολήν. Δυσχερσία. cæli grauitas. Hæ sunt interpretandi licentiæ: quibus hodie abutuntur in rebus seriis Ciceroniani. Nam vbi sese sperant, sententiam adeptos esse: tollunt quadrigis suis frenum, & insolentiæ currum loris applicant: at ille fertur auius. δυσχερσία, non significat grauitatem. Graue cælum est id quod ita incommodat, vt ferri ac tolerari facilè nequeat: quale Narbonæ, Caniæ, Senogalliæ. At multis aliis locis δύσχερον est, non tamen graue. Quin leuissimus atque tenuissimus aer in celsissimis montibus, vt in Sina monte tradunt: is sanè δύσχερος humanæ temperaturæ, & tamen maximè contrarius graui. Denique cæli grauitas nonnisi in crassitie ac fœtore: dysera sia in mille aliis.

Πληγὴν, ἢ ἕλκωσιν. ligone vel falce. aut nimis anxiè aut minus diligenter. Nam & vulnus & concussio etiam ab aliis instrumentis quàm à ligone aut à falce. Omisit illa omnia: ἢ ἐν τομῇ, ἢ ἐξαιρέσει, ἢ ὑπαλλαγῆς. Ἀπὸ τοῦ δαίμονος συμβαίνει. flosculos addidit. aliqua damnosa vrgere creditur. Τὰ ἀπὸ τοῦ ἀέρος. quæ cælum iniecerit. nota phrasin. quid cælum iniicere dicamus? Τῶν ἐξηρημένων. quasi humor deserit. Rectissimè reduxit insolens verbum ad sententiæ mediocritatem. Ταῖς ὑπερβολαῖς. intemperie. malè. Multæ sunt intemperies quæ nihil nocent: quia non sunt ὑπερβάλλουσαι.

Ταῦτα μὲν οὖν ἀμφοῖν κοινά. Hæc igitur arborum genera communia. Puto scriptum reliquisse (generi) sed non expressit ἀμφοῖν. Quod tamen diducit mox nominatim capite sequenti Philosophus: ψωρᾷ: ἀγεία.

CAPVT XII.

XII. capitis argumentum. Posita morborum diuisione, siderationis tractat causas: easque deduci per anni tempora, & arborum ætates.

Νοσήματα δὲ τῶν ἀγρίων. Postquam declarauit, quid, & vnde esset morbus: nunc species ponit nominatim quatuor: scabiem, mortificationem, sideratio-

A nem, vermiculationem. Quas quoniam non eo quo proposuit ordine prosequitur: & permiscet, vt videbimus, aliqua, commodiùs visum est nobis, si faceremus vt seorsum suum cuique morbo Caput attribueretur. de sideratione primùm. Ostendit methodo minus probabili: primùm, in quibus sit, τὰ φυτὰ, καὶ οἱ μόσχοι: deinde causam valdè sanè cōmunem. ait enim, δι' ἀσθένειαν. Tertiò, huius itē causam: ὅταν ἡ γῆ ξηρανθῇ: ex humoris defectu. deducit hinc tempus. Propterea, inquit, sub Cane multa siderantur. scilicet tempus illud siccissimum. at mox sibi ipse contradicit, quum ait sub Cane plantas hasce humectari: quod etiam suprà docebat, in tractatione τῆς ἐπιβλαστήσεως.

B Quartò ait, nouellas pati magis, vetulas minus, idque multis de causis: tum quia robustiores: quippe validius resistunt robustiores. Alia causa plus è longinquo trahunt. Ergo quæ propter ætatem sicciores essent: propter attractum succum fiunt humidiores. Tertia: quia suopte succo sunt pinguiores: dilutior namque in nouellis. Quarta: quia nouellarum præueniunt fœturam, ipsa que tempora squallida. Proinde non fallere spes: sed quantum spondeant in flore, tantum in fructibus præstare. Vbi verbum repetit vltatum: προδείξωσι, præostendunt: & ἐκφέρουσιν, vsque in finem ferunt. id est, & ferunt & educant. Quintò ponit axioma populare. morbos imbecillioribus magis incommodare. Sextò, addit materialibus causis superioribus causas procatarcti-

C cas. Οὐ λέγεται. Agrestes morbis laborare, non est hominibus persuasum. Non negat factum, sed opinionem. itaque dixit πλεῖω. plures esse mitium. ergo in agrestibus quoque. quare etiā addit τάχα δὲ καὶ ἔστι. ac statim causam subdit imbecillitatem. Πληγὰς τὰς ἔξωθεν. Non ad differentiam quasi plagæ quædam etiam ἐντὸς sint, sed ad explicationem: est enim altera pars partitionis. τὰ μὲν ἔσωθεν, τὰ δὲ ἔξωθεν. Δίικνοῦνται significat hîc διαφθείρονται. Nisi quis legere malit διιχνοῦνται: attenuātur. neutrum placet. Sed illud δυνάμεις, non esse hîc τοῦ φυτοῦ, sed τῶν πληγῶν: quę tametsi sunt ἔξωθεν: tamen earum maleficium penetrat. nequis obiiciat: cortice contuso, aut scisso, nihil in-

D ternis partibus noceri.

Lego παρτέρα, non ποιωτέρα.

Theodorus, σφακελισμός: radicatio. vnde id ausus sit, nescio. tabitudo, alibi. Non tamen semper alimenti defectu contingit: velut in cicere. σφακελίζεται: namque e lota salsugine. at id fit ab humoris copia. At quum infrà dicat, sphacelismi nomen ab animalibus ad plantas esse translatum, propter similitudinem: & morbus is in animalibus nihil aliud sit quàm νέκρωσις: non potest quin dicatur mortificatio: fit enim è gangræna interfecto calore naturali. Tum verò membrum tantùm abest vt tabescat, vt putridum dilabatur. aliud enim est, μαραίνεσθαι, aliud τήκεσθαι. si marasmus tabes est, tabes est desiccatio: at sphacelismus in crure est computrefactio. in arbore tamen sphacelismus

eſt arefactio. quare non erit inter hæc ſimilitudo. item illud præterea notandum: nempe tabo ſaniē vocat Virgilius: quomodo igitur tabes erit maraſmus? Propter haſce difficultates mox Theodorus Græca voce vſus eſt. Οἱ μίσχοι ſurculi. alibi fructuum pecioli. Πιοτέρα, λιπαρωτέρα. humor pinguior. omiſit alterutrum. πῖον pingue ſignificat: λιπαρόν, oleoſum. Πρωϊκαρπότερα. ad fructificandum maturior. māca oratio. maturius, non maturior. ad maturius fructificādum aptior. non enim ipſa eſt matura. Ἐπιβλάστησις. germinū generatio accedit. ſaltem addidiſſet (alia). nouorū germinum fit acceſſio.

CAPVT XIII.

XIII. *Capitis argumentum. Vetulas arbores magis pati vermiculationem. cauſæ propter quas euenit. Eum morbum eſſe pene omnibus communem. Acres minimè omnium vermiculari. In Lentiſco ſatas, minus.*

ΚΩΛΗΚΟΥΤΑΙ δὲ μᾶλλον. Quod vltimo loco prupoſuerat, exequitur in ſecundo. Quia de nomine ſatis patet, quid ſit: nemo nāque neſcit, quid ſit vermis. non poſuit definitionem. Magis huc admittēda excuſatio quàm in Aſtrobolia. Cùm enim ἀστρόβλητα patiātur ſucci ablatione, non videntur ab Aſtro percuſſa. proxima namque cauſa priuatio eſt. ideo declaratum ibi oportuit. Hîc autem ſtatim, vt ſuprà dicit: in quibus magis fit: quippe in vetulis arboribus. cauſæ duæ: vulnus inflictū & ſitis. vtraque ab eadem cauſa, defectu ſcilicet. namq; ex vulnere fit apertio & exemptio ſucci. Cæterùm cùm vermiculi exiſtimentur è putredine fieri: & putredo ſit omnis humida in primordiis ſuis: quomodo è ſicco fient? Quia ſicca naturalē amiſere ſuccum, peregrinū admiſere. ideò dixit: ἐκ πληγῆς σήπεται. Scilicet ſubeunte aeris humido, quod arbori naturale non eſt. Διελκώματα. Hîc vlcus è vulnere videtur ſignificari: non vulnus, vt alibi. Ἐκ δὲ τῆς διψήσεως. alia cauſa in ſiti. defectus humoris debiti. Itaque fit, inquit, ἔκστασις: egreſſio ex latitudine illa Galenica. quare tandem putreſcit. Συμβαίνει δέ. Argumēto potiore confirmat. in arefactis vermiculos gigni videmus. id eſt, quæ omnē ſuccum naturalem amiſere. Quanto magis in iis, in quibus etiamnum quippiam ſupereſt, quod facilè vitiari poteſt. Ratio in lignis ſiccis: quia rara. Itaque ſeſe aer faciliùs induit in ea laxa ſpatia. Sub Luna magis: quia tunc aer humidior. ſub ſole citiùs: quia extraneus calor validior. In ſecūda parte etiam ſpeciem ponit huic obnoxiam vitio. Suprà in genere τὰ πρεσβύτερα: nunc in ſpecie, Malos.

Διὸ καὶ τοῖς ἐμπύροις. reſpondet ſuperioribus: διὰ τοὺς αὐχμούς. Illud eſt temporis, hoc loci: qualitas eadē, feruor. Ταχὺ γὰρ αἱ ῥίζαι. cauſa media Etenim cauſa exiccationis, quæ deīde cauſa eſt vermis. Et radicis exiccatio effectus eſt feruoris loci. Κοινότατα. Tertia pars: in qua redit ad vniuerſalem cognitionem illam: in quibus ſcilicet fit. quam tamē

A partem primo in loco eſſe decuit. Ait enim: penè omnibus euenire hoc. poſtea diuidit & cōponit. Malos pluribus infeſtari vermibus, atque iccirco citiùs interire. Plures enim habet interitus autores. Ita Ficū & Pyrū. Quo in loco non eſt obiectio contemnenda. Nam ſuprà, τὰ λιπαρώτερα minus ſiccari dicebat: hîc infrà mox, τὰ δριμέα. Ficus autem vtrunque habet. Nam ſi Laurus ob hoc, vt ſtatim profitetur, tuta eſt: quanto magis Ficus?

Ἀστροβολησία. quàm alibi ἀστροβολίαν, paſſiuè: nam φυλλοφορία, actiué. Ἥκιστα δέ, poſuit quæ paterentur: nunc, quæ non. acri ſucco prędita. tum quia putrent minus: tum quia etiam ſi putrēt, eorum putredo refert ſemina quædam priſtinæ acrimoniæ. ſicut in Lauro: quæ citò putreſcit. pro-

B pter raritatem ſuccus internus ab externo vincitur. propter acrimoniæ vęſtigia non ęquè vermiculari. Non negat penitus, ſed temperat celeritatem quæ erat in putrefactione. Ἔτι δὲ καὶ τῶν. Alia comparatio inter duo, cum huius ſimilitudinę. Caprificus non æquè ac Ficus: quia in ſpecie eſt Ficui ſimilis, in acrimonia, Lauro. Sic mox arctior comparatio in eadem ſpecie qualitatibus diuerſis. Acidæ Punicæ minus quàm dulces: quia dulcis ac dilutus ſuccus imbecillior. Ideò medici indicarunt, ex eo lumbricos gigni. Πάντων δέ. pars à tempore. Non tamen de Vere potiùs, quàm de vernis Malis: quæ ſint maximè imbecillæ. Iccirco pręmaturè producunt fructus, quippe à tempore coactæ. de hoc in ſuperioribus libris. An verò Vere potiùs gignantur vermes in arbo-

C ribus? Nam ex Philoſophi deductione, minus videtur: à ſiccitate namque vult. Ver humidum valde. Ex altera parte ſenſus obſtrepit: tunc enim vermium copia. Dicendum, Non in arboris ſubſtantia tum creari vermes, ſed extrà. nam Æſtate vrūtur: Hyeme glaciantur. Ἐν ξηρῷ. à locis, ſuprà: ἐν ἐμπύροις. nunc à locorū ſimilitudine: ἐν ξηρῷ. Dat cauſas quibus poſſit lentiſcus arcere vermes: calorem & odorem: ſatis ſanè debiles cauſas, niſi addiderit naturalem. quin ne ſic quidem ſatiſfacit. Nō enim Lauro Ficúve calidior aut odoratior. ſed eſt ſuccus pinguis: vnde etiam reſudat maſtix. temperanda quoque de odore ſententia eſt Non enim odor quicquam facit, ſed odoris cauſa temperatura.

Theodorus, ἕλκωσις τῶν περιορυττομένων. iniu-

D ria circumfodientis. Magno circuitu cogitationis opus eſt, ad deducendā vocem hanc (iniuria) ſub ſignificatum τῆς ἑλκώσεως. Τῇ σήψει. per ſaniem. Nequaquam in planta ſanies: nempe in qua non eſt ſanguis. Ἔκστασις. dimotio. non placet.

Ἀφαυαινόμεναι. quæ areſcunt. peculiaris lapſus. Verba hæc tractum ſignificant mutationis: vti diximus in libris De cauſis linguæ Latinæ. At dum fiunt aridæ, non vermiculantur, ſed arefactæ iam. ideò ineſt prępoſitio ἀπό.

Κοινότατα. publici. caſtigauimus alibi.

Βραδύτερον. feſtiuum Theodori ingenium. ægriùs moriuntur. quaſi diutiùs ægrotent.

Τὰ δριμέα. acerba, & vehementia. Oportet cum

eum legisse τὰ ὀξέα καὶ δριμέα: vt ab animaduersione vindicetur. Neque tamen tutus erit. ὀξὺ, nanque acidum: στρυφνὸν, acerbum. Vehemens autem est excessus omnibus communis, non autem priuatim τὸ δριμὺ, sed acre. Nam δριμὺ nihilominus esse potest, καὶ σφοδρὸν, καὶ ἀνειμένον, vehemens & remissum. Sed hi sunt quorundam recentiorum interpretum cincinni. Sic lentisci θερμότητα, cùm feruorem interpretatur, illudit nobis.

CAPVT XIIII.

XIIII. capitis argumentum. Sphacelismus non solùm à vulneribus prouenit, sed & refrigeratione & defectu alimenti. De simili affectu, non ad interitum indiuidui, sed ad priuationem generationis.

TAΥTA μὲν οὖν. Transiturus ad sphacelismum, colligit quæ dixit. Deinde nulla designata sphacelismi definitione, causas illico aggreditur. Nam quod ait, translatum nomen ab effectu simili qui reperitur in animantibus: tanto minus excusandus. Plantarum nanque cognitio cognitionem antecedit animalium. Itaque si vtrobique est ægritudinis genus idem: tametsi prius in animalibus cognitum est: tamen bono Philosopho bona methodo prius est in plantis declarandum. Est autem à nominis origine rei natura sæpe manifesta. Proinde σφάκελος, παρὰ τὸ σφάττειν: quasi σφάγελος, sicuti σφαγή. In iugulatis enim amittitur calor omnis naturalis. Est ergo membri mortificatio. Quæ non est σῆψις, vt aiunt, nisi addatur huic generi aliqua differentia, quæ νέκρωσιν designet illam. Multas affectus huius causas videmus: quarum omnium effectus vnus: ablatio, aut extinctio, aut corruptio caloris naturalis. Quamobrem ex vulnere & vlcere fit, propter putrefactionem: qua corrumpitur calor. Extinguitur autem frigore. Muliones ergo in transitu Cenisii montes aliquot amiserunt veretrum. Aufertur verò quum imperitia chirurgi coarctantur fasciæ in luxationibus aut fracturis. Hæc omnia nobis comperta sunt. Quin etiam ex affluxu Mali succi, vidimus in sene & in puella nulla causa procatarctica. Οὐ μὴν εἰκῆ. Non rectè negat è vulnere fieri. Vidimus enim viatori cuidam crus è vulnere, quod in pedem acceperat, mortificatum, ipsúmque tandem mortuum. Non tamen euenit quatenus vulnus est, sed à putrefactione. Non tamen penitus negat: sed ait non in omnibus. Nam si Cicer hoc morbo perit, neque propter vulnus: non semper huius morbi causa vulnus erit. Nota vocem σφακελιας, sicut ὀνηρίας, ἀνουχίας. Perit autem Cicer elota salsugine: quod & suprà docuit nos. Τὸ γὰρ ἄφαλμα σφακελίζειν δεῖ. Nomen æquauit verbo, rem factam cum ipso tractu efficiendi. Atque si dicat, suffocatio est interficere. Tria sunt à tribus præteriti personis verbalia. Vnum à secunda fœmininum, quod actionē designat, vt ἕλξις, ὅρασις, λιώσις,

A apud Euripidem: actio videndi, & facultatis nota. A tertia masculinum, cui attribuitur actio, vt ὀρατὴς, ποιητής. A prima neutrum, quod præ se fert ipsius operis ideam: vt ὅραμα, ποίημα, ὕλημα: sylua cæsa, opus ipsius ὑλοτομίας. In multis tamen haud semper distinguitur. vt apud Oratores θέμα idem est quod θέσις. Sic hoc loco ἄφαλμα est ἀπὸ λουσις τοῦ ἁλός. perinde ac si diceret ἀφαλίζειν. φαίνεται. Quia naturæ ordo est in pluribus: quæ talia non sunt, παρὰ φύσιν dicuntur: idcirco ait etiam in aliis quā in Cicere manifestum esse. Ἔνιοι δέ. Nunc ostendit ex aliorum sententia (quam ipse accuratiùs interpretatur) idem esse mortificationem & siderationem. Interpretatur autem sic, quasi per Polyonymiam. Ideo dicit τοῦτο μὲν οὖν πάχα δὴ ὀνόματος ἂν
B εἴη διαφορά. Deinde duas assignat causas cōfessas & receptas, præter primā illam à cōtinui solutione: scilicet humoris & defectum & excessum. Tū addit tertiam, cruditatem. Postremò quartam aliusmodi à prima procatarcticā: nempe ab aere, quā & suprà. Mirum non adiunxisse ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, vt dudum. Accuratiùs excutiamus. Aliud est abūdare alimentū, quod innuebat illis, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς τροφῆς: & aliud est ἀπεψία. Nam cruditas coniungi quoque potest cum imbecillitate in defectu alimenti, non quidem toto, sed diminuto. Quippe frigore superueniēte μόλιστα: propterea dixit μᾶλλον. Μετὰ τὴν καρποτοκίαν. post editos fructus. Etiā suprà dicebat tunc esse arbores imbecillas. & hîc λεπτῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος. Non multa, & subtili. Sicu-
C ti mox ὀρρώδη, serosum succum dixit. Quia crassior pars abierit in fructus: atq; illum calore defectum à frigore pati: hunc calidum non pati. Ergo quādiu constet fructus, non σφακελίζεσθαι: postea verò id pati. Omnino verò tandem adumbrauit τὸ τί, τοῦ σφακέλου, cùm ait ἀποψυχόμενα ἀποθνήσκει. Vt sit caloris, quemadmodum dicebamus priuatio.

Αὕτη μὲν οὖν. Colligit & omittit duas procatarcticas, plagam & aerem: & addit ἀσθένειαν, quæ sanè causa non est, sed occasio potius. Nam si nihil eorum ingruat, ea tum debilitas non interficiet. Quemadmodum si lepus dormiens interficiatur: non erit motus priuatio, quoniam fugam sustulit, id quod vitam tollet. Tunc igitur non erit σφακελισμὸς, sed μαρασμός. Εἴτε διὰ τὸ πλῆθος. Cùm suffocantur humore nimio, sicut homines apoplectici. Quare τὸν σφακελισμὸν quidam
D παραπληξίαν appellarunt. ἀπεψία verò etiam modico (sicuti dicebamus) humori coniuncta esse potest. Δι' ἔνδειαν δέ. Aliam defectus assignat causam ab affectu radicum: quoties minus commodè teguntur. μετέωροι, altæ extra locum suum. καὶ ἐπιφανεῖς, ita altæ vt etiam extantes videantur. Οὐ δύνανται παρέχειν. Omisit radicis incommodum nominare, & pro eo dixit quæ sequitur, officii priuationem. Dixisset enim ἔχειν: & dixit παρέχειν. Si non habent, non dabunt. Non habent autem, διὰ τὸν ἥλιον, scilicet ξηραίνοντα. Duo deinde vitia. συγκάεται, comburitur succus: hoc primum. Alterum, si non comburitur at incrassatur, quare fit ineptus ad

transitum. Ἐκ τούτου δὲ νόσους, Non declarauit modum. Sic est: Combustus non alit omnino. Crassius aleret quidem: at non adit ad partes alendas. Παραπλήσιον. Alius modus causæ defectus: quum squallent, δι' ἀνυδρείαν, siccitate. ἐξαυχμῶσι. Semper auget vbi fieri quit verborum significationem præpositione illa ἐξ.

Βοήθεια δέ. Hæc est alia Capitis pars cum œconomia. Statuit enim fundamenta præceptis agriculturæ. Duo ponit nomina, βοήθεια, suppetiæ: actio est: φυλακὴ, lex actionis, & prospiciens prudentia: vnde medicinæ pars prophylactica.

Τὸ κινεῖν. Semper mouere terram. Sic enim recẽtior reponitur, qua subinde aliquid affertur succi: id quod Æstate potissimùm iuuat propter siccitatem. Καὶ ὁμαλεῖν. Quia munimentum est aduersus Hyemem. ὁμαλίζειν, æquare motas glebas, ne hiatus admittat frigoris noxam. Ideo subdit τοῦ θέρους ἕλξει τὴν ἰκμάδα. Duobus modis vitabit squallorem attracto succo: tum quia recentem (sicuti dicebamus) nacta est: tum quia fit rarior. Æquatione autem illa prohibetur etiam Hyeme calor, ne exhalet. Proinde addit, ἐνυπάρχει μᾶλλον τὸ θερμόν. Huius caloris vtilitas multa. Excessum enim humoris qui comparatur Hyemalibus imbribus, digerit per arboris partes. Alioqui non aleretur planta: quia non potest, nisi calor adsit ille, nimiam humoris coquere copiam. Proinde exalbescunt arbores, sicut & sata. Hoc in iis patet quæ frondes retinent. Quæ suprà dicta sunt, patiuntur obiectiones. Nam si ad radices Æstate sæpius terra moueatur, citiùs exarescunt: penetrat enim sol. Et quæ pars sub soli superficie non erat aeris exiccata vi, proditur, atque aeri exhibetur exiccanda. Per Hyemem verò prohibemur omnino terram mouere ligonibus: gelida enim est, & obuersa ad radices lædit ipsas. Lædit etiam frigus (vt ait diuinus Poeta) penetrabile, sese per motas induens glebas.

Ἐνίοτε δέ. Vltima Capitis pars. Sphacelon haud semper esse completum: id est morte afficere totam arborem. Sed vitium illud obesse virtuti modo generatrici. Non enim totum gelari succum, sed eum tantùm qui à natura paratus erat ad fructus constitutionem. Itaque dicit ἀκαρπεῖ γὰρ τὸ μὴ πέττειν. Non coquit autem, propterea quod οὐ κρατεῖ. Declarat hoc verbum eam quam suprà ponebat ἀσθένειαν. Nota præpositionem εἰς, ἀντὶ τοῦ, πρός. Quoad, εἰς καρπογονίαν νοσοῦσι. Morbus is tollit solam fructificandi potestatem.

Lego ἄφαλμα, non autem ἔφαλμα. Quia ἔφαλμα est salitio: ἄφαλμα, salis dilutio. Vnde etiam ἔφαλον, quod in mari est ἐπιθαλάσσιον.

Theodorus σφακελισμὸν, interpretatur morbum radicis: non benè. Nam morbus est totius arboris. Quod patet ex postremis verbis, ἐνίοτε δὲ οὐκ ἀπόλλυται μὲν, εἰς καρπογονίαν δὲ νοσοῦσιν. At non est radix quæ καρπογονεῖ. Quin etiam πρὸς τὴν καρπογονίαν, non est radix semper necessaria.

A Semperuiuum enim etiam sine radice fert. Theodori verba, sphacelismum, id est morbum radicis: pessimé. Atqui ne à radice quidem semper. Perit enim Cicer accepto incommodo per totum. Et in animali radix nulla. Præterea post fructificationem si frigus ingruat, arborem lædit, qua parte fructus exceptus est aut cecidit. Ibi primùm noxam sentit. Radix tunc haud sentit frigus illud: quin interit vltima, vt in Arancio diximus aliâs. Frigore nanque ἐσφακελίσθη: radix autem etiam tertio post anno vegeta fuit.

Πάγος, gelicidium. pessimé. Omne gelicidium est gelu, non omne gelu gelicidium.

Ἐπιφανεῖς, prospectæ. Etiamsi à nemine
B prospiciantur. Tanto minus, si procul non aspiciantur. Apertæ & extantes. Est enim idem quod ἐπὶ φάους. Μᾶλλον τοῦ δέοντος, plusquam commodum sit: imò necessarium. Vox hæc δέον, seruit illi ἔνδεια. Ἀεὶ κινεῖν, assiduè appellare. Videndum an agricolæ nostri Latini hunc ad vsum arcessiunt verbum hoc. non enim memini.

Δι' ὑπερβολῆς, largé. imò, nimiùm. Ἀτεχνίᾳ, ieiunio. inconsideraté. Multa ieiunant quæ nihilosecius interea nutriuntur: etiam pinguescunt: vt vrsi, glires.

CAPVT XV.

C *XV. Capitis argumentum. Nominantur vitia peculiaria Fico, Viti, Oleæ. Item alia quædam communia. Quibus artibus arborum luxuria castigetur ad fructificandum.*

Τῇ δὲ συκῇ. Omnino secanda fuit hîc pars, atque à superioribus separanda. Omissa nanque ipsa materia qua de agebatur, specierum quarundam morbos enumerat peculiares. Alios etiam communes adiungit. Hæc erit prima Capitis portiuncula. In altera dat remediorum præscriptiones, quibus cohibeatur arborum luxuria. Hoc sæpe iam suprà inculcatum est. A Ficu incipit. Nomen ponit vitii, λοπᾶν, quia λόπος cortex est & squamma. Deglubere, ad verbum: vnde & glumus. Dat definitionem,
D μάδησις radicum, & earum partium quæ illis sunt affines. μαδαρὸν, significat glabrum. Cùm deglubitur radix. Hoc in plantis vitium apud Latinos nomen non habet: at in pecore habet. Ouis enim glabella dicitur, apica. Ἐξ ὑπερβολῆς. Hoc etiam suprà τραγᾶν, in Vite luxuriante. Hirquitallire, Prisca vox, alia ratione. Hæc omnia iam ad fastidium vsque. Ὡς ἐπὶ πολύ. Ex humore nimio Ficus scabiescit, ψωριᾷ. Morbus aliis quoque communis. Ἐλαία δὲ λειχηνιᾷν. Lichenes pati. impetiginari. Ἀμπέλῳ δὲ ῥεῖν. Vascones hanc acinorum defluxionem, *grellare* vocant. Quia cadunt ita quasi grandine decutiantur, aut quemadmodum cadit grando. Αὐτὸς καὶ ῥοώδης. Vbique succi pingui-

guitudinem commendat ad firmitatem fructus. A ῥοώδης, fluxus: vnde & Papauer ῥοιάς. Ἡ βοήθεια. Pars altera ad remedia: sicut & in Capite superiore. Duplex hîc statuitur contraria præceptio, vt verè hîc pateat Hippocratica descriptio medicinæ. Adiectio & ademptio. Aufertur succus: additur robur arbori. Quo in loco etiam est notio τῆς πληθώρας vtriusque, τῆς κατὰ τὸν χυμὸν, καὶ τῆς κατὰ δύναμιν. Nam si vis additur, erat κατὰ δύναμιν: si detrahitur succus, erat κατὰ χυμόν.

Τοῦτο γάρ. Modum docet exequendi posterius præceptum. Ficus, inquit, quum germinare incipit, putatur: ne succo suo incommodet vmbra nimia. Ecce dat succo vires. Παχύνει τὸν ὀπόν. Quod erat succi vitium, suprá. Dicebat enim συγχεῖται καὶ παχύνεται. In Vite verò B ἀποφυλλώσεις, dispoliationes. Pampinationes vocant nostri. Quum stringuntur paulò ante variationem, quæ nimis luxuriant. Item leuantur appositis farcillis, coactisque sarmentis atque complicatis aperitur cælum Vuis, quò liberiore fruantur. Ἀποκλάσεις τῶν οἰνάρων. ἀποκλᾶν. hîc est frangere, non autem flectere. οἴναρα, frondes, vt suprá. Περικαθάρσεις. Hoc studiosè nostri, vt radiculas tollant quæ trunco hærent superiore. Defraudant enim succo matrem.

Ὑποβαλλόμενα. Sarmenta summissa: vt summittere fasces. Ὑποκατώρυχα. terra operta. Eorsum enim tanquam in aliam familiam deducunt commeatum. Καὶ ἡ σκαπάνη. Vt radices nudentur, ac noui cæli haustu castigentur.

Ὅπως ἐθίζωσιν. Vt assuescant. Imò vt læ- C dantur. Πάτταλον περιλαβουμένους. Nequid à pedamento noceatur: cautio est. Non enim detectæ, simul & aeris incommoda, & vulneris iniuriam perferre possint. Quartus casus περιλαβουμένους, refertur ad infinitiua, περιαιρεῖσθαι. Non sanè respondet casibus his περικαθάρσεις, σκαπάνη, & eiusmodi. Ideo subdit μεταδιδόναι. κατεργασίαν hîc intelligit reliquam curam omnem.

Lego λοπᾶν, non λοπάν. Et ἀποκλάσεις, non ἀποκνίσεις. Et ὑποβαλλόμενα, non ἐπιβαλλόμενα. Et πάτταλον, non πάτταγον.

Theodorus omisit definitionem, τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστά τις τῶν ῥιζῶν. Ῥεῖν, roratio. fortasse non bené. Et (vt vulgò legitur) interpretatur ἐπιβαλλόμενα: superiniecta. Nostra tamen D lectio conuenit cum sequenti participio, καὶ ὑποκατώρυχα καθιέμενα. summissa. Non quemadmodum summittitur Pampinus aliis resectis: sed deducta: sicuti defodiuntur ad propagines.

Σκαπάνη, addidit, ablaqueationes: scitè admodum: continentur enim genere fossionis. Ἡ κατεργασία, fossio. Sic & suprà: tametsi omne opus vocis huius ambitu comprehenditur.

CAPVT XVI.

XVI. Capitis argumentum. Scabiei causa: item hirculationis & prolapsionis acinorum, & occæcationis in Vite.

ΤΗΝ ψῶραν. Hoc est quod primo proponebat loco. Quod Caput ab aliis propterea disiunximus: cum ipso autem coniunximus aliorum morborum causas, scilicet τοῦ τραγᾶν, καὶ τοῦ ἀπορρεῖν, καὶ τοῦ ἀμβλυώττειν: quia breuissimam continebat narrationem. Satis fuerit si intellectione separetur. Hoc est Caput vltimum prioris tractationis, quæ plantarum morbos explicat. Postea sese conferet ad fructuum morbos. Perspicua sunt ferè: neque multæ indigent interpretationis. Scabiem Vergiliarum ortu capere initium ex minutioribus pluuiis: quæ vbi insederint, hærent atque feruent. Nanque imbri largiore non fit: propterea quòd vberiores aquæ tum arboris sordes, tum seipsas eluunt atque etiam fortasse subeunt, vnúmque fiunt intus cum naturali succo. Οἴονταί τινες. Neminem vnquam suo iure defraudat nobilissimi viri ingenii, ac verè Philosophus. καὶ ἄλλως: etiam aliter quàm ex superioribus: quasi etiam ex superioribus possit. Ἀναζυμοῦται. ζεῖ. Fermentescit, inquit ipse: quia in fermento acor. In scabie pruritus. Ad id allusit hac bullitione. Acida nanque in Timæo bullas tollunt. Διεῖσιν ἔξω. Definitionis pars. Est enim cutis affectus scabies. Ideo dicuntur à Græcis vlcuscula talia ἐξανθήματα: quia more floris erumpunt.

Ἀποκλύζεται. Eluit imber arboris sordes, à quibus cohibentur exhalationes. Iis igitur elotis transpirat planta, neque intus infarcta feruet.

Τάχα δέ. Etiam si penetrat, quiescit intus prohibétque bullitionem. Vsurpat hoc aduerbium frequenter ad modestiæ professionem. Suprà erat διεῖσιν ἔξω: hîc est διαδίδωσιν εἰς τὰ ἐντός. Suprà ἀναζυμοῦται: in omni fermentatione fit motus: hîc παύει. Non solùm παύεται quiescit: sed etiam sedat illas feruoris causas. Itaque aut extrà delet causas abluendo, aut intus mutat temperando. Intus igitur ἐμφύεται, οὐχ' ὡς ἀλλότριον: quare non exit neque à natura, neque à loco.

Συμβαίνει δέ. Quia dixerat peculiarem hunc esse Ficui morbum: addit etiam symptoma. Cùm tres fructus ferat species, ἐρινά, ὀλύνθους, σῦκα: duo priora tollit succi ebullitio. τὸ ζυμοῦν, feruens acor ille fructus abdicat institutos, quassque facit abortum. Ideo dixit διικνεῖται εἰς ταῦτα ὑγρότης. Est minor propositio ad syllogismum. Τῇ δ' ἀμπέλῳ. Morborum causæ in Vite. Βλαστοκοπηθῇ. Cùm multatur germinibus iniuria ventorum. Τῇ ἐργασίᾳ. Satis patet ἐργασίαν hîc esse putationem. Συντμηθῇ. Conciditur, scilicet ἀκαίρως. Alioqui non respondet sententiæ. Et omnino haud satis liquet hîc huius verbi significatio, vt causam det τοῦ τραγᾶν. Sed ita intelligo, vel intempestiuè: vel quod melius est, si tota concidatur: quod nos hoc anno fecimus in Vinea vetula. Non enim fructus expectandus est,

propter vniuersi succi impetum ad plantæ separationem. Ὑπὸ τῆς τμήσεως. Agricolæ cauent omnes, ne cæsura supina sit. Excipit enim tum rores, tum aquas, exceptásque bibit ac retinet: corrumpitur igitur. Pendere volunt atque etiam mutare. Simile in Cytinis quoque, supra. Causa verò morbi, quem tractat impræsentia longè alia est. Scribit enim de luxuria. Ait ergo luxuriari, quia succus intus cohibetur, non autem exoneratur effluendo. Ἡ ὅταν κρειττωθῇ. Quum fit seipsa melior. Veluti gallinæ, & mulæ, & mulieres: otio nanque & saturitate fiunt nequam. Verbum nouum, vnde & nomen mox κρείττωσις. De hac rubigine bis iam. Nunc tertiò repetit. ἐπιφύει, non signat hic niues, sed humores. Et notandum est. Ἡ δὲ κρείττωσις. Illud ex incommodo: hoc facit nimia commoditas. Vbi enim plus æquo valet, auertit alimentum. Sicut in hirculatione fructus præripiebatur: sic in his iam constituto subtrahitur succus. Καὶ τὰς ἐπιμυόσας. Partim labuntur, partim ita manent vt non attingant à natura debitam magnitudinem. Nota loquutionem, ὡς μικρὸν εἶναι. Quasi rem pusillam: maluit quàm μικρούς. Vt illud Terentianum, *portant quid rerum*. Ἄνεμος ψυχρὸς ἀπέκλυσε: durissima metaphora. Ventus eluit flores. Molliùs. detersit. ἀπέξυσε, potius erasit.

Lego ἀναζυμοῦται, non ἀναζυμιοῦται. Et ἀναθερμαινόμενον, non ἀναθερμαινόμενα.

Theodorus ὕδωρ μὴ πολύ, pluuia lenta, pluuia minuta. Ἀναζυμοῦται, refermentatur. nequaquam. Non enim prius fermentatus est. τὸ ἀνὰ, non significat repetitionem, sed tractum fermentationis: in seipsam reciprocantis: turget enim concalescendo. Ἐξανθήματα, pustulæ. φλύκταιναι, in specie. Hic est generis nomen.

Παύει, abolet. Sedat, non abolet. sed abolet quum abluit. Κρειττωθῇ, exuperantia fuerit. Alibi tamen vsurpat verbum à se fictum, meliorescere. Μεθιστᾶναι, dimouere, imò transmouere in germina: scito verbo Terentiano.

Ἀπέκλυσε, perfundit. Neque explicat Græcum, neque ex vsu Latinorum cõsistit. Nunquam enim ponitur absoluté.

CAPVT XVII.

XVII. *Capitis argumentum. Fructuum morbi in Vitibus, Malis, Oleis, Ficubus: crambus, vermis, arachnium.*

Α' δὲ τῶν καρπῶν. Quis non videt Philosophum ipsum penè iubere nobis, vt alio Capite nouum morborum subiectum pertractetur? Hactenus, inquit, de morbis arborum: nunc de iis quibus infestantur fructus. Quinque nominat arbores, quibus ii quos hic recenset, accidant: Vitem, Malum, Ficum, Oleam,

A Amygdalum: in Vite (quem vocat crambum) vermes in aliis. Κέρμβος. Definit rubiginis similitudine. Nomen autem ipsum duritiam significat: & nomini quam reddit hîc, causa respondet. Ait enim, acinos pluuia imbutos superuentu feruidioris solis distcoqui. idémque fohisc tiam contingere. Ἐπιλάμψη. τὸ ἐπὶ, nota superuenientis. Μηλέας τε. Alius morbus, vermiculatio: & in quibus, Malo, Fico, Olea. Ponit differentiam. Duorum priorum fructus vermiculis semper vastari: Oleæ non semper. Sed solùm (vbi sub cute fuerint) nucleum enim si subierint, nihil nocere. Ὑπὸ τὸν πυρῆνα. Diffugiunt frigus, vt mox. Haud contemnenda pestis, quæ Oleæ nucleum queat arrodere. Sed quod

B αἱ ὠφελοῦσι, non declarat. Iuuant autem, quia quod alimentum fuerat etiam ossi distribuendum, abit in pulpam. Cæterùm minus tempestiua vntur coniunctione quum ait, αὐτὸς γὰρ ὄντες, οὐχ ἅπτονται τῆς σαρκός. Quare γάρ? iuuant: quia carnem non attingunt. Haud ita est. sed non nocent, quia non attingunt. Καταψυχόμενοι. Quia dixit διαφεύγουσι declarat quid fugiant. Ita frigore iuuantur Oleæ: quoniam frigore fugantur hostes. Hoc est κωλύονται. Non prohibêtur nasci, sed manere sub cute. Νοσεῖ δέ. Communes morbos narrat, & causas duas. Vna est Amygdalo frequens: quoties in gummi spissescit succus. Hoc est illud κομμιώδεις ὑπογίνονται. qui succus internus est, fit gummeus. Hæc est vna ex

C causis ab arbore: altera ab aeris qualitatibus. Quasi gummatio illa non habeat ab aere sui motus principium. Sanè verò habet. Sed vult dicere, μεσοῦντος τινὸς, ἢ αἴρεως. Nanque fructus Amygdali fiunt deteriores, vbi succus in arbore spissescit. Hoc & supra bis: παχύνεται. Arboris vitium medium est inter aerem discoquentem succum illum, & ipsius fructus vitium. At aliquando suo medio nocet aer fructibus: vt frigus, calor, squallor, rubigo, alia. Τῇ δ' οὖν ἐλαίᾳ. Oleæ peculiare malum vocat arachnium. Tela est quædam qua obducitur: quamobrem corrumpitur & cadit. Causa est humiditas ex aete, Situm. poissis dicere: si nolis, araneationem. Ἐντεῦθεν. Cadit fructus, quia corrumpitur alimentum: nequedum fructus validus est. τό γε, significat quandoquidem. Χείριστον. Causæ τῆς ἀπο-

D ρροῆς, quas toties attulit, pluuiæ intempestiuæ: quæ non solùm nocent Oleis & Vitibus, vt hîc ait: sed omnibus omnium plantarum fructibus, cùm sint imbecilli.

Lego ἐὰν δὲ ὑπὸ τὸν πυρῆνα, non autem ἐὰν δὲ τόν. Et πιδυμάτων καὶ ὑδάτων, non autem εἶναι ὕδατος. Et κομμιώδεις, non autem κομμιώδεις. Et μὴ ἰσχύοντος, non autem καὶ ἰσχύοντος. Et ἀπορρεῖ γάρ, non ἀπορρεῖν. Tamersi frequẽtia huiuscemodi loquutionis in hisce libris quasi iubet nos abstinere ab emendatione. Et ἐφύση non ἐμφύση: quale supra quoque correximus.

Theo-

A Theodorus ὁ καλούμενος κέγχρος: hoc animal est æruginis simile. Nullum animal esse quit rubigini simile. Morbus est, non animal. Et est Vitis rubigo. Latinè dici potest Discoctio: modo aliquo τῇ μαλακώσει Græcorum contraria. Idem vtriusque effectus, duritia: causæ contrariæ, huic frigus, illi calor. Οἴναρα. Pampinos hîc interpretatur: suprà, folia. Hesychius folia. In foliis & in acinis, quà guttæ insederint, feruore solis exuri, atque in ipsa areola callum facere. Hoc frequens est in Anthosmia, quam Vitem muschatam vocant. Idcirco non temerè dixit ψεκάδας, non autem ὑετόν: quia pluuiam substillam (vt veteres loquebantur) intelligit.

Ἐξεδίσουσι, adimuntur. Transtulit Theodor. significatum: sed non designat aurorem adeptionis. Quòd si edere non est emere, neque exedere erit adimere. Σφεκλοῦσιν, augentur. Explicatio est vtilitatis. Omisit autem ἐν ἀλοῖν.

Ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἴνου ἐλάσμος. Scilicet arachnii ortus ex anniculis. Theodorus autem incommodè vsus est impersonali, Germinatur: obscurè simul ac mutilé. Et tam commodum sententiarum interpolatorem emollire decuit verbum illud ἐλάσμος. Non enim vera est arachnii germinatio, sed exortus.

Æstate flent venti calidi. Fit enim (quod & ipse alibi) & Præceptor ha ad semel ait, πυρ ἐπὶ πῦρ. Item si Vere frigidi. Vritur enim tum germen, tum flos. Hæc igitur à cælo ordinaria: quippe sua cuique loco. Etiam extraordinaria: nempe vbi quiuis flatus inceßerit intempestiué. Nemo dubitet id verum esse: quod non conuenit, non conuenire. Omnia patent: & multa repetita.

Legitur κέρας: vtroque potest modo: etiam κήρας. Priore flexu est apud Homerum, ἀλεύατο κῆρας μέλαιναν. Altero modo apud Demosthenem.

Et verbum κηραίνω, apud Sophoclem & Plutarchum.

Theodorus δι' ἀπνοίαν, desiderio flatus. Ad-

B modum ambitiosa oratio. Ἀπόλλυσι τὰ ἄνθη τὴν ὀσμήν, odorem florum amittunt. Quò me vertam, equidem nescio. ἀπόλλυσιν, actiuum est: actio nebulæ. Amittunt, actiuum est, significans floris passionem. quomodo igitur floruit? An legit τῇ ὀσμῇ Theodorus, & scriptum reliquit, flores? Verùm ne sic quidem. Non enim in arboribus quæritur floris odor. Nec magna fuerit iactura, si odore tenus lædantur flores. Νοσεῖν, languorem accidere. malè. Aliud est κόπος & κοπιᾶν: aliud πόνος, aliud νόσος: tametsi Cicero laborat in hisce laboribus.

CAPVT XVIII.

XVIII. capitis argumentum. Locis quibusdam peculiaribus arbores ægrotare, vt in Mileto & ad Tarentum. Ex aere & solo morborum pendere causas. Ventis popularibus melias infestari. Item communibus flatibus, si sunt intempestiui.

ENIA XOT δὲ ἴδια. Hanc Historiam etiam suprà vidimus iisdem penè verbis. Populares esse quibusdam regionibus affectus, qui tanquam causæ comparentur ad ægritudines plantarum. Quæ quum sint speciosæ ipsæ, nihilo feliciùs fructum ferunt. Erucas igitur Mileto esse peculiares, haud vulgari natura. Alios enim frondes, alios ab hisce forma diuersos absumere flores. Ideo dixit ἕτεραι φέρει τῷ γένει. Calore superueniente disrumpi. Hic morbus huic quoque regioni frequens, Vernis pluuiis, Æstate feruida, omnia nuda sunt: Autumni facies lætissima, ac nigerrima redeut viriditate.

Ἐν τάραντι δέ. Plautinus versus lepidissimus, *Si non fecero, periero: si faxo, vapulabo.* Sic in agro Tarentino, si non flat, rubigo interficit: si flat, marina nebula, crassa, fœtida flores necat.

Τῇ ὀσμῇ. Sententia popularis, odore necari quippiam sensu carens. Ita negat diuinus Præceptor, fulminis sono moles disiici, sed aeris motu pelli qui soni subiectum sit. Sic flores non odore pereunt, sed putredine quæ in aere est, odoris matre. Ἰδίας κῆρας. Suum quæque fatum habet regio. Οἷον θερμά. Quum dixit, peculiares esse flatus, & soli qualitates cuique regioni: adiungit causam communem duplicem. Vnam, si

CAPVT XIX.

C *XIX. capitis argumentum. Vermes figura differre. Maiorem partem esse sua quanque arbori peculiarem, neque in aliam translatum viuere. Cerastem & in Olea & in Fico. Ficum nihilosecius suam habere speciem.*

ΤΩΝ δὲ σκωλήκων. Etiam partem hanc decuit à superioribus separari: longè enim diuersa est. Nã morbi sunt accidentia: vermes nõ sunt accidentia, sed substantiæ, & morborum causæ. Etenim si arrosione pereunt fruct⁹, non perierint nisi arrodantur. Arrosio autem morbus est: nempe solutio continui. Oratio tota perspicua, Vermes non vnius esse figuræ. Quare ne specie quidem eosdem. Hanc differentiam non esse in eis maximam, sed aliam illustriorem. Quippe in sua quenque nasci arbore: in alias trãslatos non viuere. Nec ab re. Alimur enim iis qui-

D bus constamus. Ergo ex hac aut illa si constat vermis, ex eius enim substantia concreatus est: ex ea tantùm victum ad vitam comparare posse videatur. Ex alia non posse: quoniam ex alia nasci non potest. Vermem verò esse quendam nomine Cerastem, qui peculiarem in hoc habeat naturã: quando in duobus & nascatur & alatur arboribus, Fico scilicet atque Olea. Tametsi Ficus quandam quoque ferat speciem figura propria differentes ab aliis, qui tandem abeant in Cerastem. Vbi non negligenter naturæ hanc tesseram, seu symbolum animaduertere oportet. Est enim (quod suprà querebamus) an vlla species in aliam mutetur. Quod verò addit, sonum edere, quasi stridorem: id Erucis quoque commune est, vt ab

erosione sonus exaudiatur. At hîc abutitur hoc verbo φθέγγομαι. Est enim φθόγγος sonus quilibet. At hîc potius τεισμὸς. Verbum autem illud ad oris vocísque sonum vsitatius. Locustarum autem attritio illa erodentium etiam procul percipitur. Πολλοὶ διαφέρουσι. Non omnes differunt, sed multi. Καὶ μορφαῖς. Non solùm natalibus & victu, sed etiam facie. Μείζων διαφορά. Quomodo maior differentia? Nam in eo non differunt, sed conueniunt; quòd nequeunt in aliena viuere, in qua nati non sunt. Et omnino durum si aliorsum referas. Ἐν τῇ ἐλαίᾳ γίνεσθαι. esto. At ἐν τῇ συκῇ ἐντίκτειν. Plus est quàm viuere, etiam generare. Nam multis in locis multa viuunt animalia, in quibus non gignunt. Eorum duplex ratio. Vnum enim genus peregrinum penitus atque alienum, vt Psittaci: alterum eorum, quæ vocat Præceptor ἐκτοπίστικα. Vt grues & ascalopaces apud nos viuunt certis temporibus: apud alios aliis edunt fœtus suos. Ἐξ ἑαυτῆς. Quoniam illos habebat ἐκ τῆς ἐλαίας.

Ἀποκαθίσανται. Mirum verbum. ἀπὸ, ex priore facie. κατὰ, quia semper idem subest principium substantiæ. ἵσανται, quia in aliam speciem nõ vertuntur.

Lego μετατεθέντες, non μετατεθέντα.

Theodorus μείζων διαφορά: discrimen præcipuum. Non declarat differentiarum comparationem. Multa sunt præcipua quæ non sunt maiora. Præcipuum enim est peculiare. At magis discrepat vermis à verme: si nequit quod ille queat, in alia viuere arbore, quàm si distet facie. Nam multa quæ sunt diuersis figuris animalia, ex eadem natura sibi victum quærunt. Et mures qui è fimo exoriuntur, non vescuntur fimo, sed frugibus atque etiam carnibus. At ii vermiculi nonnisi iis aluntur è quibus enati sunt. Σώζεσθαι, seruari, viuere, superesse.

CAPVT XX.

XX. *Capitis argumentum. Plantis euenit interitus aut à natura, vt tabidis vetustate: aut præter naturam, duobus modis: vel ab internis causis, vel ab externis. Internæ autem multæ.*

ΠΕΡΙ` φθορᾶς. Hæc est secundæ partis principalis huius libri secunda pars, & sanè vltima totius instituti. Agit enim (sicuti proposuerat) de plantarum interitu: cuius causas (si vnquam aliàs alibi) distinguit accuratissimé. Quam scribendi viam ac rationem si vbique insistere instituisset, vel nulla, vel modica indigeret interpretatione. Diuidit autem sic. Plantarum interitus aut est naturalis, aut præter naturam. sané. Morbos enim sic etiam patiebamur. Nam senectus est morbus naturalis: non tempus (vti dicebamus) illud, quod ætas appellatur, sed habitus corporis, qui sub alia ætate dicitur

A tabes: cuius terminus appellatur, mors. Is igitur esto naturalis interitus. Alius verò præter naturam, duobus modis. Aut enim extrinsecus habet causas, aut intus. Externæ sunt violentiæ, non vnius modi. Quædam enim sunt violentiores: veluti quum excinduntur aut eradicantur. Minus violentæ sunt quæ ab aeris qualitatibus proficiscuntur. Illis illico pereunt: his non tam citó. Internarum verò triplex partitio est. Quippe aut dyscrasiam sequitur. Hæc raró accidit. De malæ temperaturæ modis suprà satis. Aut inanitionem. Inanitio duplex. Vel quia non accedit alimentum: verbi gratia in squalloribus, etiam si non vratur arbor, tamen subducitur alimentum. Aut quum absumitur id quod inest, hoc

B fit nimia fœtura: quemadmodum euenit etiam animalibus. Itaque πολύγονα animalia vitæ breuis esse dicit diuinus Præceptor. Sic & gallinæ exhauriuntur. Tertius modus huic contrarius, nimis bona habitudo. Nam hunc ad modum turtures pereunt pinguedine suffocatæ. Sic Picea, cùm radix succi copia crassescit in tedam. Iucunda est narratio, perspicua simul & accurata.

Περὶ δὲ φθορᾶς ἁπλῶς. ἁπλῶς, hîc significat, in summa. Διελθεῖν. Signatum verbum. διὰ τὰς διαφορὰς ἐλθεῖν. Αἱ γηραιαὶ αὐάνσεις. Siccationes vetulæ: festiué. id est, vetularum. αὐάνσεις, μαράνσεις. Quare mox ἀπομαραινομένων. τὸ ἀπὸ, nota est termini antecedentis arefactionem illam & tabescentiam. Et dixit, Ὥσπερ ἀποπνέοντων. Quia metaphora est ab animalibus, quibus spi-

C randi atque vitæ idem finis est. Ac quanquam οὐ πνέουσι plantæ: tamen vtuntur beneficio διαπνοῆς. Omne enim viuens διαπνεῖται. Calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus instauratione. Instauratur autem cælesti calore circumfuso, qui sese induit in omnia. Is est Anaxagoræ νοῦς, aut eius minister. Hippocrates quoque in omnia diffusum agnoscit. Accuratius de his in libro de spiritu. Δι' ἀσθένειαν. Siccantur ob imbecillitatem. non. Sed potius ex siccatione imbecillæ. Cuius imbecillitatis gradus ad postremum vsque porrò promouent, quod est, non esse. Αὐτομάτων. Quia nulla subest apparens causa: subtilius tamen perpendendum. Quare perit animal tabe senectutis? Quia, rectissimè Galenus, elementa-

D ris calor (qui est in composito) depopulatur humidum, quod est subiectum caloris naturalis: non autem calor ipse naturalis. At in planta? In planta æquè item. At in Tritico postquam fructum perfecit? Dicemus ne genus esse mortis hoc quod hîc primo statuitur loco? An illud quod mox narrat? τὴν ἀκαρπίαν. Nouellas Oleas si multum ferant, exarescere. hoc potius videtur. Βιαιότεροι. Quia pereunt illico, cæsæ aut fulmine ictæ. Πασῶν δ' ἥκιστα διὰ νόσων. Rarissima est interna causa per dyscrasiam. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν ζώων. τὸ ὥσπερ, non refert τὸ ἥκιστα, sed τὸ διὰ νόσων. Non pereunt morbo more animalium. Ratio.

Ἐγγο-

Ἐγχρονίζουσι γὰρ αὐτῶν. αὐτῶν scilicet διαφθορᾶι non occidunt, nisi longo post tempore. ideò rarius euenit. Οὐ φαίνονται. Non videntur præter naturam extinctæ plantæ, tametsi morbis vexatæ sunt: quia diu viuunt etiam ægrotæ. quare videntur absumptæ vetustate. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο. Si naturalis mors est ea quæ fit humido naturali deficiente: atque hoc fit in vetulis: cùm etiam morbosæ senescant: senio, non morbo interiisse videantur. Ἔτι δὲ τις. Rectè dixit: διὰ τούτοις: præter has, eam corruptionem, quæ euenit propter fœcunditatem. Quid illæ sunt, κατὰ φύσιν, & παρὰ φύσιν: hæc autem an talis sit, dubitatur. Tum adducit rationem dubitandi cur videatur naturalis, & non naturalis. naturalem videri quia fœcundum omne naturæ legibus bruis æui. Non enim conueniunt contraria duo hæc: materię productio, & subductio. Quare sicut à specie quædam ἔγγηρα sunt: quibus mors naturalis, est terminus vitę breuis: sic iis, quæ à fœcunditate talia sunt, mors erit eiusmodi naturalis. Ἐπεὶ καὶ ἐλαιαι. in Olearum exemplo duo nomina ponit, ἀκαρπίας & πολυκαρπίας.

Ὅτι οὔπω τετελεσμένα. Quia nondum perfecta. qui succus matribus debetur, abit in sobolem: & tunc vitæ principia sunt debiliora. ea verò non est consumptio naturalis: quia per id tempus, opus largius fructificandi est præter naturam. sit igitur, vt exemplum rei, non vt res ipsa, qua de agitur. Ταύτην δ' οὐ φῇ. Ostendit: neque naturalem esse corruptionem hanc, neque violentam, sed internam. fanè morbus est inanitio, aut morbi causa. ideò dixit, ἀπ' αὐτῶν. Nota loquutionem: τὴν ἐπὶ πλεῖον ὁρμήν. nimiam. aut ἐπὶ πλεῖον τοῦ συμμέτρου: quòd alibi dicit: τοῦ δέοντος: aut διὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ συμμέτρου, scilicet, ὑγροῦ. quia τὸ σύμμετρον βούλονται σύμμετρως διαδίδοσθαι. si ex re, atque ex vsu partiatur, tùm ad alimentum matris, tum ad sobolis generationem: non exhaurietur mater, sed viuet. at exhaurirur. Si succus is esset, vt alibi dicebat, ὑπερβάλλων: posset in diuersa diduci sine iactura. Simili proportione respondet naturæ illi, quæ dicebatur in Vite, τραγᾶν. non ferebat fructus, quia nimis alebatur: hæc non alitur: quia nimis multum fert fructum.

Ἡ συμβαίνει, ostendit, τὸ ἀπ' αὐτῶν, quod dicebat. id est, intimam causam etiam ab externa pendere, nempe aere, atque anni constitutione.

Οὐδὲν διαφέρει. Nihil referre, vtrum dicamus: naturalem esse, an mediam inter naturalem, & non naturalem. atque ita populari hac sententia liberauit fidem suam. Interest enim metaphysici acrius contemplari: physici in libris vniuersalibus, exactè: in particularibus, quales hi sunt, leuius. nobis ita videtur. In arboribus, quę sua natura, suóque more fœcundę sunt, eum interitum esse naturalem: quę præter principia, facultates, morem, erumpunt in eam fœcunditatem, si intereant: iis illum interitum haud esse naturalem: nihilo secius quàm si vir moderatus in venerem soluatur. De ætate quoque dicetur i-

A dem: si ætas det, vt plurimùm ferant, eóque exucte moriantur: naturalis illa mors est, nempe iuxta conditiones ætatis. Si præter ætatis captum largè fructificent, adeò vt inaniantur: præter naturam, cuius ætas pars est, eis vitę finis affertur.

Τάχα δέ. Modus ex bona habitudine, Picearum exemplo. Αἱ ῥίζαι δὲ δαδοῦσι, tedata radice: id est, quę abierint in tedam. Ἅμα τῇ δαδώσει. Non transmittere alimentum: tum quia retinent, tum quia sunt obstructa pinguedine. Sicut animalia quædam, quod & suprà dicebamus, pinguedine suffocantur. ideirco dixit.

Ὑπὸ πιμελῆς. supra modum. Οὐδ' ὅλως, quia dixit: ἕλκειν τὴν τροφήν: neque hoc faciebat ad plantas quę non spirant: addidit hęc: vbi intelli-

B git, ἐπεὶ τῆς διαπνοῆς: quę sit etiam in plantis, vti suprà dicebat, necessaria. ideò dixit: spirationis vsus eis nullus. id est ne in transpiratione quidem: quoniam venarum oscula pinguedine sunt angustata, atque etiam obducta. Hoc signabat illa vox, συμφράξιν. & addidit, πύκνωσιν: vt incommodum situm sit in duobus: in vasis obstructio, in succo crassitudo, atque ideirco ineptitudo πρὸς τὸ διιέναι.

Ὀξύνονται. Lignatores intelligi debere, satis patet. Etymon tamen haud planè respondet. apertiora significatus lineamenta essent, si πορθοῦνται, legeretur. sanè in meis tot tantisque obseruationibus nusquam alibi à me inuenta vox hęc est. Πάντα γάρ. Axioma ex intima philosophia: egere omnia spiritu. dixit: πνοῆς: quia diuersus genere, specie, officio, loco, vnus finis,

C quadruplex: refrigeratio, humectatio, recreatio, expurgatio. Cum eo nanque exeunte exeunt item fuligines. & est quasi quidam cordis cibus aer admissus. Ἡ μανώσεως. Vt fit, & spiritus, & via: μάνωσις respondet τῇ συμφράξει. & quod ait, πνεῦμα, respondet τῇ πυκνώσει. adde tu, non solùm, πνοῆς, sed etiam πόρου, apti, & liquidi. at cuius erit illa rarefactio? declarat, cùm ait: πόρων.

Lego διὰ τὴν πολυκαρπίαν. dele, τὴν ἀκαρπίαν, καί. Et εἰς τοὺς καρπούς: non autem, οὐ τοὺς καρπούς. Et οὐ κινουμένοις, ἀλλ' ἐλαττοῦσι. Et πότητι: non, πιότητα: vt alibi sæpe correximus.

Theodorus, ἁπλῶς τῷ διαφθορᾶι. omisit, ἁπλῶς.

Μαραινομένων, aboleantur. at est senii proprius μαρασμός. neque decuit tam signatum verbum of-

D ficio suo defraudari. Βιαιοτέρα, violentas. hic quoque defraudauit gradu comparationem. vult enim violentiores esse, quàm quę ab aere.

Εἰ γὰρ ἐκεῖνο τῆς φύσεως ἡ ἔκλειψις. Cùm naturæ interfit vt vires paulatim deficiant. verbum hoc, interest, semper significat commoditatem. at non hîc. cùm legibus naturę sic deficiunt.

Διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν. Eblandito aere, temperiéque optima condito, fanè orationem haud optima temperie.

Οὐ διιέναι. Cùm quę per tedam pabulum arbores transmittere nequeant. imò excipere, non transmittere. Admittit arbor ab radice transmissum.

Μανώσεως. Solutionē. pessimé. & ambiguū est,

ad vinculorum laxationem: & actionem significat. μάνωσις autem, habitum à situ partium. laxitas.

CAPVT XXI.

XXI. Capitis argumentum. Naturalis interitus causas duas, frigus, & calorem. frigore plus noceri. de locis Arcadiæ, Eubœæ, lacu Orchomeno. harum causarum effectiones explicantur. causa loca plus laborare.

ΠΕΡΙ'. δὲ τῆς κατὰ φύσιν λεκτέον. Quod in morbis fecerat, nunc facit de corruptione: vt post partitionem exequatur: exequitur autem primò primam partem. ea illarum erat, quæ secundum naturam interirent. verùm longè aberrat ab iis, quæ statuebat. Nam secundum naturam interire dicebat eas, quæ quodammodo expirarent, ac vetustate tabescerent. præter naturam eas, quæ cogerentur extrinsecus, quem modum violentum appellabat. sic enim dicebat. αἱ μὲν βιαιότεραι, διὰ πληγὴν: αἱ δ' ὕστερον, διὰ χειμῶνας, ἢ πνεύματα. At hic duas causas κατὰ φύσιν dicit, frigus & calorem. Quamobrem vt altero in loco bene sensisse concedamus: at nulla excusatione tueri possumus, quin sibi aduersari videatur. Partitur autem quantum reliquum huius libri est in hac interitus tractatione, in duas partes. hasce duas causas aliquot Capitibus primùm expedit. Aliquot aliis posterioribus explicat alias, quas violentiores appellabat, velut à vulneribus & fractionibus: aut quibus afferatur vitæ detrimentum, si depascantur. Hoc autem Capite duo facit. Primùm causas dat duas, frigus & calorem. Secundo loco declarat, quomodo causæ agant illæ. ait igitur, hic plus nocere frigora, quàm calores. Ita duæ comparationes. prima, causarum inter se: secunda, subiectorum. idque duobus modis. Vnus est secundum ætates, & habitudines. nouellas enim plus pati, & quocunque modo imbecilles. Alter modus secundum loca. Itaque suprà dicebat; τὰς χώρας ἔχειν ἰδίας κῆρας: certas offensiones. Ἐπεὶ καὶ αἱ κατὰ φύσιν. Si sunt causæ: ergo reddendæ sunt: quando est hoc nostrum hic institutum. Si sunt manifestæ: non est ponenda quæstio vsitata Peripateticis primo quoque loco: εἰ ἔστι. si sunt simplices: de ipsis ea cognoscentur, quæ facilè poterunt percipi. Ita positis methodi quibusdam quasi seminariis, attentum facit auditorem. Τούτων δέ. incipit causas tradere. Vnam statuit: vnam excludit. vnam statuit in aere duplicem, à frigore, & à calore. vnam excludit, item duplicem. quæ sitæ sunt in aquæ defectu, in soli vitio, malitiáve, alius generis sunt, & aliæ ab istis. Τῶν κατὰ ἀέρα. Caussa igitur est excessus in aere. Γινομένων. Quia fiunt mutationes. Nam si essent perpetui calores aut perpetua frigora: non mutarentur. Omnis autem mutatio passio est: & omnis passio mutatio. esset ergo proprium illis tale cælum.

Λειψυδρεία. Hic item est mutatio. si enim defecit aqua: præextitit. Nam quæ sunt in naturali siccitate, non patiuntur: vt Ægyptia spina. ibi est, ἀνυδρεία. at λειψυδρεία, cùm aqua debita defraudantur. verè hic est defectus: ibi carentia.

Χώρας κακίαν. Illa λειψυδρεία erit aliquo euentu. at κακία est innatum vitium: vt cùm suapte natura strigosa terra est, &, vt suprà dicebat, λεπράς. sic diuinus poeta colles malignos appellauit. Ἕτερον εἶδος, fortasse non est. λειψυδρεία nanque non quit, nisi à cælo contingere. Nam quis nunc labem quampiam commentus fuerit, qua dehiscente solo absorbeatur aqua?

Αἱ μὲν ὑπὸ καύματος. Comparat duas qualitates. Quinque sunt vocabula: ἀλέεινον, χλιαρὸν, θερμὸν, καῦμα, αὐχμός. ita per gradus cum humore priores quatuor esse queunt. Postremus est cum siccitate, squallor. Ergo dicit, ab æstu, hoc est καῦμα, minus noceri, quàm à frigore: nisi αὐχμὸς, ariditas accesserit, quæ dicitur squallor. Tum alium quoque gradum addit insuper: ὑπερβάλλων. quin, inquit, is quoque supremus, atque immanis calor si superuenerit, etiam plus aliis nocet, quàm arboribus. hoc est, quod aiebat: τ' ἄλλα μᾶλλον. herbas intelligit. Ita comparauit inter se non solùm nocumenti causas, sed etiam subiecta. Ταῦτα δ' ἄν. Etiam alium assignat gradum, scilicet tractum temporis. Duo dat: continuationem, συνεχῆ: & prolixitatem, πλείω χρόνον. quia vtrumuis absque altero potest esse. ideò dixit ταῦτα δ' ἄν. id est, καὶ ταῦτα δὲ, ὅταν.

Ἀλλοῖα δέ. Comparat nunc æstus ipsos inter se, sub diuersis temporibus. Quia non solùm nocent, si tempore ingruant alieno, sed etiamsi suo: veluti sub Cane. ἀλλοῖα aliena. quare etiam ἀλλοιοῦσι an ἀλλοῖα, significat, diuersa: ita dico, vt non eadem sint omnibus? sequitur enim, γάρ.

Τὰ ἐπέτεια, anniuersarii. Μόνα γάρ. Rationem reddit diuersitatis. quia solæ nouellæ pereunt sub Cane sideratę. quod & suprà docebat.

Καὶ ἐὰν ἄρα. duo apponit, vnum simile, ἀσθενές: si quid aliud sit infirmum, vt & illæ. vnum dissimile, πεπηρωμένον. si quid læsum alioquin est.

Ὑπὸ δὲ τοῦ χειμῶνος. Hæc est differentia. suprà. ἐλάττους: hic πλείω. hæc de subiectis: illa de affectibus, καὶ κατὰ πλείω τρόπους. Nanque vno modo peribant ab æstu, nempe exuctę: à frigore verò, multis.

Ὅτε μὲν γάρ. Vnus modus à gelu, sereno cælo, sine ventis. Hoc ita fit, sicut à Cane fit æstus duo sunt, πάγος, & σφοδρότης. itaque congelant, ἐμπηγνύουσι. respondent inter se nomen ac verbum, πάγος, πήγνυμι.

Ὅτε δέ. Alius à ventis frigidis. dat verbum metaphoricum, ἐπικαύουσι. sic poeta: penetrabile frigus adurat. Quia effectus idem, qualis & ab igni: arefactio, color ater.

Ἐνίοτε δέ. Tertius modus ad ventos indifferens.

ferens. quippe siue silente vento: ἀπνοίας οὔσης: A siue spirante paruo, aeris impuri vitium sit ac turbulenti. θολερὸν, ab humore: ἐπινεφῶς, à densitate. Quare dixit, μετρίας πνοῆς? quia si validus esset ventus, quantum afferret turbidi, tantundem verreret, atque auferret. Γίνεται δέ. Cùm dixit modos tres: duos priores agnoscit ad Arcadiam, & Eubœam, à sereno, & ventis: vnum à caligine, in Thessalia. Οὐ μὴν ἀλλὰ, auget documenta. ventorum flatibus sæpius euenire. creari verò flatus: cùm montes niuibus occupati fuerint: ab iis enim illos fluere: vnde frigus vrens. ideo dixit τὰ ὄρη λάβῃ χιόνα, exceperint montes niuem. Nam sanè potius λαμβάνει τὰ ὄρη χιών. Ὅ τε δὲ καὶ νηνεμίας. Expositio illorum hæc est: ἐάν τε αἴθριος ὁ οὐρανός. & aurea: αἱ αἰθρίαι, καὶ πάγων σφοδρότητες. subit enim aer. B εἰσδυόμενος (vt dicebamus) penetrabile frigus. Aut enim hinc accepit diuinus poeta, aut vterque à natura. Ὃ δὴ λέγουσι. Dixit, quo modo eueniat noxa: nunc quo modo non venit: idque ad Eubœam, & Bœotiam. in Bœotia lacus est Orchomenus, de quo in historiis. is lacus vbi plenior fuerit: id incommodi minus euenire. Huic rei causam designat, non à lacu: sed & lacus complementum illud, & euentum hunc ab vna ex duabus causis, aut ab vtraque. ob id ait, ἀμφοτέρως λάβοι.

Καὶ ὡς κατὰ συμβεβηκός. Per accidens: non vt causa, sed vt effectus, & signum humiditatis, propterea quòd tunc plus imbrium: si minus niuium. minus ergo ventorum niualium illorum: minus frigoris ab illis. Καὶ ὡς ὑδρωδεστέραν. At hæc est C causa materialis. Nanque ἀναθυμίασις est exhalatio à nubibus, niuibus, pruinis, rore, pluuiis, humore quocunque. Ea si fuerit liquidior & aquosior: fiunt imbres. itaque dixit, ὑδρωδεστέραν. Διὰ τὸ ἀπὸ πλέονος. Ob copiam non potest humor multus à frigore in niues cogi, sicut modicus. Ἡ τοιαύτη δ' ἦπον, minor syllogismi propositio. maior erit illa: vbi minus frigoris, minus noxæ. Probat inde propositionem hanc: non esse maleficum, κακοποιός: quia tepidiora loca sint, quæ secundum paludes existunt. Λιμνωθέντων. Vbi stagnauerit aqua, sanè ad Benacum viuunt Oleæ, & Arantiæ: quæ locis inferioribus ac magis meridionalibus non viuunt. Πνεῖ δὲ τὰ ἐν ὕμασι. Peculiares nũc notat ventos gelidos certis regionibus. D Olympias ventus illam creat ad Eubœam calamitatem: quam propterea dicunt, κλαυθμὸν, ciulatũ. Ventus is è Thracia in Lesbum flat, & Eubœã ab Olympo monte Pericorum: vnde nomen inuenit. Hunc eundem, aut potius analogum esse Prouinciæ Circium. Ipsum vocant Strymonian Thraces à fluuio, quem eius autorem putãt. Seirrhum verò cognominãt Megarenses ab imminente rupe. Hæc si vera sunt, quæ de hoc vento dicta attribuunt Aristoteli: quónam modo spirabit in Chalcidem è Thracia, vel ab Olympo: quando ibi scriptum est, ab Occidente flare. ait enim: ἀπὸ δυσμῶν κατὰ τὴν ἑλλάδα, ὡς ὀλυμπίας. dicendum: intelligere totum semicirculum occidentis, in quo Caurus quoque designatur. is enim eis Olympias est. Ἐν θετταλίᾳ γὰρ ἀμφοτέρωθεν. Vndénam vtrinque? non enim dixit, nisi, ἀπὸ δυσμῶν. an est etiam ἀπὸ τῆς ἕω? an deest aliquid. facit enim suspicionem particula γάρ. nam cuius redderet rationem? Ἡ δ' ὥρα, à tempore circunstantia. bruma spirat, cùm maximè gelu viget. Τὰ μὲν οὖν. Hæc est alia pars, in qua describit modum effectionis causarum. Ὡς καθόλου γε. siquis vniuersalem quærat rationem: ea fuerit potissimùm. Exigi naturalem vi frigoris calorem: quare simul item humorem exprimi, atque expirare. Rursus vtitur eodem verbo, alia compositione. suprà dicebat, ἐκπνεῖσθαι, de arbore moriente: nũc διαπνεῖσθαι, de ea quæ exuggatur. Συμβαίνει δὲ τοῦτο. Suprà comparauit arbores cum arboribus ab ætate, ab habitudine, à locis: nunc eiusdem arboris partes cum aliis partibus. ait: quæ terra teguntur: eius obiici, beneficio frigoris iniuriam ab illis arceri, atque ita seruari: quæ supra terram sunt, quasi nudata præsidio, vinci, atque interire. Cæterùm addit, de quo dubitetur. Πολλάκις δὲ αὐτοῦ, dubito, inquam. Nam sanè si in æstu plus laborant, quæ terræ sunt propiora repercutienti, intra radiorum angulos reuerberatorum: sic videtur etiam pars illa trunci, quam dicit immunem, cùm sit terræ propior, esse magis obnoxia maleficio. dicendum: calorem arboris non absumi totum: sed partim fugere, atque abire ad radices, ibique sese in eas abdere. totum non posse subire, quia ne capi quidem. Multum ergo cogi ad imas illas partes, qui coactus in se, seipsum tueatur ab hoste persequente. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐνίοτε. Tantam esse interdum frigoris immanitatem: vt ne illæ quidem partes ab interitu liberæ sint. ideo dixit: ὅλον τὸ δένδρον. ἐξαυαίνεσθαι, more suo cum præpositione illa, ἐξ. Ἁπλῶς ἄνωθεν, ab summo incipere gelationem. Sanè quia plurimùm distant à primo principio, id est ab radice. ἁπλῶς, hîc significat, ferè, id est, maxima ex parte. sanè cùm ab aere. Nam cùm à soli vitio, aut διὰ τῆς λειψυδρίας: ab inferioribus. Διὸ, duo remedia. vnum, quod vsurpant Ligures Taurini. Hyeme Vites ex arbustis detractas, terra operiunt. & sanè, quod hîc dicit, faciunt. non enim vites infodiunt, sed modicis operiunt globis. ait enim: μετρία περίπτωσις δύναται διατηρεῖν. quo modo satis est partem obtegi ad totius tuitionem? quia calorem illum internum intus cohibet, qua obducta est: qui calor cùm sit vnus, & continens, vnico atque continenti motu retrahitur, neque suffocatur: quod fieret, si tota tegeretur. alterum remedium. Ficorum incrementa prohibere. attonsione fit hoc. ita non multùm distabunt ab radice partes. Ἔνιοι δὲ μόνον, prioris modi modus quidam. Satis habent alicubi, summa tantùm capita infodere. Respondet hoc illis: ἄνωθεν ἡ ἀρχή. si à vertice noxa incipit: eo seruato seruabuntur.

Κεράδας αὐτούς. Idem facere non solùm cacu-

minibus, ſed etiam ramis. H' δ' ἰδιότης. Tollit admirationem. acerrimam eſſe vſtionem illam, neque minorem, quàm quæ proficiſcitur à ſolis vehementia. Atque etiam addit: καὶ χρόνου πολλοῦ, vel ab eo ſole qui diuturna mora diſcoxerit. Imò verò vehementiorem profitetur verbis illis, ἐξάγει μᾶλλον. plus exprimere quàm quantum à ſole exuggatur. auget etiam cùm addit, καὶ ἀθροώτερον. nō paulatim, vt à ſole fit; ſed confertim magis. Sanè fit exprimendo maior motus, quàm reſoluendo. Illud à frigore fit: hoc à calore. appellat autem ἰδιότητα: quia præter morem modúmque frigoris vulgaris, vrit, efficítque effectionem ſimilem effectionibus contrarii ſui. ſic infrà, τῶν πνευμάτων ἡ ἰδιότης, in hac eadem cauſa. Τὸ δὲ πονεῖν. Quod ſuprà dicebat ſemel atque iterum de rubigine, euenire locis cauis, & à vento ſilentibus, hîc idem ſcribit de frigore hoc. Notat ſitum totius à vicinia: περὶ τοὺς ποταμοὺς: ob exhalationes: ſitum partium: κοῖλοι, καὶ αὐλῶνες, quoniam caua loca cohibent nebulas ac fouent: porrecta recipiunt & tranſmittunt. Dum addit, componítque horum conditiones cum aliis communes: exempli gratia: cum iis, quibus montes imminent ex ea parte, vnde venti flant cōmodiores. Ideò dixit: ἀπνευστοτάτους. Poſt hæc rationem adiungit. Ἵσταται μάλιστα. Quia horum ſeptis coercetur, atque hæret aer frigidus. & non ſolùm ἵσταται: verumetiam ſi abit, abitus ille longiore tractu diu radit. ἵσταται pertinebat ad cauitatem. Hæc prouecta radendo motio ſpectat πρὸς τοὺς αὐλῶνας. proinde ait: πλεῖστον διατρέχει χρόνον. quocirca multa fit impreſsio, C hoc eſt quod aiebat: ἀπεργάζεται μάλιστα, efficaciſſimè nocet. Hîc igitur eſt aeris motus. At vbi nō regnant flatus: ſanè caua loca plurimùm laborant: vt in Macedonia, Theſſalia, & ad Philippos. Idcirco dixit παρουσίαν, καὶ στάσιν. quia qui mouetur aer, adeſt quidem: vt in vallibus oblongis, quas αὐλῶνας appellabat: adeſt inquam: ſed διατρέχει. at in concluſis locis στάσις eſt. Quippe in eos ſinus receptus aer, non habet, quà, quóve ſeſe liberet illa obſeſsione. Quamobrem gelu vitiatur. verbo vſus ipſe eſt paulò audaciuſculo: πήγνυται. Docuit nos diuinus Præceptor, aerem non πήγνυσθαι, vt aquam: ſed παχύνεσθαι. quia non mouetur, incraſſatur, partium ſcilicet ſtipatione. at motus rarefacit: differt enim partes. Ἐφεστηκώς: quia ἵσταται, & στάσις. Ter idem, quaſi medius terminus ad ſyllogiſmum. Non ſolùm autem πήγνυται, ſed etiam D πήγνυσι. alteratus enim alterat: ſicut in ferri motu Ad magnetem. Vbi ſcita contemplatio in naturæ legibus. Non enim recipitur actio ſecundum agentis modum, ſed pro captu patientis. Nanque nix gelida, & concreta, immota. Halitus, qui ab ea tollitur, frigidus, craſſefacit aerem, non congelat. aer frigidus, inſpiſſatus, non congelatus, congelat arborem. Etiam illud propius inſpiciendum. reciprocam eſſe in hac natura effectionem: Nam quies aeris inſpiſſat aerem: inſpiſſatio quietem creat: minus enim mouentur partes quæ erant liquidiores. Κατὰ τοὺς ὑπτίους. Ad cliuos non

A fit illa concretio. Sanè optima ratione. quia plus cogitur in minore ſpatio, laxatur in maiore. abimo cliui ad ſummum laxatio fit in motu. Ideo dixit: κωλύει γὰρ ἡ κίνησις. Ὥσπερ ἡ τοῦ ὕδατος. τὸ ὥσπερ, non eſt nota comparationis: vt dicat, non concreſcere, ſicut concreſcit aqua: ſed eſt nota explicationis. Non concreſcunt. ſed neque aqua quæ fluit, neque flatus qui mouetur. Hoc ſic: ſi legas, vt legitur: ὥσπερ ἡ τοῦ ὕδατος, ἢ πνεύματος. non tamen placet: & eſt dura. Quid ſi ita legeremus: quo modo ſolet diuinus Præceptor eleganti rotunditate? οὐδὲ γίνεται πῆξις ὅλως, ὥσπερ ἡ τοῦ ὕδατος, ἢ πνεύματος, non concreſcit ad cliuos flatus, ſicuti nec aquæ. in cauis fit flatus concretio, ſicut & ſtagnantis aquæ.

B Lego τούτων δὲ σχεδὸν δυοῖν αἰτίαιν: non autem, τούτοιν αἰτίαιν. Καὶ φανεραὶ τῶν εἰρημένων, dele, φανεραί. lego, ἀπόλλυται τὰ νεόφυτα. Et αἱ αἴθριαι, non autem, ὄρειαι. Et θολερὰ καὶ ἐπινεφεῖς. non, ἐπιφανεῖς. Et καθ' ὅλου γεγωνεῖν. non, καθόλου τε. Et ἀκεστότατον: nō, ἀκεστόν. Et ὥσπερ ἡ τοῦ ὕδατος, ἢ πνεύματος. non, ἢ πνεύματος. Et ἔνθ' οἱ κοῖλοι. nō, ἐνταῦθα.

Theodorus, λείψυδρίαν. humor deeſt. non. Ea nanque eſt, ἀνυδρία, ſiue αὐδρία. Sed quemadmodum dicebat de rigatione: ſi omittatur, malè afficei. λεῖψις, non ſolùm eſt defectus, ſed etiam omiſſio. Καὶ φανεραὶ τῶν εἰρημένων. Theodorus non delet, vt nos. Interpretatur autem ſic: atque lanſinìe patent. tamen verborum ſitus abſurdus eſt.

Μετρίας πνοῆς, leuiter citato impetu. duo coniungit ἀμετάλληλα. leuiter citato. ſimpliciſsimè: C mediocriter flantibus. Καὶ τὸ ψῦχος τὸ ἀποκρίνον. Theodorus addit, denſare: non malè, ſed non ex fide interpretis. Πληρωθῇ, inundante. ambitioſé. Ἀμφοτέρως, alterutra ratione, malé. vtraq;.

Κατὰ συμβεβηκὸς, per euentum. dum fugit vulgarem loquendi modum malè conſulit legibus Philoſophiæ. Συμβεβηκὸς non eſt euentus. eſt enim accidens quod accidit, neque eſt (vt loquuntur) de eſſentia rei. κατὰ συμβεβηκὸς eſt quod euenit præter cauſam, neque pendet à cauſa. At non omnis euentus accidens eſt, neque omne accidens euenit. Neque omne quod euenit, euenit per accidens. Euenire, eſt Græcis ἐνδέχεσθαι. At hoc, in primo priorum reſolutoriorum, cōmune eſt τῷ συμβεβηκότι καὶ τῷ ἀναγκαίῳ. Quòd autem non omnis euentus ſit per accidens, ſed multi & per ſe, & neceſſariò, ſatis patet ex vſu loquendi. dici- D mus enim euenire morbos è ſuis cauſis: &, ſitum ab exercitio: &, terrarum hiatus ex concuſſione: atque alia eiuſmodi. Lucretius quoque actionem omnem agnoſcit euentus appellatione: poſtremò in ipſius verbi vi ratio eſt: vt effectus ſit idē quod euentus. Differunt tantùm ratione: quippe effectus, quatenus fit à cauſa: euentus, quatenus venit à cauſa. Sed & ita vſi ſunt antiqui: vt à fato pendētes effectus euētorū nomine appellarēt. ſic fatali euētu dirutā à Scipione Carthaginē. & ſibi à peritis, ſcilicet rerū diuinarū, prædictos euētus. nō igitur omnis euentus accidens. Quin ne omne quidem accidens, euentus. in lacte eſt per accidens album

dulce:

dulce: nemo dixerit, id euentum esse.

Χιόνα μὴ ἐπιπίεῖν. Nix non vrgeat. Ambitiosè. nō enim verbum (Vrgere) pendet ab exhalatione, sicut ἐπιπίεῖν. oportet audire Philosophum loquentem, non tibicinem: dicere solitus erat Musonius Philosophus. Κακοποιὸς, noxius. rectè. maleficus. Λιμνωθέντων. fluminum alluuione loca vicina concreuerint. non potuit peius. Nanque & absque fluminū appulsu stagna fiunt: vt subuectis arenis: qualia ad Rheni fauces, Rhodani, litorum Carnicorum. Κλαυθμόν. luctum. eiulatum. Τὸ πὸ τῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας. Sub diem quadragesimum. Imò sub diebus quadraginta. qui Latinè scit, loquutionum harum notas habet differentias. Ἀπαθῆ. indomitæ malè: non enim dicitur mortuum quicquam morte domari: neque gelatum, frigore domari. domatur, quod ex fero ad vsum quempiam reducitur. ἀπαθῆ, expertia, immunia maleficii. Ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ παρείσδυσις. Origo, accessúsque frigoris. illud malè, hoc negligenter. Multum enim differunt, aceessus & ingressio. subit enim frigus: quod si solùm accederet, nec penetraret: non gelarentur. Ideo dixit δύσις: & εἰς: & χωρεῖ: quia posteaquam sese induit, etiam penetrat porrò. Illud verò malè: ἀρχὴ, origo. Origo nanque frigoris est, aut ab halitu niuis, aut à flatu, aut ab astris: sicut æstus à Sirio. Non autem à superna parte arboris. nocumenti quidem initium ibi, & inde. Init enim eam in partem, atque ex ea in ipsa inferiora. fontis alueus non est origo fluuii, sed fons ipse. Ergo significat materiam, aut efficientem. Hominis origo, semen, & pater: non matrix. Ἡ δ' ἰλιδότης. adustio. περιφερῶς. vis hæc ita peculiaris. Ἀθροώτερον, frequentius. confertum magis. Αὐλῶνες. angusta. non exponit. αὐλὼν enim significat longum, etiam si non fit angustum. Legimus etiam αὐλῶνας litora, tamétsi caua non sunt. Ἐν οἷς δ' οἱ κοῖλοι τόποι. vbi loca fossionis concauæ. pessimè. Nemo enim fodit ea. fossio significat vel actionem, vel cauum ab actione. Theodorus vulgatam sequitur lectionem: ἢ πνεύματος. τὸ ὥσπερ tamen obstrepit.

CAPVT XXII.

XXII. *Capitis argumentum. Rationem reddit quamobrem validiores arborum species plus à gelu patiantur. duas causas esse immunitatis: aut resistentiam, vt in densis: aut remissionem, vt in raris.*

A Ἐκεῖνο θαυμαστόν. Cùm arbores ita patiantur à gelu: videtur, necessariò magis oportere pati debiliores. Debiliores autem esse rariores: at contrà euenire. Minus enim affici rariores, vt Malos: plus densiores, vt Oleam. hæc in diuersis speciebus. At in eodem genere plus etiam mirandum. Nanque Olea minus est valida, quàm Oleaster: illa minus infestatur, hic magis. Vbi non potest excusari. suprà nanque dicebat agrestia imbecilliora. Posteaquam mouit quæstionem: in secunda parte soluit eam summo pudore atque modestia, vt videbimus. Robustiores esse arbores, quia solidiores. in solidis igitur hærere validius: raras transmittere.

Θαυμαστὸν, καὶ λόγου δεόμενον. Sanè admiratio est suspensio iudicii. itaque causam quærimus. Propterea dicitur Philosophia soboles admirationis. Nam stultè admodum ex stuppeis Stoicis beatitudinem affigit Horatius τῷ ἀθαυμαστίᾳ.

Ἐλαίαν γάρ. Non miramur Oleam & Ficum vri gelu: quia debiles sunt. Debilitatis causam statuit à radicibus. Radices oleæ non admodum profundas: fici verò, qualis & arbor ipsa tota, raræ. Vbi vides inconstantiam. suprà dicebat, ab

B summo vertice frigus incipere: inde in radices inuadere. Hîc ab radicibus deducit initia nocumenti. Dicendum: vellc hîc quoque radices excipere de superiore parte noxam. Nota cùm dixit ἀσθενέστατα. quia Mali sunt imbecilles admodum, nec gelascunt. Non ergo dixit sic: non solùm imbecille gelant, verumetiam validiores: sed sic: debilissimas non congelat frigus, sed aliquando robustissimas. Τῆς δὲ καὶ μανοί. Coniunctio repetit occulta vi etiam superiorem conditionem: cui addit raritatem. Quæ illa est conditio? μετέωρα: quæ erat Oleæ. alterius autem, id est fici, etiam μανοί. Καὶ ἡ ἄμπελος. Horum ratio altera etiam vites tangebat. Verùm aliam quoque adiungit causam: quippe vulnera ex putatione. proinde dixit: ἐκ τῆς φύσεως, propter raritatem: ἐκ τῆς

C ἐλκώσεως, propter incisionem. Ἀλλὰ τὸ τὸν κότινον. Sed illud potius mirandum: plus accipere detrimenti Cotinum, quàm Oleam: Punicam verò, quæ sit inualidissima, non laborare gelu. Inualidissimam verò esse: quia frigorum iniuriam frequenter sentire, florum fructuúmque iactura, videtur. Καὶ γὰρ εἰ διαφέρουσιν. Maior propositio. Si differunt gelationes: imbecillioribus magis incumbere nocumentum gelationis. dicit differre: quia quædam gelu vitam amittunt: quædam fructus tantùm. Minor propositio, non nocetur. probatio. Non enim Punicis. sustinent enim sese ab interitu: cùm tamen aliâs frigorum sentiant incommoda. Ἀμφοτέρων. Ambobus: scilicet gelu, & flatibus. conclusio est syllogismi.

D Ὑπακούειν. Verbum est ei vsitatum: sed aptius alibi, cùm dicit, plantas dicto esse audientes aeris mollitudini. Hîc autem, bone Deus, quæ obedientia Turcica, cùm offert carnifici libens collum Basciа, sceleris quidem antea, nunc etiam crudelissimæ libidinis mancipium! Εἰ μὴ ἄρα. Modestissimè soluit. nisi, inquit. Quasi dicat: nescio quid causæ subsit: nisi ea sit. Vsitatum est μήποτε. Magnus vir Turisanus monachus ita soluit quæstiones sæpenumero: nisi effect. Τὸ αὐτό. Suprà dixit hoc: densioribus inhærere nocumenta pertinacius. Ἐφίσταται. insidet. hoc est initium mali. καὶ ἐμμένει, & durat, permanet. nec absistit. hoc est, quod suprà dicebat: πλεῖστον διατρίβει χρόνον, ad efficaciā impressionis. sic & superius: ὑφ' ἡλίου, καὶ χρόνῳ πολλῷ. vnde illa cōclusio. ὥστε μάλιστα ἀπερ[...]

Τὰ δὲ μανά. Raræ verò non retinent, ſed trāſ A mittunt. debilem ſanè rationem. tantundem enim ſuccedit. & quónam tranſmittit? quò exeat? quid expellit? ambiuntur enim eodem aere vndecunque. non mouetur ergo. Tum ſi mouetur, ſubit alterum tantùm, ídque quàm recentiſſimum: ergo quàm validiſsimum. Ἧττον δ' ἑτέρων, ἀσθενεῖς οὖσαι. Sic interpungendum eſt: vt, ἧττον δ' ἑτέρων, ſit ἐμπήγνυσθαι. minus quàm aliæ gelaſcunt: cùm tamen ſint ἀσθενεῖς. Καὶ οὐκ ἀποστέγει. Verbum hoc hìc accipiendum μέσως. eſt enim, ἀποστέγεται, ſi de frigore intelligas: ſi de arbore, mutauit numerum more ſuo. Ὥσπερ δ' ἐν κεραυνοῖς. Quod vel diu non manet, vel totum, confertúmque non eſt, οὐκ ἔστιν ἐργαστικόν. Nam diu quippiam manere poteſt, nec multum agere: vt febris B lenta. Aliquod etiam ἀθρόον ingruet, ſed non manebit: vt cùm manus per flammam traducitur. Nihil autem refert, manúſne, an flamma celeriter auferatur. Quòd ſi res violenta eſt natura ſua: paucis momentis agit plurimum: vt fulmen. hæc eſt vna fulminis comparatio. Altera, cùm præterradunt, neque manent, non vrunt omnia quæcunque contingunt. Διὸ δὴ δυοῖν. Axioma ad harum cauſarum aſſeuerationem. Dicat aliquis: videtur ſolidum reſiſtere poſſe: neque admittere debere. Ait. Si ita ſolidum eſt, vt arceat: non accipiet detrimentum. Sed ſi ita ſolidum, vt admittat, ita non rarum, vt non tranſmittat: id verò perniciem ſentiet. Vt effugiant interitum, alterutro munimento ſeſe tueantur, neceſſe eſt: aut non admittere intra ſe: aut amittere extra ſe. narrat C deinde in genere vniuerſali quæ non admittunt. Denſa, inquit, & robuſta. tum in ſpecie recenſet: vt Pyrum. Tertiò in genere medio à ſubſtantia: agreſtia. Atque in his quoſdam: τὰ ἄκαρπα. hæc vbique profitetur robuſtiora: quia non impendunt in ſobolem, ſed ſibi paratum habent ad tuendam vitam ſuccum. Poſt hæc etiam ſpecies recenſet: Vlmum, & Oſtryam. cùm has vocat ſteriles: intelligit abeſſe ab eis fructum maioris notæ, & ὄγκον habentem. Nanque Vlmo ſemen eſt, & quidem peculiari nomine, Samara. Tum autem in ſuperioribus libris nullam arborem ſine ſemine agnoſcebat.

Theodorus, καὶ λόγου δέον. Et rationem deſiderat. non rationem. non enim eſt ſine ratione, quod naturale eſt: ſed ratiocinationem. adderet aliquid: & rationem explicari poſtulat. D

Μετέωροι. Per ſumma ceſpitum natent. perrara eſt ſimplicitas in eloquutione Theodori. Si libeat in tam ambitioſa cacozelia ludere: dicas. ſi natant, non aduruntur, ſed coquuntur. Denique non eſt verum: radices eſſe per ſumma ceſpitum, ſed ſub ſummo: non enim detectæ viuerent.

Τῆς δὲ καὶ μαναί τὸ καὶ notat complexionem etiam ſuperioris affectus, vti diximus in Commentario. Itaque Theodorus παρυφεστικῶς, non ſublimiter ſolùm cohærent. Ὑπακούειν. Sequacia temporis ſunt. malè explicat. obediunt, ſimpliciſsimé. Ἐμμένει, immanet. minus vſitata vox immoratur. Οὐδ' ἀθρόον. nec vniuerſum contendit. ingruit. Καὶ τὰ ἄκαρπα ἔτι μᾶλλον. Sed etiam magis quàm ſteriles. peruerſa ſententia, neque cohæret. peruerſa: quia falſa. ſunt enim ſteriles validiores. Non cohærent autem, quia agreſtium nomine etiam ſteriles aliquæ continentur. Nemo verò ſic loquatur, Animalia fœcunda ſunt magis quàm homines. Simile huius eſſet hoc: Agreſtes frigora ſuſtinent, magis etiam quàm ſteriles.

CAPVT XXIII.

XXIII. Capitis argumentum. Declarat frigoris inæqualitatem quoad ſubiecti partes. aliâs vniformem violentiam. in Ponto demitti quiddam concretum, quaſi pruinam. flatus quibuſdam locis eſſe indigenas: quibuſdam aduenas.

ΥΠΕΡ μὲν οὖν τούτων. Expedita quæſtione conuertit ſe ad declarandum frigoris effectiones, quas partim æquales, partim inæquales eſſe dicit. Iccirco ſeparauimus Caput hoc. quia prorſus abeſt à ſuperiore diſquiſitione. ibi nanque ſubiectorum affectus comparabantur: hìc tractatur frigoris affectus. Ait enim ventorum impetum ritu fluminis delatum, eam radere partem in quam incubuerit, verbo vſus, quo & ſuprà, ἐπέκλυσεν: quemadmodum, inquit, & in peſtilentia. Quare ex ea euaſione relinqui ſępe loca ſine multa impreſsione, vnde fluit, quia protrudit. Hoc in grandine quoque manifeſtum eſt. rarò enim cadit eas in partes, in quibus concreuerit: niſi ſanè mollis aut tenuis flauerit ventus: à validioribus autem aufertur. Propterea è Baldo & Alpibus Tridentinis, atque Tauriſcis in ſubiectos Venetorum campos deuoluitur calamitas. Inæquales autem frigoris effectiones in eodem interdum Pampino inueniri. Quaſdam gelari gemmas, quaſdam non item. Illa vocatur, vt ſuprà dicebamus, Occæcatio: quòd quaſi oculi quidam ſint tubercula illa prodeuntia. Gemmas Latinus nominat appellatione Græca. turgent enim. at hoc eſt γέμειν, plenum eſſe. Vnde & in mœrore verbum: cùm plenum ſpirituum fuligine pectus erumpit in ſonitum, qui gemitus nuncupatur. Aliâs autem contecta Vite tota: id quod locis frigidis fit: ſi ſumma extiterint capita palmitum, exuruntur. Neque ſiſtitur ibi pernicies: ſed quominus peruadat ad radices ipſas vſque, non quit ipſa terra, qua reliquum tegitur, eſſe præſidio. Οὕτως εἰς ἀκριβές. Sanè exactè fit opus illud, in quo fit aliquid, aliquid non fit. Vbi negligentia dominatur: aut æquè omnia malè fiunt: aut omnia omittuntur. Hoc intelligimus in delectu rerum. Nam ſi agenda ſunt omnia: vtique agi omnia intereſt exactæ operę. Quòd igitur frigus aliquos tollat oculos, alios relinquat, videtur pro re operam partiri. Οἱ μὲν ὑγιεῖς. incolumes. verbum agricolarum. Κεκρυμμένης ὑπὸ χιόνος ὅλης τῆς ἀμπέλου. Hoc non eſt ſupinè prætereundum.

tereundum. Non enim tota erit niue tecta vitis, si pampinorum extent summa capita. Aut igitur ea est incuria. aut terra opertam oportuit esse vitem ab agricola, sed paulò negligentius: ita, inquam, vt sarmentorum extrema nuda extent. Esse autem mendosam partem hanc, satis apparet ex illis verbis, quæ aliquid desiderare videatur. ea sunt: ὥστε ζῆν. Καταφέρονται. Non dicit, quæ: Attica breuitas: sed subdit. ταῦτα δ' ἐστὶ πλατέα. quædam lata: faldas vocant Thusci voce vetere Germanica, designante rem sparsam. & dicit, φανερῶς: nequis esse putet inuisibilem πάχνην ab aere solo: quia est, αἰθρία. sic ergo fine nube quodammodo pluit: &, contra quàm dicebat in meteoris Philosophus, gelascit aer, scilicet locis septentrionalibus. Nimirum cogitur aer quasi in aquam, vt ros: atque inde in pruinam hanc, quæ latiorem funditur in faciem, quàm nostrates pruinæ, quę guttatę sunt. Itaque dixit hic, καθάπερ τῆς πάχνης. sed prudenter, & cautè, πῆξις ὑγρότητος ἐν τῷ ἀέρι: non autem πῆξις τοῦ ἀέρος. vult ergo prius aerem humescere in aquæ modum. Multa nanque fiunt in aere, quæ latent visum: quemadmodum cùm tonat sine nube. Hoc audiuimus sæpe nos, tum in Carniæ montibus, tùm hic in Vasconia. est autem repentini venti tractus ab angusta exhalatione, sed vehemens, in aere crasso. Angustatur vapor inter cõtrarias aeris interdum qualitates etiam absque crassitie. Τὰ δὲ πνεύματα. Tertia particula Capi is. in locis frigidis esse flatus, quos alibi diximus αὐτοφυεῖς. qui verò quocunque ex loco in aliquam rectà feruntur partem, ἰδιοφυεῖς. hæc ait hic, vt ostendat noxam esse, vel quia manent ibi, vel quia incumbunt aliò. Ita intelligas incommodorum differentias. Quia suprà dicebat: fluere more fluminis. & mox: τὰ σύνεγγυς ἀπαθῆ. vt Thracias ventus aliquando non noceat, propterea quòd abit: & Eubœam affligat, quia irruat. Ideò dixit: οὐκ ἐπιστάμενον. Non perflare Eubœam, quasi moretur ibi. Οὐδ' ὅλον. Pars enim eius est, quæ defertur illorsum. Ἀλλ' ὡς ἂν τύχῃ. Sed temere fluens. Si enim esset στάσιμος, noceret semper locis illis ex incessu. At fluit: igitur haud nocet. sic & suprà: τὰ σύνεγγυς ἀπαθῆ: sic & hic, ἀκέραια τὰ πλησίον. Αὐτή τις ἰδιότης. supra ἰδιότης τοῦ πάγου: nunc τῶν ἀνέμων.

Lego πνεύματος φορᾷ: non φθορᾷ. Non refert ἀπέκλυσεν, legas: an, ἐπέκλυσεν. prius designat motum, posterius impressionem. Deleo, ὥστε ἱκανῶς ζῆν: quoad reperiatur codex, cuius ex fide, quæ desunt, reponantur. Lego, αὐτή τις: non, αὐτή τις.

Theodotus, φορά, impetus, rectè. delatio, motus, appulsus. Ἐπέκλυσε. Perfundit, ac diluit. ambitiosè. non rectè illud: quasi flumen irrumperet. irrumpat. Τὰ σύνεγγυς ἀπαθῆ. Quæ tangunt ac proxima sunt, euadunt indomita. Cum dixit: tangunt: quare addit quæ proxima sunt? hoc est περιεργίας. præterea confudit rerum naturas. τὸ συνεχές, τὸ ἁπτόμενον, τὸ ἐξῆς, τὸ σύνεγγυς, sunt rerum gradus quæ aut cohærent per partes naturales: vt vnum sit: aut vt se tangant, neque sint vnum: inter quę tamen nihil alieni: aut inter quæ sit aliquid. hæc dicimus consequentia. Aut vt sint aliquo modo vicinæ. Nunquam τὸ σύνεγγυς dicitur τὸ ἁπτόμενον apud Philosophum, quasi idem. Quod tangit, propè est, & omne, & semper: quod propè est, neque omne, neque semper tangit necessariò. Sententiam verò deprauauit. Non enim euadunt ἀπαθῆ: sed relinquuntur à vento tales quales erant, sine noxa. nihil mutantur. vox etiam illa (indomita) domanda est. Non enim comparatur venti vis, vt domari queant. Vt indomita mulier, quæ mariti negligentia aut desperatione abutitur ad vtendum suæ naturę legibus, id est amentia & peruicacia. Εἰς ἀκρίβειαν

B διῆλθεν. Vis illa rapax adeò celeriter plerunque transcurrit. Adeò inæqualiter. ἀκριβής, est, ὁ ἐπὶ τὰ ἄκρα βάς. exactè, accuratè, diligenter. Omnino aduerbium illud neque fidem liberat interpretis, neque est in rem sententiæ. Nam si celeritas est huiusce rei causa, oportuit omnes æquè oculos intactos relinquere. Hoc sanè ex superiori dogmate: vbi toties inculcabat: μὴ ἐφιστάμενον, μὴ χρονιζόμενον, διὰ χρόνου πολλοῦ: & eiusmodi. Sed est metaphora sumpta de rerum disquisitoribus, etiam cuiuscunque conditionis. Vbi parat coquus Fabas, vt ἔτνος apponat, ἀκριβίζει. eximit enim, quę non faciunt ad culinam: sic Pharmacotriba: sic qui pannos recentes purgat forcipiculis: sic muliercula, quæ lini falces liberat ab inutilibus

C viminillis, quæ lini podagras voceant vulgò. Sic frigus hos sustulit oculos, illos reliquit intactos.

Αἰθρίας: sereno, ac sudo. sæpe monendus est Theodorus, μὴ κινεῖν. dum temere vagatur, incidit in foueam. Satis habebat dicere. serenum, sudum addidit magno sententiæ damno. Est enim, sudum, siccum sine vdo. at siccus aer neutiquam tunc est. Hoc ipsemet redarguat Philosophus, cùm ait ὑγρότητος ἐν τῷ ἀέρι πῆξις. Καταφέρονται. Quæ dicebamus subiiceri: Theodorus declarat, se in suo codice, aut in suo ingenio inuenisse: ait enim, in modum squammarum.

Ἐγχώρια. vernaculi: lepidissimé. indigenę. ibi nati.

D

CAPVT XXIIII.

XXIIII. Capitis argumentum. Quòd à terra procedit gelu, plus nocere quòd ab aqua minus. vicissitudines se mutuò subeuntes, gelationis, & resolutionis, esse perniciosas, in tenui solo maiores à gelu noxas esse, quod à terra fit. non sæpe summos gelari penitus ramos, sed superficie tenus præ se ferre. proinde interdũ etiam regerminare.

ΔΕ τῆς γῆς πάγος. Tres agnosce bat gelu causas: ab aere sereno, ab aquæ humore, à terra. de aeris maleficio dixit: nunc de terrę simili opere: quod etiam cum aquarum comparat causis. Multos autem statuit gradus ad hunc euentum. Primus simplex est, absque vlla circunstantia. Secundus, si nudatos terra truncos

inuenerit ad radices. id quod fit in ablaqueationibus. Quin maturam vineam sic stercorant vinitores. Statim à vindemia circunfodiunt, vt eo collapsæ frondes putrescendo stercoris vim præbeant. Tertius: si confluxerit aqua. Sanè penetrat aquæ frigus magis, quòd aqua densior quàm terra est. itaque partes omnes obsidet. Quartus: si diu manserit. interimit enim. Quintus: si terra laborata sit: est enim laxior, ac proinde facilius admittit. Ideò suprà calcabat terram. sic mox: gelu minus infestari arbores, quæ in solo sunt denso. Sextus: cùm gelat, deinde soluitur: rursus gelat, rursus resoluitur. sic enim exhauriri vitę vim. Hęc in prima parte. in secunda scribit: haud semper ad interna vsque viscera grassari frigus, sed superficie tenus aliquando: neque nocere, sed colorare tantùm specie quadam veræ adustionis. Quamobrem interdum resumere vires, atque facultatem regerminandi. Postremo loco statuit gradus, quosdam illius regerminationis: scilicet quoad celeritatem atque eius causas. Περιβεβοθρωμένα, circunfossæ. is est affectus terræ, fossio: quem sequitur arboris affectus, cùm ait: καὶ γυμνά. Ἐὰν ᾖ ὕδωρ, præsertim si fuerit aqua ibi. Quia plus obsidet aqua longè, quàm terra.

Εἰς ἀσθενεῖς. Radices factæ imbecilliores, tum ab ipsa denudatione, tum ab oppugnatione diuturna: quia dixit, διαμένῃ: μένῃ ἐν, διά. nocumentū significat internum ex perpetuatione. Ἐξέπηξε. Notabis & hîc τὸ ἐξ, in compositione ad complementum significati. Sic Euripides cùm sæpe alibi, tum in Hippolito: ἐξαρκεῖ. satis erat; ἀρκεῖ. sed significat, vsque, & vsque: ἐκ τοῦδε, καὶ τοῦδε, καὶ τοῦδε, καὶ πόῤῥω ἄλλου πρὸς ἄλλο μέχρι τοῦ περαιοῦσθαι. Ἔτι καὶ ὅλως. & exemplum, & modus alius. Exemplum à terra laborata. Similitudo. cùm omnino laborata, & cùm circunfossa tantùm. Dixit, ὅλως: quia laxatio soli generalis est, & ad alium quemuis cultum, & ad ablaqueationes.

Ἀπαθέστερα δέ. Intermiscet remedium, sicut & suprà: βοήθεια, καὶ φυλακή. ita hîc. stercoratione caueri, & prohiberi: foueri enim. Hoc ab arte, & præuenire, & subuenire. Nam si contingat, vt nix demissa sit, atque tum frigus vel per se, vel per pruinas superuenerit, atque gelauerint: soluitur gelu, quia terra niuibus præfermentata est. Ideò dixit in præterito πεσούσης. Postquam nix ceciderit, ἐπιγένηται ψύχη. Tria ponit: Duos effectus: minorem, ψύχη: maiorem, πάγος: causam efficientem, πάχνη. Ὁ δ᾽ ἀπὸ τῆς γῆς. Nunc gelu comparat, quod à terra, quod ab aqua. Videtur contradictio suprà, maius ab aqua nocumentum, si scrobibus inesset: hîc ab aquæ gelu, minus. Intellige suprà, vtrunque gelu esse tum à terra, tum ab aqua. quod à terra gelu fit, augetur à gelu, quod ab aqua fit. Hîc autem à pluuiis tantùm dicit, quę posteaquam demissæ sint, gelantur. Ἅπτεται γὰρ μᾶλλον. ratio. quia non descendit ad radices aqua: terra verò circunstans attingit. Χαλεπώτερος δέ. Tanto peius: si laxetur gelu, tum denuo repetat: postea subeat resolutio: Postremò

A recurrat iterum gelu: necesse est, ex tot mutationibus arbores malè haberi: earúmque vires resolui. Ex ea nanque agitatione fieri quandam veluti excussionem. Itaque contrarium agnoscit ad contrarium euentum: cùm ait. Ὁ δὲ συνεχὴς κατακλείουσ. Quod perpetuo gelu premit atque incubat, introrsum calorem trudit, cúmque seruat: modò ne multùm excedat. ideo dixit: πλὴν ἐὰν ὑπερβάλλῃ τῷ χρόνῳ. actio nanque intenditur, aut intentis per gradum qualitatibus, aut contentis porrò per successionem: quorum vtrumque patet in exemplis serræ & securis, vno ictu multùm: serra pluribus. Καὶ χαλεπώτερος. Non est alius modus ab eo qui erat in agro κατειργασμένης τῆς γῆς: sed alio modo, idem. Nempe raritas: quæ nocet vtrobíque. at in laborato solo nocet fortuitó.

B In terra suapte natura tenui subest natura apta ad eas incommoditates. Hoc enim est, μὴ εὔγειον, μὴ πυκνόν: μὴ ἔνικμον. est autem εὔγειον, quod & βαθύγειον: cui negatio facit, vt sit contrarium. Sicut est contrarium τὸ πυκνὸν τῷ λεπτῷ: τὸ ἔνικμον τῇ λεπτῇ. Διαδύεται, ad interiora magis sese promouet. Progressus πορρωτέρω. itaque ἅπτεται τῶν ῥιζῶν. & addit: καὶ ὅλως τῶν δένδρων: à radice nanque pendet earum salus. Itaque sequitur responsus reciprocationis. Quemadmodum in gelu ab aere lationis initium erat ab summo, vnde ima occupabantur: in gelu à terra, contrà: ab radice in summa fit inuasio. Est enim iure initium effectionis causæ proximum. Συμβαίνει δέ. Secunda pars: in qua comparat subiecti partes quoad ge-

C lu. Summos ramos aliquando gelascere, neutiquam radicibus læsis. Hoc enim rarò, ὀλιγάκις: & paucis, ὀλίγοις. quod ad rem attinet, rarò: quod ad subiectum spectat, paucis. Αἴτιον. Ratio est ab obice: munimento enim sibi habent terram ipsam. Nam si suprà, mediocris (dicebat enim μετρία) satis erat ad arcendam perniciem, quæ vitibus accumularetur: quanto magis proderit radici terra multa, non mota, densa, suo loco, subtus, tecta vndique? adde, quòd ab summis, atque extantibus partibus aufugiens hostem calor intimus, abdit se in ima, & sub ima: vbi & ipse tutus est, & subiectum suum tuetur, radices ipsas.

Ἐνίοτε δέ. Nunc comparat partes ipsas superiores cum ipsismet. Non enim semper aduri, sed tentari tantúm. & perniciem de facie præ se

D ferre: intus non laborare. Ἀλλὰ μᾶλλον. Aduerbium hoc non iungitur illi verbo, quasi sitita, plus vruntur: sed comparat cum superiore, ἀπόλλυται. potius aduruntur, quàm intereunt. τὸ ἐπὶ, significat superficiem. Si vstionem letalem designare velit: potius vtatur illo, ἐκκάεται, exuruntur.

Καὶ τοῦτ᾽ οὐκ ἀληθές. More suo præcepta fundat agriculturæ: videantur cuipiam amputandæ: quandoquidem nocēt demortuæ partes, si relinquantur. Hoc etiam suprá. hîc autem vetat, quia non sint interemptæ partes illæ. non igitur auferendæ. Πολλάκις. Sæpe, inquit, superueniente germinandi tempore germen effundunt.

Ἅμα τῇ ὥρᾳ. Vsitata huic Philosopho loquutio.

quutio. ἅμα τῇ ὥρᾳ διαγελάσῃ. Πάλιν ὑγρανθῇ, A verba populariter scripta. Nam si videbantur arida, neque tamen erant: non humefacta sunt pòst iterum. Διό. Simul, quod & suprà fecit, prodigiorum amouet superstitionem. Οὐκ ἄτοπον. Naturale enim est: vt quod non interiit, conualescere queat aliquando, atque ad pristinas redire functiones. Fortasse circunferebatur in opinione hominum de olea tale quiddam. Iccirco suo more castigat Philosophus eos quos huiusce rei religio incesserat. Id iudicium fulcit axiomate admodum verisimili. facilè restitui eas arbores, quarum folia crassiuscula sint. Itaque signatissimis ait verbis: tentatam modò superficiem: φαινομένη: &, χρόα. & subdit. Πρὸς δὲ τὴν ἀρχήν. B Ad ramorum medullam non peruenisse malum: quin ne ad ipsa quidem principia foliorum. Optima deductio. Principiis incolumibus, non desperatam esse vitam. Nota loquutionem, ἀλλὰ φαινομένη τις. non ariditas, sed facies quædam.

Φαινομένη τῇ ξηρότητι. Propter siccitatem credita est ariditas. Non enim tertius casus regitur à participio: tunc enim esset idem φαινομένη, quòd ὁμοία: non malè, sed vsus non patitur. Perinde est ac si dicat: διὰ τὴν ξηρότητα. est, vt ita dicam, instrumentum credulitatis hîc, ἡ ξηρότης. ideò posuit in tertio casu. Ὧν τὸ φύλλον σαρκῶδες. Quia dixit; καὶ ἐπ' ἄλλων: aliis quoque euenire: declarat, quæ sint hæc alia. Quarum, inquit, carnosæ frondes sunt. in his enim latet intus vitalis in pulpa calor: corium modò stringitur. Καὶ θερμά. σαρκῶδες, erat materia reseruata: θερμὸν est C principium germinationis, & principium conseruationis reliquiarũ. Non enim extinctus est calor, sed repulsus tantùm. Τὰ λεπτὰ, è cõtrario cõtraria. tenues frondes vri. Exemplo confirmat Mori. frigida nanque, tenuis, aquosa. Ἡ δ' αὖ δάφνη. Videndum an laurus sit ficu calidior. fici nanque succus vrit: pustulas ciet: lauri non.

Ταχεῖα δέ. Gradus ponit huiusce renouationis. quasdam citò referri ad pristinam valetudinem: aliâs tardius. causam celeritatis assignat duplicem: materiam, radicis plenitudinem, eorsum reducto humore, atque ibidem coacta: & formam ἰσχυρὰν: robur. Τῆς ἔνης τροφῇ. Alimento illius anni cumulato, quod sibi retinuit radix, nequedum dispensauit. Ἔτι δὲ τὴν πρότερον. D Haud satis est retinuisse: oportuit etiam seruatam opportunè: prudenter, atque œconomicè, conferre quà opus est. ideò dixit: τότε εἰς εὔλογον ἀλίσκεσθαι: verbis signatissimis. τότε, respondet illi, πρότερον. εἰς εὔλογον, respondet illi, ὃ, διέδωκεν. ἀλίσκεσθαι, respondet illi, συνηθροισμένης. Εὐλόγως ἡ αὔξησις ταχεῖα. Concludit, quod proposuit. duo sunt: & crementum velox, & καρποτοκία, quod plus est: tantum abest, vt exurantur.

Lego ἐὰν ᾖ ὕδωρ ἐνιστηκός. Et διειμένη: non, διημένη. Ψύχη γὰρ καὶ πάχνη, deleo γὰρ: & notas parentheseos. ait enim: frigus, aut pruina si niuibus successerint: non noceri, quia niue terra fermentata est. Et ὁ δὲ τοῦ ὕδατος ἧττον, abolita coniunctione. Legitur: χαλεπώτερος δὲ καὶ οὗτος χάκειν⊙. alterutrum delendum. Lego: διαδύεται, subit: non, διαλύεται. sic infrà, capite vigesimonono, nostræ ordinationis, de Pice loquens ob suam tenuitatem subeunte: καὶ διαδύεσθαι πόρρω. Et οὐδὲ τὴν τῶν φύλλων. non, οὔτε.

Theodorus, ὕδωρ ἐνεστηκὸς: aqua restagnans: pessimé. restagnant fluuii cùm superant ripas, & occupant vicina. at hic vult, pluuiam ibi fuisse collectam. Διαλύεται διὰ τὴν μανότητα, καὶ αὐτὴν τὴν πήγνυσιν. Minus ægrè ratione vtique congelabitur. raritas enim facit vt seges facilius sentiat. Neque Latina cum Græcis conueniunt: & corrupta sunt ita vt à me non intelligantur. emendandum verò arbitror: vt non seges, sed frigus legatur. Nihil enim hîc cum segete. vox autem illa, (ratione) ex illius phrasi est. Ὁ τῆς γῆς πάγος, terræ gelicidium. quomodo est gelicidium, si à terra est? non enim ab imo quicquam cadit. at terra, ima. à terra porro subit. erit ergo potius gelascandium; ascendere nanque, scribit hîc.

Ὅταν ὑετὸς ἀνίῃ, καὶ πάλιν ἐπιπήγνυται, cùm pluuia, & gelu miscentur inter se vicibus. ambitiosissimé. Nam quomodo mistio est si cùm adest alterum, abest alterum? neque pluuia hîc vlla, sed ὁ ἀπὸ γῆς πάγος. Itaque ne mox quidem glaciem nominauit. non enim glacies est, nisi ab aqua. Καὶ διαλύεται πορρωτέρω. Theodorus legit, διαλύεσθαι. ait enim; haud enim potest aquæ calore resolui. nõ bene. Imò longè melius resoluitur calore frigus, quod in raro corpore consistit. sed sic dicendum: οὐχ' ὁμοίως θερμαίνει, scilicet ὁ πάγος: non æqua calefacit per ἀντιπερίστασιν. quia non circumsistit, sed διαδύεται, subit at in terrã densam nequit subire. Itaque exclusus à calore calorem concludit.

Παρ' ὀλίγοις, apud paucos, in paucis. Προβολήν. arcentem. munimentum. obiicem ad verbũ.

Καὶ αὐτῆς, toto corpore. Huius pronominis (ipse) vim, atque vsum satis alibi demonstrauimus ex Virgilio, Statio, Plinio. sic dixissem: tùm ipsam tum folia. Καὶ τῇ ἄλλῃ χρόᾳ. Theodorus aliter legit: καὶ τῇ θερμότητι. sic enim scripsit: atque calore.

Πρὸς δὲ τὴν ἀρχήν, vim genitalem, διαφερόντως. quia βλάστησις καὶ καρποτοκία principium illud pro se habent. Οἷον μορέων. Ita legitur vulgò, de Moris. Theodorus legit μυρρίνων. Myrti tamen foliũ non caret pingui. est autem frigori valde obnoxium. Οὐ θερμόν. Hic bene cecidit morositas Theodori. ferè enim vtitur hoc aduerbio (minus) pro integra negatione. Sicut & dudum (minus ægrè) & alibi sæpissimé. At hîc commodiorem facit sententiam: vt non neget penitus calorem, sed comparat. non enim Myrtus nullas habet calidas partes.

CAPVT XXV.

XXV. Capitis argumentum. Soluit quæstionem cur pruina, quàm niue magis arbores congelentur. quatuor rationibus: quia diutius insidet: quia tempore magis alieno: quia mordacior: quia tennior.

ΔΕ' τινες θαυμάζουσιν. Hîc quoque fecuimus. Nam quæ hæc antecedunt, pertinent omnino ad eorum rationem, quæ primùm videntur arefacta, tum deinde germinant. At hæc alia prorſus materia. quippe cauſas explicat, quæ ſuprà ſunt adductæ, atque earum excutit naturam per collationem. Quare nix non congelat: pruina, quæ minore ſit quantitate, congelet. quatuor è locis elicit argumenta. Ab iis quæ ſubſtantiam, & ſpeciem ſequuntur, quæ prima in natura ſunt, poſtremo loco poſuit: quia procedit à notioribus. notior autem eſt inſeſsionis diuturnitas, quam primo loco ponit. Deinde pruinæ caſus: quia fit poſt germinationes. Igitur à ſubiecto hîc argumentatur, & patiente, non agente: nix autem ante germina cum ligno ipſo rem habet. duæ poſtremæ rationes. Quia mordax. mordet autem, quia ſubit. huius cauſæ cauſa: quia tenuis. Eſt autem tenuior, quàm nix: quia materia de qua fit, tenuior eſt, quàm de qua fit nix. Eſt enim aqua congelata nix: pruina ros concretus. eſt ergo coactus aer. Hæc ſunt argumenta: quorum primum patitur obiectionem. non enim verum eſt, pruinam diutius inſidere: eius cruſta nempe tenuis, facilè ſoluitur à tepore: niuis craſſitudo maior. Itaque tres aliquando menſes inſidet in Italia: ſæpe triginta dies. pruina ſoluitur eadem ferè die: ſi ſol illuxerit. Nam quod ait: niuem non manere, propterea quòd excutiatur: pruinam verò ſeſſilem pertinacius: id nihil eſt. non enim excutitur tota. & quod remanet, valet tantundem pruinæ: ſi compares quantitates. Ratio potius eſt in partium conſtitutione: denſior enim eſt & cõpactior pruina. Itaque vrit: vnde & nomen. vrit ergo plus: ſicut arundo ignita plus quàm ſtuppa.

E'κπήγνυσιν. Etiam hîc animaduertes τὸ ἐξ: velut apud nos, exuro, exupero. alio modo, extirpo, ſicut ἐξαιρῶ. & alio modo exalbidus, quemadmodum apud Hippocratem ἐξέρυθρος. Non penitus rubra, ſed exiens aliquantum ex ipſo rubore.

Μετεωτέρα: quoad quantitatem. A'ποτάκεται, non ſanè vbique. at in illis quoque locis, vbi diu durat nix, minus vrit quàm pruina. E'πιλαχὴ ἡ διάθεσις, affectus rami, vel pampini. quia cùm vacat operè pampinus hyeme, niuéque operitur: quid tum poſtea? lignum eſt, vetus eſt, durum eſt: vis genitalis intus eſt. At cùm operatur, & prouehit germina: tunc oppreſſus pruina perdit operã, tenellam, incohatam. E'πίκηρον, vox ſatis frequens huic autori. fato obnoxium. Διυγραινόμενον. Quod non eſt durum, velut ante germinationem. Καὶ μανούμενον. Quia germinat, rarefactus, & laxatus palmes: vnde aprilis ab aperiendo: itaque accipit iniuriam. Λεπτοτέρα. Pruina eſt niue tenuior, quoad partes, quibus cõponitur, ſed non percipitur ſenſu palàm: quia partes eæ plus cohærent. Non enim tantum concepit in ſe aeris atque nix. quare frigidior. ſicuti frigidior eſt glacies quàm aqua ipſa, ex qua facta eſt.

Σφοδροτέραν. Vehementior gelatio fit. quin A eandem ob cauſam pruina quàm nix concreta magis eſt: propterea quòd conſtat è materia tenuiore. Vt in problematibus diſputatũ eſt: aquam citius congelari, quæ calefacta fuerit, quoniam tenuior effecta ſit. Vt hinc quoque medicaſtri aquæ coctæ calumniatores deiiciantur. H' δὲ χιών. Dicat aliquis: atque niues diutiſsimè videmus inſidere. verum, inquit, eſt: cùm totum integant ramum. at tunc obſident calorem: itaque iuuant. Hoc quoque perpendendũ. Non enim totum obtegunt, ſed ſupernam tantùm partem: nihilo ſanè magis, quàm pruina. Τὸ δ' ὅλον. Denique, inquit, actio tota prouenit à vi. Τμητικωτέρα. Magis incidens. ſic etiam loquuntur Itali. Tam aſperos aquilones, vt incidant faciem. ſubit ſanè, ac ſoli partes ſeparat. Itaque noualium gle- B bas redigit ad puluerem pruina. At quare incidit: cùm contrà cogat frigus? qui ſeſe induit, atque corrumpit id humoris, quanto cohærent partes ſicciores. Eſt enim humidum ſiccarum gluten. Frigus autem non cogit, niſi ea quæ humida ſunt penitus. Non enim verum eſt quod vulgò dicitur in libro de miſtorũ affectibus: frigus non congregare, niſi diuerſigenera. Contrarium videmus in oleo, metallis, aquis. glebas autem, quas initio cõcreſcere facit, tandẽ redigit in puluerẽ, abſumpto eo quod erat heterogenes. Τοὺς νέους, noualia.

Διαχεῖν τοὺς βώλους, glebas diffũdere. ſicut ignis diffundit liquefactilia, ſed alio modo. Δάκνουσαν, mordentem. quid hîc eſt mordere? docebit tranſlatio. dens mordet: ſeparat. eſt ergo morſus ſepa- C ratio. Vnde & nomẽ, μόεσι ἐδω. cùm abſcindimus portionem, neque totũ voramus. Ita pruina mordet: quia ſeiũgit glebas, & aliorum partes, quibus incumbit. Apud Horatium mordet æſtus Oleam quia rugoſam facit, dum exuggit. Λεπτοτέρα. Definitiones ex meteoris. nix eſt ex nube ſpuma, concepto aere. Καθ' αὑτήν. Pruina conſtans ſeipſa tota. nempe ſi ſenſum conſulas. Nã ipſa quoque tota ſpuma eſt, & bullæ minimè cohærentes.

Καὶ ὑγρόν. Quaſi nix terreſtrior ſit: pruina humidior: quanto eſt aere craſsior aqua.

Lego κατακρυπτομένοις ὅλοις: non, κατακρυπτομένης ὅλης. teguntur enim rami, non autem nix.

Theodorus, μετεωτέρα: infirmior. nulla tamen ratione infirmior eſt, ſed compactior & frigidior multo. ſed ad copiam reſpexit. Οὐκ ἐπιμένει. D Theodorus addidit: iis omnibus partibus. at quæ relinquuntur partes, quare non efficiunt idẽ quod pruina? Επίκηρον, fragile. imò, ἔποχον: vt loquiquitur Euripides: ſiue ἔνοχον, obnoxium cuiuis iniurię, non autem fragile. quin rei ſiccæ affectus eſt fragilitas. Germen autem ſeipſo tunc eſt humidius quouis alio tempore. Iccirco dicit: διυγραινόμενον. nullum autem humidum fragile, ſed flexile. hoc declaratũ eſt in libro de affectibus miſtorũ.

Διυγραινόμενον, καὶ μανούμενον. Humeſcit, rareſcítque. nequaquam. omne vegetabile ſtatim ab ipſis momẽtis ortus ſui amittit aliquid humoris. Itaq; germen cùm prodit, prodit è ſucco humidiſsimo, & denſatur: at denſando non humeſcit, ſed de humido

mido remittitur. Non igitur tali verborum flexu A fuit vtendum. sed hîc ὑγραινομένων, significat simpliciter humidum, non autem humeicens. humescere enim præter quàm quòd humorem significat, consignificat etiam tractum acquisitiums humoris illius. Τῶν ἔξω, frigus quę foras versus arcebitur. melius: frigus foris excludetur. non enim arcere designat motum. at (foras) significat terminum motus. Τῷ ζωτικῷ καὶ μᾶλλον, quia magis consistit. non apud Latinos vsus huius verbi (constare) ad id significandum. Περιειληφότα πνεῦμα, spiritum in se admodum continens. peregrina loquutio. dicam: tu es admodum diues. at non dicam: tu habes admodum diuitias.

CAPVT XXVI. B

XXVI. capitis argumentum. Quærit vtrum concretiones in aere crasso fiant, an in tenui, disputat locorum exemplis ad vtranque partem, & concludit ab vtroque.

AΙ' δ' ἐκ πήξεις. Postquam declarauit gelu species, in aere, aqua, terra: quæque maleficia proficiscuntur in arbores ab ipsis: nunc quærere instituit super vno tantùm subiecto, scilicet aere. Qui cùm sit quibusdam locis tenuis, alibi crassus: quærit vter ad gelu paratior sit. Disceptat pro vtraque parte, recensitis locis, quæ crasso aeri subiecta sunt: quæque tenui fruantur. Tandem huiusce mutatione constituta subtilissima distinctione, demonstrat ab vtroque & fieri, & esse. Tum non solùm spectanda loca, tanquam aere prædita peculiari, sed etiam quocunque in loco aeris mutatiunes. Quod icirco adiunxit, vt ostenderet, non à locis solis exempla petenda sem per. haud enim semper eiusdem modi esse aerem iisdem locis, sed assiduè vbique aliquid pati mutationis. dixit, ὅλως: quod alibi, ἁπλῶς. id est, sine alius causę admistione, an tenuitas aeris causa sit, qua concrescat aer. eodem modo de crasso. More autem Peripatetico duas dat controuersas partes: πότερον παχύς, ἢ λεπτός. deinde, quod tandem concludit postea, hic tertio loco ponit. Tum si concludit, ex vtroque fieri: rursus quærit, ex vtro magis. sic & Præceptor solet: & eum Porphyrius imitatus. Εἰ μὲν γάρ. Primum argumentum. si aer non gelatur, nisi cùm serenus est: sanè gelatio non erit aeris affectus crassi. probatio. quia serenus aer tenuior est. Hæc est minor syllogismi propositio. idem est: ὅταν μὴ ἀὴρ αἴθριος: &, εἰ μὴ ἀήρ. Ἅμα δέ. Alterum argumentum ab effectu crassus non ingreditur gelatio non euenit, nisi subeat: tenuis subit. Ideò dixit: διαδυνηκώτερος: sicuti suprà, διαδύεται πόρρωτέρω. Ἔτι δ' ἀλλ' ὑποχέτερος. Tertium argumentum ab effectu, aptior est ad patiendum tenuis: plus ergo patietur. Gelatio passio est. probat: quia aqua attenuata citius gelatur. attenuatur autem præcocta. Εὐψυχότερος, infrigidabilior. Hactenus ab aeris natura: nunc ab historia locorum. Συναπτομαρτυρεῖν, vt sint exempla probabilia, non demõstrationes.

Icirco vocauit μαρτύρια: sic & Præceptor: & alibi dicit, σημεῖα. Galenus super primo prorrheticorum, σημεῖον esse probabilium, τεκμήριον necessariò consequentium. Aliter tamen rhetores. τὸ ἐπί, significat accessionem probationis: τὸ σύν, similitudinem causæ. Οἱ εὐαίθριοι. Loca, quæ serena dicuntur vulgò, plus gelascunt. aliud est, ὑπαίθριον. illud refertur ad aeris simplicitatem: hoc ad aeris fruitionem qualiscunque. At iam serenum esse tenuiorem, iam dictum est. duo dixit: πολλοὶ de locis: maior pars. πολλάκις, de tempore: sæpe. Εἰ καὶ. Posset aliquis afferre pro causa locorum conditiones. Itaque non esset, ὅλως & ἁπλῶς, vt dicebat. verbi gratia, latitudo, & angustiæ locorum. nanque in angustiis aer immobilis plus congela- B tur: fusiora loca plus excipiunt externarum impressionum. Quapropter non erit, ὅλως, ab aeris tenuitate, sed ἐν μέρει ab iis circunstantiis. Vt huc obiectum tollat: vtrisque locorum conditionibus idem docet euenire. ac primò de angustiis. ait enim. Μικρὰ πάνυ. Vt ad Cranium in Corintho, & ad Olympum. Σκληραὶ γάρ. Vtrunque coniungit, τὸ αἴθριον, καὶ τὸ σκληρόν. graues, ac duræ serenitates. Duritia hîc habet apud Latinos metaphoram sanè duram. rigidam dixeris: vnde & rigor, communi designatione tum frigoris tum duritiei. serenum igitur est τὸ πηγνύον. Τοῖς φυτοῖς, probatio duplex. & plantis, & hominibus: nequis non putet rem esse vniuersalem. Καὶ ἐπὶ πλείοσι. Contraria conditio locorum patentio- rum. Καὶ ὅλως. Aliud à locis argumentum, ex C istarum in aere qualitatum mutatione. mutari gelationis rationes atque euentus. Quæ loca fuissent sub aere crassiore, tantisper haud esse gelata: postea mutata conditione, scilicet aere attenuato, contigisse vt gelasceret. Exemplum capit ex campis Larissæis: vbi stagna fuerant olim, ac propterea crassior aer, atq; inde tepor. ea stagna, vbi emissa, locum fecerunt reficcatiorem: frigidior facta regio est, ac frequentibus infestata gelationibus. Ιξαναστάντος. αὖω, radix verbi est, sicco: nisi quispiam malit: ἐξαναστάντος ἀνάγομαι. vsitatius enim est. Καὶ κωλυθέντος, mira oratio. nam dicimus cursum prohiberi, cùm retinetur obiicibus, aut alia qua ratione. Hic autem prohi- D beri quies emissione & laxatione. Σημεῖον δέ. quibus indiciis doces frigidiorem factam regionem? quia dum essent ibi stagna, læta erant oliueta, ipsarúmque arborum visenda species: póst nullę extitere. Μεγάλας καὶ καλάς. Non satis est, proceras esse: oportet etiam esse specie conuenienti. Καὶ αἱ ἄμπελοι. Etiam à vinearum incommodis aliud argumentum. Ὅτι δὲ τὸ ὕδωρ, vult serupulum tollere. Dicat aliquis. elementorum omniũ aqua est frigidissima. Quomodo tepor inde? quia hic oratio Philosophi manca est atque conturbata nec dat rationem, sed narrationem tantùm: Dicamus nos. corpulentior aqua magis est obnoxia putrefactioni. in omni putrefactione calor. Omnis aqua stagnans corpulentior. Videamus, verba ipsa, manca, & corrupta esse. Nam quĩnam

est illa regio quam designat illo pronomine, *αὐτῇ*? nam loquitur de Larissa. Quibus machinis Hebro Larissa facta propior est? aut quomodo *τοιῷ*. aut quomodo *ἀλεεινοτέρα*, quam dixit frigidiorem, atque etiam gelu obnoxiam? nota verbum, *συμβαίνον*: euentum. sic dicitur, quodcunque fit in fine post alia. itaque superstitem esse *συμβαίνειν* dicimus. *Ταύτῃ μὲν οὖν*. Expedita prima quæstionis parte pro aere tenui, secundam aggreditur pro crasso. Primum argumentum. *Ἀκίνητος γάρ*. immobilitas est occasio glaciandi. ratio supra dicta est. *Ὅτι δ᾽ ἡ αἰγίς*. Aliud argumentum. quæ sint eę styges, nõ est mihi in promptu dicere: nisi sint culices, quos Cusinos Franci vocant, Veneta regio Mossoni, Zanzaras Thusci, Vascones: *ex bestiolæ non gignuntur in locis, quæ difflabili ac tenui fruuntur aere, sed in paludibus, vt ad Adriam, & Argentam, & Padi fauces. Si eę styges sint: nomen inuenerint ab odio.

Ἐπιβεβαιοῖ δέ. sicuti supra, *ἐπιμαρτυρεῖ*. tertiò confirmatur argumento à montanis sumpto locis. ea nanque minus gelant, quia mobilior aer est.

Οἱ δὲ καθ᾽ ἕλεσι. Hactenus hæc argumenta sumpta sunt à natura vniuersali: nunc à locis singularibus. iam duo verba dixit: *μαρτυρεῖν*, *βεβαιοῦν*. nunc addit tertium, *πίστιν ἔχουσι* ad Cithrum Thessaliæ. caua loca sunt. In iis maximè fit vt gelentur. at in cauis crassus. à crasso igitur. *Ἐπιφιλονεικεῖ*. Optima ratio disputandi. suprà Larissæis emissis stagnis tenuior dicebatur ver esse factus, atque eo autore gelu. hîc tantundem opponit. reficcatis paludibus, atque reducto agro ad arui speciem, & cultum, non gelare. antea, cùm esset lacunosus, gelabatur. *Καταπεσεῖν*. non dixit, quid. ager scilicet, E potus. vt, epoto Sarmata pastus equo: *Η᾽ θέν πολὺς* scilicet *πήγνυται*.

Καὶ τοι λεπτότερος. minor propositio. *Δι᾽ ἄμφω*. Ob vtranque causam tenuior factus aer, & aquis subductis, & adhibita cultura attenuat enim motus. ager cultu vacuus quiescit. itaque etiam pinguescit. patet in noualibus. *Ἡ γὰρ ἀργός*, ager cessans frigidior. quies corporis mater.

Παχύτερον ἔχει τὸν ἀέρα, incultis locis aer crassior. quare? quia minus difflabilis. ideo dixit: *μή τε τὰ πνεύματα*. est causa à fruticibus, quibus aeris motus impeditur. ob id ait: *διὰ τὸ ἀλσῶδες*.

Καὶ μήτε τὸν ἥλιον. Causa vlterior: quia non ad mittit solem. at sol attenuat. *Ἅμα δέ*, tertia causa. Quia multas habet aquarum frequentias, collectiones, stationes. Nam ex aruis aquæ deducuntur, sulcis, elicibus, fossis. *Οἷ περὶ τὰς κρηνίδας*. Probat exemplo loci Thraciæ qui à fonticulis Crenides appellatur. Sanè ex nomine loci deprehendas habitum. *Αἱ μὲν οὖν αἰτίαι*, tertia pars: in qua dat iudicium super quæstione, quasi apud Martialem Domitianus, vtraque manu.

Γίνεσθαι δ᾽ ἀμφοτέρως. Quia in re controuersa difficile est vtranque fouere partem: non enim simul duo sustinet contraria veritas: propterea, *ἴσως*, addidit ad modestiam, more suo: quòd vtroque modo fiat, ex vtraque patere narratione.

A

Διαφέρει. Quod quærebat, expedit. aiebat. Tum si ex vtraque causa: ex vtra magis? neutri alterum hic: sed mox crasso tenuem anteponit. quia ex superiobus fundamentis, *ἐπιπολῆς*, *ἐμπαθῆ*. & coniunxit multa seriatim, *διαλύειν Τέμνεσθαι*. quæ omnia segniora sunt in crasso.

Θ᾽ λεπτῷ. Contrarium tenui, qui erat *εὔθρυπτος*.

Οὐδ᾽ αὖ πάλιν. Neque tenuis: quia abit, mobilis enim. at supra toties repetebat, impressiones fieri ob infessionem. Sic nunc: *ἐς χειμῶνος*. quomodo igitur neutrum, si vtrunque? ideo subiungit: considerandas superuenientes affectiones: quarum accessionibus fiant mutationes: aut addatur vires viribus, aut detrahantur. Eas appellat, simili voce illi, qua supra vtebatur, *ἐπιγίνομαι*: &

B

ποῖα: quia sunt qualitates: & *ἅττα*: quia non omnes, sed certæ. *Εὐκίνητος, καὶ οὐ κεκομμένος*. Nisi sit mendū: durū est. non stipatus ac densus: qualia sunt, quę concludimus. *Ὅλως κρᾶσιν*. Notissima vox de crasi temporum. status cæli: vt status hominis: conditio. *Καὶ εἴπ ἄλλο*. Sicuti suprà dicebat, de cultu, ac resiccatione.

Μέγιστα γὰρ μεταβολαί. Maxima sunt momenta conciliationis opinionum in verbis hisce. in quouis locorum statu valere quamlibet aeris qualitatem. ab eanihil certè posse nos tutò capere argumenti. Quia vel in crasso, vel in tenui, repentinarum superuentu mutationum gelu fieri potest & accessio & decessio. *τῆξαι*, hîc respondet illis, *ἐς χειμῶνος*. nam si gelatio non fit repentè, impediet repentina mutatio gelationem.

C

Ὡς δ᾽ ἁπλῶς. Concludit: aerem tenuem habiliorem ad recipiendum, & patiendum. crassum mutari serius, diutius retinere. Itaque vbi exceperit, esse frigidiorem: quemadmodum vbi calefactus fuerit, calidiorem: ratio. *ἐμμονος γὰρ μᾶλλον*. diutius occupat. Respondet verbo illi iam bis posito, *ἐμμένει*. *Ὡσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις*. In libris vniuersalibus declaratum est quamobrem solidiora & densiora, plus calida aut frigida: quia partes minimè naturales crassiores, aut propinquiores. Igitur plures habent partes qualitatum, ergo plus agent. *Διὸ καὶ εἶπεν*. Deductio ex prædictis quæ causam declarat eius quod dicebat supra: à terra gelu magis noxium, quàm ab aqua: propterea quòd partes solidiores. Ideò iungit crassitiei etiam siccitatem. *τῷ πάχει ἅμα ξηρός*. siccitas erit vnum ex iis quæ dicebat, *ἔξωθεν* euenire. Hæc ille diligenter quidem, atque accurato iudicio. cæterùm nobis etiam reliquit quæ diceremus. Nanque gelationis affectus cùm habent causas: qualitatem, ipsum frigus, & penetrationem: tenuis aer prius sibi affectionem illam vindicabit. Quia verò habet & tertiam causam diuturnitatem, atque immobilitatem: his anteferet sese crassus. omnino verò plus vrere, & plus gelari, longè diuersa sunt in aere, ac propterea distinguenda. Nam primùm quærendum: vter celerius recipiat concretionem

D

tionem. Deinde, vter agat fortius. Sic enim dabitur exquisitum iudicium. Celerius ager cogitur tenuis & serenus, quia minus humidus. Siccitas enim frigoris assecla est. Tum fortius agit, quia penetrat. At tametsi non insidet, tamen sem per succedit recens integris æque viribus. At quare immotus magis Vites gelat? Quia secum affert madorem quendam qui subiens gelatur. Tenuis autem ille sine vllo madore est.

Legendum δ' ἂν ὁ παχὺς δόξειεν, non autem ἀέρ. Ridicula esset sententia. Si gelatio non est affe ctus aeris crasi, videbitur nullius esse aeris. Et διαλυκότερος, non διαλυκότερος. Et ἀπαθέστερος, non autem ἀπαθέστερος. Sic & in fine capitis & hic, ψύχεται. Et ἔξω θέντος aut ἀναθέντος, non συχθέντος. Et πλήξεις tribus locis, non autem ἐκπλήξεις. Et ἀλεεινοτέρα: tepidior, non ἐλεεινοτέρα. Et ὑλαίης, sicut & in libris superioribus, non ὕλης. Et ὡς δ' ἦ δράκων, non ἤ. Et μᾶλλον ἢ ὅσῳ γε addita particula ἤ.

Theodorus legit (vt scriptum est) διαλυτικώτεροι, dissolutione habilior. malé. διαλυτώτερος, consignificat passionem: διαλυτικώτερος, actionem. Dicimus, dissolutio gratiæ & pecuniæ, non dissolutio Cæsaris, Alphij, Alexandri. Ἐξαπαθέστερος, sentit celerius. ambitiosa translatio. Quid enim aut qui sentit aer? Et τὸ ὡς, non solum designat celeritatem, sed etiam habilitatem. Non enim τὸ ὡς ἐν τῷ βραχεῖ, vt ait Præceptor in secundo Rhetoricorum. Facilitas & celeritas disiuncta sunt non solum notione, sed etiam natura. Quicunque facilè patitur, celeriter patitur: non è con C trario. Celeriter patior iniuriam: non facilè patior. Σκληραί, diræ. Fortasse scripsit, duræ. graues. Quæ addidit verba, non leguntur vulgò (quamuis vicina inter se sint). Neque è re videntur. Non enim vicinia prohibere debuit. Quin augere potius: quoniam cogitur intus aer, ac quasi strangulatur. Ἐξαιθέντος, aquæ educta. Id quod antecedit, pro eo quod sequitur. Καλαί, optimæ, speciosæ. Τὸ συμβαινόμενον, quod circà euenerat. Imò quod agro euenerat, ex iis quæ circa eam essent. Ait enim, Hebri vicinia tepidiorem factam. Ἀλεεινοτέρας γὰρ, stabilior atque immotior. ἄτε τῶν τῶν ὑδάτων σφοδρὰ αἰγιαλοῦ. Κοῖλος καὶ ἔφυδρος, cauus & riguus. Riguus est vbi fluunt riui. At cauis non fluunt locis, sed torpent aquæ. Ideo ἐπὶ, δενδρος. Τ' ἀνεῖς; scatebat arboribus. Hoc & alibi indicauimus. Scatent res mobiles, ac per se quidem. Εὐκίνητος καὶ κεκομμένος, habilis minúsque stabilis. Ταχεῖαι μεταβολαί, crebris inter se vicibus. Aliud omnino. Non enim vult commutationes illas sese inuicem subire ac repetere. Satis est si inchoata gelatio contrarii superuentu semel deleatur: nec opus est alterius illius reuersione. Itaque apud Philosophum nulla eiusmodi crebritas. Et vult celeritatem, quam non designat Theodorus. Ἔμμονος, firmius continetur. diutius. Nam firmissima quædam, non tamen durant diu omnia necessariò: vt odia, aut amorū insaniæ: quę nullis artibus dū viget, conuelli queunt. breui tamen dilabuntur. Σωματωδέστερα, callosiora. Hoc alibi quoque castigauimus. Aliud est τύλος, callus: πῶρος, tofus: ὄγκος, moles: σῶμα, corpus.

CAPVT XXVII.

XXVII. *capitis argumentum. Æstus excessus plantas interficit, præsertim nouellas. Æstus natura, magis alienum quam frigus.*

Πότι καῦματος. Cùm interitus cau sas interiores væstigaret, vnam statuebat excessum: eamque in duobus, in frigore, quod gelu nominatur: in calore, qui vocatur æstus. De gelu dixit: nunc absoluit quod reliquum est. Interire plantas æstu, nouellas potissimùm: quare etiam ἐπεί. Quæ non plus anno viuant, ex sanè semper nouellæ sunt. Veteres non item mori, nempe ob radicum robur tutas, ac præterea propter magnitudinem: à quibus de integro queunt vitæ renouare principia, iacturam tantummodo facere fructuum, aut ad summum etiam germinū. Hoc est quod dicebat, ἀλλ' εἴπερ τοὺς βλαστοὺς, καὶ τοὺς καρπούς. Non A ticismum, εἴπερ. Deest enim totum illud, ἀλλὰ μόνον τοὺς βλαστοὺς, εἴπερ καίοιντο. Sic in Nubibus Aristophanes, κ' ἐὰν τ' ἀπὸ τῶν τοὺς θεοὺς ὑπερφρονεῖς κ' οὐκ ἀπὸ τῆς γῆς, εἴπερ: scilicet ἐβούλευ ὑπερφρονεῖν, ἀλλ' εἴπερ ἀλλὰ μόνον. Καὶ παντελῶς νέα. Non solos βλαστούς, sed penitùs. Τὰ δ' ἐρριζωμένα. Duo munimenta, ab radicis robore & à magnitudine. A magnitudine firmitatem, à radice valida principiorum præstari conseruationem, etiam in iis quæ haud perinde procera sunt. Διὰ τὸ μὴ ἀλυσιτελές. Non est causa quæ in eis sit, sed quæ non sit. Θιγγάνειν, tangere. malam tactionem. Sic etiam comicus, tangam patrem. Id est emungam argento. Καὶ τὸ ὅλον. Omnino calor excedens magis noxius quàm gelu. Non reddit rationem: neque recte infert, ἐπεί. Quoniam, inquit, omnis excessus affert perniciem. At est hæc communis tam æstui quàm gelu causa. At vult æstus esse perniciosiores. Quare igitur? Quia frigus coercet adigítque ad intima, aut ima calorem. Non ergò semper necat. Æstus autem euocat ac defraudat plātam suis principiis vitalibus: exhaurit enim humidum quod est vitalium spirituum subiectum. Ὅσα συνεργεῖ. Mirum D axioma, gradum tantùm damnans, non speciem. Quæcunque, inquit, faciunt ad vitā sua mediocritate, eadē suis excessibus interimūt. Non est tamē speciei variatio: neque calor vt calor aduersatur naturæ, sed gradus caloris gradui naturali. Nō enim cōtrarius est excessus caloris naturæ, nisi quia sunt extrema contraria medio: & natura est in medio. Καὶ γὰρ χώρα. Narrat quēadmodum commoda fiant incommoda. Καὶ ἀὴρ κωλύει. Etiam aer qui est maximè necessarius, si excedat, nocet. Περιρρεπής. Id est in vtranque inclinans partem. Τ' ἄυτος πλῆθος. sanè συνεργεῖ. At cū addit ὑγίεια: non rectè. Τὸ στάσιμον: Aqua nō fluēs necat. Quis id ignorat? Quare nō opꝰ iis fuit quę sequūtur. ἐὰν ὑπὲρ αὐτῷ

μέγεϑος τῶ δένδρου. Si excesserit arboris magnitudinem. Quin etiam si non excesserit. Etenim nocebit. Vult dicere, interficiet. Itaq; oportet vt superet. τὸ μέγεϑος, non significat hîc quātitatem, sed robur. Ita vt ne magnitudo quidē arbotem tueatur. Nam si totam tegeret aqua arbotem, quid fieret vniuersæ regioni? Ὅπου δὲ ἀπορροή. Si excursum atque porrò exitum habeat aqua, non interficiet. Κ᾽ἂν ἔχῃ βάϑος. Etiam si multa sit, modò abeat. Διαφέρουσι μᾶλλον. Minus frequēs significatio. διαφέρειν, nisi significet hîc perferre: sententia nulla est. Melius tolerant aquas præterfluentes. Nisi velit, διαφέρουσι, excellunt magnitudine. hoc enim est vsitatissimum. Ἰσχυρόν. Alibi significat quantitatem aut robur: hîc aptitudinem. modò locus faueat aquarum propensioni & procursui.

Theodorus τὰ ἐῤῥιζωμένα, quæ radices conceperint: neque Latinè, neque ex re. Nulla enim arbor radices vnquam peperit. Potius è radicibus enata dicetur. Et omnes plantæ radices habent, etiam illæ quas æstus necat. Hîc ῥιζοῦσϑαι, significat radicū firmitate niti: non simpliciter radice quauis. Καὶ τὸ ὅλον ἴσως ἀλλοτριώτερον τῶν ψυχρῶν. Theodorus legit τὸ ψυχρὸν: pessimé. Agit siquidē περὶ καύματος. Æstus enim longè magis quàm gelu nocet. Συνεργεῖ πρὸς τὸ ζῆν, quæ vitam tueatur. nō malè: sed non plené. Aliud συνεργεῖν, conferre: aliud tueri. Ἄφορος, sterilescit. imò iam sterilis est. Frequens abusus huiuscemodi flexionis. Ταῖς ἐπομβρίαις, cùm imbres increbuerint: rectè. at καὶ λιμνώδεσι τόποις: aut loca inundationibus concreuerunt: ludit nos sua periergia. Καὶ τὸ ἱκανὸν ἀεὶ πρὸς τὸ πλῆϑον εἶ). Vt nunquā vires deficiantur contra præsentem alluuiem. Quorsum hæc, equidem nescio. Fortasse sic aptius. Iuuat motus quoad fieri potest, vt elabatur aqua. Cùm tantum aquæ fluit quantum satis sit ad leuādum arboris incōmodū.

CAPVT XXVIII.

XXVIII. *Capitis argumentum. Transit ad ea quæ ex operibus afferunt interitum. Incipit à putaminibus Fabarum: quibus obiectis ad radices plantarum ait plantas interire. Immodicà omnia, etiam quæ iuuant cùm mediocria sunt, nocere: vt fimū. Quicquid fiet operis alieno tempore, perniciem afferre.*

ΟΥ'ΤΩΝ μὲν ταύτας ἀπολυτέον. Transit ad postremā omniū propositam theoriam. Ea est altera pars institutę disquisitionis. Interitus enim causæ duæ: vna ex naturalibus, excessus tū frigoris tum caloris: altera externa, ab opere aut fortuitó. Multa & varia quum sint complicata, distinguenda sunt iudiciis acrioribus. Quędam sunt per additionem, quædam per ablationem. Vtraque est rerum aut internarum aut externarum. Additio interiorum est insitio: miscetur enim formæ forma, atque ex duabus vna coalescit. Externarū additiones sunt in ridicis, arbustis rigationibus, stercorationibus, terræ aggestionibus. Ablatio intimarum est putatio, pampinatio, decorticatio, decacuminatio, strictio, emedullatio. Externarū, aquæ, terræ, lapidum, plantarum vicinarum, vermium, limaciarū, erucarum: etiā aeris, quoties maceriis aut aliis obiicibus Aranciis aut Myrtis frigora defendimus. Est etiam media quædam opera, vt infossio, propagatio, flexio, alligatio: quæ sunt quasi additamēta. Fit enim in planta quiddam aliud quod non inerat. De his omnibus hunc ad modum fuit cognoscendum. Ipse (vt solet) fusim atque etiam confusé. Τῶν βιαίων πάϑων. Duplices erant euentus violenti, ab aere & à nobis. Ideo dixit καὶ εἴτις ἄλλη, scilicet φϑορά.

Περιφλοισμὸν, decorticatio: cuiusmodi fit in Subere: & scissio corticis in Ceraso, ne stranguletur. Παραβαλλόμενα παρὰ τὰς ῥίζας: sicuti mox περιβαλλόμενα ταῖς ῥίζαις. Οὐ πάντα. Non omnes, sed imbecilliores: cuiusmodi nouellę. Mirum verò Fabarum cortices non solū ad radices, sed etiam germinibus appositas nocere. Sūt igitur proportione respondentes maleficiis caprimulgorum & fabulosarum strigum: si etiam è ramis exhauriant succum. Φϑείρει. Docet quomodo interimant, τῇ σκληρότητι. Non placet, duritiam alimento defraudare. Duritia nanque non attrahit: & tamen audet illa dicere, τὴν μὲν ἕλκοντα. Itaque addit ἀποστέρουσι. Hoc iā omnino aliud est: si obstruant, quasi strangulent partes ne recipiant ab radice. At germinibus quomodo? Ego aliter censeo. Spongiosa esse Fabarum puramina, & exuggere: ne irrideamur à ridiculis calumniatoribus occultarum proprietatum. Ἔνια δέ. Quia dixit Fabæ cortices esse contrarios: addit, quin alia quoque quæ tamen haud sunt contraria, necant, etiam ex iis quædam quæ iuuant alioqui. Interimunt autem duobus modis, qui tamen vnus est modus, τὸ ἄμετρον. Si plus quā par est administretur, vt fimus. Vrit enim. Aut si alieno tempore. Hîc non est amplius ἄμετρον, sed ἀσύμμετρον, propter alienū tempus. Atque ita hoc quoque respondet superioribus: vbi dicebat, nocere etiam illorū excessum, ὅσα συνεργεῖ πρὸς τὸ ζῆν. Excessum verò hunc duplicem facit: in quantitate, quem designat per πλείω τῶν συμμέτρων: in qualitate, quem indicat per ἰσχυρότερα. Ita bonum fimum si plus æquo aggesseris, nocebit nimia qualitate, quæ in nimia quantitate est. Si acrem fimum, nimia nocet qualitate, quæ etiam in parua quantitate est. Tum illam quantitatem etiam partitur in duo; in continuam, veluti quum cumulatur: & in discretam: veluti cùm dicit συνεχῶς, cùm frequentatur. Ἡ σκυτοδεψική. De cotiario fimo satis suprà. Eius vtilitatem certam suprà docuit: nunc communem vsum abdicat, vt perniciosi. nō tamen penitus. Addit enim, ὡς εἰπεῖν. Ἀκράτος, παρὰ τὸ κεράσαι. Et μὴ καλῶς κερατηδεῖσα, παρὰ τὸ κερατίσαι. Vt neque sit κερασϑεῖσα, neque κερατηϑεῖσα. Non est domitus: non deposuit acrimoniam cinerum, quibus coria interpolantur. Ita animi gratia sententiam amplificauimus, exemplo iureconsultorum, qui titulum de tigno immittendo, accommodant etiam saxis.

Μὴ ἀκμαίας πρὸς ἕκαστον. Sunt enim fimi quidam omnibus

omnibus conuenientes, vt humanus: alii quibusdã tantùm, vt suillus, coriarius, balneorum strigmenta, cineres domesticorum lixiuiorum. Καὶ χ´ ὥσπερ τὸ ὕδωρ: rectè, ὡς εἴπομεν. Hæc enim suprà, non esse fimi naturam omnibus communiter cõmodam, sicut est aqua. At enim nec aqua omnibus commoda est: non enim Cappari, non Iridi, non Leoni: fortasse nec Croco. Ideo corrigit & addit, ἀλλὰ καὶ τοῦτο. Quin & aqua ipsa quoque vel nimia vel non opportunè. Tum, omnino ac simpliciter affert interitum quibusdam. Ideo dixit πᾶσι, respiciens ad omnes plantas. Σήπον τὰς ῥίζας: sanè humor putrefactionis parês. At cùm addit ἐμμεθύσκον, laciniit. Inebrians radices. Vult dicere, implens. Plus est quàm saturare. Εἰ δ᾽ ἂν δὲ δύναι. Nunc etiam subiecta designat ac distinguit: alia per ætatem, νέα: alia per species, μὴ λίαν φίλυδρα. Sunt quædam quæ non amant aquas. Exemplum Cupressi dat. Καὶ μᾶλλον. Nunc addit administrationis importunitatem. Omnia sanè intempestiua, nedum plantis, verumetiam rebus omnibus nocent. Applicat autẽ axioma tum stercorationi, tum putationi & fossioni.

Συναίτια, rectissimé. Nam fimus causa est interitus per se, quia naturalem humorem populatur. At fossio non est causa, sed concausa: quia vel detegit & exponit aëri noxio, vel operit. Terra interdum frigida, interdum vrente. Ὁ δὲ καιρός. Tempus autem est concausa, vel quia qualitatib⁹ alterat, hoc est πρὸς αὐτά: vel quia niues adducit aut æstus. Hoc est ἐπιγινόμενα παρὰ τοῦ θεοῦ. Superuenientia, quia sunt accessiones. A Deo ducit, piè. Suprà, παρὰ τὸ δαίμονος. Κατὰ τὰς ὥρας. Sanè non aliter. Horæ nanque sunt in tempore. Et (vt aiebat diuinus Senex) καιρὸς ἐν χρόνῳ, χρόνος ἐν καιρῷ. Ἐν τοῖς οἰκείοις. Epilogus. In rebus alinquin & conuenientibus & vtilibus latent pernicies hisce de causis. φθορά, hic est actiuè positum.

Δι᾽ ὑπερβολήν. Quoniam fimus si non vrit largè appositus: at inuehit luxuriam. Ibi est ὑπερβολὴ τροφῆς. ἄλλως autem cùm vrit. Habet igitur pro causa τὴν ὑπερβολήν: & aliam causam ἀκαιρίαν. Quam? τῷ ἔργῳ, τῷ ἐργασιῶν.

Lego ὅσα παραβαλλόμενα, non παραλλόμενα. Et ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐνίοτε. Et κυνάκειθος, non σφακελισμός. Et ἢ τούτοις, non τούτους.

Theodorus περίφλοιον, corticis in orbem detractio. obexcorticatio. Καὶ παραβαλλόμενα, D quæ appositis quibusdam exultet. Frequẽter hoc verbo sanè exultat vir alioqui doctissimus. Ἀναβρυόμενα, prosiliere. cacozelia. Σκληρύνεται. Theodorus addidit, siccitate. Ἀθρόως. Malè item addidit, protinus. Non enim protinus moriuntur. Quin homo dies quindecim fine interitu famem tolerat: vt Monacho cuidam contigit ægroto. Ἢ συνεχῶς, ἢ ἰσχυροτέρως. Si crebrius, vel effusius, vel vehementius. Addidit, effusius. Cumulatius potius. Nam effusius fimus nihil nocebit. Sparsus non obest: cumulatus exitio est.

Συναίτια. Dant causam moriendi. Melius, adiungunt causam, vt exprimatur τὸ σύν. Quin ipsæ

A quoq; sunt causæ, vt putatio. Vulnus enim soluit continuũ. Sunt igitur cum aliis causis ipsæ quoq; causæ: non autem dant causam. Ὁ δὲ καιρὸς πρὸς αὐτὰ, καὶ πρὸς τὰ ἐπιγινόμενα παρὰ θεοῦ. Philosophi sententia hæc est. Hæc (quæ diximus) sunt concausæ. Tempus quoque causa est, vel (vt loquuntur) mediata: quia qualitatibus interficit: aut (vt melius dicamus) ac sub tẽpore. hoc est πρὸς αὐτά. Vel mediata, quia pluuias adducit, & alia quæ vocabat ἐπιγινόμενα. Quia sunt affectus aëri superuenientes. Hæc autẽ sunt à Deo. Itaque dicimus, pluit, grandinat, sub eius persona, ad quam referuntur hæ actiones. Theodorus autem lõgè aliter. Temporis, autem singulis horis cùm ad hæc ipsa, tum ad sequentia Deus autor est. Neque planè exprimit τὰ B ἐπιγινόμενα, per sequentia: neque temporis autorẽ facit Philosophus Deum, sed pluuiarũ. Alioquin omnium rerum autor est. Sed sicuti παρὰ τὸ δαίμονος: sic hic παρὰ τοῦ θεοῦ.

CAPVT XXIX.

XXIX. *Capitis argumentum. Agnascentes plantas quasdam quibusdam exitium afferre suctu aut strangulatu. Harum aliquas esse communes multis, nonnullas quibusdam peculiares. Oleum, Picem, adipem exiccare, atque vrere arbores.*

AI δ᾽ ἀπὸ τῶν φυτευομένων. Videmus hominis inconstantiam. Qui proposuerit se dicturũ nocumenta quæ nostra opera plantis eueniant: repe-C tit ea quæ suprà recensuit pro naturalibus: ac sanè ita est. Duæ sunt huius capitis partes. Hæc prima ἀρχή: non enim suo loco: altera, ab opere nostro, veluti cum oleo, seuo, pice, adipe, quæ castigare volumus luxuriantia, aut tollere penitus limus. Exempli gratia, radices, id quod faciunt qui mitigant saltus ad culturam. In hac prima parte primùm ostendit, cõmunes pluribus noxias arbores, vt Ederam. In secunda, proprias pestes, duobus modis. Aut enim agnascuntur, vt Podagra Lino: aut miscentur occulta natura seminũ, vt Tritico Lolium. Quæ agnascuntur, aut agnascuntur stipiti, vt Eruanga: aut ad radicem, vt Limodorum ad radicem Fœnugræci. Αἱ δὲ, scilicet φθοραί. Tum earum quæ à nobis cõsitæ sunt, tum illarum quæ spontè prouenerunt. Hîc quoq; actiuè φθορά. Corruptio quæ euenit, aut à Vite D Salici si adieratur, aut à Salice Viti. Θᾶττον δ᾽ αἱ ἰσχυρότεραι. Omnes exitiales. At maximè perniciosè, quæ validiores & quæ numerosiores: ἰσχυρότεραι καὶ πλείω. Sanè inuictus exercitus, si & robore præstat & numero. Tales sunt syluestres. Dixit πλείω, quia paucæ ex mitibus necant coniuges suas. Καὶ ὅσα δή. Auget & effectum & conditiones. Multitudine: multi alimenti cupidas. ἐπιζέοντα, quæ proscinderent socia: veluti quæ radices suas in alias im mittunt, vt Ederæ. κατατείνοντα, amplexu strangulantia, vt Orobanche. ἐμφυόμενα, quæ insinuãt se, vt Polypodium. περιπλεκόμενα, vt Iasione. Δοκεῖ ἤδη ἢ ὅλως τὰ ἐμβλαστάνοντα φθείρειν. Hoc quoque suprà diximus, arboribus exitio esse Viscum. Loquen-

di tamen modus haud conuenit. Non enim viscus videtur perimere τὰ ἐμβλαστάνοντα: nempe ipsũmet est ἐμβλαστάνον. Καὶ τὸ ἅλιμον. Duplici de causa. quia plurimum succi requirunt: ideo dicebat πολύτροφα: & quia salsum. Διὰ τὸ πλεῖον Plus habet salsuginis. Ergo & Ederam subsalsam intelligit. Φθορὰς. Nunc repetit quæ suprà recensebat vitia: nec semel. De Orobanche, quam suprà nos Eruangam vocabamus. De Limodoro: quod statim ab radice aduoluitur Fœnogræco. Καὶ ἄλλα ἄλλων. Veluti Cuscuta. Καὶ ὅσα δὴ. Alius modus. Quæ congenerantur cum seminibus quibusdam, vt cum Tritico & Hordeo Lolium, & Auena: cum lentibus aparine. Τὰς τροφάς. Alimẽti materiam exhaurire duplicem: & internã euocando, & externã ab aere intercipiendo. Aerẽ nanq; sæpe dixit δεύτερον τροφήν. Cùm verò addit, etiam id intercipere succi quod à sole proficiscitur: non intelligo. Nisi τὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, non succum designent, sed fotum. Nempe obtegunt atque obumbrant Ederæ. Firmat autem sol arborem, & coquit alimẽtũ atque aptum vt sit efficit. Καὶ τούτων. Transit ad peculiarem huic loco partem, de externis causis, nempe oleo, pice, seuo. Siquæ igitur syluestres, ac πάρεργοι plantæ plantis vtilibus sint adnatæ: perungunt eas adipe oleóve aut pice, quo intereãt. Hoc item suprà de oleo, capite secundo, & alibi. Huius instituti vtilitas ex prudentia perspecta est. Aliquando enim haud sine arboris pernicie detrahi potest Edera, propter pertinaciorem adhæsionẽ. Ergo si auellatur vi nostra, vi sua secum trahat eas partes quas suis subiit radicibus. Ita consulrum cirant vtrique commodo, tum vt tollatur, tum vt absq; noxa. Propterea dixit φθείρει, καὶ οὐκ ἐῶσιν ἅπτεσθαι καὶ πλέκεσθαι. Ita cauent, vt illarum neque importuno contactu, neq; complexu strangulentur. Strangulantur autem ταῖς αἰτίαις οὔσαις ἐν ἐκείνοις. Eæ causæ sunt, calor & tenuitas, quibus queant & subire & vrere. Ideo dicit διαδύεται πόρρω. Transmittunt perunctos cortices, & penetrant introrsum, καὶ ἐπικάει, & vrunt. Addit & tertium, πυκνοῖ: quia pinguia obstruunt ac prohibent alimenti commeatum: quemadmodum de Pinus Piceæve radice dicebatur; quoties in tedam crassescebat. Vrunt autem primùm corticem: fit ergo durior. Vsta enim duriora. Tum absistit cortex: scilicet ipsi perinde ac trunco communi humido consumpto. Οἱ γὰρ ἡμεροῦντες. Aliud indicium harum facultatum. Quando ii qui ferum agrum ad culturam edomãt, vbi excisis arboribus radicum reliquiæ peruicaciores sunt, pice oblinunt, aut oleo aut adipe. Ita penitus exiccantur. Picem autem plus posse.

Lego ῥίζα, non ἢ ῥίζα. Et ὀροβάγχη, non ὀροβάκχη. Et τροφαὶ ἀφαιρεῖται, non ἀφαιρεῖσθαι. Et ἐλαίου καὶ τῆς πίττης, non ἡλίου καὶ τῆς πίτυος. Et ἐν ἐκείνοις, non ἐκείναις. Et καὶ διαδύεσθαι, addita coniunctione.

Theodorus ἢ τῶν παραβλαστανόντων Aut contagione spontè se associantium. Quæ sit ea contagio, non equidem satis intelligo. Et ridicula rapina illa qua (A) τὸ ἀφαιρεῖται interpretatur. Ἐμφυόμενα, irrepere. imò innasci: vt Viscum, de quo propterea ponit exemplum. Καταλαμβάνειν, compressu. Est tamen in Græco verbo comprehensio, non compressio: nempe κατάληψις, non πιεσμός. Καὶ οὐκ ἐῶσιν ἅπτεσθαι καὶ περιπλέκεσθαι. Longè aliter Theodorus. Quare tangi eas minimè sinunt, sed tutissimè circundant viminibus. Sanè verbum περιπλέκεσθαι, est referendum ad plantas noxias: quas non permittunt applicare sese plantis vtilibus atque illas circumplecti. At Theodorus retulit ad agricolam, & fecit vt is viminibus eas constringeret. Hîc de viminibus nihil, sed de pice atque oleo. Λεπτὰ, tenuitate labili. Lubrica voluit dicere. Malè autẽ (B) de suo id addidisse intelliget, qui picis lentorẽ habeat notum: minimè enim labitur, sed hæret: glutinis enim quid refert. Tenuitas autem est non propter lubricitatem, sed propter igneam naturã.

Ἀφίσταται, detrahitur. nequaquam. Detractio fit ab alio extrinsecus: at absistit cortex noua parta duritia, consumpto succo.

CAPVT XXX.

XXX. capitis argumentum. Quasdam solo vulnere interire, vt Palmam: alias non item. adeo, vt etiam exemptis lignis non pereant, velut Vlmus & Pinus, exempta teda. Nonnullas vulneratas fieri meliores, sicut Amygdalos. Esse etiam quæ scissuram patiantur, cuiusmodi Vitis est. Medulla tota exempta interire. Alias decacuminatione, alias non. Mutilatione paucas mori. Aliquas fieri tantùm deteriores. Si depascantur, non solùm nocere mutilationem, sed etiam morsum.

(C) AOI ΠΑΙ δὲ τῶν φθορῶν. Transitad alias causas violentas, quas cõprehẽdit sub ablatione: vt vulnere, excorticatione, mutilatione. De vulnere primùm quæ intereant, vt Palma. Deinde quæ non, sed maiore vi. Non solùm enim vulneris patientes esse, sed etiam portiones amittere posse absque interitu. Talis vlmus. Id intelligi in perfecta ætate. Nam Pinus quoque nouella interit abscisso ex trunco ligno. At vetusta non perit exempta teda. Ab his procedit ad naturam valentiorem. Tantum abesse, vt ex vulnere quædam moriantur: vt etiam deponant vitia: qualis Amygdalus est. Amittit enim luxuriam vulnerata. Hoc etiam suprà, non semel. Postremò recẽset ea quæ & plagas, & scissiones, & exemptiones (D) patiuntur absque vitæ detrimento: vt Vitis, cui etiam tutò medulla detrahi queat. Causam esse succi copiam quæ subueniat sua substantia, in defectæ partis locum: & glutinosam qualitatem qua rursus coalescere possint. Circumablationẽ verò penè omnibus letalem esse: siue quia cortex sit principalis pars, siue quòd eo depto penetrant introrsum offensiones. Tum rursus de medullæ exẽptione. Post hæc de mutilatione. Pauca nanq; interire vt Abietẽ Pinũ. Causam esse siccitatẽ. Mutilationẽ intelligere se ait, decacuminationẽ. Postremò ait, non õnes interire, sed aliquas fieri tãtũ deteriores, vt Amygdalũ. Post hæc omnia nouã affert interitus causã: nẽpe à morsu quoties depascuntur. Sanè capellæ

capellæ morsus letalis, ouis minimè. Bos, quia dētibus caret superioribus, & multum carpit, multum trahit, multum dissipat. Equus & asinus vbi frondes totunderint, ne sarmentis quidē parcunt: sicuti capra & cuniculus ne corticibus quidem. Postremo loco declarat quæ mutilatione non intereant, sed tantummodo steriles fiant, vt Palma. Déque Vite nonnihil ibi. Ὥσπερ βίαιος. Imò vere βίαιος. Quippe cum superioribus compa ratas esse dicebat βιαιοτέρας. Quare scribendum puto ὥστε, non ὥσπερ, Περιαιρέσει τινῶν. Ipsius corticis quibusdam partibus, aut quibuscunque aliis. Διὰ τὴν ξηρότητα. Propter siccitatem non possunt diductæ partes coire, neque in hiatum aliæ succedere. Humido nanque cohærent partes naturales. Ideo subdit καὶ ἀδύνατον. Designat autem vulneris modum cùm dicit, βαθύτερον. Nanque de superficiario non pereunt.

Ὁ δὲ φοῖνιξ. Est etiam in Historiis, vulnerato cerebro Palmā emori. Id ēst huic peculiare: διαφθείρεται, scilicet ἐγκέφαλος. Διαφθειρόμενος δύεται εἰς τὸ κάτω. Nam, quid est ἐγκέφαλος δύεται? Quomodo cerebrum descendit? Nam neque potuit incolume: quanto minus iam mortuum? Quid ergo? Transmittit nocumentum? nequaquam. Non enim habet actionem. Quare fortasse scriptum fuit διαφθειρομένου δὲ, διαναι scilicet φθορά. Cæterùm res ipsa tunc res ipsa erit, non loquutio consideranda. Nam si vita est in cerebro, vt hic ait: non necesse est vt eo intercepto arbor intereat perniciem descendere. Τὸ κύριον τοῦ ζῆν. Certa pars quæ sit autor vitæ. Alibi declarata est vox hæc. Galenus multis locis, & in primo prorrhetico, τὸ κύριον καὶ τὸ ἄκυρον: quod nulla voce Latina potest explicari. κυροῦν est confirmare. Id ita Liuius, ratum esse quod populus iussisset, si patres autores fierent. Euripides in Alcesti κυρίαν ἡμέραν dicit, diem destinatum morti. Ἔνια δέ. Nunc ad ea quæ exemptionem quoque patiuntur. Eximitur autem vel ligni pars ὁμοιομερής, vt ex Vlmo & Salice: aut condissimilis eáque aut affinior, vt teda è Pinu, aut remotior natura, vt è Vite medulla. Conditiones quibus se se tueantur narrat: ἡ βλάστη, à forma: ὑγρά, à materia.

Ἡ δὲ πεύκη. Hæc neque ἡ βλάστη: infrà enim negat: neque ὑγρά. Tedam tamen amittit absque vitæ dispendio. Ergo dat aliam causam in hac, λιπαρότητα. Etiam suprà, in pingui viuacitatem. Et designat eius efficaciam cum ait μέγα. Magnum momentum. Pòst etiam assignat omnibus communem causam (quam & suprà agnoscebat) μέγεθος. Quæ insigni sunt præditæ magnitudine. Ratio est non in quantitate, sed in principiis. Nam cuius naturæ facultas tanta fuit vt ad eiusmodi molem efferre potuerit: eam etiam in locū excisarum partium tantundem sufficere valere verisimile est. Contrà verò euenit, si totæ excindantur. Nam paruæ renascuntur ab imo: magnæ pereunt: paruas & magnas etiam ab ætate intelligo. Causa est, quia quod parui operis est, facilius expeditur. Hoc illi fuit ad hæc vsque causarum pri-

A mordia resoluendum. Non enim satis erat nos ad solam sistere magnitudinem. Ab ea nanque nulla quit excipi demonstratio. Τὴν πεύκην. Corruptus codex. Sententia est, Pinum amissa parte nō semper mori: sed tantùm cùm iuuencula est, neque habet tedam. Nam teda per ætatē accedit, ac sine maleficio adimitur adultæ. Hîc quoque aliquid subtiliùs rimandum. Diceret ipse, causam esse debilitatē in tenera ætate. Altiùs rimandū. A vetula cùm tollitur teda, tollitur excrementum. Itaq; nō ægrè fit ei. A nouella si quid adimitur, id est quid partium legitimarum. Huius argumentū superior pars ex eo confirmatur, quòd teda tandē Pinum interficit. Non est ergo per se naturalis pars. Διὰ

B τὸ μὴ πέψιν. Nouella non habet tedam, quia non coquit eatenus succum vt ex eo cōficeri queat. sed sursum properat ad supplemēta proceritatis. Vbi verò satis promouit sursum versum, tum sese conuertit ad crassitiei accretionem, quæ propter vlteriorem disceptionem; & copiosæ materiæ subministrationem tandem concrescit in tedam. Itaque dixit ἅμα τῇ εἰς τὸ βάθος αὔξῃ. Nota nomen αὔξη, vt alibi αὔξησις. Δυνάμεις, ad creandam tedam. Διάθεσις ad habendam. Ὅσα δέ. Suprà dixit de Amygdali castigatione. Et Latini agricolæ adigunt in Oleam Cotini cuneum, sicuti suprà recitabamus.

Πλὴν οὐ μὴν οὐδὲ. vt in primo διαιρεῖσθαι: vt in secundo. Trāsit ad alia, vt ad fissuram stipitis quam ait à Vite & Ficu tolerari. Ratio, quia rursus coi-

C re dissitæ partes possunt. Huius causa porro, ὑδρότης & μανότης. Sic erit & materia & facilitas trāsitus. Ita suprà, inter impedimenta bonæ habitudinis recensebat πύκνωσιν. Διὰ τὴν σχίσιν. Neque eis fit à frigoribus iniuria propter fissionem. Non apposuit causam: sed communem reliquit nobis accipiendam, robur scilicet. Sanè intus esse par est aliquid quod resistat. Εἰ δ' οὕτω. Quod si ita est, fissio hæc recensebitur sine damno in mitibus, Ficu, ac Vite, Amygdalo, & Olea.

Διὸ καὶ δίχιστα. Conualescentiæ causam statuit, celeritatem coitionis labiorum in vulnere. Nempe nisi citò cocāt, pati possint. Argumentum dat huiusce rei, haud facilè findi. Sanè verum non est in Vite: hiatem in insigni raritate. Et inter neruos ligni multùm mollis admodum. Τῷ κολλᾶσθαι. Celeriter oportet hiatum vulneris expleri, ne à

D contrariis lędatur. Deinde posteaquam coierint extrema vt se contingant, necesse est vt succus intercedens aptus sit ad vnionem. Ait igitur habere ὑπόστασιν κολλώδη. ὑπόστασιν intelligit internum succum. Sanè in Olea patet ex oleo: in Amygdalo proxima proportio: in Ficu etiam manifestior: glutinat enim lentore suo. Vinum quoque pingue est: quapropter & aquis innatat & ardet. Σχισθεῖσαν δέ. Scissam Vitem, ablata medulla, rursus obducere cicatricem. Celerius etiam arundinem. In arundine, propter filamentorum contumaciam: neque pinguedinis expertem esse. Quum sit arundo aridissima, vnde & nomen: non sensu tactus aut gustus eius lentitia deprehendetur, sed ex fa-

cilitate flexionis. Nam Indis quoque materia est ad arcus. Dixit αὐτόματος, quia fine vlla ligatura aut alio apparatu. Vsus est verbo designante motus tractum, συνέρχεται. Ἡ δὲ τῷ φλοιῷ. Omnibus nocet, aut maximæ parti. Correctio non necessaria: statim nanque potuit, τῷ πλείστῳ.

Εἴτε γάρ. Duas ponit causas. Prima est, quia cortex est pars principalis. Hoc est ἐν τοῖς κυρίοις ἐστὶ τὸ ζῆν. Sequitur alia ratio. Ἢ τούτων συνκυκλουμένων. Quibus condensatis? Si aufertur, quomodo condensatur cortex? συναιρουμένων legendum, quia prius ἐπίαζον. Itaque nocumenta exrrinsecus excipiunt, nullo interposito nutrimento. Aut igitur amittit arbor vitæ principia, cortice amisso, aut tutamento vitæ admissis noxiis qualitatibus. Vt cortex duas habeat rationes ad tuendam vitam: vnam, tanquam obtinens principia ad ea fouenda quæ sunt arbori naturalia: alteram, tanquam stipator ad arcenda ea quæ sunt arbori non naturalia. Ἡ μήτρα δέ. Nunc transit ad exemptionem medullæ, quam tetigit in tractatione fissionis. Illa erat σχιάσεως: hæc est ἐξαίρεσιν: omnia verò sunt ἀπὸ τὴν ἀφαίρεσιν. Medullæ parte ablata, non interire: sed si dematur tota. Δι' ὅλου. id est ὅλη. Καὶ τοῦτ' ἔτι. Ea quæ diximus, afferri pro causa posse: auferri scilicet humorem. Hûc autem vitæ fundamentum esse. Medullam autem esse humidissimam, tum hic tum alibi dictum est. Quod tamen & ibi & in exotericis castigauim⁹.

Σημεῖον δέ. Argumentum dat humiditatis: quia ligna quæ medullam continent, torquentur. Id autem fieri, quia medulla exiccetur. Sic membranæ & pili crispantur vstulati. Quare torqueri cessant, vbi medulla desiit siccari. Et confirmat. Idcirco, inquit, haud integras statuunt Abietes operi faciundo in ipsis substructionibus, sed scissas. ἀνγισμα καὶ οὐκ ἔμμητρα, secta per longum. Hæc tamen non afferre argumentum humiditatis quæ in medulla sit, videtur mihi: sed raritatis esse indicium. Quocirca perfacilè exhalent aereæ partes illæ tenuiores, atque ita & earum & aliarum situs patiantur. Etenim ne vacuum detur, in ipsa resolutione aliâs subire par est. In multis enim humida non est. Et Quercus apud nos integræ pro columnis atque tignis multò pluris sunt quàm sectæ: neque enim vacciantur aut viticulantur. Et lecti nostri, in quo non pauca horum scripsimus, vna columella quæ pro pede est dextro anteriore, absque medulla vertit latera cochleatim.

Ταύτης δέ. Affectum agnoscit vtrique commune m, tum cortici tum medullæ: si penitus, si partim detrahantur. Περὶ δὲ τῆς. Alia pars. Decacuminatione & mutilatione quatuor tantùm interire: Abietem, Pinum, Piceam, Palmam. Addit ex aliorum opinione Cedrum & Cupressum. Nos alibi scripsimus, nouellam Cupressum olim amisso fastigio etiam nunc viuere, proximo brachio manu nostra surrecto, atque in cacuminis locum substituto. Adeò nunc recta est, vt nunquam mutilata fuisse videatur. Deinde declarat quid sit ἐπικοπή, ablatio summitatis. Οὐκ ἀλό-

A γος. Reddit interitus rationes tres: siccitatem, rectitudinem, radicis simplicitatem. Vulnera illa præbere aditum caloribus & frigoribus.

Ἄλλως τε καὶ παντοχόθεν οὖσα. Quomodo vulnus vnum παντοχόθεν? Nisi denotet circularem ipsam recisionem. Nam alia vulnera non erant nisi ab vno latere. Itaque mox, πολλαχόθεν ἡ φθορά, quia ex omnibus cæli partibus læduntur.

Διὰ τὴν ὀρθότητα. Quia desuper incumbens pestis succedit facilè ad ima vsque propter facilem transmissionem. Facilis verò est, quia recta. De rectis & obliquis meatibus, alimentique propterea facili difficilíve subitione, satis suprà: cùm Democriti sententia exploraretur. Proinde etiam aduerbium addidit ταχύ. Φύσει δέ. Hoc quod

B adducit, videatur potius contrà facere. Nam si non pullulant ab radice, summittere debuerunt igitur alimentum partibus superioribus, & consolidare vulnus: præsertim cùm earū succus pinguis sit: nam hæc erat suprà, quibusdam vitæ prærogatiua. dicendum, siccas esse natura. Siccitatem radicis vtriusque rei causam esse: tum quòd non pullulent, tum quòd non submittant alimentum. Nō tamen prætereunda subtilitas insignis de Abiete. In tertio Historiarum ait, decacuminatum mori: si infra leuem partē quæ in ea est secetur, non mori: sed agnasci callum quendam. Quod neque hîc repetit, neque ibi reddit rationem. Videtur enim quò abest ab radice longius nocumentum eò leuius ferri posse. Dicendum, cacumen longè esse

C ab radice. Non eò posse summitti succum latis largum satisque efficacem, ad propiorem partē posse. Οὐδαμοῦ γάρ. Ad reddendam causam τῆς ἀπὸ ῥαχλασίας facit syllogismum. Maior propositio est in fine. Quæcunque non abundant humore, non possunt subolescere. Hæ humore non abūdant. Quare non abundant, multæ causæ. Quia multum requiritur atque absumitur ad proceritatem. quia statim abitā radice. Quare? Ob meatuum insignem rectitudinem. Quia radix certas habet vel paupertatis vel auaritiæ conditiones. Quædam enim in profundum se demittit. Eget igitur ad id sueco. Proinde non prodiget in stolones. hoc auari. Aliæ pauperis conditiones. quia singulares. Ergo sibi excubat in tenuire. quia sicca. Quapropter eget. Quomodo dederit quod non habet? Μὴ δὴ βλαστήσεως βλάστην

D hîc stolonum intelligit: vnde & ἀπορραχλασία vocabat. Ὅπου οὖν. Quum ergo tot respectus naturæ sint, ex decacuminatione penitus interire necesse est. non autem χείρω φύεσθαι: vt alia. Id quod est φθορὰ ἀτελής. Αἱ δὲ κολούσεις. Quod reliquum erat, tractat mutilationes. Differt κόλουσις ἀπὸ τῆς ἐπικοπῆς. Quia decacuminatio est abscisio verticis: mutilatio est abscisio trunci. Hac non multa dicit interire. Sanè sylua cædua variis ex arboribus, Castanea, Quercu, Alno, Carpino. Quin ne Vitis quidem perit, si pars trunci tecta terræ superficie recidatur. Quin ab radice mittit, etiam si supra terram resecetur. Καὶ εἰ ἄπερ. Quibus verbis

verbis simul cùm aliis communicat affectum, simul causam agnoscit, quare Vitis intereat. quia mollis, inquit. Χείρω δὲ. ecce quare dicebat τελείαν φθορὰν. Non omnia intereunt: multa fiunt modò deteriora: velut Amygdalus. est ergo φθορὰ τις. amarescit enim. item Punica, sed alio modo: quippe durior. Τὸ δ' αἴτιον. Dicit à se causam redditam: quia principiis alteratis, necesse est alterari omnia. sanè verum. Et esto in Amygdalo amaror: quia facta robustior, quoad succi copiã, quam coquere non possit. At quare Punica durior? molliora enim quæ iuniora. Ex arbore renouata, & prioribus principiis admota, fructus esse decuit molliores: succus enim dilutior. Dicẽdum, radices factas validissimas atque opulentissimas humoris quamplurimùm summittere: vnde concretio fiat, atque inde duritia. Sic recisi pili fiunt crassiores: quia plus ac propius qui succrescunt, suggunt. Καὶ τὸ τέλος. quia fructus finis est plantæ fructiferæ. Χαλεπὴ δὲ. Non fuerunt capite separato hæc à superioribus disiungenda: perpauxilla namque verba cùm fecit super depastione, redit πρὸς τὴν κόλουσιν. & sanè importunè immiscuit: neque proposuerat. Hæc fuit causa vt Theodorus quasi nouam materiam, secaret hinc Caput. Ait. Si depascãtur arbores, magnum accipere detrimentum. *Brouter* vocant Franci Græca origine: βρύειν, namque est germinare. Sicuti Latini, carpere, καρπίζειν, fructum auferre. morsus autem affert noxas tres. Prima est duplex, nempe vulnus geminum: altera est, discerptio: tertia, vstio. Letalis etiam quorundam morsus arboribus: vt caprarum. Duo prima nocumenta coniunxit in vno Philosophus ἅμα τῇ τομῇ καὶ ἀφαίρεσις. Ὁ πόνος πλείων. quia ferro quæ fit incisio, non vrit. Vrendum tantùm parat arborem frigoribus, & æstibus. at morsus vrit ipse illico. Ἴδια δὲ. Redit ad mutilationem peculiari natura in Palma & Picea. iis enim non affert exitium sed sterilitatem. refert hoc ad iam dictam causam. ex offensione principii finem lędi. Quia robustiores sint, quàm vt in vitales partes accipiant incommodum, non perire. Inter vtramque naturam sitas esse, & earum quæ intereunt, & earum quæ neque moriantur, neque sterilescant. Eæ retenta vitæ facultate, vim amittunt alteram huic proximam, scilicet generandi. Sunt autem in eadem classe, in qua statuebatur Amygdalus, sed inferiores. Nempe ferebat Amygdalus fructum, sed deteriorem: hæ verò nullum ferunt. At suprà non semel dixit, τὸ κακῶς φέρειν, esse, τὸ μὴ φέρειν. Respondent autem verba inter se: primum vltimum: illo lęso, lędi hoc. Hîc ἔσχατον dicit fructum: suprà dicebat τέλος: vtrobique, ἀρχή. Ἅμα δὲ. Hîc est noua hypothesis. decurtari, quo tempore iam germinauerint. ait enim: ὑπάρχει. Argumenti vis est: curtãtur, & iam est germen: fructus nondum est, germen iam factum est: fructus futurus est. Non mirum, si quod est actu, sit potiùs quàm id quod est potentia. Itaque sibi succum trahet germen. quare non feret fructum absumpta materia. Actio nàmque non

A est rerum quæ sunt δυνάμει, sed earum quæ sunt ἐνεργείᾳ. actus enim est ἐντελέχεια & ἐντελεχείας. His subtilissimis vsus hîc est argumentationibus, quæ non omnibus perspicuæ sunt. Verbum signatissimum, ὑπάρχει, non solùm ἐστί. non solùm est, sed etiam existit. Quia etiam id quod in potentia est, esse dicitur. at non ὑπάρχει: sed quod actu tantùm existit, ὑπάρχειν dicimus. Hoc de germine: cui respondet illud de fructu: ἐκεῖνον δὲ δεῖ γίνεσθαι: non igitur ὑπάρχειν. Deinde dixit de germine καὶ, ὥσπερ ἤδη γέγονεν, in præterito: at fructus, δεῖ. deest ergo. Vsus autẽ est in aoristo: quia nõdum perfectum germẽ est in quantitate: in specie quidem perfectum, at nõ completum. proinde addidit ὥσπερ. deinde maiorem subdit propositionem. Τὸ δὲ γίνεσθαι, καὶ μελλήσειν τοῦ ὄντος ἀσθενέστερον. festiuè: quod nondum est B dixit esse imbecillius, scilicet in suis principiis. Dixerim equidem, si liceat, παραφραστικῶς: ὡς χρόνῳ, οὕτω καὶ τῇ φύσει ὑστερίζεται τὸ μελλῆσον τοῦ ὑπάρχοντος.

Τὸ γίνεσθαι. Barbari nostri rotundè simul ac fideliter explicant sic: ipsum fieri. Efficaciùs dixit, τὸ μελλήσειν quàm τὸ μέλλειν: vt & significatum daret, & tempus adderet ex verbi flexu. Κατά γε τὴν παρ' ἡμῖν. Moderatur sententiæ: quod solemus dicere (quod equidem sciam)· & ὡς κατ' ἐμέ: ὡς καθ' ἡμᾶς. Quantum captus est noster ex cultura vernacula. Nam fortasse non id patiuntur in suis regionibus: in quibus non sunt, vt apud nos, peregrinæ. Οὐδὲ θαυμαστόν. Non cessat repetere: tanto maiore culpa, quod ait esse φανερόν. Si adeò manifestum est, quid inculcas idem?

C Εἰ δὲ μή. Quòd siquis aiat: non esse in fructu manifestum: at est, inquit, in ipsa germinatione: id quod videas cum in aliis arboribus, tum in Vite. Detractis enim primis germinibus nihil postea substituitur. Κακωθῶσι. cùm vitiantur.

Ὑπὸ τῶν δεινῶν. A variis pestibus exeduntur germina: gelu, flatibus, attritu mutuo, attritu pecorum aut operum, vermibus, rubigine, situ, limacibus, pecore. Iacturam facit germinis iniuria diuersorum maleficiorum. Ἀπορροή. Sic & suprà, συρροή, προσροή, ἐπιρροή: vario ad varia respectu.

Καὶ ἀποσβέννυται: Sicut de viuentis interitu: extinguitur in calore namque vita: tanto magis germinandi vis, quæ vlterior est. Φαίνεται. respondet illi φανερόν. Ὥσπερ τυφλουμένη. Quia erutis oculis, relicti sunt orbes caui. metaphora. D idcirco, ὥσπερ. Πηρωμένη. mutilata. Amissa quacunque parte, totum ipsum πηρόν ἐστι. Ἰσχυρὸν δὲ. repetit & tertiò. Principium esse omnibus rem, vel validam. Id est, ex principii conditione pendere omnia prout illud fuerit: hæc item esse. Ideo dixit: οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, non eodem modo. Siue quia sint diuersa principia: vt hoc sit validum, illud imbecillum: siue quòd idem non sit eiusdem modi eidem plantæ. Nam piceæ κόλουσις fructum adimit, germina permittit. Ἐπὶ Nunc ostendit: in Vite principium simul validum, simul inualidum tempore, non natura. Quia si mutiletur: non eo regerminabit anno, sed postero plus: pensabit enim iacturam. Ita lęsum esse principium

in opere solo illius anni vegetius acturũ in sequẽti. propterea dixit ἐπιβλαστήσεις. τὸ ἐπὶ, significat auctarium vberioris germinationis.

Lego αἰσθητικοί, potiùs quàm ὥσπερ. Et πύκνωσιν ἀεὶ, non γονοῦ. Et καὶ τοῦτό γε μᾶλλον, non ἥττονος. Et περιαιρουμένων, non πυκνουμένων. Et ἔμπροσθεν, bis, non autem ἔμμετρα. Et φθορὰν εἶναι τελείαν, non φοράν. Et ὑπολειπτέον εἶναι τὴν πρότερον, non τί. similem causam superiori. Et ἐκεῖνον δὲ δεῖ: non ἐκεῖνο, scilicet fructum. Et τὸ δὲ γίνεσθαι, καὶ μελλήσειν, non γενέσθαι. contrarius enim sensus esset. Et ἄκαρπα, non ἀκαρπίας. Et εἰ ἀκαρπεῖ ταῦτα, non autem εἰ μὴ ἀκαρπεῖ. Et ἐκείνου κολλουμένου, non ἐκεῖνο κολλούμενον. Et κατέδεται, non κατέδεσθαι.

Theodorus malè disiunxit caput ibi: ἡ δὲ τοῦ φλοιοῦ. Nam cùm ea proposuerit, πῆξιν, περιαίρεσιν, κόλλησιν, aut simul exequẽda sunt omnia aut seorsum suo quæque capite. Περιαιρέσει. detractione partium aliquarum. Species est περιαιρέσεως: ἀφαίρεσις autem genus. hæc enim τῆς περὶ tantúm. Παρεισπεσόντος τοῦ ἀέρος. intrusu aeris. accessione, inuasione, ingressione. περὶ, locum circumstantem, vnde. εἰς, locum, quó. πεσόντος, motum. Κύριον τοῦ ζῆν. pars vitæ præstitrix. simplicissimè, autor vitæ.

Τῶν παρύδρων. quę iuxta aquas viuiscunt. Sanè ludit nos suis ῥηματίσκοις, in, Sco: patescit, siccescit, viuiscit. Ionũ flexus fuit: sic illi πιπίσκειν, quod nos, Bibere: vt est apud Aretæum, & ante hunc, Hippocrati. Viuiscere autem emunctis iudiciis est, incipere viuere. Σώζεται, seruatur. minus bene. quod seruatur, omnino ab alio seruatur, at hîc est absolutè: superesse ac viuere. Μέγα δὲ ταύτῃ καὶ ἡ λιπαρότης huic etiã pinguedo pro magno habetur. Hîc erat locus tot paraphrasibus, quæ locis aliis plurimis importunè turgent. sic autem dixisset. Huic succi quoque oleositas magnũ affert momentum ad salutem. Non enim habetur pro magno: id est vtilis existimatur: sed est. Neq; versatur in hominum opinione: sed in re ipsa magnis sanè naturæ suæ momentis sita est. Oleositas verò cur non dicatur: si ausi sunt oliuitatis nomine prouentum ipsum appellare? Δενδρουργοῦσι. ædificare. Non ædificant lignatores Pinum, sed natura. Ipsi verò exædificant: vt cum Plauto iocemur, qui in Mostellaria dixit: exædificare: ædibus priuare. Διαίρεσιν, discissionem. Minus accuratè ad ea quę legũtur in libro De affectibus mistorum accommodauit ad Latinum verbum. nam scindere & findere, idẽ est. Scindo Græcum est, σχίζω, addita serua, ad sonum, litera, & detracta aspiratione. Quin & apud eosdem tum illa est litera, tum tenuis, non aspirata, in nomine σκινδάλαμα. Quare non potuit melius quàm Latino à Gręcis oriundo vti, pro eo Gręco, vnde id ortum fuit: vt σχίσιν diceret scissionem verbum factitium est. Findo autem est Latinum totum ab hiatu. sic fiscus, fiscina quæ priùs fuit, hiscina. Hio, hisco: eadem origine, qua Ianus & ianua: addita aspiratione, ad oris nostri atque spiritus exeũtis expressionem. Cùm hæc duo vnum sint, & vnius Græci σχίζω: videamus definitionẽ τοῦ σχιστοῦ, apud diuinum

A Præceptorem. σχιστὸν ὃ σχίζεται μᾶλλον, ἢ σχίζει τὸ σχίζον, fissile est, quod inchoata diuisione, plus diuiditur postea per seipsum quàm diuidatur à diuidente. excedit igitur agentis actionem. Hoc autem fit in iis quæ habent filamenta, propter ipsa filamenta. suum namque tenorem seruant. Quamobrẽ quia non flectuntur, linea recta procedit scissio. Fit etiã in iis quæ admodum solida sunt, non multo humido cohærentibus partibus. Eæ namque porrò hiant atque dissiliunt: propterea quòd nullis neruis cohibentur. At διαίρεσις est cuiuscũque, etiam per obliquum, etiam per trãsuersum. igitur fissio κατ' εὐθὺ ἐν εὐθυπορείαις. Διαίρεσις autem etiam κατὰ τὸ ἐγκάρσιον etiam κατὰ τὸ λοξὸν: quemadmodum permultas fieri plagas videmus. Melius igitur διαίρεσις, diuisio: vt cuiuscunque modi sectio intelligatur.

B Καὶ οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνα διεσχισμένα. Theodorus malè addidit negationem. non sicut illa nihil perfissa. Ἡ φύσει μανότης. naturalis resolutio. Hîc quoq; raritatem infelicissimè, resolutionem. Nusquam quicquam resoluitur, quin amittat partium continuationem. Διὰ τὸ συμμύειν τάχιστα. quòd partes discretas celerrimè comprimant. si disiectæ partes essent, non reducerentur. nimis violẽta actio, disiectio est: habétq; & interuallũ, & impetũ. dissitas partes. neq; cõprimuntur partes, sed coagmentãtur. Verbo συμμύειν vsus est Hippocrates in matrice: cuius oris labia coguntur in vnum. Κολλῶδη τὴν ὑπόστασιν, tenaci cõpage. ὑπόστασις, succũ significat qui subest omnibus illis partibus. Compages alia res est σύστασις aut σύμφυσις. Σχιζόμενα τὰ κλήματα. palmites perfici. emenda

C conuptum codicem (perfissi). Συνέρχεται αὐτόματος. spontè coit, atque concorporatur. Ingenium fœcundum, nisi aliquid pariat, dirumpatur. Cicero corporatas res dicit, quæ sub forma corpus habent. at illæ partes corporatæ semper sunt. Nõ ergo corporantur: quare ne concorporantur quidem. Quod legebamus περιαιρουμένων, Theodorus vulgati codicis fidem sequutus, πυκνουμένων legit. Cæterùm, vti dicebamus, verbum hoc nequaquã sustinere sentẽtiam potest. nam detractus cortex quomodo condensabitur? & addit infelix verbũ: contagiũ. si enĩ densitas est, nulla contagio est. & si detractus est, quomodo cõtinget? Καὶ ὡς περ μάλιστα εἶναι ζωτικόν, vitalis præcipuè adest. imò abest. De medulla siquidem loquitur: qua exem-

D pta mori dicit arbores. sed calamistri cincinnos frequenter vrunt. Διαστρέφεται. peruertitur recuruatúrque. de suo addidit, recuruatur. at non necesse est. Quippe columna rotunda, in qua est medulla contorquebitur, quoad filamẽta: non tamen amittet rectitudinem. Κατειργασμένα ἤδη iam confecta iam laborata. Sunt enim à natura confecta, non ab arte laborata, non à natura.

Ἔνγιστα, καὶ ἐκ ἔμπροσθεν σχίζουσι. filo findũt. Phrasis hæc videtur filo vti, tanquam instrumento ad scindendum. Πίτυν, diximus alibi, malè verti Laricem à Theodoro. Τὴν φθορὰν εἶναι τελείαν, corruptionem illam sectari. omisit τελείαν, & sectari neutiquam est εἶναι. quin consequi aliud

est, aliud

est, aliud sectari. Τὸ τῆς ἀμπέλου φυτόν. Vitis nouella. quasi φυτὸν sit seminarium, aut à seminario. Videndum, sicut & alibi an sit paraphrasis: vt flumē Rheni, & vrbem Patauii.namque etiam vetulæ Vites pereunt. Quin recisæ vetulæ longè pullulant ægriùs è duro ligno.hoc etiam in primo libro. Χαλεπῶς δὲ ἢ, εἰ ἐπιβοσκήσεις. malè separauit hæc à superioribus.mox enim redit πρὸς κόλουσιν. Καὶ ὥσπερ ἤδη λέγομεν.&iam res peracta est fructus. Quasi velit Theodorus, inesse fructum germini, prærepta materia. haud ita est: non enim de fructu loquitur.Nam quomodo γίγνεται, de eo diceret: cùm mox dicat ἐκεῖνο δὲ δεῖ γίνεσθαι. Oportet illum,fructum scilicet,generari. Itaque de fructu dicit,& γίνεσθαι,& μαλλόνειν:de germine,ὄντος:quia iam dixit ὑπάρχει.

CAPVT XXXI.

XXXI. Capitis argumentum. Seminum duplex interitus naturalis & non naturalis. Locorum conditiones plurimùm facere ad semina conseruanda, vel corrumpenda: item ad eorum constitutionem.

ΘΟΡΑΙ δὲ. Hæc quæ ponit hîc, aliena sunt omnino tum ab hoc loco,tum à proposito. Tractabat enim causas interitus, quæ nostra vel incuria, vel peruerso eueniunt studio. Satis apertè seipse redarguit, cùm ait:harū quas hîc cognoscit,partium corruptiones,partim esse naturales:tum autem earum,quæ non sunt naturales,haud tamen autores esse nos:sed illas in natura quoque consistere: cuiusmodi suprà vermes recensebat. Vbi ergo de plantarum verminatione scribebat, additam oportuit hanc diligentiam super seminibus. Tres huius Capitis partes sunt. In prima docet: semina ad certam vsque ætatem viuere: postéa extingui. Extinctionis causas esse naturales,caloris atque humoris defectum,causas non naturales:vermes. Deinde docet quæ verminculentur,& quare,& cuiusmodi succus eorum sit, ad vermium genituram parator. Hæc igitur à tempore. In secunda parte de locorum agit qualitatibus,quibus vel durent semina vel corrumpantur. In tertia declarat causas à substantia:quia talia sunt aut talia,vel seruantur vel pereunt.atque hoc est à constitutione & partibus. Τῶν σπερμάτων. Omnium, & arborum, & frumentaceorum, & olerum,& aliorum: quia infrà addit,σιτηρὰ,λαχανηρά. Χρόνοι ὡρισμένοι. eadem verba quæ & suprà, penè omnia repetita. Τῶν μὴ κατὰ φύσιν. Quæ non secundùm naturam terræ mandantur. Id est, quæ semina vetula sunt ac vieta, atque vt scitissimo verbo Græci vocant,ἐξίτηλα.qui tamē locus haud sine iudicio præteriri debet Ait:Corrumpi semina quæ non secundum leges feruntur. id est quæ non ætate integra.hoc enim vnum hîc intelligit. At ea si iam corrupta sunt: sic enim dicit, εἴτ' ἀπόλλυνται: non amplius corrumpuntur. Quomodo igitur ἐπεὶ γὰρ ἔχουσι φθοραὶ τοῖς σπέρμασιν,ὅταν μὴ κατὰ φύσιν σπείρωνται; Ζῇ μέχρι τινὸς.-

A dem est, ὡρισμένοι, vt dicebat. τὸ μέχρι est τὸ ὅρος. Declarat autem quomodo viuit: δυνάμει,inquit. Alibi demonstrauimus ex Philosopho, animam in seminibus actu esse. Actum enim vocat formā seminis, atque ei dat actionem informandi. nullus autem actus est in potentia.informat enim. Semen non esset:nisi eius forma actu esset:non enim duas habet formas.Cùm autem vita sit actus animę:& semen,si viuit,viuat per formam suam:necesse est vt actu viuat.quomodo igitur viuit δυνάμει;Quia est sibi hoc quod est, sed ipsum hoc sibi esse, est propter aliud.Id est,vt expressa per articulationes: materia,perficiatur in plantam. Quia ergo potest esse planta, potentia dicitur viuere. Quippe non viuit,vt sic viuat: sed vlteriore fine, vt fiat planta.

B Non enim informatur Tritici semen alia forma, quàm ea qua postea Tritici planta informabitur. Et cùm oritur è grano planta, non corrumpitur grani forma, vt plantæ forma introducatur. Sed veteris domicilii sui confusas partes disponit anima sibi ad vltimam perfectionem. Φθείρονται δὲ φυσικῶς. Non igitur hic locus i si corruptionis causæ sunt naturales. Διαπνεούσης. hac voce etiam suprà vius est. abeunte spiritu vitali.de quo satis suo loco. Ἅμα τῆς θερμότητος.simul enim sūt calor & humor. calor abit,quia exhalat ob tenuitatem. Abit humidum:quia consumitur à calore intus & foris elementari: vt acutissimè Galenus. abit rursus calor, humido deficiente. Est igitur corruptio naturalis: quia calor

C ascendit:quia calor consumit:quia calor consumitur:quia contrariorum nexus,atque compositiones soluuntur in sua principia necessariò.

Ἄλλαι πᾶσαι. Duas numerat extra naturę leges: quæ à bestiis, & quæ ab humore aduentitio: puta, pluuia stillicidiis,situ. Alias non nominat, sed designat indeterminatè.ἄλλως πῶς.vt æstu,puluere,fumo, conferuescentia. Ἐξίσταται. vsitata vox omnibus Græcis pro degeneratione. etiam hybridarum ortus, ἐκστάσεις. Quoniam igitur nocumenta patiuntur extrinsecus aduentantia: idcirco quæ munimentis, aut interna duritia, aut amaritudine,aut acrimonia sē tuentur ab aeris impressionibus, & à bestiolarum procreatione, diu durant illa. Suprà quoque harum conditionū aliquas recensebat: hîc septem. πολύλοπα, πολυχίτωνα. diuersa facit, cutem & tunicam. Alio modo

D munitur à natura Triticum in spica, & alio Faba in siliqua. Item Iuglans, Castanea, Glans, Abellina, Strobilus, Peponis semen. de hoc satis suprà. Pinguia non putrescunt, sed rancescunt. Acria, acida, amara non gignunt vermes: quanquam non recenset acida. Dura, ossea, lignea, sicca, paleacea, neque gignunt ipsa, neque admittunt alii de vermes: neque facilè, vt Poetico verbo vtar, externantur à peregrinis qualitatibus. hæc πολυχρόνια: alia ὀλιγοχρόνια ideo ἐξίσταται. Nempe quæ cumulata suffervescunt: vt Triticum, Legumina Fabæ & Milium, aut rarò aut serò, aut parum concalescūt.

Τὰ δ' ὑπὸ τοῦ ἀέρος. Oleracea & coronamenta non ita concalescunt: neque inter se conerescent

nocumenta, ſed extrinſecus accipiant. Οἷον γὰρ μαδᾷ, deglubuntur. Καὶ εἰς διαβλάστησιν. Seminis duo eſſe vitia. ſi deglubatur: ſi vermiculetur. Abiecto glumo non interire, ſed adhuc præſtare officium ad ſementem. vermibus corrumpi atque interire. ideò dixit εἰς διαβλάστησιν: quoad germinationem, non eſt vitium excoriatio. id eſt, glabratio illa non impedit. Θάτερον δέ. Semen autem illud aliud, quod effugit excorticationem, nõ effugit vermes: ſed ab iis corruptum eſt. Alius fortaſſe dixiſſet: ἀτέρα δὲ φθορᾷ, ζωοῦται. Suprà tamen dixit: vermiculata ſemina nihiloſecius ad ſementem eſſe idonea. Τῶν δὲ χεδροπῶν. Bonitatis partes corrupit incommodorum ſocietate natura. quæ ſunt coctilia Legumina, beſtiolis exedi. Ratio: quia dulcia. quaſi ſint ἀπέραμνα in aruo ipſo μεμολυσμένα. Ariſtoteles in ſecundo De partibus: cerebrum coquendo craſſeſcere ac dureſcere: quia ſit terreſtre: & addit, ἐξατμισθέντος τοῦ ὑγροῦ, ὥσπερ τὰ τῶν χεδροπῶν ἑψήματα, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν, διὰ τὸ γῆς εἶναι πλεῖστον μέρος. Quamobrem τὰ ἀτέραμνα, ſi non exeduntur à vermiculis, eandem habent cum ſuperioribus illis rationem, quæ dura ſunt, ſiquidem terræ plurimùm continent.

Καὶ ἅμα. non ſolùm vermibus corrumpi, ſed etiam citò. parum itaque durare integra. Sic ſatiſfacit illi parti: χρόνοι ὡρισμένοι: μέχρι τοῦ πολυχρόνια. Sunt enim affectus durationis, diu, plus, minus.

Δι' ἀσθένειαν. Quia dulcis humor imbecillus: non ſicut acer & amarus in extremis. Quare hîc eſſet quæſtioni locus περὶ σώματος ἀκεράτου. an maximè omnium reſiſtat omnibus. dulce nanque eſt in medio. quare igitur non vndique reſiſtit? Dicẽdum: vermem eſſe rem non ignobilem, ſi plantæ comparetur. Quapropter ex maximè naturali tẽperamento in plantarum natura, poſſe vtique concreari naturæ legibus rem longè nobiliorem.

Καὶ διὰ τὸ ὥσπερ ἐν πέρατι. alia ratio feſtiua. Quaſi natura ſemper laboret in ſaporibus, quoad inuehat dulcem. ſanè verum eſt in Leguminibus. itaque ſuum adepta finem, quieſcit. Elicitur ergo ſimilis ſententia Hippocratico aphoriſmo de corporibus ἀθλητικοῖς. non poſſe in melius mutari: ergo in peius. an verò finis omnibus ſit dulcedo? nequaquam. Quædam enim ita ſunt inchoata atque inſtituta à natura: vt eorum finis ſit amaror aut acor: veluti Abſynthio & Acidulæ: aliis autem ſalſedo, vt Halimo, Sodæ: quas plantas, qui dixerit immaturas & incoctas à natura: idem dicat fœtum in vtero matris ferre ſemen genitale. Ferunt enim ſua illæ ſemina, & genitalia quidem, à quibus aliæ item poſtea plantæ oriantur. De odore alia ratio: quemadmodum in ſequenti libro dictum eſt. Μέχρι δέ. Hactenus à tempore, & qualitatibus: quia tempus non agit, ſed qualitas. nunc à locorum conditionibus. Ὅπου ξηρά. proportio rationis. Si ſiccitas in ſemine ſeruandi ſeminis cauſa eſt: ſicca loca ſimilem obtinebunt facultatem. Sic etiam frigida: tum quia tollit cauſas generationis frigus: tum quia conſumit id humidum, quod etiam ſine vermibus, gignere poteſt putrefactionem. Proinde factas è farina tenues cruſtulas Succii, cumulatim compoſitas, annum integrum, atque etiam plus ſeruant incorruptas. In ſummis autem caloribus vt ſemina vitiantur, ita panes è cerealibus facti adeò duri euadunt: nullis vt indigenarum dentibus queant confici: nedum ad vllum cibi vſum ſint idonei. Volut in quibuſdam rubri maris inſulis: quarum incolæ coguntur victitare pane quotidiano, quẽ ex Maiz, aut eius ſimili grano conficiunt. hæc quę adduxit, generalia ſunt. Deinde nominatim: in Media, in Paphlagonia. etiam minutius in locis excelſis.

Ἐξικμάζονται. Exigunt atque arcent noxia, calorem & humorem. Sanè aliter apud nos: vbi frumẽta etiam montana vix excedunt annum: à campis autem ne explent quidem. At in Aruernis etiã quadriennium ſuperant. Καὶ ἡ διαπεπλασμένη. aſperſa terra ſiccat & refrigerat. Aliter quàm ſuprà: περιπεπλασμένη & καταπεπλασμένη. hîc enim aſpergitur modò. Etiam Caſſinates monachi argilla tuſili vuas obducunt atque exiccant. Seruantur ita, penè recentes eſſe vt videantur. Τῶν δὲ δενδρικῶν. à ſpeciebus, & partium cõſtitutionibus. Arborea numerat quæ mollia ſunt & carnoſa, egere munimento, vt Amygdali & Iuglandis.

Τὰ δὲ ξυλώδη. Si mollia ſeruantur à duris munimentis propter duritiam: dura ſeipſa tuebuntur: ſibi namque ipſa erunt munimento. Vt ſi animalia carnea indigent oſſium ad ſuſtentationem: animalia oſſea ex ſeipſis habebunt illud ſuſtentationis beneficium: ſunt autem piſces quidam tales.

Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν. In ſumma, durant omnia diutius propter tegumẽtum. mira ſententia. Non ſolùm propter tegminum duritiam, verumetiam ob qualemcunque materiam ſibi naturalem: hoc etiam ſuprá. Namque & ipſum vinaceum, tametſi durum, tamen etiã ſeruatur in acino commodiùs quàm exemptum: exiccatur enim. Vbi animaduertes, haud omnibus conuenire: marceſceret enim in Pepone ſemen. Μάλιστα δέ. amictuum conditio. ſpecies comparat. Quæ teſta vel oſſe ambiuntur, ea diutius durare: vt: Oleæ medullæ. Simillima Ziziphi natura, & Palmulæ: Duobus priorib⁹ perexiguus ineſt nucleus: Palmulæ penè nullus, ac fortaſſe nullus ſeparatus. Ideo dixit ὅτι ἢ ἀχώριστον: ὥσπερ τὸ τῶν φοινίκων: Ὑλώδη: materiatũ: intelligit ligneum. Alibi diſtinximus: cutem, membranam, corium, corticem, lignum, os, teſtam.

Καὶ ὁ κνῆκος. peſſima aſſociatio. Cartami namque tunica penè vitreo oſſe eſt. Τὰ κνηκώδη. quę acanacea in Hiſtoriis. Ὅτε μὲν, ὅτε δέ. Aduerbium temporis pro notis ſpecificis quæ ſunt in articulis, τῶν μὲν, τῶν δέ.

Lego πολυχρόνια, non πολύχροα. Et δι' ἀδυναμίαν, non δι' ἀσθένειαν.

Theodorus, διαμένουσι: totus exactus fuerit: ruditer admodum: neque expreſſit. Ἄλλαι δὲ πᾶσαι παρὰ φύσιν. Reliquæ omnes interius vel inuita natura eueniunt. peſſimè. nihil enim fit in natura inuita natura. hoc ex Philoſopho diximus alibi. Id ẽ eſt, inuita natura, & inuito Deo. eueniunt

autem

autem sibiipsi concedente natura. Ἐπεὶ. sic- cissima pessimé. Nam multi sunt gradus siccitatis, tum in aliis tum in seminibus qui absunt ab illo summo, & seruantur tamen. Distant enim ab ossea & testea, minus sicca illa, lignea, coriacea, paleacea. Θερμαινόμενα. feruefacta abolentur. exolescunt potiùs. Nimis atrox verbum, aboleri: nō enim ἀφανίζονται. at hîc vitiantur tantùm, fiunt enim, vt diximus alibi, ἔξιτηλα. Υπὸ τοῦ ἀέρος. ex aere humefacta. videndum, an Latinitati consultū sit. Non enim præpositio, ex, significat efficientem causam, sed aut materiam aut terminum ὅθεν κίνη- A σις.

Ὡ' σαύτως δὲ τῷ σίτῳ ὁ γλυκύτερος. Frumentum quoque celeriùs deficit, quod dulcius est. non deficit frumentum, sed vitiatur. χαλεποῦται, οὐ λείπει.

Πρὸς τὴν φυλακὴν, ad perennitatem. malè. nàm perennitas continuationem significat, ἐνδελέχειαν. at ea est cuiuscunque temporis. idem est hîc φυλάττειν, quòd σώζειν. hoc differt, quia σώζεται κατ' αὐτὸ, δι' ἡμᾶς φυλάττεται nostra cura, locis commodis condita aut aspersa terra. Identidem facit. puto (idem) scriptum reliquisse.

Υ'λώδης, ligni speciem. rectè. nescio an legerit ξυλώδης. illud magis arridet.

GRATIAS TIBI DOMINE IESV.

VI

IVLII CAESARIS SCALIGERI IN SEXTVM DE *causis plantarum Theophrasti, Commentarij.*

CAPVT I.

Primi Capitis argumentum. Saporem & odorem habere inter se naturæ affinitatem. Vtrunque definit. Sapores enumerat. Eorum essentias examinat tribus Philosophorum sententiis: prima Communi, secunda Platonis, tertia Democriti.

ΠΕΡΙ' δὲ χυλῶν, καὶ ὀσμῶν. Vtinam mihi silere liceret ac fauere. Nam affectus ii sunt rei, tum quæ fit, dum fit, tum postquam facta est. Quare ante morborum tractationem ponenda fuerunt hæc, atque sic statuendum. In tota planta, in omnibus plantæ partibus aliquem contineri tum odorem tum saporem: in nullo æquale aliis, sed similē. Differre igitur species, aut tota specie, aut harum gradibus qualitatū. Indiuidua non differre, nisi per accidens: per cælū, solum, loca, in quibus seruātur, aliorum contactum, vicinitatem atque eiusmodi. Ipsa quoque à seipsis differre multis de causis: ætate, loco, cæli mutatione, contactu, & eiusmodi. In plantarū partibus, & fructuū multas esse differentias: vt in Citro, cortex acriusculus admodum odoratus, caro ignaua, insipida penè, succus acidissimus: id adeò, sola vt memoria saliuam cieat quibusdam: semen amarum. Non easdem partes omnibus odoratas, eodémve sapore præditas. cortex Caunamę, non lignū. lignū Sandalo, non cortex. radix Cypero, non stipes. flos A Violæ, non radix. foliū Hyssopo, non flos. semen acre Staphysagriæ, radix Aro. quibusdā omnia, vt Fœniculo. Quæ an diligenter sit exequutus, post videbimus hoc primùm. Alterum quod animaduertimus, est de coloribus eū statuisse: & sunt pulcherrimæ disquisitiones: præsertim cùm idem sit communis omnium penè color, viriditas. At aliæ calidæ, aliæ frigidæ: vt ne quęramus rubedinis exemplū in Sandalis, & Rosis cum Sandaracha cōparatis. Quare quędā in sole exalbescunt, vt frondes aliquæ, & Rosa vetula: aliæ in vmbra, vt Leo, Viola, Centaureū minus. Buxi nouellæ frondes pallent, & Olusatri, aliis cùm senescunt. Neque ex naturę legib' cōmunibus est: vt Cyclamino folia sub' Punicea sint, superne viridia: si Puniceus co- B lor plus habet ignis ac lucis. viridis autem, plus aquæ ac terrę. At aliis moribundis ruber aduenit color, vt Malo, Viti, Rubo. Folia varia Carduo argentato. Species colore differentes: vt Rosę & Flammula, quam vocant Caryophyllum, quoad flores. At foliis viridib', pallidis, rubris, Atriplex, Blitū, Beta. Item docere aliquid de figuris: quæ est omniū difficillima contēplatio. Neque solùm in diuersis diuersæ plantis, sed etiam in eadē: velut Agrimonia, Dracontea. Duo florū genera ab officio, non differentes facie: vt in Cucurbita. Duę diuersæ facies in Maiz, & situs diuersi, in summo & ad latera. Duę diuersę facies in Caryophyllata:

altera, vt Echinullus, altera, vt Rosella. Attingeret etiam leuitatem, asperitatem, lanam, spinulas, aculeos, spinas. hoc secundum. tertium. Hic recenset sapores alienissimo loco: ferẽdus, quia docet: quia non suo loco, non ferendus. Non enim hoc interest herbarii, sed Philosophi naturalis in libris vniuersalibus: De anima, De sensilibus, & seorsum in Commentariis singularibus, suo cuique sensui attributo. In quibus cùm illa expediuerit, haud sanè tam accurata fuit odorum tractatio atque hîc est. In libro namque illo peculiari, postquam per initia dixit: sapores atque odores non nisi in mistis esse: deinceps excurrit illico, atque paucis naturalibus indicatis, ad pigmentariam sese transfert. hoc tertium. Quartum autem est, quòd more suo minus exactã init methodi rationem. Nam & repetit, & differt, & præuenit: quod vt pleniùs percipiatur, totius libri compẽdiosissimam synopsin proponamus. Primo loco saporis & odoris ostendit affinitatem. deinde, quibus in mistis insint naturalibus. Tum, sapores in terris esse illis similes qui in plantis continentur. mistionum modos esse infinitos. Hoc statim debuit post illam sententiam quæ in mistionibus statuebat. Sicut & saporum numerum, quem postponit tamẽ. Ab his pulchram quæstionem tractat, an eorum quidam sint tanquam aliorum principia, alii quasi priuationes. post hæc à fine metitur eorum naturã. Odores quibusdã animantibus conuenire, aliis esse noxæ. Inde subiicit, quòd statim per initia ponendum erat: odorũ diuersitatem non esse in parua magnáve corpusculorum quãtitate. Hoc subiungendum statim fuit ei parti qua Democriti & Platonis impugnabat sententias. Et cum superioribus seorsum suæ quieque parti coniunctum oportuit, quod hinc sequitur: Alterũ est: separatos esse propriis differẽtiis sapores. Alterum: fortasse dulcem non omnibus conuenire. Sic & tertium: bonam constitutionem non esse saporum causã. hoc enim pertinet ad principia: Deinde dat affectus saporum, dum generantur: quod antecedere debuit omnem disquisitionem, post explicatam saporum causam. deinde ponere modos mutationum. Quasdã fieri per separationem partiũ, alias per coactionem. fieri verò, aut in contrarios aut in medios: Maturitatem diceret esse finẽ mutationum ad generationem: maturitatis assectas, saporem, odorem, colorem. Itaque ait tandem: cuique saporem in maturitate manifestum esse. hactenus vniuersalia: deinceps in specie. Vini mutationes, aut naturales, aut ab arte. Hoc debuit infrà, vbi de succorum saporibus agit. Sed magna licentia reuertitur ad vniuersalia: nempe affectus comitãtes alterationes. Sed non minore flagitio anteponit corruptionum tractationem causis maturationis. subdit enim: maturationes, alias à calore fieri, alias à frigore. Dehinc rursus ad species: quanquã non secundum ea quæ proposita sunt. De Olei nãque non saporibus, sed generatione. post quæ disputat an salsus sapor in plantis sit. Quod oportuit suprà statui, quo loco decernebat de saporũ subA iectis. Posthæc, non solùm redit ad vniuersalia, sed ad principia rursus ipsa reuoluitur. De iis enim agit ita, vt inter ea præcipuas partes attribuat siccitati. Iterum de plantarum partibus quæ quos sibi vindicent sapores. Quibus non puduit adiungere quæ spectarent ad situm partium vitiatum: de iis enim scribit quæ intorquentur, & de tedarũ causis. Quæ cum extra ordinẽ sunt, tũ sunt repetita. inde refert sese ad radicũ sapores. Atque hinc, quæ dicebam, tractat de succorũ saporibus: quasi Vinum & Oleũ, de quibus suprà, ac disiectis quidem, scripsit, non sint succi. Pòst repetit radicũ ac superiorum partium comparationem. inde repetitæ partes saporibus subiectæ. Tum repetita quę spectant vsum vel nostrum vel aliorum animaliũ.

B Postremò docet vsum medicamentorum à plantis: rectissimè quidem, si nihil adderet aliud. At de odoribus cùm deinceps subnectat disceptationes, in vltimam libri partem melius distulisset. De odoribus autem longè accuratiore methodo quàm fecit de saporibus. Primùm enim de odoribus in communi. deinde odorum principia. tum de odoribus in partibus. inde priuatim de florum odoribus. tum de syluestrium odoribus. odores variari secundum anni & diei partes. quare non sunt odorata animalia. cur in calidis non omnia odorata. repetit à locis odorũ diuersitates. qua ratione odorata in locis frigidis. odoris apparatus, atque commendatio ex plantarum vicinia. plantarũ succi quomodo sibi trahant odores. non omnia syl-C uestria odoratiora: quod cùm ex ea parte coniunctum oportuit, vbi de syluestrium odoribus agebatur. Hoc erat postremũ, quod proponebamus disceptandum. Iam deinceps rem ipsam aggrediamur. duæ sunt huius Capitis partes præter Procemium. Ostenditur in Procemio saporũ odorúmque tractationem è re futuram. Prima pars narrationis causam dat: quare simul hæc duo considerentur. propterea quòd affines: atque ibi ponit vtriusque definitionẽ. Secũda pars explicat odorũ naturam. de qua quia tres sunt sententiæ, trifariã dispartitur disputationem. Primùm tradit cõmunem de eis opinionẽ. Secundo loco Platonis explicat sententiã: Tertio Democriti. Non enim rectè fecit Theodorus, cùm abscidit caput ibi, vbi Democriti opinio declaratur: sic enim Platonis D quoque debuit sententiã separare. Absoluta parte quæ Democriti pingit figuras, auspicabimur Caput secũndum: propterea quòd interponit inde iudicium suum. Περὶ δὲ χυλῶν. Quia pertinent ad plãtas perinde atq; affectus peculiares: de iis quoque videndũ. Οἰκεῖα, non autem ἴδια: non enim sunt plãtarum tantùm, sed aliarum quoque rerum naturaliũ, præsertim carnium, inter ea quæ pertinẽt ad ciborũ sensũ. Ὁμοίως τοῖς πρότερον. simili methodo. Τά τε συμβαίνοντα. exactissimé. Hæc enim est demonstrãdi ratio: subiectũ, affectus, causę τὰ συμβαίνοντα. idẽ, τὰ πάθη. vnde euentu s quædã dicũtur affectiones. & in prouerbio, παθήματα, μαθήματα. hactenus Procemiũ. Ἡ μὲν οὖν φύσις. Hinc incipit tractatio. Ait: se alibi declarasse, quæ sit vtriusque

triusque sensilis natura. Sanè luculentus liber De sensibus sub eius nòmine nuper editus. Et singularis, vti dicebamus, de odoribus. Fortasse etiã de saporibus seorsum scripsit: queãdmodũ & de coloribus. Theophrasti nãque est, nõ Aristotelis, vt putarunt: sicuti contrà, Commentarius de miraculis auditis, Aristotelis est, non Theophrasti. est enim illius nectareus stilus. Ἀφώρισται. Sanè determinatur vtriusque natura: qua & ab aliis, & inter se differãt. hoc designat præpositio ἀπό. Neque verò solæ dictæ sunt differentię, sed etiam cõuenientiæ. ideo dicit. Μικτά πως ἄμφω κατὰ λόγον. mistos dicit esse. Mistum multis modis intelligitur: sicut vnum quoque multis item modis. Non enim verè diceretur, mistum cum aqua Triticum, quòd in aquæ pleno vase fuerit: sed Faba mistum, aut sabulo. Neque si manus mea luto sit inquinata, luto dicetur mista. Neq; ciuitas mista ex ædibus, & hominibus, curribus, equis. Ratio. Quia non vnum ex hisce fit, neque genere, neque specie, neque analogia, neque accidẽte. An igitur sapor & odor mista dicãtur? vix dici patiatur accuratius iudicium. Iccirco addidit κατὰ λόγον: ratione ac respectu quodam: quia sunt in eodem subiecto: id est in eadem mistorum humorum proportione penè. Ac propius quidem, quàm siquis in lacte mistam dicat albedinem cum dulcedine. Nam horum subiecta quidem est eadem materia prima quanta. at id subiectum remotum est. Non enim propinquum subiectum est coloris & saporis: at est proximum saporis & odoris: nempe talis mistio. Hoc est quod nobis & proposuit & reliquit explicandum. Quoniam non solùm sunt in eodem subiecto, sed etiam sub causa formali, cuius instrumentum mistio est. hoc voluit illud κατὰ λόγον. Quippe vnum sunt in materia: diuersa sunt secundum differentias essentiales: is enim dicitur λόγος τοῦ πράγματος. Quod vt planius pateat, adducit vtriusque definitionem. Sapor est emunctio sicci ac terrestris in humidò. Ecce humidum est hìc quasi pro materia: non enim agit in sensum: sed gerit siccum, quod agit in sensum: non tanquam siccum, sed quatenus hoc tale siccum: quoniam siccitas est materia: quæ est subiectum talis accidentis, à quo patitur gustus: quod accidẽs appellatur sapor. Differentia formalis nobis ignota est: sed ea quæ in actu sentire facit, est expressio, & emunctio, & subitio. Itaque tribus vtitur vocibus in libro De saporibus, διαιρεῖσθαι, τρῖψις, διαδύεσθαι. Vult enim dissolui & conteri, id est ad minima reduci & penetrare. Iccirco humiditas est vehiculũ siccitatis: siccitas eius accidentis porrò quòd facit impressionem. Non vt intelligi velimus, accidens accidentis esse subiectum: sed vtrumque à substantia & in substantia vna vnum, reduci ad actum per separationẽ ita vt quasi duo fiant: quorum alterum agat: siccitas hæc talis: alterum iuuet actionem: humiditas ad penetrandum & vehendum comparata. Dixi, ἀπόμορξιν, emunctionem, ἐκμύζηον: cui voci alteram addidit præpositionem, ἐν: vt indicaret effectricem natu-

A ram sensionis. Sensus enim patitur: quia naturam sensilem recipit. Nota ξηροῦ. cuiuimodi nam etiam ignea sicca sunt. γεώδους, inquit. expositio est. Quin haud vtcunque terrestris: non enim terra ipsa quicquam saporis habet: sed talis. Tum autem solummodo vt sicca est, est huius author naturæ, non vt est frigida.

Ἢ ἡ τοῦ ξηροῦ. Quia ἀπόμορξις nonnihil habebat obscuri: aliam dat descriptionem longè planiorem. ἡ τοῦ ξηροῦ, διὰ τοῦ ὑγροῦ διήθησις. percolatio quædam sicci per humidum. Sanè perspicuum in culinis: cùm per setacea texta transmittuntur intinctus beneficio iusculorum. igitur omnino vult, saporis & essentiam, & actionem in sicco esse: cuius natura quia non est ad ingressionem idonea, B vehiculum habuit humorem. tum vt dissolutum acciperet leges naturæ tenuioris: tum vt lubricitate illaberetur atque commearet. Et dixit: in sicco: nequis putet ipsam siccitatem saporis esse formam: non enim est: neque agit, sed actiua qualitas. Nam sanè definitiones hæ non docent quid sapor sit: sed in quo sit, & per quod: non autem, à quo. Nemo enim scit, à quo sapor, odor, color, immediatè fiat. Nam qui à formis elementaribus sensilia ducunt, insaniunt. Nullo enim in elemento sensilis cuiuspiam væstigium est. Haberent autem in se primùm, si darent aliis: quemadmodum primas habent qualitates, quas aliis impertiunt. Quoniam verò neque humidum hìc, neque siccum vspiam agunt, quatenus talia: & sensile agit C in sensum: necesse fuit aliam quærere, quæ ageret, qualitatem. ea non poterat esse frigus. Hypothesis enim est: distribuendas dissolutas humore partes quæ subire queant. ergo à calore. quare addidit ὑπὸ θερμοῦ. Multum tamen quærendum est: quémnam intelligat calorem. Nam siquis velit in re sapida calorem esse, fallatur. Non enim omnia sapida calida: vt acida, acerba, & eiusmodi. Fortasse capit calorem externum ab igne, sole, faucibus animalis: qui reducit de potentia in actum saporem sapidæ rei. Quemãdmodum etiam de humore dicendum est. Quia non omnia sapida, humida, ea sanè humiditate quæ per se fusilis subeat: veluti Aromata quædam. Sed siccis additur ab ore humiditas ad diluendum, ideo saliua data.

Διαφέρει δ' ἴσως. ait non differre, sed addit D fortasse. Differt sanè propter additionem illam, τοῦ θερμοῦ. In aliis non differt: quia idem est, τῷ ὑγρῷ, καὶ διὰ τοῦ ὑγροῦ: vt si quasi instrumentum transmissionis. Ὀσμὴ δέ. vides naturæ communicationem. odor est expressio. Melius adiunxisset, ἀναθυμίασις, exhalatio partis tenuioris siccæ quæ in sapore continetur, id est in humido. Τῷ ἀφανεῖ. Differentia formalis: sed quorsum? ἀφανὲς imperceptibile est: sed cui sensui? cui est perceptibile τὸ φανερόν. hoc autem ἀπὸ τοῦ φάους. at hoc ad oculos. Tum verò quem latet, etiam aliorum sensilium vel differentias, vel actiones esse oculis ignotas? sed voluerit dicere: humorem in quo est,

& à quo immediatè odor, non videri, ficuti videtur is in quo ſapor eſt. Quid ſenſerit Theodorus, ſuo loco dictum eſt. De illo autem fuſili humido etiam Alcmæon, atque adeò calore. Scriptum enim reliquit: γλώττῃ τοὺς χυμοὺς κρίνειν. χλιαρὰν γὰρ οὖσαν, καὶ μαλακὴν, τήκειν τῇ θερμότητι. & addit: δεδέχθαι διὰ τὴν μανότητα. Vt conueniat cum verbo illo Theophraſti, διαδίεσθαι de odore quoque Anaxagoras. μᾶλλον ὄζειν τὸν ἀέρα θερμαινόμενον καὶ μανούμενον. An verò addidit ἀφανεῖ, quemadmodum & Plato: ὀσμὴν ὕδατος μὲν λεπτότερον, ἀέρος δὲ παχύτερον. διόπερ ὡς καπνὸν καὶ ὁμίχλην εἶναι τὴν σωμάτων ἀόρατον.

Τοῦτο γὰρ κοινόν. Quid eſt illud τοῦτο; humiditas, quia ſapor erat τοῦ ὑγροῦ χύλος. & odor eſt ἐν τῷ χυλῷ. Humiditas autem communis eſt & aeri & aquæ. Manifeſta etymologia in ſaporis Græca voce, vt alibi diximus: quia χεῖται ὕλη. At veteres Græci Syrum vocabulum vſurparunt à Cadmo cum multis aliis aduectum. Ὕλη namque Chaldæis humorem ſignificat: vnde noſtra, humor, vdum. Σχεδὸν δέ. verba obſcura admodum. Namque ex Præceptore nullum accidens alii accidit accidenti, ſed vtrumque ſubiecto communi. Ergo quomodo dixit, πάθος χυλοῦ, καὶ ὀσμῆς τὸ αὐτό; eſſet enim πάθους πάθος. Dicendũ: perinde loquutum eſſe, ac ſi diceret συμβέβηκε χυλῷ τε καὶ ὀσμῇ ἐν τῷ χυλῷ εἶναι. Quòd ſi non ſatiſfacit: πάθος illud eſto, ἡ διάθεσις: quia ſit in vtroque ſicci ſeparatio per humidum. Sed quæ ſequuntur verba, valde ſunt obſcura: οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς δὲ ἑκάτερον. non eſt vtrunque in iiſdem. Non enim poteſt intelligi de ſubiecto, falſum quippe eſſet: ſiquidem inuenitur in multis vterque affectus ſenſilis: puta in lacte. Sed intelligit de proximo ſubiecto: nimirum quod eorum cauſa ſit. Quoniam tametſi humor eſt in vtroque: tamen humor eſt ſaporis cauſa potiùs: odoris autem ſiccitas: Hiſce reſpondent, quoad coniunctionem, verba illa quæ ſunt in eius libro de odoribus. Οὐ γὰρ εἶναι τὸ πᾶν, οὔτε χυλὸς ἄοσμος, οὔτε ὀσμὴ ἄχυλος. Ταῦτα μὲν οὖν. Poſteaquam genus definiuit, ipſum diuidit in ſpecies. Recenſet autem odoris potiùs ſpecies quàm odoris: quia putat, proportione quadam odoris differentias ſaporis differentiis comprehendi. Infrà namque docebit: odorem ſequi ſaporum proportionem. Et ſanè ſequitur in quibuſdam: in aliis eſt obſcura analogia. Sequitur admodum in iis quæ ſunt efficaciora: vt in acribus. exemplum eſt in cepullis & aceto. Dulcem odorem vocat ipſe in libro de odoribus: Latinis non eſt vſitatum. auſterum an poſſit, videndum eſt. nam amara longè diuerſum ſpirant. Eſt ſuus Aloæ, ſuus Abſynthio, ſuus Perſici nucleo, item aliis. Τὰ δ' εἴδη. Ait ſaporum ſpecies faciles ſeſe præbere declaraturo. Acutiores tamen à ſaporum cenſu eximunt pinguem, quem hîc nihilominus adnumerat. Eſt enim ſaporis affectus, quique cum omnibus inuenitur: ſicut & ſuauis. Quemadmodum odores quoque pingues aliqui, vt Zibeth. Suauitas enim

A eſt mediocris temperatio, & modus quidam in omni ſenſili naturæ conueniens: cuius contrarium non habet nomen in hoc genere, ſed vniuerſaliorem mutuatur appellationem, violentum. Niſi quis per negationem deſignet, inſuaue. Competit ergo etiam contrariis etiam medio. Dulcedinis ſuauitas eſt in lacte, in glycyrrhiza non eſt. In aloe triſtis amaror atque horribilis: cichorii radices in acetariis ſuaues. Sic odor in Roſa ſuauis, in Ladano receti, non. Ita pinguis cum omnibus inſiſocietatem, neque eorum quicquam tollit aut operit. Quare neque pinguis neque ſuauis erunt ſpecies diſtinctæ, ſed affectus ſpecierum ſiue modi. Sicuti fulgor aut nitor non ſunt coloris ſpecies, ſed affectus omnibus communes. Videtur autem B ipſe quoque non omnino eum pro certa ſpecie agnouiſſe: nam tametſi connumerat, tamen poſtea non definit. Eſt ſanè pingue dulce in lacte: amarum in aloe: acre in tithymalli ſucco: ſalſum in aqua maris: acerbum in Amygdalo tenello: acidum in Oxygalacte, & aliquando in vino: aſtringens in Acacia. Cęterùm quoniam ſentitur quaſi quiddam ab aliis ſeparatum tanquam ſpeciem diſtinxere, ſubdita differentia accidentali & modificante, pro eſſentiali & ſpecifica. Non ergo dixit, eſſe facilem cognitionem ſimpliciter, ſed ſi cum ea diſquiſitione comparetur quæ ad eorum eſſentiam pertinet cognoſcendam. Proinde addidit, ὡς δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν ἑκάστου χαλεπώτερον. Sanè ἑκάστου: quia de ea iam καθ' ὅλου ſcripſit. ἰσάριθμον verò quid hîc ſit, neſcio. Nam cui ſit æqualis ſaporum numerus? Non enim putauerit eſſe colorum numero æqualem. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο. C Hoc, inquit, conſiderandum πρῶτον, priuſquam eorum ſubiecta plantas aggrediamur. Non tamen (vti dicebamus) herbarii Philoſophi inſtituto continetur hæc cognitio. Quippe aut notos habet ſapores iam ex vniuerſalibus diſceptationibus: itaque repetito non eſt opus, aut notos non habet. Quamobrem ſi ignorabat, ignorabat etiam modum huius diſputationis, quæ tribus cõtrouerſis capitibus connectur. Tres autem docet methodos ad ſaporum naturam inueſtigandam. Prima eſt ex Peripateticorum ſchola ſecundùm ſenſionum modos & qualitatum impreſſiones: ex quibus cognoſcimus mordacem, lenem, aſtringentem, aſperantem, ſiſtentem, complanantem, abſtergentem, & eiuſmodi. Altera via eſt ex Academia. Plato namque refert ad principia duo: mẽ D pe diſſipationem & coactionem ſenſus. Quorum duorum duo ſtatuit alia priora, ſcilicet aſperitatem & lenitatem. Tertia ratio eſt Democriti à figuris. Vulgò ſcitu id: eum naturalium corporum principia cognoſcere in corpuſculis indiuiſibus figuratis, pro materia: τὸ αὐτόματον autem pro efficiente. Ex his autem formas emergere: quemadmodũ & Lucretius ex Epicuro: is autè ex Leucippo: non quidẽ malè, niſi & figuras & vacuũ admiſcuiſſent. Sic enim per contactũ, non per continuum, naturalia corpora eſſent vnum. Ex figuris autem actiones: quippe ex angulorũ mucronibus aſperi-

asperitatem, ex obtusis lenitatẽ. Acrem: quia scindat. Acutum: quia pungat. Dulcem: quia inoffẽsa motione transmittat. Tres igitur sententias videamus: ac primò primam. A

Πότερον τοῖς πάθεσι. more Præceptoris proponit capita dubitationis. Vbi animaduertendum est, cùm tripartitò narret opiniones: bifariã tamen proponere sic. Vtrum cognoscantur saporum differentiæ per actiones, quas imprimunt in sensus: an per figuras, vt censuit Democritus, Quare ita consultum est autoris constantiæ ac diligentiæ. Principiò considerandum, duobus modis cognosci posse. Primus est, per secundas actiones: secundus, per primas. Primas ex Platone voco, coniungere, separare: quibus ille statuebat principia diuersitatis, à materialibus ad immaterialia, id est ad sensiles species transumpta similitudine, quæ secantur & vniuntur. Itaque acutum saporem diuidere: dulcem congregare sensum, aut sensorii membri partes. Alios modos natura media mediis actionibus respondere. vbi vides sententiæ licentiam. non enim dulce congregat, sed astringens. Dulce autem cùm sit æquale, conuenit cum partibus æqualiter affectis. astringens autem est id quod cogit. Quòd cùm haud sit positum pro sensili primario, non poterit eius effectio pro principio cognosci. Secundas autem actiones, eas accipio quæ sequuntur has: vt mordere, asperare, sistere, stipare. Nam quod diuidit, mordet aut asperat: quod cogit, sistit, stipat. sic itaque componenda sunt hæc. Non enim sunt ex communi sententia Philosophorum. Nam primæ actiones sunt à primis qualitatibus, calefacere, siccare: ab his secundæ: separare, congregare: ab his tertiæ, mordere, asperare, densare, complanare. ab his quartæ: quæ in occultis sunt primordiis: educere bilem: ab his quintæ, non solùm educere in genere, sed etiam priuatim ab hoc potiùs quàm ab illo membro. Εἰ μὴ ἄρα. Iacit quædam semina conciliationis controuersiarum: id quod sequẽti Capite fusius exequitur. Ait: hæc ita diuersa nihilominus eodem tendere. Assignatas à Democrito figuras hoc designare. Nimirum quod vncum est, distrahit: quod acutum, pungit aut secat. Ideo dixit: καὶ ταῦτα συνάπτει πῶς εἰς τὰς δυνάμεις. Quasi dicat: Democritus posuit instrumenta: Plato verò instrumentorum officia. Συνάπτει, συνέρχεται, τείνει: conueniunt ipsis affectibus, πως. Quia non sunt idem formaliter, sed sicut causa & effectus. Dixit εἰ μὴ ἄρα: nisi. etiam si hoc dicamus, aut hoc: at idem fuerit. Κἀκείνων. Democritus hæc dicebat, vt illa diceret. ita patet æquanimitas Philosophi. Εἰ καί τις ἄλλος, siquis alius modus, qui referatur ad potestates Vult intelligere Platonis modum, de quo dicet: & hunc de quo nunc dicit, cùm ait· ὥστε εἴ τις ἀποδοίη. Simul exponit, simul enumerat, simul explicat definitionibus. incipit à dulci. Ἀποδοίη. verbum Philosophis vsitatum: reddere. Quia res ipsas accipimus à natura per species: quas reddimus per voces quę B C D

sunt notarum notæ. Rerum species sunt in anima notiones: quarum notæ porrò sunt voces ipsæ.

Τὸ διαχειτικόν. Quatuor assignat differentias: vt à variis acceperat autoribus: aut fortasse prout ipsemet secum fuerat commentus.

Ἢ χυμόν. hìc pro genere est in definitione. Quia docuit Præceptor in trãsnaturali Philosophia, definire accidentia cum subiecto aut per subiectum, sicuti multis locis: materiam quoque facere ad essentiæ cognitionẽ: quanto magis ipsam substantiam ad accidentium explicationẽ, quorum ipsamet substantia causa est. Prima differentia formalis est, διαχειτικὸν: puto esse mendum, & legi debere συγκειτικόν. Non enim dulce dissipat, sed aut vnit, aut vnita seruat. vnire tamen dici queat mathematicé. Quia dissitas coniungit partes: quemadmodum dicimus fluuiorum iungere ponte ripas. Implet ergo non irritando: vt alii faciunt sapores. Implet enim acetum quoque: sed extimulando partes, vt refugiant facit. Austerum autem cogit atque componit, quia contrahit & coercet. Stipat ergo non subiens, sed foris manẽs contrahendo. Cuius actionis modum cùm Democritus consideraret, populariter admodũ suos illos introduxit vncos. Nam separationis quidem causæ sumi possunt in exemplis vulgò manifestis: Dicam enim acutum aduersarium esse partiũ naturalium: iccirco eas subtrahere sese. At enimuerò contractio earum quo contingat modo, nulli dum exploratum arbitror. Συμφύτου ὑγρότητος. Hoc est illud ὑγρὸν, quo dicebat τὸ ξηρὸν transcolari. Dissoluitur enim, quod est verbi gratia, in Cinnamomo tenue à saliua, quæ fit eius vehiculum, vt transmeet in linguæ sensorias partes.

Λεαντικόν secunda differentia. Ex libro De affectibus mistorum petẽdum est, quid sit λεαίνειν. Apud medicos frequens pro dissoluere sicca liquidis. Et Philosophus dentium molarium officium ait esse λεαίνειν. Deinde τὸ λεανθὲν fit λεῖον: quod ponitur quarto lóco, vt ex lęuigato fiat ęquabilis superficiei. Vt λεανθὲν sit in prædicamento passionis: λεῖον in prædicamento situs. Talis enim est secundum partes: ac talem infert in sensum speciem sui.

Ἢ λεπτόν. Tertio loco posita differentia: cui non assentimur. Non enim tenuibus constat partibus, sed mediocribus: acutus autem tenuibus: nõ enim penetrat, sed implanat.

Στρυφνόν. Ponticum dicunt barbari, nobis ignota origine: acerbum nos communibus cum acido, acuto, acri vocis rationibus. Acus enim sutorium instrumentum mouet admodum sensum. Græcum integrum vocabulum, ἀκίς. Acer maximè subit ac separat. iccirco barbari nostri acutum dixere. Proximus huic acidus: penetrat enim, sed haud perinde, quin constringat aliquantum. Ab hoc locum sibi vindicat acerbus: plus siquidem hæret ad superficiem: maximam tamen cum acido cognationem habet: sed plusculum terræ prohibet penetrationem. Cui siquid adiungatur præterea,

fit austerum, nihil penè subiens. Ξηραντικόν. desiccat sanè. at docendum: quomodo desiccat acerbum. quia frigidũ. Frigidũ enim cogit: quare humorem exprimit, qui potest exire: qui non potest, compingitur: proinde lutum primùm cõcrescit, deinde soluitur in puluerem, humido consumpto, quod erat partium glutinum. Ἢ πηκτικόν. Eadem natura: stipat enim, sed addito modo, ἠρέμα, sensim ac medioctitet: placidé. Ταύτης: scilicet ἐμφύτου ὑγρότητος. Δριμὺ δέ. Acris sapor τηκτικὸς, liquefaciens: vnde Latina vox, Tabes, τήκω, τάκω, Cios. Liquefacit autem, quia partiũ ingreditur continuitatem, & soluit, sicut ignis metalla, & lapides fusiles. Ἢ δηκτικόν. aut mordax. Ἐκκριτικόν. excernens humidum. Ex mordacitate namque fit agitatio partium, & ab iis eorum excretio, quæ in ipsis continentur. Hunc enim ad modum exprimit: non, vt austerum comprimendo: sed attenuando contenta, & continentia agitando: neque introrsum, vt austerum impellendo, sed eliciendo ad exhalationem. Ideo dixit, εἰς τὸν ἄνω τόπον: ad palatum & cerebrum: loquitur enim de partibus animalis. Τραχὺ, asperũ. at quá nã asperitate? nã sanè quod austerũ est asperum vulgò dicitur. Quanquam enim cogit partes; ac propterea videtur complanare, hiatus auferendo: tamen quia humidum pellit introrsum, inæqualitatem creat. Quæ inæqualitas quoniam nõ est adeò insignis vt ea quam facit sapor salsus: iccirco addit in huius definitione aduerbium, ἁπλῶς: id est, non inchoata aspetitas, sed absoluta. simplicitas enim est in summo puncto. Et quia aduerbium hoc erat obscurũ, declarat porrò per aliud, μάλιστα: id est ad summum, & potissimum. sic de acri: ἁπλῶς καυστικόν. Vbi ἁπλῶς est, comparatus aliis in hoc genere: non autem in naturæ primordiis: solus enim ignis est ἁπλῶς καυστικός. iecirco subdit per disiunctionem, ἢ θερμαντικὸν: est enim calor communis qualitas multis gradibus, quorum summus vstio est. Ἁλμυρὸν δέ. Salsum definit per ridiculam differentiam: δηκτικὸν, mordacem. Etiam vulgus Italicum nimis salitas epulas, mordaces vocant. Cæterùm & acetum, & Pyretrum veriùs mordẽt. incidunt enim. Ξηραντικὸν autem rectè designat: proprium siquidem salis est exiccare. Ideo prohibet putrefactionem, auferendo humiditatem quæ putredinis mater est. Quare verò sal exiccet carnes: ipsum verò liquescat earum tabo: in Problematis declaratum est. Πικρὸν δὲ φθαρτικόν. Amarum esse corruptiuum, si capiatur simpliciter, falsum est Cùm enim habeat communia cum salso principia: & salsum conseruet, non autem corrumpat: conseruatio similis simili deberi videatur. Non est igitur simpliciter corruptiuus, sed solius humoris naturalis: propterea quòd inter omnes conuenit antiquos: ab amaris nihil viuentium nutriri. Addit autem δηκτικὸν, communem etiam salso differentiam, propter principia item communia.

Αἰσθητὸν τὸ ῥυπτικὸν τῆς αἰσθήσεως. Excipienda

A molliusculè sententia: non enim detergit sensum, sed sensorias partes. iccirco rectè addit: ἢ τῆς ὑγρότητος. Ac præterea considerandum: an quod maximè astringit: tale autem austerum est: detergat. Videtur sanè cogendo exprimere atque auferre. Atque ita commodiùs exoluas te ex hac dubitatione, quàm cùm dicit de salso: πηκτικὸν ἢ δηκτικόν: nullo namque pacto constare simul hæc duo possunt: vt quod mordet, cogat: mordax enim separat. nisi intelligas πηκτικὸν, σκληροτικόν: nempe subducto humore, cogit & indurat per accidens. Iccirco firmantur carnes ipsæ: sal autem cum earum humido expresso mistum colliquatur. Quod verò ad abstersionem astringentis pertinet: id officium agnoscitur in acerrimis, cuiusmodi cinis,

B atque ex eo lixiuium, & sapo, & radix Fullonia. Iccirco adiunxit: τῆς ἐπιπολῆς ὑγρότητος δηκτικόν. vbi etiam verbis ignoscendum. non enim mordacitatem sentit humiditas. Creta verò detergit inducta, quia ebibit: deinde abiicitur: sicuti papyrus aufert à pannis ceram calefacta. Ἢ πηκτικόν. rectissimè: is enim verè constringit partes.

Ἢ ξηραντικόν. alio modo quàm salsus exiccat. Salsus exiccat humidum eximendo, & liquefaciendo prima impressione, astringens compressu satis valido partium terrestrium: vnde liquidiores introrsum protruduntur.

Ἢ ἁπλῶς. Hîc non est ἁπλῶς, ob simpliciorem cognitionem primarum qualitatum: sed quia iam definit per definita, cognitio simplex est:

C aut est declaratio moderatrix ipsius στρυφνότητος: ait enim esse ἠρεμαίαν καὶ μαλακήν: placidam & mollem. quia minus subit, minus mordicat. Ita vides omissum λιπαρὸν: quoniam sit minus γλυκὺ εἶδος χυμοῦ.

Ἢ πάλιν. Altera disputationis pats ex Platonis sententia. Dicit: Platonem saporum essentiam retulisse ad vniuersales actiones duas: hoc est καθόλου. Nempe congregare & dissipare sunt vniuersaliora, quàm mordere & asperare. Ita igitur ordinantur: calefactio, disgregatio, mordicatio: quibus circumscribitur acrimonia saporis. Κεχρημένας ξηρότητι καὶ λειότητι. Quasi qualitates hæ sunt instrumenta quædam priorum qualitatum ad effectiones. Quia sicuti statuebamus nos calorem ad separandum: sic ipse

D ordinat ad hoc idem siccitatem: lenitatem autem ad componendum. De siccitate verò equidem quæram: non enim actiua qualitas est. Ideo dixit κεχρημένος, vsus asperitate & lenitate: id est vsum in his statuens, perinde atque instrumentis. Substantiæ namque sunt actionum principia: non tamen agunt, si Philosophis credimus, nisi per qualitates: vt ignis calor calorem generat in vi, & sub potestate substantiæ. quanquam subtilius intelligere licet. Si substantia ignis ereauit in materia ignis calorem ignis: possit etiam creare foris calorem ignis ad apparatum generationis substantiæ ignis ex materia ligni: potest enim

creare

creare substantiam substantia: ergo & creare ea quæ dicuntur, & sunt accidentia substantiæ, propterea quòd eam consequuntur. Verùm non est hîc locus. quare ad rem. Si substantia vtitur accidentibus ad actiones, quasi instrumentis: etiam artifex, qui hasce declarat actiones, vbi designabit instrumentorum rationes, dicetur eis vti.

Καθ' ἑκάστας δέ. Non solùm καθ' ἑκάτερος, scilicet διακρίνειν, καὶ συγκρίνειν, sed etiam duas alias, λειότητα καὶ τραχύτητα. Διαιρεῖ, diuidit. quid? sapores, τοῖς εἴδεσι. Vsitatè dicimus: diuiditur genus in species, & per species: ita hic diuidit genus speciebus. Haud tamen secatur speciebus, sed differentiis quibus constituuntur species.

Ὅσα μὲν οὖν χάει. hic Platonis ex Timæo verba ponenda sunt. Definit acerbum non per prædicta duo aut quatuor, sed per aliud, χάει: quod efficit id quod sequitur, ξηραίνει. Quod vrit, διακρίνει, consumpto humido partes glutinante: quod asperat διακρίνει, quia facit inæqualitatem: sicuti suprà dicebamus. Est enim asperitas affectus inæqualis superficiei: vt in genere definiatur: nam potest esse inæqualitas etiam sine asperitate. Fit autem vel motis partibus absque vlla ablatione: veluti si pauimenti tessellæ disturbentur: vel amoris: veluti si vna pluresve eximantur: vel quasi motis partibus: vt in horrore quum subsidunt interstitia pilorum, aut eorum sustolluntur radices. Nempe retrahunt se spiritus introrsum cum partibus liquidioribus: vel consumptione: sicut vbi tabescit imbribus lignorum pulpa, neruorum manet rigor: id quod in nostris regionibus potissimùm patet ex parietibus, foribusve Larignis. Tertio loco etiam vnum ex illis addidit, τραχύνει: quippe si exiccat, etiam asperat. Liquidi namque interest implere: vt in primo De generatione. Iccirco videndum, vtrùm aptius ceciderit: ἀποξηραίνει τραχύνοντα: an ἀποξηραίνοντα τραχύνει. Sanè commodiùs trāstulisset illud participium. Habet enim vim causæ: vt cecidi & interfeci, possunt esse separata: non omnis cędens interficit: non omnis interfectio per cædem fit. At quum dixero: cædendo interfici: designatur interfectionis causa in ipsa cæsione. Sic non omne asperans exiccat: exempla suprà sunt posita: sed omne exiccans asperat: offendit enim æqualitatem. ergo melius ξηραίνοντα τραχύνει. At tunc videmus hasce Platonis causas neutiquam primas esse. Quin asperitas postremo loco sita est: asperitas causa, διάκρισις. διακρίσεως causa siccitas. Igitur ἀπὸ τῆς ξηραίνειν τὰ εἴδη διαιρετέα. Oportebat siccitatem, non disgregationem statuere quasi vnum ex principiis saporum. Cæterùm neque solus error hic, neque maximus, sed ille, quum ait: τὰ στρυφνὰ χάει. nam quis dicat acerba vrere? Vellicant sanè: sed vellicant naturalis caloris depulsione atque exactione, qui in humido est inter neruos sensioni destinatos. Ex ea spirituum cessione fit inæqualitas & asperatio: & in ipsa succussione fit occulta conuulsiuncula, quæ magnopere agitat sensorias illas particulas. Is autem est gustus, non autem vstio. Nihil magis à Philosophiæ maiestate alienum quàm vti verbis æquiuocis ac metaphoricis. Quare quum ait τὰ φλεβία: non est ferendus: non enim sentiunt venulæ, sed neruu. Λύσηρά δέ. A prioribus austera solo differre gradu: iccirco dixit, ῥυπτικώτερα. Ergo etiam στρυφνὰ detergunt: sanè ξύει, radunt: quod est plusquam detergere. Addit ἀποπλαύοντα: quasi plus sit, lauare, quàm abstergere: quod non est verum. Etenim lotio est affectus quorundam liquidorum tantùm: at ῥύπτομεν etiam multa non liquida: imò verò quia sicca sunt, ac maculas ebibunt, velut argilla. Verbum tamen habet sui significatus originem pro liquidis, παρὰ τὸ ῥέειν τὸ ἀπὸ ῥύον, quoniam elabi facit adhærescentia. Sed dixit: πᾶν τὸ πεὶ τὴν γλῶτταν: magna pollicens, πᾶν: omne scilicet quod ipsius linguæ non est.

Ὅσα δέ. Tribus gradibus totidem statuit species: στρυφνὸν, τὸ μέχρι τοῦ ῥύπτειν: αὐστηρὰ, τὰ ῥυπτικώτερα, μέχρι μέντοι τοῦ μετρίου: τὰ πικρὰ, πόῤῥω πέρα τοῦ μετρίου. Non erunt igitur Platoni species diuersæ: gradus enim nullus variat speciem. Quippe & tepor, & vrens, & omnia quæ inter hæc sunt, æqualem recipiunt caloris prædicationem. At amarum esse in eadem specie cum acerbo, nescio an quis admiserit. Dicendum: esse quoad effectionem quæ pendet ab effectu generico diuersis communi speciebus. Sicuti motus secundum locum, natationi, volatui, reptioni, ambulationi: quoniam iis omnibus natura communis inest musculorum. Quin salsa quoque ponit sub eodem fastigio, atque in primo quidem loco, & quasi in vestibulo huiuscemodi abstersionis. Quanquam compertum vulgò sit, aquam maris neutiquam lauare: pinguis enim est, & implanat superficiem, non autem subit ob crassitudinem. Addit autem salsis priuilegium: gratiora esse gustui: ideo dixit ἀπολεστέρα, & φίλα μᾶλλον, commendabiliora. Hoc autem pendet ex natura illa remissiore: quia non adeò vellicant. Ὥστε ἀποτήκειν. Sanè verò id fuerit serio, διακρίνειν. Siquid in lingua facit, vt tabescat ac dissoluatur: hoc enim est τήκειν: quæ illarum continebant partes, diuiduntur.

Ἐπὶ τὸ μέτριον. nota loquutionem. χρῶμα. si est passiuè: facilis sententia. vtimur salsis ad hoc. si est actiuè: durior, quasi sapores vtantur τῇ ῥύψει. illud autem, πρὸς τὸ μέτριον, facetè. Aut est τὸ πρὸς, τὸ μέχρι, in ipsa potestate: aut ad opus: vt πρὸς, sit finis: & mediocris sit operatio, id est in ipsa facultate: aut mediocre opus, quod faciunt. eòdem tendunt.

Τὰ δὲ τοῦ σώματος. Ad acrium definitionem multa confert: primùm, communionem cum oris calore: κοινωνήσαντα. Quasi verò non omnis sapor cum oris calore communicetur. Secundum, λεαινόμενα, læuigata. Ne hoc quidem solis competit acribus, vt vel sit definitionis pars, vel pendeat à definitione. Generis enim totius est, vt nonnisi so-

lutis ac liquefactis ſapor ad actū reducatur. Tertiū, συνεκπνευμάσθαι: cognita. σὺν: cum quo? an cum calore naturali? Paſſiuè, πνευμάσθαι: quia patiuntur à calore naturali, quum ad actum reducuntur. Ideò ſecundam quoque præpoſitionem, ἐκ, addidit: propterea quòd è potentia educuntur: ac propterea ſubdit ἀντικάεντα. Nempe alii quoque ſapores educuntur de potentia per calorem, non tamen viciſſim calefaciunt, ſicut acria. Πάλιν: non ipſa iterum: ſed calor πάλιν: quia eſt alter calor. ideò Latinè aptiſſimè, rurſus. Significat enim rurſum, retrouerſum: quod populariter dicimus, vice verſa. Hoc eſt quartum quod attinet ad acrium deſignationem: Quintum, ἀνω φερόμενα: propter tenuitatē ac leuitatē. Oſtendit eſſe ignea, ſi ſurſum feruntur atque vrunt. cæterùm quod ſubdit, valde notandum eſt. Ait enim, Πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις. Quaſi verò non & odores, & ſoni ferantur ad ſenſus, qui ſunt in capite. aut quaſi alibi ſit ſenſuum arx quàm in capite. Sed vult dicere acria guſtata tentare caput tactu: quia cerebrum percellunt, non tanquam guſtabilia, ſed tanquam calida. Sic odore halant quædam, atque ita quoque percipiuntur, non tamen alia ratione, quàm quòd ſunt odorata. Vbi vides apud iſtos quosvolumus per factiones, eſſe principes ſapientiæ, rarò eſſe exquiſitas eloquutiones. Vmbras modò rerum dant, non lucem afferunt: & apponunt Promethei coria intus inania. Dixit autem actiuè, τέμνοντα, ſecant: pungunt enim acria, &, quod aiebat, ἕλκειν. Nam ſi paſſiuè acciperetur: erit repetitio, atque idem quòd λεαινόμενα: & nihil apponet noui. Τὰ δὲ προλελεπτυσμένα. Acida ſiue acuta definit, per cauſam, per partium conſtitutionem, per modum, per quatuor effectiones. cauſa eſt σηπεδὼν, putrefactio. vult acida euenire per putredinem. conſtitutio partium, λεπτῶσαι. Vult attenuatis craſſis partibus acorem inferri. motus: εἰσδύομενα. Dat ſubeundi facultatem paſſiuam, ab attrahente poteſtate: idque propter partium naturam: actiuam verò etiam ob vim quandam igneam, quæ reducta de potentia in actum à calore naturali, per ſe quoque ſubire poteſt: talis enim in aceto animaduerſa eſt. Itaque ab igni quoque (barbarè quidem ſed non ineptè) actuata frangere quit lapidem. ſic aceto calido. fertur Annibal diſſilire feciſſe rupes Alpium. Dixit: εἰς τὰς φλέβας. ſicuti ſuprà flexu diminutiuo. φλεβία. namque in magnis venis non fit ſenſus, ſed ad paruas, quibuſcum eſt affinium neruorum neceſſitudo. Effectio prima: ἀνακυκῶντα, permiſcentia: vnde κυκεὼ, quod etiam Latini proxima voce dicebant, cinnum ſubeundo ac diſgregando agitant & miſcent. Secunda effectio: ἀναζυμοῦντα, bullientia, vt fermentum: ὡς ζύμη ἀναζέοντα, ampullantia fermenti more. Quæ namque fermenteſcunt, aerem igneum concipiunt: quo admiſſo, eius impreſſione rareſcunt: atque ideo intumeſcunt. Vtrumque enim fœliciſſimi verborum plaſtæ Græci tam exiguo gyro concluſere: ζέῖν, ὑμοῦν. τὸ ἀνὰ ſignificat agitationem illam harum

A affectionum. Prior eſt actiua, poſterior paſſiua: mouentur enim in ipſa efferueſcentia. tertia quoque actiua eſt. ἀφρίζειν ποιοῦντα. Ipſa tumeſcunt acuta feruefcendo: & faciunt alia quæ contingunt ſpumeſcere. Effectus ratio motus eſt, & aeris introductio. Ferueſcunt verò: quia ſi calidis affunduntur, eis euenit quod & aliis, vt bulliant. ſi frigidis applicantur, abſiſtunt. Habent enim partes igneas tenues, quæ refugiunt. itaque duabus de cauſis ampullantur. Vna eſt, quia tenues partes mobiles diſſident, non cohærent. Altera: quia nequit totum corpus acetoſum auferre ſeſe à ſuo contrario, quod intus eſt. Subſultat igitur. Veluti ſi iacentis pungatur dorſum, ſubſilit: quia totus illico non quit exurgere. Sic palpitat in arido piſcis, quòd ἀσπαίρειν Græci dicunt:
B propterea quòd tota mole vnico tractu ſeſe non valet excitare. Καὶ ἕλκειν. quarta actio, trahere. Fortaſſe eſt ἑλκοῦ: mordicant enim ac puſtulas cient. quod verò trahant: nulla perſuadet ratio. quin pro apocruſticis vtimur.

Τὸ δὲ σύμπασι. hæc poſuit ſub vno titulo δρακείσεως. Nunc altera ex parte ſtatuit exaduerſum dulcia: nempe ὑπὸ τὸ συγκελνεῖν. Ideo non ſolùm dixit πᾶσι, ſed etiam σύμπασι: perinde atque vnum ſint omnia in eo. propterea dixit τοῖς περὶ πάντα: quoad hæc. Οἰκεῖον. Oſtendit non eſſe definitiones ſed deſcriptiones quæ dantur per propria. οἰκεῖον, hic eſt, ἴδιον. Ponit effectionem, & modum, & patiens. λεαίνει, actio. ἐπαλείφοντα, modus: quoties obducendo partes diſſitas, oblinit
C ac læuem facit ſuperficiem, quoniam implet interualla. Τραχυνθέντα, patiens.

Καθίστᾳ δὲ καὶ συνάγει. ſanè nunc nimis attribuit καθίστᾳ, ſiſtit. eſto. Non ſiſtit cogendo, vt auſtera, ſed per ſimilitudinem, cohærendo: quia dulce libens accedit, & à libentibus admittitur. At συνάγει τὰ παρὰ φύσιν κεχυμένα, vix mihi perſuadent. Vt quæ præter naturam fuſa ac ſparſa ſunt extra ſitum ſuum applicatione dulcium in integrum reſtituātur. id nunquam factum. Sed iungit, vti dicebamus, quemadmodum pons ripas: non velut ancteres vulneris labia. Τὰ δ' αὖ συνεστῶτα. Neque hoc per ſe facit: vt ea laxet, quæ præter naturæ leges ſtipata ſunt. hoc non facit. ſepararet enim ac retunderet. verùm alia ratione fit, ac per accidens. Sanè dulcedinis ap-
D petens natura ſeipſum laxat, vt tam commendabilem excipiat hoſpitem.

Καὶ ἁπλῶς. hoc ἁπλῶς, aliuſmodi eſt atque ſuperius. Suprà poſteaquam diuerſa remotiora poſuiſſet, puta aſperare, exiccare: addebat ἁπλῶς διακρίνειν: quia τὸ διακρίνειν vnum erat ex principiis. Principia verò ſunt ſimpliciſſima: nempe rei compendium totius. Hic autem τὸ εἶναι φίλον τῇ φύσει, non eſt vnum principium conſtituens ſaporem, ſed potiùs finis. Finis autem vnus: ergo ſimplex. In cauſis enim quod eſt vnum per ſe, ſimplex eſt. ideò dixit ἁπλῶς.

Οὗτος μὲν οὖν. Colligit vnum eſſe modum hunc à differentiis facultatum: quem tamen duobus

bus methodis explicauit. Δημόκριτος δὲ. Nunc Democriti ponit opinionem, à figuris. Sanè picta est opinio ac popularis. Nam vulgò qui pungetur acu, putabit in aceto mucrones item esse, quibus lingua feriatur. Festiuè dixit, Democritum apposuisse vnicuique sapori amictum figurarum: hoc enim est περιτιθεὶς σχῆμα. Quia saporis actus est in superficie cuiusque partis. An verò etiam intus? Sanè verò, quando est affectus mistionis partiũ materiæ secundæ sub certa forma: id quod etiam de colore aduersus pertinaces suo loco disputatum est. Γλυκὺ μὲν. Dicit dulce rotundũ esse: quoniam inoffensa est superficies quæ angulis caret. Addit autem εὐμεγέθη, notam magnitudinis: quia non dat penetrationem. Quanquam etiam si sit paruum, non penetret; sed adhæreat, si planum fuerit & æquabile. Non enim speciem variat magnitudo, & figura confert aliquid ad motum. Ita duas habes opiniones: superior volebat impleri vacuum re quæ naturæ conueniret: hæc vult non ingredi. Sic vtroque modo fiet complanatio. Στρυφνὸν δὲ. Acerbum agnoscit μεγαλόσχημον. Non enim subit admodum, sed plurimùm agit in superficie. Τραχὺ δὲ. Intelligit αὐστηρόν. Quod Latini asperum, tam dura voce quàm dura est tum res, tum etymologia. Vox est agricolarum priscorum, sumpta à terra quæ esset inepta cultui, παρὰ τὸ μὴ σπείρεσθαι: vbi essent saxa & squallor. Græcum autem fuit, τὸ τρεῖν καὶ τὸ ἄχος. Vrbanè Democritus multangulum facit. Sanè verò tum lima tum serra, multangulæ sunt. C Et sapores asperi partes habent dissimiles atque inæquales. Ἀπεριφερῆ. Vitauit calumniam Sophistarum. Circulus enim est aliquo modo angulus, μία γωνία Pythagoreis. Itaque cùm dixit πολυγώνιον, intellexit πολυακίδα, multis mucronibus horridum. Id cauit hac exceptione. Vbi nota τῆς περιφερείας significatum ex vsu potius, quàm ratione astrictum ad circuli ambitum designandum: non tamen prohiberi præpositione, quin extrema cuiuscunque figuræ eadem voce declarentur.

Ὀξὺν δὲ. Ex nominis notione figuram elicit, modò simplicem, modò compositam, vt acuti naturam explicet. Dat corpulentiam, quia proponit in concreto, non in abstracto. Ideo dixit τῷ ὄγκῳ. Dat mucronem, κωνοειδῆ. Hæc sunt simplicia: illa verò figura composita, καμπύλον: constat enim ex mucrone & flexu, sicut hamus. Tales etiã sunt vn- D gues auium & rubi. Tertia ratio simplex est à totius constitutione, λεπτόν. Quia crassum pungeret tantùm, non etiam subiret. Hæc differẽtia separat ipsum ab austero. Quod addit ἀπεριφερῆ, intelligit de mucrone. Δριμὺ δὲ. Hìc sanè labitur ratio. Nam quomodò saporem acrem faciat constare partibus rotundis? Fortasse scriptum fuit ἀπεριφερῆ. Nam rotunditas erat in contrario, nempe dulci. Quod addit λεπτὸν, cõuenit cum Platonica illa exhalatione. Itẽ cùm dicit καμπύλον, non placet: rectà nanque fertur ignis. Neque tam commodè subit flexum quàm rectum: at subit acris generosè atque (vt medici loquuntur) ἀγωνιστικῶς. Ἁλμυρὸν

A δὲ. Pictura hæc admodum obscura est. Angulos dat sané. Vellicat enim. Esto igitur σκαληνόν. At triangulo æquicruro cùm ipsum comparat, confundit iudicia sua. Nẹ fuit ille catus opifex, qui distorto illi æquanda curauit crura. Πικρὸν. Sicuti τὸν δριμὺν faciebat περιφερῆ: sic & amarum hìc. Cùm autem omniũ consensu amarum distet à salso solo gradu ita vt ab amaro vincatur salsum: si amarum constet rotundis, tantò magis salsum. Ego verò neutrum puto. Et importunè attribui arbitror inoffensam obliquitatem: λεῖον σκολιότητα. Μέγεθος μικρὸν. Ne hoc quidem conuenit. Non enim valde penetrant amara. Sed cùm dedit μέγεθος dulci, videtur eius contrario huius cõtrarium deberi. Hoc autem est paruitas. Cæterùm prisci B omnes cùm omnino negẽt, amaris ali quicquam: non licebit ei pusillam assignare quantitatem, qua sese in corpus induere queat.

Lego ἑκατέρῳ τῷ γένους, non ἑκατέρᾳ. Et πότερον γὰρ τοῖς πάθεσι, non πρότερον. Et συγκριτικὸν τῆς ἐν γλώττῃ, non διακριτικόν. Et δηκτικὸν, non τακτικόν: nihil enim hìc ordo. Et κεχρημένος, non κεχρημέναι. Non enim potestates vtuntur, sed Plato illis. Et ὅσα δὲ ῥύπτει πέρα μὲν τοῦ μετρίου, ὥστε καὶ ἀποτήκειν, non autem (vt legitur) vel vt corrigunt.

Theodorus οἰκεῖα φυτοῖς, plantis conueniunt. Non expressit τὸ ἴδιον. Multis multa conueniunt, quæ non sunt neque ἴδια, neque οἰκεῖα. Conuenit plantis putatio: non tamen est affectus manans ab internis principiis, sed extrinsecus aduenien accidens. Ἀπόμορξις, demistio. Verbum nouum, demiscere. Galli sic loquuntur demiscere, separare quod est in mistis: sicuti Latinè dicimus, deplere: auferre de pleno. At ἀπόμορξις est emunctio.

Ταῦτα μὲν οὖν τῷ κείσθω, hęc igitur iacent. Imò verò hæc ita iacta sint tanquam fundamenta futuri instituti. Latinè dicimus, his ita constitutis. Ἀδιαφανεῖ. Theodorus vtrùm legat, incertum est, διαφανεῖ an ἀδιαφανεῖ. Nam scriptum est indiaphanæ: & tamen exponit mox absque negatione, sic, trãslucido corpore. Neutrum tamen est necessarium, odorem scilicet esse in corpore vel translucido vel non translucido, in vtrouis enim potest esse. Pellucidum vinum est & liquidum: non translucida pix & liquida. Κἀκείνων λέγεται χάριν, illorum gratia subiunguntur. Non subiunguntur, sed sunt pro certis principiis constituta ac potius præstituta. Συμφύτου διακριτικὸν, humorem linguæ consertum discernat. pessimé. Nemo enim dicat σύμφυτον, consertum. Omne insertum alienum est: omne σύμφυτον naturale. Sequutus vulgarem lectionem errauit cum scriptore. Nam quomodo λεαίνει si διακρίνει? Lege apud Theodorum, leniat, non laniat. Ἐκκριτικὸν τῆς ἐν τῇ συμφύτῳ ὑγρότητι θερμότητος εἰς τὸν ἄνω τόπον. Qui calorem humoris conserti loco superno excernit. imò in locum supernum. Hoc enim vult, excerni ab hoc sapore calorem ex humido connato: vnde fiat exhalatio. Ad corporis partes superiores. Sic mox ex Platonis placitis de eodem acri, φερόμενα ὑπὸ κουφότητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις.

Καυστικὸν, vim adustoriam sortientur. Verbum & κακόζηλον & ineptum. Iam enim vis inest illa. Sortitò autem non habent, sed natura facultatem vstricem illam. Adustiuum. Μαλακιῶ, mollissimam. Arbitratu suo gradum addidit excessus. Πέρα τοῦ μετρίου, extra modum. Præter modum: vsitatè. Υ'ποδεέστερα, temperatiora. imbecilliora. Α'ναζυμοῦντα, fermentent: actiuè, minus aptè. Ο'ταν λεάνῃ, cùm leuiter mulcet. Ex ingenio suo. Ε'μπλείφοντα τετραχυνθέντα. Et mitigat quę asperitate horrescũt. Non expressit ἐμπλείφοντα, obducunt, oblinendo complanant. Neque curam habuit participii, cuius vis præ se fert causæ rationem quandam. Τὰ συνεστῶτα, quæ consistunt. Sæpe monuimus curtam esse in repræsentãdo verbi huius significatum, Latinitatem. Quare addidit illa, durá que sunt: minus commodè: non enim dura omnia. Σχῆμα προστιθεὶς ἑκάστῳ. Figuram singulis reddit. Negligenter admodum. Non enim animaduertit interpretationis subtilitatem, quam explicauimus in Cõmentario. Εὐμεγέθη, amplus. Hoc est optimi viri huius vitium, vt dum trita fugit vocabula, aut diffiveretur eiusdem vocis iterationem, excedat è via Latina. Amplum enim significat magnum quidẽ, sed capax. Dicimus porticum, nauim, vtrem, dolium, ampla: amplum saxum, non dicã: tantominus amplum saporem. Tractũ à maris spatiis, ἀνάπλοον. Hæc est illa peregrinitas, cuius paulo morosius Pollio summos illos viros postulabat: quasi ex vsu detorserint aliqua nostris auribus blandientia, Latinè molesta puritati. Μεγαλόσχημον, figura magna perficitur. imò perfectus est. Summa subtilitate ostendimus, verbum hoc & alia quædam in præsenti tempore nullum sui præstare vsum bonis Philosophis. Etenim finis cuiusque rei est indiuisilis. Verbum Facio, tractum habet sub eo tempore, cuius tractus finem indiuisibilem designat præpositio illa Per. Eiusdem naturæ, perago, exoro, debello. Futurũ habebunt quod finis momentum declarabit: præsens non habebunt. Ο'γκῳ, mole. sic & alibi. Nemo tamen in acu molem dicat. Est enim vox deducta à mola farinaria, quæ nusquam pusilla est. At ὄγκος etiam in atomis. Quantitas, simplicissimé. Κωνοειδῆ, nucis pineæ speciem gerit. Latinè meta.

CAPVT II.

Secundi Capitis argumentum. Conciliat opiniones, Non solùm de saporum potestatibus agendum, verumetiam de sensuũ differentiis. Eundem saporem non solùm videri posse alii alium, sed etiam contrariant. Figuras magnitudine non variari.

Ι' ῥᾷον τρέπει. Ad hunc vsque locum deduximus primum Caput: quia pars hæc postrema Democriti sententiam continebat: quemadmodum præcedens sermo duas item alias opiniones: quibus sanè decuit adiungi & tertiam: aut illas æquè à se inuicem separare. Hoc autem Capite apponit iudicium suum, quod at-

A tingebat etiam suprà. Aiebat enim, Democriti opinionem ab illis non differre, nisi quatenus causa differt ab effectu. Illi dicebant acutum, hic dicit acum. Nemo de hac proportione dubitabit: sed figuras reprehendit in corporũ constitutione. Pro qua reprehensione nos quoque afferimus argumentum nouum atque inuictum. Hoc quod appellat acum, aut est merum accidens hac figura, aut substantia efficiens mucrone suam illam effectionem. Non esse quit merum accidens. Quis enim accidenti figuram det; quæ est dispositio extremorum corporis? Neque aliam figuram colori videmus adiũctam, quàm quæ est ipsi colori subiecti corporis. Non est igitur accidens: erit ergo

B substantia. At si ita est, etiam ad tactum (qui digito fit) deprehendetur. Non enim oportet ad actũ reduci figuram: propterea quòd est actus quidam ipsamet extremorum. Verùm de his alibi. Post hæc ait, non solùm de sensibilibus dicendum fuisse, qua figura constituuntur, sed etiam de sensibus. Huius diligentiæ ratio. Quia sapor idem, cùm apud omnes non sit idem, quin aliquando etiam contrarius: videndum, quibus figuris illæ figuræ tum in diuersum, tum in contrariũ mutari queant. Hęc quidem est reprehensio omissionis: sequitur in tertia parte reprehensio positionis. Non enim figurã mutari quantitate. Quia Democritus quibusdam magnitudinem assignabat, aliquibus paruitatem. Democritus ad hęc diceret, magnitudine ac paruitate non mutari figuram, sed iuuari ad

C effectionem; hoc desumere licet è quarto De cælo, nempe ad motum. Latum enim & fusum deberi dulcibus, quia implanent: paruitatem acuto, quia subeat. In magno corpore naturali esse posse acedinem hanc: quoniam ex paruis multis componatur. In paruo esse posse dulcedinem: propterea quod è paucis fusis ac latis constituatur.

Τοσοῦτον διαφέρουσι. Nempe principia vel à potestatibus, vt effectricibus: vel à figuris, vt caussis. Hoc sibi vult τοσοῦτον. Καὶ οὕτως. Sic quoque statui posse: & hæc illorum causa dicta esse: scilicet quia pungat acutum, ex acubus conflatum esse. Eadem verba suprà quoque.

Αὐτῶν γὰρ τῶν δυνάμεων οὕτως ἀποδιδούς. Notaloquutionem. Aduerbium οὕτω, loco pronominis ταῦτα. Hæc statuens ex ipsis facultatibus.

D Ὁμαλύνει. Quod suprà dicebat ἀλείφοντα.

Διαχεῖ. Vt postquam excreuerit, etiam diffundat. Καὶ ἄλλο τι τοιοῦτον. Puta, λευκαίνει, τήκει, φθείρει. Πλὴν ἴσως. Secunda pars, in qua reprehendit eum quòd actiua tantùm descripserit: passiua non item. Ideo dixit ἔτι, id est præterea, ἐπιζητήσειε. Ω'σπερ καὶ ὑποκείμενον. Vox hæc duo significat. Interdum enim substantiam accidentia deferentem: in secundo de anima ponitur pro eo quod vsitatè dicitur in scholis obiectum: nempe in quo est ea species quæ sensilis appellatur, & à quo in sensum delata effectrix est sensionis. Hic significat subiectum receptionis. Ideo dixit, μὴ μόνον τὸ ποιοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ πάσχον.

Α'λλως τ' εἰ καὶ μή. Ratio, quare id etiam quæren-

quærendum. Quia non eodem modo sentiunt omnia. A Καθάπερ φησί. Sicut & verum est, & ipse quoque profitetur. Vrget ex ipsiúsmet dictis. Οὐδὲν γὰρ κωλύει. Euenit vt quod nobis dulce est, aliis non sit. Hoc candidissimis versibus prosequitur Lucretius. De cicuta, & hyoscyamo, & coturnice, & sturno, iam vulgata. Gallinis cibus scorpii, siniiis araneus, ciconiæ serpentes. Δῆλον γάρ. Conclusio qua statuit id quoque tractare oportuisse. Sic confit syllogismus. Vbicunque alius fit sensus non mutatis principiis, necesse est in sentiente diuersitatis esse causam. Hæc est maior. Minor hæc, in sapore fit hoc. Conclusio: ergo in gustu causa est. Alia demonstratio. Igitur non de sensilium modò principiis B agéndum, sed de sentientium quoque, vt mutationum causæ intelligantur. Διάθεσις. Affectus, signata voce. Quia si sunt corpuscula Democriti principia: si sunt vacua, si sunt figuræ, horum omnium interest situs: quem prima & propria origine designat vox illa διάθεσις. Ἐπεί τό τε τοῦ χυμοῦ. Non sunt in sapore mutatæ figuræ: erant ergo in gustu. De illo igitur dicendum. Ideo dixit διὸ διαλεκτέον. Filus autem orationis omnino ductus ex officina diuini Præceptoris. Ἅμα δ' ἐκεῖνο. Maior explicatio. Non solùm propter subiectum fit ea diuersitas sensionis, sed etiam contrarietas. Variatur ergo etiam in contrarium potestas. Οὐ μία τις δύναμις. Neque vna μία, neque τις, præscripta. Ἐν ἄλλῳ. Quia (vt etiam docebat Plato) τὸ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἐν τῷ αὐτῷ τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Idcirco dixit ἐν ἄλλῳ. C

Τὸ μὲν γάρ. Non est absurdum, actiones variari pro subiectorum variatione. Patet hoc in cera & luto, si liquefactionem spectes & densationem ab eadem solis vi Item in capillo & cute, si coloris ineas rationem. Præterea in vino, & melle, & fructibus, ad saporem. Acet vinum: fructus dulcescit: mel amarescit. Ὥσπερ οὐδὲ τὸ πῦρ. Non omnia combutit ignis: non enim autum. Non omnia liquefacit: non enim ossa. Non omnia in cinerem soluit: non enim aquam. Etiam refrigerat: quia humidum educit calor, atque ideo calorem extinguit: velut in putrefactione. Item per antiperistasin, vt in locis subterraneis Æstate. Etiam perficit opus contrarii sui: nempe aqua lauat lintea vulgaria: nihilo peius ignis linum asbeston. Πλείονος λόγου. D Quia diuersum est ab latere, contrarium autem ex aduerso per dimetientem. Maior ergo ratio quærenda est in actionibus contrariis quàm in diuersis. Quia plures lineæ ducuntur ab vno puncto per circumferentiam ad punctum oppositum, quàm ad punctum, puta decassationis, quod est quasi παράγωνον. Ἐπεὶ γοῦν τὸ πυρός. Tres ponit gradus mutationis: primum, ἑτέρα διάθεσις, scilicet in quoduis diuersum: secundum, ἐναντία, contrarium. Hæc duo suprà: hîc simplicem priuationem: quum, inquit, ignis ne vrat, prohibetur. Hoc fit vt in sarda & pyropo, quia non potest densissimum subire, siccissimum dissolue-re. Aqua verò non humectabit, vel propter maximam superficiei læuitatem, qualis in vitro: vel propter maximam siccitatem, cuiusmodi est in capillo & osse: vel ob maximam densitatem, vt in auro. Quænam verò harum sit in Adianto, quærendum est. Non enim est siccitas, vt dixere: quippe cuius è libra succi premitur plus selibra.

Τοῖς δὲ κατὰ τὰς δυνάμεις. Repetit eadem.

Ἐπεὶ γὰρ οὐχ ὁποιουοῦν μόριον. Verissimum. Non enim manus gustat aut videt. Idcirco formarunt Græci vocem necessariam, αἰσθητήριον: recentiores optimè, sensorium: sicut ars fusoria, tabula lusoria, auditorium: crasso atque infelici iudicio damnati ab innouatoribus Ciceronianis, quod eo non sit vsus Cicero. Sed hoc alibi.

Ἴσως δέ. Nouum argumentum ad idem. Tractandam etiam fuisse partium ac figurarum dispositionem, quæ in subiectis corporibus est. Quare? Quia compositi cognitio perfecta non est, nisi partes quoque perfectè cognoscantur Sanè si ex duobus vnum fit, non cognosceretur vnum, nisi cognitis duobus illis. At sensionem fieri ex saporum potestate confessum est: fieri ex subiecti aptitudine, probatum est. Ergo vtrunque cognoscendum. De priore scripsit Democritus: de posteriore item scriptum oportuit.

Ἄτοπον δέ. Alia repræhensio sententiæ, non omissionis. Οὐ γὰρ ὁμοίων. Subtilissima verba. Non est similium differentia secundùm magnitudinem & paruitatem. Hoc declaratum est in libro categotiarum, & in quinto metaphysices, & in quarto de cælo tactum. Est & alia subtilitas. Videtur ergo similium esse posse differentiam: imò necessariam: nam quemadmodum eadē substantia differunt nō solùm qualitatibus, sed etiam classibus in serie naturæ, quod in duodecimo diuinæ scientiæ disceptatum est: ita similia differunt non solùm substantiis, sed etiā gradibus. Propter magnitudinem verò nulla species patitur diuersitatem. Addita nanque norma quadrato non mutatur species. Οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς μορφῆς. Et confusè & obscurè omnia in hoc Capite: at hîc obscurissimé. Ponit rationem absurditatis. Hæc, inquit, sententia statuit in quantitate, non in forma, potestates. Αἴτιον μὲν. Omnino locus hic corruptus est. Fortasse sic legendum est. εἰ τῶν ὁμοίων διαφορὰ κατὰ μικρότητα, καὶ μέγεθος ἦ, τῷ μὴ τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς μορφῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὄγκων δυνάμεις, αἴτιον μὲν τῷ διαβιάσασθαι. Quæ nobis notæ sunt ob earum vim. At vis in quantitate nulla: non enim agit simpliciter, sed solùm augetur aut minuitur facultas, quia plus aut minus inest & formæ & qualitatis. Ideo dixit τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. Non variabitur potestatis essentia, sed gradus tantúm. Ergo etiam si potestas in figura est: at potestatis varietas in quantitatis modo. Εἰς δὲ τὸ μὴ αὐτό. Non concedenda speciei variatio, sed modi tantúm. Igitur μᾶλλον μὲν καὶ ἧττον, τὸ αὐτὸ δέ. Quòd autem sic sit interpretandum, patet ex iis quæ sequuntur. ἐπεὶ ἐν τοῖς σχήμασιν αἱ δυνάμεις. Siquidem ita sit Εἰ μὲν ὁμοιοσχήμονα. Si figura est princi-

pium actionis: vbi figura fuerit, erit etiam principium illud. Ideo dixit ὑπάρχον. Vbi præpositio ὑπὸ, non significat subiectum: quasi potestas sit figuræ subiecta. Quin è contrario figura potestatẽ gerit. Sed potestas, puta calefaciendi πρὸς ὑπάρχει effectui. Ὁμοίως δυσὶν ὀρθαῖς. deest ἔχει τὰς τρεῖς γωνίας. Καὶ τὸ μυριάγωνον. Omnis triangulus, quacunque sit magnitudine, tres habet angulos ęquales duobus rectis: & omnis figura multangula reductionem patitur illorum angulorum omnium ad angulos quatuor rectos. Quorũ theoriam habemus in elementis Euclidæ: neque huc ad ostentationem pueriliter arcessenda. Hoc dixit de magnitudinibus ad diuersos respectus. Nunc exẽplũ vnum præcisé. Quia erant ibi tres anguli duobus

B æquales potẽtia: & anguli plures æquales quatuor potentia: hîc verò subdit actu, καὶ τὸ τετράγωνον τετράσι. Quasi dicat, vbicunque fuerit quadrata figura, nempe quadrata erit. Est igitur actu τετραγωνία, in quacunque magnitudine. Hæc sunt exempla de re ipsa: post hæc affert exemplum de re intelligibili, atque ait, non solùm constitutiones ipsas easdem esse in quacunque magnitudine, sed etiam conditiones quas vocant circũstantias: quę nonnisi ratione cõprehendi possunt. Vt quod dimetientis lineæ tractus cũ latere non habeat proportionẽ, ratione sola percipitur: propterea quòd negatiua conclusio est, nullum in eam ius habet sensus. Ideo dixit λόγῳ τὰ αὐτά. Non mutabitur ratio, tametsi figura longè maxima sit. Ὥστ' ἐπεί.

C Quare cùm saporũ actiones proueniant ex figuris, quantitatis erit mutatio, non speciei. Dixit ἐκ τούτων: ex figuris, tanquam ex materia: quia sunt etiam principia quasi materialia. ἢ ἀπὸ τούτων: longè melius: sunt enim principia efficientia: nempe mucronis officium, pungere: vnci, trahere. Ἀλλὰ γάρ. Non est disputationi locus is: sed in quinto, septimo, nono, diuinæ Philosophiæ; in secundo physicorum. Quin nec reliqua de quibus dicebat, hîc tractanda fuere.

Lego δεῖ γὰρ εἰδέναι, non ἔστι. sicut mox infrà, δεῖ γὰρ εἰδέναι, non ἀεί. Et δυνάσθαι πανταχοῦ, non δυνάσται. Et ἀλλὰ τῶν ὄγκων, non ὄγκον.

Theodorus οὕτως ἐκείνων ἔστι χάειν. Ratio quoque figurarum, saporum vires sequuta est, atque illarum gratia excogitata. Intellige hîc rationem, commentum Democriti, non autem rem il-

D lam naturalem quæ in figuris est, vt ex iis consistant facultates: hæc enim essentia est, aut essentiæ comes non sequuta est, sed antecessit. Hîc igitur, ratio, significat cognitionem naturæ figurarum. At infrà, ἄπειροι οἱ λόγοι τῆς μίξεως: hîc significantur leges naturales, & principia mistionum.

Ἐπιζητήσει κἂν, exiget. ambitiosé. Quæret præterea. ἐπὶ, porró. Modestiæ est simul ac diligentiæ, quærere: confidentiæ ac temeritatis, exigere. Μυριόπουν, centipedaneum. Quoniam nõ poterat ex denis millibus vocem componere, maluit sibi plaudere. Καὶ τὸ μυριάγωνον τέτταρσι, καὶ τὸ τετράγωνον τέτταρσι. Ita legimus ex iis quæ circumferuntur, atque ita exposuimus. Theodorus

A aliter. Quadraturæ quoque pedaneorum, & centipedaneorum quaternis angulis rectis pariter cõstant. Omisit autem omnia hæc, τὰ μὲν λόγῳ ὄντα ταυτά: & totam illam theoriam τῆς ἀσυμμετρίας. Ad rem tamen facere demonstrauimus.

CAPVT III.

Tertii Capitis argumentum. Sapores atque odores in mistis esse solis, in nullo simplicium. Aquas & terras odoratas mistas esse.

ΟΤΙ δ' ἐν ἀπομίξει. Positis opinionibus quæ de mistionum essentia circumferebantur, subdit suam sententiam, minus tamen explicaté. Dicit, omnino in mistis esse. Mi-

B stionem igitur vnam è causis esse. Et quia mistio est motus diuersorum ad vnius constitutionem: duo excludit: primùm, figuras: nam Democriti figuræ primò sunt in elementis: ergo ex accidentibus. At non ex quantitatibus: non enim agunt quantitates: igitur ex qualitatibus. Primùm ergo dicit, in quibus sunt: vniuersaliter scilicet in mistis. In sequenti Capite dicet, in quibus mistis: vt propositum institutum aggrediatur in plantis. Ὅτι δ' ἐν ἀπομίξει. Nõ dixit συμμίξει: quia vult esse causam quasi effectricem ipsam mistionem. Motus enim dum fit, aliquo modo mouet. Hoc manifestũ est in motu proiectorum, quæ non amplius tacta etiã atque etiã mouentur: inest enim accidentalis formæ impressio, velut calor in re calefacta. Sic cùm

C miscentur elementa, videtur motus eorum omniũ quæ fiunt, esse causa. Fit autem (vt Lucretius appellat) cœtus, id est & coitio, & consensio, & constitutio: quam comitatur crasis, id est mutua subitio accidentium inter se: propter quam contingit color, odor, sapor, in vi atque imperio formæ. Nõ enim producuntur ex elementorum puris qualitatibus tanquam ex portionibus: ita vt calor quidam ad hunc illúmve modum temperatus euadat affectus ille sensilis, quem colorem saporémve nominamus: sed primo naturæ opere sunt apparatus formæ ingressuræ: postmodum acceptis ab ipsa forma nouis legibus interpolantur, vt eius sint instrumenta. Idcirco dixit πως. Non quæuis mistio, sed certa. Ὁ χυλὸς καὶ ἡ ὀσμή. Coniungit hîc (sicut & suprà) cùm dicebat, μικτά πως ἄμφω. Simul inueniuntur naturali coniuncta necessitudi-

D ne. Οὐδὲν γὰρ φαίνεται. Accipit pro confesso, simplex corpus nullum his affici. φαίνεται, ad sensum scilicet, in aqua, terra, aere. Ἐὰν μὴ λάβῃ μίξιν. Non leuiter prætereunda verba. Simplex non habet saporem, nisi misceatur. At postquam mistum est, simplex non est. Ne tum quidem igitur. Nõ enim terra saporis subiectum est: ne cùm in misto quidem est. Sed populariter locutus est: quia dixit φαίνεται. nempe quæ à metallis accipit aqua saporem, videtur aqua pura vulgò: mista tamen est tenuissimis metallorum particulis, quę distillatione separantur. Ideo dixit καθ' αὑτό: per se, ex natura sua: saporem naturæ accessione alienæ. Ideo ex veterum sententia dixit, aquis euenire sa-

pores

pores,ex terrarum per quas trāseunt qualitatibus. καὶ,ad elegantiam, τοῦτο καὶ ἔστι. Καὶ ἡ θάλαττα δέ. Quia mare non videtur salsum propter fundi salsuginē:poterat ratio quæri salsitatis. Hæc à Præceptore in meteoris satis est declarata. Σαπρά. Sanè verò peculiarem induunt saporem,quæ com putruerunt. Ὀξεῖα. Hîc qualitas est sine causę no mine.In nitrosa est qualitas & causa. In mari neque qualitas neque causa,sed solùm subiectum. Acidæ aquæ sunt ab alumine, quæ speciem vini pręse ferunt haud procul à prætura Lugdunensi. Ἐν ἐνίοις.Cum odore saporem coniunxit suprà ob na turarum affinitatem : nunc explicat exemplis. Odorem in quibusdam esse,qui saporem consequatur. Ita vult saporem antecedere, sicut & suprà. Cùm enim saporem definisset, odorē deinde per saporē definiuit,ἐν χυλῷ τῷ ξηρῷ δυθμὸν. Ideo dixit ἀκολουθεῖ. At nobis haud paruis rationum momen tis disceptandum est:vter sit prior. Quæ contemplatio duas habet partes. Primùm videndum in subiectis separatis vter vtro sit prior. Secundùm, in eodem subiecto vter alterum antecedat: idque natura tantùm,an etiam tempore. Hæc tractatio penitus ab hoc loco aliena est : tamen pauxillum perstringamus. Si ab elementis , tanquā à principiis causæ ratiocinatur: cùm ignis sit quasi forma elementorum propter actionis efficaciam:& is sit odoris penè solus autor: videbitur eius opus ante cætera extare opera. Hoc agnoscī fortasse poterit in subiectis separatis. At secus in eodem. Sapor enim minus elaboratus est:ergo magis in prōptu. Sanè fructus prius succulenti sunt, quā odorati. At hęc discutienda nos illud perpulit verbum συνακολουθεῖ. Vbi nota subtilitatem. τὸ αὐτό,quia in eodē subiecto. Quippe ἀκολουθία est τῶν ἴσων,nō au tem τῶν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἕν. Γῆ δ' ἡ λίθος. Nobis sæpe facit iniuriā: velut hîc vbi miscet exempla simplicis & compositi. Cùm γῆ est ἄχυλος,id est in na turæ primordiis:quia simplex. Terræ formam nō potuit saporis affectus sequi,propter imperfectionem. At cùm dixit λίθος ἄχυλος: mistū hoc est quidem. Quamobrē igitur haud apposuit rationem? Ratio est,quia omnis sapor in misto: at non in omni misto sapor. Huius rationis ratio. Quia non in omni misto succus liquidus, qui gustui perfectas partes subire queat. Neqs tamen ibi tota ratio. Sunt enim solida quædam, quæ sola superficie e contactam afficiunt linguam. Id fit facultate partium tenuium quæ soluuntur exhalatione. In lapide partes hæ aut sunt nullæ aut ignauæ. Quęro, quænam est ista μίξις,quā vult accedere lapidi? An si diluantur aqua lapides,fient ἔγχυμοι? nequaquā. Non enim mistio naturalis est, neque ex saporum principiis constituta. Propterea dixit τοιαύτην μίξιν,qua saporis genus concilietur. Καίτοι φαίνε. Declarat occultam cum terris mistionem. Quēadmodum in luto & puluere cubiculorum, quem hîc appellat θαλαμιᾶν:& in cinere. De huius salsugine iam scriptum est in meteoris& in problematis : cubicularium autem non rarò salsum deprehendimus. Multæ queunt sese offerre causæ quę in

A problematis tactæ sunt. Hæc hîc amara dicit, non salsā. Non est laborandum. Nota loquutionem. Si ταῦτα refert γῆν,mutauit genus & numerum,more suo:vt dicat,hæc tamen etiam habent mistionem. Si non refert γῆν,sed mistionem:neutro genere erit comprehensio:vt,triste lupus stabulis. Omnino verò terras designant illa, ἔσω & πηλός: sanè. Non enim vna est natura. Καὶ ἔνια, obiectio. Etiam non mistas aliquas habere saporem,vt argillam. Sed rectè dixit δοκοῦσι. Nam profectò argilla quoqs mistum quiddā est: quemadmodum & ab ipso & à nostris agricolis de rubrica itē scriptum est. Sic & terra pulla. Ita terram habes ἄχυλον,ipsum elementum:& terram ἔγχυλον, vel manifesta

B vel occulta mistione. Huius verò gradus quoad cognitionem nostrā multi. Occultum est nitrum in nitrosa:deprehenditur tamen tum ratione, tum experimento artis:occultior in mari causa: magis etiamnum latet in puluere domestico: longè maximè in argilla. Ἅμα δέ. Autoritate potius quā ratione diluit obiectionem. Non est absurdum, inquit,saporem acquiri per accessionē terrę. Obiectionis ratio vna. Terra simplex est. In simplici sapor non est. Igitur eius admistione sapor accedet nullus. Adde & id. In terra non est humor: at humor est matrix saporis. Et sanè verum non est, terræ admistione saporem concreari: sed oportet præterea adustum esse vt salsus fiat. In cubiculorū scrobe etiam putrefactio quædam est. Τὰ δ' μεταλ-

C λεύμενα. Ostendit item alia in quibus sit quasi à terra:metalla scilicet ac lapides. Hæc enim,inquit, etiam odores habent præter sapores. Ideo dixit ἕτερος,quod suprà συνακολουθεῖ. Dixit μεταλλεύμενα, vt cum metallis veris etiam comprehenderet metallica. Quod autem dixit, non solùm habent sapores,sed etiam odores:videndum an crescat oratio. Dico,an plus sit odoratum esse,quàm sapore præditum. Hoc iam declaratum est, odorem esse operosius quiddam quàm saporem. Ἅπαντα δ' οὖν ταῦτα. Concludit porrò, præter mistionē esse etiam causas alias alterationis. Iam duplicem notauit : vnam,cùm dixit σαπρά: alteram autem,adustionem,vt in mari & cinere. Μίξει τινί Sicuti suprà τοιαύτην μίξιν. Τὰ μὲν ἀπλᾶ. Vult etiam simplicia sola alteratione saporem acquire-

D re : quia terra simplex aduri potest:veluti quæ misceturmari. Potest etiam putrefieri. Cæterùm non sicco(vt aiunt)pede sunt hæc transeunda: sed more nostro addenda mortuæ sententiæ anima subtilitatis. Non enim terra putrefacta iam simplex est,sed alieno humido contaminata. De adusta verò quid dicendum? Idem sanè. Nam si calor inest adustionis, iam mista est:sin eum fingas abiisse,erit ergo siccior quàm fuerat antè. Quare idem elementum erit se ipso magis tale,quàm quale suapte natura existit. Hoc autem est absurdum. Et sanè repugnat superioribus, vbi sola commistione dicebat,simplicibus accedere saporē. Hoc est peculiare vitium Peripateticis,vt non semper statuant quid in animo certi habeant,sed simul cum discipulo veniunt e conclusiones. Sic penè

per totos metaphysicæ libros.

Lego ὢν ἐνίοις, non autem ἐνίους.

Theodorus, οὐδὲν ἁπλῶν, nihil simplicium numero. Barbara additio. Σαπρὰ, putidæ. Fortasse scriptum reliquit, putridæ. Συνακολουθεῖ, comitetur. Non expressit τὸ σὺν.

Θαλαμῶδες, adusta. Tamen θάλαμος non est vaporarium, sed primario vsu cubiculum nuptiale: θάλλειν ἅμα. Καθάπερ ἡ ἄργιλος. Theodorus addidit, dulcis.

CAPVT IIII.

Quarti capitis argumentum. In quibus mistis naturalibus sint odores, & succi, & sapores. De saporibus terrestrium humidorum.

A

ΠΕΡὶ δ' ἐν τοῖσι. Deducit vniuersalem considerationem ad proprium institutum. Ait enim, cùm sapores & odores in tribus mistorum generibus reperiantur: quorum generum vnum est plantarum genus: de his hîc agendum. Nam disceptatio quæ vniuersaliter circa omnes versatur illos qui in omnibus sunt generibus, ad alium spectat artificem: népe ad eam Philosophiæ partem quæ post vniuersalem animæ tractationē contemplatur obiecta potestatum eius. Hoc est quod dicebat κοινότερον, communius. Est enim cōmune, quod multis participatur. Quomodo cōmune? κατὰ ὅλον. Quomodo καθόλου? Nōne & hîc τὰ καθόλου τῶν φυτῶν considerantur? sané. Sed hoc est minus commune: illud autem κοινότερον. Ἐν τρισὶν οἱ χυμοί. Quos suprà χυλοὺς appellabat. Hoc iam declaratum est. Nam χυλὸς est succus: χυμὸς, qui est in succo sapor, quasi χυλισμός. Declarat deinde quæ sunt illa tria, animalia & plantæ. Hæc duo sunt. Tertium in iis quæ arte comparantur, aut eueniunt fortuitò. Quorum vtrunque partitur εἰς τὸ βέλτιον: veluti cinni obsoniorum. Aut vbi casu miscentur aliqui liquores. Hoc est primum membrum partitionis. Alterum, εἰς τὸ χεῖρον: veluti cùm putrefiunt. Hoc sanè fit sponte. An verò arte quoque? sané. Quærimus enim arte putrefactionem, idque multis de causis multísque modis. Puta in corporis humani abscessibus, in carnis excrescentia: in iis quæ obruimus fimo vt distillemus. Quod si per putredinem fit acetum, etiam pro exemplo acceptum esto. Rancor autem an sit putrefactio, in libro de mistorum affectibus declaratum est. An verò proba sit hæc partitio? maximè: sed non ipsa explicatio partitionis. Principió quid est αὐτομάτως? Nam etiam ad plantarum fortuitam generationem fiunt principiorum mistiones. Itaque membrum hoc tertio loco positum incidit in vnum ex duobus illis, nempe ἐν φυτοῖς. Præterea sicuti distinguit artem à natura, ita quasi membrum diuersum separare debuit ab arte casum. Ne nunc dicamus, alia quoque inueniri subiecta inanimata. Quare sic accuratius. Odorū differentiæ tot sunt quot sunt entium species, quæ illis prædıtæ sunt. Entia duobus summis distant fastigiis, animato & inanimo. Animatum duplex,

B

C

D

planta, animal. Cætera inanima, vt lapides, glebæ, aquæ. His ita dispositis, attribuas affectus generales sic, constantia, variationem. Variatio per transmutationem, vt in melle dulcis in amarum: acerbi in dulcem fructibus maturescentibus. Per transmutationem gradus, vt dulcis in dulciorem. Vtraque verò transmutatio duobus modis: aut in melius, vt acerbi in dulce: aut in peius, eá que duplici ratione. Aut enim mutatur substantia mutata, vt in putrefactis: aut nō mutata, vt in melle dicodo. Habet autem hæc transmutatio motum, aut vnᵘˢ ad vnum, vt acerbi ad dulcem: aut plurium ad plures, veluti cùm sapores componuntur. Horum causæ efficientes aut internæ, vt forma: aut externæ, duobus modis: nempe ars & casus. Ars mutat ad finem. Casus non est aliud quàm natura, sed extra ordinē: vt ex balnei frigmentis Punica Myrtúsve proxima si mutetur. Natura est in frigmento qua mutare potest, in Myrto quæ mutari. Casus autem coniunxit causam & effectum vicinitate. Accuratas hasce partitiones non persequuntur Peripatetici Græci: sed satis habuerunt tradere fundamenta iudiciis acrioribus.

Εἰσί τινες καὶ ὀσμαί. Dixit τινὲς: quia non omnes in omnibus. Propter hoc addidit καὶ τινὰ κεράσεις. Secundum suam cuiusque temperationē.

Μιγνυμένοις arte mistis. Veluti cùm quid additur vel commiscendo vel incoquendo. Τὸ περὶ τῶν φυσικῶν. Quod iam bis fecit, vt de iis quæ natura constant, agat. Sic in causis generationis per initia librorum. Primùm enim agnouit naturales: deinde statuit ab arte. Sic postea in morbis. Nunc item in affectibus. Intelligit hîc naturalia ἁπλῶς, id est omnino: veluti qui ordinaria naturæ lege tales sunt, puta in Vua. Nanque αὐτόματα, etsi sunt naturalibus principiis constituta, quéadmodum suprà dicebamus: non tamen aut locus aut tempus concurrunt. Quocirca non semper tales contingunt. Hoc etiam innuit verbis sequentibus, ἀρχὴ γὰρ ἅπασιν: nempe etiam artificialibus etiam fortuitis. Natura enim dux est in arte bifariam. Nam præterquam quòd suppeditat & materiam & aptitudines, etiam ponit operum ideas exemplis. Vt quia sole perficitur in vua dulcedo vsque ad maturitatem primùm: deinde matura, cū fit passa, dulcior euadit porrò: id sibi comparauit ad opus ars, vt conficiat Siræum. Καὶ πάντων. Declarat illud ἅπασι. Tū, inquit, in simplicibus. ἁπλῶς voce vtitur ambiguè, non (vt suprà) designans elementa, sed minus operosa mista. Itaque expressius subdit ἄλλως τὰ ἄψυχα: nequis existimaret eū de paucis simplicioribus intelligere: ad omnia diffundit inanima. Ita supplet quod suprà deerat in diuisionis tertia parte. Κατὰ τὰ φυτά. Hęc pars vna est super iis quæ ad plãtas pertinet. Addidit autē καρπούς, quia plantę quędā pro fructu sunt, quorū fructᵘˢ nulli vsui, vt Lactuca: quędā totę, vt Fœniculᵘˢ: quędā ex parte, vt Brassica. Aliarū contrà soli fructus, vt arborū & peponum. Καὶ γὰρ ταῦτα. Duæ rationes quibus ostendit agendū hîc de plantarum, non de animaliū saporibus. Propterea quòd prio-res

res sunt, & natura & cognitione: sunt enim simpliciores. hæc prima ratio. altera. συνεχὴς οὖσα τοῖς πρότερον: cohæret priori tractationi. Hoc per initia declaratum est, vt pleniore fruamur scientia, quæ excipitur ex plantarum cognitione: percepta substantia, causis, affectibus vtriusque valetudinis tam aduersæ quàm secundæ, dare operam oportet, vt aliarum affectionum adhærentiũ ratio habeatur. cuiusmodi est, quãtitas, & qualitas, de quãtitate, in trãscursu sępe supra: de qualitatibus quod superest, hic. Theodorus: ὥσπερ δὲ τῶν φυσικῶν. Quocirca de naturalibus differendum imprimis. male. non enim illa est causa, quare primùm sitagendum de naturalibus: sed quia natura est omnibus principium. Nec id Græcè sonat, sed δὲ coniunctio sine illatione, sanè postea subditur causa, B non antea dicta est. Ἄψυχα. In animalibus: nouè potius, quàm absurdè. Πρότερ' ἄν τις πιθεῖτο. Prius animalium genere statui debet. obscura oratio, & absurda. ptius de his statuendũ quàm de genere animaliũ. Σκέψις, studium contemplandi. optimè.

CAPVT X.

V. Capitis argumentum. Sapores, qui in terra percipiuntur, esse maximè manifestos, similes esse illis, qui in plantis insunt, sed paucιores, ac minus exquisitos. mistionum modos esse infinitos. ex iis saporum quoque constare modos.

Οἱ μὲν οὖν ἐν τῇ μίξει. Hinc demũ institutã auspicatur tractationẽ. nam quæ hæc antecedunt, sunt προοιμιασμένα. C est autem contemplatio. hæc in cõmuni, sequenti Capite species persequitur: incipit autem à notioribus qui in terris sunt: vnde nos deducat in plantariorum cognitionem. enumerat autẽ aliquot ad exemplum. Omnino concludit à mistionibus pendere: quarum modis, saporum quoq; modi constituãtur. Χυμοὶ τῶν ὑγρῶν. Noluit metalla proferre: quorsi odor obscurus, sapor etiamnum magis. Nam qui nobis præsentibus iactabat, se in aquis Pyrenæis auri saporem deprehendisse, in aurum iam animũ suum trãsformarat: cuius species in somno vigilanti per phantasma repræsentabatur ei. sed intellexit τὰ ὑγρὰ, liquores illos, quos appellat Seneca succos, metallina vocãt barbari nostri, nonnulli etiam semimetalla. Οὔτοι γάρ Ratio quare ab his incœperit: quia manifestissimi. ad illos ergo reducendi D plantarum succi, quoad cognitionem: haud tamen temere assentiendum. Nam qui sint cognitissimi: cùm ex imis terrę visceribus erutos oportet, multa opera, multis etiã periculis, si de eis ferẽdum sit iudicium. Plantę autẽ ipsę in oculis, in manibus, in ore vsu quotidiano Præterea cùm sapor à natura sit institutus ad cibi commendationẽ, vt ad vitam sustinendam allicerentur animalia: metallicorum nihil ad alimenti capita reducatur: non videtur sapor esse quæsitus à natura pro metallis. vocat autẽ παραπλησίας ἀνάγκας, causas metallis plantisq; communes. Saporũ effectrices omnino: formales autẽ ex parte: finalem verò modo nullo. efficientes eæ-

A dẽ penitus: quia mistiones. Formales partim cognatę, partim diuersę affines: quia calor quidã cęlestis, qui sese omnibus entibus insinuat, est formarum instrumentum. dissimilis alioqui: propterea quòd sub diuersis agit formis, tanquam apparitor Imperatori. Deest autẽ verbum, quod cum recto casu cõmitti potest, cum quarto non potest. Præterea quæro cur in succis illis acutum potius agnouerit saporem: siue enim alii in plerisque multi: in nitro amarus, in sale salsus, in alumine acidus, in antimonio dulcis, in cæruleo austerus. Συνιστάμενοι. Qui succi concrescunt in terræ fibris ac sinubus. συνιστάμενοι, ex suis, in suis, & à suis principiis, materialiter, formaliter, effectiuè. & συνιστάμενοι, concrescunt in soliditatẽ. his ergo similes. dissimiles autem multitudine, & similitudinis gradibus. Ideo dixit, Οὔτ' ἴσοι τὸ πλῆθος, οὔθ' ὅμοιοι, Multitudine quia pauciores, & in paucioribus. sanè multa insipida ex metallis: neque austerum admodum explicetur. In plantis autẽ præter primarios habes etiã alios, vt vini, sorbi, citri: addunt enim quiddã dulcedini, astrictioni, aciditati. Similitudinis autẽ gradu: quia non ita exquisiti. θολερώτεροι, impuriores, ac minus expressi. Minus enim elaborati sunt in partibus crassioribus, atque (vt ita dicam) magis brutis. Propterea dicebat. μὴ τὴν αὐτὴν πέψιν. non adeò excocti à calore naturali. τὴν αὐτὴν, specie, quia effectiones rerum differentium specie, quatenus tales sunt, specie differunt. Quia sol est aliud ab igne: eius exiccatio differt ab igne exiccatione: sicut & eius calor ab ignis calore. Quamobrẽ ouum ignis calore durescit, ventriculi calore soluitur in succum. Harum autem differentiarum atque proportionum cognitiones latent nos. hac de causa etiam subiunxit: οὐδ' ὁμοίως. vt forma diuersa diuersas effecerit effectiones non solùm specie, sed etiam modo. Τὸ δὲ πλῆθος. Explicat etiamnum clarius multitudinis differẽtias: vero numero nẽ comprehendi quidem posse. Πολλοὶ γὰρ τῶν καρπῶν. Quia fructus sunt quasi plantarum partes: & sunt futuræ plantæ: iccirco potuit ad exemplum. Duo dixit: πολλοί, quod respõdet illi, πλῆθος. &, ἀνόμοιοι, vt intelligatur vera diuersitas, non ex subiectis solùm, sed etiam ex propriis essentiis. Tum vt excludat illos ab harum comparatione, subdit: οὐδὲ μῶς ἐμφαινόμενοι qui non apparent, neq; percipiuntur in terrenis illis. explicat deinde qui sint illi. Λιπαρός, δριμύς. Astringentem amouet à terrenis. talem tamẽ vides in glebis, Armenica, samia, lemnia, rubrica vulgari nostrate hac Pyrenęa. negat etiã acrẽ. Nõ sunt acres, vt piper. vt aptè dixerit: οὐχ' ὁμοίως. vrunt tamen fauces aliquot, vt sulfur. quod autem addit, ἄλλοι δὲ πλείους: intelligit mistos alios, non autem è simplicibus. Nam cæteros simplices omnes reperias in terrenis.

Εἰ μή τις λέγοι. Ponit obiectionem quam diluet. obiectio. In iis quoque terrenis illos esse, verũ minus explicatos, ac quasi in ipsis principiis inuolutos. Nã qui terrenis in succis sunt, ii sunt illorũ principia, qui sunt in plãtis, quos illæ à terris hauriunt; aut occultis aut manifestis: & fortasse

tutius, atque commodius dicendum: tam plantas, quàm terrenos succos quibusdam principiis communibus in naturæ primordiis cõstitui, quæ primordia sint in generali rerum idea, & additis differentiis diducantur in species. Propterea intelligit eos esse genere eosdem. diluit obiectionẽ sic.

Οὔτω δ' ἂν εἴησαν ἄπειροι. Essent igitur infiniti. quasi velit dicere: ne in terrenis quidem futurum vt sint simplicia principia, sed ex aliis cõposita, & aliunde. Infiniti ergo viderentur. nisi hunc ad modum interpretere, non procedit refutatio. Quid tum postea? etiã si in plantis non fiunt ex illorum terrenorum mistione, nihilo secius infiniti sapores fuerint: quo sanè modo infinitum dicimus impræscriptum. Nusquam enim infinitum in natura, sed ignotum nobis numerum modorum. Ἄπειροι γάρ. Minor propositio, qua futurã probat saporũ infinitatẽ. hæc enim est conclusio, quum velut absurdam obiicit obiectioni. maior erat suprà. sapores esse à mistionibus. Καὶ ἔτι δέ. Alia differentia à gradibus, secundum magis & minus, vt loquuntur. Οἱ δὲ ὁμογενεῖς. Non solùm eæ differentiæ sunt inter sapores terrestres, & plantarios: verumetiam inter congeneres ipsas species. vt sorbi, quàm cydonii succus magis astringit. pinguior in adipe, quàm in lacte. amara magis aloe, quàm Absynthium. Glycyrrhizæ dulcior, quàm fico. Quamobrem rectè veteres dixerũt: infinitos esse sapores: quia sint infinitæ mistiones. hoc est, quod aiebat: ὅθεν οἱ παλαιοί. interpretatur eorũ axioma: non specie, sed gradu infinitos esse. Ὁ ποῖα γάρ. Suprà distinguebat naturales à non naturalibus: hîc simul confundit naturaliũ cognitionẽ cum iis, qui sunt à putrefactione. Οὐ μὴν ἀλλά. Intercedit huic decreto. Melius, inquit, si finiti intelligantur. Ἐκ τούτων δ' ἤδη. Rectè respondet ad illam disceptationẽ: fiunt ex mistionibus mistiones infinitę: ergo & iis assẽtior, inquit: sed finitos aio primarios, tum ex iis alios enasci, atque cõfieri. Proinde dixit: ἐκ τούτων scilicet finitis, &, δὲ: quia disiungit quod sequitur à priore. Facit enim infinitos ex finitis, propter momentorum variationem: quæ momenta consistunt in omnibus intelligibilibus portiunculis qualitatum, potestatum, efficientium causarum, in terra, aqua, aere, igne, cælo: quæ quidem sunt numerabilia, sed sicut arena maris. & dixit ἤδη, iam: quia principia consistunt, & quasi stant. mistio est motus ab illis, tanquam à terminis ad finem. Ἴδιος γοῦν. Hactenus audacter, & aptè obequitauit: nunc ad χάσμα peruenit. Est enim in re difficultas: & in codice fortasse maxima labes. Primùm illud angit. ex terra, inquit, salsus elicitur, tanquam ex principio. Hoc vti dicebamus, non videtur verum: non enim terra, nisi adusta, salsa est. Deinde si terra est primum salsuginis subiectum: erunt item aliorum saporum subiecta elementa alia. ergo non erunt nisi quatuor. Quòd si non est necesse aliorum alia esse subiecta prima: igitur non erit nisi vnus sapor primus, nẽpe salsus ille. nõ erunt ergo congeneres sapores, sed longinqua essentia disparati. Arbitramur tamen, dulcem saporem fuisse primo loco à natura excogitatum: siquidem gustus animalis affectus est propter cibũ: cibus propter vitam: gustus obiectum, sapor: saporum princeps, dulcis. Alia quàm plurima, & quàm optima argumẽta suo sunt à nobis loco declarata. Ὁ δένδρος γάρ. Vides duo falsa simul, & inepta. negat, vllo in putamine salsuginem. Quid si argumentere? omne salsum à terra: nullum putamẽ salsum. Sequitur necessariò, nullum à terra putamen esse. Ait prętera nullum esse fructum salsum. at fructus cùm sunt maximè terrestres, non sunt salsi, sed acerbi, aut acidi, aut austeri. Ad hęc, cicer salsum est, fructus est, omnino vide: quasi fructus nullus sit terrestris: quasi putamen vllum aliud sit penè quàm terra.

Lego γινόμενοι δῆλον ὅτι διὰ τῆς. Et γίνεσθαι τοιούτους: non autem, τόπους.

Theodorus: ἐν τῇ γῇ: in gremio terræ. agnoscis fimbrias. Κρᾶσιν, Confusionẽ, multis locis ostendimus, malè interpretatum. φυσιολόγων, naturæ interpretes: valdè bene. qui naturalium rerum inierunt rationem Ἐκ τούτων δ' ἤδη. Hisque descriptis, constitutis, cognitis, designatis.

Ἐκ τῆς γῆς. Conditio terræ suũ habet. nõ habet saporem conditio: sed terra saporis habet cõditionem.

CAPVT VI.

VI. Capitis argumentum. Saporum, odorum, colorum, numerus septenarius: si non separetur salsus ab amaro. an eorum quidam sint tanquam principia: alii tanquam priuationes. dulces sapores non omnes hominibus cibi ratione conuenire. excursus de ciborũ modis è saporibus.

Αἰ δ' εἴδη τῶν χυλῶν. Antequam disputet de saporũ causis in genere plantarum, positis (vt videmus) saporũ causis generalibus, digerit nũc species, atq; enumerat, in prima parte. in secũda quęrit: sintne sapores quidã quasi principia, vt dulcis: alii verò sicut priuationes. dubitationis ratio: quòd dulcibus alimur, aliis non item. Tum iucundo admodum excursu disputat: non esse capiendum à nutrimẽto cognitionẽ habitus, & priuationis in saporibus. Quę oratio, quia est ad finẽ vsque candidissima, particulatim dispicietur. hæc enim summa est. Ἴδεαι. Nequis arbitretur Platonica tantùm figmenta illa pensilia, tanquam oscilla, designari: meminerit, & ab hoc Philosopho, & à Præceptore vocem hanc sæpenumero positam pro eo quod est, εἶδος: quemadmodum ab eodem, ἰδέαι, ad significandas formas illas Platonicas separatas. Non enim aduersus nomen disputat Philosophus, sed impugnar Hippocẽtaurum. Ἐπὶ δὲ λοχοῦσι. Modestè, vt semper. sic & diuinus Præceptor. Καθάπερ καὶ ὀσμῶν. Hoc profitetur ex Præceptore, nobis diligentiam laudantibus, ingenii dexteritatem admirantibus, detestantibus securitatem. Insectarur Archigenẽ Galenus, quòd nouis nominibus doloris species appellauit: ridebitur fortasse, qui austerum vocabit odorẽ, & tamen sunt odores astringentes quidam. sed quoniam non est hîc disputationi locus: assentiamur

in præ-

in præſentia magnis viris:ne importunis, ac prolixis diſputationibus aliorum tractatis diſtrahatur. De coloribus longè alia ratio.non enim ſunt, niſi toto colores, quot nequeunt miſcendo in alios tranſire. Itaque albus & niger, veri colores. in exotericis, vter eſſet pro priuatioue, diſputatum eſt. Præter hos duos,illi quoque non minus erunt veri, qui per ſe ſunt, non autem ex iis conſtituuntur:vt viridis,& ruber. ex iſtis quatuor & lucis additamentis cæteri omnes fiunt. Sapores autem tres: dulcis,amarus, acris: reliqui ſub his, aut ex his. Idem genus amaro,ac ſalſo: idem acerbo,acido,auſtero. Nam pinguis, vti dicebamus, omnino affectus eſt, non ſapor ab aliis ſeparatus: ſed aut ipſe, aut eius contrarium ſemper cum aliquo ſaporum. Τοῦτο δ' ἐάν. Septem modò ſunt: ſi ſalſus,& amarus vno ſint ſub genere. Sanè genus illud nomine certo aliquo cognitum oportuit: neutrum enim ſine alterius iniuria rationem generis aut appellationem ſuſtinere poſſit. & ſalſum volet amaro præferri, tanquam minus à dulci diſtans. Amarus illi ſe iubebit anteponi, velut elaboratius, & extremum naturę gradum, & quaſi vnum ex principiis: directo enim exaduerſum eſt principio vero, ac confeſſo, nempe dulci. Καθάπερ καὶ τὸ φαιόν. Modò nequis, inquit, ſeparet ab amaro ſalſum: quemadmodum ne ſepararur quidem à fuſco niger. Quippe componitur ex albo, & nigro fuſcus, vtroque alterum diluente. At ſalſus non eſt amari gradus, ſed ſimplex ſibi ſuus, vt quidam voluere, aliis repugnantibus: propter quod hæc dicuntur hîc. Senſilia verò media non eſſe in natura ex extremis compoſita, ſed ſimplicia omnia, ſatis demonſtrauimus in exotericis, ex Ariſtotelis prima philoſophia: verum tamen eſt, quoſdam ex miſtione fieri, odores, ſapores, colores: at non ſemper tranſit per hũc aut illum natura, vt eos creet qui medii dicuntur.

Ἐὰν δὲ χωρίζῃ, ſi diſtinguatur: cõtinget hunc ſaporem octauum eſſe, non quidem ordine, ſed enumeratione, illorum opera, qui ſegregant ab amaro: nanque vero ordine amarus erit extremus, ſalſus proximus: ergo ſeptimus Dixit, ἀριθμοῦνται; quia ex vſu loquitur philoſophorum. Sic etiam dixit, προστίθενται: quorundam ſcilicet ſententia. Οἴονται δέ τινες. Additio alia de vinoſo.

Ἔστι γάρ. Illorum probatio: quia multis in fructibus inuenitur. Sanè ficus aliquos eſitauimus nihil penè diuerſos à vino: item perſica ſanguinea,& mora,& vina factitia. Καὶ ἐκ τῆς γῆς. Alia probatio. Quoniam de terrenis ſuccis dixit ſuprá: nunc à terra, inquit, aquas interdum ſcatere, ſapore ſimiles. De his ſuprà nos: nempe ab alumine ſubacidæ ſunt. Quod autem ſex, ſeptémve ſint primarii, ſatis ex eo conſtat, quòd omnia, quæ ſaporem habent, vnum ex his habent, tametſi priuatim à ſpeciei forma ſuum teneant peculiarem. Nam vbi nullus alius à ſpeciei primordiis ſuppeditatur: omnino ibi palàm profitentur naturæ ſuæ principatum: Quòd ſi vinoſum pertinacius ſtatuas ſeorſum: ego etiam à fico, etiam

A à pepone, pyro, pane afferam. Dixit, ἀναπηδῶν, exit: exuit ſe. τὸ ἀνά, eſt, quaſi ſubierit terras. Indicat ſcatebrarum materiam: vt vult Ariſtoteles, aerem, & vapores: vt nos addimus, etiam mare.

Ἔτι δ' οὐδ' ὥς. Alia ratio. ſubdendũ eſſe aliis, qua ratione lacteum dulci. Οὐδ' ἂν ὁ οἰνώδης. Ratio: in quodã vino ſapor inuenitur, qui ſit dulci contrarius. Parenthesis eſt illa tota: καὶ γὰρ ἂν οὗτος ἐν ἐνίοις ὡς εἶδος ἀντιτιθεῖτο τῷ γλυκεῖ. & ſic continuantur alia: ἔτι δ' οὐδ' οὕτω τὸ οἰνῶδες τῶν ἄλλων τινὶ προσνεῖμαι ῥᾴδιον, ὡς ὁ γαλακτώδης εἰς τὸν γλυκὺν ἀντιτεθέν. Aliquis obiiciat ei ſententiæ, quæ vinoſum addit pro genere ſeparato. obiectio hæc. ſi vinoſum addas: addidero ego lacteum. diluit obiectionem. non eſt eadem horum duorum ratio. nanque lac reducitur ſub dulcem: vinum non poteſt ſub eo ſtatui: quia vinum aliquod eſt ſuo B ſapore ſine vlla dulcedine. Ἀλλ' ἰδίαν τινὰ φύσιν. Plus etiamnum facit. ait enim eſſe naturam priorem iſtis vulgatis, ac receptis: quæ natura recipere queat alios quoque ſapores, dulcem, acerbum, aſperum. Idcò dixit, καθ' αὑτήν, ſeparatam, nec ab aliis pendentem. Hanc opinionem non confutat, ſed incerto iudicio penè profitetur neglıgentiam. Hoc nihil, inquit, refert πρὸς τὴν τῶν ἄλλων θεωρίαν. Quid igitur hęc tam minutè tractas: ſi nihil faciunt ad aliorum cognitionem? nos verò dicamus: nõ eſſe naturã ὑπάρχουσαν aliis ſaporibus, ita vt ſit ſapor genericus. Sed vini ſubſtantia ſuo prædita eſt ſapore, quemadmodum ſuo quoque oleum, pix, piper, alia. Omnis enim ſpe- C cies ſuum obtinet ſaporem à ſua differentia inferiore, & à forma generica ſuperiore genericum ſenſile vnum ex iis ſeptem: cuius affectus ſit pingue; aut eius priuatio. Ac quemadmodum genericum ambitum, ita obtinet formaliter ſpecies, vt eum ſibi aſtringat: ita genericos affectus ſenſiles, ſpeciei ſenſilis affectus adiunctus comitatur: veluti riſibilitas ſenſibilitatem: quoniam humanitas animalitatem. Ὁ δ' ἀριθμός. Excludit rationes illas populari perſuaſione ſola. Is, inquit, numerus ſeptenarius maioris partis philoſophorum receptus eſt. Duobus autem commendat verbis: κυριώτατος, ſiue (vt fortaſſe legendum) κυριώτατος: opportuniſsimus, aut melius, certiſſimus: κυριώτατος etiam commodiſsimus. Altera vox, φυσικώτατος, naturaliſſimus: id eſt non controuerſus, ſed ſequens rerum primordia natura- D lia. Πότερον δέ. Secunda capitis pars, qua quęritur: ſint ne omnes ſapores principia & habitus: an quidam habitus, vt dulcis: quidam priuationes, vt alii. appellauit ἀρχάς, non generationis quidem. Cuius igitur erunt principia? nẽpe aut quaſi materialia ad miſtionem: aut quaſi efficientia actionum. Quónam ergo iure cenſebuntur inter priuationes? hunc ad modum inſtitutam decuit diſputationem: cæterùm ſuo more aliter. Οἷον γλυκύ. Explicat quos quis exiſtimare poſſit habitus. dulcem, & pinguem. At cùm addit, σύστοιχοι: quónam intelligamus affines dulci, ac pingui? nondum ſanè mihi venit in mentem. Quare

de speciebus intellige, vt in fico & lacte.

E'κ τούτων. Probat esse principia. quia sint principia generationis & alimenti. Probatio non est falsa, sed mala oratione explicata. γένεσιν hîc, sequutus præceptorem, accepit pro generatione partis quæ fit in nutrimento. Non tamen sunt principia transmutationis cibi in corpus animalis: sed illices ad appetendum cibum: valde sanè longinqua motione. Primariæ verò qualitates, calor & humor sunt eo modo principia ad eiusmodi generationem, quomodo esse potest instrumentum quo fit apparatus ad formæ receptionē.

H' πάντας φυσικοὺς. Altera quæstionis pars. Appellat φυσικοὺς quia principia sunt omnia naturalia, ac natura ipsa huic & huic administrabilis à rectrice natura, quę sapientia Dei est. Priuationes autem etsi sunt in natura, & propter naturam: non tamen sunt naturæ partes, sed respectus potius quasi quidam. E'οικε μὲν. Ratio pro dulci, aduersus alios. Videri naturam esse in solis dulcibus & pinguibus: quia sunt ἄειστ. vbique diuinus Præceptor, plurimis locis in libris de partibus: naturam μηδὲν μάτλω; τέλος τὸ ὡ ἕνεκεν. naturam semper διὰ τὸ ὡ.; διὰ τὸ βέλτιον; τὸ ἄειστον. τοῦτο ποιοῦσαν, ὅτι τὸ ὡ.; ἀλλως δ' οὐ, ὅτι οὐκ ὡ. & profectò. nisi naturæ institutum semper tenderet ad optimum: penderet semper opus. nisi vltimum nancisceretur finem: nihil esset, sed omnia fierent. Quòd autem præstantissimi sint sapores ij duo declarat: quia per alios nihil videtur ali generarive. Ita vides demonstrationis propositiones, probationes, conclusionem. Εἰ δ' εἰς τὰ πλεῖονα. Superioribus aduersa ratio: quæ fundatur super eo, quòd aut semper, aut omnia, aut maiori ex parte, aut maiorem partem natura facit. Itaque ait: quòd si rerum frequentia magis intereft naturæ, quàm paucitas: citius dicemus alios esse naturales, & magis quidem, aut non minus saltem, quàm illi duo: propterea quòd hi plures, dulcis autem, & pinguis, pauci. Non enim videtur natura paucis constitutis multos aduersarios opposuisse. Hæc oppugnatio multas habet difficultates. Nanque in omni natura vnum est summum & rectum: cætera, quæ ab eo declinant, analoga dicuntur à Philosophorum principe: quę deficiunt, habentur loco priuationum. hoc subtilius est in prima Philosophia declaratum. Exempla apertissima: virtus, scientia, sanitas. Hæc omnia in medio, vnum. artes non sunt virtutes, sed ab eis vt declinant: ita ad eas pro portione reducuntur. Nam fabrica censetur assecla prudentiæ: cauet enim incommodis tempestatum. vitia verò deficiunt. Itaque sunt priuationes, & contraria. sic de scientia, & sanitate: ne longa excurramus atque importuna satagentia. Cæterùm illud imprimis ad rem facit, quod in medicina disputatum est, an vni sanitati plures sint ægritudines contrariæ. vna enim videtur oculi sanitas, morbi multi. Hanc quæstionem contra Auerroem, & recentiores compilatores exactius suo loco expediuimus. Totidem nanque sunt in oculo principia sanitatis constituentia, & constituta, quot sunt deprauationes. Vitium enim corneæ, est oculi vitium, quia oculi cornea est. Et liberalitati aduersatur auaritia, quia retinet quod illa dat: contraria est prodigalitas, quia dat quod illa retinet. Duo sunt ergo principia in liberalitate medium illud constituentia, & à recta ratione constituta. Dicemus ergo non esse ducendum à multitudine argumentum. quare cum ipso ad reliqua transeamus. Σχεδὸν. Nunc ex similitudine quæstionum facit pro omnibus saporibus, eósque tanquam habitus agnoscet. Inquit: similis quæstio est, cùm quærunt inter animalia an homo sit tanquam principium, reliqua veluti priuationes. Sic stultis chymistis aduersati sumus, qui aurum semper à natura intendi blacterabant, cum amentissima temeritate vocarent illum metallorum finem. Πρὸς τὸν ἄνθρωπον. πρὸς significat respectum, & proportionem.

Καθάπερ γάρ, æquat similitudinē. Nemo negat: in cæteris item animalibus suam cuique formam esse peculiarem. Quo nanque modo forma fit alterius formæ priuatio? Iccirco dixit: ἴδιαι τινες αἱ οὐσίαι. articulus est nota ὑπαρχούσης essentiæ. Etenim denotat ipsam, & illorum fit, & propria, non autem dependens à forma hominis. Tum auget, cùm ait. Καὶ τῶν φυτῶν. Et quod plus est, etiam inferiores naturę sue sibi sunt, vt in plantis.

Εἰ μὲν οὖν. Demonstratio validissima, cuius hæ sunt propositiones. priuatio est defectus: in animalibus non est defectus. probatio: γεννᾷ καὶ ἐκτρέφει, generant, & educant. At hoc est φύσις, gignere, & genita conseruare. Est enim natura principium motus & quietis: generatio est mutatio. Deinde est quies facta generatione: quietis conti nuatio, nutritio. Τὰ ὅμοια. Argumentum excludens fortuitum: quoniam est ordo, & stata lex. id verò natura est. sed addit: καὶ ἰσχυρότερα. quinetiam sunt homine valentiora igitur minus in priuatione. hic iniuria subest captionis. Non enim naturæ finis est robur: sed dei communicatio in fruitione, quę beatitudo appellatur. Alioqui fateret argumentum magis adhuc lapidibus.

E'π ἴσγε φύσις. Aliud argumentum: si amaritudo esset defectus: in magno defectu magna esset amaritudo. at non est. probat: est autem minoris probatio propositionis in Absynthii exemplo: Argumenti vis est in comparatione eiusdem cum seipso. Minus enim amarus est eius fructus per initia, magis autem vbi perfectus est. Igitur amaritudo comes perfectionis. Καὶ συμβαίνῃ. Sunt ergo simul πλεονεξία... & simul ἧττον πικρός. quo magis excoctum ac perfectum semen, eo minus amarum.

Καὶ τῶν τοιούτων. Vt Abrotoni, Matricariæ. Ω'ς ἐκεῖνοι. Explicat efficaciam argumenti. videri potius dulcedinem in hisce defectum esse. Nam si nondum perfecta semina, & minus amara planta: videtur ad amarorem tendere natura: quia perfectis fructibus, ita tùm demum amarior est, est autem in genere hoc ratio: coquendo à sole exiccantur magis,

A quæ natura sua sicca sunt admodum. at ficciora amariora. Ε῎λλειψιν πέψεως. Dulcedinem hîc præ se ferre defectum coctionis. Est sanè affectus comitans imperfectionem. Ἀεὶ γὰρ ἡ φύσις. In id semper intendit natura, vt quod efficit, fiat simile subiecti. Nam quod facit, est subiectum ipsum, cùm generat. In substantia generata siquid agit: id est accidens, vt hîc est amaror, cuius subiectum planta est at nullum accidens est simile substantiæ. Similia nanque sunt in prædicamento relationis fundata super qualitatibus. Vult dicere: ὑποκείμενον, propositum, institutum. naturæ finis Absynthium est, tali cum amaritudine. illud est ei ὑποκείμενον: idea scilicet, sicut idea domus in intellectu fabri, est operæ subiectum. sic dicimus apud poetas & oratores, ὑπόθεσιν, an voluit B ὑποκείμενον τὸ ὑπάρχον: vt subiectum sit corpus ipsum quod alitur. Et quia aliis aliæ partes egent alimentis: etiam sapores ipsi propterea sunt à natura instituti, vt ex similitudine fiat transmutatio. Atque ita videtur intellexisse: ait enim statim, γίνεται τροφή: &, τὸ λαμβανόμενον. hoc enim significat cibum. sic cùm planta sit amara, id quo alitur, vult natura illi esse simile. quod & infrà dixit capite nono: πέψεις φαίνονται πάντα ἐξομοιοῦσθαι καὶ τοῖς φυτοῖς, καὶ τοῖς ζώοις. vt sit τὸ ὁμοιούμενον ipsum alimentum, τὸ ὑποκείμενον ipsa planta: laxè sanè. nulla enim substantia cuiusquam substantiæ subiectum est: quæ fuit causa, vt dubitaremus.

Ποιεῖται γάρ. Quodcunque comparatur ad animatarum vitam rerum, vertitur in alimentum, quoties ab altrice facultate superatur. hoc C dicit, perstans in vestigiis diuini Præceptoris: qui alimentum partim simile docuit, partim dissimile. Κρατηθῇ. Theophrasto verbum vsitatissimum. in transmutatione vincitur id, quod transmutatur. Τὸ λαμβανόμενον, cibus. Frequens medicis vsus vocabulorum: vnde, ἀναλαμβάνονται, & ἀναληπτικὸν Hippocrati.

Εἰσὶ δ᾽ ἔνια. Aliud argumentum. actu calidis ali quædam: ergo & potestate calidis ali, item nonnulla, fatendum est. ergo & constare: amara, & acria, calida: non ergo priuationes. non enim priuationes substantiæ: at omne alens substãtia. argumenti tota vis in eo est: nõ solis dulcibus alimenta constare. Διαθερμαινομένοις. Cibis calefactis, vt homo: id adeò, vt Hippocrates etiam δίψα procuret. Ὥσγε ἡ γένεσις, nimis iam inculcatum. Οὐδ᾽ ἂν ἡ τῆς τροφῆς. Non erit à cibo validum satis argumentum: πίστις ἰσχυρά. haud plenam faciet fidem sumptum à cibo.

Πρὸς τὸ κατὰ φύσιν. Vt probetur qui sit naturalis sapor, qui non: Οὐδὲ πρῶτη. Neque primus rei status satis persuadet. Appellat primã rei σύστασιν, conditionem affectæ rei quæ nondum perfecta est: à qua non potest argumentum capi. verbi gratia: cùm fructus inchoatur, acidus est: vbi fuerit adeptus perfectionem, dulcis. Ergo defectus acerbus, dulcis habitus. haud ita est. quia minus tetra sunt Absynthia nouella, vetula sunt amariora. Ecce vacillant ex iisdem locis ad contrarias conclusiones. Ἀλλ᾽ ἑκάστη. Multa dicit. ἑκάστη, scilicet σύστασις cuiusque saporis. multa dicit. eorum itaque adæquat conditionem, quoad id quod quæritur μεμερισμένη, ex aceruo communi dispensatio fit sua cuique rei naturali. κατὰ μίξεις: respondet superioribus, vbi statuebantur in misturis saporum differentiæ, secundum illarum differentias. Ε῎πειθ᾽ αἱ γλυκεῖς. Aliud validissimum argumentum. est enim aduersariorum ratio detorta contra illos. Aiebant: dulcem esse habitum, quia sit naturalis: naturalis, quia solus aptus ad alendum. at, inquit, fallacia hîc est. concludis enim ex particularibus vniuersale. Aliquod dulce alit: ergo omnia dulcia naturalia. tantum abest, vt verum sit: vt sint quatuor dulcium differentiæ. hæc vna, quam prætendis, & aliæ tres non naturales. Vna est eorum quæ non nutriunt, non tamen nocent, vt aqua Antimonii. Vna est eorum, quæ aliquo modo nocent, vt succus Lactucæ. Vna est letalis, vt succus Solani. Ipse sic ordinat. οἱ μὲν ἐκστατικοί. quidam mentem agitant, ac mouent, vt radix ea, quæ Scolymo similis est. de Turcarum Asseral, & Amfiam Indorum satis alibi dictum est. est etiam, quod Mastlac illi vocant. fortasse nostram Solanum furiens vnum ex illis est. de Stramonia quoque, & Hicca, suis locis. Οἱ δ᾽ ὑπνωτικοί. Vt Opium, & Mandragora: quem qui nuper phileris immiscuit, ex patriis libris hausit fabulas, succum non est expertus.

Ε῎νιοι δέ. Alii mortiferi, ἐπιθάνατοι: paulò antè, θανατηφόροι. illud ἐπὶ, significat, post saporem. & di C xit, ὁμολογουμένως, quod alibi, ἁπλῶς. quia testatum vult se non expertum hæc flagitia, sed ex aliorum scribere sententia. Πολλαὶ δέ. Pastorum historia: qui voratis radicibus, ad prima tentamenta illecti dulcedine, vitam cum voluptate commutarunt. Καὶ ἄλλαι. Hîc non dixit dulcia, sed ἡδέα, καὶ ἄλυπα, suauia, & iucunda: quæ sunt in dulcium analogia, & ob suauitatem τρόφιμα, id est, alendo esse deberent, & communi argumento illo superiore. Hactenus obiectiones dulcibus: nunc deinceps aliorum commendationes. Ergo ex his dulcia videbuntur defectus, non habitus, ac verò plusquam defectus, si perimunt. alii verò fuerint habitus, si iuuant. Itaque dicit, Ε῎νια δὲ πάλιν. Contraria obiectio ab vtilitate aliorum, qui D sunt insuaues, & amari, vt Intuborum: acres, vt Cepe: acidi, vt Cerasi: asperi, vt Sorbi: salsi, vt Brassicæ. Adde etiam penè insipidos, vt Portulacæ: neque ex iis vllum præ se ferunt carnes multæ.

Ὠφελοῦντα, iuuantia. præstitisset tamen astringere verbum hoc ad cibum: non enim quadrat pro exemplo Centaurium. Absynthio vescuntur in Ponto pecora. laxauit autem hanc vtilitatẽ ad medicamenta vsque, sanè commodé. Eorum nanque vsus adeò naturalis est, vt hæreat proportione generationis, cum alimento comparatorum. Nutritione reparatur defectũ membrũ: medicamentũ aufert, quod impedit, aut tollit, aut deprauat alimoniam. Tantum abest vt insuaues sapores

sint priuationes. Exempla petes ex theriacis, & alexipharmacis, quorum sapor & odor non solùm insuauis, sed etiam abominabilis, vt Aristolochia, Gentiana, Galbanum, Castoreum.

Τῶν δὲ καὶ ὅλως. Aliud argumentum fieri nequit: vt quod errores corrigit in natura, sit præter naturam. At intinctus corrigunt cibos minus aptos: vt sal, Acetum, Omphax, Citria, Origanum.

Ἀτρεφῶν. Sumit hoc pro confesso. fortasse verum non est: Sinape nihil aleretur detur, vel pro vero, vel pro exemplo. Argumentum est à maiori, si quod nullum affert momentū ad alimoniā, tamē est naturale: est autē naturale, quia cōmendatiorē facit cibum: quanto magis id quod per se cibus est? Οὐδὲ γάρ. Probatio, quod sit ἀτρεφοσὸ χυλός. si enim succi ii sumantur soli: hoc est, ἀκράτων: nequeunt à nobis confici: hoc est, κρατεῖν.
B exemplum de sale ponit: non enim solo sale nutricari posset homo. siccaretur potius. Ἐνια ζώων. Quibusdam animalibus sal inutile. vidimus auiculas mori esitata salita carne: etiam maiusculas, vt picas: psittacos nequaquam. Dixit ἔνια: quia non solùm tolerat, sed etiam delectatur: neque solùm voluptas percipitur, sed etiam sequitur conseruatio: vt in Æthiopia. Etenim si non vtuntur sale, rabescunt. itaque prodest etiam pecudibus. pisces verò penitus aluntur: fatui negant. Et iam de quibusdam plantis declaratum est.

Τούτοις παραζεῦξον. Associamus his aliis sapores: ἀρτυματικὸν ἡδύσμα. Ἐνια δὲ καὶ αὐτό. Confirmat, dicat aliquis: ars hæc est: de natura loquere. potuit respondere: artis non esse, nisi mistionem: C horum mistorum naturas constare natura: sed maluit occurrere historia. Tam, inquit, est naturalis apparatus horum embammatum, & condimentorum: vt aues ipsæ sibi spontè quærant naturæ ductu. Sanè columbi tum quærunt, tum persequuntur salem, & saxorum scobem putridorum, atque à sole adustorum vorant. duas posuit voces vsitatas valde, ac signatas: σύμφορα, commoda, vtilia, conuenientia: ad verbum, quæ conferunt: præsertim ad victum. Altera vox: ἐπικουρίαν. plus est quàm ἀρτυματικόν. apparatus ἥδυσμα tantùm designat: at ἐπικουρία est adiumentum ad emendationem necessarium. Quasi velit: salem non solùm delectare gustum: sed etiam (quod sanè facit) in ventriculo prohibere corruptionem. Hoc igitur auxilium appellauit. Ὥσπερ καὶ οἱ ὄρνιθες. Etiam mustela Rutam. de serpentibus in- D frà. dixit ἥδυ deest verbum, quo Præceptor vtitur in historiis, ὁμμένοις εἶδεν, ex obseruatione, aut casu. Καὶ φανερόν. Colligit conclusionem, quam etiam nouis fulciet rationibus. non esse μεμειωμένα scilicet τὰ τῶν χυμῶν: quia principia pertinent ad saporum constitutionem, ἁπλῶς, id est sine differentiis essentialibus, sed per gradus tantùm habitus, & priuationis in eodem genere. Quia quod nobis vsui est ad alendum, aliis non item. μεμειωμένα: quoniam species partes sunt.

Ἀλλὰ τὸ ἡμῖν ἄτροφον. Argumenti superioris explicatio: cuius fundamentum est: quod est habitus, non est priuatio. Atqui nobis cibus non est. at cibus aliis est. aliud porrò fundamentum. Priuatio non est in prædicamento relationis ita, vt dicere possimus, quod est huic habitus, esse huic posse priuationem: sed omnium sequitur essentiam prædicamentorum: quæ essentia cùm abest, illud abesse dicitur priuatio: cuius esse est, non esse: neque aliquid est, nisi in intellectu. Itaque absentia toxici ab homine, cuius non est cibus, non potest esse substantia cuiuspiam animalis. & ipsum toxicum si nihil est ad hominis cibum, si potest esse aliquid alicui ad cibum: exempli gratia viperæ: non erit defectus nisi homini, at non simpliciter, & in natura sua. Τὸ δ᾽ ἐπὶ τοῖς Conuertit propositionem: vt vniuersaliter sibi ipsi veritas conueniat. Ὡς γὰρ αἱ αἰσθήσεις. Insistit suprà iactis fundamentis duabus enunciationibus. hæ verò sunt. Sapores existunt in temperamentis. Ex quibus constamus, iis alimur. hìc τὸ καθ᾽ ἕκαστον significat species, non autem indiuidua. quia dixit, αἱ φύσεις. at natura εἶδος. Ὁ μοίως δέ. Amplificat veritatis cognitionem. Non solùm alimentū, suæ quicque speciei destinatum à natura, verumetiam tum animi affectus, tum eorum curationes. Vtrunque posuit contrarium, λύπας, ἡδονάς: vt responderent, & conuenientiæ, & contrariis ipsorum saporum. Propterea quòd ἡδονή, fit naturalis, λύπη, non fit. Quamobrem addidit etiam θεραπείας: ait enim βοηθείας: aduersus molestias adiumenta. Item duo πάθη, καὶ διαθέσεις. quia πάθος patientis tantùm est, διάθεσις etiam agentis. Ὅ καὶ φανερόν. Suauissima loquutio. alius dixisset: ὅπερ καὶ δῆλον ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ζώων ποιουμένων.

Οὐ πρὸς τὰ συμβαίνοντα. Quia nunc nobis res est cum saporibus: quos vt speciebus ostenderet à natura dispensatos, demonstrat & affectus, & affectuum moderationes esse attributas animalibus. Vtrunque nunc explicat, idque duobus modis. Quippe tum ipsis naturalibus affectionibus occurrere, tum fortuitis. Naturales intelligit, puta morbos. Iam vulgatum est de Aro, cuius esu purgetur vrsus: Hieracio, & accipitrer: nepeta, & fele: Elaphobosco, & ceruo: Fœniculo, & serpente. Fortuitum verò: veluti cùm mustela rutam vorat cum Vipera pugnatura. ideò dixit οὐ μόνον αὐτομάτως, sed etiam ἐπιόντα, insuper aliud quippiam vorantia. Etiam τὸ αὐτόματον: omnino casum significare, videmus in exemplo quod ponit de anguibus. eos, si quid ederint noxium, rutam quærere & vorare, si alium vorarint. vbi naturæ miraculum non est prætereundum. Mustelam à serpentibus liberare se ruta: serpentes eadem ruta tollere allii noxam. Rutam esse homini præsidium aduersus venena: non minus allium, & si alia ratione. & quæ allio proxima, σκοροδόπην.

Lego καὶ γὰρ ἂν ἔτος: non autem, ἄν. Et τῶν ἄλλων θεωρίαν: non θεραπείαν. Et εἰ δ᾽ ὡς τὰ πλεῖστα: non autem οὐδ᾽ εἰς τί. Et ἐκεῖνα γε: non autem, ἐκεῖνο. & fortasse verbum, δεῖ ascribendum. εἰδῇ δεῖ εἰς τί.

Theodorus: ὡς ὁ χαλκεύς, aliter intellexit,

lexit, ac nos. Lectori studioso ius erit consulere veritati. non enim candidiorum interest ingeniorum cum autoribus pugnare, sed cum sententiis conferre sententias ad communem vtilitatem, quæ in sola veritate sita est. dura Latinitas illa. lectis sapor redigendus ad dulcem, minus appareat. Πέψεως ἐλλειψιν. Incoctionis defectus. imò coctionis. Nam incoctio aut denotat vel locum, vel loci proportionem, vt incoquere ficus defruto: aut significat priuationem. Σκόλυμον, car duum. at Latini fullonicum tantùm hoc nomine agnoscebant. Cinaram. Τῶν κατὰ τὴν προσφορὰν ἡδέων, ἢ ἀλύπων. quanquam gustu suauia, aut certè facilia. προσφορὰς gustum interpretatus est. pro cibo semper Hippocrates. & ἄλυπον, facilem, mi nus bene. Quanquam cibo idonea propter sua- B uitatem, nec minuenda. Φαρμακωδέστερους: Venenosiores, pessimè medicatos. Οὐ δυνάμεθα κρατεῖν ἀκράτου, nisi temperemus, exuperare non possimus: si quis Latinorum hæc percipiat, vicit diligentiam nostram. Κράσεις: conditiones. nimis securè. Nam quæuis κρᾶσις conditio est: quæ non est conditio, sed κράσεις, temperatura: quæ non est conditio, sed habet conditiones, regionem, ætatem, gradum. Λύπαι, anxietates. ἀγωνία significat angorem: λύπη, offensionem, molestiam, tristitiam.

CAPVT VII.

VII. Capitis argumentum. Odores quosdam quibusdam animalibus conuenire, aliis esse noxios. olfactus officium, ac vim esse variam. odorum diuersitatem non existere in parua, magnáve corpusculorum quantitate. C

Ἔχει δὲ καὶ κατὰ τὰς ὀσμὰς ὁμοίως. Capta occasione similitudinis inter odores, & sapores, quòd aliis alii vel prosint, vel obsint, deducit narrationem per diuersos gradus tam odorum, quàm olfactus secundum species. Tractus orationis per singulas portiunculas clarius patebit. Hic secuimus caput cõmodius, quàm Theodorus mox: hinc enim est initium disceptationis, quæ ad odores pertinet. Quemadmodum sapores erant salubres quibusdam, aliis perniciosi: ita odores quoque. Ἐναντίαι καὶ οὐ προσφοραί. Figura asseuerationis familiaris etiam Peripateticæ breuitati: vt sæpe monuimus. Καὶ οὐ μόνον. D Duo sunt alienarum rerum modi: vnus, quando non prosunt. Itaque non dicimus carere nos iis, vt Aristolochia ad cibum. ideò dixit μὴ δὲ δίωξιν: quæ est appetitus causa. μὴ δὲ ζητεῖν: quæ est δίωξις & propensio, & ὁρμὴ, sequens appetitũ. Alius modus est contrariorũ, bifariam: vel cùm aliquo modo nocent, vel etiam cùm interimunt. hoc est, ἀναιρεῖσθαι. & addit, ἐπὶ τῶν ἡδίστων ἡμῖν. extrema cõtrarietas: suauissima: nocentissima. vulturum ponit exemplum, quibus officiant vnguenta: & scarabæorũ, quibus Rosę. sic suprà allium serpentibus. Amaris tam infestatur vulpes, vt eiusmodi Amygdalis interire eas, memoriæ proditũ sit. Certè Aloe deuorata vnam mori vidimus. Vpupa facit in stercore nidum, scarabæus etiam intra stercus. At suibus & canibus etiam pro cibo est. & de Cyprii bouis merenda, versus Ennii. Ὅλως μὲν γάρ. Post eam collationem excurrit per totũ genus animalium, à quo penè vniuerso colorum excludit voluptatem. Ab eis appeti odorata, negare non potest: flores enim sentiunt ex longinquis apes locis, & muscilliones vinum: at neutiquam mouentur ob odorem, sed ob pabulum. Proinde ait, αὐτῆς χάριν. & ne controuersaretur, moderatus est vniuersali. cùm dixisset οὐδὲν: correxit, ἢ σπανίως. Ἐν τοῖς ἄλλοις. Nequis putaret: hæc sola tria genera bonis ab odoribus excludi. Nam fœtidos aliqua sanè non solùm patiun tur, sed etiam persequuntur: vt sus lutum. Ἀλλ' εἰσί. Odorata affectant apes, non odores: itaque odores per accidens, quia sunt in pabulis. sicut albedo in lacte non appetitur, sed dulcedo. Περὶ ταύτην, scilicet τροφὴν. at accidẽs non alit. Est siquidem alimentum corpus animalis potestate. περὶ ταύτην. Nota finis: acquiescunt enim potiti. Mouebantur, vt potirentur, καὶ ταύτης, vt materiæ. appetunt sanè, vt viuant. Εἰ δ' ἄρα. Excusat: si quis tam vniuersali succenseat negationi: atque ait. quòd si quis aliquod esse putet animal odoris appetens: esto. id nos pro comperto non habemus. Videri tamen ita esse: modò verum sit quod circunfertur de Panthera. Eam esse cæteris animalibus odoris iucundi, quo miserè illecta voretur illa. multæ sunt in Gallia visæ: nulla bene olet. Quòd si quis, vt hic quoque sentire videtur, nobis obiiciat: non percipi ab homine pantheræ odorem illum: quia sensus is homini sit obtusissimus omnium animalium: bis errat. Primum quia Feli est longè obtusior. præterea nimmurinum odorem, vel propter nares positum vix alio excitatur. Deinde quia pantheræ notus odor nobis est. Quod verò eo delectentur bruta, ratio est, vt in cæteris, non autem in occulta natura. Ἐπὶ τῶν μὲν παρδάλεων. An pardalis Græca sit semper nostra Panthera, suo loco docuimus. Nota loquutionem. postquam nomen posuit, pronomen adiunxit in fine, αὐτῶν. in eodem casu, non est flagitium: at optimo cuique Græcorum σόλοικος peculiaris ad elegantiam, & Atticismũ, notatus est pluribus è locis à nobis, in familiaribus exercitationibus. Euripides in Cyclope. καὶ πῦρ ἀναίδων, γένοις οὐδὲν μοὶ μέλει.

Ὅταν καταγηράσκῃ, anus facta, viribus defecta, & quo plurimum potest, saltu, sit illex odore. Περιάγομένη, adducens, id est præ se ferens, προσαγωγὴ quid sit Hippocrati, in commentariis declarauimus. Ἡμῖν δέ. Negat Philosophus sibi bene olere: profectò ne mihi quidem, præter ferum quiddam, vt & Feles. Simul ostendit, quod & in saporibus, aliis alia olere bene, maléve: & quòd plus est, etiam nihil. Εἰ μὴ καὶ κεῖνον. Iam diximus longè deterior olfactu Feles vti. Cæterùm acutius id obseruandum. quosdam odores quibusdam animalibus esse notiores: veluti de mure ac fele dicebamus. Nam murem vel pro-

cul olfacit illico: frustum bubulæ, aut veruecinæ vel propè positum non sentit. id quotidie experimur. Longè aliter canis: haurit enim statim, ac repentè mouetur ad vestigandum. De aliorum verò animalium odoratu nihil certi vel negando, vel affirmando statui potest. Quis enim de equo iudicet? An bene procul cætera percipiat, atque odorem equæ? Ὁ δ᾽ ἀν τι δόξειεν. Omissa obiectione, quæ fieri posset aduersus opinionem de Pantheræ odore, quod restat, quærendum est. Restat autem id in animalibus sensum hunc vegetum, atque integrum. hoc receptum est. Quare igitur non sentiunt odores bonos? videntur autem non sentire, si non appetunt. Respondet: sentire quidam, sed non appetere: non appetere, quia non oblectentur. Id quod sanè vsuuenit etiam hominibus quibusdam: eis enim moschus admodum displicet, & ipsi ei displiceret, si sensu esset præditus: quippe rusticis nobilis. Neque verum est, quod dicebant quidam iis esse infestum, quibus esset calidum cerebrum, ac siccum. Nobis enim cerebrum igneum est: cor etiam plusquàm igneum: mirificè tamen moschi odore delectamur. Σαφέστερον. ἀκριβέστερον, exactius. translatio à visilibus. Vult dicere: nobis compertum esse, cætera pollere odoratu. Τὰ ἔντομα πάντα. Oleo necantur insecta omnia: eius odore abiguntur. βαρύνεται; insectis oleum graue.

Ἔτερα δέ. De oleo communis natura. fortasse, inquit, etiam sunt alia, quæ molesta sint insectis: sanè acetum. Mirum à muscis vrinas appeti. Ἄλογον. Aliam vult amouere dubitationem. suprà erat ὑπόθεσις: dulce esse naturæ conueniens. At pinguis sapor est dulcedinis assecla: & sanè oleum dulce. Quare igitur insectis infestum adeò, vt vel solo necent odore? Respondet. Hoc item obiici posse hypothesi superiori, quæ volebat, solum dulcem esse principium cum pingui. Non enim omnibus est: nempe non insectis. non ergo natura vniuersalis. vbi crassiorem videmus disceptationem. non enim à dulcibus abhorrent insecta. de lacte manifestum. quinetiam muscis appetuntur adipes. Itaque in oleo quiddam esse illis noxium magis quàm quod in eo inest dulce, appetibile. Nota loquutionem: ὁ λιπαρὸς τοῦ γλυκέος χυλός. Ἔνια δέ. Subtilius persequitur. quædam insecta persequuntur dulcia. Cur ergo fugiunt oleũ? quia quærunt dulce sine pingui: vt mustum. hoc quoque falsum. pingue enim lac, & mel, atque etiam musta quædam. In seuo autem quis nõ videt insidentes muscas inde sibi suggere sine pernicie? κνῖπες, culices. Οὐδὲν γάρ. Est igitur in oleo quiddam ὑπερβάλλον, quod offendit insecta: alioqui non obesset, quatenus dulce. Quia dulce non officit, si cuipiam conuenit, nisi præter modum eius fuerit vsus: id quod euenit ab aliis quoque succis, ac saporibus. Orationis tractus concisus, & serupeus, atque, vt ita dicam, saltuosus.

Ἀλλὰ τούτου. Conuertit se ab excessu illo, quem dicebat ὑπερβάλλον alias ad causas. In oleo præter dulcedinem esse acrimoniam quandam:

A sanè verum est. Itaque tum neruos mordicat, tum oculos. Ὥσπερ καὶ τῆς ὀριγάνου. Exemplum valde diuersum. iccirco addit: καὶ τῶν τοιούτων.

Ἅπαντα γάρ. Quærendum: cur fugiant apes origanum, quæ thymum, & thymbrã, & saliuncæ vtrunque genus persequuntur? etiam tum rhaphani, tum Spondylii flores delibare videmus: ne nunc Batrachium obiiciamus. Τὸ δὲ μὴ αἰσθάνεσθαι. Destruit illam opinionem, quæ auferebat odoratum ab insectis: quam etiam damnat Præceptor in historiis. Partiebantur autem naturam illi sic, vt animalia grandiora essent apta ad percipiendos odores quosdam: minoribus autem aliorum sensiones essent peculiares. Εἰ μὴ ἄρα. Opinionis illius excludit confirmationem. poterat enim statuere in insectis, propter exiguitatem,

B meatus angustos adeò vt odor sese inferre nequeat. Hoc dicebant ii qui corpusculorum erant autores, Epicurus, Democritus, Leucippus: vt eorum magnitudo ab angustiore aditu prohiberetur. Hanc reiicit rationem, illis verbis: οὐχ ἱκανόν. non enim in meatibus esse causam, sed in affectibus, ac temperatura: rectè vtrunque. crasis est ipsa mistio: διάθεσις, est affectus à mistione procedens. πάθος est ipsa sensio. & ἀπάθεια eius priuatio: veluti cùm dicebat, à nobis odorem non percipi qui putatur esse in Panthera. Potest aliquod acrius iudicium ἀπάθειαν addere: sicut τῷ κωφῷ additur τὸ εὖ, & fit εὐκωφία: facilitatem ad sentiendum: atque etiamnum acutius, δυσπάθειαν, molestam sensionem. Quamobrem dixit: λυπηρόν. nõ

C enim est ἀπάθεια, sed alterum extremum τοῦ πάθους sicut alterum, τὸ ἡδύ. Ὥσπερ συμβαίνει. Maximum argumentum. Quid mirum in speciebus, si in eiusdem indiuiduis speciei diuersitas hæc inuenietur? Nempe homines aliis alii delectantur.

Ἀλλὰ μᾶλλον, circunscribit sententias. bonis odoribus non eodem æquè modo afficiuntur homines: maleolentes auersatur totum genus humanum: qualia loca sunt sub graui cælo, & à corruptis aquis, aut tetris exhalationibus. Quin hosce fœtores haud æquè omnibus displicere. hoc illa sonant: ἔνια ἴσως πᾶσι. Nam si quidam mali odores sunt infensi æque omnibus: videntur ergo aliqui non esse infensi æqué. Declarat autem qui sint: qui letales, inquit, exhalant ab antris. Sanè si mortem afferunt, toti naturę humanæ aduersarii sunt. Tales sunt ad Mephitim, & olim ad Hie-

D rapolim Syriæ. Solos eunuchos eius pestis expertes fuisse: vt natura mala frui potuerint, quibus fuisset ablata bona. Εἰ δ᾽ ἄρα. Doctissimus Philosophus amplificat cognitionem. Animalia omnia vti beneficio spiritus ad refrigerationem: alia spiratione vera: alia sola transpiratione, vt insecta. An verò fœtidi odores ii solis noceant animantibus, quæ spirant? hæc appellat hîc ἀναπνευστικά. respondet: odores omnibus omnes aliis alios esse peculiares. Imò profitetur hoc pro re manifesta, quemadmodum patet in saporibus. Hæc est prima propositio. alia: manifestum item, quòd odoribus, præter hominem, nullum tangatur animal,

mal, nisi quoad cibum. moderatur tamen hoc: ὀλίγοις, ἢ οὐδέσι. pauca, ac fortasse nulla. Nota vocem. οὐδέσι: quomodo etiam oratores dicunt, ἰδίᾳ, magna ambitione. sic nos; nulli imperitus vsus peritiæ tyrannus est. Sequitur alia propositio. Εἰ δὲ δή τινι. Affertne illis aliquid vtilitatis, sicut & nobis? nam præter voluptatem, etiam iuuamur. Est sanè bonus odor spiritus materia. In animalibus, inquit, non est id compertum nobis. Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα. Castigat meritò: qui naturæ thesauros aperuerit alieno loco. Nihil enim hîc cum animalibus. Ideo seipsum monet: eò, vnde digressus est, reuertendum esse. Ita etiam vides: quanto commodius, atque prudentius hæc tractata essent ab ipso in commentario de odoribus.

Lego ἔχει δὲ καὶ κατὰ τὰς ὀσμὰς ὁμοίως. non, κατὰ τούτας. confert enim cum saporibus odores. Et μεμυρισμένοις: non, μεμεισμένοις: vnguento delibutis infestas esse. Et ὅταν καταγνεσθῇ: non, καταγῇ. Et τοῦ ἁρμόττειν, ἢ μὴ: deleta priori negatione.

Theodorus Græcissauit ibi: οὐδὲν, ἢ βραχύ: nullum, vel certè breue admodum est. nemo Latinè dicat: pauca animalia: breue: Κατὰ συμβεβηκός: per euentum. alibi fusius castigauimus. At non euenit culici, vt odor in vino sit. Ὡς ἡ τροφὴ τοιαύτη. Cùm scilicet cibus reddit odorem. male expressit Græcam sententiam. Semper enim edit odorem suum quisque. Quorum animalium cibus odoratus est. Προσαγομένη, alliciendo: commodissimé. Ὑπόθεσιν: positionem, sententiam propositam. Τῷ ἁρμόττειν, ἢ μή. Simpliciùs legit Theodorus. quod minus congruerent. Τῶν τοιῶνδε αἰσθάνεσθαι. Parua sentire, quæ paruis conueniant. explicauit per paraphrasin. Τό τε πάθος, καὶ τὴν ἀπάθειαν, sensatio, & insentatio. potius sensitio. commodius fieri ab affectu, & temperatione euenire, vt sentiant, aut nonsentiant. Λυπηρὸν, insuauitas. plus est, offendere, quàm insuauem esse. est insuaue languidum vinum: sed non est λυπηρὸν, molestum.

CAPVT VIII.

VIII. Capitis argumentum. Propriis separatas differentiis esse saporum species. dulcem magis omnibus conuenire, fortasse ne hunc quidem omnibus.

ΕΚΑΣΤΟΥ τῶν χυλῶν. Postquam omisit, quæ extra propositum essent, vt redeat ad institutum in generibus plantarum: agit in communi de diuisione. Quemadmodum animalium species distinctæ sunt differentiis, ita distinctos esse sapores in plantis, secundum cuiusque temperamentum. Dulcem tamen esse naturæ magis peculiarem. hoc à fine. dirigit enim ad cibum. Deinde opponit dubitationem de odore: an odor consequens dulcedinem sit præter cæteros conuenientior naturæ. hoc ibi misere soluit. Latere nos. at si latet, non iuuat: non enim percipitur. Dati nanque sunt sensus, vt appetamus. non appetũt, nisi quorũ sensionis ideas habent: & quæ futurum est, vt actu sentire queant. sentire autem nequeunt, nisi actu sensile sentiatur. Itaque dicendum: Odores, qui dulcia comitantur, non esse modi vnius: puta vino, lacti, adipi, Ficui, Strobilis, Amygdalo, melli, saccharo: neque horum quicquam æquè appeti. Et in acribus esse odores magis idoneos aliquot ad cerebri corroborationem, spirituum recreationem: vt Galangæ, Macis, Cinnamoni. & in Rosa est aliquid amari. Alius in Viola sapor, de quo pauci periculum fecere. Primùm enim præ se fert sub odore palustri dulcedinem: deinde subest nescio quid linguam vellicans: quod agnoscere cogimur in terreis partibus. Tum alius est in Cydonio, alius in Citrio, quàm dulcis: quæ mihi omnia olent suauissimé. Post hæc repetit propositiones illas castigationum. dulcia καθόλου, καὶ κοινῶς: id est omnibus communia magis ad alendum. Negat esse, de dulci quod dicebatur, verum: ὅτι γλυκὺς οὐδ' ἀληθής. & addit, ἴσως: quia quod multis argumentis suprà confirmabat, hîc importuna affecit negatione. Ἑκάστου τῶν χυλῶν. Separandum vnumquenque saporem ab alio certa differentia. Ὥσπερ καὶ τῶν ζώων. Odiosám sanè comparationem. substantiarum nanque differentiæ manifestiores: accidentium essentiæ obscurissimę. Id adeò, vt in quarto primę Philosophiæ disputatum sit: accidentis essentiam penitus esse à substantia: atque propterea inhærentiam esse formalem eius differentiam. nos tamen aliter. Nempe accidentium sunt genera & differentię, & propria distincta essentialiter ab omni essentia substantiæ. Ἢ πρὸς ἕκαστον. Ostendit: quare cum animalibus compararit. Non tam vt comparet, quàm vt intelligamus: quemadmodum nõ eadem cuique crasis animali: sic ne sapor quidem conueniens. Quamobrem sapores distinctos oportuit: quia distinguebantur animalium temperaturæ. Media propositio: quia in temperamentis sint odores, ad temperamenta quoque esse. Idem quoque suprà: ἐν ἀπομίξει ὁ χυλός. at ἀπόμιξις est κρᾶσις. ita hîc: πρὸς τὴν κρᾶσιν ἁρμόττειν· ἐμὴν ἄλλως τε. quid? nullus ergo sapor erit omnibus communis? erit nempe dulcis, & affines eius: εἰ κατὰ τὴν αὐτὴν συνοικεῖαν: puta pinguis, vt & suprà. Τροφιμώτερος, abutitur non enim sapor alit. Ἐναντίωμα δέ τι. Concisa oratio, vt solet, suppresso verbo. sic nostri barbari suis in disputationibus? contra, Cicero ad hoc vtitur verbo Occurrere. Aristoteles, ἐνστάσει: vt contrarietas sit vel cum motu, vel persistendo. Τάχα δ' οὐκ. Obiectio in quæstione. an odor quoque sequatur hanc dulcis communione. τὸ ἀνάλογον, intelligit odorem: ideirco subdit vtriusque explicationem: ὅτι χυλός: quia dulcis sapor omnibus commendabilis. Τὴν δ' ὀσμήν. At sub hoc genere non licet odorem statuere. dixit in tertio casu τούτῳ τῷ γένει: non in secũdo, γένους: quia est ἀκόλουθον & ἀνάλογον, non autem species saporis odor. dixit, οὕτω: id est, ἅπασι. Negauit autē no-

tum esse odorem sub re dulci, rectissimè: quia, vt A ostendimus, multa dulcia variis odoribus.

Ἴσως δὲ. Illius sententiæ castigatio satis patet ex supradictis. Τῶν μὲν οὖν τούτων. Rursus claudit τῆς ἀκριβοῦς περιεργίας officinam: vt se conferat ad opus institutum.

Lego aspiratè ἢ προσέχουσιν: non autem, ἤ. Et τούτῳ τῷ γένει: non, οὕτω.

Theodorus: ἐστί τις φύσις. cuiusque saporis, odorisque natura est. Omisit, τις: certa: vocem pernecessariam. Κατ' αὐτὴν συστοιχείαν, qui in eiusmodi genere consociantur. Imò extra id genus in analogia. non enim est συγγένεια, sed proportio pinguis ad dulcem, & coordinatio quædam.

Τάχα δ' οὐκ ἀκόλουθόν ἐστι τὸ ἀνάλογον. Quod ratione minus respondere existimes: pessimè. nam τὸ ἀνάλογον hîc est odor: qui non sequitur τὸ καθόλου, καὶ τὸ ὅλως ipsius saporis. Λανθάνει: oblitescat: suo arbitratu. Latini omnes: latet nos. B

CAPVT IX.

IX. Capitis argumentum. Bonam concretionem, esse saporis causam. dulcis saporis causam esse concoctionem.

ΤΩΝ δὲ φυτῶν. Hinc iam incipit sigillatim per species reddere causas, initium capiēs à dulci, tanquam à nobilissimo. Sic enim dabat tres prærogatiuas: nempe maximè communem, maximè naturalem, maximè nutrientem. Perfici verò maturitate: quæ non solùm eum creet saporem, verumetiam odorem inducat. Per initia nanque immaturi fructus inodori sunt. C Τῶν δὲ φυτῶν, addit: μᾶλλον δὲ πάντων. Amplificat doctrinam. sed ita πάντα intelligit: vt astringat illis: ἐν οἷς οἱ χυλοί. τὰ ἔγχυλα. sic præceptor vtitur. τὰ δὲ δύο, ἢ τέτταρας, ἢ πλείους ἔχει πόδας, ὅσα πόδας ἔχει. Διὰ τί ἐφ' ἕκαστα. Quare tres tantùm numeret, amarum, dulcem, pinguem, equidem nescio. Alii nanque item insunt quibusdam plantis, acidus, astringens, salsus, acer. At ipse dixit demonstratiuè, τούτους, quos illico distribuit. Τὴν πρώτην. Primam constitutionem, id est, prima principia. quia quod formā dat, dat ea etiam quæ formā consequūtur. tanto minus astringat ad illos tres. etenim multæ σύστασις horum habent nullum. Ita verò explicatissimè digeremus partem hanc. D Tres sunt opiniones: vna per figuras: altera per concretionē: tertia per coctionem. prima in illis, νῦν τις. secunda ibi: ὁμοίως δὲ, εἴ τις scilicet Philosophus ἔχει ἀποδοῦναι ἴδιον λόγον κατ' αὐτὴν, scilicet σύστασιν: quam suprà, modò κρᾶσιν, modò μίξιν appellabat. tertia ibi: οἱ δὲ κατὰ πέψιν.

Ἀπατητέον. Si dulcedo sola fit per coctionem: alii sapores per cruditatem: sola dulcedo erit habitus, alii priuationes. Proptereà dixit: τάχ' ἂν δόξειεν κωλύειν. videbantur hæc prohibere, id est amouere à cœtu veritatis ea quæ paulo antè à nobis dicta sunt. Πέψει γάρ. Assertio sententiæ. Intendit natura vires suas eò, vt simile plantis efficiat opus suum.; quod suprà dicebat, ἐξομοιοῦσθαι τῷ ὑποκειμένῳ. at plantæ natura est in dulci. ergo dulce finis est. dixit, πρότερον, ex proposito. quia finis est primùm in mente artificis, vt mouens efficientem. Hanc sententiam non impugnat, sed ei assentitur illis verbis: ἀλλὰ πότερος. non tamen est vniuersalis. etenim quædam species acidæ sunt, vt Cerasorum, aliæ acres, vt Fœniculi: quibus maturatio sapores affert illos, non autem dulcem. Altera sententiæ pars de odoribus, vera est: omnia nanque matura odoratiora. Item pars altera de saporibus, cùm dicit, εὐχυλότερα: si de succo intelligit siue de sapore: succi nanque plus in omnibus maturis, & plus saporis. Ὡς τῷ γένει λαβεῖν. Vt excluderet speciérum quarundam obiectionem.

Ἐκατέρων πεττομένων. Odore scilicet, atque sapore. Κατὰ τὴν ἰδίαν. Quia coquitur aliter in aqueo humore sapor, aliter odor in igneo.

Theodorus, πέψει τινὶ γίνονται, καὶ κατεργασίᾳ. confectione, concoctionéque prouenire. quid illa sit confectio, haud satis perspicuum est.

Ὁμογενεῖς. Quæ genere copulantur eodem. conclusit ithyphallico cacozeliam.

Κατὰ τὴν οἰκείαν πέψιν. Modò ritu concoctionis suæ coqui occœperunt. οἰκείαν ritum, ridiculé. Insaniunt verborum aucupia in rebus Philosophicis. Et infelicissimè addit: occœperunt. Raró apponit verba de suo, sine sententiæ periculo: sæpe puerili ambitione. Videtur enim è claustris monachus aliquis ineptire, cùm dicit: audimus, habetur, agit, cernitur, patescit, alia infinita: & nunc occœperunt. Quin maturatio, siue coctio, non est in ipsa incœptione, sed in perfectis.

CAPVT X.

X. Capitis argumentum. Saporum mutationes ad maturitatem vsque. vnam plures pati mutationes: Moro succum peculiarem acidum esse. maturos fructus esse humidiores.

ΤΩΝ δ' ἄλλων. Expedita dulcis tractatione confert se ad alios. percurrit autem omnes in diuersis subiectis. Considerationis huius summæ duæ. vnæ est, mutationum inchoatæ coctionis ad perfectam vsque. altera: quosdam sapores esse quasi materiales futurorum: quosdam verò formales. Nam qui sunt in ipso apparato, ac progressu, ii videntur esse materiales: non enim manent, neque sunt finis. At forma est finis. ea nanque in materiam introducta cessat motus. Ergo maturatio cùm sit finis: qui sapores simul cum ipsa proueniūt maturatione, ii quasi formales sunt. qui verò sunt, vel hi, vel illi, patet inductione. Examaro fit pinguis in olea. amarus erit ὀμφακίς: pinguis autem ἐλαία: his enim vocibus vtitur, non

exactè:

exactè digerens, sed populariter loquens. Materia enim est ex qua fit aliquid, & in re effecta manet. at amaritudo abit superueniente pingui. Ex acerbo fit transitus in acutum, aut dulcem: vt quibusdam pomis & baccis, qualia cerasa. at in vna complures contingere mutationes. Primùm aquosus est, deinde acerbus, tum acidus, postremò dulcis. Addes exempla diuersi exitus austeri, tum è cydoniis, tum ex Iuglande, tum ex Castanea, tum ex Sorba, & aliis. ex aspero cydonium fit subacidum. ex aspero Iuglans fit subpinguis. ex aspero Castanea subdulcis. ex aspera Sorba fit vinosa. Post hæc, quod Vua patitur, vinosos quoque fructus pati dicit: exemplum eft in Moro. ibi discutit dubitationem. inde ostendit: maturitate consequi succulentum quid. Vbi versabitur illa dubitatio, quæ in libro de mistorum affectibus agitata est: an coctio fiat condensando. Postremò explicat illam, quam tetigimus, diuisionem: quosdam esse ὑλικοὺς, alios οὐσίας. Quo in loco non supinè accipienda consideratio hæc. Quippe acidus quibusdam finis est, vt Cerasorum generi: in vna materiales. sic astringens erit pars omnibus materialis: in Sorba manet cum dulcedine, non totus abit: in glande cum pingui terreo: in iuglande eum pingui aereo: propterea fiticulosa est. Nunc particulatim experiamur. Τῶν δ' ἄλλων. Dicit λαβεῖν: quia non eget probatione. His ita constitutis, causa postea fuerit vestiganda. Ὁ δ' ἀκος τὸν Meritò primo loco: quoniam commune est plantarum substantiæ. hic οὐσίαν essentiam totam intelligit, id est materiam informatam, quæ species dicitur naturalis. alibi capitur pro materia, vel pro forma sola. Infrà in extremo capitis abutetur super accidente: cùm dicet, saporem οὐσίαν. verùm ibi videbimus quomodo. Μεταβάλλει μεθ' τὴν πέψιν. Non possumus hunc tueri locum, quin pro corrupto habeatur. Non enim μεθ' τὴν πέψιν, sed κατ' dicendum. quis enim non videt: post coctionem sapores non mutari? iam suprà dixit, coctione saporem acquiri dulcem: Iam mox dicet, postremum esse dulcem. ergo est coctio postrema, post quam nulla fit mutatio. hanc mutationem duplicem exequitur: primo loco vniuersaliter dicit, ὡς ἁπλῶς, simpliciter, scilicet à priuationibus in species. Nam quæcunque apparantur ante generationem, sunt priuationes. nondum enim est quod erit. Icirco appellauit στερητικὰ, non verè: quippe hoc suprà confutauit: sed comparatos ad eum qui postremò imponitur. Εἰς τοὺς κατ' εἶδος. Quoniam sunt, sicuti suprà dicebat, κατὰ φύσιν. at εἶδος, & φύσις hic idem, & mox οὐσία. infrà dicit, οἷον οὐσία; hic κατὰ τὴν οὐσίαν. tum declarat vtrinque qui sint: ἐκ τῶν στρυφνῶν. Ὁμώνυμος. Qua voce etiam suprà vtebatur, de affinibus primariæ classi. sunt enim gradus. Ὡς δ' ἐκ θ' ἕκαστον. Singulas scilicet saporum species, non indiuiduorum.

Ὡς ἂν ἡ διάκρισις. Quia suprà ex constitutionum diuersitate variabat succos: ita hic διάκρισις, ex distinctione naturarum. idque duobus modis: τὰ μὲν ὑδαλέους, vt in Vua: τὰ δ' ἐλαώδεις, vt in Olea. Ἐκ πικροῦ. Amari exemplum ab Olea. Συμφαίνουσα τὸ στῦφ: quia mista est in ea pinguis eum astringente.

Ἐκ στρυφνοῦ. Exemplum acerbi in multis. Itaque generaliter ait, quæ natura habent acorem, in eam mutasse acerbitatem, quæ ipsis infuerit ab initio. hic est φλεγμον: primùm acerbi; deinde acidi, tum dulcis, vt in Vua: cuius analogiam, vt succi, ita saporum agnoscit in aliis quibusdam; vt in Moro. Demit autem ὑδατώδης, quod erat in Vua: quia lignea Mora sunt per initia.

Τῆς οἰνώδους, axioma. acor vinoso proximus, quamobrem tollit quæstionem. Οἱ ἀπορῶντες. Mora, inquiunt, dum rubescunt, acidiora, quàm antè: & tamen tunc proxima sunt maturitati. Οὐκ ὀρθῶς. Nullus, inquit, locus dubitationi. Primùm, quia iam dixit acidum saporem esse vino proximum. deinde quia cùm rubescunt mora, tunc in eo sunt vt maturescant, quo tempore vinosa quoque sunt. Itaque acor ille peculiaris propter affinitatem. at ante id tempus, eùm etiamnum alba sunt, acerbitas magis distat à fine. ἀπηρτημένη, suspensa.

Καὶ κοινοτέρα. Propterea quod Moro peculiaris acor est ad vinosum: acerbitatem cum multis habet communem. Hoc ita dixit ipse, mihi verò videtur ipsa quæstio nihil quærere. Nanque acerbitas penè omnibus primus gradus est ad maturitatem: aciditas quibusdam etiam finis: quare illam hæc consequitur. Præterea Mora matura non sunt acida, sed dulci aqueo diluta. Procedit igitur in hisce natura, sicut in Vua. Διὰ τοῦτο. Prosequitur Mori mutationes. initio album, acerbum, durum: in processu coloratur, mitigatur, diluitur. Καὶ ἔστι γένεσις. Positis affectibus mutationum, ponit causam materialem. ait enim succi affluxu corrigi duritiam, & acerbitatem. qui succus postea calore domitus dulcescat. Ideò dixit, ἐπιρρέοντος: vt materiam designaret: & διαρθρωμένου, quò materiam introductam indicaret. Dura tamen est metaphora: succum dearticulari: ad animalium similitudinem, cùm efformantur. Pertinet enim ad figurationem, sicut apud Præceptorem, τὸ ῥυθμίζεσθαι. at hic est simplex qualitas in excoctione. Icirco addidit, ὥσπερ. Καὶ ἀεὶ συναυξοντος. Augescente, propter materiam. &, στυφ: propter assimilationem, atque vnionem. Στρυφνὰ, velle videtur. acerbitatis causam, quasi formalem esse siccitatem. Vtinam hanc in omnibus instituisset viam.

Ξηρότατά τε δοκεῖ. Quia dixit, ξηρὰ: videretur cuipiam miscere contraria. Nam si, succi sunt quomodo sicci? succorum enim affectus, liquiditas. Sunt, inquit, humores quidam sicci, propter consistentiam: quia crassi. Hos appellat πηώδεις, succosos, & lacteos, vt Fici.

Τούτοις μὲν οὖν. Hæc est illa distinctio materialium, & formalium, de qua dicebamus.

Υ῾λικοὶ κατὰ τὰς στερήσεις, Materiales, quia forma nondum inuecta est: videatur penitus à partium pendere concretione. qui verò cum forma ipsa introducuntur aut formam consequuntur, præter materiam etiam nonnihil essentialis habere videntur. Ita duas euertit opiniones: & eam, quam pro figuris Democritus commētus fuerat: & eam, quæ concoctioni vniuersam essentiam attribuebat: à forma nanque vult etiam quippiam proficisci. Igitur illos tum suprà, tum hîc στερήσεις appellat. Rationem & iam diximus nos, & hîc declarat ipse: ἐξ ὧν ἡ μετάβασις εἰς τὴν πέψιν. si enim haud sistitur in hisce natura: non sunt habitus ii, sed ad habitum. Τοῖς δ' οἷον οὐσία ταῦτα. τοῖς, scilicet fructibus. ταῦτα, mutato genere more suo. Sapores. οὐσία: quia perfectio. οἷον: quia non verò οὐσία: non enim substantiæ sunt, sed accidentia. Sic etiam Philosophus accidentia vocat aliquando formas accidentales. Καὶ τέλη. Non fines essentiæ, sed fines operum naturæ. dat enim primò natura materiam: mox præparat: inde formam imponit: postremò saporem, qui consequitur formā. Πολλοὶ γάρ. Ponit respectum. Aliqui sunt quibusdā materiales, & præparationes priuatiuæ, vt acerbus: priuatiuę inquā: quia non consistit ibi natura. cæteroquin haud sunt priuationes, sed ἕξεις. Aliqui verò fructus hosmetipsos habent pro fine: quoniam talis est eorum natura. Iccirco frigidi sunt, non dulces, vt Mala, Mora: item acerbi, vt Cydonia: acidi, vt Cerasa: asperi, vt Sorba. Ὧν ἐξ ἀρχῆς ἧττον. Quibus ab initio insipida natura est. Minus sapida, ἧττον ἔγχυλος: vt suprà dicebat, ὑδατώδεις: vt & hîc agnoscamus gradum. Quemadmodum aciditas est aliquibus gradus ad dulcem: ita quibusdam insipiditas gradus est ad aciditatem.

Lego, vt dicebam: κατὰ τὴν πέψιν: non, μετά. Et ἕτος λαμβάνει: non, οὕτω. Et ἐγγυτέρω τῆς πέψεως ὄν: non, ὄψεως.

Theodorus, ὁμόστιχος, consociatilem, eiusdem classis, eiusdem ordinis, vt Terentius.

Ξηρὸν τὸ πρῶτον ἀνυγραίνεται, siccius albescens, humectius est cùm rubescit: malè. non enim humectius est, sed fit. Quod per initia siccum est, humescit rubescendo.

CAPVT XI.

XI. Capitis argumentum. Fructus aliquos per initia similes esse plantis suis: alios non item. Mutationes in succis esse aut ab vno, aut à pluribus. Maturationem fieri à natura, in quibusdam per separationem partium, in aliis per coctionem.

ΠΑΝΤΕΣ δ' ἐπιεικῶς ἐμφαίνουσι. Postquam declarauit progressum mutationis ad succos, qui debentur maturitati: quia dicebat, acerbum per initia inesse maiori plantarum parti: nunc causam declarat. causa est, quoniam sua referunt principia. principium plan-

A ta est. planta lignea: ergo sicca. At iam à sicco acerbum constituebat. Igitur cùm etiam dixit: maturitatem euenire propter affluentem humiditatem, & calorem elaborantem: Iccirco id etiam conuenit quod ait hîc: magis per initia similes esse plātis, postea verò minus: minus enim sicci tūc. Propterea verò quòd non est verùm in omnibus: non enim in frugibus. Aqueus nanque, & lacteus earum est per initia succus: ideò partitur disceptationem hanc per ἐπέτεια, & arbores. In annuis enim lac illud esse, in arboribus non esse. mox corrigit huiuscemodi constitutionem. quippe in arborum quoque natura lac illud inueniri: nempe in Amygdalis. In quibus natura secernat succos, qui suis in principiis existunt confusi: è quibus crassos ad putamen excernat: tenues cogat in medullam. Atque ibi duos agnoscit natu-
B rales modos generationis: hunc per segregationem, & alterum per compositionem. in succorum autem generatione non esse compositionem ex aliis, vt inde fiat dulcedo: non enim amari, neque aliorum ex amaro & dulci, non enim esse principia. Tum iis de principiis quædam. hæc est totius Capitis σύνοψις, more nostro.

Ἅπαντες δέ. Periculosa propositio: ἅπαντες. sed rationem reddit. ὅσα ἴσως ἀναγκαῖον ἐξ ἐκείνου γ' ὄντες. necessarium fortasse: vt quale principium est, talia sint ea quorum illud est principium. dixit fortasse: quia mox aliter in frumentaceis. sanè si semen est vltima coctione laboratus succus: quo ex succo planta constabit, ex eodem & fructus. Ὡς μοὶ μὲν ὄντες. Aufert obiectionem.
C nihil dissimilius Pruni stipiti, quàm Pruni pulpa. Ita, inquit, est in fine: per initia non ita. sic dixit: πεπεμμένοι δὲ ἧττον, minus, cùm sunt maturi. Minus: non autem, omnino negatiuè. retinēt enim in se talia principia: vt ex ipsis maturis queat planta porrò gigni. reddit autem rationem: quare minus similes sint, cùm sunt perfecti.

Ἅτε καὶ τῆς ἐκκρίσεως. Quia terrestres partes separatæ sunt. sic enim fit in animalium generatione. in semine genitali, & in ouo sunt confusæ partes omnes, quas architecta natura separat, cōstituit, ordinat. Καὶ τῶν μὲν τοιαύτη. Quorum τῶν? si dixit ἅπαντες: quomodo potuit inferre: ἐνίων δέ? voluit dicere, τινῶν. Ἐνίων δέ.
D hîc contra. Longè enim maximè dissimilis ratio. quippe astringens est Tritici stipula: at herbescenti lac in fructu, non aciditas. Poterat aliquis occurrere, At fortasse mox aciditas subit. haud ita est, inquit: sed Ὧν καὶ τελέως ἡδύς. Protinus ab ea teneritudine progrediuntur ad dulcedinem, quæ haud procul est ab illo lacte. Διὸ καὶ φαίνεται. Quod suprà dicebat dè duplici progressu, repetit. Erat autem progressus, aut cum mediis, aut sine mediis. Itaque duplicem dat mutationem. Cæterùm obturbat, vbi dicit: κατὰ τὰς συγκειμένας φύσεις. non enim cùm ad dulcem ab aqueo procedit vini generatio per acerbum, & acidum, dulcis ille fit per horum compositionem,

sed

sed per abolitionem ac mutationem. Η' δ' ἀ- A μεταχυλος. Simplicem mutationem ab insipido & inani. Insuaue id intelligit priuatiuè.

Διὰ τὴν ἀποκειμένην φύσιν. Obscurè satis. Tamen sic intelligimus. Tanquam sit subiecta natura, id est ad dulcedinem parata, sine multa mutatione. Δι' ὑποκάτερον. Diuidebat per modum mutationum: nunc per subiecta. Alterum frequentius est in frugibus, scilicet simplex mutatio. Alterum in arboribus. Adiungit causam. Propterea quòd sunt arborum fructus operosiores. Id illa significant, ὡς πλείονος δεομένων τῶν ψεως.

Τάχα δ' ἀληθέστερον. Corrigit hanc δεσιν. Fortasse non per fruges & arbores partiendum: quandoquidem in arboribus quoque simplex fit mutatio, vt in Amygdali fructu. Quocirca non secun B dum genera illa duo, sed secundum temperamenta mutationum incundam esse rationem: quo iure suprà quoque perfecti sapores constituebantur.

Ὑδατώδεις ἂν ἢ χλωρά. Dum viride est, aquosum est. Deinde viride mutat in siccum. ξηροτέραν, id est minus fluida λιπὸς λαμβάνει, pinguedinem capescit. Suprà dicebat, in fructibus fieri maturitatem per humoris affluxionem. Itaque fructus humescere qui prius erant sicci, atque idcirco acerbi. Nunc dicit siccari. Quoniam fructus illi de quibus suprà verba faciebat, erant in altera parte diuisionis huius. Amygdala verò sunt in posteriore in qua & frumentacea, quorum maturatio fit per exiccationem. An subtilius dicendum. Coctionem fieri, non exiccationem. Exiccatio duobus fit modis, aut exempto humido, vt in pane cocto: aut co- C acto humido, vt in pane gelato. Quare postea si calefiat panis ille, rursus humescit. In Amygdalo verò & Iuglande non fit congelatio, sed alia vi maturantur: nempe calore naturali spissario fit. Itaque non pauciores, sed plures sunt in Iuglande maturæ partes, quàm in recenti cùm lactescit. Atque ita soluitur obiectio. Καὶ ἄλλα πῶς. Comprehendit omnis naturæ cognitione summo Nucum genere. Ea est (vt in putamine terreæ pars excernatur) siue acidum sit: vt Amygdali & Abellinæ: siue astringens, vt Iuglādi & Castaneæ: aereæ verò partes exprimantur in nucleo. Η δ' οὐ φύσις Quia dicebat ἐκκεκριμένων, demonstrat duplicem modū maturationis: quippe alteratio illa cum motu lo- C cali partium fit. Appellat autē ἁπλοῦν, partem pu riorem ob fructum: nō quòd sit simplex, sed quòd D defæcatior. Η δὲ ἡ δόξα His verbis adit ad aliū modum qui fit congregando. Itaque dicit: Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις Per mistionem sapor in aliis fructibus. Nimirum simul omnes in eadem massa manent, velut in farina. Haud tamen mihi satisfacit. Nanque & in Amygdali nucleo terra est, sed tenuior: & nihilo secius in Tritico videmus corticem. Est & in homine cutis, & in conchyliis testa, & lorica in Crocodilo, Tarto, Rhinocerote. Nec minus offendit cùm existimat ex excrementis esse putamina. Quippe in animalibus ossa quoque essent περιττώματα At non sunt, sed στερήματα vel maximè necessaria. Huius ratio futuræ pluri-

mùm respondet sibi ipsa tum in fructuum natura tum in generibus animalium. Munimentum est, Cerato, Oleæ, Palmulæ, intus: Pistacio, Iuglandi, Strobilo, foris. Ossa intus homini, iumentis, pecudibus, sepiæ: foris ostreaceis & lyræ pisci, si lyrā furcatus ille noster est. Testudini vtrobique. Partim ad firmamentum intra corpus: partim ad munimentum, extrà. Quæ omnia cùm suos habeant fines, nequaquam ex excrementis constituta fuisse intelligimus. Habent enim partes illæ vtilitatem: quare & finalem causam actiuam. At excrementa solam passiuam causam habent: nempe solam expulsionem, vt iis liberentur partes vtiles in natura. Ἐντεῦθα δ'. In nucum genere. ἐκ χωρίσεως iam dixit. ἐξ ἀφαιρέσεως. Non quòd à toto partes auferantur, sed quòd in omni separatione confusorum permultæ fiunt ablationes. Καὶ ἔνθα μὲν. Subtilis sententia. Etenim vbi fit compositio & mistio, fit ex pluribus. Ideo dixit ἐκ τῶν ἀρχῶν. Vbi verò fit seiunctio, aufertur ἡ ἀρχή, scilicet pars principalis in qua sunt primordia generationis: nempe nucleus ab excrementis. Separatur ergo τὰ τὸ περίεργον τῆς φορᾶς. Sed ipse τὴν ἀρχὴν τὸ γλυκὺ dixit: quia est in ipso principio, scilicet medulla. Nā putamina censebat acida aut astringentia. Tum addit: Τούτου δ' ἡ πεψις. Crassiuscule attribuit dulci coctionem. Non enim coquitur accidens, sed substantia: quam sequuntur accidentia. Proinde addit ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. Ἐ' ὥσπερ κἀκεῖνο. Confirmat eam partem quæ statuit de excretione: non enim fieri posse aliorum compositio ex amaro & dulci, quemadmodum corpora ex elementis. Πάλιν δ'. Sed neque totum hoc ita fatendum (vt excludamus compositionem) ex iis enim sanè fit aliquid. Ita diuisionis asserit vtrunque membrum. Censet ex amaro & dulci tanquam ex duobus contrariis principiis naturalibus alios cō poni quosdam: alioqui non essent principia. Ob id illa dixit, ἐν γὰρ ἀρχῶν ἡ τοιαύτη φύσις. Non est principiorum natura, nihil vt ex eis fiat. Intelligit principia quæ dicuntur elementa: ea nanque insunt in iis quorum sunt elementa, & propriè στοιχεῖα dicuntur, quòd inter se sunt ordinata non solū in mūdo, sed etiam in composito. ἀρχὴ tamen propriè de efficiente dicitur, αἴτιον de fine. Sed de his alibi. Εἰ μὴ ἄρα. Nihil statuit, sed & permittit & vellicat, ac soluit per dubitationem. Nihil officere quin esse queant ἀρχαί: neque tamen quicquā ex eorum mistione copōnatur: propterea quòd principii nomen sit æquiuocū: quod & in 2 Phy. & in 5. diuinæ scientiæ. Nempe etiā priuatio suo quodā iure principium est, & motus, & locus, & tēpus, & occasio & alia. Sic dulce fuerit sensionis principiū m, non autē compositionis saporum. Hoc ita dico, vt exponā Profectò ex amaro & dulci fit aliquod medium, vt in Cichorio. Cæterùm non est is vnus ex illis generibus quę recensebamus, acido, acri, aliis. Illi nanque omnes sui sunt. Dixit πλεοναχῶς, multifariam: vt comprehendunt sua significata: κατὰ πλείους τρόπους, vt eorum vtimur significatis.

Lego ἄπαντες. De fructibus enim loquitur.

non ἅπαντα. Et ἐξ ἐκείνου γεόντες, non autem γνόντες. Et καρυωδῶν, non κυρσωδῶν. Et ἐναντίως ἐπὶ τῶν ἄλλων: deleta coniunctione.

Theodorus legit ἐκρύσεως καθαρωτέρας, non ἐκκείσεως, effusio. Suprà nanque ἐπιρρέοντος. Et alibi sæpe συῤῥοή: Tamen ἔκρυσις significat extrá. hîc non est. At fit ἔκκεισις, vt infrà ἐκκείνει. Οὐ λαμβάνουσι πλείους μεταβολὰς, antequam fiant plures mutationes: pessimé. Videretur enim sic seipsam præoccupare natura, si dulcedine præueniret aliá imminentem mutationem. Cæterùm nullam neque molitur, neque expectat, neque anteuertit.

Τῶν καρυωδῶν. Theodorus omisit: quia legisset κυρσωδῶν: quod nihil ad rem. Γεώδους, terræ callum. sanè ex eleganti ingenio. Nondum tamen calli quicquam concreuit cùm separatur. Περίττωμα, sordes. Excrementa potius. Sordes enim, nonnisi quæ penitus abiiciuntur. σωρὸς δόματος, cumulantur enim vt eiiciātur. At hîc περίττωμα est, quod supereſt purioribus partibus propter nucleum cō paratis. Chlamydum illa multa millia in Luculli opulentia, non erant sordes, erant περιττά. Ὥσπερ κατὰ συστοιχίαν, per consolationem. Puto esse librarii culpam.

CAPVT XII.

XII. Capitis argumentum. Saporum mutationes fieri aut in contrarios aut in medios. Disputatur contra Democritum. Maturis fructibus quibusdam sapor manifestus, alijs non item. Liberata putamine corio've pulpa sinceriores esse omnes.

AI' δὲ γενέσεις τῶν χυλῶν. Hactenus de mutationibus & earum modis: nunc earum vult assignare causas. Ac primùm quidem terminos docet in genere. Omnis, inquit, saporum mutatio fit aut ad contrarium, aut ad mediū. Deinde designat eorum materiam, id est subiectū, quod esse dicit humorem. Tertio loco, efficientē statuit calorem. Nam saporis formam siue quiditatem edere, solius interest metaphysici. Suprà verò finem posuit cùm dicebat, τροφίμους quosdam, ad cibum scilicet: alios ἡδύσματα, ad conditurам. Calorem verò duplicem docet, internum & à sole. Hoc posteriore plātas opus habere, nō animalia. Non reddit rationem, quoniā manifesta videbatur. Plantarum nanque alimentum rude admodum, ac brutum multa eget interpolatione. Plantę verò calor modicus: non enim percipitur actu vllus. Ita & à magna patientis resistentia, & ab agentis imbecilla facultate videtur excitata natura ad aeris ac solis subsidia. An verò animalibus quoq; calor conferat externus? Quis dubitabit? Quam tamen in disceptationē acerrimo iudicio adornādam censeo. Hyeme nanque ventriculi calidiores. In æstibus multi mortales ita resoluuntur, vt deterius appetant, minus commodè concoquant. Itaque sic intelligendum. Omnino animalia nihilosecius egere fauore cæli, sed sanè alia ratione. Robustos autem homines iuuare circumstante frigore ad concoctionem, imbecillis noceri. Contrà, caloribus foueri debiles: fortiores minus corroborari. Post hæc contra Democritum disputat

A hunc admodum. Si mutantur sapores, non erunt ex figuris compositi. Nanque aut mutantur figuræ (quod est contra eius placita) corpusculis enim illis sua cuique delineatio extremorum est, eáque immutabilis: & composita variantur ex illorū solo concursu fortuito. Aut si non mutantur, vel introducuntur quædam vel excernuntur. Atque ibi prosequitur hanc expugnationem. Deinde ait, omnes sapores inesse in quaque planta potestate: actu verò vt sint, effici à calore. Huic enuntiationi addit τὸ ἐνδεχόμενον. Posteaquā maturuerint, quibusdam sapor extat manifestus, vt Vuæ: alijs obscurus, vt vinosus in Myrto. Ex Myrto nanque vinum premebatur, tum aliis, tum fœminis Romanis, B quod Murrhinam vocabant, non à Myrrha quæ amara est, neque potibus idonea. Sanè Myrtum μύῤῥινον vbique vocat ipse Theophrastus. Ab his alium describit affectum. Detractis operimētis puriores esse succos è mera pulpa. Hinc vinum protropum, quod non sentit acinorum expressionem. Idem consequi etiam procedēte ætate, quia exhalet aqueum: terrestre subsidat. Ea capta occasione transibit ad peculiares animaduersiones vini, sicuti proximo capite videbimus. Ἐκ τοῦ εἴδους. Intellige mediam speciem. Nam etiam contrarius sapor εἶδος est. Hîc deducuntur termini mutationis, à quo & ad quem. Κοινὴ δέ. Causa materialis. Et sanè subiectum est humor saporis, non materia. Accidens non habet materiam, sed esse: non formam, sed essentiam. C Esse saporis est, hoc ipsum quod ipsa mistio: essentia verò id quod ex ipsa mistione conflatur, puta dulcedo. Sic ingeniis acrioribus, esse sanitatis est ipse concursus atque cœtus qualitatū: essentia est ipsa qualitas quæ creatur ex consensu illo. Ab ipso deinde esse, & ab ipsa essentia saporis, procedit propriꝰ affectus, qui est certa ratio mouēdi gustum. Verùm hęc altiora atque ex prima Philosophia repetita. Ἀλλοιοῖ καὶ ποιεῖ. Rectissimè ποιεῖ: quia efficiens causa calor est. Et ordo verborum accuratus. Prius alterat, pòst constituit. ἀλλοιοῖ, quia mouet vt faciat: & mouet sic, vt faciat hoc. Τὸ ἐν αὐτῷ καὶ ὁ ἥλιος. Duplex calor. Τοῦτο γάρ. Vbique addit solem in libris superioribus. A terra, & imbribus, & aeris altera qualitate materiam, scilicet humorem: ab altera, id est à calore, & calore solis, & interno ca- D lore, efficientiam. Formam verò à matrice forma. Bis enim suprà dicebat, ἐξομοιοῦσθαι τῷ ὑποκειμένῳ.

Δημοκρίτῳ μέν. Tria proponit aduersus Democritū. Duo primū destruit: quod tertium relinquitur, impugnat. Primùm, aut nihil intrat, nihil exit, sed quæ insunt intus, mutantur inter se figuris, ita vt ex scalenis & acutangulis euadant orbiculares. Quónam igitur abierint illi anguli? Sunt enim ἄτομοι. Secundum, aut intus illis ibi manentibus, alia subibunt. Hoc non impugnat ipse, magna sanè culpa negligentiæ. Sed dicendum, cùm dulce vinum acescit: si nihil exit, & alia subingrediuntur corpuscula, fiet corpus vini maius. at fit minus. Reliquum est igitur vt exeant quædam. At hoc impugnat frigidè cū dicit, omissam esse ab eo causam

agen-

agentem, id est autorem illius expulsionis. Quid tum postea? Eodẽ se tuebitur errore pertinaciæ, quo illa congregat. Adurit enim fortuitum motum. sed acrius nos. Exire aliquà: detur. Quandoquidem & in schola nostræ naturæ exhalant quędam. At quibus machinis sese inferant in profundum maximi dolii roboreis septum tignis? Hæc trita & ad manus. Illud aduersus atomorum naturam vniuersam. Non potest ἄτομον esse triangulũ, quia est difforme. Omne autem difforme partibile. sed de his alibi. Μεταῤῥυθμίζεται. ῥυθμίζειν, est secundum commensus delinente. Verbũ Præceptoris in quinto diuinæ Philosophiæ, vbi ait, æs statuæ ἀμετάβλητον καὶ ἀῤῥύθμητον. Transfigurari πάντων ἐνυπαρχόντων. Ἢ ἐκκρίνεσθαι. Non omnia, sed quædam modò: ea scilicet in quibus causa saporis est qui aboletur. Quædam verò ὑπομένειν. θάτερα, reliqua remanere: nempe illa quæ sunt causa saporis remanentis. Hoc est secundum. Tertium: Τὰ μὲν ἐξιέναι. Pro iis quæ exeunt, alias subire nouas. Ἐπεὶ δ᾽ ἀδύνατον. Quod suprà μεταρυθμίζεσθαι, hîc μετασχηματίζεσθαι. Vt idem sit ῥυθμὸς καὶ σχῆμα. De hoc etiam diximus in Poeticis. Τὸ ἄτομον ἀπαθές. Probatio, quòd nequeat mutari figura. Omne enim indiuisile est immutabile quoad terminos. At figura terminorum est. Ἄμφω δέ. Vtrunque, scilicet ingredi & egredi. Non tamen λόγον adducit, quare sint ἄλογα: nisi quòd reprehendit Democritum, quando non assignauit nobis autorem ingressionis & egressionis. Iam diximus quid ille respondeat. Ἐργαζόμενον καὶ ποιοῦν. Duo verba pro causa efficiente. ἐργάζεσθαι, designat operam & tractum effectionis. ποιεῖν, opus ipsum atque factum. Ἀλλὰ γάρ. Non est hîc immorandum: pertinet enim ad libros de principiis. Τῶν δ᾽ ἄλλων. Aliorum autem opinio tertia quæ maturationem pro causa statuit, triplicem affert modum vnde fiunt hæ mutationes. Vnus est in separarione & exhalatione: quemadmodum fit ex vino vapa. Alter est condensando & sistendo. quod fit in dulcedine. Tertius est in attenuatione, vt euenit in acerbis quorum terreæ partes attenuantur. Τὰ δ᾽ ὡς ἁπλῶς. Quartus igitur addetur, cùm introducitur calor aut frigus, ex quo acritudo aut acor. Ideo dixit καθάπερ καὶ ἐν τοῖς πυρουμένοις. Ὅλως δέ. Ex illis hoc effatur. Propterea dicit ληπτέον: sumit enim ex illis hoc, in corporibus sapidis omnes sapores inesse potestate. Sanè de superioribus elicitur. Nam si ἐξατμίζεται inerat, & quod relinquitur suberat, προϋπῆρχεν Ergo vtrunque συνυπῆρχε. Περαινούσῃ μεταβολῇ. Quum adest mutatio. Actu verò fiunt tales iis quos dicebat modis. Itaque quod in Democrito reprehendebat, cauet. Addit enim agens τὸ ἀλλοιοῦν. Et nominauit τὸ πῦρ: vt calorem intelligamus. Πεφθέντων δέ. Affectus hinc duos enarrat. Primùm, perfecta maturitate simul extare sapores manifestó. Alter est de saporum puritate. Ἀποπιεζόμενος. Vinum expressum continuò amittit saporem dul-

A cem. Καὶ χωρισμός. Quod alibi χυλισμός. χωρισμὸς, à moru, separatio. Separata nanque alium acquirunt locum, χώρα. χυλισμὸς, à substantia: quia succus est. Οἷς δ᾽ οὐχ᾽ ὁμοίως. In aliis succus ille ac sapor magis hæret cæteris partibus, atque obscurus est, sicut in Myrto vinosus. Et pinguis etiam minus. Hunc enim quoque Myrto artribuit: quin etiam vino ipsi. Quare transcolato vino lectum esse ad vsum lucernarum. Er in Problematis diximus, vinum & mare ardere. Vtrique enim aliquando supernatare oleum visum est. Ἐφίσταται τῷ οἴνῳ σακκιζομένῳ. Saccis transmisso vino supersidet. Ἀκρατέστερα δέ. Alius affectus. Si tegumenta detrahantur, fieri sinceriores. Popularis sanè animaduersio. Perinde

B ac si quis dicat, quod minus mistum, plus purum. Atque is vnus est modus puritatis. Alter, si seruentur. Tres nanque sunt in oleo, melle, vino, lacte substantię: tenuis, crassa, media. de iis alibi. Oleum è summo: mel ex imo: vinum è medio. Iam hæc peruulgata sunt. Ideo dixit: Ὑδατώδους ἀποπνοή. Intelligit χρονιζόμενον aliquatenus. Nam diuturniore vetustate non aquea solùm pars, sed etiam ignea abit: vnde fiunt acida vina. Καὶ τὸ ὅλον. Hoc non iam facit πρὸς τὸ ἄκρατον. Hoc inquam, est extra illam puritatem. Nanque si exhalet calor ille naturalis, fit vini cadauer. Quare videtur deesse verbũ quod idcirco addidit Theodorus. Ἐπεὶ καὶ ἀφαιρεθέντων. Non solùm exuitur aliqua succi pars quum exprimitur ex V-

C ua, sed etiam in Vuis ipsis. Ἀλλοιοῦται. Fiunt enim passæ & crassæ. Passæ, quia secedit aqueum: crassæ, quia τὸ γεῶδες nequit transmittere corium. Καὶ τά γε κάρυα. Amplificat doctrinam à vino in succos alios. Est autem hîc obscura similitudo, & quæ penè dissimilis videatur. Oleum aereum est. Igitur oleosi fructus seruati quomodo plus edunt olei? Nanque maturi decerpti sunt: & eorum maturitas finem habet suum in oleositate: ibi nanque sistitur. Cur ergo plus olei vltra finem olei? Dicendum, quod & in oliuarum tractatione dicebamus. Vberioribus pluuiis pulpæ multum in oleis, olei parum. Non enim domari atque euinci potest aquæ nimium à natura oleum affectante. Ergo in tabulato seruatis oleis abit aqueum, non exiens, sed abit, id est mutatur occulta coctione: quemadmodum porrò

D coqui seruata semina suprà dicebamus. Ipsa quoque Sorba & Mespila reposita maturescunt. Oleum tamen illud minus probum, quia crassius.

Ἢ καὶ φανερόν. Atque ex iis sicut è superioribus illud repetit quod dicebat, sapores omnes potentia constare simul in omnibus. Cuius rei facit fidẽ, quòd mel quoq; tametsi dulcissimũ, vetustate aut excoctione amarescit. Erat igitur intus amaror cum dulci à quo vincebatur. Exacto dulci relinquitur amarũ. Contra Galenum, qui amaro causam frigus dat. Nõ enim semper verum est. Et mel excoctũ calidius. Vbi diffundẽdũ est iudicium ad aliorũ cognitionẽ. Sic enim suspicari posse videremur in coloribus: nanque excoctione mutantur.

Cæterùm res longè aliter se habet. Nanque ex ære quod rubrum est, fit ærugo viridis: quæ postea in emplastra indita rubescit rursus. Si enim abiit in prima coctione rubedo, quo iure deintegro redit? Non sunt igitur in potentia sicut statua in lapide, quæ educitur ablatione superflui: sed receptione, vt pictori tabula. Atq; ita esse censeo, quẽadmodum cùm educitur ignis è lapide per elisionẽ: quod barbaris quidem, sed nõ inutilibus verbis dicit Auerrois esse in capitulo generationis, non autem separationis. Ita nõ separatione dulcis amarum fieri mel, sed ignis impressione & æquabilium partiũ adustione: sicuti de maris salsedine atque cinere scribit Philosophus. Ridiculè verò quis arbitretur, in viuẽte cãcro ruborem obduci fuscedine, qua per ignem sublata rubor emergat. Tanto minus in Corneola gemma, quæ ad Limadura Cãbaiæ regni eruitur lacteo colore: ignis verò vi rubescit. De mellis affectu ratio. Partes in melle crassissimæ, dulcissimæ: quæ porrò densatæ igni multũ terræ adustæ habẽt. Vinũ autẽ eò plus dulcescit quo plus excoquitur: propterea quòd aduri nequit, sicut mel: sed abit aqueum quo dulcedo diluebatur. Εἰσὶ δέ. Nihil aliud quàm repetit. Mutari succos aut in melius aut in peius: etiam corrumpi æquè intra suos folliculos, pulpas, coria, putamina, atque expressos.

Lego οὐχ' ὥσπερ τῶν ζώων, τὸ ἐν αὐτοῖς. Et ἄτομον ἀπαθὲς, non ἄτοπον.

Theodorus αἱ δὲ ἐφέσεις, generationes actitari. Quasi si essent comœdiæ. Τὸ τοῦ ἡλίου. Omisit: & dixit externus: puto, vt aerem quoque complecteretur. Ὀξυγωνίοις, ex acuto constantibus angulo. Flagitiosa oratio in mathesi, vno angulo figuram constare, nisi sit curuilinea. Cæterùm non sic Democritus. Miror quare non sit ausus dicere, acutangulis. Est enim vel ipsa Græca felicior vox.

Ἐνυπαρχόντων, inhærentibus. Non negamus accidentia inhærere: at ἐνυπάρχειν aliud omnino designat. Potest aliquid superficiei tantùm adhærere: qua ratione tum fiet perfacilis ingressus, atque egressus ille quem idcirco nequeat hîc damnare. At ὑπάρχειν, significat subesse, & ἐν, intus. Etiã Ciceroniani dicere malunt adhærentia quàm accidentia. Verùm haud temere sapientes Græci, συμβεβηκότα: tum quia substantiis adueniunt, tũ quia è substantiis eueniunt, tum quia cum substantiis cõueniunt. hoc notat illud σύν. Non autẽ omnia adhærentia sunt accidentia. Adhæret parieti manus: non autem accidit. Ἄτομον. Theodorus legit ἀσώματον: pessimé. Corpora nanque illa sunt Democrito. Nos ita emendauimus. Προσούσῃ μεταβολῇ, cunctos sapores inesse potentia immutationéque: malé. Non enim insunt mutatione. Sed Græcè sic, cùm adest mutatio: id est dum mutantur. Προσγιγνομένῃ. id est subesse potentia: detegi mutatione. Concisa breuitas. Σακκιζομένῳ, cùm saccelatur. Sanè cedimus illi hac diligentia.

Ἐφιστάζεται, residet atque innatat. imò insidet. Resident fæces. Ὑδατῶδες, diluta pars. Aquea potius: non enim intelligerem. Nam aqua vinum diluit, non autem diluta est. Καὶ ὅλον ἡ τοῦ θερμοῦ ἐν αὐτῷ δύναμις, in totúmque calor intestinus corroboratur. Non malè addidit verbum quod sanè deesse videtur.

CAPVT XIII.

XIII. *Capitis argumentum. Vini tractat naturales mutationes, atque earum causas. Item ab arte: veluti cùm mare additur.*

ΜΆΛΙΣΤΑ δέ. Ex declaratis mutationibus, capta occasione de vino, cuius posuit exemplum, eius recenset mutationes tam naturales quàm non naturales, eásque duplices: partim enim sunt in natura, sed vitiosæ: veluti cùm pinguescit, muccescit, acescit: partim sunt in natura arte adiuta: veluti cùm miscentur. Marinas enim addebant aquas in terra Græcia, quò essent tum valentiore sapore, tum diuturniore. Itaque in Cantabria & Medulis vina vegeta: propterea quòd solum subest salsum. In Achaia etiamnum picãt dolia. Alii origanum imponebãt, vt est in Problematis. Quibusdã locis etiam gypsum addunt: hîc nonnulli calcẽ ad tollendã oleaginem. Creticum etiam quod aduehitur dulce, aiunt coctione tale factum. Μάλιστα δέ. Ex tribus liquoribus qui maximè faciunt ad vitam mortalium, mutationes hæ potissimùm in vino patẽt. Dixit κατὰ πέψεις καὶ κατὰ φθοράς: & exequutus est τὰ κατὰ πέψιν, cùm dicebat seiungi succos ac purificari: nunc exequitur corruptiones. Intelligit autem corruptionem non exactè, sed quancunque mutationem qua desinit vinũ esse sincerum. Duos ergo digerit modos. Vnum ait esse naturalem. Sic enam profitemur naturalem morbum senectutẽ. Ita senescens vinum fit acrius, contrà quàm animalia Ratio. Quòd animalia humectantur accidentali humiditate: intus tamen siccescunt æqué. Vinum item exiccatur vetustate, ac terrestre fit. quare partes igneæ euadunt acriores. Humectatio verò extrinsecus accedit nulla. Hæc igitur corruptio naturalis est. Præter naturam verò, quum acessit. Vtriusque causas dat. παριστάμενος, καὶ ἐξιστάμενος, καὶ οἷον γηράσκων. παριστάμενος, denotat motum propinquum & primum. ἐξιστάμενος, motum vltimum, & ipsam mutationem. παριστάμενος, euaporãs. Assistens, sonat Græca vox. Id est commodùm exiens. In væstibulo mutationis. ἐξιστάμενος, pristinã exuens naturam. γηράσκων, significat totum illum ætatis supremæ tractũ. Et quia metaphora est ab animalibus, addidit moderationis notã οἷον. Nulla non gens dicit vinũ nouum & vetus. Ἐν ὡρισμένοις. Certis deficit gradibus ὡρισμένοις, quia designatis circumscribitur differentiis acor & muccor. Ipse tamen τὸ πικρὸν solum agnoscit. Hæc est prima pars diuisionis, quã indicabat illis verbis ἐν μὲν κατὰ φύσιν. Quibus addidit ὥσπερ. Propterea quòd naturalis est mutatio ab internis principiis: non naturalis, quia vini finis est in vsu hominis. Vt ad alimenti proportionẽ. ob alimẽtũ suauitas. Suauitas

tas autem deprauatur ætate inuecto amarore. Οʹ δʹ ὥσπερ βίᾳ. Eadem ratione addidit ὥσπερ, qua & suprà. Quia nō ab externis tantùm fit acor, sed etiam ab internorum deprauatione, queadmodum & in animalibus morbi. Παλαιούμενος. Pro causa est vetustas. Non quòd tēpus aliquid efficiat, quātitatis enim actio nulla: tantominus affectū ipsius. At tempus est affectus motus. Sed quia sub ætatis tractu fiunt mutationes in mistis naturalibus propter contrarias qualitates. Ε᾽κπικρωται. Effectus ipsius causæ, qui est affectus subiecti. Nota tēpus perfectum in verbo: significat enim effectionē absolutam. πικρὸν hic accipit non pro vera amaritudine, sed pro acrimonia. Sic πικρὸν, piper. Τῦτο δ᾽ συμβαίνει. Causam reddit, quamobrē τὸ πότιμον educit aer, id est propter quod vsui erat ad potādum.

Οʹ ἀήρ. Non satis habuit: addidit τὸ ἀνεξάγον. Illa coniunctio ἢ, est ἐξηγητική. Vbique enim alias τὸν ἀνεξάγοντα dixit ἀέρα. Aliquādo etiam sine additione, sicut & Galenus. Dubitatur, an ignaus in subterraneis cellis aer spissisimas penetret ac vegetet. An vis illa vini potabilis exhalet spōte sua: id quod sanè putamus nos. Itaque dicere maluit ἀπιόντος, quā ἐξαγομένου. Τὸ γεῶδες ἢ πικρόν. At suprà dicebat à terra esse salsuginem. Dicendum, hic in vini terrestri parte portiunculas esse igneas. Οʹ δʹ ὥσπερ βίᾳ. Sibi similis in scribendi ratione Philosophus accuratus. Suprà vitia plantarum partiebatur bifariam, κατὰ φύσιν & βίᾳ. Sic nunc in vino τὸ πικρὸν censuit κατὰ φύσιν: alteram verò mutationem, βίᾳ. Et addit ὥσπερ, quia latet obscurius causa mutationis. Siue ita intelligas vt referatur ad procatarcticas, quæ cum internis motibus nullam vnquā habuerint naturalem necessitudinem. Τοῦτο δʹ ἐναντίον. Acidum contrariū est. Ita sibi constat autor. Nā & suprà inter naturales mutationes ad perfectionem consequendam, mutari dicebat succos aut in proximas species, vt acerbū in acidum: aut in contrarias, vt amarum oleæ in dulcem siue pinguem. Sic nūc in vitiis & corruptionibus, mutabitur vinum dulce in amarum. Perpendendum etiam id, quomodo sit ὀξὺ vino contrarium: quando suprà dixerit, acutum dulci proximum natura sua. Dicēdum, hoc acutum ab illo tota differre specie. Illud enim est naturale, & in gradibus saporum qui sunt per species constituti: hoc autem non naturale. Et vt accuratisimè dicamus, est quidem cum illo in summo genere idem: at secundum subiecta æquiuocatur. Quemadmodum albedo quæ est in cadauere, alia est secundum speciem ab ea quæ erat in viuente. Ε᾽χει δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Fortasse alia quoq; subiecit exempla: sed corruptus est codex. Sequitur autem causæ nobilis explicatio. Initium ad perfectionem, acor. Perfectio, dulcedo. Regreditur igitur ad idem. Ideo dixit ἐκ τοῦ ὀξέος εἰς τὸ ὀξύ. Quemadmodum senex rursum fit puer. Quibus vox illa παραστάμενος, quæ erat initio Capitis, explicatur. Vt sit παρέσασις ingressus mutationis: ἔκστασις autem exitus ipse. Καθάπερ εἰς τὴν ὕλην. Sic & suprà reliquos omnes ὑλικοὺς: dulcem autem εἴδους & οὐσίαν. Sistitur enim in eo motus progresio. Est au- A tem generatio cuiusque rei formæ vltima indiuisibilis, & momentanea introductio. Μεταβάλλειν. Alius affectus. An verò cùm ab ea defecerit perfectione, rursus ex illa ecstasi reuertatur atque restituatur pristinæ integritati? Rarò, inquit. Ideo dixit ἀποκαθίστασθαι πάλιν. Et ὡσαύτως. Similis enim progressui regressus est. Καὶ μόλις δʹ ὅτων. Si mari mistum fuerit. quoniam in sale sunt principia conseruationis. Itaque non permittit tal vehementem fieri corruptionem. Hoc est quod aiebat, ὁ γίνεται σφοδρόν. Quemadmodum etiam cùm vi Sirii conturbatur. Ideo addit præpositionem παρὰ, ipsi verbo denotanti mutationem παρακινῆσαι.

Theodorus παραστάμενος, procedens suo vigore. B instans. Οʹ ἀὴρ ἐξάγει, aere circumfuso exactum sit. Sanè verbi vis eadem vtrobique ἄγειν, agere. Cæterùm Latinis vsus alius. Exigere, non semper extrahere significat, nisi in debitis & vectigalibus, εἰσπράττειν. at (vt hic) nequaquam. Quippe dicimus exactos reges, exactas fabulas, expulsos illos, explosas hasce. Hic aer exemit, non exegit. Τὸ πότιμον. Theodorus, Tenue addidit de suo: pessimé. Non enim potabile illud tenue est, sed τὸ ὑδατῶδες. Neque totum potabile tenue, neq; totum tenue potabile. Et amaror qui relinquitur, fit à partibus tenuissimis in terrestri igneis. Theodorus illa omisit omnia, πρὸς ταῦτα τὴν ἐκστατικὴν ταύτην.

Οὐ γίνεται σφοδρόν, nisi vehemens fit. Imò verò vehemens non est illud vitium: vel quia fortis C resistentia, vt ab aquæ marinæ salsugine, quæ non patitur putrefactionem: vel ab imbecillo motu, qualis fit ab æstu, caniculæ.

CAPVT XIIII.

XIIII. Capitis argumentum. Affectus comitantes alterationes & corruptiones. Corruptiones, aut alieni mistione, aut proprii exemptione, aut alteratione. Maturationem fieri à calore: à frigore in quibusdam, alia ratione.

Ε᾽φεξῆς. Post expeditas vini mutationes quas peculiari interposuerat Historia, redit ad vniuersalia. Idcirco prudenter (vt opinor) abscidimus Caput hoc. Primùm affectus narrat qui eueniunt in mutatione, quæ corruptio nominatur. Duos ostendit. Vnus est in D partium constitutione: colliquescūt enim fructus cùm procedunt ad corruptionē. Alter est in qualitate: fiunt enim acidi. Sanè amisso calore naturali subit putridus. Aristoteles ita vult omnia putrescentia prius refrigerari, postea suscipere calorem peregrinum, qui deinde corrumpat naturalem humiditatem. Γηράσκον δέ. Alius modus ab ætate, sicut & suprà. Qui si non colliquentur, durescunt amisso humido naturali ac terreo relicto. Hoc frequens est in Vuis pasis: duriores enim fiunt ac ligneæ penè. Dixit autem in neutro, vt omnia cōprehenderet γηράσκον & φθειρόμενον, in singulari: exēplo rariore, in plurali vsitatius. Οʹλως δέ. Altera pars de causis corruptionū. Tres asignat: vnam, cùm quid admiscetur extraneū: secundam, cùm egreditur quippiā: tertiā, cū sine motu locali

peregrinis afficitur qualitatibus. Τοῦ οἰκείου. non cuiuſlibet partis, ſed quæ eſt natura peculiaris. At τὸ ὑδατῶδες eſt vino peculiare, ex quo naturaliter conſtituitur. Eius parte abeunte præſtanſtantius euadit vinum. Itaque τὸ οἰκεῖον hîc intelligitur τὸ κύριον. Αἱ δὲ καταμίξεις. Miſtionum duos dat modos: vnum vulgarem, cùm quid ingreditur extraneum: alterum ex adytis Philoſophiæ: νοσήσαντος τῶν αὐτοῦ τινος, καὶ πλεονάσαντος. Sanè duo puncta naturalia in morborũ cauſis: vnum à qualitatibus, νοσήσαντος: vnum à quantitate, πλεονάσαντος. Vna pars calorem accipit, ac mouetur ita, vt cum aliis miſceatur. Ob id dixit, πλεονάσαντος: cùm exuberat, & vincit: eſt enim tunc πλεονασμὸς οὐ κατ' ἔγχυσιν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν. quanquam etiam B κατ' ἔγχυσιν. Efferueſcēdo namque fit partium attenuatio, quibus neceſſariò maior locus occupatur. quocirca etiam rumpuntur vtres. Τάχα δ' ἀληθέστερον. Hac ſecunda monitus affectione tertiã fabricat. Fortaſſe, inquit, omnino ex motu cuiuſpiã partis & corruptione. quare à corrupto corruptio. facilis euaſio. Sed hoc quærimus: nẽpe illius corrupti prioris cauſam. ob id ait κινηθέντος, aliquapiam parte mota. Motum autem intelligit duplicem, tum localem verum, tum non verum alterationis. Sic enim & alibi loquitur, & alterationem ipſam in ſuperioribus motum appellabat. In ſuccis eſſe poteſt vtrumque motus genus, propter partium mutuam ceſſionẽ: in fructibus nonniſi alter: id eſt alteratio. quod & illis explicat.

C Οὕτω γάρ. Sic enim fructus corrumpuntur, ſcilicet alteratione. Καὶ τῶν ὑγρῶν. humida vtroque motu. Οὐδὲν δ' ἧττον. Nunc explicat fines ac terminos mutationũ, ſicut & ſuprà, cùm dicebat, εἰς εἶδος καὶ εἰς ἐναντίον. Hîc ſeruari ordinẽ in corruptionibus nihilominus atque in perfectionibus ſeruabatur. Et iam tetigit hoc, vbi dicebat, vinum ab acido promotum ad dulce perfici: à dulci in acidum defici. Hîc autem, omnino in quãcunque abierit ſpeciem, in contrarium mutatum iri. Eſt enim contraria corruptio eſſentiæ & exiſtentiæ: eſſentiæ, per accidens: exiſtẽtiæ, per ſe. Non enim corrumpitur verè ſpecies, ſed indiuidua. Proinde ait, οὐδὲν ἧττον τεταγμένη. Nihilominus ſeruatur ordo, tametſi non naturalis. Aceſcũt enim. Et acor ille contrarius eſt nec naturalis.

Αἱ δ' ἐναντιότητες. Contraria multa. An verò D vni queant eſſe plura contraria? Verum eſt in moralibus, extrema duo, vnum medium. At in naturalibus? Etiam in naturalibus, ſed alio modo. In coloribus vni extremorum omnes medii. Quid metaphyſico? nequaquam. Vni enim vnicum eſt contrarium. Sed de his alibi. Ἡ δὲ πέψις. Tertia capitis pars. Repetit cauſas maturationis, de quibus toties ſuprá. Duas dat: calorem per ſe eúmque duplicem, internum & externum: externũ duplicem, à natura & ab arte: à natura, ſoli, ſolis, aeris: ab arte, fimo, aqua calida, quod ſuprà docebat ad Cucumeres. Altera cauſa eſt à frigore per accidens: quod & ſuprà de Oleis. Et nunc capiet occaſionem ad carum hiſtoriam peculiarem. Fri-

A gore quoque Vuarum genus quoddam matureſcere ſcribit Plinius. & videmus ad Rhenum. An verò frigus ingrediatur opus naturæ, ſatis eſt alibi diſputatum.

Theodorus ἐν τεταγμένοις πάθεσι. Corruptio verò & alteratio accidere cæteris vitiis ſolet. Non eſt verum ex ſententia Theophraſti: & eſt falſum apud metaphyſicum. Dixit enim Præceptor, nullum accidens accidere alteri accidenti. Et ſanè accidens non eſt ſubiectum corruptionis, ſed apparatus & ipſamet tandem corruptio. Idem ſanè eſt albedo & dealbatio realiter, formaliter tantùm differunt. Ita vitium ipſum eſt corruptio: non autem corruptio accidit vitio. Nihil accidit ſibiipſi. Cæterùm & Theodoro & eius intempe- B ſtiuis admiratoribus dura hæc. Cæterùm Theophraſtus haud dicit hæc, ſed ἀλλοίωσιν ἐν τεταγμένοις πάθεσι. Alterantur affectus, id eſt vitia in vino habent pro cauſa alterationem ordinariam. Malè verò omiſit τεταγμένοις. Vult enim certos eſſe ordines mutationum, vt ſuprà dicebat. Itaque primùm diluetur, deinde aceſcet. Idcirco addidit πολλάκις δὲ ὀξύνεται. Διὰ χρόνον, temporis cauſa. Sæpe monuimus, temporis nullam eſſe actionem. Αἱ δὲ καταμίξεις, pereunt verò permiſtiones. imò fiunt. Et perit ſucci ſubſtantia. miſtione: non autem perit miſtio. Καὶ αὐτῶν τῶν ὑγρῶν. Omiſit Theodorus. Fortaſſe ſperauit ſe ſatisfacere quum dixit, generis eiuſdem.

Τεταγμένη, certa. Multa ſunt certa quæ non C ſunt ordinata. Hîc intellexit ordinem mutationum. Γίνεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, vi ſubminiſtratur caloris. γίνεται, aliud eſt quàm ſubminiſtratur. Miniſtratur quod ab alio fit, aut iam factum eſt: vt à calone, lixa, cacula, militi ligna, aqua, tela. At γίνεσθαι, deſignat autorem. Ἀντιπεριϊστάμενον, dum circumobſiſtit. imò verò obſeſſus.

CAPVT XV.

XV. Capitis argumentum. Recitat ex aliorum ſententia, augeri oleum in oliuis ſub arcturum vſque: poſt arcturum nihil acceſsionis fieri. Dubitatio. Quî fit hoc? Nam augetur humor ex imbribus. Solutio. Pulpam creſcere, non oleum.

ἜΛΑΙΟΝ δ' ἐπὶ τῆς ἐλαίας. Suprà D dixerat, ἐπιρρεούσης τῆς ὑγρότητος αὐξάνεσθαι ἅμα τὸ πεττόμενον, εἶτα πέττεσθαι. Ergo ſi maturitas euenit affluente ſubinde ſucco, videbatur id eſſe in omnibus debere. At non eſt: non enim in Olea. Quippe eſſe in factorum opinione poſitũ: tota æſtate augeſcere oleum quoad arcturus oriatur. Poſt id tempus non augeri: & tamen debere videri propter imbres. At aquas eſſe ſuccorũ materias toties dictum eſt. Hæc eſt prima Capitis pars: ex cuius poſtrema ratione oritur ſecunda. Ibi nanque adducit contradicentium opinionẽ, ob eã (quã diximus) materiæ adiunctionem. In tertia parte ſoluit ſic. Succum quidẽ accedere, non tamẽ vinci poſſe ita atq; tranſmutari vt ex eo fiat oleũ: deeſt enim æſtiuus calor ille qui abierit cũ æſtate.

Verùm

Verùm enim pulpa fit. exẽpla percurrit, quę videbimus. Hæc est totius Capitis periocha. vbi duo animaduertenda. Primũ: penè totum hoc etiã suprà fuisse tractatũ: quorum locorũ ne importuna ambitione lectorem occupemus, verba sibi, qui volet, simul & sententias conferet. Alterum: non hîc de succis agi: suprà namque actum fuit idoneo loco, hîc autem de saporibus. quare videtur alienum totum caput hoc. Dicendũ. succum esse subiectum saporis. Et quia pinguem statuit inter sapores: hîc in oleo pinguedinis causam perscrutatur. Nota loquutionẽ, cõmuniter dicitur τῇ ἐλαίᾳ συμβαίνων. Sed quia de succo loquitur, pulpa, nucleo: dixit ἐπὶ, propterea quòd insunt. Partes enim dicuntur aliquo modo in toto esse: tametsi cum ipso sunt idem: vt in quinto Metaphysices. B

Οὐδὲν πλέον. Loquitur de potestate: & idem valent verba hæc, quòd illa mox: μεθ' ὃν οὐκ ἔτι δύνανται. Notabis & hanc loquutionẽ. οὐκ ἴσχει πλέον τοῦ ἐλαιροῦ. οὐκ ἔχει ἰσχὺν τοῦ ποιεῖν ἔλαιον. Verbum felix: quasi dicas, Olcari: sicuti veteres, Oliuari: inde namque Oliuitas. Non habent eiusmodi facultatẽ, qua possit Oleum concrcari. Ἢ ὅσον λαμβάνει. ὅσον, scilicet ἔλαιον. Nequit post arcturum augeri Olei quantitas, quæ per æstatẽ cõparata est.

Ἅμα δέ. Non temere verba facit de ossis duritia superueniẽte. Simul, inquit, os fit durius. Duæ sunt hîc latitantes causæ, quare Oleum non accrescat: vna est materiæ subductio. namque in os abit succus. Rationẽ dat nullam: cùm tamen causas profiteatur. Fit autẽ, propterea quòd frigus superuenit, quo nequit succus elaborari. introrsum C ergo adigitur ad os. altera causa est à fine. Videtur enim iam naturæ defunctum: neque ferè quicquã studere aliud quàm ossis perfectionẽ, ad propagãdam è semine speciẽ. Is enim est primarius plantæ finis, vti suprà dicebamus: secundarius autem, ob vsum humoris. quãobrẽ hoc expleto illud curat. igitur haud amplius intendit Oleo faciundo.

Μεθ' ὅν. scilicet arcturum. Pòst id tempus nequit Olea promouere ad Oleum operam suam.

Ὥς τε μὲν. reddit causas dupliciter. Primã appellat physicam: quia facit autorem calorem, quem ipse nominat paulo laxius, ignem. Et scriptũ est à Præceptore: naturã igne vti. & tanquam materia, & tanquã instrumẽto. Τῷ συμπτώματι τὸν ὅρον λαμβάνειν. perplexè admodũ. Vult dicere: terminũ coctionis illius, qui constituitur sub arcturum, ignis, id est caloris progressu præscribi. D

Εἰ δὲ τῇ ὥρᾳ. alteram causam ab anni tẽpore. Quasi verò tẽpus quoque non sit naturale: ita distinxit ipsum ab illa causa, quã physicam agnoscebat. Quin tempus ipsum pro maxima rerum naturaliũ conditione statuerunt. ideo dixit: vtrũque concurrere causa vnica. quia tempus calidũ. calor autem coctionis autor. proinde ait: διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. & τοῦ μὲν ὥσπερ πεττομένου. quasi tẽpus coquat. temperauit audaciã attributionis illa voce, ὥσπερ. Διαμφισβητοῦσι. Secunda pars quæ exagitat sententiã illam. Τῷ εἰκότι προσάγοντες. à verisimili, quasi dicere velit: ἐπάγοντες: quia sit pars inductionis hæc. inductio verò illa. Pyrus, Ficus, alia maturescunt affluxione succi: ergo & Olea.

Εἰκός. simillima sunt, ἐπαγωγή, παράδειγμα, παραβολή, σύγκρισις, εἰκών. Quæ omnia digessimus accuratissimè in libris Poetices. Μὴ πληθύεσθαι. axioma in hac negatione. Non impleri succo, succi affluente materia: quoniam succus Oleum esse oportet: at materia aqua est quę nequeat trãsmutari. Ἄτοπον, absurdũ. non esse locum in natura huic propositioni. Τῆς τροφῆς. Si aquæ sunt alimenti materia: videtur alimentũ accedere, cùm accedit aqua: plenitudo accedit, cùm accedit aqua: plenitudo accedit, cùm accedit alimẽtũ. Non probat: quia vel fortuita manifestũ fit sensione vel consulta experientia. Siquis enim affundat aquam, deprehendet repleri succo fructus. Itaque duplex argumentũ à casu & ab arte ad probandam naturã hanc. Aliud addit experimẽtum. Siquis immaturas premat Oleas, minus prodire succi. Eas designat à calore: λευκὰς enim vocat.

Πασῶν δὲ ἀρίστα. Contrà, quæ postremæ omniũ lectæ fuerint, Olei plurimùm exhibere hîc animaduertendũ, ne subsit fallacia. Namque immaturis maturæ cõparatæ plus effundunt. At (si, quod aiunt illi, verũ est) vtræque maturæ cõparatæ, & quæ sub arcturum, & quæ pòst lectæ fuerint, non erunt posteriores prioribus pinguiores.

Διὰ μὲν γὰρ τὴν τελείωσιν. Hîc tota vis argumẽti latet: quam, vti videbimus, tollere nequit sequẽs iudiciũ. explicemus. Solùm possũt huic obiicere, succum illum superuenientẽ non coqui in Oleum, quia calor desit. hîc igitur hunc prætextum tollit. ait igitur, ab ipso frigore perfici. hoc erat illud διὰ τὴν τελείωσιν. dic modũ hunc perfectionis: dat τὸ κεχειμάσθαι. Hyemis frigore exercitus. Dic effectionem & causam mediã inter frigus & maturitatẽ. dicit. ἀφῃρημένου τοῦ ὕδατος. Ecce: quantum aquæ nimiũ prohibet oleitatem, tantum exuggitur Hyemis frigore. Reliquũ verò perficitur: hoc est, λοιπὸν ἐκπέττεσθαι μᾶλλον. & dicit μᾶλλον: quia minus pensi commodiùs perficitur. Et sanè sunt fructus quidã, qui volunt Hyeme tangi: vt Olea, Ziziphа, vuæ genus quoddam. etiam Cydonia sera sunt.

Ὁ μὲν οὖν λόγος. in hac tertia parte statuit iudicium suum. partitur autem bifariam. Primùm ostẽdit, Oleum priùs inesse, quàm nigrescant. Iam hoc nihil destruit: illi enim quoque sic sentiebant: sed minus. Iccirco addit καὶ καθαρώτερον, & purius, vt vtrum sit illud Oleum. Illud autẽ quod fit post imbrium accessionẽ, impurius: multum enim trahit Amurcam secum. Ἐκ γὰρ τῶν φαυλίων. Ex Phauliis quod fit acerbum, album est. nigredo igitur postea. vbi & id notabis: etiam in cruda inesse Oleũ. Non igitur à coctione perfectio. si Oleum est perfectio: & Oleum ante coctionem. dicendum, esse Oleum inchoatum. Τὸ δ' ἐμφαίνειν. vult obiectionẽ tollere. inquit: non esse absurdum: quòd id ipsum album Oleum subamarũ sit. Hoc enim indicat illud πνά. Siquidem cessat ea postea amaritudo: quoniam per se Oleum maturescit. Sic & suprà dicebat, aliquando coctiones

fieri per partium separationē. Ergo nō erat prius coctum, si coctio fit per segregationē: & nondum facta segregatio est. Tū si postea maturescit, non erat antea maturum. igitur imperfectum. proinde perfectius in posterioribus oleis. Τοῦτο γάρ. dicerent illi. Ergo minus est Olei, si posteaquam factū fuerit, etiamnum abit aliquid. Nam ex matu ro quicquā decedere, necesse nun est, vt amaritudinem deponat. Ad hoc dicit: hanc amissionē partiū quarundā, non esse propter Olei naturam, sed ambientis aeris fieri vi, quod & vasa faciunt ipsa. Ideo dixit: ἀλλ' ὅτι συναπαλλυεῖ τι καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὰ χυλοὺς. Circumstantia intelligit, aerē & vasa. ὁ ἀὴρ καὶ ἀγγεῖον, scilicet ὑπό. Ὅτι δὲ ἐκ ἀναμένει. validum argumentū. Non esse expectandū vltimam coctionem pro perfectione Olei. Probatio. fluit enim ex albis. Dicent illi esse Oleum imperfectū: quare & amarum & mordicante acerbitate sua, quemadmodum cùm ex vua premitur immatura succus. ita digessimus hanc disputationis fluctuationē. Nam cùm hactenus videatur pro Oleo, tanquā de perfecto agere, subdit. Ex his apparere, nō esse quæstionem discutiendā per actum & potentiam. Quasi Oleū in immaturis sit potentia, quod futurū sit actu Oleum in maturis. Mihi tamen optima videtur illa distinctio. siquidem ait materiā Olei futurā. Vtinā verò vnum quempiā ex Scotistis & Vualteristis audirem tractantē hæc: paucissimis verbis plura, meliora, ordinatiora, quasi ex ipsis rebus expēcta longè commodius perciperemus. Τίς οὖν ἡ αἰτία. Hac portiuncula partis huius tertiæ quærit causā: quare vel nulla, vel perpusilla fiat accessio post arcturum. Et sicuti supra dubitat atque cōmittit aliorū fidem (ὡς λέγουσι) ita hîc moderatur illis verbis. Ἢ ἀπλῶς, ἢ ὡς ἔργῳ τινι: vel nullum vel non magnū fieri augmentū: deest verbum αὐξάνεσθαι. Ἀμφότερα γὰρ ἄλογα: scilicet nihil augescere, & multum augescere, Primum: quoniam additur materia. Secundum, quia multa cùm sit, mutari nequit: Μεῖζον δὲ θάτερον. familiarius dixisset, μᾶλλον. Nam si dicas, μεῖζον ἄλογον: erit ἄλογον substātiuum. Vtrū verò sit illud, non declarauit. puto maluisse, nihil fieri. Ἢ πρότερον. Problematicè soluit. An, inquit, alia est pulpæ, alia succi maturatio? Pulpa sanè ad vtrunque, sed vsu diuerso, vel ad esum vel ad Oleū. nanque ad cibū opus est amaritudinis abolitione. Ideo dixit: τοῦτο γὰρ δεῖ, in neutro: cùm tamen referat τὴν ἐδωδὴν. Τοῦτο δ' ἐν ἀλλοιώσει Indicat quomodo gustui appareat idonea. in terrestris substātiæ alteratione, quam quidā σῆψιν appellarint. Ita consulit eruditioni: vt etiam errores afferat antiquorum. Stultè namque detorquent ad putrefactionem, ad vsum, aut significatum ad rem naturalem. Καὶ γὰρ δρυπεπεῖς Demonstrant illi Druparum exemplo, quæ sunt putrefactione aptæ factæ ad edendū. quæ ostentatio fatua est. Aliud enim matura Oliua, vt Drupa: aliud marcida. nam quæ marescunt è Drupis, item abiiciemus. Hæc igitur est pulpæ maturatio: illa verò succi. Τὸ δ' ἔλαιον. Oleum verò succi mutatione: id est humoris, non carnis. At humor excoquitur multo calore, quo laborat ante arcturū: minore verò pulpa, quæ post arcturū crescit. Ergo quia est Oleum operosius, diuturniore ac validiore opus habet opifice. χαλεπώτερον, operosius. δημιουργεῖσθαι, cōfici. Quia naturalis calor architectus est à solo & aere, materia & instrumentum. Καὶ ἔθος. tempus declarat ante arcturum. Quia præuenitur conturbatio illa totius massæ terrestris, & aquæ quæ contingit post arcturū. itaque amurcæ plurimùm. Ante arcturum fluit purius: quòd declarauit voce illa, ἀναμίκτῳ, impermisto. Quasi subeat aqua multùm terreas partes, quæ icciréo in amurca fiant ignauæ. Nāq; in Olea immatura solidiores non miscētur succo. Ἀμφω πρὸ τῶν. ante arcturum, vtrunque vnum: Olei elaboratio à calore: alterū constantia terrestrium partiū pertinax, quæ propterea succo misceri nequit. Πρὸς ἀρκτοῦρον, ἀντὶ τοῦ, πρὸ ἀρκτούρου. ad arcturum. Ad, enim vt est adiectionis nota, ita & exclusionis Ad parietem, prope parietē simul est, & extrà. Ὅτι δέ. concludit contra obiectionem, pro prima sententia. Olei copiā neque in alimenti copia, neque in Oliuæ pulpæ consistere multitudine. probat clarissimis exēplis. nā si pluuius annus sit, minus Olei. hoc à natura in tempore. Item ab arte: si rigentur Olueta: minus Olei. Aliud argumentū à natura in specie, quod priori coniunctum oportuit. Cæterùm isti Græci semper in suis disceptationibus patiuntur iactationē: id quod ad fastidiū vexati, ad fastidiū monuimus. A specie igitur argumentum. Quarum os paruum, Pulpa multa, minus edunt Olei. & nomine designat speciē, tales Phauliæ. non ergo in Pulpa. Addit axioma, id ita naturæ ordine laboratum. Nisi mauis dicere: naturam laborasse potius quàm elaborasse: id est non potuisse vtrique sufficere. Id naque sonant verba illa: ὡς τῆς φύσεως κεκμηκυίας. Vt & alior sum, & aliunde sit tum pulpa tum Oleū. Sequitur aliud à locis argumentum. Οὐδὲ δὴ ἐν τοῖς ψυχροῖς Neque in frigidis multùm præstare queūnt Olei. ergo à calore ἰσχύουσι. non rectè valent. quasi Oleæ robur Oleo censeatur. Ἀλλὰ σάρκα πολλήν. aut tēpus, aut ipse vorauit verbum. Οἷς ἀποζέουσι. eadem breuitas. Non enim, quod nunc hîc dicit, dubitant: sed ex iis omnibus patet, quid in quæstione sit sentiendum.

Lego ἢ εὐθέως, non ἤ. quæ amaritudo esset postea. Et συναπαλλυεῖ τι καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν χυλόν: nō, vt corruptissimè legitur. Et δρυπεπεῖς, nō ὑδρυπεπεῖς.

Theodorus legit τὸ ἀεὶ λιπαρὸν, non πολὺ admodum placet. Εἰ δὲ τῇ ὥρᾳ. Theodorus legit οὐδὲ τῇ ὥρᾳ: & addit de suo: qui certè pro casu habendus est: pessimé. Quis enim casu putet arcturū occidere? Neque negauerit Philosophus: qui illico fatetur, vtramque causam vnam esse.

Et omisit διὰ τὸ κεχυμένα εἶναι at tempori conuenit post arcturum. Quare conferenda sunt hæc cum superioribus vbi tractantur hæc eadem.

Ὀλιγόκαρπος, parsimoniæ. pudet lapsus. Nam cui par-

cui pareit natura tanquam hæredi? Η' ϖερί- τον μὴ at non eadem, puto scriptum reliquisse an. .... Εὐσαρκία, pleno corpore. nemo intellexerit multa pulpa. quare non, carne? an Vallam metuebat? Οὐ γ δὲ ἡ σὰρξ πολλὴ, πυρὴν δὲ μικρός. Theodorus non instituit hanc propositionem ad apparatum conclusionis: sed formauit quasi sententiã cum causæ nota, sic. quia multa caro, nucleus paruus. At hæc non pro nucleo profitetur Philosophus, sed per carnem & nucleum, de Olei exiguitate, neque verum est. Nucleus enim grandis in maioribus quibusdam. Κεκρυμμένας. Sequutus est rectissimè secundam interpretationem.

CAPVT XVI.

XVI. *Capitis argumentum. Cur gelidis locis Vua succo non careat, Oliua careat. Solum calorem efficere succum Olea. frigus autem etiam vini.*

IA' τί ἡ μὲν ἄμπελος. Ex hac dignotione causarũ in succo & pulpa Oleæ, texit corollam pulcherrimam in eius comparatione cum Vite. Quærit ergo quare in locis gelidioribus Vitis fructus succum habeat, id est vinum reddat: Olea non reddat. Respõdet ex prædictis. Olei naturam opus habere calore multo: vinum etiam à frigore posse confici in ipsis vuis. Itaque patet quare liceat hoc hîc quærere. Vtrunque enim dixit iam: à calore Oleum, à frigore etiam vinum aliquãdo: quemadmodum ad Rheni ripas. In vltima Capitis parte redintegrat memoriam illius effati, quod & suprà dicebat. Repetit autem exemplo Ægyptiarum Olearum. Qua in terra quæ Oliuæ sint plus corpulentæ, minimum reddant Olei: quæ minus, plus. Ε'ν τοῖς χειμεριωτάτοις. χυλὸς hîc & succum, & saporem simul significat. cõmodiùs dixisset χειμεριωτέροις. Namque superlatiuum illud vtriusque plantæ naturam excedit. Si dicas, loca gelidiora: comparatio fiet locorum similium in ferendo, dissimilium in æquè ferẽdo. Duas causas dat. prima iam dicta est: facit syllogismum. Caro conficitur, non succus sine calore. In vuæ carne succus est: in Oleæ carne non est, sed separatus. Duo cõiuncti syllogismi. Conclusio duplex, quæ erat in proposita quæstione. vua succum dat: Olea non dat. Totius rei momẽtum in eo est: quòd vuæ caro est ipsemet succus: siquidem expresso vino remanet nihil præter folliculos: quod sanè animaduersione dignũ sit. Id verò loræ multo aliquin humore perpauxillũ sapo ris dare quit, succi penè nihil. ideo dixit ἢ ἐπ' ἀσύ- τερον. Ι'σως, non solùm in carne est, sed etiam fortasse prius quàm caro ipsa. An hoc verum sit: animaduerte re dicet in ipsis vuarum primordiis. Suprà quoque dicebat, initia vini esse aquea. At è cõtrariò, succus Oleæ longè posterior est ipsa pulpa, & omnino aliud ab illa. itaque fracces admodum carnosi. Addidit autem ἢ κινεώτερον: quia nõ sine periculo potuit profiteri: succum antecedere

A pulpam in vua. Videtur enim caro statim post flores in acinulis ipsis absque succo. Ait ergo præstantius esse, & in quo potissimùm laboret natura. at secus in Olea. Nam tametsi præstantior itẽ succus est quàm pulpa: pulpa tamẽ ad hominis vsum nobilis admodum. ne hoc quidem explet animum. Nẽpe detractis vtrobique succis, tam fracces quàm flocces nobis ad cibum nulli vsui sint. Antequam verò exprimantur, in vuis quidem recẽtibus penè nihil aliud quàm succus: in Oleis nihil penè succi. In passis vuis caro, non succus, quẽadmodum in Oleis passis: quibus vescitur durissimi victus gens Calogerorum. Ο'τι ἡ ξηρότης. Vltima ratio eius, quod aiebat: ὅτι ἡ δυνάμεις εἰς τὴν σάρκα: hîc idẽ aliis verbis. ἡ ξηρότης, est

B expositio τῆς δυνάμεως. Et ποιοῦσα ἔλαιον, valet illud εἰς τὴν σάρκα. Eò namque natura tendit Olei opere frustrata. Η'ει μὲν γὰρ Probat quòd valido calore opus habeat Olei creatio. Affert autẽ duas ad magnitudinem conditiones. & intensum esse oportere, & diuturnum. Omnis enim impressio est, aut à valida vna, aut à non validis multis continuatis actionibus. Vbi verò vtrunque est, magnum opus ex magnis ac multis operis euenire, necesse est. Quamobrẽ Vere nullũ fit Oleum, quia calor exiguus: in Æstate non bonum, quia nondum regnauit satis: in Autumno fit, quia calor & inualuit Æstu præcedente, & diu institit. Fuit enim vigor in Æstate, diuturnitas ad Autumnum. Quæ verò sequuntur verba, quorsum euadant,

C me sanè latet. Ait enim: ὡς ἔτι γὰρ δυνάμενος κρατεῖν ὁ ἥλιος. Non quit amplius dominari sol & vincere atque immutare. ar hoc potiùs aduersatur sẽtentiæ. Si enim fit à multo calore, tunc fieri deeet, quum sol multus est. quid ergo commendat solis imbecillitatem? Sed iam pugnauit: in gelidioribus non fieri. Simul dicit: Æstate fieri non bonum, sed Autumno: quo tempore mitigetur Solis violentia. Deinde subdit: Æstate fieri: quoniam succum aqueum, qualis est vini, coquere frigus queat, à quo nequeat Oleum coqui. Τὰ ὕδατα δέ. repetitio superiorum. Aquis augeri pulpam: nẽpe & concreari: aquis verò tam cęlestibus quàm per rigua demissis. Τὸ δ' ἔλαιον ἀμικτον. sicuti quãdo factũ est Oleũ, separatũ videtur à pulpa: ita intus quoque aliud est à pulpa. Quãobrẽ si est aliud, non

D fit ab eadẽ causa. Nõ igitur ab aquis, vt à materia quę locis frigidis abundat: non à frigore, vt ab efficiente, quo loca illa cælesti vitalia sunt. Ε'ν Αἰγύπτῳ δέ. species Olearum Ægyptiarum ἀνέλαιον, inquit, est: Oleo faciẽdo inepta: non enim Oleosę sunt. Θάτερον δ' ἐλαιώδες. Alterum genus vtile & pingue. Necessariò posuit: ne quis arbitraretur, id à regione fieri: quæ calida quum sit, eo nomine multum Olei profiteri debet. Alias igitur species in eadem regione ferre. Nota loquutionẽ θάτερον Atqui Olearum permultæ species: hîc est nota duarum tantùm. Intellexit alteram partem diuisionis: ἀνέλαιον, ἐλαιώδες: per quam constant fastigia summa duo: sub quarum altero, scilicet Oleifero, multas esse species agnouit: ait enim, πολ-

λα γάρ. dicuntur autem AEgyptiæ, non quòd vel solę, vel sola in AEgypto reperiantur: namque & illi vtuntur oleo elegantissimo: & illę, aut eis simi les tum in Africa, tum in Hispania, grandiores ad cibum, non ad succum: sed à Græcis ita nominabantur, quoniam in Græcia non essent, aut eò translatæ ab AEgypto.

Lego χυλὸν ἔχει· non autem sine verbo: vt mutilè vulgò legitur: neque ἄχυλον, vt pessimè scribitur à quibusdam. Et μεγάλων ἀνέλαιόν ἐστι, non autem ἔλαιον.

Theodorus, χυλὸν ἔχει: sapore non caret. χυλὸς hîc succum, non saporem. de vini & Olei loquitur substantia, non sapore. Ἀλλὰ τὸ μετόπωρον. Autumno melioreścit. Adiunxit verbum παραφραστικῶς, quia dicebat τὸ δὲ θέρος οὐ καλόν. Theodorus, quum legeret ἔλαιον: non, quemadmodum emendauimus nos, ἀνέλαιον: neque videret expediri sententiam posse, sustulit: magna iactura disputationis. Vult enim, quod & suprà iam bis, demonstrare: vbi pulpam, ibi minus Olei.

CAPVT XVII.

XVII. *Capitis argumentum. De aliis agit plantis, quæ cum Olea communem habent proportionem, ad Oleosæ naturæ generationem.*

ΠΕΡΙ' μὲν οὖν τῆς τοῦ ἐλαίου γενέσεως. Post explicatas causas generationis vtriusque liquoris, Olei scilicet ac vini. procedit ad similem naturã aliarum arborum Oleosarum, de qua nonnihil suprà: vbi totum genus illud καρυώδη, sicut & hîc appellabat. Ait harum fructus Oleum continere potestate quadam: procedẽte postea tempore actu conformari Oleum intus.

Τῶν λίπος ἐχόντων. Quia si ab Olea Oleum, à Nuce Nuceum dicetur analogia. Ideo genus ad omnia dixit λίπος: quod adiectiuũ apponit Homerus Oleo. Συμφωνοῖτ' ἄν. omnia conueniunt. Quippe anno pluuio macræ Iuglãdes. itẽ alia naturę similitudo. Vetustiores Nuces plùs Olei dare, sicut & Oleas. Quòd si, inquit, aliud Oliuis tẽpus, aliud Nucibus atque Amygdalis constitutũ est à natura, id non ex Olei concreatione, quæ calorẽ sibi requirit, sed ex arboris specie factũ esse, atque etiam ex succorum differentia. Ideo dixit: διαφερέτεον ἢ τὰς φύσεις ἑκάστων, ἢ πλεῖόν τι τὸ λιπαρόν. Nẽpe Iuglandes tẽporius maturescunt: propterea quòd est aerea pulpa magis. Amygdala etiamnum citius iccirco esse Iuglãdis Oleũ crassius. Quoniã crassitudo non est in pulpa retenta, quẽadmodũ in Olea dicebatur. Amygdali verò substantia tenuior tota: ideo maturius perfici. Ἢ τὸν τρόπον. Tertia animaduersio à modo generationis. Quoniam gignitur in Iuglande alio modo quàm in Oliua: nempe cum pulpa magis confusum. Iccirco vetustate separatur: fermentescit enim intus: tũ educuntur partes tenuiores Fortasse verò, quemadmodum in seminibus quibusdam agnoscebamus, calor internus non tam educit immistas illas tenues, quã attenuat crassas. Argumẽto est: quòd Oleum facturi priùs torrent ipsas Nuces.

Δυνάμιν ἔχει. quod & suprà dicebat. Tum addit, quod statuebat, quorundam modum. dicit modum. Ὑδατώδους ἀπογινομένου. abeunte aqueo. item συνισταμένου τοῦ λιπαροῦ. rectè sanè. Non enim conuenit inter aqueum, & pinguem: sed absistit pinguis atque in vnum coit. Tertia conditio πεπεμμένου, concocto. Quia non omne pingue Oleosum, antequam Olei formam induat.

Τῶν δὲ καρυωδῶν. Videndum an verum sit, horum καρυωδῶν siccam esse pinguedinem. Amygdalo namque, sicuti dicebamus, admodum aerea. itaque dulcior quàm Oliuis. Sed intellexit: minus Olei reddere. rationẽ non dixit. ea est. Quia mista magis & minus expressa in ipsa cõstitutione. Huius rationis ratio à fine. Nempe cibo potiùs apparata quàm ad succum à natura. Εἰ μὴ ἄρα Nisi, inquit, calor internus coerceatur, qui conficiat eam separationem. Id fit per tẽporis tractũ ab aere obsidente: quamobrem etiam rancescũt. Rãcescunt autem magis aere calido circumfuso: quod est additamentum adueniens naturali ad excessum. Iure verò secreuimus hæc à superioribus certo Capite: quia materia separata est τῶν καρυωδῶν, ab ea comparatione quæ fiebat inter Oleum & Vitem. Potuisset autem multas alias item recẽsere naturas ex fruticum seminibus, Sinapis, Erysimi, Rapi, Lini, aliis. De Indicis Oleis satis alibi diximus.

Theodorus illa verba: συμφωνοῖτ' ἂν ἐκ πάντων: retulit ad consensionem atque concordiam Philosophorum, qui tractarunt hæc. quemadmodum inter omnes conuenit autores: nos verò ad vtriusque naturæ conditiones. Eas enim esse persimiles, longè sanè iudicio meliore. Vt, ἐκ πάντων, significet, omnino & vndecunque. Ταῦτα γὰρ δύναμιν μὲν ἔχει, τὴν δ' ἐνέργειαν ὁ χρόνος ἀποδίδωσι. Cùm tamen diu manserint, ceu Nuces, vim certè obtinent: actionem verò temporis spatium educit. nõ rectè digessit. Attribuit enĩ illis vim Theophrastus semper, etiam si non diu seruatæ fuerint: actu verò fieri Oleum ex ipsa diuturnitate. Itaque τὰ χρονιζόμενα seorsum est, quòd ipse commiscuit. Præterea non est actio hîc, sed actus ἐνέργεια, longè maxima differentia in scholis Philosophorum. Non enim tunc agunt nuces, sed in ipsis agitur: id est elicitur Oleum, vt sit actu. Est autẽ actu quod per se est, & seiunctum à suis causis, ita vt non habeat opus aliquo adiumento, vt hoc sit quod esse debet. Nam antequã sint vetulæ, earũ Oleũ adeò est cum pulpa mistũ, vt esse queat seorsum separatum. nondum tamen est. Itaque dicitur esse intra suã causam, id est sub imperio eius facultatis quæ ipsum separabit. Hęc aliquãdo faciet, vt sit segregatũ: & tunc erit, vt loquuntur Metaphysici, ἐνεργείᾳ ὄν. Ast actio est causæ: Olei autem passio. idẽ hîc est ἐνέργεια, quod & alibi ἐντελέχεια. nemo verò dicat ἐντελέχειαν actionẽ. item ἀποδίδωσιν aliud valet quàm educit. Non enim educit actum tẽpus, sed exhibet.

CAPVT XVIII.

XVIII. Capitis argumentum. Odorum partim simul ipsis cum saporibus sentiri: partim nonnisi affricato subiecto. & quare. Non habent necessariam communionem appellationum sapores & odores. Olera quædam esse odorata: quædā non esse. Dulcem saporem non vehere odorem secum. Amara esse odorata.

ΠΑ'ΝΤΩΝ δ' ὅσα. Hîc omnino instituit aliam materiam, nempe odorum saporúmque affinitatē: quamobrē demiror, cur Theodorus non hæc diuersis item Capitibus designarit. Docet igitur odorū saporúmque necessitudinem, multis modis. Vnus est ex ipsa causa: quasi videātur à saporibus odores nasci. controuersum hoc: confessum illud. esse comites. Alter modus ab efficacia docet odorum differentias. Quosdam illico in vestibulo gustus ipsius apparere ac quasi extare. Alios nō statim, neque nisi mansa deferente vtrunque substantia, aut affricata. tertius est secundum appellationes. Tametsi quidam quibusdam sint odores assecle saporibus: non tamen saporum nomina sequuta est odorum ratio per easdem voces. Quartus, per subiecta in iisdem generibus. In omnibus Oleribus sapores esse: in quibusdam odores item inesse, in aliis non ita. Quintus cognationem statuit odorū aliquot certis cum saporibus. Aut enim: cum dulcibus nō esse, cum amaris esse. Ἀπάντων δ' ὅσα. Sanè non erat odorum natura saporibus astringenda: Inest enim quibusdam corporibus naturalibus, ac non paucis quidem, quæ tamen nullius ad vsum cibi recipiantur. recense glebas & lapides, & metalla, etiam nonnihil animaliū. Cæterùm hîc cum saporibus sunt coniuncti: quia de plantis agit, quę sapores afferunt, vel tanquam cibariæ, vel tāquam medicatæ. Θλιζόμενα, nonnisi fricata & mota. Intelligit motionem partium tenuiorum, quæ fit, aut fricando aut miscēdo, aut succutiendo. Velut liquida quędam spirant magis agitata vel conturbata. sunt tamē, quibus ad nares olent æquè omnia, quæ ad palatum. Καὶ πάλιν. ostendit planè mutuum affectum. Nam quemadmodum sapida mansa odorē excitant: ita odor excitat mādentibus saporem. Hæc ita fieri: propterea quòd valde vicini cohæreant sensus ii. Mihi verò nondū vel sensu, vel intellectione potuit capi: quomodo faciat, odor saporem: nisi velit dicere de similitudine. Vt qualis percipiatur odor antequam gustentur: talis quoque gustantibus sentiatur sapor. Ἀλλὰ τέρπον τινά. Quinetiam sensilia ipsa esse affinia & proxima, modo aliquo. Sensum enim vtrumque ad palatū esse: gustum subtus, Olfactum suprà. Sub palato cùm afficiunt sapores, suprà palatum eodem tempore odores afficere.

Ἡ καὶ οὐ κακῶς. Quibus vltro citróque cognitis, rectè statui posse: odores esse pro saporum modo. Κατὰ χυλοὺς, secundum saporum rationem, odores τελεῖν, perfici. at suprà mutua dicebatur affectio. Nempe & à saporibus odores & sapores ab odoribus excitari. Notaq́; frequens huic Phi-

A losopho. vnde, quare, quocirca. Quòd autem rectè sentiamus: non debere intelligi, odores è saporum natura constitui, sed ab aliquo tertio vtrunque: ita vt τὸ κατὰ non sit nota causæ, sed ratio modi: non, inquam, vt dicatur, à saporibus odores prodire: sed pro ipsius odoris modo, eandem causam, quæ talis tantique odoris autor extiterit. talē, tantúmque saporis imponere. Quòd, inquam, ita sit, patet ex consequentibus. His, inquit, elicitur eorum opinio, qui eos aiunt esse congeneres, atque ab eodem principio constitui. ideo dicebat ἀπὸ ταυτοῦ γινομένων. sed addidit πως: quia non sunt penitus idem. non ergo penitus eadem causa. Sed vult dicere: inter alios duos sensus nullos ita conuenire. Α' δεῖ καὶ δεῖ διελεῖν. accuratius duo consideranda. Vnum; quomodo iidem sunt: alterum,
B si sunt idem: quatenus ergo differant: Hanc tamen dimisit hîc disquisitionē: quia est vniuersalis contemplationis, & pertinet ad libros De sensu & sensilibus. Οὐ μὴν ἴσως γε. Alia pars quę dicit: tametsi inter se consequūtur, tamen non habere cōmunes appellationes. Hæc quoque pars superiori adiungenda est, non in aliud caput traiicienda: siquidem mox eandem societatis atque affinitatis tractationem continuabit: tum generationem per subiecta: veluti cùm dicit, aliter atque aliter se habere in Oleraceis. Tum per ipsorum essentiam, cùm dicit dulcem & amarum non eadem ratione odorata esse. Πικρὸν γάρ. ex vsu arcessit notiones. Nō fuisse in more positum, vt amarus aut salsus diceretur odor. Dicimus enim Absynthii, & Maris, & Olei, & Sorbi odorem: at de iis neque amarum. neque salsum, neque pinguem, neque a-
C stringentem. Ita gratū Galeno facit: cùm Archigenem impugnat satagentem nominum eorū quę pertinent ad dolores. Οὐδὲ γὰρ οἱ χυλοί. Suprà conuertebat mutuò naturas: nēpe reciprocè inter se sapores & odores excitari. Hîc dicit odores accedere saporibus: non tamen odorū nomina nominibus hærere saporū. Id volunt illa. οὐδὲ γὰρ οἱ χυλοὶ πάντες. dixit πάντες: quia sanè acres odores feriūt nares: quemadmodū sapores acres feriūt palatum: Ὡς οὐδὲν ἧττον. Tametsi nomina non communicantur: res tamen ipsæ proximæ sunt.

Ἐκεῖσου. Suprà scribebat de lacteo, & vinoso controuersiam: essénne species separatæ, an confessis generibus attributæ. Nunc etiam mel addit, & quod plus est, aquam: quæ tamen ab omnibus, illa quidem pura, pro insipida censetur. Quæ sequūtur, clara sunt ex superioribus: sunt enim re-
D petita. Repetit autem, vt ostendat diuersitatem odorum. Ταῦτα μὲν οὖν. Transit ad aliā partem, in qua est illorum assertio: cùm dicebat de odoris excitatione, quæ fit à sapore. Per saporem odorem sentiri, non esse præter rationem: quippe ἔνοσμα dici quædam quæ in gustu referant odorem quoque. leuicula ratio. Non enim fit à sapore id, tanquam in eo sit odor: neque à gustu, quasi sit is causa, quomodo loquuntur, actuans odoratum: sed per accidēs. Motus enim & partium attenuatio, causa est vt percipiatur odor ille. nam hoc

quoque à tactu fit. Suprà sanè profitebatur: quędam statum odorem spirare: quędā nonnisi affricata. Hęc erat vniuersaliter enunciata propositio: nunc ad Olera tantùm astringit. Anethum & alia nonnulla ponit in prima classe: in secunda lentem statuit, & alia prętertim si sicca fint. vbi videmus suprascriptę definitionis delineationem. aiebat enim esse τῶν ὀσμῶν ἐν χυλῷ. Hîc contrariū in contrario: τὰ ξηρὰ minus odorata. Τὰ λαχανηρὰ verò extendit ad Legumina quoque: cùm lētem addebat & Cartamum. Καὶ διαθερμαινόμενα. Est enim in definitione illud quoque, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

Ἐμφαίνεται. etiam in hoc notat similitudinem. Ait enim saporem quoque mandendo excipi. sanè hoc vel ipsis capellis non incompertum.

Ὡς ἐπὶ πανθὶ. Postrema Capitis pars: vbi coniungit speciem cum specie. namque generaliter hactenus loquutus est. odorata penè omnia esse amara. Huius causam dabit postea. πικρὸν nō est verum, nisi confundas cum acri. Nam omnium ciborum qui sunt odorati, maxima pars acris est: amara non multa. Item dulcia odoratissima, mala Apiola, Melones. Ἐκ δὲ δυοῖν. adhuc pressius agit. Bina coniungit genera, duos habitus: amara cum odoratis ex vna parte: ex altera, cōtrariorum habitum cum priuatione: nempe dulcem cum inodoro. eleganter verò loquitur. Τῆς δ᾽ χυλίας ἀρχήν. Cùm sint duo contraria, dulce & amarum: alterum, id est dulcem, esse principiū boni saporis: alterum, id est amarū, esse principiū boni odoris. Vt dulce sit principium consequentium specierum in suo genere. Est enim χυλὸς genus, δ᾽χυλία species, vt loquūtur, subalterna: sub qua sunt multi gradus, quorum principium & caput sit dulce: amarum autem est principium non sub suo genere, sed proximo: quippe principium odoris.

Ἔργον λαβεῖν. Difficile quicquam odoratum inuenire, quod idem non sit amarum. Cęterùm pręter particularem historiam, quę cōtrarii tum testis tum iudex est: etiam ratio nos amouet ab huius opinionis assensione. Si enim verum esset hoc: odoratissimum esset amarissimum. Hoc autē falsum, siue summum capias in moscho: siue suauissimum in Viola: siue mediocrem per cęteros gradus. Et illud animaduertendum: hic omnino velle saporem esse odoris formale principium. Componit enim cum dulci, quod sanè statuitur pro formali principio τῆς δ᾽χυλίας. Quoniam verò non rectè: veritati satis facit hoc, explicauit quid intelligit δ᾽χυλον. Multa, inquit, sunt δ᾽χυλα commendabilis saporis quę dulcia non sunt. Hîc etiam quęramus: si salsa & acida participant δ᾽χυλίας (sanè verò adeò in hoc censu sunt, vt etiā dulcibus anteferātur) quònam modo dulce sit horum principiū? Profectò minus exquisita hęc disceptatio est: tanto minus, quum δ᾽χυλα facit ὀσμώδη. & dulce, principium τῆς δ᾽χυλων: & amarum, principiū τῆς ὀσμίας. Ipsemet ostendit esse popularem, non autem exactam collationem hanc. Nam posteaquam comparauit, addidit magis esse principium τῆς ὀσμίας amarum, quàm dulce τῆς δ᾽χυλίας. Valde enim esse difficile, reperire quicquam odoratum, quod item amarum non sit. at multa δ᾽χυλα, quę non sunt dulcia. Voluit igitur dulce esse principium τῶν δ᾽χυλων, non omnium, non plurimorum: amarum autem maximę partis odoratorum. Expeditiùs diceret: dulce non est principium τῆς δ᾽χυλίας: si multa δ᾽χυλα dulcia non sunt.

Σχεδὸν δὲ πάντα. Quoniam subtraxit à principiis dulcedinis hęc δ᾽χυλα non dulcia: attribuit ea principiis odoris: at odoris principiū erat amarum. Igitur δ᾽χυλον habet partim dulce, partim amarum pro principio. Post hęc etiā quod dulci attribuit δ᾽σμίαν: sed addit σπανίως. Atqui etiā si in vno solo inueniatur, excludet illā negationē. Ita videmus, neq; amara omnia odorata: neq; omnia odorata amara: & nullū amarū δ᾽χυλον. Dulcia oīa δ᾽χυλα: non omnia δ᾽χυλα dulcia: pauca dulcia odorata: δ᾽χυλα, quę non sunt dulcia est odorata.

Κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν προσφορὰν. est expositio. Ad gustum & cibum: quia gustus cibi gratia.

Legitur καὶ ὑδατώδης ἐστὶ. Aut delendum verbum aut addendum, vt addunt, τοῦ γλυκέος εἶδη ἐστὶ.

In codice Theodori legitur: permulta: corrige, permota, κινούμενα, agitata. Εὔσομον. quod agnomen à gratia palati accepit. elegantissimè. Μυῤῥίς. Theodorus legit ἰελίς. At Iris non venit ad cibum, sed Myrrhis: σμυρνίς vocat alibi: Chęrephyllon fortasse est, atque eadem cum Cicutaria: omnino verò congeneres sunt: Cicutaria namque agrestis. Καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ξηρῶν, ἀοσμον δὲ. Atque etiam latius illa significant, quę prętarida sunt. quid significent, nescio.

CAPVT XIX.

XIX. Capitis argumentum. Disputat an succus salsus sit in plantis, sicut cęteri. Ait non esse. In salso nihil gigni, aut parum. Siquid salsi insit, id extra fructum esse, tanquam expulsum à natura. Ex aduerso asserit naturalem succum salsum quibusdā: Etiam agricultura pręcepta salem aspergi.

ΠΕΡΙ δ᾽ ὁ χυλοῦ. Nouo modo quęstionem tractat. Non enim quęrit, an salsus humor sit in plantis: sed illico ponit hypothesim negatiuam: cuius causam quęrit sic. Cùm omnes alii sapores in plantis inueniantur: quare salsus insit nulli. itaque obturbat admodū. Primùm occurrit euidam obiectioni. ea est: in fructibus quibusdam salsedinem inueniri. Respondet: non esse intra fructum, sed in coriis ac putaminibus. Deinde causas reddit multas in hac prima parte: quasi non insit. Postea disputat in secunda pro aduersario. Atque ostendit, esse quibusdam succum naturalem: adeò verò naturalem, vt etiam arte quęratur. Hęc summa est: argumenta verò videbimus sigillatim. Ὁ δ᾽ ἁλμυρός. Ecce accipit aut statuit pro vero: non inesse. neque dubitat, an sit: sed causam quęrit. In secunda tamen parte dicit inesse. Οὐδὲν γὰρ. Occurrit ei quam dicebamus, obiectioni. Non esse intra fructum salsuginem, non enim in Cicere sed in corio: at eorum carnem dulcem esse. Αἴτια δ᾽ ἐστι.

Primum

Primum argumentum ab essentia & fine. quia salsum inquit, non alit. Καὶ ἀγέννητα. & inepta generationi. Eadem namque vis alendi & gignendi Peripateticis: quia nutrimentum fit per generationem. An verò sit eadem facultas quæ facit semen in animali, & quæ gignit carnes in eodem: alibi subtilius disputatum est. Probat autem esse ἀγέννητον, argumento vtriusque, tum causæ, tum effectus. quia salsis in locis nihil gignitur. Ratio vlterior: διὰ τὸ τὰς δυνάμεις, erodit facultates nouum verbum. Καὶ ἐξαιρεῖται. Igitur his δυνάμεις & forma, & materia. Corrumpit enim vires, quæ sunt à forma: & eximit materiam: desiccat enim sal. Sic & infrà dicit facere quendam μετεωρόν in Brassica. Εἰδ᾽ ὅτι, accommodatum verbum sali etiam vulgò. Etiam exesas sale Chalcidas, ait Columella. Itaque subtracto humido non potest rei generabilis fieri concretio naturalis: est enim humor glutinum siccorum. Et opportunè composuit præpositionem ἐξ: quia subdit ac diuidit. iccirco indurat. vnde illud: durati sale terga suis. Ὅ καὶ τοῖς ἄλλοις. Argumentum ab vniuersali causa. Quod in aliis prohibet generationem, ipsum vbique videtur eius autor incommodi etiam sibi. ideo dixit: μὴ δὲ καθ᾽ αὑτό: quod respondet illis: τοῖς ἄλλοις. Quod aliis incommodat, etiam à se fibi inutile. Intellige, in natura: nam in vita ciuili contrà vsuuenit. Augescimus enim nobis alienâ iactura. Neque aliis rationibus hodie res fit.

Ἐπεὶ καὶ τά. occurrit. Negabat in salsis gigni quicquam. At in mari tum pisces, tum plantæ. Respondet: & adducit id quod eget maiore probatione. Hoc enim priùs quærendum: an in mari gignatur aliquid. nam hoc hic falsò negat. Deinde si quid gignitur: ex marisne materia generetur, an ex alio succo. Et confusè dixit: primùm γλυκύτητι, deinde ἄλλοις τισί. Quare tu igitur, quænam sint illa alia. Decuit tamen afferre ad probationem. Nam si scit, dicat: si nescit, nolit obturbare. Ad excitanda verò iudicia texamus & nos aliud argumentum eodem filo. Dicebat: Id quod est inutile aliis ad generationem, inutile quoque sibi futurum. Dicamus & nos aqua sibi non consistit: & est materia rei consistentis, nempe salis. Præterea motus seipsum non calefacit, alia calefacit. Ad hæc animal masculum in alio generat; in se non generat: fœmina in alio: in se non. Animaduertamus & inconstātiam: Primùm negat in salsis quippiam gigni. Mox concedit, sed non ex salsis. At multis in locis de marinis scribit plantis, ac de rubri maris insulis, in quibus sata rigant marinis aquis etiam post imbres. Vbi quum scribit, id illarum naturæ deberi, tanquam assuetæ salso solo: quid aliud, quàm dicat, salsis aliomnino verò alendi opus à natura. A natura igitur tales creatæ: nam & Bryon marinum, quam Corallinam dicimus, tam est salsum, quàm sal ipsum: sed opponit latenti obiectioni pisces, quum

A ait. Καθάπερ ἰχθῦς. nam sanè piscium caro dulcis aut insipida. vbi etiam considerandum. Marini pisces dulces quidem videntur: si tamen fluuialibus comparentur, nescio quid in ipsis deprehendatur. & omnino in cancris, atque ostrearum cirris ipsis maximè verò in carnibus cetaceorū.

Καθόλου μὲν οὖν. Appellat causam vniuersalem: quoniam argumentum sumitur à transmutatione propter alimentum & generationem. Iccirco dixit: Δεῖ γὰρ ἐξ οὗ τι μέλλει. Id quod alicuius materia futurum est, necessariò esse oportet μεταβλητικὸν, transmutabile. Sanè demonstratiua propositio hæc habet sui causam priorem illam propositionem: generatio est transmutatio. Tum hæc adhuc in illam resoluitur priorem. quod fit, ne que est: quod erat, neq; quod futurū est. Postremò hæc in illam vltimam, quod fit
B fieri potuit suapte natura. Hæc omnia designat vnicum verbum illud, μεταβλητικόν. Subdit autem minorem syllogismi.

Τοῦ δ᾽ ἁλμυροῦ ἀπαθές. Salsum non est μεταβλητικόν. inconsideratæ enunciationes. Plura enim significat τὸ ἀπαθὲς quàm τὸ ἀμετάβλητον. Nam etiam si non esset μεταβλητικὸν ad generationem: at intelligeretur παθητικὸν ad alia multa. Et quia fit ab interno calore naturali mutatio naturalis in generatione, atque iccirco opus est humoris attractione, qui humor alimentum plantæ futurus sit: & is plantæ calor non valet sursum trahere solus, sed adiutus à sole, quemadmodum iam sæpe dictum est: ideo cùm vult probare quòd salsum est ἀμετάβλητον: hæc apponit.

C Ὅλως δὲ ἐν τοῖς καθ᾽ ἕκαστα. In singulis satis patet, quòd ex duabus rebus, altera fit, altera est. Fit quidem attractio à sole succi lenioris: est autem salsum omne terreum, & graue, ideo posuit vtrunque attrahens, ἥλιον καὶ τὸ θερμόν: & vtranque materiam, tum leuem, κουφότατον, ac propterea τροφιμώτατον: tum grauem, atque iccirco ἄτροφον. ac illud quidem non nominauit, γλυκύ: quia sapores quoque alios intelligit: hoc autem nominauit, ἁλμυρόν. quæ tamen ratio nulla est. nanque mox dicet: in corticibus esse salsedinem, ficuti suprà in corio Ciceris, non in pulpa. Ergo plus penetrat, & plus trahitur: neque fit à salso dulcedinis separatio, sed à dulci salsedinis, quæ illam relinquat, & subeat. Dixit, ἐν τοῖς καθ᾽ ἕκαστα, in materialibus: quia superius argumentum circa species versabatur.

D Ἐν τοῖς συμβεβηκόσιν. In accidentibus quæ consequuntur idem, quod ἐνδεχόμενον, quia excipitur: quod συμβεβηκὸς, quia contingit: quod σύμπτωμα, quia simul accidit. Ἔτι ταῦτα καὶ ὥσπερ τις ἀναλλοίωτον. Placet vt sit argumentum separatum. ἔπειτα, adhuc.

Κοινῶς. Pessima deductio, & triuialis. Non enim putrefit semen, vt ex eo fiat vel planta, vel animal, sed perficitur. Ideo passiones duobus modis euenire dicebat philosophus, in primo de anima: quasdam destruere, vt putrefactionem

H.

& mortem : quasdam perficere, vt intellectiones. Sic semen perficitur, & fit actu, quod est potentia. Quòd verò falsum fit ἀλλοιωτὸν alterabile, duabus rationibus cognosci potest. Vna est de accidente ipso, id est salsedine: alia est de subiecto salsedinem deferente. Vtroque modo falsum est. Nam salsedo vel ipsius Theophrasti legibus diluitur in cibis piscium. Dulces enim è salsis facti: siquidem dulcibus aluntur. Mutatur igitur accidens. Sin de subiecto, & ipsa loquitur materia: nihilo magis verum. Quippe salsæ carnes mutantur à concoctrice. Καταλειπόμενον οὖ. Conclusio. quod non trahitur, remanet. Hoc est, οὐ συνελκόμενον, simul scilicet cum dulci. Ergo non miscetur: si ne ab radicis quidem vi trahitur.

E' π δ' ἔπυ τρ. Aliud argumentum à fine. maior propositio subticetur. ea est. Quod non minus euacuatur, non multa eget recreatione: non igitur multo alimento. Ponit minorem. Planta est ἀπερίττωτον, non habet excrementa, sicut animalia: quæ in fame coguntur τῶν περιττῶν ἀπολαύειν: adeò vt etiam detractis scutorum pellibus milites, obsessi Hebræi liberorum, carnibus, alii putridis cadaueribus vitam sustentarint. Itaque plantæ, inquit, non coguntur quicquam suggere, quod inutile sit ad alendum. Ne hoc quidem argumentum multum facit. Non enim quia menstrua soluit mulier, plus vorat. Non quia deiicit animal, cibum appetit: excernit enim inutilia & aliena, atque etiam noxia: sed quia consumitur id quod sumpsit. At idem in plantis. augescunt, fœtant, superfœtant. Etiam gummi extrudunt, Nucamenta, Fungos, Gallas, Cachryas, Culices, alia multa. Quamobrem quicunque fuerit præstò succus, is substituetur. Itaque etiam simpliciter effatum, hoc falsum est. Habent enim sua quoque excrementa plantæ. Nam quemadmodum in homine & gallinis pediculos videmus: sic in illis vermes, vt in fraxino Cantharides. Et sanè sua quibusdam perittomata, vt φύσκος Cerri. Duo verba inculcauit, ἐπισπᾶσθαι καὶ ἕλκειν, euellere & trahere. αὐτῶ, cum difficultate. quòd salsugo sit inepta ad subeundum. E' δὲ γάρ, Probatio, quòd non insint excrementa plantis. Videamus verba. Excernerentur, si inessent: non autem in superficie residerent, à solis vi leuata atque educta eousque. Puto & in his nonnihil, & in sequentibus multum esse, quod nos obturbare queat. Hoc primùm agamus. Videntur permistæ rationes, & simul admittere quod inficiatur. Inquit. Si esset planta excrementosa: ea excrementa excerni oportuit. at non excernuntur. sanè procedit. Non enim soluit aluum aut vrinam facit. demus. Addit. Neque ea resideret in superficie. Scilicet salsum residet in putaminibus, vt aiebat, & coriis fructuum, eousque attractum à sole. Ecce, quàm multa. Iam fatetur inesse superfluum: iam attrahi à sole: iam penetrare ad extrema vsque. Reliqua quæ sequuntur minus mihi nota sunt: nam & auehuntur ab instituto, & Δημοκρίτ-

A ζει. Quid Democritum agat: patet ex ineptiis figurarum. Quod sint aliena? videtur ex eo quod ait: superflua & excrementa liquoribus supernatare: puta, cadauera & maris sordes. Hoc est, τοῖς ὑγροῖς ἐπιφέρεσθαι. Quid ad rem? Erit enim salsedo à sole attracta ad superficiem. Cæterùm inepta similitudo. Supernatant cadauera iam putrida, & acte turgida. Sordes autem tum ea causa, tum quia spumeę etiam antequam putrescant. Præterea multæ sordes in fundo æstuariorum & stagnorum. Salsedo autem est in superficie, quia est terrestris excocta, sicut in mari dictum est à Philosopho. Sibi verò in eo constat: quoniam suprà quoque dicebat, corticis substantiam esse excrementum nuclei esculenti. Esto. Quid B ergo scribebat: relinqui subtus, neque trahi sursum? Quas verò ponit excrementorum conditiones, haud facilè percipio, quorsum euadant: & videntur inter se minus conuenire.

Πλατέα, lata: quia latitudo est etiam in pusillis corpusculis, vt squammulæ minimorum pisciculorum. Addit μεγάλα. vt etiam sint fusæ latitudinis. Tum apponit harum conditionum conditiones: ἀσύμπλεκτα καὶ ἀκόλλα. incomplexa, & facilè separabilia. Qua sunt propriæ quorundam piscium in squammis. Non solùm non complectuntur inter se, quia non sunt continuata, verumetiam ne pertinaciter quidem cohærent. Vult dicere non esse vnum corpus, vt in Lenticula aquatica, sed plura, eáque tum lata, tum fusa. Hoc ideo C posuit, quia suprà aiebat: sale σώματα prohiberi. Quare verò sint lata, duplex ratio est: nimirum ab eorum natura, & à natura liquorum, in quibus natant. nam liquores plani sunt. Hic est proportio loci & locati. At eorum natura est, in superfluo atque inutili: vnde finis est, expulsio. Si expelluntur, ergo æquabiliter expelluntur: siquidem vniformia sunt: plana igitur. Sunt autem magna: quia tota exiguntur. neq; ea natura sustinet, inire secum societatem. Hæc ita hic somniare cogimur iucundis disquisitionum deliramentis, & omnino Democritea mihi ridicula.

Διὰ τὸ μηδέν. Hasce naturas esse tales, & superficiem tenere, quia nullum sit scalenum, sed angulosa. Penitus verò stomachus hic. Quasi verò scalenum non sit angulosum. Quod autem sequitur, καὶ πολυκαμπῆ, ostendit infelicitatem seculi. Forta sse legendum ἀφαιρῆ, patum refert: sunt enim nugæ. Nam si non summerguntur, quia non D sunt ex scalenis constituta; necesse est vt dicat: omnia quæcunque scalenis constituũtur, ideo submergi: & è contrario. At pila ænea summergitur; & scalenum ligneum non summergitur. Sed hæc posuit hic Philosophus ad voluptatem, non ob doctrinam. Itaque subdit. Ταῦτα μὲν. Hæc, inquit, an prohibeant, quominus plantis salsitas admisceatur, hinc licet contemplari. Nostabis σχῆμα noua forma: si mendum non est.

Περὶ δὲ τὰ σπέρματα, Manifestissimũ iam hic est quod suprà dicebamus: præposteram esse tractationem

tionem. Priùs enim statuit hypothesim: in plantis non esse salsuginem. In sequenti mox tractu & asseuerauit & causas adduxit. Nunc quærit causas, quibus insit in plantis salsugo. Simillimas labyrinthis animaduertimus apud hosce Græcos errationes. Videntur enim tanquam clausis oculis circumferre sese, quoad ostium nanciscantur. Interea offendunt sæpe ipsi: auditorem verò ad cruces sistunt. Quanto præstat habere quæ velis dicere, omnia in numerato, tanquam milites, quos illico paratos in acie disponas? Διὰ τί ποτε ἐνίοις. Videndum an satis exactè loquatur. Ἐγγίνεται, ingeneratur: id est, init substantiâ. Tâtùm in ipsius substâtiæ generatione: ἢ ἐπιγίνεται: aut pòst accedit generatis. quæ disiunctio haud temere accipienda est. Namque omne accidens naturale posterior est quàm ipsa substantia, natura sua: simul autem cum ipsa, tempore, nô omne. Quædam enim simul, vt color carnis: quædam pòst, idq; duobus modis: nempe aut ex principiis ipsius essentiæ: vt videre, quia visiuus: aut extraneis, idque dupliciter: quippe aut à natura, vt apricantibus colorari: aut arte, vt semimedicus, qui barbam tingit. Neque mirum, accidentia posterius euenire: quando etiam substantiæ agnascuntur, vt dentes & cornua, & ossa bregmatis. Ita hîc: ἢ ἐγγίνεται ἅμα τοῖς γινομένοις ἁλμυρότης: ἢ ἐπιγίνεται: vt Brassicæ, addito nitro. Εἰ μὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς. tractat vtrumque. ὑπάρχειν, vt alibi diximus, significat esse ὑπὸ τὰς ἀρχάς. Si natura hæc est sub principiis: erit verum nutrimentum. Nemo negare potest quin sit pars. Sin extrinsecus accedit: quærendum est, vnde accedat. Duæ possunt agnosci causæ materiales: vna ab aere qui sese induerit in meatus: altera à vaporibus humorum qui ab radice attracti, sursum efferuntur. Τοῦτο μὲν ἔοικεν. Magis accedit ad hanc sententiam, quasi communi consensu recipiendam. Ait enim, minus dubitandum id: extrinsecus accedere salsilaginem quibusdam.

Ἐκεῖνο δ' ἄν τις. Ad illud disquiri possit: vnde inuehatur. Πόθεν, locum significat & principium. Aliud enim à terra est, aliud ab aere.

Καὶ ὑπὸ τίνος. vel agente, vel materia. Ἢ κατὰ τὰς ῥίζας. Duo ponit loca terram & aerem: tres materias, aeream ab aere, tenuissimam quæ sese induat exhalationem à terra, mediocrem quæ ascendat: humorem aqueum à terra, qui propter crassitiem non ascendat, sed trahatur à radice. Ἐξανθεῖν. Adhuc perstat in opinione illa: salsuginem in sola esse superficie. Metaphora à floribus, qui semper sunt in summo pediculo. Sic effloreſcit è saxis salsugo, nitri imitatione. Sic ἐξανθήματα pustulas dicimus, & id genus. Τὸ δὲ significat πόθεν, non à primo principio, sed à secundo, nempe ab internis plantæ partibus. Nec minus eam souere pergit opinionem, quæ putat excrementum esse. Appellat enim hîc quoque εἴδωμά τι. Quædam quasi species: ideò dixit ὥς: alioqui non prodiret, sed retineretur à natura. Φαίνεται δ' ἡ ἅλμη. Salsuginis interesse, consistere in superficie. Τὸ φαίνεται, designabit, aut naturam talem, aut sensum tantùm. Id est sensu percipitur: ipsam esse superficiariam, non intra pulpas. Ob id ait, καὶ ὅλως: quasi dicat, penitus exclusam. Εἰ μὲν οὖν. rotundissima breuitas. Si igitur altera pars vera est, scilicet quod accedat: ἐπιγίνεται, μετὰ τὸ γεννῆσθαι, ἐπισυμβαίνει. Alteram autem ἄτοπον, scilicet συγγίνεσθαι. Διὰ τί. Quærendum, inquit, porrò: quamobrem in eorum superficie: neque in omnibus, sed in Cicere & aliis quibusdam.

Μόνοις. duo possunt intelligi. Solis omnino ita vt alia nullam habeant salsitatem: & μόνοις, quatenus ad superficiem: vt alia quoque salsa sint, sed non in superficie. Nota verbum & eloquutionem καταλαμβάνει: salsedo côprehendit. Quoniam aduenire vult post generationem. Hoc de verbo. Phrasis illa: περὶ ἐρεβίνθων καταλαμβάνει. Quasi τὸ περὶ designet ipsam ambientis corii superficiem. Et quia iam bis in Cicere salsedinê agnouit pro naturali: neque solùm conuenientem, vt mox appellabit, οἰκεῖον, sed etiam necessarium: siquidem imbribus elota interea planta Cicerifera. Ideo remouet obiectionem, que de Rosis præstò erat, illis verbis. Οὐ γάρ. Namque superuacaneum est, de sale obiicere, quòd noceat Rosis. Nûnc enim loquimur de succo naturali, non de morbis. Equidèm non interfuissem hoc: nihil enim ad rem.

Καὶ οἰκεῖον, καὶ χρήσιμον. Imò verò ἀναγκαῖον, καὶ κύριον πρὸς τὴν ζωήν. Est enim vitæ si non principium, at principiorum munimentum. Nota verba ἀπολουθέντων: elotis, sicut & suprà, imbrium vi. Ὅταν ἀνθῶσι, quia tunc πονοῦσιν: operci pso laborant. Ἐκφύσει. tertius casus. ἐκφύσεις absolutè quum flores exeunt. Ἄρτι συνισταμένοις. nouellis. Tunc enim laborant, non opere alieno, veluti quum flotent, sed pro seipsis: propterea quòd tum primùm initiantur vitæ sacris.

Ἀπόλλυνται καὶ διαφθείρονται. Mirum si intereunt, quin corrumpantur. Quin priùs corrumpantur necesse est. Cæterùm more suo causam statuit post effectum, vt alibi de Præceptoris imitatione dicebamus. Est autem corruptio causa mortis, præsertim quum astringit modo & species: ait enim σφακελίζοντες. Vbi, si mendum non est, actiuum posuit pro passiuo. Fortasse scriptum fuit σφακελισθέντες.

Ὡς πρὸς σωτηρίαν. Colorat adhuc opinionem, admittit & interpretatur. Non esse ad succum aut ad constitutionem, sed ad præsidium. scilicet sal prohibet corruptionem. Itaque iam constitutis ἐπάγει, superinducit salem, vt suillis tergis œconomus. Igitur acutissimè interpretatum intelligeremus: nisi addidisset, τὰ τοιαῦτα συνεχῆ. Si enim est salsilago Ciceri cognata, & συμφυής, non est ἐπακτός. Neque ad præsidium solùm, sed πρὸς τὸ εἶδος quoque: genus enim est tanquam materia speciei.

φαίνεται δ'. Omnino non solùm discutit quæstionem, sed etiam excutit tum hypothesim, tum corollaria, & interpretationes. Hypothesis erat: non inesse plantis salsedinem. Corollaria & interpretationes erant, esse in superficie: non simul gigni, sed à natura induci tanquam tectorium. Nunc ostendit, in quorundam & foliis & ramis reperiri. Argumentum: quòd gustu manifestò deprehendatur in aquam transmissa, qua elota sint. Ita quod suprà dicit ἀπολυθέντων, hic ἀποπλυθέντων. Et addit, non in iis solùm, sed in fructibus quoque. Addit ὅλως; quod cõiunges cum ἀναμφίλογον: id est sine controuersia. quum hæc adiunxit, rursus fluctuat, dicens, ἐν κελύφει: vt in putamine sit, non in carne intus: ἐκ ἐν τῷ ἐντός. Ac repetit officium præsidii, quum inquit: ᾗ συνάγεσθαι ἐκ τὸ ἀλλότριον ᾖ. Κόπος hic φθορὰν significat ex morbo. Accuratius consideremus. Principiò statuebat, omnem succum omnémque saporem simul esse: postea separari, atque abire inutile in tegumenta. Haud ita dudum dicebat: salem neque à sole, neque à natura trahi. hic ait esse in putamine. Quis non videt, eius legibus priùs in nucleo fuisse? præterea quis putet putaminis sale nucleum seruari? non esse verum, palàm est in carnibus. Quæ circa eò sunt in pernis rancidescunt: propterea quòd sal eò non potuit penetrare. at circumfusum est. Καὶ φαίνεται. adornat suam præscriptionem. Ait, esse in eo naturæ ordine, atque si consisteret intra nucleum.

Ἢ γὰρ ᾗ πεφυκότος. quasi esset innatum. Καὶ γὰρ ἐν ἀμφοῖν. Mira orationis argutia: si non deleas præpositionem illam ἐν. Ait: in vtroque est: in putamine πεφυκῷ α, in nucleo non πεφυκέα: idque ob conseruationem. Χλωρὸς μὲν ὄντος. adhuc fluctuat. Dum viret in caule & siliqua est: quum exiccatum fuerit putamen id remanet. ergo, quod obiiciebamus, simul fuit. ergo vt alimonia. Non enim datum fuit ei sal, ὡς ἥδυσμα, vt homini ad ciborum condimentum. Et quare non reliquit intus natura, quod & commodius seruaret & commendabiliorem gustui faceret? Neque intus gignerentur animalia, quibus opus illud hominis gratia paratum corrumperetur.

Ὡς ἂν ἀλλότρια. Ait id à natura consultò factum, hæc vt ita displodcrentur: quoniam essent aliena. Quomodo sal Ciceri alienum, illud si viridis continet medulla: si Brassica præsefert: si palma requirit: si Crethmon exigit: si Soda tota penè sal est, adeò vt etiam *Salsola* vulgò dicatur.

Καθάπερ. adducit exempla non similia. nempe de Cucumerum amaritudine. At longè alia ratio amari est: nullo enim modo expetitur, neque pro cibo, neque cum cibo. Itaque à Cucumere excludendus amaror, non à Cicere sal fuit.

Καὶ ὡς ἐν καρίᾳ. Quid in Cariâ pyra quæsitum, quæ lanuginem habeant ἀνθώδη? Equidem & ample&or historiam, & habeo gratiam: afferat Iuglandis putamen, amarissimum.

Οὐδὲν δ' ἄτοπον. Ne nobis, inquit, negotium facessat, quòd alia pleraque sint eiusmodi. tollit obiectionem. Inquiet aliquis: Amaritudo quæ longior est quàm salsitas, aliena à natura cibi, fructibus inest. Respondet sola autoritate (αὐτὸς ἔφα) οὐδὲν ἄτοπον. At ostendere nobis rationem, qua natura patiatur amaritudinem, salsitatem non patiatur: cùm tamen amarum in quibusdam sit salso elaboratius. Exempla sunt in Bulborum apicibus, & in Cucumeribus ad pediculum: & in Glande, qua cuppula tegitur. Nota hic bulborum partem summam peculiari voce dictã, κεφαλὴ. etiam πηλεῖαν, quod alibi πηλεῖπα. & τὸ δῖνον, Allii columellam mediam, cui hærent spicæ: ὡς τὸ διάκειν: quasi sit veru transmittens. Simile verbum in Cyclope apud Euripidem.

Ταῦτα μὲν. quia non quadrant. Nemo enim est qui tollat à plantis amarum: palàm est in Intubis: neque acidũ: est enim in Oxalide & Trifolio: at tu salsum. Hæc, inquit, perinde atque ad historiæ similitudinem dicta sint. Ὅτι δὲ φαίνεται. Nunc iam deinceps contra hypothesim disputabit: non enim ἐπιγίνεσθαι, sed συγγίνεσθαι. Allusio apud Græcos elegantior est: non adnasci, sed connasci. Ideò dixit φυσικὴν, ex naturæ ordine. Nam etiam si arte sal addatur: natura salis salsum faciet, non ars. Ars mouet loco tãtùm: natura mouet mutatione. Addit συγγενῆ. non eiusdem generis & essentiæ, sed eiusdem momẽti in generatione. Simul enim cum forma salsedinem introduci. Probat autem sic:

Ὅπου ἂν σπαρῇ. vbicunque feratur. addit ᾗ φυῇ. scilicet etiam non statum sicubi oriatur. Nam si verbum hoc illi esset additum priori, sic: vbicunque feratur, modò nascatur: ridicula esset oratio. Quis enim ignorat: si non nascatur, non futurum salsum? & scitè occurrit obiectioni. Dicat illecã soli natura id fieri: velut in sabuletis Vibiscorum. Diluit hoc illis. Κἂν μὴ τι ὕδαρος, etiam si ager non fuerit salsus. Ἐπεὶ ᾗ τό. Namque à solo salsuginẽ cõparari: nihil mirum, cum in aliis, tum in Halimo. id à terra quispiam tractum dicat. At in gleba dulci salsa nasci planta nequit, nisi ab essẽtia. Hoc quoque aduersatur argumento illi superiori: nihil in salsis nasci: aut si nascatur, ex dulcibus confieri. Namque Halimon & in salsis nascitur, & salsum est. Aliud subdit argumentum à gradu. Ἔνια ᾗ ἀχυλότερα. Quædã salsa non sunt, at salsis fiunt meliora. Hoc etiã suprà dixit in præceptis agriculturæ, Brassicarum exẽplo. Tria tolli incommodãtia gustui, acrimoniam, amaritudinẽ, duritiã, beneficio salis. Eam sanè acquiri teneritudinem, vt si in terram cadant, frangantur. Miram profectò, ac vitream friabilitatem: quæ mirum in modum vt in Radicula commẽdatur, neutiquam allisa terræ dissiliunt partes. Itaque dixit: ἅμα ᾗ μεταμόρφωτινα ποιεῖ. simul digerit partes. Nẽpe salis illud interest vt exedat humidũ, sicuti dicebamus. eodẽ modo similẽ conficit gelu teneritudinẽ. Cõcrescere nãque facit humorẽ, quo cohibẽtur cohærẽtes partes. Iccirco Lutetiæ fic indicãt per vicos, Ad meos caules gelatos. Quęstio hic nõ inepta. Si cõsũpto humido tenerior Brassica fit: quare tũ ipsa, tum Radicula, itẽ alia veterascentia, succo amisso fiunt vietæ? quia lentor ille terrestrium partium

partium est cum pusillo humido: plurimùm enim aeris calore abiit resolutus in vaporem. At in recenti Brassica, quæ nitrosis fuerit aquis rigata, inest humiditas facta nitrea vitri concretione. Εὐχυλότερα, dixit ad gustum, βελτίω etiam ad vtilitatem: quippe acrimonia & amaritudine deposita plus alet. Et rectè, παραιρουμένη, auferens humiditatem, scilicet τὴν πλείω. Δεινοὶ γὰρ ἅλες. minor syllogismi propositio. desiccando quit sal abolere humiditatem. Ἐμφανὲς δέ. probat teneritatem. Ὅπερ οὖν. Oratio manca: sed sensus est. Igni melius domari: quoniam in se habeat iam principia inchoatæ temeritatis atque dulcedinis. Ἐπεὶ καὶ οἱ τὸν λίτρον. hoc arte fieri nitratis aquis. Esse tamen naturæ imitationem artem hanc, & parum quiddam posse. hoc est illud, ἐξ ὀλίγου. At idem moliri naturam, plenisque adeò viribus, ac paulatim. Nimirum opificis tum prudentiam tum felicitatem: primùm vt multùm valeat: deinde vt pedetentim agat. Qui verò irrigat, is totam simul affundit, ac per interualla. At natura nitrosum succum particulatim per opportuna momenta subministrat.

Ὅθεν οὐδὲ τοῦτο. Affectus idem alia de causa, à tempore, solstitio: à loco, Eretria. Quippe illo tempore alibi peius habet Brassica. Quænam igitur esse potest in Eretriensi agro causa? fortasse terra mollior ibi atque vliginosior. Namque in solo solidiore tum Brassica, tum Radicula ligneæ sunt anni squallore. contrà Pepones anno pluuio pessimi. Ratio: quia Caulibus & Rhaphano acritudo cognata nimis acuitur: siccitate Peponibus humor tollitur exuberans, & quantum naturalis relinquitur, commodiùs excoquitur.

Κατ' ὀλίγον. Causa par; quamobrem paucis anni diebus in Ægypto Brassica fit commendabilis saporis, nempe ob siccitatem.

Ἡ δ' ἁλμυρὶς. Hæc postrema pars venit subsidio huic sententiæ posteriori contra superiorem, quæ negabat salsedinem posse vel solis vel interni caloris vi sursum euchi. Hæc quæstio etiam à Plutarcho in conuiuialibus tractata, à nobis in Commentariis de plantis iudicata: præter hæc argumenta, illud etiam arrisit. Non posse propter crassitiem sal per plantarum angustos meatus commeare. Quasi verò quicquam sit ineptius ad motum, & ad subitionem lentore ipso resinarum: quasi verò quicquã sit visco morosius & tamen, vtraque natura hæc subiicit se in altissimas arbores: viscum verò etiã in summis regnat.

Lego ἔδει γὰρ καὶ ἔκκρισίν τινα; non ἔγκεισιν: Et ἀλλὰ γωνιῶδη τε εἶ): id est angulosum: non autem γωνιοειδῆ. Nihil enim est angulo simile, nisi angulus. Et ipsum scalenum est γωνιοειδὴς: at non est γωνιώδης in angulorum multitudine, sed pentagonum & decagonum. Et ἅλμαις ῥοσηματικῷ, vt emendant; non autem ἅλμαι ῥοσηματικῷ.

Et οὐδὲν δ' ἄτοπον: addita coniunctione; sicut & ibi: καὶ τοῖς βολβοῖς. Et μερισμόν τινα ποιεῖ: non autem ἀμέριστον. Et ἀμφοτέρως τρόπους, non τόπους.

Theodorus, ὥστε καὶ ἐν ἑαυτῷ τοιοῦτον ἔχειν. Scilicet ita vt in se sortiantur talem saporem: ambitiosissima loquutio. Κωλύειν τὴν σύστασιν. facultas generandi vetetur. Σύστασις humoris significat concretionem quæ prohibetur à sale: quoniam vt mox dicet, facit μερισμόν. nihil hîc ad facultatem generandi. non enim tollitur facultas. Ad hæc nemo Latinè dicat: vetatur tibi scribendi facultas.

Καταλειπόμενον οὖν καὶ οὐ συνελκόμενον ὑπὸ τῶν ῥιζῶν, οὐκ ἀναμίγνυται τοῖς φυτοῖς. Quæ quum ita sint: auersam penitus à plantis esse qualitatem eius saporis necesse est. Vides interpretis fidem. Et facit suspitionem, se accepisse τὸ καταλειπόμενον, pro illatione: veluti quum dicimus: reliquum est, vt & cætera. & aliud est, οὐ συνελκόμενον quàm auersam esse. Denique verba illa omnia designant rationem impeditæ generationis. Ἐνταῦθα καὶ ἕλκειν alterutrum vacare putauit.

Ἀνάγεσθαι, prouocari. euocari potiùs ac produci. Ὑγρεῖς ἐπιφέρεσθαι. humoribus inferri. nunquam ex hisce intelligas, supernatare. φορὰ motum quemuis significat Græcis. ἐπὶ, in superficie. Neque ὑγρὸν rectè dixeris hîc humorem, sed liquorem. Et addit illa (Democrito placet) non leguntur in exemplaribus. Γωνιώδη. Theodorus maluit, vt vulgò legitur, γωνιοειδῆ. angulos imitantur. sunt ergo rotunda. Nihil enim angulum imitatur præter lineam flexam. vnde veteres circulum dixere, μίαν γωνίαν. at ille non erit πολύγραμμος. Ἐγγίνεται ἢ ἐπιγίνεται. innasci aut subnasci solet. imò adnasci. sic ἐπιγιγνόμενα μέτρῃ: dentes, cornua. Κατὰ τὰς ῥίζας ἑλκυσθέν. radicibus tracta per summa. addidit falsam sententiam. Non enim quæ in radicibus sunt, per summa sunt. Sed posteaquam sursum tracta est, & exigitur à medulla, atque erumpit ad corium, puta Ciceris. Ὅταν ἀνθῶσι καὶ φύσι. Theodorus aliter in flore fructúque prouenienniente. Sed φύσι prima producta significat, prodeuntibus, non autem fructificantibus. Fructus enim perficitur post. ità non potest dicere in fructu. Tãto minus, cùm additur καὶ ἄρτι συνισαμένοις. Si enim tum primùm consistunt flores: non sunt informati fructus. Συνδιατηρεῖ πρὸς τὸ ἄκοπον εἶναι. reconditum atque incorruptum seruetur. nihil ibi facit reconditum.

Ἐν τῷ χνοΐ. per summitatem. per summam lanuginem. Ἀνιῶδη. Theodorus legit ἁλμώδη. ἀνιώδη, tristem. vt tristes succi apud Poetam. Μερισμόν τινα. fragile quiddam efficit. legit ergo μερισόν. si non esset τινα, acquiescerem. Παραιρουμένη. trahendum & absumendum. Prius participium falsò ac temere apposuit, vel vt interpres, vel vt Philosophus. Nam neque id ait Theophrastus: neque verum est sal trahere. Ἐξ ὀλίγου. non pridem. imò verò, parũ, neque perpetuò. Ὑγρότητος ἐλάττονος, humor cõtractior. orationem obscurauit ambitio. Nõ contrahitur, sed absumitur. Eiusdem magnitudinis quę contrahuntur, sunt, Limax, Erinaceus,

Squilla, Manus, Vrtica. Κατ᾽ ὀλίγον δὲ καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ. Theodorus sustulit, κατ᾽ ὀλίγον. Et asseruit in Ægypto fieri optimam. quocirca sunt autores consulendi.

CAPVT XX.

XX. *Capitis argumentum. Omnium saporum principiũ esse siccitatem, tametsi ab humido aliqui pendere videantur. De succorum extractione.*

ἘΚΕΙΝΟ δὲ ὡς οἰκεῖον. Suprà duorum sensilium, totidémque sensuũ tractauit affinitatem, scilicet saporis & odoris. cui diligentiæ subdenda erant statim quæ post hoc B Capitulum sequuntur: quorum initium est, ὑποκειμένων τούτων: vt mox videbimus. Cæterùm discidit materiam ac dissipauit, interposita quæstione illa de salsedine. Qua absoluta commisceralia nihilominus aliena: nempe de saporum principiis. Duo verò cognoscit, humidorum & siccorũ, pro materia. Id quod patebat etiam in definitionibus; in quibus calor erat quasi forma quædam. Acutum & austerũ, esse humidi soboles: acrem & dulcem, sicci. Ratio: quia humida spissata dulcescant. At acerba & astringentia sicciora sunt, veluti fructus: tum vbi dulces euaserint, succulentiores fiũt. Exempla vulgò cognita in Pyro, Vua, Ceraso. Solum Amygdalum primò videtur aquosum & acidum, postea spissatum dulcescere. Quàm verò C absurda sit hæc separatio, atq; horum attributio principiorum, satis ex eo patet, quòd etiam amarum indidem deducit, vnde & dulcem: Itaque tandem quasi quæsierit, non quasi docuerit, infert: omnes ex duobus fieri absq; præscriptione. Quòd si discrimen aliquod sit: id esse, quòd alterum sit quasi materia potiùs, humidum scilicet: siccum autem magis formale. Vbi actionem sicco attribuit aduersus placita Præceptoris, in libro De affectibus mistorũ. Tandẽ verò cõcludit porrò: ab vno esse omnes: quippe à sicco. Ita videmus indigere saporũ constitutionẽ forma dirigente qualitates. Si enim siccitas est principium duorũ contrariorum, dulcis & amari: non poterit esse nisi materia. Forma igitur aliud erit à qualitatibus, cõtra stultos Alexandreos. Hæc est prima pars. In secunda D triplicem docet modum extractionis succorum. Quod videtur ab iis alienum, nisi concinnemus: vt videatur ostendere, sapores esse in liquore. Atque hîc finem facimus huius Capitis. Redibit enim ad superiorem contemplationem, de necessitudine odoris & saporis. Ὡς ἐροικεῖον. Sic habetur scientia: vt de subiecto demonstrentur affectus per principia, causas, elementa. Δοκεῖ μᾶλλον. Quia etiã in sicco est acid⁹: dixit, magis in humido. Παχυνόμενα δ᾽ οὐ. Ratio quæ persuasit, dulcẽ esse in sicco: quia liquida densiora facta dulcescant. Ὁ δὲ πικρός. Dubitãter; quia videtur absurdũ: duorũ contrariorum vnum esse principiũ. Γινομένων δὲ, rectè. Nã si omnes fiant ex duobus, amarus, ex alterutro fieri: non ex humido: ergo ex sicco. Videtur tamen orationis particulæ coniunctiuæ corruptæ. Εἰ μὴ αὐτῆς. Quia dixit, omnes ex duabus fieri qualitatibus: addit præscriptionẽ: vt altera sit potiùs materialis. Suprà docebat: quos putaret sapores materiales, quos formales: nũc quas qualitates: sanè humidũ. quasi siccitas sit humidi priuatio, humidũ habitus. De hoc amplissimè in Exotericis. Nã hîc siccum formale quid potiùs facit: saltẽ, vt ita loquar, actuale. sed obturbat more suo sic. Πάντες ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ. Quomodo ab eodẽ: si sunt prĩcipia duo? quia ab sicco. Addit enim: πάντες ἐν ξηροῖς. Cæterùm τὸ ἐν, materiã subiectã potiùs designat. At siccitas non est materia: quippe in humore sunt omnes, à siccitate modificati, à calore educti, sub formæ potestate. Ἀλλὰ τοὺς μὲν. Hæc est altera pars: de succorũ extractione: vt ostendat in humorẽ transfundi siccitatẽ. Ita humidũ, quasi materiã: siccum, quasi formã. exempli gratia. Aqua Ficubus imposita Ficuum induet formalẽ qualitatẽ: indita vuæ acinis, vinosam. tripartita pars hæc est. Prima est, per expressionem, vt in vino & Oleo. ἄλλως τὴν χρείαν ὁρῶντες: alio quàm cibi vsu. hoc est χωρίζειν, separare. Secunda est per affusionẽ. In aquã enim abit fructuum sapor, qua ipsos maceramus. Nota verbũ ἀκρόδρυα. Ab his enim Ficus separauit: ἀκροδρύων καὶ συκῶν. Tertius modus est, per corruptionẽ: veluti in Zytho sapor Hordei. vbi & vsũ attribuit Ægyptiis, & nomen, atq; appellat minus apud alios vsitata voce, ζῦθος.

Ἁπάντων δὲ. explicatio est familiaris. Arte separationẽ atque eductionẽ, aut aliud quid esse in his. Separata verò & educta, ea esse naturæ principia. Hæc de duobus prioribus. Tertium, quod erat in putrefactione, vtrunque habet à natura, & putrefactionẽ, & rem putrefactã. Sic subtiliùs dixisset.

Ἀλλὰ περὶ μὲν. Suprà sæpe statuit agriculturæ fundamenta his ex contẽplationibus: nunc dat initia præceptionum, tum œconomiæ, tum medicinæ, tum culinæ, expressionibus, infusionibus, aliis succorum confectionibus.

Theod. οἰκεῖον, accõmodatissimũ: pessimé. Accõmodata, sũt vtilia quidẽ, sed extrinsecus applicata.

Πειρατέον δεῖ διαιρεῖν. declarãdũ: malé. diuidẽdũ. Partitur enim, vt distribuat, his siccũ, his humidũ. Et non necessario addit illa: quam siccitatis, quam humiditatis. Et omisit verbũ modestiæ, πειρᾶσθαι.

Ὁ δὲ πικρὸς τάχα οὐδὲν αὐτῆς διαφέρει. Hæc omisit Theod. & illa substituit: ni fortè hæc pro nihilo putãda sunt: illúdq; melius dici possit: Et addit illis ἐξ ἀμφοῖν: dispositionem, vt suprà, sic: hoc est ex humiditate siccitatéque. Hanc paraphrasin cõmodiùs eò distulisset: vt declararet, vtra esset, humiditas, an siccitas: sic materiã magis repræsentet: scilicet humiditas. ita ab eo aliquid didicissemus. Ἀκροδρύων, Nucũ. Vidẽdũ accuratius vocis huius vsum. Nõ enim Nuces perfundimus: vt earum sapor in aquã transmittatur: sed præmimus, vt exprimatur succus.

CAPVT XXI.

XXI. *Capitis argumentum. Non iisdem in partibus est omnibus*

omnibus gratus odor & sapor. Flores,folia,radices, aliis alia bene olere. Radices esse plantarum ventres. De Teda & Pini suffocatione repetita.

YΠΟΚΕΙΜΕ'ΝΩΝ οὐσῶν, καὶ διαλεγμένων τούτων. Redit ad id quod intermiserat de odoribus. Suprà dixerat, odorum saporúmque necessitudines, inter se comparatis eorũ nat uris. Nunc ostendit eorum à se ipsis differẽtias sùbiectorũ ratione. Idq; agit per quęstiones, quas non soluit. Prima est, non in iisdem partibus esse odorem & saporem iucundum in omnibus plãtis. Neque ponit exempla, neque dat causas. Exempla sunt in Arancio. Cortex odoratus non est edẽdo. Succi odor minimus, sapor maximus. Sic in Persicis & aliis. Sphondylium enim odoratos habet flores, sed sapore horribili: radicis odor & sapor ęquè ad panaceam. Causa est in Arancii cortice terrę multum: in succo aquę plurimum. Hęc est cõparatio duorum inter se. Alia, cùm idẽ sibi comparatur. Dat partium exẽplũ in genere. Odor, inquit, aliis in summo, aliis ad radices. Neq; hîc exhibet historiã. Est in multis: Caryophyllata, albo Chameleone. Ita de saporibus. Gẽtianę radix, Aristolochię. Hoc deinde diuidit iterum. Etiã quorũ superiores partes odoratę sunt. At non omnes. Nanq; aliis fructus, aliis folia sunt odorata. Peculiare illud Persico. Florẽ olere penè quod nucleũ: pulpã longè aliud. Ratio à forma: quia idẽ est flos quod semen: neque differunt nisi partium dispositione, actu & potentia. Potes per te transmittere per tã variam naturã vim ingenii ac iudicii. Quin minutius diuidit atque ait, hanc diuisionem maiorẽ esse in odorib.ͧ quã saporibus. Illius causã mox dabit, coctionẽ. Quę partes igitur magis erũt coctę, minus dilutę humido, plus habebunt succi, eę magis erunt odoratę. In aliquibus igitur eueniet, vt radices magis excoctę sint quã partes alię. Sanè ratio manca. Nanq; & Calami & Cyperi radices plus habent succi, plus saporis, plus odoris quã folia. Item & Rosę & Violarum flos succulentior atq; odoratior. Contrà, Lilii radix succosior, flos minus: & tamẽ odoratior. Aliter in Iride: succus in radice insignis, frigidus flos: vtrobique odor: sapor in humidiore acrior. Hęc de partib.ͧ Ad aliam quęstionem. Quare maior est odoris quoad partes, quã saporis varietas. Quia plãtę sapor est ob cibũ: odor est accessorius. Hoc à fine. A forma: quia recipere potest plures mutationes: est enim διαπνεῖσθαι, quia partiũ tenuiorũ. Quòd autem addidit, in ramis quoque. Non memini, ramos esse cuipiam odoratos, folia nõ esse aut cortices. Itaque ab horum affectibus non puto separandos. De Carpesio videndum: nunc enim nobis ignotũ est. Post hęc ait, odoratas herbas minimè habere flores odoratos, exẽplo Serpylli. Sanè neque Ocymi flos ęquè spirat quod folium. Ratio: quia illius odor in aquea substantia. Idcirco rigationes amat perpetuas, etiam sub sole ipso. In floris partibus tenuioribus non consistit odor eiusmodi. Maximè verò mirãdum hoc, odoratissimorum

A florum plantas inodoras esse: Rosę, Violę, Lilii, Iesemini. Non affert causam. An tota vis in vnum apparatur? An ea vis in humido igneo, quod sua pte natura petit extrema? Earũ plãtarum humidũ in flores à calore tractũ, subuectum, attenuatum? Post hęc abit ad dubitationẽ de radicum odoribus: cuius causam statuit à coctione. Inde nactus occasionẽ, quẽadmodum transeat ad historiã Tedę, quam hîc repetit non necessariò, videbimus.

Υποκειμένων. Scilicet quibusdam principiis quę sumpsit à Philosopho naturali in libris vniuersalibus: Ideo sępe dixit λαβεῖν δεῖ, λαμβάνειν. Καὶ δεδεγμένων. Quoniam ex acceptis aut cõstitutis principiis multa deduxit. Ε'ν τοῖς κάτω καὶ τοῖς περὶ τὰς ῥίζας. Oportet hęc postrema verba esse priorum expli

B catione. Nequis putet ad imũ trunci odoratas esse, radices intelligit. Diuisit enim per cõtraria ἄνω, κάτω. τὰ ἄνω declarauit per flores, fructus, folia, ramos. τὰ κάτω, per radices. Ε'ν τοῖς περικαρπίοις. Sanè in multis fructuum cortices sunt ipsis pulpis odoratiores, vti suprà narrabamus. In quibusdã nõ ita: nõ enim in peponibus vel odor vel sapor cortici, quã pulpę maior. Sic Cinnamomi cortex odoratus: de ligno nihil cõperti habemus: cõtrà, Sãdali cortex nulli vsui, lignũ odore insigni. In corio & pulpa & nucleo tũ Persico tũ Armeniaco: Prunis ferè in nucleo solo. Καὶ ἄλλον. Hoc iã declaratũ est. Ε'ν τοῖς φλοιοῖς. Sicut in Cinnamomo & Casia. Habet enim cum trunco proportionis necessitudinẽ cortex, quã corium ad carnes in fructu. De li

C gno verbum nullum. Est tamẽ in Agalocho, Sandalo, Gaiaco, Cypresso. An quia cortex nimis exustus? Excessus enim aduersatur vel odoris vel saporis mediocritati. A nimia siccitate nõn est quięquã vel vaporabile ad odorẽ, vel solubile ad gustum. Καίτοι καὶ λόγον. Quia dixit flores esse maximę ex parte odoratos, ostẽdit rationẽ quęstionis in Serpyllo. Nam si Rosę planta dicitur odorata propter florẽ: quare plãta Vere odorata florẽ nõ habeat odoratum? Argumenti vis hęc. Principia maiora & fusiora etiã parti decuit communicata. Ratio quęstionis. Floris odor à radice. Eius materia si quit ascendere, plantã relinquit odore spoliatã. Si non est vaporosa, residet infrã, nec florẽ occupat. Ita solutę sunt quęstiones duę. Ε'χει δὲ Trãsit ad reddẽdam causam de radicis odore. Ratio quęstionis est: odor fit à coctione: radix minus

D cocta: partes extantes coctiores. Nẽpe ęquè à calore intimo, ab externo plus, aeris & solis. Quamobrẽ naturali videtur aduersari conditioni: quòd minus coctum plus sit odoratum, pluśq; saporis habeat: de radice hęc. Ideo dicebãt ἅμα φασὶν τούτοις, scilicet odor & sapor, γίνεται πάλιν. Deinde apponit maiorẽ propositionẽ sic, Quod semper nouã recipit materiã nutrimẽti, atq; aliis trãsmittit, minus eã laborare videtur atq; conficere posse. Radix est huiusmodi. Inde sequitur conclusio obiectionis. Ω'σπερ τὰ ζῷα. Exẽplo ventriculorũ in animalibus. In iis enim est nonnisi inchoata coctio. Dicit autẽ radicem esse plãtę ventrẽ, quẽadmodũ & Pręceptor dicebat in 2. de partibus. Accipere

à tellure τ̃ κατεργασμένlω τὰ φυτὰ: in radice confici τ̃ πέψιν, ὥσπερ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶ̃ ζώων. Ita radix quatenus accipit, os est. quatenus exceptum coquit, ventriculus. Sic in 1. Historiarum. ῥίζα δ᾽ ἐ̃ τ̃ τροφlω ἐπάγεται καυλὸς δ᾽, εἰς ὃ φέρεται. Vbi ori simile facit radice, caulē ventriculo. Περὶ δ᾽ πύτων. Secunda pars, in qua aggreditur solutionē. πύτων, quę dicta sunt. πούτων, quæ dici possunt: puta de colore dēq; figura. Inter multas quæstiones illa est insignis. Quare superiora plātarum exiliora? Ratio quæstionis. Videtur enim accōmodari debuisse ad leges toti᾽. Totū autē ipsum hoc est globus. Globus fit è pyramidibus inuersis. Quocirca quæ intus continētur, similia esse decuit. An est hîc obratiocinatio? Non enim plantę sunt mundi partes, tanquā globi constitutrices, sed tanquā species. Exilitas autem procedēs ad summitatē euenit, quia abscedit à materia alimenti quæ à terra trahitur aut subit. An hoc in omnibus verū non est, sed iis tantū quę ramis carēt, vt spartum & iunci quidā. Nam quibus insunt rami, si ramorum materia cum trunco superiore comparetur inferiori, longè maior inueniatur? An est aliud αἴτιον in tā multiplici naturâ? est. Tribulo enim aquatico crassiora sunt superiora. Ratio est, quia plus alatur aqua minus mista. Talis autē est supra fundum. sed ad Philosophum. Vt soluat, duo sumit principia: quorū alterū sæpe adduxit, saporū atq; odorum principium esse maturationē: alterum est, radices esse plātarum vētres. Probat autē sic: quia in illis alteratur succ᾽ aliquo modo. hoc est τὸ πῶς. Quia non vltima coctione quæ fructibus debetur, sed sua. Et sanè radix alitur: ergo sibi quoq; venter est, non solū plantæ reliquæ. Sic & truncus sibi alterat, non foliis aut floribus tantū. Sic meseraicæ dicuntur ali sanguine, qui nōdum subierit iecur. Sed & aiunt seipsum ex primo succo alere illico vētriculum. Omnino verò Galenus acceptum, vt omnia bona, ab Aristotele professus est, ali mēbra omnia succis iis quos ipsa continent. Illa verò verba, εἴτε καὶ τοῦτό τις θείη & illa, ἀλλ᾽ ἐκεῖνό γε φανερῶς οὐκ ἔχουσιν εἰς τὸ πέττειν neq; faciunt ad rē: neq; sublata quicquā mutilant: neque agnoscuntur à Theodoro. Τοιαύτας δ᾽ οὔσας. Cùm sint ventres, nihil prohibet, in se & saporem cōtinere & odorem. Quia si os tātùm essent, acciperent ab aliis formatum succum atq; per venas transmissum: quemadmodum sibi sumit os animalis per vtrasque venas à iecore & à corde. Quanquam subtilius intuenti satis patet non esse necessarium, vt sint odoratæ ventres esse. Satis est vt sint partes, quod nemo negare potest, vt negare potest ventres esse. Quid, nōne quæque pars suos habet succos, suas qualitates? Nōne etiā ossa ipsa? Quapropter lōgè melius dicetur sic, radicē à cordis vicario potestatē accipere, qua succum à toto receptū post certā primā concoctionē, porrò concoquat pro suo sibi. Sic enim plus perficiet: ergo plus cōparabitur saporis & odoris, quā si dicatur in illa prima rudi coctione maiorē euenire odoris perfectionē, quā quanta sit in flore quoad saporē & odorem. Non improbamus Philosophi sentē-

A tiam: sed hęc afferimus exercitationis causa. Ὅσον περ οὖν. Quia sapores in crasi constituerat, ex crasi iudicat radicum sapores. Demonstratio est cōcludēs ab essentia rei. Secūdum igitur tēperaturę modum ipsos itē tēperat & odores. Ἔτι περὶ καὶ ἐν τοῖς. Et similitudo est, & argumētum à maiori. Similitudo vētriculorum in animalibus: argumenti efficacia: quia tametsi, inquit, in vētribus animaliū sunt excremēta: tamē inest etiā succus vtilis quidam. Sanè eum esse vtilē, intelligimus ex illorum confessa omnibus nutritione quæ fit per succum ipsum: ac præterea ex lumbricorum generatione. Est enim idoneus naturæ vel ad conficiēdas animātes. Ideo vocauit ἀλχυλίαν: & addidit τινά. Non qualis à sanguine, sed certa sua. Quare ait ibi factā esse alterationē illā: non enim aliunde acceperunt. Καὶ ἐπὶ τ̃ δένδρων. Cōponit nunc partes cōparationis: explicátq; in arboribus similitudinē. Totā repetit Historiā de Pini teda, tametsi satis suprà: à qua stranguletur, sicut à pinguedine animalia. Teda verò in radice. Radix ergo sibi cōficit. Hoc nemo negat, vti dicebamus: sed vidēdum, ex primóne illo rudi atq; inchoato succo teda confiat in radice: an accepto per venas aliunde, fit enim humorum commeatus: quēadmodum apparet in hypostasi manifesto. Ὅ τι τὸ θερμαινόμενον. Ostēdit in radice vim esse concoctricē, sed obscuris verbis. Sic declarémus. Vbicunq; fit inspissatio, fit per calorē: ergo coctio. In teda fit inspissatio: est enim pars densa pinguis. Et teda est in radice. In radice vis igitur coquēdi. Καθαρώτατον. Quia purum est & à turbido separatū. Vt etiā secretionē attribuat. Et sanè teda purissimarum est ac tenuissimarum partiū admodum aereis nec parū igneis. Ideo dixit ἀθροίζεται, hæret. Eius enim auida natura non expellit. Quocirca non submittitur, sed insidet. Ex eo insessu alio super aliū subeunte succo, necessariò fit coagmētatio atq; condēsatio. Hoc est illud ἀθροιζόμενον: & quod sequitur πυκνοῦσθαι: qui est affect᾽ substātiæ tedæ, scilicet πύκνωσις, quēadmodum & πότης. Pingue enim est aqueum aereū modica terra dēsatum. Τὸ δ᾽ ἴδιον. Quod verò cæteris partibus est peculiare, sursum fertur ad earum alimentum. Οὐ διὰ πιότητος. Non ascendit arboris alimētum ab radice per hasce partes pingues, quæ tedæ appellātur, sed per alios meatus. Quapropter & nostræ rationes superiores valebūt, cùm dicebamus, D posse radicē per meatus quosdā humorem à terra haurire ac transmittere: per alios verò succum alibi laboratum recipere, quē sibi cōficiat peculiarem. Itē ex iisdē verbis aliud. Quippe cū tota radix abierit in tedā: Pinum morituram. Non enim amplius suppeditabit ad alēdum, occupatis omnibus aditibus atq; infersis viis ab illa pinguedine. Hæc vna causa interitus, humoris defectus. Alia mox. Interecluso, inquit, spiritu. Vbi nanq; non potest commeare spiritus, aut absumitur ab interno calore, aut computrescit. Ignea nanque natura nisi ventiletur, extinguitur. Hoc volebat illud διὰ τὸ πίλημα. & συμπεπηγέναι. Οἱ σφόδρα οὖν, Amplificat doctrinam more suo, atque dat causam

A fam propter quam Pinus ita suffocetur: aliæ plantæ non item. nempe iis aut nulla pinguedo, ὅλως: tollit totam substantiam illam: λιπαρότης in oleis: πιότης in resiniferis: aut si inest, haud ita multa. Vna ex causis, multitudo vel concausa potius.

Μὴ δὲ σωματώδης. Alia causa, spissitudo. Non corpulenta, sed diluta. Eæ plantæ, inquit, non patiuntur hanc πάχωσιν. Non fiunt obnoxiæ huiuscemodi concretioni. Οἷς δ' ἔνεστι. Hic dat materiam, πιότητα: ibi efficientem, θερμότητα: illic efficientis modum, ἰσχυούσης. Oportet esse humorem, esse pinguem, esse multum, esse corpulentum, esse calorem, esse validum.

Lego ὅτι τὸ διαθερμαινόμενον, non ἔτι. Et πιότητα & πιότητος, non ποιότητα. Et πόρους, non τρόπους. Et ἢ αὐτὴ μὴ πολλή, non ἡ αὐτή.

B Theodorus δεδειγμένων, exploratis: pessimé. Aliud est δεῖξις, aliud ἀπόδειξις. Aliud explorare, aliud demonstrare. Ἀπορήσειε, per duo expressit verba, dubitauerit quærétque. sed malè modos variauit. Κλωσί, in rami summitate: malé. Nulla planta in rami olet summo, quæ non in toto itē ramo. Κέδρον. Interpretatus est infelici verborum ambitu. Confusione tali elementorum conditæ. Καθάπερ πεύκη. Pinus enim agit radicem totam teda refertam. Tot addit, & frustra, & non ex fide, & falsó. Non enim hîc opus est tota radice tedata. Satis est tedam concipere. Hoc mox dicet. Ἐπιτείνει τινὰ πιότητα, pinguedinem reddit non: sed efficit. Non reddit pinguedinem, nisi expressa aut vstulata, aut è lābico stillare coacta. Calor autem densat & conficit. Ἴδιον,

C reliquum. sanè reliquum. Cæterùm si non legit λοιπόν, paraphrasis iam hæc, non versio est. Nam refert vtrum scripserit, intelligere. Quippe teda non solùm non est ἴδιον, sed etiam φυσικῶν παρὰ φύσιν. Est enim alienum peculiare. Et quomodo erit ἴδιον, si necat? Non est hîc ἴδιον, οἰκεῖον. Subtiliori iudicio ita digerendum est. Morbus non est ἴδιον: at pati morbum est ἴδιον. Itaque succum qui arborem aleret, ἴδιον appellauit. Σωματώδης, callosa. Quasi ex commentario. Quia σῶμα, callum alibi vertit. Etiam callosam pinguedinem dicere ausus est. Est tamen corpulenta etiam prius quàm concrescat in lignum.

CAPVT XXII.

D XXII. *Capitis argumentum. Arborum truncos potius quàm summas torqueri partes. Nouellis rarius accidere. Causam esse humoris residentiam. Eandem causam esse quare tedescāt arbores.*

A P O'M OI O N. Capta occasione abit ad aliam materiā. Quia de humore ad arborum radices residente verba fecit: propter quē stipites arborum torquentur: de hoc agit nunc. Postea simul ostendet hanc itē esse causam, quòd in arboribus teda concipiatur. Inde redibit ad radicum sapores & odores. Quamobrē scindemus ibi caput. Hæc enim intempestiuè sunt interposita. Οὐλότητα. οὖλον significat crispum. De capillis Aristoteles: & de flexione: ἡ δὲ βλαισότης οὐλότης τις. Crispitudo enim est affectus flexuositatis. nempe frequētia flexionis. Ait ergo, stipites ab imo esse minus rectos. Duas facit comparationes: vnam, stipitū cū ramis, quos dicit esse minus rectos: alteram, stipitis partium inter se. Superioribus inferiores esse flexas magis. Καθάπερ ἡ παχύτατα. Medius terminus hîc ad syllogismū, & fundamentum proportionis, sic; Quod est crassius & dēsius, flexuosum fit. At stipes ad ramos relatus, talis. Item pars inferior superiori collata, talis Est enim crassitudinis proportio in his par, stipitis ad ramos, & imę partis ad summā: quia stipitis ratio est inferior. Συμβαίνει δέ. Reddit causam vltimam, scilicet densitatis & crassitiei. Quia plus immoratur ibi alimentum, & diutius consistit: ac propterea patitur à calore, rapitúrque in suam naturā à parte ipsa. Verū adhuc reddenda causa duplex homini acutiori. Prima, quare plus immoratur? Quia perpetuò suggeritur à radice: & antegressa minus truditur. spissatur ergo Hinc elicitur altera. Quemadmodum fluuiorum flexus, & inęs impacti plumbei stili reflexio propter obices: sic fiet in lignis. Succus enim ille perplexitatibus anfractuum, qui ex ipsa stipatione contigerunt, distinetur. Quocirca radices quoq; arborū venas habent crispiores: quales Oleæ, Larici, Taxo. Ὅπερ ὅλως. Verba aut iniuria temporis, aut affectata breuitate odiosa. ὅπερ, quod scilicet συνίσταται, ἐστὶν ἡ εἰς βάθος αὔξησις, est augmentū quo fit crassitudo. Quia si alitur ibi, nec ascēdit, dilatabitur. Deinde sequitur, εἰς τὸ ἄνω δ' ἰοῦσα. Augmentum crassitudinis ascendens ad superiora. Vides orationis peruersitatē. Vult dicere, quæ materia cū immoretur infrà, fit alimentum ad crassitudinē: ea sursum subiens fit longitudo. Ἐφισταμένης οὖν. Moram igitur trahente fit crispitudo. Sed non explicat rationem quare conuoluatur & in seipsam insinuetur. Ἐκείνη δέ. Illa verò quæ in summo est, semper procedit porró. Atqui moderanda hęc sentētia. Nā quēadmodum quę erit in summo procedet, quæ erit in imo succedet. sed ratio est in alia subtilitate. Quę propius radicem sunt, ea plus humoris habēt, plus terrei: itaque plus consistit materia: minus ascendit. Quæ iam causa est, quāobrē plantæ fiant sursum versus seipsis semper exiliores. Διὸ καὶ ἐκεῖ. Deductio alterius syllogismi, In nouellis non est crispitudo: quia semper augescunt sursum versum. Vbi considerandum quòd in iuuenculis succi sunt diluriores: ac propterea densantur minus Hoc conuenit superioribus, vbi tedæ succus erat σωματώδης. Quòd si tenera in ætate amputatis ramis præmaturè crescere cogantur, fiunt item flexuosæ: propterea quòd sibiipsis partes oneri sunt. Nondum enim robur sibi compararunt in crassitudine. At vetulæ cùm crassescunt, quare crispæ fiunt: nō autem cùm sursum crescunt in longum. Videtur enim hoc potius esse debere, quia facilius dilatatur humor aqueus quàm ascendit. Dicēdum, cùm desierit sursum efferri, intendere ad crassitudinem. Hæc enim reliqua est naturæ. Tum succedente a-

limento ab radice, stipari succum: quia nō amplius ascendit. Hoc videtur etiam in Isiciis. eurefcunt enim farcta nimis. Ἀλλ' ὅταν γῆ. Sicut & in animalibus. Ne applices integram comparationē: è contrario namque fit. Crescunt in crassitudinem quidem animalia, posteaquam desierint proceriora fieri. Cæterùm ex Vaccis euadunt recta quædam, maxima pars saltem, rectiora. Ratio est in acquisita firmitate. Ἡ' αὐτὴ δ'. Altera Capitis pars, quæ fuit causa vt diuerſus in hæc abiret. Cùm enim de teda sermo incidisset propter vétres arborum: atque tedę causam agnouisset esse alimenti copiam: ex ea copia partium inferiorum, quarum erat affe ctus teda, affectum hunc alterum crassitudinis deduxit. Ideo comparat. Nam sicut nouellę arbores non afficiuntur crispitudine, quia sursum tendit alimentum: sic in iis non ingeneratur teda propter eandem causam. Ἡ' αὐτὴ ἢ σύνεγγυς. Duæ voces, eadem & proxima. Eadem, quia abitio alimenti. proxima, quia effectus diuersi. Alioqui nugatio sit apud Philosophum: cùm idē quippiam dixeris, proximum idem dicere. Nam idem quæ sunt, neq; loco, neque accidente, neque substantia differunt. At proximum necesse est, horum quopiam differre ab eo cui proximum est. Ὥςπερ δ'. Docta verba. Pinus vetulæ cū desierint fructibus luxuriare, concipiunt ab imo tedas, retēto succo qui sursum ferri consueuerat. Quamobrem, inquit, etiam dicitur repletio. Suprà vocabat πίτυτα, & agnoscebat multam: nunc explicat nomine quo vtuntur medici, πλῆθος. Ἀ'φορμῶσιν. Duas causas, quarum vna etiam suprà posita est, scilicet robur caloris. Hic dicit, robur radicum. Altera, cùm cessarit impetus crescendi in longitudinem. Nota σεῖλωμα φυσικὸν, teda: sicut in animali pinguedo. Nam substantia naturalis est: quantitas præter naturam: & hac ratione dicitur excremētum: non autem si respiciamus ad substantiam: pars enim est hæc arboris, illa animalis.

Lego καταλύειν ἢ συνίστασθαι, non autem ἀπολύειν, id est immorari. Nam contraria sunt καταλύειν & ἀπολύειν: sumpta à nautis & viatoribus metaphora, diuertere & discedere. Si non sit mendum, fruemur hoc.

Theodorus illa, τῶν δ' αὐτῶν ἄνω: refert ad ramos. Vt ramorum initia crassiora sint summitatibus crispiora: nos ad caudices: tu (si libuerit) ad vtrunque. Ἡ' πυκνότης γίνεται, densa ligna creentur: pessimé. Non creantur ligna densa aut crispa, sed in lignis iam creatis crispitudo.

CAPVT XXIII.

XXIII. Capitis argumentum. Quarundam plantarum folis inutilibus radices esse dulces: aut quia folia sunt diluta, aut quia sicca nimis. Contrà, radicibus humidis odorem non spirari, siccatis spirari, sed non nimis siccatis.

Αὐτὰ μὲν οὖν. Redit ad superiora. Insipidis & inodoris cæteris partibus, si radix fuerit odorata: id euenire propter causam supradictam. At quare non & folia & stipes? Videtur enim odor, quoniam sit in partibus tenuioribus potius ascendere. Sic & sapor. Hoc in quibusdam, quarum tota moles talis est vt Fœniculi. Et aliis etiā quibus non tota, extrema sunt odorata, vt flos & radix Iridi. Magis mirum, cæteris partibus inodoris florem solum esse odoratum, vt in Rosa. Quod suprà quoq; admirabamur. Odoris hîc ratio tota est in partium tenuitate. At ea in flore solo, non sanè quadā humiditate, qua tota ca rere plantā, & sensus docet, & argumento sunt spinæ. In præsenti verò tractatu duas causas assignat contrarias eiusdem affectus. Duarum causarum ratio vna, extremitas: quoniam sapor & odor sit in medioeri, non in nimis humido: quia siccæ partes obtunduntur, quæ erant in vtriusque definitione non in nimis sicco, quia fieri nequit sicci trāsmissio, quam vocabat in definitione percolationem.

Ταῦτα μὲν οὖν. Theodorus ita vertit: quasi designēt hæc excusationem quòd hæc interuenerit. Quasi significetur hoc verbis illis, ἐλάβετλω χώραν ταύτλω. Quæ de crispitudine diximus, hunc locum occuparunt: propterea quòd crispitudinis erat eadem causa, quę & coagmentationis succi ad tedam. De qua loquuti sumus: quoniam erat in radicibus arborum; & de radicis vi retentrice atque alteratrice verba fiebant. Nos antequam Theodori versionem legeremus, arbitrati sumus ea verba, ταύτλω τλὼ χώραν, innuere radicem sic. Causa vtrisque eadem: id est vis valida retinendi & alterandi fecit, vt tam teda quàm crispitudo fierent in locis inferioribus. Expositio nostra & acutior & doctior. Et mos est huic Philosopho, perturbare atque interserere, absque vlla excusatione: quod nimis sæpe vidimus. In secunda verò parte procedit ad asseuerationem propositæ sententiæ. Humidum odori esse impedimento. Idcirco radices aliquas odoratas plus etiamnum odoris halare cùm siccatæ fuerint, modò ne nimis. Ita semper mediocritate quadam téperat abiectis extremis. Ἡ' δ' ἀχυμία. Primùm posuit ἀχυμίαν, deinde γλυκύτητα. Quia iucundus sapor etiam in multis aliis quæ dulcia non sunt. Et quibusdam hominibus dulcedo insuauis. Hipposelini quoque radices (quarum ponit hîc exemplum) non tam sunt dulces quàm subacres: quin etiam vestigium retinent nonnullius amaritudinis. φανερὸν δ'. Quia de maioribus loquutus est: de humilioribus etiam dicit.

Κυπαίρου radicem ait dulcem. Hîc apud nos sapor alius mihi videtur dominari, sicut in Apio & aliis. Folia quoque saporem & odorem habent, cæterùm dulcia non sunt. Et quoniam diuersus est horum sapor foliorum, à sapore Betæ, Graminis, Cyperi: idcirco non determinatè, sed confusè innuit in negatiua illa οὐχ' ὅμοια. Cæterùm ne ipsę quidem radices. Quæ sequuntur perspicua sunt. Τ' αὐτὸ δ'. Tria ponit: duo, vt causas insipiditatis, aquositatem ac tenuitatem: tertiū, causam ipsius aquositatis, μὴ ἔχοντα πίλησιν. Tenuia verò non magis sunt Betæ quàm Apii, & aquosiora. Graminis verò tenuiora &
fficciora. Ε'ς

κάτωλῶ, sanè benè. Nam suum illa quoque succum habent, tametsi minus gratum. Et dixit ἐνδηλοι, propter Betarum fatuitatem. Ἤ πάλιν. Altera causa cōtraria. Prima erat ab humore nimio: hęc à nimia siccitate. Τὰ καλαμώδη. Colligit in summa, quarum stipes calamaceus, nempe sicuti Cyperi. Notabis calami vocem etiam ad iuncos. Sic & apud Dioscoridē. Quia medulla iuncorum araneacea. Χυλὸς δ'. Hoc est illud axioma quod est mediū fundamentum harum duarum causarū, quæ inter se, cùm sint contrariæ, vnum tamen & eundem pariunt effectum. Neque in sicco neq; in humido nimio. Σισαρχίον. Trasi nostri (nostri enim sunt, non in alia, quod sciamus, Italię parte) radice dulcissima, folio carneis, insipido. An sit Sifyrinchus, cognosci posset si priscorum diligentia cognosci posset. Sed Theophrastus nihil, præterquam de radicis auctu paucula in 7. Historiarum. Dixit καὶ διὰ τὸ ἄχυλα, nō autem ἄχυλα ἁπλῶς; habent enim omnes plantæ suum saporem. Ταὐτὸ δέ. Alius modus. Prior erat foliorum insipidorū: hic acriorum, radice nihilominus dulci. In quibus radices agnoscit σαρκώδεις: quia contrà, illa ū folia λεπτὰ supra. Item ibi folia ἄχυλα καὶ ἐχ' ἡδέα; hic ἄδσμοι radices. Ἅπαντα δέ. Colligit vniuersalis naturæ conditionem. Vbi succus, ibi sapor. Vt ostendat, siccitatem esse odoris saporisque priuationem. Nam etiam in siccis plantis quæ pars succi plusculum potuit capescere: eam quoque ratio sequuta est, qua posset esculenta esse: exemplo Ægyptiæ arundinis, cuius Asparagi succulentiusculi manduntur. Dixit καὶ ἄλλως, quod nos, aliòqui. Quanquam suapte natura sicca. Quoniam verò natura plantæ vniuersalis sicca est, præponderat illi portiunculæ. Idcirco parum durat vsus eius partis, ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ πάντων: minimè omnium talium. Quippe ætas id præstat dum mustea est. At calamus Ægyptius succulentus est, διὰ τὴν ὑγρασίαν, sui vsum retinens. Quin & in summo & in radice idem, quod siccentur. Vt etiam hic ostendat vel superuenientem siccitatem, nedum naturalem, tollere saporem, sanè, quia etiam succum. Διὸ καὶ τοῖς καυλοῖς. Eadem in caulibus ratio, vt ad certam vsque ætatem vtique sint edendo. Eum temporis tractum, quum eorum natura viget ad vsum, appellauit ἀκμὴν: τέλειοι nanque tunc sunt, id est tempestiui. Ἡ δ' ἀκμή. Secunda pars, in qua exequitur odorem. Nam in principio capitis ponebat vtrunque simul, ἀχυλίας καὶ ἀοσμίας. Expedita ἀχυλίας tractationi adiungenda fuit altera propositi pars. Quare miror quo consilio disiunxerit à superiori membrum hoc Theodorus. Confirmat ergo quod iam dixit, neque in sicco neque in humido nimio consistere vel odorem vel saporem. Id quod etiam patet in radicibus. Nam virides quædam sine recentes inodoræ sunt, reficcatæ olent: sed aliquatenus exiccatæ non exactæ. Ita neque succosæ neque aridæ. Proportio quædam est in putridis lignis: spirant enim iucundum nescio quid, sicut & muscus arborum & boletorum pusillorum genus,

A quod ob odorem (opinor) vocant Vascones *Moscherons*. Ἀνάπαλιν. Quare dixit ἀνάπαλιν, equidem nescio. Non enim hīc è contrario: imò ratio, natura, euentus, par. Sicca folia insipida erant, quæ nimis sicca nimiisve humida. at idem in radicibus de odore: inodoræ nāque tum succosæ tum exhaustæ succo. Τῶν καλάμων. Scilicet odoratorum. Ἀκμὴ δὲ τις καὶ τούτων. καὶ, quia supra quoque dicebat, μέχρις ἂν ἀποξηρανθῶσι. Illa nanque est ἀκμή. Sic in odore vigor non duret in siccitate, nisi quandiu durat in mediocritate siccitas. Ἀπομαραινόμενα, exucta.

Lego ἢ ὑγρότερ, non autem ἤ, sicut mox item ἢ πάλιν. Et διὰ τὴν ἀτροφίαν, non autem ἀτροφίαν.

B Aduersaretur enim sententiæ, siquidem misere alleretur, atque idem esset succulentum. Et χυλῶσαι, μὴ ἡδὺν, ἢ οὐχ' ὁμοίως.

Theodorus ἄοσμα, bene olida: perinde ac si diceret, bene fœtida. Τ' ἀκμαστικῶν, fructibus. Corrige, fructibus. Ἔρυγρ, rosida. Non sanè radici rori nanque hauriendo inepta. Ἐπὶ πλεῖον, parte ampliore, malè. Non de eorum agitur quantitate, sed de temporis tractu. Μέχρις ἄν. Addidit, statim: malè. Non enim inueniuntur huiuscemodi momenta in natura. Ἀπομαραινόμενα, siccentia. Incōmoda vox. Prouecta ad ariditatem. Medieorū voces, μαραισμὸς, μάραντος. An rectè dicatur mareor, alibi discussum est. Ἔνδον. Theodorus omisit, vt corruptum locū. Sensus tamē eliciur, folia nō re-

C spere distributione, sed à radice succū distineri.

CAPVT XXIIII.

XXIIII. *Capitis argumentum. Sapores in succis esse tum radicum tum aliarum partium. Succos ab iis exire vel natura vel arte. Alios esse liquidos, alios spissos. Quomodo sit idem, succus & lachryma.*

Ἐν δὲ χυλοί. Postquam dixit de saporibus & odoribus partium, declarat cuiusmodi sint in portionibus partium, nēpe in succis. Id quod maximè facit ad rem: propterea quòd aiebat in liquido sapores transmitti. Agnoscit ergo primùm, in quibus sint. quippe in radicibus & aliis partibus, maximè in radicibus acrium, vt Alli & Cepullæ. Hæc in genere ciborū. Altera pars versatur in medicamentariis. Folia suprà dicebat insipida propter tenuitatem. Hic ergo ad saporis

D cognitionem, carnosa. Post hæc addit ætates, potestates, principiū, augmentum, statū. Omnino verò augeri vim resiccatione. Exēplum adducit succorum, Qua capta occasione per eos exeurrit naturam, tū per se tum arte paratam. Inde modū extrahendi perstringit potius quā exequitur. Aliter enim extrahitur à Pinu resina, aliter ab vua succus, ab olea, cētaurio, glycyrrhiza. Tum monet, insipidos esse succos exceptos ab perfectione. In postrema Capitis parte docet, quid ὀπὸς sit, quid δάκρυον. Καὶ ὅτι οὐ δὲ ἄλλως. Non sicut odores in radicibus solis, sed etiā in aliis partibus. sanè minus accuratè. Nam etiam odores in aliis quàm in radicibus. Ταὶ δυνάμεις. In plurali, quia de odore & sapore. Et hic χυλὸς succum significat. Οὐ μὴν ἀλλά. Explanat

(quod & suprà) μέχρι τοῦ: & quod aiebat ἀκμάζει. Hoc enim est διαμένει. Εἶτ' ἀκμάζει. Inde vigent. Ergo διαμένει, designat æquabilẽ tenorẽ quendã. ἀκμάζειν autẽ vires constãtiores. Itaq; dixit εἶτα, non autem ἅμα. Ἔπειθ' ὅλως. Quin post ἀκμὴν addit vigorem insuper. Sanè nouam loquendi rationẽ, vt ἀκμὴ significet incremẽtũ. Nota modum aduerbiorum εἶτα, ἐπὶ εἶτα: hoc enim est ἔπειτα. Sic Latini, inde, deinde. Διὰ τὸ ἀφῃρεῖσθαι. Abolito aqueo, quo sunt vires marcidiores. Spissati nanque validiores Ratio, quia plures partes in eodem spatio. Ideo dicebat, οὕτω καὶ οἱ ὀποὶ. οὕτω, id est siccati.

Χρήσιμοι. Ita demum probatur vsus succorum, cũ fuerint spissati. Hoc significat σωματωθέντες, corporati. Ἡ δὲ σωμάτωσις. Syllogismi propositio minor hæc. Maior illa, a quei fiunt validiores excretione. Tum illa sequitur. Spissatione excernitur aqueum. Διὸ καὶ παρασκευάζουσιν. Quare vt spissare queant: aut exprimunt, hoc est ἐγχυλίζοντες: aut faciunt vt effluant, planta scilicet scissa. Scindendi verò non vna ratio. Leges etiam de Balsami superstitione. Ὅπως ὁ ἥλιος. Ratio quare siccant. vt sole siccentur. Ἔστι μὲν δή. Quia dixit, esse tum in radicibus tum in aliis, & succos & succorum potestates: explicat quæ sint illa alia. τῶν ἄνω & paulò pòst ἐν τοῖς καυλοῖς. Vnde in Silphio; ῥιζίας, καυλίας. Ἐὰν μὲν ῥίζας. Ab vtrisque succos cient, sequuti rerum præsentem vtilitatem. Si radices nacti fuerint habitiores, secant radices: si stipitem, stipitem. Οὐκ ὀπίζουσιν. A radicibus lignosioribus non exigunt succum. Ὁμοίως δέ. Hactenus ab arte: nunc à natura. Quippe quod in resinis eliciendis facit ars, idem & natura. Τούτων δέ. Quia dixerat, in lachrymis & succis esse facultates: excipit nunc aliquot. Nam gummi (quod Arabicum dicimus vulgò) neque sapit neque olet. Sanè neque à Ceraso, neque à Pruno, neque ab Amygdalo. Καλοῦσι δέ. Has crassiores, lachrymarum agnosci appellatione: liquidiores autem, succos nominari. Genus vtrisque communi carere nomine. Ὀπὸς, vocabulum est vbi ad Cyrenaicum designandum inuenias: etiam ad Pauerinum. Ἢ ἡ ὑγρότης οἰκεία. Aut est sine nomine: aut dicatur, proprius humor qui suscipit excoctionem eámque variam. Nanque viscidiores succi plus concrescunt: dilutiores, minus. Quidam verò etiam opus habent adminiculis societatis ad spissationem: quemadmodum etiam in vnguenta addebatur Aspalathus & Balanus. Sic mel additur succo Centaureæ.

Lego εἴτ' ὀποὶ πάντες χρήσιμοι. Et παρασκευάζουσιν αὐτοὺς, non αὐτοί. Et οὐκ ὀπίζουσι, non autem οὐ κοπρίζουσι. Et ἡ ὑγρότης, non autem ὑγρότητος.

Theodorus φαρμακωδῶν, venenosis: malè. Non tractamus venena, sed medicamenta. Medicatos, dictum oportuit. Ἐγχυλίζοντες, succahtes. Non expressit certum significatum. ἐγχύλισις enim est per expressionem tantùm succatio, quoquo modo. Dicamus & id, melius dixissent Græci ἐκχύλισιν, quàm ἐγχύλισιν. Hoc vtilius docuisset Theodorus, defectos esse Græcos prudentia: potius quàm quereretur non inuenisse verbum Latinum, quo Græcum redderet. At Latini seplasiarii ac pigmentarii nesciebant quibus verbis dicerent, succorum expressionem? Οὐκ ὀπίζουσι. Non exprimunt radices siccas: frustra nanque tentarent. Sic vertendum est. Theodorus deprauatè legit κοπρίζουσιν, vt vulgò circumfertur. Ait enim, nunquam stercus disponunt. Alia verò deprauata loca prudens omisit, τε τῆς πίτυος, καὶ ὁ ἄρρην. Notabis duo verba, χυλίζουσιν, ὀπίζουσι. Σωματωδεστέρας, callosiores. Perstat infeliciter in errore manifesto. Quis enim resinæ quæ fluida est, callum attribuat?

CAPVT XXV.

XXV. *Capitis argumentum. Repetit radicum superiorúmque partium comparationem. In radicibus esse potissimùm vim medicamentorum.*

Ὅτι δὲ τὰ μὲν ἐν ταῖς ῥίζαις. Caput hoc nihil aliud quàm repetitio est. Rursus enim radices confert cum partibus superioribus. Quare abscidimus à sequentibus. Si par sit in vtrisque natura comparationis, pares quoq; futuras potestates. Si in alterutrum natura vergat, in illo futuras potiores. Sanè tractatio admodum popularis. Sed nota, quibus verbis expediuit primũ membrum, in quo declarat æqualitatem. ἡ φύσις ἑκατέρων σύμμετρος εἰς τὴν δύναμιν. Quibus natura in vtrisque commensu conuenit. Quid tũ posteà? ἔνθα μὲν ὑγρὸν ἱκανόν. In altero humidi quantum satis. Perge. ἔνθα δὲ ἔλαττον ἔχουσα, καὶ ξηρότερον αὐτῆς. Ecce, in altera non est æqualitas, si minus habet. Itaque fortasse legendum ἀσύμμετρος. Inæqualis vbi fuerit natura, inæquales erunt potestates. Atque ita respondebit expositio: ἔνθα μὲν: hic enim quantum satis, ibi verò minus. Cæterùm sequens membrum idem quoque sonat. Quo natura recipit, id esse validius. Ἔτι δ' ἄν. Alterum membrum inæqualitatis. Natura enim vel secundum speciem in alteram tantùm vergit, vel secundum ætatem. Secundùm speciem, iam declarauit in Cypero. Radix enim vtilis, folia non. Secundùm ætatem, veluti de Pinu dixit. In adolescente sursum fertur succus, in vetula subtus retinetur. Hoc est quod aiebat, καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς αὐξήσεως, καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ τοιοῦτου. Οἱ μὲν γὰρ σίκυοι. Exempla hæc sunt à speciebus. Quibusdam superiora melioris habitudinis, vt in Peponibus. Quędã è contrario, vt Bulbosa, quorũ summum genus appellat κεφαλόρριζον, cõplectẽs etiam Rapum, Apion, Lilium, Leontopetalon & alia. Ὅπου γάρ. Vbi acrimonia talisve sapor sit, in ea planta radicem magis præstare. Est etiam in nõ capitatis, vt Aristolochia, Gentiana, Pæonia, Panacea. Quin etiã in tenuibus, vt Celticæ spicæ, Asaro, Elleboris. Ideo dixit, Ἐπὶ τῶν φαρμακωδῶν πλεῖστον. Quale Raued & Rhacoma. Ἡ δ' αἰτία. Repetit & hoc toties inculcatum. Causam, in mediocritate qualitatis. Vtriusque, siccæ & humidæ.

Eam

eam confieri à coctione. Ab altera immodica superari coctionem: nimis esse in hoc materiæ: alteri deesse materiam, scilicet nimis sicco. Πέψις δ' ἑκάστου. Eam coctionem non esse in omnibus eãdem, sed secundum cuiusque formã ac speciem, quam appellat οἰκείαν φύσιν. A

Lego ὧν γὰρ ἡ φύσις: addita coniũctione, vt correxere. Et οἰκεῖαν, non εἰκεῖαν. Et ἀσύμμετρος, non σύμμετρος.

Theodorus, ἑκατέρων, vtrunque vertit. Ait enim: quorum natura minus parte vtraque modica est. potiùs vtrauis: aut alterutra. sic mox ἐφ' ἑκάτερα: in alterutram. Si enim in vtraque esset immodica humiditas: in vtranque natura reperet. At in alteram solam vergit. B

CAPVT XXVI.

XXVI. *Capitis argumentum. Persequitur adhuc partium differentias. In saporibus & odoribus easdem fere esse differre autem gradu. In aquosis maiores esse differentias. Foliorum & florum non eandem esse materiam. Materiam diuersam propter diuersos fines. Quarundam folia gratiore sapore, fructum minus, In aliis contrà.*

TI μὲν οὖν ὥσπερ ἐναντίας. Absoluta comparatione duarum diuersarum partium secundum situm: cõfert nũc partes superiores cum seipsis, secundum species non omnium specierũ partes superiores esse similes. Superiores accipit, stipitem, folia, flores, fructus. Ostendit tamen cuiusmodi sit similitudo. In specie quidem similes esse: puta, acrimonia, amaritudine: at gradu non esse. Nempe fructus maiori parti valentiores, vt oleraceis multis. Quin euenit etiam, tota vt specie differant: velut in citro. Semina enim amara admodum: arboris folia non item: pulpa dulcis: cortex acriusculus. Ita Persici frondes amaræ, item nucleus: pulpa dulcis. Hoc factum, mox dicet, propter finẽ: quia semina propagationi, pulpæ cibis paratæ sunt à natura. Deinde vt harũ causam reddat diuersitatum; periculosam adiungit enunciationem. Ea est, Non eandem esse foliorum fructuúmque materiã. Iccirco addidit: fortasse. Non est eadem materia proxima, sicuti neque ossis neque carnis. Anima enim adeò diuina res est: vt non solùm, licet vna sit, multa diuersáque faciat præter aliarum formarum leges: vna enim vnius tãtùm operis artifex est: verumetiam contrariorum autor esse queat. Mouet enim sursum & deorsum, ac præter elementorum naturam omnem omnium etiam dextrorsum, sinistrorsum, rursum, prorsum, nec minùs circulariter: vt & hinc discant insani Alexãdrei: non posse formam hanc ex formis confieri elemẽtorum: vt temerè nugantur. Adhæc architectatrix est. fabricat membra calida & frigida, quantitatẽ certam dat, numerum, figuram, situm, ordinẽ. Postrema Capitis pars, vti dicebamus, à fine recognoscit temperaturas institutas à natura. Ὅτι μὲν οὖν. Colligit dicta. Parat enim μετάβασιν ad sequẽtia. C D

Καὶ ἁπλῶς. Simpliciter hîc significat, in summa alias potestates intelligit, cætera sensilia, odorem, duritiam, asperitatem, alia. Appellat autẽ δυνάμεις: quia sensus recipiendo ac patiendo perficiuntur: sensilia agendo perficiunt. Οὐ πόῤῥω. Quoniam hîc quoque sequuntur crases. Vt quæque pars tẽperata fuerit, ita odorata erit, atque ita sapiet. Dixit σχεδὸν: propterea quòd non est penitus tam lata similitudo. Quoniam quibus erant folia sicca, radices iis erant crassę maxima ex parte. Hîc autem non tam sæpe tam fusa est differentia. Iccirco dixit ἔχει τὴν ὁμοιότητα: & διαφέρει κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον. Ἐμφανές. Hoc palàm esse in plantis quæ sunt puriores. Ἀκρότητες vocat, quæ in quopiam excellunt extremorum: vt Ficus acrimonia, Pinus odore. Nam quibus remissi sunt odores aut sapores: iis mediocritas inesse videtur secũdum mistionis modum. Sic quibus retusa penitus vis saporis aut odoris, ac propterea dicuntur inodoræ, & insipidæ: cuiusmodi plurimæ sunt aquosæ plantæ: siue dilutæ, vt Lactuca & Beta: horum priuatio est in extremo mistionis. Quocirca vocãtur à Græcis ἄχυλα καὶ ἄοσμα, aut si sunt ἄοσμα, sunt δύσχυλα. Quoniam ἄοσμα & ἄχυλα, non sunt percocta propter humorem nimium. Quæ verò ἄοσμα: ea percocta sunt aliquo modo. Sunt enim δύσχυλα, ingrati saporis: exemplum in Lampsanis & Corchoris.

Καὶ διαφέροντα. Addit multa verba ad eundem sensum. Ἔνιων δέ. Hîc est maximè considerandum. Non enim verum arbitror, quod ait: quarundam folia non esse sapida, fructum esse: propterea quòd fructus sit coctus, incocta folia. Nemo dicat, Peponem coctum, folia non cocta. Non enim essent folia, sed semper ἐν τῷ γίγνεσθαι. Neque natura, cùm fecit folia, voluit tunc fructum facere, & frustrata est. Absit procul à nobis hæc væcordia. Adiantum enim esset, quod non est: & non esset quod est. Semper enim esset imperfectum. Nullum autem ens specificum, est in potentia ens. At esset, si ita esset. Ideo adiungit illam emendationem. Τάχα δὲ μᾶλλον. Coctum vtrumque, atque ab eodem opifice, anima: in eadem naturæ fornace, sed non eodem igni. Ita panis coctus dicitur, & lateres alio modo. & panis ipsius partes aliter atque aliter. Quin semina quædam insipida, & inodora, cuiusmodi Maluacea sunt. Quis dicere audeat esse nondum à natura cocta: à quibus tamen exit planta suæ speciei? Sunt igitur partes illæ sibi coctę, sed diuerso modo, quia diuersa materia, diuersa forma particulatis, diuersi fines.

Ὥσπερ ἐκ καθαρᾶς. ex pura & sincera materia. Ὥσπερ: quia tota plantarum materia turbida, suprà dicebatur, ac terrea. Sed ita est: quemadmodum si quis dicat: bonum virum Ligurem.

Ἐκσκληρυντέρας. Nisi sit mendum: vides immoderatam metaphorã. σκληρὸν est truculentũ. Quòd & ipse Lucretius: asper, acerba tuens. παρὰ τὸ σκέλλειν καὶ σύρειν τὰ ὄσσε. Eadem tamen infrà vtitur voce, Capite vigesimo nono

De palustribus saporibus & odoribus. Tristem igitur dices aspectu. Ὥστε ἀνομοίων. Quia sunt dissimiles materiæ, sunt etiam dissimiles fines. Imò verò è contrario: quia dissimiles fines, dissimiles formæ. quia dissimiles formæ: dissimiles materiæ. mouet enim finis. Ideo dixit.

Ἴσως δ᾽ ἀνάπαλιν. Non erat addendum aduerbium illud dubitandi. Πρὸς τὴν ὑποκειμένην. Hoc modo suprà quoque loquutus est. Ad naturam subiectam omnia instituta, apparata, ordinata, secundum propositam Ideam, non sanè Platonicam illam separatam: sed scit Deus, quid, quorsũ futurus sit homo: ergo ex quibus & qualibus, & quomodo. Ἡ δ᾽ ἀναφορά. Vox percommoda ad finem designandum: referri namque ad eum dicuntur omnia. Πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν. Ad sensum nostrum: quia ad cibum.

Ἐν ταύτῃ. scilicet ἀναφορᾷ. Pro modo rationeque finis fiunt partium diuersitates. Ideo dixit:

Οὐδὲν γὰρ κωλύει. Nihil impedit quin foliorum temperatura parata sit ad cibum, vt in oleribus: in arboribus nequaquam. Folia namque sunt vice fructus in oleribus. Καὶ σφοδροτέραν. Explicat quomodo sit ἀσύμμετρος ad gustum. Quia cùm gustus admittat acerbitatem & austeritatẽ, vt in Oxalide & Sorbo: nullus in iis excessus horum est, qui amoueat ab vsu ciborũ. Nota, αὐστηρίαν, sicuti suprà, πικρίαν. Ἢ κατὰ πικρότητα. Quia in intubaceis amaritudo non ingrata, & in Oliuis. alia in Absynthio, Centaurio, Gentiana. Ὥστε σχεδὸν. ita est in oleribus. Contrà in arboribus: fructus esculenti, frondes non. Dixit σχεδὸν: quoniam non æquè in omnibus oleribus. Nam Rhaphani folia non edũtur, neque sinapis. Semina quædam eduntur, Anisum, Fœniculum, Anethũ: quanquã condimenti lege potiùs quàm cibi. Alia dissoluuntur ad intinctus, vt sinapis: alia emedullantur ad iuscula, vt Cucurbitarum semina, Anguriarum, Cucumerum, Peponum: ex aliis Oleum premitur: quædam non nisi ad medicamenta. Τῶν μὲν οἱ καρποί. Declarat fructuũ differentias in arboribus, tum ad olera, tum inter se. Ὁμοίως. Seligit etiam quasdam arbores: quarum natura sequatur olerum naturam, vt Tilia. Eius frondes esse dulces. Fructus nulli cibo vtiles. Ἐπὶ τούτων nempe λαχάνων.

Ἐκεῖνο μὲν γάρ. Folium ex sincera & pura materia. ἀκέρατον, immune ab alieno, non autem priuatum temperamento. Εἴτε γάρ. explicat dyscrasiam. Primas qualitates, nimis siccum: secundas, lignosum: tertias, astringens & maleolẽs: quartas, sub vocabulo δυσχερείας: abominabile.

Τὸ δὲ φύλλον Contrà, folium tenerum: quia ὑγρότερον καὶ κεκεραμένον. Non habet illam terrestrẽ puritatem, sed cum humidi necessitudine coniunctam. ex humore teneritudo. Ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ σιλφίου. Illud relatiuum ὃ, non designat totã historiam de folio & fructu, sed naturam hanc excocti folii. Suauem namque & fructum, & folium, quia tenera statim: tenera, quia humida. Causa vtilitatis: συμμετρία. Remittitur acrimonia aquei mistione: vnde fit sapor quidam super sicco. Ἀποξηραμένου. asseueratio: Iuuari siccitatem humidi temperatione. Ideò dum recens est Laserpitium, edendo est: vbi promouerit in siccitate, vehementiùs fit, quàm vt gustui conueniat: id quod suprà dicebat ἀσύμμετρον. Magis verò semen eius: proptereà quòd semper etiam ab initio, natura sua siccius. Augetur ergo siccitas ætate.

Lego κεκραμένον, nõ κρεμαμένον. sic mox κεκρᾶσθαι. & suprà, ἀκέρατον, cui hoc respondet.

Theodorus in illorum versione, τὰς τοιαύτας δυνάμεις, adeò sui similis est, vt à me non intelligatur. Ait enim: vires eiusmodi aliis super alias subter haberi. Οἰνάρον. Pampinus: folium hîc. Ἑλικείνης τινος. malè omisit, τινός. Vox aquæ propria, quæ à luto secreta est. Βλοσυρωτέρας. callosiorem. pessimé. Σύμμετρον τῇ γεύσει. modicum gustui. licet modus significet μέτρον: non tamen hæc loquutio conuenit Latinitati. Ἐπὶ φαρμάκου λόγον. Modus loquendi Græcis: λόγῳ, δίκῃ, τόπῳ, μέρει. Theodorum nõ intelligas. medicaminis dari rationi. Commodiùs: ea pertinent hac ratione ad vsum medicamentorũ. Κρεμαμένον. emẽdauimus κεκραμένον. Theodorus vulgarem sequutus lectionem vertit, pensilis. Quid? nónne & fructus pensilis?

CAPVT XXVII.

XXVII. *Capitis argumentum. Repetit, De commendatione saporis, & cibi vsu in nouellis. Vires eiusmodi in foliis ac fructibus earundem arborum. Inde comparat horum vsum quoad nos, & quoad animalia. Postrema pars Capitis respondet initio. contrà; quædam fœtida ad cibos vsurpari, viridia esse insuauia.*

ὍΛΩΣ δ᾽ ἐν πολλοῖς. Capitis huius prima pars nihil aliud quàm repetit, quæ iam dixit dudum. Secunda verò quæ iam dixit suprà: non eundem esse esculentorum vsum nobis, & brutis. Tertia statim superiori Capiti debuit adiungi. Nam cùm dixit: recentia magis commendari propter teneritudinem: hîc ait, contrà in quibusdam euenire. Aridiora namque magis esse grata: viridia non attingi. In extremo Capitis quædam de fructibus repetit, sanè frigidiusculé. Διὰ τὸ ἀναμεμίχθαι. Cùm sint hæc, vt vides, repetita: referantur ad superiores explicationes. Τινῶν ἀκανθωδῶν. Sicut ea, quam vulgus nostrũ Crispinum vocat, dum tenella est, mãditur in acetariis: adulta spinis horret inter Acanaccas. Σχεδὸν δέ. Reducit hæc minutiora genera ἀκανθωδῶν, quæ carent spinis: & χεδροπῶν, quia tum sunt dulciora, ad quoddam genus summũ. Ea scilicet, quorũ succi sunt amariusculi, aut acriusculi, sunt dilutiora, si nouella. Dat exemplũ à baccis Myrti, non importunè. scilicet maximæ partis contraria natura æst. Nouelli namque fructus & acerbiores & amariores, maturando dulcescunt Sed oratio pessimè habet. Quid enim est κεκραμένοι? nónne χυλοί, misti, ac temperati aqueo succo. Sequitur tamen: βελτίους καὶ γλυκυτέρους ποιοῦσι τοὺς χυλούς. Sanè deprauata.

Εἰδῆν. Hoc etiã suprá. tametsi quarũdã arborũ fructus sunt esculenti, folia insuauia: non tamen tollitur, vt quo minus in arborum item eodem genere summo sint species contrariæ: quarum folia sint viui, fructus non sint. Καθάπερ εἴρηται. Quare igitur repetis? Παραπλήσιον. Suprà dicebat: ob insipiditatem, aut ariditatem carere sapore, vt Betam, nunc causatur aliud. Quia, inquit, sunt spinosæ, vt Eryngium. radix enim mandi potest. Noto loquutionem. βρώματα ἔχοντα. imò ipsamet βρώματα sunt. Διαφορά. Finis plantæ sementiferę semen est. Huius finis duplex, vt toties dictum est: vnus omnium communis, propagatio propter speciem: alter non omnium, alimentum, propter indiuidua. Ille est propter se: hic propter aliud. Animalium verò species quia sunt diuersæ, diuersa quoque alimenta alia ab aliis plantis. rectè hactenus. Porro aliud subtilius. Nam cùm formę animalium non sint inter se contrariæ: quomodo fit, vt eorum alimenta dicantur inter se contraria? de sturni cibo, & coturnicis, & hominis, vulgatum est. Canabis semen quare gallinas fœcundas facit, hominibus affert sterilitatem? non edit homo Vlmi folia: bos illis saginatur. causa quam addit, & si quibusdam conuenit, non tamen in cæteris satisfacit: ait enim. Διὰ τὴν ἰσχὺν, καὶ τὴν ἐργασίαν. Quia bruta robustiora sunt tum ad mandendum, tum ad conficiendum. Exemplum in glandibus, & fœno, rubo, carice, carduo. atquę dam sunt & suauia gustu, & facilia tum dentibus, tum ventriculo, veluti Turdus, & Ascalopax. iis nos iucundè vescimur, canis fugatur. fructum ferè nullum attingit felis: abhorret à vino canis. Itaque alia porro causa quęrenda est: quam discussimus suo loco. Χαίρει γάρ. Nunc distinguit hasce differentias, per qualitates teneri, ac duri, siue viridis, & sicci. cuius rei dedit luculentam rationem. teneris enim inesse liquorem, atque in eo saporem: qui fiat deterior ipsius abitu, cùm siccescunt. Hæc illico post superiora illa fuerant subnectenda. Itaque repetit, vt subiungat cõtrarium. repetitio illa est: χαίρει ἁπαλοῖς: contrarium, ἔνια δὲ ἀνάπαλιν. ficciora quædam gratiora: quia inchoata, sunt amara: postea verò dulcescunt maturando, autore sole. Exempla dat Sesami, & Erysimi: quæ viridia non appetuntur ab animalibus. Ξηρανθέντων δὲ μᾶλλον. dixit, μᾶλλον: quia etiam ex viridibus vorant, sed aridorum penuria. propterea dicebat, δοκεῖ. οἱ δὲ καρποί. Harum autem fructus non solùm meliores, sed etiam suauiores: Sesami scilicet ac Erysimi. Nam de fructibus, qui ad cibos quærũtur, mox. cæterùm ii quoque gratiores, paulo ficciores. sicut etiam Ficus, & Vuæ, & Amygdala, & Iuglandes. Iuglans enim recens, insipidiuscula, paulo magis vetula magis sapit. Οὔτοι γάρ. De aliis fructibus, quos τροφίμους vocat. Nã illi erant ἡδύσματα. horũ, inquit, alia ratio. ex puriore nanq; constare materia: atque iccirco non opus habere illa quasi decapulatione. eos itaque comprehendere maximum ambitum differentiarum, quæ in foliis, radicibus, se-

A minibus recognitæ sunt, eæ erant, ab ætate, à partibus, ab vsu animalium. arida folia quædam prę-stabant: alia contrá. sic folia fructibus, aut radicibus, & contrá. quædam verò quibusdam animalibus. fructus tam recentes quàm seruati: tam in exteriori parte quàm interna. Hoc est, μᾶλλον ἁρμόττειν: & πλείοσιν ἁρμόττειν. Nam Glande sues saginantur, capellæ amittunt visum. cancri caput grauant homini, caput grauatum leuant suibus.

Οἷον ἐξηνθημένοι πως. Quasi lecto naturæ flore conflati sicut Aelius sextus Ennio, flos delibatus Populi. & flos ætatis. Nam florem vini, qui putant esse quod nos Moschatellum dicimus, bene consulunt eruditioni viri docti, & boni. non tamen ita est: sed lectissimum vinum intelligitur, cuiusque generis. Illud autem est ἀνθοσμίας.

B Lego λυομένης τῆς κράσεως: non, βρώσεως. Et μορίων πικρῶν: non, μικρῶν.

Theodorus, τῶν ἀκρεμόνων, stipitum; malè. ramorum. Τὸ πικρόν: Amaritudinis. addidit, difficultatis: quasi legerit: καὶ δυσχερές. super hac lectione, sic verterem. Excreto atque percocto solis opera, quantum in eis fuerat amari, saporem acquirunt commendabilem. Δυσχυλίαν. Propter amaritudinem, & grauitatem saporis. videndum an grauis dicatur sapor, vt odor. Ἐξηνθημένοι: Liquati legit ergo: διηνθημένοι. Pindarus tamen sæpe ἄωτον ponit in rei purę, atque excellentis designatione. quod significat leue, & quod cadens strepitum non faciat, sicut flos.

C

CAPVT XXVIII.

XXVIII. Capitis argumentum. Medicamentariarum plantarum partes aliis alias præstare iisdem de causis quibus & alius vsus ratio. hanc excellentiã differentiã esse etiam inter ipsas species eodem sub genere, atque iisdem speciebus secundum regiones.

DVOS plantarum fines suprà cùm statueremus: non rectè videbamur omittere tertium. duo erunt. Prorogatio speciei per indiuidua, finis vnus erat ad propriam vtilitatem. Alter est conseruatio indiuiduorum alieni generis. is erat cibi vsus ad animalia. Ille per semina perficiebatur, per radices, per stolones: hîc fit per omnia. Nulla enim pars inuenitur, quæ in aliquo genere non sit vtilis cuipiam animali. corD tice vescuntur capræ, cuniculi, sorices. Ligno, cossi, tineæ: aliorum natura ad eiusmodi vsum satis patet. Est autem tertius item finis vtrique horum annexus. Nempe aliusmodi conseruatio quã per cibum. Ac plantarum quidem à plantis, veluti de vicinia dicebamus. Scilla nanque, & Panicum, & Auena adscritur quarũdã radicibus. Alter est modus ob animalia aduersus morbos, nec minus propter plantas. Nanque oleo & resina tollunt noxia, quæ bonis incõmodant: & vino rigabãt Platanos. Animalibus verò præsidio esse, vel ipsa nomina testantur, Chelidonium, Elaphoboscũ. hęc hîc satis frigidula opera Philosophus attingit: quippe

ſola propoſita quæſtione. Cur alia pars alii præſtet. Atque in eius rei reddenda cauſa nihil aliud, quàm repetit de varia coctione, ac cæli viribus. Cæterùm cùm alius quoque præter hoſce tres ſit plantarum finis: de eo fuit etiam nonnihil agendum. Quippe in hiſtoriis ad ędificia, carbones, fomites, eſcharas, eorũ vſuum cauſas diceret. diceret etiã de duratione. quare ſit leuior abies, quare pandatur palma. quare crepet Euboica. quare ſub aquis Alnus incorrupta. quare ſub aquis nigreſcat quercus. quare curuetur igni lignum. quare abies tranſuerſa tignis vtilior, recta quercus. Vbi de criſpitudine ſcripſit, etiã de rectitudine ageret. quare quibus materia laxior, nodi ſolidiores. quare cupreſſus maſcula ſparſa, fœmina collecta. an dẽſitas in lignis ſit cauſa grauitatis? Et alia innumera, quæ malũ fatum, vt penè alia infinita, ex manibus noſtris excuſſit: ne nos è tenebris excuteremus. ſed ad rẽ. Ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν φαρμακωδῶν, καὶ ὅλως κατὰ τὰς δυνάμεις θεωρητέον, εὐθὺς ἀπὸ τῶν ῥιζῶν ἀρχόμενοι. ſic digerendum. nam illa ſunt interiecta. καὶ γὰρ ἐν τούτοις οὐθ᾽ αἱ αὐταὶ δυνάμεις, οὔτ᾽ ἴσαι πάντων. eſt enim totum hoc vice procemioli. & ſanè quod hìc agit, penè nihil eſt. Nã de ſaporibus cùm profiteatur: nihil refert, quo ſapore ſit medicamẽtum, ſi vſum ſpectes. & de his nihil. Nam de viribus, non eſt hìc locus. illud ſcribere licebat. amara penè omnia laxantia. perpauca aliuſmodi, Myxa, Caſia, Manna. in aliis omnes ſapores inueniri. Οὔτ᾽ ἴσαι, decreſcit oratio. nam ſi non ſemper eadẽ ſunt: tanto facilius fiat, vt haud ſemper ſint æquales. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν ῥιζῶν. A radicibus incipiẽdum. Maxima nanq; plantarum pars medicinæ deſtinatarum pręſtat radicibus, vel odore, vel ſapore, vel viribus. Οὐδὲ δή. Quanquam iubet à radicibus incipiẽdum: haud tamen ſtatim exequitur: ſed ſubdit: quemadmodum in radicibus ſunt diuerſi ſapores, & ad alias partes cõparatis, & ad alias ſpecies reſpiciẽtibus: ſic etiã in partibus ſuperioribus, ramis & fructibus. dat differẽtiã: μᾶλλον καὶ ἧττον. & addit: non eſſe ſine ratione. ἔχει τινὰ ἀλογίαν. non explicat tamen. Id ex ſuperioribus colligendum: quia diuerſa partium materia, diuerſa forma coctrix.

Τὸ δὲ ὅλως. Tertia differentia à priuatione. prima erat à diuerſitate, vt loquuntur, poſitiua. Secunda à gradu poteſtatum. hæc à priuatione. ita ſeipſum ſequitur in methodo, quam ſtatuebat in primo hiſtoriarũ: περὶ τὸ ἔχειν, καὶ μή. ideò dixit, ὅλως. quia illa erant, μέχρι τοῦ. contradictiora nanque ſunt: aliquatenus: &, vt Latiniſſimè dicam, protinus. Aliquatenus, ſecat totum: protinus exequitur, quãtum eſt. Τὰ τῶν ῥιζῶν. Exequitur propoſitum. ſemina, & caules non poſſe, quod radix poſſit. exẽplum in Elleboro. contrà πάλιν. quod poſſunt folia, non poſſe fructus, & radices. hìc non dedit exemplum: & oportebat. Quippe facit admirationem, quãdo ſub vna ſunt forma. exemplùm autem erit Vlmi. eius folia grata pecori, & vtilia, cætera nihil. ſic & lactuca, & braſſica ſine controuerſia. hoc in cibis. in medicamentis autem, malobathrum. Τὰς δ᾽ αἰτίας. Repetit cauſas à temperamento. Τὰ μὲν συντήκειν. Declarat ſapores per facultates, à quibus

A iſtorum trahebat eſſentiam ſuprá. Liquefacere, ſegregare, coquere, calefacere, frigefacere, ſiccare. hæc iam ſatis, nimiſque. Τὸ δὲ δὴ μάλιστα. Medicamentarios fructus potiſſimum eſſe tales meritó. ratio. ſibi ſimilis tota in plãta natura eſt, tametſi vna: at differt ſecundũ materiam, & poteſtates: vt maiorem, minorémve coctionem. Καὶ ὅλως. Vt doceat differentias: dicit, quædam cocta, quædam nõ. Et ſunt facultates particulares, quæ ex alio ramum creant, ex alio frondem. quare tum apparatum ſtatuit ſimilem futuræ ſubſtantiæ, tum creatæ iam parti comitatum aſſignat, qualem oportet. Ait ergo, cocta pluribus conſtare. at ſuprà, coctionem aliam per compoſitionem, aliam per exemptionem agnoſcebat: vbi efformabat ſaporem ex amaro dulcem. Præterea intellige, ἐκ πλειόνων, ſcilicet συμβεβηκότων. non enim ſubſtantiarum principiis diſtat à

B compoſitione prima, quæ fit ex elementis, ea materia, quam ſecundam dicimus, ſed accidentibus tantúm. ideo ſubdit. Διὸ καὶ τοῖς χυλοῖς. Quia pluribus ex accidentibus ſunt conſtituta: nimirum pluribus quoque conſtabunt facultatibus. ſanè verò pluribus conſtat planta, quàm lapis conditionibus, colore, ſapore, figura, cremento, alteratione, generatione. Ergo & facultatibus actiuis, excedendi, vrendi, complanandi. Τοῦτο γάρ. Hìc quoque duas aſcribit differentias medicamentariis, ſatiuas, & agreſtes. ſeruntur enim multa ad vſum medicum, vt Papauer, ob Opium in Aſia, & Indiis. Exempla poſuit ab iis, quarum radices amaræ, & ſucculentæ, fructus dulces. Quaſi radix ex incoctis conſtet

C partibus, ex bene coctis fructus. præſtat ſemper in ſuperiore opinione: amarorem confieri à cruditate. nos iam caſtigauimus. Quibus in plantis excoctis dulcor futurus eſt, iis amaror per initia queat eſſe argumentum cruditatis. At amarorem in aloe priuationem maturitatis indicare, falſum omnino eſt. Sicut in problematis quoque diſputatum eſt: non omnem fœtorem à cruditate, ſed à multa ac vehementi coctione multos. Quibus verò ſint amarę in hortis radices, cum fructibus dulcibus ad vſum comparatæ medicamentorũ: nondum in mentem venit. Itaq; non de medicamentariis hęc, ſed de cibariis dicta puto. quia ſubdit: ταυτὸν δ᾽ ἐν ταῖς φαρμακωδῶν δυνάμεσι. cæterùm tanta eſt accuratæ, explicatæque orationis huic autori negligentia, vt nihil diu percipere queam, quoad totum fuerit abſo-

D lutum. Ταυτὸν δέ. Procedit à notioribus. Sicut in ſatiuis amaræ ſunt radices, fructus dulces: ita & in medicamentis. ſimpliciſsimè dici potuit ſtatim poſt explicationem ſuperiorem, ſic de cibariis hæc. Eiuſdem quoque naturæ affines ſunt medicamentariæ. Diſtant enim facultatibus inter ſe partes, tribus adeò modis: nempe aut diuerſis, idque, vel ſpecie, vel gradu: aut priuatione, quia nihil penitus poſſunt reliquæ, quod vna poteſt. & quia de ſapore loquitur, quem poteſtatem vocat: intelligamus partes aliquot inſipidas eſſe. Quarum exemplum in medicinis inuenire, fortaſſe facile nõ eſt: Papaueris radix nunc in mentem venit, nec laboro. Nam Viola Martia, quæ diluti ſſimi ſaporis exi-

ris existimatur, primùm dulcicula, mox subaspera est gustanti. οὐκ ἄλογον. Iā hoc non opus habuit tot deductionibus: aliorsum radices, aliorsum alia spectare. iam enim dictum est. Et verbū, ἰσχύειν, videtur de medicamentariis facultatibus intelligere: quia dicit εἰς ἔνια: non de saporibus tantum. Id quod magis patet mox, vbi de Elleboro disputat. Ἐπὶ καὶ ῥίζαι. Magnum argumentum videtur hoc. Radices aliis aliæ sunt valentiores: & tamen eiusdem vltimæ speciei: quanto magis, diuersarum partium diuersi poterunt affectus esse? Quam tamen huic argumento causam addit, ea nequit alteri communicari. quippe ait: terrarum qualitatibus id euenire. Igitur Elleborus Parnasi minus vtilis, quam ab Oeta: quia terra huic, non illi fauet. At in eodem solo quæ planta viget, non potest habere causam hanc diuersitatis.

Ὥσπερ καὶ ὁ σῖτος. Hoc quoque narrabat in superioribus. οὐ μακρὰν. Auget miraculum. tametsi nec multum loca distent: tamen admodum diuersæ sunt eædem viribus species, quæ in iis oriuntur. explicabamus rationem. sicuti statim sub insulis quibusdam, ac scopulis subest mare: ita in terris aliquibus illico sub saxis solum optimum, absque vllius mediæ naturæ interuentu: sic multos obseruamus agros, cum certis tæniis, tum diuersis à cætero tractu: vt in hisce natura, tanquam in maculis Camelopardalis lusisse videatur. Ergone semipede quidem plantæ distabunt illæ, tam diuersæ, quàm sunt terræ non eædem. Deinde addit de fructuum varietate ob easdem causas. Iam hoc & suprà satis, & hîc præter propositum. Agit enim περὶ φαρμακωδῶν. ergo quid hîc fruges faciant Bœotiæ cū sua grauitate? Non enim adducit pro exēplo, sed deducit quasi nouam ex prædictis conclusionē. Fructus quoq; talia pati, quia & radices. Σκληρότητι. Quia eidē aeri suprà toties attribuebat μαλακότητα. Ἄλλως δέ. Iam millies dixit. Ἔνια γάρ. Expedit locorū diuersitates: quā partitione respondet superiori. Dicebat: quasdam esse partes ab aliis diuersas, tum specie, tum gradu: sic in locis: non omnia vbique. Hoc de specie. de gradu verò dudum. etenim de Oetæ ac Parnasi Elleboro. Tertio loco, aiebat: quasdam partes ab aliis differre, τῷ μὴ ἔχειν qualitates. sic hîc. quibusdam locis nō habere potestates. Ἀλλὰ μελεῖαι. Nondum inueni quid hîc vox hæc significet. an legendum, ἀλλ' ἀμβλυναὶ, καὶ ἀδύνατοι: imbecillæ, & inualidæ. quæ sequuntur, videntur obnoxia iudicio: ait enim. Ἢ καὶ δόξειεν. Nunquam mihi persuadeat: aere frigido medicamentarias plantas fieri meliores. de perflabili, assentior. Καὶ ἔτι τροφῆς. Hoc sanè verius. obtundit enim vires humor. Ἐν τοῖς ὄρεσι, conclusio. medius terminus est, εὔπνους. quia montes ventis expositi. Argumentum in proportione. si in montibus bona pharmaca: in altioribus meliora. medius terminus syllogismi est, altitudo. nos alibi aduersus Auenroin disputauimus huius sententiæ fautorem. fundamentū castigationis est: palustria esse quæ-

A dam: alia vmbras malle. Auenrois addit causam illam: quia cælo sint propiores. si de qualitatibus elementaribus loquitur: falsa est probatio. in altis enim montibus niues, & gelu. Si de occultis: quibus Raued soluit hęc, & sic: ridiculum, fatigari cælestes species tractu viginti milliariorum.

Lego ἀλλ' ἀμενηναὶ, καὶ ἀδύνατοι.

Theodorus perstat in errore. φαρμακωδῶν: venenosis. satis explosum est. Κατὰ τὰς δυνάμεις. Quę vires obtineāt aliquas. pessimé. omnia namque medicamenta virium aliquid obtinent. Non igitur hęc ita segregasset, quasi alia essent sine viribus. Longè aliter Theophrastus. addidit enim, quod vocant nostri barbari formalem rationem contēplationis, quam hîc institui iubet. Ea ratio

B est, pręscriptio certorum terminorū. Nā medicamenta multis modis à diuersis artibus considerari possunt. Mathematicus agnoscet, rata, & figurę talis: mechanicus ad pondera. agricola sub tempestatibus, locis, cultu, ad sationes, ortum, propagationes. Naturalis quatenus sūt mutabilia, loco, quantitate, qualitate, substantia. Hîc Theophrastus horum nihil, sed secundū eorum potestates, cuiuscunque modi sint. Ὀπώδεις, lactuosæ. tamen lactucę radices amarę nullæ, neque Hitcinæ barbę. & lactosum dicas: non, lactuosum. Βαρύτητι καὶ κουφότητι. Theodorus omisit, leuitatem. Δοκεῖ γὰρ ἰσχυρότερος εἶναι. Validius enim illud esse putatur. maximus error, posuit (illud) quod Oetęum designat, pro (hoc) quod denotare debuit Parnasium. *Quod deprauatè legitur, μελεῖαι, he-

C betes, vertit. μέλεος, quid significet, vulgò scitur.

CAPVT XXIX.

XXIX. *Capitis argumentum. De odoribus in communi. odores aliis aliæ inesse partibus. odores à saporibus pendere. de aquatilium odoribus.*

PΕΡΙ` δὲ τῶν ὀσμῶν. Hęc est instituti secunda pars. Cùm enim sapores, odorésque proposuisset: illis absolutis hos aggreditur. suprà dicebat: odores effici à saporibus. Hanc sententiam quantopere probaremus, satis patuit. hîc nihilo felicius repetit. agit autem hoc primo partis huius Capite, de odoribus in cōmuni. ait: generatim sequi coctionē. Quę igitur fuerint partes coctæ magis, eas futuras odoratiores. coctas esse magis, in quibus minus prohibeatur coctio. prohiberi verò ab humore nimio. Ibi er-

D go recenset etiā gradus aquosarum, atq; ex iis odores. similis autē est Capitis huius tractatio superiori. Sicut ibi recognoscebatur saporū ratio per partes, ita hîc odorum. Ἐπεὶ καὶ αὐταί. Causa est, quare subdat hęc superioribus. quia, inquit, odores quoq; sunt in partibus. quid? nonne omnes qualitates sunt in partibus, etiā colores? sanè si ita simpliciter intelligamus: frigidè procedit. sed animanda oratio hunc ad modū. quia etiam secundū partes variātur. Iccirco, inquit, eædē agnoscendę causę, scilicet crasis, & coctio. quæ cū haud ęquè sit in omnibus: in omnibus nō ęquè effectus erit, i. odor. hoc est quod aiebat, καὶ γὰρ πέψις: &, κατὰ μέρη.

quia plantæ, vel totæ sunt odoratę, vel earum partes tantùm. de his hîc: de totis odoratis, infrá.

Τοῖς μὲν ὑδαρέσι. Quia porrò est inuestiganda causa diuersitatis, Quare coctio potius hîc quã ibi fit? non respondet planè atque expressè, sed crassiore minerua sequitur summa genera mistionum. In aquosioribus, inquit, plus excoquitur flos. Item in acrioribus. Item in iis quæ nõ sunt εὔχυλα, & odore grauiore. primi membri dat exempla de rosa & croco. Secundi nullum ponit. non enim Crocum est δριμὺ, sed subamarum potius. Tertii ponit Lilium, & Narcissum. quæ loca sunt, tum pro tota sententia, tum pro exemplis valde consideranda. Principiò non docet causam, quomodo aquosi flores sint odorati. deinde non est verum in omnibus. Tertiò videnda naturæ lex, secundum quam cum acribus aquosæ habeant eandem causam. Coniunxit enim, cùm dixit: ὑδαρέσι, καὶ δριμέσι. præterea quod addit: odoratos esse flores, qui graueolentiam præ se ferunt aliquam: puerile sapit. Ac si quis ita dicat: homo crassum crus habens, crus habet. quòd si quis hunc ad modum tueatur: graueolentem plantam intelligere, cuius odorati sint flores: id neque in omnibus est: non enim in Lampsani specie, neq; in Spatula fœtida, neq; in Cotula. Neque sequitur filum superiorem. Nam cùm dicebat ὑδαρῆ: si florum affectum intelligebat: debuit hîc etiam intelligere βαρυοσμίαν. sin hîc plantam βαρύοσμον: ibi quoque plantam ὑδαρῆ. Tum exemplum non quadrat: non enim Rosæ planta ὑδαρὴς, sed ne ipse quidem flos. neque in secundo exemplo, Croci planta δριμεῖα. ad hæc non dedit exemplum τῶν ἀχύλων. postremò si à sapore procedit odor: ἄχυλα φυτὰ quoque inodora erunt. at hîc τῶν ἀχύλων odoratos flores facit. exemplum esse quit in Martiis. Ἐνίοις δ' ὅλως. Apponit quasi exceptionem superioris enunciati. Et est quasi tertius ordo harum aquosarum. Modò scribebat de tantilla odoris grauitate, quæ in Lilio est: in Narcisso etiam substupefaciens. Is erat secundus gradus (nam primus fuit in Rosa). nunc tantùm agnoscit, vt etiam adimat εὐοσμίαν. eius causam non adiungit. Mirum ni adscripserit cruditati: quod & suprà diximus. cæterùm haud placet, vt ostendebamus. Καὶ φανερόν. Quod toties iam à sapore fieri odores. hoc hîc pro causa ponit. at nihil est. quærimus enim simul de sapore illo, quamobrem fœdus sit. Οὐκ ἔστιν ἀπηρτημένον. Non est abiunctus ab odore sapor. familiaris huic viro vox: procul pendens. Ὅσα γάρ. Quartus gradus aquosarum, quæ nihil vel olent, vel sapiunt. harum in hac natura maiorem ait esse quantitatem. Simul hanc classem digerit: simul ostendit, quod aiebat, horum duorum sensilium necessitudinem. & porrò materialem aperit causam τῆς ἀοσμίας. duæ sunt, inquit. Prima.

Τῷ πεπτὸν χυλόν. Cùm aquosa est tantisper planta. Altera. Τῷ πολύ. Vbi aquæ multum. sanè si aliquid aquæ causa est: tanto magis, multum. & quia suprà docebat: in mistione sapo-

A rem situm esse, vult hîc demonstrare, non esse mistionem. quo loco valde facetus est, simul & acutus. Vtrunque, inquit, ἄμικτον. primum quidem, scilicet τὸ ἔχον πῃ, non semper ἄμικτον, sed ὥσπερ: quasi immistum. Nã quis sui compos, corpus aliquod naturale dicat carere mistione? alterum autem ὑπὸ πλήθους ἀφανίζεται. aboletur sapor ab aquæ multitudine: quapropter hoc quoque ὥσπερ ἄμικτον: addidit autẽ huic quoq; τρόπον τινά. quia neque illud, neq; hoc, neq; vllũ aliud mistione caret. Omne enim compositum, constat ex quatuor elementis, in primo de generatione. vult dicere: partes alias, præter aqueas, esse veluti Megarenses. Ita ciuitas, in qua ἰσοτιμία non est, neutiquam mista videtur ex populo, & optimatibus. Substantiæ quidem insunt, atque earum mistio B est: vires non sunt. ideò dixit ἐν μίξει δέ τινι. non in quacunque mistione, sed in ea, sub qua vires omnium certa valent proportione. Ὅσα δὲ ἐν τροφῇ. Hic est quintus modus, qui refert aliquibus vestigiis tertium: & est quintus, quia quartus is est modò dictus cum additione: nempe ἐν πλείονι τροφῇ. hoc idem cum illo erat: τῷ πολὺ τὸ ὑδατῶδες. sed fit quintus additione illa, βλοσυρώτερα: sic quæ plantæ præterquam quòd aluntur aqueo, habent etiam illud aqueum triste, & inamabile, atque vt hîc lasciuè ludit, toruum: illæ quoque grauiter olent. Vt quæ in stagnis: cuiusmodi est istorum Acorus fœtidus. Cùm dixit: παραπλησίας ὀσμὰς ἔχει: persistit in superiore sententia, de saporibus odores pendere. Cùm dixit: C βαρείας ὀσμάς: populari atque vsitato modo loquutus est. Cùm addidit, θολερὰς: adaptauit translationem, quid enim sit odor turbidus, haud facilè dixeris. cœnulentum intelligit. Ἐπεὶ οὖν. Conclusio. dixit: quibus sit in partibus mistio, in iis esse odorem. aliud infert. In arboribus flores minutos esse odoratiores. Profectò minus sunt materiales. non enim ibi πολλὴ τροφή. hoc innuebat illis: καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς δένδρεσι. Cæterùm quod infert, obscurius. Καὶ ἥττον ἐν τοῖς ἄλλοις. Quænam sunt ista alia? an aliæ partes arborum? non sequitur oratio. An aliæ plantæ? at non sequitur oratio: ait enim, ὅτι γεώδεις μᾶλλον. non est verum, in aliis minutioribus plantis plus inesse terræ. Omnino fruticum flores arboreis comparati, odoratiores. quare parit sequens Ca- D put. Si enim hæc causa non est: alia quærenda est. quæret igitur. Intelligit aliarum arborum flores grandiores.

Lego: ὅσα τε αὐτῶν μὴ εὔχυλα. non autem, ὅσα δέ: non enim disiungit, sed copulat.

Theodorus diuersus abit in illorum versione. περὶ τὸ τὸν χυλὸν ὑδαρῆ τιν' ἔχειν φύσιν. ait enim: bis duobus exordia qualitatis insolidę habentur. cùm & sapor natura quædam aquosa est, & humor aquæ nimium reddit. fateor me ignorare, quomodo humor aquæ nimium reddat. Imò χυλὸς accipit ab aqua quod habet. longè aliter Theophrastus. Duos enim modos ostẽdit aquositatis, quibus sapore priuetur planta. deinde temere addidit illam

illam vocem: ſapor. Nã neque eſt in codice, & ſibi contradiceret. Auferet enim ab aqueis ſaporem. ait enim, ὑδαρῆ ἄχυλα, καὶ ἄοσμα. non hîc igitur, χυλὸς ſaporem, ſed ſuccum ſignificat: τὸν χυλὸν ὑδαρῆ τινὰ ἔχειν. Ἄμικτον. Miſceri non poteſt. quid hîc verbum hoc agat, neſcio. Imo adeò miſtum eſt, vt alterum diluerit humor, alterum aboleuerit. Βλοσυρωτέρᾳ. vehementiori. ſignatius, fero.

CAPVT XXX.

XXX. Capitis argumentum. Tractat odores partium ſecundum genera plantarum, tamen per qualitates, humiditatem, ſuauitatem, acrimoniam, pinguedinem, dulcedinem.

ΙΣΩΣ μὲν οὖν καθόλου. Generalem appellat ſuperiorem tractationem, ſanè ſecundum multum pluſculum, modicum, minus, minimũ humoris. Item ab humoris qualitate graui & fera. nunc profitetur ſe cauſas odorum daturum in iiſdem partibus, ſecundum plantarũ genera, arborum, fruticum, herbarũ. Deſcẽdit etiam ad ſpecies, abietem, cedrum, rutam, mẽtam. Tractus orationis ſimplex. itaque vt quicque ſeſe offeret, explicabimus. Καθόλου. Quia ſecundum affectus maximè generales, qualis eſt humiditas. καὶ ἁπλῶς. quia genera ſunt minus explicata, quàm ſpecies ἴσως: quia ibi quoque recenſuit genera inferiora: & hîc mox ipſa recenſet genera ſub faſtigiis magis generalibus: puta, ſuauitate, acrimonia, pinguedine, dulcedine. Hæc fuit cauſa, quare ſecuerimus hîc Caput. Nam ipſemet quaſi monet ſe καθ᾽ ἕκαστα hîc tractare: ſuperiora verò eſſe τῶν καθόλου. At hæc diuerſo adeò conſilio diſceptantur: vt illos excitarint fluctus in pelago Philoſophiæ: quid primum eſſet in natura cognitum. Οὐκ ἂν δόξειεν. Ait in floribus frequentius odorem eſſe. ſanè intellige: fructibus aut exceptis, aut cum floribus acceptis. Nam multarum arborum flores, aut penè nihil, aut parum odoris ſpirant. minus verò ſuauiter Perſico. Malè olent Ceratiæ: quarum fructus iucundo ſunt odore. Οὐκ ἀλόγως. Docebit rationem. quoniam flori duæ ſunt odoris prærogatiuæ in ipſa coctione. Nempe in radice prima inchoata: in fructu vltima. Altera leuiſsima, ἐλαφροτάτη. at in partibus tenuibus odor. modum dat alterationis: ἀποξηραινομένου. & ſubdit mutationem: μεταβάλλοντες. is erit ſyllogiſmus. Siccitas eſt odoris eſſentia. flores ſunt ſicciores: item, tenuitas eſt odoris eſſentia. flos eſt totius plantæ pars tenuiſsima. Οἷον πεπότη. Quia non eſt verè prima coctio, ſed ea, quæ perfectior ſit.

Ἅμα: Quia ſimul ſiccatur, ſimul mutatur, mutatione non ſubſtantiali quæ momento fit, ſed ad odorem conſequendum. Ὅταν δέ. Aliquis dicat, quod & nos ſuprá. de fructu quid: nónne in eo fit optima coctio? non, inquit, optima, quia non mediocris: nimius enim obtundit

A humor. Profectò locus maximè obnoxius diſceptationi. Lac in animali ſanguis eſt magis coctus, humidior, & odoratior. Nihil eſt magis, melius, æquabilius, exquiſitius coctum ſemine: inodorũ tamen eſt. Præterea in hoc ipſo plantarum cenſu. Perſici fructus longè humidiſsimus, longè odoratiſsimus: flos minus hoc, minus illud. ſic & Pyra ſuperba, & Apia mala, & Pepones, alia innumera. Roſa etiam fructu ipſo longè ſucculentior fructu ſuo. Cùm igitur hanc animaduerteret difficultatem: addidit. ἐφ᾽ ὧν μὴ φύσει τοιοῦτος ὁ χυλός. ridiculé. ſic enim omnia ſoluam. futurum tale, niſi repugnet natura. at naturam quęrimus hanc. vide ſententiæ ſummam. Floris odori fructus erit inodorus, niſi fructus ipſius ſuccus fuerit odoratus natura ſua. At tibi dico, in plantis qui-
B buſdam eſſe vtrunque odoratum, vt Myrto, Citro, Fœniculaceis omnibus, aliquibus alterũ tantúm. Armeniaco fructus, flos non item: etiam Apiis malis, & aliis. Contrà, florem paucioribus in genere arborum, in fruticibus Roſam, Lilium, Flammulã. nonnullis neutrum, Glandi, Oleæ, Caſtaneæ. Ὡς δ᾽ ἐπὶ τὸ πᾶν. Concludit pro vniuerſa natura, in tribus. Nominat ſuauia, ἡδέα. ſecundo loco, εὔοσμα, propter acrimoniam. tum addit, pinguia. In quarto ponit dulcedinem, & excludit pro inodoris: quia fructus dulces craſſiore ſunt ſucco. at odor in tenui. hoc quoque accuratius animaduertendum. Nam ſi amara minus cocta: & amara odorata: & amara magis terreſtria: & amara magis craſſa: deducantur con-
C cluſiones. Præterea queúnt eſſe in corporibus dulcibus naturalibus partes tenues, in quibus erit odor exemplum in melle, dulciſſimo, & imprimis odore ſuaui. Tum quòd ait fructus eſſe craſſiſsimo ſucco eos qui ſunt dulces: ſi craſſiore ſunt quàm flores, ſucco: non erunt odoratiores. At ſunt in Apiis malis, Pyris ſuperbis, Citriis. ἡδέων exemplum ponit Malum: τῶν δριμέων, propter acrimoniã Cedrides: pinguis Abietem. non tamen pinguedo cauſa. ipſi nanque adipes nihil olent. Τῶν δὲ γλυκέων &c. Quia falſum ſciebat: moderatus eſt, ὡς εἰπεῖν. & mox etiam, ἢ ἐπὶ μικρὸν: parum durat. Ἅμα δέ. Optima excuſatio. quaſi dulcia neget, quatenus dulcia odorata eſſe: ait. Mala dulcia, quæ ſunt odorata (ſunt autem vel ſuauiſsimæ) habere præter dul-
D cedinem ſuccum vinoſum quendam. cæterùm ſic etiam de pinguibus diceremus. Non enim pinguia, vt pinguia, ſed vt acria, velut in abiete. Plus etiam obturbat in cauſæ cauſa. conſtituit enim dulcem terreſtriorem. vbi duo quærimus Nemo negat: in omni fructu multum eſſe humoris. itaque ſi ſit terreſtris: erit ſiccitas, quæ regula eſt odoris. Deinde nemo concedit in terreo dulcem, ſed in aereo, cóque maximè, commodiſsiméque cocto. at in coctione ſapor & odor.

Ἄλλως τε Præſertim in pulpa terrea natura illa eſt: quæ carebit odore. Quorum vtrunque falſum. Nanque Armeniaci pericarpium odoratum eſt. medulla non item. Præterea medulla

omnis ipſo pericarpio terreſtrior eſt, ſi ſit eſculentum. Adhæc, quis neſcit, Iuglandis pericarpium longè magis terreſtre, quàm medullam ipſam? eſſe tamen odore ſuo præditum peculiari: medullam nihil olere, & pinguem tamen eſſe.

Ἡ δὲ ὀσμή. Tres exigit conditiones ad odorem, tenuitatem, ſiccitatem, διάπνοιαν: quæ nihil aliud eſt quàm coctio: excreto eo per exhalationem, quod inutile eſt. Ἐπὶ κεφαλαίων. Quia capita ſunt, faſtigiáque ſumma qualitatum.

Ἐν τοῖς γένεσι. Quia reduxit genera ad illa ſuprema quatuor. Atque hactenus quidem pro floribus. nunc de foliis & aliis. Τῶν δὲ φύλλων. Eadem in aliis, quæ ſuprà in floribus. ſed plus coegit arctiore gyro. Quippe aſtrinxit magis ad acrimoniam, & pinguedinem, & vinoſitatem: quæ omnia deprehenduntur in Myrti fructu. Eſt aliquid aromatis: eſt ſubpingue neſcio quid: eſt ſubuinoſum. eadem mox percurrit in coronariis, & oleribus: in quibus cauſas agnoſcit, ſiccitatem, acritatem, aſtrictionem. quæ repetita piget repetere.

Lego ὅταν δὲ εἰς τὸν καρπὸν: non autem, τόνδε τόν. Et φύλλων, καὶ κλώνων. non autem, κλῶνες. Et ὥσπερ ἀμέλει: non autem, ὧν ἄνθ. Et μυῤῥίνου. non autem, μυρσίνου. Et καὶ ἐπὶ τῶν λαχάνων, potius quàm, τῶν ἄλλων.

Ludit nos Theodorus in illis, τῶν ἀσόμων δὲ διειμώτητα: ait enim: quos acceptos vocamus: Et omiſit illa, ἢ ἐπὶ μικρόν. Διαπνεομένου. Apti diſſolui. non aſſequitur. Δένδρων καὶ ὑλημάτων. Arborum & plantarum. ſibi tam grandem fecit iniuriam tantus vir. ac ſi diceret: homines, & animantes. Στεφανωματικῶν Herbarum, quas coronarias appellamus. peſſimé. non enim herbæ ſunt omnia coronaria, ſed maxima pars frutices. Στυπτικόν. Acerbitas: malé. aliud enim, στρυφνόν.

CAPVT XXXI.

XXXI. *Capitis argumentum. Pro locorum caloribus, odoris plus minúſve in plantarum partibus eſſe. in calidis odoratiora. cur quædam ſicca magis oleant, quædam contrá.*

ΕΥ'ΟΣΜΟ'ΤΕΡΑ δὲ καὶ ἡδίω. Hactenus cauſas deſcripſit à qualitatibus: nunc à locis. id quod agit prudentiſsimé. cùm enim coctionem ſemper adduxerit pro cauſa vltima: coctionis cauſam cælum: cæli verò inclinationes, atque ſegmenta aliis alia ſint locis: à locis etiam ſtatuit ſuas præſcriptiones. Rectè hinc igitur exorſi Caput hoc ſumus. aliud enim in cauſis principium. ait ergo: ſiccioribus odores melius prouenire. Item apertioribus, propterea quòd flatibus euerratur humor ſuperfluus. eius affert argumentum rei, quòd ſicciora melius oleant, amiſſo humido. ea capta occaſione pergit per hanc materiam. Quædam recentia, ac viridia minus olere: alia contrá. Nonnulla exiccata omninò malè olere. In poſtrema Capitis parte odoribus attribuit odorum appellationes.

Εὐοσμότερα. Significat intenſionem beneolentiæ. ἡδίω, ſuauitatem: ne exceſſus ille ſit inſuauis: addidit hanc temperationem. Moſchus recens è vomica eſt εὐοσμότερος, quàm miſtus cum Gazellæ ſanguine, qua vtimur. At non eſt ſuauior: ferit enim cerebrum adeò, vt etiam ſanguinem eliciat. Quamobrem puto, pro pharmaco ſumptum ſanguinem educturum. Καὶ ὅλα. Non fruſtra vtrunque coniunxit. nanque de ſaporibus dixit ſeorſum, quatenus ſunt in partibus: & ſeorſum, quatenus ſunt in totis. ſic igitur & de odoribus. Præterea partes quædam melius, peiúſve à locis habent. Iridis radix melior in Illyrico. de Croco patet. de Elleboro, ſuprá. de Tritico, vulgare. Τοῦ καταλοίπου. Abeunte aqueo

B terreum relinquitur, quod caloris vi fit odoratum. in ſicco enim odor. Ideo dixit: εὔπνοις. quæ flatibus expoſita loca ſunt: in iis detergitur humor nimius. Καὶ μᾶλλον. Odorata maiore ex parte ſicca eſſe. dixit, μᾶλλον, propter odorata humida: qualia Mala, pepones, vuæ quædã, fraga, rubi genus, quod appellant Galli Framboeſas, temere Ideus rubus creditus à quibuſdam. Cæterùm in iis quoque pars odorata in ſicco eſt: vt lixiuii acrimonia, & aceti mordacitas in ſicco. quæ per humidum diffuſa non percipiuntur: quia non eſt ſeiunctum, ſicut in cineribus. Ob eandem cauſam dixit: ἡ ξηρότης αἰκειοτέρα: quoniam etiam humiditas eſt, οἰκεῖα, ex vtroque miſtio: in miſtione odor. Σημεῖον δέ.

C Cum calidis comparat loca ſicca. ſi in calidis plures odores: ergo & in ſiccis: quia calor eſt autor ſiccitatis. Χλωρὰ δ᾽ οὐκ ὄζει. Hinc accipit occaſionem ad earum hiſtoriam, quę partim ſicca, partim viridia minus olent, aut melius. quoniam dicebat, ſiccum eſſe odoris cauſam. viridia non olere, calamum, & iuncum, ſed ſicca. deinde ſtatuit alium porrò gradum. Τὰ δὲ μᾶλλον. Alius modus: quia hæc etiam viridia olent: ſicca verò magis: Iris, Inula. Addit exemplum florum: ne quis ſuſpicetur, ob tenuitatem aboleri. non amittitur in Meliloto, quia lentiuſculus humor. Is procedẽte tẽpore caſtigatior factus, etiam iucundius halat. Οὐ μὴν πάνθ᾽ οὕτως. Contraria hiſtoria. Ἃ δεῖ διαιρεῖν. Diuidet igitur ia

D validiora, & imbecilliora. Quapropter vnico vtrunque Capite continuandum: nec ab hiſce abſcindenda illa: τὰ δ᾽ ἀσθενῆ: vt fecit Theodorus. proſequitur enim. Τῶν μὲν γὰρ ἀσθενεῖς. Prima pars. quibus odor imbecillior: iis recentes ſpirant flores iucundius: vt Martia, Matronalis: exhalant enim. hoc eſt illud: διὰ τὴν ἀναπνοήν.

Ὧν δ᾽ ἰσχυρότερα. Alia pars validiorum duos harum facit gradus, alterum enim robuſtius. quæ terreſtre quiddam, & aqueum habent: hoc eſt, ἢ μέθηπται τοῦ ὑδατώδους: cum terreſtri comes factus eſt aqueus: earum odor luculentior procedente tempore, non tamẽ penitus vetuſtarum: Ideò dixit: μέχρι πρός. exemplum Cydoniorum, & Abro-

& Abrotoni. Ἅμα γάρ. Declarat τὸ μέχει τινός, quandiu duret aqueum illud. non enim percipitur in sicco penitus. Καὶ ἡ τῆς τροφῆς. Sicuti decerpti fluctus melius olent, cessante alimenti affluxione: sic postea aliquatenus siccata melius adhuc olent, abolito eo quod nimium esse potest. Propterea mox dicet: exempta ab arboribus, acquirere odorem: quia παύεται ἐπιῤῥοή: ibi verò τροφή. idem suprà quoque dicebat de seminibus, quæ altero pòst anno emergunt in plantã: percoqui à seipsis interno calore peculiari. Ideò dicebat: ὥσπερ πέψιν. quasi maturationem capiunt ὥσπερ: quia sunt extra matricem, à qua sunt vitæ principia, & perfectiones. Συμβαίνει δέ. Hęc particula non est absque obiectione. Primum: quia repetit. altera obiectio: velim scire, ὅπωσαν, B quomodo vocet Fœnum græcum. Παρίσταται. Absistit. sic infrà de eodem. τῶν πόνων παριςαμένων, καὶ παχέων. sic hîc; vinum absistit à priore natura in aliam: Latinè, desciscit. Mutatur ab inodoro ad odorem cùm defęcatur: simul enim exhalat vapor aqueus. Τὰ δ' ἀσθενῆ. Redit ad primam partem: atque ait: debiles odores illos parum durare. exemplo Violarum. quin albis accedere virus quoddam vetustate. Πικρὰ καὶ κακώδη. Amarum odorem, sicut infrà dulcem, & durum.

Καὶ οὐχ' ὥσπερ τὰ ῥόδα. Est hæc tanquam exceptio legis huius. Quemadmodum suprà dicebat: ἁπλῶς πάνθ' οὕτως. sic hîc: οὐχ' ὥσπερ. non omnia suauiter olentia vetustate laborant: sed quædam retinent: vt Rosæ. Πλὴν τὰ μέν. Adhuc C horum gradus quosdam statuit. Quoniam recentes Rosę procul olent: viget enim in eis humor is, quantum satis. At sicca non olent: quia κατέσκληκαμως: aliquo modo succus intus induratus caloris abitu. Hebetatus non mouetur πρὸς τὴν ἀποπνοήν: ad exhalandum. Ἐπὶ πρὸς τὰς χρείας. Ab artis præceptis, atque euentu sumit argumentum. Pigmentarii siccant, non penitus, sed aliquatenus, vt asciscant odorem. Οὐ μὴν ἀλλά. Alius gradus. siccata olebant: recentia non. recentia olebant: siccata melius. siccata nihil olebant: admodum siccitata malè olebant Hoc iam tetigit in Violis albis: vbi etiam amarum vocauit odorem. Χείρους, Declarat, quomodo deteriores. δριμυτέρους, rectè. quia sensile omne oportet esse mediocre, nempe hominis sensus mediocres: quando ipse est homo D in mediocritate, feriunt enim nares αἱ δριμύτεραι. Καὶ σκληροτέρας. Dura sanè metaphora, & quæ sit clypeus Archigeni contra Galenum. Sed ita est, veluti cum vsitatè dicimus, molles odores: etiam mollissima vina legimus, non de gustu: nihil enim alienum magis à vini commendatione, quàm saporis mollitia, qualis in re pingui: sed ad odorem, aut ad vtriusque mediocritatem. damnatur enim vinum gustui asperum, & pungens. sic dixit, ὀσμαὶ σκληραὶ καὶ ἀγλυκεῖς. duri odores, & indulces. ita medetur vulneri vulnere. quid enim asperius, quàm & vox, & significatum ad odorem? Galli tamen & Itali vulgò vtuntur ad

A multa dulcedinis & voce, & significato.

Ἅμα τῷ ὑφειμένῳ. Auget audaciam trãslationis, vt etiam eum animi affectibus communicarit. appellat enim ἀμβλύτητα, lenitatem, ac facilitatem. Ita comparauit agrestia cum mitibus. Mitia præterquam quòd remissius spirant, id etiam habent, vt cum ea contentionis remissione coniunxerint lenitatem. hæc est, quæ vulgò suauitas nuncupatur. ita digeramus. odor. multus odor in agrestibus. nullus in quibusdam. insuauis in aliquibus. remissus cum lenitate. Ἔστι γάρ. Assertio: in odoribus esse dulcedinem, sicut in saporibus. addit & alias appellationes. Καὶ ὅσα δ' Quasi iacta sint fundamenta. Siquid præterea quæratur, peti posse ex iis quæ dicta sunt, tanquã à principiis. & ad commendationem addit, ῥᾳδίως: si facilè fieri posit, nihil omissum videtur.

Συνιδεῖν. Sicut & suprá. sic dicimus, σύνοψιν simul collata, & ordinata contemplari: simul intus in eorum ambitu ea quæ quæruntur, comprehendere.

Lego καὶ ὅλα, καὶ κατὰ μέρος: addita coniunctione.

Et σχοῖνος, iuncus: non autem, σχῖνος lentiscus. Et οἰνάνθης: non autem, οἰνοφάνθης. Et ἡ τροφῆς ἐπιῤῥοή: non, τροφῆς. Et ταυτὸ δὲ τὸ αἴτιον: non, ταῦτ' οὐδέ. Et τῶν πωδῶν ἔνια: non, ὀπωρῶν.

Theodorus, εὔπνοις: placidi spiritus. non intelligerem Latinè. circumloquutione vtendum censeo. locis, quæ placidis afflantur auris. Θερμοτέραις, æstuosis. malé. hîc vult gradũ caloris intensiorem, sed tamen temperatum. æstus est excessus extra modum. Ἀσθενεῖς, exiles. videndum an expleat. Παρίσταται. Constans perficitur. ad verbum, assistit. abscedens à priore statu, hoc est παρὰ, ἵσταται firmatur, sistitur. quia eatenus fuit in motu alterationis. Κακώδη, Maleolidę. satis: olidæ. Τὰ μὲν χλωρὰ καὶ πόῤῥωθεν ὄζει. Theodorus addidit. siccæ non nisi proximè admotæ.

CAPVT XXII.

XXII. *Capitis argumentum. In plantis odoratis, & in plantis inodoris inueniri florem inodorum. in his, quia tota natura talis: in illis, quia flos vlterius excoquatur. excoctione odorem aboleri: quomodo in planta satis coctus succus, in flore nimis excoctus.*

ΣΑ δὲ μὴ κατὰ μέρη εὔοσμα. Hactenus de plantis, quarum partes sunt odoratæ: nũc de iis, quæ totæ sunt odoratæ. Quamobrem non immeritò nouam tractationem noua Capitis sectione separauimus à superiore. Hîc causam quærit eius, quòd suprà dicebat. esse admiratione dignum, quod non odoratatum flos esset odoratus: contrà, odoratarum non odoratus. Hæc enim membra duo sunt naturæ huius. Alia duo illa non habent dubitationem: scilicet odoratarum esse odoratum, non odoratarum nõ esse. æqualis enim est in his natura. Quærit ergo: cur odoratis non sit odoratus. quo in loco sibi ipse negotium facessit. Nam qui dicat: non per

partes esse hasce plantas odoratas, sed totas: quomodo dicit, earum florem esse non odoratum? nam tametsi flos non est plantæ vera pars, sed sicut fœtus inchoatus: tamen hîc totas cùm ait, semper includit flores. Hanc tamen leuiusculam offensiunculam acutissima periat explicatione causæ. Fit, inquit, flos per vlteriorem excoctionem. Ergo si odorata planta est, suam habet excoctionem in succo peculiari: qui cùm ad florem porrò coquitur generandum, necesse est vt mutetur. Exilit igitur ex odore. Acuta sanè, ac tanto viro digna, falsa tamen. etenim si ita esset: nullius odoratæ plantæ flos esset odoratus. in omni enim fit mutatio. argumenti fallacia est in æquiuocatione mutationis, quibus inodorus fit, ii mutantur tota qualitate. Quibus odoratus permanet, fit substantiæ mutatio à succo ad florem non mutata qualitate. ratio potius hæc. plantæ odorem esse talem, id est in terrestri: cuiusmodi etiam Ladanum: cuius crassæ partes plurimæ certi quantitati admistæ sunt terminis, in quibus odor. Tales in plantis partes quibusdam ad flores excoqui nequeunt. Est etiam modus alius: cùm plantæ partes exiliores sunt: porrò, discoctæ ad florem, facilè difflantur. Ergo in præsentia vbi succus non est tenax & constans, amittuntur qualitates in mutando. Ἢ οὐ κατὰ λόγον. Duplex hîc sensus. Primus: vt sit interrogatio, & reprehensio dubitationis, sic: an non rectè quispiam dubitet? apponit causam, quare non rectè. ἐνδεῖ γάρ. Nanq; floribus deest odor in aliis itē plantis, quę non sunt odoratę. Alter sensus. non est odoratus flos: aut non quantū exigit plātę ratio. vt hoc sit οὐ κατὰ λόγον. priorem fouet sententiam. Theodorus: nos posterioris autores sumus, nec temere fortasse. Primùm: quia non sequitur ratio reprehensionis. Nam tametsi plantis inodoris inodorus flos est: non propterea tamen à dubitatione absistēdum est: quæ quærit, in plantis odoratis quare sit inodorus flos. Imò magis, quàm cur in plantis inodoris sit odoratus. hîc enim perfici natura videtur omnino. Hæc est prima ratio. altera: quia fortasse verum non est: aliquam inueniri plantam totam odoratam, cuius flos absque odore sit. Icc irco addidit: inodorus, aut saltem minus quàm planta. vt sit: οὐ κατὰ λόγον τοῦ λοιποῦ φυτοῦ. sicuti mox: ὀσμῶν δὲ ὄντων, ἧττον εὔοσμον ἔσται τὸ ἄνθος. ecce, ἧττον, idem quod οὐ κατὰ λόγον. non respondens plantę proportioni. & in fine, vbi concludit, vtitur iisdem verbis: λελυμένην, καὶ ἀσθενεστέραν τὴν ὀσμήν, & vbique dicit, ἄνεσιν, remissionem. Ἐνδεῖ γάρ Non est ratio, quare quispiam temere dubitaret: quia scilicet etiam in aliis inodoris plātis inodorus sit flos: vt putauit Theodorus: sed ratio dubitationis: quare meritò quęratur: cur in plantis odoratis sine odore sit flos. Nam tametsi hoc quoque videbatur in aliis quæ carent odore: at ibi non est dubitandum: propterea quòd tota natura sibi similis in illis. at in plantis odoratis quærendum: propterea quòd in illis odoris natura subest. Cur igitur flores non concomitatur? hoc est quod aiebat: τούτοις δὲ μάλιστα δοκεῖ τὸ προϋπάρχειν τὴν φύσιν. ὑπάρχει, natura subest in toto subiecto. & , πρό: quia prius in planta quàm in flore: flos enim plantæ non est pars, sed fœtus. quæ causa est etiamnum vt quęramus, cur non similem sibi fœtum facit: præsertim quando ex ipso flore fit fructus, ex quo deinde creatur planta, quæ odorata est. Ἐνδεῖ γάρ. Deest odor floribus etiam non odoratis.

Αἴτιον δέ. Altera Capitis pars: in qua causam, eo quo diximus modo, expedit. Πέψις τις ἡ ἄνθησις. Minor propositio, quę gratum faciat inanibus sophistis: cùm idē ait, florere, & coquere. Maior illa: πέψις μεταβολή, conclusio: ἄνθησις μεταβολή. alius syllogismus. ἄνθος εὐῶδες. minor: μεταβάλλεται ἄνθος. conclusio μεταβάλλεται τὸ εὐῶδες. Tum statuimus hanc ipsam conclusionem pro minore tertii syllogismi: cuius erit maior hæc: τὸ μεταβαλλόμενον μεταβάλλεται εἰς ἄλλο, ἢ εἰς τὸ ἐναντίον. Postremò: τὸ ἄοσμον, ἢ οὐ κατὰ λόγον ἐστὶν ἐναντίον: ἢ ἐναντίον πως τῷ εὐώδει. quare sequitur quod petebamus ad quæstionis conclusionem. Icc irco dicebat illa omnia. Ἐν μεταβολῇ τοῦ ὑπάρχοντος. Fateor subesse naturam plantę, sed aio mutari. Ὅσα μὲν οὖν. Simul explicat rationem alterius naturæ, simul agnoscit potestatem. Quibus plantis odore carentibus flos odoratus est, iis excoquitur humor plantæ porrò, ex quo fiat odor: est enim in coctione. quæ verò sunt odoratæ: iis ratio eadem, quare flos sit talis: quia æquè mutatus est succus. Ergo ad contrarium, sicut & in illis. Ideo dicebat: ἐπειδὴ ἡ πέψις ἐν μεταβολῇ. is enim medius est terminus, communis ad vtranque probationem. Ἧττον εὔοσμον. Quod suprà dicebat, οὐ κατὰ λόγον. minus, quàm planta ipsa flos odoris habet. Ὥσπερ ἐξάνθησις. Cùm plantæ mutatur succus, vti flos fiat, tunc non fit ἄνθησις: id est non generatur flos, si odorem spectes, sed si spectes corpus. Fit ergo, quoad odorem, floris potius degeneratio. ἐξάνθησις: egressio floris à natura sua. & quia de odore intelligit hasce floris exuuias, iccirco addidit: τῆς προϋπαρχούσης ὀσμῆς. quasi floris odor, & in planta subsit & in planta remaneat. Dicamus apertius. cùm succus progressus faciet ad floris generationem: tunc exuet odoris naturam illam, quæ flori debebatur, si per inconstantiam licuisset. Cæterùm propter tenuitatem diluta est, aut exhalauit, aut ob crassitiem domari non potuit. hoc enim addimus nos. Διὸ καὶ ἀντίφασιν. Argumentum quo sæpe vti solet, à communi consensione, vel populorum, vel artificum. Ideo potius quàm floreant, aiunt eas partes bene olere. Τοῦτο μὲν οὖν. Semper suo more cunctabūdus, amplius deliberandum censet. non enim esse argumenta paruifacienda. Φαίνεται δέ. Scitissimam à saporibus similitudinem. imperfecti sapores excoctione perficiuntur. In quibus autem perfecti sunt: ii vlteriore coctione vitiantur. Simile est Hippo-

cratis

Hippocratis aphorismo περὶ τῆς ὄψεως. Τῶν ἐν τέλει. Alibi significat honorem & dignitatem: hic eadem origine priuato vsu, perfectionem.

Ὅταν πυρῶνται ἢ ἡλιῶνται. Si puro igni, solève afficiantur, amittūt prioris (ueci gratiam ii qui sunt perfecti: imperfecti perficiuntur. Necesse enim est eos mutari quare cùm vltrà τέλος nihil sit in quaque natura: alioqui penderet semper, qui pendet à nullo: qui sunt ἐν τέλει, eorum progressus sit ἀτελής. Ὁ δὲ ἢ ἐν ταῦτα. Figura, quam vocaumus in Poeticis, Comparationis applicationem. Si mollior sit odor: in ea namque mediocritate perfectio eius est, fit ἀτελής. Ergo aboletur. ex paupere penu facilis inopia. pusilli vasis citò fundus apparet. Τὸ ἄκρατον. Quod purum est, vitiatur remissione. Regressio namque fit à fine. Tunc enim pars altera fit validior. ἀνώμαλος ergo. Ἅμα δέ. Quia nimia vel siccitate B remittitur, vel humiditate, vel etiam amittitur odor ipse: æqualitatis illius remissione, odoris amittet prærogatiuam flos odoratæ plantæ, ad aliquod extremum. De duobus ille tantùm. De sicco dixit in exemplo, πυρῶνται: quod Hippocrates, φώγειν. De humido nunc, In aliquibus haud generatur flos, nisi humoris accessione. Quare floris naturam cùm oporteat siccam esse: hoc enim floris proprium: nimirū vitiabitur. hoc est quod aiebat: ξηρὸν ὂν φύσει. quod flore siccum debet esse. Et ἂν ἡ γένεσις ἐκ τῶν ἀνθῶν: scilicet qui à sicco transeunt in humidum. & καὶ ἡ ταύτη γίγνοιτο τὸ ἄκρον. ταύτῃ, sic. quemadmodum, ᾗ, quatenus, & quamobrem. Sic, inquit, id fiet, quod remissionē appellamus: remittitur enim siccitas. & εἰ δὲ μὴ ὑγρότης: aut sit remissio humiditatis in aliquibus, C quam oportebat in flore esse, nec est, vt esset odoratus. Hæc est obscurissimorum sententia verborum, morosa sanè, & quæ parum gratiæ ineat ab eruditis iudiciis, nisi sit mendosus codex.

Ἀλλ' ἡ γλυκύτης. In summa siue siccitas, siue humiditas remittatur: intelligimus τὸ ἄκρατον remitti, de quo suprà: id est puritatem illam mistorum, quæ nihil haberet gradus alieni. sic infrà: ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ θάτερον: ὑπερβάλλον τὸ ἄλλο. Omnino enim oportet, ἐν κράσει odorem esse. Illud mediocrè declarat nunc per γλυκύτητα, quæ ex illo conflatur. Demonstratio est à posteriori. Deprehenditur mistionis æquabilis temperatio à dulcedine duobus principiis. Vnum est magni ambitus, ac propterea periculosi: ἅπαντα ἐκ γλυκέος φυτεύεται. Hoc suprà discussum: an omnia è dulci fiunt. Alterum liberius est: maximam florum partem esse dulcem. Hęc igitur illi derogat, si non est vniuersalis. Non enim, si hæc vera est, generabūtur ex dulcibus omnia. Fit enim in flore omni coctio materiæ, quæ si dulcis erat, dulcis erit item in flore, quæ in fructu dulcis quoque futura est.

Καὶ τοῦτο κατὰ λόγον. Conclusio respondens propositioni, quæ dicebat, οὐ κατὰ λόγον Hic solutum: non vegetum odorem, λελυμένην καὶ θηλυτέραν, effœminatam, enervatam, non contentam, spirantem. Vtitur hoc loquendi modo alibi quoque. A Sic Præceptor, νεανικὸν transtulit etiā ad meatus seminis. Cùm autem dicit κατὰ λόγον, non aduersatur superioribus: vbi dicebat οὐ κατὰ λόγον: quia suprà accipiebat, non secundum plantæ proportionem. Hic intelligit, fieri secundum naturæ rationem: quæ excoquendo mutet ac remittat ita vt emergat contrarium.

Lego τούτοις δὲ μάλιστα. Et alia multa opus habent emēdatione, verū non licet absque fide exemplariûm.

Theodorus, διὰ τὸ προϋπάρχειν τὴν φύσιν: quia ratio naturáque odoris præcesserit. Non præcessit, sed substitit, in planta scilicet. Εἰ δὲ μὴ ὑγρότης. Theodorus aliter exponit, nec placet. Nō enim flos vllus generatur in dulcedine, aut ad dulcedinem sine humoris accessione.

CAPVT XXXIII.

XXXIII. *Capitis argumentum. Syluestria melius olere quàm mitia, suo quæque genere. Dulcia minus olere. Saporis æquabilem commendationem in coctione perfecta constitui. odorē in inchoata. De vini saporibus & odoribus.*

IAm τὰ δ' οἱ ἄγριοι καρποί. Comparatæ sunt partes inter se: nunc etiā genera. Quærit: syluestria mitibus in genere suo cur sint odoratiora. Verbosissimè tractat hanc materiam. Dicere poterat: quia sicciora, ea tamen siccitate, quæ non tollat, sed patiatur, quantum humidi sit ad odorē necessarium in natura. Sed abit diuersus: quasi syluestria minus cocta sint. Tādem C concludit, saporem in perfecta consistere coctione, odorem in imperfecta. Itaque eo quoque lapsus est: vbi credi vult, Mala melius olere immatura quàm matura. Admouet tu naribus Pepones, Cydonia, Persica, Armeniaca. Inde per vini sapores & odores excurrit. Postremò concludit ad id reuersus, quod proposuerat: Καὶ αὐτῶν δέ. Duæ comparationes eadem proportione. Prima est agrestium cum mitibus. Secunda est, agrestium acerbiorum cum minus acerbis. Similis enim est responsus: Quemadmodum plus olent agrestia quàm mitia, quia fera magis: ita quæ inter agrestia magis erunt fera, erunt propterea magis odorata. Καίτοι διὰ πέψιν. Ratio quæstionis. Suprà statuebamus in coctione odoris naturam: at agrestia minus cocta. Signata vox διὰ πέψιν, D propter præpositionem: significat enim perfectionem. Περὶ δὲ τούτων. Altera pars Capitis, qua instituit solutionem. Respondet primum è natura communi. In duritia iacit odoris fundamētum. Esse autem agrestium naturam omnem duriorem, non solùm plantarum. Hoc innuit illis verbis: τὰ ἄγρια σκληρότερα: plantæ scilicet.

Καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις. Intelligit, quodcunque agreste: puta etiam animalia. Aut intelligit qualitates alias: non solùm odorē, sed etiam saporem, & partium constitutionem ad tactus obiecta: alia responsio non assignat causam, sed methodum ad

inuestigandum. Propiùs contemplandum: siquid interest inter causas, quibus sapor, & quibus odor constituitur. Itaque dicebat per dubitationem, Εἴπ δυνάιτο διελθεῖν. Siquid, aut siquis distinguere possit coctiones. Quod est secus, ac suprà dicebat: odores à saporum natura pendere:

Ἐν πότερα ἐγκρατέρα. Penes vtrum sit ratio potior odoris statuendi.. Oratio paulò duriuscula: præsertim cùm quærat: vtrum ab vtro confiat. Nam si differẽtiæ sunt diuersæ: neutrum ab altero. Ideo subdit φαίνεται γάρ. Omninò videtur esse diuersa constitutio, eáque manifesta: si inueniantur esse diuersa principia: vel occultior, si vtrũque pẽdeat ab vno efficiente. non declarat se. ita tamen explicari potest: Non ambigendum: esse diuersa sensilia, & in diuersa crasi, affini tamen: ac propterea ab eodem penè, non tamen sub eodem momẽto. Quia profitebatur: odorem esse in affecta temperatura, saporem in perfecta. Ob id ait:

Εἴθ' ἑτέρων ὄντων, scilicet τῶν μεταβαλλόντων: εἴτε τοῦ αὐτοῦ. Siue sit vnum, quod mutet, coquat, perficiat: quod sanè est, nempe calor: siue plura: quod sanè non est essentia, sed ratione tantùm: propterea quòd alius quodammodo calor est in tempore, vt ita dicam, odorificationis, & alius, cùm perficitur sapor. Τοῦτο μὲν οὖν. Nunc demittit orationem ad causam particularem. Quippe hactenus vsus est vocibus amplioris ambitus.

Σκληρότης καὶ μεταβολή, Ratio demonstratiua exigit: vt non solùm ex primis deducamus, sed etiam ex immediatis. Quamobrem iam arctiore gyro præscribit disquisitionem: scilicet coctione, succi incrassatione, dulcedine: vnde sapores ostendat. Vt ostendat odorẽ: eiuscemodi coctionis, densationis, dulcedinis præuentionem. Ergo duo diuersa erunt, & à diuersis & in diuersis. Ideo dicit: Πρὸς δὲ τὴν νῦν. Et dulcedo, & omnino sapor is qui vsui habetur. Propterea quòd non omnis maturitas in dulcedine. Sunt enim esculenta quædam alius saporis: vt suprà dicebatur. At tam in dulci quàm in alio illo sapore commẽdatio, ac perfectio paratur densatione. Quod & in libro De affectibus mistorum. Διὸ καὶ γηράσκοντες. Vbique docuit, in arbore coqui succos à parentis calore: exemptos nihilosecius percoqui à proprio calore. Adiuuari à sole & aere, tam pendentes fructus, quàm in tabulatis. Propterea dixit, γηράσκοντες καὶ ἡλιούμενοι. At sanè tum densantur verò, cùm insolãtur, simúlque rarefiunt. Absumptis enim partibus aqueis subsidunt coria, & contrahuntur in rugas: vnde passas vuas appellamus. quę remanent partes, euadunt crassiores.

Παχύνονται. Modus densationis, ablato aqueo humido vetustate. Hæc ergo perfectio est in vltimo tractu operæ naturæ. At odoris alia ratio. Propterea dicit: Ἡ δ' ὀσμῶν. Odoris autem generatio in priore ac defecta coctione potiùs quàm perfecta. Σημεῖον δέ. probatio à sensu. Mala, fructus quæ alios non perfectè maturos perfectius olere. Cuius odorationis qui periculum fecerit, inueniet huius sententiæ peri-

A culũ. Non enim vera est. Quĩ ipsa quoq; Pruna, quæ suapte natura carent odore, tũ verò nõnihil, idque non obscurum aquirũt ex ipsa maturitate. De floribus eadem ratio. Vel ipsam Flammulam videamus, quam cognominatunt ab odore Caryophyllum, nunquam validiùs spirat, quàm cùm fecit progressus suos ad maturitatem. Rosę etiam non nisi perfectæ perfectè olent. Quin, vt de quibus iam suprà dixi, taceam, etiam Iuglans ipsa maturitate sola consequitur odorem. Item Castanea nihil penitus olet, nisi posteaquam matura facta est. Καί τοι πέπεχυλοσ. Atqui tunc potissimùm excoquitur sapor. Sunt ergo diuersa tempor: quare & ptincipiorum modi. Propterea quòd concreatur odor in primis saporum muta-B tionibus. Hoc est quod dicebat: καὶ ἔοικε..

Πλείους γὰρ ὀσμίαι. Simul tractat & odotis opificium, & tractum generationis saporis. Inquit: Dum sapor gignitur: in eo aditu multi fiunt odores, id est multi gradus. Καθιάσι ἅμα. mendosus codex. Sensus tamen est: agitatione succi, quæ fit per spiritum naturalem in opere ac tractu coctionis, excitari qualitates odorabiles.

Καὶ ὅπως. sensus est. Fructus vbi eo peruenerit, vt saporis nactus sit naturam, densatus, & coctus minus trahit alimenti. Τὰ τῆς τροφῆς ἐλάττω λαμβάνει, quod & suprà dicebat eodem verbo τροφὴ, & altero συῤῥοή. Quia perfectus est, minus trahit alimenti. Simul adipiscitur inspissatione dulcedinem. Τὰ μὲν οὖν ἄγρια. C Conclusio, sic: odor est in succo inchoato: Succus inchoatus est in agrestibus: quia proportione ad mitia, propter duritiam videntur incocta: ergo magis odorata mitibus. Μᾶλλον τῆς ἀγριότερας: scilicet πέψεως. Κατὰ λόγον. Secundum proportionem, quæ debetur inchoato succo, participant odorem. Proportionis ratio hæc: Sicut in eodem fructu tempus acerbitatis odoratum magis ostendit succum quàm tempus maturitatis: sic species quæ acerbæ erunt, erunt etiam odoratæ magis. Καὶ δ' τρεφομένα. Mitia, cùm multo alantur succo, magis hebetantur. At agrestium succus ille terreus est, &, vt suprà monebat, κατεσκληκὼς καὶ βλοσυρός. Μεταβάλλει. Quin vua ipsa acerba nihil penitus olet; matuta suum quiddam. Etiam ex partibus aliud argumentum: Acerbæ succus vuæ odorem præsefett inchoa-D tum: de vini odore, qui est maturæ succus, nihil dicam. Sic & Cucumeres, & Rapa, & alia insipida. Acria verò omnino longè plus olent matura quàm immatura. Sic & austera omnia, Sorba, Glandes, Mespila. Ocymi quoque flos, qui est omnium, quos equidem gustarim, dulcissimus, admodum redolet. Ἅμα δέ. sensus patet. Sed videntur otiosa verba, & sententia repetita, & corruptus codex. Μιγνύμενα γάρ. Vult dicere: mitia esse humidiora. quæ sequuntur, plana. Illud obstrepit: λεπτοχυλότερα esse odoratiora. Non negamus odorem ipsum esse in partibus tenuioribus. Cæterùm in multis eæ partes paucæ sunt, & multis crassioribus admistæ.

admistæ. Vide Cinnamomum, & mande. Plurimum est in Rosa terræ, plus in Lilio. Præterea dico: matura esse seipsis immaturis tenuiora. Nam tametsi vulgò dicatur: coctionem incrassando fieri: tamen aio, partes omnes simul sumptas in fructu maturo longè esse tenuiores partibus omnibus simul sumptis in acerbo. Quem latent exempla, Malorum, Pyrorum, Cydoniorum, Vuę, Sorbarum, Prunorum, Persicorum: quæ per initia saxea sunt? Amygdali alia ratio, & Iuglandis & Tritici. Terreum quod in acerbo erat attenuatum est: aqueum auctum: aereum additum: igneum impositum. Neque illius effati fundamentum bonum est. Aiunt enim calore fieri coctionem: à calore aliquid semper exhalare: demptione illa igitur tenuiorum exhalantium crassiora relinqui. ridiculè. Nihil exhalat, à calore attrahitur alimentum: à retentrice retinetur: tum conficitur. Ι᾽διεῖν δὲ. Tertia Capitis pars, quæ est asseueratrix Probationis, tota in vini similitudine, quam & suprà tetigit. Eodem tendunt omnia, dulcia & mollia non esse odorata: tenuia esse odoratiora. Est enim odor ignauus in crassis, quia nihil vibrant. Talia sunt dulcia quædam vina. Sunt alia dulcia ignea, vt Pramnium siue Maluaticum. Rœtica verò nostra (quæ nunc *Vernacię* dicuntur) etiam nares feriunt. Sunt tenuia ignea, vt Vasconica, quæ non solùm caput inuadũt illico, sed etiam multas corporis partes. Aquea verò longè ignauissima: adeò verò tenuia vt excepta vix maneant: illico enim lotia cient. Talia sunt quę ad Noualesiam bibuntur, oligophorotata. Καὶ ὅπλον. Tenuia vina celerius purificātur quàm crassa. Nota πόνων. Aliud enim est pingue apud nos vinũ; aliud crassum. Pingue est vitium: aut à solo, vt hi secundum naturam: aut à subuersione, quæ euenit nostratib⁹ albis ità, vt ab oleo nihil penè differant. Id fit vbi ignea vi extranea cum fæce miscetur aqueum. Λεπτότητος. Suprà ἄπεψιν & ἀπεψίαν odoris causas statuebat: nunc iisdem insistit væstigiis. λεπτότητα, vt suprà, in tenui. χωρισμὸν, sicuti dicebat ἄκρατον. Et impedimentum agnoscebat illud, μεμιγμένην ὑγρότητα. Hic ἀπαπνοὴν καὶ διάπνοὴν τῦ ὑγροῦ. Ad hæc χωρισμὸν, quod eodem tendit, nempe ad puritatem: quæ & ignauo carent crasso & compedibus aquei. Ε᾽πὶ καὶ αὐτῶ. Ostendit inutilium partium vtilem separationem. Crassum ineptum esse ad odorem: argumento esse cadum, cuius fundus oleat minus. Ignea sursum: in igneis odor.

Η᾽ αὐτή. Aliud iudicium, à crasso hebetari odorem. Percolata vina celerius purificari: quia tenuius transmittitur. ἠθικοὺς, ἠθουμένους. ἠθμὸς colum. Συνεπιμαρτυρεῖ. Verbum ei vsitatum. Testimonium à locis & agrorum tenuitate. Καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων. Ab ætate, quia procedente ætate sint validiora: puriora enim. Acriori autem esse odore & minus suaui: quoniam suauitas sit mediocritas, quæ cum excessu nequeat esse πολυοσμία καὶ εὐοσμία. Hoc dicit, vt ostendat odores acui sicco. Facit hoc ad rem: quia respon-

A sionem fundauit in siccitate ac duritia. Negat itaque vetusta vina continere τὸ μαλακὸν. Ε᾽πὶ τῶν μύρων. Ab vnguentis argumentatur, acrimoniam cum suauitate non consistere. Itaque miscent vnguentarii, vt diluant. Noua vox δυσωδεῖν. Πάντα γάρ. Etiam hîc in vnguentis excludit ab odore dulcedinem. Ait enim δύσχυλα. Sic etiam mõtana vina odorata esse, quia acria. Attulit etiã Amygdali exemplum commodissimum. Dulcia nanque non sunt odorata, sed amara. Ridiculè verò probare conatur, amaris Amygdalis nõ esse perfectam decoctionem, quòd sint odorata, si dulcibus comparentur. Sata enim proueniunt. Quid, nónne Persicorum natura talis? Ε᾽ξ ἁπάντων. Conclusio

B responsionis. Quærendum enim proponebat, vnúmne esset, an diuersa principia saporis & odoris. Aliud esse ait quod odorem faciat. Requirit tamen temperaturam conuenientẽ. Hoc significant illa συμμετρίαν κράσεως χρηστῶς. Η῾δισον δὲ. Suauissimum ex vtroque, scilicet extremo. Α᾽λλως τε. Nã in agrestibus minor suauitas, quòd vergãt ad extremum, scilicet δριμύ. Addit καὶ ἀκρατον. Quoniam vnum extremorum minus sit cum altero mistum. Suprà (cui neutrũ extremorum admistũ esset) pro mediocritate. Inconstanti vsu. Propterea dixit λυπεῖν, tristitia offendere. Contrarium est medio cõtrarium. Medium est ἐξ ἀμφοῖν, & est ἥδιστον, quod extremum est λυπεῖν. Ideo vult naturalẽ humiditatem altera ex parte afferre tẽperationẽ. Ita concludit, maiorẽ agrestibus odorẽ, mitibus suauiorem. Ε᾽ὰν ᾖ ὑπερβάλλῃ. Si alterũ exuperet ἐπιζητούμενον: suauis oratio, requirẽs quantũ deest. Α῾μα

C γάρ. Quia suprà dicebat, τὸ τῆς αἰσθήσεως ἀποφαίνειν: & in superioribus, finẽ fructuum esse animalis alimentum: hîc dicit, fruitionẽ esse in mediocritate. Χρὴ δὴ πειρᾶσθαι. Concludit, quærendum differentias in odore & sapore. Ε᾽κεῖνο δ᾽ οὖν. Ostendit se persoluisse fidẽ. Absolutum quod proposuerat. quęnã essent differentiæ vtriusq; φαίνεται δὲ. Appendix asseuerationis. Apparet τὴν εὐοσμίαν esse in imperfectiore: quia potissimùm existat in amaris, acribus, acerbis. Quo loco tria consideranda. Primũ, non esse verum, acerba & astringẽtia esse odoratiora dulcibus, vt in Peponibus. Alterum, nõ esse verũ esse hæc στερητικὰ, vt vocat: nã & suprà impugnata est hæc opinio. Et satis patet in multis hunc esse naturæ finem, vt aromatibus, aloe, allio. Tertiò,

D quid sibi velit illud ἀσθενῆ. Est enim priuatio hęc saporis, at odoris non minus. Nunquàm enim insipida deprehendi dulcibus odoratiora. Διαφέρεται. Sicut & suprà, insuauitatem. Οὐκ ἀλόγως. Ratio, quia magis spirant. De odoribus & amaris, verum. Plus enim obtinẽt partium tenuiorum & mobiliorũ: at de acerbis & astringentibus falsum: nihil enĩ emittũt: cõstãt sanè aqueo terrestri. Tanto minus ἐν ἀσθενέσι, quæ recensebat nihilominus inter hæc. Καὶ ὅσα ἂν δόξειεν. Vides incõstantiã: Negat enĩ quod dicebat, hasce esse priuationes: sed agnoscit pro naturis, quas appellat εἴδη. Εἰ δ᾽ ἐστι. Ratio: à priuatione actio nulla: ab iis actio Η᾽ δὲ οὖν εὐοσμία. Concludit per contrarium: nam de odore

disceptabat. Concludit de odoris priuatione quã statuit in dulcibus, & quæ vocat ἄχυλα. Memineris esse pisces odoratos; sanè Thymulum: mensis verò expetitum.

Lego τρυφηότητι, non τρυφήματι. Et διωίσαιτο διελθεῖν, non διωίσαιτο. Et ὄπως, non ὅπως. Et καὶ ὅλως ἡ ἀχυλία, non ἀοσμία. nam sibi contradiceret. Et καὶ γλυκύτητι καὶ ἀοσμίαν, non ἀοσμίαν. Vtrunque enim vbique coniungit. Sic infrà, ὅλως ἄοσμοι, non ἄοσμοι. Sic in extremo γλυκέσι καὶ εὐχύλοις, non δυσχύλοις. Nam δύσχυλα vehementissimo dicebat odore prædita sic, ἀτεραμοῦντα, non ἀτεραμοῦντα: quia succo nimio hebetantur mitia.

Theudorus secutus librariorum fidem, non sicut emendauimus, sed sicut vulgò legitur, vertit sic, Et ex toto odoris suauitudinem fieri, nonnisi crassescente. At non perspexit, Philosophum nunquam coniungere ἀοσμίαν cum dulcedine. Is primus error: alter in Philosophia. Non enim est in humore crassescente dulcedo, sed in eo qui iã crassefactus est. Ideo Theophrastus dicebat ἐν πάχει, non autẽ ἐν παχύνσει. Quòd si velimus eum tueri, vt certè vellemus, vsum esse verbo tractus & generationis (ait enim fieri) tũ erit falsum pro odore. Nanq; odor consistit ita, vt iam factus sit in eo in quo dulcedo nondum consistit, neque facta est, sed fit. Πνευματικὴ, flatilis potius spirituosa.

Μᾶλλον ἐν ἡλιώσει, feruentius non. Feruor enim est excessus odorem tollens, sicuti calor statuit. ἡλίωσις, apricatio. ἀρεικία, apriciora loca. Παραστάμενον, consistit atq; perficitur. Non explicauit τὸ παρὰ, quod significat mutationem. Quod mutatum cõsistat. Quod egressum à priore temperatura consistat pingue. Ἠθικὸς, morale, παρὰ τὸ ἤθη: ego à colo potius. Λυπεῖν, tedio. imò triste. Tediũ enim est ex mora. Sed vt Media fert tristes succos. Et tristi, contingere amurca. Ἐπιζητοῦμεν, quærimus. Omisit ἐπί. Insuper ac porrò quærere iubet. Δυσχέρειαν, tedii; suprà dicebat difficultatem. Neutrum placet. Sicuti suprà malè legebat ἀοσμία, pro ἀχυλία: sic in fine Capitis æquè malè, δυσχύλοις, pro ἀχύλοις. Sic enim vertit, insuauibus. Quin etiam legit ἀοσμία, nõ autem ἀοσμία: pessimè. Nam in vnguentis erat ἀχυλία, quum separabat ἀπὸ τῆς ἀοσμίας, sicut ἀοσμίαν ἀπὸ τῆς πολυοσμίας.

CAPVT XXXIIII.

XXXIIII. *Capitis argumentum. Quare quædam procul melius oleant. Mistiones adiutare vires odorum imbecilliorum. Discussio naturarum in odoribus à partibus diei & anni, ab ætate, à locis frigidis, à temporibus in genere secundùm frigus & calorem. De Iridis incubatu. Vstione aut vstorum admistione odores intendi.*

Οὐ μὴν ἀλλ' ἔνια γε. Postquam constituit odores in fructibus per sua principia: nũc eos comparat & inter se & sibi ipsis. Primùm, idem odor spirat aliter procul, aliter pro- A pé. Vnum tamen hîc modum ponit, eũ scilicet qui sit admirabilior. Nam propè olere, procul non item: translatitium est. Omnis enim actio naturalis finita. Quamobrem & gradus & progressus habet secundum spatia atque interualla. Patet in sensibus. At è contrario, procul melius olere quàm propè: id verò vt exijt ex ratione illius axiomatis, ita est admirabile. Aggreditur ergo causam. Odorem in quibusdam situm esse minus sinceris partibus. Quare cùm propè sentitur, procedit odor ille mistus ab omnibus, quarum quędam obtundunt aut deprauant: nam etiam terrestres subeunt. Vbi corpus illud sit longius, tum ignauæ illæ progredi nequeunt eò, solæ igneæ sese eiaculantur. Pulcherrima profectò ratio. Itaque & B pars hæc & totum Caput elegantissimum. In secundo loco narrat quasi appendice dictorum, imbecillos odores non habere opus mistione. Sanè effatum in natura valde commune. Omne imbecillum egere adminiculo, aut supplemento, aut refectione. At hîc contrà, quia superantur à validioribus imbecilli non igitur extant amplius. A qui tamen modicis portiunculis vulgò patet apud pigmentarios. Idcirco matronalium sincerior odor à terrestribus liberatus. Liberatur autem cùm sit remotior. Acriores autem mistionis indigent, non ad augendas vires, sed vt remittant ad mediocrem temperationem, quam esse propemodum formam quandam diximus τῆς εὐοσμίας. Ponit ad hoc quod faciat ciborum similitudinem. C Nam cibis acrioribus, nonnisi pro condimentis vtimur. In tertio comparat odorem pro seipso, pro ratione temporis. Tempus autem hoc Capite tripliciter consideratur. In vniuersali affectu, calido & frigido. In minus vniuersali, scilicet ad anni qualitates. In particulari, secundum diei partes. De his omnibus rationem quidẽ reddet, sed præposterè. Prius enim de die, mox de anno: tum interiectis aliis, agit de tempore. Quarto loco dat differentias suipsius secundùm ætates, nouellam, vetulam, mediam. In quinto repetit (quod iam toties dixit) in mediocri temperamento certo & æquabili sitos odores esse. In sexto de Iridis incubatu tractat ea quæ accepit à Præceptore. In septimo concludit, omnem calefactionem odoribus conferre. Sanè (vt loquuntur nostri barbari) D actuatur odor: vt nos facetè diximus, animatur à calore. Ἐξ ἀποστάσεως. Ex distantia. Alius huius verbi vsus suprà. Καθάπερ καὶ τὰ ἴα. Intelligit violas matronales. Nam Martiæ iucundissimè spirant propé. Quanquam hæ quoque suauius halant, qua consitæ sunt deambulantibus, quum in fasciculis naribus admotæ. Proximæ enim sensui palustre nescio quid obstipant. Συναποῤῥεῖν. Terestria hæc esse neque promouere longius posse. Concidere igitur in ipsis interuallis. Καθόλου γάρ. Appendix. Tenues odores atque suaues societatibus vitiari. Exemplum ponit Myrti. Maceratas bacas mulso aut musto suauius olere. Addit etiam (sicut & suprà) dulcius. Cęterùm videtur exem-

exéplum hoc importunum. Vbi negauit suaues egere mistionis: audet exemplum dare suauis & mistionis. Suauissimus sanè odor Myrti, atque etiam maximè imbecillus. Quare opus habere arbitror vehiculis igneis à vino. Ταῦτα δὲ. Hoc etiam sa poribus ait euenire. Sic modò dicebat, καὶ ὥσπερ τοῖς χυλοῖς. Ὡς δ' ἁπλῶς. A partibus dici differentiæ. Manè melius spirare puriores: meridie minus: post id tēpus minimū. Huius posterioris causam solis vim dat qua exiccentur. De matutinis causa: quia sunt recētibus viribus integri: deinde abit eorum gratia simul cum partibus tenuioribus. Πλεῖστον. Quia sanè matronales omnes sub meridiē melius spirāt: etiā Lilia. Ratio, quia terrestre attenuatur.

Ὡς δ' ἐν ταῖς. Proportionem candē in partibus anni. Nā Ver est anni manè, Æstas meridies. Propterea dixit κατὰ λόγον. Deinde dat exceptionem her bæ cuiusdam, quam vocat Hesperidē. Eam noctu melius olere. Vt quemadmodū sunt animalia nocturna quædam, sic & herbæ nōnullæ sint. Dat rationem, πάντοτε τῷ ἀέρι συμμέτρων. Quasi noctis vdum atque in calore remissum quærat temperamentum. Κατὰ δὲ τὰς. Nunc ab ætate quæ respondēt superioribus. Est enim Ver ætas animalis prima. Iuuentus, Æstas. Hic aut omnibus eundem statuit odoris terminum & saporis. Sed quibusdā saporem in vigore: paululùm porrò in odore: quoniam fiat siccitatis accessio. In aliis vtrūque simul Æstate ipsa stata. Ideo in vniuersum dicebat, ὡς ἐν ταῖς ἀκμαῖς: non in extremis ætatibus: quia in prima nimis humoris, in postrema siccitatis. Priuatī pro prima classe dicebat, μικρὸν γε παρεγκλίνοντα: paulò pòst vigorem inclinatiore Æstate. Quare? Nam videtur potius in vigore: quo etiam tēpore perfectus sapor. Respondet (quod & suprà) οὐ γὰρ ἴσως ἡ αὐτὴ χυλοῦ. Fortasse non est eadem saporis & odoris tempestiuitas. Fortasse, quia etiam post vigorem illum etiam succi ipsi sunt sapidiores.

Τὸ μὲν γάρ. Ratio primoris ætatis. A succo nimio hebetatur odor. Τὸ δὲ γεγηρακός. Alterius extremi ratio. Diminutionem caloris assignat in vetulis. Nos dicebamus, nimiam siccitatē. Vtraq; militat aduersus odorem. Οὐ μὴν ἀλλά. Compa rat vetula nouis. Exuunt de humore quantum odorem obtundebat. Ὡς ἐπικρατεῖ. Minor prositio syllogismi. Vincit in vetulis siccitas: quod firmat similitudine proposita à terra tenui. Ita etiam loca tangit, queādmodum & tempora & ætates. In ea terra iam dixit fructus arborum meliores.

Ὡς δ' ἁπλῶς. Pro altera parte diuisionis ait, in quibusdam illud ita esse, vt odor subsequatur saporis maturationem in ipsa inclinatione. In vniuersum autem ea duo consentire simul atque vtrique eundem esse finem. Ἐν δὲ τοῖς ψύχεσι. A tempestatibus nunc. Obscuriores tum succos esse, tū odores frigidis temporibus. Διὰ τὴν πῆξιν. Percommodé. Sunt enim sensilia διαδόσεις quasi quædā: quia segregātur partes tenuiores à calore. Si frigus ingruat, obstipabit. id est πηγνύντα γὰρ οὐ διαδίδωσι: compacta non diffunduntur.

Ἅμα δέ. Alia ratio. Si quid exhalat, interimi-

A turà frigore, tanquam ab aduersario præualente. Simul etiam sensus obtundit frigus: reciprocare nanque cogit interdum spiritus. Ait enim Aristoteles, spiritum esse quasi animal: proinde refugere noxia. Κἀκεῖνα, id est πηγνύντα, siue αἰσθητικά.

Ἀφανίζεται. Abolentur sensilia: spiritus abiguntur: de medio tolluntur. Aliud verbum ἐξίστησι, mouet è natura sua. Ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον. Vtrunq; di cebat frigoribus obtundi. Nunc inter se comparatis, ait sensilia plus retundi. Quoniam egēt actu quodam qui calore fit externo. At suum sensus internum motorem habet. Ἐπεὶ καὶ τῶν καρπῶν. Ostendit τὸ ἀφάνισιν. Quia frigus quoq; fructus exuctos reddit. Cogit enim humidū, vt in libro de affectibus mistorum: tanto magis flores. Ἐξατμίζον.

B Cogendo & constringēdo premit: vnde facit exhalare. Modus hic est. Huius causæ causa πῆξις, cōpactione. Adhuc quærā nā cōpactio videtur obsidere, non euocare. Responsio iā dicta, vt de spōgia compressa. Itaq; dixit ἐξαίρειν. Ὡς αὕτως δέ. Alteram cōtrariam ponit tēpestatem, καὶ ὕδασι. Alio verbo vtitur λυμαίνεται, deprauat, vitiat æstus. Modus, καταπέψει. Exurit humidum quod est innati caloris fundamentum. Tres noxæ ponit modos: primus est is: partim comburit ἐν πέψει: partim tametsi non comburit, tamen non coquit. Vtrunque hoc anno contigit hîc: vnde nouum in Philosophia diceremus axioma. Nam μώλωσιν à frigore solo fie bat in libro de affectibus mistorum. At hoc autumno fructus edimus lapidea duritia, succo cassos:

C friabiles Pepones quasi in pollinem mandendo: sine sapore omnes. Summa rationum. Quia sola mediocritate opus est ad maturationem. Sic ignis solus vrit carnes, cùm aqua non vrit. Temperatur enim illa quam hîc vocabat ὑπερβολὴν.

Τὰ δ' ὥσπερ σήπει. Tertius modus Partim etiam quod putrefacit. Quomodò διυγραίνει, Mirum, calorem qui humidum dissoluit atque consumit, humidum adiicere. Ita est: quoniam naturali absumpto subit non naturale. Ergo putrida prius fiūt sicca sibi. Sic abolito illo naturali humido pe rit calor naturalis, & sese infert peregrinus. Fiunt ergo prius etiam frigida sibi. Τὰς δ' ὀσμάς. Exceptio. Tametsi etiam quarundam odores æstu conseruantur. Tum explicat quinam ii sint.

Τάχα δέ. Efficax explicatio. Tantum abest, vt omnes æstus consumat odores, vt etiam conser-

D uet aliquos: etiam nonnullos creet: ποιεῖ, scilicet in siccis corporibus. Itaque Cinnamomum non nisi æstu ac siccitate fit odoratum. Ἀκρατοι γάρ. Reddit rationem, quare in siccis ab æstu creetur odor. Quia non quæritur in hisce mediocritas, sed puritas. Πολλάς δέ. Intellige in iisdem siccis. Alioqui frustra regurgitaret oratio repetita. Nisi dicas priùs dixisse λυμαίνει: nunc autem φθείρει. Tamen iam dixit σήπει. Τοῖς καρποῖς. Etiam producit æstus effectum ad fructus ipsos. Ait ergo, Quanquam in aliquibus siccis, quia sunt puriora, fiunt odores ab æstu: tamen in quibusdam siccis efficit temperationem. Hoc est illud, ἐγχυλοτέρους καὶ μεμιγμένας,

Patet in Peponibus & Persicis, quia moderatur nimiã humiditatem. In his ergo (nisi coquantur) non fit odor. Hoc est illud πεπαινομένων οὐ γίνεται. Non coquuntur in excessu humida, nisi ab excessu caloris. Hoc in quibusdam. Nam in vniuersum alia ratio est: quippe in symmetria: quod & supra dixit. Proinde ait, τὸ δ' ὅλον ἡ συμμετρία. Pendere autem magnam partem à sicco. Quod & supra docuit, & hic probat argumento terræ. Nam terra squallida vbi perfusa est imbribus, imbres concalefiunt: atque inde cietur odor.

Ταῦτα δέ. Calor etiam in aliis atque alio modo creat odorem. Ita transfert ad Iridis historiam, quam accepit à Præceptore. Primùm dicit rem ex aliorum sententia, τὸ λεγόμενον, & ποιεῖ εὐώδη. Deinde dicit, quomodo: non semper: non vbique: non in omnibus. Igitur hasce statuit conditiones, quas diligenter perpendimus in exotericis. Prima, Ἐὰν ὕλη. Vbi sylua exusta fuerit. Ecce vult antecedere feminia caloris & siccitatis: & νεωστί, ne exhalarint tempore dilapsa: recens vsta. Mox reddit vstionis rationem. Οὐδ' ἴσως καθ' αὑτήν. Hæc non est conditio separata, sed explicatio modi, quo causa est vel non est. Non enim affirmat, Iridem odoris esse per se causam, sed per accidens. Potius attribuit hoc humori. Quia, inquit, ἐφύει. Compluitur sylua. Quasi ex præcedente calore ab vstione & imbre fiat odor: sicut è terræ squallore supra & pluuia. Ideo dixit:

Πεπυρωμένη. Igni concepto, terra complu-ta, fit mistio quædam, atque ex ea odor.

Οὐδὲ γάρ. Optimè statuit in medioeritate. Ait enim, si largiores incesserint imbres, non fit odor: sed si rores. Cuiuscemodi veteres tempestatem à guttis, subtillum tempus appellabant. Hæc igitur est alia conditio. Item illa alia:

Δεῖ δὲ καὶ αὐτήν. Non quamuis esse aptam materiam, sed quarundam: idque duplici respectu: οὐ πάντη, vt species denotet: οὐ πάντως, vt etiam in iis speciebus certi sint affectus. Aspalathum ponit Philosophus. Ὅλως δέ. Concludit, ab igni, vt calorem designet autorem: odorem vel bonum vel cuiusque modi ingenerari: idque suffimentorum exemplo: quæ igni halent odores iucundos: igni molli, non vrente, sed actum quempiam apponente. Ita sibipsi constat: quia iam dicebat τὸ σύμμετρον.

Lego ἐξ ἀποστάσεως, non ὑποστάσεως. Et μυρρίνη, non μυρίνη. Et ἴσως μὲν αἱ ὀσμαί, non autem ἴσως ἂν καὶ ὀσμαί. Et οὐ γὰρ ἴσως ἡ αὐτὰ χυλοῦ, non autem αὐτοῦ. Et πλείω τερφὴν, non ἡλίῳ. Et ἐφύετο, non ἐφύη. Quo verbo supra quoque vsus fuit. Et οὐδ' εἰ γίνεται, non autem οὐδέ.

Theodorus συναποζεῖ, effluunt. Omisit σύν.

Περιιούσης δὲ τῆς μεσημβρίας ἧττον: παρελθούσης δὲ τῆς μεσημβρίας, ἥκιστα. Theodorus aliter, crescente die minus, meridie minimè: malè. Nam manè ad meridiem vsque bene spirant: etiam meridie Post meridiem minus, vt Rosa, Violæ.

Δι' ἐνδείαν θερμότητος. Theodorus addidit nescio quid, insita est. Ἐν τοῖς τοιούτοις ἐν τοῖς. Theodorus omisit.

CAPVT XXXV.

XXXV. Capitis argumentum. Animalia non esse odorata, quia constent materia elaboratiore & puriore. Plantas esse odoratas, quia sunt materiales magis. De humanorum sensuum hebetudine. Odores consistere in mediocritate. Ab aere & solo potissimum pendere.

ΑΡΕΤΤΤΕΣ δὲ, τὸ παντὶ πως. Caput hoc quot constat partibus, tot obstrepit repetitionibus. Proxima tractatione ostendit, à siccitate plurimùm pendere odores. Nunc ait, aliunde quoque odoris huius rationem cognosci posse. Quippe animalia non esse odorata, plantas esse. hoc primo loco. Quod sanè patitur multam dubitationem. Nam supra solum tenuius & sicciùs creare dixit odores: ne ab æstu cõstitui quosdam. Præterea post maturitatẽ nonnullos Adhæc vetulos flores plus olere quàm inchoatos: hæc omnia propter siccitatem Hic cõtrà, Sicciora esse animalia & calidiora: idcirco minus odorata. Dicendum, addidisse: etiam puriora. Nihil igitur halare, quia non sunt excremẽtosa. Contra quod rursus instare possit aliquis. Esse animalia longè humidiora: quod & verũ est. Quare si ab eiusmodi qualitatibus elici queat sententia quę ab animãtibus excludat odorẽ, potius obtusũ dicamus ab humido quã priuatum à sicco. Quinetiã illud addẽdum, inter animalia quędã omnino sicciora, quędam humidiora quibuidã esse plantis. Puto, nullã plantam æquè esse aqueam ac piscem, vt Liparin: adde etiam limacem. Nullam æquè siccam, atque Gurgulionem: vix enim tactum soluitur in puluerem. Siccissimum etiam aliud animalculũ, quod in iisdem versatur horreis. Postremò, nequid agamus violentius, esse etiam quædam arbitror quorum temperamentum cum alicuius temperamẽto plantæ, pro æquali comparari queat: neque tamen erit illud animal odoratũ, & planta fuerit odorata. Sunt insecta multa paulò intra modũ siccitatis: nẽpe musca fœmina, cui detur eius naturæ comes Hyssopum aut Ocymum. Ne repetamus quod supra dicebatur, falsam esse hanc sententiam. Item si quis volet, apponet illud quoque. Non esse tam supinè existimandum, odorem excrementum esse qui res adeò diuina sit, vt in suffitionibus apparare creditus sit iter diis priscis ad humanos cõgressus, quoties euocarẽtur. Diuinã esse potius partẽ eius maximè corporis in quo sit. Fœtida excremẽta esse & à natura aliena. Bonum odorẽ expeti natura sua, nõ repudiari. Non igitur esse rem superfluam. Hæc est prima discussio Capitis huius. In altera parte subdit huic enunciationi tanquam nimis vniuersali, aliã. Quippe ait, subesse debere aliquod principium præter id quod de humiditate, siccitate, puritate, excrementis, dictũ est In tertia repetit animalium cũ plantis comparationẽ, codẽ filo

filo quo ſuprá. Fortaſſe inter ſe habere animalia A notos odores naturæ communione mutuis ſenſibus. Nobis eſſe deterrimos ſenſus. Atque ibi pergit (quod & ſuprà faciebat) Democriti figuras. In poſtrema repetit quæ ſuprà dixerat, ab aeris atuſque temperamento plurimùm ſtatui, addi, demi plantis ad odores. Hoc intelligendum eſt præter illud primum principium, quod neceſſe dicebat προϋπάρχειν. Non enim faciet aer odorem aut terra, niſi nacta fuerit in ſuis ſpeciebus odoris principia. Παρέργως δέ. Dicit ſuo more, aliquo modo ſimile, aliquo modo idem: quòd animalia ne ſint odorata, plantæ verò ſint. Hoc iam diſcuſſimus. Dicit autem πάρεγγυς, ſicuti παρόμοιον. Nam etiam differentias διαςήματα vocabamus. Satis eſt ὅμοιον & ἐγγὺς: additur præpoſitio ad efficaciam, vt vſqueadeo autem orationem ταυτὸ, vt non ſolùm ſimile ſit, ſed etiã idem. Etiã notabis tumultuoſam orationem, καὶ ἐπὶ τῶν δένδρων: addit, καὶ ὅλως τῶν ὑλημάτων. Quare omiſit herbas? Τοῖς θηρίοις. Quoniam panthera ſit aliis feris odorata, non nobis. Quod & ſuprà iactabatur. Τὰ μὲν γὰρ θερμά. Reddit rationem. Propterea quòd animalium calor aptior fuerit ad officium coctionis: atque ita ſint purificata, quẽadmodũ excoquuntur metalla. Inde vapores & exhalationes, quas hîc vocat ἀναπνοὰς, quia ſunt ſpirituoſæ, ſunt dilutiores. At plantis naturam plus in humido eſſe & craſſam magis. Verbũ vſitatũ ὑλωδέστερα, ſicut alibi σωματωδέστερα. Quod ab eis ſpirat iure ſimile eſſe. Prius vocauit ἀναπνοὴν: nunc ἀποπνοήν. Alibi quoque dictum eſt, animalia excrementis exonerari: plantas non item. Itaq; illa puriora: minus hæ. Hæc à conſtitutione: nunc ab externis, nempe cibo. rectè quidem. Scriptum eſt à Philoſophis, feras muliebri lacte educatas cicureſcere. Saxones non cremore aut pulte infantes alunt, ſed carne præmanſa. Pythagorei à carnibus abſtinebant. In Magorum libris ſcriptum inuenimus, oportere ſapientiæ ſectatores à piſcibus abſtinere: propterea quòd tales ſint animantes, quales cibi. Idcirco ab alimentis quoque deducit argumentum. Alteris eſſe alimentum ſimplex abſq; excrementis: alteris multiplex, variũ, miſtũ. Quid hîc dicemus? Veráne ſunt illa, an illa? Nam ſi plantis agnoſcat alimentum ſimplex, ſanè erunt puriores atq; excrementoſæ minus. Id quod & ſuprà dicebat. At hîc modò, animalia calidiora eſſe ac puriora. Nequit alia ſe tueri fuga, quàm quòd plus excernunt. At tunc inter ſe colludunt rationes.

Συμβάλλεται δέ. Hæc eſt ſecunda pars, in qua infrenat licentiam ſuperiorem. Laxior nanq; ſententia eſt, quę à ſola puritate deducit odorem: quin in miſtione conſiſtit, quin in mediocritate: at hæc in animalibus exactior. Itaque limites præſcribit arctiores à principiis aliis naturalibus, quę nobis incomperta ſunt, neque alio quàm temperamẽti nomine deſignantur. Hanc ipſe primo loco naturam vocat talem aut talem. Hoc ære non ſignato tale tantúmque debitum perſoluere putauit nobis: nempe illis verbis, ὅταν μὴ φύσις προϋπαρχῃ ποιά τις. Quomodo προϋπάρχει? Non enim miſtio hæc antecedit vel tempore, vel loco ſiccitati, vel caliditati. Dicendum, exiſtere præ odore, quia ſit eius cauſa. Ideo appellauit ἀρχὴν & πρῶτον. Et prudentiſsimè incluſit in verbo tum rem tum cauſam, ὑπὸ, ἀρχή. Atque hîc (ſicut & alibi habes fundamenta habituum) atque effectionum ab occulta proprietate, quæ ſit à tota ſpecie. Eſt enim ποιαντς, nota qualitatis ſubſtantialis.

Ἐπεὶ οὐδὲ τὰ δένδρα. Ratio. Si ab illa vel caliditate vel ſiccitate procederet odor, odor eſſet in plantis omnibus. At non eſt. Igitur aliud ſubeſſe neceſſe eſt. Itaque planius atque explicatius nuncupat naturam illam κρᾶσιν. Intellige cauſam proximam illam elementorum harmoniam. B At hanc cauſam eſſe fortuitam, neque à ſubſtantia pendere, ſanè ridiculum eſt. Τάχα δέ. Hæc eſt tertia pars, in qua repetit quæ ſuprà dixerat. Fortaſſe odorata eſſe etiam animalia, ſed à nobis non ſentiri. At quare ſentiuntur plantæ? Quare equi, canis, muris, felis odorem ſentimus? Quare corui, picæ, coortalium, omnes ſeparatos? neque eorum ſapor carnium, neque color vllius partis fallit nos: cur fallat odor? Ἐπεί τά γε ἄλλα. Alia rationum ſultura. Nobis eſſe odoratum imbecillum: quia cæteræ animantes longè ſentiant. ſanè: quid tum? Non comparamus: ſic enim in aliis omnibus, præterquam in intellectus diuino munere vincimur. At à nobis tollere ſenſilium perceptionem, amentia eſt. De fele ſuprà diximus. C Καὶ τὰ σύνεγγυς. Pulchram Philoſophiam. At ſenſus præſtantiam tribus cognoſcimus rationibus: aut quia celerrimè, aut quia longiſsimè, aut quia exquiſitiſsimé.

Ἢ τὰ μὲν ἴσως. Pergit venari. Fortaſſe priuatim alios eis gratos odores eſſe, alios ingratos. Nihil ad rem. Quærimus enim de eis non an ſentiant, ſed an ſentiantur. Niſi ſic tueamur. Hoc eò tendere, vt panthera non ſit εὐώδης; ſed vt talis animalibus videatur. Hoc etiam contigit hominibus quibuſdam, partim vt fœterent Cydonia & Roſæ, partim vt beneolerent fœtida: vt illi, polypus Agnæ. Ἀλλ' ἐκεῖνο. Non improbat illam ſententiam, aliis alios cordi eſſe. At illud quod nobis fœtet, illud eis beneolere: neutiquam locum habet inter probabilia. Hoc enim ſignificat illud ἄτοπον. Τάχα δ' οὐκ ἄ- D τοπον. Meritò ſubdit: non eſſe mirum, propter temperamenta. Res ſanè ſic ſe habet. Quis enim porcorum volutabra Cyprii bouis neſcit merendam? Ἐν αὐταῖς ταῖς τροφαῖς. Probatio eſt ab hiſtoria naturali. Ἐπεὶ τά γε σχήματα. Democriti figuras improbat appoſita nulla ratione. Neque nos apponemus quam ſuprà apponebamus: ne repetitio noſtra calumniam patiatur, vt eius inculcatio reprehenſionem. Ἀλλὰ ταῦτα μέν. Hæc eſt poſtrema Capitis pars, quæ ſuper illo principio, quod appellabat ἀρχὴν, & πρῶτον, & φύσιν, & κρᾶσιν, fundat aeris & ſoli vim ad odoris cõfirmationem, oblirerationem, deminutionem, auctionem. Quod toties repetere non puduit. Poſt tot appellationes ipſius principii,

etiam qualitatis nomine agnoscit hîc. Dixit autē τινὰ, certum: iccirco partietur ac moderabitur tribus conditionibus. addidit τροφῆς. Quia explicat quamobrem egeant locorum, cælíque facultatibus: quo scilicet alantur: ita quod & aiebat suprà: talem esse ἀποπνοὴν, quale alimentum.

Δεῖ γάρ. Hæ sunt conditiones. Mediocritas, amoto excessu, ac defectu. nihil alieni. Sanè vides morborum circumscriptiones in quantitate, & qualitate deprauata, alimenti circumstantiæ, debita quantitas, & qualitas hîc. Sunt & aliæ nobis declaratæ suo loco. Vt facilè concoquatur: vt multùm alat: vt perparum habeat excrementi.

Ὡς τὸ μὲν πλῆθος. Explicat proposita. Quantitatis excessus suffocat: defectu non habetur vnde alatur: ex alieno nullam naturam constitui posse. Ad hæc temperanda multùm facere tum solum tum cælum. Ipse vni tantùm delegat, τῷ ποιόν τι ποιεῖν. Id est ad suppeditandum quid, quale sit conueniens. At nos etiam ad quantitatis mediocritatem: quod & ipse iam suprá. Itaque & ὥρας & ὅπως τὰς τροφάς. Πρὸς ἑτέρους δέ. Neque solùm hæc, sed etiam species diuersas fundi. Sic enim addimus nos: tametsi ad odores ipse, & ad odores astringit solos. Nam si certis locis certas fouet cælum species, quia creat: quanto magis accidentia variabit? Id quod in exemplo innuit quum ait, κάρπιμα καὶ ἄκαρπα. Hoc enim est substantiæ, non accidentis. Sed mirum illud.

Βλαστητικὰ καὶ ἀβλαστῆ. Quibus locis arborum trunci edantur nudi sine aliquo germine, doceri equidem vellem. Nam etsi alibi fructus vocat βλαστήματα, hîc tamen haud potest: iam enim dixit κάρπιμα. Nam de Ebeno (quod nugati sunt aliqui) fabulosum. Ἀέρος κρᾶσιν καὶ ἐδάφους τροφήν. Duo constituit, quasi separatis causis separata: non tamen sunt, sed vtrunque vtrique commune: nam & in solo crasis est, & in aere alimentum: id quod iam toties dictum est.

Lego ὡς πιότερα, vel λεπτότερα: aut vt cuique melius aliud: non autem ὑπόπτερα. Et ὑλωδέστερα, non μηλωδέστερα. Et ἀηδῆ φαίνεται. Deleo nanque πάντα: aut scribo πάντη. Et ἐν αὐταῖς ἡδὺς, non autem ἑαυταῖς. Et καὶ ταυτί πως. Deleo τὸ, initio capitis.

Theodorus ὑλωδέστερα, naturaliores. Corrige, materialiores. φαίνεται, autem interpretatus est, concurrunt. Ἐπεὶ τά γε χύματα. Theodorus illa addidit, efficere posse arbitrandum. Sicut illis, τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου: addidit frigora.

Οἱ χυλοὶ πολυειδεῖς, varia difformatura sanè difforme.

CAPVT XXXVI.

XXXVI. *Capitis argumentum. Solutam esse quæstionem, quare non omnia odorata in calidis. Quare quæ alicubi odorata, sine odore alibi. De AEgypti & Cyrenes soli ad odores. De Myrto.*

A

ΟΘΕΝ καὶ ταύτης τῆς ἀπορίας. Caput hoc deducta est oratione, nusquam adhærescente, & narrationi quàm disputationi propior. Particulatim ergo persequemur. Primùm ait ex iis quæ dicta sunt, solutas esse duas quæstiones. Prima est, Cùm dictum sit calidis locis esse odoratiora, videbatur in calidis gigni omnia posse odorata. Rationis fundamentum. Si augetur odor, videtur etiam ab eodem constitui. Confirmatio. Odoris gradus omnes eiusdem sunt essentiæ. Hîc fallacia est. Nanque calor est accidens instrumentū formę. Vbi ergo forma statuit, instrumenti vis operatur sub ea. Si non interest ideæ, vt hoc aut hoc sit odoratum: calor ad odorē B frustra est. Quæret aliquis, vnde igitur hæc est soluta quæstio? Ibi cùm aiebat, oportere φύσιν προϋπάρχειν: non enim satis ducebat, calidum & siccum. Ἔτι μᾶλλον. Alia quæstio. Quare quibusdam odorata, aliis non? Solutio. Quia tametsi subest principium essentiale: tamen aeris & agri qualitas cōtraria qualitatibus delet eas. Cæterùm exempla valde videntur obturbare. Καθάπερ κάλαμος. Putátne igitur solo aere fieri hæc odorata. Ἑτέρων ὄντων. Ecce diuersas innuit essentias.

Διὰ τοῦτο. Confirmat argumentum, à loco potius quàm ab aere. Quoniam tractus in quo nascitur calamus, breuis admodum est. Καὶ πάλιν. Adeo verò valere loca, vt quæ nonnullis apta sint odoribus, alios aspernentur. Quod illis declaraC bat verbis, ἥδιον μᾶλλον, & καὶ ἧττον. Καθάπερ συμβαίνει. Exemplum à fructibus. Si calida loca plus conferrent, fructus æquè à calidis melius haberent: at non habent. Et auxit exemplo familiari, à culinis & à metallis, in quibus alio alia egent igni. Ideo dixit in plurali, κατὰ τὰς τέχνας. puta vitrariam, carbonariam. Ἐνιαχοῦ δέ. Hactenus in vniuersali natura versatus: nunc descendit ad priuatas regiones, vt ostendat cælum & solum conuenire. Nam in Ægypti agro, tametsi calido, flores tamen minus odorati: quia cælum crassum, humidum. Cyrenaicus præter soli tenuitatem, etiam puro fruitur cælo. Δρυσβόλος. Sicut alibi ἡλιοβόλος. rore perfunditur. Διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι. Ratio, quare non fiat εὐοσμία: quia non est coctio. Non est coctio: quia nimis humoris. Hoc iam sæpissimè inculcatum. Καὶ ἐκ ἄγαν. Semper enim aD spirat ad illū μετριότητα: vnde & mox συμμετροῦνται.

Τὸ δὲ ῥόδον. Obiectio. Si est ἄνυγρος ager & exuctus, videtur ad alterū vergere vicium, quod amouebat suprà cùm diceret, μήτ᾽ ἐλλείπειν. Respōdet, pauco egere nutrimento & Rosam & Crocum. Non dat causas, cùm tamen oporteat diuersas esse. Nam Rosæ planta sicca admodum: Crocū pingue admodum. Dicendum, pro modo & captu suo Rosam paruo contentam esse: quia pauci sit succi natura sua. Crocum à se satis habere: sicut animalia quæ suo viuunt, dum latent succo.

Θαυμασιώτερον. Quia dixit, odores in AEgypto imbecilles esse: dat exceptionem. Myrtum

tum ait in Ægypto esse suauissimam. Conuenit A
hæc disquisitio superioribus: vbi dicebat, quibusdam locis esse quædam peculiaria. Neque dat rationem: & tamen auget dubitationem: quum ait: Myrti caliditatem & siccitatem maiorem, quàm in aliis quibusdam: quòd & sensu pateat: neque tamen illis odore cedere, sed excellere. Omnino sic argumentandum. Ægyptii flores & coronamenta quædam esse calidiora & sicciora, quàm Myrtus Ægyptia: quædam etiam minus: & omnia tamen illa à Myrto superantur odore. Soluet hoc, quod & de sapore fecit, per crascos conuenientiã.

E'στι μὲν δὴ. Quia dixit, peculiares plantas agris. Nunc ostendit aliarum regionum quarundam vim. si in eas transferantur, odores retinere.
Nominat Cyprum, Rhodum, Cnidon. Ægyptiã B
Myrtum esse angusto folio. Latifolias verò translatas, odoratas quidem esse: verùm nihil ad illam: Hoc est quod dicebat: πλατυφυλλότερα γίνεται: καὶ τὴν εὐωδίαν οὐκ ἐγγὺς πρὸς ἐκείνην. Illa verò est parenthesis: (λεπτὴ γὰρ ἐκείνη.) Corruptum tamen ibi videtur exemplar: οὐδὲν μέντοι τῆς αὐτῆς. sic & quæ sequuntur. μήτε καρπὸν εἶ). sensus tamẽ patet. Neque sterilitatem, neque fructus colorem, esse argumenta valida ad obiectiones. Omnia enim cuiusque cuiusque sit modi, siccam esse. Τὴν θαυμαζομένην. Ægyptiæ proprietatem. A'μφω γὰρ ξηρότης. odiosam breuitatem. Αἰτιῶνται δέ. quare sit odorata: quia pumila, hoc enim est, μικρόμυρτον. quia careat alimento: non enim complui. illa obscura ὡς ἐπιζητοῦντα τὸν καρπόν. Obiectio. at
supplẽt rores pluuiæ vicem. Occurrit. τὰς δὲ δρόσους μὴ βοηθεῖν. Videndum quare in eodem casu po- C
suerit μικρόμυρτον καὶ ἐπιζητοῦντα τὸν καρπόν. Potiùs videtur dicendum ὡς ἐπιζητοῦντος τοῦ καρποῦ scilicet imbres: quia rores haud satis sunt. O' γὰρ κοινός. Repetit: locorum esse communes quasdam rationes, calorem, siccitatem, ἄπνοιαν, alias: præter quas oporteat quiddam accedere peculiare.

E'οικεν οὖν. Probat comparatione. in Lycia Punicis sapor excellit. vnde & Sidiæ dictæ. Item locis aliis odor: ita aliis δυνάμεις. In Lycia causam agnoscit, fluuii vicinitatem. ab arte probat. rigatione fieri dulciores. De hac mutatione, suprà nõ semel. A'μα τῷ πλήθει. Cautè ad materiam adiungit qualitatem: vt illius aqua fluuii, non vt aqua, propter humiditatem, sed vt hæc aqua, pro-
pter talem quandam humiditatem, adiumento sit. D

E'νταῦθα δέ. Hîc in Myrto, videndum, num qua subsit causa peculiaris ad odorem. Componit autem causas omnes quas suprà statuebat: cõmunem à calore & siccitate: propriam duplicem, vnam in ipsa planta, naturam illam, id est essentiã, simul qualitatum mistiones: aliam exteriorem, à loco & aere. ideo dicebat. Κοινοῦ, ἰδίου γένους, τῆς μυῤῥίνης, ἐδάφους καὶ ἀέρος. Vt ἴδιον hîc sit, & speciei, & loci, & artis. Αὐτὸ δέ. Incipit ab ipsa planta plus aliis siccam esse. Probatio à foliis, στενοφυλλία. à fructu, μικροκαρπία: à colore, ἡ χρόα τοῦ καρποῦ. Deinde procedit ἀναλυτικῶς. Τὸ ξηρὸν ὀλίγον ὑγρόν. siccũ parũ habet humidi. figurata explicatio. alioqui ridicula περιττολογία, vel διλογία. de hoc alibi. siccum est quod parũ habet humidi. at tale est ἀπεπτον. at εὐωδία in ipsa coctione. Addit deinde quod & suprá. Αὐτὴ ἄγλυκυς, καὶ οὐκ ἄχυλος. Quia non vult hîc esse πέψιν ad saporem, sed odorem tantúm. Myrti tamen baccæ sapidæ, atque ex iis vinum olim factitatum: quod Murrhinam vocabant, non à Myrrha qua dilueret. nemo enim biberit. At Murrhina in vsu erat Romanis mulieribus. A'πὸ μὲν οὖν. Vtinã tam ordinatè omnia tractaret. Transit ad agri & aeris naturã. O' μὲν τῷ ζωπύρειν. soli siccitas. O' δὲ καθυγραίνειν. aeris malacia. Vtrunque enim requiretur ad coctionem: humoris, calorisque, quantum satis. Quare potiùs dixissem θερμὸν quàm ξηρόν. Et nota vel abusum vel mendũ codicis. O' μὲν, ὁ δέ; tam de neutro quàm masculino. E'πεὶ καὶ ἐνταῦθα. omnia sunt hæc repetita. sicciora esse odoratiora. Quare & agrestes, & quæ in apricis, & quæ ad meridiem, Quia minus succi melius coquitur, minore & opera, propiore fine. Διὸ καὶ οὐκ αὐξεῖς. omnia repetita: Non sunt proceræ: quia non subest succus: sed fruticosæ & crassiusculæ. Succus enim exiguus magis diffunditur quàm subit. Quæ succi effusio causa item est quare sunt ramosiores. Διὰ τὸ πολλάς. causa efficiens. calor potẽs est, & quasi plures calores, quasique multiplex principium: vnde procedere propterea queant multæ actiones.

Τῶν δ' ἐν τοῖς παλισκίοις. hoc etiam suprá.

Λοιπὸν δ' εἰπεῖν. Claudit Caput soluẽdo quæstionem: quare in AEgypto non sunt odorata. ad hoc enim refero, qui ad παλίσκια malit: non repugno. Περίσπιλον. Rorem qui post solem descẽdit. Quasi velit: Rori vis deleri solis opus. Vt quantum laborarit solo, tantum re crudescat noctu roris appulsu. quasi sit Penelope tela.

Τὰ μὲν ἄνθη. Quia & flores & coronamenta dicebat inodora esse in AEgypto. Ros, inquit, adhuc humectat magis flores, qui per se tamen humidi sunt: alia verò quę sunt imbecilliora sicca, facit imbecilliora. Appellat hæc, vt suprà, ἄμικτα: quod minus humoris habeant, non quòd mista non sint. Κρατεῖται μᾶλλον. sua humiditate. Ratio est: quia dissonam affert qualitatem. non enim talia volunt esse. O' δὲ μυῤῥίνος. idem de Myrto quoque dici posse videbatur. Respondet, mutila sanè aut perplexa oratione: si non est mendosus codex. non domari eo rore: quia non sit satis. Κατὰ κεφαλῆς ὕδωρ. Quia non compluitur de superiore loco. dicendi modus obseruabitur. Quòd verò affert, μικρόκαρπον: id non est causa sed effectus: quia non humectatur: non quare nõ humectetur à roribus. Ego verò censeo dispiciendum: rosariíne folia, an rubi sint humida minus. Nam Myrti fructus longè minus est siccus quàm rosæ fructus.

Videtur ita legi oportere: μήτε καρπὸν εἶ), μήτε λευκὸν, ἀλλὰ μέλαν. Μικρόκαρπον legit Theodorus, non μικρόμυρτον. Item ἐν κισσῷ, non κισσοῦ.

Vbique lego μύῤῥινος & μυῤῥίτης, atque eiusmodi, non per aliam vocalem. Et περὶ δ' ἐν τοῖς παλισκίοις.

Theodorus, εὐόδμων τῶν θερμῶν τόπων. odoris fertilia. ludit nos. Παραπλησίαν. ἢ χείρω κρέσσον ἔχουσι, minus sufficiũt. Omisit παραπλησίαν. In Cõmentario ostendimus, non esse frustra. Ait enim: aut non superare in aliis odoratis, aut superari. Præterea non rectè dixit: χείρω, minus sufficiunt. & subticuit, κρέσσον. Τὰ δ' ἐλάττονος. omisit, τὰ δὲ, confusa sententia. Καταξήροις: aridis. malé. Aridum est quod penitus humore caret, vt area, & ara. Vt vulgarem euitet eloquutionem, sæpe ita obstrepit. Sic feruidum pro calido. at feruor generationis hostis. sic mox ἀνύγρῳ, sitienti. Nimis atrox vox: nihil enim gigneretur.

Καὶ γὰρ ἡ ξηρότης, καὶ ἡ θερμότης οὐχ ἧττον. Theodorus addidit illa (nec quicquam iuuat).

Πρόσηλον. Theodorus aliter videtur legisse. qui abundè descendens.

CAPVT XXXVII.

XXXVII. *Capitis argumentum. Quæ calidis locis odorata nascuntur, eorum causa est soli calor. Cuiusmodi oporteat esse terram, quæ calorem tum recipere, tum retinere queat.*

ΤΩ͂Ν δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς. Quia dixit à calidis locis esse quoddam ζωωαίτιον ad odores: vult obiectionẽ dissoluere, quę narret etiã frigidorum locorũ plantas odoratas. Oportet igitur horum quoque causam reddere. Indidem sanè deducit: aïtque nihilominus à calore, qui intra terræ gremium concludatur. Is vel subito euentu fieri: veluti, verbi gratia, quum externis flatibus mitescit frigus, aut aliqua solis vi: aut quod certius est, vt à circumstante frigore obsideatur. Hoc vt contingat: non qualemcunque terræ agnosci conditionem. Declarabit ergo cuiusmodi esse cõueniat, quæ recipiat calorem, & quæ receptum seruet. Ἐν τῇ γῇ νομιστέον. quónam modo? Num distingit ita res: aliud vt terram faciat, aliud locum? Nam terram calidam facit hîc, locum frigidum. Dicendum: locum esse frigidum à statu cæli, & quas vocant inclinationes: vt est Pontus & Scythia ad Euxinum. Ea tamen regio calida multa fert: ídque tam noxia, quàm salubria: vt Air, Aconitũ, Toxicum. Terra est ibi per se frigida; calida per accidens ab aere frigido, quàm toties appellauimus ἀντιπερίστασιν. Ita etiam videtur in plantis aquaticis calidis. Cæterùm obiectio nostra nullo modo tolli potest. Si enim esset hoc ab ea obsessione: radices omnes ibi essent calidæ. at sunt frigidissimæ quædam. Quare dicendum à forma fieri hoc: vt etiam in frigidis calida nascantur. Alioquin æstate illa euaderent frigida laxato calore, qui obsidebatur. sic in calidis frigida, Opium, Mandragora. At frigus ibi non est sub ea terræ crusta: multis enim cubitis effossis opus est priùs quàm ad frigida

A terræ viscera perueniatur. Παντοχοῦ γάρ. AEquè in locis frigida, atque calidis necesse est à calore fieri coctionem. Ἄλλοτε μὲν. Duos modos ponit, quos dicebamus: vnum, caloris tepentini extrinsecus ingruentis: alterum caloris inclusi à frigore circumstante. Dat similitudinem ex Autumnali maturatione. ideo dicit.

Ὥσπερ ἐν τῇ τῆς ὀπώρας. quia tum calor introrsum adigitur. illud est, συνελαυνομένη. Deinde obsidet. illud est ἀντιπεριισταμένη. præposterè suo more. Prius enim obsidet, quàm aspellat. Item prius dixit: εἰς τὴν γῆν, quàm, συνελαυνομένη. Δεῖ δὲ. Declarat cuiusmodi terram oportet esse, quæ in frigida regione calidos odores ferre queat. Non lutosam: quia non cogitur. Non pinguem: quia

B etiamnum minus cogitur. non viscidam: quia longe minimè cogitur. Hæc tria soli genera sua pertinaci humiditate soli calorem obtundunt. Hoc est quod aiebat: διὰ τὴν θερμότητα οὐχ ὁμοίως ἐργάσεται τὸ θερμόν. Ἀλλὰ μὴ τοιαύτην. Aliam prosequitur circumstantiam. Quippe ne admittit aeris circumstãtis frigus. Hoc primum. Quare non oportet vt sit tenuis, rara, laxa. Item:

Τὸ θερμὸν ἀποστέγειν, καὶ τηρεῖν. Intrusum vt calorem seruare queat, quasi sub tecto, ἀποστέγειν: ne exhalet. Διὰ τοῦτο. Cùm dedit præceptum vniuersale, ponit naturalem priuati loci narrationem. Talem esse in Illyrico tractu, vbi sit Iris optima: non talem in Macedonia, vbi sit non optima. Minus talem in Thracia, vbi etiam sit inodo-

C ra. Sic apud nos quoque minus odorata est.

Καὶ γὰρ ἡ πίειρα. Explicat quod proponebat. Nolebat esse pinguem: at in Thracia pinguis. Vetabat humidam: in Thracia humida, & aer infestus frigoribus. Illud est, καὶ ὁ χειμὼν ἔκτοπος. iucunda vox. imò ἔντοπος. Sed est, vt dicimus, ἄτοπον: sic ἔκτοπος, immanis, qui ab omnibus locis excludendus est. Quoniam loci prærogatiua est conseruare. At is nocens est. Ἐν δὲ ταῖς ἀλεειναῖς. Videbatur locis tepidis esse optimam debere. Ita, inquit, erit nisi solum sit tenue: quemadmodum in Africa. minus enim proba Iris ibi. Ratio: διὰ μαλακότητα τοῦ ἀέρος. quasi exhalet robur.

Οὐκ ἴσον γάρ. Quia non cogitur intrò calor, ob terrę laxitatem. haud tamen sine iudicio prætereundum. Quandoquidem non videtur o-

D pus habere illa circumsistentia. Communicatur enim calor extimus subditæ radici. Sic etiam quæ supra terram sunt odorata, nihilosecius aeris beneficio talia existunt. Enimuerò in solidiore solo meliorem videmus Iridem euenire, quàm in terra soluta. Siquidem in Illyrii mediterraneis commendabilis illa Iris oritur, non ad litora. & in muris nostris sata infelici: pabulo multo est odore firmiore, quàm in hortis. Sicca enim omnino quærit.

Lego ὅλως ἄοσμος, non ἄλλως.

Theodorus: τὴν θερμότητα, τὴν ἐν τῇ γῇ. Calori in terra conclusio. Malè addit (concluso) nam mox dicet, περισταῖτον. Quomodo igitur conclusum disiungit, in conclusum & non conclusum?

ſum? Sic & illud ὅτι δὲ κατακλειόμενον: alias. ſe telluri inſinuat. Nam etiam qui calor περιπίπτει, is ſeſe terræ inſinuat: ſiquidem coquit quæ ſub terra ſunt. At aliud eſt, κατακλειόμενον. Vt non ſolùm ſit inſinuatus, ſed etiam retentus. Iccireo mox docet cuiuſmodi eſſe oportet ſolum, quod efficiat vtrumque, & recipiat, & receptum contineat.

Περιισαμένη. circumobſiſtens. maximus error. Non enim περιισᾶσα: ſed paſſiuè, à frigore circumobſeſſus calor. ἀντιπερίστασις fit à contrario. Quomodo calorem calor obſidebit? Καὶ διὰ τὴν ὑγρότητα. Theodorus addidit, lentoris. malè. Namque ὑγρότης omnia comprehendit, limum, pinguedinem, lentorem. Ἀποστέγειν. obturare. malè. nemo dixerit, obturare calorem. obturatur hiatus, Græca vox θύρα.

CAPVT XXXVIII.

XXXVIII. *Capitis argumentum. Neque fructus, neque planta partem vllam ab alio vel fructu vel planta trahere. Iuxta plantas ſeri, Cepe, Allium, & eiuſmodi quò fiant odoratiora.*

ΤΑ'Σ δ' ὀσμάς. Non poteſt quin ſit contradictio. Primùm ait: adſcri acria, vt comparetur odoris vis. Simul negat quicquam aliarum plantarum à planta vlla, plantæve parte trahi. Trahunt enim, ſi fiunt odoratiores. Quin in ſolutione dicit: acria illa trahere quod ſit in plantis fœtidum. Tametſi nobis aliter videtur. Attenuantur enim humores acrium ſpirituum ſubitione atque admiſtione. Ipſe tamen ſic ait. Ex alterutro cauſa ducenda eſt. Prima: fœtorem ab illis tollunt acria quæ propter ſata ſunt: quia ſunt ipſa fœtida. Vnumquodque enim alitur ſuo ſimili. Hæc ratio nulla eſt. Propterea quòd plantę illæ non ſunt fœtidæ, ſed odoratæ. Non ergo trahitur extra illas fœtor. Ideo addit alteram cauſam. Quia, inquit, exiccant locum. Hæc pendet à ſuperioribus. A ſiccitate namque ducebat odores. Vera tamen cauſa eſt: calor acris, aereus, ſubuiſcidus, qui ab illis in haſce transferatur: vnde illarum odor (vt loquuntur vulgò) acuetur. Sic Cebi ſeſe affricant Cepullis, vnde contentiorem odorem halant. Cętera omnia penè repetuntur. Hoc autem Caput huc introductum eſt: propterea quòd à terris & aere odorem dabat poſt principium quoddam naturale. Nunc oſtendit, aliunde: ſcilicet à vicinia. Eſt tamen loci analogia, ſi locus, vt hîc vult, ab illis alteratur. Commodè igitur Caput hoc abſcidimus: quum ſit alia natura. Ὥστε γέ. Nullus Philoſophus cautiùs hoc loquitur, quòd alicuius appareat momenti. Ἀφαιρεθέντος. Appellat ἀλλότριον, nõ fœtidum ſolum, ſed quodcunque alius naturæ impedire odorem poteſt: Tametſi non erit σωματῶδες, ſi non ſit fœtidum. Omnino ratio non placet. Διὰ τὴν θερμότητα. Duæ cauſæ deſiccationis. Πολυτροφία, ſibi tra-

A hendo: & calor: reſoluendo: vtroque humor eximitur.

Theodorus, πολυτροφία, edacitate: duriſſimé. Aut quod exiccant locum, tum calore, tum humoris attractione ad ſui alimentum, quo egent plurimo.

CAPVT XXXIX.

XXXIX. *Capitis argumentum. Qui plantarum ſucci à plantis exempti attrahant odores. Sicca res quomodo ſibi trahãt odores. De leporum veſtigiis.*

OΙ δὲ χυλοί. Explicatiorẽ facit diſquiſitionẽ. Cùm odor ſit in ſucco, de odore in ſucco qui in plãtis eſt, egit.
B Nunc de eo qui eſt in ſuccis extra plãtas. Quare neceſſariò fecimus aliud Caput. Habet autem partes duas. In prima de liquidis loquitur, ſcilicet de ſuccis ipſis. In altera de concretis. Omnia perſpicua, & de ſuperioribus repetita. Non ſolùm autem proprios odores narrat. ſed etiam oſtendit, qui ſucci propenſi ſint ad peregrinos odores conſequendos.

Ὃ δὴ καὶ ἄλογον. Obiectio. Si vinum & Oleum trahũt, quæ ſunt craſſiora: quamobrem non admittit aqua, tenuior alioqui. Hæc prima ratio: λεπτομερές. Altera: ἄοσμον. Vt & locus ſit inter laxas partes partibus ſubituris, & priuatio qualitatis introducendæ. Tertia ratio ſecundæ ſimilis: ἄχυλον: inſipida. Quarta διειδὲς: eadem cum prima aut ſimilis: perſpicua. Tranſmittit radios viſuales, apud Opticos: vt eſt in Problemate de mari:
C ergo & odorem. Mihi tamen videtur aqua denſiſſima. De perſpicuitate longè alia ratio.

Τὰ δὲ ἔγχυλα. Vt abſtulit ab aqua, perinde quaſi recipere deberet: ſic aliis attribuit, à quibus videbatur recipi non debere. ἔγχυλα. ſuccoſa & ſapida. Quare non deberent admittere: Habent enim. Opponitur illi ἄχυλον. Ὀδμώδη. Si ſunt odorata, quomodo fiunt odorata? quod fit non eſt. Παχύτερα. minimè apta. Δέχεται δέ. auget θεῖον. Tanta vini poteſtas eſt, vt non ex iniectis tantùm, variis & odoribus & ſaporibus imbuatur: verumetiam ex affinibus. Ἕλκει γάρ. Eloquentiam ſpecta, & candorem puriſſimæ orationis. Non dicit τῇ θερμότητι, ſed τῷ ἔχειν. quaſi forma trahat, & calor ſit inſtrumentum. Mox alio genere: τοῦτο γὰρ τὸ ἕλκον. Verbi repetitio facit πρὸς τὴν ἀφέλειαν.
D Τὸ δ' ὕδωρ. Aqua non trahit: quia frigida. Contraria naturæ, trahit enim calore, quod trahit. Τὸ δὲ δεῖ. Sicuti ſupra terræ ponebat conditiones, quæ arceret frigus, calorem admitteret ac ſeruaret: ita hîc de liquore. Μὴ οὕτω πυκνόν. Non adeò denſum: vt etiam tenue ſit certa tenuitate, qua poſſit etiam conſeruare.

Τὸ μὲν γὰρ διηθεῖν. Quod rarum eſt ac tenue, tranſmittit & quaſi percolat. Moderatus eſt metaphoræ coli: quum dixit ὥσπερ. Τὸ δὲ σωματῶδες ἴσχειν. Parentheſis eſt illa tota: φυλα-

κτικὸν ᾖ, ὡς ἄμφω συμμετρίαν ἔχον. Οἷον ἀμφόπεϱα. tale est vinum. Καὶ οἱ μυϱεψοί. Ab vsu artis probat, Oleum esse tale. Tum quia sit vtile ad liquorem, tum quia commissos odores seruet. Ὡσπεϱ ἐκπλύνει. Aqua statim halat ac diluit. Facetè. Eluit quidem ab aliis, sed non retinet. Καὶ διίησιν. transistit, transmittit. διίησιν. Vt & tractum dicat, & quod est trans, designet. tamen ipsa in alio non statuit. Ἡ δὲ λεπτότης. Inutilem esse tenuitatem, palàm est ex aere. Non enim retinet, sed διηθεῖ: ad vnguem Latinè, transmittit. Ita plures habemus voces: διίησι, ἰσμὸς, διηθεῖ, διίησι, διηθεῖ. Τῶν δὲ ξηρῶν. Altera Capitis pars, extra quidem hoc institutum. Pertinet enim potiùs ad librum de odoribus. Sicca, inquit, admittunt, & retinent, vt lanæ

B Ratio: quia laxa. Laxitas igitur causa, non siccitas. Atque adeò retinent, vt ægrè aliud admittant.

Iccirco in pestilentiis ne letali halitu inficiantur, perfundimus odoramentis, aut suffimus. Οὐ μὴν ἀλλά. Exceptio ad illas conditiones. Nam etiam sapida quædam suscipiunt odores, atque etiam succosa; quæ sicca non sunt, vt Mala Acutam addit rationem. ἐγχυλεῖ μᾶλλον. Quæ inodora sunt, odorata fiunt: quæ odorata, odorata magis. Not abis verbum ἐγχυλεῖ. Non enim verum est, acquirere succum, sed odorem. Quin aliquid potiùs amittunt succi. Χρὴ γάρ. porrò magis moderatur. Neque penitus oportere siccum esse, vt cinerem & arenam: neque humidissimum (καθυγρον) vt aquam. Minus accu-

C ratè digerit. Namque Acetum est liquidissimum & tenuissimum, & omnem acquirit odorem.

Τὸ μὲν γάρ. Ratio de sicco qui transcurrit odor, non tangit, aut vix: & sanè in cineris partibus diffitis non est fundus retinens. Ἐν δὲ τῷ. Ratio de liquido: quia eluitur. De his suprà quoque. sic de leporum væstigiis. Neque humida neque sicca, vel aeris constitutione, vel anni parte, vel diei. Ψεκασθέντα, væstigia irrorata, diutiùs hærent, ἀπεπτότερα: quia non degeruntur.

Καὶ οὐχ ὥσπερ. Aufert sicca & limosa. In sicco puluere, aut auferuntur dissipata flatibus, aut alio puluere inducuntur. In limo, non halant.

Καθάπερ. Ad sententiæ perspicuitatem, ponit similitudinem.

Lego ἐγχυλα καὶ ὀσμώδη, non ἔγχυλα. Et ἠκιστα ἕλκει, non ἔχει. Et τὸ δὲ δεῖ δεξάμενον, non δεῖ.

D Et διηθεῖν, non διηθῆναι. Et δακτύλιον, non δακτυλίων.

Theodorus, διαδὲς: sincera & munda. non. sed perspicua, ad verbum. Multa sunt sincera, vt Saccharum recoctum, cuius massa non erit διαδὴς. Τὸ μὲν γὰρ διίησιν ὥσπερ ἰσμὸς οὐκ ἔχον, ᾧ στέγει. Odor enim receptus in eo delabitur atque effunditur: quasi fundus nullus sit, quò obsistere possit. Non tamen dixit οὐκ ἔχον ἰσμὸν: sed διίησιν, ὥσπερ ἰσμός. Non dixit; non habens fundum: sed transmittit vt colum. non est ἰσμὸς, sed ἰσμός. & vinum callosum dixit ridiculé. Διὸν ἐχ'

ἅπτεται. Nullo odoris transitu affici potest. Imò verò adeò transit, vt etiam pertranseat: sed tam celeriter, vt ne attingat. Afficitur adeò transitu vt odore affici nequeat. Ἀπεπτότερα εἰς ἑαυτὸ. Theodorus totam illam addidit ambitionem: nec sublimiter euagantia delitescunt.

CAPVT XL.

XL. Capitis argumentum. Non omnia sylueſtria odoratiora. Ratio à mediocritate. Quædam ſylueſtria nimis acriter olent: culta dilutius. Redit ad leporum vaſtigia.

ΠΕΡΙ δὲ τὰ μὲν ἥμερα. Redit ad plantas. Et quia in sicco statuebat odorem: syluestria quæ sicciora essent, odoratiora viderentur. Rosam excipit: quia egent ad mediocrem suam temperationem paulo meliore humoris conditione. Ita videmur prudenter hîc nouum auspicari Caput. Est enim omnino alia materia. Quæ verò syluestria sint acriora, ea cultu deponere quantum nimis est: & quasi feritatem illam. Ita reducit ad medium. vtrinque. Οὐκ ἀκολουθεῖ. Non potest in speciebus omnibus fieri conclusio ex vniuersali axiomate sumpto à siccitate. Ideo dixit ὅλως: quia vniuersale est ὅλον: & dicitur καθόλου. Ἐνταῦθα δὲ τὸ ἄγριον. Alius dixisset: ἔνθα μὲν τὸ ἥμερον, ὡς τὸ ῥόδον: ἔνθα δὲ τὸ ἄγριον, ὡς τὸ ἴον. Ita neque pro syluestribus, neque pro mitibus procedit toto genere, sed aliter alii. In iis autem modi multi. Namque Rosa suauis, & mitis tamen melior. Serpyllum & Ruta agrestes deponunt cultura quod est insuaue. Ὡς δὲ καθ' ἕκαστα. prosequitur particulatim. Ἐξαιρεῖ δ' ἰσχυρῶν. Neque alieni egent, & sui satis habent. Deest verbum, aut à librario aut ab autore. satis odiosé. Κεφαλόριζα. quare de suo satis habeant quia radix opulenta.

Ὡς δ' ἐν τοῖς. Quare in hortis luxuriant, minúsque sunt odorata. Διὰ τοῦτο. Vt ea luxuries humoris castigetur, addunt cineres Viołis: Crocum autem conculcant. Τὸ δὲ ῥόδον. E contrario, si qua sunt sicciora, vt Rosa, Ruta, ea temperantur addito atque comparato è cultura succo. Οὐδὲ γάρ. Sic neque alba Viola in siccioribus odoratior: quia sicca suapte natura sit. Ἡ δὲ συμμετρία. Repetita omnia, tum hæc, tum quæ dudum super leporinis væstigiis. Περὶ μὲν. Epilogus. hæc vniuersalia. Quæ verò pertinent ad plantarum facultates secundum species, in aliis declarandum. Vbi vides scientiarum coniunctionem. Agit enim Philosophus de potestatibus plantarum, vt eam partem tradat medico. Medicus enim nescit quid sit temperamentum, nisi edoctus à Philosopho. De his autem à Galeno curatum est: quòd à Philoso-

phis reli-

phis relictum videbat. Sic etiam Præceptor ait, vbi finem facit Philosophus, inde medicum institutiones auspicari suas.

Lego κρέσσον, non ὄρεγον.

Theodorus, ἐκ ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ γένος ὅλως τὸ εὐοσμότερον. Præstantia odoris non alterius generis est. aliter nos. Non in quauis specie per totum generis ambitum, esse odoris excellentiam.

Τὰ δὲ πάττουσι. Theodorus intellexit Cineris aspersionem, πάττουσι: nos Croci conculcationem, sicut & alibi, πατοῦσι. Itaque dixit τὰ δὲ, non autem τοῖς δέ.

SEXTI LIBRI ET VLTIMI FINIS.

GRATIAS TIBI DOMINE IESV.

TOTIVS HVIVS OPERIS

SEX LIBRORVM DE CAVSIS PLANTARVM.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

I. LIB.

PRINCIPIA Generationis tractat, & quid cuſque ſpeciei debeatur, deducit ad cauſas vſque. Sementiferis omnibus communem eſſe naturam, vt è ſemine proueniant. TVM vnde ſumenda ſint argumenta & inueſtigationis & cognitionis naturæ PLANTARVM, in iſne quæ ſponte proueniunt, an in iis quæ ab arte, explicat

II. LIB.

PRIORE parte docet quibus rebus naturalibus plantæ bene habeant. Quæ illis conferant & incommodent: inde ad earum officia, quippe fructificadi. Poſtea tam ipſæ habitudines quàm earum officia quibus de cauſis mutentur, ſcilicet ad fœcunditatem aut ſterilitatem. Deinceps de natura ſeminû ac de fructuû mutationibus. ¶ Altera verò parte, Quæ fiant ab arte mutationes. Ab his regreditur ad naturas, & agit de accidentibus, nempe de odorúmcauſis. Tum de ſpecierum mutatione, Inde, quam ob cauſam in aliis quędam innaſcantur: in terra verò ſatæ non item. Hinc de mutuis inter plantas officiis, aut noxis. Poſtremò de mutatione foliorum.

III. LIB.

AC cùm duplicem plantarum naturam poſuit, agreſtem & mitem, déque agreſtium cauſis egit, mites fieri per artis acceſſionem: diſquirit an ſint agreſtes omnes aptæ ad recipiendum hoc artis beneficium. Ait non omnes vel opus habere vel appetere finem hunc: ſed quaſdam à natura quemadmodum habêt principium, ita quoque nactas eſſe finem. Poſtmodû oſtendit culturæ opus atque vtilitatem quibuſdã, aliis damnum adferre. Poſtremò affert exempla multa huius exceptionis: & quæ abhorreant à cultu, quæque ſibi depoſcant manus hominû. Partitur autem hæc in duas omnia tractationes: in prima de Arborum cultu: in ſecunda de aruis & ſegetibus. Inter vtramque naturam per huius initia conſulit olitoribus. In vtraque autem & terras eligit, & tempora deſignat, & operarum modos explicat, & morborum cauſas narrat. Pleniſſimis autem commentationibus præcepta ſtatuit quibus vineæ curentur.

IIII. LIB.

POST duplicem cognitionem, vnam ſimplicem ipſius naturæ plantarum, alteram quæ cum arte cõiungitur, agit de ſeminum degeneratione: de rubigine, ac de temporibus ſationum, déque leguminum floribus. & quibus iuuentur fruges. Pergit porrò ad longè diuerſum argumẽtum, nempe de ſeminum duratione, & plantarum fructificatione, quatum finem partitur, tum ad ipſam generis propagationem, tum ad vſum noſtrum.

V. LIB.

PERTRACTATIS quæ pertinent ad naturam quandã ordinariam, aggreditur ea, quibus cognoſcatur in plantis aliquid quod communibus legibus neutiquã comprehẽdatur. Id cùm eſſe poſſit vel à natura vel ab arte: priorem partem explicat primis ſeptẽ Capitibus: artis vim duobus ſequentibus. Poſt hæc de affectu plantæ ſimili poſt mortem, nempe quòd è lignis cæſis prodeant germina, vt præter naturæ leges, inſtauratio naturæ appareat. Inde declarat quibus modis fructuum mutentur partes: eorúmq; colores quemadmodû mutentur. Altera libri parte narrat plantarum morbos quorum quidã habent principia interna, vt vermiculatio: quidam externa, eáque duplicia, vel à cælo vel à caſu: à cælo, vt ſideratio, rubigo: à caſu, vt ſi vulneretur arbor, aut à capra mordeatur.

VI. LIB.

SAPORIS & odoris oſtendit affinitatem, deinde quibus in miſtis inſint naturalibus. quorum modos ponit, & à fine metitur naturam. Saporum cauſas & affectus dat, ac mutationum modos. quaſdam fieri per ſeparationem partium, alias per coactionem: alias à calore fieri, alias à frigore. Porrò docet vſum medicamentorû à plantis. Inde odorum principia. priuatim de florum odoribus, tum de Sylueſtrium. odores variari ſecundum anni & diei partes. repetit à locis odorum varietates.

Index eorum quæ in his Scaligeri doctissimis in Theophrastum Commentariis continentur: non is quidem quem tam exquisita & multiplex rerum ac verborum tum Græcæ tum Latinæ linguæ varietas postulat: sed quæ Lectori Philologiæ studioso sufficere posit: qui & longè plura in vsum suum ex his colligere, & componere poterit.

Prior numerus paginam: alter eiusdem columnam: a. b. c. d. columnæ seriem indicant.

A

B

D.

E.

Ἔκβασις

G

Imbe-

L

M

P

re

Q

R

contorta

S

Interna

T

V

X

Z

FINIS.

Extraict du Priuilege du Roy.

CHARLES, par la grace de Dieu roy de France, au Preuost de Paris, Seneschal de Lyon, & à tous nos autres Iusticiers, ou à leurs Lieutenans, S. L'humble supplication de M. Robert Constantin medecin auons receuë, contenant qu'il a composé, redigé & mis par escrit certains commentaires & corrections sur plusieurs liures, lesquels il feroit volontier imprimer & mettre en lumiere: C'est assauoir vn liure intitulé *Commentarii Iulii Cæsaris Scaligeri:* & *animaduersiones in libros Theophrasti de historia plantarum:* & *De Causis, &c.* vn autre aussi intitulé, *Iulij Cæsaris Scaligeri Commentarii in libros Aristotelis de historia Animalium, cum figuris:* vn autre intitulé *Iulii Cæsaris Poetices libri 7.* ¶ *Commentarius in Hippocrat. de Insomniis.* ¶ *Nobilium exercitationum tomi, &c.* Mais d'autant qu'apres que ladite impression seroit faite & paracheuée sous sa peine, trauail & correction, en beaux & bons caracteres par tels libraires & imprimeurs qu'il pourra choisir, autres libraires ou imprimeurs se voussissent efforcer de imprimer ou faire imprimer lesdicts liures & œuures de dessusdicts, ou aucun d'iceux, en priuant ledict exposant de son labeur, frais mises & despenses qui luy conuient faire, & que cy apres pourroit soustenir & supporter pour la perfection de ladite impression, si par nous ne luy estoit sur ce pourueu de nos cógé, grace & permission au cas requise & necessaire: Pource est-il, que nous ces choses considerees, inclinans à la supplication dudict suppliant, à iceluy auõs de grace speciale par ces presentes permis & ottroyé, permettons & ottroyons qu'il puisse & luy soit loisible faire imprimer par tels libraires & imprimeurs qu'il aduisera, & verra bon estre, lesdicts Commentaires, liures & œuures susdicts: Et ce iusqu'au temps & terme de dix ans prochains, ensuyuans & consecutifs: à commencer du iour & date qu'ils seront acheuez d'imprimer: sans qu'autres libraires, imprimeurs, ny autres personnes que ceux choisis & esleus par ledit suppliant les puissent imprimer pendant ledict temps & terme dessusdits: ne iceux exposer en vente en quelque façon & maniere que ce soit ou puisse estre. Si voulons, vous mandons & enioignons, & à chacun de vous endroit soy, & si comme à luy appartiendra, que de nos presens congé permission & licence, vous faits, souffrez & laissez ledit suppliant, ensemble les libraires & imprimeurs par luy choisis, iouir & vser pleinement & paisiblement durant ledict temps & terme: en faisant ou faisant faire expresses inhibitions & defenses de par nous à tous libraires & autres qu'il appartiendra, qu'ils n'ayent durãt iceluy temps de dix ans à imprimer, faire imprimer, ne mettre, ne exposer en vẽte lesdicts Commentaires, liures & œuures susdits, si ce n'est de la permission & consentement dudict suppliant. Et ce sur certaines & grosses peines d'amende, & confiscation desdits liures, formes & caracteres, qui se trouueront auoir esté faits au contraire. Et en cas d'opposition contredict ou debat, lesdites inhibitions & defenses audit cas tenues. Et nonobstant oppositions, appellations quelconques faites ou à faire, releuees ou à releuer, & sans preiudice d'icelles faites aux parties, icelles ouyes, raison & iustice. car tel est nostre plaisir: nonobstant quelconques lettres subreptices impetrees ou à impetrer à ce contraires. Donné à Fontaine-bleau, le xiii. iour d'Auril, l'an de grace, M. D. L X I. apres Pasques.

Par le Roy: M. Martin Fumée Maistre des requestes ordinaire de l'hostel present. *Signé*, De l'Aubespine.

Et seellé du grand seau en cire iaune.

CES commentaires & animaduersions sur Theophraste *De causis plantarum* ont esté acheuez d'imprimer le X X I X. d'Aoust, M.D.L X VI.